22. ULUSAL PSİKOLOJİ KONGRESİ

"DEĞİŞEN TOPLUM, DÖNÜŞEN BİREY"

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

BURSA

3-4-5 EKİM 2025
MERİNOS ATATÜRK KONGRE VE KÜLTÜR MERKEZİ

TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

MUDANYA ÜNİVERSİTESİ

https://kongre.psikolog.org.tr/
ulusalpsikolojikongresi.22@gmail.com
UPK_2 2
22.ulusalpsikolojikongresi

22. ULUSAL PSİKOLOJİ KONGRESİ BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Eser Adı: 22. Ulusal Psikoloji Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı
Yayıncı: Türk Psikologlar Derneği İktisadi İşletmesi
Adresi: 100. Yıl Mahallesi, Fethiye Sokak, Sefa Apartmanı, 5/1, Çankaya/Ankara

ISBN: 978-625-97380-2-4

Bildiri Özetleri Kitabını Yayıma Hazırlayanlar:
Dr. Öğr. Üyesi Aslı Yeşil, Araş. Gör. Dr. Funda Turhan,
Dr. Öğr. Üyesi Nuray Mustafaoğlu Çiçek, Dr. Öğr. Üyesi Umut Çıvgın,
Araş. Gör. Dr. Deniz Bilger, Uzm. Psk. Ali Demirel, Psk. Nazan Rümeysa Tekin

Gönüllü Öğrenci Ekibi
Burak Türk, Esra Nur Çelikel, Mahmut Yetiş, Minel Saçan, Zeynep Özdemir

Elektronik Yayın Formatı: PDF

© Her hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı, yazarlarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz. Bu kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarına aittir.

Kongre teması

“Değişen toplum, dönüşen birey”

Kongre tarihi

3-4-5 Ekim 2025

Kongre mekânı

Merinos Atatürk Kongre ve Kültür Merkezi

Osmangazi/BURSA

Konum

Kongre web sayfası

https://kongre.psikolog.org.tr/

X’te 22. Ulusal Psikoloji Kongresi

https://x.com/UPK_22

Instagram’da 22. Ulusal Psikoloji Kongresi

https://www.instagram.com/22.ulusalpsikolojikongresi/

İletişim

ulusalpsikolojikongresi.22@gmail.com

tpdkongre@psikolog.org.tr

İÇİNDEKİLER

KONGRE KURULLARI 5
KONGRE ÖZET PROGRAMI 15
BİLİMSEL PROGRAM 19
PANEL PROGRAMI 19
SÖZLÜ BİLDİRİ PROGRAMI 35
POSTER PROGRAMI 69
ATÖLYE PROGRAMI 84
AÇILIŞ KONUŞMASI 89
DAVETLİ KONUŞMACILAR 91
ÖĞRENCİ ORYANTASYON ETKİNLİĞİ 95
AÇILIŞ OTURUMU MÜZİK ETKİNLİĞİ 97
ÖZEL OTURUMLAR 99
PANEL ÖZETLERİ 105
SÖZLÜ BİLDİRİ ÖZETLERİ 205
POSTER BİLDİRİ ÖZETLERİ 523
ATÖLYE ÖZETLERİ 661
ÖDÜL KAZANAN POSTER BİLDİRİLERİ 685
KONGRE İSTATİSTİKLERİ 686
SPONSORLARIMIZ 693
KAPANIŞ YAZISI 694

KONGRE KURULLARI

KONGRE DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Leman Pınar Tosun, Bursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

KONGRE DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Leman Pınar Tosun	Bursa Uludağ Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aslı Yeşil	Bursa Teknik Üniversitesi
Uzm. Psk. Ali Demirel	Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Araş. Gör. Fatma Adalet Şahin Kırık	Bursa Uludağ Üniversitesi
Araş. Gör. Çağdaş Kızgut	Bursa Uludağ Üniversitesi
Araş. Gör. Dr. Deniz Bilger	Bursa Uludağ Üniversitesi
Araş. Gör. Dr. Funda Turhan	Bursa Uludağ Üniversitesi
Uzm. Psk. Gizem Arsal	Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Uzm. Psk. İlgen Aydın	Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi İlgün Bilekli Bilger	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Kübra Özkan Demir	Trabzon Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Merve Karaburun	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nuray Mustafaoğlu Çiçek	Bursa Teknik Üniversitesi
Uzm. Psk. Özden Gülen	Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Araş. Gör. Şule Girgin	Mudanya Üniversitesi
Psk. Tuğbanur Tekin	Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Uzm. Psk. Uğur Kartum	Türk Psikologlar Derneği Yönetim Kurulu Üyesi
Dr. Öğr. Üyesi Umut Çıvgın	Bursa Teknik Üniversitesi

SEKRETARYA

Dr. Öğr. Üyesi Aslı Yeşil	Bursa Teknik Üniversitesi
Araş. Gör. Çağdaş Kızgut	Bursa Uludağ Üniversitesi
Araş. Gör. Dr. Deniz Bilger	Bursa Uludağ Üniversitesi
Araş. Gör. Fatma Adalet Şahin Kırık	Bursa Uludağ Üniversitesi
Araş. Gör. Dr. Funda TURHAN	Bursa Uludağ Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İlgün Bilekli Bilger	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Kübra Özkan Demir	Trabzon Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Merve Karaburun	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nuray Mustafaoğlu Çiçek	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Umut Çıvgın	Bursa Teknik Üniversitesi

KONGRE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ali Tekcan	Özyeğin Üniversitesi
Prof. Dr. Diane Sunar	Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Ferhunde Öktem	Emekli Akademisyen
Prof. Dr. Gökhan Malkoç	İstanbul Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Ersin Kuşdil	Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Nebi Sümer	Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr. Sami Gülgöz	Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Sibel Kazak-Berument	Orta Doğu Teknik Üniversitesi

KONGRE BİLİM KURULU

Prof. Dr.	Arzu Araz	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr.	Arzu Aydın Acı	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr.	Aslı Aslan	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr.	Aylin İlden Koçkar	Beykoz Üniversitesi
Prof. Dr.	Aysun Doğan	Ege Üniversitesi
Prof. Dr.	Ayşen Ufuk Sezgin	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Bahar Baştuğ	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr.	Bahar Öz	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Banu Cangöz Tavat	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Burcu Kümbül Güler	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Prof. Dr.	Elif Barışkın	TED Üniversitesi
Prof. Dr.	Emel Erdoğan Bakar	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr.	Falih Köksal	İzmir Ekonomi Üniversitesi
Prof. Dr.	Fatma Işıl Bilican Yurteri	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr.	Feyza Çorapçı	Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr.	Gülay Dirik	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr.	Günay Serap Tekinsav Sütcü	Ege Üniversitesi
Prof. Dr.	Hacer Harlak	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr.	Hale Bolak Boratav	İstanbul Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr.	Halise Belgin Ayvaşık	Ufuk Üniversitesi
Prof. Dr.	Handan Can	Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr.	Hanife Özlem Sertel Berk	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Hatice Demirbaş	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr.	Ilgın Gökler Danışman	TED Üniversitesi
Prof. Dr.	İ. Volkan Gülüm	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Prof. Dr.	İhsan Dağ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	İlknur Özalp Türetgen	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	İnci Boyacıoğlu Bal	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet Eskin	Koç Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet Harma	University of Akureyri
Prof. Dr.	Melek Göregenli	Bağımsız Araştırmacı
Prof. Dr.	Metehan Irak	Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr.	Mine Mısırlısoy Bıyıkoğlu	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Murat Kurt	Acıbadem Üniversitesi
Prof. Dr.	Nart Bedin Atalay	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Prof. Dr.	Nihal Mamatoğlu	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr.	Nuray Sakallı	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Orçun Yorulmaz	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr.	Pınar Ünsal Bayrakçı	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Sait Uluç	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Seda Can	İzmir Ekonomi Üniversitesi
Prof. Dr.	Selahattin Adil Sarıbay	Kadir Has Üniversitesi
Prof. Dr.	Sevim Cesur	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Sonia Amado	Ege Üniversitesi
Prof. Dr.	Tilbe Göksun	Koç Üniversitesi
Prof. Dr.	Türker Özkan	Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr.	Yeşim Yasak	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Doç. Dr.	Ahmet Furkan Tosyalı	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr.	Afife Başak Ok	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr.	Ahmet Çoymak	Abdullah Gül Üniversitesi
Doç. Dr.	Ahu Öztürk	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr.	Aydan Aydın	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr.	Ayşe Altan Atalay	Kadir Has Üniversitesi
Doç. Dr.	Ayşe Bikem Kargı	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr.	Banu Cingöz Ulu	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr.	Burcu Tekeş Tolungüç	Başkent Üniversitesi
Doç. Dr.	Burcu Türk	İstanbul Kültür Üniversitesi
Doç. Dr.	Buse Gönül Atalay	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr.	Ceren Gökdağ	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr.	Çağrı Temuçin Ünal	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Emre Han Alpay	Mersin Üniversitesi
Doç. Dr.	Fatih Özdemir	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr.	Füsun Gökkaya	İzmir Tınaztepe Üniversitesi
Doç. Dr.	G. Tarcan Kumkale	Özyeğin Üniversitesi
Doç. Dr.	Gamze Şen Pakyürek	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr.	Gökhan Şahin	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr.	Göklem Tekdemir	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr.	Gözde Kıral Uçar	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr.	Hayriye Güleç	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr.	Kerim Selvi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Doç. Dr.	Leman Korkmaz	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doç. Dr.	Meltem Anafarta-Şendağ	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Doç. Dr.	Nilay Pekel Uludağlı	Ankara Medipol Üniversitesi
Doç. Dr.	Nurcan Hamzaoğlu	Yeni Yüzyıl Üniversitesi
Doç. Dr.	Osman İyilikçi	Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr.	Pelin Karakuş Akalın	Doğu Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr.	Rukiye Kızıltepe	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr.	Servet Kaçar Başaran	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr.	Sinan Alper	Yaşar Üniversitesi
Doç. Dr.	Türkan Yılmaz Irmak	Ege Üniversitesi
Doç. Dr.	Yasemin Sohtorik İlkmen	Boğaziçi Üniversitesi
Doç. Dr.	Yeşim Üzümcüoğlu Zihni	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Doç. Dr.	Zeynep Maçkalı	İstanbul Bilgi Üniversitesi
Doç. Dr.	Zuhal Yeniçeri Kökdemir	Başkent Üniversitesi
Doç. Dr.	Zulal Törenli Kaya	Başkent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Ahmet Demirdağ	Uşak Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Arzu Çırpan Kantarcıoğlu	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Burcu Korkmaz Yayın	Bursa Uludağ Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Buse Sulu	İstanbul Esenyurt Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Deniz Eniç	Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Elçin Yorulmaz	Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Elif Üzümcü Özdemir	Başkent Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi	Elvan Kiremitçi Canıöz	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Emine Yücel	Selçuk Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Ezgi Kaşdarma	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Gaye Zeynep Çenesiz	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Gülçin Şenyuva	İstanbul Kent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Hatice Işık	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Hüseyin Nergiz	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	İlker Dalğar	Ankara Medipol Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Mahperi Uluyol	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Melisa Ebeoğlu Duman	Samsun Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Sercan Balım	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Şule Selçuk	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Tuğba Çapar Taşkesen	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Yağmur Ar Karcı	TED Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Yasemin Sanal Özcan	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Zehra Çakır	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Zeynep Çakmak	Ordu Üniversitesi
Araş. Gör. Dr.	Ayşe Vildan Acar Bayraktar	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Araş. Gör. Dr.	Erkin Sarı	Selçuk Üniversitesi
Araş. Gör. Dr.	Gamze Özdemir Planalı	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Araş. Gör. Dr.	Sema Erel	Mersin Üniversitesi

POSTER ÖDÜLÜ DEĞERLENDİRME KURULU

Prof. Dr.	Nebi Sümer	Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr.	Serap Akfırat	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr.	Hacer Harlak	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr.	Ali Tekcan	Özyeğin Üniversitesi
Prof. Dr.	Fatih Bayraktar	Doğu Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr.	Hanife Özlem Sertel Berk	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr.	Ayşe Altan Atalay	Özyeğin Üniversitesi
Doç. Dr.	Ezgi Tuna Kaykusuz	İzmir Ekonomi Üniversitesi
Doç. Dr.	Cihat Çelik	Ankara Medipol Üniversitesi
Doç. Dr.	Cansu Pala Dedeoğlu	Ege Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Seda Sapmaz Yurtsever	Bakırçay Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Tolga Köskün	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Elvan Kiremitçi Canıöz	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Zeynep Ertekin	İzmir Ekonomi Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Özlem Ertan-Kaya	Ankara Medipol Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Pınar Bürhan	Bursa Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Melikenaz Yalçın	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Didem Acar	Bursa Uludağ Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Fatma Yaşın Tekizoğlu	Ankara Medipol Üniversitesi

KONGRE DÜZENLEME KURULU GÖNÜLLÜ ÜYELERİ

Aleyna Arık	Bursa Teknik Üniversitesi
Altay Burak Özyapıcı	Bursa Uludağ Üniversitesi
Arife Akkaya	Bursa Uludağ Üniversitesi
Aslı Bektaş	Bursa Uludağ Üniversitesi
Asude Aksaz	Mudanya Üniversitesi
Asude Çakmak	Mudanya Üniversitesi
Ayça Balci	Mudanya Üniversitesi
Aynur Bezeniroğlu	Bursa Uludağ Üniversitesi
Ayşe Naz Güller	Bursa Uludağ Üniversitesi
Ayşe Önal	Bursa Uludağ Üniversitesi
Ayşenur Durmuş	Bursa Uludağ Üniversitesi
Azra Bilgen	Bursa Uludağ Üniversitesi
Azra Sevindik	Bursa Uludağ Üniversitesi
Bartu Dora Çölok	Mudanya Üniversitesi
Bergül Göktepe	Türk Psikologlar Derneği
Berru Demir	Bursa Uludağ Üniversitesi
Beste Recep	Mudanya Üniversitesi
Beyza Toker	Mudanya Üniversitesi
Beyzanur Teker	Bursa Teknik Üniversitesi
Burak Kağan Türk	Bursa Uludağ Üniversitesi
Buse Sivri	Bursa Uludağ Üniversitesi
Büşra Çanakcı	Bursa Teknik Üniversitesi
Can Dora Dağaltı	Mudanya Üniversitesi
Ceyda Bekiroğlu	Bursa Uludağ Üniversitesi
Damla Erbaş	Bursa Teknik Üniversitesi
Defne Yanbay	Bursa Uludağ Üniversitesi
Derya Çalı	Bursa Uludağ Üniversitesi
Dilruba Koç	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doğu Kağan Kalağasıoğlu	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doğa Çağla Deniz	Bursa Uludağ Üniversitesi
Ece Korkmaz	Bursa Uludağ Üniversitesi
Edanur Kaleli	Bursa Teknik Üniversitesi
Elif Akkuş	Türk Psikologlar Derneği
Elif Canan Kaya	Bursa Uludağ Üniversitesi
Elif Dağlaroğlu	Bursa Teknik Üniversitesi
Elif Erol	Bursa Teknik Üniversitesi
Elifnur Sayış	Bursa Teknik Üniversitesi
Emine Elif Pınar	Bursa Teknik Üniversitesi
Emine Nur Yurteri	Bursa Teknik Üniversitesi

Emine Yılmaz	Bursa Teknik Üniversitesi
Emirhan Başkara	Bursa Teknik Üniversitesi
Emre Şahin	Bursa Teknik Üniversitesi
Enes Arıcı	Bursa Uludağ Üniversitesi
Esra Arslan	Bursa Uludağ Üniversitesi
Esra Nur Çelikel	Bursa Uludağ Üniversitesi
Esra Uzuner	Bursa Uludağ Üniversitesi
Esra Ürkün	Bursa Teknik Üniversitesi
Gülhan Sakarya	Bursa Uludağ Üniversitesi
Gülsüm Özkan	Bursa Uludağ Üniversitesi
Halenur Aydın	Bursa Uludağ Üniversitesi
Hande Çeliktaş	Bursa Uludağ Üniversitesi / Türk Psikologlar Derneği
Hasan Aç	Mudanya Üniversitesi
Hatice Olgun	Bursa Teknik Üniversitesi
Hilal Nisa Aydın	Bursa Uludağ Üniversitesi
Hilal Yedikardeş	Bursa Teknik Üniversitesi
İclal Karali	Bursa Teknik Üniversitesi
İdil Er	Mudanya Üniversitesi
İlayda Kaya	Bursa Uludağ Üniversitesi
İrem Atak	Bursa Uludağ Üniversitesi
İrem Avşar	Bursa Uludağ Üniversitesi
İrem Çalışkan	Bursa Uludağ Üniversitesi
İrem Kafkas	Bursa Teknik Üniversitesi
İrem Karaca	Bursa Uludağ Üniversitesi
İrem Taşkın	Bursa Uludağ Üniversitesi
İsmail Şen	Bursa Uludağ Üniversitesi
İzel Özen	Mudanya Üniversitesi
Janset Simay Mutlu	Bursa Teknik Üniversitesi
Kader Koçbulut	Bursa Teknik Üniversitesi
Kezban Ünal	Bursa Teknik Üniversitesi
Mahmut Yetiş	Bursa Uludağ Üniversitesi
Medine Saraç	Bursa Teknik Üniversitesi
Mehmet Emin Ersen	Bursa Uludağ Üniversitesi
Melike Çakır	Bursa Teknik Üniversitesi
Melike Mırık	Bursa Uludağ Üniversitesi
Melis Aslan	Bursa Teknik Üniversitesi
Melis Canbaz	Mudanya Üniversitesi
Melis Tezcan	Mudanya Üniversitesi
Melisa Aşkar	Bursa Teknik Üniversitesi
Merve Yapık	Bursa Teknik Üniversitesi

Mesut Kısaçam	Bursa Uludağ Üniversitesi
Minel Saçan	Bursa Uludağ Üniversitesi
Muhammed Melih Gürler	Bursa Teknik Üniversitesi
Mustafa Talha Çolak	Bursa Teknik Üniversitesi
Naz Karatepe	Bursa Uludağ Üniversitesi
Nisa Aydın	Bursa Uludağ Üniversitesi
Nisa Nur Üz	Mudanya Üniversitesi
Nisanur Yılmaz	Bursa Teknik Üniversitesi
Nurefşan Çakır	Bursa Uludağ Üniversitesi
Ömer Faruk Tülüce	Bursa Teknik Üniversitesi
Rabia Birsen Cenber	Bursa Teknik Üniversitesi
Rabia Zehra Pırlak	Bursa Teknik Üniversitesi
Reyhan Mahmutoğlu	Türk Psikologlar Derneği
Rumeysa Akaydın	Bursa Teknik Üniversitesi
Sahra Sevinç	Mudanya Üniversitesi
Selman Aydoğdu	Bursa Uludağ Üniversitesi
Sema Derin	Bursa Uludağ Üniversitesi
Sema Halıcıoğlu	Bursa Uludağ Üniversitesi
Sema Nur Güner	Bursa Teknik Üniversitesi
Sema Yıldız	Bursa Uludağ Üniversitesi
Sena Nur Konuk	Bursa Teknik Üniversitesi
Senem Seven	Bursa Uludağ Üniversitesi
Serhan Karabayrak	Mudanya Üniversitesi
Sıla Kayalı	Bursa Uludağ Üniversitesi
Simge Solcak	Türk Psikologlar Derneği
Sude Eriş	Bursa Teknik Üniversitesi
Sudenaz Kabay	Bursa Teknik Üniversitesi
Sudenur Öztürk	Bursa Uludağ Üniversitesi
Sümeyra Öğüt	Bursa Uludağ Üniversitesi
Sümeyye Eren	Bursa Teknik Üniversitesi
Sümeyyenaz Ekinci	Mudanya Üniversitesi
Şevval Yardım	Bursa Teknik Üniversitesi
Şükriye Beydar	Bursa Teknik Üniversitesi
Talha Keskin	Bursa Teknik Üniversitesi
Tuana Barış	Bursa Uludağ Üniversitesi
Tuğsem Köseoğlu	Bursa Uludağ Üniversitesi
Yağmur Büyükkaya	Bursa Uludağ Üniversitesi
Yağmur Nisa Tuşik	Bursa Uludağ Üniversitesi
Yaren Topaloğlu	Mudanya Üniversitesi
Yeliz Okan	Bursa Teknik Üniversitesi
Yusuf Manavoğlu	Bursa Uludağ Üniversitesi

Zakir Zakirzade	Bursa Uludağ Üniversitesi
Zehra Akça	Bursa Teknik Üniversitesi
Zehra Azra Özkan	Bursa Uludağ Üniversitesi
Zeliha Akdemir	Bursa Teknik Üniversitesi
Zeynep Erez	Bursa Uludağ Üniversitesi
Zeynep Esen	Mudanya Üniversitesi
Zeynep Özdemir	Bursa Uludağ Üniversitesi
Zeynep Polat	Bursa Uludağ Üniversitesi
Zeynep Savaş	Bursa Teknik Üniversitesi
Zeynep Sena Yılmaz	Bursa Uludağ Üniversitesi
Zeynep Sude Can	Bursa Teknik Üniversitesi
Zeynep Sunay	Bursa Uludağ Üniversitesi
Züleyha Köse	Bursa Uludağ Üniversitesi

KONGRE ÖZET PROGRAMI

Ön Etkinlik: Öğrenci Oryantasyon Etkinliği (27 Eylül Cumartesi, 17.00-18.30)

1. GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

09.15-10.00	KAYIT									
	Çiğdem Kağıtçıbaşı Salonu (Salon-2)	**Doğan Cüceloğlu Salonu (Salon-1)**	**Nuri Bilgin Salonu (Salon-3)**	**Işık Savaşır Salonu (Salon-4)**	**Umur Talaslı Salonu (Salon-5)**	**Hüdavendigar Salonu**	**Orhangazi Salonu**	**Koza Salonu**	**Kardelen Salonu**	**Muradiye Salonu**
10.00-11.00							AÇILIŞ OTURUMU VE MÜZİK ETKİNLİĞİ			
11.00-11.30	**Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma***									
11.30-12.45	Panel-1 Kumar Bağımlılığına Bütüncül Müdahale Modeli (KUBAM)	Sözlü Bildiri-1 Çocukluk Çağı Problemleri	Sözlü Bildiri-2 Duygu Düzenleme	Sözlü Bildiri-3 Adli Psikoloji	Sözlü Bildiri-4 Gruplar Arası İlişkiler: Kimlik, Önyargı ve Ayrımcılık	Panel-2 Minnettarlıkla Değişim: Bilişsel, Sosyal ve Nörobilimsel Yaklaşımlar	Panel-3 Türk Ulusal Zeka Ölçeği (TUZÖ)	Atölye-1 Kişisel Olanın Ötesinde Yas: Politik Yas ve Kolektif Tepki (11.00-13.00)	Atölye-2 Rastlantılarda Kesişen Hikayeler: İlişkisel İhtiyaçlara Sanatsal İfade Aracılığıyla Temas (11.00-13.00)	Atölye-3 Sistemik Çocuk ve Aile Değerlendirmesi (11.00-13.00)
12.45-13.45	**Öğle Arası**									
13.45-14.45	**Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI)** *"Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası"*									
14.45-15.15	**Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma***									
15.15-16.30	Panel-4 Bariatrik Cerrahiyi Anlamak: Damgalanma, Destek ve Sosyal Bağlam Üzerinden Bir İnceleme	Sözlü Bildiri-5 Travma ve Psikopatoloji	Sözlü Bildiri-6 Bilişsel ve Ahlaki Gelişim-I	Sözlü Bildiri-7 Romantik İlişkiler	Sözlü Bildiri-8 Endüstri ve Örgüt Psikolojisi-I	Panel-5 Siyasal İklimin Psikolojik Bedeli: Toplumsal Travma, Dayanıklılık ve Dönüşüm	Panel-6 Nöropsikolojinin Klinik Uygulamaları: Bilişsel Testlerden Terapötik Stratejilere		Atölye-5 Bağımlılık Alanında Çalışmak: Müdahale, İkilem ve Dayanıklılık (15.15-17.15)	Atölye-6 Davranışsal Bağımlılıklarda Farkındalık ve Önleme Atölyesi: İnternet Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Psikodramatik Uygulamalar (15.15-18.15)
16.30-16.45	**Kahve Molası**									
16.45-18.00	Panel-7 Şema Terapinin Bütüncül Yaklaşımıyla Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığına Bakış	Sözlü Bildiri-9 Duygular	Sözlü Bildiri-10 Bellek, Uzmanlık ve Bilişsel Stiller	Sözlü Bildiri-11 Ebeveynlik-I	Sözlü Bildiri-12 Siberpsikoloji-I	Panel-8 Tabelasız Oda: Çeşitlilik, Kapsayıcılık ve Erişilebilirlik	Panel-9 Sosyal Gruplardan Gelen Bilgiyle Çevreci Davranışları Teşvik Etme Yolunda Yeni Stratejiler: Dinamik Norm ve Birey-Grup Uyumu			

2. GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

	Çiğdem Kağıtçıbaşı Salonu (Salon-2)	Doğan Cüceloğlu Salonu (Salon-1)	Nuri Bilgin Salonu (Salon-3)	Işık Savaşır Salonu (Salon-4)	Umur Talaslı Salonu (Salon-5)	Hüdavendigar Salonu	Orhangazi Salonu	Koza Salonu	Kardelen Salonu	Muradiye Salonu
09.15-10.30	Panel-10 Toplumsal dönüşümde sivil toplum: tarihsel derinlik, dayanışma ve kapsayıcılık üzerine bir bakış: DEPSDA Modeli	Sözlü Bildiri-13 Hastalıklar ve Sağlık Psikolojisi	Sözlü Bildiri-14 Ahlak	Sözlü Bildiri-15 Bellek, Dikkat ve Duygular	Sözlü Bildiri-16 Trafik Psikolojisi	Panel-11 Türkiye'de Klinik Psikolojinin Bugünü ve Yarını: Sorunlar ve Çözüm Önerileri	Panel-12 Türkiye'de Ebeveynlik: Örüntüler, Amaçlar ve Duygu Sosyalleşmesi	Atölye-7 Aşkın Yapay Hâli (Dizi ve Filmlerle Romantik İlişkiler) (09.15-11.15)		Atölye-9 Uzamış Yas Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Müdahale Yolları (09.15-11.45)
10.30-11.00	**Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma****									
11.00-12.15	Panel-13 Daha Etkin ve Hızlı Tanılama Takip Edilebilir İyileşme için Yeni Yaklaşımlar	Sözlü Bildiri-17 İyi Oluş ve Dayanıklılık-I	Sözlü Bildiri-18 Deprem ve Afetler-I	Sözlü Bildiri-19 Çevre ve Mekân Çalışmaları	Sözlü Bildiri-20 Yeme Bozuklukları	Panel-14 Yapay Zeka Çağında Dijital Diyaloglar: ChatGPT'nin Kimlik ve İlişkiler Üzerindeki Ayak İzi ve Terapist Koltuğundaki Yeri	Panel-15 Teoriden Uygulamaya Uykusuzluk: Biyolojik, Bilişsel, Davranışsal ve Psikodinamik Yaklaşımlar			
12.15-13.15	**Öğle Arası**						TPD Özel Oturumu-1 ENTHALPY Proje Tanıtımı	**Öğle Arası**		
13.15-14.15	**Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ)** *"Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri"*									
14.15-14.45	**Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma****									
14.45-16.00	Panel-16 Bariatrik Cerrahi Sonrası Psikolojik Dönüşüm: Klinik Riskler, Kavramlar ve Müdahaleler	Sözlü Bildiri-21 Çocuk ve Ergen Psikopatolojisi	Sözlü Bildiri-22 Zihin, Bilinç, Dil ve Evrim	Sözlü Bildiri-23 Ebeveynlik-II: Annelik	Sözlü Bildiri-24 Erkeklik Çalışmaları	Panel-17 İşyerinde Kötü Muameleyle Çok Boyutlu Yüzleşmeler: Türler, Dinamikler ve Direnç	Panel-18 Zorunlu Hareketlilik ve Kimlik Mimarlığı: Siyasal Psikolojide Çok Düzeyli Dinamikler	Atölye-10 Bireysel Terapide Diyalektik Davranış Terapisi: Kuramdan Uygulamaya (14.45-16.45)	TPD Özel Oturumu-2 Psikolojiyi Doğru Anlatmak: Vikipedi Editörlüğü (14.45-16.45)	Atölye-11 Sustuğumuz Yerden Yazıyoruz: Travma, Toplum ve Dönüşen Benlik (14.45-17.30)
16.00-16.15	**Kahve Molası**									
16.15-17.30	Panel-19 Havacılıkta Psikososyal Risklerin Yönetimi: Örgütsel Stratejiler, Psikologların Rolü ve İyi Uygulama Örnekleri	Sözlü Bildiri-25 Bağımlılık	Sözlü Bildiri-26 Yas ve Travma	Sözlü Bildiri-27 Gruplar Arası İlişkiler: Temas, Barış ve Dayanışma	Sözlü Bildiri-28 Yetişkinlikte Yakın İlişkiler, Sosyal Destek ve Koruyucu Faktörler	Panel-20 Zihinsel Uzamda Sayılar: Kültürel, Bilişsel ve Kuramsal Yaklaşımlar ve Güncel Tartışmalar	Panel-21 Çocukların Toplumsal Eşitsizliklere İlişkin Farkındalıkları, Ahlaki Yargıları ve Değişim Odaklı Tutumları			
17.30-18.30							TPD Toplantısı			

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

	Çiğdem Kağıtçıbaşı Salonu (Salon-2)	Doğan Cüceloğlu Salonu (Salon-1)	Nuri Bilgin Salonu (Salon-3)	Işık Savaşır Salonu (Salon-4)	Umur Talaslı Salonu (Salon-5)	Hüdavendigar Salonu	Orhangazi Salonu	Koza Salonu	Kardelen Salonu	Muradiye Salonu
09.15-10.30	Panel-22 İş Yaşamında Pozitif Psikolojiyi Keşfetmek: Kuram, Araştırma ve Uygulama	Sözlü Bildiri-29 Sosyal Gelişim, Duygusal Gelişim, Gelişim Psikolojisinde Müdahale Programları		Sözlü Bildiri-30 Deprem ve Afetler-II	Sözlü Bildiri-31 Siberpsikoloji-II	Panel-23 Sağlık ve Hastalık: Sağlık Psikolojisinde Güncel Yaklaşımlar ve Uygulamalar	Panel-24 Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Bakış: Teknoloji, Sanat, Çevre, Medya ve Müdahale Pratikleri	Atölye-12 Kötü Haber Vermek ama Nasıl? (09.15-11.15)	Atölye-13 Zihinsel Zaman Yolculuğunda Gelecek Durağı: Gelecekteki Benlik Sürekliliği ve Psikolojik Dönüşüm Atölyesi (09.15-11.45)	TPD Özel Oturumu-3 Gönüllülük Programı Tanıtım Oturumu
10.30-10.45	**Kahve Molası**									
10.45-12.00	Panel-25 Psiko-onkolojide Güncel Durum: Bilimsel Yöntem, Gelecek Çalışmalar ve Saha Uygulamaları	Sözlü Bildiri-32 Yetişkin Psikopatolojisi	Sözlü Bildiri-33 Genel Psikoloji, Güncel Yaklaşımlar ve Psikoterapide Gelişmeler	Sözlü Bildiri-34 Dönüşen Bellek ve Bellek Bozuklukları	Sözlü Bildiri-35 Romantik İlişkilerin Karanlık Yönü	Panel-26 Beyin ve Davranış Arasındaki Köprü: Psikolojik ve Nörodejeneratif Bozukluklarda Nörobilimsel Değerlendirme Yöntemleri	Panel-27 Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Çocuk ve Ergenlerin Sosyal ve Duygusal Gelişimi Üzerindeki Etkileri			TPD Özel Oturumu-4 Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Birimi (10.45-12.00)
12.00-13.00	**Öğle Arası**									
13.00-14.30	**Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY)** *"Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit"*									
14.30-14.45	**Kahve Molası**									
14.45-16.00		Sözlü Bildiri-36 Şiddet ve Taciz	Sözlü Bildiri-37 Gruplar Arası İlişkiler: İdeoloji	Sözlü Bildiri-38 Dikkat ve Algı	Sözlü Bildiri-39 Endüstri ve Örgüt Psikolojisi-II	Panel-28 Türkiye'de Önleyici Müdahale Alanının Gelişimine Katkı Sunan Güncel Uygulamalı Araştırmalar	Panel-29 Afetler, Müdahaleler ve Bellek: Türk Psikologlar Derneği'nin Travma Alanında 25 Yılı	Atölye-14 Pekiştirme Odağında Uygulamalı Davranış Analizi (UDA-ABA) (14.45-17.45)	Atölye-15 Sahnede İlişkiler: Jungiyen Sosyal Atom Uygulaması (14.45-17.45)	Atölye-16 Birlikte Yara Almak, Birlikte İyileşmek: Mekânsal Yas Perspektifinden Sanat Temelli Dayanışma (14.45-16.35)
16.00-16.15	**Kahve Molası**									
16.15-17.30	Panel-30 Yetişkin Zorbalığı ve Mağduriyeti	Sözlü Bildiri-40 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	Sözlü Bildiri-41 Bilişsel ve Ahlaki Gelişim-II	Sözlü Bildiri-42 İyi Oluş ve Dayanıklılık-II	Sözlü Bildiri-43 Narsisizm	Panel-31 Klinik Sağlık Psikolojisinde Güncel Yaklaşımlar: Önleyici Müdahalelerden Klinik Uygulamalara				
17.30-18.30							KAPANIŞ OTURUMU VE POSTER ÖDÜL TÖRENİ			

BİLİMSEL PROGRAM

PANEL PROGRAMI

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Çiğdem Kağıtçıbaşı Salonu (Salon-2)

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU
11.00-11.30	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.30-12.45	Panel-1: 30041-Kumar Bağımlılığına Bütüncül Müdahale Modeli (KUBAM) Panel Başkanı: Kinyas TEKİN • Kumar Bağımlılığına Yönelik Bireysel Terapi (Kinyas TEKİN) • Bağımlılığına Yönelik Grup Terapisi: Kollektif İyileşme (Büşra FİLİZ) • Aile Temelli Müdahaleler: Bağımlılıkla Mücadelede İlişkisel İyileşme (Helin LAÇİN)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – Orhangazi Salonu Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası
14.45-15.15	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
15.15-16.30	Panel-4: 30003-Bariatrik Cerrahiyi Anlamak: Damgalanma, Destek ve Sosyal Bağlam Üzerinden Bir İnceleme Panel Başkanı: Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ • Bariatrik Cerrahi Öncesi Süreçte Kal(a)mayanlar: Neden Ayrılıyorlar? (Sedanur CAYDI ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)

- Sosyal Desteğin Yeni Yüzü: Bariatrik Cerrahi Ardından Birlikte Değişim ve Sistemik Uyum (Büşra Sinem KIR ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)
- Ergen Bariatrik Cerrahisinde Aile Desteğinin Niteliği Üzerine Bir İnceleme: Destek mi Müdahale mi? (Deniz TETİR ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)
- Ameliyat Kararı Eşiğinde: Farklı Psikososyal Profiller ve Gözleme Dayalı Kırılganlıklar (Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)

16.30-16.45	Kahve Molası
16.45-18.00	Panel-7: 30010-Şema Terapinin Bütüncül Yaklaşımıyla Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığına Bakış Panel Başkanı: Z. Deniz AKTAN

- Çocuk ve Gençlerle Şema Terapisi Perspektifinden Çalışmak (Gökçen GÜVEN)
- Çocuk ve Ergen Terapilerinde Yenilikçi bir Müdahale: Ebeveyn Şema Koçluğu (Z. Deniz AKTAN)
- Çocuklar ile Çalışırken Kullanılan Şema Terapi Uygulamaları: Hikayelerin ve Araçların Rolü (Eda YARDIMCI)
- Yetişkin Şemalarının Ebeveynlik Sürecine Etkisi: Şema Terapi Perspektifiyle Ebeveyni Görmek (Sinem ÇELENK)

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Hüdavendigar Salonu

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU
11.00-11.30	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.30-12.45	Panel-2: 30005-Minnettarlıkla Değişim: Bilişsel, Sosyal ve Nörobilimsel Yaklaşımlar Panel Başkanı: Selcen YETKİN ÖZDEN

- Minnettarlık Uygulamalarının Bilişsel Davranışçı Temelleri ve Nörobilişsel Etkileri: Düşünceden Plastisiteye (Selcen YETKİN ÖZDEN)
- Olumlu Duyguların Bilişsel Esneklik Üzerindeki Etkisi: Minnettarlığın Rolü (Hatice Kübra AYDIN)

	• Minnettarlığın Ontolojisi: Varlık, İyi Oluş ve Bağlılık Arasında Bir Yolculuk (İrem UYAR)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – Orhangazi Salonu Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası
14.45-15.15	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
15.15-16.30	Panel-5: 30033-Siyasal İklimin Psikolojik Bedeli: Toplumsal Travma, Dayanıklılık ve Dönüşüm Panel Başkanı: Melis DEMİRCİOĞLU • Siyasal İklimin Psikososyal Etkileri: Belirsizlik, Kısıtlayıcı Politikalar ve Sıkışmışlık (Özge ŞAHİN) • Baskının Dönüşümü: Bireysel Patoloji mi, Toplumsal Travma mı? (Ekin ÇAKIR) • Dayanışmanın Psikolojisi: Kolektif Onarım Mümkün mü? (Melis DEMİRCİOĞLU)
16.30-16.45	Kahve Molası
16.45-18.00	Panel-8: 30009-Tabelasız Oda: Çeşitlilik, Kapsayıcılık ve Erişilebilirlik Panel Başkanı: Alperen AŞANBUĞA • İş'te Nöroçeşitlilik (Alperen AŞANBUĞA) • Daha Erişilebilir Bir Dünya (Duygu KAYAMAN) • Çalışma Yaşamında Engelli Bireyler (Niyazi KOÇAK) • Kurum Kültürlerinde Çeşitlilik & Kapsayıcılık Çalışmak için Psikolojik Dayanıklılık (Şirin Ayça SAYILIR)

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Orhangazi Salonu

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU
11.00-11.30	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.30-12.45	Panel-3: 30004-Türk Ulusal Zeka Ölçeği (TUZÖ) Panel Başkanı: Sirel KARAKAŞ • TUZÖ'nün Amaç, Kapsam ve Sonuçları (Sirel KARAKAŞ) • TUZÖ'nün Zeka Ölçümüne Getirdiği Yenilikler (Emel ERDOĞAN BAKAR) • Bir Nöropsikolojik Test Bataryası Olarak TUZÖ (Elvin DOĞUTEPE)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – Orhangazi Salonu Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası
14.45-15.15	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
15.15-16.30	Panel-6: 30015-Nöropsikolojinin Klinik Uygulamaları: Bilişsel Testlerden Terapötik Stratejilere Panel Başkanı: Öget ÖKTEM TANÖR • Bilişsel Şebekeler Bağlamında Nöropsikolojik Değerlendirme Testlerine Kavramsal Bir Yaklaşım (Sanem Sultan YÖRÜK ÖNER) • Nörolojide Klinik Nöropsikolojik Uygulamalar: Vaka Örnekleri (Şükriye AKÇA-KALEM) • Psikiyatride Nöropsikolojik Değerlendirmenin Translasyonel İncelemesi (Deniz BÜYÜKGÖK) • Bilişsel Rehabilitasyon; Yenisiyle Eskisiyle (Erol YILDIRIM)
16.30-16.45	Kahve Molası

16.45-18.00	Panel-9: 30020-Sosyal Gruplardan Gelen Bilgiyle Çevreci Davranışları Teşvik Etme Yolunda Yeni Stratejiler: Dinamik Norm ve Birey-Grup Uyumu Panel Başkanı: Serap AKFIRAT • Değişen Normlar ve Çevreci Davranışlar: Plastik Atık Krizine Yönelik Dinamik Norm Algıları ve Çevreci Davranış Niyetleri Arasındaki İlişki (Tuğçenaz ELCİL) • İklim Dostu Davranışlarda Psikolojik Mesafenin Rolü Nedir? Psikolojik Mesafe ve Dinamik Normlar Üzerine Deneysel Bir İnceleme (Erim Utku KÜÇÜKTOPUZLU) • Birey–Grup Uyumu Perspektifinden Çevresel Kolektif Eylem (Tolga ERGİYEN)

2.GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Çiğdem Kağıtçıbaşı Salonu (Salon-2)

09.15-10.30	Panel-10: 30043-Toplumsal dönüşümde sivil toplum: tarihsel derinlik, dayanışma ve kapsayıcılık üzerine bir bakış: DEPSDA Modeli Panel Başkanı: Feyza Nur AK • Antik Yunan'dan 21. Yüzyıla Sivil Toplum (Zeynep GÜRLER YILDIZLI) • Sivil Toplumun Afetlere Müdahale Motivasyonu ve Dayanışmanın Dönüştürücü Etkisi (Batuhan Mikail PUSMAZ) • Kapsamak: Sivil Toplumdan Psikoterapiye Kapsayıcılığın Katmanları (Tuğbanur TEKİN) • Gönüllülük Motivasyonu: Bireysel ve Toplumsal Güçlenmenin Anahtarı (Nazan Rümeysa ABDULLAH) • Bir Dayanışma Modeli Olarak DEPSDA Projesi (Feyza Nur AK)
10.30-11.00	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma
11.00-12.15	Panel-13: 30029- Daha Etkin ve Hızlı Tanılama Takip Edilebilir İyileşme için Yeni Yaklaşımlar Panel Başkanı: Nihal ALTINER

- İyileşmenin Takibi (MOİ) (Nihal ALTINER.)
- Ruhsal Tarama ile Semptomların Saptanması (RİTA) (Mader Bengisu BİLGEN)
- Değişim Odaklı Kişilik Özelliklerinin Saptanması (KİDİ) (Neslihan TURAN KUŞ)

12.15-13.15 Öğle Arası

13.15-14.15 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu

Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri

14.15-14.45 Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma

14.45-16.00 Panel-16: 30006- Bariatrik Cerrahi Sonrası Psikolojik Dönüşüm: Klinik Riskler, Kavramlar ve Müdahaleler

Panel Başkanı: Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ

- Yeme Bozukluğu Tanımlarında Dönüşüm: Bariatrik Cerrahi Örnekleminden Kavramsal ve Klinik Bulgular (Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ.)
- Bariatrik Cerrahi Sonrası Öznel Deneyimler ve Anlamlar: Beden, Benlik ve İlişkili Psikososyal Süreçler (Derya ÖZBEK ŞİMŞEK)
- Bariatrik Cerrahi Sonrası İntihar Riski: Kişilerarası İntihar Kuramı Bağlamında Psikososyal Bir Değerlendirme (İslim YILMAZ ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)
- Bariatrik Cerrahi Sonrası Psikososyal Müdahaleler: Uygulamaların Gelişimi ve Güncel Eğilimler (Elif KURNALI ULUSOY ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Panel-19: 30018-Havacılıkta Psikososyal Risklerin Yönetimi: Örgütsel Stratejiler, Psikologların Rolü ve İyi Uygulama Örnekleri

Panel Başkanı: Burcu KÜMBÜL GÜLER

- Havacılık Sektöründe İş Talepleri ve Kaynakları: Psikososyal Riskler Üzerine Sistematik Bir Derleme (Sıla İlayda CINCIK ve Burcu KÜMBÜL GÜLER)
- İşyerlerinde Ruh Sağlığı Uygulamalarında Kavramsal Belirsizlikler ve Görevlendirme Süreçleri (Selçuk ŞEN)
- Organizasyonel Düzeyde Psikolojik Sağlık Stratejileri: Psikososyal Risk Değerlendirmesine Dayalı İyi Uygulama Örnekleri (Esra TOSUN)

17.30-18.30 TPD Toplantısı (Orhangazi Salonu)

2.GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Hüdavendigar Salonu

09.15-10.30	Panel-11: 30038- Türkiye'de Klinik Psikolojinin Bugünü ve Yarını: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Panel Başkanı: Sema YURDUŞEN • Türkiye'de Klinik Psikoloji Eğitiminde Yapısal ve Yeterlilik Sorunları (Derya GÜRCAN YILDIRIM) • Klinik Psikoloji Alanında Mesleki Tanım, Etik ve Denetimle İlgili Sorunlar (Aylin İLDEN KOÇKAR) • Küresel Standartlar Işığında Klinik Psikoloji: Uluslararası Yeterlilik ve Denetim Sistemlerinin İncelenmesi (Ayşe ALTAN) • Türkiye İçin Bir Model Önerisi: Yeterliliklerin Belirlenmesi ve Denetim Sisteminin Yapılandırılması (Yeliz ŞİMŞEK ALPHAN)
10.30-11.00	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma
11.00-12.15	Panel-14: 30039-Yapay Zeka Çağında Dijital Diyaloglar: ChatGPT'nin Kimlik ve İlişkiler Üzerindeki Ayak İzi ve Terapist Koltuğundaki Yeri Panel Başkanı: Zeynep ŞEKER • Yapay Zeka Aynasında Kimlik: Ben Kimim, Kiminle Konuşuyorum? (Meltem KURUTAŞ) • Danışanların ChatGPT ile kurduğu Dijital Duygusal Yakınlık ve Aldığı Sosyal Destek (Aylin IŞIK) • Aşk, Çatışma ve ChatGPT: Romantik İlişkilerin Yeni Üçgeni; Yapay Zeka Romantik İlişkileri Nasıl Etkiliyor? (Gülsüm BAŞOĞLU) • Psikoterapist Koltuğunda Yapay Zeka: ChatGPT'nin Ruh Sağlığındaki Yeni Rolü (Zeynep ŞEKER)
12.15-13.15	Öğle Arası
13.15-14.15	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri

14.15-14.45 Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma

14.45-16.00 Panel-17: 30024-İşyerinde Kötü Muameleyle Çok Boyutlu Yüzleşmeler: Türler, Dinamikler ve Direnç

Panel Başkanı: Nihal MAMATOĞLU

- İş Yerinde Kötü Muamelenin Anatomisi: Yaygınlık, Aktörler ve Koruyucu Faktörler (H. Canan SÜMER ve Yonca TOKER GÜLTAŞ)
- İş Yeri Nezaketsizliği: İşten Eve Taşanlar (Derya KARANFİL)
- Cinsel Olmayan Kötü Muamele Türlerinin Profilleri ve Öncülleri (S. Arzu WASTI)
- Vah BAŞIMIZA Gelenler! İstismarcı Yöneticiliğin Evrensel ve Kültüre Özgü Davranış Örnekleri, Öncüllerine ve Astların Özelliklerine Göre Değişen Süreç ve Sonuçları (Aslı GÖNCÜ-KÖSE)
- Örgütsel Bir Süreç Olarak Kötü Muamele: Çok Kaynaklı Tematik Analiz: Tanıklık, Faillik ve Direnç Arasındaki Geçişlerin İzini Sürmek (Nihal MAMATOĞLU)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Panel-20: Zihinsel Uzamda Sayılar: Kültürel, Bilişsel ve Kuramsal Yaklaşımlar ve Güncel Tartışmalar

Panel Başkanı: Hakan ÇETİNKAYA

- Uzam-Sayı İlişkilerinde Kültürel ve Bireysel Değişkenlerin Etkisi (Merve BULUT)
- Uyarıcı-Tepki İlişkileri Kapsamında SNARC Etkisi, Bağlamsal Esneklik ve Sayı Dışı Büyüklüklerin Uzamda Temsili (Ezgi PALAZ)
- SNARC Etkisini Nasıl Açıklıyoruz? Kuramsal Yaklaşımlara Genel Bakış (Ezgi GÜR)
- SMART Lab'da Yürütülen Güncel Araştırmalar (Seda DURAL)

17.30-18.30 TPD Toplantısı (Orhangazi Salonu)

2.GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Orhangazi Salonu

09.15-10.30	Panel-12: 30012-Türkiye'de Ebeveynlik: Örüntüler, Amaçlar ve Duygu Sosyalleşmesi Panel Başkanı: Nebi SÜMER • Türkiye'de Ebeveynlik Davranışlarının Sosyodemografik Örüntüsü (Burcu BUĞAN KISIR) • Ebeveynlerin ve Ergenlerin Gözünden Türkiye'de Ebeveynlik Amaçlarının Örüntüsü (Nebi SÜMER) • Türkiye'de Ebeveynlerde Kontrol Temelli Ebeveynlik Profilleri: Gizil Profil Analizi Yaklaşımı (İlgüsu ÖKSÜZ) • Türkiye'de Duygu Sosyalleştirme: Öncülleri ve Çocuk Uyumu Üzerindeki Rolü (Feyza ÇORAPÇI)
10.30-11.00	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma
11.00-12.15	Panel-15: 30025-Teoriden Uygulamaya Uykusuzluk: Biyolojik, Bilişsel, Davranışsal ve Psikodinamik Yaklaşımlar Panel Başkanı: Nakşidil TORUN • Uyku ile İlişkili Biyolojik Mekanizmalar ile Uyku Hijyeni Kurallarının Entegrasyonu (Nakşidil TORUN) • Uykusuzluğa Klinik Yaklaşım: Psikolojik Mekanizmalar ve Psikoterapötik Yaklaşımlar (Selva ÜLBE AĞIRBAŞARAP) • Uykusuzluğun Psikodinamik Açıklamaları: Güncel Bir Derleme (Kutlu Kağan TÜRKARSLAN)
12.15-13.15	Öğle Arası
13.15-14.15	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri
14.15-14.45	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma

14.45-16.00	Panel-18: 30042-Zorunlu Hareketlilik ve Kimlik Mimarlığı: Siyasal Psikolojide Çok Düzeyli Dinamikler Panel Başkanı: Ahmet ÇOYMAK • Siyasi Liderlerin Göçmenlere İlişkin Tutumları: Kimlik Liderlik Süreci ve Grup Süreci Temelinde Bir Analiz (Hasan YENTÜR ve Serap ARSLAN AKFIRAT) • Ortadoğu Krizi Bağlamında Dönüş ve Yerinden Edilme Anlatıları: Suriye ve Filistin Haber Söylemlerinin Politik Psikoloji ve DDİ Yöntemleriyle İncelenmesi (Ahmet ÇOYMAK) • Suriyeli Sığınmacıların Gönüllü Geri Dönüşe İlişkin Değerlendirmelerinde Psikolojik Faktörlerin Yeri (Ömer TOPUZ, Gülden SAYILAN *ve* Ahmet ÇOYMAK) • İç Grup Kayırmacılığı, İnsanlıktan Uzaklaştırma ve Bilgilendirmenin Linç Kültürüne Katılma Niyetine Üzerindeki Etkileri (Hafize Öznur EREM ve Derya HASDAĞ)
16.00-16.15	Kahve Molası
16.15-17.30	Panel-21: 30001-Çocukların Toplumsal Eşitsizliklere İlişkin Farkındalıkları, Ahlaki Yargıları ve Değişim Odaklı Tutumları Panel Başkanı: Buse GÖNÜL • Çocukların Gözünden Eğitim Ortamlarındaki Eşitsizlik ve Kaynak Paylaşımı (Melike ACAR) • Çocuk ve Ergenlerde Önyargı Temelli Dışlanmaya Karşı Tepkileri: Normların Gelişimsel Rolü (Ayşe Şule YÜKSEL) • Adaletsizliğe Verilen Tepkilerin Farklı Ahlaki Bağlamlarda İncelenmesi (Seçil GÖNÜLTAŞ) • Toplumsal Eşitsizliklerin Anlamlandırılması: Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Sosyal Sınıf Algısı ve Ahlaki Değerlendirmeler (Buse GÖNÜL)
17.30-18.30	TPD Toplantısı (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim Pazar)

Çiğdem Kağıtçıbaşı Salonu (Salon-2)

09.15-10.30	Panel-22: 30019-İş Yaşamında Pozitif Psikolojiyi Keşfetmek: Kuram, Araştırma ve Uygulama Panel Başkanı: Burcu KÜMBÜL GÜLER • Denizcilik Sektöründe Çalışanların İş Biçimlendirme Deneyimleri (Elif Çağla DAĞLI, Ayyüce Bahriye TEZCAN, Buse KILIÇ ve Yusuf Bahadır YILDIZ) • İşin Ötesinde Bir Değer: Anlamlı İşin İnşası ve Etkileri(Hilal YAMAÇ, Soumegie TZOUTZE CHASAN, Selen ABALI ve Tolga GÜRBÜZ) • Pozitif Örgütsel Psikolojide Mikro Müdahaleler: Kuramdan Uygulamaya (Ceren TUNALI) • İşyerinde Pozitif Psikoloji Temelli Bir Müdahale: Sekiz Haftalık Uygulamanın Bulguları ve Çıkarımları (Gülce TUNCEL)
10.30-10:45	Kahve Molası
10.45-12.00	Panel-25: 30016- Psiko-onkolojide Güncel Durum: Bilimsel Yöntem, Gelecek Çalışmalar ve Saha Uygulamaları Panel Başkanı: Eren KORKMAZ • "Psiko-onkoloji'yi nasıl çalışıyoruz?": Türkiye'deki çalışmaların incelenmesi (Umut ÇIVGIN) • Kanserde Nüks Korkusuyla Yaşamak: Ya Tekrarlarsa? (Cennet YASTIBAŞ KAÇAR) • Kanserde Güncel Bir Yaklaşım: Psikososyal Destek Hizmet (Eren KORKMAZ)
12.00-13.00	Öğle Arası
13.00-14.30	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit
14.30-14.45	Kahve Molası

14.45-16.00	-
16.00-16.15	Kahve Molası
16.15-17.30	Panel-30: 30008- Yetişkin Zorbalığı ve Mağduriyeti Panel Başkanı: Füsun GÖKKAYA • Yetişkin Zorbalığı ve Mağduriyetinin Tanımı ve Türleri (Fatma Zehra ÇETİN) • Yetişkin Zorbalığının Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçme Araçları (Beyza SESSİZ) • Yetişkinlerde Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının Değerlendirilmesi (Dilara Aybüke BAHAR)
17.30-18.30	Kapanış (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim Pazar)

Hüdavendigar Salonu

09.15-10.30	Panel-23: 30013: Sağlık ve Hastalık: Sağlık Psikolojisinde Güncel Yaklaşımlar ve Uygulamalar Panel Başkanı: Hanife Özlem SERTEL BERK • Kronik Hastalıklarda Stigma: Kuramlar ve Araştırmalar Işığında Çok Boyutlu Bir Değerlendirme (Nuran AYDEMİR) • Sağlık Psikolojisi Perspektifinden Kronik Ağrı: Klinik Uygulama ve Araştırma Alanlarında Güncel Yaklaşımlar (Hanife Özlem SERTEL BERK) • Kronik Hastalıklarda İyi Oluşun Anlaşılması ve Desteklenmesi**:** Klinik Sağlık Psikolojisi Yaklaşımıyla Bir Değerlendirme (Esin TEMELOĞLU ŞEN) • Sağlık Psikolojisinin Kanser Alanında Uygulamaları (Zeynep Büşra COŞAR YILMAZ) • Biyopsikososyal bakış açısıyla sağlık: Romantik ilişkiler üzerine çalışmalar bize ne söylüyor? (Nermin TAŞKALE)
10.30-10:45	Kahve Molası
10.45-12.00	Panel-26: 30000-Beyin ve Davranış Arasındaki Köprü: Psikolojik ve Nörodejeneratif Bozukluklarda Nörobilimsel Değerlendirme Yöntemleri

Panel Başkanı: Özge AKGÜL

- Obsesif Kompulsif Bozukluk'ta Nörobiyolojik, Genetik ve Epigenetik Faktörler (Melike Tetik OKTAY)
- Alzheimer Hastalığı ve Hafif Kognitif Bozuklukta Sakkadik Göz Hareketleri (Hatice Eraslan BOZ)
- Alzheimer Hastalığı ve Hafif Kognitif Bozuklukta Görsel Tarama (Müge AKKOYUN)
- Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişiminde Biyolojik Duyarlılık ve Saç Kortizolü Ölçümünün Klinik Potansiyeli (Cansu AYKAÇ)
- Şizofrenide Ödül İşlemleme Dinamikleri ve EEG Bulguları (Özge AKGÜL)

12.00-13.00 Öğle Arası

13.00-14.30 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu

Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit

14.30-14.45 Kahve Molası

14.45-16.00 Panel-28: 30007-Türkiye'de Önleyici Müdahale Alanının Gelişimine Katkı Sunan Güncel Uygulamalı Araştırmalar

Panel Başkanı: Feyza ÇORAPÇI

- Erken Çocukluktaki Ev Ziyareti-Temelli Aile Rehberliği Programının Anne Ruh Sağlığı ve Çocuk Gelişimi Üzerindeki Rolü (Feyza ÇORAPÇI, Burcu BUĞAN, Beliz KORKUT, Hande SART, Bengü BÖRKAN, . Serra MÜDERRİSOĞLU, Nihal YENİAD)
- Ebeveynlerin Çocuklarıyla Diyalog Kurarak Kitap Okumalarını Teşvik Eden Bir Müdahale Programının Uzun Süreli Etkileri (Nihal YENİAD, Sevgi TÜCCAR ÇELİK)
- Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum: Çocuklarda Davranış Değişikliği Sağlar mı? (Türkan YILMAZ IRMAK, Rukiye KIZILTEPE, Duygu ESLEK, Bahtım KÜTÜK, Onuray GÜNEY)
- PEERS Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi Programı (Aysun DOĞAN, Hilal MUTLU, Ayça BARKLI)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30	Panel-31: 30017-Klinik Sağlık Psikolojisinde Güncel Yaklaşımlar: Önleyici Müdahalelerden Klinik Uygulamalara Panel Başkanı: Ayşenur AKTAŞ • Klinik-Sağlık Psikolojisinde EMDR Uygulamaları: Teori, Müdahale ve Vaka Örnekleri (F. Elif ERGÜNEY OKUMUŞ) • Klinik Sağlık Psikolojisi Uygulamalarında Metakognitif Yaklaşım: Önleyici Müdahalelerde Yeni Yönelimler ve Uygulanabilirlik (Kadir ÖZDEN) • Kronik Sağlık Koşullarında Bilişsel Temsillerden Üst Bilişlere Geçiş: Teoriden Uygulamaya (Didem ACAR)
17.30-18.30	Kapanış (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim Pazar)

Orhangazi Salonu

09.15-10.30	Panel-24: 30036-Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Bakış: Teknoloji, Sanat, Çevre, Medya ve Müdahale Pratikleri Panel Başkanı: Leman KORKMAZ • Cinsiyetsiz Ses Olur mu? Türkçe Sesli Asistanlarda Güven, Beğeni ve Cinsiyet Algısı, (Beril TÜRKOĞLU, Beril BOYACI, Elif HASAR ve Nilay ARIEL) • Estetikten Eşitsizliğe: Sanat Alanında Toplumsal Cinsiyet Temelli Engeller (Suzan CEYLAN BATUR ve Buse ÇAM) • Toplumsal Cinsiyetin Gölgesinde Çevreci Davranışlar: Cinsiyet Tehdidinin Rolü (Leman KORKMAZ ve İlke CANDAR) • Medyada Kadına Yönelik Partner Şiddetinin Temsili: Namus Kültürü Bağlamında Bir İnceleme(Gülçin AKBAŞ ve Suzan CEYLAN BATUR) • Seyirci Müdahalesi Alan Yazınında Kadına Yönelik Erkek Şiddetinin Gecikmiş Görünürlüğü ve Şiddete Tanık Olanların Müdahalesini Belirleyen Sosyal Psikolojik Etkenler (Ezgi TÜRKÇELİK TÜRKEL ve Nuray SAKALLI)
10.30-10:45	Kahve Molası
10.45-12.00	Panel-27: 30014- Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Çocuk ve Ergenlerin Sosyal ve Duygusal Gelişimi Üzerindeki Etkileri

Panel Başkanı: Aysun DOĞAN

- Ebeveynlerin Çocuklarının Eğitimine Dair Beklentileri ve Akademik İlgi: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Aracı Rolü (Ezgi AYDOĞDU SÖZEN, Sibel KAZAK BERUMENT, Aysun DOĞAN, Başak ŞAHİN ACAR ve Deniz TAHİROĞLU)
- Aileden Okula Uzanan Süreçte Zorbalık: Ekolojik Bir Yaklaşım (Sevgi Tunay AYTEKİN, Aysun DOĞAN, Sibel KAZAK BERUMENT, Deniz TAHİROĞLU ve Başak ŞAHİN ACAR)
- Ebeveynlik Davranışlarının Çocuk ve Ergenlerde Üzüntü Yönetimi Üzerindeki Etkisi(Fatma Betül ABUT, Başak ŞAHİN ACAR, Sibel KAZAK BERUMENT, Aysun DOĞAN ve Deniz TAHİROĞLU)
- Annelerin Sosyalleştirme Hedefleri ve Çocuk ve Ergenlerin Kaygısı arasındaki İlişki: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Aracı Rolü ve Mizacın Düzenleyici Etkisi (İlayda ÇALIŞKAN DEMİRBAŞ, Sibel KAZAK BERUMENT, Aysun DOĞAN, Başak ŞAHİN ACAR veDeniz TAHİROĞLU)
- Algılanan Ebeveyn Davranışları ile Çocuğun Dışa Yönelim Problemleri Arasındaki Çift Yönlü İlişkiler: Çapraz Gecikmeli Panel Analizi (Rana DURMUŞ, Sibel KAZAK BERUMENT, Başak ŞAHİN ACAR, Aysun DOĞAN ve Deniz TAHİROĞLU)

12.00-13.00 Öğle Arası

13.00-14.30 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu

Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit

14.30-14.45 Kahve Molası

14.45-16.00 Panel-29: 30034-Afetler, Müdahaleler ve Bellek: Türk Psikologlar Derneği'nin Travma Alanında 25 Yılı

Panel Başkanı: Melikenaz YALÇIN

- 1999 Gölcük Depremi ve Travma Biriminin Kurulması (Serkan ÖZGÜN)
- Van Depremi (Serkan ÖZGÜN)
- Soma Maden Faciası (Deniz ERYILMAZ)
- Ankara Gar Katliamı ve Ankara Patlamaları (Zeynep TÜZÜN)
- Korona Virüs Enfeksiyonu Online Ruhsal Destek Programı (KORDEP) ve İzmir Depremi (Dünya POLAT)
- Kahramanmaraş Depremi (Zeynep ŞEKER)

16.00-16.15	Kahve Molası
16.15-17.30	-
17.30-18.30	Kapanış (Orhangazi Salonu)

SÖZLÜ BİLDİRİ PROGRAMI

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Doğan Cüceloğlu Salonu (Salon-1)

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU
11.00-11.30	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.30-12.45	Sözlü Bildiri Oturumu-1 *ÇOCUKLUK ÇAĞI PROBLEMLERİ* • 10099-Çocukluktaki Ebeveynleşme Yaşantılarının Romantik İlişkilere Yansıması: Yetişkinlerde Psikolojik Kırılganlık, Bağlanma Örüntüleri ve Partnere Yönelik Bakım Verme Davranışlarının Değerlendirilmesi (Ecem BAKINER ve Sena DOĞRUYOL*)* • 10005-Çocukluk Çağı Travmaları İle Evlilik Doyumu İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüğünün ve Stresle Çift Olarak Baş Etmenin Aracı Rolü (Simay YILMAZ, Feryal ÇAM ÇELİKEL ve Ayşe ALTAN ATALAY) • 10073-Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Öfke ve Öfke İfade Biçimleri Üzerindeki Etkisi: Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü (Melike GUZEY ve Cihat ÇELİK) • 10340-Çocuklukta Ebeveynleşme: Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Perspektifinden Nitel Bir Araştırma (Tuğçe YAVAŞ *ve* Arzu ARAZ) • 10253-Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Çocukların Ebeveynleşme Davranışlarının Duygusal ve Psikolojik İyi Oluşları ile Umut Düzeyleri Üzerine Etkisi (Nebi Burak AY ve Ayşe Şenay KOÇ) • 10479-Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları ile Psikolojik Flört Şiddeti Arasındaki İlişkide Partner ve İlişki Odaklı Obsesif Kompulsif Belirtilerin Aracı Rolü (Seda ORPAK)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – Orhangazi Salonu Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası

14.45-15.15 Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma

15.15-16.30 Sözlü Bildiri Oturumu-5

TRAVMA ve PSİKOPATOLOJİ

- 10443-Klinik Bir Örneklemde Çocukluk Çağı Travmaları ile Depresyon Arasındaki İlişkide Kopukluk/Reddedilme Şema Alanı ve Duygu Düzenleme Güçlüğünün Seri Aracı Rolü (Elif KURNALI ULUSOY ve Yasemin KAHYA)
- 10409-Travmanın İzinde: Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Depresyonun İntihar Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Seri Aracılık Modeli (Edanur KEKLİK ve Servet KAÇAR BAŞARAN)
- 10525-Küçük "t" Travma Yaşantıları ve Yetişkinlik Dönemi Depresyonu Üzerine Sistematik Bir Derleme (Mert 3.KARAKAYA ve Fatma SAPMAZ)
- 10251-Kadın Cinayetlerine Medya Yoluyla Maruziyetin Psikolojik Etkileri: Travma Sonrası Stres Tepkileri ve Koruyucu Faktörler (Gürcan DOYAR, İdil TUNA ve Deniz OKAY)
- 10378-DSM-5 ve ICD-11 Tanı Kriterlerine Göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu: Suriyeli Sığınmacılarda Yaygınlık ve Eş Tanı Karşılaştırması (Emre Han ALPAY)
- 10350-Doğum sonrası depresyon: Anne öz-yeterliği ve klinik risk bağlamında anne-bebek yaşantılarının nicel ve nitel yöntemle incelenmesi (Buse KOÇAK, Emine Gamze YILMAZ, Nuran KÖSER, Büşra DÜZGÜN ve Yasemin KAHYA)
- 10248-Duyguları Bastırma, Obsesif İnançlar, Kontrolü Kaybetmeye İlişkin İnançlar ile Onay Arama Davranışının Obsesif Kompulsif Belirtilerle İlişkisinin Yapısal Eşitlik Modeli (Emre ÖZDEMİR ve Bikem KARGI)
- 10284-Şizofreni Tedavisinin Sosyal ve Fiziksel Etkinliklerle Desteklenmesi: Sosyal İşlevsellik ve Belirti Kontrolü Üzerindeki Etkiler (Esra SELÇUK, İ. Mert TEKÖZEL, Ayşe ALTAN ve Damla İŞMAN HAZNEDAROĞLU)

16.30-16.45 Kahve Molası

16.45-18.00 Sözlü Bildiri Oturumu-9

DUYGULAR

- 10423-Utanç ve Suçluluk Duyguları ile Öz-eleştirel Ruminasyon Arasındaki İlişkide Bilişsel Ayrışma ve Olumsuz Benliğin Rolü (Ayşen Kübra GÜNEY ve İlknur DİLEKLER ALDEMİR)
- 10493-Ruminasyon-Yansıtma Ölçeğinin Türkçe Uyarlama Çalışması (Seren SALTOĞLU ve Miray AKYUNUS)
- 10433-Aynalanmamış Bir Benlikten Duygusal Kopukluğa: Utanç ve Suçluluğun Aracılığında Şefkat Korkusu ve Bitirilmemiş İşler (Denizsu İrem KOŞAR ve Falih Köksal)
- 10234-Üniversite Öğrencilerinin Aleksitimi Düzeyleri ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişkide Bilinçli farkındalık ve Psikolojik Sağlamlığın Aracı Rolü (Bahadır YALÇIN, İrem AVŞAR, Muhammed Rıfat KAMA, Nurefşan GÜVEN ve İpek ŞENKAL ERTÜRK)
- 10530-Çocuklukta Duygusal İhmal ve Yetişkinlikte Dissosiyatif Yaşantılar Arasındaki İlişki: Aleksitiminin Aracı Rolü (Ece UYKUR, Zeynep Öykü SARAÇOĞLU ve Ecem ÇEVİKBAŞ, Bengü AKTARMAÇ ve Seda CAN)
- 10439-Cenevre Duygusal Müzik Ölçeğinin (GEMS-25) Türkçeye Uyarlanması (Cansu ŞENTÜRK ve Bedirhan GÜLTEPE)
- 10452-Olayların Merkeziliği İle Varoluşsal Yok Olma Kaygısı Arasındaki İlişkide Kimliğin Belirginleşmesi İle Yenilgi ve Tuzağa Düşmenin Aracı Rolü (Neslihan ARICI ÖZCAN ve Reyhan ARSLAN BABAL)

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Nuri Bilgin Salonu (Salon-3)

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU
11.00-11.30	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.30-12.45	Sözlü Bildiri Oturumu-2 *DUYGU DÜZENLEME* • 10098-Psikolojik İyi Oluşun Yordanmasında Kişilerarası Duygu Düzenleme: Algılanan Sosyal Destek Kontrolünde Bir İnceleme (Azra Ceren KİBAROĞLU ve Nuray MUSTAFAOĞLU ÇİÇEK)

- 10361-Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkisinde Duygu Dışavurum ve Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Aracılık Rolü (Gülçin KAÇMAZ ve MERAL ÖĞÜTÇÜ)
- 10422-Çocukluk Çağı Duygusal İstismar ve İhmali ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Pozitif Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Rolü (Yağmur Erişen YALDIZ ve Ezgi TUNA)
- 10519-Reddedilme Duyarlılığı Modelinin Duygu Düzenlemede Güçlükler ile İncelenmesi (İnci BEYAZGÜL)
- 10148-Annelerin Duygu Yönetimi Stratejileri ve Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri: Annelerin Duygu Sosyalleşme Davranışlarının Dolaylı Rolü (Zeynep ÇAKMAK ve Dilek SARITAŞ-ATALAR)
- 10156-Duygu Düzenleme Güçlüklerinden Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliğine: Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ne Kadar Belirleyici? (Buse OĞUZ ve Aylin KOÇAK)

12.45-13.45 Öğle Arası

13.45-14.45 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – Orhangazi Salonu

Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası

14.45-15.15 Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma

15.15-16.30 Sözlü Bildiri Oturumu-6

BİLİŞSEL VE AHLAKİ GELİŞİM-I

- 10462-Tehdit Algısının Zihin Kuramına Etkisi: Duygu Düzenleme Becerisinin Rolü (Merve COŞAR ve Müge EKERİM AKBULUT)
- 10509-Mülkiyet Yargısında Duygunun Gücü: 3-5 Yaş Çocukların Aktarım Kararları (Eda ŞEN ve F. Cansu PALA DEDEOĞLU)
- 10478-COVID-19 Pandemisi Sırasında Evdeki Zorlukların Bilişsel Duygu Düzenleme Yapıcı Stratejileri Aracılığıyla Çocukların Akademik İlgisine Etkisi (Ezgi AYDOĞDU SÖZEN, Aybegüm MEMİŞOĞLU SANLI, Aysun DOĞAN, Başak ŞAHİN ACAR, Deniz TAHİROĞLU ve Sibel KAZAK BERUMENT)
- 10480-Üniversite Öğrencilerinde Epistemolojik İnanç ve Yansıtıcı Düşünme ile Çevrim içi Öğrenme Tutumları Arasındaki İlişkiler (Ayşegül CAN ve Asil Ali ÖZDOĞRU)
- 10490-Çevrimiçi Eğitimde Temel İhtiyaç Tatmini ve Akademik Öz Yeterlilik Arasında Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü (Elif TİRYAKİ, Yaren BIYIKLI, Ali AKBULUT ve Yeliz KINDAP TEPE)

- 10333-Çocuklarda Duyusal İşlemleme Hassasiyeti: Ebeveynlik ve Çevresel Faktörlerin Rolü (Zeynep ERTEKİN, Sevinç AKKAYA, Aysun DOĞAN, Başak ŞAHİN ACAR, Deniz TAHİROĞLU ve Sibel KAZAK BERUMENT)
- 10150-Zihin Teorisi ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkide Bilişsel Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü (Berin ASLAN ve Seda SAPMAZ YURTSEVER)
- 10375-Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Ahlaki Uzaklaşma ve Şiddete Yönelik Tutumların İlişkilerinin İncelenmesi (Beyza KUZHAN ve Aslı YEŞİL)

16.30-16.45 Kahve Molası

16.45-18.00 Sözlü Bildiri Oturumu-10

BELLEK, UZMANLIK ve BİLİŞSEL STİLLER

- 10200-Tanıma Temelli Bellek Performansında Zaman ve Bağlam Etkileri: Sunum Modlarının Rolü (Elif ÇAY, Tuba İkbal YAYLA *ve* Zeynep TEMEL)
- 10494-EGEFACE: Yüz Belleği Becerisinde Bireysel Farklılıkların Değerlendirilmesi (Murat Can KARATAŞ, Sonia AMADO, Elif YÜVRÜK ve Aycan KAPUCU)
- 10235-Karmaşık Olay Tabanlı Prospektif Bellek Görevlerinde Zaman Baskısının ve Görev Öneminin Etkisi (Aslı KAYA YILMAZ, Sena Firdevs EKER *ve* Reyhan ÜNVER)
- 10484-Çalışma Belleğinin Uzman Performansına Etkisi: Satranç Oyuncuları Üzerine Deneysel Bir Çalışma (Hatice Kübra AYDIN, Handan CAN)
- 10653-Bireysel ve Takım Antrenmanlarının E-Spor Uzmanlığına Katkısı (Fatma Adalet ŞAHİN KIRIK)
- 10080-AHLAKİ İKİLEMLERE KARAR VERME İLE DİNDARLIK VE BİLİŞSEL STİLLERİN İLİŞKİSİ (Sevil GÜMÜŞ, Simge ŞİŞMAN-BAL, Ayşe AYÇİÇEĞİ-DINN)
- 10404-Bilgi İşleme Stili, Yapay Zekâ Kullanım Alışkanlıkları ve Sözde Bilimsel İnançlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Osman İYİLİKCİ ve Nuray Gül PATAN)
- 10455-Beyin Fırtınası Düşünce Üretim Performansında Bilişsel Uyarılma Süreçlerinin ve Özyeterliğin Yaratıcılığa Etkisi: Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü (Berra DÖNMEZ, Mikail ABDİOĞLU ve Gamze UYKUCU ARMUTCUOĞLU)

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Işık Savaşır Salonu (Salon-4)

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU
11.00-11.30	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.30-12.45	Sözlü Bildiri Oturumu-3 *ADLİ PSİKOLOJİ* • 10104-Avukatlarda Ahlaki Zedelenme ve İlişkili Değişkenlerin İrdelenmesi (Feyza KOCAMANOĞLU, Gülbahar BAŞTUĞ ve E. Tuğba ÖZEL KIZIL) • 10473-Hükümlülerde Saldırganlığın Duygusal Farkındalık ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Açısından İncelenmesi (Ayşegül EREL ÇAKIR ve Esra ÇETİNÖZ) • 10600-Hükümlülerle Çalışan Psikologlarda Zihinsel Kirlenme Deneyimi: Mesleki Bağlamda Nitel Bir İnceleme (Melike ÇAKIR, Emre ŞAHİN, İlgün BİLEKLİ BİLGER ve Kerem BUZCULAR) • 10445-Evrimsel Psikoloji Bağlamında Toplumsal Değişimin Suç Davranışlarına Etkisi: Yeni Kavramlar ve Yaklaşımlar (Handan APAK) • 10107-Nefret Suçlarına Yönelik Tutumların, Faile Yönelik Olumlu Duygular ve Otoriterlikle İlişkisi (Pelin KARAKUŞ AKALIN *ve* Umut ÇIVGIN) • 10579-Çocuk Suçluluğunu Yordayan Bireysel, Aile ve Akran Özelliklerinin İncelenmesi (Bilge ÇANAKKALE ve Türkan YILMAZ IRMAK)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – Orhangazi Salonu Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası
14.45-15.15	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
15.15-16.30	Sözlü Bildiri Oturumu-7

ROMANTİK İLİŞKİLER

- 10604-Heteroseksüel Romantik İlişkilerde Fedakarlık Algılarını Anlamak (Büşra Bahar BALCI, Kardelen KARAGENÇ, Ezel ÇETİN ve Canay DOĞULU
- 10083-İlişkiye Dair Örtük İnançlarının Romantik İlişki Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkileri (Fırat ÖZDEMİR, Ayşe Büşra İPLİKÇİ, Ayça ÖZEN-ÇIPLAK *ve* Ayşe TAŞDELEN)
- 10136-Mükemmel Aşkın Peşinde: Şemalar ve Bağlanma Beliren Yetişkinlerde Romantik Mükemmeliyetçiliği Nasıl Şekillendiriyor? (Selin YOLKESEN ve Ceren GÖKDAĞ)
- 10360-İdealize Edilmiş Partner İmajının Yansıması: Bir Söylem Analizi (Haktan TAY ve Sinem BALTACI)
- 10347-Kontrol Davranışlarının İlişki Sürdürme Üzerindeki Etkisi (Selin Öykü GERGERİ, Betül URGANCI ve Mehmet ESKİN)
- 10157-Aile Bağlılığı ile Romantik Kıskançlık Arasındaki İlişkide Benlik Saygısı ve Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü: Beliren Yetişkinler Üzerine Bir Çalışma (Eslemnur PARLAK ve Ceren GÖKDAĞ)
- 10492-Algılanan Ebeveynlik Stilleri ve Algılanan Partner Duyarlılığı Arasındaki İlişkide Ayrılma-Bireyleşmenin Aracı Rolü (Gamze KORKUN ve Mustafa Falih KÖKSAL)
- 10585-Olumlu Çocukluk Yaşantıları ile Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri İlişkisinde Bağlanmanın Aracı Rolü (Büşra KÖK, Kübra ŞAŞ, Beyza Nur KILÇADIR, Nur GÖKÇE *ve* Bülent AYKUTOĞLU)

16.30-16.45 Kahve Molası

16.45-18.00 Sözlü Bildiri Oturumu-11

EBEVEYNLİK

- 10429-Kişisel Ebeveynlik Standartlarının Ergenin İçe Yönelim Sorunları Üzerindeki Etkisi: Ergenin Benlik Saygısının Aracı Rolü (Ayşenur UYANIK, Servet KAÇAR BAŞARAN ve Rukiye KIZILTEPE)
- 10495-Ebeveynlik Deneyimlerinin Psikolojik ve Sosyal Boyutları: Özel Gereksinimli Çocuğu Olan ve Olmayan Aileler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme (Eylül BENLİ ve Emine AKMAN DİREKÇİ)
- 10564-Ebeveynin Sosyal Duygusal Yetkinliğinin Çocuklarda Davranış

Problemleri ile İlişkisinde Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Ekran Bağımlılığının Sıralı Aracılık Rolü (Zeynep Betül KAYA ve Merve GÖLCÜK)

- 10622-Aile Stres Modeli Perspektifiyle Kontrolcü Ebeveynlik (Esin ŞENER ve Berna AYTAÇ)

- 10641-Çocuk Yetiştirme, Teknoloji ve Çocukların Soru Sorma Davranışlarına Dair Ebeveyn Etnoteorileri: Nitel Bir Çalışma (Burcu ÜNLÜTABAK)
- 10142-Ebeveyn Suçluluğu ve Bilişsel Çarpıtmaların Ebeveyn Tükenmişliği Üzerindeki Rolü Ön Bulgular (Zeynep Zehra GÜNTÜRK ve Cihat ÇELİK)
- 10258-Zihinselleştirme, Ebeveyn Duygu Düzenlemesi ve Ebeveynliğin Çocuk Davranış Sorunları Üzerindeki Etkisinin Yol Analizi İle İncelenmesi (Kadriye TÜFEKCİOĞLU ve Merve GÖLCÜK)
- 10448-Annelerin Kayınvalideleri ve Kayınbabalarıyla İlişkilerinin Evlilik ve Ebeveynlik Dinamiklerindeki Rolü (Ezgi SAKMAN, Nebi SÜMER, Selen KOÇALİ ve Feyza ÇORAPÇI)

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Umur Talaslı Salonu (Salon-5)

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU
11.00-11.30	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.30-12.45	Sözlü Bildiri Oturumu-4

GRUPLAR ARASI İLİŞKİLER: KİMLİK, ÖNYARGI VE AYRIMCILIK

- 10609-İç Grup Özdeşim ve Sembolik Tehdit Algısının Dış Gruba Yönelik Tutum ve Duygular Üzerindeki Aracılık Rolü: Fenerbahçe ve Galatasaray Taraftarları Üzerine Bir İnceleme (Salih ATEŞ, Seher KARASU *ve* Ahmet ÇOYMAK)
- 10506-Futbol Taraftarları Ne Kör Ne de Saf: İçgrup Özdeşiminin ve Derin Düşünmenin Yapay Zeka Tarafından Üretilmiş Sahte Haberlere İnanç Üzerindeki Etkileri (Fatih BAYRAK, İnci BOYACIOĞLU BAL ve Onurcan YILMAZ)
- 10628-Yaş Grubuyla Özdeşim, Algılanan yaş Ayrımcılığı ve Yaşçılık: Farklı Yaş Gruplarında Karşılaştırmalı Bir Analiz (Aslı AYDEMİR ve Göklem TEKDEMİR)

- 10257-Hangisinin Ayrımcılığına Daha Fazla Öfkeleniyoruz: Yapay Zekanın mı İnsanın mı? (Sema YILDIZ, Nurefşan ÇAKIR, Aslıhan DÜZGÜN, Gülsüm ŞENYILMAZ ve Leman Pınar TOSUN)
- 10311-Suriyeli, Ukraynalı ve Filistinli Bireylere Yönelik Mülteci Karşıtı Tutumlar: Politik Yönelim, Tehdit Algıları ve Ahlaki Temellerin Rolü (Hamide Nur KARA, Ayşe TANRIVERDİ, Ebrar GÜL, Nisanur SAKA *ve* Fatih ÖZDEMİR)
- 10374-Suriyeli Sığınmacıların Ülkelerine Geri Dönme İsteği Maruz Kaldıkları Önyargı Düzeyini Etkiler Mi? (Özlem ÖRKE, Merve KÖKLÜ, İsmail KADIOĞLU *ve* Ahmet DEMİRDAĞ)

12.45-13.45 Öğle Arası

13.45-14.45 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – Orhangazi Salonu

Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası

14.45-15.15 Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma

15.15-16.30 Sözlü Bildiri Oturumu-8

ENDÜSTRİ VE ÖRGÜT PSİKOLOJİSİ-I

- 10145-Diyabetli Çalışanlarda Proaktif Canlılık Yönetimi Profilleri ve İş Yaşamı Çıktıları (Ülke Erenay KASAP *ve* Burcu KÜMBÜL GÜLER)
- 10160-Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ile İş Verimliliği Arasındaki İlişkide Nomofobinin Aracı Rolü: Çalışan Z Kuşağı Üzerine Bir Çalışma (Meryem Berrin BULUT, Öykü KILIÇ, Fatıma NARLI *ve* Azize AKTÜRK)
- 10548-İş Örgütlerinde Beyaz Yaka Çalışanların Kurumsal Sosyal Sorumluluğa İlişkin Sosyal Temsilleri (Tezcan Zeynep ÖZKAN TİLKİ ve Pınar ÜNSAL BAYRAKÇI)
- 10352-İş Talepleri ve İş Kaynakları ile Mesleki Tükenmişlik Arası İlişkide Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Düzenleyici Rolü (Gizem BELENLİ ve Nuray MUSTAFAOĞLU ÇİÇEK)
- 10277-İşyerinde Duygu İklimlerinin Duygu Paylaşımları Aracılığıyla Örgütsel Vatandaşlık Davranışları İle İlişkisi (Gülgün MEŞE ve Mehmet PEKER)
- 10255-Çalışanların Örgütsel Adalet Algısı Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarını Yordar mı? (Merve ERTUNÇ *ve* Özge ÜNAL KOÇASLAN)

16.30-16.45 Kahve Molası

16.45-18.00 Sözlü Bildiri Oturumu-12

SİBERPSİKOLOJİ-I

- 10289-Sosyal Medyada Psikolojik İçeriğe Maruz Kalma ve Psikolojik İyi Oluş: Ruminasyon, Kendini Tanılama ve Benlik Saygısının Seri Aracılık Modelleri (Didem ACAR, Fatıma Nur KELOĞLU, Erva BEKTAŞ, Rabia BAŞ, Yasemin YILDIZ, Dilşad Betül NAZLI ve Fatıma Feyza GÜL)
- 10542-Siber Mağduriyetin Üniversite Öğrencilerinde Öğrenilmiş Çaresizlik, Üstbilişsel İnançlar ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarıyla İlişkisi (Yeliz AKDAŞ, Fatma GÜNEŞ ve Pınar BÜRHAN)
- 10081-Ergenlik Öncesi Çocuklarda Şiddet İçerikli Çevrimiçi Video Oyunlarının Saldırganlık Üzerindeki Etkisi: Algılanan Aile İçi İletişimin Rolü (Rozerin Berna ÖZER, Rana BOZKURT, Fatmatüz Zehra GÜZELER, Gül OKUDAN, Hayriye GÜLEÇ *ve* Fatma Adalet ŞAHİN-KIRIK)
- 10371-Gösterişin Dijital Yüzü: Sosyal Medya Fenomenlerinden Etkilenmenin Gösterişçi Tüketime Etkisinde Sosyal Statü Gösteriminin Aracılık Rolü (Hanife Merve ÇATAN, Dilara Nur BAYIR, Hilal GÜLER, Ebubekir Sıddık ÇELİK *ve* Muhammed Emir ALP)
- 10381-Sosyal Medya Fenomenlerinin İşledikleri Suçları Meşrulaştırma Durumunun Psikolojik İyi Oluş ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisi: Nomofobi ve Sosyal Medya Süresinin Düzenleyici Rolleri (Zeynep ARPACIK, Sılanur TÜRKMEN *ve* Elvan KİREMİTÇİ CANIÖZ)
- 10318-Üniversite Öğrencilerinin Chatgpt Kullanım Sıklığının, Amaçlarının ve İşlevlerinin Kişilik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi (Buket Aslı ÖZALP, Cemre ŞENER, Elif ERENLER, Ziya Anıl BAL ve Emrah KESER)
- 10233-Beliren Yetişkinlik Döneminde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yordayıcısı Olarak Ebeveyn Duygu Koçluğunun Çoklu Bildirime Dayalı Olarak İncelenmesi (Esra SELÇUK DEDEKÖYLÜ, Asuman Balca OKUR, Evrim ÖZSOY, Melis BİRİCİK ve Aylin KOÇAK)

2. GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Doğan Cüceloğlu Salonu (Salon-1)

09.15-10.30 Sözlü Bildiri Oturumu-13

HASTALIKLAR VE SAĞLIK PSİKOLOJİSİ

- 10322-Multipl Skleroz'da Görselleştirme: Hastalığın Klinik Seyrinin Zihinsel Döndürme Performansı Üzerindeki Etkisi (Hakan KARLI *ve* Murat KURT)
- 10247-PKOS'un Görünür Yüzü: Polikistik Over Sendromu Tanısı Almış Kadınlarda Bedenin Nesneleştirilmesi, Fiziksel Görünüme Dayalı Sosyal Karşılaştırma ve Beden Memnuniyeti (Aslıhan TUNÇEL ve Günay Serap TEKİNSAV SÜTCÜ)
- 10108-Kanser Hastalarına Bakım Verenlerde Depresyon ve Kaygı Belirtileri: Şefkat Korkusunun, Kendini Açmanın, Bakım Verme Yükünün Rolü (İpek ÖZKASAPOĞLU ve Tolga KÖSKÜN)
- 10470-Kronik Ağrı Hastalarında Ağrıya Bağlı İşlev Kaybının Psikolojik Belirtiler ve Duygu Düzenleme Becerileri ile İlişkisi (Merve DEMİRAY ve Seda SAPMAZ YURTSEVER)
- 10097-Görünmeyen Yük: İnfertilite Stresinin Ruhsal Yüklerle İlişkisinde Damgalanmanın Rolü (Begüm AÇIK YAVUZ ve Hacer HARLAK)
- 10037-İnflamatuar Bağırsak Hastalarında Travma Sonrası Stres ve Travma Sonrası Gelişim: Psikososyal Faktörlerin Rolü (Merve OR ve Tolga KÖSKÜN)
- 10044-Kişilik Özellikleri ile Sağlık Arasındaki İlişki: Sağlıklı Nevrotiklik Mümkün mü? (Barış SEVİ)
- 10524-Ağrıdan Düşünceye: Somatizasyona Bilişsel Davranışçı Bir Bakış (Pınar OLSEN ve Yasemin MERAL)

10.30-11.00 Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma

11.00-12.15 Sözlü Bildiri Oturumu-17

İYİ OLUŞ ve DAYANIKLILIK-I

- 10013-Mültecilerde Sosyal Destek ve Psikolojik Dayanıklılık: Öz-Yeterliğin Aracı Rolü (Şükufe PAK, Taylan YURTBAKAN ve Ceren ACARTÜRK)
- 10071-Sosyal Onay İhtiyacı ile Sosyal Görünüş Kaygısı Arasında Öz-Şefkat Alt Boyutları ve Psikolojik Esnekliğin Aracılık Rollerinin İncelenmesi (Dilruba SÖNMEZ, Çiğdem ARSLAN, Mualla Cansu PEK ve Gizem İLHAN)

- 10072-Geçmişle Tatlı-Acı Bir Bağ: Nostalji Eğiliminin Ruminasyon ve Endişe ile Mental İyi Oluş Arasındaki İlişkide Düzenleyici Rolü (Dilruba SÖNMEZ, Emine OĞULTARKAN, Serra DÖNMEZ, Hümeyra SARI, Feyzanur ATIM)
- 10110-Mizah Tarzlarının Psikolojik İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Üzerindeki Rolü: Beyaz Yakalı Çalışanlar Örneği (Ecem UYSAL ve Fatma TURAN)
- 10499-Sosyal Kaygı ve Öz Eleştiri Arasındaki İlişkide Mizah Stillerinin Aracı Rolü (Bulut ÖZTÜRK ve Ezgi TUNA KAYKUSUZ)
- 10007-Duygularla İlgili İşlevsel Olmayan İnançların Psikolojik İyilik Hali Üzerindeki Kısa Dönem Boylamsal Etkileri (Ezgi TUNA)
- 10332-Otonom Duyusal Meridyen Tepkisinin (ASMR) Durumluk ve Sürekli Kaygı Üzerindeki Düzenleyici Etkisinin Cinsiyet ve ASMR Deneyimlemesine Göre İncelenmesi (Yiğit ORHAN, Elif Hasret GÖZÜKARA, Ahmet Hüseyin BAŞKAK ve Derya Durusu EMEK SAVAŞ)

12.15-13.15 Öğle Arası

13.15-14.15 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu

Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri

14.15-14.45 Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma

14.45-16.00 Sözlü Bildiri Oturumu-21

ÇOCUK ve ERGEN PSİKOPATOLOJİSİ

- 10355-Mülteci Ailelerde Ekonomik Stres ve Gıda Güvencesizliği ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişki (Süeda VARDAR ve İbrahim Hakkı ACAR)
- 10029-Özgül Fobi Tanısı Alan Çocuklarda EMDR'nin Etkinliği: 2 Aylık İzlem Çalışması (Sevim Berrin İNCİ İZMİR, Nur İNCİ NAMLI ve Gülgün UZUNOĞLU AZMAN)
- 10203-Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısını Azaltmada EMDR Grup Uygulamasının Etkinliği (Ahmet KORKUTATA ve Ufuk KOCATEPE AVCI)
- 10646-Akran Zorbalığına Uğramış Ergenlerin Sosyal Kaygı Bozukluğu Geliştirmesinde Öz-şefkat ve Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü (Emine Sude YILDIZ, Busenur KIRAN ve Zehranur BAŞAK)
- 10187-DEHB Tanılı ve Tanısız Çocukların Ebeveynlerinde Stresi Etkileyen Faktörler: Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık ve Duygu Düzenlemenin Rolü (İbrahim DEMİR ve Ece SAĞEL ÇETİNER)

- 10267-Annelerin Bağlanmada Kaygı ve Kaçınma Düzeyleri ile Ergenlerde Saldırganlık Arasındaki İlişkide Annenin ve Ergenin Zihinselleştirme Becerilerinin Aracı Rolü (Pelin DENİZ ve Sait ULUÇ)

- 10131-Ebeveynin Aşırı Korumacılığı Çocuğun İçe Yönelim ve Dışa Yönelim Sorunlarını Nasıl Etkiler? Çocuğun Duygu Düzenleme ve Yalnızlık Algısının Rolü (Selin Ay BANDIR, Servet KAÇAR BAŞARAN ve Rukiye KIZILTEPE)
- 10508-Aile İçi Şiddete Tanıklık Eden Ergenlerin Bireysel Deneyimlerini Anlamaya Yönelik Nitel Bir Çalışma (Sema EREL ve Sait ULUÇ)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-25

BAĞIMLILIK

- 10343-Yaşam Doyumu ve Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkide Gelişmeleri Kaçırma Korkusunun Aracı Rolü (Hüseyin KELESLİ)
- 10505-Yapay Zeka Sohbet Botu Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleriyle Değerlendirilmesi (Berkay ÇAKMAK, Ebru ÖZDEMİR, Özgün KOÇ ve Elvin DOĞUTEPE)
- 10607-Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığının Hedonik Tüketim Davranışı ile İlişkisi (Ayşe Şeyma AKYILDIZ, Hamza Çağrı DOĞRU, Kaan BOZKURT, Mustafa KOÇAK, Onur KERSİN ve Yusuf Mikail TAŞPINAR, Hatice ERASLAN BOZ)
- 10620-Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Riskli Kumar Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Psikolojik Esnekliğin Aracı Rolü (Ali DEMİREL)
- 10024-Esrar Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerde Bağımlılık Şiddeti ve Kullanım Miktarı ile İlişkili Transdiagnostik Faktörler: Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Deneyimsel Kaçınmanın Rolü (Nazlı Deniz MUNİS ve Gizem GERDAN)
- 10140-Çoklu Bağımlılıklar ve Bağımlılık Transferi Üzerine Bir Tarama Çalışması: Ön Bulgular (Burak Kemal ATEŞ ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)
- 10612-Bir Bağımlılık Tedavi Kliniğinde Yatarak Tedavi Gören Hastaların Tedaviyi Bırakma Durumlarının Değerlendirilmesi (Emine Merve AKDAĞ)

- 10627-Tıp Öğrencilerinde E-Sigara Kullanımının Belirleyicilerinin İncelenmesi: COM-B Modeli ve Kuramsal Alanlar Çerçevesine Dayalı Nitel Tematik Analiz (Ülken Tunga BABAOĞLU ve Pelin ÖZGÜR-POLAT)

17.30-18.30 TPD TOPLANTISI (Orhangazi Salonu)

2. GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Nuri Bilgin Salonu (Salon-3)

09.15-10.30 Sözlü Bildiri Oturumu-14

AHLAK

- 10089-Hayatı Kahramanın Yolculuğu Olarak Görmenin Ahlaki Cesaret Üzerindeki Etkisi: Ahlaki Kimlik ve Öz Yeterliliğin Aracı Rolü (Melike ŞAHİN ve Büşra Eylem AKTAŞ)
- 10115-Komplo Teorilerine İnanmanın Temelleri: Nesne İlişkileri ve Ahlaki Uzaklaşma Etkisi (Ahmet Yasin ŞENYURT *ve* Gizem ADATEPE)
- 10124-Ahlaki Mesajlar İş Birliğini Teşvik Edebilir mi? (Melih VAROL, İlayda VELİOĞLU, Fatih BAYRAK, Sinan ALPER, Canay DOĞULU, Burak DOĞRUYOL, Ozan İŞLER ve Onurcan YILMAZ)
- 10325-Patojenden Kaçınmanın Ahlaki Temeller Üzerindeki Etkisi ve Ahlaki Temeller ile İlişkisi (Yusuf EKER *ve* Büşra Eylem AKTAŞ)
- 10498-Gurur, Kibir ve Ahlak: Duygusal Yönelimler Ahlaki Temelleri Nasıl Yansıtır? (Hatice Kübra GELMİŞ *ve* Şeyma SEVGİCAN YARDIMCI)
- 10529-Ahlaki İkilemlerde Yakınlık ve Duygusal Değerin Etkileşimi (Kadir TOROS *ve* Büşra Eylem AKTAŞ)
- 10559-Alçakgönüllülüğün Yabancılara Yönelik Tutumların Şekillendirilmesi Üzerindeki Etkisi: Ahlaki Temellerin Düzenleyici Rolü (İlayda GÖKSU, Yalda SİAHPOURTABRİZİ, Esranur SATILMIŞ ve Büşra Eylem AKTAŞ)
- 10021-Adil ve Öfkeli: Ekonomik Pazarlıklarda Ahlaki Öfkenin Kişilerarası Etkileri (Farida ZEYNALLI *ve* Büşra Eylem AKTAŞ)

10.30-11.00 Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma

11.00-12.15	Sözlü Bildiri Oturumu-18 *DEPREM ve AFETLER-I* • 10147-6 Şubat Depreminin Psikolojik Sonuçları: TSSB, Depresyon, Anksiyete Düzeyleri ile Adil Dünya İnancı, Psikolojik Sağlamlık ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Kürşat CEREN ve Gözde SAYIN KARAKAŞ) • 10362-Deprem Sonrası Medya Maruziyeti Ölçeği'nin Geliştirilmesi (Fatma YILDIZ, Eylem YILMAZ, Merve DEMİR, Sevim ADALI, Özge SARIOT ERTÜRK, Gözde SAYIN KARAKAŞ ve Cennet ŞAFAK ÖZTÜRK) • 10447-Deprem Sonrasında Oluşan Travmatik Stres Belirtilerinin Sanal Gerçeklik Ortamında Tek Seanslık Yüzleştirme Yöntemiyle Azaltılması: Pilot Uygulanabilirlik ve Kabul Edilebilirlik Çalışması (Merve BALIDEDE) • 10117-Felaketin Psikolojisi: Türkiye-Suriye Depremlerinin İnsan Tutum ve Davranışları Üzerindeki İzleri (Melih VAROL, İlayda VELİOĞLU, Fatih BAYRAK, Ozan İŞLER, Burak DOĞRUYOL, Simon GAECHTER *ve* Onurcan YILMAZ*)* • 10128-Beliren Yetişkinlikte Sosyal Medyada Felaket Kaydırması Davranışının ve Kaygının Uyku Kalitesi ile İlişkisinin İncelenmesi (Damla TÜMER, Sude KINSIZ ve Hanne YAMAN)
12.15-13.15	Öğle Arası
13.15-14.15	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri
14.15-14.45	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma
14.45-16.00	Sözlü Bildiri Oturumu-22 *ZİHİN, BİLİNÇ, DİL VE EVRİM* • 10206-İki Dilli Olmak Ne Kazandırır? Genç Yetişkinlerde Yaratıcılık, Bilişsel Esneklik, Bilinçli Farkındalık ve Dayanıklılık Üzerine Bir İnceleme (Büşra Nur TOPAÇ, Esma Zeliha ADIGÜZEL, Gülşah DURMAZ ve Dilruba SÖNMEZ) • 10324-Zihin Ne Görmek İster? Beden Tipine Atfedilen Karakteristik Özellikler ve Bireysel Eğilimlerin Etkisi (Furkan YILDIZ, Şüheda Raziye KURUOĞLU, Mısra Su ZIVALIOĞLU, Esra AKGÜL ve Fatma UÇAR BOYRAZ) • 10041-Otistik Özellikler ve Zihin Kuramı: Yetişkinlerde Sosyal Bilişin Modaliteye Göre İncelenmesi (Fatma GÖRAL, Ayşe AYÇİÇEĞİ-DINN ve Wayne DINN)

- 10366-Bir Ağaç Olmak: Sanal Gerçeklik Ortamında Doğa Bedenlenmesinin Durumluk Anksiyete ve Otonom Sinir Sistemi Üzerine Etkisi (Abdullah Özgün ERTEN, Nehir GÖKOĞLU, Azra GÜÇLÜ, Lara Yelda AKTAŞ, Sude KANDEMİR, Hasan KAZDAĞLI ve Burak ERDENİZ)
- 10396-Sanal Kalp ile Sahte Kalp Hızı Paradigması (Nehir GÖKOĞLU, Abdullah Özgün ERTEN, Merve Özüm ERGÜVEN, Ahsen Gökçe TÜRKMEN, Sude SU, Hasan KAZDAĞLI ve Burak ERDENİZ)
- 10308-Senin Hayatın Benim Hayatım: Hayatta Kalma Bağlamı Avantajı Akrabaları Kapsar mı? (Dilan ÇABUK-ÇOLAK)
- 10449-Kıtlık Algısı Bilişsel Olarak Etkinleştirildiğinde Bilişsel Performansı Olumsuz Etkiler mi? (Ali KARACA, Ozan İŞLER, Onurcan YILMAZ, Uwe DULLECK ve Burak DOĞRUYOL)
- 10137-Farklı Türlerin ve Türlerin Robot Modellerinin Hareket Algısının ve Onlara İlişkin Tehdit Algısının Ayna Nöron Sistemi Aracılığıyla İncelenmesi (Ahmet Tolgahan TAŞÇI, Alper TOPALOĞLU ve Evrim GÜLBETEKİN)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-26

YAS ve TRAVMA

- 10039-Bir Kaybın Ardından Travma Sonrası Gelişim: Travmatik Yasın, İstemli Ruminasyonların ve Süregiden Bağların Rolü (Ebru ŞENEL ve Tolga KÖSKÜN)
- 10403-Farklı Kayıp Deneyimlerinde Bağlanma Stilleri, Algılanan Yalnızlık ve Kayıplara Özgü Değişkenlerin Depresyon Üzerindeki Yordayıcı Rollerinin İncelenmesi (Beliz TOROSLU, Yasemin EROL ve İlayda KAYA DİNÇ)
- 10106-Birileri Duysun İstedim": Partner Kaybı Yaşamış Bekar Kadınların Yas Deneyimi (Elif Bengi BABAT ve Burcu Pınar BULUT)
- 10238-Ateist Bireylerin İslami Cenaze Ritüellerine Katılım Deneyimleri: Yas ve Anlamlandırma Süreçlerine Fenomenolojik Bir Bakış (Buket Aslı ÖZALP, Burcu CEYLAN, Cemre ŞENER, Ceren Su BULUT, Duru Şimay GAYRETLİ, Elif Nisa BAYRAK, Elif ERENLER, Elif Ece ÖZÇIRPAN, Meleknur ÜÇÜNCÜ ve Deniz OKAY)
- 10246-Yas Sürecinde Anlam Krizinden Anlam Oluşturmaya Giden Yol: Yapısal Eşitlik Modellemesiyle Bir İnceleme (Deniz OKAY ve Özlem BOZO)
- 10078-Aile Sisteminde Travmanın Aktarımı: Aile Dinamikleri Üzerine Nitel Bir İnceleme (Burçin AKIN SARI, Tuğba UYAR SUİÇMEZ, Özlem KAHRAMAN ERKUŞ, İlayda KAYA DİNÇ, Deniz KÖROĞLU ve Onur KARADUMAN)
- 10191-Sıkıntıya Dayanma Paradoksal mı? Travma Sonrası Büyümede Bilişsel Esnekliği İçeren Baskılayıcı Etkiler (Feyza KARSLI ve F. Zehra GÜLDAŞ)

17.30-18.30 TPD TOPLANTISI (Orhangazi Salonu)

2. GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Işık Savaşır Salonu (Salon-4)

09.15-10.30 Sözlü Bildiri Oturumu-15

BELLEK, DİKKAT ve DUYGULAR

- 10276-Başkasının Gözünden Hatırlamak: Olumsuz Anıların Olumlu Bir Arkadaş Yaşamış Gibi Simüle Edilmesinin Simüle Edilen ve Edilmeyen Anıların Fenomenolojisine Etkisi (Şeyma Nur DEMİRCİ *ve* Simay İKİER)
- 10536-Öğrenme Kararlarında Duygu Belirginliği Etkisi: Ne Zaman ve Neden Duygusal İçeriği Daha İyi Hatırlayacağımızı Düşünüyoruz? (Pınar KURDOĞLU ERSOY *ve* Aycan KAPUCU)
- 10144-Genç ve Yaşlı Yetişkinlerde Duygusal Benzerliğin Yüz Belleği ve Yüz-Bağlam İlişkisel Bellek Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi (Mustafa Erdi SÜMER *ve* Hande Kaynak ÇELİK)
- 10395-Duygusal Dikkat: Seçici Dikkat Bileşenleri ve Motivasyonel Süreçlerin Rolü (Merve BOĞA *ve* Mehmet KOYUNCU)
- 10472-Duygusal Kısa Ses Kliplerinin Bellek Güdümlü Dikkat Üzerindeki Farklı Etkileri (Kadir CEBELİ, Melisa ŞAŞTIM, Yusuf DİMEN ve Ömer KÖSE)
- 10183-Evrimsel Açıdan Kritik Kaynak Bilgisi ve Ayrık Negatif Duygu İfadeli Yüzlerin Tanıma ve Kaynak Belleği Üzerindeki Etkileri (Sezer RENGİİYİLER, Aycan KAPUCU ve Başak ACAR)
- 10165-Düşük/Yüksek Kaygılı ve Baskılanmış Kaygılı Bireylerde Duygusal Dikkat Yanlılığı (Özlem ERTAN)
- 10605-Duygusal Zeka ile Problem Çözme Arasındaki İlişkide Karar Vermenin Aracı Rolü (Tuba ERDAĞ ve Zeynep ERDOĞAN-YILDIRIM)

10.30-11.00 Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma

11.00-12.15 Sözlü Bildiri Oturumu-19

ÇEVRE ve MEKAN ÇALIŞMALARI

- 10139-Sürdürülebilir Bir Yaşam Tarzı Olarak Minimalizm ve Psikolojik İyi Oluş (Şevval DEMİR, Pınar ELMAS *ve* Hacer HARLAK)
- 10212-Ekolojik Nedenlerle Ölümü Düşünmek İklim Değişikliği İnkârını Etkiler mi? Terör Yönetimi Kuramına Dayalı Deneysel Bir Çalışma (Beyza ÖNAL, Pınar ELMAS ve Hacer HARLAK)

- 10364-İklim Duyguları Envanterinin Türkçe Uyarlaması: Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışması (Fulya KIRIMER AYDINLI, Betül KANIK, Gamze ÖZDEMİR PLANALI, Gözde KIRAL UÇAR, Michalina MARCZAK ve Valentina GALLO)
- 10368-İklim Değişikliğine Yönelik Sosyal Temsiller ile İnkâr Arasındaki İlişkinin Türkiye Bağlamında İncelenmesi (Gamze ÖZDEMİR PLANALI, Sercan KARLIDAĞ, Meryem KAYNAK MALATYALI ve Gözde KIRAL UÇAR)
- 10635-Doğa Herkesi Mi Mutlu Eder? Doğal Uyaran – İyi Oluş İlişkisinde Çevresel Tutumların Rolü (Melissa ZEYNULLOV KAÇAKOV, Ilgar YEŞİLBAŞ ve Deniz BİLGER)
- 10216-Erken Çocuklukta Ekolojik Tutum ve Davranışlara Dair Anlayışın Gelişimi ve Sosyo-bilişsel Becerilerle İlişkisi (Serra Ecem TAKAN ve Cansu PALA DEDEOĞLU)

12.15-13.15	Öğle Arası
13.15-14.15	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri
14.15-14.45	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma
14.45-16.00	Sözlü Bildiri Oturumu-23 *EBEVEYNLİK-II: ANNELİK*

- 10563-Annelerin Özerk, İlişkisel ve Özerk-İlişkisel Benlik Kurgularıyla Ebeveynlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Aybegüm MEMİŞOĞLU SANLI ve Sibel KAZAK BERUMENT)
- 10043-Çalışan Evli ve Tek Ebeveyn Annelerde İstihdam Suçluluğu ve Depresyonun, İş-Aile Çatışması ve Sosyal Destek ile İlişkisi (Sümeyra Bengisu AKKURT AYKIT, Fatıma BALCI, Filiz KUMOVA ve Nevin KILIÇ)
- 10304-Annenin Postpartum Depresyon Riski ve Çocuğun Postnatal Tıbbi Risklerinin Okul Öncesi Dönemdeki Prematüre Çocukların Sosyoduygusal Gelişimlerine Etkisi (Buse ŞENCAN KARAKUŞ, Hasan Tolga ÇELİK ve Elif N. ÖZMERT)
- 10523-Dijital Çağda Anne (lik): Instagram Kullanıcısı Anneler Arasındaki Sosyal Destek, Mükemmeliyetçilik ve Ebeveynlik Tutumlarının Etkileşiminin İncelenmesi (Elif YUBAŞ ve Falih KÖKSAL)
- 10122-Analık İzni Sürelerine Göre Ülkelerin Kümeleme Analizi ve Hofstede'in Kültürel Boyutlarıyla Karşılaştırılması (Ümran YÜCE SELVİ)

- 10345-Annelerin Genel Ebeveynlik Öz Yeterliği ile Duygu Sosyalleştirme Davranışları Arasındaki İlişkide Duygusal Destek Sağlamaya İlişkin Ebeveynlik Öz Yeterliğinin Aracı Rolü (Ayşe Vildan ACAR BAYRAKTAR ve Zehra UÇANOK)
- 10391-Annelerin Sosyalleştirme Hedefleri, Ebeveynlik Uygulamaları ve Ergenlerin Olumlu Sosyal Davranışları Arasındaki İlişkide Mizacın Düzenleyici Rolü (Beril KIYAK YILMAZ, Başak ŞAHİN-ACAR, Aysun DOĞAN, Deniz TAHİROĞLU ve Sibel KAZAK BERUMENT)
- 10392-Aynı Çatı Altında Farklılaşan Ebeveynlik: Annelerin Yaklaşımlarını Belirleyen Faktörler (Hurigül BAYRAM GÜLAÇTI, Zeynep ERTEKİN, Merve GÖLCÜK, Aysun DOĞAN, Başak ŞAHİN ACAR, Deniz TAHİROĞLU ve Sibel KAZAK BERUMENT)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-27

GRUPLAR ARASI İLİŞKİLER: TEMAS, BARIŞ VE DAYANIŞMA

- 10287-Teknolojik Temas Uygulamalarının Temas Uzamı Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Doğan Güneş TEMLİ ve Leman Pınar TOSUN)
- 10182-Dolaylı Utanmanın Dış Grup Üyelerine Yönelik Prososyal Davranış Üzerindeki Rolü (Hatice Kübra DÜZ, Fatma Dilara BİRER, Saliha Hümeyra ŞAHİNOĞLU, Ahmet Furkan TOSYALI ve Büşra Eylem AKTAŞ)
- 10344-Üniversite Öğrencilerinde Haysiyet Kültürü, Kolektif Özür ve Affetme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Rana ALAN ve Veysel Mehmet ELGİN)
- 10051-Filistin-İsrail Savaşı Bağlamında Gruplar Arası Duyguların, Sosyal Baskınlık Yöneliminin Barışa ve Savaşa Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkileri (Ersin ERTÜRK, Beyza TOKER, İzel ÖZEN, Ece ALKAYA, Dila Remziye ADIGÜZEL *ve* Kübra ÖZKAN DEMİR)
- 10634-Kadın Üniversite Öğrencilerinin Barış ve Savaş Söylemlerinin Schwartz'ın Değerler Kuramı Bağlamında İncelenmesi (Kübra ÖZKAN DEMİR *ve* M. Ersin KUŞDİL)
- 10638-Sosyal Kimliğin Kolektif Eylem Modeli Bağlamında Üniversiteli Gençlerin Kolektif Eylem Yöneliminin Yordayıcıları (Kübra ÖZKAN DEMİR ve Funda GENÇ TURHAN)
- 10181-Ahlaki Temeller ve Tehdit Algısının Tolerans ile İlişkisi: Suriyeliler Örneğinde Gruplar Arası İlişkiler (Zeynep Ecem PİYALE ve Sevim CESUR)

17.30-18.30 TPD TOPLANTISI (Orhangazi Salonu)

2. GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Umur Talaslı Salonu (Salon-5)

09.15-10.30	Sözlü Bildiri Oturumu-16: *TRAFİK PSİKOLOJİSİ* • 10008-Türkiye Hava Sahasında 2021-2023 Yılları Arasında Meydana Gelen Hava Aracı Kazalarında İnsan Faktörleri İncelemesi (Derya AZIK ÖZKAN) • 10064-Türk Yol Kullanıcılarının Otonom Araçlarla İlgili Düşünce ve Duygularının Karma Yöntem Yaklaşımıyla İncelenmesi (Alev AKTAŞ) • 10217-Sağlık Çalışanlarında İş Stresi, Öz İmaj ve Stresle Başa Çıkmanın Sürücü Öfke İfadeleri ile İlişkisi (Zehra KESKİN, Shofiyah TAUFİK *ve* Şerife YILMAZ DEMİROK) • 10306-Işık Kirliliği İle Sürücü Davranışları ve Becerileri Arasındaki İlişkide Uyku Kalitesinin Aracı Rolü (Sevil GENÇALİ, Berna UYSAL, Zehra Betül KUZU ve Şerife YILMAZ DEMİROK) • 10428-Ticari Havayolu Uçuşlarında Yorgunluk ve Pilot Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ekip Kaynak Yönetiminin Aracı Rolü (Gizem SERİN ATIŞ ve Bahar ÖZ) • 10527-Direksiyon Başında ve Mercek Altında: Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Algıyı Nasıl Şekillendiriyor? (Yeşim ÜZÜMCÜOĞLU, Suzan CEYLAN-BATUR ve Cansu KAYA) • 10576-Zaman Perspektifleri ve Sürüş Davranışları: Türkiye ve Belçika Arasında Kültürel Bir Karşılaştırma (Nesrin BUDAK, Kris BRIJS, Tom BRIJS *ve* Türker ÖZKAN) • 10586-Kişilik Özellikleri ve Yaya Davranışları: Değerlerin Aracı Rolü (Nesrin BUDAK *ve* Türker ÖZKAN)
10.30-11.00	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
11.00-12.15	Sözlü Bildiri Oturumu-20: *YEME BOZUKLUKLARI* • 10162-Annenin Stresi Çocuğun Tabağını ve Çocuğun Yeme Davranışını Etkiler mi? Çocuklarda Görülen Duygusal Yemenin Ebeveyn Stresi ve Besleme Tarzıyla İlişkisi (Hakan SARIYILDIZ ve Seda SAPMAZ YURTSEVER)

- 10105-Ortoreksiya Nervoza'nın Yordayıcıları: Sağlık ve Ölüm Kaygısı, Obsesif Kompulsif Kişilik Özellikleri ve Somatizasyon (Hilal YAVUZ ve Gizem SARISOY AKSÜT)
- 10202-Olumsuz Duygudurum Düzenleme Beklentileri ile Bozulmuş Yeme Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlükleri ve Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Aracı Rollerinin İncelenmesi (Günce UĞUS AKÇADURAK ve Zehra ÇAKIR)
- 10294-Algılanan Stres ile Duygusal Yeme Davranışı Arasındaki İlişkide Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü (Feride Özlem ELAGÖZ ve Nagehan TÜRKER)
- 10511-Aşırı Koruyucu Ebeveynlik, Benlik İkilemi ve Duygusal Yeme: Duygu Düzenleme Güçlüğünün Düzenleyici Rolü (Berkay ÇAKMAK, Deniz TETİR ve Elvin DOĞUTEPE)
- 10088-Yeme ile İlişkili Kişisel ve Aktarılan Anıların Bireylerin Yeme Davranışı Üzerindeki Etkisi (Neslihan REMAZAN *ve* Burcu KAYA KIZILÖZ)

12.15-13.15 Öğle Arası

13.15-14.15 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu

Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri

14.15-14.45 Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma

14.45-16.00 Sözlü Bildiri Oturumu-24

ERKEKLİK ÇALIŞMALARI

- 10310-Erkek Rolü Normları Envanteri – Kısa Form'un Türkçe Versiyonunun Yapı Geçerliği ve Cinsiyet Ölçme Değişmezliği (Emir ÜZÜMÇEKER *ve* Cennet YASTIBAŞ KAÇAR)
- 10411-Erkeklik, Babalık ve Vazektomi: Heteroseksüel Erkeklerin Vazektomiye Yönelik Söylemleri (Gülmin CANDAŞ ve Umut ŞAH)
- 10432-Türkiye'de Erkek Bedeninin Nesneleştirilmesi ve Heteroseksüel Genç Erkeklerde Kendini Nesneleştirme (Fulya ŞAT ve Nuray SAKALLI)
- 10621-Genç Erkeklerde Kendini Nesneleştirme: Sosyal Statü Göstergeleri ve Sosyal Karşılaştırma Yöneliminin Rolü (Janset ŞAHİNOĞLU, Ecem TANRIÖVER, İbrahim Yusuf ÇİÇEK, Nur Banu MESCİOĞLU *ve* Kübra ÖZKAN DEMİR)
- 10602-Trans Erkeklerin Cinsel Nesneleştirilmesi (Fatma YAŞIN TEKİZOĞLU ve Steve LOUGHNAN)

- 10592-Erkeklerin Maskülenlik Seviyelerinin Kadınların Menstrüasyonla İlgili Aleni Açıklamalarına Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisi Nedir? (Bengisu CEVİZLİKOYAK, Beyza Nur POLAT ve Nazlı KARAKOÇOĞLU)
- 10483-Erkeklik Yas Deneyimini Nasıl Etkiler? Yakınlarını Kaybetmiş Cis-Hetero Erkeklerin Kayıp ve Yasa İlişkin Öznel Deneyimleri (Duru EROĞLU, Gürcan DOYAR, İdil TUNA, Matab MOUELHI, Mert Ali BALCI, Berfin Delal ŞAHİN, Aytaj ALIYEVA, Ilgın OCAK, Özge AKKOÇ ve Yağmur AR)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-28

YETİŞKİNLİKTE YAKIN İLİŞKİLER, SOSYAL DESTEK VE KORUYUCU FAKTÖRLER

- 10652-Geçmiş Zaman Yönelimi ve Aile Ritüellerinin Benlik Sürekliliği ile İlişkisi (Simay Yağmur YEL *ve* Arzu ARAZ)
- 10413-Reddedilme Duyarlılığı ile Prososyal Davranış Niyetleri Arasındaki İlişkide Sosyal Onay İhtiyacının Rolü (Aras TÜRKELİ)
- 10146-Adil Dünya İnancı, Algılanan Gelecekteki İstihdam Edilebilirlik ve Algılanan Sosyal Destek: Bir Model Testi (Beyza ÜNAL *ve* Berk USLU)
- 10436-Aleksitiminin İlişki Doyumu Üzerindeki Etkisinde Kişilerarası Bilinçli Farkındalık ve Kendini Açmanın Aracı Rolü (Nihal KORAL ve Zeynep ERDOĞAN YILDIRIM)
- 10231-Psikolojik Dışlanma Sonrası Affetme: Sosyal Destek ve Reddedilme Duyarlılığının Düzenleyici Rolü (Merve YÜKSEL KADIOĞLU *ve* Hamit COŞKUN)
- 10566-Ödünleme Yoluyla Seçici Optimizasyon Kuramı Çerçevesinde, Orta ve İleri Yetişkinlerde Sosyal Medya ve Televizyon Kullanımının Yalnızlık, Öznel iyi Oluş ve Stresle İlişkisi (Cavit METİN ve Ece SAĞEL ÇETİNER)
- 10062-Yaşlı Yetişkinler Üzerine Bir Aracılık Modeli: Yaşam Doyumu, Yalnızlık ve Başarılı Yaşlanma (Asiye Nur AVCI, Ayşe Sena CEVİZ, Enise Meliha SOYDEMİR, Erva Nur TIRPANCI, Reyyan OLÇAR, Zeynep İrem GÜNDÜZ ve S.Bengisu BÜYÜKMUMCU)
- 10244-Yaşlılıkta Yalnızlık ve Psikolojik Sağlık: Romantik, Ailevi ve Sosyal Yalnızlığın Ayırt Edici Rolü (Gamze BUYURUCU, Fulya ÖZCANLI ve Barış SEVİ)

17.30-18.30 TPD TOPLANTISI (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

Doğan Cüceloğlu Salonu (Salon-1)

09.15-10.30	Sözlü Bildiri Oturumu-29 *SOSYAL GELİŞİM, DUYGUSAL GELİŞİM, GELİŞİM PSİKOLOJİSİNDE MÜDAHALE PROGRAMLARI* • 10121-Çok Oyunculu Çevrim içi Rol Yapma Oyunu Oynayan Ortaokul Öğrencilerinin Çevrim içi Oyun Arkadaşlığı ve Ebeveyn Arabuluculuğu Arasındaki İlişki (Ayşenur AYVAZ, Çağla KILINÇ, Gizem ÖZVEREN, Pınar KARADENİZ, Hayriye GÜLEÇ ve Fatma Adalet ŞAHİN-KIRIK) • 10599-Parmaklar Hep Ağızda mı Kalacak? Anti-patojen Psikolojinin Gelişimsel Haritası (Serkan ÖZÇAKAN, Florian VAN LEEUWEN ve Joshua TYBUR) • 10346-Erken Çocukluk Dönemi Müdahale Programının Okula Hazır Bulunuşluk Üzerindeki Etkisi: İzleme Çalışması (Beliz KORKUT ve Feyza ÇORAPÇI) • 10546-Çocukları Dikkate Almak-Öğretmen Programının Etkililiğinin İncelenmesi: Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Tepkileri (Dilara ÖZSOY ve F. Cansu PALA) • 10195-Üniversite Öğrencilerine Yönelik Geliştirilen Pozitif Psikoloji Temelli Dayanıklılığı Destekleme Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi: Covid-19 Pandemisinden Etkilenmenin Düzenleyici Etkisi (Duygu ESLEK ve Türkan YILMAZ IRMAK) • 10119-Maltepe Üniversitesi Akran Mentörlüğü Programı: Bir Durum Çalışması Örneği (Feyza Nur PÜSKÜLLÜ, Esra ÖKTEM *ve* Nesteren GAZİOĞLU) • 10055-Okul Öncesi Dönemde Öz Düzenleme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Müdahale Programları: Sistematik Bir Derleme (Tolga VAROL ve Kübra ÖZKAN DEMİR)
10.30-10.45	Kahve Molası
10.45-12.00	Sözlü Bildiri Oturumu-32 *YETİŞKİN PSİKOPATOLOJİSİ* • 10134-Kadınlarda Uçuş Kaygısı ile İlgili Deneyimlerin Tematik Analiz ile İncelenmesi (Özlem YILMAZ HALICI, Sevda SARI ve Selma ARIKAN)

- 10538-Nesne İlişkileri ve Evcil Hayvan Bağlanmasının Kaygı Üzerindeki Rolü (Selin Maya SADIK ve Yasemin MERAL)
- 10614-Benlik Ayrımlaşmasının Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısını Yordayıcılığı (Melissa Hediyeh ŞAHİN ve G. Serap TEKİNSAV SÜTCÜ)
- 10349-İntihara Yönelik Olmayan Kendine Zarar Verme Davranışının Kişilerarası Belirleyicileri (Merve DEMİR, Tolga KÖSKÜN, Yağmur BÖLEK, Elif Sueda ADEM, Gökçenur DÜLGER, Mukaddes GENÇER ve Nisan BOZKURT)
- 10327-Obsesif Kompulsif Bozukluk Semptomları ve Obsesif İnançların Karar Verme Süresi ve Karar Sonrası Pişmanlık ile İlişkisi (Ceylin ÇINAR, Elif Nur ERGÜT, İlgün BİLEKLİ BİLGER)
- 10068-Yetişkinler için Özgül Öğrenme Bozukluğu Belirti Tarama Listesi Geliştirme Çalışması (Cihat ÇELİK, Burak Kaan AKTAŞ, Sıla DAVUŞ, Ayşenur KÖFÜN ve Nisanur TUÇ)
- 10015-Kas Dismorfisi ve Performans Artırıcı Madde Kullanımını Değerlendirmeye Yönelik Bir Ölçek: MDPES'in Geliştirilmesi ve Pilot Psikometrik Bulgular (Metin ÇINAROĞLU ve Eda YILMAZER)
- 10003-Mutlak Değerlendirmeyi Yeniden Düşünmek: Depresyon Örneği (Yılmaz Orhun GÜRLÜK ve Gizem GERDAN)

12.00-13.00 Öğle Arası

13.00-14.30 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu

Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit

14.30-14.45 Kahve Molası

14.45-16.00 Sözlü Bildiri Oturumu-36

ŞİDDET VE TACİZ

- 10199-Dokunmadan da Yaralar: Fiziksel Olmayan Cinsel Tacizin Etkileri üzerine Nitel bir Araştırma (Zeynep Işıl DEMİRCİOĞLU *ve* Yonca TOKER-GÜLTAŞ)
- 10269-Romantik İlişkilerde Psikolojik Şiddetin Demografik Değişkenlerle İncelenmesi: Kümeleme Analizi Ön Bulguları (Aybike ÇAVDAR, Çağla AKTAŞ, Emine AKMAN DİREKÇİ, İnci BOYACIOĞLU)
- 10477-Psikolojik Flört Şiddetine Yönelik Algıda Kırılgan Erkeklik ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Rolünün İncelenmesi (Duygu KIRICI ve İnci BOYACIOĞLU)

- 10178-Kıskançlık Yanlısı Tutumlar ve Romantik Aşk Mitlerinin Flört Şiddetiyle İlişkisi: İlişki Temelli Benlik Saygısının Düzenleyici Rolü (Nazlı KARAKOÇOĞLU ve Ayda BÜYÜKŞAHİN SUNAL)
- 10613-Ekonomik Şiddet Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Kardelen KARAGENÇ, Heyyem HÜRRİYETOĞLU, İrem AYAR, Zeynep Şule KAYA, Mertcan MUTLU, Aslı ÖLMEZ, İnci CANDANOĞLU, Ceren ÇOBAN, Serap ÇOKUYSAL *ve* Nuray SAKALLI)
- 10543-Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Yakın İlişki Şiddetine Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkide Saldırganlığın Aracı Rolü (Bilge UĞURLU ve Özgür GÜLDÜ)
- 10328-Kadın Oyuncuların Etkileşimini Keşfetmek: Dijital Oyun Ortamlarında Çevrimiçi Cinsel Taciz, Aile İletişim Kalıpları Deneyimlerinin Duygusal İfade Becerisi ile İlişkisi (Beyzanur ALBAYRAK, Gülbetül KOÇAK, Abdullah YORULMAZ ve Sema YURDUŞEN)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-40

CİNSİYET VE TOPLUMSAL CİNSİYET

- 10261-Kadın Ruh Sağlığına Tehdit Olarak Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Algısı (Ayşe Hazal DÜNDAR ve Hacer HARLAK)
- 10109-Afete Duyarlı Politikalar için Acil Çağrı: Kadına Yönelik Yakın Partner Şiddeti ve Belirleyicileri (Gizem ARSAL ve Zeynep ŞİMŞEK)
- 10377-Cinsellik Eğitiminin Dijitalleşen Yüzü: Sistematik Bir Gözden Geçirme (Gizem KAVALCI ve Cennet ŞAFAK ÖZTÜRK)
- 10067-Kadına ve Erkeğe Yönelik Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçiliğe Yönelik Tutumların Kuşaklararasındaki Değişimi (Tolga VAROL, Meltem ÖZTÜRK DEDE, Hasan Bora DURMAZ ve Kübra ÖZKAN DEMİR)
- 10337-Toplumsal Cinsiyet Algısına Göre Mesleklerin Sınıflandırılması: Bir Ön Çalışma (Ayfer Nur KILIÇ *ve* Pınar BÜRHAN)
- 10463-Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik (Serap AKGÜN, Zeynep SAVAŞ ve Sema Nur GÜNER)
- 10414-Sürüş Eğitmeni Tercihlerinde Cinsiyet Tutumlarının Rolü: Türkiye'den Nitel Bir Çalışma (Elif Yağmur ERDEMİR, Begüm KABASAKAL, Özlem ERSAN, Yeşim ÜZÜMCÜOĞLU)

17.30-18.30 KAPANIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

Nuri Bilgin Salonu (Salon-3)

09.15-10.30	-
10.30-10.45	Kahve Molası
10.45-12.00	Sözlü Bildiri Oturumu-33 *GENEL PSİKOLOJİ, GÜNCEL YAKLAŞIMLAR VE PSİKOTERAPİDE GELİŞMELER* • 10567-Türkiye'de Psikoloji Araştırmalarının Bibliyometrik Profili: Değişim, Büyüme ve İş Birliği (Merve Ebrar KARAKAYA ve Gülten ÜNAL) • 10468-Doğrulayıcı Faktör Analizine Keşfedici Bir Bakış (Gizem CÖMERT, Mediha KORKMAZ ve T. Oğuz BAŞOKÇU) • 10061-İnsan ve Yapay Zekâ İşbirliğinde Psikoterapi: Dört Farklı Uygulama Modelinin Teorik Karşılaştırması (Egenur FERATLAR, İkbal ÖZTÜRK, Bilge Sena TAŞ, Zehra Merve KAYA) • 10370-Psikoterapi Seanslarında Utanç Duygusundaki Değişim: Niteliksel Bir İnceleme (İlknur DİLEKLER ALDEMİR, A. Nuray KARANCI, Gözde İKİZER ve İ. Volkan GÜLÜM) • 10465-Danışan Geri Bildirimi ve Terapi Süreci: BDT'de FIT (Feedback Informed Treatment) Uygulamasının Rolü (Yasemin MERAL, Özge YÜKSEL, Hilal YORULMAZ) • 10534-Türkiye'de Çocuklarla Çalışan Ruh Sağlığı Uzmanlarının Mesleki Profiline Dair Kapsamlı Bir Veri Havuzu Oluşturulması (Burcu ALTIN, Özge AKKOÇ TÜZÜN ve Beyza ÖZTAYLAN) • 10054-Psikoterapide Dini/Manevi Eşleşme ve Entegrasyona Yönelik Danışan Tercihleri (Emine YÜCEL, Hatice EKİCİ, Joshua SWIFT *ve* Sevim CESUR) • 10626-Grup Psikoterapisinin Kişiler Arası Travmaya Maruz Kalanlar Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Gözden Geçirme (Melike AVCI)
12.00-13.00	Öğle Arası
13.00-14.30	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit

14.30-14.45 Kahve Molası

14.45-16.00 Sözlü Bildiri Oturumu-37

GRUPLAR ARASI İLİŞKİLER: İDEOLOJİ

- 10045-Bitmiş Bir Geçmiş mi, Sürmekte Olan Bir Gelecek mi: İdeoloji Zamana Bakışımızı Nasıl Şekillendiriyor? (Alper ERDEM *ve* Zuhal YENİÇERİ KÖKDEMİR)
- 10430-Türkiye'deki Kararsız ve Partizan Seçmenlerin Lider Sosyal Temsillerinin Yapı ve İçeriğine Yönelik Bir İnceleme (Anıl KABLANOĞLU *ve* M. Ersin KUŞDİL)
- 10489-Duygular ve Çerçeveleme Politik Kararları Etkiler mi? (Muhammet Reveha ATTİLA *ve* Esra Hatice OĞUZ TAŞBAŞ)
- 10595-Ahlaki Dışlama ve Muhafazakarlık Arasındaki İlişki: Korelasyonel Bir Analiz (Nergiz Simay TORUN, Ahmet ÇOYMAK ve Hafize Öznur EREM)
- 10256-Derin Düşünme, İdeoloji ve Dini İnanç (Şahin ATİK, Ensar ACEM, Fatih BAYRAK, Burak DOĞRUYOL, Ozan İŞLER ve Onurcan YILMAZ)
- 10631-Militarist Düzen Sorgulanabilir mi? Militarist Tutumlar ve Biliş İhtiyacı Arasındaki İlişki (Deniz BİLGER *ve* Fatih ÖZDEMİR)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-41

BİLİŞSEL VE AHLAKİ GELİŞİM-II

- 10307-Annelerin İşaret Jesti ve Bebeklerin Alıcı Kelime Dağarcığı: Bebeklerin İşareti Takip Etme Becerilerinin Rolü (Sura ERTAŞ, Ebru GER, Sümeyye KOŞKULU-SANCAR ve Aylin C. KÜNTAY)
- 10305-Annelerin Bebeklerinin Kelime Anlama Becerilerine Yönelik Tahminleri: Annelerin Sözel Girdisi ve Bebeklerin Alıcı Kelime Dağarcığı Üzerindeki Etkileri (Sura ERTAŞ, Aylin C. KÜNTAY ve Aslı AKTAN-ERCİYES)
- 10184-Anne ve Babanın Nedensel Dil Girdileri Çocukların Nedensel Dil Üretimi ve Karşı-Olgusal Düşünme Becerileriyle Nasıl İlişkilidir? (Songül KANDEMİR ve Aslı AKTAN ERCİYES)

- 10180-Otobiyografik Belleğe Kültürel Bir Bakış: Türkiye'de Çocuk ve Ergenlerin Kültürel Yaşam Senaryoları (Fehime Şuheda KURT, Tuğçe TİFTİK, Sibel KAZAK BERUMENT, Aysun DOĞAN, Deniz TAHİROĞLU ve Başak ŞAHİN ACAR)
- 10151-Eşitsizlikten Kaçınma Davranışının Gelişiminde İtibar Kaygısı, Zihin Kuramı ve Ketleyici Kontrolün Rolü (Sema Merve BALÇIK, Nilsu CANDAN ve Büşra Eylem AKTAŞ)
- 10132-Geçmişle Yüzleşme ve Geçmişten Ders Alma İşlevlerinde Afektif Sinirbilim Kişilik Özelliklerinin Rolü: Ön Bulgular (Şeyma DÖNMEZ ve Zeynep TEMEL)

17.30-18.30 KAPANIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

Işık Savaşır Salonu (Salon-4)

09.15-10.30 Sözlü Bildiri Oturumu-30

DEPREM VE AFETLER-II

- 10103-Kahramanmaraş Merkezli Depremleri Yaşayanlarda Travma Sonrası Stres ve Travma Sonrası Gelişim: Olayın Merkeziliğinin, Temel İnançların, Kendini Açmanın Rolü (Hamide Nur TİRYAKİ ve Tolga KÖSKÜN)
- 10052-Deprem Sonrası Belirsizliğe Tahammülsüzlük, İşlevsiz Baş Etme Stratejileri ve Depresyon (Zehra ÖZTÜRK ve Esra IŞIK ÇATAK)
- 10123-Yer Bağlılığı ve Kaderciliğin Depremden Sonra Bölgede Kalma Kararı Üzerindeki Etkisi: Hatay Örneği (Eslem Sena ŞAHİN ve İlknur DİLEKLER ALDEMİR)
- 10092-6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Görev Alan Yardım Çalışanlarında İkincil Travmatik Stres Belirtileri, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Selin AYDIN ve Aslı YEŞİL)
- 10502-Afet Sonrası Psikolojik Destek Sunan Ruh Sağlığı Uzmanlarında Dolaylı Travma, Büyüme ve Yıpranma: Kavramsal Bir Derleme ve Türkiye'den Bulgular (Münevver Rana KARLI ve Gözde İKİZER)
- 10130-Deprem Sonrası Psikososyal Müdahale: Yaşam Kalitesi ve Başa Çıkma Öz Yeterliliği Üzerine Bir İnceleme (Cennet YASTIBAŞ-KAÇAR ve Duygu GÜNGÖR)

10.30-10.45 Kahve Molası

10.45-12.00 Sözlü Bildiri Oturumu-34

DÖNÜŞEN BELLEK VE BELLEK BOZUKLUKLARI

- 10471-Yanıltıcı Doğruluk Etkisi: Duygusal İçerik ve Sürekli Kaygının Rolü (İlke KÜLLÜ ÇAMLICA *ve* Zeynep TEMEL)
- 10141-Psikolojik Şiddet, Kaygı ve Depresyonun Farklı Temalardaki Öztanımlayıcı Anıların Özellikleri Üzerindeki Etkisi (Aybike ÇAVDAR, Çağla AKTAŞ ve İnci BOYACIOĞLU)
- 10537-Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Amnezisi: İlk Anıların Yaşı, Türü ve Duyusal Özelliklerinin İncelenmesi (Hasan DEMİRCİ, Aliye Canan TAŞLIOĞLU SAYINER, Serra DİNÇ, Hanife Merve ÇATAN, Hülya KARAPINAR, Hatice BİLEN ve Selver KOÇKAT)
- 10053-Olumsuz Dolaylı Anıların Hatırlanmasında Bilişsel Yeniden Yapılandırmanın Rolü (Maide TEZCAN, Mustafa ŞAHİN *ve* Gün PAKYÜREK)
- 10143-Öznel Bellek Yakınması Olan ve Olmayan Sağlıklı İleri Yetişkinlerde İnhibisyonun Karşılaştırılması (Furkan DUMAN ve Handan CAN)
- 10227-Bellek Yanılgısında Toplumsal Cinsiyet Algısının Etkisi: DRM Paradigması ile Bir İnceleme (Gökhan ŞAHİN)
- 10486-Akış Deneyiminin Bellek Yanılsamaları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: VR Oyunları ile Deneysel Bir Çalışma (Irmak KARGIN KIZGUT, Çağdaş KIZGUT ve Nilgün COŞKUN)
- 10584-Otobiyografik Bellekte Cinsiyet ve Yaş Etkileri: Ulusal Çalışma Bulguları (Ceren MISIR-TOPAL, Yağmur BUDAK, F. Betül ABUT, F. Şeyma KALKAN-İNAN, Sibel KAZAK BERUMENT, Aysun DOĞAN, Deniz TAHİROĞLU ve Başak ŞAHİN-ACAR)

12.00-13.00 Öğle Arası

13.00-14.30 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu

Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit

14.30-14.45 Kahve Molası

14.45-16.00 Sözlü Bildiri Oturumu-38

DİKKAT VE ALGI

- 10059-OBSIS: Şekil Tabanlı Tanıma Araştırmaları için Nesne Görselleri ve Silüetlerinden Oluşan Standartlaştırılmış Uyaran Seti (Dicle YÜNLÜEL, Aslı ASLAN ve Alinur ÇAĞLAYAN)
- 10060-Silüetlere Dayalı Kontur Bilgisinin Dikkatli Yanıp Sönme Görevinde Hedefin Bilinçli Farkındalığı Üzerindeki Etkisi (Dicle YÜNLÜEL ve Aslı ASLAN)
- 10588-Bölünmüş Dikkat Anketi ve İkili Görev Anketinin Türkçeye Uyarlanması ve Türkiye'ye Yönelik Standardizasyon Çalışması (Begüm DOĞAN *ve* Emel ERDOĞAN BAKAR)
- 10169-Dikkat Seçimi ile İlişkili Faktörler: Algısal Yük, Zihin Gezinmesi ve Çalışma Belleği (Özlem ERTAN *ve* Büşra ARSLAN)
- 10224-Türk Örnekleminde Uzam-Sayı İlişkilerinin İncelenmesi: Tek Elli Büyüklük Karşılaştırma Görevi (Ayşenur CANDEMİR, Merve BULUT, Hakan ÇETİNKAYA ve Seda DURAL)
- 10266-Uzam-Sayı İlişkilerinin Serbest-Seçim Paradigması Kapsamında İncelenmesi: Kuramsal Arka Plan, Yöntemsel Tartışmalar ve Türk Örnekleminden Bulgular (İlayda KORKUT, Samet KAHRAMAN, Seda DURAL, Hakan ÇETİNKAYA ve Ezgi GÜR)
- 10301-Uzam Sayı İlişkilerinde Sayı mı Uzamı Yoksa Uzam mı Sayıyı Aktive Ediyor? (Zeynep TUNCALI, Baturalp KIRCALI, Ömer KOÇ, Hakan ÇETİNKAYA ve Seda DURAL)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-42

İYİ OLUŞ VE DAYANIKLILIK-II

- 10176-İleri Yetişkinler için Psikolojik Sağlamlık Ölçeğinin Uyarlanması: Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Zeynep Seray AKYOL ve Dilek ŞİRVANLI ÖZEN)
- 10435-Psikolojik Sağlamlıkta Çocukluk Dönemi Olumsuz Yaşantıları, Duyusal İşlemleme Hassasiyeti ve Yalnızlığın Rolü (Ayşe Kübra ÖZCAN, İrem TANRIVERMİŞ ve Huri Gül BAYRAM GÜLAÇTI)

- 10560-COVID-19 Pandemisi Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, COVID-19 Korkusu, Psikolojik Sağlamlık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Emine AKMAN DİREKÇİ *ve* Betül Dilara ŞEKER)
- 10437-Sosyal Medyada İdealize Edilmiş İçeriklerin Kadınların İyi Oluşuna Etkisi: Haset ve Gıptanın Aracı Rolü (Özge Ayşe GÜLER, Gürcan DOYAR, İdil TUNA, Mert Ali BALCI, Matab MOUELHI veBağdat Deniz KAYNAK)
- 10547-Zihinselleştirmenin Psikopatoloji İle İlişkisi: Eleştirel Düşünme ve Baş Etme Stratejilerinin Aracılık Rolü (Sümeyye ÇETİN ve Uzay DURAL)
- 10129-Değişen Toplumda Dönüşen Bireyin Kalkanı: Depresyona Karşı Öz-Şefkatin Koruyucu Rolü (İrem BOZKURT)
- 10006-Psikoterapistlerde Mesleki Doyumun Psikolojik Sağlamlık, Duygu Düzenleme Güçlüğü, Bilişsel Esneklik, Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Terapötik İttifak ile İlişkisi (Şeyma Nur KOÇER, Emine AKSOY, Filiz KUMOVA ve Ayşe Pınar VURAL)

17.30-18.30 KAPANIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

Umur Talaslı Salonu (Salon-5)

09.15-10.30 Sözlü Bildiri Oturumu-31

SİBERPSİKOLOJİ-II

- 10208-Zihnin Katmanları Arasında: Siberkondri ve Psikolojik Acı Arasındaki İlişkide Metabilişsel İnançlar ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Aracı Rolü (Dilruba SÖNMEZ, Narin KINCAL, Damla BİLGİÖZÜ, Berivan BULUT ve Simay ULUBAY)
- 10087-Bağlanma ve Siberkondri: Bebeklik Deneyimleri Sağlıkla ilgili Güvence Arayışı mı Yaratıyor? (Yağmur KUTLUK, Zeynep Sıla EZBER, Kadircan ÇETİN, Eren KAHVECİ, Fatma Adalet ŞAHİN KIRIK ve Hayriye GÜLEÇ)
- 10558-Ergenlerde Sosyotelizm ve Sosyal Anksiyete Bozukluğu: Sistematik Derleme (Şaban YALTYIRK, Hazal HAMARAT SÜMERKAN ve Halime ŞENAY GÜZEL)
- 10164-Okul İdarecilerinde Tükenmişlik, Bilinçli Farkındalık, Sanal Kaytarma ve Sosyotelizm Davranışları Arasındaki İlişkiler (Tayfun KARAÇOR ve Ufuk KOCATEPE AVCI)

- 10228-Kaygılı Bağlanmadan Gelişmeleri Kaçırma Korkusuna: Sosyal Medyada Pasif Kullanımın Görünmeyen Rolü (Gizem KOÇ-ARIK ve Şıvganur KİRMAN-GÜNGÖRER)
- 10100-Sosyal Medya ve Kompulsif Satın Alma Davranışı Arasındaki İlişkide Sosyal Görünüş Kaygısının Aracılık Rolünün İncelenmesi (Hayrunisa GÜLEÇ, Edibe CİVAN, Hayriye GÜLEÇ ve Fatma Adalet ŞAHİN-KIRIK)
- 10372-Instagram Reels Kaygı Videolarına Maruziyetin Kendi Kendine Tanı Koyma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Güven ve Teyit Bağlamında Bir Deneysel Araştırma (Şimal DOĞAN, Eda Zeynep SARAÇ, İkra CANKİ, Melisa BOZKAYA, Fatma Adalet ŞAHİN KIRIK ve Hayriye GÜLEÇ)

10.30-10.45 Kahve Molası

10.45-12.00 Sözlü Bildiri Oturumu-35

ROMANTİK İLİŞKİLERİN KARANLIK YÖNÜ

- 10026-Romantik İlişkilerde Mağdur Duyarlılığı Ölçeği (RİMDÖ) Geliştirme Çalışması ve Mağdur Duyarlılığının Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi (Sena DOĞRUYOL)
- 10334-Dijital Dünyada Sadakatsizlik: Partner Odaklı Mükemmeliyetçilik ve Ruminasyonun Sanal Aldatmadaki Rolünün İncelenmesi (Gülser CANPOLAT ve Elif ÜZÜMCÜ)
- 10190-Travmatik Bir Deneyim Olarak Boşanma: Boşanmaya Yönelik Tutumların Yaşam Doyumu ile İlişkisinde Travma Sonrası Stres Belirtilerinin Aracı Rolü (Zeynep ŞİMŞEK ve Gamze KARADAYI KAYNAK)
- 10388-Bir Ayrılığın Ardından: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Öz-şefkat ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Ayrılık Uyumu Üzerindeki Rolü (Beyza Nur HELVACI ve Yasemin MERAL)
- 10515-Güvensiz Bağlanma Stilleri ile Romantik İlişki Temalı Obsesif-Kompulsif Belirti Düzeyi Arasındaki İlişkide Algılanan Partner Duyarsızlığının Aracı Rolü (Hayriye ÖZKAN, Cemresu ERKAN, Cansu ELAGÖZ, Onur Can ÖZDEMİR, Tolga BÜKRÜK ve Tuğba ÇAPAR TAŞKESEN)
- 10230-Romantik İlişki Odağında Obsesif Kompulsif Belirtiler: Bağlanma ve İlişkisel Etmenler (Zeynep Sude PARLAK ve Gamze KARADAYI KAYNAK)
- 10441-İkili İlişkilerde Mükemmeliyetçilik ile Romantik İlişkiye Yönelik ve Partner Odaklı Obsesif Kompulsif Belirtiler Arasındaki İlişkide Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Düzenleyici Rolü (Cansel ÇAVDAR, Gülbera GÜRBÜZ ve İlgün BİLEKLİ BİLGER)

- 10460-İlişki Doyumu Benimle Ama Neyle İlişkili? Romantik İlişkilerde Mükemmeliyetçilik, Obsesif-Kompulsif Belirtiler ve Algılanan Partner Duyarlılığı Arasındaki İlişkiler (Beyzanur GÖĞÜŞ ve Seda SAPMAZ YURTSEVER)

12.00-13.00 Öğle Arası

13.00-14.30 Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu

Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit

14.30-14.45 Kahve Molası

14.45-16.00 Sözlü Bildiri Oturumu-39

ENDÜSTRİ VE ÖRGÜT PSİKOLOJİSİ-II

- 10274-Bireyin Algıladığı Ebeveyn Tutumlarının Lider Tercihlerine Etkisi: Düzenleyici Odağın Aracılık Rolü (Jülide Ece KOSOVA ve İlknur ÖZALP TÜRETGEN)
- 10386-Rol Modellerin Kadınların Liderlik Motivasyonu ve Duyguları Üzerindeki Etkisi (Pınar BAŞBAY ve İlknur ÖZALP TÜRETGEN)
- 10458-Lider-Üye Etkileşimi, Psikolojik İyi Oluş ve Tükenmişlik Arasındaki İlişkide İş-Aile Dinamikleri ve Cinsiyetin Rolü (Elif ALTINDAL, İlayda ÖZBAŞ ve Aslı GÖNCÜ KÖSE)
- 10618-Kültürel Değerlerin İş-Aile Çatışmasına Etkisi: Cinsiyet ve Geleneksel Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumları Üzerine Çok Düzeyli Bir İnceleme (İpek METE)
- 10049-Çift Gelirli Çiftlerde Rol Merkeziliği ve Ebeveynlik Durumuna Göre İş ve Aile Arasındaki Çatışmalar (Ferhat AYYILDIZ, Mahmut BAYAZIT *ve* İlknur ÖZALP TÜRETGEN)
- 10373-İş Yeri Bağlanma Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Fatma CAN *ve* Seçil KESKİN)
- 10434-Zamana Dayalı Finansal Kaygı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Geçerlik Çalışması (Fuat ÇIKAN, Yağmur BUDAK, Aslı AKAY, Canberk TUNAKAN, Alara AKCAN-TUNAKAN ve Yonca TOKER-GÜLTAŞ)

16.00-16.15 Kahve Molası

16.15-17.30 Sözlü Bildiri Oturumu-43

NARSİSİZM

- 10644-Bağlanma Manipülasyonunun Ahlaki Karar Alma Üzerindeki Etkisi: Narsisizmin Düzenleyici Rolü (Sadiye SEY ve Gökçen DUYMAZ)
- 10535-Yetişkinlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Sosyal Medyada Narsisizm ve Yalnızlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Hümeyra BULUT)
- 10633-Genç Yetişkinlerde Büyüklenmeci ve Kırılgan Narsisizmin Gelişimsel Kaynakları: Çocukluk Çağı Örseleyici Yaşantıları, Bağlanma Stilleri ve Sosyal İstenirlik (Melike KIDI ve Gamze ŞEN PAKYÜREK)
- 10118-Anneden Algılanan Narsisizm ve B Kümesi Kişilik Örüntüleri: Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü (Pınar Ayça ÖZGEN ve Elif ÜZÜMCÜ)
- 10496-Anneden Algılanan Narsisistik Özellikler ile Psikolojik Yardım Aramaya Yönelik Tutum Arasındaki İlişkide Öz-Yeterlik ve Öz-Saygının Aracı Rolünün İncelenmesi (Elif Sena YETİŞGİN, İlknur DİLEKLER ALDEMİR ve Hatice IŞIK)
- 10574-Narsisistik Kişilik Özellikleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Romantik İlişkiler Arasındaki İlişki (Gözde ALIMCI, Sude ÖNDER, Serra ŞEHİRLİ, Zeynep Aslı KAYA, Zeynep Sena ÖZDEMİR ve Bengü Sare Sevda Pelin KILIÇ)
- 10249-Sosyal Medyada Dürtüsellik, Bilişsel Esneklik, Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri(Makyavelizm, Psikopati, Narsisizm) ve Empatinin Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Davranışlarıyla İlişkisi (İlayda GÜLTAŞ ve Mehmet ŞAKİROĞLU)

17.30-18.30 KAPANIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)

POSTER PROGRAMI

A Grubu (3 Ekim Cuma) Posterleri

BAŞVURU ID	ÇALIŞMANIN ADI
	1. Pano
20003	Bir Nedensellik Öğrenme Görevi Kullanılarak Öngörülebilirlik ve Belirsizlik Hipotezlerinin Karşılaştırılması (Senanur DİLEK ve Aydan AYDIN)
20007	Farabi'nin Makam Müzikleri ile Duygular Arasındaki İlişkilere Yönelik İddialarının Deneysel Olarak İncelenmesi (Beyza KÜÇÜK ve Aydan AYDIN)
20012	COVID-19 Pandemisine Yönelik Komplo Teorilerinin Aşı Niyetlerine Etkisi (Sema Merve BALÇIK, Elif VAROL ve Esra Hatice OĞUZ TAŞBAŞ)
20015	Ayrılma-Bireyleşme Sorunları ve Yalnızlık Arasındaki İlişkide Kişilerarası Duyarlılık ve Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolü (Mikail YAYAN ve Nağme GÖR)
	2.Pano
20018	Beliren Yetişkinlikte Sosyoekonomik Kaynakların İlişkiler, Ebeveynlik ve İş-Aile Çatışmaları Yoluyla Kimlik Gelişimine Etkisi (Buse GÖNÜL, Sevval BEL, Dilan KANŞIRAY, Tuğba ÖNAL ve Büşra SARITAŞ)
20022	Kadın Doğum Uzmanlarının Anne-Bebek Bağlanması Hakkındaki Bilgileri ve Uygulamaları: Keşifsel Bir Araştırma (Fadime Azra ÖZÇELİK, Seher ÖZTAŞ ve Muhammed Şükrü AYDIN)
20027	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklara Yönelik Okul Temelli Müdahale Uygulamalarının Uluslararası İncelenmesi: Sistematik Derleme (Dilan GÖNÜLDAŞ)
20035	Çocukluk Bağlanma Stili ile Romantik İlişki Doyumu Arasındaki İlişkide Romantik Bağlanma Stilinin Aracı Rolü (Esra ÇELİK ve Nur ELİBOL PEKASLAN)
	3.Pano
20038	Blog Yazarı Anneliği: Nitel Çalışmalar Üzerine Kapsam Tarama İncelemesi ve Tematik Sentez (Serife ÖZBİLER ve Fatih BAYRAKTAR)
20043	Tepki Yerine Uyarıcının Yanal Sunumu: Tek Elli Büyüklük Karşılaştırma Görevinde Uzamsal-Sayısal Eşleşme Üzerine Bir Çalışma (Şimal YENİGÜLLÜ ve Seda DURAL)

20045	Ahlaki Muhakemenin Kodlanması Yoluyla Sosyal Sınıf Temelli Dışlamanın Kültürlerarası İncelenmesi (Buse GÖNÜL, Şevval AKÖZLÜ, Zeynep BOYRAZ, Nida İRKÖRÜCÜ, Elif Mina ÜNALDI ve Melanie KILLEN)
20050	Çocuklukta Algılanan Anne Reddi, Duygu Düzenleme ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yasemin Nur DEMİR, Asiye Feyza KÖKCÜ, Zeynep SARGIN, Hümeyra GÜÇ ve Elif GÜNEŞ)
	4.Pano
20052	Ebeveyn Tutumlarından Yetişkin İyi Oluşa: Bağlanma ve İlişki Örüntüleri Üzerinden Kuramsal Bir Köprü (Tutku OYAN ve Demet KARA)
20055	Romantik İlişkideki Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu, İlişki İstikrarı ve Sanal Aldatma Eğilimi Arasındaki İlişki (Senaz ALTIN)
20058	Psikolojik Yardımda Bilimsel Olmayan Uygulamaların Meşrulaştırılması: Seküler Üfürükçüler (Sercan ÖZGÖREN, Fatma İrem ORMANTEPE, Beyza TOKU ve Merve Nisa KILIÇKAYA)
20060	Karanlık Özellikler Işığında Lider Seçimi: Cinsiyet, Çekicilik ve Liderlik Bağlamının Rolü (Berkay MUTİ ve Aslı GÖNCÜ-KÖSE)
	5. Pano
20063	Büyük Beşli ve Riskli Sağlık Davranışları: Orta ve İleri Yaşta Sigara ve Alkol Kullanımı (Selva ÖCAL, Eda SAYGIN ve Barış SEVİ)
20066	Gruplar Arası Akran Zorbalığına Müdehalenin Empati, Zihin Kuramı ve Ahlaki Değerlendirme Bağlamında İncelenmesi (Gizem AKEL GÜÇLÜ ve Seçil GÖNÜLTAŞ)
20068	Okul Öncesi Dönemde (0-6 Yaş) Çocuğu Olan Annelerin Birlikte Ebeveynlik Algılarının Annenin Depresyonu, Anksiyetesi ve Stresi Üzerindeki Etkisi (Hatice Betül KATİPOĞLU ve Zehra ERTUĞRUL YAŞAR)
20070	Bellek Yanılmalarında Gecikme Süreçleri: DRM Paradigmasında Tepki Süresi Analizi (Mine MISIRLISOY ve Hilal TANYAŞ)
	6. Pano
20075	Sosyal Medyada Benlik Sunum Taktikleri, Öz Saygı ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Ümit BULUT, Edanur DÖVEN, Fatmanur KESKİN ve Hatice DEREBOYLU)

20079	Dikkat Mekanizması Tiksintinin Bellek Üzerindeki Avantajını Açıklayabilir mi? Çift-Görev Yürütme Paradigmasıyla Tiksinti ve Korku Duygusunun Karşılaştırılması (Halil DÖNMEZ ve Aycan KAPUCU)
20081	Stresle Başa Çıkmada Bağlanma Stilleri ve Algılanan Sosyal Desteğin Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Değerlendirme (Berfin GÖKTAŞ)
20084	Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Duygu Düzenleme Becerilerine Etkisi (Necmiye Selin KESKİN ve Sinem BALTACI)
	7.Pano
20086	Uyumsuz Hayal Kurmanın Kişilik Gelişimi Üzerindeki Etkisi (Zehra Ertuğrul YAŞAR ve Buket BÜKÜCÜ)
20093	Can Sıkıntısının Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeyi İlişkisinde Aracılık Etkisi (Hatice İŞGÜDER ve Sinem BALTACI)
20096	Özgül Duyguların Prospektif Belleğe Etkileri (Onur ÇALIŞKAN ve Aycan KAPUCU)
10651	Üniversite Öğrencilerinde Duygu Düzenleme Güçlüğü, Bilişsel Stratejiler ve Kişilik Semptomları Arasındaki İlişki (Işıl BİLİCAN ve Betül POLAT)
	8.Pano
20103	Seçici Hatırlamanın Üstbilişsel Yansımaları: Tanıma ve Bilme Hissi (Ceren AKÇAM ve Metehan IRAK)
20107	Erken Çocukluktaki Dil Gelişimi Üzerinde Ebeveynin Yürütücü İşlevleri ve Ebeveynlik Davranışlarının Etkisi (Yaren YAKAR ve F. Cansu PALA)
20109	Zihinsel Sayı Temsillerinde Uzamsal-Sayısal Etkileşimler ve Referans Noktasının Rolü (Samet KAHRAMAN, İlayda KORKUT, İrem AYDIN, Hakan ÇETİNKAYA, Seda DURAL ve Ezgi GÜR)
20112	Kumar Oynama Davranışı Olan Bireylerde Depresyon ve Anksiyete Semptomları: Kişilik, Sosyal Destek ve Baş Etmenin Rolü (Zeynep ÖZKIRIM, Buğra Alp KILINÇ, Esma Nur SARI, Ezgi FIŞKIN, Buse ÇUHADIR, Ataberk DİNÇEL ve Tuğba GÖRĞÜLÜ)
	9.Pano
20116	Üstbilişsel Kararlardaki Zaman İçindeki Değişimler: Karar ve Yeniden Karar Süreçlerinde Olay İlişkili Potansiyeller (Öznur ÇAMOĞLU ve Metehan IRAK)

20123	Ebeveynin Algıladığı Sosyal Destek ile Ergenin İçe Yönelim/Dışa Yönelim Sorunları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi Çocuğun Duygu Düzenleme ve Ebeveynin Öz Yeterliğinin Rolü (Beyza ALTINDAĞ, Servet KAÇAR BAŞARAN ve Rukiye KIZILTEPE)
20126	Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumunun Sınav Kaygısı ve Akademik Erteleme Davranışı Üzerindeki Etkisi (Gülay KEBİROĞLU, Sena KAÇMAZ, Nil İLHAN ve Gamze YALDIZ)
20132	Anne, Baba ve Çocuk Üçlülerinin Kültürel Yaşam Senaryosunun Fenomenolojik Özellikleri: Önem ve Duygusal Ton (Tuğçe TİFTİK, Fehime Şuheda KURT, Başak ŞAHİN-ACAR, Sibel KAZAK-BERUMENT, Deniz TAHİROĞLU ve Aysun DOĞAN)
	10.Pano
20141	Annelerin Geleneksel ve Modern Ebeveynlik İnanışlarının Çocukların Cinsiyet Rolleri Üzerindeki Etkisi (Fatma Şeyma KALKAN İNAN, Hurigül BAYRAM GÜLAÇTI, Başak ŞAHİN ACAR, Sibel KAZAK BERUMENT, Aysun DOĞAN ve Deniz TAHİROĞLU)
10020	Borderline (Sınır) Kişilik Bozukluğu ve Diyalektik Davranış Terapisi Üzerine Derleme (Nurhan NAZ ve Sena Nur YALÇIN)
10036	Kurgulanmış Dijital Kimlikler: Benliğin Sanal Dönüşümünün Kuramsal Perspektiften İncelenmesi (Eren Habil ÇELEBİ ve Furkan Onur EKEN)
10070	Öz Bilinçlilik ile Mental İyi Oluş Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğünün Aracı Rolü (Dilruba SÖNMEZ, Semina İZMİR, Rabia AK, Kardelen ÖZTEKER ve Sultan EDİS)
	11.Pano
10090	Beden Farkındalığı ve Psikolojik İyi Oluş: Sosyal Bağlantının Rolü (Gökçe Su AKDAĞ GÜRBÜZ ve Barış SEVİ)
10102	Kız Ergenlerin Beden İmajlarını Etkileyen Faktörler: Sosyal Medya Kullanımı, Benlik Saygısı, Yeme Davranışı ve Spora Yatkınlık (Tuğba TETİK, Ezgi Sena YILMAZ, Yusuf Remzi DEMİR, Nurcan İrem ERCAN, İrem ÇALIŞKAN, Zeynep Göksu İNAYET ve Fatma Adalet ŞAHİN KIRIK)
10114	Algılanan Sosyal Destek ve LGBT+ Odaklı Sosyal Medya Kullanımı: Türkiye'deki Genç Yetişkin LGBT+ Bireylerde Destek Arama ve Sunma Davranışlarının İncelenmesi (Eylül Burcu ARICI, Fatma KILINÇ, Fazlı Sefa GÜNAY, Samet CAN, Fatma Adalet ŞAHİN-KIRIK ve Hayriye GÜLEÇ)
10133	Topluluğun İyi Oluşuna Yönelik Öznel Değerlendirmeler: Yeni Bir Ölçme Aracının Psikometrik Özellikleri (Özge ÜNAL KOÇASLAN ve Elvan KİREMİTÇİ CANIÖZ)

	12. Pano
10163	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Sistemi Meşrulaştırma ve Sosyal Baskınlık Yöneliminin Kadına Yönelik Flört Şiddetine İlişkin Tutumlar ile İlişkisi (Serap AKGÜN, Ceren AKKUŞ, Yaren ŞAHİNER *ve* Şeyma GÜNDAĞ)
10171	Kadınların Kadına Yönelik Flört Şiddetine İlişkin Tutumlarının Yordayıcıları: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Sistemi Meşrulaştırma ve Sosyal Baskınlık Yönelimi (Serap AKGÜN, Deniz Han GEDİK, Utku Yavaş *ve* Nurullah GELİR)
10194	Hayvanları Koruma Yasası ve İnsan: Empati, Sistemi Meşrulaştırma ve Saldırganlık (Meryem Berrin BULUT, Gökçen ERGEN ve Zehra Ceren ATABEY)
10214	Depreme İlişkin Komplo Teorilerine Kimler İnanıyor? Genel Komplo İnancı, Bilime Güven ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Temelinde Çok Değişkenli Bir Kümeleme Analizi (Seray KIVANÇ ve İsmail Sarp AYKURT)
	13. Pano
10219	Romantik İlişkilerde Toplumsal Değişim ile Çocukluk Örselenme Yaşantılarının, Duygusal İstismar ve Başa Çıkma Stratejileriyle İlişkisi (Emine Ecrin ÇELİK ve Gamze ŞEN PAKYÜREK)
10229	Bilinçli Farkındalık ile İş Tatmini Arasındaki İlişkide Psikolojik Güvenliğin Aracı Rolü (Belgin ÖZER ve Hande TASA)
10259	Narsistik Kişilik Özellikleri ve Ortoreksiya Nervoza Arasındaki İlişkinin Mükemmeliyetçilik Bağlamında İncelenmesi (Melisa AŞKAR, Nisanur YILMAZ, Ebru ADALI, Muhammed Melih GÜRLER ve İlgün BİLEKLİ BİLGER)
10265	Sesli Okuma Görevinin Mcgurk İllüzyonu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi (Özgür Can KAYIŞ, Tuğçe DÜĞER, Ayşe Şevval DOĞANGÜZEL ve Ela TOKU)
	14.Pano
10272	Manifesting'e Yönelik Tutumlar: Ölçek Geliştirme ve Ön Geçerlik Çalışması (Nilsu GÜLTEKİN, Sevdenur GÜVEN ve Bedirhan GÜLTEPE)
10282	Diğerkâmlık ve Psikolojik Egoizm İkileminde "İnce Memed" Kritiği (Ali YAPICI ve Enes CANPOLAT)
10288	Aşkın Sınırlarını Ölçmek: Romantik İlişki Sınırları Değerlendirme Ölçeği'nin (RRBA) Türkçe Uyarlaması (Nazlı Ceren KOÇ ve Seda CAN)
10291	Yetişkin Özgül Öğrenme Bozukluğu Belirtileri Gösteren Bireylerde Psikiyatrik Belirtiler ve Sosyal Beceri Düzeyinin İncelenmesi (Burak Kaan AKTAŞ ve Cihat ÇELİK)

	15. Pano
10299	Kadın Hükümlü ve Tutuklularda Saldırganlığın, Algılanan Ebeveyn Stilleri, Çocukluk Çağı İhmal ve İstismarı ve Ahlaki Uzaklaşma ile İlişkisi (Beyzanur KARLI ve Serap AKGÜN)
10312	İlişkilerde Karanlık Üçlü ve Bağlanma: Psikolojik Dönüşümün İzleri Üzerinden Whiplash Film Analizi (Nagehan TÜRKER)
10319	Yapısal Aile Terapisi Bağlamında Film Analizi: 'Neşeli Günler' (Özlem BAYSAL ve Feride Özlem ELAGÖZ)
10376	Şiddet Gölgesinde Ebeveynlik: Sistematik Bir Gözden Geçirme (Gizem KAVALCI ve Özge SARIOT ERTÜRK)
	16. Pano
10383	Yetişkin Bireylerde Egzersiz Bağımlılığı, Obsesif İnanışlar ve Beden İmgesi İlişkisi (Esma UÇAR, Kübra CEYLAN ve Ece BEKAROĞLU)
10398	Aday Stres Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Mülakat Ortamlarının İşe Alım Deneyimlerindeki Rolü (Başak Yaren GÜNEŞ ve Yeşim ÜZÜMCÜOĞLU)
10405	Türkiye'de Komplo Teorilerine İnanç (Rüya Başak KÜÇÜK ve Burcu Pınar BULUT)
10408	Trafikte Heyecan Arayışı ile Sürücü Saldırganlık Göstergeleri Arasındaki İlişkide Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü (Meryem Berrin BULUT, Mustafa KESELİ ve Sinem YILMAZ)
	17. Pano
10420	Üst Bilişler Ve Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Karar Verme Ve Karar Vermeyi Erteleme Eğilimi Üzerindeki Etkileri (Seher KAÇAR, Ayşenur KARAKAYA, Ceren ERÇİN ve Demet VURAL YÜZBAŞI)
10442	Deprem Korkusu, Kontrol Odağı ve Özyeterliliğin Depreme Hazırlık İnançlarıyla Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Feridenur CANTÜRK, Cansel ÇAVDAR, Gülbera GÜRBÜZ ve Aslı YEŞİL)
10451	Trafik Güvenliği Kamu Spotlarını Sapma Düzenleme Teorisi ile İnceleme (Bilgesu KAÇAN-BİBİCAN, Berfin TÖRE ve Türker ÖZKAN)
10457	Yaşam Yönetiminde Bireysel Adaptasyonu Anlamak: Seçme, Optimizasyon ve Telafi (Bilgesu KAÇAN-BİBİCAN, Gizem FINDIK ve Bahar ÖZ)
	18. Pano

10466	Ebeveynleşmenin Psikolojik Sonuçları: Benlik Kurgusu ve Kontrol Odağının Rolü (Sultan ORUN GÜNEY ve İlgün BİLEKLİ BİLGER)
10491	Lisans Bölümü, Ailenin Desteği ve Öz-Yeterliğin ve Akademik Başarıdaki Rolü (Muhammet ADIBELLİ, Mustafa Sinan ALTUNYALDIZ, Bekir ÜREN, Muhammed POLAT ve Hatice IŞIK)
10504	Renk Algılamada Dilin Rolünün Bir Görsel Tarama Göreviyle İncelenmesi: Görsel Yarı Alan Etkisi (Özce CİNOĞLU)
10520	İlkokul Çocuklarında Prososyal Yalanın Değerlendirilmesinde Bağlamların Rolü: Otorite, İtibar, Maliyet (Okyay GÖGERÇİN ve Ece SAĞEL ÇETİNER)
	19. Pano
10544	Travmanın Görünen Yüzü:Sosyal Medyada Maruz Kalınan Kriz İçeriklerinin Bireysel Güvenlik Algısına Etkisi (Gözde UMDU)
10553	Algılanan Anne-Baba İlişkisinin Kadınların Psikolojik İyi Oluş Düzeyleriyle İlişkisi: PERMA Modeli Temelinde Bir İnceleme (Nilsu GÜLTEKİN ve Ahmet Yasin ŞENYURT)
10580	İlişkisel İhtiyaçların Tatmini ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yaren KILAVUZ ve Zeynep MAÇKALI)
10593	Romantik İlişkilerde Fedakarlığa Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Bağlanmanın Rolü (Canay DOĞULU, Duru HIZARCIOĞLU, Ömer Faruk DİŞLİ, Duru HATİPOĞLU, Ayça Sena ARSLAN, Deniz Yiğit ARSLAN, Doruk ONUR, Ceylin PALAZCA, Defne YÜKSEL)
	20. Pano
10606	Engelli Çocuğu Olan ve Olmayan Ebeveynlerde Ebeveyn Yeterliliği ile İlişkili Faktörler: Evlilik Çatışması, Algılanan Sosyal Destek ve Ebeveyn Tükenmişliği (Sude ZENGİ, Hanne Hilal BOZOĞLAN ve Kübra ARI)
10630	Uyku Problemi Bulunan ve Bulunmayan Yetişkinlerde Algılanan Stres ve Duygu Düzenlemenin Karşılaştırılması: Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü (İlker ÇEVİK ve Hande ÇELİKAY SÖYLER)
10215	Mevsimsellik ve Çevresel Yardım Davranışı İlişkisinde Eko-Anksiyete ve Psikolojik İyi Oluşun Etkisinin İncelenmesi (Gizem ADATEPE ve Elvan KİREMİTÇİ-CANIÖZ)
10616	Travma Terapisinde Dijital Dönüşüm: Teknolojik Müdahalelerin Klinik ve Toplumsal Yansımaları – Devam Eden Bir Derleme Çalışmasının Ön Bulguları (Melis DEMİRCİOĞLU ve Doğa NAR)

B Grubu (4 Ekim Cumartesi) Posterleri

BAŞVURU ID	ÇALIŞMANIN ADI
	1.Pano
20002	Kızılcık Şerbeti Dizisinin Bowen Aile Sistemleri Kuramı Perspektifinden Analizi (Zeynep Beren DURAK, Seniha KORKMAZ, Ayşe Hilal BARAN, Erva Nur BARAN, Esra ERDUMAN, Nisanur ÇAKMAK, Ecenur BOZKURT, Şeyda DEMİR ve Emre ŞENOL DURAK)
20004	Bir Sonuçla İlişkilendirilen Denemelerin Genel Temel Düzey Oranı ve Kestirme Kural Kullanımının Bloklama Etkisi Üzerindeki Rolü (Hilal KOTAN ve Aydan AYDIN)
20009	Toplumsal Cinsiyet Rol Deneyimi ile Memnuniyeti Ölçeklerinin Geliştirilmesi ve Evli Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rolleri ile Premenstrüel Sendrom İlişkisi: Bilişsel Davranışçı Model Çerçevesinde Bir İnceleme (Büşra Nur YAMAK ve H. Özlem SERTEL BERK)
20013	Şiddetin İzinde: Çocukluk Travmaları ve Akran Zorbalığının Romantik İlişkiye Yansıması (Elif SAYISIZ, Aylin UYSAL ve Nilsu BORHAN)
	2.Pano
20017	Zihinsel Engelli Bireylerde Demansiyel Belirtilerin Saptanması: Ulusal Görev Grubu-Demansı Erken Belirleme Aracı'nın Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Emre DÖNMEZ, Gülbahar BAŞTUĞ, E. Tuğba ÖZEL KIZIL ve Kazım Cihan CAN)
20021	Don't Look Up Filminin Toplumsal İnkâr ve Normatif Sosyal Etki Kuramları Çerçevesinde Analizi (Ecenur BOZKURT, Ayşe Hilal BARAN, Erva Nur BARAN, Zeynep Beren DURAK, Seniha KORKMAZ, Şeyda DEMİR, Esra ERDUMAN ve Nisanur ÇAKMAK)
20026	Şiddet İçerikli Haber Maruziyetinin Duygulanım ve Özgecilik Üzerine Etkisi (Şevval GÜLER, Hale Nur GENÇ, Sümeyye ARSLAN, Pınar GÜN YİĞİT, Şule KARACA ve Zeynep TEMEL)
20029	Partner Davranışlarına Yönelik Sorumluluk Atıflarının Bağlanma ile İlişki Doyumu ve Yetişkin Ayrılma Kaygısı Arasındaki Aracı Rolü (Beste Anıl DAYLAN ve Aslı GÖNCÜ-KÖSE)
	3.Pano

20037	Algılanan Güvenlik ve Mutluluk Bağlantısında Konut ve Semt Memnuniyetinin Rolü: Türkiye Örnekleminde Bir Aracılık Analizi Çalışması (Amine SAKAR, Umay SAN, Elif Revna OKANLI ve Barış SEVİ)
20039	Temel Psikolojik İhtiyaçların Duygu Şekillendirme Üzerindeki Rolü: Kendini Belirleme Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme (Selin TÜRKMEN, Dilay ASLAN ve Aylin KOÇAK)
20040	Sınır ve Antisosyal Kişilik Bozukluklarının Klinik Yansımalarına İlişkin Bir Film Analizi: "Aklım Karıştı" (Cansu NAİPOĞLU, Afra KONYALI, İlknur BAKKAL, Aslıhan YILDIZ, Sibel KARACA, Sema YAVCUŞAR YAVUZ ve Emre ÖZDEMİR)
20042	Uzam-Sayı İlişkileri: SNARC Etkisinin Tek El Tepkisi ve Merkezi Uyaran Sunumu ile İncelenmesi (Melike ŞEFİKOĞLU, Zeynep TUNCALI, Duru Başak ÖZBEK, Hayal Ece GÜLER, Hakan ÇETİNKAYA ve Seda DURAL)
	4.Pano
20044	Reaktif Bilişsel Kontrol ve Obsesif İnanışlar (Sena ÇEVEN, Züleyha ÖZ ve Özge BOZKURT)
20046	Türkiye'deki Regl Tutumlarına dair Psikolojik Aracı Değişkenlerin İncelenmesi: Toplumsal Cinsiyet Özcülüğü, Bedensel Özsaygı ve Siyasi Yönelimler (Fatema ALMEAMARİ, Fora Hea ADA, İrem AÇIKGÖZ, Güzin TÜRKAY ve İlkan Can İPEKÇİ)
20051	Değerler ve Ekolojik Kimlik Aracılığıyla Çevreci Davranışları Açıklamak: Birey Ötesi Benlik Kurgusu ve Eko-Anksiyete Bağlamında Seri-Paralel Aracılık Modeli (Pınar ELMAS ve Ufuk ÖZKARA)
20053	Yapay Zekâ ve Psikososyal Riskler: Havacılık Psikolojisi Perspektifinden Bir İncele (Tuğba Nazlı EVRENGÜL)
	5.Pano
20057	Karışık-Blok Maruz Bırakma Düzeni ve Düzen Sırasının Algısal Öğrenme Etkisi Üzerindeki Rolü (Asiye TAŞCI ve Aydan AYDIN)
20059	Belirsiz okyanusta yelken açmak: Belirsiz Kayıp/ Belirsiz Yas Üzerine Bir Anlatı Derlemesi (İrem KEZİK, Beytiye Nur TURHAN ve Tuğba BİLGE)
20062	Evlilikte Ego Durumları Ölçeğinin Geliştirilmesi (Hülya BİÇER ve Nihal MAMATOĞLU)
20064	Okul Öncesi Çocuklarda Teknoloji Kullanımının Psikososyal Davranışlara Etkisi: Ebeveyn Değerlendirmesi (Berra SALMAN ve Zehra ERTUĞRUL YAŞAR)
	6. Pano

20067	Dijitalleşen Dünyada Yeni Bir Psikopatoloji: İnternet Bağımlılığı, Öz Denetim ve Duygu Düzenleme Arasındaki İlişki (Nuray Gözde ULUTAŞ)
20069	Gençlerin Babalığa Yönelik Tutumlarının Kendi Deneyimleri ile İlişkisinin İncelenmesi: Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlişkiler (Esma Ferah KOCABEY, Hatice Nur TANYEL ve Nilay PEKEL ULUDAĞLI)
20074	Orta Yaş ve Üzeri Yetişkinlerde Kişilik Özellikleri ve Yaşam Doyumu İlişkisi (Ceyda AYDIN, Duru BATMAZ, Emine Gülcan ŞENEL, Selime YUVAKGİL ve Barış SEVİ)
20076	Çocukluk Dönemindeki Yeme Deneyimlerinin Yetişkinlikteki Yeme Tutumları ile İlişkisi: Aile Yeme Tutumları Ölçeği (AYTÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Sıla ÖZER ve Ayşe ALTAN ATALAY)
	7.Pano
20080	Yüz Simetrisinin Kişilik Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi (Gökmen BAŞGİL, Yağmur GÖLEN, Pembe IŞIK, Halil KARAGÖZ ve Yıldız KURT)
20082	Sosyal Medya Bağımlılığının Çevrimiçi Alışveriş Alışkanlıkları ve Biriktirme Davranışlarıyla İlişkisinin İncelenmesi (Dilek Muazzez YAĞCI, Bahar Ece YEGEN, İlayda DOĞAN, Ümmügülsüm AKSÜT ve Gün PAKYÜREK)
20085	Sözcüklerin Duygusal Niteliği Bilişsel İşlemeyi Etkiler Mi? Bir Replikasyon Çalışması (Ebru DURMUŞ, Elif IŞIK, Büşra SARITAŞ ve Elif Mina ÜNALDI)
20091	İklim Değişikliği İnkârının Maruz Kalınan Haberler, Komplo Teorilerine İnanç, Bilim İnancı ve Sosyal Medya Bağımlılığıyla İlişkisi (İrem KAÇAR, Pınar ELMAS ve Hacer HARLAK)
	8.Pano
20089	Ergenlerde Mükemmeliyetçilik ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkinin Araştırılması: Düzenlenmiş Aracılık Modeli (Merve KOYUNCU, Ahsen Zülal ÖZTÜRK ve Azize Azade GÖÇ)
20144	Kadınların Çekicilik Algılarında Üniformanın Etkisi: Evrimsel Bir İnceleme (Sena DEMİRCİ, Merve KOYUNCU ve Hasan Galip BAHÇEKAPILI)
20094	Raylar Arasında İhmal Zinciri: Odisha Tren Faciasının Psikolojik ve Sistematik Analizi (Kumsal İpek OKER ve Türker ÖZKAN)
20099	Temporal Lob Epilepsisinde Yönetici İşlevler ve Sözel Bellek Süreçlerinin Değerlendirilmesi (Halime Melisa İPEK, Büşra BAYRAM, Nisa HACI, Fulya EREN, Günay GÜL ve Metehan IRAK)
	9.Pano

20105	CızırKontrol: OKB ile Baş Etmek İçin Çocuk ve Ergenlere Yönelik Metafor Temelli Bir Davranış Değişim Modeli (Merve BALIDEDE ve Ahmet DOĞRU)
20108	Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddeti Deneyimleri ve Öz Şefkat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Gizem UĞURLU ve Yasemin SANAL ÖZCAN)
20110	Bir Kazayı Kim Yönetir? İnsan, Yapay Zekâ ve Alan Teorisi Üçgeninde Otonom Araç Kaynaklı İlk Ölüm (Kumsal İpek OKER ve Türker ÖZKAN)
20115	Kaçırmak mı, Kendine Dönmek mi? Kaçırmanın Mutlu Hali: JoMO (Busem ŞENOL, İpek ÖZÇELEBİ, Seda DURAL, Ayşenur CANDEMİR ve Zeynep TUNCALI)
	10.Pano
20118	Stres Altında Karar Verme Faktörleri Ölçeğinin Geliştirilmesi (Katibe Handenur ÇELİK ve Nihal MAMATOĞLU)
20124	Aniden Yok Sayma (Ghosting) Davranışı Gösteren Genç Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ve Kişilerarası Problemler (Cansunur AKŞAR)
20128	Ahlaki Gerçekçilik Karşıtlığı ve Ahlaki Hoşgörü Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme (Kadir TOROS ve Hasan Galip BAHÇEKAPILI)
20138	Geçici Koruma Statüsü Altındaki Suriyeli Annelerin Annelik İşlevlerinin İncelenmesi: Ön Bulgular (Jülide Ceren YILDIRIM ve İrem ERDEM ATAK)
	11.Pano
20142	Erkeklik Kalıbında Sıkışan Duygular: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresinin Duyguları İfade Üzerindeki Etkisi (Beyzanur ALBAYRAK, Gülbetül KOÇAK, Abdullah YORULMAZ ve Meryem TAŞKIN)
10017	Helikopter Ebeveynlik, Kişiler Arası Problem Çözme Becerisi ve Zihinselleştirmenin Somatik Belirtilerle İlişkisinin İncelenmesi (Saliha TEKİN ve Ece BEKAROĞLU)
10028	Ergenlerde HIV'den Korunmada Psikoeğitimin Kullanımı ve Etkinliği: Derleyici Bir Bakış (Ayşen BARIŞ, Ümran Tutku AKTAŞ, Ahmet Bahadır YILMAZ ve Umut ÇIVGIN)
10048	Flash Protokolle Panik Bozuklukta Terapötik Dönüşüm: EMDR Temelli Vaka Sunumu (Feride Özlem ELAGÖZ)
	12.Pano
10085	Twitter (X)'da Bulunan Muhafazakar Yankı Odalarındaki Uyaranlara Maruz Kalmanın Genç Yetişkin Erkeklerin Cinsiyetçilik Tutumlarına Etkisi (Ebru HOCAOĞLU, Ceylin

	Almira AKBIYIK, Sultan TANAYDIN, Meltem ÖZKOL, Fatma Adalet ŞAHİN-KIRIK *ve* Hayriye GÜLEÇ)
10101	Zihinselleştirme Süreçlerinde Teta Bağlantısallığının Otistik Özellikler ve DEHB Belirtileriyle İlişkisi (Yusuf YILMAZ, Mısra Su ZIVALIOĞLU, Batuhan Safa KAR, Ozan ESER, Öykü SEVİM, Deniz GÜNEY, Rümeysa BATUGE, Metehan ÖNEM *ve* Simge AYKAN)
10111	Göç Bağlamında Kültürleşme Boşluğu ile Ebeveyn-Çocuk Çatışması Arasındaki İlişki: Sistematik Bir Derleme (Zeynep TAŞEL GÜNAL ve Ahu ÖZTÜRK)
10120	Kronik Hastalığı Olan ve Olmayan Bireylerde eSağlık Okuryazarlığı ve Siberkondri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (Zeynep EREZ, Sümeyra PARÇAOĞLU, Ayşe Nur DURMUŞ, Eda KARADAĞ, Hayriye GÜLEÇ ve Fatma Adalet ŞAHİN KIRIK)
	13.Pano
10149	Yerel ve Mülteci Topluluklar Arasında Sosyal Uyumun İnşası: Türkiye'nin Güneydoğu Şehirlerinde Kültürlerarası Etkileşim Üzerine Bulgular (Songül KANDEMİR ve Alexandra Zehra AKSU)
10170	Genç Yetişkinlerde İlişki İstikrarı, Affedicilik ve Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi (S. Bengisu, Alaattin Emre Semerci, Sacide Serra Aslan, Yarkın Gökçe ve Zehra Güleç)
10175	Türkiye'de Psikolojik Esenlik: Uluslararası ve Ulusal Araştırmalardan Derleme (Şeyma KARA ve Nebi SÜMER)
10198	Duyusal İşlemleme Hassasiyeti, Baş Etme Yolları ve Ailesel Kontrolün Kaygı ile İlişkisi (Zeynep Hilal KODALAK ve Volkan KOÇ)
	14.Pano
10204	Yalnız Olma Korkusunun Türkiye Örnekleminde İncelenmesi (Sanem KÜÇÜKKÖMÜRLER ve Fulya KIRIMER AYDINLI)
10218	Cinsiyet Belirginliği ve Sahtekarlık Fenomeninin Bireylerin Performansını ve Kendi Performansını Değerlendirmeleri Üzerindeki Etkileri (Zeynep Berfin UZUN ve Tuğba ÖZDEMİR)
10221	Akademisyenlerde Mobbing, Stres ve Depresyon (Erdinç ÖZTÜRK ve Görkem DERİN)
10254	İnfertilitenin Psikolojik Etkileri: Algılanan Eş Desteğinin Rolü Üzerine Bir İnceleme (Fatma Zehra TURAN ve Öznur ÖNCÜL DEMİR)

	15.Pano
10260	Betimleyici ve Buyruksal Normların Ergenlerin Zorbalıkla İlgili Bilişleri Üzerindeki Etkisi: Kolektif Ahlaki Çözülmenin Düzenleyici Rolü (Ebru BATUR, Hatice Kübra DÜZ ve Büşra Eylem AKTAŞ)
10271	Orhan Veli Kanık Şiirlerinde Toplumsal Bellek (Ali Ulaş AKALIN ve Burcu KAYA KIZILÖZ)
10281	Bilişsel Kapalılık Düzeyleri ve Cinsiyet Algısı Arasındaki İlişki: Bilişsel Kapalılık Eğiliminin Cinsiyet Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi (Aysima EROĞLU, Beritan ALTUN, Burcu FÜNGÜR, Sinem Duygu DİNÇER ve Yasemin Sude ALTUNTAŞ)
10283	Aile Destekleyici Yönetici Davranışları Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Dilara AKKAŞ, Esil SALİMOĞLU ve Aslı GÖNCÜ KÖSE)
	16.Pano
10290	Obsesif Kompulsif Belirtiler ve Erteleme Davranışları Arasındaki İlişkide Utanç ve Üstbilişsel İnançların Sıralı Çoklu Aracı Rolü (Dilara SARNIÇ ve Ebru AKÜN)
10295	İnançtan Önyargıya: Türkiye'de Cisheteroseksist Tutumlar, Spiritüellik ve Dindarlık Bağlamında Psikolojik Aracılık Modellemeleri (Ali Rıza GÜRBÜZ, Egemen PERE, Ceyhan İdil KILAF, Atlas Enes YILMAZ ve İlkan Can İPEKÇİ)
10302	Kamu Sektörü ve Özel Sektörde Çalışanların İş Doyumları ile İş Motivasyonu, Günlük Mesai Süreleri ve İş Yükü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Alptuğ ÇOBAN)
10313	Annelerin Helikopter Ebeveynlik Davranışlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi (Melisa EBEOĞLU DUMAN)
	17.Pano
10353	Duygu Düzenleme Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Kişisel ve Kişilerarası Duygu Düzenleme Stratejileri Ölçeği'nin (DDSÖ) Türkçe Adaptasyonu (İrem Devin GÜNDÜZ ve Seda CAN)
10380	Anıların Romantik İlişkilere Yansımaları: Partner Kabul/Red ve İlişki Doyumu Üzerine Bir İnceleme (Demet KARA ve Beyza İNAN)
10390	Bağlanma, Öz-Şefkat, Duygu Düzenleme ve İlişki Doyumunun Romantik İlişkilerde İncelenmesi (Nilay İŞBİLİR ve Oya Mortan SEVİ)
10399	Aşkın Görünmeyen Yüzü: Sosyal Bilimler ve Mühendislik Fakültesi Öğrencileri Arasında Romantik İlişki Farkındalığı Bağlamında Flört Şiddetinin İncelenmesi (Hanife Merve ÇATAN, Bengü ÇİFTÇİ, Beytullah UYSAL, Furkan YAZIT, Semanur KOÇER ve Sevde TANIŞ)

	18.Pano
10407	Nesillerarası Şema Aktarımında Duygu Düzenlemede Güçlüklerin Rolü (Sabire Merve BIÇAKCI, Ayla HOCAOĞLU UZUNKAYA ve Mustafa ŞAHİN)
10410	Ayrılma-Bireyleşme ile Psikodinamik Kişilik Organizasyonu Arasındaki İlişki: Utanç ve Suçluluk Duygularının Aracılığı (Arslan AYGÜN ve Falih KÖKSAL)
10425	Psikolojik Teoriler Bağlamında Türkiye'de Dini Dönüşüm Deneyimleri (Rüveyda MUNGAN)
10450	Başvuru Kaygısı: Staj, İş ve Akademik Başvuru Süreçlerinde Yaşanan Kaygının Ölçülmesi (Berfin Delal ŞAHİN, Ecem ERTAÇ, Elif Nisa BAYRAK, Mert Ali BALCI, Zeynep YUMUŞAK ve Deniz OKAY)
	19.Pano
10456	Sporla Uğraşan Bireylerin Besinlerin Sağlıklılığına İlişkin Algılarının İncelenmesi ve Kas Algısının Ortoreksiya Nervoza Üzerindeki Rolü (Ayşen BARIŞ, Ümran Tutku AKTAŞ, Ahmet Bahadır YILMAZ, Kader KOÇBULUT ve İlgün BİLEKLİ BİLGER)
10464	Kilo Kaybına Giden Yolda İnanç: Bariatrik Cerrahi Adaylarının Öz-Yeterlik Beklentileri (Elif YAMAN KABLANOĞLU ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ)
10474	Sosyal Anksiyeteye Giden Psikolojik Süreçler: Algılanan Ebeveynlik, Mükemmeliyetçilik ve Sahtekarlık Fenomeni (Ecenaz DELEN ve Yasemin MERAL ÖĞÜTÇÜ)
10500	İnsan & Yapay Zeka: Yapay Zeka Güvenilirlikte Kendini Aştı Mı? (Arda Burak ÖZDEMİR ve Sevilay ERSUNGUR, Duygu BARIŞKAN, İlayda KORKUT, İrem AYDIN, Ezgi GÜR)
	20.Pano
10518	Psikoterapilere Yönelik Danışan Beklentilerinin Belirlenmesinde Sosyal Temsillerin Rolü (Argun Arda ŞENER, Büşra BAYER, Yiğithan ÜSTÜN ve Özge ERARSLAN İNGEÇ)
10539	Üniversite Öğrencileri İçin Akademik Hayat ve Yakın İlişkilerde Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği Geliştirme Çalışması (Esma BAŞ, Sima Nisa Nur ÖZCAN, Damla PEKESEN, Serra TÜZEMEN, Damla TUFAN ve Zehra ÇAKIR)
10552	Kardeş İlişkileri Bağlamında Ebeveyn Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Ceyda CENGİZ ve Nuray MUSTAFAOĞLU ÇİÇEK)
10572	Göçmen Azınlık Stresi Ölçeği (GASÖ): Ölçek Geliştirme Çalışması (Duru YİĞİT, Sıla ŞENYAYLA, Beyza Nur ÇINAR, Aşkın Ayşe Su KARAKULAK, Damla TUFAN ve Zehra ÇAKIR)

	21.Pano
10591	Duygu Tahminleme ve Bilişsel Süreçler Üzerine Sistematik Bir Derleme (Beyza YENER)
10597	Genç Yetişkinlerde Beden İmajı Katılığı ile Egzersiz Bağımlılığı Arasındaki İlişkide Yeme Bozukluklarına Özgü Kişilerarası Problemlerin Rolü (Selva ÜLBE AĞIRBAŞARAP)
10201	Üniversite Öğrencilerinde Yeme Bozukluğuna İlişkin Korkular ile Sosyal Medya Kullanımı Arasındaki İlişkide Beden Algısı ve Benlik Saygısının Aracılık Rolü (Alper TOPALOĞLU, İsa BABACAN, Selin AKTEMUR, Müge DEMİRBİLEK, Kardelen PEHLİVAN, Asya Tuana EZER ve Ayça ÖZEN ÇIPLAK)
20090	Titanik'ten 111 Yıl Sonra Gerçekleşen Trajedi: Titan Denizaltı Patlamasının Vaka İncelemesi (Gözde ATALAN ve Türker ÖZKAN)

ATÖLYE PROGRAMI

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Koza Salonu

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)
11.00-13.00	Atölye 1:40064-Kişisel Olanın Ötesinde Yas: Politik Yas ve Kolektif Tepki (Nazan Rümeysa GÖKALP)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – (Orhangazi Salonu) Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası
14.45-15.15	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
15.15-18.15	Atölye 4: 40034-Kayıp ve Yasla Klinik Alanda Çalışmaya Dair Temel Prensipler: Kuramdan Müdahaleye (Mübeccel YENİADA KIRSEVEN)

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Kardelen Salonu

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)
11.00-13.00	Atölye-2: 40051-Rastlantılarda Kesişen Hikayeler: İlişkisel İhtiyaçlara Sanatsal İfade Aracılığıyla Temas (Zeynep MAÇKALI ve Şafak Ebru TOKSOY)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – (Orhangazi Salonu) Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası

14.45-15.15	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
15.15-17.15	Atölye-5: 40047-Bağımlılık Alanında Çalışmak: Müdahale, İkilem ve Dayanıklılık (Fatma Dilek ŞEKER)

1.GÜN (3 Ekim 2025 Cuma)

Muradiye Salonu

09.15-10.00	KAYIT
10.00-11.00	AÇILIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)
11.00-13.00	Atölye-3:40037-Sistemik Çocuk ve Aile Değerlendirmesi (Seniha Naşit GÜRÇAĞ)
12.45-13.45	Öğle Arası
13.45-14.45	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI) – (Orhangazi Salonu) Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası
14.45-15.15	Kahve Molası + Poster Sahipleriyle Buluşma
15.15-18.15	Atölye-6: 40032- Davranışsal Bağımlılıklarda Farkındalık ve Önleme Atölyesi: İnternet Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Psikodramatik Uygulamalar (Füsun GÖKKAYA, Betül BAYRAM, Berna KAYHANMETE, Cansu BUDAK ve Elif ER)

2.GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Koza Salonu

09.15-11.15	Atölye-7:40019-Aşkın Yapay Hâli (Dizi ve Filmlerle Romantik İlişkiler) (Merve AĞIRBAŞLI)
12.15-13.15	Öğle Arası
13.15-14.15	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri

14.15-14.45	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma
14.45-16.45	Atölye-10: 40055-Bireysel Terapide Diyalektik Davranış Terapisi: Kuramdan Uygulamaya (Ayşe TURAN ve Esra ÖKTEM)
17.30-18.30	TPD TOPLANTISI (Orhangazi Salonu)

2.GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Kardelen Salonu

09.15-12.15	Atölye 8: 40030-Dersimiz: Güvenli İlişkiler" Erken Ergenlikte Çocuk Cinsel İstismarının Önlenmesi Programı Uygulayıcı Atölyesi (Duygu ESLEK ve Türkan YILMAZ IRMAK)
12.15-13.15	Öğle Arası
13.15-14.15	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri
14.15-14.45	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma
14.45-16.45	-
17.30-18.30	TPD TOPLANTISI (Orhangazi Salonu)

2.GÜN (4 Ekim 2025 Cumartesi)

Muradiye Salonu

09.15-11.45	Atölye-9: 40059-Uzamış Yas Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Müdahale Yolları (Samet BAŞ)
12.15-13.15	Öğle Arası
13.15-14.15	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ) – Orhangazi Salonu Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri
14.15-14.45	Kahve Molası+Poster Sahipleriyle Buluşma

14.45-17.30	Atölye-11: 40066- Sustuğumuz Yerden Yazıyoruz: Travma, Toplum ve Dönüşen Benlik (Gizem ARSAL ve Tuğbanur TEKİN)
17.30-18.30	TPD TOPLANTISI (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

Koza Salonu

09.15-11.15	Atölye-12: 40067- Kötü Haber Vermek ama Nasıl? (Ali DEMİREL)
12.00-13.00	Öğle Arası
13.00-14.30	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit
14.30-14.45	Kahve Molası
14.45-17.45	Atölye-14 : 40045-Pekiştirme Odağında Uygulamalı Davranış Analizi (UDA-ABA) (Gönül KIRCAALİ İFTAR, Tanyel SÜZER ve Nursinem ŞİRİN)
17.30-18.30	KAPANIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

Kardelen Salonu

09.15-11.45	Atölye-13: 40042-Zihinsel Zaman Yolculuğunda Gelecek Durağı: Gelecekteki Benlik Sürekliliği ve Psikolojik Dönüşüm Atölyesi (Emine AKMAN DİREKÇİ)
12.00-13.00	Öğle Arası
13.00-14.30	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit
14.30-14.45	Kahve Molası

14.45-17.45	Atölye-15: 40043-Sahnede İlişkiler: Jungiyen Sosyal Atom Uygulaması
17.30-18.30	KAPANIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)

3. GÜN (5 Ekim 2025 Pazar)

Muradiye Salonu

09.15-11.45	-
12.00-13.00	Öğle Arası
13.00-14.30	Davetli Konuşmacı (Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY) – Orhangazi Salonu Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit
14.30-14.45	Kahve Molası
14.45-16.35	Atölye-16: 40058-Birlikte Yara Almak, Birlikte İyileşmek: Mekânsal Yas Perspektifinden Sanat Temelli Dayanışma (Batuhan Mikail PUSMAZ)
17.30-18.30	KAPANIŞ OTURUMU (Orhangazi Salonu)

AÇILIŞ KONUŞMASI

Saygıdeğer protokol üyeleri, değerli hocalarım, sevgili meslektaşlarım ve öğrencilerimiz,

Bursa'da, böylesine önemli bir bilimsel buluşmada ağırlıyor olmaktan büyük mutluluk duyuyorum.

Bu kongre, Türk Psikologlar Derneği'nin 49. yılı ve Derneğin Bursa Şubesi'nin 30. Yılında düzenlendi. Bu nedenle hem derneğin köklü geçmişini hem de Bursa'daki psikoloji camiasının gelişimini kutlamak için özel bir anlam taşıyor.

Ulusal Psikoloji Kongreleri, psikoloji camiasını bir araya getiren en köklü etkinliklerden biri. Normalde iki yılda bir yapıyoruz, fakat son kongreden bu yana üç yıl geçti. O yüzden bugün burada yeniden buluşmak hepimiz için daha da anlamlı.

Bu yılın teması "Değişen Toplum, Dönüşen Birey". Hepimiz görüyoruz, toplum çok hızlı değişiyor. Teknoloji, sosyal medya, göçler, afetler, ekonomik ve siyasi koşullar… Bunların hepsi bireylerin hayatını ve ruh sağlığını doğrudan etkiliyor. Psikoloji biliminin bu dönemde oynadığı rol belki de hiç olmadığı kadar kritik. Üç gün boyunca yapacağımız tartışmaların bize yeni fikirler, yeni bakış açıları kazandıracağına inanıyorum.

Sevgili katılımcılar, kongremizde üç değerli konuşmacımız var. İlk konuşmacımız, doğal afetlere karşı bireylerin ve toplumun nasıl hazırlanabileceğini ve bunun toplumsal dönüşümle bağlantısını sizlerle paylaşacak. İkinci konuşmacımız, hafızanın geçmişi, bugünü ve geleceği anlamlandırmadaki rolünü tartışacak ve hatırlamanın birey ve toplum üzerindeki etkilerini düşündürtecek. Üçüncü konuşmacımız ise bilgi ve yanlış bilginin demokratik süreçleri nasıl etkilediğini örneklerle aktaracak. Bu konuşmalar sayesinde, "Değişen Toplum, Dönüşen Birey" temasını farklı açılardan ele alacak ve hepimize güncel, bilimsel bakış açıları kazandıracak.

Kongre programımız gerçekten çok zengin. 43 sözlü bildiri oturumunda toplam 308 bildiri, 31 panel, 15 atölye çalışması ve 164 poster sunumu bizleri bekliyor. Bunun yanında Türk Psikologlar Derneği'nin özel oturumları, açılış ve kapanış etkinliklerimiz de programda yer alıyor. Üç gün boyunca dolu dolu bir bilimsel şölen yaşayacağız.

Bilimsel programı hazırlarken özellikle kapsayıcılığa önem verdik. Yaklaşık 130 üniversitenin 45'inden toplam 112 öğretim üyesi, hakem olarak görev aldı. Başvuru sayısının yüksekliği, hakemlerimize ciddi bir iş yükü getirdi; ancak hepsi büyük bir özveriyle çalıştı. Kendilerine gönülden teşekkür ediyorum. Küçük bir teşekkür ifadesi olarak, kongremizde emeği geçen Bilim Kurulu, Düzenleme Kurulu ve Danışma Kurulu üyelerimizin her biri adına birer ağaç bağışında bulunduk. Kongre sonrasında bu bağışların sertifikalarını dijital ortamda kendileriyle paylaşacağız. Ayrıca, yoğun ilgi göstererek başvurularını gönderen tüm katılımcılarımıza da teşekkür ederim. Kongremizi zenginleştiren asıl güç, onların değerli katkılarıdır.

Bir diğer önemsediğimiz ilke de sürdürülebilirlik oldu. O nedenle bu kongrede çanta, basılı bildiri kitabı gibi alışıldık materyalleri hazırlamadık. Bu, Düzenleme Kurulu'nun bilinçli bir tercihi. Hem sürdürülebilirliği hem de kongremizin temasını yansıtıyor: Değişen toplum, dönüşen birey… Biz de kongremizi dönüştürmeye çalışıyoruz.

Ve elbette kongreyi düzenlediğimiz Bursa da bu temayı somut olarak yansıtıyor. Bursa, hem eski bir başkent olarak kültürel birikimiyle, hem de sanayileşme ve hızlı kentleşmesiyle, bugün bizlere değişen toplumu ve dönüşen bireyi somut olarak gösteriyor.

Kongre merkezimizin bulunduğu yer de bu açıdan çok anlamlı: Türkiye Cumhuriyeti'nde sanayileşmenin sembollerinden biri olan tarihi Sümerbank Bursa Merinos Fabrikası'nın arazisi, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen bir kentsel dönüşüm projesiyle bugün içinde bulunduğumuz mekâna dönüştü. Bugün burada buluşmamız, hem Türkiye'nin toplumsal dönüşümüyle doğrudan bir bağ kurmamızı sağlıyor.

Bu kongre, Bursa'daki üniversitelerimiz açısından da özel. İlk kez 2014'te, o zamanlar kentin tek üniversitesi olan Uludağ Üniversitesi ev sahipliğinde yapılmıştı. Şimdi ise Bursa'daki üç üniversitenin –Uludağ Üniversitesi, Bursa Teknik Üniversitesi ve Mudanya Üniversitesi'nin– psikoloji bölümleri birlikte ev sahipliği yapıyor. Bu, üç bölümün ilk ortak çalışması. Hazırlık süreci boyunca iş birliği yaptık, dostluklar kurduk, birbirimizin potansiyelini daha yakından gördük. Bu birlikteliğin kongre sonrasında da devam edeceğine inanıyorum.

Son olarak, bu büyük işin arkasındaki emeği de anmak isterim. Türk Psikologlar Derneği'ne, Derneğin Bursa Şubesine, düzenleme kurulu üyelerimize, bilim kurulumuza, özellikle de gece gündüz çalışan sekretarya ekibine ve gönüllü öğrencilerimize teşekkür ediyorum. Onlar olmasaydı bu kongre bu şekilde gerçekleşemezdi.

22. Ulusal Psikoloji Kongresi'nin hepimiz için verimli ve unutulmaz olmasını diliyorum. Kongremizin açılış konuşmasına, gönderdiği video-mesaj ile katılarak selam gönderen, Türk Psikologlar Derneği'nin de bir üyesi olduğu Uluslararası Psikoloji Bilimleri Birliğinin (IUPsyS) başkanı Germán Gutiérrez'e yanımızda olduğunu hissettirdiği için teşekkür ediyorum.

Sevgili meslektaşlarım, önümüzde üç gün var. Bilimsel paylaşımların yanında yeni dostlukların, yeni iş birliklerinin de doğacağı üç gün… Dilerim bu kongre hepimize ilham verir, hafızamızda güzel izler bırakır.

Prof. Dr. Leman Pınar Tosun

22. Ulusal Psikoloji Kongresi
Düzenleme Kurulu Başkanı

DAVETLİ KONUŞMACILAR

Uluslararası Davetli Konuşmacılar

Prof. Dr. Stephan LEWANDOWSKY (University of Bristol)

"Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit"

Ulusal Davetli Konuşmacılar

Prof. Dr. Ayşe Nuray KARANCI (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)

"Depreme Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası"

Prof. Dr. Sami GÜLGÖZ (Koç Üniversitesi)

"Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri"

DAVETLİ KONUŞMACILARA DAİR BİLGİLER

Prof. Dr. Stephan Lewandowsky, çevrimiçi bilgi teknolojilerinin yapısı ile insan bilişi arasındaki etkileşimlere ve bu etkileşimlerin demokrasi üzerindeki etkilerine odaklanan bir bilişsel bilimcidir. Araştırmaları, toplumda yanlış bilginin kalıcılığı, "sahte haberlerin" ve komplo teorilerinin yayılımı gibi güncel meseleleri kapsamaktadır. Ayrıca platform algoritmalarının bu süreçlere nasıl katkıda bulunduğunu incelemektedir. Bireylerin bilimsel kanıtları — özellikle aşılar ve iklim krizi gibi konularda — kabul etme ya da reddetme süreçlerini etkileyen psikolojik ve sosyal değişkenlerle de ilgilenmektedir. Bu doğrultuda, araştırmalarını çevrimiçi toksisiteye karşı daha dirençli bir demokrasi inşa etmeye yönelik politika önerileriyle birleştirmekte; özellikle Avrupa'da yönetici düzeyde karar alıcılarla iş birliği yapmaktadır. Akademik çalışmalarını, medyada yayımladığı görüş yazıları ve kamusal etkinliklerdeki katkılarıyla daha geniş kitlelere ulaştırmaktadır. 2022, 2023 ve 2024 yıllarında Clarivate tarafından "en çok atıf alan araştırmacılar" arasında gösterilen Stephan Lewandowsky, aynı zamanda 2022 yılında Almanya Ulusal Bilimler Akademisi (Leopoldina) üyeliğine seçilmiştir. Kongrede, "Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit" başlıklı konuşması ile bizlerle birlikte olmuştur.

Dürüst Yalancılar: Demokrasiye Yönelik Bir Tehdit

Doğruluk denetçilerinin verileri Donald Trump'ın ilk başkanlık döneminde 30.000'den fazla yanlış veya yanıltıcı iddiada bulunduğunu göstermesine rağmen birçok Cumhuriyetçi seçmen onu hâlâ dürüst bir lider olarak görüyordu. Bu paradoks, dürüstlüğe dair iki farklı yaklaşımla açıklanabilir: "gerçek-odaklı konuşma" (doğruluk temelli) ve "inanç-odaklı konuşma" (içtenlik temelli). Twitter/X platformu üzerinde yürüttüğüm analizler, inanç-odaklı konuşan siyasetçilerin, gerçek-odaklı konuşanlara kıyasla daha düşük kaliteli bilgi yaydığını gösteriyor. Deneysel çalışmalarım ise, gerçek-odaklı konuşmanın teşvik edilmesinin hem yanlış bilgiye yönelik kabulü azalttığını hem de demokratik normlara verilen desteği artırdığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, **doğruluk temelli dürüstlüğün teşvik edilmesinin demokrasiyi korumaya yardımcı olabileceğine** işaret etmektedir.

Prof. Dr. Ayşe Nuray Karancı, afet/travma psikolojisi, travma sonrası psikolojik süreçler, afetlere hazırlıklı olma ve klinik psikoloji alanlarında yaptığı öncü çalışmalarla tanınmaktadır. Başta deprem olmak üzere doğal afetlere hazırlıklı olma süreçlerine ve bu afetlerin bireyler ve toplum üzerindeki psikolojik etkilerine odaklanan araştırmaları, afet sonrası baş etme, dayanıklılık ve travma sonrası gelişim konularında önemli katkılar sunmuştur. Bireysel dayanıklılıkla toplumsal dönüşüm arasındaki ilişkiyi ele alan bu araştırmalar, "değişen toplum, dönüşen birey" temasına güçlü bir perspektif kazandırmaktadır. Ayşe Nuray Karancı, ayrıca, şizofreni tanısı almış bireylerin bakım verenlerine yönelik çalışmaları ve bilişsel davranışsal ve şema terapisi alanındaki katkılarıyla da bilinmektedir. Türk Psikologlar Derneği Travma Birimi ve Avrupa Psikoloji Dernekleri Afet, Travma ve Kriz Çalışma Grubu başkanlığı, ODTÜ Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi kurucu başkanlığı ve Ulusal Deprem Konseyi üyeliği gibi görevler üstlenmiştir. Halen Bilim Akademisi Derneği'nde asil üye olarak yer almaktadır. Klinik psikoloji alanındaki eğitimini İngiltere'de tamamlayan Karancı, 1980–2018 yılları arasında ODTÜ Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyeliği ve 1997-2003 yıllarında da bölüm başkanlığı yapmıştır. Akademik çalışmalarını TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde sürdürmektedir. Kongrede, "Depremlere Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası" başlıklı konuşması ile bizlerle birlikte olmuştur.

Depremlere Karşı Hazırlık: Psikososyal Dayanıklılığın Birey, Toplum ve Kurumlarla İnşası

Depremler, yalnızca sonrasında verilen müdahale süreçleriyle değil, öncesinde yürütülen hazırlık ve zarar azaltma faaliyetleriyle yönetilebilecek doğa kaynaklı afetlerdir. Bu sunum, deprem öncesi dönemde birey, toplum ve kurumların bir arada ve eşgüdüm içinde yürütebilecekleri hazırlık süreçlerine odaklanacak ve bazı araştırma sonuçları ile desteklenecektir. Bireysel farkındalık ve sorumluluğun artırılması, toplumsal katılımın teşvik edilmesi ve kurumsal planlamanın ve yaklaşımların güçlendirilmesi, afet risk yönetiminde kritik rol oynar. Çok düzeyli bir yaklaşım çerçevesinde, yapısal olmayan önlemler, eğitim çalışmaları, topluluk temelli organizasyonlar ve politika düzeyindeki uygulamalar birlikte değerlendirilebilir. Sunumun temel amacı, depremlere karşı hazırlığın sadece teknik değil, toplumsal ve yönetsel düzeylerde de kolektif bir süreç olduğunu vurgulamak ve bu sürecin nasıl daha etkili hale getirilebileceğini tartışmaktır.

Prof. Dr. Sami Gülgöz, bellek süreçleri, yazılı metinlerin anlaşılması ve kişilik ile zihinsel beceriler arasındaki ilişkiler üzerine çalışmaktadır. Özellikle bireylerin yaşadıkları olayları nasıl hatırladıkları ve kültürel-toplumsal olayların otobiyografik bellek üzerindeki etkileri üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmaktadır. Eleştirel düşünme ve eğitim reformu alanlarında da aktif olarak çalışan Gülgöz, Eğitim Reformu Girişimi, Türk Eğitim Vakfı, Anne Çocuk Eğitim Vakfı ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı gibi kurumlarla ortak projeler yürütmektedir. Avrupa Bilim Vakfı Beşerî Bilimler Daimi Komitesi'nde Türkiye temsilciliği ve yönetim kurulu üyeliği yapmış; Avrupa Araştırma Konseyi'nin araştırma programlarında panelist ve hakem olarak görev almıştır. 1993 yılından bu yana Koç Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olan Gülgöz, 2008–2014 yılları arasında Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevini yürütmüştür. Akademik üretkenliği ve disiplinlerarası katkılarıyla, değişen toplumu ve dönüşen bireyi anlamaya yönelik önemli katkılar sunmaktadır. Kongrede, "Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri" başlıklı konuşması ile bizlerle birlikte olmuştur.

Niçin Hatırlıyoruz: Evrimden Gündelik Hayata Hatırlamanın İşlevleri

Ünlü hafıza araştırmacısı Baddeley 1987 yılındaki bir konferansta hafızanın neye yaradığı sorusunu sormuştu. Çok sıradan bir soru gibi görünse de hafıza ile ilgili uygulamalı araştırmaların başlangıcı sayılabilir. Bu konuşmada gerek kendi araştırmalarımızdan gerekse diğer araştırmacıların çalışmalarından söz ederek hafızanın işlevlerini sorgulamanın anlamına değineceğim. Gelişimden patolojiye, toplumsal bağlamlardan bilişsel süreçlere hafıza araştırmalarının uzantılarını ve önemini tartışacağım. Son yıllarda öne çıkan savlardan biri hafızanın geçmişi hatırlamaktan çok geleceğe dair olduğudur. Ancak hafızanın sadece geleceğe değil bugüne dair de işlevleri olduğu açıktır. İnsanlarda ve diğer hayvanlarda hafızanın bugüne ve geleceğe yönelik işlevlerinin neler olduğunu araştırma bulguları ışığında tartışıp ileride ele alınması gereken soruları değerlendireceğim.

ÖĞRENCİ ORYANTASYON ETKİNLİĞİ

Tarih: 27 Eylül 2025

Öğr. Gör. Pınar Özbek, Koç Üniversitesi ALIS Koordinatörü

Etkinlikte ele alınan konular:

Kongre öncesinde:

- Kongrelerin öğrencilerin, meslektaşların ve akademisyenlerin mesleki gelişimindeki rolü nedir?
- Bir lisans öğrencisi olarak kongre deneyiminden neler bekleyebiliriz?
- Kongre programındaki panel, sözlü bildiri, poster bildiri, atölye, davetli konuşmacı semineri gibi farklı oturum türleri ne ifade eder? Hangi tür oturumdan nasıl faydalar sağlanabilir?
- Kongre planımı yaparken, hangi oturuma katılacağımıza nasıl karar verebiliriz?

Kongre sırasında:

- Katıldığımız oturumlardan en yüksek verimi nasıl elde edebiliriz?
- Staj, araştırma asistanlığı, yüksek lisans programı veya iş arayışımızla ilgili olarak kongredeki temaslardan nasıl faydalanabiliriz?
- Diğer kongre katılımcıları ile mesleki bağlantıları nasıl kurabiliriz?
- Kongre boyunca dikkat etmemiz gereken ‘yazısız’ kurallar nelerdir?

Kongre sonrasında:

- Kongrede öğrendiklerimizi akademik/mesleki hayatımıza nasıl aktarabiliriz?
- Kongrede katıldığımız meslektaşlarla bağlantımızı nasıl sürdürebiliriz?
- İlerleyen zamanlarda hangi kongre, sempozyum, konferans ve eğitimlere katılacağımıza nasıl karar verebiliriz?
- Kongre sonrası alandaki gelişmeleri takip edebilmek için hangi kanalları kullanabiliriz?

Pınar Özbek
ALIS KOORDİNATÖRÜ / ÖĞRETİM GÖREVLİSİ

Uzman Klinik Psikolog Pınar Özbek, Galatasaray Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü mezunudur. Ardından Fulbright bursuyla Columbia Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamlamıştır. 2011 yılından bu yana Koç Üniversitesi Akademik Başarı ve Hayat Becerileri (ALIS) Programında tam zamanlı öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır ve 2022 yılında ALIS Programı'nın koordinatörlüğü görevini üstlenmiştir. Derslerinde odaklandığı becerilerden bazıları zaman yönetimi, stresle etkili başa çıkma, hedef belirleme, iletişim, kişilerarası uyuşmazlık çözümü ve takım dinamikleridir. 2015 yılında yayınlanan "Üniversite ve Ötesi: Genç Yetişkinler için Hayat Becerileri" kitabının eş yazarlarındandır. 2016 yılından bu yana ABD'de bulunan National Resource Center for the First-Year Experience and Students in Transition'ın Uluslararası Danışma Kurulu üyeliğini yapmaktadır. 2017 yılında Türkiye'de Üniversitede İlk Yıl Deneyimi Mesleki Ağını kurulmasına öncülük etmiştir ve ALIS Programı "Üniversite Öğrencilerinin İlk Yıl Deneyimi" başlıklı bir sempozyuma ev sahipliği yapmıştır. Şu anda 90 kurumdan 250 üyesi bulunan bu ağ, aylık temalı çalıştaylarla iyi uygulamaları paylaşmaya devam etmektedir.

AÇILIŞ OTURUMU MÜZİK ETKİNLİĞİ

Viva La Musica, Bursa Uludağ Üniversitesi (BUÜ) öğretim üyesi Prof. Dr. Sezen Özeke liderliğinde 2023 yılında kurulan ve aynı üniversitenin aynı bölümünden mezun altı müzik eğitimcisinden oluşan bir topluluktur.

"Herkes müzik yapabilir" anlayışıyla yola çıkan grup; şarkı söyleme, çalgı çalma, hareket ve yaratıcı etkinlikler aracılığıyla müziği herkes için erişilebilir ve kapsayıcı bir deneyime dönüştürmeyi amaçlar. Atölyelerinde Türkiye'nin zengin müzik mirasını dünyanın farklı müzik gelenekleriyle buluşturan Viva La Musica, müziğin bireysel ve toplumsal bağlar kurmaya olanak sağlayan güçlü bir araç olduğuna inanır. Hareket, beden perküsyonu, doğaçlama ve aktif dinleme gibi yollarla katılımcıları interaktif bir keşfe davet ederek müziğin çok boyutlu gücünü deneyimlemelerine imkân tanır.

Grup Üyeleri
• Prof. Dr. Sezen Özeke – BUÜ Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi
• Dr. Öğr. Üyesi Hatice Çeliktaş – BUÜ Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi
• İlke Uysal – Müzik Öğretmeni
• Aslı Koralp – Müzik Öğretmeni
• Nazlı Furat – Müzik Öğretmeni
• Beril Boyacı Özer – Müzik Öğretmeni

ÖZEL OTURUMLAR

TPD ÖZEL OTURUMU-1: ENTHALPY PROJE TANITIMI

Türkiye'de Çalışma Alanlarına Psikologların Entegrasyonu ve İstihdam Olanakları: ENTHALPY Projesi

İş Örgüt Endüstri ve Çalışma Psikologları Derneği (IOCP), İstanbul

"Çalışan Sağlığı, Güvenliği ve Esenliğini Güçlendirme: Türkiye'deki Çalışma Alanlarına Psikologların Entegrasyonu" (ENTHALPY) Projesi, Birleşmiş Milletlere (BM) bağlı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından desteklenen ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen "Sosyal Taraflar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışma Yaşamında Temel İlkeler ve Haklar Konusundaki Kapasitelerinin Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında düzenlenen hibe programında desteklenmeye hak kazanmış bir girişimdir. Projenin yürütücüsü, alanın kurumsal gelişimine katkı sunmayı hedefleyen İş Örgüt Endüstri ve Çalışma Psikologları Derneği (IOCP)'dir.

ENTHALPY Projesi, çalışma yaşamında psikososyal risklerin önlenmesi, çalışan sağlığı ve esenliğinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması ve iş yerlerinde psikolojik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi amacıyla tasarlanmıştır. Bu kapsamda, iş, örgüt, endüstri ve çalışma psikolojisi uzmanlarının aktif biçimde istihdam edilmesini öngören çok paydaşlı bir model geliştirilmektedir.

Sunum kapsamında projenin temel hedefleri, uygulama alanları ve ilk çıktıları tanıtılacaktır. Saha deneyimlerinden örnekler paylaşılacak ve psikologların çalışma yaşamına entegrasyonuna dair iyi uygulama örnekleri üzerinden tartışma yürütülecektir. Ayrıca, projeyle birlikte geliştirilen ENTHALPY Paydaş Ağı aracılığıyla üniversiteler, kamu kurumları ve özel sektör arasında kurulması hedeflenen iş birliklerine ilişkin bilgiler aktarılacaktır.

ENTHALPY, psikososyal risk yönetimi yaklaşımına katkıda bulunarak, iş ve örgüt psikolojisi uzmanlarının çalışma yaşamındaki görünürlüğünü ve istihdam olanaklarını artıracak yapılar geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle, alanda uzmanlaşmak isteyen meslektaşlar için yeni açılımlar sunmakta; aynı zamanda mevcut uzmanlara yönelik kurumsal iş birlikleri aracılığıyla mesleki hakların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Proje hakkında ayrıntılı bilgiye https://www.iocp.org.tr/enthalpy adresinden ulaşılabilir.

Anahtar kelimeler: **Politika geliştirme**, **Psikososyal risk yönetimi**, **Çalışan sağlığı ve esenliği**, **İş/Örgüt/Endüstri/Çalışma psikolojisi**, **Mesleki entegrasyon**, **Paydaş işbirliği**

Yer: Orhangazi Salonu

Tarih: 4 Ekim 2025 Cumartesi 12.15

TPD ÖZEL OTURUMU-2: PSİKOLOJİYİ DOĞRU ANLATMAK: VİKİPEDİ EDİTÖRLÜĞÜ ETKİNLİĞİ

Başak Tosun – Zafer Batık, Dijital Bilgi Derneği / Proje yöneticisi

Kısaca konusu:

Bu etkinlik, psikoloji alanındaki bilgilerin dijital ortamda güvenilir ve erişilebilir şekilde sunulması konusuna odaklanmaktadır. Katılımcılara Vikipedi'nin kitle kaynaklı işleyiş modelini tanıtarak, psikolojiye dair Türkçe içeriklerin geliştirilmesine yönelik uygulamalı bir katkı süreci sunulmaktadır. Etkinlik, bilgi güvenilirliği farkındalığını artırmayı, mesleki alanda dijital içerik üretimini teşvik etmeyi ve uluslararası iyi uygulamaları katılımcılarla paylaşmayı amaçlamaktadır.

Amaç ve hedefleri:

1.Psikoloji Bilgilerinin Kamusal Alanda Güvenilirliği Üzerine Farkındalık Geliştirmek. İnternette geniş kitlelerin başvurduğu açık bilgi kaynaklarında, psikoloji bilimi ve alt alanlarına dair doğru, güncel, anlaşılır ve yeterli Türkçe içeriklerin artırılması gerekliliğine dikkat çekmek; bu doğrultuda psikoloji alanındaki uzmanların, sahte ya da güncelliğini yitirmiş bilgilerin yayılmasını engelleme ve doğru bilgiyi kamuya ulaştırma konusundaki sorumluluklarını sorgulatmak.

2. Vikipedi'nin Kitle Kaynaklı İşleyiş Modelini Tanımak ve Değerlendirmek. Katılımcılara, Vikipedi'nin açık ve gönüllü katkıya dayalı içerik üretim modelini uygulamalı olarak tanıtmak; bu modeli psikoloji alanındaki bilgi eksikliklerine çözüm üretme potansiyeli açısından değerlendirmek.
3. Katılımcıların Mesleki Alanlarında İçerik Üretimini Teşvik Etmek Katılımcılara, kendi meslekî ilgi alanlarına uygun bir Türkçe Vikipedi maddesini inceleme, düzenleme ve geliştirme fırsatı sunarak; dijital bilgi üretimi ve paylaşım süreçlerine aktif katılım konusunda onları cesaretlendirmek.

4. Uluslararası Uygulamalar ve Eğitim Deneyimleri Hakkında Bilgi Sunmak. Psikoloji biliminin farklı dillerdeki Vikipedi sürümlerinde nasıl temsil edildiğini örneklerle incelemek; ayrıca psikoloji eğitimi bağlamında, özellikle lisans ve lisansüstü düzeyde öğrencilere yönelik Vikipedi içerik üretimi üzerine Türkiye ve dünyadan iyi uygulama örneklerini katılımcılarla paylaşmak.

Yöntem:

Etkinlik dört aşama içermektedir:

- Vikipedinin işleyişi, temel ilkeleri ve psikoloji maddelerinin geliştirilmesi için farklı dil sürümlerindeki uygulamalar hakkında 40 dakikalık bir sunu
- 10 dakikalık soru-cevap bölümü
- Ekran paylaşarak katılımcılarla birlikte seçilecek bir Vikipedi maddesi üzerinde canlı olarak inceleme ve düzenleme yapılması. (Örneğin hiç bir kaynak içermeyen Mitomani maddesinin Türkçe ve diğer dil sürümlerindeki içeriğinin karşılaştırılması, madde geçmişinin incelenmesi, uygun bir akademik kaynak ekleme, katılımcıların önerileri doğrultusunda yazım düzeltme).
- Katılımcıların kendi bilgisayarları üzerinde, kendi hesapları ile bir içerik düzenleme işlemi yapması ve bu sırada karşılaştıkları sorunları veya sorularını eğitimciye yönelmesi

Öngörülen kazanımlar:

- Vikipedi'nin kitle kaynaklı işleyiş modelini kavrama.
- Bilgi doğruluğu ve güvenilirliği konusunda farkındalık

- Güvenilir kaynakların seçimi ve içeriğe nasıl entegre edildiğini kaynak ekleme pratiği üzerinden öğrenme
- Psikologların dijital ortamlarda bilgi sorumluluğunu sorgulama
- Madde geçmişi, tartışma sekmesi gibi Vikipedi arayüz özelliklerini kullanma becerisi kazanma
- Vikipedi editörlüğü becerisi kazanma
- Dünyadaki iyi uygulamalardan haberdar olma.

Başak Tosun – Zafer Batık

Başak Tosun ve Zafer Batık, kurucuları oldukları **Dijital Bilgi Derneği** ve **Wikimedia Türkiye** topluluğu adına 2015 yılından bu yana Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde Vikipedi ve kardeş sitelerinin işleyişi ile içerik üretimi konularında **sunum ve uygulama** yapmak üzere farklı bölümlerin derslerine konuk olmaktadır. Ayrıca, iklim krizi ve mülteci hakları gibi çeşitli konularda **Vikipedi içerikleri aracılığıyla farkındalık geliştirmek** amacıyla sivil toplum kuruluşlarıyla ortak atölye çalışmaları düzenlemektedirler. Geçmişte psikoloji bölümlerinde lisans ve/veya lisansüstü derslere konuk oldukları üniversiteler arasında **Uludağ Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi ve Abdullah Gül Üniversitesi** yer almaktadır. Psikoloji alanında Vikipedi içerikleri geliştirme konusunda sunum yaptıkları başlıca etkinlikler şunlardır: **2024 UPYOK Kongresi**, **TPÇÖG Akademi 2021**, ve **2022'de 18 Mart Üniversitesi'nde düzenlenen "Psikolojide Çevre ve İklim Değişikliği Çalışmaları Sempozyumu"**.

Yer: Kardelen Salonu

Tarih: 4 Ekim 2025 Cumartesi 14.45

TPD ÖZEL OTURUMU 3: GÖNÜLLÜLÜK PROGRAMI TANITIM OTURUMU

Türk Psikologlar Derneği, genç meslektaş adaylarının mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla 2024 sonbaharında Gönüllü Ekibi'ni kurmuştur. Bu ekibin hedefi, psikoloji öğrencileri ve mezunlarının dernek çalışmalarına gönüllü olarak katılmalarını sağlamak ve dernek ile öğrenciler arasında süreklilik gösteren bir bağ kurmaktır.

Gönüllülük programından edinilen deneyimlerle, öğrencilerin ihtiyaçlarını daha kapsamlı karşılamak üzere Gönüllü Akademi hayata geçirilmiştir. Akademi ile birlikte Müfredat Ekibi ve Gönüllü Kaynaştırma Ekibi kurulmuş; Ocak–Nisan 2025 döneminde 315 öğrencinin katılımıyla 23 etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Yaz döneminde ise gönüllülük çalışmalarına akademik bir boyut kazandırmak amacıyla Yaz Okulu Programı başlatılmıştır. 16 Temmuz – 6 Eylül 2025 tarihleri arasında süren bu program, 40 kişilik bir ekip tarafından hazırlanmış, 779 başvuru arasından 500 öğrenci katılımcı olarak kabul edilmiştir. Program halen devam etmektedir.

Bu oturumda, Gönüllü Ekibi ve Gönüllü Akademi'nin kuruluş süreci, gerçekleştirilen çalışmalar, gönüllülük programının koordinasyon ve katılım süreçleri ile Yaz Okulu programı ele alınacaktır.

Yer: Muradiye Salonu

Tarih: 5 Ekim 2025 Pazar 09.15

TPD ÖZEL OTURUMU-4: KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI BİRİMİ

Türkiye'de kadınların ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin önündeki engeller, yalnızca toplumsal değil aynı zamanda psikolojik boyutlarıyla da derinleşmektedir. Psikoloji biliminin ve mesleğinin bu alandaki sorumluluğu, hem bilimsel üretimde hem de sahadaki uygulamalarda giderek daha görünür hale gelmektedir. Bu oturumda, ülkemizde toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları bağlamında öne çıkan güncel sorunları ele alacak, Türk Psikologlar Derneği Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Birimi olarak yürütülebilecek faaliyetleri birlikte tartışacağız. Katılımcılarla yapılacak grup çalışması sayesinde, hem akademik hem de uygulamalı düzeyde somut öneriler ve yeni işbirliği alanları geliştirilecektir.

Yer: Muradiye Salonu

Tarih: 5 Ekim 2025 Pazar 10.45

TPD ÖZEL OTURUMU 5: LEARNECO EĞİTMENLİK KARİYERİ VE ÖĞRENME EKOSİSTEMİ TASARIMI

Ruh sağlığı profesyonellerine, hızla değişen eğitim dünyasında kurumsal eğitmenlik kariyerini nasıl inşa edebileceklerini ve öğrenme deneyimlerini uçtan uca nasıl tasarlayabileceklerini göstermeyi bu oturum ile amaçlıyoruz.

Bilgi artık tek başına yeterli değil; fark yaratan psikologlar, hem seans içerisinde hem de kurumsal eğitimlerde öğrenme deneyimini baştan sona tasarlayabilen, bireylere ilham veren profesyoneller oluyor. Bu oturum ,katılımcılara geleceğin eğitmenlik rolünü bugünden deneyimleme fırsatı sunuyor.

Kongreye katılan katılımcılar bu oturumda;

- Eğitmenlik kariyerine adım atmak için gerekli yetkinlikleri ve fırsatların tamamını keşfedecektir.
- Öğrenme ekosistemi ve öğrenme deneyimi tasarımı kavramının ne olduğunu ve neden kritik olduğunu öğrenecektir.
- Teoriden pratiğe: Eğitim tasarımında uygulanabilir yöntemlerle tanışacaktır.
- Fark yaratan eğitmenlerin kullandığı stratejileri örneklerle deneyimleyecektir.
- Kariyer yolculuklarını destekleyecek network ve sertifikasyon imkânlarını bulacaklardır.

Yer: Nuri Bilgin Salonu
Tarih: 5 Ekim 2025 Pazar 09.15

PANEL ÖZETLERİ

1. Gün

30041 – Klinik Psikoloji
Panel 1: Kumar Bağımlılığına Bütüncül Müdahale Modeli (KUBAM)
Panel Başkanı: Kinyas Tekin[1]
Panelistler: Kinyas Tekin[1], Büşra Filiz[1], Helin Laçin[1]
[1]Kalamış Psikoloji, İstanbul

Panel Özeti
Kumar bağımlılığı; bireyin psikolojik, sosyal ve ekonomik işlevselliğini derinden zedeleyen, yineleyici ve kontrol dışı bir davranış örüntüsüdür. Bu panelde, uzman psikologlar tarafından geliştirilmiş ve sahada etkin biçimde uygulanan bütüncül bir terapi modeli tanıtılacaktır. KUBAM modeli; bireysel terapi, grup terapileri ve aile destek programlarını entegre eden çok boyutlu bir müdahale yaklaşımı sunmaktadır.
Sunum kapsamında, bağımlılığın temelinde yatan duygu düzenleme güçlükleri, dürtüsellik, travma öyküleri ve kişilik örüntülerinin klinik değerlendirme süreçlerine nasıl dahil edildiği aktarılacaktır. Katılımcılara; danışan motivasyonunu artıran örnek formlar, beceri temelli uygulamalar, seans içi müdahale teknikleri ve vaka örnekleri sunulacaktır.
Ayrıca, "Tehlikelerden Kaç" ve "Denge Krallığı" gibi metaforik ve oyun temelli atölye çalışmaları üzerinden, çocuklar ve ailelere yönelik erken müdahale stratejileri paylaşılacaktır.
Bu panel, kumar bağımlılığıyla çalışan ruh sağlığı uzmanlarına; hem klinik uygulanabilirliği yüksek, hem de önleyici çalışmaları destekleyen yaratıcı bir müdahale modeli sunmayı amaçlamaktadır.

"Kumar Bağımlılığına Yönelik Bireysel Terapi"
Kinyas Tekin
Bireysel terapi, kumar bağımlılığı ile çalışan uzmanlar için temel ve etkili bir müdahale alanıdır. Süreç, danışanın değerlendirilmesi ve risk düzeyinin belirlenmesiyle başlar. Ardından kumar davranışına ve etkilerine yönelik psikoeğitim sunulur; hem bireye hem de aile üyelerine yönelik bilgilendirme oturumlarıyla farkındalık artırılır.
Terapide, kumarın yaşam üzerindeki etkileri, aile ilişkilerindeki bozulmalar ve ekonomik zararlar ele alınır. Özellikle bilişsel-davranışçı tekniklerle yanlış inançlar**,** düşünce tuzakları **ve** dürtü kontrolü üzerine çalışmalar yürütülür. Relaps risklerini azaltmaya yönelik haberci belirtilerin tanınması, koruyucu faktörlerin güçlendirilmesi ve değişimi sürdürecek içsel motivasyonun desteklenmesi hedeflenir.
Seanslarda yaşam düzeni, para yönetimi, ebeveyn ilişkileri ve sosyal destek sistemleri gibi işlevsel alanlar da ele alınır. Envanter uygulamaları ve yapılandırılmış formlar aracılığıyla danışanın ilerlemesi izlenir ve her aşama danışana özel olarak şekillendirilir.
Bireysel terapi, sadece kumar davranışını azaltmakla kalmaz; aynı zamanda kişinin yaşam kalitesini yükseltmeye ve uzun vadeli iyilik halini desteklemeye odaklanır.

"Kumar Bağımlılığına Yönelik Grup Terapisi: Kollektif İyileşme"

Büşra Filiz
Kumar bağımlılığı çoğu zaman yalnızlık, inkâr ve utanç duygularıyla iç içe yaşanır. İşte grup terapileri, bu sessiz yalnızlığı kolektif iyileşmeye dönüştüren güçlü bir psikososyal müdahale alanı sunar. Bu sunumda, yapılandırılmış grup çalışmalarının bağımlılık döngüsünü kırmadaki rolü ve bilimsel etkinliği ele alınacaktır.
Grup ortamı; hesap verebilirlik**,** ayna etkisi**,** doğrudan geri bildirim ve yardım ederek iyileşme gibi unsurlarla bireyin içgörü kazanımını derinleştirir.
Bu terapötik çerçevede, yalnızca davranışsal değişim değil, aynı zamanda duygusal dayanıklılık ve umut inşası da hedeflenmektedir. Katılımcılar arasında oluşan güvenli bağlar, yalan söyleme ve gizleme davranışlarını azaltırken**,** dürtüsel döngülerin kırılmasına ve nüksün önlenmesine katkı sağlar.
Grup, sadece bir tedavi ortamı değil; değişimin, desteklenmenin ve yeniden bağ kurmanın mümkün olduğunu hatırlatan kolektif bir sahnedir.

“Aile Temelli Müdahaleler: Bağımlılıkla Mücadelede İlişkisel İyileşme”
Helin Laçin
Kumar bağımlılığı, bireyin yanı sıra aile sistemini de derinden etkileyen, yüksek duygusal yük ve ilişkisel krizlerle seyreden bir bozukluktur. Bu sunumda, kumar bağımlılığına yönelik çevrimiçi grup formatında yürütülen aile destek programı tanıtılacaktır.
Yapılandırılmış bu programda amaç; aile bireylerinin bağımlılıkla ilişkili bilgi eksiklerini gidermek, yaşadıkları duygusal yıkımı işlemelerine alan açmak ve sağlıklı sınır koyma becerilerini desteklemektir. Utanç, öfke, suçluluk ve çaresizlik gibi yoğun duyguların işlenmesiyle birlikte, grup üyeleri arasında yansıtmalı öğrenme**,** duygusal destek **ve** kolektif farkındalık gelişmektedir.
Program, aile içi rollerin yeniden tanımlanmasını, eş-bağımlı kalıpların çözülmesini ve duygu-regülasyon kapasitesinin artmasını hedefler. Bu yaklaşım, bağımlı birey tedavide olmasa bile, aile sisteminin güçlenmesini sağlayarak değişimi dolaylı olarak destekler.

30003- Sağlık Psikolojisi
Panel 4: Bariatrik Cerrahiyi Anlamak: Damgalanma, Destek ve Sosyal Bağlam Üzerinden Bir İnceleme*
Panel Başkanı: Meltem Anafarta-Şendağ[1]
Panelistler: Meltem Anafarta-Şendağ[1], Sedanur Caydı[1], Büşra Sinem Kır [1,2] , Deniz Tetir[1]
[1]Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara
[2]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya

Panel Özeti
Bariatrik cerrahi (BC), yalnızca obeziteye yönelik bir tıbbi müdahale değil; aynı zamanda bireyin yaşam biçimi, beden algısı, sosyal ilişkileri ve aidiyet deneyimini dönüştüren, çok katmanlı bir değişim sürecidir. Bu panel, BC'yi karar alma, uyum sağlama ve kimliğin yeniden yapılanması süreçleriyle birlikte; yalnızca fiziksel değil, psikososyal ve kültürel bir olgu olarak ele almaktadır.
Bu kapsamda paneldeki konuşmalar aile yapıları, sosyal normlar, destek sistemleri ve gelişimsel faktörlerin cerrahi süreçte hem doğrudan hem de bireyde oluşturduğu kırılganlıklar yoluyla dolaylı etkilerini farklı açılardan tartışmaktadır.
Panelin ilk sunumu, BC öncesi hazırlık sürecinden ayrılan bireylere odaklanmakta; toplumsal damgalama ve içselleştirilmiş yetersizlik duygularının sürece katılımdaki etkilerini tartışmaktadır. Bu sunum, toplumsal damgalamanın, obezitesi olan bireyin yalnızca sosyal yaşamdan değil, aynı zamanda tedavi sürecinden de dışlanmasına neden olabileceğine dikkat çekmektedir.
İkinci sunum, BC sonrası bireyin temel sosyal destek kaynağı olan yakın ilişkilerindeki değişime odaklanmaktadır. Bu süreçte ilişki statüsü ve kalitesinde hem olumlu hem olumsuz yönde yaşanan değişimler, sosyal desteğin yalnızca ameliyat olan bireye sunulan dışsal bir kaynak olarak ele alınmasının yeterli olmayacağına işaret etmektedir. Sunumda, sosyal destek kavramının BC bağlamında çiftlerin ortak çabası ve birlikte dönüşüm süreci olarak yeniden tanımlanması ele alınacaktır.
Üçüncü sunum, ergen bariatrik cerrahisi sürecinde sosyal desteğin karmaşık yapısına odaklanmaktadır. Yetişkinlerden farklı olarak, bu yaş grubunda sosyal desteğin, ergenin bağımsızlaşma sürecini gözeterek sunulmasının taşıdığı önem vurgulanacaktır. Sunumda, ailelerin sürece hangi düzeyde ve nasıl dahil olduğuna; destek ile müdahale arasındaki sınırların nasıl belirlendiğine dair tartışmalara yer verilecektir. Ayrıca, alan yazında dikkat çeken "bariatrik aile" kavramı ile ebeveynin bariatrik cerrahi geçmişinin, ergenin destek deneyimi üzerindeki olası etkilerine işaret edilecektir.
Son sunum, BC adaylarındaki psikososyal kırılganlıkları, gözleme dayalı veriler ışığında ele almaktadır. Sunumda utanç, damgalama, estetik kaygılar, ilişkisel travmalar ve dışsal baskılar gibi unsurların; bireylerin ameliyat kararını, motivasyonlarını ve beklentilerini nasıl şekillendirdiğine dikkat çekilecektir. Ayrıca, bu sosyal etkilerin BC sonrası psikolojik belirtilerle olası ilişkisi de tartışılacaktır.
Bu panel, BC kararının bireysel bir tercihten ziyade; sosyal yapılar, aile ilişkileri ve kültürel normlarla örülü, çok katmanlı bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle bariatrik cerrahi uygulamaları, psikolojinin süreçteki rolünün açık ve kritik olduğu çok disiplinli bir alanıdır. Bununla birlikte, "Bariatrik Psikoloji" teriminin günümüzde çoğunlukla BC ekiplerindeki psikologlar tarafından, görevi belirtir bir etiket olarak kullanıldığı fakat psikolojinin birçok alt alanından beslenen bariatrik psikolojinin, henüz bir araştırma alanı olarak tanımlanmadığı görülmektedir. Hızla artan BC uygulamaları düşünüldüğünde, bu özgün alanı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kuramsal ve uygulamalı olarak geliştirecek çalışmalara duyulan ihtiyaç giderek daha görünür hâle gelmektedir.

"Bariatrik Cerrahi Öncesi Süreçte Kal(a)mayanlar: Neden Ayrılıyorlar?"
Sedanur Caydı ve Meltem Anafarta-Şendağ
Giriş: Morbid obezite tedavisinde uzun vadeli etkinliği kanıtlanmış olan bariatrik cerrahi (BC), yalnızca cerrahi bir işlem değil; çok aşamalı hazırlık gerektiren, disiplinlerarası iş birliğine dayalı karmaşık bir süreçtir. Klinik uygulama kılavuzları, ameliyat başarısının yalnızca teknik yeterlilikle değil, hastanın sürece uyumu ve yaşam tarzı değişikliklerine hazırlığıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu hazırlık sürecinin cerrahi sonuçlara etkisine dair yeterli ampirik kanıt bulunmaması, kılavuzlarda hazırlığın süresi, kapsamı ve içeriğinin yapılandırılamaması ve uygulamanın büyük ölçüde kliniklerin inisiyatifine bırakılmasına neden olmuştur. Bu durum,

uygulamada birkaç günlük tetkik sürecinden, bir yıla yayılan kapsamlı programlara kadar geniş bir çeşitlilik yaratmaktadır. Preoperatif hazırlık süreci işlevsel görünse de bazı merkezlerde hasta kayıp oranlarının %50'yi aşması dikkat çekicidir. BC'nin uzun vadeli başarısı göz önünde bulundurulduğunda, cerrahiye uygun ve gereksinimi olan bireylerin hazırlık aşamasında ayrılarak bu hizmetten neden yararlanamadığını anlamak, sürecin psikososyal risklerini de görünür kılmak açısından önemlidir.
Amaç ve Yöntem: Bu sunumda, BC öncesi hazırlık sürecinden ayrılma nedenleri çeşitli boyutlarıyla ele alınacaktır. Mevcut hazırlık programlarının kapsam, süre ve uygulama çeşitliliği ile preoperatif süreçteki kayıp oranları ve nedenleri, literatürdeki bulgular doğrultusunda aktarılacaktır. Derleme niteliğindeki bu çalışma, özellikle ayrılma kararıyla ilişkili psikososyal etkenlere yönelik bulgulara odaklanarak, sürecin yalnızca lojistik ya da tıbbi değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal boyutlarını görünür kılmayı amaçlamaktadır.
Sonuç ve Katkı: Preoperatif hazırlık sürecindeki hasta kayıplarının yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum ve fiziksel erişim gibi demografik ve lojistik değişkenlerle ilişkili olduğu bilinmekle birlikte, psikososyal dinamiklerin rolünü ortaya koyan bulgular da dikkat çekicidir. Özellikle uzun süreli kilo kaybı hedefi ve düzenli psikolog-diyetisyen görüşmeleri içeren programlarda, bu gerekliliklerin karşılanamaması başarısızlık algısını pekiştirmekte ve damgalanma deneyimini yeniden tetiklemektedir. Morbid obezite tedavisinde BC kadar etkili bir alternatifin sunulamaması ise sağlık hizmetine erişimde eşitsizlik yaratmaktadır.
Bu bağlamda, faydasına dair kanıtlar bulunmayan hazırlık programlarının zorunlu tutulması yalnızca bireysel değil, yapısal düzeyde de sorgulanmaktadır. Ancak bu durum, söz konusu programların gereksiz olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, BC örneklemindeki psikososyal kırılganlıklar; cerrahi öncesi ve sonrasında psikolojik değerlendirme ve desteğin önemine işaret etmektedir.
Hazırlık süreçlerinin yalnızca ameliyata değil, postoperatif sürece uyumu da destekleyecek şekilde yapılandırılması önemlidir. Zira BC örnekleminin, ameliyat sonrasında da tedavi sürecinden düşme eğilimi yüksektir ve bu durumun cerrahi başarısızlık ve komplikasyonlarla anlamlı ilişkisi olduğu gösterilmiştir. Bu nedenle, hazırlık süreci cerrahiyi engelleyici değil; postoperatif uyumu güçlendirici şekilde ele alınmalıdır. Programların içeriği, süresi, kim tarafından nasıl sunulacağı - kültürel ve duygusal hassasiyetler gözetilerek - yeniden yapılandırılmalıdır. Psikoloji disiplini, bu yeniden yapılanma sürecinde değerlendirme ve müdahale düzeyinde temel katkılar sunabilecek konumdadır.

"Sosyal Desteğin Yeni Yüzü: Bariatrik Cerrahi Ardından Birlikte Değişim ve Sistemik Uyum"
Büşra Sinem Kır ve Meltem Anafarta-Şendağ
Giriş: Sosyal destek, sadece kriz dönemlerinde değil, yaşam tarzını köklü biçimde dönüştüren sağlık süreçlerinde de bireyin psikolojik uyumu ve davranışsal sürekliliği açısından temel bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Bu süreçlerin en dikkat çekici örneklerinden biri olan bariatrik cerrahi (BC), yalnızca fizyolojik değil; bilişsel, duygusal ve davranışsal düzeylerde sürdürülebilir bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Literatürde, bu çok katmanlı değişim sürecinde sosyal desteğin düzenleyici rolü ele alınmakla birlikte, bulguların beklenmedik ve tutarsız olması dikkat çekmektedir. Örneğin, evli olmanın ameliyat başarısı ile hem olumlu hem olumsuz yönde ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. BC sonrası evlilik oranlarında artış bildirilen çalışmalar olduğu gibi, boşanma oranlarında da belirgin bir yükseliş gözlemlenmektedir. İlişkilerin niteliği ve duygusal yakınlık düzeyleri, ameliyat sonrasında olumlu ya da olumsuz yönde değişebilmektedir. Bu çelişkili tablo, sosyal desteğin bağlamsal özellikleri ve ilişkisel dinamiklerle birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, sosyal desteğin yalnızca bireysel bir kaynak değil; sistemik ve ilişkisel düzeyde yeniden kavramsallaştırılması gereken dinamik bir yapı olduğu giderek daha fazla kabul görmektedir.
Amaç ve Yöntem: Mevcut çalışmanın amacı, BC sonrası sosyal desteği sistemik ve karşılıklı bir süreç olarak ele alan güncel araştırmaları derlemektir.
Sonuç: Bariatrik cerrahi bağlamında güncel çalışmalarda, sosyal desteğin klasik anlamda yalnızca "destek alan" ve "destek veren" rolleriyle sınırlı bir ilişki biçimi olmaktan çıkarak; BC sonrası süreçte "birlikte değişim", "ortak sorumluluk" ve "ilişkisel uyum" kavramları etrafında yeniden tanımlandığı görülmektedir. Sosyal desteğin süreçle birlikte evrilen, bağlama duyarlı ve karşılıklı etkileşimlere dayalı bir yapı olarak ele alınması, yalnızca BC bağlamında değil, yaşam tarzı değişimini zorunlu kılan diğer sağlık süreçlerinde de uyarlanabilir bir kavramdır. Bu doğrultuda, sosyal destekle ilişkili

tutarsız ampirik bulguları anlamlandırmak amacıyla geliştirilen *ortak çaba* kavramı öne çıkmaktadır. Henüz yeni sayılabilecek bu kavramsal çerçeve, sosyal desteğin karşılıklı yapılandırıldığı, eşit sorumluluğa dayalı bir iş birliği modeli önererek mevcut açıklamaları tamamlamaktadır. Bu kavramın nitel çalışmalarda kavramsallaştırıldığı, yakın dönemde ise nicel ölçüm araçlarının geliştirilmesine yönelik adımların atıldığı dikkat çekmektedir. Böylece sosyal destek olgusunun daha bütüncül biçimde değerlendirilmesine olanak tanıyarak hem klinik müdahaleler hem de ileri araştırmalar açısından yeni açılımlar sunmaktadır.

"Ergen Bariatrik Cerrahisinde Aile Desteğinin Niteliği Üzerine Bir İnceleme: Destek mi Müdahale mi?"

Deniz Tetir ve Meltem Anafarta-Şendağ

Giriş: Dünya genelinde hızla artış gösteren obezite, yalnızca yetişkinleri değil, çocuk ve ergenleri de etkileyen çok yönlü bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir. Yaşam tarzı değişiklikleri ve davranışsal müdahalelere yanıt alınamadığı durumlarda, bariatrik cerrahi (BC) ergenlik döneminde de etkili bir tedavi seçeneği olarak değerlendirilmektedir. Ergenlik dönemi, özerklik ve bağlılık çatışmasının yaşandığı, gelişimsel olarak özgün bir evredir. Bu nedenle ergenlerde BC sürecinin, yalnızca bireysel değil, ailesel ve ilişkisel dinamikler bağlamında ele alınması kritik önem arz etmektedir. Bu bağlamda aile desteği hem cerrahiye karar ve hazırlık hem de postoperatif uyum süreçlerinde belirleyici rol oynamaktadır. Aileden gelen desteğin niteliği ve sunulma biçimi, ergenin tedavi sürecine katılımını ve uzun vadeli yaşam tarzı değişimlerine uyumunu doğrudan etkileyebilmektedir.

Amaç ve Yöntem: Mevcut çalışma bir derleme niteliğinde olup, bariatrik cerrahi sürecindeki ergenlerde aile desteğinin rolü, niteliği ve işlevselliğini güncel literatür doğrultusunda ele almayı amaçlamaktadır.

Sonuç ve Katkı: Yapılan araştırmalar, sosyal desteğin yalnızca ameliyata karar vermede değil, postoperatif dönemdeki yaşam tarzı değişimlerine uyumda da belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle aile desteği, diğer sosyal destek kaynaklarının yerine geçmeyecek kadar özgül ve güçlü bir işlev üstlenmektedir. Ancak burada desteğin yalnızca varlığı değil; sunulma biçimi, niteliği ve gelişimsel uyumluluğu da kritik önem taşımaktadır. Çalışmalar, en işlevsel sosyal desteğin kendileri de ameliyat olan ebeveynler tarafından sağlandığına işaret etmektedir. BC deneyimi olan ebeveynlerin süreç hakkında daha gerçekçi bilgiye ve duygusal anlayışa sahip oldukları; sundukları desteğin de ergen tarafından daha işlevsel algılandığı belirtilmektedir. Bu deneyimin, aile içi rehberlik kapasitesini artırarak daha empatik ve öngörülebilir destek biçimlerine olanak sağladığı öne sürülmektedir. Öte yandan, cerrahi deneyimi olmayan ebeveynlerde sürece ilişkin belirsizlik ve kaygı düzeyinin yüksek olması, zaman zaman aşırı koruyucu ya da kontrol edici tutumlara yol açabilmektedir. Bu tür müdahaleci yaklaşımlar, ergenin postoperatif dönemde kendi bedeniyle ilgili sorumluluğu üstlenmesini zorlaştırmakta ve özellikle beslenme, sağlık takibi gibi temel karar alanlarını ebeveyne devretme eğilimini artırmaktadır.

Bu bulgular, aile desteğinin yalnızca var olması değil, gelişimsel özerkliği destekleyen bir yapı içinde sunulması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle, yalnızca ergenin değil, ebeveynin de preoperatif dönemde yapılandırılmış eğitim ve farkındalık süreçlerine aktif biçimde dahil edilmesi gerekmektedir. Süreci yöneten profesyonellerin, aile desteğinin niteliğini yapılandırırken özerklik–bağlılık dengesini gözetmesi hem ergenin hem de ailenin cerrahiye ve sonrasındaki yaşam değişimlerine daha sağlıklı uyum göstermesini destekleyecektir.

"Ameliyat Kararı Eşiğinde: Farklı Psikososyal Profiller ve Gözleme Dayalı Kırılganlıklar"*

Meltem Anafarta-Şendağ

Giriş: Obezite, yalnızca fizyolojik değil, psikolojik ve sosyal boyutlarıyla bütüncül ele alınması gereken karmaşık bir olgudur. Obezite örnekleminde depresyon, kaygı, travma öyküsü, yeme bozuklukları ve madde kullanımına dair belirtilerin genel nüfusa kıyasla daha yaygın olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bariatrik cerrahi (BC) sadece fiziksel sağlık değil, psikososyal sağlık yaşam kalitesini de etkileyen bir müdahaledir. Literatürde, BC öncesi psikiyatrik tanıların cerrahi başarısızlık açısından mutlak bir risk oluşturduğuna dair yeterli kanıt bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, bazı bireylerde BC sonrası psikolojik iyilik halinde belirgin artış gözlenirken, bazı vakalarda postoperatif dönemde daha önce görülmeyen psikolojik belirtiler gelişebilmektedir.

Bu bulgular, BC kararının mevcut psikopatolojik belirtilere dayalı olarak değerlendirilmesinin uygun olmadığına işaret etmektedir. BC süreci, yalnızca klinik endikasyonlara değil, bireyin bu müdahaleyi nasıl anlamlandırdığına, kararın hangi duygusal ya da ilişkisel bağlamda alındığına ve bu bağlamın nasıl yapılandığına dair ipuçları içermektedir. Dolayısıyla, psikolojik değerlendirmenin belirti taramasından ziyade, hastanın karar anındaki psikolojik durumu, motivasyonel örüntüleri ve ilişkisel bağlamı üzerinden ele alınması anlamlı görünmektedir.

Amaç ve Yöntem: Bu çalışma BC karar verme sürecindeki bireylerin psikososyal çeşitliliğini, belirgin kırılganlık alanlarını ve potansiyel risk göstergelerini görünür kılmayı amaçlamaktadır. BC öncesi dönemde yürütülen saha çalışmasına dayalı bulgular, yaklaşık 150 preoperatif hasta ile yapılan yüz yüze ve telefon görüşmelerinden elde edilen gözlemlere dayanmaktadır. Nitel gözlemlere dayalı bulgular, tüm örnekleme genellenebilir olmamakla birlikte, belirli risk gruplarına işaret eden temalar tanımlayıcı nitelikte sunulmaktadır.

Sonuç ve Katkı: Preoperatif dönemde yapılan görüşmelere dayanan bu gözlemler, BC adayları arasında psikososyal açıdan belirgin farklılıklar ve özgün kırılganlık profilleri bulunduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda öne çıkan gruplar şunlardır; (1) beden odaklı kaygıları yoğun olan, cerrahiye uygunluk sağlamak için kasıtlı kilo alan ve olası beden dismorfik özellikler sergileyen bireyler; (2) yas süreci veya yüksek stres döneminde ameliyat kararı alarak bu müdahaleyi duygusal iyileşme aracı olarak konumlandıran bireyler; (3) ameliyat kararı ile ilgili aile üyelerinin yoğun duygu dışavurumuna maruz kalan, baskılayıcı ve korkutucu söylemler nedeniyle suçluluk hissi yaşayan ve ameliyat kararını gizleyen bireyler; (4) ameliyat kararının öznel motivasyondan ziyade, aile üyelerinin yönlendirmesi ya da baskısıyla şekillendiği vakalar.

Bu gözlem kümeleri, BC'yi yalnızca tıbbi endikasyonlar veya psikiyatrik kontrendikasyonlar temelinde değil, bireyin psikososyal bağlamı içinde ele almanın önemini ortaya koymaktadır. Psikolojik değerlendirmenin, yalnızca mevcut tanıları tarayan bir süreçten öte, bireyin karar süreci, ilişkisel örüntüleri ve duygu düzenleme biçimlerini anlamaya yönelik genişletilmiş bir çerçevede yapılandırılması, postoperatif dönemde karşılaşılabilecek risklerin daha sağlıklı biçimde öngörülmesini ve izlenmesini mümkün kılacaktır.

**"Ameliyat Kararı Eşiğinde: Farklı Psikososyal Profiller ve Gözleme Dayalı Kırılganlıklar" başlıklı çalışma, TÜBİTAK tarafından desteklenen 223K510 numaralı 1001 projesi kapsamında yürütülen saha çalışmasından elde edilen gözlemlere dayanmaktadır. Bulgular, orijinal proje önerisinde doğrudan yer almamakla birlikte, proje sürecinde gelişen bir alt çalışma niteliğindedir.*

**Bu panelde sunulan çalışmalar TÜBİTAK – ARDEB programı tarafından desteklenmiştir.*

30010- Klinik Psikoloji
Panel 7: Şema Terapinin Bütüncül Yaklaşımıyla Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığına Bakış
Panel Başkanı: Z. Deniz Aktan[1]
Panelistler: Gökçen Güven[2], Z. Deniz Aktan[1], Eda Yardımcı[2], Sinem Çelenk[3]
[1]ışık Üniversitesi, İstanbul
[2]Dr. Gökçen Güven Muayenehanesi, İstanbul
[3]Koena Psikoloji Enstitüsü, İzmir

Panel Özeti

Çocuk ve ergenlerle yürütülen psikoterapi süreçlerinde, yalnızca bireye odaklanan müdahalelerin çoğu zaman yetersiz kaldığı; ebeveynin sürece aktif ve yapılandırılmış biçimde katılımının terapötik etkiyi derinleştirdiği bilinmektedir. Bu panel, Şema Terapi modelinin ebeveyni yalnızca iş birliği yapılan bir "bakım veren" olarak değil, geçmiş yaşantıları, karşılanmamış duygusal ihtiyaçları ve gelişmiş ya da gelişmemiş şematik örüntüleriyle bir birey olarak merkeze alışını tartışmaya açmaktadır.

Şema Terapi'yi diğer terapi ekollerinden ayıran temel farklılıklardan biri, doğrudan ebeveynin içsel dünyasına yönelik terapötik müdahalelere yer vermesidir. Ebeveyn şema koçluğu uygulamalarıyla, ebeveynin kendi çocukluk döneminde karşılanmamış ihtiyaçlarının bugünkü ebeveynlik tutumlarını nasıl şekillendirdiği anlaşılır ve bu örüntüler terapötik süreçte dönüştürülmeye çalışılır. Bu yaklaşım yalnızca çocuğun psikolojik desteklenmesini değil, aynı zamanda ebeveynin kendi içsel çatışmalarıyla yüzleşmesini ve sağlıklı yetişkin modunu güçlendirmesini hedefler. Böylelikle, kuşaklar arası aktarımla taşınan uyum bozucu şemaların döngüsü kesintiye uğratılabilir.

Panelde, ebeveyni doğrudan hedef alan müdahaleleriyle diğer terapi modellerinden ayrışan *Çocuk ve Ergenler için Şema Terapi Modeli* hakkında katılımcılara kuramsal ve uygulamalı bir çerçeve sunulacaktır. Oturumda, çocukla yürütülen terapötik süreçlerde kullanılan hikâye anlatımı, metaforik araçlar ve yaşantısal tekniklerin mod çalışmalarıyla nasıl bütünleştiği; bu tekniklerin ebeveynin çocukla ilişkisini anlamlandırmasına nasıl katkı sunduğu vaka örnekleriyle ele alınacaktır. Böylece hem çocuk hem de ebeveyn düzeyinde içgörü gelişimi ve duygusal düzenleme becerilerinin desteklenmesi hedeflenmektedir.

Bu panel, Şema Terapi'nin aileye yönelik bütüncül bakış açısını temel alarak, çocuğun iyilik hâlini ebeveynin dönüşüm süreciyle birlikte ele alan yapılandırılmış müdahale uygulamalarını odağına alır. Çocuk ve ergenlerle çalışan terapistlere, aile temelli çalışan ruh sağlığı uzmanlarına ve kuşaklar arası şema aktarımıyla ilgilenen profesyonellere hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde zenginlik sunmayı amaçlamaktadır.

"Çocuk ve Gençlerle Şema Terapisi Perspektifinden Çalışmak"
Gökçen Güven

Şema farkındalığının yanı sıra, çocuk ve ergen şema terapisinde mod kavramı, çocuğun iç dünyasını anlamanın ve ona işlevsel başa çıkma yolları bulmasına rehberlik etmenin temelini oluşturur. Çocukların duygularını, düşüncelerini, hislerini ve tepkilerini anlamlandırmada mod çalışmaları, onların içsel deneyimlerini keşfetmelerine ve düzenlemelerine yardımcı olur.

Çocuk ve ergen şema terapi uygulamalarında farklı modlar tanımlanır: Çocuk Modları, İşlevsiz Ebeveyn Modları, Akıllı Bilge Mod, Başa Çıkma Modları. Çocuklarla bu modlar farklı isimlerle etiketlenir: incinmiş çocuk modu, öfkeli çocuk modu, mutlu çocuk modu, eleştirel mod, talepkâr mod, saldırgan-zorba mod, kaygılı mod ve bilge mod gibi. Bu modların nitelikleri ne zaman ortaya çıktıkları ne olduğunda tetiklendikleri ve nasıl bir başa çıkma tepkisi verdikleri incelenir. Mod röportajları, mod şablonu, mod hatırlatma kartları uygulamaları ile mod farkındalığı oluşturulur. İşlevsiz başa çıkma tepkileri ele alınır ve kaynak geliştirmelerle güçlendirdiğimiz Akıllı Bilge Mod 'un varlığında nasıl daha işlevsel başa çıkma tepkileri gösterilebileceği sadece bilişsel seviyede değil, duygu odaklı yaşantısal tekniklerle de (sandalye çalışmaları, imgeleme ile yeniden yazma, iç ev, nesiller evi uygulamaları) duygusal seviyede gösterilir. Bu duygusal seviye ile sadece 'şimdi ve burada 'ya odaklanmayıp, çocuğun durumla ilgili kök anılarını ele almayı, böylelikle derinden çalışmayı sağlar.

Örneğin, okulda akranlar arasında bir anlaşmazlık durumunda tetiklenen bir şemaya karşı başa çıkma tepkisi saldırgan-zorba mod yerine, işlevsel olan Akıllı Bilge Mod 'un ortaya çıkması; bunu sağlarken duygusal çalışmalar da yapılması gibi... Ayrıca, davranışçı yaklaşımlarla uyumlu modlar pekiştirilir.

Ayrıca, çocuk ve ergen şema terapi, Sobece, EMDR, BDT gibi terapötik yaklaşımlarla entegre edilebilir. Her teknik, bir bütünün tamamlayıcı parçası gibi çalışır.

"Çocuk ve Ergen Terapilerinde Yenilikçi bir Müdahale: Ebeveyn Şema Koçluğu"
Z. Deniz Aktan

Çocuk ve ergen odaklı psikoterapilerde etkili bir yöntem olarak kullanılan şema terapi, çocukların ebeveynleri ve yakın çevreleriyle ilgili geçmiş deneyimlerinin kişiliklerini nasıl şekillendirdiğini anlamaya çalışırken hem çocuk hem ebeveyn merkezinde çift yönlü bir müdahale hedefiyle çalışır. Dolayısıyla çocuk ve ergen şema terapisini diğer terapi ekollerinden ayıran en önemli özellik, içeriğinde ebeveynin terapötik müdahalelerine de yer vermesidir. "Şema odaklı ebeveyn koçluğu" başlığı altında toplanan bu müdahaleler, ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerindeki tetikleyicilerini tanımalarına ve bu tetiklenmelerin altında yatan temel sebepleri aydınlatmalarına yardımcı olur.

Ebeveyn şema koçluğu tekniği, ebeveynin geçmişteki karşılanmamış duygusal ihtiyaçlarını keşfederken, tüm bu geçmiş tecrübelerin ebeveynin çocuğuyla olan ilişkisini nasıl etkilediğini analiz eder. Yapılan bu keşifle birlikte terapist, ebeveynin çocukluk çağı anılarını, karşılanmamış ihtiyaçlarını ve geçmiş deneyimlerini göz önünde bulundurarak, ebeveynin kendi çocukluk travmalarının günümüzdeki ebeveyn-çocuk ilişkisini nasıl olumsuz etkilediğini aydınlatabilmektedir. Bu tekniğin bir diğer hedefi de ebeveynin çocukluk tecrübeleri vasıtasıyla oluşan şemalarının aydınlatılmasına bağlı olarak, ebeveyn artık kendi çocukluk ihtiyaçlarına ışık tutabilir pozisyona gelmesini sağlamaktır. Ebeveyn şema koçluğunun bir diğer önemli hedefi ise çocuğuyla ilişkisinde incinmiş çocuk moduna dair tetiklenmeler yaşayan ebeveynin, uygulanan tekniklerle sağlıklı yeniden büyüme sürecine yatırım yapmaktır. Ebeveynin sağlıklı yetişkin modeline katkı sunan bu büyümenin temel amacı ise çocuğun ihtiyaçlarının ebeveyn tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlayarak, rehber ebeveyn modelinin oluşumunu sağlamaktır.

Ayrıca, şema odaklı ebeveyn koçluğu, ebeveynin işlevsiz şemalarının çocuğunun yanı sıra, diğer çevresiyle olan ilişkilerine yansımalarını da keşfederek, ebeveynin olası bireysel terapi ihtiyaçlarını ortaya çıkarmayı da hedeflemektedir. Bu yönüyle, ebeveynin kişisel gelişimine de katkı sağlayabilen bu teknik, daha sağlıklı aile dinamiklerinin kurulmasına da olanak tanır.

"Çocuklar ile Çalışırken Kullanılan Şema Terapi Uygulamaları: Hikayelerin ve Araçların Rolü"
Eda Yardımcı

Şema terapide kullanılan yöntemlerden biri olan hikâye tekniği, kuklalar, çeşitli figürler, şekillendirilebilir hamur ve nesneler aracılığıyla uygulanarak, kuramın tüm bileşenlerini kapsayan bütüncül bir müdahale yaklaşımı sunar. Şema terapide hikâyelerle çalışma yöntemi; modların tanımlanması ve işlevlerinin anlaşılması, incinmiş çocuk moduna erişim, uyumlu ve işlevsel modların güçlendirilmesi, uyum bozucu modların zayıflatılması ve bu süreçlerin günlük yaşama aktarımı gibi temel terapötik adımları destekleyen yapılandırılmış ve bütüncül bir müdahale aracıdır. Bu oturumda, şema terapide hikâyelerle çalışma yönteminde kullanılan araçlar, sürecin işleyişi ve terapötik işlevleri ele alınacaktır.

"Yetişkin Şemalarının Ebeveynlik Sürecine Etkisi: Şema Terapi Perspektifiyle Ebeveyni Görmek"
Sinem Çelenk

Çocukla yürütülen terapötik çalışmalarda ebeveyn, çoğunlukla yalnızca iş birliği kurulması gereken bir "bakım veren" olarak ele alınmaktadır. Ancak onun da bir birey olarak kendi geçmişi, şematik yapıları ve duygusal ihtiyaçları olduğu zaman zaman göz ardı edilebilmektedir. Oysa her ebeveyn, çocuk olmadan önce de bir bireydi; geçmiş yaşantıları, karşılanmamış duygusal ihtiyaçları ve baş etme örüntüleriyle bugünkü ebeveynlik deneyimini şekillendiren bir yetişkindir.

Şema Terapi modeli, bu gerçeği merkeze alarak ebeveynin yalnızca destekleyici değil, aynı zamanda terapötik sürecin aktif bir öznesi olduğunu kabul eder. Teorik olarak ebeveynin çocuğun sürecine "Sağlıklı Yetişkin" modu üzerinden dahil olması beklenir; ancak pratikte, ebeveynin kendi şemalarının ve tetiklenmelerinin sürece doğrudan etki ettiği sıkça gözlemlenir. Özellikle çocuğun davranışları, ebeveynde mevcut -Kusurluluk, Yetersizlik veya Terk Edilme- gibi şemaları harekete geçirdiğinde,

ebeveyn kendini yoğun bir içsel çatışma ve öz-eleştiri döngüsü içinde bulabilir. Bu durum, kuşaklar arası aktarımın temel dinamiklerinden biridir.

Bu sunumda, çocukla çalışırken ebeveynin kendi şemalarının nasıl tetiklendiği, bu tetiklenmelerin çocukla ilişkide nasıl döngüsel bir yapı oluşturduğu ve bu yapının terapötik süreçte nasıl dönüştürülebileceği ele alınacaktır. Ayrıca, Şema Terapi'nin bütüncül yaklaşımı çerçevesinde ebeveynin sürece nasıl dahil edildiği; ebeveyn şemalarının çalışıldığı seans yapıları, yaşantısal teknikler ve "ebeveyn şema koçluğu" uygulamaları vaka örnekleri eşliğinde aktarılacaktır.

30005 - Diğer
Panel 2: Minnettarlıkla Değişim: Bilişsel, Sosyal ve Nörobilimsel Yaklaşımlar
Panel Başkanı: Selcen Yetkin Özden[1]
Panelistler: Selcen Yetkin Özden[1], Hatice Kübra Aydın[2], İrem Uyar[1]
[1]İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul
[2]Mudanya Üniversitesi, Bursa

Panel Özeti
Pozitif psikolojinin temel bileşenlerinden biri olan minnettarlık, son yıllarda yalnızca bireysel iyi oluş bağlamında değil, aynı zamanda toplumsal bağlılık, bilişsel işleyiş ve psikoterapötik dönüşüm süreçleriyle ilişkisi açısından da ilgi odağı haline gelmiştir. Bu panelde, minnettarlık uygulamalarının bireyde ve ilişkisel düzeyde nasıl çok katmanlı değişimlere aracılık ettiğini gösteren üç farklı perspektif sunulacaktır.
İlk sunum, minnettarlığın bireylerarası güven, sosyal bağlılık ve ontolojik iyi oluş üzerindeki dönüştürücü etkisine odaklanmaktadır. Minnettarlık, hem bireyin duygusal olarak aidiyet hissetmesini hem de yaşamla kurduğu anlam ilişkisini derinleştiren bir kaynak olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda, minnettarlığın yalnızca alınan iyiliğe değil, varoluşun kendisine yönelik derin bir şükran biçimi olarak nasıl ortaya çıktığı tartışılacaktır.
İkinci sunumda, minnettarlığın bilişsel esneklikle ilişkisi ele alınmaktadır. Güncel araştırmalar, olumlu duyguların dikkat, problem çözme ve adaptasyon gibi yürütücü işlevleri desteklediğini göstermektedir. Ancak minnettarlık gibi daha az çalışılmış duyguların bilişsel esneklik üzerindeki etkileri henüz yeterince anlaşılmamıştır. Bu sunumda, minnettarlığın dikkat odağını genişletme, bilişsel kaynakları harekete geçirme ve dolaylı yollarla esneklik kazandırma potansiyeli, hem psikolojik hem de sinirbilimsel verilerle ele alınacaktır.
Üçüncü sunum ise minnettarlık uygulamalarının bilişsel davranışçı temellerini ve nörobiyolojik etkilerini incelemektedir. Yapılandırılmış minnettarlık müdahaleleri (örneğin günlük tutma), BDT'nin temel ilkeleriyle örtüşmekte; bireyin olumsuz düşünce kalıplarını dönüştürmesine ve duygusal düzenleme becerilerini geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Bu sürecin nöroplastisite aracılığıyla beyinde kalıcı yapısal ve nörokimyasal değişimlere zemin hazırladığı, güncel nörogörüntüleme çalışmalarıyla desteklenmektedir.
Bu panel, minnettarlığın bireyde hem bilişsel hem de varoluşsal düzeyde nasıl bir değişim başlattığını; psikoloji biliminin sosyal, bilişsel ve klinik alanlarını birleştiren disiplinlerarası bir bakış açısıyla tartışmayı amaçlamaktadır.

"Minnettarlık Uygulamalarının Bilişsel Davranışçı Temelleri ve Nörobilişsel Etkileri: Düşünceden Plastisiteye"
Selcen Yetkin Özden
Pozitif psikoloji odağında son yıllarda giderek önem kazanan minnettarlık uygulamaları, yalnızca olumlu duyguları kolaylaştırmakla kalmayıp aynı zamanda bireyin düşünme biçimlerini ve dolayısıyla nörobiyolojik işleyişini dönüştürebilen müdahale yöntemleri olarak değerlendirilmektedir. Bu sunumda, özellikle minnettarlık günlüğü gibi yapılandırılmış minnettarlık uygulamalarının Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) eksenindeki rolü ve bu müdahalelerin özellikle nöroplastisite ile ilişkili yapısal (sinaptik) ve nörokimyasal etkileri bütüncül bir perspektifle ele alınacaktır.
Bilişsel-davranışçı terapi (BDT), uyumsuz bilişsel ve davranışsal süreçleri tanımlayan ve değiştirebilen bir psikoterapötik yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. BDT, bilişsel süreçlerimiz, duygularımız ve davranış kalıplarımızın birbirine bağlı olduğunu ve birbirlerini etkileyebileceğini varsaymaktadır (Papola vd., 2023). Minnettarlık uygulamaları, bireyin olumsuz düşünce kalıplarını fark etmesine ve bu kalıpları daha olumlu ve gerçekçi düşüncelerle değiştirmesine yardımcı olarak, bilişsel yeniden yapılandırma sürecini destekleyen etkili araçlardır. Özellikle "şükretme günlükleri" ve "teşekkür mektupları" gibi teknikler, bireyin dikkatini olumlu yaşantılara yönlendirerek duygusal düzenlemeyi desteklemekte ve bilişsel yeniden çerçeveleme süreçlerini teşvik etmektedir (Boggio vd., 2019).
Bu bilişsel değişim süreci, yalnızca psikolojik değil aynı zamanda nörobiyolojik düzeyde de değişimler yaratmaktadır. Nörogörüntüleme çalışmaları, minnettarlık uygulamalarının prefrontal korteks, anterior singulat korteks, insula ve ventral striatum gibi bölgelerde aktivite değişimlerine yol

açtığını ortaya koymaktadır (Kini vd., 2016; Fox vd., 2015). Bu bölgelerin dikkat, değerlendirme, öz-düzenleme ve planlama, problem çözme gibi BDT'nin merkezinde yer alan bilişsel işlevlerle ilişkili olduğu bilinmektedir.

Bu bağlamda minnettarlık uygulamaları, deneyime bağlı nöroplastisite süreçlerini tetikleyerek, nöral devrelerde kalıcı yapısal ve işlevsel değişimlere zemin hazırlamaktadır (Davidson ve McEwen, 2012). Bu da bu uygulamaların BDT'nin temel hedefi olan "düşünceyi değiştirme" sürecini biyolojik olarak da somutlaştırmakta etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bazı nörotransmitter düzeylerinde artışa yol açarak (dopamin ve oksitosin) stres tepkilerini azaltabileceği de ileri sürülmektedir (Algoe ve Haidt, 2009).

Sonuç olarak bu sunumda, minnettarlık uygulamalarının BDT ilkeleri ve teknikleriyle nasıl örtüştüğü, bu örtüşmenin nörobiyolojik düzeyde nasıl gerçekleştiği ve nöroplastisite aracılığıyla kalıcı değişimlerin nasıl mümkün olduğu güncel bulgular ışığında ortaya koyulacaktır. Böylece minnettarlık uygulamaları gibi pozitif psikoloji temelli müdahalelerin, bilişsel ve duygusal işleyişte ölçülebilir değişimler yaratarak bireyin psikolojik dayanıklılığı ve bilişsel esnekliğini artırma potansiyeli taşıdığı; dolayısıyla hem araştırma ortamında hem de klinik uygulamalarda kanıta dayalı bir araç olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir (Boggio vd., 2019).

"Olumlu Duyguların Bilişsel Esneklik Üzerindeki Etkisi: Minnettarlığın Rolü"
Hatice Kübra Aydın

Bilişsel esneklik, bireyin değişen çevresel koşullara ve görev taleplerine uyum sağlamak için zihinsel süreçlerini düzenleme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Deak, 2003). Araştırmalar, olumlu duyguların bilişsel esneklik üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir (Hartanto vd., 2020). Örneğin, olumlu duygu durumundaki bireylerin, nötr durumdakilere kıyasla çeşitli bilişsel görevlerde daha başarılı oldukları görülmüştür (Fredrickson ve Branigan, 2005). Buna karşın olumlu duygular tek bir yapı değildir. Farklı olumlu duyguların bilişsel işlevler üzerinde değişik etkileri olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, üzerinde daha az çalışılan ancak önemli bir duygu olan minnettarlık öne çıkmaktadır. Minnettarlık, bir kişinin başkasından aldığı iyiliği fark etmesi ve takdir etmesiyle ortaya çıkan bir duygudur. Evrensel olarak değer verilen bu duygu, pek çok kültürde ve felsefi öğretide erdemli yaşamın temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilir. Diğer olumlu duygulardan farklı olarak, minnettarlık belirgin sözsüz ipuçları taşımaz ve doğası gereği sosyal bir bağlamda ortaya çıkar.

Yapılan çalışmalar minnettarlığın fiziksel sağlık, psikolojik iyi oluş ve sosyal ilişkiler üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Ancak bu duygunun bilişsel işlevler, özellikle de bilişsel esneklik üzerindeki etkileri henüz yeterince araştırılmamıştır. Literatürde minnettarlığın bilişsel esneklik üzerindeki etki mekanizmalarına yönelik çalışmalara bakıldığında dikkat ve bilişsel işlemleme, motivasyonel süreçler ve nöral temellere ilişkin açıklamalar görülmektedir. Minnettarlık, dikkat alanını genişleterek yeni fikir ve davranışlara ulaşmayı kolaylaştırabilir. Bu etkinin prefrontal korteksteki nöral aktiviteyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Minnettarlık duygusu, bireyleri sağlıklı yaşam tercihleri gibi olumlu davranışlara yönlendirir. Bu tür davranışlar bilişsel esnekliği de içeren yürütücü işlevleri harekete geçirir. Nörobilim çalışmaları, minnettarlık durumunda bilişsel esneklikle bağlantılı beyin bölgelerinde aktivite artışı olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, minnettarlığın bilişsel esneklik üzerindeki etkisinin hem psikolojik hem de nörolojik mekanizmalarla açıklanabileceğine işaret etmektedir. Uygulamalı psikoloji alanlarındaki çalışmalar incelendiğinde bilişsel esnekliğin olumlu duygulanım (positive affect) ile güçlendirilebileceğini göstermektedir (Liu ve Wang, 2014). Olumlu duyguların dikkat alanını genişleterek uyum becerisini artırdığı düşünülmektedir. Laboratuvar dışı ortamlarda ise pozitif psikoloji müdahalelerinin (örneğin minnettarlık günlüğü tutma) bilişsel esnekliği dolaylı yoldan geliştirebileceği öne sürülmektedir. Ancak bu alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Minnettarlık gibi olumlu duygular, bireyin dikkat ve bilişsel kapasitesini genişleterek daha fazla bilgiyi işlemesine olanak tanır. Bu durum, kişinin başlangıçtaki düşünce ve eylem sınırlarını aşarak yeni fikir ve düşüncelere erişimini artırır. Bilişsel esneklik, günlük yaşamda karşılaşılan değişimlere uyum sağlamada ve problem çözmede kritik öneme sahip bir beceridir. Hem laboratuvar ortamında hem de gerçek yaşam koşullarında bu becerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar, bireylerin yaşam kalitesini artırma potansiyeli taşımaktadır.

“Minnettarlığın Ontolojisi: Varlık, İyi Oluş ve Bağlılık Arasında Bir Yolculuk”

İrem Uyar

Minnettarlık, yalnızca bireysel bir duygu değil; ilişkiler arası güvenin, toplumsal bağlılığın ve psikolojik dayanıklılığın gelişimine katkı sunan temel bir sosyal-duygusal beceridir. Araştırmalar, minnettarlığın güven duygusunu artırdığını, sosyal bağları pekiştirdiğini ve özellikle yakın ilişkilerde duygusal derinliği güçlendirdiğini göstermektedir (Basit vd., 2024). Bu duygu yalnızca içsel bir deneyim olarak kalmaz; dışavurumu yoluyla hem veren hem de alan taraf için olumlu sosyal etkileşimleri teşvik eder, böylece karşılıklı saygı ve duygusal yakınlık üretir (Walsh vd., 2022). Toplumsal düzeyde, minnettarlık ortak bir değer haline gelerek bireyler arasında sorumluluk, empati ve aidiyet duygularını güçlendirir; bu da yalnızlık ve izolasyonu azaltarak daha dayanışmacı ve kapsayıcı topluluklar yaratır (Cacioppo vd., 2015). Algoe ve Haidt (2009) minnettarlığı sosyal düzeni sağlayan ahlaki bir barometre olarak tanımlar. Bu bağlamda sosyal bağlılık minnettarlıkla yakından ilişkilidir. Sosyal bağlılık, bireyin aile, arkadaş ve toplumla ilişkilerine dair farkındalığı ve içsel aidiyet duygusunu ifade eder; benlik ile diğerleri arasındaki ilişki kalitesi, sıklığı ve duygusal yakınlıkla şekillenir (Lee & Robbins, 1995; 1998). Minnettarlık, bu ilişkisel ağı duygusal olarak destekleyerek bağlılığın sürdürülmesini kolaylaştırır. Evrimsel perspektifte “Bul–Hatırla–Bağla” kuramı, minnettarlığın önce iyilik yapanı “bulduğu”, ardından onun değerini “hatırlattığı” ve sonunda kalıcı sosyal bağlar kurarak ilişkiyi “bağladığı” işlevsel bir süreci anlatır (Algoe, 2012). Bu süreç, minnettarlığın sosyal ilişkilerin devamlılığında kritik olduğunu gösterir. Minnettarlık aynı zamanda bireyin psikolojik gelişimini ve anlamlı ilişkiler kurma becerisini destekleyen önemli bir içsel kaynak olarak görülür (Bono ve Sender, 2018). Ontolojik iyi oluş ise bireyin kimliği, değerleri ve yaşam amacını sorguladığı, geçmiş, şimdi ve geleceği içeren bütüncül bir yaşam projesidir (Kocayörük vd., 2018). Burada minnettarlık, yalnızca alınan iyiliğe değil, varoluşun kendisine yönelik derin bir şükran biçimi olarak ortaya çıkar (Colledge, 2013). Minnettarlığın dışavurumu, ontolojik düzeyde bireyin iyi oluşunu artırarak yaşamla uyum ve içsel denge sağlar (Özgüner-Dokuzlu ve Şakiroğlu, 2023). Zaman zaman borçluluk ya da mahcubiyet gibi sosyal olarak olumsuz duygulara yol açabilse de uzun vadede empati, sosyal onarım ve ahlaki gelişimi destekler (Walsh vd., 2022). Sonuç olarak, alanyazında minnettarlık genellikle bireysel iyi oluş bağlamında ele alınsa da bu çalışma ontolojik iyi oluş ve sosyal bağlılıkla kurduğu derin ilişkiye odaklanır. Sunumda, minnettarlığın sosyal bağlılık ve ontolojik iyi oluşla kesişiminde, bu kavramların gündelik yaşamdaki yansımaları ele alınacak; minnettarlığın dışavurumunun bireyin kendisiyle ve sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilerde nasıl dönüştürücü bir rol üstlenebileceği tartışılacaktır.

30033- Klinik Psikoloji
Panel 5: Siyasal İklimin Psikolojik Bedeli: Toplumsal Travma, Dayanıklılık Ve Dönüşüm
Panel Başkanı: Melis Demircioğlu[1], Özge Şahin[2, 3], Ekin Çakır[3]
Panelistler:
[1] Metta Akademi, İstanbul
[2]Totoro Psikiyatri Psikoloji, İzmir
[3]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Panel Özeti

Bu panel, toplumsal kutuplaşma, politik gerilim ortamı ve ifade alanlarının daralması gibi yapısal koşulların bireyler üzerinde oluşturduğu psikolojik ve özellikle de travmatik yükleri; bu yüklerin psikoloji pratiği içinde nasıl patolojileştirildiğini ve kolektif onarım yollarının nasıl mümkün olabileceğini üç düzlemde ele almaktadır. Her konuşma, sosyal bilimler ve klinik psikoloji kesişiminde teorik ve uygulamalı bir çerçeve sunar.

İlk konuşmada siyasal iklimin psikososyal etkileri belirsizlik, kısıtlayıcı politikalar ve sıkışmışlık ekseninde incelenecek; bu tabloda baskı, güvensizlik ve kutuplaşma gibi temalar ile medya gibi araçların rolü ele alınacaktır.

İkinci konuşmada bu psikososyal etkilerin birey ve toplumda travma deneyimine dönüşmesi, bu deneyimlerin anaakım psikolojide ele alınması sırasında ortaya çıkan yetersizlikler, sorunun birey-toplum ekseninde esnek biçimde ele alınmasını sağlayabilecek öneriler değerlendirilecektir.

Üçüncü konuşmada ise çeşitli topluluk temelli iyileşme mekanizmaları ele alınacak, aktivizm ve politik eylemlilik ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki kolektif deneyimler ve kolektif iyileşme kavramları ışığında tartışılacaktır.

“Siyasal İklimin Psikososyal Etkileri: Belirsizlik, Kısıtlayıcı Politikalar ve Sıkışmışlık”
Özge Şahin

Bu sunum, bireylerin psikolojik sağlıklarının, içinde yaşadıkları toplumdan ve siyasi ortamdan bağımsız olmadığı olgusundan hareketle, son yıllarda özellikle de çeşitli bağlamlarda siyasi baskının ve bununla ilintili olarak ortaya çıkan değişimlerin kişilerin hayatlarının farklı alanlarındaki etkisini tartışacaktır. Sunumda belirsizliğin, kısıtlayıcı politikaların ve bunların toplumun çeşitli kesimlerinde oluşturduğu sıkışmışlık hissinin psikososyal yansımaları; baskı, güvensizlik ve kutuplaşma temaları ile ele alınacaktır. Ayrıca medyanın buradaki rolü de gözden geçirilecektir.

Sunumun ilk bölümünde Türkiye’deki güncel siyasal iklimde sıklıkla gördüğümüz belirsizlik, ekonomi politikalarındaki değişimler ve yankıları, kutuplaşma, güven algısının yitimi, şiddetin yaygınlığı ve cezasız kalması gibi deneyimler ile bu deneyimlerin kişilerin günlük hayatlarını nasıl ve ne ölçüde şekillendirip ve kısıtladığı değerlendirilecektir. İfade özgürlüğünün kısıtlanması ile kamusal ifadenin giderek daraltılması, bunun toplumun çeşitli kesimlerinde yol açtığı içsel gerilimler ve buradan doğarak birbirini besleyen mekanizmalar incelenecektir.

Sunumun ikinci bölümünde, güvensiz hisseden bireyler ve toplulukların güvenliklerini sağlamak için daha fazla susma, otokontrol ve otosansüre dayalı geliştirdikleri stratejiler ve bu stratejilere duydukları ihtiyaç ele alınacaktır. Kutuplaşma ve baskının ve bu ihtiyacı pekiştirdiği ve kolektif anlatının eksildiği noktalar tespit edilecektir. Bu bağlamda medyanın rolü de ele alınacak ve gelinen noktada özellikle şiddetin daha fazla hedef aldığı kadınlar, çocuklar, hayvanlar, doğa gibi gruplara ve buradaki deneyimlere de yer verilecektir. Son olarak sosyal koruma söylemlerinin özellikle bu gruplar için tersine işlediği noktalar tartışılacaktır.

Kuramsal olarak sunum toplumsal stres kuramından; Judith Butler’ın temsil, ses ve kamusal alan üzerine perspektifinden ve eleştirel topluluk psikolojisi yaklaşımından yararlanacaktır. Aynı zamanda yapısal şiddet ve medyanın ahlaki panik aracı olarak kullanılmasına yönelik yaklaşımlardan da faydalanılacaktır.

Bu sunumun amacı siyasal iklimin psikososyal etkilerini geniş bir çerçeveden görebilmeyi kolaylaştırmak; burada kendini besleyen mekanizmaların oluşumu ve korunumu ile bu mekanizmaların bireylerin ve toplulukların üzerindeki yansımalarını tartışabilmektir.

“Baskının Dönüşümü: Bireysel Patoloji mi, Toplumsal Travma mı?”
Ekin Çakır

Bu sunum, siyasal düzlemdeki baskının bireydeki ve toplumdaki yansımalarına klinik psikoloji perspektifinden bakacak, bu baskının deneyimlenme biçiminin birey ve toplum üzerindeki travmatik etkisini inceleyecek, bunu yaparken de bu deneyimlerin anaakım psikolojide ele alınması sırasında ortaya çıkan yetersizlikleri ve sorunun birey-toplum ekseninde esnek biçimde ele alınmasını sağlayabilecek önerileri değerlendirecektir.

Sunumun ilk bölümünde süreğen baskı ve stres ortamlarında ortaya çıkan ve *belirti* olarak sınıflandırılabilecek çeşitli tepkiler ve bu tepkilerin işlevsellikleri bireysel ve toplumsal açıdan gözden geçirilecektir. Bu noktada bireysel düzeyde yapılan işlevsellik değerlendirmeleriyle tepkilerin toplumsal düzeydeki anlamları da karşılaştırılacaktır. Anaakım psikolojinin ve yaygın klinik psikolojik bakışın buradaki yetersizliği ve sistemik eşitsizlikleri görünmez kılma eğilimi tartışılacaktır.

Sunumun ikinci bölümünde, bu süreğen stres tepkilerinin bireysel psikopatoloji çerçevesinde mi yoksa toplumsal travma çerçevesinde mi daha anlamlı olabileceği çeşitli örneklerle değerlendirilecek; bu değerlendirme sırasında sosyal adalet duygusunun yitimi, güvensizlik hissinin etkileri, toplumun çeşitli kesimlerinin tanık olarak rolü ve etkisi gibi noktalar da incelenecektir. Son olarak psikologların toplumsal travma olarak deneyimlenen bu süreğen baskı dönemlerinde tanıklık, eşlik etme ve sağaltım başlıklarındaki sorumluluğu gözden geçirilerek çeşitli öneriler paylaşılacaktır.

Sunumda özellikle travma ekolojik bir modelden ele alınacak, tanıklık ve adalet kavramlarının etkileri Judith Herman’ın yaklaşımlarıyla tartışılacaktır. Anaakım psikolojinin değerlendirilmesi eleştirel topluluk psikolojisi perspektifinden ve psikopolitik geçerlik kavramı ışığında yapılacak ve bu değerlendirmeler sırasında Mary Watkins ve Maritza Montero’nun özgürleşme psikolojisindeki kuramsal yaklaşımlarından yararlanılacaktır.

Bu sunumun amacı, siyasal baskının bir toplumsal travma deneyimine dönüştüğü dönemlerde, bireylerin tepkilerinin toplumsal dinamiklerden ayrı tutulamayacağını hatırlatmak; bu tepkiler değerlendirilirken toplumsal faktörlerin, yalnızca tepkilerin ortaya çıkışını hızlandıran sebepler olarak değil, aynı zamanda tepkilere toplumsal travmaların sona erebilmesi için çeşitli işlevler yükleyen etmenler olarak ele alınması ve dolayısıyla stres tepkilerine yaklaşımda da etkili olması gerektiği fikrinin görünür kılınmasıdır.

“Dayanışmanın Psikolojisi: Kolektif Onarım Mümkün mü?”
Melis Demircioğlu

Bu sunum, siyasal baskı, toplumsal belirsizlik ve kutuplaşma ortamlarının yalnızca bireysel ruh sağlığını değil, kolektif psikolojik dayanıklılığı da aşındırdığı bir düzlemde, psikolojik onarımın bireysel müdahalelere indirgenemeyeceğini savunmaktadır. İlk iki panelde ele alınan toplumsal baskının birey üzerindeki psikolojik etkilerinden yola çıkarak, bu sunum, söz konusu etkilerin kolektif düzeyde nasıl karşılandığını, dönüştürüldüğünü ve politik bir direniş zeminine nasıl evrilebileceğini tartışmaktadır.

Sunumun ilk bölümünde, bireysel olarak yaşanan tükenmişlik, umutsuzluk ve kayıtsızlık duygularının, kolektif bir düzlemde nasıl yeniden anlam kazandığı ve ortak bir dayanıklılık zemini üretebildiği değerlendirilecektir. Yas, umut, öfke ve merhamet gibi duyguların sadece içsel kaynaklar değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı mümkün kılan ortak taşıyıcılar olduğu; bu duyguların kolektif biçimde sahiplenilmesinin bireylerin güçlenmesini mümkün kıldığı savunulacaktır.

İkinci bölümde, politik krizin doğurduğu psikolojik yüklerin sadece bireysel terapiyle değil, dayanışma yapıları, ortak eylemlilik ve sosyal bağların yeniden inşası yoluyla hafifletilebileceği ileri sürülecektir. Aktivist tükenmişlik ve merhamet yorgunluğu gibi olgular, sadece bir aşırı maruziyetin değil, aynı zamanda ortaklaştırılamamış yüklerin sonucu olarak ele alınacak; kolektif sahiplenmenin psikolojik bir koruyucu faktör olarak işlevi tartışılacaktır.

Kuramsal olarak sunum, Judith Herman’ın travma ve iyileşmeyi tarihsel ve politik bağlamda düşünmeye çağıran yaklaşımına, Lauren Berlant’ın kırılganlık ve duyguların kamusal örgütlenişine dair kavramlarına, Kristin Neff’in öz-şefkat çerçevesinin kolektif yorumlarına dayanmaktadır. Ayrıca aktivist psikoloji yaklaşımı, psikolojik dayanıklılığı bireysel bir içsel süreçten ziyade toplumsal ve etik bir konumlanış biçimi olarak ele almakta; Paulo Freire’nin umudu eleştirel bilinçle birlikte kavrayan özgürleşimci pedagoji perspektifi ise, iyileşmeyi pasif bir uyum değil, adalet ve dönüşüm odaklı bir kolektif süreç olarak tanımlamaktadır.

Bu sunum, psikolojik sağaltımı yalnızca bireyin iç dünyasında konumlandıran dar çerçeveleri sorgulamaya; iyileşmeyi, ortak yüklerin birlikte taşındığı ve dönüşüm arzusuyla örgütlenen kolektif bir süreç olarak düşünmeye çağırmaktadır. Psikolojinin, toplumsal travmalar karşısında tanıklık eden, eşlik eden ve dönüştürücü ilişkilenme biçimlerini çoğaltan bir alan olarak yeniden kurgulanması gerektiği savunulmaktadır.

30009 - Klinik Psikoloji
Panel 8: Tabelasız Oda: Çeşitlilik, Kapsayıcılık Ve Erişilebilirlik
Panel Başkanı: Alperen Aşanbuğa[1]
Panelistler: Alperen Aşanbuğa[1], Duygu Kayaman[2], Niyazi Koçak[3], Şirin Ayça Sayılır[4]
[1]Eker Süt Ürünleri, Bursa
[2]Microsoft, İstanbul
[3]Hugo Boss, İzmir
[4]TAV Airports Holding, İstanbul

Panel Özeti
Panelde, iş yaşamında çeşitlilik, kapsayıcılık ve erişilebilirlik uygulamalarının çok boyutlu ele alındığı, saha deneyimleriyle güçlendirilmiş bir tartışma alanı sunulmaktadır. "Tabelasız Oda"; bireylerin kurumsal yapılarda etiketlenmeden, ayrıştırılmadan, yalnızca varoluşlarıyla kabul gördüğü bir organizasyonel kültürü simgeler. Bu bağlamda panel, kapsayıcılığı sadece belirli gruplara tanınan bir ayrıcalık değil, tüm çalışanlar için örgütsel adaletin, motivasyonun ve aidiyetin yapıtaşı olarak konumlandırmaktadır.
Panel, iş hayatında engellilik ve nöroçeşitlilikten, fiziksel ve dijital erişilebilirlik uygulamalarına, kurum kültürlerinde çeşitlilik ve kapsayıcılık politikalarından, sürdürülebilirliğe kadar geniş bir uygulama alanını kapsamaktadır. Panelin özgün değeri, çeşitliliğin yalnızca temsil düzeyinde değil; sistem, iletişim ve liderlik pratiklerinde nasıl içselleştirilebileceğine dair çok disiplinli ve uygulanabilir yaklaşımlar sunmasıdır. Panel, hem uygulayıcı profesyoneller hem akademisyenler için kurumsal kapsayıcılığın sınırlarını yeniden çizen bir içerik sunmaktadır.

“İş’te Nöroçeşitlilik”
Alperen Aşanbuğa
Sunumda, iş hayatında nöroçeşitliliğe dayalı uygulamaların çalışma ortamlarına etkisini ve kapsayıcı uygulamaların kurumsal kültürde nasıl dönüşüm yaratabileceğini genel hatlarıyla ele alacaktır. Nöroçeşitliliğin iş dünyasına kazandırdıkları saha tecrübelerine dayanarak aktarılacaktır.

“Daha Erişilebilir Bir Dünya”
Duygu Kayaman
Sunum, farklı bireylerin iş ortamlarına katılımını kolaylaştıran erişilebilirlik anlayışlarını odağına alacaktır. Hem teknolojik hem de yapısal olanaklar üzerinden, engelliliğe ya da farklı algısal ihtiyaçlara sahip bireylerin iş yaşamındaki yerini güçlendirecek örnekler ve ilkeler paylaşılacaktır. Bu bağlamda, çeşitliliğe açık ve katılımcı çalışma ortamlarının nasıl mümkün olabileceği genel bir çerçevede tartışılacaktır.

“Çalışma Yaşamında Engelli Bireyler”
Niyazi Koçak
Engelli bireylerin çalışma hayatındaki yeri, karşılaştıkları zorluklar ve bu alanda geliştirilen destek mekanizmaları üzerine genel bir değerlendirme sunulacaktır. İstihdam politikaları, kurumsal düzenlemeler ve çalışan deneyimi çerçevesinde iyi uygulama örneklerine de yer verilecektir.

“Kurum Kültürlerinde Çeşitlilik ve Kapsayıcılık Çalışmak için Psikolojik Dayanıklılık”
Şirin Ayça Sayılır
Çeşitlilik ve kapsayıcılık her şirket için sosyal arzulanır bir hedef gibi görünse de, uygulamada bu kültürü yaşatmak ciddi dirençlerle karşılaşabilir. Bu sunumda, özellikle kurumlarda DEI alanında çalışanların zorlayıcı süreçlere karşı nasıl dayanıklı kalabilecekleri ele alınacaktır. Kapsayıcılık için mücadele eden profesyonellerin karşılaştığı görünmez yükler, mikro stresörler ve kurumsal iklimin etkileri tartışılacak; bireysel sınırların korunması, mesleki motivasyonun sürdürülebilirliği ve dayanıklılığı artıran kolektif yapılar gibi konulara değinilecektir.

30004 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji
Panel 3: Türk Ulusal Zeka Ölçeği (TUZÖ)*
Panel Başkanı: Sirel Karakaş[1]
Panelistler: Sirel Karakaş[1], Emel Erdoğan Bakar[2], Elvin Doğutepe[3]
[1]Doğuş Üniversitesi, İstanbul
[2]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara
[3]Başkent Üniversitesi, Ankara

Panel Özeti
Zeka, insan zihninin en karmaşık işlevi olup ölçülmesinde standardize zeka testleri kullanılır. Zeka testleri, büyük çoğunlukla, 20. yüzyılın ilk yarısında geliştirilmiş olan iki-faktörlü zeka kuramlarına dayanır. Ülkemizin eğitim-öğretim ve sağlık gibi uygulama alanları ve bilimsel araştırmalarda, zeka, uzun yıllar boyunca Wechsler Çocuklar için Zeka Testi-Geliştirilmiş Formu (WISC-R) ile ölçülmüştür. Orijinali 1949'da yayımlanmış olan WISC-R'ın ülkemize standardizasyonu 1974'te yayımlanmış, test, güncelleme revizyonu yapılmaksızın 40 yılın üstünde kullanılmıştır. Yakın tarihte bir başka Wechsler testinin (WISC-IV) standardizasyon çalışması yapılmıştır. Zekayı ölçme açısından dışa bağımlı olmayan, özgün bir test geliştirme yönündeki ilk adım Anadolu Sak Zeka Ölçeği (2016) ile atılmıştır. Türk Ulusal Zeka Ölçeği* (TUZÖ), Kamu AR-GE Projelerini Destekleme Programı kapsamında TÜBİTAK tarafından açılan 1007-MEB-2015-01 numaralı çağrı için KAMAG grubuna sunulan, 115G058 numaralı çatı proje ve alt projeler kapsamında geliştirilmiştir. Bilim tarihi zekayı açıklayan çok sayıda kuramı içerir. Bu kuramların psikometrik (ya da faktör analitik) olarak sınıflandırılan grubunda Wechsler ve Stanford-Binet testlerinin kuramsal temelini de oluşturan Spearman'ın iki faktörlü kuramı yer alır. Bilişsel olarak sınıflandırılan ikinci grupta, örneğin, Gardner'ın Çoklu Zeka Kuramı, Naglieri ve Das'ın PASS Kuramı, Renzulli'nin Üç Çember Kuramı bulunur. Uzun bir geçmişi (Cattell, 1941) olup günümüzün en kapsamlı açıklamasına evrilmiş olan Cattell-Horn-Carroll kuramı, günümüzdeki en kapsamlı zeka açıklamasıdır. TUZÖ'nün kuramsal dayanağı bilim tarihinin bu en kapsamlı zeka açıklaması olup alt testler, CHC'deki geniş ve dar zeka alanları doğrultusunda kurgulanmış; test maddeleri de söz konusu alanları ölçmek üzere geliştirilmiştir.

"TUZÖ'nün Amaç, Kapsam ve Sonuçları"**
Sirel Karakaş
Türk Ulusal Zeka Testi (TUZÖ)* projesinin amacı, CHC kuramına dayanan özgün ve ulusal bir zeka testi geliştirmek ve onun standardizasyon işlemlerini gerçekleştirmektir. Katılımcılar: Örneklem, T.C MEB kapsamında eğitim gören, 3-22 yaş aralığındaki 23,700 sağlıklı katılımcıdan oluşmuştur. Katılımcılar, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması-II (İBBS-II) kapsamındaki 26 bölgeden, kota tabanlı tabakalı seçkisiz örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Yöntem: TUZÖ'nün, T.C. MEB kapsamında ve İBBS-II bölgelerinde görev yapmakta olan uzmanlardan belirli ölçütleri karşılayanları tarafından uygulanması gerekmektedir. Belirlenen 253 uzmana önce uzaktan daha sonra yüz yüze birer haftalık TUZÖ uygulama ve puanlama eğitimi üç aşamada verilmiştir. TUZÖ'nün Kağıt-Kalem Test (KKT) ve bununla birebir aynı Bilgisayar Tabanlı Test (BTT) uygulaması oluşturulmuştur. Projenin Deneme Uygulaması için 145 alt test kurgulanmış, KKT ve BTT uygulamalarındaki sekizer paralel form için toplam 21,136 madde hazırlanmıştır. Projenin Norm Uygulamasında paralel form sayısı beşe, madde sayısı toplamda 6250'ye indirgenmiştir. Bulgular: TUZÖ'nün paralel formlar güvenirliği .80-.99, iç-tutarlık güvenirliği .83-.89, yargıcılar-arası güvenirliği .88-.93 arasındadır. Kurultu geçerliği için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, TUZÖ'nün CHC kuramı doğrultusunda oluşturulan yapısını desteklemiştir. Uç gruplar geçerliği, üstün yetenek grubu ile onlarla yaş ve sınıf açısından eşleşen norm grubunda analiz edilmiş; üstün yetenek grubu lehine olmak üzere anlamlı farklar elde edilmiştir. Gelişim geçerliği 6-22 yaş grubunda, biri hariç tüm alt testlerde gözlenmiştir. Normalizasyon sürecinde ham puanlar ölçek puanlarına (10±3), zekanın geniş yetenek alanlarındaki alt ölçek puanlarının toplamları standart puanlara (100±15), standart puanlar da zeka bölümlerine (IQ) dönüştürülmüştür. Tartışma: CHC Kuramına dayanan, KTT ve BTT uygulamaları olan, Deneme ve Normalizasyon Uygulamalarındaki örneklemleri İBBS-II sınıflaması temel alınarak tabakalı seçkisiz örnekleme tekniği ile oluşturulan, TUZÖ, psikometrik açıdan ulusal bir testtir. Hedef kitlesi okul öncesinden erken yetişkinlik dönemine kadar uzanır. Zekanın geniş ve dar alanları için hazırlanmış

olan görev senaryoları ve ilişkili maddeler özgündür, mümkün olan alanlarda da kültürel ögelerden oluşturulmuştur. Daha önceki testlerin deşifre olma sorunu, nihai TUZÖ'nün beş paralel form hazırlanması suretiyle asgariye indirilmiştir. Sonuç: Çağdaş ve kapsamlı CHC kuramına temellenen, psikometrik ölçütleri tatminkar düzeyde karşılayan, özgün ve ulusal TUZÖ; temel bilim araştırmaları, ayrıca, psikiyatrik ve nörolojik bozuklukların tanısı, izlem ve bilişsel rehabilitasyonu için güvenilir ve geçerli bir ölçme aracıdır. BTT uygulaması ile, TUZÖ; yapay zeka çalışmalarıyla bütünleşebilecek, insan zekası ile yapay zekanın uyumlandırılması çalışmalarında da kullanılabilecektir.
**TÜBİTAK-KAMAG-Proje No: 115G093*

"TUZÖ'nün Zeka Ölçümüne Getirdiği Yenilikler"***
Emel Erdoğan Bakar
Cattell-Horn Carroll (CHC) Kuramı, günümüzde zekayı ölçmek amacıyla geliştirilmiş en kapsamlı psikometrik kuramdır. CHC Kuramı'na göre zeka 17 geniş alan altındaki 84 dar alandan oluşur. Ülkemizde zekâyı ölçmek için geliştirilmiş olan Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği-IV dört, WISC-V beş, Anadolu-Sak Zeka Ölçeği (ASİS) üç faktörü ölçer. Özgün ve ulusal niteliklere sahip olan TUZÖ'de*, CHC Kuramındaki 17 geniş alandan 13'ü ve dar alandan 50'si için kurgulanmış 145 alt test bulunmaktadır. TÜZÖ'nün insan faktörünü ve olası ölçüm hatalarını ortadan kaldıracak bilgisayar uygulanmasının olması alana getirdiği diğer bir diğer yeniliktir. Gerek ülkemizde gerekse yurt dışında en güncel zeka kuramı olan CHC'yi temel alan bu derece kapsamlı başka bir test bulunmamaktadır. TUZÖ'nün bu denli kapsamlı olması öncelikli olarak eğitim alanında okul öncesi dönemden itibaren çocuk, ergen ve erinlerin zihinsel/ bilişsel becerilerinin ölçülüp değerlendirilmesi için büyük bir avantaj sağlamakta ve elde edilen sonuçlar ışığında yeni eğitim programlarının düzenlenmesine olanak tanımaktadır. TUZÖ, zeka dağılımının bir ucunda olan üstün yetenekli çocukların seçilme sürecinde kullanılmaya başlanmıştır. Ölçeğin, zeka dağılımının diğer ucundaki zihinsel engelli çocuklarda, özel eğitime yönlendirme kararına yönelik olarak kullanılması planlamasına başlanmıştır. Geniş bir örneklemden elde edilmiş olan norm değerleri aracılığıyla, TUZÖ; psikiyatrik ve nörolojik hastalıklarla ilgili olarak tanılama, izlem ve tedavi etkinliğinin değerlendirilmesi sürecine, temel bilim çalışmalarına ve zihinsel işlevsellik durumuna ilişkin tıbbi ve yasal mercilerin kararlarına somut, kapsamlı ve güvenilir veriler sunmaktadır.
****TÜBİTAK-KAMAG-Proje No: 115G093*

"Bir Nöropsikolojik Test Bataryası Olarak TUZÖ"****
Elvin Doğutepe
Geleneksel zeka testleri, özelde g-faktörünü bir toplam IQ puanı ile özetlemeye yönelirken Cattell-Horn-Carroll (CHC) Kuramı zekayı geniş ve dar bilişsel yeteneklerin hiyerarşik bir modeli olarak tanımlar. Bu kapsamlı yapı, bireylerin bilişsel profillerinin daha ayrıntılı şekilde anlaşılmasına olanak tanır. Nöropsikolojik değerlendirme, bilişsel alanlardaki güçlü ve zayıf yönlerin doğru ve eksiksiz bir şekilde belirlenmesi; doğru tanı, tedavinin etkililiğinin değerlendirilmesi ve bireyselleştirilmiş rehabilitasyon programlarının oluşturulması için kritik öneme sahiptir. Mevcut nöropsikolojik test bataryaları genellikle farklı bilişsel alanlarda (örneğin dikkat, bellek, yönetici işlevler) ölçüm sağlayan bağımsız testlerden oluşur. Ancak bu testlerin kapsamlı bir kuramsal bütünleşimi veya bilişsel yeteneklerin alt faktörler düzeyinde ayırımı her zaman mümkün olmamaktadır. Örneğin uluslararası alan yazınında sıklıkla kullanılan nöropsikolojik bataryalardan olan Halstead-Reitan ve Luria-Nebraska gibi köklü bataryalar, nöropsikolojik değerlendirmeye önemli katkılar sunsa da, CHC kuramının sunduğu çok faktörlü ve hiyerarşik yapıyı sınırlı bir şekilde temsil ederler. Bu durum, karmaşık bilişsel tabloların tam olarak anlaşılmasında bazı kısıtlılıklar yaratabilir. Türk Ulusal Zeka Ölçeği (TUZÖ)* alt testleri için elde edilen norm değerleri, çağdaş zeka kuramı olan CHC'nin çok faktörlü yapısını ayrıntılı olarak temsil eder. Bu durumda, TUZÖ puanları, sadece bilişsel yetenekleri ölçmekle kalmaz, nöropsikolojik bozukluklara özgü bilişsel sorunların şiddeti ve niteliğini de ortaya koyar. Böylece, vakadaki dikkat bozukluğunun temelinde sadece dikkat eksikliğinin mi yattığı yoksa, örneğin, işlemleme hızı veya muhakeme becerilerindeki bir güçlüğün de mi bulunduğunu anlamak mümkün olur. Bu sunumda, TUZÖ'nün nöropsikolojik değerlendirme süreciyle kuramsal ve yapısal özellikleri doğrultusunda bütünleşmesi ve böyle bir yaklaşımın sağladığı pratik yararlar üzerinde durulacaktır. Bilişsel profillemeye daha duyarlı olan TUZÖ kuramsal çerçevesinin klinik tanı

süreçlerini güçlendirmeye ve bireye özel rehabilitasyon programlarının geliştirilmesine sağlayacağı katkılar vurgulanacaktır.

*****TÜBİTAK-KAMAG-Proje No: 115G093*

**Bu panelde yer alan araştırmalar TÜBİTAK-KAMAG- Çatı Proje No: 115G058, Alt projeler: 115G091, 115G092, 115G093 Projeleri kapsamında yürütülmüştür.*

30015 – Sinirbilim ve Nöropsikoloji
Panel 6: Nöropsikolojinin Klinik Uygulamaları: Bilişsel Testlerden Terapötik Stratejilere
Panel Başkanı: Öget Öktem Tanör[1]
Panelistler: Sanem Sultan Yörük Öner[1], Şükriye Akça-Kalem[1], Deniz Büyükgök[1], Erol Yıldırım[2]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul
[2]Medipol Üniversitesi, İstanbul

Panel Özeti
Klinik nöropsikolojik değerlendirme, yalnızca bireyin bilişsel performansını ölçmekten ibaret değildir; beyin işlevlerinin davranışsal yansımalarını çözümlemeyi, bozulmuş bilişsel sistemleri tanımlamayı ve bu bulguları klinik karar süreçlerine entegre etmeyi amaçlayan yapılandırılmış bir klinik yaklaşımdır. Bu panelde, nöropsikolojik değerlendirmenin temel ilkeleri, işlevsel kullanım alanları ve güncel uygulama örnekleri vaka temelli bir çerçevede ele alınacaktır.
Panelin ilk sunumunda, dikkat, yürütücü işlevler, bellek, dil, görsel-mekânsal beceriler ve sosyal kognisyon gibi temel bilişsel sistemlerin değerlendirilmesine yönelik kavramsal bir yapı sunulacaktır. Bu sunum, nöropsikolojik testlerin yalnızca performans ölçüm araçları değil, aynı zamanda bilişsel organizasyonun altında yatan mekanizmaları anlamaya yönelik klinik gözlem alanları olduğunu vurgulamaktadır.
İkinci sunumda, nöroloji kliniğinde gerçekleştirilen nöropsikolojik uygulamaların ayırıcı tanıya katkısı vaka örnekleriyle gösterilecektir. Alzheimer hastalığı, davranışsal varyant frontotemporal demans, Parkinson hastalığı demansı ve normal basınçlı hidrosefali gibi tablolar üzerinden, test verilerinin klinik karar süreçlerine nasıl entegre edildiği tartışılacaktır. Sunum, yalnızca tanıya değil, aynı zamanda müdahale planlamasına katkı sağlayan çok boyutlu bir değerlendirme anlayışını benimsemektedir.
Üçüncü sunum, psikiyatrik hastalıklarda nöropsikolojik değerlendirmenin yeri üzerine odaklanmaktadır. Şizofreni, bipolar bozukluk ve majör depresyon gibi klinik tablolarda bilişsel profilin ayırt edici yönleri ele alınmakta; nörogörüntüleme ve translasyonel modellerle ilişkilendirilerek kavramsal derinlik sunulmaktadır.
Son olarak, günümüzde giderek daha önemli hale gelen bilişsel rehabilitasyon süreci değerlendirilecek; klasik yaklaşımlar ile dijital ve bireye özel uygulamaların nasıl bütünleştiği vaka örnekleriyle aktarılacaktır.
Bu panel, klinik nöropsikolojik değerlendirmenin yalnızca tanısal değil, aynı zamanda yönlendirici, izleyici ve terapötik bir araç olarak kullanımına dikkat çekmektedir. Bilişsel sistemlerin yapılandırılmış ve bütüncül analizine dayanan bu yaklaşım, modern klinik uygulamanın vazgeçilmez bir bileşeni haline gelmiştir.

"Bilişsel Şebekeler Bağlamında Nöropsikolojik Değerlendirme Testlerine Kavramsal Bir Yaklaşım"
Sanem Sultan Yörük Öner
Nöropsikolojik değerlendirme, beyin-davranış ilişkisini anlamaya yönelik olarak, bilişsel işlevlerin sistematik biçimde incelenmesini sağlayan yapılandırılmış bir süreçtir. Bu değerlendirme, bireyin bilişsel yetilerindeki bozulmaların niteliğini ve düzeyini belirlemeyi amaçlar. Geliştirilmiş çok sayıda nöropsikolojik testin bulunduğu günümüzde, testlerin yalnızca bireysel performans ölçmekle kalmayıp, bilişsel işlevlerin organize yapısı hakkında da bilgi sunduğu kabul edilmektedir.
Bu sunumda, nöropsikolojik değerlendirme süreci test bazlı bir tanıtım yerine, kavramsal bir çerçeve üzerinden ele alınacaktır. Literatürde yaygın biçimde kabul gören beş temel bilişsel alan—dikkat ve yürütücü işlevler, dil, bellek, görsel-uzamsal işlevler (dorsal ve ventral yol işlevleri) ve sosyal kognisyon—temel alınarak, bu işlevsel alanların hangi tür testlerle değerlendirilebileceği tartışılacaktır. Sunum, her bir bilişsel alanın tanımlanmasına ve bu alanlara özgü değerlendirme araçlarının seçimi sürecine ışık tutacaktır.
Bilişsel alanların birbirinden izole olmadığı, çoğu zaman birden fazla sistemin birlikte çalıştığı nöropsikolojik profil tabloları göz önünde bulundurularak, testlerin çok boyutlu değerlendirme kapasitesi de ele alınacaktır. Bu çerçeve, klinisyenin test seçimini daha hedefe yönelik yapmasına, değerlendirme sürecini daha yapılandırılmış şekilde planlamasına ve sonuçları daha isabetli biçimde yorumlamasına olanak tanır.

Ayrıca, değerlendirme sonuçlarının yalnızca normatif verilerle karşılaştırmaya dayalı değil, bireyin bağlamsal özelliklerini ve şikâyet örüntüsünü de dikkate alan bir yaklaşımla nasıl ele alınabileceği örneklerle açıklanacaktır. Sunumun temel amacı, nöropsikolojik testleri yalnızca skor üretme aracı olarak değil, bilişsel sistemlerin işleyişine dair kavramsal bilgi sağlayan yapılandırılmış klinik araçlar olarak konumlandırmaktır.

"Nörolojide Klinik Nöropsikolojik Uygulamalar: Vaka Örnekleri"
Şükriye Akça-Kalem

Klinik nöropsikoloji, nörolojik hastalıkların değerlendirilmesinde yalnızca bilişsel işlevleri ölçmekle kalmayan, aynı zamanda tanısal karar süreçlerine yön veren, davranışsal ve nöroanatomik bütünlüğü analiz etmeyi mümkün kılan bir alt disiplindir. Bu sunumda, nöroloji kliniğinde uygulanan ileri düzey nöropsikolojik değerlendirmelerin, özellikle ayırıcı tanı süreçlerindeki belirleyici rolü vaka örnekleriyle aktarılacaktır.

Sunumda, en sık karşılaşılan demans türü olan Alzheimer hastalığı ile başlayarak, bu tabloda gözlenen özgül episodik bellek bozulmasının ayırt edici yönleri değerlendirilecektir. Özellikle kayıt aşamasındaki belirgin zayıflık, hatırlamanın tanımayla dahi desteklenememesi gibi bulgular üzerinden Alzheimer'a özgü profilin altı çizilecektir. Yaşlılık depresyonu ile Alzheimer hastalığı arasındaki klinik karışıklık riski, dikkat, motivasyon ve duygudurum temelli bilişsel etkilenimlerin nasıl ayırt edilebildiği üzerinden tartışılacaktır.

Daha nadir görülen ancak ayırıcı tanı açısından kritik öneme sahip olan davranışsal varyant frontotemporal demans, primer progresif afazi, kortikobazal dejenerasyon ve posterior kortikal atrofi gibi tablolar da vaka örnekleriyle ele alınacaktır. Frontotemporal demansta gözlenen içgörü kaybı, dürtüsellik, soyutlama zorlukları ve özellikle sosyal kognisyon alanındaki bozulmalar, empati eksikliği ve sosyal normlara uyum güçlüğü bağlamında değerlendirilecektir. Bu klinik özelliklerin hangi testlerle ve nasıl ortaya konduğu, görsel materyallerle desteklenerek sunulacaktır.

Ayrıca Parkinson hastalığı demansı ve normal basınçlı hidrosefali gibi müdahale edilebilir nörolojik sendromlarda, derin beyin stimülasyonu (DBS) ve shunt uygulamaları öncesinde yapılan nöropsikolojik değerlendirmelerin tanı ve tedavi kararlarına nasıl yön verdiği vaka bazında örneklendirilecektir.

Zengin video içerikleriyle bezenecek bu sunum, klinik nöropsikolojiyi yalnızca test skorlarına dayanan bir ölçüm yöntemi değil; tanısal, yönlendirici ve müdahaleye katkı sunan güçlü bir klinik araç olarak konumlandıracaktır.

"Psikiyatride Nöropsikolojik Değerlendirmenin Translasyonel İncelemesi"
Deniz Büyükgök

Translasyonel çalışmalar, temel bilimsel keşifler ile klinik uygulamalar arasındaki boşluğu kapatmayı hedefler. Ruh sağlığı özelinde translasyonel çalışmalar yapan araştırmacılar, psikiyatrik hastalıkların altında yatan nörobiyolojik mekanizmaları açıklamayı, kişiselleştirilmiş müdahaleler için yeni terapötik stratejiler ve biyobelirteçlere ulaşabilmeyi hedefler. Bu hedefler doğrultusunda teşhis, tedavi ve önleme çalışmalarında nörogörüntüleme, genetik ve hayvan modelleri oluşturma gibi yöntemler kullanılırken nöropsikolojik değerlendirme (NPD), psikiyatrik hastalıklar söz konusu olduğunda bilişsel bozukluklar ile semptomlar arasındaki ilişkiye dair derin bir anlayış sağlayabilmekte ve hastalığın seyrinin bilişsel öngörücülerini belirlemeye hizmet edebilmektedir.

Şizofreni, bipolar bozukluk, majör depresyon ve hatta minimum davranışsal belirtileri olan nöropsikiyatrik hastalıklarda bile, "bilişsel kayıp" klinik tablonun ortak bir özelliği olarak görülebilmektedir. NPD, psikiyatrik bozukluklarda etiyolojik açıdan ilişkili olduğu varsayılan beyin alanlarındaki işlev bozukluğu modellerini nöropsikolojik testlerle sınamanın yanı sıra, psikiyatri alanındaki araştırmacılara bilişsel bozulmalar ve davranışsal belirtiler arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması konusunda önemli bilgiler sağlar. Ayrıca bazı psikiyatrik bozuklukların heterojen formları arasında ayrım yapmak için bir yöntem sunar ve hastalık seyrinin bilişsel yordayıcılarını belirlemeye hizmet edebilir; örneğin yeme bozukluklarının alt tiplerinde farklı bilişsel özelliklerin klinik prezentasyonda da farklı yaratması gibi. Öte yandan, belirli psikiyatrik bozuklukları olan bireylerde güçlü ve zayıf bilişsel özelliklerin NPD ile ortaya konması, rehabilitasyon süreçlerinin planlanmasında katkı sunmaktadır.

Bu sunumda psikiyatrik örneklemlerden elde edilen nöropsikolojik test verilerinin, beyin yapısı ve işlevindeki anormallikleri yansıtacak şekilde nasıl yorumlanabileceğine odaklanılacak, ayrıca nöropsikolojik test verilerine eşlik eden beyin aktivasyonunu görüntüleme çalışmalarında (örn., fonksiyonel nörogörüntüleme yöntemleri) spesifik bilişsel destek noktalarını belirlemeye ne ölçüde hizmet edebildiği tartışılacaktır. Bu bağlamda İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Laboratuvarı'nda uygulanan nöropsikolojik testlerle son 15 yılda yapılan çalışmalar sosyal kognisyon kavramı etrafında tartışılacaktır.

"Bilişsel Rehabilitasyon; Yenisiyle Eskisiyle"
Erol Yıldırım

Bilişsel rehabilitasyon, travmatik beyin hasarı, inme veya nörodejeneratif hastalıklar gibi beyin hasarları sonrası ortaya çıkan bilişsel kayıpları (bellek, dikkat, dil, yürütücü-yönetici bilişsel yetiler ve sosyal biliş vb.) iyileştirmek veya telafi stratejileri öğretilmesi-geliştirmesi amacıyla uygulanan bir süreçtir. Bu rehabilitasyon, birçok farklı biçimde gerçekleştirilir:

1. Geleneksel (Konvansiyonel) Bilişsel Egzersizler

Geleneksel yöntemler, yüz yüze terapilerde uzmanların rehberliğinde uygulanan bilişsel egzersizleri içerir. Kâğıt-kalem testleri, hafıza kartları, mantık bulmacaları ve kelime ilişkilendirme oyunları gibi tekniklerle hastanın zihinsel becerileri güçlendirilmeye çalışılır. Örneğin, bir inme hastasına yönelik görsel-uzamsal beceri çalışmaları, fiziksel terapiyle entegre şekilde ilerletilebilir. Bu yöntemlerin avantajı, terapistin hastayı birebir gözlemleyerek anlık geri bildirim vermesidir. Ancak, maliyet ve ulaşılabilirlik açısından bazı kısıtlamaları olabilir.

2. Bilgisayar Destekli Hibrit Rehabilitasyon

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, bilişsel rehabilitasyon süreçlerinde bilgisayar tabanlı programlar ve sanal gerçeklik (VR) uygulamaları yaygınlaşmıştır. Özel yazılımlar, hastanın dikkat, bellek ve problem çözme becerilerini ölçerek kişiye özel antrenmanlar sunar. Örneğin, nörofeedback sistemleri, hastanın beyin dalgalarını geribildirim girdisi olarak alır ve kişinin konsantrasyonunu artırmasına katkı sunar. Ayrıca, oyunlaştırılmış (gamification) uygulamalar, motivasyonu artırarak rehabilitasyon sürecini daha etkili hale getirebilir. Bu yöntemler, geleneksel tekniklerden daha standartize edilmiş ve ölçülebilir sonuçlar sunar.

3. Nöromodülasyon ve İnvazif Olmayan Beyin Stimülasyonu (NIBS)

Son yıllarda, girişimsel olmayan beyin uyarımı (NIBS) teknikleri bilişsel rehabilitasyonda giderek daha fazla kullanılmaktadır. Transkraniyal Manyetik Uyarım (TMS) ve Transkraniyal Doğru Akım Uyarımı (tDCS) gibi yöntemler, beyin plastisitesine dayalı olarak nöronal bağlantıları güçlendirmeyi hedefler. Özellikle inme sonrası dil bozuklukları (afazi) veya dikkat eksikliği gibi durumlarda, NIBS yöntemleri geleneksel terapilerle kombine edildiğinde daha hızlı iyileşme sağlayabilir. Bu teknikler, non-invazif olmaları ve yan etkilerinin minimal olması nedeniyle güvenli bir seçenek olarak kabul edilir.

4. Tele-Rehabilitasyon (Uzaktan Bilişsel Terapi)

Özellikle pandemi sonrası dönemde yaygınlaşan tele-rehabilitasyon, hastaların ev ortamında bilişsel egzersizlere erişmesini sağlar. Mobil uygulamalar, online terapi seansları ve uzaktan izleme sistemleri sayesinde, coğrafi veya fiziksel engeller ortadan kalkar. Örneğin, bir demans hastası, tablet üzerinden hafıza oyunları oynayabilir veya terapistiyle video konferans yoluyla iletişim kurabilir. Bu yöntem, düzenli takibi kolaylaştırmasının yanı sıra maliyet ve zaman tasarrufu sağlar.

5. Gelecek Perspektifi: Kombine Yaklaşımlar ve Kişiselleştirilmiş Rehabilitasyon

Günümüzde en etkili bilişsel rehabilitasyon stratejileri, çeşitli yöntemlerin kombine edilmesiyle oluşturulabildiği gibi yapay zekâ destekli sistemler, hastanın performansını analiz ederek dinamik bir rehabilitasyon programı oluşturabilir.

Sonuç olarak, bilişsel rehabilitasyon artık yalnızca klinik ortamlarla sınırlı değildir. Gelişen teknolojiler, NIBS yöntemleri ve uzaktan erişim imkanları sayesinde, hastalar daha esnek ve kişiselleştirilmiş bir tedavi sürecinden faydalanabilmektedir. Bu çeşitlilik, bilişsel kayıpların telafisinde daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir model sunmaktadır.

30020 – Sosyal Psikoloji
Panel 9: Sosyal Gruplardan Gelen Bilgiyle Çevreci Davranışları Teşvik Etme Yolunda Yeni Stratejiler: Dinamik Norm ve Birey-Grup Uyumu
Panel Başkanı: Serap Akfırat[1]
Panelistler: Tuğçenaz Elcil[1], Erim Utku Küçüktopuzlu[2], Tolga Ergiyen[3]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
[2]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya
[3]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Panel Özeti
Muzafer Sherif'in otokinetik etki deneylerinden bu yana sosyal psikolojide önemli bir yere sahip olan norm kavramı, bireylerin belirsizlik durumlarında bir referans noktası oluşturmasına yardımcı olan, hangi davranışların uygun, yaygın ya da onaylanan davranışlar olduğunu belirlemede sosyal ipuçları sunan güçlü bir yönlendiricidir. Normlar, yalnızca bireysel kararları değil; aynı zamanda grup dinamiklerini, aidiyet hissini ve sosyal kimlik süreçlerini de derinden etkilemektedir.
Literatürde normlar farklı biçimlerde kavramsallaştırılmıştır: Bireysel düzeyde içselleştirilmiş normlar, etki türleri bakımından farklılaşan betimleyici (descriptive) ve buyruksal (injunctive) normlar, bağlama özgü beliren sosyal kimlikle ilişkili normlar ve yakın zamanda ortaya atılan, değişim süreçlerini anlamada giderek daha fazla önem kazanan dinamik normlar. Betimleyici normlar bir davranışın yaygınlığını, buyruksal normlar ise sosyal onay düzeyini yansıtırken; dinamik normlar, henüz yaygınlaşmamış ancak artış eğilimi gösteren davranışlara dair bir çerçeve sunmakta ve bu sayede gelecekte neyin normatif olacağına dair bir beklenti yaratarak davranış değişimini mümkün kılmaktadır.
Özellikle çevre ve iklim dostu davranışlar gibi toplumsal dönüşüm gerektiren alanlarda, norm temelli müdahaleler, bireyleri sadece mevcut davranışlara uyum sağlamaya değil, aynı zamanda davranış değişikliğine yönelmeye teşvik etmektedir. Bu bağlamda dinamik normlar, çevre psikolojisi ve davranışsal müdahale çalışmalarında umut vadeden bir araç olarak değerlendirilmektedir.
Bu derlemede, normlara dair kuramsal yaklaşımlar gözden geçirilecek; çevre ve iklim davranışları bağlamında bu normların nasıl işlev gördüğü tartışılacak; sosyal psikolojinin gelecekte normlar konusuna hangi açılardan yaklaşması gerektiğine dair yeni sorular ortaya konacaktır.

"Değişen Normlar ve Çevreci Davranışlar: Plastik Atık Krizine Yönelik Dinamik Norm Algıları ve Çevreci Davranış Niyetleri Arasındaki İlişki"*
Tuğçenaz Elcil
Hızlı ve fazla plastik tüketimi ve plastik atıkların yönetimi konusunda yeterli önlemlerin alınmaması sonucu karşı karşıya olduğumuz plastik atık krizi, canlıların yaşam alanlarını, insan sağlığını ve ekosistemin devamlılığını riske atan en önemli çevre sorunlarından biridir. Plastik kriziyle mücadele edebilmek için hem bireysel hem de kolektif boyutta kişileri ve grupları çevreci davranışlara teşvik etme stratejilerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Sosyal etkileşimlerin çıktılarından biri olan sosyal normların, kişilerin çeşitli tutumları ve davranışları benimseyip benimsemeyeceği konusunda önemli bir rolü vardır (Cialdini, 1999). Ancak sosyal normların çeşitli tutum ve davranışların benimsenmesi konusunda önemli bir rolü olduğunu gösteren birçok bulgu olsa da, literatürde genellikle çoğunluk normları üzerine yoğunlaşılmıştır. Halbuki normların statik yapısına odaklanmak, teşvik edilmek istenen davranışlar henüz çoğunluk normları olarak algılanmayan davranışlar olduğunda bazı kısıtlılıklar doğurabilmektedir. Yakın zamanda ortaya atılan "dinamik norm", "trending norm" gibi kavramlar, normların günümüzdeki statik yapısından ziyade yıllar içerisindeki değişimini vurgulayan dinamik yapısına odaklanmanın bu sorunu çözebileceğini işaret etmektedir. Geçmiş çalışmalar, azınlık normu gibi gözüken bazı davranışları teşvik etme konusunda normların zaman içindeki değişimini vurgulamanın etkili olabileceğini göstermektedir (örn., Mortensen vd., 2017; Sparkman ve Walton, 2017). Buradan hareketle, mevcut çalışmanın temel amacı, normların zaman içindeki değişim algısı ve beklentisi (dinamik norm) ile plastik atık kriziyle mücadeleye yönelik çevreci davranışlarda bulunma niyetleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca, geçmişten günümüze dinamik norm algısı ile çevreci davranış niyetleri arasındaki ilişkide, gelecekteki dinamik norm beklentisindeki artışın aracı rolü incelenmiştir. Normların benimsenebilmesi için referans grup ile özdeşleşme düzeyinin ve yeterlilik algılarının önemli faktörler olduğu göz önünde bulundurularak,

grupla özdeşleşme düzeyinin düzenleyici, yeterlilik algısının da aracı değişken rolleri incelenmiştir. Çalışma için 321 psikoloji öğrencisinin verileri analiz edilmiştir. Sonuçlar, farklı zaman dilimlerine dair dinamik norm algıları ile plastik krizine dair çevreci davranış niyetleri arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Beklendiği gibi, geçmişten günümüze dinamik norm algısı ile çevreci davranış niyetleri arasındaki ilişkide, gelecekteki dinamik norm beklentisinin aracı rolü bulunmuştur. Ayrıca, yeterlilik algısının, gelecekteki dinamik norm beklentisi ve çevreci davranış niyetleri arasındaki ilişkide aracı değişken rolü olduğu görülmüştür. Grup kimliği ile özdeşleşmenin ise dinamik norm algısı ve çevreci davranış niyetleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü ile ilgili anlamlı sonuçlar elde edilememiştir. Sonuç olarak bu çalışma, dinamik norm algısının, hem kişileri geleceğin çoğunluk normlarına şimdiden bir "ön-uyum" sağlamaya yönlendirerek hem de grubun çevreci konularda aksiyon almaya yeterli olduğu algısı yoluyla çevreci davranış niyetleri ile ilişkilendiğini göstermektedir. Bu bulgu, dinamik normlara dair müdahale çalışmalarının etkili bir strateji olabileceğini işaret etmektedir.
**Bu çalışma, panelistin doktora tezi kapsamında yapılmıştır.*

"İklim Dostu Davranışlarda Psikolojik Mesafenin Rolü Nedir? Psikolojik Mesafe ve Dinamik Normlar Üzerine Deneysel Bir İnceleme"
Erim Utku Küçüktopuzlu
İklim değişikliği, tüm canlıların yaşamını tehdit eden ve dünya genelinde milyonlarca insanın barınma, sağlık ve ekonomik koşullarını ciddi biçimde etkileyen küresel bir krizdir. Bu krizle mücadelede bireylerin sürdürülebilir iklim dostu davranışları benimsemesi önem taşımaktadır. Ancak, bireyler iklim değişikliğinin etkilerinin uzak bir gelecekte, uzak coğrafyalarda ve kendilerindense başkalarını etkileyen bir mesele olarak gördüğü, yani iklim değişikliğine yönelik psikolojik mesafe algıladığı belirtilmektedir. Bu algılanan psikolojik mesafenin iklim ve çevre dostu davranışların benimsenmesine bir engel oluşturduğu, bu bağlamda, psikolojik mesafeyi azaltmanın davranış değişimini teşvik edebileceği öne sürülmüştür. Ne var ki, hızla büyüyen literatüre rağmen, bu yaklaşımın etkililiğine dair bulgular tutarsız ve çelişkili olmuştur.
Bu çalışmada, bireyin iklim algısını değiştirmenin tek başına yeterli olmayabileceği; bireyin üyesi olduğu grup üyelerinin tutum ve davranışlarına ilişkin algıların, yani normların da sürece dâhil edilmesinin iklim dostu davranışları teşvik edebileceği beklenmiştir. Bu amaçla, zamansal ve mekânsal psikolojik mesafe ile dinamik normların değişimlendiği deneysel bir çalışma yürütülmüştür. Çevrimiçi ulaşılan 415 üniversite öğrencisinin yer aldığı çalışmada, katılımcılar ilk olarak iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini aktaran ve farklı zamansal (2035/2095) ve mekânsal (Türkiye/Dünya) çerçevede oluşturulmuş kolektif gelecek senaryolarına ait videolardan birini izlemek üzere rastgele atanmıştır. Ardından, katılımcılar ya iklim dostu davranışların üniversite öğrencileri arasında giderek yaygınlaştığını vurgulayan bir dinamik norm koşuluna ya da norm içermeyen bir kontrol koşuluna atanmıştır. Böylece 2 (zamansal mesafe: yakın/uzak) x 2 (mekânsal mesafe: yakın/uzak) x 2 (dinamik norm: var/yok) olmak üzere toplam sekiz deneysel koşul oluşturulmuştur.
İklim dostu davranışlar araştırmacılar tarafından oluşturulan öz-bildirim ölçeğiyle niyet düzeyinde ve davranışsal çaba görevi kullanılarak davranışsal düzeyde ölçülmüştür. Bulgular, iklim değişikliğinin etkilerini içeren kolektif geleceklere yönelik zamansal ve mekânsal mesafenin tek başına ya da bir arada azaltılmasının iklim dostu davranışları artırmadığını göstermiştir. Ancak dinamik norm belirginken zamansal mesafenin azaltılması, iklim dostu davranış niyetini arttırmıştır. Buna karşın, bu etki davranışsal çaba için gözlenmemiştir. Dahası, manipülasyonlara ait hiçbir temel ya da etkileşim etkisi davranışsal çabayı arttırmamıştır. Sonuç olarak bu çalışmayla, tek başına psikolojik mesafeyi yakınlaştırmanın iklim davranışlarını arttırmada yeterli olmadığı, dinamik normla bir arada düşünüldüğünde potansiyel bir katkısı olduğu, ancak bu katkının davranış niyetiyle sınırlı kaldığı görülmüştür.

"Birey–Grup Uyumu Perspektifinden Çevresel Kolektif Eylem"
Tolga Ergiyen
İklim kriziyle mücadelede bireysel farkındalık kadar, toplumsal düzeyde organize kolektif eylemler de büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, sosyal gruplara dayalı stratejilerin etkinliğinin yalnızca davranışsal içeriklere değil, bireylerin grup normlarıyla kimliksel, duygusal ve inanç bağlamında algısal uyumuna bağlı olduğu öne sürülmektedir. Birey–grup uyumu perspektifinden yola çıkan bu

araştırma, bireylerin kendi değerlendirmeleri ile grup üyelerine atfettikleri değerlendirmeler arasındaki algılanan uyumun (örn. kolektif yeterlik, öfke, meşruiyet ve ahlaki inançlar) çevresel kolektif eylem niyeti üzerindeki etkisini incelemektedir. İlk aşamada yürütülen çalışmada (N = 261), bireysel ve gruba atfedilen değerlendirmeler arasındaki uyumun kolektif eylem niyetiyle nasıl ilişkili olduğu analiz edilmiştir. Tepki yüzeyi analizi kullanılarak elde edilen bulgular, birey ve grup düzeyindeki algıların yüksek düzeyde ve uyumlu olduğu durumlarda kolektif eylem niyetinin en yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Buna karşılık, her iki algı düşük düzeydeyken kolektif eylem niyeti de en düşük düzeydedir. Algıların uyumsuz olduğu durumlarda ise, gruba atfedilen değerlendirmenin yüksek veya düşük olması, kolektif eylem motivasyonunu sırasıyla artırıcı ya da azaltıcı yönde etki etmektedir. İkinci çalışmada (N = 377) ise yarı-deneysel bir tasarım uygulanmıştır. Katılımcıların bireysel kolektif yeterlik algısı ölçülmüş ve yüksek/düşük olarak iki gruba ayrılmıştır. Ardından grup yeterlik algısı deneysel olarak manipüle edilmiştir. Bulgular, bireysel yeterlik algısının anlamlı bir etkisi olduğunu; grup düzeyindeki manipülasyonun ise tek başına anlamlı bir etki göstermediğini ortaya koymuştur. Ancak iki değişken arasında anlamlı bir etkileşim bulunmuştur. Buna göre, ilk çalışma ile paralel olarak hem bireysel hem grup yeterliği yüksek olarak algılandığında, kolektif eylem niyeti en yüksek düzeye ulaşmaktadır. Bu etkinin, çevresel kimlik düzeyi kontrol edildiğinde de anlamlı kalması, birey-grup uyumunun bağımsız bir motivasyon kaynağı olabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, çevreci hareketlerde sosyal normlara dayalı stratejilerin etkili olabilmesi açısından, normların görünür kılınması kadar, bireylerin bu normlara yönelik öznel algıları ve gruba ilişkin psikolojik uyum düzeyleri de anlamlı bir rol oynayabilir.

2. Gün

30043- Diğer
Panel 10: Toplumsal Dönüşümde Sivil Toplum: Tarihsel Derinlik, Dayanışma ve Kapsayıcılık Üzerine Bir Bakış: DEPSDA Modeli*
Panel Başkanı: Feyza Nur Ak[1]
Panelistler: Zeynep Gürler Yıldızlı[2], Batuhan Mikail Pusmaz[3], Tuğbanur Tekin[4], Nazan Rümeysa Gökalp[5], Feyza Nur Ak[1]
[1]Serbest Çalışma, İstanbul
[2]Türk Psikologlar Derneği, Hatay
[3]Serbest Çalışma, Ankara
[4]Serbest Çalışma, Bursa
[5]Türk Psikologlar Derneği, Ankara

Panel Özeti
Bu panel dizisi, afetler ve krizler bağlamında sivil toplumun rolünü, bireysel ve toplumsal güçlenme süreçlerini ve dayanışma kültürünü çok boyutlu bir perspektifle ele almaktadır.
İlk oturumda, sivil toplumun Antik Yunan'dan günümüze kadar olan tarihsel gelişimi ve yerelleşme boyutu incelenmektedir. Bu sunum, sivil toplumun kökenlerini, tarihsel kırılma anlarını ve özellikle son dönemlerde dijitalleşme ve yerel ihtiyaçlara duyarlılık gibi unsurlarla nasıl dönüştüğünü tartışmaktadır.
İkinci oturum, sivil toplum kuruluşlarının afet bölgelerine müdahale motivasyonlarını ve dayanışmanın dönüştürücü gücünü ele almaktadır. Etik, vicdani ve toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket eden STK'ların, afet sonrası yalnızca temel ihtiyaçları karşılamakla kalmadığı; psikososyal destek ve toplumsal bağların güçlenmesine de katkı sunduğu vurgulanmaktadır.
Üçüncü oturum, kapsayıcılık kavramını afet müdahale süreçlerine taşımaktadır. Psikolog bir panelist, afet sonrası farklı toplumsal kesimlerle yapılan çalışmalarda kapsayıcılığın anlamını ve sahadaki yansımalarını paylaşarak, örgütsel ve bireysel düzeyde kapsayıcılığın önemini vurgulamaktadır.
Dördüncü oturumda, gönüllülük motivasyonu hem bireysel hem de toplumsal güçlenmenin anahtarı olarak tartışılmaktadır. Gönüllülüğün, kriz dönemlerinde hızlı müdahale kapasitesi sağlamanın yanı sıra bireyin psikolojik iyilik halini ve toplumsal bağlarını nasıl beslediği ele alınmaktadır.
Son oturumda, Türk Psikologlar Derneği tarafından yürütülen DEPSDA Projesi'nin uygulamaları ve sonuçları paylaşılmaktadır. DEPSDA, sivil toplumun kriz zamanlarında nasıl hızlı, esnek ve yerel temelli çözümler geliştirebildiğinin somut bir örneğini sunarak, önceki oturumlarda ele alınan gönüllülük, kapsayıcılık ve dayanışma kavramlarını sahadaki deneyimlerle buluşturmaktadır.
Bu panel dizisi, afet sonrası süreçlerde sivil toplumun dinamiklerini, dayanışma ve katılımcılık odaklı bir bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Zeynep Gürler Yıldızlı
"Antik Yunan'dan 21. Yüzyıla Sivil Toplum"
Sivil toplumun kökeni, Antik Yunan'a kadar uzanır. Aristoteles'in "zoon politikon" kavramı, insanın toplumsal bir varlık olduğunu vurgular. Roma'da yurttaş hakları ve kamu alanı düşüncesi gelişmiştir. Orta Çağ'da sivil alan, kilise ve feodal düzenin etkisiyle daralmış; ancak loncalar, vakıflar gibi yapılar erken sivil toplum örnekleri olmuştur. 17. ve 18. yüzyıllarda Locke, Montesquieu ve Rousseau gibi düşünürler birey hakları, özgürlük ve devlet karşısında sivil alanın kuramsal temellerini atmıştır. Sanayileşmeyle birlikte 19. yüzyılda işçi sınıfı, sendikalar ve dernekler yoluyla sivil toplum alanında etkinleşmiştir. 20. yüzyılda totaliter rejimler sivil toplumu bastırmaya çalışmışsa da, Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle Doğu Avrupa'da sivil toplum önemli bir demokratik aktör olarak öne çıkmıştır. Küreselleşme ile birlikte sivil toplum uluslararası bir boyut kazanmış, STK'lar insan hakları, çevre ve kalkınma gibi alanlarda küresel etkili aktörler haline gelmiştir.
Osmanlı'da vakıflar, loncalar ve dini yapılar sivil toplumun işlevini kısmen karşılamış, Tanzimat ile birlikte modern anlamda dernekleşme başlamıştır. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında sivil toplum devletin denetiminde kalmış, Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi yapılar özerk olmamakla birlikte toplumu dönüştürme işlevi üstlenmiştir. 1950 sonrası çok partili yaşamla sivil alan canlanmış;

1961 Anayasası ile hak temelli örgütlenme imkânı doğmuştur. Ancak 1971 ve 1980 askeri müdahaleleri bu süreci kesintiye uğratmıştır.
1980 sonrası neo-liberal politikalarla devletin sosyal hizmetlerden çekilmesi, STK'ların sağlık, eğitim, yoksullukla mücadele gibi alanlarda aktifleşmesine neden olmuştur. 1990'lar kimlik ve hak temelli örgütlenmenin yükseldiği dönemdir. 2005 sonrası AB müzakereleri, sivil toplumu mali ve kurumsal olarak güçlendirmiştir.
2010'lar dijitalleşme, gençlik aktivizmi ve baskıların bir arada yaşandığı dönemdir. Gezi Direnişi tabandan gelen örgütsüz ama güçlü bir sivil hareket örneğidir. 15 Temmuz sonrası OHAL süreci sivil toplumu daraltmış, devletle uyumlu STK'lar öne çıkmıştır. 6 Şubat 2023 depremi, sivil toplumun kriz anlarında hızlı örgütlenme ve etkili müdahale gücünü göstermiştir. Bu dönemde yerelleşme önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel STK'lar, yerel ihtiyaçlara duyarlı çözümler üretir, katılımı artırır, hızlı ve esnek müdahale sağlar. Ancak finansman, kapasite ve siyasi baskılar gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu nedenle yerel aktörlerin desteklenmesi, dijital erişimin kolaylaştırılması ve katılımcı mekanizmaların güçlendirilmesi gerekmektedir.
Bu panelde sivil toplumun çağlar boyu gelişimi ve sürdürülebilirlikte yerelleşmenin önemi anlatılacaktır.

Batuhan Mikail Pusmaz
"Sivil Toplumun Afetlere Müdahale Motivasyonu ve Dayanışmanın Dönüştürücü Etkisi"
Bu oturumda Sivil Toplumun Afetlere Müdahale Motivasyonu ve Dayanışmanın Dönüştürücü Etkisi ele alınacaktır. Afetler, yalnızca fiziki yıkımı değil; aynı zamanda toplumsal dokuyu, bireylerin ruh sağlığını ve kolektif iyilik halini derinden etkileyen süreçlerdir. Bu noktada sivil toplum kuruluşları (STK'lar), afet bölgelerinde hem acil ihtiyaçlara yanıt veren hem de toplumsal dayanışmayı ve iyileşmeyi güçlendiren önemli aktörler olarak öne çıkar. STK'ların müdahaleleri sadece pratik yardımlar sunmakla sınırlı kalmaz; aynı zamanda etik, vicdani ve toplumsal sorumluluk bilincini de taşır.
STK'ların afet bölgelerine gitme motivasyonları üç temel başlık altında toplanabilir: Birincisi, insani yardım bilinci; başkalarının acılarını paylaşmak ve hafifletmek için gönüllü bir irade ortaya koymak.
İkincisi, toplumsal sorumluluk; kırılgan grupların ihtiyaçlarını görmek ve onların yanında durmak. Üçüncüsü, dayanışma kültürü; ortak yarar için topluca hareket etme ve toplumsal bağları güçlendirme isteği.
Bu motivasyonlar, afet bölgelerinde somut ve dönüştürücü etkiler yaratır. Yalnızca temel ihtiyaçların giderilmesiyle sınırlı kalmayan bu çalışmalar, psikososyal destek sağlayarak yalnızlık hissini azaltır, toplumsal güveni pekiştirir ve iyileşme kapasitesini artırır. Örneğin, gönüllü psikososyal destek hatları, çocuk dostu alanlar ve hızlı barınma çözümleri, afet bölgelerinde yalnızca fiziki değil, aynı zamanda travmanın yarattığı çaresizlik duygusuna karşı bir umut ışığı olur.
Ancak bu süreçte bazı eleştirel noktalar da dikkat çekmektedir. STK'ların çalışmaları zaman zaman "romantize edilmiş" bir şekilde sunulmakta; "sadece biz vardık" gibi söylemler, iyi niyetle bile olsa, kurumların veya bireylerin reklamını yapma riskini taşır. Böyle bir kurtarıcı rolü vurgusu, afetlerin karmaşık ve çok aktörlü yapısını gölgede bırakabilir; yerel halkın, kamu kurumlarının ve diğer aktörlerin katkılarını görünmez kılabilir. Oysa afet sonrası iyileşme, tüm bu aktörlerin kolektif çabalarıyla mümkün olur. Bu nedenle, STK'ların motivasyonlarını samimi, işbirlikçi ve sürdürülebilir bir şekilde kurgulaması ve katkı odaklı yaklaşması büyük önem taşır.
Bir diğer önemli eleştirel bakış açısı, afet bölgelerinde yapılan çalışmaların ilk aşamada yoğun ve coşkulu başlamasına karşın, uzun vadede sürdürülebilirliğin sağlanamaması ve gönüllülerin tükenmişlik yaşaması riskine işaret eder. Ayrıca, yerel dinamiklerin yeterince gözetilmemesi ve afetzedelerin ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamaması gibi sorunlar da gözlemlenebilir.
Sonuç olarak, STK'ların afet bölgelerine yalnızca yardım değil; aynı zamanda toplumsal bir ruh hali ve kolektif bir vicdan taşır. Bu motivasyon ve dayanışma kültürü, afetlerin yarattığı kayıpların onarılmasında ve toplumun uzun vadeli iyileşme sürecinde temel bir rol oynamaktadır. STK'lar olarak, yerel topluluklarla birlikte hareket etmek, karşılıklı öğrenmeyi ve kalıcı çözümler üretmeyi mümkün kılar. Afet müdahale süreçlerinde yalnız değil, birlikte olduğumuzu bilmek; gerçek iyileşmeyi ve dönüşümü besler. Dolayısıyla, dayanışmanın ve sivil toplumun değeri sadece afet anlarında değil; her zaman hatırlanmalı ve birlikte üretmenin iyileştirici gücü vurgulanmalıdır.

Tuğbanur Tekin
"Kapsamak: Sivil Toplumdan Psikoterapiye Kapsayıcılığın Katmanları"
Bu sunumda, 6 Şubat 2023 depremlerinin ardından Türk Psikologlar Derneği tarafından yürütülen Deprem Psikososyal Dayanışma Ağı kapsamında sahada görev alan bir psikolog olarak deneyimlerimi, kapsayıcılık kavramı ekseninde ele alacağım.
"Kapsamak", sadece içine almak değil; korumak, duyumsamak, yer açmak, görünür kılmak ve bağ kurmaktır. Bu anlam katmanları sayesinde, hem bireysel hem kolektif dönüşümün anahtar kavramlarından biri haline gelmiştir. Kapsayıcılık; bireylerin sosyal, kültürel ve psikolojik farklılıklarını anlamaya ve entegre etmeye dayanan çok katmanlı bir yaklaşımdır. Afet sonrası müdahalelerde, yalnızca travma tepkileri değil; sosyal bağlar, kültürel kimlikler ve günlük yaşam becerileri de zedelenir. Bu nedenle güven, aidiyet, öz-etkinlik ve umut gibi unsurların yeniden inşası, sahada yürütülen kapsayıcı müdahalelerin merkezinde yer almalıdır.
Benim sahadaki deneyimim, bu ilkelerin pratikte nasıl somutlaştığını gösterdi. Çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelli bireyler, göçmen ve mülteciler gibi farklı gruplarla çalışırken; sabit müdahale kalıplarındansa esnek, kültürel olarak duyarlı ve topluluğun dinamiklerine uygun yollar izlemek gerekti. Bu bağlamda sivil toplumun, sahada çalışan uzmanlara yerel bilgi, erişim ve güven inşasında sağladığı katkı, kapsayıcılığın yalnızca bireysel bir beceri değil, örgütlü bir sorumluluk olduğuna işaret eder.
Sivil toplum kuruluşları, afet sonrası toplumun toparlanma sürecinde, kırılgan grupların ihtiyaçlarının görünür kılınması ve müdahale planlarına entegre edilmesi açısından kritik bir rol oynar. Ancak bu rolün sürdürülebilir ve etkili olabilmesi için kendi iç işleyişlerinde de kapsayıcılığı ilke edinmeleri gerekir. Gönüllü katılım süreçleri, iletişim dili ve karar alma mekanizmalarında temsil eşitliği gibi unsurlar, psikososyal dayanışma kadar örgütsel sağlığı da besler.
Bireysel düzeyde, sahada çalışan uzmanların kendi sınırlarını, ihtiyaçlarını ve duygularını fark etmesi, sürdürülebilir mesleki dayanıklılık açısından belirleyicidir. Travmatik etkilenimlerin ruhsal yüküyle karşılaşırken, zorlayıcı duygularla yargılamadan temas kurabilmek ve meslektaş dayanışmasından güç almak önemlidir. Kapsayıcılığı yalnızca başkalarına yöneltmek değil, aynı zamanda kendimizi de bu çerçeveye dahil etmek sahadaki yükü hafifletici bir unsur olabilir.
Terapötik düzeyde ise, kapsayıcılık; danışanın tüm duygularına ve dirençlerine şefkatle alan açmak, onu sabitlemeden duyabilmektir. Bu yaklaşım, özellikle kriz ortamlarında güvenli ve düzenleyici bir ilişki kurulmasına olanak tanır.
Bu sunumda, hem kuramsal zemin hem de sahadaki yaşantılar ışığında kapsayıcılığı; toplumsal, kişisel ve terapötik düzlemlerde tartışmayı hedefliyorum. Toplumun dönüştüğü bir süreçte, bizlerin de dönüşen mesleki duruşumuzu görünür kılmak ve bu dönüşümde birbirimizi kapsayabilmek, sunumun ana eksenini oluşturacaktır.

Nazan Rümeysa Abdullah
"Gönüllülük Motivasyonu: Bireysel ve Toplumsal Güçlenmenin Anahtarı"
Gönüllülük, bireyin maddi bir beklenti içinde olmadan, toplumsal fayda sağlamak amacıyla zamanını, bilgisini ve emeğini paylaşmasıdır. Modern toplumların dinamik yapısında gönüllülük, yalnızca bir yardım biçimi değil; toplumsal dayanışmanın, katılımın ve sorumluluğun somut bir göstergesidir. Gönüllü faaliyetler, sivil toplumun kalbini oluşturur. Bu faaliyetler aracılığıyla bireyler hem topluma katkıda bulunur hem de kendilerini geliştirme imkânı bulurlar.
Son yıllarda dünyada ve Türkiye'de sivil toplumun geçirdiği değişimle beraber gönüllülük kavramı ve gönüllülüğe bakış açısı da hızla değişmektedir. Gönüllülüğün karşılıksız ve beklentisiz iyilikten ibaret olduğu anlayış, yerini bireylerin içsel ve dışsal motivasyonlarını anlayarak sorumluluk bilinci ile hareket etmesi anlayışına bırakmaktadır. Bu dönüşüm, gönüllülüğün hem bireysel hem de toplumsal düzeyde daha sürdürülebilir ve etkili bir hale gelmesini mümkün kılmaktadır.
Gönüllülüğü sürdüren temel unsur, bireyin içsel motivasyonudur. Bu motivasyonun kaynakları arasında başkalarına yardım etme arzusu, aidiyet duygusu, kişisel gelişim, anlam arayışı ve değerlerle uyum yer alır. İnsan psikolojisinde, özellikle kendini gerçekleştirme ihtiyacı gönüllülükle doğrudan ilişkilidir. Gönüllü olarak başkalarına destek olan bireylerde yaşam memnuniyeti, psikolojik iyi oluş, özsaygı ve empati gibi olumlu özelliklerin daha yüksek olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur. Aynı

zamanda gönüllülük, bireyin yalnızlık duygusunu azaltır, sosyal ilişkilerini güçlendirir ve hayata dair daha güçlü bir anlam geliştirmesine katkı sağlar.
Toplumsal düzeyde ise gönüllülük, bireyleri ortak bir amaç etrafında birleştirerek topluluk bilinci oluşturur. Sosyal sermayeyi güçlendirir, karşılıklı güveni artırır ve toplumsal kapsayıcılığa katkı sunar. Özellikle kriz zamanlarında gönüllü ağların hızlı mobilizasyonu, kamu hizmetlerinin tamamlayıcısı ve hatta kimi zaman alternatifi haline gelir. Sivil toplum kuruluşları, gönüllü emeği sayesinde toplumsal sorunlara daha esnek, yenilikçi ve insan odaklı çözümler üretebilir.
Bu bağlamda, gönüllülüğü sadece bireysel bir seçim değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk ve dönüşüm aracı olarak değerlendirmek gerekir.
Panelin bu bölümünde sivil toplumun bir parçası olan bireylerin gönüllülüğe dair motivasyonları ve bu motivasyonun hangi bileşenlerden etkilendiği, bunun toplumsal yapıya katkıları anlatılacaktır.

Feyza Nur Ak
“Bir Dayanışma Modeli Olarak DEPSDA Projesi”
Panelin son oturumu olan bu oturumda, Türk Psikologlar Derneği şubeleri tarafından 6 Şubat depremlerinin ardından yürütülmüş olan Depremde Psikososyal Dayanışma Ağı (DEPSDA) projesi ele alınacaktır. Yaklaşık 18 ay süren, 50'yi aşkın profesyonelin aktif rol aldığı, 7 şehir ve 11 merkezde yürütülen bu kapsamlı proje; depremden etkilenen bölgelerde psikososyal destek ve koruma hizmetlerinin yapılandırılması ve uygulanmasına odaklanmıştır.Bu oturumda, önceki panellerde tartışılmış olan sivil toplumun rolü, kapsayıcılık, kurumlar arası dayanışma ve işbirliği, gönüllü yönetimi ve gönüllü motivasyonu gibi kavramların, DEPSDA projesi özelinde nasıl uygulandığı veya uygulanamadığı, karşılaşılan güçlükler ve çözüm yolları üzerinden değerlendirilecektir.
Panelde hem alandan deneyim aktarımları hem de sürece dair toplanmış bilimsel veri ve gözlemler ışığında, DEPSDA'nın yöntemsel çerçevesi, sahadaki uygulamaları ve proje sürecinde ortaya çıkan çıktı ve kazanımlar tartışmaya açılacaktır. Oturum, afet sonrası uzun soluklu müdahalelerin nasıl yapılandırılabileceğine, gönüllülerin ve profesyonellerin bu süreçte nasıl desteklenebileceğine dair kolektif bir düşünme alanı sunmayı hedeflemektedir.
**Bu panelde sunulan çalışmalar Avrupa İnsani Yardım Fonu tarafından desteklenmiştir.*

30029 - Klinik Psikoloji
Panel 13: Daha Etkın Ve Hızlı Tanılama Takıp Edılebılır İyıleşme Içın Yenı Yaklaşımlar
Panel Başkanı: Nihal Altıner[1]
Panelistler: Nihal Altıner[1], Mader Bengisu Bilgen[1], Neslihan Turan Kuş[1]
[1]Özel Moodist Hastanesi, İstanbul

Panel Özeti
Psikiyatrik bozukluklarda sorunların erken evrede tespit edilmesi ve bireyin davranışsal verilerle takip edilmesi, klinik sonuçların iyileşmesini sağlayacak yeni nesil izleme yaklaşımlarının önemini ortaya koymaktadır. Hızlı ve doğru tanılama; bireysel tedavi planlarının etkinliğini artırmakta ve iyileşme sürecinin objektif olarak izlenmesini mümkün kılmaktadır. Erken ve doğru tanı koymaya yönelik yenilikçi psikiyatrik değerlendirme araçları, tedavi sürecinin izlenebilirliğini artırarak hasta iyileşmesini daha sürdürülebilir hâle getirmektedir. Psikolojik bozuklukların erken evrede tespit edilmesi ve bireyin davranışsal verilerle takip edilmesi, klinik sonuçların iyileşmesini sağlayacak yeni nesil izleme yaklaşımlarının önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, psikolojik tanılama süreçlerini hızlandırmak ve bireyin iyileşme sürecini izlenebilir hâle getirmek amacıyla geliştirilen yeni yöntem ve teknolojileri değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

"İyileşmenin Takibi (MOİ)"
Nihal Altıner
MOİ, ruhsal bozuklukların tedavi sürecinde klinik seyrin çok boyutlu biçimde izlenmesini sağlayan kısa, uygulanabilir ve geçerli bir değerlendirme aracıdır. Bu çalışma, MOİ'nin geliştirilmesi, psikometrik özelliklerinin incelenmesi ve klinik kullanıma uygunluğunun test edilmesi amacıyla yürütülmüştür. Ölçek; bireyin iyilik hali, ruhsal durumu, kişilerarası ilişkileri ve yaşama katılımı olmak üzere dört temel alanda klinik seyri değerlendirmek üzere yapılandırılmıştır. Geliştirme sürecinde literatür taraması, klinik uzman görüşleri ve pilot uygulamalar kullanılmış; son hâli gözlemci tarafından doldurulan dört maddelik bir yapı ile oluşturulmuştur.
Araştırma kapsamında 141 klinik (60 ayaktan, 81 yatarak) ve 152 klinik olmayan bireyden oluşan toplam 293 kişilik örneklem kullanılmıştır. Klinik izlem sürecinde bazı katılımcılara altı seanslık görüşme uygulamaları yapılmıştır. MOİ'nin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış, ölçeğin iç tutarlılığı tüm örneklemde 0,89 olarak bulunmuştur. Ayrıca görüşmeciler arası korelasyon yüksek düzeyde (0,64–0,76) saptanmıştır.
Açıklayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve toplam varyansın %75,64'ünü açıkladığı görülmüştür. Ölçek, K10 Psikolojik Sıkıntı Ölçeği, WHO-DAS-II Yetiyitimi Değerlendirme Çizelgesi ve BPRS Kısa Psikiyatrik Değerlendirme Ölçeği ile istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon göstermiştir. Bu durum MOİ'nin hem semptom düzeyini hem de işlevselliği değerlendirebildiğini ortaya koymaktadır.
MOİ, tedavi sürecinde zaman içinde ortaya çıkan değişikliklere duyarlıdır. Tekrarlayan ölçümlerde elde edilen puanlardaki anlamlı azalma, ölçeğin değişimi izleyebilme kapasitesini desteklemektedir. Ayrıca klinik ve klinik olmayan gruplar arasında anlamlı puan farkları gözlenmiş ve ölçeğin ayırt edici gücü yüksek bulunmuştur. Kesme puanı 7,27; güvenilir değişim indeksi (RCI) ise 2,5 olarak belirlenmiştir.
Sonuç olarak, MOİ kısa sürede uygulanabilen, psikometrik açıdan güçlü, hem semptom hem de iyilik halini izleyebilen bir araçtır. Klinik pratikte ve bilimsel araştırmalarda tedavi sürecini nesnel biçimde değerlendirmek için güvenilir bir kaynak olarak önerilmektedir.

"Ruhsal Tarama ile Semptomların Saptanması (RİTA)"
Mader Bengisu Bilgen
Ruhsal sağlık alanında klinik değerlendirme süreçlerinde eksik bilgi edinimi, hem tanı koyma hem de müdahale planlama aşamalarında önemli sınırlılıklara yol açabilmektedir. Bu soruna çözüm getirmek amacıyla geliştirilen Ruhsal Sorunlar Riski Tarama Anketi (RİTA), 18 yaş ve üzeri bireylerde ruhsal sorunların riskini, şiddetini ve ilişkili faktörleri değerlendiren, bilimsel geçerlilik ve güvenilirliğe sahip, kompüterize bir tarama aracıdır. RİTA, bir ruhsal sorun için eşik puanı belirler ve bu ruhsal sorunun olma ihtimali saptanır. Öte yandan, ruhsal sorunun şiddetini de belirler. Böylece sadece ruhsal sorunun olma riskini değil, sorunun şiddeti hakkında da klinisyene bilgi verir. RİTA'nın taradığı

ruhsal sorunlar: Depresyon, uyku, anksiyete, okb, panik atak, sosyal kaygı, fobik anksiyete, somatizasyon, yeme bozukluğu, DEHB, cinsel işlev, ruhsal travma, komplike yas, intihar, kendine zarar verme davranışı, alkol, madde, internet, kumar, mani ve psikoz olarak sayılabilir. RİTA, Beş faktör kişilik özeliklerini değerlendiren kısa bir ölçeğe sahiptir. Ayrıca psikolojik dayanıklılığı da ölçer. Her davranış özelliği seçilmemiş, özellikle ruhsal sorunlara yol açabilecek olanlar seçilmiştir. Davranış özellikleri, mizaç (temperament) özellikleri olarak kabul edilebilir. RİTA'nın içerdiği 5 faktör kişilik özellikleri ve davranışsal sorunlar (dürtüsellik, heyecan arama davranışı, güvenli davranış eksikliği, öfke kontrol eksikliği, psikolojik dayanıklılık) boyutları danışan/hastayı yakından tanıma fırsatı verir. RİTA, ruhsal sorunu etkileyebilecek yaşam stili (hareketlilik, beslenme, sosyal ilişkiler, çalışma/eğitim, evden çıkma, boş zaman değerlendirme), sosyal destek düzeyi (aile ve arkadaş çevresi), ailede ruhsal öyküsü, ilişkiler (eş/partner, anne/baba, çocuklar), fiziksel durum gibi risk faktörlerini de incelemektedir. RİTA, kişinin işlevselliğini özbakım, çalışma/eğitim, yaşama katılım ve sorumlulukları üstlenme alt boyutları ile değerlendirmektedir. Araştırma bulgularına göre, 150 kişilik örneklem üzerinde gerçekleştirilen uygulamada RİTA'nın ortalama süresi 18,3 dakika olarak belirlenmiştir. Soru sayısı 180 olmakla birlikte, dinamik tarama algoritmaları sayesinde her birey için özelleştirilmiş formlar oluşturulmakta, böylece yanıt yükü azaltılmaktadır. Formun geçerlilik ve güvenilirliği kapsamlı olarak test edilmiştir; ölçek alt boyutlarıyla birlikte bilimsel yöntemlere dayalı olarak yapılandırılmış ve yanıtların iç tutarlılığı, sosyal beğenilirlik etkisi, doldurma süresi gibi ölçütlerle güvenilirlik analizleri yapılmıştır. RİTA, grafik destekli sunumları ve veri aktarım özellikleri sayesinde hem klinik değerlendirmeyi kolaylaştırmakta hem de dijital ruh sağlığı uygulamaları arasında öne çıkmaktadır. Alanyazına katkısı bakımından RİTA, hem klinik görüşmeleri standartlaştırarak sistematik bir değerlendirme sunmakta, hem de dijital veri yönetimini destekleyerek danışan takibini ve izlem süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle RİTA, sadece tanı öncesi bir tarama aracı değil; aynı zamanda ruh sağlığı hizmetlerinde bütüncül bir değerlendirme ve izlem modelinin dijital temsili olarak değerlendirilebilir.

"Değişim Odaklı Kişilik Özelliklerinin Saptanması (KİDİ)"
Neslihan Turan Kuş

Son yıllarda kişilik bozukluklarına boyutsal yaklaşım önem kazanmıştır. Boyutsal yaklaşımda normal ve anormal şeklinde bir ayrım bulunmamaktadır. Bireyi örüntü bazında değerlendirerek daha geniş bir yer yelpazede tanımlama olanağı sunmaktadır.

Kişilik bozukluklarına yaklaşımda yeni modellerin ve yeni değerlendirme araçlarının birbirleriyle farklılıklar göstermesi, tanı ve tedavi açısından ortak dilin gelişmesi için yeterli gözükmemektedir. Bu sebeple literatüre katkı sağlamak için değişime odaklı bir kişilik değerlendirme ölçeği geliştirmeyi hedefledik.

Değişim odaklı kişilik özelliklerinin saptanması, değişime açık özelliklerin belirlenerek terapistlerin bireye uygun, kişiselleştirilmiş ve etkili tedavi stratejileri geliştirmelerine imkân sunar.

Kişilik özellikleri çalışırken değişime odaklanmak, bireyin gelişimini ve kendini yenilemesini destekler. Değişebilir özellikleri tespit etmek, kişinin sorunlarına çözüm bulma kapasitesini artırıp ve yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Kişinin değişim potansiyelinin yüksek olduğu düşünülen bazı kişilik özellikleri, psikopatolojiye yatkınlık veya uyum sorunları açısından risk oluşturabilir. Bu nedenle bu özelliklerin tespit edilmesi bu risklerin de erken dönemde fark edilmesine ve önleyici müdahalelerin oluşturulmasına olanak tanır. Ayrıca bu özelliklerin belirlenmesi bireyin kendi potansiyelini de gerçekleştirmesi için oldukça yol gösterici olacaktır.

Bu doğrultuda, mevcut kişilik değerlendirme ölçekleri kapsamlı bir biçimde incelenmiş ve ölçeklerin içeriksel yapıları analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, uzman görüşlerine de başvurularak kapsamlı bir soru havuzu oluşturulmuştur. Kişilik değerlendirme indeksi (KİDİ), öz bildirime dayalı olarak oluşturulmuş, toplam 114 soruluk bir ölçektir.

30006- Klinik Psikoloji
Panel 16: Bariatrik Cerrahi Sonrası Psikolojik Dönüşüm: Klinik Riskler, Kavramlar Ve Müdahaleler
Panel Başkanı: Meltem Anafarta-Şendağ[1]
Panelistler: Meltem Anafarta-Şendağ, Derya Özbek Şimşek[2], Elif Kurnalı Ulusoy[3], Elif Kurnalı Ulusoy [4]
[1] Ankara Üniversitesi, Ankara
[2] Serbest Çalışan, Ankara
[3] Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Zonguldak
[4] Etlik Şehir Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, Ankara

Panel Özeti
Bariatrik cerrahi (BC), obeziteyle yıllardır süregelen ve çoğu zaman sonuçsuz kalan mücadelelerin ardından, hem birey hem de sağlık sistemlerinin çözüm arayışlarının tükendiği bir noktada devreye girmiş; daha önce başarılması güç olanı mümkün kılarak, bedensel düzeyde hızlı ve kalıcı bir değişim sağlamıştır. Ancak obezitenin önemli bir bileşeni olan benlik tasarımında, cerrahiyle hızla değişen bedene eşlik etmesi gereken dönüşümler aynı hız ve yönde yaşanmayabilemektedir. Bu uyumsuzluk postoperatif dönemde çeşitli psikososyal riskleri beraberinde getirmektedir.
Bu panel, BC sonrası gelişen psikolojik riskleri ve müdahale gereksinimlerini **klinik psikoloji** perpektifinden ele almaktadır. "Değişen toplum ve dönüşen birey" temasıyla uyumlu biçimde, panelde BC sonrası ortaya çıkan psikososyal değişimin, çok boyutlu takip ve müdahale stratejileriyle değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.
Bu doğrultuda ilk sunum, postoperatif erken dönemde şekillenen atipik/bozulmuş yeme tutumlarına odaklanmaktadır. Tıkınırcasına yemenin fiziksel olarak mümkün olmadığı bu dönemde; sübjektif tıkınma, yeme üzerinde kontrol kaybı hissi, çöplenme tarzı yeme ve çiğneme-tükürme gibi örüntüler, erken dönem riskli tutumlar olarak ele tanımlanacaktır. Sunumda, bu davranışların Türk BC örnekleminde yürütülen bir takip çalışmasının ilk bulguları ışığında nasıl ortaya çıktığı ve zaman içinde nasıl seyrettiği değerlendirilecektir. İkinci sunumda, aynı çalışmadan elde edilen nitel bulgular paylaşılacaktır. BC sonrası beden ve yemekle kurulan ilişkilerdeki dönüşüm, benliğin yeniden yapılanma süreci ve sosyal bağlamda yaşanan uyumlanma dinamikleri, ameliyat hastalarının deneyimleri üzerinden tartışılacaktır.
Üçüncü sunum, BC sonrası dönemde kritik bir risk olarak dikkat çeken intihar davranışına odaklanmaktadır. BC ile bedensel iyileşme sağlansa da psikolojik dinamikleri gözetmeyen müdahalelerin yeni kırılganlıklar oluşturabileceğini gösteren çalışmalar, BC sonrası intihar oranlarındaki artışı tutarlı olarak raporlamaktadır. Ancak, literatürde betimsel düzeyde ele alınan bu olguya dair kuramsal modellerin eksikliği görülmektedir. Bu sunum, postoperatif intihar olgusunu, Kişilerarası İntihar Kuramı çerçevesinden değerlendirecek; kuramsal modelin bu bağlama uyarlanabilirliği tartışılacaktır.
Dördüncü sunum, BC sonrasına yönelik geliştirilen psikososyal müdahale programlarına odaklanmaktadır. Programların kuramsal temelleri, hedefleri ve uygulama biçimleri aktarılırken, bariatrik örnekleme özgü güçlüklerin bu uygulamalara nasıl yansıdığı da tartışılacaktır. Ameliyat sayılarındaki artış göz önüne alındığında, uygulamalarda BC geçirmiş bireylerle ve bu döneme özgü problemlerle karşılaşma olasılığı giderek artmaktadır. Dolayısıyla, sınırlılıklarıyla birlikte tanıtılacak müdahale programlarının, alanda çalışacak uzmanlara yol gösterici olması amaçlanmıştır.
Sunulacak çalışmalar, BC bağlamında psikolojinin hem kaçınılmaz hem de kritik rolünü ortaya koymaktadır. Buna karşın, alana özgü bilgi birikimi ulusal ve uluslararası düzeyde halen oldukça sınırlıdır. Klinik uygulamalarda bu örneklemle çalışan psikologların kendilerini "bariatrik psikolog" olarak tanımladığı görülse de kuramsal ve uygulamalı düzeyde alanın tanımlanmamış olduğu dikkat çekmektedir. Bu panel, söz konusu risklere ve eksikliklere vurgu yaparak bariatrik psikolojinin tanımlanması yönündeki ihtiyaca işaret etmeyi amaçlamaktadır.

"Yeme Bozukluğu Tanımlarında Dönüşüm: Bariatrik Cerrahi Örnekleminden Kavramsal ve Klinik Bulgular"*

Meltem Anafarta-Şendağ

Giriş: Bariatrik cerrahi (BC), morbid obezite tedavisinde uzun vadeli kilo kaybı sağlayan en etkili yöntemlerden biri olsa da cerrahi sonrası yeterli kilo veremeyen veya kilo geri alan bireylerin varlığı dikkat çekmektedir. Bu durum, obeziteyi yalnızca bedensel bir sorun olarak ele alan yaklaşımların sınırlılıklarını göstermekte; cerrahi sonrası döneme özgü yeme tutumlarının ve ilişkili psikososyal süreçlerin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Ameliyat sonrası hızlı kilo kaybı ve uzun süreli kısıtlayıcı diyet, zaman zaman cerrahi anoreksiya olarak da tanımlanmaktadır. Ayrıca mide hacminin küçülmesi nedeniyle tıkınırcasına yeme, belirli bir süre fiziksel olarak imkânsız hale gelmektedir. Bu durum, mevcut yeme bozukluğu tanımlarının ve ölçme araçlarının postoperatif dönemi değerlendirmede yetersiz kalmasına neden olmakta; bu nedenle güncel yazında bu döneme özgü atipik yeme tutumlarına artan bir ilgi gözlenmektedir. Bu bağlamda, objektif/sübjektif tıkınırcasına yeme (OTY/STY) ayrımı ile kontrol kaybı hissi, çöplenme tarzı yeme, gece yeme ve çiğneme–tükürme gibi davranışlar özgün kavramsal başlıklarla ele alınmaktadır.

Amaç ve Yöntem: Mevcut çalışma, BC öncesi ve sonrası 472 kişilik bir klinik örneklemde yeme tutumlarını çok boyutlu biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, ameliyat öncesi dönemde bildirilen yeme bozukluğu öyküleri ile ameliyat sonrası iki yıla kadar gözlenen davranış örüntülerinin görünürlüğü, zamanlaması ve değişim seyri ele alınmıştır. İncelenen davranışlar arasında objektif ve sübjektif tıkınma, çöplenme tarzı yeme, gece yeme ve postoperatif erken döneme özgü yeme örüntüleri yer almaktadır.

Sonuç ve Katkılar: Bulgular, BC öncesi bariatrik örneklemin %69,5'inde yeme bozukluğu belirtileri olduğunu, ancak yalnızca %14'ünün tedavi aldığını göstermektedir. BC öncesi TYB yaygınlığı %40, BN yaygınlığı %8 iken, cerrahi sonrası 2 yıllık süreçte TYB oranı %3 olarak belirlenmiştir. Bu görünüm yüzeyde bir iyileşmeye işaret etse de sübjektif tıkınma davranışının BC sonrası 3. aydan itibaren görünür hale gelmesi, farklı bir risk profiline işaret etmektedir. Küçük bir grupta nesnel tıkınma olmaksızın arınma davranışları gözlenmiş, bu durum psikopatolojik açıdan özgün bir klinik tabloyu gündeme getirmiştir.

Postoperatif 3. aydan itibaren sınırlı sayıda katılımcının nesnel tıkınma davranışı tanımlaması, bu dönemde yüksek risk taşıyan alt grupların varlığına işaret etmektedir. Ayrıca 8 saatten uzun süre aç kalma, kusma, çiğneme–tükürme ve püreleştirerek yeme gibi bozulmuş yeme davranışları BC sonrasında dikkate değer düzeyde bildirilmiştir. Bu örüntülerin bir bölümü ameliyat özgü fiziksel uyumsuzluklarla açıklanabilirken, diğerleri katılımcılar tarafından kilo kontrolü, yasaklı gıdaya özlem ya da tiksinti gibi psikolojik nedenlerle açıklanmıştır.

Sonuçlar, postoperatif dönemin klasik tanımlarla izlenmesinin davranışsal riskleri maskeleyebileceğini göstermekte; özgün yeme tutumlarının görünür kılınmasının erken müdahale ve psikososyal destek açısından kritik olduğunu ortaya koymaktadır.

"Bariatrik Cerrahi Sonrası Öznel Deneyimler ve Anlamlar: Beden, Benlik ve İlişkili Psikososyal Süreçler"*

Derya Özbek Şimşek

Giriş: Bariatrik cerrahi (BC), obezitenin fiziksel tedavisinde en etkili yöntemlerden biri olarak kabul edilmekle birlikte, uzun vadeli başarısını sınırlayan etkenler araştırmalarda artan ölçüde rapor edilmektedir. Bulgular, BC ardından bedenin dramatik biçimde değişiminin sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal bağlamda da dönüşüm süreçlerini içerdiğini göstermektedir. Kilo verememe, kilo alımının tekrarı ve psikososyal işlevsellikte bozulmalar yalnızca başarısız kabul edilen ameliyatlarda değil, kilo kaybı başarılı olan bireylerde de gözlemlenmektedir. Bireyler fiziksel olarak iyileşmelerine rağmen, kilo almaya sebep olan davranış örüntülerine dönebilmekte ve psikolojik iyi oluşta kötüleşme olasılığı görülebilmektedir. Bu durum, fiziksel değişimin psikolojik ve sosyal alanlardaki dönüşümle beraber izlenmesi gerektiğine; aksi halde sürdürülebilir bir iyilik halinin zorlaşabileceğine işaret etmektedir. Mevcut literatürdeki BC sonrası psikolojik risklere ilişkin bireysel ve kişilerarası farklılıklara odaklanan niteliksel çalışmalar, bu sorunun karmaşık, çelişkili ve öngörülemeyen doğasına açıklık getirmektedir. Özellikle post-operatif dönemde tedavi uyumu ve sosyal destek gibi faktörlerin önemli riskler oluşturabileceği saptanmıştır. Ancak bu risklerin

gelişiminde rol oynayan mekanizmaların anlaşılması için post-op süreçlere ve erken dönem göstergelere odaklanan araştırmalara ihtiyaç sürmektedir.
Amaç ve Yöntem: Bu amaçla, literatürdeki güncel bulgular dikkate alınarak hazırlanan bu çalışmada, BC geçirmiş bireylerin ameliyat sonrası değişim deneyimlerinin (örn., kilo değişimi, tedavi uyumu, maladaptif yeme davranışları, psikososyal işlevsellik, sosyal destek) öznel doğasının araştırılması ve anlaşılması için post-op 6–24. aylar arasında, 6 ay aralıklarla takibi planlanmıştır. Ayrıca ameliyat öncesi, anı ve sonrası kendilik tanımı, duygu düzenleme becerileri, ameliyat kararı ve beklentiler, yeni yaşam biçimine uyum, sağlık ve yaşam kalitesi üzerindeki etkiler ile bireysel konular da araştırılmıştır. Bu amaçla, post-op 6. aydan 9 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla süreçte birden fazla kez (2 farklı oturum şeklinde) ve zamanda (post-op farklı aylarda) görüşmeler yapılmıştır. Belirli bir deneyimin ne olduğundan çok bireyin bunu nasıl anlamlandırdığı araştırıldığından, nitel bir yaklaşım olarak yorumlayıcı fenomenolojik analiz (YFA) uygun görülmüştür. YFA, katılımcıların sosyal ve kültürel bağlamlarına dair de anlayış sağlamaktadır.
Sonuç ve Katkı: Bulgular, katılımcıların ameliyata karar sürecinde yoğun bir içsel çatışma (korku, kaygı, çaresizlik gibi) ve umut arasında gidip geldiklerini göstermektedir. Ameliyat sonrası dönemde ise fiziksel iyileşmeye paralel özgüven artışı gözlenirken; yeni beden algısı, kimlik karmaşası, yemekle kurulan karmaşık ilişki ve sosyal çevreyle ilgili yeni zorluklar da deneyimlenmektedir. Bazı katılımcılar süreci "milat" olarak tanımlarken, bazıları beklenmedik psikolojik yüklerle (duygu düzenleme güçlükleri) baş etmeye çalışmaktadır. Bu çalışma, BC'nin çok katmanlı bir dönüşüm süreci olduğunu ortaya koymakta; psikososyal desteğin ameliyat öncesinden başlayarak uzun vadeli bir sürece yayılması gerektiğine işaret etmektedir.

"Bariatrik Cerrahi Sonrası İntihar Riski: Kişilerarası İntihar Kuramı Bağlamında Psikososyal Bir Değerlendirme"**
İslim Yılmaz ve Meltem Anafarta-Şendağ
Giriş: Bariatrik cerrahi (BC), kalıcı kilo kaybı, metabolik iyileşme ve yaşam kalitesinde artış gibi olumlu çıktılarla morbid obezite tedavisinde etkili bir müdahale biçimi olarak öne çıkmaktadır. Ancak, cerrahi sonrası dönemde intihar oranları, intihar girişimleri ve kendine zarar verme davranışlarında artış gözlenmesi; bu durumu tutarlı ve güçlü şekilde destekleyen ampirik bulgularla birlikte, BC'nin psikososyal sonuçlarını sorgulamayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, intihar riskinin sadece ameliyata bağlı fizyolojik, biyolojik değişimlerle sınırlı olmadığı; sosyal ilişkiler ve benlik algısındaki dönüşümlerle de ilişkili olabileceği öne sürülmektedir. Bariatrik cerrahi sonrası artan intihar riski üzerine yapılan araştırmaların büyük bölümü betimleyici ve ilişkisel düzeyde kalmakta; ancak bu olguyu nedensel bir yaklaşımla ele alan kuramsal modellerin eksikliği, literatürde belirgin bir boşluk oluşturmaktadır. Bulguların anlamlandırılması ve klinik uygulamaya rehberlik edebilmesi için bu riskin kuramsal bir çerçeve içinde değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
Amaç ve Yöntem: Mevcut çalışma kuramsal bir derleme niteliğinde olup, Kişilerarası İntihar Kuramı'nı BC geçirmiş bireyler bağlamında ele alarak, bu özgül örneklemde intihar riskini açıklamaya yönelik kuramsal bir uyarlama ve kavramsal tartışma sunmayı amaçlamaktadır.
Sonuç ve Katkı: Kişilerarası İntihar Kuramı, intiharı açıklamada üç temel psikolojik bileşene dikkat çeker: engellenmiş aidiyet duygusu, başkalarına yük olma algısı ve kişinin yaşamına son verebilme kapasitesini geliştirdiği edinilmiş intihar edebilirlik. Bu kuram intihar riskini yalnızca bireysel psikopatolojilerle değil, kişilerarası ilişkilerdeki kırılmalar ve deneyimsel öğrenmelerle birlikte ele alarak, BC sonrası bireylerin yaşadığı çok katmanlı dönüşümleri kavramsallaştırmak açısından güçlü bir açıklayıcı çerçeve sunmaktadır. Cerrahi sonrası dönemde bireyler, görünürlük kazanma, sosyal hayata yeniden katılım ve olumlu toplumsal tepkiler alma gibi deneyimler yaşayabilmektedir. Ancak aynı zamanda, samimiyetsiz sosyal kabul biçimleri, kıskançlık, ilişkilerde rol değişimleri ve sosyal destek ağlarında kopma gibi olumsuz dönüşümler de bildirilmektedir.
Bu tür sosyal dalgalanmalar, bireylerin aidiyet hissini zedeleyebilir, çevrelerine yük olduklarına dair inançlarını tetikleyebilir ve intihar davranışına yönelik eylem kapasitesini etkileyebilir. Literatürde yer alan çelişkili bulgular, BC sonrası intihar davranışlarının yalnızca biyomedikal ya da psikiyatrik etkenlerle sınırlandırılamayacak kadar çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Cerrahiyi takip eden süreçte bireylerin sosyal ilişkilerinde, benlik algılarında ve psikolojik dayanıklılıklarında yaşanan değişimler, intihar riskini şekillendiren karmaşık psikososyal dinamikleri gündeme getirmektedir. Bu nedenle, BC'nin kişilerarası düzeyde yarattığı etkileri; bireyin aidiyet

duygusu, sosyal etkileşimlerinin niteliği ve çevresinden algıladığı destek bağlamında değerlendiren bütüncül kuramsal modellerin kullanılması önem taşımaktadır. Kişilerarası İntihar Kuramı, bu gereksinimi karşılayacak bir zemin sunmaktadır.

"Bariatrik Cerrahi Sonrası Psikososyal Müdahaleler: Uygulamaların Gelişimi ve Güncel Eğilimler"**

Elif Kurnalı Ulusoy ve Meltem Anafarta-Şendağ

Giriş: Bariatrik cerrahi (BC), yalnızca kilo kaybıyla fiziksel sağlığın gelişmesini hedefleyen bir işlem değil; bireyin yaşam tarzını kökten değiştiren bir sürecin başlangıcıdır. Bu süreçte en hızlı ve belirgin değişimlerinin gözlendiği erken postoperatif dönem, fizyolojik ve psikososyal uyum açısından kritik bir zaman dilimidir. Bu dönemde en sık karşılaşılan güçlüklerden biri, bireylerin tedavi protokollerine (düzenli sağlık kontrollerine katılım, beslenme ve egzersiz alışkanlıklarının yeniden yapılandırılması gibi) beklenen düzeyde uyum sağlayamamasıdır. Ayrıca, yemeyle kurulan duygusal ilişkinin değişmemesi, kaygı, utanç ve pişmanlık gibi yoğun duyguların yaşanması ve bu duygularla baş etmede sosyal desteğin yetersiz kalması süreci daha kırılgan hâle getirmektedir. Bu tür zorluklar, daha önceki işlevsel olmayan başa çıkma yollarına (kaçınma, duygusal yeme gibi) yeniden yönelmeye neden olabilmektedir. Bulgular, bu tür uyum zorluklarının cerrahinin uzun vadeli başarısını ve psikolojik iyilik hâlini olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda, BC sonrası değişim sürecini desteklemek ve tedavi uyumunu artırmak hedefiyle çeşitli destekleyici programlar geliştirilmiştir.

Amaç ve Yöntem: Bu derleme, BC sonrası döneme yönelik geliştirilen psikososyal müdahale programlarını, kuramsal temeller, yapılandırılma biçimleri ve değişen ihtiyaçlara verdikleri yanıtlar doğrultusunda incelemeyi amaçlamaktadır.

Sonuç: Müdahale programları, BC sonrasında sık karşılaşılan psikososyal ve duygusal güçlükleri hedef almaktadır. İlk geliştirilen programlar çoğunlukla Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) temelli olup; atipik yeme davranışlarını azaltma ve psikolojik iyilik hâlini artırma açısından etkili bulunsa da bu etkilerin devamlılığı ve BC'nin başarı ölçütü olan uzun vadeli kilo kaybının sürdürülebilirliği açısından sınırlılıklar bildirilmiştir. Program içeriklerinin ötesinde, uygulama sürecinde karşılaşılan temel engellerden biri, hastaların müdahalelere düzenli katılımı sürdürememesidir. Bu nedenle zamanla, farklı kuramsal yaklaşımların (örneğin kabul ve kararlılık terapisi, farkındalık temelli müdahaleler, motivasyonel görüşme) bütünleştirildiği; sunum biçimi (yüz yüze, çevrimiçi, telefon temelli; bireysel ya da grup) ve hedef değişkenleri (kilo kaybı, davranışsal uyum, atipik yeme, psikolojik iyilik hâli) açısından çeşitlilik gösteren çok sayıda program geliştirilmiştir.

Bu programların büyük bölümü halen erken uygulama aşamasındadır ve ön bulgular, psikososyal sonuçlar üzerinde olumlu etkiler bildirmektedir. Ancak bu etkilerin uzun vadeye taşınması, farklı örneklemlerle test edilmesi ve müdahalelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemli sınırlılıklar devam etmektedir. Grup formatında sunulan, sosyal destek bileşeni içeren ve çevrimiçi erişimi mümkün kılan programların tamamlanma oranlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Müdahalelerin dayandığı kuramsal çerçeveler, hedefledikleri davranışsal değişim alanları ve uygulama koşulları bakımından gösterdiği çeşitlilik; postoperatif sürecin çok katmanlı yapısı ve bireysel farklılıkları gözeten esnek müdahale protokollerine olan gereksinimi ortaya koymaktadır.

**Paneldeki 1. ve 2. sunumları içeren çalışmalar, yürütücülüğünü panel başkanının yaptığı 223K510 numaralı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında sürdürülmektedir.*

**Paneldeki 3 ve 4 numaralı sunumlar bir lisansüstü tez kapsamında yapılmamış olmakla birlikte, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Klinik Psikoloji Doktora Programında "Bariatrik Psikoloji" alanına özgü açılan ve araştırmacı yetiştirme hedefi içeren, PSY 602/606 Klinik Psikolojide Özgün Çalışmalar I – II dersleri kapsamında yürütülen akademik çalışmaların çıktılarıdır.*

30018 – Endüstri ve Örgüt Psikolojisi
Panel 19: Havacılıkta Psikososyal Risklerin Yönetimi: Örgütsel Stratejiler, Psikologların Rolü ve İyi Uygulama Örnekleri
Panel Başkanı: Burcu Kümbül Güler[1]
Panelistler: Sıla İlayda CINCIK1 ve Burcu KÜMBÜL GÜLER, Selçuk ŞEN[2], Esra TOSUN[2]
[1]İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir
[2]İGA İstanbul Havalimanı İşletmesi

Panel Özeti

Bu panel, havacılık sektöründe çalışanların ruh sağlığını etkileyen başlıca psikososyal riskleri farklı düzeylerden ele alarak, teorik çerçeveler, saha bulguları ve kurumsal uygulamalar ışığında bütüncül bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Hızla değişen koşullar, yüksek stres düzeyi ve çok aktörlü yapısıyla öne çıkan havacılık sektörü, çalışan psikolojisinin desteklenmesi açısından çok katmanlı yaklaşımlara ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda, panelde üç farklı sunum aracılığıyla, psikososyal risklerin anlaşılması ve yönetilmesine ilişkin güncel eğilimler, iyi uygulama örnekleri ve mesleki konumlandırmalara ilişkin tartışmalar aktarılacaktır.

İlk sunumda, havacılık sektöründe iş talepleri ve kaynaklarının çalışanlar üzerindeki etkilerini inceleyen uluslararası literatür sistematik bir biçimde değerlendirilmekte; bu bulgular Job Demands–Resources (JD-R) teorisi çerçevesinde yorumlanmaktadır. Çalışanların tükenmişliğini ve motivasyonunu etkileyen özgün mesleki talepler ve dengeleyici kaynaklar sektörel düzlemde ele alınmakta, bu doğrultuda psikososyal risklerin yönetimine dair öneriler sunulmaktadır.

İkinci sunumda, Türkiye'de işyerlerinde ruh sağlığı hizmetlerine yönelik yaklaşım ve psikolog istihdamına dair yapısal belirsizlikler tartışılmakta; kurumsal uygulamalarda karşılaşılan kavramsal karmaşalar ve disiplinlerarası konumlandırma sorunları ele alınmaktadır. Özellikle iş sağlığı psikolojisi çerçevesinde gelişen küresel eğilimler ve bu disiplinin Türkiye bağlamında yapılandırılma gerekliliği vurgulanmaktadır.

Üçüncü sunumda ise havalimanı bağlamında gerçekleştirilen psikososyal risk değerlendirme süreçlerine dayalı iyi uygulama örnekleri paylaşılmakta; bu uygulamaların kurum içinde nasıl içselleştirildiği, sahiplenildiği ve sürdürüldüğüne dair saha deneyimlerine dayalı analizler sunulmaktadır.

Bu panel, psikolojik sağlığın örgütsel yapılarla nasıl bütünleşebileceğine dair hem kuramsal hem uygulamalı düzlemde çok yönlü bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Havacılık gibi yüksek riskli sektörlerde çalışanların iyi oluşunu destekleyecek stratejileri ele alırken, psikologların bu alandaki rolünü yeniden düşünmeye ve daha görünür kılmaya yönelik bir tartışma zemini de oluşturmayı hedeflemektedir.

"Havacılık Sektöründe İş Talepleri ve Kaynakları: Psikososyal Riskler Üzerine Sistematik Bir Derleme"
Sıla İlayda CINCIK ve Burcu KÜMBÜL GÜLER

Bu panel sunumu, havacılık sektörü çalışanlarının karşılaştığı iş talepleri ve sahip oldukları iş kaynaklarının psikolojik etkilerini, İş Talepleri ve Kaynakları Teorisi (Job Demands–Resources Theory - JD-R) çerçevesinde inceleyen güncel araştırmaları sistematik biçimde değerlendirmektedir. JD-R Teorisi, çalışanların iş yaşamında yaşadığı motivasyon ve tükenmişlik süreçlerini anlamaya yönelik kapsamlı bir iş sağlığı yaklaşımıdır. Teoriye göre, her meslek kendine özgü talepler (örneğin duygusal yük, zaman baskısı) ve bu talepleri dengeleyici kaynaklar (örneğin sosyal destek, özerklik) içerir. Talepler sürdürülebilir çabanın ötesine geçtiğinde tükenmişliğe, yeterli kaynaklar ise işe bağlılık, motivasyon ve iyi oluşa katkı sağlamaktadır.

Çalışma kapsamında, PRISMA 2020 protokolüne uygun bir sistematik literatür taraması yürütülmüştür. Web of Science, Scopus ve Google Scholar veri tabanlarında yapılan taramalarda, "job demands", "job resources", "burnout", "aviation", "flight attendants", "air traffic controllers", "pilots" gibi anahtar kelimeler kullanılmış; 10 farklı ülkede (aralarında Türkiye'nin de bulunduğu) yürütülmüş 15 özgün araştırma incelenmiştir. Katılımcılar; pilotlar, kabin memurları, hava trafik kontrolörleri, uzaktan kumandalı hava aracı (RPA) operatörleri ve güvenlik personelinden oluşmaktadır.

İncelenen çalışmalarda sık karşılaşılan iş talepleri arasında duygusal emek, aşırı iş yükü, zaman baskısı, rol çatışması, rol belirsizliği ve iş-aile çatışması yer almaktadır. Bu taleplerin; tükenmişlik, iş

stresi, sağlık sorunları, performans düşüklüğü ve işten ayrılma niyeti gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğu görülmüştür. Öte yandan, öne çıkan iş kaynakları arasında sosyal destek, mesleki gelişim fırsatları, iş özerkliği, yönetsel takdir, örgütsel destek ve sağlıklı iletişim yer almakta; bu unsurların iş tatmini, bağlılık, psikolojik iyi oluş, güvenlik davranışı ve örgütsel vatandaşlık gibi olumlu çıktılarla ilişkili olduğu saptanmıştır.
Bu panel sunumu, havacılık sektöründeki psikososyal risklerin anlaşılması ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesinde JD-R Teorisi'nin açıklayıcı gücünü vurgulamakta; psikologların bu süreçte üstlenebileceği rolü teorik ve uygulamalı düzeyde tartışmayı amaçlamaktadır.

"İşyerlerinde Ruh Sağlığı Uygulamalarında Kavramsal Belirsizlikler ve Görevlendirme Süreçleri"
Selçuk ŞEN
Bu panel sunumu, işyerlerinde çalışanların ruh sağlığına yönelik artan kurumsal ilgiyi ele alarak, Türkiye'deki işyeri psikoloğu istihdamı ve bu role ilişkin kavramsal belirsizlikleri kapsamlı biçimde değerlendirmektedir. Son yıllarda işverenlerin çalışan refahını desteklemeye yönelik adımlar atması, işyeri temelli ruh sağlığı uygulamalarının sayıca artmasına ve çalışan bağlılığı, memnuniyeti ve esenliğine yönelik uygulamaların çeşitlenmesine neden olmuştur. Ancak bu uygulamaların büyük çoğunluğu, dış kaynaklı psikolojik danışmanlık şirketleriyle yapılan iş birliklerine, kısa süreli eğitimlere ve atölye çalışmalarına dayanmaktadır. Bu durum, kurumsal ruh sağlığı hizmetlerinin sürekliliği ve içselleştirilmesine yönelik sınırlılıkları da beraberinde getirmektedir.
Türkiye'de işletmelerde psikolog istihdamına dair eğilim, son 10-15 yıllık dönemde belirginleşmiştir. Ancak bu istihdamlarda kullanılan unvanlar ve görev tanımları konusunda ciddi bir kavramsal ve yapısal belirsizlik söz konusudur. Klinik psikolog, endüstri psikoloğu, işyeri psikoloğu ya da kurum psikoloğu gibi farklı unvanların yanı sıra, kimi durumlarda "çalışan deneyimi uzmanı", "eğitim danışmanı" gibi psikoloji disiplininin mesleki görünürlüğünü zedeleyen pozisyonlarla görevlendirmeler yapılmaktadır. Bu belirsizlikler, hem ruh sağlığı hizmetlerinin örgüt içindeki yerini muğlaklaştırmakta hem de çalışanların bu hizmetlere erişimini zorlaştırmaktadır.
Pandemi, doğal afetler ve toplumsal travmalar gibi kriz dönemleri, ruh sağlığı hizmetlerinin örgütsel yapılardaki konumuna yönelik yeniden yapılanma ihtiyacını daha da belirgin hale getirmiştir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği ve ABD gibi bölgelerde gelişen iş sağlığı psikolojisi disiplini, ruh sağlığı uygulamalarını iş sağlığı ve güvenliği süreçleriyle entegre ederek, örgüt içi standartlaşmış bir müdahale çerçevesi sunmaktadır. İş sağlığı psikolojisi; psikoloji, halk sağlığı, ergonomi ve iş güvenliği gibi disiplinlerin entegrasyonunu gerektiren, örgütsel sağlığa bütüncül yaklaşımı hedefleyen bir alandır.
Türkiye'de bu disiplinin yapılandırılması ve yaygınlaştırılması, yalnızca uygulamaların kurumsal sürdürülebilirliğini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda ruh sağlığı profesyonelleri için tanımlı, görünür ve güvenli bir istihdam alanı yaratacaktır.
Bu panel sunumunda, Türkiye'de işyeri psikoloğu istihdamının güçlendirilmesi, görev tanımlarının netleştirilmesi ve ruh sağlığı uygulamalarının insan kaynakları süreçleriyle entegre edilmesine yönelik stratejik öneriler tartışılacaktır. Böylece hem çalışanlara sunulan ruh sağlığı hizmetlerinin niteliği artırılacak hem de psikologların kurumsal yapılarda daha görünür, tanımlı ve güvenli biçimde istihdam edilmesi mümkün olacaktır.

"Organizasyonel Düzeyde Psikolojik Sağlık Stratejileri: Psikososyal Risk Değerlendirmesine Dayalı İyi Uygulama Örnekleri"
Esra Tosun
Bu panel sunumu, havalimanı bağlamında gerçekleştirilen psikososyal risk değerlendirme süreçlerine dayalı olarak geliştirilen organizasyonel ruh sağlığı uygulamalarını ele almaktadır. Yüksek stres düzeyine, hızlı değişen koşullara ve çok aktörlü yapıya sahip havalimanı gibi kompleks iş ortamlarında çalışanların ruh sağlığının korunması ve desteklenmesi, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda kurumsal düzeyde yapılandırılmış stratejilerle ele alınması gereken çok boyutlu bir konudur. Bu tür ortamlarda; havayolu şirketleri, yer hizmetleri, güvenlik birimleri ve diğer destekleyici unsurların birlikte çalıştığı dinamik sistemler, etkili iletişim ve koordinasyon gerektirir. Bu nedenle, psikososyal risklerin kapsamlı biçimde değerlendirilmesi ve elde edilen bulgular doğrultusunda önleyici, koruyucu ve müdahale edici kurumsal stratejilerin geliştirilmesi elzemdir.

Panelde, havalimanı bağlamında gerçekleştirilen psikososyal risk değerlendirme süreçlerine dayanan iyi uygulama örneklerini paylaşmak ve işyeri ruh sağlığını desteklemeye yönelik organizasyonel müdahalelerin etkililiğini, uygulanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini tartışmak amaçlanmaktadır.

Panel sunumu kapsamında, psikososyal risk değerlendirmesinin yalnızca riskleri belirlemekle kalmayıp aynı zamanda organizasyonel ruh sağlığı politikalarının şekillendirilmesinde belirleyici bir rol oynadığı vurgulanacaktır. Havalimanı ortamında elde edilen saha deneyimleri üzerinden kurumsal düzeyde geliştirilen iyi uygulama örnekleri aktarılacak; bu uygulamaların içselleştirilme süreçleri, çalışanlar ve yönetim kademeleri tarafından sahiplenilme dinamikleri ve uzun vadeli sürdürülebilirliğin izlenmesine yönelik geliştirilen mekanizmalar detaylı biçimde ele alınacaktır. Böylece panelde, çok aktörlü iş ortamlarında psikolojik sağlığının desteklenmesine yönelik stratejik yaklaşımın yapı taşları ortaya konulmuş olacak, psikososyal risklerin değerlendirilmesi ile organizasyonel müdahale stratejileri arasındaki ilişki görünür kılınarak hem akademik hem de uygulayıcılar için yol gösterici bir çerçeve ortaya konulacaktır. Böylelikle örgütsel iyi oluşu destekleyecek bütüncül politikaların oluşturulması açısından eleştirel ve yapıcı bir zemin sunulmuş olacaktır.

30038- Klinik Psikoloji
Panel-11: Türkiye'de Klinik Psikolojinin Bugünü ve Yarını: Sorunlar ve Çözüm Önerileri
Panel Başkanı: Sema Yurduşen[1]
Panelistler: Derya Gürcan Yıldırım[2], Aylin İlden Koçkar[3], Ayşe Altan[4] Ve Yeliz Şimşek Alphan[5]
[1]Ankara Bilim Üniversitesi, Ankara
[2]Reviva Psikoloji, Ankara
[3]Güzel Günler Klinik/Bilgi Üniversitesi, İstanbul
[4]Kadir Has Üniversitesi Psikoloji Bölümü, İstanbul
[5]Dipnot Danışmanlık, Ankara

Panel Özeti
Türkiye'de klinik psikoloji alanı, son yıllarda artan ilgi ve görünürlüğe rağmen yapısal ve uygulamaya dair ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Klinik psikolog unvanının yasal olarak tanımlanmamış olması, mesleki rol ve sınırların belirsizliği, eğitimdeki standart eksiklikleri ve denetim mekanizmalarının yetersizliği bu alanda hizmet sunan uzmanları olduğu kadar hizmet alan bireyleri de doğrudan etkilemektedir. Bu panel, Türkiye'de klinik psikoloji alanında yaşanan temel sorunları farklı boyutlarıyla ele almakta; çözüm önerilerini uluslararası standartlar ve Türkiye'nin özgün ihtiyaçları doğrultusunda tartışmaya açmaktadır. İlk sunum, klinik psikoloji eğitiminde yaşanan yapısal sorunlara ve yeterlilik farklılıklarına odaklanmaktadır. Programlar arası içerik farkları, uygulama becerilerine gereken önemin verilmemesi ve süpervizyon süreçlerinin eksikliği, nitelikli uzman yetişmesini engellemektedir. İkinci sunum, mesleki tanımın eksikliği, etik uygulamalardaki belirsizlikler ve etkili bir denetim sisteminin olmayışını tartışmaktadır. Üçüncü sunum, farklı ülkelerdeki klinik psikoloji uygulamalarını inceleyerek, eğitim ve denetim açısından karşılaştırmalı bir perspektif sunmaktadır. Son sunum ise, Türkiye için bir model önerisi geliştirmektedir. Klinik psikolog tanımının yasal olarak yapılması, asgari yeterliliklerin belirlenmesi, etik ihlalleri izleyebilecek bağımsız bir denetim kurulunun oluşturulması bu öneriler arasında yer almaktadır. Bu panel, klinik psikolojinin nitelikli, etik ve denetlenebilir bir yapıya kavuşması için ortak bir zemin oluşturmayı hedeflemektedir.

"Türkiye'de Klinik Psikoloji Eğitiminde Yapısal ve Yeterlilik Sorunları"
Derya Gürcan Yıldırım
Bu sunumda, Türkiye'de klinik psikoloji eğitiminin güncel yapısı, karşılaşılan temel sorunlar ve bu sorunların mesleki yeterlilikler üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Son yıllarda psikolojiye olan yoğun ilgiyle birlikte birçok yeni bölüm açılmış, ancak bu niceliksel artış kaliteyi gözeten bir standartlaşmayı beraberinde getirememiştir. Lisans düzeyinde uygulama temelli eğitim yetersizliği; yüksek lisans programlarında müfredat, eğitici niteliği ve süpervizyon olanaklarının çeşitliliği ciddi farklılıklar göstermektedir. Bu durum, mezun olan bireylerin bilgi, beceri ve uygulama açısından birbirinden oldukça farklı donanımlarla mesleğe atılmalarına yol açmaktadır. Eğitimde ortak asgari standartların belirlenmemiş olması, mesleki rol karmaşasını derinleştirmekte ve halk sağlığı açısından risk teşkil etmektedir. Sunum kapsamında, eğitimdeki yapısal eksiklikler, yeterlilik temelli yaklaşımın gerekliliği ve bu alanda atılabilecek sistematik adımlar tartışmaya açılacaktır.

"Klinik Psikoloji Alanında Mesleki Tanım, Etik ve Denetimle İlgili Sorunlar"
Aylin İlden Koçkar
Bu sunumda, Türkiye'de klinik psikoloji alanının mesleki tanım eksikliği, etik ilkelerin uygulanmasındaki sorunlar ve denetim mekanizmalarının yetersizliği ele alınacaktır. Klinik psikolog unvanının yasal olarak tanımlanmamış olması, kimlerin bu unvanı taşıyabileceği ve hangi koşullarda psikoterapi hizmeti sunabileceği konusunda ciddi belirsizlikler doğurmaktadır. Bu durum, uygulayıcılar arasında rol karmaşasına neden olurken, etik ihlallerin önlenmesini de güçleştirmektedir. Ayrıca, etik kurul ve meslek örgütlerinin yaptırım gücünün sınırlı olması, alanın dışından gelen müdahalelere açık hale gelmesine yol açmaktadır. Etik ilkelere dayalı güçlü bir denetim sistemi ve ruhsatlandırma mekanizması oluşturulmadıkça, mesleki güvenilirliğin sağlanması mümkün görünmemektedir. Sunumda, etik ilkelerin hayata geçirilmesindeki engeller, meslek yasasına duyulan ihtiyaç ve olası çözüm yolları değerlendirilecektir.

“Küresel Standartlar Işığında Klinik Psikoloji: Uluslararası Yeterlilik ve Denetim Sistemlerinin İncelenmesi”
Ayşe Altan
Bu sunumda, farklı ülkelerde klinik psikoloji mesleği için belirlenmiş yeterlilik standartları ve denetim sistemleri karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Klinik psikoloji uygulamalarında dünya genelinde geçerli olan temel yeterlilikler; eğitim süresi, süpervizyon, etik eğitim, ruhsatlandırma ve sürekli mesleki gelişim gibi başlıklar altında şekillenmektedir. Gelişmiş ülkelerde mesleğe giriş için yalnızca akademik mezuniyet değil, aynı zamanda uygulamalı değerlendirme süreçleri, etik uygunluk belgeleri ve lisans sınavları da gerekmektedir. Ayrıca, denetim mekanizmaları yalnızca başvuru sürecine değil, meslek hayatı boyunca devam eden bir gözetimi içermektedir. Türkiye ile bu sistemler arasındaki farklar analiz edilecek ve ülkemizin kendi bağlamına uygun bir uyarlama modeli oluşturabilmesi için hangi kriterlerin dikkate alınması gerektiği üzerinde durulacaktır.

“Türkiye İçin Bir Model Önerisi: Yeterliliklerin Belirlenmesi ve Denetim Sisteminin Yapılandırılması”
Yeliz Şimşek Alphan
Bu sunumda, Türkiye’de klinik psikoloji alanına özgü bir yeterlilik ve denetim sistemi modeli önerilecektir. Sunum, önceki oturumlarda tartışılan yapısal eksiklikler, uluslararası örnekler ve mevcut ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirilmiş bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Önerilen modelde, klinik psikolog olabilmek için gereken eğitim, süpervizyon, uygulama ve etik yeterlilikler net olarak tanımlanmakta; ruhsatlandırma ve yeniden belgelendirme süreçlerine dair düzenlemeler önerilmektedir. Ayrıca, etik ihlalleri önleyici ve yaptırımı olan bağımsız bir denetim kurulunun kurulması; bu kurulun mesleki özerkliği güvence altına alması gerektiği vurgulanacaktır. Sunumun amacı, mesleki kaliteyi artırmak, halk sağlığını korumak ve mesleki itibarın yeniden inşasını mümkün kılacak gerçekçi bir yol haritası sunmaktır.

30039- Klinik Psikoloji
Panel-14: Yapay Zeka Çağında Dijital Diyaloglar: Chatgpt'nin Kimlik Ve İlişkiler Üzerindeki Ayak İzi Ve Terapist Koltuğundaki Yeri
Panel Başkanı: Zeynep Şeker[1]
Panelistler: Meltem Kurutaş[1], Aylin Işık[1], Gülsüm Başoğlu[1], Zeynep Şeker[1]
[1]Metta Akademi, İstanbul

Panel Özeti
Bu panel dizisi, yapay zekanın, özellikle ChatGPT gibi büyük dil modelleri aracılığıyla gerçekleşen, insan psikolojisi, kimlik gelişimi ve ilişkisel süreçler üzerindeki çok katmanlı etkilerini psikoloji biliminin perspektifinden ele almaktadır. Yapay zekanın yalnızca bilişsel bir araç olmanın ötesine geçerek bireylerin duygusal ifade, baş etme ve regülasyon süreçlerinde bir "dijital yansıtma yüzeyi" olarak işlev görmesi, psikoterapötik ilişki şeklinin ve dinamiklerinin yeniden düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, dijital etkileşimlerin bireyde aidiyet, özerklik, güven ve anlam arayışı gibi temel psikolojik ihtiyaçları nasıl etkilediği; hem fırsatlar hem de sınırlılıklar açısından değerlendirilmektedir. Panel, aynı zamanda yapay zekayla kurulan duygusal yakınlığın sosyal destek algısını nasıl şekillendirdiğini ve bu etkileşimlerin etik sınırlarını tartışmaktadır. Son olarak, yapay zekanın romantik ilişkilerde iletişim biçimleri, çatışma yönetimi ve gerçeklik algısı üzerindeki dönüştürücü etkileri ele alınmakta; insanın dijital çağda kendilik, öteki ve ilişkisellik kavramlarını yeniden tanımlama süreci çok boyutlu bir çerçevede incelenmektedir.

"Yapay Zeka Aynasında Kimlik: Ben Kimim, Kiminle Konuşuyorum?"
Meltem Kurutaş
Her geçen gün yapay zeka ile kurulan etkileşimler arttıkça, bu teknolojilerin bireyin benlik algısı ve kimlik gelişimi üzerindeki etkileri daha görünür hale gelmektedir. Empatik ve şefkatli bir tona sahip olan, kullanıcıların her an erişebildiği ve her sorularına yanıt alabildikleri yapay zeka sistemleriyle kurulan ilişkiler, bireyin anlaşılma ve onaylanma ihtiyacına temas ederek olumlu bir benlik duygusunu destekleyebilmektedir. Bir taraftan, yapay zekanın, kullanıcıların sorularına verdiği dikkatli yanıtlar ve yargılayıcı olmayan dili bir tür "yansıtma işlevi"ni akıllara getirmektedir; bir taraftan da sürekli aynalanma ve onaylanma hali ilişkilerde yaşanması beklenen çatışma, hayal kırıklığı ve sınırlarla yüzleşme gibi gerçek deneyimlerin dışında deneyimler olarak değerlendirilmektedir. Bu durum yaşanılan deneyimin gerçeklik mi yoksa bir yanılsama mı olduğu sorusunu gündeme getirmektedir.
Öte yandan, yapay zekanın insan kapasitesini ve becerilerini hızla aşan donanımı bireyde yetersizlik, değersizlik ya da anlamsızlık duygularını tetikleyebilmekte, insan olmanın sınırlılıklarıyla yüzleşmek bu yeni "öteki"yle karşılaşmada kaçınılmaz hale gelmektedir.
Yapay zekanın iş yaşamına, eğitim süreçlerine ve ilişkilere her geçen gün daha fazla entegre olmasıyla birlikte, bireyin aidiyet, üretkenlik ve ilişkisellikle ilgili alanlarda zorluklar yaşamasına sebep olup, yaptığı işi daha kısa sürede ve daha kusursuz yapan bir "ötekinin" olmasının çalışma ve üretme kapasitesi üzerindeki olası olumsuz etkilerini akla getirmektedir. Günümüzde, bu sorunun ekonomik kaygılar ve işsizlik endişeleri yaratabilmesinin yanı sıra, gelecekte bireyi anlamsızlığa ve varoluşsal krizlere sürükleme olasılığı da gündeme gelmektedir.

"Danışanların ChatGPT ile kurduğu Dijital Duygusal Yakınlık ve Aldığı Sosyal Destek"
Aylin Işık
Bu panelin amacı, yapay zeka teknolojilerinin bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılama potansiyelini, psikoloji biliminin perspektifinden ele almaktır.
Dijitalleşen dünyada yapay zeka ile etkileşim, artık yalnızca teknik ya da bilgi temelli ihtiyaçlarla sınırlı kalmamaktadır. Özellikle ChatGPT gibi gelişmiş dil modelleri, bireylerin duygusal ifade, destek arayışı ve psikososyal dayanışma, rehberlik gibi insani ihtiyaçlarını da karşılamaya başlamıştır. Bu ihtiyaçların karşılanmasıyla birlikte danışanların ChatGPT ile kurduğu dijital duygusal yakınlık ve bu etkileşimden doğan olumlu ve olumsuz sonuçlar tartışılacaktır.
Yapay zekanın bireyin özerklik, aidiyet, güven, anlam arayışı ve duygusal destek gibi ihtiyaçlarını ne ölçüde karşılayabildiği; fırsatlar, sınırlılıklar ve etik sorumluluklar çerçevesinde değerlendirilecektir.

Bu bağlamda, panel yalnızca teknolojik bir gelişmenin insan üzerindeki etkilerini değil, aynı zamanda çağımızın en derin meselelerinden biri olan "yakınlık" ihtiyacının dijital temsillerle nasıl karşılandığını sorgulamayı hedeflemektedir.

"Aşk, Çatışma ve ChatGPT: Romantik İlişkilerin Yeni Üçgeni; Yapay Zeka Romantik İlişkileri Nasıl Etkiliyor?"
Gülsüm Başoğlu
Günümüzde yapay zeka, sadece bilgiye ulaşmanın ya da teknik işlemleri kolaylaştırmanın ötesinde, bireylerin kimliklerini yeniden kurduğu, duygusal bağlar geliştirdiği ve ilişkisel dinamiklerini şekillendirdiği bir aynaya dönüşmüştür. Özellikle ChatGPT gibi büyük dil modelleriyle kurulan bireysel ilişkiler, kişisel farkındalık süreçlerini olduğu kadar romantik ilişkilerdeki beklentileri, iletişim biçimlerini ve çatışma alanlarını da köklü biçimde etkilemektedir.
Bu panel, yapay zeka ile kurulan etkileşimlerin bireyin kimlik algısını nasıl karmaşıklaştırdığına ve bu karmaşanın özellikle romantik ilişkilerde nasıl yansımalar bulduğuna odaklanmaktadır. ChatGPT gibi sistemlerle geliştirilen duygusal paylaşımlar, kimi zaman bireylerin gerçek ilişkilerden beklentilerini idealize etmelerine, duygusal bağları yapay güvenlik alanlarında deneyimlemelerine ve karşılıklı etkileşim içeren ilişkilerde çatışmaları sağlıksız biçimde yönetmelerine, kişilerin yaşadıkları sorunları çoğu zaman yüzeysel ya da hatalı psikolojik kavramlarla etiketleyerek tanımlamalarına neden olabilmektedir.
Bir diğer yönü ile romantik ilişkilerde karşılıklı uzlaşma ve empati gerektiren alanlar, yapay zekanın "mükemmel dinleyici" işleviyle yer değiştirdiğinde, kişileri çatışmadan kaçınan ya da yüzleşmekten uzak bir iletişim tarzına yöneltebilmektedir.
Panelde bu çok katmanlı dönüşüm hem kuramsal hem de yaşantısal boyutlarıyla ele alınacak; yapay zeka ile kurulan ilişkilerin romantik bağlamda yarattığı etkiler psikolojik ve etik perspektiflerden değerlendirilecektir. Kimlik oluşumu, duygusal bağlanma, yalnızlık, romantik ilişkilerde çatışma yönetimi ve gerçeklik algısı gibi konular üzerinden, teknolojik aynada bireyin kendisiyle ve ötekiyle kurduğu ilişki yeniden düşünülmeye açılacaktır.

"Psikoterapist Koltuğunda Yapay Zeka: ChatGPT'nin Ruh Sağlığındaki Yeni Rolü"
Zeynep Şeker
Yapay zekanın günlük yaşamdaki etkisi derinleştikçe, bireyin kimliği ve ilişkileri üzerindeki psikolojik yansımaları da giderek daha fazla ilgi odağı hâline gelmektedir. Özellikle dil temelli yapay zeka sistemleri, örneğin ChatGPT, yalnızca bilgi sunan araçlar olmanın ötesinde, bireylerin içsel deneyimlerini ifade ettikleri ve duygusal süreçlerini yansıttıkları yeni türden iletişim alanlarına dönüşmektedir. Yapay zeka destekli sohbet sistemleri, son yıllarda psikolojik ihtiyaçlara temas eden yapılar hâline gelmiştir ve bu durum yeni tartışma konularını ortaya koymuştur.
Bu panelde, psikoterapist rolünde, ChatGPT gibi büyük dil modellerinin, bireylerin baş etme becerileri ve duygu düzenleme süreçleri üzerindeki etkisi ele alınacaktır. Özellikle psikoterapötik ilişki yapısını taklit edebilen bu modeller, bireylerin duygularını tanıma, ifade etme, anlamlandırma ve yeniden yapılandırma çabalarında kullanılabilmektedir. Ayrıca, ChatGPT'nin, bazı kullanıcılar tarafından "dijital bir yansıtma yüzeyi" olarak deneyimlenmesi, yapay zekanın sadece bilişsel değil, duygusal düzeyde de bir eşlik kapasitesi barındırdığına işaret etmektedir. Bu durum, yapay zekanın terapötik bağlamda kullanımının etik, klinik ve duygusal sınırlarını yeniden düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Bu amaçla, sunumda, yalnızlık, yoğun stres, karar verme güçlüğü ve ilişki problemleri gibi bağlamlarda yapay zeka ile kurulan dijital etkileşimlerin, geleneksel psikoterapi tekniklerine benzer işlevler gösterip göstermediği örnek olaylar ve güncel bulgular ışığında tartışılacaktır.
Sonuç olarak, yapay zekanın ilişkilenme, baş etme ve duygusal regülasyon üzerindeki etkisi çok katmanlıdır. Bu sunum, yapay zekanın psikolojik süreçlere etkisini ve psikoterapi sürecindeki rolünü çok katmanlı bir biçimde değerlendirerek, insan psikolojisinin dijital çağdaki dönüşümüne dair eleştirel bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

30024 - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi
Panel-17: İşyerinde Kötü Muameleyle Çok Boyutlu Yüzleşmeler: Türler, Dinamikler ve Direnç*
Panel Başkanı: Nihal Mamatoğlu[1]
Panelistler: H. Canan Sümer[2] ve Yonca Toker Gültaş[3], Derya Karanfil[4], S. Arzu Wastı[5], Aslı Göncü-Köse[6], Nihal Mamatoğlu[1]
[1]Bolu Abat İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu
[2]Özyeğin Üniversitesi, İstanbul
[3]Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara
[4]İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir
[5]Sabancı Üniversitesi, İstanbul
[6]Çankaya Üniversitesi, Ankara

Panel Özeti
Bu panel, iş yerinde kötü muamele olgusunu çok boyutlu, kültürel ve örgütsel bağlamlarıyla ele alarak, çalışan sağlığına yönelik görünmez tehditleri görünür kılmayı amaçlamaktadır. Panelde sunulan araştırmalar, kötü muamelenin münferit ve izole vakalardan ibaret olmayıp, yapısal koşullarla beslenen, birbirine eklemlenen ve çoğu zaman sessizlik içinde normalleşen olgulara işaret ettiğini ortaya koymaktadır.
Panelin ilk sunumunda, yedi farklı kötü muamele türünü ölçmeye yönelik kültürel temelli araçlar geliştirilmiş; bu türlerin birlikte ortaya çıkma eğilimi ile çalışan iyilik hâli üzerindeki kümülatif olumsuz etkileri detaylandırılmıştır. ILO-Özyeğin Üniversitesi işbirliğiyle yürütülen geniş ölçekli araştırma ise iş yeri şiddetinin toplumsal cinsiyeti aşan, ancak eşitsiz şekilde deneyimlenen yapısal bir sorun olduğunu göstermiştir.
İkinci sunum, iş yeri nezaketsizliğinin iş-aile sınırlarını aşan etkilerine odaklanmış; özellikle kadın çalışanlarda bu etkinin duygusal tükenme ve ilişkisel gerilim yoluyla özel yaşama taşınabileceği vurgulanmıştır. Üçüncü sunumda, Latent Profil Analizi ile kötü muamele türlerinin birlikte deneyimlenme biçimleri incelenmiş, örgütsel müsamahanın bu durumların başlıca belirleyicisi olduğu gösterilmiştir.
Dördüncü sunum, istismarcı yöneticilik olgusunu evrensel ve kültüre özgü örüntüler bağlamında ele almış, yönetici ve çalışan özelliklerinin bu süreci nasıl şekillendirdiği çok düzeyli modellerle tartışılmıştır. Beşinci ve son sunumda ise, sistematik bir kötü muamele vakası çok kaynaklı veriyle incelenmiş; yalnızca tanıklıktan failliğe geçiş süreçleri değil, aynı zamanda mağdurun özsaygısını ve psikolojik direncini korumak için geliştirdiği bireysel ve sosyal stratejiler de analiz edilmiştir.
Panel genelinde, kötü muamelenin yalnızca bireysel değil; örgütsel kültür, liderlik yapıları, toplumsal normlar ve sessizlik iklimi içinde kök salan çok katmanlı bir süreç olduğu vurgulanmış; aynı zamanda mağdurun direnç kapasitesi ve destek sistemlerinin iyileştirici rolü ön plana çıkarılmıştır. Bulgular, politika yapıcılar, işçi-işveren örgütleri ve kurum içi uygulayıcılar için yol gösterici öneriler sunmaktadır.

“İş Yerinde Kötü Muamelenin Anatomisi: Yaygınlık, Aktörler ve Koruyucu Faktörler”
H. Canan Sümer ve Yonca Toker Gültaş
Çalışmalar iş yerinde kötü muamelenin sessiz bir epidemi olarak çalışan sağlığı ve iyilik halini ciddi boyutlarda tehdit ettiğini göstermektedir. İlk olarak bir TÜBİTAK projesi kapsamında yürüttüğümüz bir seri çalışma ile kültürel bir perspektiften en hafif formundan en şiddetlisine farklı iş yeri kötü muamele türlerini ölçen araçlar geliştirdik. Bu araçlar aracılığıyla yedi ayrı kötü muamele türünün (iş yeri nezaketsizliği, psikolojik taciz, ayrımcılık, cinsiyetçilik, istismarcı yöneticilik, cinsel taciz ve kurumsal kötü muamele) hem birbirleriyle hem de sonuç değişkenleriyle olan karmaşık ilişkilerini inceledik. Bu çalışmalar iş yerinde kötü muamelenin münferit bir olay olmadığını; bir türün olduğu yerde diğerlerinin de ortaya çıkma olasılığının yüksek olduğunu, kötü muamelenin tükenmişlik, üretkenlik karşıtı davranışlar, işe yönelik tutumlar ve çalışan esenliği üzerinde olumsuz etkileri olduğunu gösterdi. Daha sonra, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)-Özyeğin Üniversitesi işbirliğiyle gerçekleştirdiğimiz kapsamlı bir başka çalışmada, beş ayrı iş yeri şiddet türünün (psikolojik, ayrımcılık, ekonomik, fiziksel ve cinsel) yaygınlığı, bunlara yönelik farkındalık düzeyi, hedef ve fail özellikleri ile koruyucu faktörleri araştırdık. Bulgular, iş yerinde şiddetin toplumsal cinsiyetten bağımsız şekilde tüm çalışanları etkileyen yapısal bir sorun olduğunu gösterdi. Katılımcıların %77’si

kariyerleri boyunca en az bir kez şiddete maruz kaldığını bildirdi. Algılanan ile yaşanan şiddet arasındaki dramatik fark, farkındalık eksikliğine işaret etti. Psikolojik ve ekonomik şiddet en yaygın türler olarak tespit edildi; psikolojik şiddet kadınları ve erkekleri benzer düzeyde etkilerken, yönetici pozisyonundaki kadınların bu tür şiddetin daha sık hedefi olduğu bulundu. Cinsel şiddet kadınları orantısız şekilde etkilerken, fiziksel şiddete maruz kalma erkeklerde daha yaygındı. Kadınlar cinsiyet, kıyafet ve görünüşe dayalı; erkekler ise etnik köken ve dine dayalı ayrımcılığı daha sık bildirdi. Bu çalışmada da şiddetin münferit değil, çoğu zaman birbiriyle iç içe geçen türlerde yaşandığı; çalışanların yarıdan fazlasının birden fazla şiddet türüne maruz kaldığı bulundu. Düşük eğitim seviyesindeki çalışanlar daha fazla psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalırken, yüksek eğitimlilerde cinsel şiddet daha sık raporlandı. Psikolojik şiddet ve ayrımcılıkta failin genellikle amir, fiziksel şiddette iş arkadaşı ya da dış paydaş, cinsel şiddette ise çoğunlukla iş arkadaşı ve evli olan bir kişi olduğu bulundu. Kurumsal farkındalık ve destek mekanizmalarının eksikliği, sessiz tanıklık ve yetersiz başvuru yollarının iş yerinde şiddet sorununu derinleştirdiği görüldü. Şaşırtıcı ve sevindirici bir şekilde sendika üyeliliğinin başta cinsel şiddet olmak üzere birçok şiddet türüne karşı koruyucu etkisi olduğu bulundu. Bu çalışmaların sonunda iş kurumları, politika yapıcılar ve işçi ve işveren örgütleri için temel bazı öneriler geliştirildi.

"İş Yeri Nezaketsizliği: İşten Eve Taşanlar"**
Derya Karanfil

Panelin bu bölümünde, işyeri nezaketsizliğinin iş sonrasına taşan olumsuz sonuçları ele alınacaktır. İşyeri nezaketsizliği "işyerinde karşılıklı saygı normlarını ihlal eden ve karşı tarafa zarar verme niyetinin belirsiz olduğu düşük yoğunluklu sapma davranışı" olarak tanımlamıştır (Andersson ve Pearson, 1999, s. 457). Alan yazında, iş yeri nezaketsizliğinin kişisel yaşamı etkileyen sonuçları arasında olumsuz duygulanım, eşe yönelik öfke davranışları, iş-aile çatışması ve duygusal tükenme yer almaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet rollerinin belirginliğinin yüksek olduğu kültürlerde nezaketsizliğin aile yaşamına yayılım göstermesindeki cinsiyet farklılığı incelenmemiştir. Bu bağlamda, Karanfil ve Sümer (2019) tarafından yürütülen araştırmada, çiftlerin nezaketsizlik karşısındaki duygusal ve davranışsal tepkilerinin bir arada incelenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, çalışan çiftlerde her iki eşten iki zamanlı olarak veri toplanmıştır. Araştırmada hem kadın hem de erkek eşlerin, iş yeri nezaketsizliği karşısında duygusal olarak tükenme risklerinin arttığı ve bunun da iş-aile çatışmasında artış ile ilişki olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca, iş yeri nezaketsizliği eşlerin zihinsel olarak işten uzaklaşmalarını güçleştirmiştir. Nezaketsizliğin bulaşıcılığına yönelik bulgular ise kadın eşler için dikkat çekicidir. Kendine şefkat düzeyi düşük olan ve işyerinde nezaketsiz davranışların hedefi olan kadın eşlerin, benzer davranışları eşlerine yönelik sergileyebildikleri görülmüştür. Sonuç olarak, iş yeri nezaketsizliğinin iş yeri sınırlarını aşan etkileri olduğu ve eşe yönelik nezaketsiz davranışları arttırarak aile yaşamına taşabildiği ortaya koyulmuştur.

"Cinsel Olmayan Kötü Muamele Türlerinin Profilleri ve Öncülleri"
S. Arzu Wasti

Bu panelde çalışanların maruz kalabilecekleri cinsel olmayan kötü muamele türleri (nezaketsizlik, işle ilgili zorbalık, kişiye yönelik zorbalık ve istismarcı yöneticilik) örtük profil analizi (Latent Profile Analysis – LPA) kullanılarak incelenmiş, böylelikle çalışanların birden fazla kötü muamele türünü ne şekillerde deneyimlediklerini araştırılmıştır. Bu amaçla iki anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Her iki anket bulguları kötü muamele profillerinin temel olarak düzey açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur (yani, düşük, orta veya yüksek düzeyde birden çok kötü muamele türüne maruz kalma). Yine her iki ankette çalışanların çoğunun birden fazla kötü muamele türüne hiç ya da çok az maruz kaldığı, daha küçük bir grubun orta düzeyde, daha da küçük bir grubun yüksek düzeyde maruz kaldığı bulunmuştur. Birey düzeyinde ve bağlama ilişkin çeşitli öncül değişkenler incelendiğinde profil üyeliğini en çok örgütsel ortamın yordadığı görülmüş, kötü muamelenin artmasında ortamın buna müsamahasının en önemli etmen olduğu sonucuna varılmıştır. İkinci anket çalışmasında kötü muamale profillerinin sonuçları araştırılmış, birden fazla kötü muameleye maruz kalındıkça psikolojik ve işle ilgili sonuçların genellikle kötüleştiğini ortaya konmuştur. Bununla birlikte, iş doyumu, tükenmişlik ve üretkenlik karşıtı iş davranışı üzerinde kümülatif etkiler gözlenirken, esenlik ve örgütsel bağlılıktaki düşüşlerin, belirli bir kötü muamele sıklığını aştıktan sonra sabit kaldığı bulunmuştur.

“Vah BAŞIMIZA Gelenler! İstismarcı Yöneticiliğin Evrensel ve Kültüre Özgü Davranış Örnekleri, Öncüllerine ve Astların Özelliklerine Göre Değişen Süreç ve Sonuçları”
Aslı Göncü-Köse

Çalışanların büyük çoğunluğu, iş yerinde maruz kaldıkları kötü muameleyle ilgili olarak, yöneticilerinin tutum ve davranışlarından şikayet etmektedirler (ör., Hogan vd., 1990). Yıkıcı liderlik veya yöneticilik türleri arasında yer alan “istismarcı yöneticilik”, yöneticinin astlarına yönelik tekrarlanan, sözel veya sözel olmayan ve fiziksel temas içermeyen saldırgan davranışları olarak tanımlanmaktadır (Tepper, 2000). İstismarcı yöneticiliğin tanımında yer alan özelliklerinden biri astların öznel algılarına bağlı olmasıdır; başka bir deyişle, aynı yönetici davranışının istismarcı olarak tanımlanması çalışandan çalışana değişebilir. Benzer şekilde, farklı kültürel bağlamlarda benzer istismarcı yöneticilik davranışları tanımlanabildiği gibi, kültüre özgü davranış örüntüleri de ortaya çıkabilmektedir. Bu panelde, ilk olarak Sümer vd. (2024) tarafından gerçekleştirilmiş olan TÜBİTAK destekli, büyük ölçekli ve çok aşamalı bir projenin, istismarcı yöneticiliğin evrensel ve kültüre özgü davranış örnekleri ile ilgili bulguları özetlenerek sunulacaktır. İkinci olarak, istismarcı yöneticiliğin alanyazında yaygın olarak bilinen öncülleri tanımlanacak ve Bramley ve Göncü-Köse’nin (2025) narsisizm, psikopati ve Makyavelizm’den oluşan Karanlık Üçlü kişilik özellikleri (Paulhus ve Williams, 2002) ve istismarcı yöneticilik niyetleri arasındaki ilişkilerde astların sapkın davranış seviyelerinin düzenleyici ve algılanan öz saygı ve başarı tehdidinin aracı rollerine yönelik bulguları sunulacaktır. Üçüncü olarak, Bingül ve Göncü-Köse’nin (2024) bulgularından yola çıkarak, astların Karanlık Üçlü ve Büyük Beşli kişilik özelliklerine (sorumluluk, deneyime açıklık, nevrotizm, dışadönüklük ve uyumluluk) bağlı olarak istismarcı yöneticiliğe verdikleri tepkilerde, sergiledikleri işle ilgili davranışlarında (örneğin, üretim karşıtı iş davranışları, örgütsel vatandaşlık davranışları) ve işe ve kuruma yönelik tutumlarında (örneğin, iş doyumu, kuruma yönelik sadakat) gözlemlenen farklılıklar tartışılacaktır. Son olarak, Tepper ve arkadaşlarının (2017) istismarcı yöneticilik ve astların performansı arasındaki pozitif ve negatif yönlü ilişkileri belirleyen süreçlere yönelik önermeleri sunulacaktır ve Onaran ve Göncü-Köse’nin (2024) bu önermelerin bazılarını, ekstra-rol performans olarak da tanımlanan örgütsel vatandaşlık davranışlarını sonuç değişkenlerinden biri olarak inceleyerek destekleyen bulguları paylaşılacaktır. Panel sunumu, her bölümde yer alan bulguların özeti ile kuramsal ve uygulamaya yönelik katkılar ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunularak sonlandırılacaktır.

“Örgütsel Bir Süreç Olarak Kötü Muamele: Çok Kaynaklı Tematik Analiz: *"Tanıklık, Faillik ve Direnç Arasındaki Geçişlerin İzini Sürmek"*
Nihal Mamatoğlu

Bu panel sunumunda, bir örgüt bağlamında belirli bir dönem boyunca sürdüğü gözlemlenen ve sistematik özellikler taşıdığı düşünülen bir iş yerinde kötü muamele (mobbing) vakasına odaklanılmaktadır. İlgili analiz, çok kaynaklı veri setine dayandırılmış olup, Üçgenleme (Triangulation) yöntemi temel alınarak yapılandırılmıştır. Sürece ilişkin verilerin; örgüt içi ve dışı yazışmalar, yazılı belge içerikleri, yarı yapılandırılmış görüşmeler, gözlem notları, e-posta trafiği ve dijital mesajlaşma uygulamalarındaki kayıtlar üzerinden derlenmiştir.

Analiz kapsamında, kötü muamele uyguladığı düşünülen aktör(ler)in izlediği stratejiler; bu stratejiler yoluyla tanıkların sürece nasıl dahil edildikleri ve zamanla hangi psikososyal mekanizmalar aracılığıyla aktif failliğe geçiş yaptıkları ele alınmaktadır. Tanıklık konumundan failliğe geçişte, bireylerin geliştirdiği savunucu söylemlerin ve bilişsel çerçevelerin belirleyici rol oynadığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, bu sürecin yalnızca örtük örgütsel hoşgörüyle değil; aynı zamanda dolaylı ya da dolaysız destekleyici uygulamalarla da pekiştiriliyor olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, mağdurun sistematik biçimde terörize edilmesi, mağdurun özsaygısını ve direncini koruma stratejileri ile yakın çevresinin destekleyici ya da köstekleyici tutumları, süreci şekillendiren temel dinamikler olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, örgütsel bağlamda güç ilişkilerinin nasıl şekillenebileceğini ve tanıklık ile faillik arasındaki geçişin ardındaki olası psikososyal süreçleri açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Verilerin çeşitliliği ve analizde benimsenen çok katmanlı yaklaşımın, yalnızca bireysel etkileşimler düzeyinde değil; aynı zamanda örgütsel yapı, sessizlik normları ve tanıklık etiği çerçevesinde de anlamlı çıkarımlar yapılmasına olanak tanıdığı değerlendirilmektedir. Vakaya ilişkin tematik çözümlemeler,

nitel veri analiz teknikleri aracılığıyla gerçekleştirilmiş ve ortaya çıkan örüntülerin ilgili literatürle karşılaştırmalı biçimde tartışılması amaçlanmıştır.

Bu sunumun, örgütlerde etik iklim, örgütsel adalet ve çalışan psikolojik güvenliği konularına ilişkin mevcut tartışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

**Panelimizdeki çalışmalardan biri 119K363 nolu Tübitak 1001 Projesidir, diğeri ILO Türkiye Ofisi tarafından desteklenmiştir.*

***Doktora tezinden türetilmiştir. Danışman hocası Prof. Dr. H. Canan Sümer'dir.*

30031 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji
Panel-20: Zihinsel Uzamda Sayılar: Kültürel, Bilişsel ve Kuramsal Yaklaşımlar ve Güncel Tartışmalar*, **,***
Panel Başkanı: Hakan Çetinkaya[1]
Panelistler: Merve Bulut[1], Ezgi Palaz[1], Ezgi Gür[2], Seda Dural[2]
[1]Yaşar Üniversitesi, İzmir
[2]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Panel Özeti

Uzam-sayı ilişkileri (*Space-Number Association* - SNA), sayıların uzamsal olarak işlendiğini gösteren çeşitli davranışsal ve nöral görüngüler şeklinde tanımlanabilir. SNA'lar, çoğunlukla uzamın sol ve sağ tepki kodları aracılığıyla değişimlendiği SNARC (*Spatial-Numerical Association of Response Codes*) etkisi kapsamında ele alınmaktadır. SNARC etkisi, bireylerin küçük sayılara sol elleriyle, büyük sayılara ise sağ elleriyle daha hızlı tepki verme eğilimini ifade eder (Dehaene ve ark., 1993). Bu etkinin, sayıların soldan sağa doğru artan bir zihinsel sayı doğrusu (*Mental Number Line* - MNL) üzerinde temsil edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. SNA'lar bağlamında yaygın olarak incelenen SNARC etkisi; kültürel ve bireysel farklılıklar, biyolojik temeller, uyarıcı-tepki (*Stimulus-Response* - S-R) ilişkileri, bağlamsal esneklik ve sayı dışındaki büyüklüklere genellenebilirlik gibi çeşitli açılardan test edilmekte ve farklı kuramsal yaklaşımlar temelinde tartışılmaktadır.

Sayıların soldan sağa doğru uzamsal olarak temsil edilmesine ilişkin literatürdeki temel tartışmalardan birisi, bu temsilin doğuştan gelen biyolojik bir eğilime mi yoksa kültürel öğrenme ile şekillenen bir bilişsel sürece mi dayandığıdır. Biyolojik bir temele dayandığını öne süren çalışmalar, daha çok hayvanlar (Rugani ve ark., 2015) ve bebekler (de Hevia ve ark., 2014; Di Giorgio ve ark., 2019) üzerinde yürütülmüştür ve büyüklüğün uzamsal olarak işlendiğine dair önemli kanıtlar sunmaktadır. Her ne kadar SNA'ların biyolojik bir temele sahip olduğuna yönelik bulgular dikkate değer olsa da, söz konusu etkinin çeşitli kültürel faktörlere (örn. okuma-yazma yönü, eğitimsel bağlamlar) bağlı olarak anlamlı ölçüde değişkenlik gösterdiği de bilinmektedir (Shaki et al., 2009; Göbel et al., 2011; McCrink et al., 2023).

Bu panelde SNARC etkisi dört ana eksende kapsamlı biçimde ele alınacaktır. İlk sunumda, kültürel ve bireysel farklılıkların etkisi irdelenecek; ikinci sunumda, SNARC etkisinin bir S-R ilişkisi olarak bağlamsal esnekliği ve farklı büyüklüklere genellenebilirliği tartışılacaktır. Üçüncü sunum, MNL-uyumluluğu, polarite uyumluluğu (*polarity correspondence*), ikili yol (*dual-route*), çalışma belleği ve bilişsel kontrol temelli modeller çerçevesinde kuramsal açıklamalara odaklanacaktır. Panelin son bölümünde ise SMART Lab (https://smartlabpsy.com/) bünyesinde yürütülen güncel araştırmalar ve gelecekteki projelere ilişkin planlamalar paylaşılacaktır.

Bu panel, sayısal biliş alanında kuramsal ve görgül yaklaşımları bir araya getirerek, SNA'ların çok yönlü doğasına dair bütüncül bir bakış sunmayı hedeflemektedir.

"Uzam-Sayı İlişkilerinde Kültürel ve Bireysel Değişkenlerin Etkisi"
Merve Bulut

SNA'lar biyolojik bir temele dayanıyor olsa bile, bu ilişkilerin kültürel ve bağlamsal etkilere açık, esnek bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Özellikle kültür, SNA'ların yönü ve gücünü biçimlendiren belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, Batılı toplumlarda sıkça rapor edilmesine rağmen (Wood ve ark., 2008), Batılı olmayan bazı toplumlarda SNARC etkisinin ortadan kalktığı (Dehaene ve ark., 1993), bazı çalışmalarda ise tersine döndüğü gösterilmiştir (Shaki ve ark., 2009). SNARC etkisini tutarlı olarak göstermeyen kültürlerin (Filistin ve İran gibi) genellikle sağdan sola okunan/yazılan alfabeleri kullanmaları nedeniyle, okuma yönünün sayıların uzamsal işlemlemesinde belirleyici bir değişken olduğu öne sürülmüştür.

Öte yandan, güncel çalışmalar yalnızca okuma yönünün SNARC etkisini açıklamada yetersiz kaldığını (Bulut ve ark., 2023), buna ek olarak kültüre bağlı bazı uzamsal yönelimli davranışların (Bulut ve ark., 2024) ve deneyimlerin (Pitt ve Casasanto, 2019) de etkili olduğunu öne sürmektedir. Kültürlerarası çalışmalarda ve farklı kültürlerde yapılan tekrar çalışmalarının, Batılı örneklemlerle yapılan çalışmalara kıyasla sayıca henüz az olması, gözlenen farklılıklara ilişkin altta yatan mekanizmaların anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Bulut, Candemir ve arkadaşlarının (2024) yaptığı bir çalışmada, standart tek/çift değerlendirme görevi sırasında Türk katılımcıların ters SNARC etkisi gösterdiği (küçük sayılara sağ, büyük sayılara sol tepki tuşlarıyla daha hızlı tepki verdikleri), öte yandan sayıların sol ve sağ uzamdan sunulduğu ve tek elle, orta uzamsal alandan tepki verilen bir bas-basma görevi sırasında ise katılımcıların soldan-sağa MNL temsiline uyumlu denemelere (örn. büyük sayılar sağ uzamsal alanda yer aldığında) daha hızlı tepki verdikleri bulunmuştur. Bu bulgular, kültürel bağlamda bireylerin birden fazla uzamsal-sayısal temsile sahip olabileceğini ve farklı görevler sırasında farklı temsillerin aktive olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Kültürel etkilerin ötesinde, SNARC etkisi bireysel bazı değişkenlere bağlı olarak da farklılık göstermektedir. Örneğin, matematik ve ketleme becerileri ile matematik kaygısı, SNARC ile ilişkili bulunmuştur (Cipora ve ark., 2020). Alanyazın incelendiğinde, bireysel değişkenlerle ilgili pek çok tutarsız bulgu dikkat çekmektedir. Bunun önemli bir nedeninin, bireylerin SNARC etkisini güvenilir bir şekilde göstermeleri bakımından farklılık göstermeleri olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, SNARC etkisine dair bireysel ölçümlerin güvenirliği ve genellenebilirliği de son zamanlarda tartışma konusu olmaktadır.

"Uyarıcı-Tepki İlişkileri Kapsamında SNARC Etkisi, Bağlamsal Esneklik ve Sayı Dışı Büyüklüklerin Uzamda Temsili"

Ezgi Palaz

SNARC ve SNARC-benzeri etkiler, S-R ilişkilerinin uyumlu veya uyumsuz olmasına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bir uyarıcının zihinde temsil edildiği yön ile uyarıcıya verilen tepkinin yönü uyumlu olduğu durumlarda hızlı bir tepki meydana gelir. Dolayısıyla, zihinde sol tarafta temsil edilen sayılara sol el ile ya da sağ tarafta temsil edilen sayılara sağ el ile tepki vermek tepki sürelerini hızlandırmaktadır. Bunu göz önüne alan birtakım araştırmalar, farklı S-R ilişkileri ile yapılan alıştırmaların, alıştırma sonrasında uygulanan görevlerde SNARC ve SNARC-benzeri etkilerin yönünü değiştirebildiği gösterilmiştir (Bae ve ark., 2009; Bulut ve ark., 2024). Laboratuvarımızda yürütülen güncel bir çalışmada, söz konusu alıştırma etkilerinin örneklemin halihazırda SNARC etkisi gösterip göstermediğine ve gösteriyor ise etkinin yönüne göre değişebileceğine dair bulgular elde edilmiştir (Palaz ve ark., 2024).

Bu bulgular SNARC etkisinin esnek bir görüngü olduğuna dair sunulan diğer bulgularla tutarlıdır. Örneğin SNARC etkisinin yönü, katılımcıların görev sırasında zihinlerinde canlandırdıkları saat kadranı gibi sağdan sola artan ve zihinsel olarak oldukça içselleştirilmiş temsil bağlamları aracılığıyla da değişebilmektedir (Bächtold ve ark., 1998). Laboratuvarımızda yapılan başka bir çalışmada hem farklı S-R ilişkileri ile yapılan alıştırmaların kalıcılığı hem de bu alıştırmaların saat kadranı ve cetvel gibi farklı bağlamlar ile yapılmasının etkileri incelenmiş ve bağlamsal öğelerin gerçek hayat deneyimleriyle ilişkileri vurgulanmıştır (Palaz ve ark., 2025).

SNARC etkisi yalnızca sağ veya sol yönle ilgili değildir; bu etki, aynı zamanda hangi tür büyüklüklerin (örneğin sayılar mı, nesneler mi) kullanıldığına bağlı olarak da değişkenlik gösterebilmektedir. Nitekim sayı dışı büyüklüklerle yürütülen çalışmalar, SNARC-benzeri etkilerin yalnızca sayılarla sınırlı olmadığını ortaya koymuştur. Örneğin, Sellaro ve arkadaşları (2015) ile Wühr ve Seegelke (2018) tarafından yapılan çalışmalarda, sırasıyla hayvan ya da nesne isimleri ile kırmızı ve yeşil kareler kullanılarak SNARC-benzeri etkiler test edilmiştir. Bulgular, küçük hayvanlara, nesnelere ve karelere sol elle; büyük olanlara ise sağ elle daha hızlı tepkiler verildiğini göstermiştir. Ancak Bulut'un (2023) tez çalışmasında, hayvan ve nesne isimleri için ters yönde SNARC-benzeri etkiler gözlenirken, kırmızı ve yeşil kareler için herhangi bir etki saptanmamıştır. Benzer şekilde, Palaz'ın (2024) tezinde farklı bağlamlara yönelik alıştırmalar sonrasında SNARC-benzeri etkiler araştırılmış; ancak bu alıştırmaların ardından anlamlı bir etki elde edilememiştir. Bu bulgular, Walsh (2003) tarafından öne sürüldüğü gibi, sayılar ve sayı dışı büyüklüklerin ortak bir temsil sistemine sahip olabileceğini ve bu sistemin kültürel etkenlerle şekillenebileceğini düşündürmektedir.

"SNARC Etkisini Nasıl Açıklıyoruz? Kuramsal Yaklaşımlara Genel Bakış"

Ezgi Gür

SNARC etkisini açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımlar, SNA'ları temelde iki farklı perspektifden değerlendirmektedir: (1) içsel temsiller temelinde ortaya çıkan tepki kodları (2) belirli bir görev bağlamında ortaya çıkan tepki kodları.

SNARC etkisini içsel SNA'lara dayandıran ve uzun süreli belleğe atıfta bulunan yaklaşımların en bilinen örneği, sayıların soldan sağa doğru sıralandığı zihinsel sayı doğrusu (MNL) yaklaşımıdır. Bu uzamsal temsilin, küçük sayılara sol, büyük sayılara ise sağ elle verilen tepkileri hızlandırdığı öne sürülmüştür (Dehaene ve ark., 1990).

SNA'ların görev bağlamında geçici olarak ortaya çıktığını öne süren yaklaşımların başında ise SNA'ların çalışma belleğinde yapılandığını öne süren çalışma belleği modeli gelmektedir (van Dijk ve Fias, 2011). Benzer şekilde, polarite uyumluluk ilkesi de SNARC etkisinin tepki seçim aşamasında ortaya çıktığını öne sürer (Proctor ve Cho, 2006). Literatürde, her iki perspektifi destekleyen bulgular olmakla birlikte, yakın zamanda laboratuvarımızda gerçekleştirilen bir çalışma (Hepdarcan vd., 2024) SNA'lara dair süreçlerde uzun süreli bellek ile çalışma belleğinin ortak etkinliğine işaret etmiştir.

Bu bulgularla uyumlu olarak SNARC vb. etkileri açıklamak üzere içsel temsiller ve görev bağlamındaki süreçleri bütünleştiren bir yaklaşım da ikili yol modelidir; bu modele göre ilgili bir görevle karşılaşıldığında iki farklı yolak etkinleşmektedir: uzun süreli temsilleri barındıran otomatik yolak ve görev bağlamında oluşan kontrollü yolak (Gevers ve ark., 2006). Bu iki yolağın etkinleşmesi paralel bir şekilde gerçekleşir ve aralarındaki uyum/uyumsuzluk SNARC etkisi şeklinde gözlenir.

SNARC etkisini inceleyen standart zorunlu seçimli görevlerde içsel temsilin ne olduğu doğrudan incelenemezken, literatürde sıklıkla karşılaşılmamasına rağmen, serbest seçim paradigmalarının bu örtük sürecin gözlenmesi ve ilgili faktörlerin araştırılması açısından kritik olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, laboratuvarımızda söz konusu paradigma kullanılarak, görece 'ilginç' sonuçlar ortaya koyan Türk örnekleminin uzun süreli uzam-sayı temsillerindeki baskın yönelimin ne olduğu incelenmektedir.

Son olarak, bilişsel kontrol temelli yaklaşımlar, her iki sürece de atıfta bulunurken ek olarak bireyler arasındaki bilişsel farklılıkları da dikkate alarak SNARC etkisinin şiddetinin ve yönünün nasıl modüle ediliyor olabileceğine dair bazı çıkarımlarda bulunmaktadır (Zhang ve ark., 2022). Önceki kısımlarda değinildiği gibi, öne sürülen bilişsel faktörlere dair az sayıda çalışmada çeşitli tutarsızlıklar rapor edilmiştir. Bu kapsamda, laboratuvar ekibimiz Türk örnekleminde kapsamlı bir proje ile söz konusu faktörler ve SNA ilişkilerinin derinlemesine incelendiği bir proje hazırlığı içindedir.

Tüm bu kuramsal yaklaşımlar ve bulgular, SNARC etkisinin tek bir nedene dayanmadığını göstermektedir. Panel boyunca bahsi geçen ilişkili faktörlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, SNARC etkisi kapsamındaki çalışmaların hem paradigmatik çeşitliliğe hem de bireyler arası bilişsel değişkenliğe odaklanması, SNARC etkisinin doğasını daha kapsamlı bir şekilde aydınlatmak açısından kritik görünmektedir.

"SMART Lab'da Yürütülen Güncel Araştırmalar"

Seda Dural

Panelin önceki sunumlarında, SNA'lara ilişkin kültürel ve bireysel farklılıklar, bu ilişkilerin farklı bağlamlardaki esnekliği, sayı dışındaki büyüklüklere genellenebilirliği ve kuramsal yaklaşımlar çok yönlü biçimde ele alınmışken, panelin bu son bölümünde SMART Lab bünyesinde bu temalarla ilişkili deneysel çalışmalara yer verilecektir.

Önceki sunumlarda da vurgulandığı üzere, soldan sağa okuma-yazma yönüne sahip olmasına rağmen SNARC etkisi bağlamında tutarlı sonuçlar vermeyen Türk örneklemi, SNA'ların ortaya çıkışında rol oynayan bilişsel, bireysel ve kültürel süreçlerin anlaşılması açısından önemli bir araştırma bağlamı sunmaktadır. Bu çerçevede, laboratuvarımızda yürütülen çalışmalar aşağıdaki iki temel araştırma sorusu etrafında şekillenmektedir:

1. SNARC etkisine özgü gözlenen tutarsızlıklar yalnızca sayısal uzamsal temsillere mi özgüdür, yoksa SNARC-benzeri etkilerde de benzer bir durum söz konusu mudur?

Bu soruya yanıt aramak amacıyla yürütülen bir dizi çalışma, farklı kavramsal boyutlara ait SNARC-benzeri fenomenlerin uzamsal yansımalarını incelemiştir. Söz konusu çalışmalarda:

- farklı yoğunluklardaki (düşük ve yüksek) duygular (ör. mutluluk, korku) karşısında verilen yanal el tepkileri,
- tek-çift sayı değerlendirme görevi kapsamında sözel olarak verilen uzamsal tepkiler,
- erken ve geç zamansal uyarıcı sunumlarına verilen sol/sağ el tepkileri,
- ve büyüklük sınıflandırma görevinde verilen ayak tepkileri test edilmiştir.

Bu çalışmalarda, SNA'ların yalnızca sayısal içerikle sınırlı olmadığı görüşünü SNARC-benzeri etkilerin farklı kavramsal boyutlarda test etmek suretiyle, bu tür etkilerin daha genel uzamsal-kavramsal etkileşimler çerçevesinde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

2. SNARC etkisine özgü tutarsızlıklar, genel olarak SNA'lara mı özgüdür, yoksa SNARC dışı SNA görevlerinde farklılık gösterir mi?

Bu kapsamda yürütülen çalışmalarda, özellikle SNARC dışı görevlerde Türk örneklemine özgü bilişsel örüntüleri incelemektedir. Bu çalışmalar:

- yönsel SNA'ların ortaya çıkışında metodolojik faktörlerin rolünü büyüklük karşılaştırma görevi üzerinden test ederek, Türk örneklemindeki SNARC tutarsızlıklarının olası nedenlerini,
- yalnızca tek elin kullanıldığı ve merkezi uyaran sunumu içeren bir bas/basma görevinde SNARC etkisinin ortaya çıkıp çıkmadığını inceleyerek, bu etkinin otomatik mi yoksa görev bağlamına mı özgü olduğunu,
- MNL üzerindeki temsillerin görsel bağlam tarafından etkilenip etkilenmediğini değerlendirmek üzere referans sayı (örneğin 5) sunumunun tepkilere olan etkisini,
- yanal uyarıcı sunumunun hem SNARC etkisini hem de sayısal mesafe etkisini güçlendirip güçlendirmediğini büyüklük karşılaştırma görevi aracılığıyla test etmektedir.

Bu araştırma dizisi, SNA'ların bağlama duyarlılığını ve Türk örneklemine özgü bilişsel örüntüleri anlamaya yönelik deneysel bir çerçeve sunmaktadır. Panelin kapanış bölümünde sunulacak bu bulgular, kültürel bağlamda sayıların zihinsel temsiline dair literatüre hem kuramsal hem de yöntemsel katkılar sağlamayı amaçlamaktadır.

**TÜBİTAK-1002 Hızlı Destek Programı (Proje No: 120K778) "Büyüklük-Uzam İlişkisine Dair Uzun Süreli Bellek Temsili ile Uyumlu ve Uyumsuz Uyarıcı-Tepki Bağıntılarının Zamana Bağlı Etkilerinin SNARC ve SNARC-Benzeri Görevler Kapsamında İncelenmesi"; TÜBİTAK-1002 Hızlı Destek Programı (Proje No: 324K768) "Uzam-sayı İlişkilerinin Türk Örnekleminde Büyüklük Karşılaştırma Görevi Kapsamında İncelenmesi: Farklı El Düzeneklerinin Etkisi"; TÜBİTAK-2209A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (Desteklenen Öğrenci: Melike Şefikoğlu) "Nesne Büyüklüklerinin Uzamsal Temsilinin Büyüklük Karşılaştırma ve Büyüklük Sınıflandırma Görevleri Kapsamında İncelenmesi"; TÜBİTAK-2209A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (Desteklenen Öğrenci: Şimal Yenigüllü) "Zihinsel Sayı Dizisi Uyumluluğunun Bas/Basma Görevi Kapsamında İncelenmesi"; TÜBİTAK-2209A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (Desteklenen Öğrenci: Samet Kahraman) "Uzam-Sayı İlişkilerinde Bağlam Etkisi: Büyüklük Sınıflandırma Görevinde Referansın Rolü"; TÜBİTAK-2209A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (Desteklenen Öğrenci: Özlem Başaran) "Finansal Stres ve Parasal Değer Algısı Arasındaki İlişkilerin SNARC Görüngüsü Bağlamında İncelenmesi"*

***Panelde SMART Lab kapsamında sunulan çalışmalar TÜBİTAK-1002 Hızlı Destek Programı (Proje No: 120K778 ve 324K768), TÜBİTAK-2209A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı (Destelenen Öğrenci: Melike Şefikoğlu, Şimal Yenigüllü, Samet Kahraman ve Özlem Başaran) ve İzmir Ekonomi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (Proje No: BAP-2019-15 ve BAP-2023-03) kapsamında desteklenmiştir.*

*** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.

30012 – Gelişim Psikolojisi
Panel-12: Türkiye'de Ebeveynlik: Örüntüler, Amaçlar ve Duygu Sosyalleşmesi*
Panel Başkanı: Nebi Sümer[1]
Panelistler: Burcu Buğan Kısır[1], Nebi Sümer[1], İlgüsu Öksüz[1], Feyza Çorapçı[1]
[1]Sabancı Üniversitesi, İstanbul

Panel Özeti
Bu panelde TÜBİTAK'ın (1003) *"Aile Çağrı Programı"* kapsamında gerçekleştirilen, *"Türkiye'de Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Öncüllerinin ve Sonuçlarının Kuşaklararası, Kuşak içi ve Gelişim Dönemleri Temelinde İncelenmesi*" başlıklı kapsamlı projeden elde edilen bulguların bir kısmı sunulmaktadır. Türkiye'de çocuk yetiştirme davranışlarının genel örüntüsünü ve dayandığı ebeveynlik (sosyalizasyon) amaçlarının ve inanışlarının incelendiği projeden ebeveynliğin farklı yönlerine ilişkin çok kıymetli bilgiler elde edilmiştir. Panelde projeden elde edilen dört alandaki temel bulgular sunulacak ve tartışılacaktır. İlk sunumda, proje kapsamında ortaya konulan Türkiye'deki temel ebeveynlik davranışlarının (İlgi/davranışsal kontrol, Psikolojik kontrol, Sosyal-Kültürel kontrol ve Cezalandırıcı Ebeveynlik) genel örüntüsü ayrıntılı demografik özelikler kırılımında analiz edilerek sunulmaktadır. Kronolojik olarak çocuğun gelişim dönemine göre ebeveynlik davranışlarındaki değişim örüntüsü sunumun temel odağını oluşturmaktadır. İkinci sunumda, ebeveynler, büyük ebeveynler ve ergenlerin değerlendirmesine dayanarak Türkiye'deki yaygın olan ebeveynlik (sosyalizasyon) amaçlarının örüntüsü ele alınmaktadır. Özelikle kuşaklararası farklılıkları göstermek ve ailelerin çocuklardan beklentilerini anlamak bakımından önemli olan bu çalışmada, aynı sosyalizasyon amaçlarının ebeveynler ve ergenler tarafından nasıl algılandığı analiz edilmektedir. Üçüncü panelde geniş temsili örneklemden faydalanarak Türkiye'de ebeveynler arasında en yaygın kontrol temelli ebeveynlik örüntüleri, Gizil Profil Analizi yaklaşımıyla incelenmektedir. Analizlerin ortaya koyduğu dört temel profilin Türkiye'deki temel ebeveynlik eğilimlerini tanımlamada kullanabileceği gösterilmiştir. Profiller arasındaki ayrışmanın özelikle psikolojik kontrol, destekleyici/davranışsal kontrol ve sosyo-kültürel kontrol arasında farklılaşması kültüre özgü yaygın örüntüyü anlamak bakımdan çok kıymetli veriler sunmaktadır. Son konuşmada ise ebeveynliğin duygusal boyutunu tanımlayan duygu sosyalleşme süreci ve Türkiye'deki örüntüsü incelenmektedir. Gözlenen duygu sosyalleşme boyutlarının çocuğun uyum düzeyi ile ilişkisi de araştırılmıştır. Bulgular özellikle çocukların öfke ve üzüntü tepkilerine karşı verilen destekleyici ebeveyn tepkilerinin çocukta olumlu sonuçları yordadığını göstermektedir. Türkiye'de ebeveynlik konusunda yapılan bu ilk çok kapsamlı çalışmadan elde edilen bulguların Türkiye'deki değerler örüntüsüne, kuşaklararası farklılaşmaya, yeni nesillerin gelecek beklentilerine ve sosyal değişime ilişkin de kıymetli doğurguları bulunmaktadır. Bu panelde bulgular temelinde Türkiye'deki ebeveynlik örüntüleri dayandığı beklentiler ve yol açtığı sonuçlarla birlikte masaya yatırılacak ve tartışılacaktır.

"Türkiye'de Ebeveynlik Davranışlarının Sosyodemografik Örüntüsü"
Burcu Buğan Kısır
Çocukluk çağında ve sonrasındaki gelişimsel çıktıların en önemli belirleyicilerinden olan ebeveynlik davranışlarının kültüre duyarlı olduğunu ve kültürel normlar tarafından şekillendirildiğini gösteren birçok geçmiş çalışma bulunmaktadır (Keller ve ark., 2006; Lansford, 2022). Paneldeki bu sunumda Türkiye kültürel bağlamında 1-17 yaş aralığında çocuğu olan toplam 1785 anne ve babanın ebeveynlik davranışlarının sosyodemografik örüntüsüne yönelik bulgular sunulacaktır. Bu doğrultuda ebeveynlik davranışları çocuk ve ebeveynin cinsiyeti ile yaşı ve ebeveynin algıladığı sosyoekonomik düzey ve yaşadıkları bölge gibi değişkenler bağlamında incelenecektir.
12-35 ay aralığında çocuğu olan 217 anne ve 170 babanın ebeveynlik davranışları Erken Dönem Kapsamlı Ebeveynlik Uygulamaları Ölçeği'nden (CECPAQ; Verhoeven vd., 2017) toplam 20 madde ile ölçülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucu ölçeğin *Destekleyici Ebeveynlik* ve *Katı Disiplin* olmak üzere iki boyuttan oluştuğu gösterilmiştir. 3-17 yaş grubu çocuğu olan 1398 anne ve babanın ebeveynlik davranışlarını ölçmek için ise 34 maddeden oluşan ve literatürde sıklıkla kullanılan ölçeklerin (örn., EMBU Ebeveyn Formu, Psikolojik Kontrol Ölçeği) sıcaklık, davranışsal kontrol ve psikolojik kontrol boyutlarından seçilen maddeler ile bu çalışma kapsamında oluşturulan maddeleri içeren bir ölçek kullanılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucu ölçeğin İlgi/davranışsal kontrol,

Psikolojik kontrol, Sosyal-Kültürel kontrol ve Cezalandırıcı Ebeveynlik olmak üzere 4 faktörlü yapısı gösterilmiştir.
Bulgular 12-35 ay grubunda çocukları olan ebeveynlerin destekleyici davranışları ile katı disiplin davranışları arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Babalara kıyasla anneler çocuklarına hem katı disiplini hem de destekleyici ebeveynlik davranışlarını daha sık sergilemektedir. Çocuk cinsiyeti ile anne ve babaların ebeveynlik davranışları arasında ise bir ilişki bulunmamıştır. Babaların yaşı arttıkça destekleyici ebeveynlik ve katı disiplin gösterme sıklığının da arttığı gözlemlenirken, anne yaşı için böyle bir ilişki bulunamamıştır. Anne örnekleminde, çocuğun yaşı büyüdükçe annelerin daha çok katı disiplin gösterdiği, babaların ise daha az destekleyici davranış sergiledikleri bulunmuştur. SED'in ebeveynlik üzerindeki etkisi yalnızca babalarda görülmüştür.
Bu yaş grubunda çocuğu olan anne babaların ebeveynlik davranışlarının sosyodemografik örüntüsü gelişim dönemleri göz önüne alınarak 3-6 (N = 413), 7-11 (N =475), 12-17 yaş (N = 510) olmak üzere 3 ayrı yaş grubunda değerlendirilmiştir. 7-11 ve 12-17 yaş arasında anneler kontrol içeren ebeveynlik davranışlarını babalara kıyasla daha sıklıkla göstermişlerdir. Her üç yaş grubunda da ebeveynlik davranışlarında çocukların cinsiyetine bağlı bir fark görülmemiştir. Babalarda sosyal kontrol, annelerde ise cezalandırıcı ebeveynlik ve psikolojik kontrol 3-6 yaştan 7-11 yaşa doğru artmaktadır.
Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye kültürel bağlamında ebeveynlik davranışlarının sosyal ve demografik değişkenlere bağlı örüntüsünü birçok gelişim dönemini de içine alan geniş bir yaş grubunda değerlendirilmesini sağlayacaktır.

"Ebeveynlerin ve Ergenlerin Gözünden Türkiye'de Ebeveynlik Amaçlarının Örüntüsü"
Nebi Sümer
Bir kültürde çocuk yetiştirme tutum, davranış ve uygulamaları, ebeveynlerin nasıl bir çocuğa sahip olmayı istediklerini (sosyalizasyon amaçları) ve onları bu isteklerine hangi ebeveynlik davranışlarının ulaştıracağına ilişkin inanışlarına göre şekillenir. Söz konusu sosyalizasyon amaçlarını ve ebeveynlik inanışlarını kendi bağlamında tanımlamak için ebeveynlik etnoteorileri şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır. Ebeveynlik etnoteorileri doğası gereği kültüre özgüdür ve Türkiye gibi hızlı sosyal değişim gösteren kültürlerde hem kuşaklar hem de farklı toplum kesimleri arasında farklılıklar gösterir. Bu nedenle, geniş bir proje kapsamında yapılan bu araştırmada Türkiye'de sosyalizasyon amaçlarının genel örüntüsü ebeveynler, büyük ebeveynler ve ergenlerin değerlendirmeleri dikkate alınarak kuşaklararası bir yaklaşımla, çok aşamalı olarak incelenmiştir. İlk aşamada ebeveyn ve büyük ebeveynlerle derinlemesine görüşmeler (N = 325) yapılmış ve çıkan sonuçlar temelinde 25 maddeden oluşan Ebeveynlik Amaçları Ölçeği oluşturulmuştur. İkinci aşamada Türkiye'yi temsil eden geniş bir örneklemde ebeveynlere (N = 1996), büyük ebeveynlere (N = 405) ve farklı liselerde okuyan öğrencilere (N = 812) 25 maddelik liste karışık halde beş kez sunulmuş ve her seferinde en önemli gördükleri bir özelliği seçmeleri istenmiştir. Ebeveyn ve büyük ebeveynlerden sahip oldukları (seçilen) çocuğu ileride nasıl birisi olarak görmek istediklerini dikkate alarak maddeleri seçmeleri istenmiştir. Ergenlere ise ebeveynlerin kendilerinden ne beklediği konusunda ne düşündüklerini anlamak için amaçlar "beklentiler" şeklinde yeniden ifade edilerek sorulmuştur. Böylece ilk beş tercihte belirtilen özellikler dikkate alınarak 25 maddelik ölçekte öncelik sırası oluşturulmuştur. Ebeveynlik amaçları ebeveynin ve çocuğun cinsiyetine, yaşına, ebeveynin eğitim, SES, dindarlık ve siyasi görüşüne göre farklı kırılımlarda incelenmiştir.
Bulgular, sırasıyla *ahlaklı, iyi bir eğitime sahip, saygılı* ve *ailesine bağlı* sosyalizasyon amaçlarının ebeveynler ve büyük ebeveynler tarafından ilk beş amaç içinde sıralandığını göstermiştir. *Dinine bağlı* maddesi ise babalar ve büyük ebeveynler tarafından beşinci önemli özellik olarak sıralanırken, annelerin listesinde beşinci özellik olarak *kendi ayakları üstünde duran* maddesi yer almıştır. Seçilen özelliklerin çocuğun cinsiyetine göre belirgin bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Ergen örnekleminde ise genel örüntünün farklılaştığı görülmektedir. Ergenler sırasıyla *kendi ayakları üstünde duran, iyi bir eğitime sahip, özgüvenli, kendi kararlarını alabilen ve pes etmeyen* özelliklerini öncelikli amaçlar olarak belirtmişlerdir. Ebeveynlerle ergenlerin öncelikli olarak ortaklaştığı iki amacın *iyi bir eğitime sahip* ve *kendi ayakları üstünde duran* olduğu görülmektedir. Ebeveynler daha fazla ilişkisel ve toplulukçu sosyalizasyon amaçlarını önceliklerken, ergenlerin özerklik ve yetkinliği öne çıkararak, "bireyci" olarak tanımlanan amaçları önceledikleri saptanmıştır. Sosyalizasyon amaçları sıralamasının katılımcıların eğitim düzeyine, sosyoekonomik durumuna, dindarlık seviyesine

ve siyasi görüşüne göre görece farklılaştığı, ancak, toplumdaki farklı kesimler arasındaki benzerliklerin farklılıklardan çok daha belirgin olduğu bulunmuştur.

"Türkiye'de Ebeveynlerde Kontrol Temelli Ebeveynlik Profilleri: Gizil Profil Analizi Yaklaşımı"
İlgüsu Öksüz

Ebeveynlik tarzları, çocukların sosyal, duygusal ve davranışsal gelişiminde temel belirleyiciler arasında yer almaktadır. Ancak ebeveynliğe dair birçok çalışma, bu olguyu tekil boyutlar üzerinden inceleyerek farklı kontrol biçimlerinin birlikte nasıl işlediğine dair bütüncül bir bakış açısı sunmakta yetersiz kalmaktadır. Bu çalışma, ebeveynliğin çok boyutlu bir kontrol çerçevesinde ele alındığı bir modelle, Türkiye'de anneler ve babalar arasında farklı ebeveynlik profillerini tanımlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada davranışsal, psikolojik, sosyal ve cezalandırıcı kontrol olmak üzere dört farklı kontrol biçimi merkeze alınmıştır.

Veriler, TÜBİTAK destekli bir araştırmanın parçası olarak Türkiye genelinden toplanmış ve ulusal temsiliyete sahip bir örneklem oluşturulmuştur. Bu çalışmada, 22 şehirden 7–17 yaş arası çocuğa sahip 986 ebeveynden elde edilen veriler kullanılmıştır. Katılımcılar sosyo-demografik çeşitlilik açısından geniş bir yelpazeyi temsil etmektedir.

Elde edilen veriler, kişi merkezli bir yaklaşım olan gizil profil analizi (LPA) ile analiz edilmiştir. Analizlerde 2 ila 5 profil arasında modeller test edilmiş ve model uygunluğu Akaike Bilgi Kriteri (AIC), Bayesyen Bilgi Kriteri (BIC) ve Lo-Mendell-Rubin testi gibi istatistiksel ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, hem anneler hem babalar için en uygun çözümün dört profilli model olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveynlik profilleri yapısal olarak benzer olmakla birlikte, dağılımları ebeveyn cinsiyetine göre değişmektedir.

Ebeveynlik profilleri, kurallı ancak sıcak ve destekleyici bir ebeveynlik tarzını yansıtan *Destekleyici ve Davranışsal Kontrol Odaklı* ebeveynlik profili, ahlaki değerler ve toplumsal normlara uyum sağlama yönünde çocukları yönlendiren *Sosyo-Kültürel Yönelimli Kontrol* ebeveynlik profili, psikolojik baskı ve sosyal yönlendirme gibi müdahaleci stratejileri sıkça kullanan *Yüksek Psikolojik ve Sosyal Kontrole Dayalı Karma* ebeveynlik profili ve psikolojik ve sosyal kontrolü daha sınırlı kullanan*, Orta Düzey Psikolojik ve Sosyal Kontrole Dayalı Karma* ebeveynlik profili şeklinde farklı örüntüler açığa çıkarmıştır.

Bu çalışma, ebeveynlikte kontrolün çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda kültürel bağlamı dikkate alan kişi merkezli bu yaklaşım, Türkiye'deki ebeveynlik pratiklerinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Bulgular, Türkiye'de ebeveynliğin yalnızca çocuk davranışlarını düzenlemeye yönelik bir süreç değil, aynı zamanda kültürel değerler, otorite anlayışı ve aidiyet duygusunun bir ifadesi olduğunu göstermektedir. Çalışma, Türk kültüründe, ebeveynlik tarzlarının sıklıkla terbiye, aile imajı gibi kavramlarla şekillenen ilişki temelli bir ahlak anlayışı üzerine kurulu olduğu kanısına destek sunmaktadır.

"Türkiye'de Duygu Sosyalleştirme: Öncülleri ve Çocuk Uyumu Üzerindeki Rolü"
Feyza Çorapçı

Çocukların ifade ettikleri duygunun hemen ardından ebeveynlerin gösterdikleri tepkiler olarak tanımlanan duygu sosyalleştirme çalışmaları Batılı araştırmacıların geliştirmiş oldukları ölçekler ile incelemektedir (Fabes ve ark., 2002; Raval ve Walker, 2019). Ancak, duygulara yönelik inanış ve davranışların kültürden etkilendiğini vurgulayan çalışmalar dikkate alındığında, duygu sosyalleştirmeyi kültüre duyarlı ölçme yöntemleri ile araştırmanın önemi yadsınamaz. Bu sunumun amacı, Türkiye'deki ebeveynlerin duyguların ifadesi ve kontrolüne yönelik inanışları ile çocukların duygularına verdikleri tepkileri nitel yöntemle inceleyen pilot çalışmamız sonucunda, kültürümüze duyarlı şekilde adapte edilmiş bir ölçek ile duygu sosyalleştirme davranışlarını Türkiye'yi temsil eden bir örneklemde incelemektir. Ebeveynlerin çocuklarının duygularına verdikleri tepkileri değerlendirmek için Ersay (2014) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Çocukların Duygularına Verilen Tepkiler Ölçeği (The Responses to Children's Emotions Questionnaire; Hastings ve ark., 2008; Magai ve O'Neal, 1997) adapte edilerek kullanılmıştır. Çocuğun hem öfkesine hem de üzüntüsüne verilen tepkilerin iki faktörde toplandığı görülmüştür. Bu faktörler "öfkeye/üzüntüye ilişkin olumsuz duygu sosyalleştirme" ve "öfke/üzüntü durumunda destekleyici duygu sosyalleştirme" olarak isimlendirilmiştir. Olumsuz duygu sosyalleştirme faktörü ebeveynlerin çocukların öfke ve

üzüntü duygularına verdikleri cezalandırma, yok sayma ve abartma gibi tepkilerini, destekleyici duygu sosyalleştirme faktörü ise ebeveynlerin ödüllendirici ve duyguyu görmemiş gibi davranma tepkilerini içermektedir. Çocuklarının üzüntü ve öfke duygularına verdikleri olumlu ve olumsuz tepkileri yordayan çocuk (yaş, cinsiyet, mizaç), ebeveyn (cinsiyet, eğitim, ebeveyn yetkinliği) ve kültürel özellikler (özerk-ilişkisel ve ilişkili benlik kurgusu) bir dizi aşamalı çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir. Analiz bulgularına göre, hem öfke hem de üzüntü duygularına destekleyici tepkileri yordayan değişkenler arasında çocuğun girişken mizacı, ebeveyn yetkinliği ve ebeveynin yüksek düzeyde özerk-ilişkisel benlik algısı yer almıştır. Cezalandırıcı, küçümseyici davranışları içeren destekleyici olmayan tepkiler ise, çocuğun mizacının yanı sıra, ebeveyn eğitim düzeyi ve yetkinlik algısı tarafından yordanmıştır. Ebeveyn ve çocuk cinsiyetine bağlı örüntüler toplumsal cinsiyet normları ve aile dinamikleri göz önünde bulundurularak tartışılacaktır. Son olarak, çocuğun üzüntü ve öfkesine verilen olumlu tepkilerin çocukların prososyal davranışları ile pozitif yönde ilişkili olduğu, dışsallaştırma sorun davranışları ile ise negatif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Çocukların üzüntü ve öfkelerine verilen olumsuz tepkiler ile prososyal davranışlar arasında negatif yönde bir ilişki, diğer yandan içselleştirme ve dışsallaştırma sorun davranışları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular kültürler arası benzerlik ve farklılıklar bağlamında tartışılacaktır.

**TÜBİTAK 1003 Projesi No: 118K030 ve 118K032.*

30025- Klinik Psikoloji
Panel-15: Teoriden Uygulamaya Uykusuzluk: Biyolojik, Bilişsel, Davranışsal Ve Psikodinamik Yaklaşımlar
Panel Başkanı: Nakşidil Torun[1]
Panelistler: Nakşidil Torun[1], Selva Ülbe Ağırbaşarap[1], Kutlu Kağan Türkarslan[2]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
[2]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Panel Özeti
Sağlıklı uyku, fiziksel ve ruhsal sağlık ile iyilik hali için hayati bir öneme sahiptir. Uyku problemleri dünya genelinde, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, halk sağlığını ciddi şekilde etkileyen etmenlerin başında gelmektedir. Günümüzde nüfusun büyük bir bölümünü etkileyen uykusuzluk birincil bir uyku bozukluğu olarak tanımlanabileceği gibi, diğer bozukluklara ikincil olarak da gelişebilir. Uzun süre devam eden uykusuzluk bozukluğu (insomnia disorder) haftada en az 3 gece ve en az 3 ay boyunca devam eden, gündüz işlevselliğini bozan bir durumu tanımlamaktadır. Bu durum, uyku süresi veya kalitesinden memnuniyetsizlik, uykuya dalma veya uykuyu sürdürmede zorluklar, ayrıca önemli ölçüde psikolojik sıkıntı ve gündüz işlevselliğinde bozulmalar ile karakterizedir. Kişilerde yaşam kalitesinin düşmesine, psikolojik zorlanmalara ve çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilmektedir. Durumsal uykusuzluk (acute insomnia) ise genellikle birkaç gün ile birkaç hafta süren, geçici ve genellikle bir stresöre bağlı gelişen uykusuzluğa karşılık gelmektedir.
Bu panel, uykunun biyolojik temelleri ile uykusuzluğa yönelik psikolojik yaklaşımları bütüncül bir bakış açısıyla ele almayı amaçlamakta ve multi-disipliner bir anlayış önermektedir. Bu bağlamda, uyku ve uykusuzluğun, altında yatan biyolojik süreçler uyku hijyeni kuralları eşliğinde açıklanacak; uykusuzluk bozukluğunun psikopatolojik kökenleri bilişsel ve davranışçı yaklaşımlar çerçevesinde ele alınacak ve uykusuzluk tarihsel ve güncel psikodinamik literatür ışığında tartışılacaktır.
İlk sunumda, "*Uyku ile İlişkili Biyolojik Mekanizmalar ile Uyku Hijyeni Kurallarının Entegrasyonu*" başlığı altında, uykunun sirkadiyen ritim ve homeostatik uyku baskısı gibi temel fizyolojik süreçlerle nasıl düzenlendiği açıklanacak, bu biyolojik mekanizmaların uyku hijyeni ilkeleriyle nasıl uyumlu hale getirilebileceği bilimsel bulgular eşliğinde tartışılacaktır. Bu oturumda, özellikle uyku hijyeni kurallarının yaygınlaştırılmasının önemi vurgulanmaktadır.
İkinci sunumda, "*Uykusuzluğa Klinik Yaklaşım: Psikolojik Mekanizmalar ve Psikoterapötik Yaklaşımlar*" başlığı adı altında uykusuzluğun (insomnia) gelişiminde ve sürdürülmesinde rol oynayan temel psikolojik faktörler ele alınacaktır. Psikoterapötik yaklaşımlardan bilişsel davranışçı terapi başta olmak üzere üçüncü dalga terapi ve tanılarüstü yaklaşımlarının uykusuzluk tedavisindeki yeri ve etkililiği güncel bulgular ışığında tartışılacaktır.
Üçüncü sunumda, *"Uykusuzluğun Psikodinamik Açıklamaları: Güncel Bir Derleme"* başlığı altında, uykusuzluk belirtileri ve bozukluğunu açıklamak için şimdiye kadar psikodinamik literatürde geliştirmiş klasik psikanaliz, ego psikolojisi, nesne ilişkileri ve kendilik psikolojisi temelli hipotez ve modellere değinilecektir. Öne çıkan psikodinamik açıklamalar, kuramcıların bu konudaki fikirleri ve vaka örnekleri eşliğinde tanıtılacak ve ana akım uyku tıbbındaki uykusuzluk modelleri ile kıyaslanacaktır.

"Uyku ile İlişkili Biyolojik Mekanizmalar ile Uyku Hijyeni Kurallarının Entegrasyonu"
Nakşidil Torun
Canlıların davranışları ve fizyolojik aktiviteleri düzenli biyolojik ritimler içinde gerçekleşir. Dünyanın kendi ekseni etrafında dönüşü, dünyanın güneş etrafında dönüşü, ayın hareketleri gibi doğa olayları bu ritmik değişimleri belirler. Organizmanın kendi yapısı içinde aktif endojen bir ritim düzenleyici sistem de vardır. Biyolojik saat olarak tanımlanan ve genetik olarak düzenlenmiş mekanizma çevredeki doğal ritimler veya zaman ipuçları ile etkileşim hâlindedir. Sistem, canlının mevsime bağlı sıcaklık değişiklikleri, aydınlık-karanlık gibi döngüsel değişimlere adaptasyonunu sağlayarak homeostatik dengenin korunmasına katkı sunar. Bu döngülerden biri olan sirkadiyen ritimle senkronize şekilde gerçekleşen uyku, karmaşık davranışsal, fizyolojik ve elektrofizyolojik parametrelerle karakterize; beyin tarafından yönetilen ve beynin pasif değil oldukça aktif olduğu, başlatmak için bilinçli çaba gerektirmeyen fizyolojik bir süreçtir. İki süreçli uyku düzenleme modeline göre, uyku–uyanıklık döngüsü iki temel fizyolojik süreç tarafından belirlenir. Bunlardan ilki olan

Süreç S (homeostatik uyku baskısı), uyanıklık süresi boyunca artan, uyku süresince giderek azalan ve başta adenozin olmak üzere beyinde biriken bazı nörokimyasal maddeler aracılığıyla uykuyu tetikleyen bir mekanizmadır. İkinci süreç olan Süreç C (sirkadiyen ritim) ise yaklaşık 24 saatlik bir döngü içinde çalışan, ışık başta olmak üzere çevresel ipuçlarıyla senkronize olan biyolojik saat tarafından yönetilir. Homeostatik baskı yüksek olduğunda ve sirkadiyen ritim uykuyu desteklediğinde, kişi doğal olarak bilinçli çaba gerekmeden uykuya geçer. Ancak uyku sorunları yaşayan bireylerde olduğu gibi psikolojik, fizyolojik ve çevresel nedenlere bağlı olarak uykunun otomatikliği bozulabilmektedir. Bu noktada, sağlıklı uykunun kılavuzu olarak nitelendirebileceğimiz ve biyolojik ritimlerle uyumlanmamızı sağlayan uyku hijyeni kavramı, uyku kalitesini artırmak ve uyku sürecini iyileştirmek için kullanılabilecek değiştirilebilir davranışları ve çevresel düzenlemeleri tanımlamaktadır. Uyku hijyeni, kaliteli uyku ile tutarlı olan davranışsal uygulamaların ve çevresel faktörlerin genel kurallarını ifade eder. Uyku hijyenine dair öneriler, uyaran kontrolü, uyku ortamının iyileştirilmesi, düzenli uyku alışkanlıkları gibi temel unsurları içerir ve genellikle bireyin günlük rutinine kolayca entegre edilebilecek şekilde düzenlenmiştir. Uyku hijyeni hem önleyici hem de tedavi edici bir yaklaşım olarak kullanılır. Genellikle uyumsuz uyku hijyeni uygulamalarının uyku üzerinde olumsuz etkisinin olabileceği ve uyku bozukluklarına neden olabileceği varsayılır. Her ne kadar uyku hijyeni yönergesi davranışsal süreçleri içerse de daha iyi anlaşılması için önerilerin dayandığı biyolojik temelleri anlamak önemlidir.

“Uykusuzluğa Klinik Yaklaşım: Psikolojik Mekanizmalar ve Psikoterapötik Yaklaşımlar”
Selva Ülbe Ağırbaşarap

Uykusuzluk, bir diğer adıyla insomnia, uygun koşullar ve yeterli süre olmasına rağmen uykuya dalamama, uykuyu sürdürememe ya da beklenenden erken uyanma şeklinde kendini gösteren bir uyku bozukluğudur. Bu durum, yorgunluk, dikkat ve odaklanma güçlüğü ile birlikte, uykuya ilişkin aşırı zihinsel uğraş gibi işlevselliği bozan belirtilerle de kendini göstermektedir. DSM-5’e göre uykusuzluk tek başına bir tanı olarak kabul edildiği gibi, sıklıkla başta anksiyete ve depresyon olmak üzere çeşitli psikiyatrik bozukluklarla birlikte görülebilmektedir. Ayrıca çalışmalarda, uykusuzluk depresif bozuklukların ortaya çıkışını tetikleyebilen bağımsız bir faktör olarak da ele alınmaktadır. Bu bağlamda, uykusuzluk tek başına veya diğer psikiyatrik bozukluklarla birlikte toplum genelinde oldukça sık rastlanan bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Çalışmalar, dünya nüfusunun yaklaşık %30’unun yaşamlarının bir döneminde uykusuzluk deneyimlediğini göstermektedir. Güncel meta-analiz çalışmaları ise uykusuzluğun genel nüfusta yaygınlık oranını %22 civarında olduğunu göstermektedir. Yüksek yaygınlık oranı ile birlikte, son yıllarda yapılan çalışmalar uykusuzluğu anlamaya yönelik çabaların arttığını ve uykusuzluğun gelişiminde ve sürdürülmesinde rol oynayan pek çok psikolojik faktörü ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, uykusuzluğun etiyolojisinde iki temel bilişsel faktör öne çıkmaktadır. Bunlar, uykuyu yorumlama süreci ve uykuya müdahale eden bilişsel/fizyolojik uyarılmadır. Özellikle, olumsuz inançlar, düşünceler, beklentiler ve aşırı endişe uykusuzluğun sürdürülmesine ve şiddetlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca stresle tetiklenen fizyolojik ve zihinsel uyarılmanın, içsel deneyimlerden kaçınma, düşünceleri baskılama ve bilişsel katılık gibi tepkilerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Literatürde, ruminasyon, kaygıya duyarlılık gibi bilişsel eğilimlerin de uykudan önce artan uyarılma düzeyi arttırarak uykusuzluğa neden olabileceğini göstermektedir. Son olarak duygu düzenleme becerilerindeki yetersizlik ve düşük psikolojik esnekliğin uykusuzluk şiddetiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu kapsamda, uykusuzluk tedavisinde farmakolojik yaklaşımların ötesinde, çeşitli psikolojik müdahaleler de geliştirilmiştir. Uykusuzluğu tedavi etmek için özel olarak tasarlanmış insomnia için bilişsel davranışçı terapi (BDT-I) birinci basamak müdahale hattı olarak önerilmektedir. Bu, uyku eğitimi, uyku süresinin kısıtlanması, uyaran kontrolü ve gevşeme teknikleri gibi davranışsal müdahaleler ile uykuya ilişkin uyumsuz ya da işlevsiz inançlara odaklanan bilişsel yeniden yapılandırmayı içeren çok bileşenli bir tedavi yaklaşımıdır. Bu kapsamda BDT, uykusuzluk semptomlarını etkili bir şekilde yönetmeyi amaçlamaktadır. Buna ek olarak, bilinçli farkındalık ve kabul-kararlılık terapisi gibi üçüncü dalga yaklaşımlar psikolojik esnekliği arttırarak uykuya engel olan düşüncelerle kaynaşmayı engellemeyi, şimdiki ana odağı artırmayı ve kişiyi değerleri doğrultusunda yaşamaya yönlendirmeyi içermektedir. Ayrıca, tanılarüstü müdahale yaklaşımı da uyku problemleri için bütüncül bir tedavi seçeneği sunmaktadır. Literatür, her bir yaklaşımın da uykusuzluğun tedavisinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

“Uykusuzluğun Psikodinamik Açıklamaları: Güncel Bir Derleme”

Kutlu Kağan Türkarslan

Uykusuzluk (insomnia) pek çok ruhsal bozuklukta bir belirti olarak ortaya çıktığı gibi uykuya dalma, uykuyu sürdürme ve erken uyanma problemleri ile karakterize olan ayrı bir psikiyatrik rahatsızlık olarak değerlendirilmektedir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalar, uykusuzluğun çok sayıda fiziksel ve ruhsal hastalık için bir risk faktörü olduğuna işaret etmektedir. 1970’li yıllardan itibaren uykusuzluk belirtileri ve bozukluğunu kavramsallaştırmayı hedefleyen çok sayıda model geliştirilmiştir. Bu modeller davranışsal, duygusal, bilişsel, fizyolojik ve nörobilişsel süreç ve etmenlere odaklanarak uykusuzluğa yatkınlığı arttıran, uykusuzluğu başlatan ve uykusuzluğu sürdüren süreçleri tanımlamayı amaçlamıştır. Ancak bu modellerin uykusuzluk belirtileri ve bozukluğunun ortaya çıkmasında bilinçdışı süreç ve dinamikleri göz ardı ettikleri görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, psikodinamik literatürde uykusuzluk belirtileri ve bozukluğunu kavramsallaştırmak için geliştirilmiş; klasik psikanaliz, ego psikolojisi, nesne ilişkileri ve kendilik psikolojisi temelli psikodinamik açıklama ve hipotezlerin bir derlemesini sunarak uykusuzluk belirtisi ve bozukluğunun daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlamaktır.

Psikodinamik literatürde uykusuzluk belirtileri ve bozukluğunu açıklamayı hedefleyen kapsamlı modellerin geliştirilmediği görülmektedir. Öte yandan psikodinamik kuramcılar uykusuzluğun ortaya çıkışı, devam etmesi ve nasıl tedavi edildiği ile ilgili çok sayıda hipotez geliştirmiştir. Bu hipotezler (1) nevrotik gerilim (bilinçdışı çatışmaların yarattığı gerilimin uyku için gerekli rahatlamayı engellemesi), (2) bilinçdışı çatışma (uykusuzluğun bilinçdışı çatışmalarda bir uzlaşı oluşumu olarak ortaya çıkması),

(3) yıldönümü etkisi, (olumsuz ya da travmatik olayların yıldönümünde uykusuzluk tepkisi gösterme), (4) bastırılmış arzuların rüyada ortaya çıkmasından korkma (rüyanın bastırılmış arzular ile temas imkanı sağlaması sebebiyle uyumaktan korkma),

(5) uykunun rahatsız edici kavramlarla eşleştirilmesi (uykunun bilinçdışında cinsellik, ölüm ya da cezalandırılma ile eşleştirilmesi), (6) sağlıklı zihinsel süreçlerin bozulması (alfa işlevinin bozulması), (7) uyanıklıktan kopabilme becerisinin eksikliği (uyanıklıktan alınan hazdan vazgeçebilme yetisinin zayıf olması) ve (8) empatik kendilik nesnesi ortamının mevcut olmaması (psikolojik ihtiyaçlara cevap veren kendilik nesneleri ile bir arada olamama) başlıklarında gruplanabilir.

Uykusuzluk ile ilgili psikodinamik hipotezlerin mevcut uykusuzluk modellerine kıyasla tamamen iç zihinsel süreçlere odaklandığı ve uykusuzluğa yatkınlığı arttıran, onu başlatan ve uykusuzluk problemlerini sürdüren çeşitli etmenleri içerdiği görülmektedir. Bilinçdışı süreç ve dinamiklerin dahil edilmesi ile mevcut uykusuzluk modellerinin daha kapsamlı hale gelebilmesi mümkün gözükmektedir. Bu tarz çabaların uykusuzluk belirtisi ve bozukluğunun tedavisine önemli katkılar sağlayarak mevcut tedavilerin etkisini arttıracak, tedaviye cevap oranlarını yükseltecek ve tedavilerin kalıcılığını güçlendirecek etkileri olabilir.

30042- Sosyal Psikoloji/Politik Psikoloji
Panel-18: Zorunlu Hareketlilik ve Kimlik Mimarlığı: Siyasal Psikolojide Çok Düzeyli Dinamikler*
Panel Başkanı: Ahmet Çoymak[1]
Panelistler: Hasan Yentür[2] Ve Serap Arslan Akfırat[2],Ahmet Çoymak[1], Ömer Topuz[3], Gülden Sayılan[3] *Ve* Ahmet Çoymak[1], Hafize Öznur Erem[1] Ve Derya Hasdağ[4]
[1]Abdullah Gül Üniversitesi, Kayseri
[2]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
[3]Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara
[4]Ankara Üniversitesi, Ankara

Panel Özeti
Bu panel, göç, kimlik ve toplumsal aidiyet gibi olguların, bireysel ve kolektif düzeylerde nasıl inşa edildiğini ve bu süreçlerin siyasal bağlamda ne tür psikolojik yansımalar doğurduğunu politik psikoloji çerçevesinde tartışmaya açmaktadır. Zorunlu hareketlilik, yalnızca fiziksel yer değişimini değil, kimliklerin yeniden kurulduğu, aidiyetlerin sınandığı ve sosyal bağların dönüşüme uğradığı çok katmanlı bir deneyimi temsil eder. Bu bağlamda, sunulan dört özgün çalışma, kimliğin siyasal ve toplumsal bağlamlarda nasıl kurgulandığını farklı düzlemlerden ele almakta; bireyden liderliğe, medyadan dijital etkileşime uzanan geniş bir yelpazeyi incelemektedir. Panelin genel amacı, göçün yalnızca mekansal değil, aynı zamanda kimliksel bir süreç olduğunu ve siyasal psikolojinin bu süreci anlamlandırmadaki rolünü görünür kılmaktır.

"Siyasi Liderlerin Göçmenlere İlişkin Tutumları: Kimlik Liderlik Süreci ve Grup Süreci Temelinde Bir Analiz"**
Hasan Yentür, Serap Arslan Akfırat
Bu araştırmada, siyasi liderlerin ve takipçilerin, göçmenlere ilişkin tutumları, kimlik liderlik süreçleri ve grup süreçleri çerçevesinde araştırılmıştır. Dolayısıyla, siyasi liderlerin kimlik liderlik süreçlerini ne şekilde yürütükleri; yine, siyasi liderlerin, göçmenlere ilişkin olarak yürüttükleri grup süreçlerinde ne şekilde farklılaştıkları; bunlarla birlikte, göçmenlere ilişkin olarak siyasi liderlerin yürüttüğü grup süreci ile kimlik liderlik süreçleri arasında nasıl bir etkileşimin olduğu, takipçilerin bunları nasıl algıladığı, bir nitel bir diğeri de nicel olmak üzere iki çalışma kapsamında incelenmiştir. Birinci çalışmada, siyasi parti liderlerinin göçmenlerle ilgili miting konuşmaları, basın demeçleri gibi, halka açık ve yayınlanmış metinlerinin nitel analizi yapılmıştır. Analize dahil edilen belgeler, 2023 genel seçimlerinden önceki 6 ayda yapılmış olan ve göçmenleri konu alan konuşmaları içermektedir. Sonuçlara bakıldığında, kimlik liderlik süreçleri ile grup süreçleri arasında paralel bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu noktada, kimlik girişimcisi olarak hareket eden liderlerin, sığınmacılara ilişkin olarak daha çok grup normları ve grup aidiyeti çerçevesinde bir yaklaşımlarının oldukları; kimlik ilerletici olarak hareket eden liderlerin ise sığınmacılara ilişkin olarak daha çok grup çıkarı çerçevesinde bir yaklaşıma sahip oldukları görülmüştür. İkinci çalışma ise 312 katılımcının dahil edildiği bir anket çalışmasıdır. Bu çalışmada grup süreçleri ve sığınmacıların entegrasyonu arasındaki ilişkide siyasi liderlerin kimlik liderlik boyutlarının(lider prorotip,lider kimlik ilerletici, lider kimlik girişimci, kimlik etkinliği düzenleyiciliği) düzenleyici rolü (Hayes'in model 1'i) incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında, 4 liderlik boyutu, grup çıkarı ve grup aidiyetinin entegrasyonla olan ilişkisinde düzenleyici bir rol oynamıştır. Dolayısıyla lider kimlik lideri şeklinde algılandığında, katılımcılar üzerinde daha etkide bulunmuştur. Bu noktada, bulgular, göçmen entegrasyonu çerçevesinde tartışılmıştır.

"Ortadoğu Krizi Bağlamında Dönüş ve Yerinden Edilme Anlatıları: Suriye ve Filistin Haber Söylemlerinin Politik Psikoloji ve DDİ Yöntemleriyle İncelenmesi"
Ahmet Çoymak
Bu çalışma, zorunlu kitlesel göçün medya anlatılarındaki dönüşümünü, Ortadoğu'daki siyasal krizler bağlamında politik psikoloji perspektifiyle ele almakta ve Suriye İç Savaşı (2024 sonrası) ile İsrail-Filistin çatışması (2021–2023) dönemlerinde yayımlanan haber metinlerini karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Çalışma, doğal dil işleme (DDİ) teknikleri kullanılarak yürütülmüştür. Veri setleri, sırasıyla BBC, Daily Sabah, Al Jazeera ve diğer uluslararası kaynaklardan derlenen yalnızca İngilizce

dilindeki 300'den fazla haber metni (Suriye analizi) ve Al Jazeera'dan alınmış 3.338 haber metninden (Filistin analizi) oluşmaktadır. Her iki çalışmada da metin temizleme, sözcük sıklığı ve TF-IDF tabanlı anahtar kelime çıkarımı, duygu analizi (AFINN ve NRC sözlükleriyle), zaman serisi görselleştirmesi ve adlandırılmış varlık tanıma (NER) gibi NLP temelli otomatik metin analiz yöntemleri uygulanmıştır. Analiz yalnızca İngilizce haber içerikleriyle sınırlandırılmıştır. Bu tercih, dilsel önişleme süreçlerinde tutarlılığı sağlamakla birlikte, uluslararası medya söylemlerine odaklanan bir araştırma yaklaşımı çerçevesinde yapılmıştır. Bu sayede, Ortadoğu'daki çatışma ve göç dinamiklerinin dünya kamuoyuna nasıl sunulduğu, küresel medya üzerinden karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilmiştir. Elde edilen bulgular, her iki kriz bağlamında da haber metinlerinde *baskın negatif duyguların* öne çıktığını göstermektedir. Ancak Suriye'de rejim değişikliği sonrası haber anlatılarında *umut, gönüllü dönüş ve yeniden inşa* gibi daha olumlu temaların belirginleştiği; Filistin bağlamında ise söylemlerin daha çok *öfke, korku ve belirsizlik* etrafında şekillendiği gözlemlenmiştir. Bu karşılaştırmalı analiz, medya temsillerinin zamansal ve siyasal bağlama göre nasıl değiştiğini ortaya koymakta ve zorunlu göç gibi kriz temalarının, medya aracılığıyla toplumsal duygular, algılar ve siyasal tutumlar üzerinde nasıl etkiler oluşturabileceğini politik psikoloji literatürü çerçevesinde tartışmaya açmaktadır. Ayrıca çalışma, bu tür çok katmanlı söylemsel dönüşümlerin sayısal içerik analizleriyle nasıl ortaya konabileceğini örneklemektedir.

"Suriyeli Sığınmacıların Gönüllü Geri Dönüşe İlişkin Değerlendirmelerinde Psikolojik Faktörlerin Yeri"

Ömer Topuz, Gülden Sayılan, Ahmet Çoymak

Sığınmacıların gönüllü geri dönüşüne yönelik niyetlerine ilişkin bilimsel incelemeler, çoğunlukla siyaset bilimi ve sosyoloji disiplinleri çerçevesinde değerlendirilmekte; bireyin psikolojik dinamikleri ise çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Bu çalışma, Türkiye'de ikamet eden Suriyeli sığınmacıların gönüllü geri dönüş değerlendirmelerine yön veren sosyal kimlik süreçlerini merkeze alarak, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Araştırma, politik psikoloji perspektifinden sosyal aidiyet ve yurttaşlık kavramlarının, bireyin geri dönüş kararlarını nasıl biçimlendirdiğini anlamaya yönelik kavramsal bir keşif olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülen bu çalışmada, Türkiye'de yaşayan sığınmacı statüsündeki iki bireyle yapılan derinlemesine mülakatlar ve Suriyeli sığınmacılarla yapılmış röportajları içeren üç medya metni analiz edilmiştir. Ana akım psikoloji çalışmalarının örneklem temsiliyeti ve genellenebilir veri seti yaklaşımının ötesinde, veri sınırlılığı bu çalışmanın zayıf yönü değil, bilinçli bir tercih olarak, sosyal kimlik temsillerinin katılımcı anlatılarında nasıl şekillendiğini derinlemesine çözümlemeyi mümkün kılmaktadır. Tematik analiz MAXQDA 2020 programı kullanılarak gerçekleştirilmiş; üç ana teme belirlenmiştir. Bu temalar (1) Güvenlik algıları, (2) Sosyal kimlik süreçleri, ve (3) gönüllü geri dönüş motivasyonlarıdır. Bulgular, sığınmacıların gönüllü dönüşe ilişkin değerlendirmelerinin yalnızca güvenlik ya da ekonomik koşullarla açıklanamayacağını, aynı zamanda sosyal kimlik inşası ve aidiyet motivasyonlarının belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. "*Sığınmacı"* kimliğinden uzaklaşma arzusu ve olumlu bir "*Suriyeli"* kimliği yeniden kurma potansiyeli, geri dönüş düşüncesine olumlu bir yön vermektedir. Bu motivasyonlar, Suriye'nin altyapısal eksiklikleri ve güvenlik sorunları gibi caydırıcı unsurlardan daha baskın hale gelebilmektedir. Bu ön çalışma, geri dönüş niyetlerinin psikolojik dinamiklerini anlamaya yönelik kuramsal bir model önerisi sunmakta ve bu alanı daha geniş örneklemlerle yapılacak çalışmalar için yapılandırılmış bir araştırma zemini sunmaktadır. Geri dönüş olgusu, sadece politik veya sosyolojik bir olgu değil, aynı zamanda kimlik, aidiyet ve toplumsal yeniden konumlanma arzusunun iç içe geçtiği bir psikolojik süreçtir. Kavramsal bu modelle birlikte hali hazırda takip eden çalışmanın sonuçları da sunum sırasında daha geniş bir tartışma ile alınacaktır.

"İç Grup Kayırmacılığı, İnsanlıktan Uzaklaştırma ve Bilgilendirmenin Linç Kültürüne Katılma Niyetine Üzerindeki Etkileri"**

Hafize Öznur Erem, Derya Hasta

Linç kültürü, eskiden söyledikleri veya yaptıkları toplumun geneli tarafından desteklenip hoş karşılanan bazı kişilerin zaman içinde bu davranışları nedeniyle tepki görmesini ifade eder. Bu tepki bir grup insanın sosyal medyada bir araya gelmesi ve bu kişi veya kişileri terk etmeleri/takipten çıkarmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Sosyal medyada bir grup insanın verdiği bu tepki hedeflerinde

yer alan bireyi cezalandırmak amacıyla ortaya çıkmaktadır ve saldırgan bir yapıya sahiptir (Bromwich, 2018; Newport Institute, 2022).

Bu tezin amacı da olumsuz sonuçları göz önünde bulundurulduğunda bireylerin linç kültürüne katılmalarının ardındaki sosyal psikolojik faktörleri belirlemektir. Bireylerin sosyal medyada eleştiriye açık bir paylaşım yapan kişiye karşı linç kültürüne katılmaya yönelik niyetlerin "hedef kişinin grubu (iç grup – dış grup)", "hedefin insanlıktan uzaklaştırılma düzeyi (düşük - yüksek insanlıktan uzaklaştırma)" ve "linç kültürünün olumsuz sonuçları konusunda bilgilendirilmeye (bilgi var – bilgi yok)" göre değişip değişmedikleri 2X2X2'lik faktöriyel desene uygun olarak incelenmiştir. Çalışmaya yaş ortalamaları 20.50 (SS = .04) olan 307 (%79.9) kadın, 75 (%19.5) erkek ve diğer seçeneğini işaretleyen 2 (%0.5), toplam 384 katılımcı dahil olmuştur.

Analiz sonuçlarına göre bağımsız değişkenler olan iç grup kayırmacılığının (*Wilks' Λ* = .984, $F(3, 381) = 2.03$, $p = .109$, $\eta^2_p = .016$), insanlıktan uzaklaştırmanın (*Wilks' Λ* = .993, $F(3, 381) = 0.82$, $p = .484$, $\eta^2_p = .007$) ve linç kültürünün olumsuz sonuçları hakkında bilgilendirmenin (*Wilks' Λ* = .983, $F(3, 381) = 2.19$, $p = .088$, $\eta^2_p = .017$), Wilks' Lambda değerleri incelendiğinde linç kültürüne katılma niyeti ile ilişkili olmadıkları bulunmuştur. Bununla birlikte bağımlı değişken ölçümleri ile bağımsız değişkenler tek tek incelendiğinde ise anlamlı sonuçlar olduğu görülmüştür. Buna göre grup değişkeninin linç kültürüne katılmaya yönelik niyetine ilişkin tek maddelik ölçme sorusu ile arasında anlamlı ilişki vardır ($F(1, 383) = 5.49$, $p = .020$, $\eta^2_p = .014$). Bulgular Ankara Üniversitesi öğrencisi olan katılımcıların iç grup üyelerinden olan Ankara Üniversitesi öğrencilerine yönelik linç kültürüne katılma niyetlerinin dış grup üyelerinden olan Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğrencilerine yönelik linç kültürüne katılma niyetlerinden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Ayrıca linç kültürünün olumsuz sonuçları hakkında bilgi alan katılımcıların beklenen şekilde bu bilgiyi almayan katılımcılara kıyasla linç kültürüne daha az katılma niyeti göstereceğini doğrulamıştır ($F(1, 383) = 4.65$, $p = .032$, $\eta^2_p = .012$). Katılımcıların sahip olduğu linç kültürünün olumsuz sonuçları ile ilgili bilgiler onların linç kültürüne katılma niyetlerini etkilediği bulunmuştur.

**Bu panel Perception and Politics Laboratuvarının siyaset psikolojisi üzerine odaklandığı konu ve tartışmalar üzerine geliştirdikleri bir proje olarak yapılmıştır. Ancak bu proje henüz üniversite ya da farklı bir kuruluş tarafından fon almamış; fonsuz projedir.*

***1. ve 4. panellerin ikinci yazarları tez danışmanlarıdır. Serap Arslan Akfırat, Hasan Yentür'ün doktora danışmanı iken Derya Hasta H. Öznur Erem'in yüksek lisans tezi danışmanıdır.*

30001- Gelişim Psikolojisi
Çocukların Toplumsal Eşitsizliklere İlişkin Farkındalıkları, Ahlaki Yargıları ve Değişim Odaklı Tutumları
Panel Başkanı: Buse Gönül[1]
Panelistler: Melike Acar[2], Ayşe Şule Yüksel[3], Seçil Gönültaş[4], Buse Gönül[1]
[1]Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
[2]MEF Üniversitesi, İstanbul
[3]Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara
[4]Bilkent Üniversitesi, Ankara

Panel Özeti
Küresel ölçekte derinleşen ekonomik eşitsizlikler, zorunlu göç, toplumsal kutuplaşma ve kaynaklara erişimdeki adaletsizlikler yalnızca yetişkinleri değil, doğrudan ve dolaylı biçimde çocukları da etkilemektedir. Gelişim psikolojisi literatüründe, çocukların bu toplumsal yapı ve süreçleri nasıl algıladıkları, değerlendirdikleri ve bu bağlamda ne tür sosyal ve ahlaki tutumlar geliştirdikleri görece daha yeni ve son dönemlerde hız kazanan bir araştırma alanıdır. Çocukların toplumsal gerçeklikleri yorumlama kapasitelerini incelemek, onları değişimin yalnızca etkilenen nesnesi değil, potansiyel öznesi olarak konumlandırmamıza olanak tanımaktadır. Bu panel, Türkiye bağlamında yürütülen çalışmalarla bu alana katkı sunan dört araştırmayı bir araya getirerek, çocukların toplumsal eşitsizliklere verdikleri ahlaki ve sosyal tepkileri gelişimsel bir çerçevede ele almaktadır.
Birinci sunumda, çocukların eğitim ortamlarında karşılaştıkları kaynak farklılıklarını nasıl algıladıklarını ve bu farkların paylaşım ve adalet kavrayışları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Katılımcıların, kaynak paylaşımını kişisel tercih mi yoksa ahlaki bir zorunluluk olarak mı gördükleri ve bu değerlendirmelerde grup normlarının rolü tartışılmaktadır. İkinci sunum, önyargı temelli dışlanma karşısında çocukların seyirci pozisyonunda verdikleri kararları ve bu kararların grup normları, aidiyet baskısı ve ahlaki ilkeler arasındaki etkileşimle nasıl biçimlendiğini incelemektedir. Üçüncü sunum, çocukların toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler karşısındaki tutumlarını ve bu tutumların sivil katılım davranışlarıyla ilişkisini ele almaktadır. Gençlerin eşitsizliklere karşı ses çıkarma, destek verme ya da sessiz kalma yönündeki eğilimleri bağlamsal ve bireysel faktörlerle birlikte tartışılmaktadır. Dördüncü sunum ise, çocukların ve ergenlerin sosyal sınıfa dayalı dışlanmaya verdikleri ahlaki ve sosyal tepkileri ele almakta; yargıların yaş, bağlamsal koşullar ve sosyoekonomik konumla nasıl ilişkili olduğu tartışılmaktadır.
Panel, çocukların toplumsal eşitsizliklere ilişkin değerlendirmelerini yalnızca bilişsel yargılar olarak ele almakla yetinmemekte; bu değerlendirmelerin ahlaki muhakeme, sosyal aidiyet ve sivil katılım bilinciyle nasıl iç içe geçtiğini gelişimsel bir çerçevede incelemektedir. Sunulan çalışmalar, çocukların adalet, dışlanma ve hak kavramlarını nasıl anlamlandırdığını; bu konulardaki yargılarını yaşa, bağlama ve kişisel deneyimlere göre nasıl temellendirdiğini göstermektedir. Panel, özellikle çocukların yalnızca gözlemci değil, aynı zamanda toplumsal adaletsizliklere duyarlı ve bu konuda harekete geçebilecek potansiyele sahip bireyler olarak konumlandığı bir bakış açısı sunmaktadır.

“Çocukların Gözünden Eğitim Ortamlarındaki Eşitsizlik ve Kaynak Paylaşımı”
Melike ACAR
Bu panelin parçası olarak ele alınan çalışmanın temel amacı, çocukların eğitim ortamlarındaki kaynak eşitsizliklerine ilişkin adalet yargılarını ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için kaynak açısından yoksul olanlarla kaynak paylaşımını kişisel tercih mi yoksa ahlaki bir zorunluluk olarak mı gördüklerini incelemektir. Çalışmaya yaşları 10-13 arasında değişen 64’ü kız olmak toplam 104 çocuk dahil edilmiştir. Katılımcıların ortalama yaşı 11,23’tür (*SS* = 1,18). Çocuklara eğitim ortamlarında eşitsizlikleri betimleyen iki varsayımsal senaryo sunulmuştur. “Öğle Yemeği” senaryosunda öğrenciler ailelerinin farklı ekonomik durumundan dolayı farklı mönüler yemektedir. Daha iyi ekonomik koşullara sahip öğrenciler, yüksek besin ve vitamin içeriğine sahip Menü A’yı satın alırken düşük sosyoekonomik ailelerden gelen çocuklar düşük besin değerine sahip Menü B’yi alabilmektedir. “Okul” senaryosunda ise, daha makro ölçekteki kaynak dağılımı eşitsizliklerini ele alınmaktadır. Bu senaryoda, iki farklı devlet okulunun, bulundukları mahallelerin sosyoekonomik durumunu yansıtan şekilde, ailelerden farklı miktarlarda bağış ve kaynak aldığı bir durum betimlenmiştir. Varlıklı ailelerin çocuklarının gittiği Okul A, teknolojik donanım ve imkanlara sahip

bir okulken daha az varlıklı ailelerin çocuklarının devam ettiği Okul B, bu tür olanaklardan yoksundu. Katılımcılara, iki durum arasındaki keskin farkları anlamalarına yardımcı olmak amacıyla her iki senaryo için görseller sunulmuştur.

Çocuklardan ilk olarak eşitsizliği ne kadar adil bulduklarını (1 = Hiç adil değil, 3 = Adil) değerlendirmeleri ve gerekçelerini yazmaları istenmiştir. İkinci soruda kaynak açısından zengin olanların kaynak açısından yoksul olanla kişisel bir tercih olarak paylaşımda bulunma isteklerini nasıl değerlendirip (1 = Uygun değil, 3 = Uygun) gerekçelendirdikleri araştırılmıştır. Üçüncü ve dördüncü sorularda olarak, varlıklı öğrencilerin harçlıklarını ve kaynaklarını yoksullarla paylaşmasını zorunlu kılan otorite figürünü ve okul kuralını değerlendirip gerekçelendirdiler. Son olarak çocuklardan varlıklı kişilerin kendi kaynaklarını yoksullarla paylaşmasının sosyal norm olduğu hayali bir ülkeyi değerlendirmeleri istenmiştir. Yapılan analizlere göre çocukların büyük çoğunluğu öğle yemeği menüleri ve eğitim kaynaklarındaki sosyal sınıf eşitsizliklerini adaletsiz olarak değerlendirmektedir. Çocuklar, kaynak açısından zengin çocukların kişisel seçimleri doğrultusunda yoksul çocuklarla öğle yemeği için kaynak paylaşımını olumlu değerlendirirken, kaynak açısından yoksul bir okulla kişisel tercihleri doğrultusunda kaynak paylaşımını daha olumsuz değerlendirmiştir, χ^2 (1) = .992, %95 GA [1.94 - .050], p = .039. Fakat, paylaşmayı zorunlu kılan otorite χ^2 (1) = 1.257, %95 GA [2.29 - .23], p = .016 ve makro kural χ^2 (1) = .375, %95 GA [.50 - .15], p = .01. öğlen yemeği bağlamında daha olumsuz değerlendirilmiştir. Bulgular, çocukların sosyal ve ahlaki yargılarının farklı düşünce alanları ve hedefleri ile koordine edildiğini gösteren diğer çalışmalar bağlamında tartışılacaktır (Chung ve Turiel, 2022; Killen, vd.2001; Nucci vd., 2017; Turiel, 2008).

“Çocuk ve Ergenlerde Önyargı Temelli Dışlanmaya Karşı Tepkileri: Normların Gelişimsel Rolü”

Ayşe Şule YÜKSEL

Gruplar arası dışlanma, bir bireyin yalnızca grup kimliği nedeniyle bir grup ya da etkinlikten dışlanmasıdır. Bu tür dışlanmalar, ayrımcılık ve önyargıya dayanmakta olup, diğer dışlanma türlerine kıyasla çocuklar ve ergenler üzerinde daha olumsuz psikolojik ve akademik etkiler yaratmaktadır (Killen ve Rutland, 2011; Russell vd., 2012). Zorbalığa – özellikle sosyal dışlanmaya – tanıklık eden bir bireyin müdahale etmesi olarak tanımlanan prososyal seyirci davranışı, zorbalığı önlemede kritik bir role sahiptir (Evans vd., 2014; Palmer ve Abbott, 2018; Polanin vd., 2012).

Devam eden göç süreçleriyle birlikte okullarda göçmen ve mülteci öğrenci sayısının artması, okul çağındaki çocukların ve ergenlerin önyargıya dayalı zorbalık ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalma olasılığını artırmaktadır (Xu vd., 2020; Stevens vd., 2020). Bu bağlamda, grup normları hem dışlamaya neden olan davranışların şekillenmesinde hem de dışlanan bireylere yardım edilip edilmeyeceği konusunda belirleyici olmaktadır.

Panelin bu sunumu, çocukların ve ergenlerin önyargı temelli dışlanma durumlarında seyirci konumunda verdikleri tepkileri, grup kimliği ve sosyal normlar çerçevesinde gelişimsel bir bakış açısıyla ele alacaktır. Sosyal Akıl Yürütme Gelişimi Yaklaşımı’na göre (Social Reasoning Developmental Perspective, SRD; Killen ve Rutland, 2011) çocukların müdahale kararları yalnızca bireysel ahlaki değerlendirmelerle değil, aynı zamanda ait oldukları grubun normatif beklentileri ve aidiyet duygusuyla şekillenir. Özellikle yaşla birlikte çocuklar, grup normlarının etkisini daha çok fark etmekte (Abrams vd., 2009; Mulvey vd., 2016) ve bu normlara uyum sağlamak adına artan bir sosyal baskı hissetmektedirler (Brechwald ve Prinstein, 2011). Bu bağlamda, ergenlerin zorbalığa verdikleri tepkiler, ait oldukları grubun normları ve grup içi ilişkileriyle yakından bağlantılı olabilmektedir. Eşitlikçi, adalet temelli ve kapsayıcı normların hâkim olduğu gruplarda üyeler aktif müdahaleye daha yatkınken; dışlayıcı normlar bireyleri pasif kalmaya yönlendirebilir.

Sunumda, literatürde ilgili teorik çerçevenin yanı sıra konuşmacının kendi araştırmalarından elde edilen bulgular ışığında, grup normlarının (kapsayıcı-dışlayıcı normlar, buyruksal-tanımlayıcı normalar, sosyal normlar) çocuk ve ergenlerin sosyal dışlanma karşısındaki tutumlarını nasıl şekillendirdiği tartışılacaktır. Ayrıca, okul ortamlarında kapsayıcı ve eşitlikçi normların nasıl güçlendirilebileceği ve prososyal seyirci davranışlarını teşvik etmeye yönelik geliştirilen eğitim programları bağlamında bu normların nasıl desteklenebileceği üzerine öneriler ele alınacaktır.

Adaletsizliğe Verilen Tepkilerin Farklı Ahlaki Bağlamlarda İncelenmesi
Seçil GÖNÜLTAŞ

Çocuk ve gençlerin adaletsizlik ve eşitsizlik konularındaki farkındalıkları ve tutumlarını incelemek hem kendilerinin iyi oluş hali için hem de toplum için önemlidir. Araştırmalarımda, çocukların sosyal bilişsel gelişim süreçlerinin ve gruplar arası tutumlarının, zorbalığa, toplumsal eşitsizliğe ve çevre sorunlarına verdikleri tepkilerini inceliyorum. Bu konuşmada akran zorbalığı ve sivil katılımı ahlaki gelişim bağlamında incelediğim iki araştırma temasını yaptığım çalışmalar bağlamında tartışacağım.

Tartışacağım ilk araştırma alanı, zorbalıkla ve eşitsizliklerle mücadele çabalarının iyileştirilmesinde kritik faktörlerden biri, bunlara tanık olan çocuk ve gençlerin vereceği tepkilerdir. Örneğin, akran zorbalığında tanıkların rolünü incelemek önemlidir çünkü tanıklar zorbalığa müdahale ettiğinde zorbalığın çok yüksek oranda son bulduğu önceki araştırmalar tarafından gösterilmiştir. Fakat zorbalığa tanık olan gençler ve çocuklar her zaman zorbalığı önleyici şekilde müdahalede bulunmayabilirler. Çocuklar ve gençler kendi durumlarını tehlikeye atmak istemedikleri yani intikam alınması olasılığından çekindikleri, ellerinde uygun araçlar olmadığı ya da müdahale etmenin işe yaramayacağını düşünebilecekleri için zorbalığa müdahale etmeyebilirler. Panel bağlamında çocukların ve ergenlerin zorbalık, adaletsizlik ve eşitsizlik karşısında vereceği farklı tepkilerin sosyal-bilişsel beceriler ve kavramsal faktörlerden etkilendiği tartışılacaktır.

Çocuk ve gençlerin adaletsizlik karşısında verdiği tepkilerin anlaşılabileceği alanlardan biri akran zorbalığıdır. Çocuklar ve gençlerin özellikle önyargıya dayalı zorbalığa verdiği tepkiler onların adaletsizlik karşısında da nasıl duracağını göstermektedir. Bu bağlamdaki zihin kuramı, empati, ahlaki uzaklaşma ve adalet duyarlılığı gibi sosyal-bilişsel faktörlerin onların adaletsizliğe dayalı zorbalık karşısında verdikleri tepkileri nasıl yordadığı tartışılacaktır. Çocuk ve gençlerin gruplar arası tutumlarının, farklı gruplara dair hissettikleri tehdit algısının, benzerlik hislerinin önyargıya dayalı zorbalıkta nasıl etkili olduğu tartışılacaktır. Benzer şekilde, çocukların ve gençlerin ailelerinin, akran ilişkilerinin öğretmenlerinin ve okullarıyla ilişkili değişkenlerin de onların zorbalık karşısında verdikleri tepkileri nasıl yordadığı yürüttüğüm farklı çalışmalar bağlamında tartışılacaktır.

Konuşmamın devamında özellikle gençlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşısında verdiği tepkiler ve toplumdaki bu sorunlara müdahale etmek için gösterdikleri sivil katılım motivasyonları ve ilişkili faktörler tartışılacaktır. Türkiye'deki genç nüfus toplam nüfusun dörtte birini oluşturduğu için, sivil katılım yoluyla daha eşit ve sürdürülebilir bir toplum oluşturmak için gençler önemli aktörlerdir. Bu nedenle gençlerin sivil katılımlarını etkileyen faktörlerin araştırılması önemlidir. Bu faktörler arasında, sosyal-bilişsel faktörler, öz-yeterlilik hissi, aile ve akran etkisi, okul iklimi ve medya tartışılacaktır.

Sıralanan bu çalışmalar, mevcut literatürdeki önemli boşlukları doldurmayı hedeflemekte ve zorbalık alan yazınında hem de sivil katılım alan yazınında var olan bilgileri ileriye taşımaktadır.

Özetle, paneldeki bu sunumun amacı, çocukların ve gençlerin sosyal anlaşmazlıklar, adaletsizlikler ve eşitsizlik karşısındaki tutumlarını etkileyen sosyal-bilişsel ve bağlamsal faktörleri anlamak ve bu süreçte eğitimciler, araştırmacılar ve politika yapıcılar için çocukların eşitlikçi bir toplumda yetişmesini destekleyecek stratejiler hakkında implikasyonlara dair bilgi sunmaktadır.

"Toplumsal Eşitsizliklerin Anlamlandırılması: Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Sosyal Sınıf Algısı ve Ahlaki Değerlendirmeler"
Buse GÖNÜL

Toplumsal eşitsizlikler, çocukların ve ergenlerin sosyal ilişkilerini, kimlik gelişimlerini ve adalet anlayışlarını şekillendiren temel yapılardır. Literatür, çocukların erken yaşlardan itibaren sosyal sınıf farklarını maddi kaynaklar, aile meslekleri, yaşam koşulları ve sosyal karşılaştırmalar yoluyla anlamlandırabildiklerini göstermektedir (Mistry vd., 2021; Enesco ve Navarro, 2003). Sosyal sınıf, yalnızca ekonomik farklılıkları değil, aynı zamanda toplumsal aidiyet, normatif beklentiler ve sosyal statü algılarını da içeren bir grup kimliği olarak işlev görür. Gelişimsel olarak bu farkındalık çocuklukta daha somut göstergelere dayanırken, ergenlikte daha soyut ve sistematik açıklamalara dönüşür. Ergenler, eşitsizlikleri bireysel farkların ötesinde yapısal adaletsizlikler bağlamında değerlendirme eğilimi gösterirler. Bu süreci açıklayan Sosyal Muhakeme Gelişim Modeli (Killen ve Rutland, 2011), çocukların sosyal kararlarını ahlaki, toplumsal ve psikolojik gerekçelerle oluşturduğunu öne sürer.

Bu sunumda, Türkiye bağlamında yürütülen bir dizi araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak, çocukların ve ergenlerin sosyal sınıf temelli eşitsizlikleri ve dışlanmayı nasıl değerlendirdikleri tartışılacaktır. İlk çalışmada, çocukların toplumsal konumlarını nasıl tanımladıkları incelenmiştir. Katılımcılar algılanan sosyoekonomik statülerini açıklarken yalnızca maddi kaynaklara değil, aynı zamanda aile değerleri, toplumsal saygınlık, fırsatlara erişim ve sosyal kıyaslama gibi göstergelere de başvurmuştur. Bu bulgular, çocukların ekonomik gerçeklikleri yalnızca gözlemlemekle kalmayıp, aktif biçimde yorumladıklarını göstermektedir. Diğer çalışmalarda, sosyal sınıfa dayalı dışlanma içeren senaryolar kullanılarak, çocukların ve ergenlerin bu tür dışlamaları nasıl değerlendirdikleri analiz edilmiştir. Özellikle akran ilişkileri ve eğitim ortamlarında geçen senaryolar, çocukların günlük yaşamlarında karşılaşabilecekleri eşitsizlikleri temsil etmektedir. Bulgular, tüm yaş gruplarının dışlamayı genellikle haksız bulduğunu, ancak ergenlerin bu durumları ayrımcılık ve sistematik adaletsizlik olarak tanımlamada daha güçlü ifadeler kullandıklarını göstermektedir. Dezavantajlı sosyoekonomik koşullardan gelen gençler dışlamayı eşitsizliklerle daha fazla ilişkilendirirken, bazı ayrıcalıklı koşullardan gelen gençler dışlamayı grup benzerliği, statü farkı ya da sosyal normlarla gerekçelendirmişlerdir. Katılımcıların açıklamaları; ahlaki duyarlılık, toplumsal normlar ve ekseninde çeşitlenmekte, yaşla birlikte bu gerekçeler daha karmaşık bir yapı kazanmaktadır. Türkiye gibi ekonomik eşitsizliklerin belirgin olduğu bir bağlamda bu bulgular, çocukların yalnızca eşitsizlikleri fark eden değil, onları yorumlayan ve ahlaki bir bakış açısıyla değerlendiren bireyler olarak geliştiğini göstermektedir.

3. Gün

30019- Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Panel-22: İş Yaşamında Pozitif Psikolojiyi Keşfetmek: Kuram, Araştırma ve Uygulama*

Panel Başkanı: Burcu Kümbül Güler[1]

Panelistler: Elif Çağla Dağlı[1], Ayyüce Bahriye Tezcan[1], Buse Kılıç[1] Ve Yusuf Bahadır Yıldız[1], Hilal Yamaç[1], Soumegie Tzoutze Chasan[1], Selen Abalı[1] Ve Tolga Gürbüz[1], Ceren Tunalı[1], Gülce Tuncel[1]

[1]İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir

Panel Özeti

Günümüzün belirsizliklerle dolu ve hızla değişen iş dünyasında pozitif psikoloji, çalışanların iyi oluşunu destekleyen, anlamlı bir iş yaşamı ve dolayısıyla anlamlı yaşamı inşa etmeyi amaçlayan güçlü bir kuramsal ve uygulamalı çerçeve sunmaktadır. Bu panel, anlam üretimi, iş biçimlendirme ve güçlü yönlere dayalı gelişim gibi pozitif çalışma psikolojisinin temel ilkelerinin çalışma yaşamının farklı bağlamlarında nasıl hayata geçirilebildiğini özgün araştırma ve uygulamalar aracılığıyla ele almaktadır. Panelin ilk sunumu, denizcilik gibi izole, stres düzeyi yüksek ve fiziksel olarak zorlu iş koşullarında görev yapan çalışanların; görevsel, ilişkisel ve bilişsel düzeyde işlerini nasıl yeniden biçimlendirdiklerini ve bu stratejilerin işte anlam yaratımı ve psikososyal uyum süreçlerine katkılarını incelemektedir. İkinci sunum, sosyal hizmet alanında çalışan bireylerin anlamlı iş deneyimlerini çok boyutlu bir yaklaşımla ele almakta; bireysel ve örgütsel öncülleri ile bu deneyimin psikolojik ve örgütsel çıktıları üzerine odaklanmaktadır. Üçüncü sunum, çeşitli kurumsal ortamlarda uygulanan pozitif örgütsel psikoloji çerçevesindeki mikro müdahaleleri incelemekte; güçlü yönlere dayalı gelişim, psikolojik güvenlik, öz yeterlilik ve iş yerinde anlam inşasını destekleyen stratejilere odaklanmaktadır. Bir sonraki sunumda anlatılacak olan psikoeğitim uygulamasının anlaşılmasına yönelik bir zemin oluşturmaktadır. Son sunum ise, çalışan stresini azaltmak ve işe bağlılığı artırmak amacıyla geliştirilen sekiz haftalık pozitif psikoloji temelli bir psikoeğitim programının tasarım, uygulama ve değerlendirme sürecini hem nicel hem nitel bulgularla ortaya koymaktadır.

Panel, kuramsal ve uygulamalı yaklaşımları bir araya getirerek, pozitif psikolojinin çalışma yaşamında bireysel ve örgütsel düzeyde nasıl işlevsel hale getirilebileceğine dair bütüncül bir bakış sunmaktadır. Her bir sunum, ele aldığı bağlam doğrultusunda uygulamaya yönelik çıkarımlarla tamamlanmakta; çalışan iyi oluşunu destekleyen stratejilerin geliştirilmesi, uygulanması ve yaygınlaştırılmasına dair somut öneriler sunmaktadır. Bu yönüyle panel, daha sağlıklı, anlamlı ve motive edici iş ortamlarının oluşturulmasına katkı sağlayacak bir tartışma zemini oluşturmayı hedeflemektedir.

“Denizcilik Sektöründe Çalışanların İş Biçimlendirme Deneyimleri”

Elif Çağla Dağlı, Ayyüce Bahriye Tezcan, Buse Kılıç ve Yusuf Bahadır Yıldız

Bu panelde, denizcilerin zorlu çalışma koşullarında görevsel, ilişkisel ve bilişsel düzeyde işlerini nasıl biçimlendirdiklerini; bu süreçlerin anlam üretme, mesleki kimlik geliştirme ve sosyal ilişkileri yönetme biçimlerine katkısını ortaya koymayı amaçlayan nitel bir araştırmanın bulguları paylaşılacaktır.

Denizcilerin uzun süreli izolasyon, düzensiz vardiyalar ve yüksek iş yükü gibi zorluklarla başa çıkarken geliştirdikleri stratejiler üzerinden, iş biçimlendirme süreçlerinin motivasyon ve iş tatmini gibi iş deneyimi bileşenlerine etkisi ele alınacaktır. İş biçimlendirme, çalışanların görevlerini, sosyal ilişkilerini ve işe dair algılarını proaktif biçimde yeniden şekillendirme sürecidir. Özellikle Wrzesniewski ve Dutton’ın (2001) görevsel, ilişkisel ve bilişsel iş biçimlendirme modeli temel alınarak, çalışanların işlerine nasıl anlam kattıkları ve mesleki kimliklerini nasıl inşa ettikleri incelenecektir.

Araştırmanın veri toplama süreci, özel sektörde çalışmakta olan denizcilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle yürütülmüştür. Elde edilen veriler, MAXQDA yazılımı kullanılarak tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Ön bulgular, yaşları 22-55 arasında değişen (Ort. = 27.80, SS = 9.65), staj sürecini tamamlamış ve 2’si kadın olan toplam 10 katılımcıya dayanmaktadır. Araştırma kapsamında örneklem büyüklüğünün 15’e çıkarılması planlanmaktadır.

Ön bulgular, iş biçimlendirme davranışlarının 1)bilişsel, 2)görevsel ve 3)ilişkisel iş biçimlendirme olmak üzere üç ana tema altında toplandığını göstermektedir. Bilişsel iş biçimlendirme kapsamında denizcilerin; işlerine anlam yüklemeye çalıştıkları, sorumluluk bilinciyle hareket ettikleri, işlerini bir

hobi gibi görmeye eğilimli oldukları, işi bir yaşam biçimi olarak kabul ettikleri, öğrenmeye ve gelişmeye açık bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Görevsel iş biçimlendirme altında katılımcıların; görevlerini önceliklendirme eğiliminde oldukları, iş süreçlerini yeniden planladıkları, mevcut yöntemlerin dışına çıkarak alternatif yollar ürettikleri ve görev paylaşımına yönelik esnek yaklaşımlar geliştirdikleri görülmüştür. İlişkisel iş biçimlendirme bağlamında ise denizcilerin; profesyonel sınırlar belirleme çabası içinde oldukları, bilgi ve deneyim paylaşımına açık davrandıkları, sosyal destek arayışında bulundukları, dijital iletişim araçlarını aktif olarak kullandıkları ve sosyal bağları güçlendirme yönünde çaba gösterdikleri belirlenmiştir. Ayrıca bulgular, iş biçimlendirme davranışlarının denizcilik sektöründeki çalışanlar açısından önemli işlevler üstlendiğini göstermektedir. Özellikle işe anlam yükleme ve sosyal destek arama pratiklerinin çalışan motivasyonunu artırdığı, görevsel esnekliğin iş stresiyle başa çıkmayı kolaylaştırdığı ve ilişkisel biçimlendirme stratejilerinin izolasyon duygusunu azaltarak örgütsel bağlılığı güçlendirebileceği gözlemlenmiştir.

Bu panel, denizcilik gibi izole ve stres düzeyi yüksek bir sektörde iş biçimlendirme süreçlerini ele alarak hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara farklı bir bakış açısı sunacaktır. Psikoloji bilimine katkı olarak, bireylerin zorlu koşullarda işe anlam katma ve psikososyal uyum geliştirme stratejilerini ortaya koyarken; kongre katılımcılarına ise bu stratejilerin insan kaynakları uygulamalarına nasıl entegre edilebileceğine dair pratik öneriler sunacaktır.

“İşin Ötesinde Bir Değer: Anlamlı İşin İnşası ve Etkileri”

Hilal Yamaç, Soumegie Tzoutze Chasan, Selen Abalı, Tolga Gürbüz

Bu panelde, anlamlı iş (meaningful work) kavramı pozitif psikoloji perspektifiyle ele alınarak sosyal hizmet çalışanlarının iş yaşamlarında anlam deneyimleri çok boyutlu olarak ortaya konacaktır. Günümüzün belirsiz ve hızlı değişen çalışma ortamlarında, bireylerin yaptıkları işlerde anlam bulma ihtiyacı daha kritik hale gelmiştir. Anlamlı iş, bireyin yaptığı işi kişisel değerleri, amaçları ve kimliğiyle uyumlu bulması şeklinde tanımlanmakta ve psikolojik iyi oluş ile işle bütünleşme süreçlerine katkı sağlamaktadır.

Panelde sunulacak olan araştırmanın temel amacı, sosyal hizmet çalışanlarının anlamlı iş deneyimlerinin bireysel ve örgütsel belirleyicilerini ve sonuçlarını nitel olarak keşfetmektir. Araştırma, en az bir yıldır sosyal hizmet alanında çalışan, yaşları 25–37 arasında değişen (Ort. = 30, SS = 4.858) altı katılımcıyla yürütülmüş, yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, MAXQDA programı aracılığıyla tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; analiz sonucunda beş ana tema belirlenmiştir: 1)Bireysel öncüller, 2)örgütsel öncüller, 3)İşin doğasından gelen öncüller, 4)Anlamlı işi zorlaştıran koşullar ve 5)Anlamlı işin sonuçları.

Bireysel öncülleri içeren tema altında, katılımcıların insanlara yardım etme isteğiyle hareket ettikleri, yaptıkları işi yaşam misyonlarıyla (çağrı duygusuyla) ilişkilendirdikleri görülmüştür. Katılımcılar ayrıca kişisel gelişime katkı ve anlamı bireyin kendisinin üretmesi gibi unsurları vurgulamışlardır.

Örgütsel öncüller arasında ise sosyal destek, fiziksel ortam koşulları ve işin uzmanlık gerektirmesi öne çıkmıştır.

İşin doğasından gelen öncüller teması altında, katılımcılar hizmet alanlara katkıda bulunmanın, özellikle çözüm üretebilmenin ve hizmet verdikleri kişilerin olumlu geri bildirimlerinin işe anlam katan unsurlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Öte yandan, anlamlı işi zorlaştıran koşullar arasında aşırı iş yükü, zaman baskısı, teknik sorunlar, bürokratik engeller ve duygusal tükenmişlik sayılmıştır.

Anlamlı işin sonuçları temasında ise, katılımcılar anlamlı iş deneyiminin çeşitli olumlu çıktılar yarattığını ifade etmişlerdir. Bunlar arasında akış halinde çalışma (flow), işe yönelik motivasyon artışı, psikolojik iyi oluşta yükselme ve işin değer üretme potansiyelinin fark edilmesi yer almaktadır. Aynı zamanda, hem işe hem de kuruma yönelik bağlılık düzeylerinde artış gözlemlenmiştir.

Bu panel, anlamlı iş kavramının birey ve kurum düzeyindeki belirleyicilerini ve etkilerini nitel verilerle ortaya koyarak, özellikle yardım temelli mesleklerde çalışan bireylerin pozitif psikolojik kaynaklarla nasıl anlam ürettiklerine dair bir bakış açısı sunacaktır. Panel kapsamında, anlamlı işe ulaşma sürecine ilişkin işveren ve çalışanlara yönelik öneriler de paylaşılacak; iyi oluş odaklı insan kaynakları politikalarına katkı sağlayabilecek çıkarımlar tartışılacaktır.

“Pozitif Örgütsel Psikolojide Mikro Müdahaleler: Kuramdan Uygulamaya”
Ceren Tunalı

Bu panel sunumu, pozitif örgütsel psikoloji alanında geliştirilen mikro müdahalelerin kuramsal temellerini tartışmayı ve sonraki oturumda sunulacak uygulamalı psiko-eğitim programına teorik bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır. Pozitif örgütsel psikoloji, yalnızca iş performansını artırmayı değil, aynı zamanda çalışanların psikolojik iyi oluşunu, anlam deneyimini ve kuruma bağlılığını desteklemeyi hedefleyen bütüncül bir yaklaşımdır.

Pozitif psikoloji ilkeleri doğrultusunda geliştirilen bu müdahaleler, bireylerin güçlü yönlerini fark etmelerini, psikolojik dayanıklılık kazanmalarını ve iş ortamında güven, aidiyet ve anlam duygularını geliştirmelerini hedefler. Psikolojik sermaye, örgütsel vatandaşlık davranışı, psikolojik güvenlik ve pozitif liderlik gibi kavramlar bu yaklaşımın temel yapı taşlarını oluşturur.

Sunumda, çeşitli kurumsal bağlamlarda kullanılan ve saha deneyimlerine dayanan mikro müdahaleler değerlendirilecektir. Bu müdahaleler; güçlü yönlerin keşfi, anlamlı iş üretimi ve öz yeterlilik gibi bireysel hedeflerin yanı sıra, destekleyici kurumsal kültürlerin gelişmesini de teşvik etmektedir. Müdahale süreçlerinde; yansıtıcı egzersizler, grup temelli paylaşım oturumları, güçlü yön envanterleri, başarı günlüğü, geri bildirim döngüleri, tanıma ritüelleri, senaryo temelli etkinlikler ve mikro görev değişimleri gibi çok çeşitli teknik ve araçlardan yararlanılmaktadır.

Bu mikro uygulamalar, çalışanların işlerinde küçük ama anlamlı ilerlemeleri fark etmelerini ve bu deneyimlerden güç almalarını sağlar. Müdahalelerin amacı yalnızca çıktı üretmek değil; sürdürülebilir, şefkatli ve değer odaklı iş ortamları yaratmaya katkı sunmaktır.

Bu panel sunumu, dördüncü oturumda aktarılacak sekiz haftalık pozitif psikoloji temelli psiko-eğitim programının kuramsal arka planını oluşturmakta; araştırmacı ve uygulayıcılara sahada kanıt temelli ve esnek müdahale tasarımlarına dair yol gösterici bilgiler sunmayı hedeflemektedir.

“İşyerinde Pozitif Psikoloji Temelli Bir Müdahale: Sekiz Haftalık Uygulamanın Bulguları ve Çıkarımları”
Gülce Tuncel

Bu panel sunumunda, pozitif psikoloji ilkelerine dayalı olarak geliştirilen sekiz haftalık bir psiko-eğitim müdahale programının tasarımı, uygulanması ve değerlendirme süreci ele alınmaktadır. Günümüz iş dünyasında çalışanlar artan iş talepleri, değişen organizasyonel yapılar ve belirsizliklerle başa çıkmakta zorlanmakta; bu durum hem bireysel düzeyde tükenmişlik ve stres, hem de kurumsal düzeyde bağlılık kaybı ve verimlilik düşüşü gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda pozitif psikoloji temelli müdahaleler, çalışanların güçlü yönlerine, olumlu deneyimlerine ve potansiyellerine odaklanarak, sürdürülebilir bir iyi oluşun desteklenmesi açısından umut vadeden stratejiler sunmaktadır.

Panelde sunulacak araştırmada, öncelikle pozitif psikoloji kuramı temel alınarak bir psikoeğitim manueli hazırlanmış; ardından bu içerik sekiz haftalık uygulama sürecinde katılımcılarla paylaşılmıştır. Programda mindfulness, şükran, karakter güçlü yönleri ve iş biçimlendirme gibi temalar her biri 60 dakikalık oturumlarla işlenmiştir. Uygulama, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi’nde istihdam edilen 10 beyaz yakalı çalışana uygulanmış; eşzamanlı olarak aynı üniversiteden 10 kişilik bir kontrol grubu ile karşılaştırmalı analiz yürütülmüştür.

Nicel değerlendirmede, Genel İş Stresi ve Utrecht İşe Bağlılık ölçeklerinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Stres düzeyinde anlamlı değişim gözlemlenmemiş olmakla birlikte, işe bağlılıkta orta düzeyde bir etki büyüklüğü elde edilmiştir. Bununla birlikte, nitel veriler programın çok yönlü etkilerini ortaya koymuştur. Katılımcılar öz farkındalık, duygusal düzenleme, işle ilgili denge ve anlam duygularında gelişim yaşamış; ayrıca bakış açılarında değişim, ilişkisel gelişim ve yeni baş etme stratejileri geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Tam katılım sağlayan bireylerde etki düzeyinin daha yüksek ve bütüncül olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, bu müdahale programı psikolojik iyi oluşu desteklemenin ötesine geçerek, esnek, uygulanabilir ve kuruma uyarlanabilir bir pozitif psikoloji modeli önermektedir. Panelde, bu modelin geliştirilme süreci, elde edilen bulgular ve iş ortamlarında yaygınlaştırılma potansiyeli değerlendirilecektir. Ayrıca, bu tür müdahalelerin iş yerinde duygusal dayanıklılığı artırmak,

tükenmişliği önlemek ve çalışan bağlılığını güçlendirmek gibi hedeflere yönelik olarak insan kaynakları uygulamalarına nasıl entegre edilebileceğine dair öneriler sunulacaktır. Sunum, uygulayıcılara ve karar vericilere kanıt temelli ve bütüncül bir müdahale tasarımı konusunda yol gösterici bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

**Dördüncü panel Prof. Dr. Burcu KÜMBÜL GÜLER danışmanlığında yürütülmüştür.*

30016- Sağlık Psikolojisi
Panel-25: Psiko-Onkolojide Güncel Durum: Bilimsel Yöntem, Gelecek Çalışmalar Ve Saha Uygulamaları
Panel Başkanı: Eren Korkmaz[1]
Panelistler: Umut Çıvgın[2], Cennet Yastıbaş-Kaçar[3], Eren Korkmaz[1]
[1]İzmir Büyükşehir Belediyesi, Eşrefpaşa Hastanesi – İzmir
[2]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa
[3]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Panel Özeti
Kanser prevelansı giderek artan, başlangıç yaşı düşen ve sağlık alanındaki gelişmelerle sağkalım eğrileri artan küresel bir sağlık sorunudur. Kanser alanındaki çalışmalar hem içerik hem de çalışılma yöntemi itibari ile pek çok disiplini bir araya getirmektedir. Bu kapsamda psikolojinin kanser çalışmaları ile ilişkisi giderek daha önemli hale gelmektedir.
Uluslararası alanyazın sağlık sistemi içerisinde psiko-onkolojiyi medikal tedaviyi destekleyen ve medikal tedaviden ayrılmaz bir parça olarak görürken; ulusal sağlık sisteminde bu durum henüz bu kadar disiplinlerin birbirini tamamlar halde değildir. Dolayısıyla ulusal alanyazındaki psiko-onkoloji çalışmaları bu ihtiyacı gösterebilir ve buna karşı önlemler sunabilir nitelik taşımaktadır.
Mevcut panel ile Türkiye'de kanser ve psikoloji bağlamında nasıl çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmalara dair öneriler ile akademik bir betimleme yapılacak; ardından yine ulusal alanyazın için görece yeni kabul edilebilecek ve uluslararası alanyazında güncel bir konu olan nüks korkusu ele alınarak, nüks korkusunda etkili olan psikolojik faktörler tartışılacaktır. Son olarak psikososyal destek hizmetinin kanser hastalık sürecindeki yeri ve neleri içerebileceği hakkında güncel bilgiler sosyal ekolojik bir bakış açısı ile sunulacaktır.
Bu panel önerisi ve hazırlanan panel içeriğiyle biyopsikososyal model doğrultusunda kanser hastalık sürecindeki psikolojinin kuramsal ve uygulama çalışmalarına güncel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

"Psiko-onkoloji'yi nasıl çalışıyoruz?": Türkiye'deki çalışmaların incelenmesi
Umut Çıvgın
Kanser tanı ve tedavi süreçleri ile bireylerde fiziksel ve psikolojik problemlere neden olabilmektedir. Bireylerin yaşam kalitesinde çoğunlukla olumsuz etkiye sahip olan bu rahatsızlığın psiko-sosyal olarak incelenmesi çok da eskiye dayanmayan bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Kanserin disiplinler arası incelenmesiyle birlikte psiko-onkoloji alt alanı da kendini inşa etmeye başlamıştır. Psiko-onkoloji hastaların tedaviye ve hastalığa uyumunu arttırmayı, damgalanmayı azaltmayı, sağlık hizmeti sağlayanlarla hasta arasındaki ilişkiyi, yaşam beklentisi ve kalitesini artırmayı, palyatif bakımı geliştirmeyi ve hastalara bakım verenleri konu edinen bir alandır. Psiko-onkolojinin uluslararası düzeyde gelişen bir alan olduğu görülmekle birlikte ulusal olarak da hızlı büyüyen bir disiplin olduğu söylenebilir. Buradan kaynakla mevcut çalışmada Türkiye'deki psiko-onkoloji alanında yapılmış lisansüstü tezleri incelenmiş ve Türkiye'deki çalışmaların modelleri, konuları, uzmanlıklara dağılımı (yüksek lisans ve doktora), örneklem seçimleri, yöntemleri açısından bir dizi inceleme yapılmıştır.
Retrospektif bir bakış ile kurgulanmış çalışmanın hedeflerinden biri psiko-onkoloji alt alanına ait farkındalığı artırmaktır. Ayrıca, ulusal bağlamda Türkiye'deki psiko-onkoloji çalışmalarının durumunu betimlemek, olası sınırlılıklarını tanımlamak ve gelecek çalışmalar için bir yön sunabilmektedir. YÖK Tez Merkezi üzerinden yapılan incelemede "kanser" ve "psikoloji" anahtar sözcükleri ile sadece "Sosyal Bilimler Enstitüsü" alanında tarama gerçekleştirilmiştir. Bu taramada sadece erişime izin verilen tezler kullanılmış; Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılmış lisansüstü tezleri incelemeye dahil edilmiştir. 1996 ve 2025 yılları arasında tamamlanmış, dahil edilme kriterine uyan 138 lisansüstü tezi bulunmuştur.
Bu tezlerin çoğu yüksek lisans derecesi için hazırlanmış çalışmalardır. Ayrıca çoğunlukla ilişkisel desende tasarlanmış çalışmaların olduğu dikkat çekmektedir. Deneysel yöntemin kullanıldığı çalışmalar daha çok doktora düzeyindeki tezlerdir. Çalışılan konu bağlamındaki incelemede özellikle katılımcı grubu açısından meme, akciğer ve kan kanseri hastalık türlerine dair araştırmalara daha sıklıkla erişilmiştir. Ek olarak, kanser hastalarını konu edinen çalışmaların hastalara bakımverenleri konu edinen çalışmalara göre daha çok araştırıldığı anlaşılmıştır. Tamamlanan tez çalışmalarının

araştırdığı değişkenler incelendiğinde psikolojik belirti (depresyon, anksiyete ve stres), travma sonrası gelişim, bakımverme yükü, yaşam kalitesi, travma sonrası stres belirtileri, baş etme yöntemleri ve algılanan sosyal destek gibi değişkenlerin görece daha çok tekrar ettiği fark edilmiştir. Deneysel desenin daha sıklıkla kullanıldığı çalışmalar bir müdahale yönteminin etkililiğini inceleyen tez çalışmalarıdır. Elde edilen betimleyici bulgulardan biri Türkiye'deki psiko-onkoloji alanında yapılan tezlerde daha çok nicel yaklaşımı içeren korelasyonel desenlerin kullanıldığıdır.

Yapılan incelemeler neticesinde, kanser tanısı alan bireylerin deneyimlerine ilişkin nitel analiz yöntemlerindeki araştırmaların yapılmasının ulusal alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca, daha fazla deneysel ve boylamsal desenlere yer veren psiko-onkoloji çalışmalarının da alanyazın açısından büyük önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Araştırmalarda incelenen değişkenlerin çeşitlendirilmesinin hem özgünlüğe katkı sunacağı hem de kansere daha kapsamlı bir bakış açısı getirebileceği düşünülmektedir. Mevcut çalışma sadece lisansüstü tezlerini incelemesi açısından sınırlı olsa da, var olan duruma genel bir tablo çizmesi bakımından psiko-onkoloji alanını destekleyici bir nitelik taşımaktadır.

"Kanserde Nüks Korkusuyla Yaşamak: Ya Tekrarlarsa?"
Cennet Yastıbaş Kaçar

Kanser tanıdan tedavi ve sonrası süreçlere kadar bireylerin yaşamını derinden etkileyen önemli bir halk sağlığı sorundur. Başlı başına kanser tanısı almak bile bireyler için sarsıcı bir deneyim olarak değerlendirilmektedir.

Günümüzde erken teşhis, tanı ve tedavi yöntemlerindeki gelişmeler sayesinde sağkalım oranları artmıştır. Ancak tedavi süreci sona erse dahi bireylerin zihninde beliren "ya kanser tekrar ederse" sorusu önemli bir stres kaynağı olmaya devam etmekte ve bireylerin yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu fenomen, ilgili alanyazında "kanserin nüks korkusu" olarak adlandırılmakta ve kanser yaşantısı olan bireylerin önemli bir kısmında gözlemlenmektedir.

Nüks korkusu, genel olarak kanserin tekrarlayabileceği ya da ilerleyebileceğine dair duyulan korku ve endişeyi işaret etmektedir. Belirli bir seviyeye kadar normal bir tepki olarak kabul edilen bu korku, bireylerin gündelik yaşamlarını, işlevselliğini ve psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilemesi ile birlikte klinik bir boyuta ulaşabilmektedir. Ancak klinik görünüm için araştırmacılar arasında hala bir uzlaşı olmamakla birlikte, nüks korkusunun çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu ortak bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlgili alanyazın, nüks korkusunun başta depresyon, anksiyete olmak üzere çeşitli psikolojik çıktılarla, sık hastane başvuruları, tedaviye uyumda bozulmalarla ve işlevsellik kayıplarıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, bireyin ruh sağlığındaki olumsuz etkilerin yanı sıra sağlık sistemi üzerindeki yükün de artabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, ruh sağlığı alanında çalışan uzmanların kanserin nüks korkusuna yönelik yürüttüğü çalışmalar oldukça önemli olup, etkili psikososyal müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanması öncelik verilmesi gereken bir alan olarak değerlendirilebilir.

Psikososyal müdahale programlarının etkili olabilmesi için, nüks korkusunu artıran risk faktörlerinin belirlenmesi ve bireyler için koruyucu olabilecek psikolojik mekanizmaların tanımlanması büyük önem taşımaktadır. Nüks korkusunun, sosyodemografik, medikal ve psikososyal faktörlerin bir araya gelmesiyle şekillenebileceği düşünülmektedir. Özellikle genç bireylerde nüks korkusunun daha yüksek olduğu görülmekle birlikte; eğitim, cinsiyet gibi sosyodemografik değişkenler ile tanı süresi ve hastalık evresi gibi medikal değişkenlerin nüks korkusuyla ilişkisine dair alanyazında farklı bulgulara rastlanmaktadır.

Bunun yanı sıra, psikososyal etkenlerin nüks korkusunun artış ya da azalması ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bireylerin kullandıkları başa çıkma mekanizmaları, algılanan sosyal destek düzeyi ve kişilik özellikleri bu korkunun şiddetini etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

Tüm bu bulgular, uluslararası alanyazının yanı sıra henüz erken aşamalarında olan ulusal alanyazında da nüks korkusuna yönelik ruh sağlığı çalışanları için önemli bir odak sunmaktadır. Öncelikle, ruh sağlığı uzmanlarının nüks korkusuna yönelik farkındalıklarının artırılması ve geliştirilecek psikososyal müdahalelerde başa çıkma stratejileri, sosyal destek ve öz yeterlik gibi kavramlara dayalı mekanizmalara yer verilmesinin etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

“Kanserde Güncel Bir Yaklaşım: Psikososyal Destek Hizmeti”

Eren Korkmaz

Psikolojik faktörler kanserin ortaya çıkması ve sonrasındaki tüm aşamaları etkileyebilmektedir. Tedavilerdeki gelişmelere rağmen; kanserin hastalık temsilleri olumsuzdur. Hastalık temsilleri, hastalık boyunca gözlenen psikolojik süreçlerin ve hastalık sonuçlarının belirleyicilerindendir.

Kanserde bireyin psikolojik ve davranışsal yanıtları, hastalık ilişkili süreçlerin yönü, hastalık yönetimi düzeyi, sadece hastalık temsilleri gibi bilişsel faktörlerden değil pek çok sosyal ekolojik faktörden de etkilenmektedir. Bu faktörler birey düzeyinde (gelişim dönemi, kişilik özellikleri, duygu durum gibi) kişiler arası düzeyde (yakınlarla, sağlık profesyonelleri ile ilişkiler) kurum düzeyinde (sağlık hizmetine erişim gibi), sosyal ve kültürel düzeyde (sosyo-ekonomik durum, hastalık ve tedavisine yönelik kültürel inançlar gibi) yer almaktadır.

Kanser hastalığının türü, etkilenen organ, evre, tedavi şekli, semptomlar, yan etkiler yine sosyal ekolojik faktörlerle etkileşim içerisinde bireyin psikolojik, davranışsal yanıtlarına yön vermektedir.

Günümüzde bu faktörlere kanserin tıbbi tedavisine entegre edilmiş psikososyal destek hizmetlerinde yer verilmeye başlanmıştır. Psikososyal destek hizmeti psikoterapi ve psikolojik destek müdahalelerini de kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır. Hastaların, yakınların psikososyal gereksinimlerini karşılayarak hastalık ilişkili süreçlere olumlu katkı sunmak temel amaçtır.

Kanser hastalarında gözlenen psikiyatrik bozukluklar ve psikolojik zorlanmalara yönelik psikoterapi alanyazını geniş kuramsal ve uygulama çerçevesi sunmakta; kendini ruh sağlığı alanında tedavi edici hizmetler içinde konumlandırmaktadır.

Psikososyal destek ise tedavinin başlangıcından, palyatif bakıma, yaşam sonuna kadar olan tüm aşamaları kapsayan, sürekli, sadece tedavi edici ya da semptom azaltmaya yönelik değil; aynı zamanda önleyici, geliştirici bir nitelikte tarif edilmektedir. Önleyici niteliği içeren psikososyal destek birinci basamak sağlık hizmeti kategorisinde konumlandırılabilir. Günümüzde iyileşen, remisyonda olan hastaları kapsamasıyla rehabiltasyon basamağının da bir parçası olmaktadır.

Psikososyal destek, tedaviye karar verme, tedaviye uyum, semptom yönetimi, gündelik yaşamın düzenlenmesi, fiziksel işlevsellik, yakınlarla, sağlık çalışanlarıyla ilişkiler, cinsel işlevsellik, hastalıkla beliren ya da derinleşen ekonomik zorluklarla baş etme, iş ve eğitim ilişkili sorunlar, sağlık hizmetine erişim ve psikolojik zorlanmayı da içine alan farklı başlıklarda müdahale ve uygulamaları gerekli görmektedir.

Kanser hastalarının ve yakınlarının hepsi olmasa da bir kısmı duygudurumları üstünde etkili olan bu konularda terapi dışı psikososyal destek gereksinimi ifade edebilmektedir.

Kanserde psikolojik, psikososyal müdahaleler; bugün sadece psikoterapi uygulamalarını değil; kanser hastalığının fizyolojik, sosyal ve psikolojik süreçlerine ilişkin kapsamlı bilgi, beceriyi gerektiren; kanıta dayalı, sağlığı geliştirme müdahaleleri, önleyici, tedavi edici, rehabilitasyon müdahaleleri kapsamaktadır.

30008- Klinik Psikoloji
Panel-30: Yetişkin Zorbalığı ve Mağduriyeti
Panel Başkanı: Füsun Gökkaya[1]
Panelistler: Fatma Zehra Çetin[1], Beyza Sessiz[1], Dilara Aybüke Bahar[1]
[1]İzmir Tınaztepe Üniversitesi

Panel Özeti

Yetişkin zorbalığı '90'lı yılların sonunda çalışılmaya başlamış önemli bir sorundur. Bu konu, yetişkinler arası iletişimin sürekliliği açısından akran zorbalığından farklılaşmakta; saldırganlık ve şiddette çok benzer örüntüler içermektedir. Ancak yetişkin zorbalığı sinsi bir şekilde özellikle ve öncelikle mağdurların ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yetişkin zorbalığının anlaşılması, ölçülmesi ve yaygınlığı hakkında bilgi sahibi olunması klinik literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Bu bağlamda bu panelde önce yetişkin zorbalığı ve ilişkili kavramlar hakkında bilgi verilecektir. Ardından yetişkin zorbalık ve mağduriyetinin, ulusal ve uluslararası literatürde ölçülmesinde kullanılan ölçekler ve bu ölçme araçlarına yönelik sorunlara değinilecektir. Son olarak da 2025 yılında tamamlanmış, yetişkin zorbalığı ile ilgili güncel bir çalışmanın bulgularına yer verilecektir. Konunun önemi klinik örneklerle açıklanıp, yetişkin zorbalık ve mağduriyetinin sonuçları, fark edilip önlenmesi bağlamında tartışılacaktır.

"Yetişkin Zorbalığı ve Mağduriyetinin Tanımı ve Türleri"
Fatma Zehra Çetin

Bu konuşmada, yetişkinlikte zorbalık davranışlarının gelişim süreci, kavramsal çerçevesi ve roller bağlamında nasıl şekillendiği ele alınacaktır. Zorbalık kavramını anlamlandırabilmek için öncelikle bu olgunun tarihsel gelişimine kısaca değinilmesi hedeflenmektedir. Zorbalık olgusu, ilk olarak çocukluk ve ergenlik dönemlerinde sistematik biçimde ele alınmıştır. Bu alandaki öncü isimlerden Dan Olweus, zorbalığı bir kişiye yönelik kasıtlı, tekrar eden ve güç dengesizliği içeren saldırgan davranışlar bütünü olarak tanımlamıştır (Olweus, 1978). Olweus'un çalışmalarıyla birlikte zorbalık kavramı, literatürde önemli bir yer edinmiş ve özellikle akran zorbalığı bağlamında sıkça incelenmiştir (Vanderbilt ve Augustyn, 2010).

Yetişkin zorbalığı ise görece daha az çalışılmış bir alan olup, sınırlı sayıda araştırmayla ele alınmıştır. Bu alandaki çalışmalar genellikle belirli bağlamlarla sınırlı kalmıştır. İş yerleri, üniversite kampüsleri, dijital ortamlar, cinsel ilişkiler ve hapishaneler gibi sosyal alanlar, yetişkin zorbalığının en sık incelendiği bağlamlar arasında yer almaktadır (Sinkkonen ve ark., 2012; Cowie ve ark., 2002; Baker ve Tanrıkulu, 2010; Holland ve ark., 2009).

Yetişkin zorbalığının bağlamdan bağımsız ilk sistematik tanımlanması ise Randall (1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. Randall, çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde gözlemlenen zorbalık davranışlarının bazı ortak özellikler taşıdığını, ancak bu davranışların farklı sosyal bağlamlarda ortaya çıktığını belirtmiştir (Randall, 1997). Randall'ın ardından, yetişkin zorbalığı psikolojik, davranışsal ve sosyal dinamikleri ile farklı araştırmacılar tarafından incelenmiştir (Baughman ve ark., 2012). Bu doğrultuda Piotrowski (2016), "Yetişkin Zorbalık Sendromu" kavramını kullanmış ve yapılan araştırmaların sonuçlarını kapsamak amacıyla genel bir ifade geliştirmeye çalışmıştır. Bu terim, zorbalık yapan bireylerde sıkça rastlanan baskın, manipülatif ve acımasız kişilik özelliklerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Son yıllarda ise ulusal literatürde de yetişkin zorbalığı, giderek daha fazla araştırmanın inceleme konusu hâline gelmektedir (Kadan, 2022; Göçmen, 2022; Yalmancı, 2023; Kurtcebe, 2023).

Zorbalık davranışlarının sosyal dinamikleri, genellikle belirli roller üzerinden tanımlanarak açıklanmaktadır. Bu bağlamda "zorba, mağdur, zorba/mağdur ve izleyici" rolleri, çocuklukta olduğu gibi yetişkinlikte de geçerliliğini korumaktadır (Pişkin, 2002; Ahmed ve ark., 2021; Göçmen, 2022).

Sonuç olarak, bu konuşmada yetişkinlikte zorbalığın gelişim süreci, kavramsal açılımları, roller çerçevesinde sınıflandırılması ve güncel araştırmalardaki yeri tartışılacaktır. Böylece yetişkin zorbalığı konusuna dikkat çekmek ve önemi hakkında farkındalık kazandırmak amaçlanmaktadır.

"Yetişkin Zorbalığının Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçme Araçları"
Beyza Sessiz

Yetişkin zorbalığı, literatürde görece yeni ele alınan bir konudur ve bu alanda zorbalığın ölçülmesine yönelik ölçekler oldukça sınırlıdır. Mevcut ölçeklerin çoğu, genellikle belirli bir bağlama (örneğin iş yeri) (Einarsen ve Raknes, 1997) ya da zorbalık ve mağduriyetin türüne (örneğin cinsel zorbalık) (Fitzgerald ve ark., 1995) odaklanmaktadır. Örneğin, Helen Cowie ve ekibinin 2002 yılında yayımladığı "Measuring Workplace Bullying" başlıklı çalışmada, "Leymann Psikolojik Terör Envanteri" (Leymann Inventory of Psychological Terror) (Leymann, 1990) ve "Negatif Davranışlar Ölçeği" (Negative Acts Questionnaire) (Einarsen ve Raknes, 1997) kullanılmıştır. Bu ölçekler aracılığıyla zorbalığın türleri, sıklığı ve süresi değerlendirilmiştir. Ancak bu ölçekler, çoğunlukla iş yeri ortamına özgü olmaları nedeniyle, yetişkin zorbalığının farklı ortamlardaki ve çok boyutlu yapısını ölçmekte yetersiz kalmaktadırlar.

Benzer şekilde, cezaevlerinde yapılan çalışmalarda da zorbalık davranışları "zorbalık öz-bildirim anketleri" ile değerlendirilmiştir (Ireland ve ark., 2016). Yetişkin mağduriyetine odaklanan araştırmalarda kullanılan ölçekler ise genellikle sanal mağduriyet, cinsel mağduriyet gibi spesifik mağduriyet türlerinde ölçüm imkânı tanımaktadır (Topçu ve Erdur-Baker, 2010; Fitzgerald ve ark., 1995). Bu tür ölçüm araçları, yetişkinlerde zorbalık ve mağduriyetin bağlamdan bağımsız ve bütüncül bir şekilde ele alınmasını zorlaştırmaktadır.

Bu alandaki önemli bir ölçek geliştirme çalışması Baughman ve arkadaşlarının (2012) araştırmasıyla gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalışmada, bağlamdan bağımsız olarak yetişkinlerde zorbalığı genel olarak ele alan ve yetişkinler için özel olarak tasarlanmış bir "Zorbalık Anketi" (Bullying Questionnaire) kullanılmıştır. Bu ölçek aracılığıyla aynı zamanda, karanlık üçlü kişilik özellikleri (psikopati, machiavellianizm ve narsisizm) ile yetişkin zorbalık davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Ulusal literatürde ise, Baughman ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilen ölçek Kadan (2022) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. "Yetişkinlerde Zorbalık Ölçeği" (Adult Bullying Scale) (Kadan, 2022), 18-64 yaşlarındaki yetişkinlerin zorbalık davranışlarını değerlendirmek için ulusal literatürde kullanılan ilk ölçme aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu ölçek, ulusal araştırmalara zemin hazırlamış ve yetişkin zorbalığına yönelik farkındalığı artırmıştır (Kurtcebe, 2023; Yalmancı, 2023). Ancak, söz konusu ölçek yalnızca zorbalık davranışlarını ölçmekte, mağduriyet boyutunu kapsamamaktadır.

Bu konuşmanın amacı, yetişkin zorbalığını inceleyen ölçekler hakkında bilgi vermek ve bu ölçeklerin sınırlılıklarını ve kullanışlılıklarını literatür ışığında tartışmaktır. Böylece yetişkin zorbalığı ile ilgili yapılacak gelecek çalışmalara bir fikir sunmak ve zemin hazırlamak amaçlanmaktadır.

"Yetişkinlerde Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının Değerlendirilmesi"
Dilara Aybüke Bahar

Zorbalıkla ilgili yürütülen mevcut araştırmalar genellikle çocukluk ve ergenlik dönemine odaklanmakta, yetişkinlikteki zorbalık örüntüleri büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Yetişkinlerde zorbalık davranışları ve bu davranışlardan mağdur olma durumları, sınırlı sayıda çalışmada ve yalnızca işyeri, hapishane, üniversite, sanal ortamlar gibi belirli bağlamlara odaklanarak ele alınmıştır (Aydın ve Öcel, 2009; Ireland, 2000; Cowie ve Myers, 2015; Wang vd., 2019). Bu çalışmada, Bahar (2025) tarafından geliştirilmiş olan "Yetişkinlerde Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeği (YZMÖ)" kullanılarak yetişkinlerde zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığına ilişkin bulgular sunulacaktır. Böylece, yetişkinler arası zorbalık olaylarının bağlamdan bağımsız olarak incelendiği ilk nicel veri setlerinden biri elde edilecektir.

YZMÖ aracılığıyla, Türkiye'de yaşayan 18-64 yaş arası 1454 yetişkinden kolayda örnekleme yöntemiyle veri toplanmıştır. YZMÖ, son 6 ayda yaşanan zorbalık ve mağduriyet davranışlarını iki paralel form ile değerlendiren, 19 maddeli ve üç alt boyutlu (doğrudan, sosyal-ilişkisel ve sanal zorbalık/mağduriyet) bir ölçektir. Yanıtlarına göre katılımcılar zorba, mağdur, zorba-mağdur ve izleyici olmak üzere dört statüye ayrılmıştır.

Çalışmada, katılımcıların zorbalık ve mağduriyet davranışlarının yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, istihdam türü, aylık ortalama gelir, psikiyatrik ve kronik hastalık durumu, adli suç kaydı gibi sosyodemografik değişkenlere göre yaygınlık analizi yapılmıştır. Bahsedilen sosyodemografik değişkenler ile zorbalık/mağduriyet puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olup olmadığı

test edilmiştir. Ayrıca, ölçekte yer alan doğrudan, sosyal-ilişkisel ve sanal zorbalık/mağduriyet alt boyutlarının yaygınlığı değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışaılacaktır.

Bu çalışma, yetişkinlerde zorbalık ve mağduriyetin hem genel yaygınlığını hem de çeşitli sosyodemografik faktörlerle ilişkisini ortaya koyarak, alanyazındaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Özellikle bağlamdan bağımsız bir ölçme aracıyla geniş ölçekli veri toplanmış olması, hem yetişkin ruh sağlığı hizmetleri hem de sosyal politika geliştirme açısından önemli bir referans niteliği taşımaktadır.

30013- Sağlık Psikolojisi
Panel-23: Sağlık ve Hastalık: Sağlık Psikolojisinde Güncel Yaklaşımlar ve Uygulamalar
Panel Başkanı: Hanife Özlem Sertel Berk[1]
Panelistler: Nuran Aydemir[1], Hanife Özlem Sertel Berk[1], Esin Temeloğlu Şen[1], Zeynep Büşra Coşar Yılmaz[1], Nermin Taşkale[1]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Panel Özeti

Bu panel, sağlık psikolojisinin koruyucu önleyici sağlık psikolojisi ve klinik sağlık psikolojisi olmak üzere farklı alt alanlarını ve uygulama örneklerini içeren kapsamlı bir çerçeve sunarak, kronik hastalıklar ve sağlıkla ilişkili psikososyal süreçlere bütüncül bir bakış getirmeyi hedeflemektedir. İlk sunumda, kronik hastalıklarda stigma olgusu çok boyutlu bir biçimde değerlendirilecek ve epilepsi özelinde stigmanın birey üzerindeki etkileri değerlendirilecektir. Toplumsal tutumlar, gizleme davranışları ve psikolojik etkiler ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.
İkinci sunumda kronik ağrıyı sadece fiziksel değil, psikolojik ve sosyal yönleriyle kavramsallaştıran sağlık psikolojisi temelli müdahale yaklaşımlarının hem tıbbi hem de psikolojik tedavi modellerine katkıları multidisipliner bir perspektifle tartışılacaktır.
Üçüncü sunumda kronik hastalıklarda bireylerin iyi oluşunun desteklenmesi, bilişsel ve duygusal temsillerin tedavi süreçlerine yansıması ele alınacak ve Self-Regulation ve Common Sense modelleri çerçevesinde bireyin aktif katılımı ve öz-yeterlik algısının güçlendirilmesinin, tedavi uyumu ve psikolojik dayanıklılık üzerindeki rolü güncel araştırmalar ışığında vurgulanacaktır.
Dördüncü sunumda sağlık psikolojisinin klinik ve koruyucu boyutları serviks kanseri örneği üzerinden değerlendirilerek, tanı öncesi ve sonrası dönemde psikososyal destek, davranış değişikliği ve müdahale modellerinin önemi tartışılacaktır.
Son sunumda ise romantik ilişkiler ile sağlık arasındaki karşılıklı ilişki biyopsikososyal bir yaklaşımla ele alınacak, ilişki doyumu ve sağlığın birbirini nasıl etkilediği, toplumsal cinsiyet rolleri ve yakın ilişki şiddeti bağlamında yine güncel modeller ekseninde incelenecektir.
Genel olarak panelde, sağlık psikolojisinin sadece bireyin hastalığı değil, onu etkileyen çevresel, toplumsal ve duygusal etmenleri de gözeten bütüncül yaklaşımının araştırma ve uygulamalara nasıl yansıdığı alanın ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirilecektir.

“Kronik Hastalıklarda Stigma: Kuramlar ve Araştırmalar Işığında Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”
Nuran AYDEMİR

Stigma, Morell tarafından kötü etiket, utanç veya itibardan düşme olarak tanımlanırken, Goffman bunu "istenmeyen farklılık" veya "itibardan düşüren özellik" şeklinde ifade eder. Bu durum, stigmatize edilen bireylerin toplum içinde statü ve güç kaybı yaşamasına neden olur ve "tam da insan olarak" görülmemelerine yol açabilir, bu da önyargı ve ayrımcılığı "haklı" kılar.
Stigma iki şekilde gözlemlenebilir: "Dayatılan Stigma" (gerçek reddedilme deneyimleri) ve "Hissedilen Stigma" (utanç ve reddedilme korkusu). Gelişmiş ülkelerde hissedilen stigma daha yaygınken, gelişmekte olan ülkelerde dayatılan stigma daha çok deneyimlenmektedir.
Kronik hastalıklarda stigmatizasyonu inceleyen Field ve diğ, hastalıkları akut, kronik stigmatize edilmeyen, kronik stigmatize edilen (epilepsi, HIV/AIDS, cüzzam gibi) ve ruh/akıl hastalıkları olarak dört sınıfa ayırır. Stigmatize edilen hastalıkları diğerlerinden ayıran temel unsurlar; semptomların yorumlanmasındaki güçlük, hastalığın kişinin temel karakteristiği haline gelip gelmemesi ve hastalığın sosyal iletişimde yarattığı sorunların süresidir.
Jones ve diğerleri ise stigma için altı boyut tanımlar: gizlenebilirlik, hastalığın gidişatı, rahatsız edicilik, estetik, hastalığın kökenine dair atıflar ve tehlike düzeyi. Epilepsi, bu boyutların neredeyse tamamına uyan bir hastalıktır ve tarihsel olarak stigmatize edilmiştir. Günümüzde epilepsisi olan bireyleri (EOB) işe almama, ayrımcılık ve işten atma gibi olumsuz davranışlar devam etmektedir.
Türkiye'de yapılan çalışmalar, toplumun epilepsi hastalarına yönelik tutumunda çekinceler olduğunu göstermektedir. Özellikle de EOB’ler ile aile kurma ve kan bağı oluşturma konularında belirgin bir tereddüt dikkat çekmektedir. Ancak iş arkadaşlığı gibi daha mesafeli ilişkilerde bu çekinceler azalmaktadır.

Türkiye'de epilepsi hastalarında stigma düzeyini ölçen çalışmalar, kullanılan ölçeğe göre farklı sonuçlar vermektedir. Türkçeye çevrilen stigma ölçeklerinde, düşük stigma oranları gözlenirken, Türkiye'ye özgü geliştirilen ölçekler daha yüksek oranlar tespit etmektedir. Stigma, düşük benlik değeri, kaygı, olumsuz duygular ve depresyonla ilişkilidir ve yaşam kalitesini olumsuz etkiler. İlginç bir bulgu ise, epilepsi tedavi edilmiş olsa bile stigmanın devam edebilmesidir.
Hastalığı saklama davranışı, epilepsi hastalarının stigmadan kaçınmak için başvurduğu temel bir yöntemdir. Türkiye'de yapılan çalışmalar, epilepsi hastalarının önemli bir bölümünün hastalıklarını gizlediğini göstermektedir. Ancak bu davranış, sürekli bir çaba ve yakalanma korkusu yaratarak kendi başına bir stres kaynağına dönüşebilir ve "senin saklaman gereken bir hastalığın var" mesajını sürekli olarak hatırlatır. Bu durum, hastalığı açıklayıp sonuçlarıyla yüzleşmek kadar olumsuz bir hale gelebilir.
Bu panelde, epilepsi özelinde kronik hastalıklara yönelik stigma çok boyutlu biçimde ele alınacak; stigmanın biçimleri, bireyler üzerindeki psikososyal etkileri ve sonuçları tartışılacaktır.

“Sağlık Psikolojisi Perspektifinden Kronik Ağrı: Klinik Uygulama ve Araştırma Alanlarında Güncel Yaklaşımlar”
Hanife Özlem Sertel Berk
Ağrı, mevcut veya potansiyel doku hasarına bağlı hoş olmayan duyusal ve duygusal bir yaşantı olarak tanımlanmakta olup, biyolojik olduğu kadar psikolojik ve sosyal boyutlarıyla da değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir deneyimdir. Üç aydan uzun süren ağrılar kronikleşmiş sayılır ve bu durum, tedavi süreçlerinde multidisipliner yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymaktadır.
Öte yandan kronik ağrısı olan bireyler sıklıkla öncelikle tıbbi tedavilere başvurmakta; ancak, ağrının tanımıyla çelişir biçimde, biyomedikal yaklaşımın hâlâ baskın olduğu sağlık sistemlerinde psikososyal müdahaleler genellikle tıbbi tedaviler yetersiz kaldığında ya da altta yatan tıbbi bir patoloji tespit edilemediğinde devreye girmektedir. Bu durum ağrının kronikleşmesinde ve tedaviye dirençte önemli bir rol oynamaktadır. Psikojenik modelin benimsendiği geleneksel psikoloji yaklaşımlarında ise ağrının, altta yatan duygusal çatışmaların beden diliyle ifadesi olarak tanımlanan somatizasyon çerçevesinde ele alındığı görülmektedir.
Ancak ağrının biyolojik, psikolojik ve sosyal bileşenlerini eş zamanlı dikkate alan multidisipliner tedavilerin, tek boyutlu yaklaşımlara göre daha etkin olduğunu gösteren araştırmalar giderek artmakta ve kronik ağrı sendromu tanısı alan bireylerde multidisipliner tedavi modalitelerinin önemi giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Bu çalışmalar sadece tıbbi tedavilere dirençli kronik ağrı yakınmaları olanlarda değil altında organik temel olmadığı halde tıbbi tedavilerden fayda gören olgular için de biyopsikososyal süreçlerin incelenmesini desteklemektedir. Bir başka deyişle, kliniğe başvurulduğu andan itibaren değerlendirilmesinden tedavisine her aşamada, tedavilerden fayda gören ya da görmeyen, organik bir temeli bulunan ya da bulunmayan ağrı yakınması olan her vakada biyopsikososyal bir yaklaşımın benimsenmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Bu gelişmeler kronik ağrı sendromu tanısı almış bireylere yönelik uygulama ve araştırmalarda yeni perspektiflere duyulan ihtiyacı artırmaktadır.
Biyopsikososyal yaklaşım ekseninde temellenen sağlık psikolojisi alanındaki kuram temelli araştırma ve uygulamalar, kuramsal, kavramsal ve yöntemsel açıdan bu ihtiyaca karşılık verme potansiyeli taşımaktadır. Motivasyonel değerlendirme ve tedaviler, ağrı ile ilgili özyeterlik inançları, ağrıyı bir stresör olarak ele alan ağrı başa çıkma modelleri, tıbbi ve psikolojik müdahalelere uyumu bir davranış olarak tanımlayan ağrı ile ilişkili sağlık davranış yaklaşımları, sosyal çevrenin de rolünü dikkate alan normatif modeller kronik ağrısı olan bireylere yönelik uygulama ve araştırmalar için yeni değişkenlerin, değerlendirme ve ölçme modellerinin gelişmesine katkı sunmaktadır.
Bu sunumda, kronik ağrı sendromlarına yönelik tedavi yaklaşımlarının, tek boyutlu yöntemlerden sağlık psikolojisi temelli multidisipliner modellere nasıl evrildiği, güncel araştırmalar ve modeller ışığında ele alınacak; bu gelişmelerin kronik ağrı sendromlarına yönelik psikolojik değerlendirme, bireysel ve grup psikoterapi uygulamalarına nasıl entegre edileceği ve doğurguları üzerinde durulacaktır.

“Kronik Hastalıklarda İyi Oluşun Anlaşılması ve Desteklenmesi: Klinik Sağlık Psikolojisi Yaklaşımıyla Bir Değerlendirme”

Esin Temeloğlu Şen

Kronik hastalıklar, yalnızca fizyolojik bir rahatsızlık olmanın ötesinde; bireyin düşünme biçimlerini, duygusal tepkilerini, sosyal ilişkilerini ve yaşam doyumunu etkileyen çok boyutlu bir yaşam deneyimidir. Bireylerin bu tür hastalıklarla baş etme biçimleri, yalnızca hastalığın biyolojik özelliklerinden değil; aynı zamanda onunla kurdukları bilişsel, duygusal ve toplumsal ilişkiden de etkilenmektedir. Klinik sağlık psikolojisi, bu ilişkisel düzlemleri anlamak ve müdahale süreçlerine entegre etmek açısından önemli kuramsal ve uygulamalı katkılar sunmaktadır. Bu nedenle sunumda klinik sağlık psikolojisi yaklaşımının kronik hastalıkları anlama ve onlara ilişkin biyopsikososyal müdahaleler tasarlanmasındaki kritik rolüne işaret edilmeye çalışılacaktır. Özellikle Self-Regulation Model ve Common Sense Model gibi teorik çerçeveler üzerinden, bireylerin hastalıklarını nasıl kavramsallaştırdıkları, bu anlamların tedavi davranışlarına nasıl yansıdığı ve uyum süreçlerini nasıl şekillendirdiği açıklanacaktır. Ayrıca, kronik hastalıklarda iyi oluşun desteklenmesine yönelik klinik sağlık psikolojisi yaklaşımı, teorik modeller ve klinik gözlemler çerçevesinde değerlendirilecektir.

Bireyin hastalıkla ilişkili bilişsel (örneğin hastalığın süresi, nedeni, kontrol edilebilirliği) ve duygusal (korku, suçluluk, öfke gibi) temsilleri; tedaviye yönelik inançları, öz-yeterlik algısı ve algılanan sosyal destek düzeyiyle etkileşim içerisindedir. Bu süreçlerin tedaviye uyum, hasta memnuniyeti ve genel iyi oluş üzerindeki etkileri sunumun odak noktalarını oluşturacaktır. Klinik gözlemlerden ve akademik çalışmalardan elde edilen veriler, bireyin sağlık sisteminde yalnızca pasif bir tedavi alıcısı değil, tedavi sürecine aktif katılım gösteren bir özne olduğunda hem uyumun hem de psikolojik sağlamlığın anlamlı biçimde arttığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, bireylerin tedavilerinde aktif roller benimsemesinin önündeki engeller aydınlatılmaya çalışılacaktır. Ayrıca, bu rol değişikliğinin bireylerin iyi oluşuyla olan ilişkisi de gözden geçirilecektir.

Yanı sıra, sunum içerisinde kuramsal bilgilerin uygulamaya entegre edilmesinde kullanılan aşamalara değinilecektir. Özellikle, psikoeğitim temelli yaklaşımlar, bilişsel müdahaleler ve destekleyici terapötik iletişim stratejilerinin ise bu modellerden elde edilen müdahaleler içerisine entegre edildiği kuram temelli yaklaşımlar klinik sağlık psikolojisinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu sunumda alandaki uygulamalar ışığında kronik hastalıklara ilişkin bilişsel ve duygusal değerlendirmelerin terapötik ve toplumsal müdahalelere nasıl entegre edilebileceğine ilişkin bir gözden geçirme sunmak amaçlanmaktadır. Bu sayede sağlık psikolojisinin bütüncül yaklaşımının kronik hastalıklar gibi çok boyutlu klinik konulara nasıl entegre edilebileceğine ilişkin bir fikir kazandırılması sağlanmaya çalışılacaktır.

“Sağlık Psikolojisinin Kanser Alanında Uygulamaları”

Zeynep Büşra Coşar Yılmaz

Kanserin yaygınlığı giderek artmaktadır. Gelişen tedavilerle birçok kanser türü için tanıdan sonra yaşam süresi uzamaktadır. Bu nedenle kanser, biyomedikal bakış açısının yerine biyopsikososyal bakış açısını ve multidisipliner tedavi yaklaşımını gerektirmektedir. Sağlık psikolojisi bu alanda önemli bir yer tutmaktadır. Sağlık psikolojisinin kanser konusunda tanı öncesine ve sonrasına odaklanan iki alt alanı bulunmaktadır. Bu konuşmanın amacı, bu iki alt alanı ele alarak sağlık psikolojisinin kanserle ilgili uygulamalarının aktarılmasıdır. Spesifik bir çalışma alanına odaklanılması amacıyla serviks kanseri temel alınacaktır. Kanserde tanı sonrasına odaklanan araştırma ve uygulamalar klinik-sağlık psikolojisi alt alanının kapsamında yer almaktadır. Kanserin etkilerinin araştırılması klinik-sağlık psikolojisinin bu alandaki ilk amacıdır. Serviks kanseri tanısı sonrası, depresyon ve kaygı yaygın görülen sorunlar arasındadır. Tedavi; yorgunluk, bulantı, kusma, fiziksel işlevsellikte azalma, vajinal değişiklikler, cinsel işlev sorunları gibi yan etkileri beraberinde getirmektedir. Devam eden psikososyal ve fiziksel etkiler hayat kalitesini düşürmektedir. Buradan hareketle, kanserde klinik-sağlık psikolojisinin ikinci amacı, depresyon ve kaygı gibi psikolojik sorunların tedavisi, tedavinin yan etkilerinin yönetilmesi, sosyal destek kaynaklarının etkinleştirilmesi, belirsizliğin yönetilmesi, sorun çözme becerilerinin arttırılması, tedavi ekibiyle iletişimin geliştirilmesi, tedavi uyumunun sağlanması gibi tedavi sürecinin yönetilmesidir. Araştırmalar, bu hedefler için, psikoeğitim ve bilişsel davranışçı terapi yöntemlerinin ve ek olarak gevşeme ve

farkındalık egzersizleri gibi müdahalelerin etkili olduğunu göstermektedir. Özetle klinik-sağlık psikolojisi alt alanı kanserde tanı sonrası araştırma ve tedavi süreçleriyle ilgilenmektedir. Sağlık psikolojisinin ikinci alt alanı, koruyucu-sağlık psikolojisi ise kanser oluşmadan öncesine odaklanmaktadır. Koruyucu ve erken teşhise yönelik sağlık davranışları aracılığıyla birçok kanserin önlenmesi veya tedavi edilmesi mümkün olmaktadır. Bu nedenle koruyucu-sağlık psikolojisinin kanserdeki amaçlarına yönelik ilk adımı kanserden koruyucu sağlık davranışlarını gerçekleştirmeyi etkileyen faktörlerin araştırılmasıdır. Bu amaçla bazı teorik modeller geliştirilmiştir. Bu modeller hem bazı bilişsel yapılarla sağlık davranışlarını açıklamakta hem de müdahaleler için teorik bir çatı oluşturmaktadır. Teorik model yapıları temel alınarak davranışa ve hedef gruba özgü inançların belirlenmesi ikinci adımı oluşturmaktadır. Bu inançları değiştirmeyi, koruyucu davranışları arttırmayı hedefleyen müdahale programlarının tasarlanıp uygulanması ise son adımı oluşturmaktadır. Örneğin HPV aşısı yaptırmak serviks kanserini önleyici bir sağlık davranışıdır. Farklı gruplarda HPV aşısı yaptırmaya yönelik niyeti etkileyen faktörlerin incelenmesi koruyucu-sağlık psikolojisinin hedeflerindeki ilk adımı; gruba özgü inançların belirlenmesi ikinci adımı oluşturmaktadır. Bu inançları hedefleyen müdahale programlarının oluşturulması yoluyla aşı yaptırma davranışının yaygınlaştırılması ve serviks kanserinin önlenmesi ise son adımı oluşturmaktadır. Özetle kanserde koruyucu-sağlık psikolojisi kanseri önlemeye yönelik araştırma ve müdahaleleri kapsamaktadır. Bu sunumda sağlık psikolojisinin serviks kanserine yönelik uygulamalarının hem klinik-sağlık psikolojisi hem de koruyucu-sağlık psikolojisi açısından ele alınmasının gelişmekte olan bu alanın bütüncül bir resmini çizmek açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

“Biyopsikososyal bakış açısıyla sağlık: Romantik ilişkiler üzerine çalışmalar bize ne söylüyor?”
Nermin Taşkale

Yetişkin hayatının önemli bir parçası olan romantik ilişkiler sağlık ile karşılıklı ilişkilidir. Alan yazın, romantik ilişkinin varlığı ve ilişki doyumunun sağlık üzerindeki olumlu etkisine değinmektedir. Bu olumlu etki ileri yaştaki erkekler için daha belirgindir. Romantik ilişkideki doyumsuzluk veya şiddet gibi örseleyici yaşantılar ise bireyin stres yükünü artırması dolayısıyla sağlık üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Yakın ilişki şiddeti mağduriyetinin sıklığı ve ciddiyeti bakımından dezavantajlı konumda olan kadınlar bu olumsuz etkiyi daha fazla yaşamaktadır. Dahası, şiddet mağduriyetinden bağımsız olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle kadınların ev ve çocuk bakımı gibi konularda daha fazla sorumluluk almaları nedeniyle daha yüksek bir stres yükü yaşadığına değinilmektedir. Bu konuda en sık belirtilen sorunlar, depresyon, intihar düşüncesi veya girişimi gibi duygudurum, kaygı, somatik semptom, yeme, uyku, cinsel işlev bozuklukları, obsesif-kompulsif bozukluk, alkol ve madde kötüye kullanımı, kardiyovasküler hastalıklar, kas-iskelet sorunları, astım, metabolik sendromlar, cinsel yolla bulaşan hastalıklar olarak sayılabilir. Sağlığın romantik ilişkinin varlığı ve ilişki doyumunu nasıl etkilediği ise görece daha az çalışılmaktadır. Çalışmalar, sağlıktaki bozulmaların romantik ilişkiler üzerinde olumsuz etkisi olduğuna işaret etmektedir. Buna örnek olarak karşılıklı bakım alma-verme süreçlerindeki yoğunluğun romantik deneyime alan tanımaması verilebilir. Bu durumun, çiftlerin çocuklar veya diğer yakınlara bakım verme süreçlerinde de gözlendiği bilinmektedir. Bir başka açıdan, cinsel sağlıktaki bozulmalar da ilişki doyumunu etkilemektedir. Sağlıktaki iyileşmeler ise ilişki doyumunda artışla ilişkili bulunmaktadır. Yakın ilişki şiddeti sağlığın romantik ilişkiler üzerindeki etkileri konusundaki özel bir çalışma alanıdır. Yakın ilişki şiddetinin fail ve mağdurun sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Bu etki mağdur üzerinde çok daha güçlü ve yıkıcıdır. Sağlığın şiddet mağduriyeti ve failliğine etkileri konusundaki çalışmalar ise görece yenidir. Kadının failliği kendi psikolojik sağlığı ile açıklanıp partner psikolojik sağlığından genellikle bağımsızdır. Kendisinin ve partnerinin psikolojik sağlığındaki bozulmalar ise erkek failliğini artırmaktadır. Dolayısıyla, partner sağlığındaki bozulmaların kadının şiddet mağduriyeti riskini artırdığı söylenebilir. Güncel çalışmalarda çift verilerinin kullanılması bu gibi sonuçlar elde etmeyi mümkün kılmaktadır. Gelinen noktada, psikolojik sağlığın mağduriyet içeren ilişkiyi sürdürme üzerindeki etkilerinin incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu süreçte, barındırdığı biyopsikososyal yaklaşımla bireyi merkeze alırken çevresinden bağımsız düşünmeyen klinik-sağlık psikolojisi alanının katkı sunma potansiyeli oldukça yüksektir. Bu sunumda, romantik ilişkiler ile sağlık arasındaki çift yönlü ilişki, toplumsal cinsiyet rolleri ve yakın ilişki şiddeti bağlamında ele alınacak, güncel çalışmalar ışığında tartışılacaktır. Geleceğe yönelik olarak, çift-temelli veri kullanımı ve klinik-sağlık psikolojisi yaklaşımıyla geliştirilebilecek müdahale ve destek olanakları da değerlendirilecektir.

30000- Sinirbilim ve Nöropsikoloji
Panel-26: Beyin ve Davranış Arasındaki Köprü: Psikolojik ve Nörodejeneratif Bozukluklarda Nörobilimsel Değerlendirme Yöntemleri
Panel Başkanı: Özge Akgül[1]
Panelistler: Melike Tetik Oktay[2], Hatice Eraslan Boz[1], Müge Akkoyun[2], Cansu Aykaç[2], Özge Akgül[1]
[1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir
[2]Klinik Nöropsikolog

Panel Özeti
Bu panel, psikiyatrik ve nörodejeneratif bozuklukların biyolojik alt yapısını ve tanısal süreçlerde kullanılan yenilikçi ölçüm yöntemlerini ele alan beş sunumdan oluşmaktadır. Ele alınan bozukluklar arasında Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB), Alzheimer Hastalığı (AH), Hafif Kognitif Bozukluk (HKB), Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve Şizofreni yer almakta olup, her bir sunum bu bozuklukların nörobiyolojik, genetik ve davranışsal boyutlarını disiplinlerarası bir perspektifle incelemiştir. İlk sunumda OKB'nin etiyolojisine dair nörogörüntüleme, genetik ve epigenetik bulgular paylaşılmış; kortiko-striato-talamo-kortikal devredeki işlev bozukluklarının hastalığın biyolojik temelini oluşturduğu belirtilmiştir. Genom düzeyinde yapılan çalışmaların yanı sıra, DNA metilasyonu gibi epigenetik mekanizmaların çevresel etkilerle etkileşime girerek gen ekspresyonunu değiştirdiği ve bu yolla OKB gelişimine katkıda bulunduğu vurgulanmıştır. İkinci ve üçüncü sunumlar, AH ve HKB'de göz hareketlerinin değerlendirilmesini konu edinmiştir. Sakkadik göz hareketleri ve görsel tarama örüntüleri, özellikle dikkat, yürütücü işlevler ve görsel-uzamsal işlemleme süreçlerindeki bozulmaları tespit etmede önemli araçlar olarak sunulmuştur. Bu yöntemlerin erken tanı ve bilişsel izlemde biyobelirteç potansiyeli taşıdığı ifade edilmiştir. Dördüncü sunumda TSSB'nin nörobiyolojik temelleri tartışılmış; hipotalamus-hipofiz-adrenal (HPA) eksenindeki disfonksiyon ve saç kortizolü düzeylerinin, travma sonrası gelişen stres bozukluklarında biyolojik duyarlılık göstergesi olabileceği belirtilmiştir. Saç kortizolü, kronik stresin retrospektif biyolojik bir yansıması olarak erken tanı ve önleyici müdahale planlamasında kullanılabilecek değerli bir ölçüt olarak ele alınmıştır. Son sunumda ise şizofrenide ödül beklentisi ve ödül geri bildirimi süreçlerine ilişkin EEG verileri değerlendirilmiş; dopamin yetersizliğine bağlı motivasyonel bozuklukların nörofizyolojik temelleri ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Göz izleme, EEG ve biyolojik örneklem temelli çalışmaların klinik değerlendirme süreçlerine entegrasyonu, erken tanı, kişiselleştirilmiş müdahale ve tedaviye yanıt izleminde önemli katkılar sunmaktadır. Panel genelinde, biyobelirteçlerin psikolojik bozukluklarda tanı, izlem ve tedaviye yanıt süreçlerine entegrasyonu vurgulanmış; bu alandaki çok boyutlu değerlendirme yaklaşımlarının önemi ortaya konmuştur. Bu sunumlar, psikolojik bozuklukların yalnızca davranışsal belirtilerle değil, aynı zamanda biyolojik düzeyde de izlenmesi gerektiğini göstermektedir.

"Obsesif Kompulsif Bozukluk'ta Nörobiyolojik, Genetik ve Epigenetik Faktörler"
Melike Tetik Oktay
Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB), sosyal işlevleri önemli ölçüde bozan, istemsiz tekrarlayan düşünceler ve davranışlarla karakterize nöropsikiyatrik bir bozukluktur. Kapsamlı araştırmalara rağmen, OKB'nin etiyolojisine dair bilgilerimiz obsesyon ve kompulsiyonların çeşitliliği ve heterojenitesi nedeniyle sınırlı kalmaktadır. OKB'nin etiyolojisine dair bilgilerimiz sınırlı olsa da biyolojik temellerine dair güçlü kanıtlar bulunmaktadır (nörogörüntüleme çalışmaları, komorbidite, genetik çalışmalar). Bu bulgular, OKB'nin çok faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve nörobiyolojik, genetik ve epigenetik süreçlerin etkileşimiyle ortaya çıktığını düşündürmektedir. Nörogörüntüleme çalışmalarında, özellikle kortiko-striato-talamo-kortikal (KSTK) devrelerde gözlenen işlevsel bozulmaların, OKB'nin patofizyolojisinde belirleyici rol oynadığı gösterilmiştir. Bu devrelerdeki hiperaktivasyon ya da hipofonksiyon, obsesif düşünceler ve kompulsif davranışlarla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Özellikle aile ve ikiz çalışmalarıyla elde edilen genetik bulgular, çocuklukta başlayan OKB olgularında kalıtsallığın %40-60 arasında değiştiğine işaret etmektedir. Genom Boyu İlişkilendirme Çalışmaları (GWAS), bozukluğun poligenik yapısını aydınlatmayı hedeflese de, örneklem büyüklüklerinin sınırlılığı nedeniyle şu ana kadar istatistiksel anlamlılığa ulaşan DNA dizi varyantları az sayıdadır. OCGAS ve IOCDF-GC gibi büyük konsorsiyumlar tarafından yapılan

araştırmalarda *PTPRD, DLGAP1* ve *GRID2* gibi genlerde anlamlılığa yaklaşan bulgular elde edilmiştir. *SLCL1A1, 5HT2A* ve *DRD4* gibi genler de OKB ile ilişkili olabileceği düşünülen aday genler arasındadır. Genetik etkenlerin yanı sıra, epigenetik mekanizmalar da OKB'nin etiyolojisinde önemli bir yer tutmaktadır. Epigenetik, kısaca DNA dizisi ile açıklanamayan ancak kalıtılabilen ve genetik bilginin nasıl kullanılacağını etkileyen biyolojik mekanizmaların tümüne verilen ortak bir isimdir. Epigenetik mekanizmalar, genetik yapı ile çevresel faktörler arasındaki etkileşimi anlamada kritik bir role sahiptir. DNA metilasyonu, gen ekspresyonunu düzenleyerek çevresel deneyimlerin kalıcı biyolojik değişikliklere yol açmasına aracılık eder. *OXTR, BDNF* ve *SLC6A4* gibi genlerde artmış metilasyon düzeylerinin, stres yanıtı ve nöroplastisite gibi işlevler üzerinden OKB ile bağlantılı olduğu öne sürülmektedir. OKB ile ilişkili CpG bölgelerine odaklanan epigenom çapında çalışmalar, henüz sınırlı sayıdadır.

Sonuç olarak, OKB, genetik, epigenetik ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle şekillenen çok etmenli bir psikiyatrik bozukluktur. Var olan bulgular, OKB'nin etiyolojik karmaşıklığını vurgulamakta ve daha büyük örneklemlerle yürütülecek ileri düzey genetik-epigenetik araştırmalara olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Epigenetik modifikasyonlar, dinamik ve değiştirilebilir doğası nedeniyle, çevresel etkilerle yaşam boyu kazanılabilir veya kaybedilebilirler. Bu nedenle, bu modifikasyonlar, OKB'nin moleküler temellerine daha fazla ışık tutarak gen-çevre etkileşimleri için biyobelirteçler olarak hizmet edebilir.

"Alzheimer Hastalığı ve Hafif Kognitif Bozuklukta Sakkadik Göz Hareketleri"
Hatice Eraslan Boz

Alzheimer Hastalığı (AH), bellek, yürütücü yetenekler, görsel-mekansal beceriler ve dil gibi çeşitli bilişsel alanlarda ilerleyici kayıplarla kendini gösteren nörodejeneratif bir durumdur. Hafif Kognitif Bozukluk (HKB) ise, bireyin yaşına kıyasla beklenenden daha düşük bir bilişsel performansı sergilediği, ancak demans tanısı için yeterli kriterleri karşılamadığı bir geçiş evresidir. Dikkat, yürütücü fonksiyonlar ve inhibisyon mekanizmalarındaki değişimler, AH ve HKB'de göz hareketleri aracılığıyla incelenebilen önemli unsurlardır. Sakkadik göz hareketleri, görsel hedeflere yönelik hızlı ve eş zamanlı yapılan göz hareketleridir ve dikkat, yürütücü işlevler ve motor kontrol gibi çeşitli bilişsel süreçlerle yakın ilişki içindedir. Prosakkad görevleri, görsel bir uyarıcıya doğru yapılan istemli sakkadları
kapsarken, antisakkad görevleri, görsel uyarıcının tam tersi yönde sakkad yapmayı gerektirmektedir. Bu nedenle antisakkad görevleri, özellikle inhibisyon becerilerini ve yürütücü kontrol mekanizmalarını değerlendirmede değerli bir araçtır. Prosakkad görevleri genellikle daha otomatik ve refleksif tepkiler olup, temel okülomotor işlevleri ölçerken; antisakkad görevleri, dikkatin kontrolü, yönlendirilmesi ve üst düzey yürütücü işlevler gibi daha karmaşık bilişsel süreçleri değerlendirmektedir. HKB ve AH tanısı almış bireyler üzerinde yapılan araştırmalar, bu kişilerin hem prosakkad hem de antisakkad görevlerinde belirgin şekilde düşük performans gösterdiklerini ortaya koymuştur. Özellikle antisakkad görevlerinde hata oranlarında artış, tepki sürelerinde uzama ve doğru sakkadları gerçekleştirmede başarısızlık, prefrontal korteks ve frontoparyetal ağlardaki işlevsel bozulmalarla ilişkilendirilmektedir. HKB hastalarında da benzer sakkadik anormallikler saptanmıştır, ancak bu anormallikler genellikle AH hastalarına kıyasla daha hafif düzeydedir. AH ve HKB'deki göz hareketi anormalliklerinin, bilişsel işlevlerdeki bozulmanın şiddetiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sakkadik göz hareketlerinin ölçülmesi, bilişsel işlevlerin değerlendirilmesinde kullanılabilecek objektif bir yöntem sunmaktadır. Göz hareketi teknolojilerinin bilişsel süreçlerin takibi amacıyla kullanılması, erken dönemdeki değişikliklerin tespit edilmesine olanak sağlayabilir. Bu bağlamda, HKB ve AH hastalarında prosakkadik ve antisakkadik göz hareketlerinde gözlenen değişimlerin, bilişsel gerilemenin
erken göstergesi olma potansiyeli ve klinik nöropsikolojik değerlendirme süreçlerindeki olası kullanım alanları mevcuttur.

"Alzheimer Hastalığı ve Hafif Kognitif Bozuklukta Görsel Tarama"
Müge Akkoyun

Alzheimer hastalığı (AH), çoğunlukla bellekle ilgili problemlerle kendini gösterse de hastalığın erken dönemlerinde dikkat, yürütücü işlevler ve görsel-uzamsal becerilerde de belirgin değişiklikler gözlemlenmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, bu alanlardaki görülen erken dönem

bozulmaların, bellek problemleri ortaya çıkmadan önce fark edilebildiğini ve bu nedenle hastalığın erken teşhisinde önemli bir bilişsel belirteç olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin nörobilişsel profillerinin değerlendirilmesinde görsel becerilerin dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır. Alzheimer hastalığının başlangıcında görülen frontal ve parietal lob işlevlerindeki bozulmalar ile kolinerjik sistemdeki değişiklikler, dikkat düzenleme mekanizmalarını da olumsuz etkilemektedir. Görsel tarama davranışı, bu bağlamda sadece algı değil aynı zamanda dikkat ve görsel-uzamsal işlemleme gibi bilişsel süreçlerin bir yansımasıdır. Görsel tarama hedef uyaranı bulma, hedef uyaranı çeldirici uyaranlardan ayırt etme ve gereksiz çevresel bilgileri göz ardı edebilme becerilerinden oluşur. Görsel tarama görevlerinde, AH tanısı almış bireylerin hedef uyaranlara daha az odaklandıkları, çeldiricilere ise daha fazla dikkat ettikleri belirlenmiştir. Bu bireylerde ayrıca daha sakkad ve daha dağınık bir görsel tarama örüntüsü gözlemlenmiştir. Bu bulgular, dikkat kontrolünün zayıfladığına ve hedef dışı alanlarda daha fazla zaman geçirildiğine işaret etmektedir. Hafif Kognitif Bozukluk (HKB), sıklıkla AH'ye geçiş evresi olarak tanımlanır. Ancak HKB döneminde dikkat süreçlerinin ne ölçüde etkilendiği ve görsel tarama örüntülerinin AH'den ne derece farklılaştığı halen tartışmalıdır. Bu alanda yapılan çalışmalar, HKB olgularının göz hareketlerinin sağlıklı bireylerle benzerlik gösterdiğini öne sürse de bu konuda genel bir uzlaşı sağlanmış değildir. Ancak göz hareketleri paradigması kullanılarak yapılan çalışmalar, bu bireylerde bilişsel bozulma derecesiyle göz hareketlerindeki değişimlerin paralellik gösterdiğini ortaya koymuştur. Göz hareketleri, bilişsel süreçlerle doğrudan ilişkili olması nedeniyle nöropsikolojik değerlendirmeleri tamamlayıcı nitelikte güçlü bir araçtır. Hatta, AH için umut vadeden belirteçlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle HKB bireylerinin göz hareketlerinin incelenmesi, bu grubun gelecekte AH'ye ilerleyip ilerlemeyeceğinin öngörülmesinde fayda sağlayabilir. Göz izleme teknolojisinin sunduğu yüksek hassasiyet sayesinde hem klinik araştırmalar hem de erken müdahale stratejileri için yeni pencereler açılmaktadır.

"Travma Sonrası Stres Bozukluğu Gelişiminde Biyolojik Duyarlılık ve Saç Kortizolü Ölçümünün Klinik Potansiyeli"

Cansu Aykaç

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), bireyin yaşamını tehdit eden veya ruhsal ve bedensel bütünlüğünü tehdit etme riski taşıyan travmatik bir olayın ardından gelişir. Klinik tabloda yeniden yaşantılama belirtileri, artmış uyarılmışlık belirtileri, anımsatıcılardan kaçınma davranışları, bilişsel ve duygusal işlevlerde bozulmalar gibi belirtilerle karakterize, bireyin işlevselliğini etkileyen ve ciddi yeti yitimine yol açabilen psikopatolojik bir bozukluktur. Erken tanı, belirtilerin kronikleşmesini önlemede hayati bir rol oynamaktadır. TSSB'li bireylerde intihar riskinin genel popülasyona göre belirgin düzeyde arttığı bildirilmiştir. Ancak her bireyde gelişmeyen TSSB'nin kökenlerine dair bilgilerimiz kısıtlı olsa da biyolojik temellerine dair güçlü kanıtlar vardır. Nörogörüntüleme, genetik ve nöroendokrin çalışmalar, TSSB'nin çok faktörlü bir yapıya sahip olduğunu ve psikolojik ve nörobiyolojik yatkınlık mekanizmalarının etkileşimiyle ortaya çıktığını düşündürmektedir. Nörogörüntüleme çalışmaları, TSSB'li bireylerde hipokampus, amigdala ve prefrontal kortekste yapısal ve işlevsel değişiklikler gözlendiğini ortaya koymuştur. Bu değişiklikler, yürütücü işlevler, dikkat, bellek gibi bilişsel süreçlerde bozulmalar ve tetikle olma hâli gibi belirtilerle ilişkilidir. TSSB gelişimini belirleyen biyolojik yatkınlık mekanizmaları, nöroendokrin sistemin özellikle de hipotalamus-hipofiz-adrenal (HPA) ekseninin işleyişiyle yakından ilişkilidir.

HPA ekseninin işlevindeki bozulmalara odaklanan çalışmalar, saç kortizol düzeylerini incelemekte ve bu verileri psikolojik ölçümlerle birlikte değerlendirmektedir. TSSB'de gözlemlenen hipokortizolemi, GR duyarlılığının artışı ve stres tepkilerinin regülasyonundaki bozulmalar TSSB gelişimini açıklamaya yönelik önemli ipuçları sunmaktadır. Bununla birlikte, saç kortizol düzeyleri, akut stres yanıtından ziyade kronik stresin retrospektif verisini sunması yönüyle TSSB'nin erken tanısında ve önleyici müdahalelerinde kullanılabilecek biyobelirteç adayı olabileceğini göstermektedir. TSSB'li bireylerle, aynı travmaya maruz kalmış ancak tanı almamış bireyler karşılaştırıldığında, TSSB'li bireylerin saç örneklerinde saptanan hipokortizoleminin semptom şiddetini belirgin biçimde artırdığı gösterilmiştir. Böylece, HPA ekseni düzensizliğinin yalnızca bir sonuç değil, aynı zamanda psikopatoloji gelişiminde rol oynayabilecek bir biyolojik duyarlılık göstergesi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca geçerliği yüksek psikolojik ölçeklerle elde edilen bulgular, TSSB'de bilişsel ve duygusal süreçlerin nöroendokrin belirteçlerle ilişkili çalıştığını ortaya koymakta; psikopatolojinin

hem davranışsal hem biyolojik düzeyde değerlendirilmesi gerektiğini desteklemektedir. Bu açıdan, psikopatoloji araştırmalarında sinirbilimsel veriler ile klinik değerlendirmeleri entegre eden bir model önerilmektedir. Sonuç olarak, travma ve stres temelli psikopatolojik süreçlerin nörobiyolojik düzlemde de ele alınması; travma sonrası erken tanı ve müdahale hedeflerinin daha hassas biçimde belirlenmesine olanak tanıyabileceği düşünülmektedir.

"Şizofrenide Ödül İşlemleme Dinamikleri ve EEG Bulguları"
Özge Akgül

Şizofreni, bireyin sosyal, mesleki, akademik ve bilişsel işlevselliğinde kalıcı bozulmalara yol açan ciddi bir psikolojik bozukluktur. Pozitif belirtiler (sanrılar, halüsinasyonlar), negatif belirtiler (anhedoni, aloji, avolüsyon) ve bilişsel işlevlerdeki bozukluklar şizofreni spektrumunun ana klinik bileşenlerini oluşturur. Özellikle negatif belirtiler, bireyin motivasyonel kaynaklara erişimini ve bu kaynakları etkin bir şekilde değerlendirme kapasitesini zayıflatmaktadır. Bu nedenle, şizofrenide yalnızca düşünce ya da algı süreçleri değil, aynı zamanda ödüle dayalı öğrenme ve motivasyon sistemlerinde de temel düzeyde bozulmalar söz konusudur. Son dönemde yapılan çalışmalarda, şizofreni hastalarının ödül beklentisi ve ödül geri bildirimi gibi süreçleri sağlıklı bireylerden farklı şekilde işlediği gösterilmiştir. Özellikle "ödül beklentisi" aşamasında beyindeki mezolimbik dopamin yollarında görülen yetersizlikler, bireylerin motive edici çevresel uyaranlara karşı ilgisiz kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, klinik pratikte sıklıkla gözlemlenen sosyal geri çekilme, amaçsızlık ve genel olarak yaşamdan haz alamama belirtileriyle yakından ilişkilidir. Nörobilimsel düzeyde, bu tür bozulmaların değerlendirilebilmesi için en sık başvurulan yöntemlerden biri elektroensefalografi (EEG) olup özellikle de olayla ilişkili potansiyeller (ERP) ve olaya ilişkin osilasyonlar (OİP) çalışılmaktadır. ERP'ler, bireyin belirli bir bilişsel görev sırasında verdiği elektriksel yanıtların zamansal seyrini milisaniyelik hassasiyetle değerlendirme olanağı sunar. Bu bağlamda, ödül beklentisi ve ödül sonrası geri bildirim süreçleri sırasında ortaya çıkan ERP bileşenleri, ödül işlemleme işlevlerinin nörofizyolojik temsilleri olarak kabul edilmektedir. OİP ise, beynin belirli bir bilişsel uyarana verdiği yanıt sırasında ortaya çıkan senkronize osilatuar (salınımlı) aktivitedeki değişimleri analiz eder. Bu osilasyonlar, farklı frekans bantlarında (örneğin delta, teta, alfa, beta ve gama) meydana gelir ve dikkat, hafıza, ödül beklentisi ve karar verme gibi bilişsel süreçlerin temel nöral altyapılarını yansıtır. OİP analizleri, ERP analizlerinden farklı olarak sadece yanıtın zamanlamasına değil, aynı zamanda **nöral senkronizasyonun güç ve faz özelliklerine** de odaklanır. Beynin ödül merkezleri arasında yer alan ventral striatum, anterior singulat korteks ve orbitofrontal korteks gibi alanların EEG ile doğrudan görüntülenememesine rağmen, bu alanlarda oluşan elektriksel aktivitenin yüzeysel izdüşümleri sayesinde ödül işlemleme döngüsü hakkında anlamlı çıkarımlar yapılabilmektedir. Özellikle şizofreni hastalarında dopamin aracılı iletimdeki yetersizlikler, ödül işlemleme döngüsünün bütünlüğünü bozmaktadır. Bu da bireylerin öğrenme, karar verme ve hedefe yönelik davranış geliştirme gibi temel işlevlerde zorlanmasına neden olmaktadır. Bu bulgular, şizofrenide motivasyonel eksikliklerin yalnızca psikolojik bir sonuç değil, aynı zamanda biyolojik bir temele dayandığını göstermektedir. Dahası, EEG gibi nörofizyolojik ölçüm araçları bu bozuklukların objektif ve tekrarlanabilir biçimde gözlemlenmesine olanak sağlayarak hem tanısal değerlendirmelere hem de tedaviye yanıtın izlenmesine katkı sunmaktadır. Özellikle ilaç tedavilerinin negatif belirtiler üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu düşünüldüğünde, bu tür nörobiyolojik belirteçlerin gelişimi tedavi stratejilerinin yeniden yapılandırılması açısından kritik önemdedir. Bu sunumda ise, şizofrenideki ödül işlemleme bozukluklarının teorik arka planı, ilgili nörobiyolojik mekanizmalar ve EEG ölçümlerinin klinik kullanımı ayrıntılı biçimde ele alınacaktır. Böylece, hem temel bilim perspektifiyle motivasyonel yetersizliklerin kökeni hem de klinik uygulamalarla ilişkilendirilebilecek biyobelirteçlerin potansiyeli tartışmaya açılacaktır.

30007- Gelişim Psikolojisi
Panel-28: Türkiye'de Önleyici Müdahale Alanının Gelişimine Katkı Sunan Güncel Uygulamalı Araştırmalar*
Panel Başkanı: Feyza Çorapçı[1]
Panelistler: Feyza Çorapçı, Burcu Buğan, Beliz Korkut, Hande Sart, Bengü Börkan, . Serra Müderrisoğlu, Nihal Yeniad[2], Nihal Yeniad, Sevgi Tüccar Çelik, Türkan Yılmaz Irmak[3], Rukiye Kızıltepe, Duygu Eslek, Bahtım Kütük, Onuray Güney, Aysun Doğan[3], Hilal Mutlu, Ayça Barklı
[1]Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul
[2]Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul
[3]Ege Üniversitesi, İzmir

Panel Özeti
Tedaviden farklı olarak önleyici müdahale bireylerin gelişim kapasitelerini destekleyerek ruh sağlığını korumayı ve psikolojik bozuklukların oluşumunu önlemeyi hedefleyen programlar olarak tanımlanır (Ialongo ve ark., 2015). Önleyici müdahale programlarının oluşturulması, uygulanması ve etkilerinin değerlendirilmesi son yirmi seneden beri artarak devam etmektedir. Bu gelişmeler sonucunda "önleyici müdahale bilimi" temel ve uygulamalı araştırmaları içeren çok disiplinli bir alan olarak öne çıkmaktadır. Psikoloji, sosyoloji, eğitim, sosyal hizmetler, halk sağlığı, hemşirelik gibi farklı disiplinlerin ortaklaşa çalışarak hem çocuk ve ergenlerin gelişim kapasitelerini destekleyen koruyucu çalışmalar hem de ileride oluşabilecek sorunların ortaya çıkmasını önleyici çalışmalar gerçekleştirmeleri bu alanın güçlü yanlarından birisidir. Araştırmalar, önleyici müdahaleler ile gelişim desteklendiğinde çocuk ve gençlerin ileride psikolojik uyumunun daha yüksek, daha eğitimli ve üretken bireyler olma şanslarının önemli derecede arttığını ortaya koymaktadır (Toth ve ark., 2016). Dolayısıyla, önleyici müdahale programları, yalnızca çocuk ve ergenlerin bireysel gelişimleri için değil, aynı zamanda ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişliği ile sürdürülebilir kalkınması için de büyük önem taşımaktadır. Nüfusunun yaklaşık üçte biri 0-17 yaş arasındaki bireylerden oluşan ülkemizde çocuk ve ergenlerin gelişim ve psikolojik uyum sorunlarını, ihmal ve istismarını, davranım bozukluklarını, akran zorbalığı ve okul terki gibi problemlerini önlemeye yönelik programlar kısıtlı kaldığı kadar, sosyal politikaları belirleyen karar vericilerin bu programlara ayırdıkları yatırımlar da oldukça sınırlıdır. Bu yüzden, ülkemizde önleyici müdahale programlarının geliştirilmesi, uygulanması ve etkililik araştırmaları yapılmasına dair farkındalık geliştirilmek önem taşımaktadır. Bu panelin amacı, önleyici müdahale programlarında gözetilmesi gereken kritik ilkeleri barındıran, bir diğer deyişle kuram temelli, risk ve koruyucu faktörlere odaklanan, kanıta dayalı, nitelikli proje ekibine sahip, kültüre duyarlı, etik ilkeleri gözeten ve yaygınlaştırmaya uygun özelliklere sahip dört güncel önleyici müdahale programının uygulamalı araştırma bulgularını sunmaktır. Bu programların bir diğer özelliği, kendi alanlarında ülkemizde uygulanan kanıta dayalı ilk müdahale programı olmalarıdır. Panelde sırasıyla, bebeklik ve erken çocukluk (0-3 yaş), okul öncesi (4-6 yaş), orta çocukluk ve ergenlik (7-18 yaş) dönemlerine özgü programlara yer verilecektir. Sunuma konu olan programa Türkiye'de niçin ihtiyaç duyulduğuna, programın kuramsal altyapısına, içerik geliştirme/uyarlama aşamalarına, saha uygulaması ve etki değerlendirmesine, hatta mevcut ise programın yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliği için atılan adımlara ilişkin bilgi paylaşımı yapılacaktır. Bu panelde ele alınan sunumların, ülkemizdeki çocuk ve gençlerin esenliğine yönelik farklı programların geliştirilmesine katkı sağlamasını; akademisyenlere, alandaki uygulayıcılara ve öğrencilere yol göstermesini ve politika yapıcılara ışık tutmasını hedefliyoruz.

"Erken Çocukluktaki Ev Ziyareti-Temelli Aile Rehberliği Programının Anne Ruh Sağlığı ve Çocuk Gelişimi Üzerindeki Rolü"
Feyza Çorapçı, Burcu Buğan, Beliz Korkut, Hande Sart, Bengü Börkan, Serra Müderrisoğlu, Nihal Yeniad
Alanyazındaki pek çok araştırma, yoksulluğun erken çocukluk gelişimi üzerindeki etkisinin hayatın diğer dönemlerinde deneyimlenen yoksulluktan daha olumsuz olduğuna (Chaudry ve Wimer, 2016) ve çocuk gelişiminde yoksulluğa bağlı olarak beliren farkların zaman içerisinde arttığına işaret etmektedir (Rubio-Codina ve ark., 2016). Ev ziyareti-temelli programlar, en erken dönemde başlayan ve risk altında yaşayan ebeveynlerin çocuk yetiştirme kapasitelerini güçlendiren, çocuk gelişimini destekleyen ve bu sayede ileride oluşabilecek gelişimsel sorunları önlemede veya etkisini azaltmada etkili rol

oynayan erken müdahaleler arasında yer alır (Jeong ve ark., 2021). Paneldeki bu sunumda ev ziyareti-temelli bir müdahale olan Aile Rehberliği Programının anne ruh sağlığı ve çocuk gelişimi üzerindeki rolüne dair bulgular sunulacaktır. Aile Rehberliği Programı, doğum öncesinden başlayarak ilk 18 ay boyunca iki haftada bir gerçekleştirilen toplam 37 ev ziyareti ile annelerin ebeveyenlik becerilerilerini güçlendirmeyi ve çocuk gelişimini desteklemeyi hedeflemektedir. Programı geliştirme aşamasında, düşük ve orta gelirli ülkelerde uygulanan kanıt-temelli Reach Up and Learn Programı (Grantham-McGregor ve ark., 1991) ve Sağlıklı Düşünme Programı (Dünya Sağlık Örgütü, 2016) temel alınmıştır. Aile Rehberliği programının pilot uygulaması İstanbul'a bağlı Beyoğlu, Maltepe, Sarıyer ve Sultanbeyli ilçe belediyelerinin işbirliği ile ekonomik açıdan dezavantajlı mahallerde gerçekleştirilmiştir. Programın etki değerlendirmesi için yarı-deneysel yöntem kullanılarak, hem müdahale grubundaki ailelerden (N=228) hem de kontrol ailelerinden (N=227) program öncesinde ve bebekler 9, 12 ve 18 aylıkken anket, gözlem ve odak grup görüşmelerine dayalı kapsamlı veri toplanmıştır. Programın bitiminde müdahale ve kontrol grubundaki çocukların dil gelişiminde (*Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri*, Aksu-Koç ve ark., 2019) ve sosyoduygusal gelişimindeki (*Kısa Sosyo-Duygusal Gelişim Ölçeği*, Karabekiroğlu ve ark., 2007) farkların anne davranışları (*HOME*, Bradley ve ark., 1994) üzerinden dolaylı rolünü ölçmek için MPlus programında yol analizi yapılmıştır. Çocukların gelişiminde programın olumlu rolünün annelerin ebeveynlik kalitesi üzerinden olduğu bulunmuştur (β = .04, *S.E.* = .02, 95% CI [.010, .100]). Ayrıca, müdahale grubunda duygusal tepkiselliği yüksek bebeği olan annelerin 18. ayda kontrol grubundaki annelerden anlamlı düzeyde daha düşük depresyon semptomları gösterdikleri bulunmuştur. Son olarak, programın bitmesinden 3 sene sonra müdahale grubundan 45 anneye, kontrol grubundan ise 41 anneye tekrar ulaşılmıştır. Çocuklarına gösterilen bir resim aracılığıyla kelime dağarcıkları ölçülmüştür. Müdahale grubu çocuklarının ürettikleri toplam kelime sayısı kontrol grubu çocuklarına kıyasla anlamlı olarak daha fazla olduğu bulunmuştur (t (1,41) = 5.35, p =.025, Cohen's d = .59). Bulgular, bebek ruh sağlığı alanında ev ziyareti-temelli programlarının Türkiye'de yerel yönetimler aracılığı ile uygulanabilir ve annelerin ruh sağlığı ile çocukların gelişimini destekleyen bir model olduğuna işaret etmektedir.

"Ebeveynlerin Çocuklarıyla Diyalog Kurarak Kitap Okumalarını Teşvik Eden Bir Müdahale Programının Uzun Süreli Etkileri"

Nihal Yeniad, Sevgi Tüccar Çelik

Çocuklarla erken dönemde diyalog halinde, karşılıklı etkileşimi canlı tutarak kitap okumanın onların bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerini desteklediğini gösteren pek çok bulgu mevcuttur (Mol ve ark, 2008). Bu yöntem, özellikle kronik yoksulluğa maruz kalarak büyüyen çocukların gelişimini desteklemek üzere tasarlanmış bazı müdahale programlarının temelini oluşturmaktadır. Bunlardan bir tanesi olan 'Benefits of Book-Sharing' (BEBS, Murray ve ark., 2016) üç ile altı ebeveyn ve çocuğundan oluşan gruplara ardışık sekiz hafta boyunca uygulanan bir psikoeğitim programıdır. Her grup oturumunda çocuklarla diyalog kurarak kitap okumayı destekleyen bir ya da birkaç beceri örnek videolar ve sunumlarla annelere aktarılır; sunum sırasında haftanın çocuk kitabı tanıtılır ve kitap üzerinden tekniklerin nasıl kullanılabileceği üzerine bir grup tartışması yürütülür. Programda sadece resimlerden oluşan yazısız kitaplar kullanılır. Oturumun ikinci bölümünde her anne çocuğuyla bu tekniklerin alıştırmasını yapar ve grup kolaylaştırıcısından bu konuda geribildirim alır. Haftanın kitabı ailelere verilir ve anneler, her gün söz konusu teknikleri kullanarak çocuklarıyla birlikte kitaplara bakmayı bir alışkanlık haline getirmeleri konusunda yüreklendirilirler. BEBS, 2021-2024 yılları arasında bir TÜBİTAK projesi kapsamında Türkçe'ye uyarlanmış (Yeniad & Özen, 2024) ve İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı Aile Danışmanlığı Merkezleri'nde sosyoekonomik olarak dezavantajlı anneler ve ortalama 28 aylık olan çocuklarına uygulanmıştır. Programın çocukların gelişimi üzerindeki etkileri randomize kontrollü bir araştırma tasarımıyla incelenmiştir. Rastgele seçilen dört merkez müdahale, dördü kontrol grubuna atanmıştır. Müdahale grubu 7 hafta boyunca BEBS programına katılmış, kontrol grubu ise sadece
değerlendirmeye alınmıştır. Her iki gruba programdan 2 hafta önce ön-test (T1), programı takip eden iki hafta içinde son-test (T2) ve 20 ay sonra da takip değerlendirmesi (T3) uygulanmıştır. Her üç değerlendirmeyi de tamamlayan aile sayısı 51 (müdahale = 25, kontrol = 26) olmuştur. Çocukların sosyal-duygusal becerilerinin gelişimini ölçmek amacıyla annelerden T1 ve T2'de Kısa 1-3 Yaş Sosyal Duygusal Değerlendirme Ölçeğini (BITSEA, Briggs-Govan & Carter, 2002), T3'de, çocuklar ortalama 50 aylık olduklarında, Güçler ve Güçlükler Anketini doldurmaları istenmiştir. Annelerin

depresyon düzeyi Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği'nin (HADS, Zigmond ve Snaith, 1983) depresyon alt ölçeği ile ölçülmüştür. Tekrarlayan Varyans Analizi sonuçları, 'Zaman x Müdahale' etkileşiminin çocukların sosyal- duygusal sorunları değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir, (Wilks' Lambda = .87, $F(2,48) = 3.67$, $p = .03$, kısmi eta kare = .13). Buna göre, BEBS programına katılan çocuklar takip edildikleri 22 aylık süre boyunca kontrol grubundakilere kıyasla daha az sosyal- duygusal sorunlar yaşamışlardır. Anne depresyon düzeyinin etkisi kontrol edildiğinde de gruplar arasındaki fark anlamlıdır. Sonuçlar, BEBS programının çocukların sosyal-duygusal gelişimini desteklerken hangi aracı mekanizmaları kullanabileceğine odaklanarak tartışılacaktır.

"Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum: Çocuklarda Davranış Değişikliği Sağlar mı?"
Türkan Yılmaz Irmak, Rukiye Kızıltepe, Duygu Eslek, Bahtım Kütük, Onuray Güney

Çocuk cinsel istismarını önleme programlarının, çocukların cinsel istismardan korunmaya yönelik bilgi ve becerilerini artırdığı bilinmektedir. Ancak, çocuk cinsel istismarını önleme programlarının çocukların kendini koruma davranışları üzerindeki etkililiğini inceleyen çalışmaların sayıca sınırlı olduğu görülmektedir. Türkiye'de okulöncesi dönem çocukları için geliştirilen "Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum" cinsel istismarı önleme programı uygulamalarına katılan çocukların, cinsel istismardan korunma konusunda bilgilerinin ve becerilerinin arttığı yürütülen pek çok çalışmada gösterilmiştir. Ancak "Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum" programının çocukların kendilerini koruma davranışı konusundaki etkililiği değerlendirilmemiştir. Bu çalışmanın amacı; "Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum" programının çocukların kendilerini koruma davranışı bakımından etkililiğini incelemektir. Bu çalışmada İzmir'de anaokuluna devam eden 51 çocuk ve onların ebeveynleri ile çalışılmıştır. Çocukların yaşları 50-74 ay (*Ort* = 65.57, *SS*= 7.21) aralığındadır. Müdahale grubunda 22 çocuk (%59.09 kadın) ve karşılaştırma grubunda 29 çocuk (%51.72 kadın) bulunmaktadır. Çalışma yarı-deneysel bir çalışmadır. Katılımcıların yer aldığı sınıflar müdahale ve karşılaştırma gruplarına seçkisiz olarak atanmıştır. Müdahale ve karşılaştırma gruplarından yalnızca son test ölçümü alınmıştır. Öğretmenleri tarafından beş hafta boyunca uygulanan programın ardından katılımcıların kendilerini koruma davranışı, rol canlandırmalı bir senaryo aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu senaryoda, bir yabancı kişi çocuklarla tek tek görüşerek her birinden, kendisiyle birlikte okul dışına çıkmalarını ve dışarıda bulunan pasta, hediye ve balon gibi eşyaları taşımasına yardım etmelerini istemektedir. Çocukların kabul ya da red davranışları iki gözlemci tarafından kodlanmıştır. Yapılan Ki-Kare analizi sonucunda müdahale ve karşılaştırma gruplarının yabancının önerisini reddetme oranlarının istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Müdahale grubundaki çocukların %77.3'ü, karşılaştırma grubundaki çocukların %24.2'si öneriyi reddederek yabancı ile birlikte okul dışına gitmek istemediklerini bildirmiştir. Daha önceki çalışmalarda bilgi ve beceri artışı gösterilmişken, bu çalışma 'Mika ile Kendimi Korumayı Öğreniyorum' programının çocukların kendini koruma davranışlarını artırmada da etkili olduğunu ortaya koymuştur.

"PEERS Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi Programı"
Aysun Doğan, Hilal Mutlu, Ayça Barklı

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan ve yoğunlukla iletişim becerileri, sosyal etkileşim ve sosyal beceriler alanında zorlukları kapsayan nörogelişimsel bir bozukluktur. OSB tanılı bireyler, sosyal ipuçlarını anlama, karşılıklı etkileşim kurma ve sürdürme konularında zorluk yaşamaktadır. Araştırmalar, OSB tanılı çocuk ve ergenlerin sosyal beceri eksiklikleri nedeniyle akranları tarafından dışlanma, reddedilme ve zorbalığa maruz kalma riskinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu nedenle son yıllarda OSB tanılı çocuk ve ergenlerin sosyal becerilerini ve akran ilişkilerini geliştirmek amacıyla uygulanan müdahale programlarının sayısı artmıştır. PEERS programı farklı ülkelerde etkililiği kanıtlanmış ve bu alanda uygulanan en önemli programlardan birisidir. Araştırmalar PEERS programına katılan ergenlerin sosyal beceri bilgisinde artış ve akran ilişkilerinde iyileşme olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın amacı OSB tanılı ergenlerin sosyal becerilerini geliştirmek için uygulanan PEERS Sosyal Becerileri Geliştirme Programı'nın ülkemizdeki ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve sosyal becerileri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. PEERS programı bu alanda ülkemizde uygulanan kanıta dayalı ve ebeveyn destekli ilk müdahale programıdır. Bu çalışmaya DSM-5 tanı kriterlerine göre OSB tanılı, kendisi ve ebeveyni çalışmaya katılmaya gönüllü, toplam IQ puanı 70 ve üzeri olan ve eşlik eden belirgin ruhsal

hastalığının olmayan 12-18 yaş arasındaki ergenler ve onların ebeveynleri katılmıştır. Müdahale grubunda yer alan 45 katılımcıdan ve beklemeli kontrol grubundaki 45 katılımcıdan ön test ve son test olmak üzere iki farklı zamanda ölçümler alınmıştır. PEERS programı 14 hafta boyunca haftada bir gün olmak üzere 90 dakikalık oturumlar halinde gerçekleşmiştir. Her hafta farklı bir sosyal beceri konusunun ele alındığı oturumlar ergenler ve ebeveynler için eş zamanlı ancak farklı odalarda yürütülmüştür. Araştırma sonuçları, beklemeli kontrol grubunda yer alan ergenlere kıyasla, PEERS programına katılan ergenlerin arkadaşlık kalitesi ve sosyal beceri bilgilerinin anlamlı düzeyde artış sağladığını göstermektedir. Araştırma bulgularının PEERS programının ülkemizde yaygınlaştırılmasına ve OSB tanılı çocuk ve ergenlerin sosyal beceri gelişimine faydalı olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

**Tübitak 1001 Projesi, Proje No: 122K277, Tübitak 3501 Projesi, Proje No: 220K350, Bernard van Leer Vakfi TUR- TUR-2017-117-PD*

30017- Sağlık Psikolojisi
Panel-31: Klinik Sağlık Psikolojisinde Güncel Yaklaşımlar: Önleyici Müdahalelerden Klinik Uygulamalara
Panel Başkanı: Ayşenur Aktaş[1]
Panelistler: F. Elif Ergüney Okumuş[2], Kadir Özden[2], Didem Acar[3]
[1]Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, İstanbul
[2]İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul
[3]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Panel Özeti
Klinik sağlık psikolojisi, sağlık ve hastalık kavramlarını biyopsikososyal bakışla ele alan, zihin-beden etkileşimi odağında hastalık sürecini öncesi, sırası ve sonrası da dahil olmak üzere bütüncül bir şekilde değerlendiren bu bağlamda psikolojik müdahaleler ve önleme çalışmaları üzerinde çalışan bir disiplindir.
Klinik-sağlık psikolojisi kronik sağlık sorunlarına dair öncesinde koruyucu-önleyici çalışmalar planlarken bu sorunların yaşandığı sırada tedavi uyumu, baş etme, psikolojik iyilik halini sürdürmeyi amaçlayan psikolojik müdahalelerle çalışmaktadır. Sağlık sorunları yaşandıktan ve sağaltım olduktan sonra ise iyilik halini korumayı, nüksü önlemeyi amaçlayan çalışmalar yürütülmektedir. Bu bağlamda tüm bu süreç boyunca özellikle klasik bilişsel davranışçı terapilerin yanında üçüncü dalga terapiler olarak adlandırılan daha güncel psikolojik müdahalelerin etkinliğine dair araştırma sonuçları da gittikçe artmaktadır. Temel olarak bilişsel davranışçı terapiler kronik sağlık sorunu yaşayan kişilerin hem hastalık hem de tedavi sürecine özgü bilişsel yanlılıklarını fark etmeleri ve içinde bulunulan durumla daha etkili baş etme yöntemleri geliştirmelerini amaçlamaktadır. Bununla birlikte son dönemde gelişen üçüncü dalga terapi yaklaşımları bağlamında üst bilişler ve EMDR gibi güncel yöntemlerin de değerlendirme ve uygulamalara dahil edildiği dikkat çekmektedir.
Bu doğrultuda bu panel bağlamında kronik sağlık sorunlarında EMDR ve metakognitif terapiler gibi güncel yaklaşımları içeren klinik sağlık uygulamaları hem teorik ve hem de farklı protokolleri kapsayan vaka örnekleriyle aktarılacaktır.

"Klinik-Sağlık Psikolojisinde EMDR Uygulamaları: Teori, Müdahale ve Vaka Örnekleri"
F. Elif Ergüney Okumuş
Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (EMDR) terapisi, travmatik stres belirtilerinin tedavisinde etkinliği kanıtlanmış bir yöntemdir. Güncel araştırmalar, EMDR'nin çeşitli sağlık problemleri bağlamında da uygulanabilir olduğunu göstermektedir. Özellikle kronik hastalıkların tanı, tedavi ve nüks dönemlerinde bireyler yoğun stres yaşamakta; bu süreçler zaman zaman travmatik deneyimleri de içermektedir. Söz konusu deneyimler yalnızca hastaları değil, hasta yakınları, bakım verenler ve sağlık çalışanlarını da etkileyebilmektedir.
Biyopsikososyal yaklaşıma göre, birçok hastalığın etiyolojisinde psikolojik faktörlerin rol oynadığı bilinmektedir. Özellikle çocukluk çağı travmalarının, fibromiyalji gibi tanılarda risk faktörü olduğu saptanmıştır. Hastalık öncesindeki ve hastalık sürecindeki travmatik deneyimler bireyi, bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutta etkilemenin yanı sıra beden üzerinde de iz bırakabilmektedir. Dolayısıyla sağlık sorunlarına yönelik uygulamalarda travma bakış açısı ile beden odaklı tekniklere de ihtiyaç duyulabilmektedir.
EMDR, bilişsel terapilerden psikodinamik terapilere, çözüm odaklı yaklaşımdan davranışçı unsurlara kadar pek çok teori ve teknikten öğeler içermektedir. Bu yönüyle de aslında başlı başına bir uygulama olarak kullanılabileceği gibi diğer terapi teknikleriyle de kolayca entegre edilerek bireye özgü bir tedavi tasarlanmasını mümkün kılabilmektedir. Bilişler ve duygular kadar beden de uygulamanın odağındadır. Travmatik anıların yeniden işlenmesinin yanı sıra, kaynak güçlendirme ve duygu regülasyonu gibi tekniklerle bireyin işlevselliğine katkı sağlayabilmektedir.
Güncel çalışmalar, fibromiyalji, migren, regl ağrısı gibi kronik ağrı durumları ile kanser, kalp hastalıkları ve palyatif bakım süreçlerinde EMDR'nin uygulanabilirliğini göstermektedir. Stres yönetimi, eşlik eden anksiyete ve depresyonun azaltılması, hastalık belirtileriyle baş etme ve sağlık davranışlarının düzenlenmesi (yeme, egzersiz gibi)odağında yürütülmüş sınırlı sayıda randomize kontrollü çalışmanın yanı sıra, vaka sunumları ve grup uygulamaları da dikkat çekmektedir.Bu

panelde EMDR'nin klinik sağlık alanına katkısı teorik açıdan ve farklı protokolleri içeren vaka örnekleriyle aktarılacaktır.

"Klinik Sağlık Psikolojisi Uygulamalarında Metakognitif Yaklaşım: Önleyici Müdahalelerde Yeni Yönelimler ve Uygulanabilirlik"
Kadir Özden

Klinik sağlık psikolojisi, yalnızca tanı ve tedavi süreçleriyle sınırlı olmayan, bireyin sağlığını koruma, psikolojik iyi oluşu destekleme ve hastalığın önlenmesi gibi bütüncül hedefleri içeren bir disiplindir. Sağlık ve hastalık, bu yaklaşımda niteliksel olarak ayrık değil; süreklilik gösteren bir boyutta ele alınır. Bu bakış açısı, klinik tanısı olmayan ancak psikolojik sorunlar açısından risk altında bireylerde erken müdahale stratejilerini gündeme getirmiştir. Bu bağlamda önleyici psikolojik sağlık uygulamaları, günümüz klinik sağlık psikolojisinin en kritik alanlarından birini oluşturmaktadır.

Son yıllarda bilişsel davranışçı yaklaşımlar arasındaki yeri giderek daha çok kabul gören metakognitif terapi (MKT); tanıdan bağımsız (transdiagnostik) olarak pek çok psikolojik sağlık sorununa uygulanabilen, etkinliğine ilişkin tutarlı kanıtlar bulunan ve görece daha kısa sürelerde sonuç verebilen müdahale stratejileri açısından mevcut önleyici yaklaşımlar için yeni ve umut verici açılımlar sağlayabilir. AdrianWells (2009) tarafından geliştirilen MKT, psikopatolojiyi bilişsel içerikten çok, bireyin kendi düşünme süreçlerine ilişkin inançları üzerinden açıklayan bir yaklaşımdır. Bu model, işlevsiz üstbilişsel inançlar ve tekrarlayıcı düşünme örüntülerinin (örn., ruminasyon, endişe) psikolojik sağlık sorunları üzerindeki etkisini vurgulayarak müdahalede birincil olarak bu süreçleri hedef alır. Yapılan çok sayıda çalışma, MKT'nin yalnızca tedavi edici değil, önleyici müdahale aracı olarak da potansiyelini destekler nitelikte sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu çerçevede MKT, hem tanı almamış riskli gruplar hem de önleyici sağlık psikolojisi müdahaleleri için kısa süreli, yapılandırılmış ve yüksek uygulanabilirliğe sahip bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

"Kronik Sağlık Koşullarında Bilişsel Temsillerden Üst Bilişlere Geçiş: Teoriden Uygulamaya"
Didem Acar

Kronik sağlık koşullarına psikolojik uyum süreçlerinde bilişsel faktörlerin etkisi literatürde kapsamlı biçimde ele alınmaktadır. Bu bağlamda uzun yıllardır Leventhal ve arkadaşlarının önerdiği Kendini Düzenleyici Model kullanılmaktadır. Bu model, bireylerin hastalıklarına dair bilişsel temsillerinin (örneğin, hastalığın süresi, sonuçları ve kontrol edilebilirliği) psikolojik uyum süreçlerinde belirleyici olduğunu göstermekte ve bu temsillerin bireylerin sağlık davranışları ve duygusal tepkileri üzerindeki rolünü açıklamaya önemli katkılar sunmaktadır. Ancak son yıllarda, üst bilişsel inançlar (metacognitive beliefs) üzerine odaklanan çalışmalar, bu inançların psikolojik sıkıntılar üzerindeki etkisinin daha fazla olabileceğine işaret etmektedir.

Kronik sağlık koşullarına bağlı yaşanan psikolojik sıkıntıları açıklamada alternatif bakış açısı sunan ve üst bilişsel terapinin de temeli olan Kendini Düzenleyici Yürütücü İşlev (S-REF) modeli, bireylerin düşünce süreçlerine dair inançlarının (örneğin, düşüncelerin kontrol edilemezliği veya tehlikeli olduğu inancı) duygusal bozuklukların gelişiminde merkezi bir rol oynadığını savunmaktadır. Bu model, özellikle diyabet gibi kronik hastalıklarda, üst bilişsel inançların anksiyete ve depresyon gibi psikolojik belirtilerle ilişkili olduğunu ve bu inançların, hastalık temsillerinden bağımsız olarak, psikolojik sıkıntıyı yordayabildiğini göstermektedir. Ayrıca, sistematik derlemeler, üst bilişsel inançların sadece psikolojik belirtilerle değil, aynı zamanda fiziksel semptomlarla da ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, üst bilişsel inançların, kronik hastalıkların hem psikolojik hem de fiziksel yönleri üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bu panelde, kronik hastalıklarda bilişsel temsillerden üst bilişsel inançlara geçişin önemi vurgulanacak ve bu alandaki güncel literatür ışığında psikolojik müdahalelerin nasıl şekillendirilebileceği tartışılacaktır. Dahası, kronik hastalıklarla yaşayan bireylerin psikolojik uyum süreçlerinde metakognitif terapi gibi üst bilişlere yönelik müdahale modellerinin klinik potansiyeli ele alınacaktır.

30036- Sosyal Psikoloji
Panel-24: Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Bakış: Teknoloji, Sanat, Çevre, Medya ve Müdahale Pratikleri*
Panel Başkanı: Leman Korkmaz[1]
Panelistler: Beril Türkoğlu[2], Beril Boyacı, Elif Hasar ve Nilay Arıel, Suzan Ceylan Batur[3] ve Buse Çam, Leman Korkmaz[1] ve İlke Candar, Gülçin Akbaş ve Suzan Ceylan Batur, Ezgi Türkçelik Türkel[5] ve Nuray Sakallı
[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
[2]TED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara
[3]TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
[4]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara
[5]Başkent Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara

Panel Özeti
Bu panel, Türkiye bağlamında toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklere ve kadına yönelik erkek şiddetine odaklanan beş özgün çalışmayı bir araya getirmektedir. Çalışmalar, toplumsal cinsiyetin teknoloji, sanat ve çevreci davranışlar gibi farklı alanlardaki etkilerini; kadına yönelik erkek şiddetinin medyadaki temsillerini ve bu şiddete yönelik müdahale davranışlarını belirleyen sosyal psikolojik etkenleri incelemektedir. Farklı yöntemsel yaklaşımlarla yürütülen bu araştırmalar, toplumsal cinsiyet normlarının ve bireysel tepkilerin Türkiye bağlamında eşitsizlikleri nasıl şekillendirdiğine dair çok boyutlu bir perspektif sunmaktadır.
Panelin ilk sunumu, teknolojik araçlara yönelik algılar çerçevesinde, sesli asistanlarda sesin cinsiyeti ve içerik türünün beğeni ve güven algıları üzerindeki etkisini deneysel bir çalışmayla incelemektedir. Bulgular, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin teknolojiyle kurulan ilişkideki belirleyici rolüne işaret etmektedir.
İkinci sunum, sanat alanında kadın sanatçıların deneyimlediği toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri feminist kuram ve sosyal psikoloji perspektifinden tartışmaktadır. Görüşmelere dayalı bulgular, üretim, değerleme ve temsil süreçlerinde kadınların ayrımcılığa, dışlanmaya ve yıldırmaya maruz kaldığını ortaya koymaktadır.
Üçüncü sunum, çevreci davranışların toplumsal cinsiyet rolleriyle nasıl kesiştiğini ele almaktadır. Çalışmada, farklı çevreci davranışların ne ölçüde kadınsı ya da erkeksi algılandığı incelenmiş; ayrıca cinsiyet tehdidinin özellikle erkek katılımcıların çevreci davranışlara yönelik niyetleri ve seçimleri üzerindeki etkisi deneysel bulgularla ortaya konulmuştur.
Dördüncü sunumda, Türkiye'de medyada yer alan partner şiddeti haberleri analiz edilmekte; bu haberlerde şiddetin bireysel olaylara indirgenerek sunulduğu, namus temelli gerekçelerle ataerkil anlatıların pekiştirildiği ve toplumsal farkındalığın sınırlandığı vurgulanmaktadır.
Beşinci sunumda, kadına yönelik erkek şiddetine (KYEŞ) tanık olan bireylerin müdahale niyetleri sosyal psikolojik değişkenler çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma kapsamında, seyirci müdahalesini KYEŞ bağlamında değerlendirmek amacıyla bir ölçek geliştirilmiş; müdahale etme niyetleri üzerinde etkili olan faktörler nicel yöntemlerle analiz edilmiştir.
Bu panel, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı alanlardaki yansımalarını görünür kılmakta; bu eşitsizliklerin nasıl deneyimlendiği, üretildiği ve sürdürüldüğüne dair özgün ve çok yönlü katkılar sunmaktadır.

Cinsiyetsiz Ses Olur mu? Türkçe Sesli Asistanlarda Güven, Beğeni ve Cinsiyet Algısı
Beril Türkoğlu, Beril Boyacı, Elif Hasar ve Nilay Arıel
Yapay zekâ, gündelik hayatın pek çok alanına hızla entegre olurken, sesli asistanların kullanım biçimleri ve bu araçlara dair algılar da giderek daha fazla araştırma konusu haline gelmiştir. Özellikle sesli asistanlarda kullanılan seslerin cinsiyeti, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının yeniden üretimi açısından eleştirel bir sorgulamayı gerektirmektedir. Kadın ve erkek olarak kodlanmış seslerin çoğunlukla geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirdiği bulunurken, bu döngüyü kırmak adına son yıllarda "cinsiyeti muğlak" seslere yönelik çalışmalar ön plana çıkmıştır. Ancak bu tür seslerin Türkçe örnekleri ve bu bağlamda yürütülen deneysel çalışmalar oldukça sınırlıdır.
Bu çalışma, sesli asistanlarda kullanılan sesin cinsiyeti (kadın, erkek, cinsiyeti muğlak) ve içerik türünün (feminen, maskülen, nötr), katılımcıların (kadın, erkek) değerlendirmeleri üzerindeki etkisini

incelemektedir. Araştırmanın ilk aşamasında, Türkçe'de cinsiyeti muğlak bir ses belirlemek amacıyla 88 kişinin katıldığı bir pilot çalışma yürütülmüş; ses frekans aralıkları GoogleWavenet aracılığıyla oluşturulmuş ve en beğenilen ses, ana çalışmada kullanılmak üzere seçilmiştir. Ana çalışmaya 359 kişi uygun örnekleme ile çevrim içi olarak katılmış; katılımcılar üç farklı ses (kadın, erkek, cinsiyeti muğlak) ve üç farklı içerikten (aşk, uçaklar, kaktüsler) birine rastgele atanmıştır.
2x3x3 gruplararası varyans analizine göre; içerik türü, güvenilirlik algısı üzerinde anlamlı fark yaratmaktadır. Uçaklarla ilgili maskülen içerik, aşk temasına kıyasla daha fazla güven uyandırmaktadır. Katılımcılar, kaktüs içeriğini kadın sesinden dinlediklerinde daha güvenilir bulmaktadır. Erkek sesiyle sunulan uçak içeriği, aşk içeriğine göre daha güvenilir bulunurken; cinsiyeti muğlak ses için de uçak içeriği, kaktüse göre daha güven verici algılanmaktadır. Cinsiyetler arası karşılaştırmalarda ise kadın katılımcılar, erkek sesli asistanlara daha fazla güven duymaktadır. Güvenirlik açısından kadın ve cinsiyeti muğlak ses arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir.
Beğenilirlik bağlamında, kadın sesli asistanlar hem erkek hem de cinsiyeti muğlak seslere göre daha çok sevilmiştir. İçerik etkisi anlamlı olsa da, gruplar arası farklar sınırlıdır. Ancak erkek sesinden dinlenen uçak içeriği, diğer içerik türlerine kıyasla daha yüksek beğeni almıştır. Bulgulara göre uçaklara dair içerik daha bilimsel algılandığından yine kalıp yargısal olarak erkek seslerinin beğenisini ve güvenini artırmıştır. Cinsiyeti muğlak seslerin içeriklerine bakıldığında anlamlı farklar görülmezken bu, gelecek çalışmaların farklı metin içerikleriyle bu etkiyi yeniden test etmesi açısından önem taşımaktadır.

"Estetikten Eşitsizliğe: Sanat Alanında Toplumsal Cinsiyet Temelli Engeller"
Suzan Ceylan Batur ve Buse Çam
Bu çalışma, çağdaş sanat alanında kadın sanatçıların ve kültür-sanat alanında çalışan profesyonellerin karşılaştığı toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri Türkiye bağlamında ele almaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu çalışmada, sanat dünyasında estetik ve özgürlük söylemleriyle çelişen cinsiyetçi yapılar ortaya konulmuştur.
Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilen veriler, beş ana tema altında analiz edilmiştir: (1) kariyer ilerlemesinde ayrımcılık, (2) sanatsal mekânlara erişimde eşitsizlik, (3) sanat eserlerinin değerlemesinde toplumsal cinsiyet yanlılığı, (4) cinsiyet temelli yıldırma ve dışlama deneyimleri, (5) anneliğin sanatsal kariyere etkisi. Katılımcılar, kadın sanatçıların üretimlerinin sıklıkla küçültücü biçimlerde tanımlandığını, profesyonel çevrelerden dışlandıklarını ve erkek sanatçılarla eşit koşullarda değerlendirilmediklerini ifade etmiştir.
Sanat dünyasında yüzeydeki kapsayıcı söylemlere rağmen, ataerkil normların ve informal "erkekler kulübü" yapılarının hâlâ etkili olduğu görülmüştür. Türkiye özelinde, kadınlara atfedilen bakım sorumlulukları ve geleneksel cinsiyet rolleri, kadın sanatçıların üretkenliklerinin sorgulanmasına neden olmakta; annelik ise sıklıkla bir "engel" olarak algılanmaktadır.
Bu çalışma, feminist kuram ve sosyal psikoloji perspektifinden yola çıkarak sanatın üretim, değerleme ve temsil süreçlerinde toplumsal cinsiyetin nasıl yapılandırıldığını tartışmaktadır. Bulgular, sanat dünyasında sembolik güç ilişkilerinin kadınların görünürlüğünü nasıl sınırladığını ve kariyer gelişimlerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır.
Sonuç bölümünde, eşitlikçi bir sanat ortamı için önerilen yapısal ve kültürel reformlara yer verilmiştir. Kadın sanatçılar için destekleyici mentorluk mekanizmalarının geliştirilmesi, şeffaf değerlendirme kriterlerinin benimsenmesi ve bakım emeğini gözeten kurumsal politikaların hayata geçirilmesi, sanat dünyasında toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek açısından kritik önemdedir.

"Toplumsal Cinsiyetin Gölgesinde Çevreci Davranışlar: Cinsiyet Tehdidinin Rolü"
Leman Korkmaz ve İlke Candar
Çevreci davranışlar genellikle kadınlar tarafından daha sık sergilenmekte ve kadınsı/ feminen özelliklerle ilişkilendirilmektedir. Buna ek olarak, bireyin karşı cinsiyete özgü özelliklere sahip olduğu ya da bu şekilde davrandığına dair geri bildirim aldığı durumlarda ortaya çıkan cinsiyet tehdidi gibi sosyal bağlamlar da çevreci davranışlara katılımı etkileyebilmektedir. Cinsiyet tehdidi özellikle erkeklerde daha belirgin olup, erkeklerin bazı davranışlardan uzak durmasına (disengagement) ya da erkeksi algılanan davranışlara yönelmesine (compensatory masculinity) neden olabilmektedir. Bu araştırma kapsamında, farklı çevreci davranışların ne ölçüde kadınsı veya erkeksi algılandığı (Çalışma

1) ve cinsiyet tehdidi ile bireylerin maskülenlik/feminenlik düzeylerinin, çevreci davranışlara yönelik niyet (Çalışma 2) ve seçimler (Çalışma 3) üzerindeki etkileşimli etkisi incelenmiştir.
Birinci çalışmada (N = 348; 220 kadın, 128 erkek), katılımcılardan çeşitli çevreci davranışların kadınlar (kadınsı) ve erkekler (erkeksi) tarafından ne derece sergilendiğini değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgular, kolektif hareketler, tüketici davranışları ve ev aletlerinin kullanımı kategorilerinin daha çok kadınlarla; enerji tasarrufu kategorisinin ise erkeklerle ilişkilendirildiğini göstermiştir. Ulaşım ve su tasarrufu kategorileri ise cinsiyetten bağımsız olarak algılanmıştır.
İkinci çalışmada (N = 390; 276 kadın, 114 erkek), katılımcılara Bem Cinsiyet Rolü Envanteri uygulanmış; ardından cinsiyet tehdidi uygulanan deney grubuna, karşı cinsiyetteki kişilere benzer özelliklere sahip oldukları, kontrol grubuna ise kendi cinsiyetlerindeki kişilere benzer özellikler taşıdıkları yönünde geri bildirim verilmiştir. Cinsiyet tehdidi kadın katılımcılar üzerinde anlamlı bir etki yaratmazken, erkeklerde farklı örüntüler gözlenmiştir. Erkek katılımcılarda, kontrol koşulunda feminenlik düzeyi arttıkça maskülen çevreci davranışlara yönelik niyet de artarken, tehdit koşulunda feminenliğin bu etkisi ortadan kalkmıştır. Bu bulgu, cinsiyet tehdidinin bazı bireylerde olumlu davranışları azaltabileceğine (disengagement) işaret etmektedir. Etkileşim deseninin diğer bir yorumuna göre ise, feminenlik düzeyi yüksek erkeklerde tehdit ve kontrol koşulları arasında fark gözlenmezken; feminenlik düzeyi düşük erkeklerin, tehdit koşulunda kontrol koşuluna kıyasla daha yüksek düzeyde maskülen çevreci davranış niyeti beyan ettiği yönündedir. Bu durum, cinsiyet tehdidinin bazı erkeklerde toplumsal cinsiyet normlarını telafi etme yönünde tepkilere neden olabileceğini göstermektedir.
Üçüncü çalışmada benzer bir deneysel tasarım izlenmiş; ancak bu kez katılımcılardan kendileri adına dört farklı çevre kampanyasından birine bağış yönlendirmeleri istenmiştir. Erkeksi (enerji tasarrufu, ısı yalıtımı) ve kadınsı (çevre dostu ürünler satın almak ve çamaşır/ bulaşık makinesini doluyken çalıştırmak) olarak sınıflanan kampanyalar, birinci çalışmanın bulgularına dayalı olarak belirlenmiştir. Bu çalışma için 300'ün üzerinde katılımcıdan veri toplanmış olup analiz süreci devam etmektedir.
Bu araştırma, çevreci davranışların cinsiyet, toplumsal cinsiyet normları ve cinsiyet tehdidi gibi değişkenlerin etkileşimiyle şekillendiğini göstermektedir. Bulgular, çevreci davranışlara yönelik politikaların toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmasının önemine dikkat çekmektedir.

"Medyada Kadına Yönelik Partner Şiddetinin Temsili: Namus Kültürü Bağlamında Bir İnceleme"

Gülçin Akbaş ve Suzan Ceylan Batur

Bu çalışma, Türkiye'de namus temelli kadına yönelik partner şiddetinin medyada nasıl temsil edildiğini incelemekte; özellikle partner kaynaklı kadın cinayetlerine odaklanmaktadır. Türkiye'nin namus kültürüyle şekillenmiş toplumsal yapısı ve artan partner şiddeti oranları göz önünde bulundurularak, araştırma kapsamında kadına yönelik şiddetin medyada nasıl sunulduğu, suç ve sorumluluğun nasıl dağıtıldığı ve namus kavramı etrafında şekillenen kültürel normların gazete haberlerinde nasıl çerçevelendiği analiz edilmiştir.
Toplumsal tutumların oluşumunda önemli bir rol oynayan medya, çoğu zaman şiddeti kökensel nedenlerinden soyutlayarak, mağdura yönelik dolaylı suçlamalar içeren ve faili meşrulaştıran anlatılarla sunabilmektedir. Alan yazındaki bulgular, medyanın kadına yönelik partner şiddetini sistemik bir olgu yerine münferit olaylar olarak aktardığını ve böylece kültürel olarak kabul gören normlar çerçevesinde şiddetin olağanlaştırıldığını göstermektedir. Bu tür temsiller, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretmekte ve mağdurların destek arama davranışlarını engelleyerek, kadına yönelik şiddetle mücadeleye yönelik toplumsal çabaları zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu araştırma, partner şiddeti sonucu gerçekleşen kadın cinayetlerinin Türk basınında nasıl temsil edildiğini, özellikle kadın cinselliği üzerinde denetimi ve erkek egemenliğini esas alan namus kültürünün bu temsillerdeki yansımasını incelemektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının baskın olduğu namus kültürlerinde, medya temsilleri sıklıkla şiddeti "namusu koruma" aracı olarak meşrulaştıran ataerkil anlatıları pekiştirebilmektedir.
Çalışmada, 2008–2023 yılları arasında Türkiye'de gerçekleşen kadın cinayetlerine ilişkin haberlerin nicel, içerik, söylem ve çerçeve analizleri uygulanmıştır. Anıt Sayaç (anitsayac.com) adlı dijital veri tabanından elde edilen 1559 cinayet vakası; mağdur ve failin demografik özellikleri, aralarındaki ilişki, cinayet gerekçeleri ve hukuki sonuçlar açısından incelenmiştir. Ayrıca vakalara dair medya

haberleri üzerinden olayların işlendiği bağlam ve kullanılan anlatı kalıpları detaylı biçimde analiz edilmiştir.
Bulgular, medyanın partner şiddetini sıklıkla münferit çatışmalar bağlamında sunduğunu ve namus temelli gerekçeleri öne çıkararak, şiddeti namusa yönelik tehditlere verilen tepki olarak meşrulaştırdığını dolayısıyla, şiddetin sistemik doğasını görünmez kıldığını ve toplumsal farkındalığı engellediğini göstermiştir. Medyanın fail odaklı söylemlerden uzaklaşarak, kültürel kökenlere işaret eden ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulayan bir yaklaşım benimsemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular, medya kuruluşlarının daha etik ve sorumlu bir yayıncılık anlayışı geliştirmesi ve namus temelli şiddeti besleyen kültürel değerlerle mücadele için kamu otoriteleri, politika yapıcılar ve sivil toplum aktörleriyle iş birliği içinde hareket etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

"Seyirci Müdahalesi Alan Yazınında Kadına Yönelik Erkek Şiddetinin Gecikmiş Görünürlüğü ve Şiddete Tanık Olanların Müdahalesini Belirleyen Sosyal Psikolojik Etkenler"**
Ezgi Türkçelik Türkel ve Nuray Sakallı
Araştırmalar, kadınlara yönelik erkek şiddetinin (KYEŞ) çoğunlukla şiddete maruz bırakılanların sosyal çevresi tarafından bilindiğini ya da bu şiddet olaylarının bir kısmının üçüncü kişilerin varlığında gerçekleştiğini göstermektedir. Ancak bu olaylara tanık olan bireyler, çoğu zaman müdahale etmekte ya da durumu yetkililere bildirmekte tereddüt etmektedir.
Acil ve/veya yardım gerektiren durumlarda üçüncü kişilerin (seyircilerin) davranışları, sosyal psikoloji alan yazınında uzun bir araştırma geçmişine sahiptir. Burada özellikle dikkat çeken, seyirci müdahalesi çalışmalarının başlamasına neden olan olayın ciddi bir KYEŞ vakası olmasına rağmen, bu bağlamda geliştirilen klasik seyirci müdahalesi modellerinin KYEŞ odağında test edilmemiş olmasıdır. Erken dönem çalışmalarda araştırmacılar, daha çok genel yardım davranışını etkileyen faktörlere odaklanmıştır. Ancak kadın hareketinin yükselişi ve KYEŞ'nin bir sorun olarak gündeme getirilmesiyle birlikte bu bağlamda yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir.
Son 20 yılda, KYEŞ bağlamında seyirci müdahalesine yönelik artan bir ilgi söz konusudur. Bu çalışmaların büyük bir kısmı ABD üniversite kampüslerinde yaşanan cinsel şiddet vakalarına odaklanmaktadır. Türkiye bağlamında ise, bu konuda yapılmış çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Oysa tanık olanların müdahalesini Türkiye bağlamında incelemek, şiddeti çevreleyen sosyal ve kültürel bağlamların farklılığı açısından oldukça önemlidir.
Bu çalışmada, araştırmacılar seyirci modeli değişkenlerinin (seyirci öz-yeterliliği, hissedilen kişisel sorumluluk), algılanan bağlamsal değişkenlerin (algılanan akran normları ve bildirim yapılan kurumların algılanan etkililiği), seyirci özelliklerinin (cinsiyet ve geçmiş müdahale deneyimleri), üniversite bağlamında gerçekleşen KYEŞ olaylarına müdahale etme niyeti üzerindeki rolünü araştırarak alan yazındaki boşluğu doldurmayı amaçlamıştır.
Bu amaçla iki çalışma yürütülmüştür. Öncelikle, seyirci müdahalesini KYEŞ bağlamında incelemek için Türkçe'de bir ölçek bulunmadığından, Çalışma 1'de (N= 500) her bir çalışma değişkeni için ölçekler geliştirilmiş ve bunların geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Çalışma 2'de (N = 543) ise çalışmanın hipotezleri test edilmiştir. Seyirci özellikleri, algılanan bağlamsal değişkenler ve seyirci modeli değişkenlerinin seyircilerin müdahale etme niyetleri ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. Hiyerarşik regresyon analizine göre, seyirci modeli değişkenleri, seyircilerin müdahale etme niyetlerini yordamada algılanan bağlamsal değişkenler ve seyirci özelliklerinin ötesinde anlamlı varyans açıklamaktadır. Nihai modelde, cinsiyet, hissedilen kişisel sorumluluk ve seyirci öz-yeterliliği, tanıkların müdahale etme niyetleri ile anlamlı olarak ilişkili bulunan önemli faktörlerdir.
Çalışmanın bulguları, şiddetten arınmış bir üniversite kültürü oluşturmak için müdahale programları geliştirmek amacıyla kullanılabilir. Mevcut çalışmanın, önleme çabalarında şiddete tanıklık eden kişilerin rollerine dikkat çekmesi ve olası güvenli seyirci müdahale davranışlarının uygulanabilirliği konusundaki tartışmaların yolunu açması umulmaktadır.
**"Cinsiyetsiz Ses Olur mu? Türkçe Sesli Asistanlarda Güven, Beğeni ve Cinsiyet Algısı" ile "Toplumsal Cinsiyetin Gölgesinde Çevreci Davranışlar: Cinsiyet Tehdidinin Rolü" başlıklı çalışmalar, ilgili üniversitelerin Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimi tarafından desteklenmiştir.*

***"Seyirci Müdahalesi Alan Yazınında Kadına Yönelik Erkek Şiddetinin Gecikmiş Görünürlüğü ve Şiddete Tanık Olanların Müdahalesini Belirleyen Sosyal Psikolojik Etkenler" başlıklı panel Ezgi Türkçelik Türkel'in doktora tezi kapsamında yapılmıştır.*

30014- Gelişim Psikolojisi

Panel-27: Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Çocuk Ve Ergenlerin Sosyal ve Duygusal Gelişimi Üzerindeki Etkileri*

Panel Başkanı: Aysun Doğan[1]

Panelistler: Ezgi Aydoğdu Sözen[2], Sibel Kazak Berument, Aysun Doğan, Başak Şahin Acar ve Deniz Tahiroğlu, Sevgi Tunay Aytekin[3], Aysun Doğan, Sibel Kazak Berument, Deniz Tahiroğlu ve Başak Şahin Acar, Fatma Betül Abut[4], Başak Şahin Acar, Sibel Kazak Berument, Aysun Doğan ve Deniz Tahiroğlu, İlayda Çalışkan Demirbaş[4], Sibel Kazak Berument, Aysun Doğan, Başak Şahin Acar ve Deniz Tahiroğlu, Rana Durmuş[5], Sibel Kazak Berument, Başak Şahin Acar, Aysun Doğan ve Deniz Tahiroğlu

[1]Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, İzmir

[2]Herhangi bir kurumda çalışmıyor,

[3]Ufuk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara

[4]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara

Panel Özeti

Bu panelde "Ebeveynlik Tutumlarının ve Ebeveyn-Çocuk İletişim Özelliklerinin Çocuk ve Ergen Gelişimine Etkisi" başlıklı TÜBİTAK projesinin sonuçlarından bazılarını içeren sunumlar yer almaktadır. Bu projenin temel amacı çocuk ve ergenlerin bilişsel, sosyal, duygusal, benlik ve akademik gelişimini etkileyen aileye özgü risk faktörlerini ve koruyucu faktörleri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda 1. sınıf ile 11. sınıf arasındaki öğrencilerden bir yıl arayla iki zamanda veri toplanmıştır. Projenin 1. zaman veri toplama sürecinde (2022) 61 şehirden 6211 çocuk ve ergen ve 5988 anne; 2. zaman veri toplama sürecinde (2023) 55 şehirden 4351 çocuk ve ergen ve 3955 anneye ulaşılmıştır.

Bu panelde yer alan sunumlarda ebeveynlerin demografik yapısı (eğitim, iş, medeni durum), bireysel özellikleri (fiziksel ve ruh sağlığı, duygu düzenleme stratejileri) ve çocuk yetiştirme konusundaki tutum ve davranışlarına (aşırı korumacılık, psikolojik ve davranışsal kontrol, eğitim beklentisi, sosyalleştirme hedefleri) odaklanılmıştır. Tüm bu faktörlerin, çocuk ve ergenlerin sosyal (akran zorbalığı), duygusal (duygu düzenleme, kaygı) ve akademik (akademik ilgi) alanlardaki gelişimsel sonuçları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Panelde yer alan sunumlar çocuk ve ergenlerin farklı gelişim alanlarını etkileyen ebeveynlere ait risk faktörlerine ve koruyucu faktörlere işaret etmektedir. Özellikle annelerin yakın, sıcak ve şefkatli davranışlarının çocukların farklı gelişimsel özellikleri üzerinde koruyucu bir etkisinin olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarının çocuk ve ergenlerin farklı alanlardaki gelişimini destekleyen önleyici müdahale programlarına katkı sunması ve sosyal politikalara yön vermesi hedeflenmektedir.

"Ebeveynlerin Çocuklarının Eğitimine Dair Beklentileri ve Akademik İlgi: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Aracı Rolü"

Ezgi Aydoğdu Sözen, Sibel Kazak Berument, Aysun Doğan, Başak Şahin Acar, Deniz Tahiroğlu

Beklenti-değer teorisine (Expectancy-value theory) göre ebeveynin çocuğunun eğitimine devam etme süresine dair beklentileri çocuğun akademik başarısı ile pozitif yönde ilişkilidir. Farklı kültürel gruplarla yapılan araştırmalar ve birçok meta-analiz çalışması da bu ilişkiyi desteklemektedir. Ancak literatürde ebeveyn eğitim beklentisi ve çocuğun akademik ilgisi arasındaki ilişkiyi anlamaya dair bir eksiklik göze çarpmaktadır. Bu nedenle mevcut çalışmada annelerin çocuklarının eğitimlerine devam etme sürelerine dair beklentileri ve akademik ilgi arasındaki ilişki boylamsal olarak incelenmiştir. Ayrıca algılanan ebeveynlik davranışlarının (örn: sıcaklık, açıklayıcı akıl yürütme, karşılaştırma ve performans baskısı) bu ilişkideki aracı rolü incelenmiştir. Çalışmanın verileri bir yıl arayla iki farklı zamanda, 3. - 11. sınıfa devam eden 2981 çocuk ve ergen ($Ort_{yaş}$ = 12.46, %53 kız) ile annelerinden ($Ort_{yaş}$ = 39.06) toplanmıştır. Ebeveynler çocuklarının eğitime devam etme süresine dair beklentileri birinci zamanda belirtmişlerdir. Çocuk ve ergenler ise birinci zamanda algılanan ebeveynlik davranışları ve ikinci zamanda akademik ilgi ölçeklerini doldurmuşlardır. Anne eğitimi kontrol değişkeni olarak modele eklenmiştir. Amaçlanan model her okul seviyesi için (ilkokul, ortaokul ve lise) ayrı ayrı analiz edilmiştir. Ayrıca bu aracı modelin cinsiyetler arasında farklı olup olmadığını anlamak için her okul seviyesinde çoklu grup karşılaştırması analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçları ortaokul ve lise seviyelerinde annelerin çocuklarının eğitimlerine devam etme sürelerine dair

beklentilerinin doğrudan ve olumlu olarak ikinci zamandaki akademik ilgiyi yordadığı göstermektedir. Ayrıca lise seviyesinde sadece anne sıcaklığı, annelerin çocuklarının eğitimlerine devam etme sürelerine dair beklentileri ve akademik ilgi arasında aracı role sahipken ortaokul seviyesinde anne sıcaklığının yanı sıra açıklayıcı akıl yürütmenin de aracı rolü olduğu görülmüştür. Aracı modelin bazı değişkenlerin kesişim noktaları haricinde her üç okul seviyesinde de cinsiyete göre farklı olmadığı görülmüştür.

Araştırma bulguları annelerin eğitime dair beklentilerinin özellikle ileriki yaşlarda çocukların akademik hayatlarını şekillendirmede önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca çocukların ve ergenlerin algıladıkları olumlu ebeveynlik davranışları da bu ilişki de önemli bir role sahiptir.

"Aileden Okula Uzanan Süreçte Zorbalık: Ekolojik Bir Yaklaşım"

Sevgi Tunay Aytekin, Aysun Doğan, Sibel Kazak Berument, Deniz Tahiroğlu, Başak Şahin Acar

Akran zorbalığı, okul ortamında sıklıkla karşılaşılan ve evrensel olarak çocuk ve ergenlerin gelişimini olumsuz etkileyen bir problemdir. Zorbalık davranışının saldırganlıktan ayrışabilmesi için taraflar arasında güç dengesizliğinin bulunması, davranışın bilinçli şekilde zarar verme amacı taşıması ve tekrarlılık göstermesi gerekmektedir. Zorbalık, özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde sosyal ilişkilerin yoğunluk kazandığı bir dönemde ortaya çıkmakta ve bireyin psikolojik sağlığını, sosyo-duygusal gelişimini ve akademik başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle akran zorbalığı davranışlarının temelini oluşturan süreçlerin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada, olumlu ve olumsuz ebeveynlik özellikleri ile akran zorbalığı yapma ve maruz kalma davranışları arasındaki ilişkide okula özgü özelliklerin rolü incelenmiştir. Araştırmaya 3. - 11. sınıf arasında öğrenim gören 3280 öğrenci (*Ort.*= 13.35, *SS*= 2.49) katılmıştır. Öğrenciler demografik bilgi formu, çocuk ve ergenler için okula bağlanma ölçeği, ebeveyn kabul-red ölçeği, aşırı korumacılık ölçeği, öğrenciler için mizaç ölçeği ve akran zorbalığı ölçeğini doldurmuşlardır. Öğrencilerden bir yıl sonra yeniden veri toplanmıştır. Zorbalık yapma alt boyutu için yapılan yapısal eşitlik analizine göre, olumsuz ebeveynlik faktörlerinin okul faktörleri aracılığıyla ikinci zamandaki zorbalık davranışı yapma ile dolaylı ilişkisinin anlamlı olduğu ve modeldeki değişkenlerin ikinci zamandaki zorbalık yapma varyansının %20'sini açıkladığı; olumlu ebeveynlik faktörlerinin ise okul faktörleri aracılığıyla ikinci zamandaki zorbalık davranışı yapma ile dolaylı ilişkisinin anlamlı olduğu ve modeldeki faktörlerin ikinci zamandaki zorbalık davranışı yapma varyansının %19'unu açıkladığı gözlenmiştir. Zorbalık davranışına maruz kalma alt boyutu için yapılan yapısal eşitlik analizine göre, olumsuz ebeveynlik faktörleri ile ikinci zamandaki zorbalık davranışına maruz kalma arasındaki doğrudan ilişki anlamlıdır ve modeldeki faktörlerin ikinci zamandaki zorbalığa maruz kalma varyansının %22'sini açıkladığı gözlenmiştir. Son olarak, olumlu ebeveynlik faktörleri ile ikinci zamandaki zorbalık davranışına maruz kalma arasındaki doğrudan ilişki anlamlı değildir ancak modeldeki faktörlerin ikinci zamandaki zorbalığa maruz kalma varyansının %22'sini açıkladığı gözlenmiştir. Sonuç olarak, olumsuz ebeveynlik davranışlarının çocukların hem bir yıl sonraki zorbalık yapma davranışlarıyla hem de zorbalık davranışına maruz kalmalarıyla doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, ebeveyni tarafından reddedilen veya evde olumsuz tutumlarla karşılaşan çocukların bu etkileşimi izleyerek saldırgan davranışlara yönelmesinin olası olduğunu gösteren bulgular ile tutarlıdır. Benzer şekilde alanyazında ebeveyni reddedici davranan çocukların zorbalığa maruz kalma olasılıklarının fazla olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.

"Ebeveynlik Davranışlarının Çocuk ve Ergenlerde Üzüntü Yönetimi Üzerindeki Etkisi"

Fatma Betül Abut, Başak Şahin Acar, Sibel Kazak Berument, Aysun Doğan, Deniz Tahiroğlu

Çocuk ve ergenlerde duygu düzenleme becerilerinin sosyal, duygusal ve bilişsel alanlarda önemli gelişimsel çıktılarla ilişkili olduğu bilinmektedir. Küçük yaşlardan itibaren kazanılan bu beceriler yaşla birlikte farklılık göstermektedir. Duygu düzenleme stratejilerini ve etkin kullanım yöntemlerini etkileyen etmenlerden biri de ailesel faktörlerdir. Çocukların büyüdükleri aile ortamında maruz kaldıkları ebeveynlik uygulamalarının çocuk ve ergenlerde duygu düzenleme gelişimi üzerinde önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, destekleyici ebeveynlik tutumlarının çocukların duygu düzenlemelerini kolaylaştırıcı, öte yandan katı ve tutarsız ebeveynliğin ise duygu düzenleme üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu gösterilmiştir. Bu araştırmanın amacı ebeveynlik davranışlarının çocuk ve ergenlerin duygu düzenleme stratejilerinden üzüntü yönetimi üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma

için 1. sınıftan 11. sınıfa kadar her sınıf düzeyinden öğrencilerden veri toplanmış olup örneklemin %52'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Ölçümleri bir yıl arayla tekrarlanmış ve analizlere her iki ölçümü de tamamlayan 4259 çocuk ve ergen ($Ort_{yaş}$ = 12,35, *SS* = 2,55) dahil edilmiştir. Öğrencilere demografik bilgi formu, çocuklar için üzüntü yönetimi ölçeği ve ebeveyn davranışlarıyla ilgili ölçekler uygulanmıştır. Sonuçlar, üzüntü yönetiminin üç alt ölçeği olan duygu düzenleme ile başa çıkma, düzensiz ifade ve engelleme faktörleri için ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde ayrı ayrı yorumlanmıştır. Buna göre, ilkokul öğrencilerinde, annenin sıcaklık/şefkat düzeyinin çocuk ve ergenlerde duygu düzenleme ile baş etme düzeylerini olumlu yordadığı, annenin psikolojik kontrol tutumlarının ise çocukların duygu düzenleme ile başa çıkmalarını azaltırken düzensiz ifade kullanımlarını pozitif yönde yordadığı saptanmıştır. Ortaokul öğrencilerinde, annenin sıcaklık/şefkat düzeyinin çocuk ve ergenlerde duygu düzenleme ile baş etmelerini artırırken, engelleme ve düzensiz ifade kullanımlarını azalttığı bulgulanmıştır. Ek olarak, ortaokul öğrencilerinin annelerinden algıladıkları reddetme düzeyinin düzensiz ifade kullanımını, psikolojik kontrol tutumlarının ise engelleme ve düzensiz ifade kullanımlarını artırdığı bulunmuştur. Lise öğrencilerinde, annenin sıcaklık/şefkat düzeyinin çocuk ve ergenlerde duygu düzenleme ile baş etmelerini, annenin psikolojik kontrol düzeylerinin ise çocukların düzensiz ifade kullanımını pozitif yönde yordadığı saptanmıştır. Sonuçlar, ebeveynlik davranışlarının farklı okul düzeylerinde farklı etkileri olabileceğini göstermektedir. Bulguların okul ve aile temelli müdahalelerde ebeveynlik tutumları ile çocuk ve ergenlerin duygu düzenleme stratejileri bağlamında alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

"Annelerin Sosyalleştirme Hedefleri ve Çocuk ve Ergenlerin Kaygısı arasındaki İlişki: Algılanan Ebeveynlik Davranışlarının Aracı Rolü ve Mizacın Düzenleyici Etkisi"

İlayda Çalışkan Demirbaş, Sibel Kazak Berument, Aysun Doğan, Başak Şahin Acar, Deniz Tahiroğlu

Kaygı, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde en sık gözlenen psikopatolojilerden biridir ve pek çok olumsuz gelişimsel sonuçla ilişkilidir. Araştırmalar, kaygının en önemli yordayıcılarından birisinin ebeveyn davranışları olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, ebeveynlerin özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçları etrafında şekillenen sosyalleştirme hedefleri, çocuklarına yönelik davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu çalışma, annelerin bireysel psikolojik özerklik ve hiyerarşik ilişkisellik hedeflerinin çocuk ve ergenlerin kaygısıyla boylamsal ilişkilerini ve algılanan ebeveynlik davranışlarının aracı rolüyle birlikte incelemeyi amaçlamaktadır. Çocuklar mizaç özelliklerine bağlı olarak, ebeveynlerinin davranışlarından farklı şekillerde etkilenebilmektedir. Çalışmanın diğer amacı çocuğun mizacının, algılanan ebeveynlik davranışları ile çocukların kaygı arasındaki ilişkide düzenleyici rolünü incelemektir. Bu araştırmaya toplam 3170 1. - 11. sınıf öğrencisi çocuk ve ergen ($Ort_{yaş}$= 12,08, SS = 3,03, %52,4 kız) ve anneleri ($Ort_{yaş}$= 38,00, SS= 5,65) katılmıştır. Veriler bir yıl arayla iki zamanda toplanmıştır. Çocuğun kaygısı, mizacı ve annenin sosyalleştirme hedeflerine dair ölçümler annelerden alınırken, annenin ebeveynlik davranışlarıyla ilgili ölçümler çocuk ve ergenler tarafından tamamlanmıştır. Veriler ilkokul, ortaokul ve lise için ayrı modellerle yol analizi kullanılarak test edilmiştir. Çocuğun cinsiyeti kontrol değişkeni olarak alınmıştır. Modeller veri ile uyum göstermiş ve modellerdeki değişkenler çocuk ve ergenlerin kaygısındaki varyansın ilkokul, ortaokul ve lise dönemleri için sırasıyla %17, %20 ve %21,5'ini açıklamıştır. Sonuçlar, ortaokul dönemindeki çocuklar için anneden algılanan ebeveyn davranışlarının annelerin sosyalleştirme hedefleri ile çocukların kaygısı arasındaki aracı rolünü desteklemiştir. Buna göre, annelerin bireysel psikolojik özerklik inanışlarının yüksek olması, çocukların algıladığı ebeveyn sıcaklığının daha yüksek olması üzerinden çocukların kaygılarının daha düşük olmasıyla ilişkilidir. Ayrıca, annelerin hiyerarşik ilişkisellik inanışlarının yüksek olması çocukların daha yüksek aşırı korumacılık davranışı algılaması ve böylece kaygılarının daha yüksek düzeyde olmasıyla bağlantılıdır. İlkokul ve lise dönemlerinde ise annelerin sosyalleştirme hedefleri ile ebeveynlik davranışları arasında anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. İlkokul dönemi için annelerin bireysel psikolojik özerklik hedeflerinin yüksek olması anneden algılanan sıcaklığın daha yüksek, reddin daha düşük olmasıyla ilişkiliyken; annelerin hiyerarşik ilişkisellik hedefleri anneden algılanan sıcaklığın daha düşük, reddin daha yüksek olmasıyla bağlantılıdır. Lise dönemi için ise, annelerin bireysel psikolojik özerklik hedefleri anneden algılanan aşırı korumacılığın daha düşük olmasıyla, hiyerarşik ilişkisellik hedefleri ise daha yüksek olmasıyla ilişkilidir. Son olarak, tüm okul seviyelerinde kızların ve olumsuz duygulanımı daha yüksek olan

çocukların kaygı seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte olumsuz duygulanımın düzenleyici rolü hiçbir modelde anlamlı bulunamamıştır.

"Algılanan Ebeveyn Davranışları ile Çocuğun Dışa Yönelim Problemleri Arasındaki Çift Yönlü İlişkiler: Çapraz Gecikmeli Panel Analizi"

Rana Durmuş, Sibel Kazak Berument, Başak Şahin Acar, Aysun Doğan, Deniz Tahiroğlu

Ebeveyn davranışlarının çocukların dışa yönelim problemlerinin üzerinde etkili olduğu bilinse de, bu etki tek yönlü değildir. Çocukların saldırgan, zorlayıcı ve kural bozucu davranışları da ebeveynlerin onlara yönelik pratiklerini etkilemektedir. Bu araştırmaya 3.182 anne ve 7–18 yaşları arasındaki çocukları katılmıştır. Veriler, birer yıl arayla iki zaman diliminde toplanmıştır. Her iki zamanda anneler, çocuklarının dışa yönelim problemleri hakkında bilgi vermiş; çocuklar ise anne babalarına yönelik algılanan ebeveynlik davranışlarını bildirmiştir. Bu davranışlar arasında sıcaklık/şefkat, ayrışmamış reddetme, ihmal, düşmanlık, açıklayıcı akıl yürütme ve karşılaştırma yer almaktadır. Ebeveyn davranışları ile çocukların dışa yönelim problemleri arasındaki çift yönlü ilişkileri incelemek amacıyla çapraz gecikmeli panel analizleri uygulanmıştır. Anne ve baba davranışlarına yönelik ayrı modeller test edilmiştir. Ayrıca, analizler çocukların okul düzeylerine ve cinsiyetlerine göre ayrı ayrı yürütülmüştür. İlkokul düzeyinde, baba düşmanlığı erkek çocukların dışa yönelim davranışlarıyla pozitif ilişkili bulunurken, diğer ebeveynlik davranışları anlamlı bir etki göstermemiştir. Ancak, çocukların ilk zamandaki dışa yönelim problemleri, bir yıl sonraki ebeveyn davranışlarını etkilemiştir. Kızlarda dışa yönelim problemleri, anneden algılanan karşılaştırma ve reddetmeyle; erkeklerde ise ebeveyn reddi ve baba düşmanlığı ile pozitif, şefkat ile negatif ilişkili bulunmuştur. Kızların dışa yönelim problemleri ile babadan algılanan ebeveynlik davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ortaokul düzeyinde, anneden algılanan reddetme ve karşılaştırma, kızların bir yıl sonraki dışa yönelim problemleri ile pozitif ilişkilidir. Ayrıca, çocukların dışa yönelim problemleri ebeveyn reddi, ihmal, düşmanlık ve karşılaştırma ile pozitif; anneden algılanan açıklayıcı akıl yürütme ve sıcaklık/şefkati ile negatif ilişkilidir. Lise düzeyinde, erkeklerin dışa yönelim problemleri ile annelik davranışları; kızların dışa yönelim problemleri ile babalık davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak kızlarda dışa yönelim problemleri, anneden algılanan karşılaştırma ile pozitif; sıcaklık/şefkat ve açıklayıcı akıl yürütme ile negatif ilişkili bulunmuştur. Erkek a ise, baba reddi dışa yönelim davranışlarını öngören önemli bir faktör olmuştur. Araştırma bulguları, ebeveynlik davranışları ile çocukların dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkilerin hem gelişim dönemine hem de çocuğun cinsiyetine göre anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır. İlkokul döneminde ebeveyn davranışlarının dışa yönelim davranışlarını öngörme gücü sınırlı olsa da, ebeveyn davranışlarının çocukların problem davranışlarından zamanla etkilenerek değiştiği görülmektedir; bu durum, küçük yaştaki çocuk davranışlarının ebeveynlik üzerinde şekillendirici bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Ortaokul döneminde ise özellikle anneden algılanan reddetme ve karşılaştırma, kız çocuklarında dışa yönelim problemlerini artırmakta; çocukların davranış problemleri ise hem anne hem babadan algılanan olumsuz ebeveynlik davranışları ile pozitif, olumlu ebeveynlik davranışları ile negatif ilişkilidir. Bu, ön ergenlik dönemindeki çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkinin karşılıklı olarak daha hassas ve çatışmalı bir yapıya bürünebileceğine işaret etmektedir. Lise döneminde, cinsiyetler arasında ebeveynlik etkilerinin daha belirgin ayrıştığı görülmektedir: kızlar anneden gelen şefkat eksikliği ve karşılaştırıcı davranışlara karşı daha duyarlıyken, erkekler için babadan algılanan reddetme en belirgin risk faktörü olarak öne çıkmaktadır.

**TÜBİTAK 1003 projesi, Proje Başlığı: 'Ebeveynlik Tutumlarının ve Ebeveyn-Çocuk İletişim Özelliklerinin Çocuk ve Ergen Gelişimine Etkisi' Proje No: 118K033, 118K034, 118K035*

30034- Klinik Psikoloji
Panel-29: Afetler, Müdahaleler ve Bellek: Türk Psikologlar Derneği'nin Travma Alanında 25 Yılı
Panel Başkanı: Melikenaz Yalçın[1]
Panelistler: Nuray Karancı[2] ve Serkan Özgün[3], Deniz Eryılmaz[4], Zeynep Tüzün[5], Dünya Polat, Zeynep Şeker[6]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Çanakkale Türk Psikologlar Derneği
[2]TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara
[3]Bude Psikoterapi Merkezi, Özyeğin Üniversitesi, İstanbul
[4]İzmir de Yaşam Atölyesi Danışma Merkezi, İzmir
[5]Hacettepe Üniversitesi, Ankara
[6]Metta Psikoterapi

Panel Özeti
Bu panelde, Türk Psikologlar Derneği'nin 1999 Gölcük Depremi'nden 2023 Kahramanmaraş depremlerine uzanan süreçte yürüttüğü psikososyal müdahale çalışmaları tarihsel bir çerçevede ele alınacaktır. Bu panelin amacı, dernek bünyesindeki Travma, Afet ve Kriz Birimi'nin geliştirdiği uygulamaları ve mesleki yaklaşımı görünür kılmak; bu birikimi kurumsal bir belleğe dönüştürerek yeni kuşaklara aktarmaktır.
Panel, travma alanındaki çeyrek asırlık deneyimin sadece belgelenmesi değil, aynı zamanda mesleki sorumlulukla geleceğe taşınması gerekliliğinden doğmuştur. Afetlerin arttığı ve ruh sağlığı hizmetlerine duyulan ihtiyacın görünür hale geldiği bu dönemde, geçmişten gelen bilgi ve ilkelerin paylaşılması önemli bir ihtiyaçtır.1999'dan bu yana afet ve kriz koşullarında sahaya çıkan psikologlar için eğitim, süpervizyon ve koordinasyon yapıları kurulmuş; hem afet yaşayanlarla hem de sahada görev yapan ruh sağlığı uzmanlarıyla destekleyici çalışmalar yürütülmüştür. Panelde bu müdahaleler, etik sorumluluklar ve saha deneyimleri tartışılacaktır.
Panelistler, travma alanında uzun yıllar sahada çalışmış, eğitim, planlama ve süpervizyon süreçlerinde aktif görev almış psikologlardır. Bu yönüyle panel, hem kurumsal belleği aktaran hem de sahaya dair birinci elden bilgi sunan önemli bir buluşmadır.
Panel başkanı, oturumun başında panelin gerekçesini ve genç meslektaşlara katkı hedefini paylaşacak; ardından panelistler dönemsel deneyimlerini aktaracaktır.

"1999 Gölcük Depremi ve Travma Biriminin Kurulması"
Nuray Karancı ve Serkan Özgün
Panelin ilk oturumunda, Türk Psikologlar Derneği'nin travma alanındaki kurumsal örgütlenmesinin başlangıç noktası olan 1999 Gölcük Depremi sonrasındaki süreci ele alacaktır. Depremin ardından gönüllü psikologların sahadaki müdahaleleri, etik ilkelerin oluşturulması, ilk müdahale modellerinin geliştirilmesi ve Travma, Afet ve Kriz Birimi'nin kuruluş süreci anlatılacaktır.

"Van Depremi"
Serkan Özgün
2011 Van Depremi, Türk Psikologlar Derneği Travma Birimi'nin gelişen yapısıyla daha sistemli ve koordineli müdahalelerde bulunduğu önemli afetlerden biridir. Bu sunumda, bölgede gerçekleştirilen psikososyal destek uygulamaları, yerel iş birlikleri, saha koordinasyonu, gönüllülerin eğitimi ve süpervizyon süreçleri ele alınacaktır. Ayrıca, Van Depremi deneyimi, önceki müdahalelerle kıyaslandığında ekiplerin örgütlenmesi, yerel dinamiklere uyum sağlama ve sürdürülebilir destek modelleri geliştirme açısından önemli farklılıklar içermektedir. Sunumda, bu deneyimden elde edilen dersler ışığında sahadaki zorluklar, edinilen kazanımlar ve gelecekteki müdahaleler için öneriler de paylaşılacaktır.

"Soma Maden Faciası"
Deniz Eryılmaz
2014 yılında yaşanan Soma Maden Faciası, doğal afetlerden farklı olarak insan eliyle oluşmuş kitlesel bir travmadır. Sunumda, sahada yürütülen psikososyal destek çalışmaları, maden işçisi yakınları ve toplumla kurulan temas, kurumsal dayanışma yapıları ve bu müdahalelerin etik ve duygusal yönleri

tartışılacaktır. Ayrıca, insan kaynaklı bir felaket olması nedeniyle doğal afetlerden farklı olarak ortaya çıkan saha dinamikleri ve müdahale uygulamalarındaki özgün yaklaşımlar da ele alınacaktır.

"Ankara Gar Katliamı ve Ankara Patlamaları"
Zeynep Tüzün
2015 yılında gerçekleşen Ankara Gar Katliamı ve sonrasında yaşanan diğer bombalı saldırılar, Türkiye'de kitlesel şiddet ve terör kaynaklı travmaların psikososyal müdahale alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur. İnsan eliyle yaratılan bu travma ve patlama olayları, doğal afetlerden farklı olarak saha deneyiminde özgün zorluklar ve dinamikler ortaya koymuştur. Bu sunumda, Türk Psikologlar Derneği'nin kriz sonrası hızlı ve etkili örgütlenme süreçleri, olaylara müdahalede kullanılan travma sonrası destek modelleri ve saha çalışmasının özgün zorlukları detaylı olarak ele alınacaktır. Sunum, bu tür kitlesel travmalarda psikososyal müdahalelerin etik boyutları, ekip koordinasyonu ve uzun vadeli destek mekanizmalarının önemine vurgu yapacaktır.

"Korona Virüs Enfeksiyonu Online Ruhsal Destek Programı (KORDEP) ve İzmir Depremi"
Dünya Polat
KORDEP, COVID-19 pandemisi sürecinde kırılgan gruplara yönelik telefon temelli psikososyal destek sunmak amacıyla, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü koordinasyonunda, çok paydaşlı bir yapı olarak organize edilmiştir. Türk Psikologlar Derneği'nin de aktif katılım gösterdiği bu programda; meslek örgütleri, kamu kurumları ve akademik birimler arasında iş birliği sağlanmış, gönüllü ruh sağlığı uzmanları özel bir çağrı hattı üzerinden hizmet vermiştir. Panelde, KORDEP'in kurumsal yapısı, müdahale modeli, gönüllü eğitimi süreçleri ve pandemi dönemine özgü saha zorlukları ele alınacaktır.
İzmir Depremi, COVID-19 pandemisinin devam ettiği bir dönemde gerçekleşmiş ve psikososyal müdahalelerde eş zamanlı çoklu kriz yönetimini gerektirmiştir. Bu süreçte, hâlihazırda yürütülmekte olan KORDEP organizasyonu içinde yer alan uzmanlar ve gönüllüler, İzmir'deki deprem sonrası müdahalelerde de aktif rol almıştır. Panelde, pandemi koşullarının getirdiği kısıtlamalar altında yürütülen saha çalışmaları, uzaktan ve yüz yüze destek uygulamalarının entegrasyonu, yerel paydaşlarla iş birliği ve sahadaki psikososyal ihtiyaçlara yönelik geliştirilen müdahale modelleri ele alınacaktır.

"Kahramanmaraş Depremi"
Zeynep Şeker
2023 Kahramanmaraş Depremleri, hem büyüklüğü hem de çok geniş bir coğrafyayı etkilemesi açısından Türkiye'nin en yıkıcı afetlerinden biri olmuştur. Bu sunumda, afetin ardından ortaya çıkan çoklu kriz ortamında yürütülen psikososyal müdahale süreci ele alınacaktır.
Sahanın büyüklüğü, iklim koşulları, kaynak yetersizlikleri ve erişim sorunları, müdahalenin hem gecikmeli başlamasına hem de uygulamada önemli zorluklar yaşanmasına neden olmuştur. Türk Psikologlar Derneği, sahaya geç ulaşılmış olmasına rağmen hızlıca organize olarak müdahale sürecini yapılandırmış; gönüllü yönetimi, süpervizyon, koordinasyon ve destek mekanizmalarını sahaya uyarlamıştır.
Süreç boyunca yalnızca depremi yaşayan kişilere değil, sahada görev yapan ruh sağlığı profesyonellerine yönelik bakım temelli destek sistemleri de geliştirilmiştir. Müdahalenin, ilk kriz anından uzun dönemli iyileşme hedeflerine kadar uzanan çok katmanlı yapısı, bu sunumda deneyim, zorluklar ve öğrenilen dersler çerçevesinde değerlendirilecektir.

SÖZLÜ BİLDİRİ ÖZETLERİ

1. Gün

Sözlü Bildiri Oturumu 1

10099 - Sosyal Psikoloji

Çocukluktaki Ebeveynleşme Yaşantılarının Romantik İlişkilere Yansıması: Yetişkinlerde Psikolojik Kırılganlık, Bağlanma Örüntüleri ve Partnere Yönelik Bakım Verme Davranışlarının Değerlendirilmesi*

Ecem Bakıner[1], Sena Doğruyol[1]
[1]Çağ Üniversitesi, Mersin

Giriş ve Amaç: Ebeveynleşme, çocukların aile ortamı içerisinde kendi gelişimlerine uygun olmayan düzeyde sorumluluk üstlenmesiyle gerçekleşen ve ebeveynler ile çocuklar arasında yaşanan bir tür rol değişimi olarak tanımlanmaktadır (Hooper ve Wallace, 2010). Çocukluk döneminde kişinin gelişimsel düzeyinin üzerinde roller üstlenmeye başlaması gelecekteki davranışlarını ve kişilerarası ilişkilerini etkilemektedir (Bourassa ve Allen 2010). Bu doğrultuda, mevcut araştırmanın temel amacı; çocukluk döneminde ebeveynleşme deneyimleyen bireylerin yakın ilişkilerini; bağlanma örüntüleri, partnere yönelik bakım verme davranışları ve psikolojik kırılganlıkları çerçevesinde değerlendirmektir. *Yöntem:* Mevcut araştırma; 18-69 yaş aralığında halihazırda romantik ilişkisi olan (*flört, nişanlı ve evli vb.*) 156 kadın, 104 erkek olmak üzere 260 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada, katılımcıların sosyodemografik özellikleri araştırmacılar tarafından hazırlanan "Demografik Bilgi Formu", ebeveynleşme düzeyleri "Ebeveynleşme Envanteri" (Köyden ve Uluç, 2018), bağlanma örüntüleri "Yakın İlişkide Yaşantılar Envanteri-II" (Selçuk ve ark., 2005), yakın ilişkilerde bakım verme davranışları "Yakın İlişkilerde Bakım Verme Ölçeği" (Gündoğdu-Aktürk, 2010) ve psikolojik kırılganlık düzeyleri ise "Psikolojik Kırılganlık Ölçeği" (Akın ve Eker, 2011) kullanılarak değerlendirilmiştir. *Bulgular:* Araştırmadan elde edilen bulgular; ebeveynleşme ile bakım verme arasındaki ilişkide psikolojik kırılganlığın aracı rolü olduğunu ortaya koymuştur. Dahası, kaygılı bağlanmanın partnere bakım verme davranışını anlamlı bir biçimde yordadığı, kaçıngan bağlanmanın ise bakım verme ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Çocuklukta ebeveynleşmenin bir tür duygusal ihmal olduğu (Schorr ve Goldner, 2023) göz önüne alındığında, bu konunun daha fazla ele alınmasının bireyin gelecekte kurduğu ilişkilere etkilerini değerlendirmek bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde çocuklukta ebeveynleşme deneyiminin sıklıkla görüldüğü bilinmesine rağmen, çocuklukta ebeveynleşmenin romantik ilişkiler üzerindeki etkilerini inceleyen oldukça kısıtlı araştırma olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, mevcut çalışmadan elde edilen bulguların ilgili alan yazına oldukça önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Ebeveynleşme, psikolojik kırılganlık, bakım verme davranışı, bağlanma, romantik ilişkiler

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10005 - Klinik Psikoloji

Çocukluk Çağı Travmaları ile Evlilik Doyumu İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüğünün ve Stresle Çift Olarak Baş Etmenin Aracı Rolü*

Simay Yılmaz[1,], Feryal Çam Çelikel[2], Ayşe Altan Atalay[3]**
[1]İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul
[2]Işık Üniversitesi, İstanbul
[3]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Çocukluk döneminde travmatik yaşantılara maruz kalmak, bireyin yaşamının ilerleyen dönemlerinde birçok alanda olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilen önemli bir stres kaynağı olarak görülmektedir. Mevcut alanyazında, erken dönem travmaların özellikle ilişkiler üzerindeki olumsuz yansımalarında rol oynayabilecek mekanizmaların ele alınmasında bir eksiklik bulunmaktadır. Bu doğrultuda yürütülen bu çalışmanın amacı, evli bireylerin bildirdiği evlilik doyumu ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkide, duygu düzenleme güçlükleri ve stresle çift olarak başa çıkma becerilerinin aracılık rolünü incelemektir. Bu çalışmada, çocukluk döneminde daha sık ve yoğun travmatik deneyimlere maruz kalan bireylerin daha düşük düzeyde evlilik doyumu bildirecekleri ve çocukluk çağı travmaları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide, duygu düzenleme güçlükleri ve stresle çift olarak baş etme süreçlerinin sırasıyla aracı etkisinde bulunacağı öngörülmektedir.
Yöntem: Çalışmaya kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan yaşları 18 ile 65 arasında değişen (M = 37.49, SS = 10.50) 394 evli birey dahil edilmiştir. Katılımcılar veri toplama sürecinde Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Stresle Çift Olarak Başa Çıkma Envanterini çevrimiçi ortamda doldurmuşlardır.
Bulgular: Analiz sonuçları, çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme güçlükleriyle pozitif yönde; stresle çift olarak başa çıkma düzeyleriyle negatif yönde anlamlı şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, çocukluk çağı travmaları ile evlilik doyumu arasında anlamlı ve negatif yönlü bir doğrudan ilişki bulunmuştur. Aracılık analizi sonuçlarına göre ise duygu düzenleme güçlükleri ve stresle çift olarak başa çıkma becerilerinin sırasıyla ardışık biçimde bu ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür. Bu bulgular, çocukluk döneminde yaşanan olumsuzlukların, bireylerin evlilik doyumunu hem doğrudan hem de duygu düzenleme güçlüğü ve stresle çift olarak baş etme düzeyleri üzerinden etkileyebileceğini göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, çocukluk çağı travmaları ile azalmış evlilik doyumu arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin özellikle duygu düzenleme becerileri ile stres karşısında kişinin partneriyle birlikte ortak başa çıkma süreçleri üzerinden gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Travma öyküsü olan bireylerin daha fazla duygu düzenleme güçlüğü yaşadığı ve duygu düzenleme güçlüklerinin bu bireylerde düşük duygu farkındalığı, uygun strateji kullanamama ve olumsuz duygularla dürtüsel şekilde başa çıkmaya çalışma gibi şekillerde ortaya çıkabileceği görülmektedir. Bu tarz yoğun olumsuz duygulanım barındıran dönemlerde birey, partnerinden gelen mesajları ve ihtiyaçları görme, başa çıkma sürecinde ve partneriyle birlikte hareket etme sürecinde ketlenme yaşayabilmektedir. Buradan yola çıkarak çocukluk dönemi travma öyküsü olan bireylerin stresle çift olarak başa çıkmada daha yetersiz oldukları görülmektedir. Duygu düzenleme güçlüğündeki artış, çiftlerin duygusal destek sunma ve yakınlık kurma; bununla bağlantılı olarak zorluklarla beraber baş etme becerilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Bulgular, özellikle çiftlerle çalışan terapistler için, erken dönem travmaların evlilik doyumuyla ilişkili olabileceğini ve bu ilişkinin duygu düzenleme ile çift olarak başa çıkma becerilerinin desteklenmesiyle güçlenebileceğini göstermektedir. Çalışmada kesitsel desen kullanılmış olması bir kısıtlılık olsa da çalışmanın bulgularının alanyazındaki boşluğu doldurması bakımından önemlidir. Gelecek araştırmalarda, bu ilişkilerin zaman içindeki değişimini ve kültürel bağlamdaki farklılıklarını incelemek üzere boylamsal ve kültürler arası çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.
Anahtar kelimeler: Çocukluk çağı travmaları, evlilik doyumu, duygu düzenleme güçlükleri, stresle çift olarak başa çıkma

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10073 - Klinik Psikoloji

Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Öfke ve Öfke İfade Biçimleri Üzerindeki Etkisi: Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü

Melike Guzey[1], Cihat Çelik[2]

[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

[2]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Öfke, bireyin yaşam kalitesini ve kişilerarası ilişkilerini önemli ölçüde etkileyen temel bir duygudur. Öfkenin yoğunluğu ve dışa vurum biçimleri, bireyin gelişimsel geçmişi ve psikolojik yapıları ile yakından ilişkilidir. Literatürde çocukluk çağı örselenme yaşantılarının bireyin duygu düzenleme kapasitesini olumsuz etkileyerek öfke düzeyini artırabileceği, özellikle de sağlıksız öfke ifade biçimlerini (içe yönelim, dışa yönelim) tetikleyebileceği belirtilmektedir. Jeffrey Young'ın şema kuramına göre, bu tür örselenme deneyimleri erken dönemde gelişen uyum bozucu şemaların oluşmasına neden olabilir ve bu şemalar bireyin duygu düzenleme biçimlerinde belirleyici rol oynayabilir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, çocukluk çağı örselenme yaşantılarının öfke düzeyi ve öfke ifade biçimleri üzerindeki etkisini incelemek ve bu ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların aracılık rolünü test etmektir. Araştırmanın temel hipotezi, çocukluk çağı örselenme yaşantılarının öfke düzeyi ve öfke ifade biçimleriyle pozitif yönde (öfke kontrolü hariç) ilişkili olacağı ve bu ilişkiye kopukluk/reddedilme şema alanının aracılık edeceğidir.

Yöntem: Araştırma, 13-18 yaş arası (*Ort*. = 15.06, *SS* = 1.07) ergenlerden (129 kız ve 64 erkek) oluşan bir örneklem üzerinde yürütülmüştür. Katılımcılar, Aksaray Devlet Hastanesi Ergen Psikiyatri Birimi'nden alınmıştır. Katılımcılara, Uluslararası Hastalık Sınıflaması (ICD-10) kriterlerine göre yaygın anksiyete bozukluğu, depresif bozukluk ya da karma anksiyete ve depresif bozukluk tanıları konulmuştur. Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Tüm katılımcılara ve ailelerine çalışmanın amacı da dahil olmak üzere yazılı ve sözlü bilgilendirilmiş onam verilmiş ve çalışmanın herhangi bir aşamasında istedikleri zaman çalışmadan ayrılabilecekleri belirtilmiştir. Veri toplama araçları arasında Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği ve Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 yer almaktadır. Aracı modeller, SPSS PROCESS makro (Model 4) kullanılarak analiz edilmiştir ve güven aralıkları (GA) sıfırı içermiyorsa, aracı etki anlamlı olarak değerlendirilmiştir. Standardize olmayan beta değerleri (B) ve standart hata (SH) değerleri rapor edilmiştir.

Bulgular: Korelasyon analizi, çocukluk çağı örselenme yaşantıları, kopukluk şema alanı ve öfke düzeyi ve öfke ifade biçimleri arasında pozitif yönde (öfke kontrolü hariç) anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Anlamlı korelasyonlar dikkate alınarak, dört farklı aracı model test edilmiştir. Analiz sonuçları, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile hem öfke düzeyi hem de öfke ifade biçimleri olan dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke ve kontrol altına alınan öfke arasındaki ilişkiye kopukluk/reddedilme şema alanının anlamlı olarak aracılık ettiğini ortaya koymaktadır (sırasıyla, *B* = 23, *SH* = .05, *GA*[.136, .350]; *B* = .18, *SH* = .06, *GA*[.070, .296]; *B* = .18, *SH* = .05, *GA*[.094, .292]; *B* = -.17, *SH* = .06, *GA*[-.299, -.070]).

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, çocuklukta yaşanan örselenme deneyimlerinin bireyin öfkeyi deneyimleme ve ifade etme biçimlerini anlamada önemli bir belirleyici olduğunu ve bu etkide erken dönem şemaların merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Bu sonuçlar, hem kuramsal düzeyde Young'ın şema kuramını desteklemekte hem de klinik uygulamalar için önemli çıkarımlar sunmaktadır. Özellikle duygu düzenleme güçlüğü yaşayan bireylerde erken dönem uyum bozucu şemalara odaklanan terapötik müdahalelerin öfke kontrolü açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocukluk çağı örselenme, öfke, öfke ifadesi, erken dönem uyum bozucu şemalar, aracılık analizi

10340 - Sosyal Psikoloji

Çocuklukta Ebeveynleşme: Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Perspektifinden Nitel Bir Araştırma*

Tuğçe Yavaş[1], Arzu Araz[2]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

[2]İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Aile içinde rollerin değişmesi olarak tanımlanabilecek ebeveynleşme, ebeveyn sorumluluklarının çocuk tarafından üstlenilmesini içermektedir. Aile üyelerinin görev dağılımındaki bu dengesizlik şüphesiz aile alt sistemlerinde problemlere sebep olabilmektedir. Çocukluk dönemindeki ebeveynleşme deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi ve aile ilişkileri üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla nitel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayla "Çocuklukta ebeveynleşme deneyimlerinin bireysel ve ilişkisel düzeyde etkileri nelerdir?" sorusuna yanıt aranmaktadır.
Yöntem: Araştırmaya kartopu örneklem yöntemiyle belirlenen, çocukluk döneminde (14 yaşın sonuna kadar) ebeveynleşme yaşantıları olan, en az 1 yaşayan kardeşi bulunan, 19-29 yaş aralığında 7 kadın ve 7 erkek olmak üzere toplam 14 katılımcı dahil olmuştur. Yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular katılımcılara görüşme esnasında sorulmuş, yüz yüze veya çevrimiçi gerçekleştirilen bireysel görüşmeler katılımcıların izni ve bilgisi dahilinde ses kaydına alınmıştır. Nitel çalışmadan elde edilen veriler Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) aracılığı ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Analiz sonrası belirlenen temalar çocukluk döneminde, yetişkinlik döneminde ve çocukluktan yetişkinliğe devam eden dönemde deneyimlendiği için 3 başlık altında incelenmiştir. "Yarım Kalan Çocukluk" başlığı çocukluk dönemine ait temaları içermektedir. Bu temalar; Hayatı Erteleme, Toplumsal Normlara Eleştiri ve Psikolojik Şiddet temalarıdır. Hayatı Erteleme teması ebeveynleşen çocuğun kendi ihtiyaçlarını geri plana atmasını ve kendini ailenin ihtiyaçları için feda etmesini içermektedir. Toplumsal Normlara Eleştiride çocuklukta deneyimlenen cinsiyet rollerine ve geleneksel düzendeki beklentilere eleştiri hakimdir. Psikolojik Şiddet teması çocuğun aile içindeki beklentileri karşılamak konusunda yaşadığı zorluklara vurgu yapmaktadır. Yetişkinlik dönemindeki doğurguları temsil eden "Yetişkinliğe Yansımalar" başlığındaki temalar Özerklik Mücadelesi, Kazanılmış Otorite, Özyeterlik ve Ailenin Koruyucusu Olma'dır. Özerklik Mücadelesi, çocuklukta fazlasıyla sorumluluk almış olan katılımcıların kendilerini aile üyelerinden ayrıştırmada zorlanmalarını anlatmaktadır. Kazanılmış Otorite, katılımcıların yetişkinlikte karar alıcı konuma gelmesini ve ailenin diğer üyeleri üzerinde söz sahibi olmasını işaret etmektedir. Özyeterlik teması çocukluk deneyimlerinin yetişkinlikte kazandırdığı becerileri ve kendine güveni anlatırken, Ailenin Koruyucusu Olma, aile üyelerine karşı aşırı korumacı davranmayı içermektedir. Çocuklukta başlayıp devam etmekte olan süreç ise "Çocukluktan Şimdiye" olarak adlandırılmış olup Aileye Adanan Mutluluk, Ebeveynlere Yönelik Olumsuz Duygular ve Küçük Kardeşe Düşkünlük temalarını içermektedir. Aileye Adanan Mutlulukta katılımcıların mutluluklarını, ailelerinin mutluluğuna ve onaylarına dayandırdıkları görülmektedir. Ebeveynlere Yönelik Olumsuz Duygular temasında çocukluktan gelen ve devam etmekte olan öfke ve hayal kırıklığı hakimdir. Küçük Kardeşe Düşkünlük teması, diğer kardeşlere kıyasla en küçük kardeşe yönelik yoğun ilgiyi ve sevgiyi göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Araştırmada, çocuklukta ebeveynleşmenin psikolojik şiddet, çocukluğunu yaşayamama, toplumsal eşitsizliklerle yüzleşme, kendi mutluluğunu aileye koşullama ve ebeveynlerine yönelik olumsuz düşüncelere/duygulara sebep olma gibi olumsuz sonuçları olabildiği gibi özyeterlik ve birey olma bilinci kazanma, aile içerisinde söz sahibi olma gibi olumlu sonuçları da tespit edilmiştir. Çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanıyor olmasının ebeveynleşmenin olumlu sonuçlarında etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırmada çocukluk yaşantılarına yönelik sorular, katılımcılar tarafından hatırladıkları kadarıyla cevaplandığı için çocukluk dönemi ebeveynleşme örüntülerine dair bilgiler kısıtlı olabilmektedir. Aile sistemlerinin ebeveynleşme bağlamında detaylı anlaşılabilmesi adına, aile sistemini oluşturan ebeveyn ve kardeşin de gelecek çalışmalarda katılımcı olarak dahil edilmeleri önemli görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuklukta ebeveynleşme, aile ilişkileri, yorumlayıcı fenomenolojik analiz, nitel çalışma

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10253 - Gelişim Psikolojisi

Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Çocukların Ebeveynleşme Davranışlarının Duygusal ve Psikolojik İyi Oluşları ile Umut Düzeyleri Üzerine Etkisi*

Nebi Burak Ay[1], Ayşe Şenay Koç[1]
[1]Çağ Üniversitesi, Mersin

Giriş ve Amaç: Ebeveynleşme davranışı, çocukların erken yaşlarda yetişkin rollerini üstlenmelerine neden olmaktadır. Özellikle özel gereksinimli bireylerin bulunduğu aile ortamlarında, çocuklar sadece kardeş değil aynı zamanda bakım veren, duygusal destek sağlayan bir figüre dönüşebilmektedir. Yüklenilen bu yeni roller çocukların iyi oluş düzeylerini ve gelecekten beklentilerini etkileyebilir. Bu araştırmanın amacı özel gereksinimli kardeşi olan çocuklarda ebeveynleşme davranışlarının duygusal ve psikolojik iyi oluş ile umut düzeylerine olan etkilerini incelemektir.
Yöntem: İlişkisel tarama modeline dayalı bu nicel araştırmaya, Mersin ili Tarsus ilçesinde ortaokul ve lise düzeyinde eğitim gören, özel gereksinimli kardeşe sahip, 11-18 yaş aralığındaki 385 çocuk katılmıştır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Ebeveynleşme Envanteri, Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Çocuklarda Umut Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin normallik analizi yapılmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Bu sonuca göre analizler parametrik testler aracılığıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson korelasyon analizi ve hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır.
Bulgular: Araştırmanın ilişki analizlerine baktığımızda ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile kardeş odaklı ebeveynleşme arasında pozitif ve yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynleşmenin bu iki boyutu birbirini destekler biçimde ilerlemektedir. Duygusal ve psikolojik iyi oluş ile kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveyn odaklı ebeveynleşme arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak duygusal ve psikolojik iyi oluş ile algılanan yarar arasında pozitif düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuklarda umut düzeyi ile duygusal ve psikolojik iyi oluş arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Algılanan yararın duygusal ve psikolojik iyi oluş üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi gözlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Araştırmada değişkenler arasındaki ilişki bulguları incelendiğinde, ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşmenin algılanan yararla pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, çocukların üstlendikleri rollerin aile içindeki destek algısını artırabileceğini göstermektedir. Umut düzeyi ile duygusal ve psikolojik iyi oluş arasındaki güçlü ilişki ise duygusal ve psikolojik iyi oluşun temel belirleyicilerinden birinin geleceğe yönelik olumlu beklentiler olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynleşme davranışlarının doğrudan duygusal ve psikolojik iyi oluşla anlamlı ilişki göstermemesi, sosyal destek algısının daha kritik bir rol üstlendiğini düşündürmektedir. Aile içi duygusal ortamın çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkisinin daha önemli olduğu anlaşılmaktadır. Yordayıcı analizlerde, ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşmenin duygusal ve psikolojik iyi oluşu ve umudu anlamlı düzeyde yordamadığı görülmektedir. Algılanan yararın ise duygusal ve psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi bulunduğu belirlenmektedir. Bu bulgu destek algısının, duygusal ve psikolojik iyi oluş üzerinde daha güçlü bir etki yarattığını göstermektedir. Ebeveynleşme gibi rol üstlenmelerin ancak destek algısı ile bütünleştiğinde olumlu psikososyal sonuçlar doğurabileceği anlaşılmaktadır. Çocukların kendilerini değerli ve desteklenmiş hissetmelerinin, umut ve duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeyleri üzerinde belirleyici bir güç oluşturduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Özel gereksinimli birey, ebeveynleşme, duygusal ve psikolojik iyi oluş, umut

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10479 - Klinik Psikoloji

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları ile Psikolojik Flört Şiddeti Arasındaki İlişkide Partner ve İlişki Odaklı Obsesif Kompulsif Belirtilerin Aracı Rolü*

Seda Orpak[1]

[1]**İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir**

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkilerde psikolojik flört şiddeti, bireylerin duygusal, sosyal ve ilişkisel iyilik hallerini olumsuz etkileyen önemli bir halk sağlığı sorunudur. Bu şiddet türü, hem mağduriyet hem de uygulayıcılık boyutlarıyla ilişki dinamiklerini karmaşıklaştırmakta ve bireyler arası bağları zedeleyebilmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, flört şiddetinin yalnızca mevcut ilişki kalıplarından değil; bireylerin erken dönem yaşantıları ve bu yaşantılar sonucu gelişen bilişsel-duygusal yapılardan da etkilendiğini göstermektedir. Özellikle çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin, yetişkinlikteki romantik ilişkilerde olumsuz davranış örüntülerine zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, Obsesif-Kompulsif Bozukluk spektrumunda yer alan İlişki Odaklı obsesif kompulsif belirtiler, bireylerin ilişkilerinde aşırı sorgulama, kuşku ve kontrol davranışları sergilemelerine yol açabilmektedir. Partner Odaklı obsesif kompulsif belirtiler ise partnerin fiziksel, kişilik veya ahlaki özelliklerine yönelik yoğun takıntılar ve kusur arayışlarıyla karakterizedir; bu durum sıklıkla partneri zihinsel olarak değerlendirme, karşılaştırma ve onaylamaya yönelik kompulsif davranışlarla kendini gösterebilir. Bu çalışmanın temel amacı, çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin psikolojik flört şiddetiyle ilişkisini incelemek ve bu ilişkide ilişki merkezli ve partner odaklı obsesif-kompulsif belirtilerin aracı rolünü test etmektir. Ayrıca çalışmada, flört şiddetinin hem uygulayıcı hem mağduriyet boyutları ayrıca ele alınarak bu örüntülerin karşılıklı yapısına ışık tutulması hedeflenmiştir.

Yöntem: Araştırmaya, yaşları 18 ile 30 arasında değişen 306 birey katılmıştır. Örneklem, kolayda örnekleme yöntemiyle elde edilmiştir. Veri toplama sürecinde dört ölçek kullanılmıştır: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, İlişki Odaklı Obsesif-Kompulsif Belirti Envanteri, Partner Odaklı Obsesif-Kompulsif Belirti Envanteri ve Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği. Analizler SPSS ve PROCESS makro eklentisi kullanılarak yürütülmüş; özellikle Model 4 aracılık analiziyle obsesif-kompulsif belirtilerin aracılık etkisi test edilmiştir.

Bulgular: Yapılan korelasyon analizleri, olumsuz çocukluk deneyimleri, ilişki merkezli ve partner odaklı obsesif-kompulsif belirtiler ve psikolojik flört şiddetinin hem mağduriyet hem de uygulayıcılık boyutlarında anlamlı ve pozitif ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Mediasyon analizleri ise hem ilişki merkezli hem de partner odaklı obsesif-kompulsif belirtilerin, çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerle psikolojik flört şiddeti arasındaki ilişkide anlamlı birer aracı değişken olarak rol oynadığını göstermiştir. Her iki modelde de doğrudan etkiler zayıflarken, dolaylı etkiler anlamlı bulunmuştur; bu da obsesif-kompulsif belirtilerin söz konusu ilişkiyi açıklamada önemli bir mekanizma olabileceğini ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, ilişki merkezli ve partner odaklı obsesif-kompulsif belirtilerin yalnızca bireyin psikolojik sağlığı değil, aynı zamanda romantik ilişkilerdeki işlevsellik açısından da önemli sonuçlar doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimlerin, bireyin bağlanma biçimlerini ve erken dönem şemalarını şekillendirdiği; bu durumun da yetişkinlikteki ilişkilerde hem içsel (örneğin yoğun anksiyete, kuşku, aşırı kontrol ihtiyacı) hem dışsal (örneğin psikolojik şiddet, ilişkisel manipülasyon) zorluklara yol açtığı görülmektedir. İlişki merkezli ve partner odaklı obsesif kompulsif belirtiler, ilişkilerde güven ve bağlılık gibi temel işlevleri zedeleyerek hem kişinin kendi yaşantısında hem de partnerin deneyiminde olumsuzluklar yaratabilmektedir.

Çalışma, ilişki merkezli ve partner odaklı obsesif-kompulsif belirtilerin psikolojik flört şiddetiyle nasıl ilişkilendiğine dair özgün bir model sunarak bu alandaki boşluğu doldurmayı ve hem kuramsal hem de uygulamalı alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bulgular, özellikle genç yetişkinlerle çalışan ruh sağlığı uzmanları için önemli ipuçları sunmakta; ilişkisel zorlukların değerlendirilmesinde çocukluk travmalarına ve obsesif-kompulsif özelliklere bütüncül yaklaşmanın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, flört şiddetini önlemeye yönelik programlara bu belirtilere yönelik farkındalık ve müdahale stratejilerinin dahil edilmesinin, ilişkisel şiddetin önlenmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Olumsuz çocukluk deneyimleri, psikolojik flört şiddeti, romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtiler, partner odaklı obsesif kompulsif belirtiler

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 5

10443 - Klinik Psikoloji

Klinik Bir Örneklemde Çocukluk Çağı Travmaları ile Depresyon Arasındaki İlişkide Kopukluk/Reddedilme Şema Alanı ve Duygu Düzenleme Güçlüğünün Seri Aracı Rolü*

Elif Kurnalı Ulusoy[1], Yasemin Kahya[2]
[1]Etlik Şehir Hastanesi, Ankara
[2]Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Şema Terapiye göre, çocukluk çağı travmaları, erken dönem uyum bozucu şemaların gelişimine zemin hazırlayan önemli etkenlerden biri olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu türdeki örseleyici yaşantılar, güvenli bağlanma ihtiyacının karşılanmamasıyla birlikte Kopukluk/Reddedilme şema alanındaki örüntülerin gelişimiyle ilişkilidir. Bu alandaki şemalar, kusurluluk, değersizlik, sevilmeme ve aidiyet eksikliği gibi temalarla karakterize olup tetiklendiklerinde, yoğun olumsuz duygulanımı beraberinde getirebilmektedir. Bu durum, duyguları tanıma, anlamlandırma ve uygun düzenleme stratejileri kullanma becerilerinde güçlüklerle ilişkilidir ve sonuç olarak depresif belirtilerin şiddetlenmesine neden olabilir. Literatürde, çocukluk çağı travmaları ile depresyon şiddeti arasındaki ilişkide Kopukluk/Reddedilme şema alanı ve duygu düzenleme güçlüğü ayrı ayrı aracı değişkenler olarak incelenmiş; ancak bu model, seri aracılık ilişkisi çerçevesinde ele alınmamıştır. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, majör depresif bozukluk (MDB) tanılı bireylerde çocukluk çağı travmalarının depresyon şiddetiyle olan ilişkisinde, sırasıyla Kopukluk/Reddedilme şema alanı ve duygu düzenleme güçlüğünün seri aracı rolünü incelemektir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi, psikiyatri polikliniğine başvuran ve MDB tanı kriterlerini karşılayan 87'si kadın, 19'u erkek olmak üzere toplam 106 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18 ile 63 arasında değişmektedir (*Ort.* = 26.08, *SS* = 9.27). Tanısal değerlendirme amacıyla Kısa Uluslararası Nöropsikiyatrik Görüşme (MINI) uygulanmış, ardından katılımcılara sırasıyla Çocukluk Çağı Travmaları Anketi (CTQ-33), Young Şema Ölçeği–Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği–Kısa Form (DDGÖ-16) ve Beck Depresyon Envanteri (BDE) uygulanmıştır. Araştırma hipotezleri, Hayes Process Makro Aracılık Analizi (Model 6) ile sınanmıştır.
Bulgular: Çocukluk çağı travmaları ile depresyon şiddeti arasındaki toplam ilişkinin anlamlı olduğu (B = .11, SE = .039, p <.01), ancak doğrudan ilişkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur (B = .04, SE = .042, p = .30). Çocukluk çağı travmaları, Kopukluk/Reddedilme şema alanıyla anlamlı düzeyde ilişkilidir (B = .61, SE = .096, p <.001). Bu şema alanı ise duygu düzenleme güçlüğüyle (B = .39, SE = .057, p <.001), duygu düzenleme güçlüğü de depresyon şiddetiyle doğrudan ilişkilidir (B = .21, SE = .062, p <.01). Dolaylı ilişkilere bakıldığında hipotez edildiği gibi, çocukluk çağı travmaları ile depresyon şiddeti arasındaki ilişkide, Kopukluk/Reddedilme şema alanı ile duygu düzenleme güçlüğünün seri aracı rolü anlamlı bulunmuştur (B = .050, SE = .020, %95 CI = .016, .096). Önerilen model, depresyon şiddetindeki varyansın %26'sını açıklamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, MDB tanılı bireylerde Şema Terapiye dayalı önerilen modelin ampirik olarak desteklendiğini göstermektedir. Bulgular, çocukluk çağı travmalarının tetiklediği şemalar aracılığıyla duygu düzenleme güçlüklerinin arttığını ve bunun depresyon şiddetini yükselttiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, erken dönem uyum bozucu şemalara yönelik müdahalelerin, bireylerin olumsuz çocukluk deneyimleri ve duygu düzenleme becerilerindeki değişim üzerinden depresif belirtileri önleyici, koruyucu ve tedavi edici işlev görme potansiyeli bulunmaktadır. Bu araştırmanın öz bildirime dayalı ve kesitsel bir desenle yürütülmüş olması, bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Gelecekteki çalışmalarda, boylamsal desenler kullanılarak elde edilen sonuçların tekrarlanabilirliğinin incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocukluk çağı travmaları, kopukluk/reddedilme şema alanı, duygu düzenleme güçlüğü, depresyon şiddeti

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10409 - Klinik Psikoloji

Travmanın İzinde: Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Depresyonun İntihar Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Seri Aracılık Modeli

Edanur Keklik[1], Servet Kaçar Başaran[1]
[1]Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Giriş ve Amaç: Çocukluk döneminde maruz kalınan kötü muamele kişilerin bilişsel, duygusal, psikolojik gibi birçok gelişim alanında derin izler bırakan deneyimlerdir. Bu deneyimler duygu düzenleme becerilerinde olumsuz değişiklikler yaratarak birçok psikopatolojiye ve intihara sebep olduğu çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Nitekim literatürde duygu düzenleme stratejisi olaylara daha farklı çerçeveden bakmak için kullanıldığında intihar riski azalırken duyguları görmezden gelme ve içe atmanın intihar olasılığı riskini arttırdığı bilgisi mevcuttur. Ayrıca, çocukluk döneminde yaşanılan olumsuz hayat deneyimleri yaşamın ilerleyen dönemlerinde stresle başa çıkma düzeylerini olumsuz etkileyebilir ve depresyon, anksiyete gibi psikopatolojilere sebep olabilir. Yapılan araştırmalarda intihar girişimi olan grupların duygusal denetim sağlama konusunda intihar girişimi olmayan gruplara göre daha başarısız oldukları mevcut araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Alan yazında genellikle söz konusu değişkenler arasında ikili ilişkiler incelenmiştir. Ancak, son yıllarda çocukluk çağı travmalarının intihar olasılığı ile ilişkisini ve intihar olasılığı üzerindeki etkisinin nasıl ve/veya hangi mekanizmalar üzerinden gerçekleştiğini inceleyen çalışma sayısı sınırlıdır ve bu alanda araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu çerçevede, söz konusu araştırmada çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla depresyonu nasıl etkilediği ve bu değişkenlerin intihar olasılığı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri seri aracılık modeliyle test edilmiştir. Ayrıca çocukluk döneminde deneyimlenen olumsuz yaşantıların hem duygu düzenleme becerisi hem de depresyon gibi psikolojik sıkıntılar üzerinden açıklanması, alınyazına yeni bakış açısı sunmaktadır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, 537 ($Ort_{yaş}$ = 20.51, SS = 3.071) genç yetişkin katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılara İntihar Olasılığı Ölçeği, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇRTÖ-33), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Formu (DDGÖ-16) ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği-21(DASÖ-21)'nin depresyon alt boyutu uygulanmıştır. Veri toplama aşaması, seçkisiz şekilde seçilen bölümlerden online veri toplama platformu aracılığıyla sınıflarda gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin duygu düzenleme güçlüğü ve depresif belirtiler üzerinden intihar olasılığına etkisini incelemek amacıyla seri aracılık analizi gerçekleştirilmiştir (PROCESS MACRO; Model 6; Bootstrap Örneklemi: 5,000). Sonuçlara göre; çocukluk çağı travmalarının intihar olasılığı üzerindeki etkisinde duygu düzenleme güçlüğü ve (etki = 0.21, SH = 0.03, %95 GA [0.15, 0.28]) depresif belirtiler aracılığıyla dolaylı etkisi anlamlıdır (etki = 0.08, SH = 0.02, %95 GA [0.03, 0.14]). Ayrıca, duygu düzenleme güçlüğü ve depresif belirtiler değişkenlerinin seri aracılığı da anlamlıdır (etki = 0.17, SH = 0.02, %95 GA [0.13, 0.21]).

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın sonuçları çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme becerisinde güçlüğü ve depresyonu arttırarak intihar olasılığının artmasına sebep olduğunu göstermektedir. Özellikle çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme becerilerini zayıflatabileceği ve depresyon, kendine zarar verme davranışları, intihar düşünceleri ve girişimlerinin arttırabileceği öne sürülebilir. Bu da bireyin stresle başa çıkma kapasitesini azaltarak, depresyon, umutsuzluk ve intihar eğilimleri gibi ciddi psikolojik sıkıntılara zemin hazırlayabilir. Dolayısıyla mevcut bulgular, intihar davranışını önlemeye yönelik program ve müdahalelerin, bireyin yaşam öyküsünde yer alan erken dönem travmalara da odaklanması gerektiğini göstermektedir. Özellikle çocukluk çağında yaşanan olumsuz deneyimlerin tanınması, değerlendirilmesi ve bireyin duygu düzenleme becerilerinin güçlendirilmesi, koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin temel bir bileşeni haline getirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Çocukluk çağı travmaları, intihar olasılığı, depresyon, duygu düzenleme güçlüğü

10525 - Klinik Psikoloji

Küçük "t" Travma Yaşantıları ve Yetişkinlik Dönemi Depresyonu Üzerine Sistematik Bir Derleme*

Mert 3. Karakaya[1], Fatma Sapmaz[1]
[1]İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Küresel anlamda en yaygın ruh sağlığı rahatsızlıklarının başında depresyon gelmektedir. Depresyonun özellikle sağlık ve işlevsellik üzerindeki ciddi etkileri, geçmişten bugüne yapılan araştırmaların güncelliğini korumasını sağlamıştır. Bu bağlamda güncel perspektifler ışığında bu araştırmaların bir arada değerlendirildiği derlemelerin incelenmesi bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Yapılan incelemelerde erken dönem travmatik yaşantıların, depresyonun etiyolojisinde ön plana çıkan yordayıcılar arasında olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte ilgili alanyazın taramalarında günlük hayatta sıklıkla deneyimlenen küçük "t" travmaların, depresyonun oluşumundaki rolüne ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. En genel hâliyle küçük "t" travmalar, sıklıkla göz ardı edilen ihmal, zorbalık, sürekli eleştirilmek gibi gündelik olarak deneyimlenen olumsuz yaşam olayları olarak tanımlanmakta ve kökenlerini erken dönem yaşantılardan almaktadır. Bu yönüyle ruhsal ve fiziksel bütünlüğü tehdit eden doğal afet, savaş ve cinsel saldırı gibi büyük "T" travmalardan farklılaşmakta ancak ruh sağlığı üzerinde en az büyük travmalar kadar olumsuz etkiye sahip olduğu bildirilmektedir. Bu vurgulardan hareketle araştırmamızda küçük "t" travmalar ile depresyon arasındaki ilişkinin sistematik bir şekilde incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Bu araştırma sistematik bir derleme niteliğinde olup yapılan sistematik incelemeler PRISMA aşamalarına göre gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada araştırma sorusu ve dahil etme kriterleri belirlenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların çocukluk ve ergenlik döneminde (17 yaş ve altında) deneyimledikleri küçük "t" travma yaşantılarını ve yetişkinlik dönemindeki (18 yaş ve üstünde) depresyon belirtilerinin ölçümünü raporlamış çalışmalar derlemeye dahil edilmiştir. Bu kapsam dışında kalan, tam metnine erişim sağlanamayan, küçük "t" travmaların etkisini doğrudan raporlamayan ve büyük "T" travma kapsamındaki yaşantıların etkisini inceleyen çalışmalar dahil edilmemiştir. Bu çerçevede konuyla ilgili anahtar kelimelerden oluşan kombinasyonlar oluşturulmuş (örn. "küçük 't' travma", "yetişkin depresyonu", "duygusal ihmal", "gündelik stres", "ebeveyn çatışması", "karşılanmamış psikolojik ihtiyaçlar" vb.) ve PUBMED, Taylor and Francis ile Scopus veri tabanlarında son 5 yılda (2020-2025) yayımlanmış çalışmalar incelenmiştir.
Bulgular: Oluşturulan kombinasyonlar ve dışlama kriterleri çerçevesinde toplam 6190 kayda ulaşılmış olup 69 çalışma sistematik derlemeye dahil edilmiştir. Bu çalışmalarda depresyon ile ilişkisi ön plana çıkan, küçük "t" travma kapsamında değerlendirilebilecek yaşantıların; duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel ihmal, okul zorbalığı, siber zorbalık, akran mağduriyeti ve reddi, ebeveynlerin ayrılması ya da boşanması ve karşılanmayan fizyolojik ihtiyaçlar (gıda, barınma vb.) olduğu görülmüştür. Yetişkinlik dönemindeki depresyon ile ilişkisi kanıtlanan kavramların başında ise; duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel ihmal ve zorbalık geldiği tespit edilmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular ışığında, özellikle aile içi ihmal yaşantıları ve akran zorbalığı gibi belirli küçük "t" travmaların yetişkinlik döneminde deneyimlenen depresyon ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulgular olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinde ağırlıklı olarak vurgulanan ve aile yaşantılarından kaynaklı gelişimsel travmalar kadar sosyal ilişkilerden kaynaklı travmaların da etkili olduğunu ortaya koymakta ve küçük "t" travmaların kapsayıcılığını göz önüne çıkarmaktadır. Diğer yandan küçük "t" travma yaşantılarını belirleyen yalnızca bir ölçüm aracına rastlanması ve oldukça güncel olması nedeniyle anahtar kelimeler küçük "t" travma yaşantıları havuzuyla oluşturulmuştur. Bu durum araştırmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla gelecek çalışmalarda, bu derlemede ulaşılamayan ancak doğrudan günlük hayatta deneyimlenen küçük "t" yaşantılarının ölçümüne yönelik araçların kullanıldığı çalışmaların incelenmesinin, depresyonun kökenlerine yönelik yeni bulguların ortaya çıkmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Küçük "t" travma yaşantıları, depresyon, sistematik derleme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10251 - Klinik Psikoloji

Kadın Cinayetlerine Medya Yoluyla Maruziyetin Psikolojik Etkileri: Travma Sonrası Stres Tepkileri ve Koruyucu Faktörler*

Gürcan Doyar[1], İdil Tuna[1], Deniz Okay[1]
[1]TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Türkiye'de kadın cinayetleri her geçen yıl artmakta ve medyada da bu olaylar sıklıkla paylaşmaktadır. Kadın cinayetleri yalnızca doğrudan mağdurlar için değil, medya aracılığıyla bu cinayetlere tanıklık eden kadınlar için de derin ve yıkıcı psikolojik sonuçlar doğurabilmektedir. Neredeyse her gün karşılaşılan bu haber içerikleri, kadınların kendilerini tehdit altında hissetmelerine ve dünyaya dair temel varsayımlarının sarsılabilmesine yol açmaktadır. Her ne kadar DSM-5, medya yoluyla dolaylı maruziyeti travmatik bir yaşantı olarak sınıflandırmasa da, alanyazındaki araştırmalar medyanın ciddi psikolojik etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın temel amacı, medya aracılığıyla kadın cinayetlerine maruz kalan kadınlarda görülen travma sonrası stres tepkilerini (yeniden yaşantılama, aşırı uyarılma, kaçınma) incelemek ve bu etkileri hafifletebilecek başa çıkma stratejilerini belirlemektir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini, 18 yaşından büyük 155 kadın oluşturmaktadır. Katılımcılara medya maruziyeti (süre, içerik yoğunluğu, istemli/istemsiz maruziyetleri) ile geçmiş travmatik yaşantıları sorulmuş; ayrıca Genel Anlamdaki Bozulmalar Ölçeği (GABÖ), Olayların Etkisi Ölçeği (OEO) ve Başa Çıkma Stilleri Ölçeği-Kısa Formu (BÇSÖ-KF) uygulanmıştır.
Bulgular: Korelasyon analizlerinde, medya maruziyet süresi ile hem GABÖ ($r = .28$, $p = .001$) hem de OEO ($r = .21$, $p = .01$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Benzer şekilde, içerik yoğunluğu ile GABÖ ($r = .33$, $p < .001$) ve OEO ($r = .26$, $p = .001$) arasında da anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur. Travma sonrası stres tepkileri incelendiğinde, maruziyet süresi ve içerik yoğunluğu hem yeniden yaşantılama hem de aşırı uyarılma semptomlarıyla anlamlı ilişkiler göstermiştir; ancak kaçınma ile anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Bu durumun, kadınların medya içeriklerinden kaçınmakta zorlanmasıyla açıklanabileceği düşünülmüş ve istemsiz maruziyet düzeyleri ayrıca analiz edilmiştir. Katılımcıların istemsiz maruziyeti arttıkça kaçınma semptomları da artış göstermiştir ($r = .23$, $p < .01$). Katılımcıların maruziyet süresi ve içerik yoğunluğu ile travma sonrası stres tepkileri arasındaki ilişkinin yapısını daha iyi anlayabilmek amacıyla medyasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Medyasyon analizlerinde, hem maruz kalma süresi hem de içerik yoğunluğu, OEO üzerindeki etkilerini GABÖ aracılığıyla dolaylı olarak göstermektedir (dolaylı etkiler: 1.86 ve 0.96; $p < .05$), ancak doğrudan etkiler anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular, medya kaynaklı maruziyetin bireylerin dünyaya dair temel varsayım inançlarını sarsarak yaşantının etkisini arttırabileceğine işaret etmektedir. Son olarak, başa çıkma stratejilerinin etkilerini anlamaya yönelik yapılan hiyerarşik regresyon analizlerinde, mizah kullanımının OEO semptomlarını anlamlı şekilde azalttığı ($\beta = -0.265$, $p = .003$), madde kullanımının ise arttırdığı bulunmuştur ($\beta = 0.220$, $p = .025$). Diğer başa çıkma stratejileri anlamlı bir etki göstermemiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, kadınların medya aracılığıyla maruz kaldıkları şiddet içeriklerinin önemli psikolojik sonuçlar doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Medya maruziyetinin, kadınların dünyaya dair güvenlik algılarını zedeleyerek travma sonrası stres tepkilerini arttırabileceği; ancak bu etkilerin baş etme stratejileriyle kısmen düzenlenebileceği görülmüştür. Özellikle dijital medya çağında, şiddet içeriklerinin yaygınlığı göz önüne alındığında, medya maruziyetinin psikolojik sonuçlarına daha çok odaklanılmasının ve koruyucu müdahalelerin geliştirilmesinin büyük önem taşıdığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Kadınlara yönelik şiddet, medya maruziyeti, dolaylı travmatizasyon, psikolojik dayanıklılık, travma sonrası stres

**Bu araştırma TED Üniversitesi Lisans Araştırma Desteği (LAD) Programı tarafından desteklenmiştir.*

10378 - Klinik Psikoloji

DSM-5 ve ICD-11 Tanı Kriterlerine Göre Travma Sonrası Stres Bozukluğu: Suriyeli Sığınmacılarda Yaygınlık ve Eş Tanı Karşılaştırması

Emre Han Alpay[1]
[1]Mersin Üniversitesi, Mersin

Giriş ve Amaç: Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), ilk kez DSM-III ile psikiyatrik tanı sistemine girmiş ve özellikle DSM-5'te önemli değişikliklere uğramıştır. DSM-5, belirti kümelerini üçten dörde çıkararak suçluluk, utanç ve yabancılaşma gibi bilişsel-duygudurum belirtilerini tanı kapsamına almış ve böylece TSSB'yi daha geniş bir çerçevede tanımlamıştır. Buna karşılık, ICD-11 ise bu bozukluğun özünü daha yalın biçimde tanımlamayı amaçlamış, yalnızca üç temel belirti kümesine yer vermiş ve özellikle depresyon ve kaygı gibi eş tanı oranlarını azaltmayı hedeflemiştir. Bu çalışmada, Suriye kökenli mültecilerde DSM-5 ve ICD-11 tanı kriterlerine göre TSSB yaygınlığının belirlenmesi ve bu bozukluğun depresyon ve kaygı bozukluklarıyla eş tanı oranlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmaya, 2011'de Suriye iç savaşının başlamasının ardından Türkiye'ye göç etmiş ve Mersin'de ikamet eden 706 Suriyeli sığınmacı katılmıştır. Veriler, 10.02.2023 ile 09.06.2024 tarihleri arasında sekiz anketör tarafından toplanmıştır. Katılımcıların yaşları 18 ile 69 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 32.19 (SS = 10.95) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %35.4'ü erkek, %64.6'sı kadındır. Veri toplama sürecinde, Uluslararası Travma Ölçeği, DSM-5 için Travma Sonrası Stres Bozukluğu Kontrol Listesi, Uluslararası Depresyon Ölçeği ve Uluslararası Kaygı Ölçeği'nin Arapça versiyonları kullanılmıştır.

Bulgular: DSM-5'e göre TSSB belirtilerini değerlendiren PCL-5 ölçeği kullanıldığında, 706 katılımcının %29.2'si (n = 206) belirti düzeyi açısından klinik eşik değerini (≥ 31) aşarak TSSB açısından riskli bulunmuştur. Öte yandan, ICD-11 tanı kriterlerine göre yapılan değerlendirmede katılımcıların %9.8'i (n = 69) TSSB tanı ölçütlerini karşılamaktadır. Karmaşık TSSB açısından bakıldığında ise katılımcıların %16.7'si (n = 118) ICD-11'e göre Karmaşık TSSB tanı kriterlerini karşılamaktadır. Depresyon ve kaygı bozukluğu belirtileri gösteren toplam 706 katılımcının %22.8'inde (n = 161) her iki bozukluk birlikte görülmüştür. Bu alt grubun içinde, DSM-5 tanı kriterlerine göre TSSB tanısı alan katılımcı sayısı 121'dir. Başka bir deyişle, depresyon ve kaygı bozukluğu belirtileri gösteren bireylerin %17.14'ünde TSSB eştanısı saptanmıştır. Öte yandan, ICD-11 tanı sistemine göre değerlendirildiğinde, depresyon, kaygı bozukluğu ve TSSB belirtilerini bir arada gösteren 706 katılımcıdan yalnızca 27'sinde (%3.82) bu üç bozukluk eş zamanlı olarak görülmüştür. Benzer şekilde, depresyon, kaygı bozukluğu ve Karmaşık TSSB birlikte ele alındığında, 706 katılımcıdan 60'ında (%8.50) bu bozuklukların olası eş tanı kriterlerini karşıladığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmada, DSM-5 ve ICD-11 tanı sistemlerine göre TSSB tanısının yaygınlığı ve bu bozukluğun depresyon ve kaygı bozukluklarıyla eş tanı oranları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bulgular, DSM-5'e göre TSSB'nin hem genel yaygınlığının hem de eş tanı oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. ICD-11 tanı sisteminin daha sınırlı ve odaklanmış bir belirti kümesiyle çalışması, bu farklılığı açıklamaktadır. Öte yandan, Karmaşık TSSB'nin dahil edilmesiyle eş tanı oranı yükselmiştir. Bu bulgu, kronik ve yineleyici travmalara maruz kalan bireylerde kompleks travma tepkilerinin daha yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Göçmen ve sığınmacı gruplar gibi yüksek risk altındaki topluluklarda, kullanılan tanı sisteminin seçimi, akıl sağlığı taramaları ve psikososyal destek süreçlerinin niteliğini doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle, travma odaklı değerlendirmelerde tanı sistemlerinin güçlü ve sınırlı yönlerinin dikkate alınması, daha bütüncül ve etkili akıl sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Yaygınlık, Eş tanı, DSM-5, ICD-11

10350 - Klinik Psikoloji

Doğum Sonrası Depresyon: Anne Öz-yeterliği ve Klinik Risk Bağlamında Anne-Bebek Yaşantılarının Nicel ve Nitel Yöntemle İncelenmesi*

Nuran Köser[1], Buse Koçak[2], Emine Gamze Yılmaz[2], Büşra Düzgün[2], Yasemin Kahya[1]

[1]Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara
[2]Psikolog, Ankara

Giriş ve Amaç: Doğum sonrası depresyon ve ilişkili koşullar annelik işlevini ve bebeğin uzun vadedeki gelişimini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Bu çalışmanın amacı, doğum sonrası depresyonun, annenin öz-yeterlik algısını, doğum sonrası dönemdeki annenin kendiyle ilgili yaşantılarını ve bebek bakımı sürecindeki yaşantılarını nasıl etkilediğini incelemektir.
Yöntem: Bu çalışmada, nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılarak iki aşamalı bir şekilde veri toplanmıştır. Nicel veri toplama aşaması için Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EDDÖ) ve Algılanan Ebeveynlik Öz-Yeterlilik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın nitel veri toplama aşamasında ise nitel araştırma yöntemlerinden biri olan ve araştırma ekibi tarafından hazırlanan 18 sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşmeler yürütülerek veri toplanmıştır. Birinci aşamaya postpartum dönemde olan toplam 678 anne katılmıştır. Dâhil edilme kriterleri (1) annenin 18 yaş ve üstü olması, (2) 0-12 aylık bir bebeğinin olmasıdır. İkinci aşamada ise, birinci aşamaya katılmış içerme kriterlerini sağlayan anneler arasından EDDÖ'nin klinik kesme puanı olan 13 ve üzerinde bir toplam puana sahip 287 anne arasından rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 18 anne dâhil edilmiştir; sonuç olarak postpartum depresyon puanı klinik kesme puanı üzerinde olan 18 anne ile ikinci aşamada yarı-yapılandırılmış nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma ekibinin oluşturduğu soru havuzunun yeterliliğini sınamak üzere 3 anne ile pilot çalışma yürütülmüştür ve ikinci aşama pilot çalışmadan sonra yürütülmüştür. Verilerin analizi, SPSS ve MAXODA programları ile yürütülmüştür.
Bulgular: İlk aşamaya katılan 635 anne arasında ilk olarak postpartum depresyon düzeyi düşük (n = 108), orta (n = 416) ve yüksek (n = 111) gruplar arasında anne öz-yeterliği değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı tek yönlü ANOVA ile sınanmıştır. Elde edilen bulgulara göre gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yürütülen Bonferroni çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, postpartum düzeyi düşük olan grup ile orta (p = .012) ve yüksek (p = .000) düzeyde olan grup arasında anlamlı bir fark vardır ve postpartum depresyon düzeyi orta (m = 68.98) ve yüksek (m = 65.99) olan grubun algıladığı öz-yeterlik puanları düşük olan gruba (m = 72.76) kıyasla anlamlı şekilde daha düşüktür. Annelerin algıladıkları öz-yeterlik açısından postpartum düzeyi orta ve yüksek olan grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. İkinci aşamaya katılan anne örnekleminde yürütülen tematik nitel analize göre, özellikle doğum şekliyle ilgili kaygılar ve beklentiler, bebek bakım sürecindeki rutin oluşturmaya yönelik beklentiler, bebeği anlamaya çalışmak ve bağ kurmak ile ailedeki diğer çocukların ihtiyaçlarını dengelemek ve önemli olarak annenin kendine ayırdığı zamanın azalmış olması, yalnızlık çekmesi gibi deneyimleri/duyguları doğum sonrası depresyonu besleyen temel dinamikler olarak öne çıkmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, doğum sonrası depresyonun annenin kendini daha az öz-yeterli algılamasına etki edebileceğine işaret etmektedir. Doğum sonrası depresyona yönelik deneyimlerin gebelik döneminden başlayarak annenin duygularını şekillendirebileceği ve sonrasında bebeği ile yaşantılarına yansıyabileceği anlaşılmaktadır. Bu bulgular, annelere yönelik müdahale programlarına yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Doğum sonrası depresyon, algılanan öz-yeterlilik, anne, bebek
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10248 - Klinik Psikoloji

Duyguları Bastırma, Obsesif İnançlar, Kontrolü Kaybetmeye İlişkin İnançlar ile Onay Arama Davranışının Obsesif Kompulsif Belirtilerle İlişkisinin Yapısal Eşitlik Modeli*

Emre Özdemir[1], Bikem Kargı[2]
[1]Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli
[2]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB), takıntılar (obsesyonlar), zorlantılar (kompulsiyonlar) ya da her ikisinin birlikte görülmesi ile karakterize edilen kronik ve heterojen bir psikiyatrik bozukluktur. OKB'nin ortaya çıkışı ve sürdürülmesinde çok sayıda bilişsel, duygusal ve davranışsal faktörün rolü olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, OKB'nin karmaşık yapısını anlamaya yönelik çeşitli kuramsal modeller geliştirilmiş ve literatürde bu modelleri test eden çalışmalar yer almaktadır. Ancak, bilişsel davranışçı model kapsamında OKB semptomlarıyla ilişkili bilişsel (obsesif inançlar, kontrolü kaybetmeye ilişkin inançlar), duygusal (duygu düzenleme stratejileri) ve davranışsal (onay/güvence arama) bileşenlerin bütüncül olarak ele alındığı araştırma sayısı sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, obsesif inançlar, kontrolü kaybetmeye ilişkin inançlar, duygu düzenleme stratejileri ve onay arama davranışlarının birbirleriyle etkileşimini ve OKB semptomlarıyla ilişkisini yapısal eşitlik modeli çerçevesinde incelemektir. Araştırma sorusu: Duyguları bastırma, obsesif inançlar, kontrolü kaybetmeye yönelik inançlar, OKB belirtileri ve onay arama arasındaki ilişkide incelenen model geçerli midir? Hipotez: Duyguları bastırmanın, obsesif inançların, kontrolü kaybetmeye yönelik inançların ve OKB belirtilerinin onay aramayı yordaması beklenmektedir

Yöntem: Araştırma, 17-20 yaşları arasında değişen (M = 17.84, SS = 0.66) ve %69.1'i kadın (n = 311), %30.9'u erkek (n = 139) olan toplam 450 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılara Obsesif İnançlar Ölçeği (OİÖ-20), Kontrolü Kaybetmeye İlişkin İnançlar Ölçeği (KKİİÖ), Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ), Onay Arama Ölçeği (OAÖ) ve Obsesif Kompulsif Envanteri (VOKE) uygulanmıştır. Model testi, AMOS yazılımı kullanılarak yapısal eşitlik modeli (YEM) yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: YEM analizi sonrası ilk modelin uyum indeksleri tatmin edici düzeyde bulunmamıştır. Model kestirimine yönelik iyileştirme önerileri kuramsal çerçeveye uygun şekilde uygulanmış ve hata kovaryanslarının ilişkilendirilmesi sonucunda model uyumu kabul edilebilir düzeye yükselmiştir [$\chi^2(128, N=450) = 478.923$, $p < 0.001$; $\chi^2/df = 3.804$; RMSEA = 0.079; CFI = 0.927; IFI = 0.914; NFI = 0.904]. Model sonuçlarına göre; duyguları bastırma obsesif inançları anlamlı şekilde yordamış ($\beta = 0.381$; $p < 0.001$), obsesif inançlar kontrolü kaybetmeye ilişkin inançları ($\beta = 0.762$; $p < 0.001$), kontrolü kaybetmeye ilişkin inançlar OKB belirtilerini ($\beta = 0.797$; $p < 0.001$) ve OKB belirtileri onay arama davranışını ($\beta = 0.518$; $p < 0.001$) anlamlı şekilde yordamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bireylerin duygularını bastırdıkça obsesif inançlarının tetiklendiğini, bunun da kontrolü kaybetmeye ilişkin inançları artırarak OKB belirtilerinin ortaya çıkmasına yol açtığını göstermektedir. OKB belirtilerindeki artış ise onay arama davranışını yükseltmektedir. Elde edilen sonuçlar, OKB'nin heterojen doğasının özellikle tedavi süreçlerinde dikkate alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Duygu düzenleme, obsesif ve kontrolü kaybetmeye ilişkin inançlar ile onay arama davranışlarının bütüncül olarak değerlendirilmesi, OKB'nin etiyolojisinin anlaşılması ve tedavi yaklaşımlarının geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

***Anahtar kelimeler*:** Obsesif Kompulsif Bozukluk, Duyguları Bastırma, Obsesif İnançlar, Kontrolü Kaybetmeye İlişkin İnançlar, Onay Arama

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10284 - Klinik Psikoloji

Şizofreni Tedavisinin Sosyal ve Fiziksel Etkinliklerle Desteklenmesi: Sosyal İşlevsellik ve Belirti Kontrolü Üzerindeki Etkiler

Esra Selçuk[1], İ. Mert Teközel[1], Ayşe Altan[2], Damla İşman Haznedaroğlu[2]
[1]Ege Üniversitesi, İzmir
[2]Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sosyal kimlik kuramı çerçevesinde, bireylerin bir gruba ait hissetmeleri ve grup üyeliği üzerinden kendilerini tanımlamaları, psikolojik iyilik halleri üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Tajfel & Turner, 1986). Özellikle toplumsal damgalanma ve dışlanma ile sıkça karşılaşan şizofreni bozukluğu olan bireyler için destekleyici grup ortamları, hem aidiyet duygusunu güçlendirmekte hem de öz-değerlilik algısını artırabilmektedir (Haslam et al., 2009; Cruwys et al., 2014). Grup üyeliği, bireyin sosyal kimliğini güçlendirerek yalnızlık duygusunu azaltmakta ve olumlu sosyal ilişkileri teşvik etmektedir (Jetten, Haslam & Haslam, 2012). Bu çalışmada toplum ruh sağlığı merkezinde yürütülen sosyal/fiziksel etkinliklere katılan (deney grubu/36 katılımcı) ve katılmayan (kontrol grubu/36 katılımcı) şizofreni tanısı almış hastaların 6 aylık bir izlem sonucunda gösterdikleri belirtilerin, algıladıkları sosyal desteğin ve grup özdeşiminin değişimi incelenmiştir. Bu doğrultuda etkinlik grubu, Toplum Ruh Sağlığı Merkezi bünyesinde yürütülen atölye, spor etkinlikleri, akademik faaliyetler, tiyatro çalışmaları ve grup terapisi gibi yapılandırılmış grup faaliyetlerinin en azından bir ya da birkaçına katılan; kontrol grubu ise yalnızca poliklinikte izlem altında tutulan hastalardan oluşturulmuştur.

Yöntem: Öncelikle deney ve kontrol gruplarının yaş, eğitim ve tedavi görme süresi ve ön testteki belirti düzeyi bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş; yaş ve tedavi süresi ve belirti ortalamalarının farklılaşmadığı, eğitim dağılımları ile medyan eğitim değerinin eşit olduğu görülmüştür. Cinsiyet açısından incelendiğinde kontrol grubunun erkek oranı biraz yüksek olmakla birlikte deney grubuyla istatistiksel olarak farklılaşmadığı görülmektedir. 6 aylık izlem sürecinin öncesinde ve sonrasında deney ve kontrol gruplarından Şizofrenide Kısa Klinik Değerlendirme Ölçeği (Yıldız ve ark., 2022), Sosyal Özdeşleşim Ölçeği (Yılmaz ve Akfırat, 2012) ve Algılanan Grup İçi Bireysel Destek Ölçeği (Yılmaz ve Akfırat, 2012) vasıtasıyla ölçümler alınmış, her bir ölçüm ayrı ayrı 2 (etkinlik grubuXkontrol grubu) X 2 (öntest X sontest) karışık desen ANOVA ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Bulgular, sosyal destek ve grup özdeşimi için etkinlik grubunda gruplararası etkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu, yani etkinlik grubunun algıladığı sosyal destek ve grup özdeşiminin kontrol grubundan yüksek olduğunu; ayrıca hem sosyal destek hem de grup özdeşiminin öntest-sontest ortalamalarının deney ve kontrol gruplarında istatistiksel olarak farklılaştığını yani grupXzaman ortak etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. İzleme testleri sonuçlarına göre, sosyal destek ve grup özdeşimi 6 aylık izlem sonunda etkinlik grubunda sabit kalırken, kontrol grubunda düşme göstermiştir. Benzer bir etki, gösterilen hastalık belirtileri ortalaması için de geçerli olmakla birlikte, ortak etki .08 düzeyinde anlamlıdır. İzleme testleri sonuçlarına göre, bulgular yine aynı örüntüyü takip etmiş, etkinlik grubunun gösterdiği belirtiler 6 aylık izlem boyunca sabit kalmış, buna karşılık kontrol grubunun belirti düzeyinin arttığı gözlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar şizofreni hastalarında semptomların kontrol edilmesinde ve sosyal/ilişkisel stabilitenin sürdürülmesinde, medikal tedavinin yanı sıra, ruh sağlığını destekleyici etkinliklere katılımın koruyucu bir rolü olabileceğini ima etmektedir. Bulgular koruyucu ruh sağlığı yaklaşımlarının sosyal psikolojik bir bakışla zenginleştirilebileceğini düşündürmektedir.

Anahtar kelimeler: Toplum ruh sağlığı merkezi, şizofreni, algılanan sosyal özdeşleşme, algılanan sosyal destek

Sözlü Bildiri Oturumu 9

10423 - Klinik Psikoloji

Utanç ve Suçluluk Duyguları ile Öz-eleştirel Ruminasyon Arasındaki İlişkide Bilişsel Ayrışma ve Olumsuz Benliğin Rolü*

Ayşen Kübra Güney[1], İlknur Dilekler Aldemir[1]
[1] TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Utanç ve suçluluk duygularının öz-eleştirel ruminasyon ile ilişkili olduğu alanyazında yer alan pek çok çalışmada gösterilmiştir. Bu değişkenler arasındaki mekanizmanın psikopatolojiyi sürdüren bir faktör olduğu da bilinmektedir. Ancak bu ilişkilerin doğasının daha yakından anlaşılması klinik uygulamalardaki müdahalelere ve teorik alana katkı sunması açısından önemlidir. Bahsedilen değişkenlerle ilişkisi bulunan psikolojik süreçlerin daha iyi anlaşılması gerekmektedir.Üçüncü kuşak bilişsel davranışçı terapiler arasında yer alan ACT (Kabul ve Kararlılık Terapisi)'ndeki bilişsel ayrışma bireyin öznel deneyimlerine karşı psikolojik bir uzaklığı ifade eden zihin durumu olarak tanımlanmaktadır. İçsel deneyimlerin davranışlarımız üzerindeki işlev bozucu etkisinin olmaması durumu olarak da açıklanabilir. Bilişsel ayrışma becerisinin utanç ve suçluluk gibi duyguların ve kişilerin benlik algısının olumsuz etkilerini hafifletici bir işlevinin olduğunu gösteren bulgular mevcuttur. Ayrıca alanyazında utanç ve suçluluk gibi zorlayıcı duyguların yaşantısal kaçınma ile ilişkili olduğu bilinmektedir ve ACT ruminasyonu yaşantısal kaçınma olarak ele alarak bilişsel ayrışmanın yaşantısal kaçınmayı engellediğini öne sürmektedir. Mevcut çalışmanın amacı utanç ve suçluluk duyguları ile öz-eleştirel ruminasyon arasındaki ilişkide olumsuz benliğin aracı rolünün bilişsel ayrışma düzeyi tarafından düzenlenip düzenlenmediğini ve belirtilen değişkenler arasındaki ilişkileri incelemektir.
Yöntem: Bu çalışmada katılımcılara kolaylıkla ulaşılabilen örnekleme yöntemi ile ulaşılmış olup örneklem 18-72 yaş aralığındaki 293 kişiden oluşmaktadır. Çalışma kesitsel bir araştırma olarak tasarlanmış ve veri toplama araçları olarak Sosyodemografik bilgi formu, Suçluluk ve Utanç Ölçeği, Öz-Eleştirel Ruminasyon Ölçeği, Drexel Defüzyon (Ayrışma) Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 30.0.0.0 programı ve PROCESS Macro eklentisi kullanılmıştır. Kategorik değişkenlere ilişkin grup karşılaştırmaları, korelasyon analizleri ve suçluluk ve utanç duyguları için iki ayrı durumsal aracılık analizi gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Analiz bulguları utanç ve suçluluk duygularının öz-eleştirel ruminasyon ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Bu ilişkiye olumsuz benliğin aracılık ettiği de bulunmuştur. Model analizi utanç ile öz-eleştirel ruminasyon arasındaki olumsuz benliğin aracılığıyla gerçekleşen ilişkinin bilişsel ayrışma düzeyi tarafından düzenlendiği göstermektedir. Yani, bilişsel ayrışma düzeyi yüksek olduğunda utanç ile olumsuz benlik arasındaki ilişki anlamsız iken , bilişsel ayrışma düzeyi düşük olduğunda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Benzer şekilde, utanç duygusu ile öz-eleştirel ruminasyon arasında olumsuz benlik aracılığıyla gerçekleşen dolaylı ilişki yalnızca bilişsel ayrışma düzeyinin düşük olduğu koşulda anlamlı olmaktadır. Diğer taraftan, suçluluk duygusunun incelendiği modelde olumsuz benliğin aracı rolü ve bilişsel ayrışmanın düzenleyici rolü bulunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Analiz bulguları utanç ve suçluluk duygularının öz-eleştirel ruminasyon ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Bu ilişkiye olumsuz benliğin aracılık ettiği de bulunmuştur. Model analizi utanç ile öz-eleştirel ruminasyon arasındaki olumsuz benliğin aracılığıyla gerçekleşen ilişkinin bilişsel ayrışma düzeyi tarafından düzenlendiği göstermektedir. Yani, bilişsel ayrışma düzeyi yüksek olduğunda utanç ile olumsuz benlik arasındaki ilişki anlamsız iken , bilişsel ayrışma düzeyi düşük olduğunda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Benzer şekilde, utanç duygusu ile öz-eleştirel ruminasyon arasında olumsuz benlik aracılığıyla gerçekleşen dolaylı ilişki yalnızca bilişsel ayrışma düzeyinin düşük olduğu koşulda anlamlı olmaktadır. Diğer taraftan, suçluluk duygusunun incelendiği modelde olumsuz benliğin aracı rolü ve bilişsel ayrışmanın düzenleyici rolü bulunmamıştır.

Anahtar kelimeler: Bilişsel ayrışma becerisi, utanç-suçluluk duyguları, öz-eleştirel ruminasyon, olumsuz benlik algısı, ACT kuramı

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10493 - Klinik Psikoloji

Ruminasyon-Yansıtma Ölçeğinin Türkçe Uyarlama Çalışması*

Seren Saltoğlu[1], Miray Akyunus[2]
[1]Koç Üniversitesi, İstanbul
[2]Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Öz-bilinç kavramı, kişinin kendisi üzerine düşünmesini ve kendisini algılama biçimini ifade etmektedir. Bu kavram bağlamında bireysel farklılıklara vurgu yapılmakta ve bazı bireylerin kendi içlerine dönerek duygu, düşünce ve özellikleri üzerine daha fazla eğildikleri, bunun aksine diğerlerinin ise bu konuda eğilimlerinin ve farkındalıklarının daha düşük olduğu belirtilmektedir. Kişinin kendisinin bilincinde olup kendisini tanımasının hem terapötik hem de felsefi açıdan önemi düşünüldüğünde, üzerine çalışılması gereken bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Literatürde, psikolojik sağlık açısından öz-bilince dair birbiriyle çelişkili bulguların yer alması "kendiyle meşguliyet paradoksu"na yol açmıştır. Buna göre, öz-bilinç bir yandan psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, dayanıklılık, pozitif duygulanım ve benlik saygısı gibi olumlu sonuçlarla, diğer yandan ise depresyon, anksiyete, stres, suçluluk, utanç ve negatif duygulanım gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili bulunmuştur. Bu paradoksu çözebilmek adına "Rumination-Reflection Questionnaire" geliştirilmiş ve bu sayede, öz-bilincin işlevsel olmayan boyutu olan ruminasyon ile işlevsel olan boyutu yansıtmayı aynı anda ölçmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırmaların bulguları ruminasyonun nevrotiklik ile, yansıtmanın ise deneyime açıklık ile ilişkisine dikkat çekmiştir. Buna göre, ruminasyon kişinin nevrotik biçimde kendisine odaklanmasını ifade ederken, yansıtma bireyin kendi üzerine felsefi ve entelektüel bir ilgiyle eğilerek kendisini keşfetme merakına işaret etmektedir. Bu çalışmada, öz-bilincin işlevsel ve işlevsel olmayan iki boyutunu ölçen Ruminasyon-Yansıtma Ölçeğinin Türkçe uyarlaması gerçekleştirilerek, alana öz-bilinç kavramını ölçen psikometrik özellikleri güçlü bir ölçüm aracı kazandırmak hedeflenmiştir.

Yöntem: Ruminasyon-Yansıtma Ölçeğini geliştirmiş olan araştırmacılardan izin alındıktan sonra, Türkçe ve İngilizce dillerine hâkim bir klinik psikolog tarafından önce Türkçe'ye çevirisi ve ardından İngilizce'ye geri çevirisi yapılmıştır. Orijinaliyle tutarlılığı ve maddelerin anlaşılırlığı değerlendirildikten sonra ölçeğin Türkçe formu son halini kazanmış, 200 kişilik pilot çalışması ile ilk analizleri yürütülmüştür. Uygun örnekleme ile ulaşılan 500 kişilik bağımsız bir örneklem ile ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Test tekrar-test güvenirliği için ise, ölçek 3-4 hafta arayla 100 katılımcıya ikinci kez uygulanmıştır. Veri toplama sürecinde sosyodemografik açıdan olabildiğince farklı katılımcılara ulaşabilmek adına, çevrimiçi platformlar aracılığıyla anket linki yaygınlaştırılmış ve 18-65 yaş bireyler çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Verilerin analizi için Lisrel ve SPSS programlarından yararlanılmıştır.

Bulgular: Ölçeğin Türkçe formunun yapı geçerliliği Doğrulayıcı Faktör Analizi ile incelenmiş ve faktör yapısının ve madde yüklerinin orijinali ile tutarlı olduğu, uyum istatistiği değerlerinin kabul edilebilir-iyi aralıklarda yer aldığı görülmüştür. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayıları ruminasyon için .95 iken, yansıtma boyutu için .96 olarak bulunmuştur. Güvenirlik analizleri kapsamında ölçeğin iki yarım (ruminasyon için .93, yansıtma için .95) ve test tekrar-test güvenilirliğinin yüksek (.91) olduğu bulunmuştur. Son olarak, geçerlik analizleri kapsamında ayırt edici geçerlik, yakınsak geçerlik ve yordama geçerliği test edilmiştir. Beklenen şekilde, yansıtma boyutunun ruminasyon boyutu ile zayıf korelasyon gösterdiği, ruminasyon ile nevrotiklik arasında güçlü pozitif korelasyon varken, yansıtma ile deneyime açıklık arasında güçlü pozitif korelasyon olduğu ve hem ruminasyon hem de yansıtmanın psikolojik belirti düzeyi yüksek olan ile düşük olan katılımcıları birbirinden ayırabildiği görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Gerçekleştirilmiş olan geçerlik ve güvenirlik analizleri, Ruminasyon-Yansıtma Ölçeğinin Türkçe formunun orijinal ölçekle tutarlı olduğunu ve yeterli psikometrik özelliklere sahip olduğunu desteklemiştir.

Anahtar kelimeler: Ruminasyon, Yansıtma, Öz-Bilinç, Ölçek Uyarlama

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10433 - Klinik Psikoloji

Aynalanmamış Bir Benlikten Duygusal Kopukluğa: Utanç ve Suçluluğun Aracılığında Şefkat Korkusu ve Bitirilmemiş İşler*

Denizsu İrem Koşar[1], Falih Köksal[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu araştırma, Heinz Kohut'un Kendilik Psikolojisi kuramı temelinde, karşılanmamış kendilik nesnesi ihtiyaçlarının (aynalanma, idealleştirme, ikizlik) yetişkinlikteki bitirilmemiş duygusal meseleler ve şefkat korkusu (başkalarına şefkat verme, başkalarından şefkat alma ve öz-şefkat) ile ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, öz-bilinçli duygular olan utanç ve suçluluğun bu ilişkilerdeki aracılık rolleri araştırılmıştır. Literatürde kendilik ihtiyaçlarının yeterince karşılanmamasının psikolojik kırılganlığa yol açtığı gösterilmiş olsa da, bu sürecin duygusal arka planına dair ampirik bulgular sınırlıdır. Bu çalışmada, erken dönem empatik yoksunlukların yetişkinlikte ilişkisel tamamlanmamışlık ve şefkatle temas etme kapasitesini nasıl etkilediği araştırılmıştır.
Yöntem: Araştırma, yaşları 18-65 arasında değişen ve Türkiye genelinde çeşitli çevrimiçi platformlardan ulaşılan 831 yetişkin bireyin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak Kendilik Nesnesi İhtiyaçları Envanteri, Sürekli Utanç ve Suçluluk Ölçeği (TSGS), Şefkat Korkusu Ölçekleri (FoC) ve Bitirilmemiş İşler Ölçeği (UBS) kullanılmıştır. Araştırmanın modellemesi nicel olup, SPSS ortamında Hayes (2022) tarafından geliştirilen PROCESS Macro (Model 4) kullanılarak 12 paralel aracılık analizi yürütülmüştür. Ek olarak, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü ANOVA ve Pearson korelasyon analizleri uygulanmıştır.
Bulgular: Kendilik nesnesi ihtiyaçlarındaki karşılanmamışlık ve kaçınmanın tüm sonuç değişkenleri üzerinde anlamlı etkileri olduğu bulunmuştur. Bu etkilerde utanç ve suçluluğun aracı rolleri farklılaşmıştır. Utanç, özellikle bitirilmemiş işler ve öz-şefkat korkusu üzerinde güçlü bir aracı rol oynarken; suçluluk, başkalarına şefkat gösterme ve başkalarından şefkat alma korkularında daha baskın bir etki göstermiştir. Ayrıca kadınlar, psikiyatrik tanıya sahip bireyler ve ebeveyn kaybı yaşamış katılımcılar daha yüksek düzeyde utanç, suçluluk ve bitirilmemiş iş deneyimlemiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, karşılanmamış kendilik ihtiyaçlarının utanç ve suçluluk gibi öz-bilinçli duygular üzerinden şefkat direnci ve ilişkisel tamamlanmamışlık yaratabileceğini göstermektedir. Bu durum, bireyin hem içsel hem de kişilerarası alanlarda duygusal bütünlüğünü tehdit eden bir kırılganlık yaratır. Kohut'un (1977) empatik yansıtmanın kendilik bütünlüğü için kurucu rolünü vurgulayan yaklaşımıyla tutarlı olarak, bu çalışma klinik bağlamda özellikle şefkat odaklı terapi modellerine teorik ve pratik bir katkı sunmaktadır. Bulgular, utanç ve suçluluk gibi duyguların klinik değerlendirme ve müdahalelerde göz önünde bulundurulmasının önemine işaret etmektedir.
Anahtar kelimeler: Kendilik Nesnesi İhtiyaçları, Utanç, Suçluluk, Şefkat Korkusu, Bitirilmemiş İşler
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10234 - Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinin Aleksitimi Düzeyleri ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişkide Bilinçli farkındalık ve Psikolojik Sağlamlığın Aracı Rolü*

Bahadır Yalçın[1], İrem Avşar[1], Muhammed Rıfat Kama[1], Nurefşan Güven[1], İpek Şenkal Ertürk[1]
[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin aleksitimi düzeylerinin benlik saygıları üzerinde, bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlamlığın seri aracılığıyla oluşan dolaylı bir etkisinin olup olmadığını incelemektir. Alanyazında aleksitiminin benlik saygısı ile negatif ilişkili olduğu, bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlamlığın koruyucu faktörler olarak kullanıldığı ve benlik saygısını güçlendirdiği görülmektedir. Bu bulgulardan yola çıkarak mevcut çalışmada aleksitimi düzeyinin bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlamlığın seri aracılığıyla benlik saygısı üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri test edilmiştir. Ayrıca benlik saygısının cinsiyet, romantik ilişki durumu ve ebeveyn eğitim durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir.
Yöntem: Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. Veri toplama süreci devam etmekte olup ön analiz sonuçları paylaşılmaktadır. Kolaylıkla bulunabileni örnekleme yöntemiyle ulaşılan 474 katılımcıdan 18 yaş altı ve 30 yaş üstü olan ve/veya kronik hastalığı olan bireylerin verileri dışlanarak nihai analiz 407 katılımcı üzerinden yapılmıştır. Veriler Google Forms üzerinden toplanmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri toplandıktan sonra veri toplama araçları olarak Toronto Aleksitimi Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Bilinçli Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır. Analize dahil edilen örneklem 140 erkek 266 kadın ve 1 diğer katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 21.11'dir. Veriler SPSS 27.0 ve Hayes'in PROCESS eklentisi (Model 6) ile analiz edilmiştir
Bulgular: Korelasyon analizleri aleksitiminin bilinçli farkındalık (r =-0.518), psikolojik sağlamlık (r =-0.279) ve benlik saygısı ile pozitif (r =0.377) ilişkili olduğunu göstermiştir (düşük puan = yüksek benlik saygısı). Model 6 analizleri sonucunda aleksitimi düzeyinin artmasının bilinçli farkındalık düzeyini anlamlı şekilde azalttığı (b =-,5177, t =-12,18, p < .001); bilinçli farkındalık düzeyinin psikolojik sağlamlık düzeyini artırdığı (b =,2173, t =3,97, p < .001); psikolojik sağlamlık düzeyi arttıkça benlik saygısında artış meydana geldiği görülmüştür (b =,2396, t =-5,08, p < .001). Psikolojik sağlamlık aracılığıyla gerçekleşen dolaylı etki (Ind2: b = ,0063, SH =,0031, CI =[,0012, ,0133]) ve seri dolaylı etki anlamlı olup (Ind3: b =,0043, SH = ,0016, CI =[,0015, ,0077]), bilinçli farkındalık aracılığıyla oluşan dolaylı etki (Ind1) anlamlı bulunmamıştır (b =,0052, SH =,0047, CI =[-,0035, ,0149]). Bir başka deyişle aleksitiminin benlik saygısı üzerindeki etkisinin psikolojik sağlamlık aracılığıyla dolaylı olarak gerçekleştiği görülmüştür. Ayrıca aleksitimi düzeyinin artmasının bilinçli farkındalık düzeyini düşürdüğünü, bunun da psikolojik sağlamlığı azaltarak benlik saygısında düşüşe yol açtığını göstermektedir. Benlik saygısı, demografik değişkenler açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular alanyazınla uyumlu ve beklentiler ile paraleldir. Çalışma aleksitimi düzeyini düşürmeye, bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlamlığı artırmaya yönelik uygulamaların benlik saygısını artırma potansiyeli olduğunu göstermektedir. Ayrıca koruyucu faktörler olan psikolojik sağlamlık ve bilinçli farkındalık güçlendirilerek aleksitiminin benlik saygısı üzerindeki etkisi azaltılabilir. Bilinçli farkındalığın tek başına anlamlı bir etki göstermemesi, bu değişkenin etkisinin psikolojik sağlamlıkla birlikte ortaya çıkabileceğini gösterir. Bu durum psikolojik sağlamlığın bilinçli farkındalıkla birlikte ele alınmasının önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, üniversite öğrencileri üzerinde pozitif psikoloji çalışmalarının artması gerektiğini, koruyucu ve önleyici çalışmaların önemini ve faydalarını göstermektedir. Araştırma, alanyazında bulunan sağlıklı örneklemde aleksitimi araştırmaları boşluğunu gidermeye çalışmış ve bu konuda yapılacak diğer araştırmalara zemin hazırlamıştır. Gelecekteki araştırmalar farklı örneklemler üzerinde farklı veri toplama yöntemleri ile yapılabilir. Ayrıca boylamsal tasarımlar kullanılarak ilişkinin yaşam boyu seyri incelenebilir. Bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlamlığa yönelik müdahalelerle yapılan etki incelenebilir.

Anahtar kelimeler: Aleksitimi, benlik saygısı, bilinçli farkındalık, psikolojik sağlamlık
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10530 - Klinik Psikoloji

Çocuklukta Duygusal İhmal ve Yetişkinlikte Dissosiyatif Yaşantılar Arasındaki İlişki: Aleksitiminin Aracı Rolü

Ece Uykur[1], Zeynep Öykü Saraçoğlu[1], Ecem Çevikbaş[1], Bengü Aktarmaç[1], Seda Can[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Destekleyici bakım, çocukluk döneminde sağlıklı duygusal gelişimi desteklerken; duygusal ihmal gibi olumsuz deneyimler — özellikle çocuğun duygusal ihtiyaçlarına bakım veren tarafından yeterince yanıt verilmemesi — psikolojik sağlığı olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Felitti et al., 1998; Evans & Kim, 2013). Duygusal ihmalin bu olumsuz etkilerinden biri, duyguları tanımlama ve ifade etmede güçlük yaşanan aleksitimi düzeylerinin artmasıdır (Taylor & Bagby, 2004; Thorberg et al., 2011). Aleksitimi, dissosiyatif belirtiler (örneğin bellek, kimlik ve algı süreçlerinde bozulmalar) için de bir risk faktörü oluşturabilmektedir (McHugh & Egan, 2023). Bu bağlamda, bu çalışma çocuklukta yaşanan duygusal ihmal ile yetişkinlikte deneyimlenen dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişkide aleksitiminin olası aracılık rolünü ve bu ilişkinin yaş değişkeni tarafından düzenlenip düzenlenmediğini incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmaya 201 katılımcı (%61.7 kadın, %38.3 erkek; yaş aralığı: 18–65, Ort. = 39.24, SS = 11.93) çevrimiçi anket yoluyla katılmıştır. Ölçme araçları olarak Çocukluk Çağı Travma Ölçeği'nin duygusal ihmal alt ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20) ve Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği (DES) kullanılmıştır. Ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları sunulan çalışmada oldukça yüksek bulunmuştur (DES: .95; TAS-20: .81; CTQ-SF EN: .93). Verilerin analizinde öncelikle korelasyon analizleri yapılmış, ardından aracılık analizi (PROCESS Model 4) ve moderatörlü aracılık analizi (PROCESS Model 7) gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Korelasyon analizleri, duygusal ihmalin aleksitimi ($r(201) = .31$, $p < .001$) ve dissosiyasyon ($r(201) = .38$, $p = .001$) ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, aleksitimi ile dissosiyasyon arasında güçlü bir pozitif korelasyon bulunmuştur ($r(201) = .63$, $p < .001$). Aracılık analizi (PROCESS Model 4), duygusal ihmalin dissosiyatif deneyimler üzerindeki etkisinin aleksitimi aracılığıyla anlamlı bir dolaylı etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur ($b = .48$, $SE = .14$, 95% BCa CI [.24, .77]); doğrudan etki de anlamlı kalmıştır ($b = .56$, $SE = .15$, 95% BCa CI [.26, .87]). Bu bulgular, duygusal ihmalin dissosiyatif semptomlar üzerindeki etkisinin kısmen aleksitimi yoluyla gerçekleştiğini desteklemektedir. Moderatörlü aracılık analizinde ise yaş değişkeninin bu aracılık ilişkisinde anlamlı bir düzenleyici rol oynamadığı görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, aleksitiminin çocukluk dönemi duygusal ihmal deneyimleri ile yetişkinlikteki dissosiyatif belirtiler arasındaki ilişkide bir aracılık rolü üstlendiğini ve duygusal ihmal düzeyi arttıkça aleksitiminin de arttığını ve bunun da dissosiyatif deneyimlerin artmasına yol açtığını göstermektedir. Bu sonuçlar, özellikle klinik uygulamalarda duygusal işleme güçlüklerinin çocukluk travmalarına bağlı psikopatolojilerin ele alınmasında kritik bir müdahale alanı olabileceğine işaret etmektedir.
Anahtar kelimeler: Duygusal ihmal, aleksitimi, dissosiyasyon

10439 - Sosyal Psikoloji

Cenevre Duygusal Müzik Ölçeğinin (GEMS-25) Türkçeye Uyarlanması*

Cansu Şentürk[1], Bedirhan Gültepe[1]
[1]Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Giriş ve Amaç: Geleneksel duygusal değerlendirme ölçekleri, müziğin oluşturduğu duyguları ölçmekte yetersiz kalabilmektedir. Müziğe yönelik duyguların çok boyutlu olarak değerlendirildiği bir psikometrik ölçeğe ihtiyaç duyulmaktadır. Cenevre Duygusal Müzik Ölçeği (GEMS; Zentner vd., 2008) bu ihtiyaca yönelik geliştirilmiştir. Orijinalinde 45 maddelik olan GEMS ölçeği, temelini dokuz faktörden oluşan GEMS kuramından almaktadır. Bu dokuz faktör hayret, aşkınlık, kuvvet, şefkat, nostalji, huzur, neşeli hareketlenme, üzüntü ve gerilim olarak ifade edilmiştir. Daha sonraları ise ölçeği 9 ve 25 faktörlü kısaltılmış versiyonları da ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmanın amacı GEMS-25'in Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin araştırılmasıdır.
Yöntem: Çeviri sürecinde, GEMS'in orijinal 25 maddelik versiyonu, standart çapraz kültürel uyarlama prosedürleri izlenerek Türkçeye çevrilmiştir. Dört psikoloji akademisyenine gönderilen ölçeğin Türkçeye çevrilmesi rica edilmiş, başka diğer iki psikoloji akademisyeninden ise ilk aşamada oluşan madde listesinin tekrar İngilizceye çevrilmesi istenmiştir. Oluşan uyumsuzluklar giderilerek ölçeğin Türkçe formu oluşturulmuştur. Birinci uygulamada, Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinden oluşan 101 katılımcı (81 Kadın, Yaş Ort.= 22.6, SS = 3.6) bölümdeki araştırma odasına davet edilmiştir. Burada klasik Batı müziği bestecileri Bruch, Delibes, Vivaldi, Liszt ve Mendelssohn'un eserlerinden alınan iki dakikalık parçalar dinletilmiştir. Parçalar katılımcılara iki kez sunulmuştur. İlk dinlemede müziğe odaklanmaları, ikinci dinlemede ise ilgili ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Parçalar arasında, 20 saniyelik kuş sesleri dinletilerek duygusal durum nötralize edilmiştir.
İki hafta sonra, aynı örneklemden 85 katılımcıya tekrar test uygulanmıştır. Parçalar, her gruba karışık sıralamalarla sunularak sıralama etkisinin azaltılması amaçlanmıştır. Veriler R programı kullanılarak analiz edilmiştir.
Bulgular: Her katılımcı birden fazla müzik parçasını değerlendirdiğinden, veri yapısı iç içe geçmiş (nested) olup çok düzeyli analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Bu doğrultuda, müziğe ilişkin tepkilerin altında yatan temel boyutları ortaya çıkarmak amacıyla çok düzeyli Bayesyen Keşfedici Faktör Analizi (Bayesian Multilevel EFA) uygulanmıştır. Analizler blavaan paketi ile yürütülmüş, örnekleme sürecinde dört zincir üzerinden toplam 1500 iterasyon alınmıştır. Modelin üst düzey yapısı, dokuz faktörlü orijinal ölçek yapısına dayanarak tanımlanmıştır. Modelin üst düzey uyum indeksleri incelendiğinde, örneklem verisine iyi düzeyde uyum sağladığı görülmektedir (Posterior Predictive p = .41, 95% CI [.29, .53]). Potansiyel ölçeklendirme faktörü ($\hat{R}$) tüm parametreler için 1.01'in altında kalmış, bu da örneklemenin yakınsamış olduğunu göstermektedir. Aşağı düzeyde (birey düzeyinde) faktör yüklemeleri genel olarak .60 üzerinde olup, dokuz faktörün her biri anlamlı biçimde tanımlanmıştır. Bulgular genel olarak, dokuz faktörlü yapının hem birey hem grup düzeyinde yeterli biçimde temsil edildiğini ve ölçeğin çok düzeyli yapısının ampirik destek bulduğunu göstermektedir.
Faktör düzeyinde hesaplanan test-tekrar test korelasyonları orta ile yüksek arasında değişmektedir (r = .62 - .84). Ölçeğin toplam puanı için test-tekrar test korelasyonu r = .79'dur. Bu bulgular, ölçeğin zaman içinde tutarlı bir yapı sergilediğini göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: GEMS-25'in Türkçe formu, müziğin duygusal etkilerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bulgular, ölçeğin Türk kültüründe de uygulanabileceğini göstermektedir. Test-tekrar test analizleri tutarlılığı desteklemiştir. Gelecek araştırmalarda farklı yaş grupları ve daha çeşitli örneklemlerle çalışılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Müzik psikolojisi, duygusal tepki, psikometrik değerlendirme, duygu ölçümü, ölçek uyarlama

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10452 - Klinik Psikoloji

Olayların Merkeziliği İle Varoluşsal Yok Olma Kaygısı Arasındaki İlişkide Kimliğin Belirginleşmesi İle Yenilgi ve Tuzağa Düşmenin Aracı Rolü

Neslihan Arıcı Özcan[1], Reyhan Arslan Babal[2]
[1]Psikolog, İstanbul
[2]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

*Giriş ve Amaç:*Bu çalışma, olayların merkeziliği (centrality of events) ile varoluşsal yok olma kaygısı (existential annihilation anxiety) arasındaki ilişkide kimliğin belirginleşmesi (identity salience) ve yenilgi ile tuzağa düşme (defeat and entrapment) algılarının aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, travmatik olayların bireyin kimliğini nasıl şekillendirdiği, bu olayların ne kadar merkezi algılandığı ve bunun varoluşsal düzeyde ne tür tehditler oluşturduğu incelenmiştir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi öğrencileri ve onların yakınlarından oluşan, kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan 18-64 yaş aralığında 379 bireyden oluşmaktadır. Kullanılan ölçekler arasında Olayların Merkeziliği Ölçeği, Kimliğin Belirginliği Ölçeği, Kısa Yenilgi ve Tuzağa Düşme Ölçeği ile Varoluşsal Yok Olma Kaygısı Ölçeği yer almaktadır. Veriler SPSS ve AMOS programları kullanılarak analiz edilmiştir. Korelasyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişkiler ve Hayes'in paralel çoklu aracılık modeli (Model 4) ile aracılık etkileri test edilmiştir.
Bulgular: Korelasyon analizi bulgularına göre, olayların merkeziliği; kimlik bağlılığı, militanlık ve yenilgi/tuzağa düşme ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Varoluşsal yok olma kaygısı ise sadece kimlik bağlılığı ve yenilgi/tuzağa düşme ile anlamlı ilişkidedir. Aracılık analizleri sonucunda, olayların merkeziliğinin varoluşsal kaygı üzerindeki etkisinde, yenilgi/tuzağa düşme ve kimlik bağlılığının anlamlı aracılık rolü oynadığı bulunmuştur. Kimlik militanlığının aracılık etkisi anlamlı çıkmamıştır. Model toplam varyansın %24'ünü açıklamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, olayların bireyin yaşam anlatısında merkezi bir yer tutmasının, kimlik bağlılığını etkileyerek, varoluşsal kaygıyı artırabileceğini göstermektedir. Yanı sıra, travmatik olayların bireyin yaşam anlatısında merkezi bir yer edinmesi, bu olayların kimlikle özdeşleştirilmesine neden olabilir. Bu durum da bireyde yenilgi ve çaresizlik algılarını güçlendirerek, varoluşsal yok olma kaygısının artışında anlamlı bir rol oynayabilir. Mevcut bulgulara dayanarak, klinik uygulama ve bilimsel araştırma bağlamında, travma çalışmalarında bireyin kimlik yapılanması ve öz değerlendirmelerine daha fazla odaklanılması önerilmektedir. Çalışma hem kimlik bağlılığı hem de yenilgi/tuzağa düşme gibi kavramların, varoluşsal tehditlerin anlaşılmasında dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.
Anahtar kelimeler: Kimlik, yenilgi ve tuzağa düşme, olayların merkeziliği, varoluşsal yok olma kaygısı

Sözlü Bildiri Oturumu 2

10098 - Klinik Psikoloji

Psikolojik İyi Oluşun Yordanmasında Kişilerarası Duygu Düzenleme: Algılanan Sosyal Destek Kontrolünde Bir İnceleme

Azra Ceren Kibaroğlu[1], Nuray Mustafaoğlu Çiçek[1]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Geleneksel olarak duygu düzenleme, içsel bir süreç olarak tanımlanmış ve incelenmiştir. Fakat, bireyler duygularıyla genellikle ilişkiler ve etkileşimler yolu ile başa çıkarlar (Eisenberg vd., 2000). Bu bağlamda araştırmacılar, kişilerarası duygu düzenleme (KDD) adı verilen süreci araştırmaya yönlenmiştir. KDD, bireyin duygularını başka bireylerle etkileşimleri ile düzenlemesidir. KDD kullanımının uzun vadeli sonuçlarına bakıldığında, bu stratejilerin klinik bozukluk belirtilerinde artış veya azalışıyla (Hofmann vd., 2016) ve bireylerin iyi oluş düzeyiyle (Ryan vd., 2005) ilişkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kültürel farklılıklar, KDD süreçlerini ve bu süreçlerin sonuçlarını anlamlı biçimde etkileyebilir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Türk örneklemi üzerinde bireylerin KDD kullanım düzeylerine göre psikolojik iyi oluşlarının incelenmesidir. Söz konusu ilişkileri incelemek amacıyla çalışmada aşağıdaki hipotez test edilmiştir:
H1: Algılanan sosyal destek kontrol edildiğinde KDD stratejileri, psikolojik iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamaktadır.
*Yöntem:*Bu çalışma nicel bir çalışmadır ve araştırma yöntemi olarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Örneklem, yaş ortalaması 23,29 olan 18-65 yaş arası 152 kadın ve 60 erkek, toplam 212 kişiden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak; Sosyo-demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın amaçları çerçevesinde betimsel istatistik, Pearson korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır.
*Bulgular:*Korelasyon analizi sonuçları, algılanan sosyal destek, KDD stratejileri ve psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki bulunduğunu göstermektedir. Olumlu duyguları artırma alt boyutunun, hem sosyal destek ($r = .41$, $p < .001$) hem de psikolojik iyi oluş ($r = .40$, $p < .001$) ile en yüksek ilişkiyi gösteren değişken olduğu görülmüştür. Algılanan sosyal desteğin kontrol değişkeni olarak eklendiği hiyerarşik regresyon analizinin, ilk modelinde sosyal destek psikolojik iyi oluşun %25,4'ünü anlamlı şekilde yordarken ($\beta = .51$, $p < .001$), KDD alt boyutlarının eklendiği ikinci modelde toplam varyans %29,3'e ulaşmıştır. Fakat ikinci modelde yalnızca "olumlu duyguları artırma"nın anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür ($\beta = .419$, $p < .05$). Diğer alt boyutlar modele anlamlı katkı sağlamamıştır ($p > .05$).
Tartışma ve Sonuç: KDD'nin ruh sağlığı üzerindeki etkileri literatürde tartışmalı bir konu olarak öne çıkmaktadır. Bazı çalışmalar, KDD stratejilerinin kullanımının ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerini gösterirken (Pruessner vd., 2020); bazı çalışmalar ise KDD'nin anksiyete ve depresyon belirtileri gibi olumsuz etkilerini vurgulamaktadır (Hofmann vd.,2016). Literatürdeki bu çeşitliliğin henüz yeterince ele alınmamış faktörlerden kaynaklandığı söylenmekte (Altan-Atalay ve Söğüt-Kahramanlar, 2022) ve bu noktada kültürel bağlamın bu faktörlerden biri olduğu ileri sürülmektedir (Pruessner ve Altan-Atalay, 2025). Bu açıdan bu çalışmanın, KDD stratejilerinin farklı bir kültürel bağlamda psikolojik iyi oluşla ilişkisini ortaya koyarak literatüre özgün bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Çalışmamızda olumlu duyguları artırma stratejisinin, algılanan sosyal destek kontrol edildiğinde psikolojik iyi oluşu yordayan bir değişken olduğu görülmüştür. Bu bulgu, Pruessner ve Altan-Atalay'ın (2025), KDD'nin mental iyi oluşla ilişkisini kültürlerarası farklılıklar temelinde incelediği çalışması ile uyumludur. Analiz sonuçları, olumsuz duyguları yönetmeye yönelik stratejilerin psikolojik iyi oluşu anlamlı şekilde yordamadığını göstermiştir. Bu sonuç, toplulukçu kültürlerde yapılan benzer çalışmaların bulguları ile uyumludur (Gökdağ vd., 2019). Toplulukçu kültürlerde bireyler için sosyal uyumu sağlamak, önemli bir motivasyon kaynağıdır (Butler vd., 2007). Bu nedenle, olumlu duyguları düzenlemek için sosyal çevreden yardım alınması olumlu karşılanırken, olumsuz duygular için aynı durum geçerli olmayabilir. Bu bağlamda, çalışmanın sonuçları kültürlerarası çalışmalar çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kişilerarası duygu düzenleme, psikolojik iyi oluş, algılanan sosyal destek

10361 - Klinik Psikoloji

Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkisinde Duygu Dışavurum ve Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Aracılık Rolü*

Gülçin Kaçmaz[1], Yasemin Meral Öğütçü[1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Algılanan ebeveyn reddi, depresyon, anksiyete ve kişilerarası zorluklar gibi çeşitli psikolojik sorunlarla tutarlı biçimde ilişkilendirilmektedir. Ancak bu ilişkinin altında yatan duygusal mekanizmalar yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı'ndan (IPARTheory) yola çıkan bu çalışma, algılanan ebeveyn reddinin psikolojik belirtilerle ilişkisini, duygusal dışavurum ve kişilerarası duygu düzenleme (IER) süreçleri aracılığıyla incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırma, 18-75 yaş aralığında Türkiye genelinden 384 katılımcıyla çevrimiçi olarak yürütülmüştür. Katılımcılar; Algılanan Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, Berkeley Dışavurumculuk Ölçeği ve Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği'ni doldurmuştur. İlişkisel analizler ve Hayes'in PROCESS makrosu (Model 4) kullanılarak dört ayrı aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Tüm modellerde cinsiyet kontrol değişkeni olarak dahil edilmiştir.

Bulgular: Algılanan anne ve baba reddi, psikolojik belirti düzeyleriyle pozitif yönde; pozitif duygusal dışavurumla ise negatif yönde anlamlı şekilde ilişkili bulunmuştur. Duygusal dışavurum açısından hem anne hem de baba reddi modellerinde pozitif duygusal dışavurum kısmi aracılık göstermiştir. Negatif duygusal dışavurum yalnızca baba reddi modelinde anlamlı bir aracı değişken olarak ortaya çıkmıştır. Kişilerarası duygu düzenleme bağlamında ise sadece "perspektif kazanımı" alt boyutu, anne reddi modelinde anlamlı bir dolaylı etki göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, erken ebeveynlik deneyimlerinin psikolojik iyi oluş üzerinde duygusal dışavurum ve kişilerarası duygu düzenleme yoluyla etkili olabileceğini göstermektedir. Özellikle pozitif duyguları dışa vurma kapasitesinin, hem anne hem baba reddi durumlarında ruh sağlığını koruyucu bir işlev görebileceği anlaşılmaktadır. Perspektif kazanımı gibi kişilerarası stratejiler ise yalnızca belirli bağlamlarda aracı rol üstlenmektedir. Bu bulgular, duygularını ifade etmekte zorlanan ve erken dönem duygusal ihmal öyküsü olan bireylerle çalışan ruh sağlığı uzmanları için önemli klinik ipuçları sunmaktadır. Bu kişilerle yapılan terapötik çalışmalarda duygusal farkındalık, dışavurum ve kişilerarası destek arayışı gibi temalar üzerine odaklanmak, psikolojik belirtilerin azaltılmasında yardımcı olabilir.

Anahtar kelimeler: Algılanan ebeveyn reddi, ruh sağlığı, duygu dışavurum, kişilerarası duygu düzenleme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10422 - Klinik Psikoloji

Çocukluk Çağı Duygusal İstismar ve İhmali ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Pozitif Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Rolü*

Yağmur Erişen Yaldız[1], Ezgi Tuna Kaykusuz[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Çocukluk çağında yaşanan duygusal istismar ve ihmalin bireylerin gelişimsel süreçlerini olumsuz etkilediği ve yetişkinlikte ortaya çıkan psikolojik belirtiler için bir risk faktörü olduğu araştırmalar tarafından gösterilmiştir. Duygusal istismar; çocuğun değer görmemesi, aşağılanması gibi deneyimleri kapsarken, duygusal ihmal çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak tanımlanabilir. Bu tür olumsuz yaşantıların, bireyin duygularını anlama, düzenleme ve ifade etme becerilerini zayıflattığı ve duygularla ilgili süreçlerde yaşanan güçlüklerin çeşitli psikolojik belirtilere zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Fakat, bu konudaki çalışmalar genellikle negatif duyguları düzenleme güçlüklerine odaklanmışken, pozitif duyguların düzenlenmesine ilişkin sorunlar yeteri kadar ele alınmamıştır. Pozitif duygu düzenleme güçlükleri; pozitif duyguların kabullenilmemesi, bu duygular sırasında ortaya çıkan dürtüsel tepkilerin kontrol edilememesi ve amaç yönelimli davranışlarda bulunmada zorluk yaşanması gibi bileşenleri kapsamaktadır. Bu çalışma, çocukluk çağındaki duygusal istismar ve ihmalin, yetişkinlikte yaşanan psikolojik belirtiler ile ilişkisini incelemeyi ve bu ilişkide pozitif duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmaya 18 yaş ve üzeri 351 yetişkin (Ortyaş = 32.97, SS = 13.43) katılmıştır. Veriler çevrim içi anket yöntemiyle toplanmış, katılımcılara demografik bilgi formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Pozitif Duygu Düzenleme Güçlükleri Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Duygusal istismar ve ihmalin psikolojik belirtiler üzerindeki etkilerinde pozitif duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolünü incelemek üzere iki ayrı paralel aracılık modeli oluşturulmuştur. Yaş ve cinsiyet değişkenleri istatistiksel olarak kontrol edilmiştir. Analizlerde bootstrap tekniği kullanılmış, 5000 yeniden örnekleme ile düzeltilmiş yanlılık güven aralığı değerleri hesaplanmıştır. Veriler JASP 0.19.1 programı ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Her iki modelde de duygusal istismar ve ihmalin, psikolojik belirtiler üzerindeki toplam etkisi anlamlı ve pozitif yönde bulunmuştur. Bu ilişkilerde pozitif duygu düzenleme güçlüklerinin aracı bir mekanizma rolü üstlendiği görülmüştür. Pozitif duyguların kabullenilmemesi, her iki modelde aracı bir rol üstlenmiştir. Hedefe yönelik davranışlarda yaşanan güçlükler ve dürtü kontrolünde yaşanan zorluklar ise yalnızca duygusal istismar ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide anlamlı bir aracılık rolü göstermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmadan elde edilen bulgular, çocukluk döneminde yaşanan duygusal ihmal ve istismarın, bireylerin pozitif duyguları düzenlemede yaşadığı güçlükler aracılığıyla yetişkinlikteki psikolojik belirtileri etkileyebileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar, pozitif duyguların düzenlenmesinin hem önleyici müdahalelerde hem de klinik uygulamalarda dikkate alınması gereken önemli bir hedef olabileceğine işaret etmektedir. Pozitif duyguları düzenleme becerilerinin güçlendirilmesi, çocukluk çağı istismar ve ihmaline maruz kalmış bireylerin psikolojik iyilik halini destekleyebilir. Çalışmanın önemi, kısıtlılıkları, gelecekteki araştırmalara ve alandaki uygulamalara yönelik öneriler tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Duygusal istismar, duygusal ihmal, duygu düzenleme, psikolojik belirtiler

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10156 - Gelişim Psikolojisi

Duygu Düzenleme Güçlüklerinden Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliğine: Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ne Kadar Belirleyici?

Buse Oğuz[1], Aylin Koçak[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Ergenlik dönemi, duygusal dalgalanmaların yoğun yaşandığı ve bireyin duygu düzenleme becerilerinin gelişmeye devam ettiği kritik bir gelişimsel evredir. Duygu düzenleme güçlüğü, bireyin duygularını tanıma, anlama, kabul etme, uygun biçimde ifade etme ve hedefe yönelik davranışlarını sürdürebilme kapasitesinde yaşadığı yetersizlikleri ifade eder. Bu tür güçlükler, ergenlerin özellikle ebeveynleriyle olan ilişkilerinde olumsuz etkileşim örüntülerine yol açabilir. Alan yazında, duygu düzenleme güçlükleri ile ebeveyn-ergen ilişki niteliği arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte, bu ilişkide temel psikolojik ihtiyaç doyumunun (özerklik, yeterlik ve ilişkisellik) aracı rolünü ele alan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, Kendini Belirleme Kuramı çerçevesinde, ergenlerin duygu düzenleme güçlükleri ile ebeveynleriyle olan ilişki nitelikleri arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaç doyumunun aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini 230 ergen oluşturmaktadır (Ortyaş = 15.79, S = 1.84; %43,91'i erkek). Katılımcılar Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği–Kısa Form, Temel Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeği ve Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeğini doldurmuştur. Araştırma için İzmir Ekonomi Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır (B.30.2.İEÜ.0.05.05 020 370). Veriler, JASP 0.18.3 programı kullanılarak ve yol analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.
Bulgular: Yol analizi sonuçları, ergenin duygu düzenleme güçlüğünün temel psikolojik ihtiyaç doyumunu negatif yönde yordadığını ($B = -0.28$, $p < .001$, %95 GA: -0.354, -0.211), temel psikolojik ihtiyaç doyumunun ise ebeveynle olan ilişki niteliğini pozitif yönde yordadığını ($B = 0.60$, $p < .001$, %95 GA: 0.398, 0.804) ortaya koymuştur. Aracılık analizleri, duygu düzenleme güçlüğü ile ilişki niteliği arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaç doyumunun anlamlı bir aracı rol oynadığını göstermiştir ($B = -0.17$, $p < .001$, %95 GA: -0.242, -0.098). İleri düzey analizler, bu aracılık etkisinin özellikle özerklik ($B = -0.07$, $p = .008$, %95 GA: -0.119, -0.018) ve ilişkisellik ($B = -0.04$, $p = .023$, %95 GA: -0.076, -0.006) ihtiyaç doyumu yoluyla anlamlı olduğunu ortaya koymuştur.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, duygu düzenleme güçlüğü yaşayan ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının daha düşük düzeyde karşılandığını ve bunun da ebeveyn-ergen ilişki niteliğini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular, Kendini Belirleme Kuramının öne sürdüğü şekilde, etkin duygu düzenleme becerilerinin ve temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının ebeveyn-ergen ilişkisindeki işlevselliği destekleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının, duygu düzenleme ile ilişki niteliği arasındaki dolaylı ilişkide anlamlı rol oynaması, ergenin bireysel farklılıklarının tanınmasının ve aidiyet duygusunun desteklenmesinin ebeveyn-ergen ilişkileri açısından kritik önemde olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Ergenlik, duygu düzenleme güçlüğü, temel psikolojik ihtiyaç doyumu, ebeveyn-ergen ilişki niteliği

Sözlü Bildiri Oturumu 6

10462 - Gelişim Psikolojisi

Tehdit Algısının Zihin Kuramına Etkisi: Duygu Düzenleme Becerisinin Rolü*

Merve Coşar[1], Müge Ekerim Akbulut[1]
[1]İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bireylerin niyet, istek ve inanç gibi öznel zihin durumlarını anlama becerisi olan zihin kuramının kullanımı bireyler arasında farklılık göstermekte, sosyal bağlama ve bireysel özelliklere göre farklı seviyede kullanılabilmektedir. Bu özelliklerden biri tehdit algısıdır. Önceki araştırmalar, başkalarından gelen tehdit algısını hem çocuklarda hem de yetişkinlerde azalan zihinselleştirme becerisi le ilişkilendirmiştir. Ancak, tehdit algısının zihinselleştirme becerisi üzerindeki doğrudan etkisi ve duygu düzenlemesinin düzenleyici rolü henüz keşfedilmemiştir. Bu nedenle mevcut çalışma, sosyal etkileşimler sırasında tehdit algılamanın başkalarının zihinlerini anlamayı etkileyip etkilemediğini ve duygu düzenlemesinin bu etkiyi düzenleyip düzenlemediğini araştırmıştır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi, 8-11 yaş aralığında 160 çocuk (n_{erkek}= 79) ve 18-47 yaş aralığında 128 yetişkinden (n_{erkek}=41) oluşmaktadır. Çocukların veri toplama süreci, eğitimlerine devam ettikleri okulda yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde, anneler Onam Formu, Demografik Bilgi Formu ve çocukların duygu düzenleme becerisini değerlendirmek için Duygu Düzenleme Ölçeği'ni doldurmuşlardır. Çocuklar rastgele iki gruba ayrılmıştır, deney grubuna sosyal ilişkiler esnasında tehdit uyandıran etkileşimlerin bulunduğu senaryolar, kontrol grubuna ise aynı senaryoların tehdit içermeyen nötr versiyonları sunulmuştur. Sonrasında senaryolardaki karakterlerin zihin durumunun değerlendirilmeleri için çocuklara yanlış inancı ölçen gaf hikayeleri sunulmuştur. Yetişkinlerin veri toplama sürecinde, veriler Google forms üzerinden çevrimiçi olarak toplanmıştır. Yetişkinlere de çocuklara sunulan senaryoların ve gaf hikayelerinin aynıları verilmiştir. Ancak yetişkinler için duygu düzenleme becerisini değerlendirmek amacıyla Olumsuz Duygu Durumunu Düzenleme Ölçeği kullanılmıştır.
Bulgular: Bulgular, tehdit algısının yetişkinlerde zihin okumayı önemli ölçüde bozduğunu ($F(1,122) = 7.25$, $p = .008$, $\eta^2 = .056$) ancak çocuklarda böyle bir şey olmadığını gösterdi ($F(1,154) = 1.02$, $p = .315$, $\eta^2 = .007$). Tehdit edici senaryolara maruz kalan yetişkinler, kontrol grubuyla karşılaştırıldığında daha zayıf zihinselleştirme gösterdi. Tersine, duygu düzenlemesinin temel bir etkisi çocuklarda bulundu ($F(1,154) = 6.07$, $p = .015$, $\eta^2 = .038$), yüksek duygu düzenlemesi daha iyi zihin okuma ile sonuçlandı. Tehdit algısı ve duygu düzenlemesi arasındaki etkileşim her iki grup için de anlamlı değildi. Ancak, çocukların tehdit edici hedeflerle karşılaştığı deney grubunda, yüksek duygu düzenlemesine sahip çocuklar zihin okumada düşük düzenlemeye sahip çocuklardan daha iyi performans gösterdi ($p = .01$). Düşük duygu düzenlemesine sahip yetişkinler arasında, tehdit senaryolarına maruz kalanlar zihinselleştirmede kontrollerden daha kötü performans gösterdi ($p = .02$).
Tartışma ve Sonuç: Sonuç olarak, bu bulgular tehdit algısının, özellikle duygu düzenlemesi zayıf olduğunda, hem çocukları hem de yetişkinleri etkileyen başkalarının zihinlerini anlamayı bozabileceğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Zihin kuramı, tehdit algısı, duygu düzenleme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10509 - Gelişim Psikolojisi

Mülkiyet Yargısında Duygunun Gücü: 3-5 Yaş Çocukların Aktarım Kararları*

Eda Şen[1], F. Cansu Pala Dedeoğlu[2]
[1]Marmara Üniversitesi, İstanbul
[2]Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Mülkiyet kavramı, bir nesnenin kime ait olduğunu belirlemeye yönelik ve erken çocuklukta gelişen önemli bir sosyal-bilişsel beceridir. Temel olarak, mülkiyet bir kişiden diğerine aktarılabilir. Bu aktarım çalma, kaybetme, verme ve vazgeçme şeklinde farklı yollarla gerçekleşir. Araştırmalar, üç yaşındaki çocukların çalma gibi durumlarda doğru mülkiyet atfı yapabildiğini; ancak verme gibi daha karmaşık durumlarda yaşa bağlı gelişimsel farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Hediyeleşme ya da kaybetme gibi durumlar günlük yaşamda güçlü duygusal izler bırakabilir. Erken çocuklukta mülkiyet aktarımlarının nasıl anlaşıldığı, çocukların bilişsel ve duygusal gelişimleriyle yakından ilişkili olan karmaşık bir süreçtir. Çocukların mülkiyet aktarım becerileri ile ilişkili olabilecek duygusal becerilerin incelenmesi önemli görülmüştür. Bu çalışmanın amacı, 3, 4 ve 5 yaş çocuklarının mülkiyet aktarımını anlama becerilerini ve duygusal ipuçlarını nasıl kullandıklarını incelemektir. Çocukların mülkiyet aktarımını kavrama düzeyleri değerlendirilmiş ve şu hipotezler test edilmiştir: (1) mülkiyet aktarımıyla performanslarının yaşla birlikte gelişeceği, (2) aktarımlara eklenen duygusal ipuçlarının, çocukların mülkiyet aktarımlarını doğru değerlendirme performansına katkıda bulunacağı öngörülmüştür.
Yöntem: Çalışmaya 3, 4 ve 5 yaş gruplarından toplam 138 çocuk katılmıştır. Katılımcılara bireysel olarak, mülkiyet aktarımını içeren senaryolarla yapılandırılmış görevler uygulanmıştır. Veriler; videolu mülkiyet aktarım görevi, Duygu Kavrama Testi (DKT) ve TİFALDİ aracılığıyla toplanmıştır.
Bulgular: Çalışmaya 3 yaş (N = 41), 4 yaş (N = 46) ve 5 yaş (N = 48) olmak üzere toplam 138 çocuk katılmıştır. Çocukların duygu içeren mülkiyet aktarım performansları ile DKT puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r = .31, p < .001). Araştırmanın temel sorusu doğrultusunda gerçekleştirilen 3, 4 ve 5 yaş gruplarında yürütülen bağımlı örneklem t-testleri, çocukların duygu içeren mülkiyet aktarım görevlerinde, duygu içermeyen görevlere kıyasla daha yüksek performans gösterdiğini ortaya koymuştur*:* 3 yaş, $t(40) = 3.94$, $p < .001$, $d = 1.31$; 4 yaş, $t(45) = 6.18$, $p < .001$, $d = 1.26$; 5 yaş, $t(47) = 5.03$, $p < .001$, $d = 1.69$. Tekrarlı ölçümler iki yönlü ANOVA sonuçları görev türüne ilişkin anlamlı bir ana etki olduğunu göstermiştir, $F(1, 132) = 72.81$, $p < .001$, $\eta^2 = .356$; çocuklar duygu içeren ve içermeyen görevlerde farklı performans sergilemiştir. Yaş grubu açısından da anlamlı bir ana etki bulunmuştur, $F(2, 132) = 16.60$, $p < .001$, $\eta^2 = .201$. Ancak görev türü ile yaş grubu arasında anlamlı bir etkileşim saptanmamıştır, $F(2, 132) = 1.06$, $p > .05$, $\eta^2 = .016$. Bu bulgular, hem yaşa bağlı gelişimsel farkları hem de duygusal içeriğin mülkiyet aktarımı görevlerindeki performansa etkisini göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, alanyazınla paralel olarak 3, 4 ve 5 yaş gruplarının mülkiyet aktarım performanslarında gelişimsel farklar olduğunu ortaya koymuştur. Tüm yaş gruplarında, duygu içeren mülkiyet aktarımındaki performans duygu içermeyenlere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksektir. Bu bulgu hipotez edildiği gibi çocukların mülkiyet aktarımına ilişkin muhakeme süreçlerinde duygusal ipuçlarından yararlandıklarını göstermektedir. Görev türü ile yaş grubu arasında anlamlı bir etkileşim olmaması, duygusal içeriğin etkisinin yaşa göre değişmediğini göstermektedir. Duygu içeren görev performansları ile Duygu Kavrama Testi puanları arasındaki pozitif ilişki ise, çocukların mülkiyet aktarımında duygusal ipuçlarından yararlandığını desteklemektedir.

Anahtar kelimeler: Mülkiyet gelişimi, mülkiyet aktarımı, duygusal beceriler, duygu anlama

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10478 - Gelişim Psikolojisi

COVID-19 Pandemisi Sırasında Evdeki Zorlukların Bilişsel Duygu Düzenleme Yapıcı Stratejileri Aracılığıyla Çocukların Akademik İlgisine Etkisi*

Ezgi Aydoğdu Sözen[1], Aybegüm Memişoğlu Sanlı[2], Aysun Doğan[3], Başak Şahin Acar[4], Deniz Tahiroğlu[5], Sibel Kazak Berument[4]

[1]Bağımsız araştırmacı

[2]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

[3]Ege Üniversitesi, İzmir

[4]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

[5]Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Akademik ilgi, davranışsal, bilişsel ve duygusal boyutları içeren, akademik başarıyla ilişkili bir kavramdır (Mulyadi ve Omika, 2023).Çevresel stres faktörleri ve günlük yaşam zorlukları, öğrencilerin akademik ilgisini ve motivasyonunu olumsuz etkileyebilir.Bu bağlamda, adaptif bilişsel duygu düzenleme stratejileri, öğrencilerin öğrenme sırasında karşılaştıkları duygusal zorluklarla başa çıkma becerilerini artırarak akademik ilgiyi ve başarılarını destekleyebilir (Williams ve ark., 2022).
Covid-19 sürecinde, özellikle uzaktan eğitimle ilişkili zorlukların, çocuk ve ergenlerin gelişimsel sonuçlarını etkileyen önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Bu çevresel zorluklar, öğrencilerin adaptif bilişsel duygu düzenleme stratejileri yoluyla akademik ilgilerini etkileyebilir. Çalışmanın amacı, Covid-19 döneminde yaşanan çevresel zorlukların öğrencilerin akademik ilgileriyle olan ilişkisini incelerken, adaptif bilişsel düzenleme becerilerinin rolünü değerlendirmektir. Çevresel zorluklar olarak; uzaktan eğitimden kaynaklı zorluklar, eşler arası problemler, ev ortamındaki günlük zorluklar ve kaos gibi faktörlerin öğrencilerin akademik ilgisi üzerindeki etkisi ele alınmıştır.
*Yöntem:*İki zamanlı boylamsal çalışmanın ilk veri seti, TÜBİTAK 1003 TAÇEP projesi kapsamında toplanmıştır. Covid-19 pandemisinin başlamasıyla çalışma durdurulmuş ve aynı katılımcılara TÜBİTAK 1001 Covid-19 projesi kapsamında yeniden ulaşılmıştır. Çalışmaya 3–12. sınıflarda öğrenim gören 337 çocuk/ergen (%58 kız, $Ort_{yaş}$=11.66, *SS*=3.07) ve 340 anne katılmıştır ($Ort_{yaş}$=37.06, *SS*=5.73). Öğrencilerin %37'si ilkokul, %37'si ortaokul, %26'sı lise düzeyindedir. Veriler Qualtrics üzerinden çevrimiçi toplanmıştır. Anneler, Eşler Arası Çatışma (Braiker ve Kelly, 1979), Günlük Zorluklar (Yağmurlu ve Sanson, 2009) ve Aile Çevresi Kaosu (Harma ve Solak, 2013) ölçeklerini yanıtlamışlardır. Çocuk/gençler, Akademik İlgi Ölçeği (Fredericks ve ark.,2005), Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri (Garnefski ve ark., 2001) ölçeğini yanıtlamışlardır. Çalışma kapsamında olumlu yeniden değerlendirme ve olumlu yeniden odaklanma alt boyutlarının toplam puanı alınarak hesaplanan 'yapıcı' stratejiler kullanılmıştır.
*Bulgular:*Hipotez edilen model yol analizi ile test edilmiştir. Sonuçlar, hipotez edilen model ile verinin iyi bir uyum gösterdiğine işaret etmiştir, χ^2 (2) = 3.36, $p < .05$, *CFI* = .99, *RMSEA* = .08. Değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında uzaktan eğitimden kaynaklı zorluklar ve bilişsel duygu düzenlemede kullanılan adaptif stratejiler arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişki bulunmuştur, (β = -.13, $p < .05$). Ayrıca pandemi öncesi akademik ilgi ve sınıf seviyesi kontrol edildikten sonra pandemi sürecindeki akademik ilgi ve adaptif bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki görülürken (β = .10, $p < .05$), uzaktan eğitimden kaynaklı zorluklar (β = -.27, $p < .001$) ve ebeveynlerin yaşadığı günlük zorluklarla (β = -.13, $p < .05$) anlamlı ve olumsuz bir ilişki görülmüştür. Kontrol değişkenleri olarak modele dahil edilen sınıf seviyesi (β = .24, $p < .001$) ve pandemi öncesi akademik ilgi (β = .56, $p < .001$) ile pandemi sürecindeki akademik ilgi arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki bulunmuştur. Öte yandan, 2000 kez bootstrap yöntemi kullanılarak uzaktan eğitimden kaynaklanan zorlukların aracılık etkisi incelenmiştir. Bu analiz sonucunda, uzaktan eğitimden kaynaklanan zorlukların, adaptif bilişsel duygu düzenleme stratejileri aracılığıyla pandemi sürecindeki akademik ilgi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamıştır, (*b* = -.01, 95% *CI*[-.046, .000]).
*Tartışma ve Sonuç:*Bu çalışma, Covid-19 pandemisi sırasında uzaktan eğitimde yaşanan zorluklar ve ebeveynlerin yaşadığı günlük zorlukların çocukların akademik ilgisini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ayrıca sonuçlar çalışmanın sınırlılıkları (örneklem sayısı) göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle, benzer durumlarda ebeveynleri destekleyici ve çocukların eğitime kolay erişimini sağlayacak çözümler geliştirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Covid-19 pandemisi, akademik ilgi, ev içi zorluklar, uzaktan eğitim zorlukları

Bu araştırma TÜBİTAK 1003-Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı (Proje No: 118K033, 118K034, 118K035) ve TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (Proje No: 120K385) kapsamında yürütülmüştür.

10480 - Gelişim Psikolojisi

Üniversite Öğrencilerinde Epistemolojik İnanç ve Yansıtıcı Düşünme ile Çevrim içi Öğrenme Tutumları Arasındaki İlişkiler*

Ayşegül Can[1], Asil Ali Özdoğru[2,]**
[1]Üsküdar Üniversitesi, İstanbul
[2]Marmara Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde gelişen soyut ve soyut ötesi düşünme becerileri bilişsel gelişim ve öğrenme süreçleri açısından oldukça önemlidir. Soyut ötesi düşünme biçimleri arasında yer alan yansıtıcı düşünme mevcut bilgiler üzerine düşünerek yeni bilgilere ulaşma yeteneğini içerir. Üst bilişsel süreçlerle ilişkili olan epistemolojik inanç ise bilginin ne olup olmadığı ve öğrenmenin nasıl oluştuğuna ilişkin inançları kapsar. Yetişkinlerin yaşamında yükseköğrenim ve uzaktan eğitim geçmişe kıyasla çok daha yaygınlaştığı için bireylerin çevrim içi öğrenmeye yönelik tutumları ve ilişkili özelliklerin araştırılması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla bu çalışmada üniversite öğrencilerinde yansıtıcı düşünme ve epistemolojik inançların çevrim içi öğrenme tutumlarıyla ilişkisi incelenmiştir.
Yöntem: İlişkisel tarama yönteminde tasarlanan bu kesitsel çalışmada çevrim içi anket tekniği ve uygun örnekleme yöntemiyle veri toplanmıştır. Çalışmaya farklı üniversite ve fakültelerde öğrenim gören yaşları 25 ila 48 arasında değişen 100 kadın ve 37 erkek öğrenci katılmıştır (Ort. = 23,35; S = 5,79). Çevrim içi anket uygulamasıyla katılımcılara kişisel bilgi formuyla birlikte Epistemolojik İnanç Ölçeği (EİÖ), Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeği (YDDBÖ) ve Çevrimiçi Öğrenme Tutum Ölçeği (ÇÖTÖ) uygulanmıştır. Veriler güvenirlik ve normallik analizleriyle incelendikten sonra parametrik ve parametrik olmayan hipotez testleriyle analiz edilmiştir.
Bulgular: EİÖ alt ölçek puanları ile yaş ve genel not ortalaması arasında negatif bir korelasyon görülmüştür. YDDBÖ ve ÇÖTÖ alt ölçek puanları sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklar gösterirken YDDBÖ alt ölçek ve genel puanları genel not ortalaması ile pozitif korelasyon göstermiştir. Üç ölçeğin puanları arasında anlamlı korelasyon ilişkileri olduğu bulunmakla birlikte yapılan regresyon analizinde EİÖ ve YDDBÖ puanlarının ÇÖTÖ puanlarının anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın bulguları üniversite öğrencilerinde epistemolojik inanç, yansıtıcı düşünme ve çevrim içi öğrenme tutumlarının demografik değişkenlerle ve birbirleriyle ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Genç yetişkinlerin çevrim içi öğrenmeye yönelik tutumları epistemolojik inanç ve yansıtıcı düşünme gibi soyut ötesi düşünme özellikleriyle yakından ilgilidir. Bu bulgular hem gelecek bilimsel çalışmalara hem de yetişkinlerle yapılan eğitsel ve gelişimsel uygulamalara yön gösterici niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Yansıtıcı düşünme, epistemolojik inanç, çevrim içi öğrenme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10490 - Gelişim Psikolojisi

Çevrimiçi Eğitimde Temel İhtiyaç Tatmini ve Akademik Öz Yeterlilik Arasında Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü

Elif Tiryaki[1], Yaren Bıyıklı[2], Ali Akbulut[3], Yeliz Kındap Tepe[4]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul
[2]Şekerbank Genel Müdürlüğü, İstanbul
[3]Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sivas
[4]Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun

Giriş ve Amaç: Dünya genelini etkileyen COVID-19 salgınının etkisiyle birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de 2020 yılının belirli bir döneminde yüz yüze eğitime bir süreliğine ara verilmiştir. Tüm dünyada meydana gelen bu ani değişikliğe öğrenci ve eğitimcilerin hazır bulunmuyor olması ile karşılaşılan önemli sorunlardan biri de çevrimiçi eğitime uyum sürecidir. Öğrencilerin geleneksel/örgün eğitim sürecinden ayrılarak çevrimiçi eğitime uyum sağlama sürecine etki edeceği düşünülen öğrenme ortamı ve algılanan yeterlilik hissi gibi faktörler bulunmaktadır. Bu doğrultuda araştırmada hedeflenen, çevrimiçi eğitime uyum sürecine etki eden faktörlerin hem bireysel hem de çevresel kaynaklarının belirlenmesidir. Çalışmada Kendini Belirleme Kuramı (KBK) temelinde; temel psikolojik ihtiyaçlar çevresel kaynak, bilişsel esneklik ve akademik öz yeterlik ise bireysel kaynak olarak ele alınmıştır. Çalışmada bireysel ve çevresel faktörlerin incelenmesinin çevrimiçi eğitim sistemine uyum sürecini anlamaya ve eğitimin niteliğinin artırılmasına yönelik önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Araştırmanın temel amacı öğretmenden algılanan temel ihtiyaç tatmini ile akademik öz yeterlik arasında bilişsel esnekliğin aracı rolünü sınamaktır.
Yöntem: Araştırmanın verileri 2020-2021 yılları arasında kartopu örnekleme tekniği ile toplanmış olup nihai örneklem yaşları 18 ile 28 ($\bar{X}$=21.92, S = 1.85) arasında değişen 193 kadın 148 erkek olmak üzere toplam 341 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada yer alan katılımcılara demografik bilgi formu, Bilişsel Esneklik Ölçeği, Sosyal Bağlam Olarak Öğretmen Ölçeği ve Akademik Özyeterlik Ölçeği uygulanmıştır. Öğretmenden algılanan temel ihtiyaç tatmini (ilişkisellik, özerklik ve yeterlik yordayıcı değişken, bilişsel esneklik aracı değişken ve akademik öz yeterlik yordanan değişken olarak ele alınmıştır. Aracılık analizleri için Hayes tarafından geliştirilen SPSS Macro Process v.3.5 kullanılmıştır.
Bulgular: Araştırmanın temel hedefi olan aracılık etkisi sınamalarına başlanmadan önce ele alınan değişkenlerin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği MANOVA ile incelenmiş olup, cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda öğretmenden algılanan temel ihtiyaç tatmini (özerklik, ilişkisellik ve yeterlik) ve akademik öz yeterlik arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin aracı rolüne ilişkin cinsiyet değişkeni kontrol edilerek gerçekleştirilen aracılık analizinde; öğretmen tarafından desteklenen temel psikolojik ihtiyaçların akademik öz yeterlik ile ilişkisinde bilişsel esnekliğin aracı rolü olmaksızın direkt olarak pozitif yönde anlamlı bir yordayıcı olduğu, modele bilişsel esneklik dahil edildiğinde yeterlik ihtiyacının akademik öz yeterliği yordamada anlamlı olmadığı, özerklik ve ilişkisellik ihtiyacının ise akademik öz yeterliği pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Araştırmanın bulguları doğrultusunda çevrimiçi eğitim sürecinde öğrencinin algıladığı temel ihtiyaç tatmini ve akademik öz yeterlik arasında doğrudan bir ilişki olduğu; özerklik ve ilişkisellik ihtiyaçları açısından ise bilişsel esnekliğin aracı rolü ile bu ilişkinin doğrulandığı görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Çevrimiçi eğitim sürecinde öğretmenden algılanan temel ihtiyaç tatmini ve öğrencilerin bilişsel esneklik düzeylerine ilişkin sonuçlar ele alındığında, öğretmenden algılanan özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının karşılanmasının bilişsel esneklikle olumlu yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu durum KBK'nın ileri sürdüğü çevre tarafından temel ihtiyaçların karşılanmasının insanın farklı alanlardaki gelişimine olumlu yönde katkı sunacağı görüşü ile tutarlık göstermektedir. Buradan yola çıkarak çevrimiçi eğitim sürecinde temel psikolojik ihtiyaçları eğitmen tarafından karşılanmış öğrencilerin akademik olarak yeterli hissedecekleri, bilişsel olarak esnek olmalarının da bu ilişkide etkili olduğu görülmektedir. Araştırma, pandemi nedeniyle çevrimiçi eğitime geçen ancak öncesinde ağırlıklı olarak örgün eğitim almış üniversite öğrencileriyle sınırlıdır. Elde edilen bulguların değerlendirilmesinde örneklemin bu özelliği dikkate alınmalıdır.
Anahtar kelimeler: Kendini belirleme kuramı, bilişsel esneklik, akademik öz yeterlik, temel psikolojik ihtiyaçlar

10333 - Gelişim Psikolojisi

Çocuklarda Duyusal İşlemleme Hassasiyeti: Ebeveynlik ve Çevresel Faktörlerin Rolü*

Zeynep Ertekin[1], Sevinç Akkaya[2], Aysun Doğan[3], Başak Şahin Acar[4], Deniz Tahiroğlu[5], Sibel Kazak Berument[4]

[1]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

[2]Bartın Üniversitesi, Bartın

[3]Ege Üniversitesi, İzmir

[4]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

[5]Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Duyusal İşlemleme Hassasiyeti (DİH), yüksek duygusal tepkisellik, derin bilişsel işlemleme ile çevresel ve kişilerarası ipuçlarına karşı artan duyarlılıkla karakterize biyolojik temelli bir özelliktir (Aron ve ark., 2012). Önceki araştırmalar, hassasiyeti yüksek bireylerin daha kolay uyarıldığını, anksiyete ve depresyon riskinin daha yüksek olduğunu göstermiştir (Booth ve ark., 2015; Liss ve ark., 2005). Son yıllarda yapılan çalışmalar ise; DİH'in gelişimsel örüntülerini ve bağlamsal ilişkilerini — özellikle ebeveynlik stili ve sosyoekonomik faktörler— incelemeye başlamıştır (Li ve ark., 2021; Shakiba ve ark., 2019). Bu doğrultuda mevcut çalışmanın amacı, DİH'i çocuk ve ergenlerde değerlendirmek üzere kullanılan 23 maddelik Hassasiyeti Yuksek Kisi Ölçeği'nin (Aron, 2002) ebeveyn formunun faktör yapısını incelemek ve DİH'in çevresel faktörler ve ebeveynlik ile ilişkisini araştırmaktır.

Yöntem: Çalışma iki zamanli projenin bir parçası olarak yürütülmüştür (TAÇEP: TÜBİTAK 1003: 118K033-118K034-113K035). Türkiye'nin 61 farklı ilindeki 186 okuldan toplam 5612 anne ve cocuk analizlere dahil edilmistir. Annelerin ve çocukların ortalama yaşları sırasıyla 38.28 (SH=5.76) ve 11.49 (dağılım 6-19, SS=3.12) olup çocukların %52.2'si (n=2927) kızdır.

Çocuğun DİH'i, demografik bilgiler, algılanan mahalle stresi, ekonomik kaygı ve annenin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri anneler; algilanan ebeveynlik davranislari (sıcaklık, red ve aşırı korumacılık) ise çocuklar tarafından raporlanmıştır.

Bulgular: Türkiye örnekleminde, duyusal işlemleme duyarlılığına ilişkin iki faktörlü bir yapı—işlemleme derinliği ve uyaranlara aşırı tepki—açımlayıcı faktör analizi (AFA) ile belirlenmiş ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile bi-faktör model desteklenmiştir. Çevresel faktörler ve ebeveynlik ile ilişkileri incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Adım 1'de çocuğun demografik değişkenleri; Adım 2'de çevresel riskler (ekonomik kaygı, mahalle stresi); Adım 3'te annenin demografikleri ve psikolojik sağlığı; ve Adım 4'te ise ebeveynlik boyutları eklenmiştir.

Son basamak yorumlandığında, kız çocukları hem işlemleme derinliği (β = –.04, p < .01) hem de uyaranlara karşı aşırı tepkisellik (β = –.08, p < .001) ölçeklerinden daha yüksek puanlar almışlardır. Çocuk yaşı, uyaranlara aşırı tepkisellik ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur (β= –.04, p < .05). Ekonomik kaygı, her iki hassasiyet boyutuyla da pozitif yönde ilişkili bulunurken (β= .08, p < .001; β= .07, p < .001), anne eğitim düzeyi, işlemleme derinliğiyle pozitif (β= .08, p < .001) ve uyaranlara karsi aşırı tepkisellikle negatif yönde ilişkili bulunmuştur (β= –.05, p < .01). Anne yaşı, her iki ölçekle de pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (β= .08, p < .001; β= .04, p < .05). Anne psikolojik sağlığı açısından değişkenlere baktığımızda, depresyon işlemleme derinliği ile negatif yönde ilişkiliyken (β= –.13, p < .001), anksiyete (β= .09, p < .001) ve stres (β= .06, p < .05) bu boyutla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Uyaranlara aşırı tepkisellik, annelerin anksiyetesi (β= .06, p < .01) ve stresi (β= .14, p < .001) ile pozitif yönde iliskilidir. Son olarak, algılanan anne sıcaklığı işlemleme derinliğiyle (β=.13, p < .001) pozitif yönde ilişkiliyken, aşırı korumacılık uyaranlara karsi aşırı tepkisellik ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (β= .04, p < .05).

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, çocuklardaki duyusal işlemleme hassasiyetinin farklı boyutlarını ve bu boyutların çevresel faktörler ve ebeveynlik ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Bulgular, bakım verme ortamının hem destekleyici hem de stresli yönlerinin, çocukların duyusal bilgileri nasıl işlediğini ve bu bilgilere nasıl tepki verdiğini etkileyebileceğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Duyusal işlemleme hassasiyeti, hassasiyeti yuksek çocuk, ebeveynlik davranışları, çevresel faktörler

**Bu araştırma TÜBİTAK 1003-Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10150 - Klinik Psikoloji

Zihin Teorisi ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkide Bilişsel Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü*,***

Berin Aslan[1], Seda Sapmaz Yurtsever[1]
[1]İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu çalışmada sosyal bağlamları okuyabilme ve buna uygun yanıtları oluşturabilme özelliğini kapsayan zihin teorisi becerileri (Kemp ve ark., 2012) ve bilişsel duygu düzenleme becerilerinin sosyal bir duygu olan öfke ifade tarzları ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Olumlu duygu düzenleme becerilerinin öfke kontrolüne katkı sağladığı, olumsuz duygu düzenleme stratejilerinin ise öfkenin kontrolünü zorlaştırdığı alanyazın bulgusundan (Gross, 1998) hareketle duygu düzenleme stratejilerinin zihin teorisi becerileri ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiye aracılık edeceği beklenmiştir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini İzmir Bakırçay Üniversitesinde okuyan ve çalışmaya gönüllü katılım onayı vermiş 18-26 yaş aralığındaki 166 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler iki aşamalı olarak toplanmıştır. Katılımcılar ilk aşamada çevrimiçi ortamda olacak şekilde Demografik Bilgi Formu, Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzları Ölçeği ve Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeğini doldurmuştur. 2. aşamada ise laboratuvar ortamında Hacettepe Bilgisayar Temelli Zihin Kuramı Bataryasını tamamlamışlardır.

Bulgular: Öfke-içe, öfke-dışa ve öfke-kontrol olmak üzere farklı öfke ifade tarzlarını açıklayan değişkenleri ortaya koymak üzere ayrı ayrı basit regresyon analizleri yürütülmüştür. Buna göre; bilişsel duygu düzenleme becerilerinden *olumlu yeniden odaklanmanın* öfke-içeyi negatif yönde (β=-.239, t=-2.154, p=.033), *perspektif kazandırma* (β = .280, t=3.051, p= .003) ve *başkalarını suçlamanın* (β =.175, t=2.144, p= .034) ise öfke-içeyi pozitif yönde yordadığı; *kendini suçlama* (B=.245, t=2.743, p=.007) ve *başkalarını suçlama* (B=.228, t= 2.768, p=.006) alt boyutlarının ise öfke-dışayı pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Son olarak Hayes Process eklentisi ve model 4 ile aracılık analizi incelendiğinde, Zihin teorisi becerileri ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme becerilerinin aracılık etkisinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu saptanmıştır (örneğin; zihin kuramı ve öfke-kontrol arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme alt boyutlarından kabullenmenin aracılık etkisi anlamsızdır GA [-.1252, .1228]).

Tartışma ve Sonuç: Öfke ifade tarzları ve duygu düzenleme stratejilerine ilişkin sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde alanyazınla tutarlı olarak öfkenin dışa yöneltilmesinde kendini ve başkalarını suçlamanın etkili olduğu görülmektedir (Gross, 1998; Sepetçi, 2019). Kişilerin olumlu yeniden odaklanma becerisinin artması ise öfke-içe ifadelerinin azalmasına katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, perspektif kazandırma ve başkalarını suçlama duygu düzenleme stratejileri kişileri öfkeyi içe yöneltmekten alıkoyamamakta, dahası öfke-içe ifade tarzını güçlendirmektedir. Bu araştırmada sosyal biliş literatüründeki boşluğu doldurmak adına öfke ifade tarzları ile zihin teorisi arasındaki ilişkiler de irdelenmiş ancak, değişkenler arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Araştırmanın temel amacı olan aracılık modelinin de aynı doğrultuda anlamlı sonuçlar vermediği bulgulanmıştır. Sağlıklı yetişkin örneklemlerde zihin teorisi becerilerine yönelik ilginin alanyazında henüz yeni artmaya başlaması, zihin teorisi ile öfke ve diğer sorun alanları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi açısından sınırlılık getirmektedir. Ancak, farklı değişkenlerle ele alınmış zihin kuramı araştırmalarında örneklem türüne bağlı olarak değişen bulgular dikkat çekicidir. Örneğin, zihin kuramı ve yürütücü işlevler (Ceccato, 2017; Tatar ve Cansız, 2022), düşüncenin fakirleşmesi, duygularını tanıma zorluğu, kaygılı bağlanma (Çallıoğlu, 2024) gibi değişkenler sağlıklı örneklemlerde ilişkili bulunmazken klinik örneklemlerde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar vermiştir. Bu bakımdan, elde edilen bulguların çalışmanın örneklem özelliği doğrultusunda değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle, araştırmanın temel hipotezinin öfke deneyimi ve ifadesi açısından önemli güçlükler yaşayan klinik örneklemlerde tekrarlanarak incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Zihin teorisi, öfke ifade tarzları, bilişsel duygu düzenleme becerileri

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***İzmir Bakırçay Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından fonlanmıştır.*

10375 - Klinik Psikoloji

Ebeveyn Kabul-Red Algısı, Ahlaki Uzaklaşma ve Şiddete Yönelik Tutumların İlişkilerinin İncelenmesi*

Beyza Kuzhan[1], Aslı Yeşil[1]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ebeveyn-çocuk etkileşimi, bireyin yaşam boyu süren psikososyal gelişiminde belirleyici bir faktördür (Önder ve Gülay, 2007). Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'na göre ebeveynlerden algılanan kabul ya da red tutumları psikososyal gelişimi doğrudan etkilemektedir (Rohner, 1980). Literatürde; algılanan ebeveyn reddinin ahlaki uzaklaşmayı arttırdığı (Hyde ve ark., 2009; Özdinç, 2019), baba reddinin saldırganlık eğilimlerini arttırdığı (Akse ve ark., 2004; Reh ve ark., 2015) anne reddinin ise sözel saldırganlığı arttığı (Rohner, 2004; Gao vd., 2017) görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi azaldıkça çocukların da ebeveynlerine karşı red algılarının artığı (Toran, 2005; Dwairy, 2010) görülmektedir. Araştırmalar, ahlaki uzaklaşmanın saldırganlık ve akran zorbalığı gibi olumsuz davranışlarla pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir (Gini, 2006; Perren ve Sticca, 2011). Ebeveyn kabul red algısı ahlaki uzaklaşma ve şiddete yönelik tutumların bir arada çalışıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bulgulardan yola çıkarak çalışmanın amacı; çocukluk çağında maruz kalınan davranışlar sonucunda ebeveyn kabul-red algısı, ahlaki uzaklaşma ve şiddete yönelik tutumların ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmanın hipotezleri sıralanmıştır:
H1: Ebeveyn kabul algısı ile ahlaki uzaklaşma arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.
H2: ebeveyn red algısı ve ahlaki uzaklaşma arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
H3: ebeveyn kabul algısı ve şiddete yönelik tutumlar arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.
H4: ebeveyn red algısı ve şiddete yönelik tutumlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
H5: ahlaki uzaklaşma ve şiddete yönelik tutumlar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
Yöntem: Araştırmanın, 18 yaş ve üzeri ana dili Türkçe olan bireylerden oluşan 384 kişilik bir örneklem grubuyla yürütülmesi hedeflenmiştir. Veri toplama süreci halen devam etmekte olup, uygun/elverişlilik örnekleme yöntemiyle şu ana kadar 117 katılımcıya ulaşılmıştır. Psikiyatrik tanısı olduğunu söyleyen 7 katılımcı araştırmaya dahil edilmeyip, 110 (86 kadın, 24 erkek) katılımcı ile analizler yapılmıştır. Araştırmada Ebeveyn Kabul-Reddi Ölçeği - Yetişkin Kısa Formu (EKRÖ-K), Suça Yönelik Tutumlar ve İlişkiler Ölçeği (SYTİÖ)'nin şiddete yönelik tutumlar alt boyutu ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği kullanılmıştır. Ölçme araçları katılımcılara çeşitli sosyal medya platformlarından Google Forms arayüzü aracılığıyla iletilmiştir. Elde edilen veriler SPSS-27 programı ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Araştırmaya katılan kişilerin yaş ortalaması 29,87'dir. Anne kabul algısı ahlaki uzaklaşmayı negatif yönde ($r = –.213$, $p = .026$), anne red algısının ahlaki uzaklaşmayı pozitif yönde ($r = .246$, $p = .010$) yordamaktadır. Ahlaki uzaklaşma mekanizmaları şiddete yönelik tutumları pozitif yönde ($r=.60$) yordamaktadır. Çalışma bulgularına göre; erkek bireyler, kadın bireylere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek şiddet eğilimi puanı aldıkları görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulguların literatürle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerine yönelik kabul algıları arttıkça ahlaki uzaklaşma azalmakta, red algıları arttıkça ahlaki uzaklaşma da artmaktadır. Ahlaki uzaklaşma mekanizmaları arttıkça şiddete yönelik tutumlar artmaktadır. Diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. bu bağlamda örneklem büyüklüğünün arttırılmasıyla daha net sonuçlar elde edilebilir. İlerleyen araştırmalarda, ebeveyn kabul-red algısının alt boyutları ayrı ele alınarak, bu alt ölçeklerin ahlaki uzaklaşma ve şiddete yönelik tutumlar üzerindeki özgül etkilerinin derinlemesine incelenmesi önerilmektedir.
Anahtar kelimeler: Ebeveyn kabul algısı, ebeveyn red algısı, ahlaki uzaklaşma, şiddete yönelik tutumlar

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 10

10200 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Tanıma Temelli Bellek Performansında Zaman ve Bağlam Etkileri: Sunum Modlarının Rolü*

Elif Çay[1], Tuba İkbal Yayla[1], Zeynep Temel[2]
[1]Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul
[2]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Dijital ve basılı okuma ortamlarının bellek performansı üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalarda çelişkili bulgulara ulaşılmıştır. Bazı çalışmalar basılı ortamda okumanın dijitale kıyasla daha yüksek bellek performansı sağladığını rapor ederken, bazıları ise okuma ortamları arasında bilişsel performans açısından anlamlı bir fark tespit etmemektedir. Bu tutarsızlıklar, öğrenme ve değerlendirme ortamlarının birbiriyle uyumlu olmamasından kaynaklanacağı gibi, bellek değerlendirilmesinde konsolidasyon süreçlerinin ihmal edilmesinden de kaynaklanıyor olabilir. Bu bilgilerden yola çıkarak, mevcut çalışma; dijital ve basılı okumada bellek performansının belirlenmesi aracılığıyla geçmiş bulgulardaki tutarsızlıkların açıklanmasını, okuma ve değerlendirme ortamı etkileşiminin ve konsolidasyon süreçlerindeki değişimin incelenmesini amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırma, 18-35 yaş aralığında, İstanbul'da yaşayan ve anadili Türkçe olan 90 gönüllü katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcıların yaş ortalaması 21.93 (SS = 1.85) olup, %78,9'u kadın (n = 71), %21.1'i erkektir (n = 19). Katılımcılar, okuma ortamı (dijital/basılı) ve değerlendirme ortamı (uyumlu/uyumsuz) faktörlerine göre rastgele biçimde dört gruba atanmıştır: dijital okuma-dijital değerlendirme (DD, n = 23), dijital okuma-basılı değerlendirme (DP, n = 22), basılı okuma-dijital değerlendirme (PD, n = 21) ve basılı okuma-basılı değerlendirme (PP, n = 24). Bellek değerlendirmesi amacıyla tüm katılımcılara WMS-III Mantıksal Bellek II Hikâye A sunulmuş, ardından 15 tanıma sorusu ile anlık bellek ölçümü gerçekleştirilmiştir. Aynı sorular, sırasıyla 30 dakika, 1 hafta, 1 ay ve 3 ay sonra yeniden uygulanarak toplam beş zaman noktasında bellek performansı değerlendirilmiştir. Yanıtlar "Evet/Hayır" olarak kodlanmış, doğru yanıtlar 1, yanlış yanıtlar 0 puan olarak kaydedilmiştir. Deney materyalleri dijital koşullarda OpenSesame yazılımı ile, basılı koşullarda ise A4 kağıdı üzerinden sunulmuştur. Ayrıca katılımcıların sosyodemografik verileri kişisel bilgi formu ile kaydedilmiştir. Veri SPSS 27.0 versiyonunda analiz edilmiştir.
Bulgular: Yapılan 2 (okuma ortamı: dijital vs. basılı) × 2 (değerlendirme ortamı: dijital vs. basılı) × 5 (zaman: anlık, 30 dk, 1 hafta, 1 ay, 3 ay) faktörlü karma ANOVA sonuçları, bellek performansının zaman içinde anlamlı biçimde azaldığını ortaya koymuştur, $F(2.95, 253.99) = 17.23$, $p < .001$, $\eta^2 = .167$. Bu azalma doğrusal bir eğilim sergilemektedir, $F(1, 86) = 34.98$, $p < .001$, $\eta^2 = .289$. Okuma ortamı ana etkisi anlamlı bulunmuş ($F(1, 86) = 11.89$, $p < .01$, $\eta^2 = .121$); dijital ortamda okuyan katılımcılar, basılı ortamda okuyanlara kıyasla daha yüksek bellek performansı göstermiştir. Değerlendirme ortamının ve okuma-değerlendirme ortamı etkileşimi ise istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$).
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, bellek performansının zamanla azaldığını ve bu azalmanın konsolidasyon süreçleriyle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Bu durum, uzun süreli belleğin zamana duyarlılığını vurgulayan klasik bellek kuramlarıyla uyumludur. Ayrıca, dijital ortamda okuma yapan katılımcıların basılı ortamda okuyanlara kıyasla daha yüksek bellek performansı sergilemesi, dijital okumanın bilişsel açıdan dezavantajlı olduğu yönündeki yaygın varsayımı sorgulatmaktadır. Literatürde dijital okumanın hem sınırlayıcı hem de destekleyici etkilerine dair bulgular yer almakta olup, bu çalışmanın sonuçları ikinci grubu desteklemektedir. Değerlendirme ortamı ve okuma-değerlendirme ortamı uyumunun bellek üzerinde anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir. Bu bulgu, tanıma temelli görevlerin bağlamsal değişkenlere karşı daha düşük duyarlılık gösterdiği geçmiş bulgularla örtüşmektedir.

Anahtar kelimeler: Tanıma belleği, konsolidasyon, dijital ekran temelli okuma, basılı materyal temelli okuma, kodlama-geri çağırma uyumu
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10494 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

EGEFACE: Yüz Belleği Becerisinde Bireysel Farklılıkların Değerlendirilmesi*,***

Murat Can Karataş[1], Sonia Amado[2], Elif Yüvrük[3], Aycan Kapucu[2]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa
[2]Ege Üniversitesi, İzmir
[3]Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla

Giriş ve Amaç: Yüz belleği, bireylerin sosyal ilişkilerini sürdürebilmeleri için kritik bir bilişsel beceridir. Literatürde, yüz tanıma yeteneğinde yüksek bireysel farklılıklar olduğu ve mevcut yüz belleği testlerinin bu farklılıkları değerlendirmede bazı sınırlılıklar taşıdığı belirtilmektedir. Örneğin, birçok test yalnızca statik görseller kullanmakta, tepki yanlılıklarını dikkate almamakta ve performansın aşırı uçlarında (örneğin süper yüz tanıyıcılar ve prosopagnozik bireyler) yeterli ayırt ediciliği sağlayamamaktadır. Bu sınırlılıkları aşmak amacıyla geliştirilen EGEFACE, hem statik hem de dinamik yüz uyaranları içeren, hedef-olan ve hedef-olmayan denemeleri ve ROC analiziyle tepki yanlılığından bağımsız performans değerlendirmesine olanak tanıyan bir yüz belleği testidir. Bu çalışmada EGEFACE'in geliştirilmesi, psikometrik özelliklerinin incelenmesi ve bireysel farklılıkları ölçmedeki duyarlılığının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Çalışmada, statik ve dinamik yüz videolarından oluşan yeni bir uyaran seti hazırlanmış ve bir yüz tanıma algoritması kullanılarak üç farklı zorluk düzeyinde bloklar tasarlanmıştır. Test, hedef-olan ve hedef-olmayan denemelerden oluşacak şekilde yapılandırılmıştır. Toplam 703 katılımcıdan iki aşamada veri toplanmış ve EGEFACE'in iç tutarlılığı, yarı-bölme güvenirliği ve madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Buna ek olarak, halen yürütülmekte olan yeni bir çalışmada, EGEFACE'in kriter geçerliliğini incelemek amacıyla, 15 süper yüz tanıyıcı ve 15 prosopagnozik bireyden yüz tanıma becerisine ilişkin öz-bildirim yöntemiyle veri toplanmaktadır. Bu çalışma ile, EGEFACE'in yüz tanıma yeteneğinin aşırı uçlarındaki bireylerde geçerliliği detaylı biçimde incelenecektir.
Bulgular: Elde edilen analiz sonuçları, EGEFACE'in hem hedef-olan hem de hedef-olmayan denemelerinde yüksek güvenirlik gösterdiğini ortaya koymuştur. EGEFACE performansları, CFMT+ puanlarıyla orta düzeyde pozitif bir korelasyon göstermiştir. Yüksek EGEFACE performans grubu CFMT+'da süper tanıyıcı seviyelerine yakın skorlar elde ederken, düşük performans grubu prosopagnozi seviyelerine yakın puanlar almıştır. EGEFACE ile KFMT arasındaki düşük-orta düzey korelasyon ise, testin yüz algısından ziyade yüz belleğini ölçme odaklı olduğunu göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: EGEFACE, yüz belleği performansındaki bireysel farklılıkları hassas bir şekilde tespit edebilen, tepki yanlılığından bağımsız ölçüm imkânı sunan ve daha yüksek ekolojik geçerlilik taşıma potansiyeli olan bir testtir. Hem süper yüz tanıyıcılar hem de prosopagnozik bireyleri kapsayabilmesi, EGEFACE'i mevcut testlerden ayıran önemli bir özelliktir. Devam eden çalışma kapsamında süper yüz tanıyıcılar ve prosopagnozik bireylerden sağlanacak ek verilerle, EGEFACE'in kriter geçerliliğine ilişkin kanıt elde edilecektir. Şu ana kadar elde edilen bulgular, EGEFACE'in hem bilimsel araştırmalarda hem de uygulamalı alanlarda (örneğin güvenlik ve adli bilimler) bireylerin yüz belleği yeteneklerini değerlendirmede etkili bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Yüz belleği, yüz algısı, bireysel farklılıklar

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***Bu araştırma TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (Proje No: 219K084) tarafından desteklenmektedir.*

10484 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Çalışma Belleğinin Uzman Performansına Etkisi: Satranç Oyuncuları Üzerine Deneysel Bir Çalışma*

Hatice Kübra Aydın[1], Handan Can[2]
[1]Mudanya Üniversitesi, Bursa
[2]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, uzmanlık düzeyine göre çalışma belleğinin epizodik tampon bileşeninin bilişsel performans üzerindeki etkilerini incelemeyi ve bu etkinin içerik türüne göre (alana özgü veya alana özgü olmayan) nasıl değiştiğini araştırmayı amaçlamaktadır. Özellikle, uzman satranç oyuncularının bilişsel işleme süreçlerinde epizodik tamponun ne ölçüde rol oynadığını ve bu rolün görev içeriğine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak hedeflenmiştir.
Yöntem: Araştırmaya 15'i uzman, 15'i acemi olmak üzere toplam 30 satranç oyuncusu katılmıştır. Katılımcılar, epizodik tamponun baskılandığı ve baskılanmadığı iki farklı koşul altında değerlendirilmiştir. Uygulanan hatırlama görevleri üç farklı içerikten oluşmuştur: anlamlı satranç dizilimleri, anlamsız (random) satranç dizimleri ve satranç dışı, farklı şekiller içeren kontrol görevleri. Katılımcıların her görevdeki hatırlama performansları ve verdikleri tepkilerin süreleri kaydedilmiş ve elde edilen veriler, 2 (uzmanlık düzeyi: uzman, acemi) × 3 (görev türü: anlamlı, anlamsız, kontrol) × 2 (koşul: baskı var/yok) faktörlü, son faktörde tekrarlı ölçümler içeren karma ANOVA yöntemiyle analiz edilmiştir.
Bulgular: Bulgular, uzman oyuncuların hem anlamlı hem de anlamsız satranç içeriklerinde acemilere kıyasla daha yüksek performans sergilediklerini, ancak kontrol görevinde iki grup arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Epizodik tampon baskılandığında, satrançla ilgili görevlerde performans büyük ölçüde etkilenmezken, kontrol görevindeki performans düşmüştür. Tepki süresi analizleri, uzmanların özellikle anlamlı satranç görevlerinde daha hızlı yanıt verdiklerini, kontrol görevinde ise diğer görevlere kıyasla daha yavaş olduklarını ortaya koymuştur. Acemilerde ise görev türüne göre tepki sürelerinde anlamlı farklar gözlenmemiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, uzmanların sadece alana özgü bilgiyle değil, aynı zamanda bu bilgiyi işleme biçimleriyle de üstünlük gösterdiğini desteklemektedir. Çalışma, epizodik tamponun rolünü uzmanlık bağlamında açıklamaya katkı sağlamakta ve uzun süreli çalışma belleğiyle olan etkileşimi açısından literatüre yeni bir perspektif sunmaktadır.

***Anahtar kelimeler*:** Uzmanlık, satranç, satranç uzmanlığı, çalışma belleği, epizodik tampon

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10653 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Bireysel ve Takım Antrenmanlarının E-Spor Uzmanlığına Katkısı*

Fatma Adalet Şahin Kırık[1], Hayriye Güleç[1], Recep Görgülü[1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Elektronik spor (e-spor), dijital oyunlar aracılığıyla gerçekleştirilen, profesyonel rekabetin ve stratejik becerilerin ön planda olduğu, yüksek düzeyde bilişsel yetenek, tepki süresi, dikkat yönetimi ve karar verme becerisi gerektiren bir zihinsel spor alanıdır. 2024 yılı itibari ile barındırdığı sporcu sayısı ve izlenme sayısı bakımından küresel pazar büyüklüğü 5 milyar dolara ulaşmıştır. Leauge of Legends (LoL) e-sporu, yıllık oyuncu ve izleyici sayısı bakımından en popüler oyunlardan biri olma özelliğini taşımaktadır (Newzoo,2024). LoL e-sporunda üstün performans göstermenin kilit noktalarından biri alıştırmalardır. Alıştırmanın türü, süresi, alıştırma yapmaya başlama yaşı gibi faktörler kişinin performansında etkili olabilir. Bu alandaki çalışmalar genel olarak uzman performansındaki alıştırma pratiklerine odaklanmış, uzman ve amatör oyuncuların alıştırma deneyimlerinin incelenmesi eksik kalmıştır. Bu çalışmanın amacı, LoL e-sporu özelinde uzmanlık gelişimiyle ilişkili temel faktörlerden biri olan alıştırmanın özelliklerini uzman ve amatör oyuncular özelinde incelemektir.

Yöntem: Çalışmaya LoL oyunu oynayan 12 erkek ($Ort_{yaş}$=20,77, Ss=1.55) katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcılar, sahip oldukları derecelere göre iki gruba ayrılmıştır: uzman oyuncular (Zümrüt ve Platin derecesine sahip olanlar, N=6) ve amatör oyuncular (derecesi olmayanlar, N=6). Katılımcılar oyun oynamaya başlama yaşı, oyundaki derece, alıştırma yapma süresi, tek başına alıştırma yapma süresi, grup alıştırması yapma süresi gibi soruların yer aldığı araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan uzmanlık bilgi formunu doldurmuştur. Katılımcıların oyun oynamaya başlama yaşları, tek başına alıştırma yapma süreleri ve takım alıştırması yapma sürelerinin uzmanlık düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar için t-testi kullanılmıştır.

Bulgular: Yaş değişkeni açısından iki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir [t(10) = 0,881, p = ,399]. Bununla birlikte, uzman ve amatör oyuncular oyun oynama süresi [t(10)= 2.926, p = .015], bireysel alıştırma yapma süresi [t(10)= 2.926, p = .004] ve takım alıştırması yapma süresi [t(6.511)= 5.137, p= .002] açısından anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Buna göre, uzman grup amatör gruptan 4.17 yıl daha fazla oyun oynamıştır. Ayrıca uzman grup amatör gruptan 4.20 saat daha fazla bireysel alıştırma ve 10.67 saat daha fazla takım alıştırması yapmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma e-sporda uzmanlaşmanın sadece oyun içi performansla değil, aynı zamanda oyun oynama süresi, antrenman türü ve süresi gibi faktörlerle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Çalışmanın bulguları sistematik bireysel ve takım alıştırma yapma süresinin bilişsel ve motor becerilerin gelişimine katkıda bulunarak uzman performansının oluşumunda belirleyici bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Özellikle LoL gibi çok oyunculu çevrimiçi savaş arenası türü oyunlarda takım alıştırması yapmak uzman performansını etkileyen önemli bir faktör olabilir. Bulgular, bireysel ve takım alıştırmalarının uzmanlık gelişiminde ayırt edici bir rol oynadığını göstererek gelecekteki e-spor antrenman programlarının hem bireysel alıştırma stratejilerini hem takım koordinasyonu stratejilerini içermesi gerektiğine işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: e-spor, bilişsel psikoloji, uzmanlık, antrenman, alıştırma yapma, pratik yapma

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10404 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Bilgi İşleme Stili, Yapay Zekâ Kullanım Alışkanlıkları ve Sözde Bilimsel İnançlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Osman İyilikci[1], Nuray Gül Patan[1]
[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Sözde bilim, bilimin gerektirdiği özellikleri barındırmadığı halde, bilimsel terminolojiyi taklit eden yaklaşımlara verilen addır (Boudry ve ark., 2014). Bugüne kadar, sahte bilimlere olan eğilimle bilişsel süreçler arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok çalışma yayımlanmıştır. Örneğin, Pennycook ve arkadaşları (2012) analitik bilişsel stilin, sözde bilim yatkınlığını azalttığını rapor etmişlerdir. Başka bir faktör olan bilişsel kapanma ihtiyacı da sahte bilim yatkınlığıyla pozitif yönde ilişki göstermekte, bireylerin bilişsel kapanma yükseldikçe, sahte bilimlere açık olma eğilimleri artmaktadır (Piejka ve Okruszek, 2020). Yapay zekâ kavramının ortaya çıkışından bu yana (McCarthy ve ark., 1955) insan-yapay zekâ ilişkisini incelemek için gerçekleştirilen çalışmalar artarak devam etmiştir. İnsan-yapay zekâ etkileşiminin sık olarak incelendiği yapay zekâ sistemleri, büyük dil modeli olarak adlandırılan sohbet botlarıdır (Hwang ve Chang, 2023). İnsan-sohbet botu etkileşiminin eğitimde (Okonkwo ve Ade-Ibijola, 2021), iş yaşamında (Kopplin, 2022), sağlık alanında (örn. Laymouna ve ark., 2024) ve günlük yaşamda (örn. Chalyi, 2024) karşılaşılan doğurguları, sıklıkla incelenmektedir. Bunların aksine, insan-sohbet botu ilişkisine dair henüz yoğun şekilde araştırılmamış olan fakat yayın sayısının artmakta olduğu diğer araştırma başlığı bilişsel süreçlerin sohbet botu kullanım alışkanlıkları ile olan ilişkisidir. Anderson ve arkadaşları (2024), problem çözme stratejilerinin, yapay zekaya ilişkin kullanıcı deneyimini etkilediğini saptamıştır. Iku-silan ve arkadaşları (2023) ise analitik bilişsel stile sahip olanların, yapay zekadan yararlanarak elde ettiği öğrenme başarısının yüksek olduğunu bulmuştur. Spatola ve Wykowska (2021), düşünme ihtiyacı ve yapay zekaya ilişkin antropomorfizm arasındaki ilişkiyi incelemiş, düşünme ihtiyacı yüksek olan bireylerin otomatik şekilde gerçekleşen antropomorfizm eğiliminin azaldığını saptamışlardır. Literatürden anlaşılacağı gibi sahte bilim yatkınlığının ve yapay zekâ kullanım alışkanlıklarının paylaştığı ortak bir faktör bilişsel süreçlerdir. Buradan hareketle sahte bilim yatkınlığı ve yapay zekâ kullanım alışkanlıkları arasında, bilişsel faktörler aracılığıyla bir ilişkinin var olduğu hipotezi ortaya atılabilir, fakat literatürde bu aracılık ilişkisini incelemiş olan bir çalışma yayımlanmamıştır. Buradan hareketle, bu çalışmada, sahte bilim yatkınlığı ve yapay zekâ kullanım alışkanlıklarının bilişsel faktörler aracılığıyla bir ilişkisinin var olup olmadığı incelenmiştir.
Yöntem: Çalışmada 230 katılımcı yer almıştır. Sahte bilim yatkınlığı SİO (Çetinkaya ve Taşar, 2018); bilişsel stil, SADE (Betsch 2004, uyarlama: Yüvrük ve Kapucu, 2024), bilişsel kapanma ihtiyacı, BİKO (Roets ve Van Hiel, 2011, uyarlama: Şeker ve Akman, 2015); yapay zekâ okuryazarlığı YZO (Wang ve ark., 2022, uyarlama: Çelebi ve ark., 2023); yapay zekaya olan güven ve yapay zekâ antropomorfizmi ise Arıkan-İyilikci ve arkadaşları (2025) tarafından geliştirilen form kullanılarak değerlendirilmiştir.
Bulgular: Bulgular, sahte bilim eğilimi ile yapay zekâ okuryazarlığı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu ilişki, sezgisel düşünme biçimi aracılığıyla aktarılmaktadır. Bilişsel kapalılık ihtiyacının ise söz konusu ilişkide aracılık etkisi saptanmamıştır. Buna ek olarak, sahte bilim eğilimi ile sohbet botundan elde edilen bilginin doğruluğunu sorgulama ihtiyacı arasında negatif yönde bir ilişki gözlenmiştir. Bu ilişkide, bilişsel stilin ve bilişsel kapanma ihtiyacının bir aracılık etkisi bulunmamaktadır. Yapay zekâ antropomorfizmi ile sahte bilim eğilimi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın, literatürde ilk kez sahte bilim eğilimi ve yapay zekâ kullanım örüntüsü arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu temel bulguya ek olarak literatürle tutarlı şekilde, bilişsel stil-yapay zekâ kullanımı ile sahte bilim eğilimi-bilişsel arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır.
Anahtar kelimeler: Sahte bilim, yapay zeka, bilişsel stil

10455 - Sosyal Psikoloji

Beyin Fırtınası Düşünce Üretim Performansında Bilişsel Uyarılma Süreçlerinin ve Özyeterliğin Yaratıcılığa Etkisi: Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü

Berra Dönmez[1], Mikail Abdioğlu[1], Gamze Uykucu Armutcuoğlu[1]

[1]Bartın Üniversitesi, Bartın

Giriş ve Amaç: Osborn (1953) tarafından geliştirilen beyin fırtınası tekniği; çeşitli alanlarda yeni program ve teknolojilerin gelişimi için takım ve grup çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır (Paulus ve Brown, 2003) ve mümkün olduğunca fazla sayıda düşünce üretiminin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmalara göre bilişsel esneklik ve bilişsel uyarılma yaratıcı düşünce üretimini arttırmaktadır. Bilişsel Uyarılma Görüşü'ne (Dugosh ve diğ., 2000) göre, uyaranların çeşitliliği ve sayısı yaratıcı düşünme aktivasyonunu artmaktadır. Bilişsel uyarılmayı, renk uyarıcılarına karşı tanıma tepkisi kapsamında ortaya çıkaran Stroop testi, duruma yönelik strateji değiştirebilmeyi içeren bilişsel esnekliği ölçmektedir. Bilişsel esneklik, kişinin özyeterlik inancı ile doğru orantılıdır. Akçay ve Özcan (2016), yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin özyeterliklerinin de artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özyeterlik (Bandura, 1997), bireyin bir davranışı sergileme, bir işi yapma sürecinde kendisi hakkında oluşturduğu yargılar olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, beyin fırtınasındaki düşünce üretim performansında özyeterliğin ve bilişsel uyarılma süreçlerinin etkisi ve bilişsel uyarılma ile düşünce üretimi performansında bilişsel esnekliğin aracı rolü incelenmiştir.

Yöntem: Çalışmaya, Bartın Üniversitesi'ndeki 120 öğrenci katılmıştır. Katılımcılar, seçkisiz olarak bilişsel uyarılma koşuluna (bilişsel uyarılma yüksek / kontrol) ve özyeterlik koşuluna (düşük/yüksek/kontrol) atanmışlardır. Araştırmada; bilişsel uyarılma için Stroop Testi (1. ve 5. Kart Grubu), özyeterlik manipülasyon metni, manipülasyon kontrol anketleri, algı ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği (Sapmaz ve Doğan, 2013) kullanılmıştır. Veriler, IBM SPSS Statistics 26 programı ile varyans analizi, korelasyon, basit doğrusal regresyon ve aracılık analizleri için Hayes'in (2021) geliştirdiği SPSS eklentili "PROCESS 4.0" programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: 3 X 2 ANOVA analizi sonucunda, bilişsel uyarılmanın yüksek olduğu koşuldaki katılımcılar, uyarılmanın nötr olduğu koşuldaki katılımcılara göre daha fazla özgün düşünce üretmişlerdir, $F(1, 114) = 4.17$, $p < .05$, $np^2 = .04$. Özyeterliğin de düşünce üretimi üzerinde etkisi mevcuttur, $F(2, 114) = 3.73$, $p < .05$, $np^2 = .06$. Özyeterliğin yüksek olduğu koşulda (Xort = 9.60, SS = 3.28), özyeterliğin düşük olduğu koşula (Xort = 8.10, SS = 3.49) ve kontrol koşuluna göre (Xort = 8.50, SS = 4.52) düşünce üretim performansının daha fazladır. Bilişsel esnekliğin bilişsel uyarılma ve özgün düşünce performansı arasında aracı rolü yoktur.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma, yüksek bilişsel uyarılma düzeyine ve güçlü özyeterlik algısına sahip bireylerin, beyin fırtınası sürecinde daha özgün düşünce üretebildiklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgu; uyarılma artıkça yaratıcı düşünce sayısının arttığını varsayan Bilişsel Uyarılma Görüşü'nü (Paulus ve diğ., 2002) desteklemektedir. Özyeterliğin yüksek olduğu koşulda yaratıcı performansın artması; literatürdeki bulgular ile tutarlıdır (Sweetman ve ark. (2011). Ayrıca, Mathisen ve Bronnick (2009)'e göre görevlerde özyeterlik, yaratıcılığı artırmaktadır. Bu çalışma, bilişsel uyarılma ve özyeterlik düzeylerinin beyin fırtınasındaki düşünce üretimi üzerindeki etkisini birlikte ele alarak literatürdeki bugüne dek araştırılmayan boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu sonuçlar, yaratıcı düşüncenin yalnızca bireysel yeteneklerle değil, bilişsel ve duyuşsal süreçlerle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, hem bireysel hem grup düzeyinde yaratıcı performansın artırılmasına yönelik uygulamalara katkı sağlamayı hedeflemektedir. Özellikle eğitim, örgütsel gelişim ve yaratıcı endüstri gibi alanlarda, özyeterlik ve bilişsel uyarılmayı artırmaya yönelik stratejilerin, yaratıcı düşünce üretimini desteklemek açısından önemli potansiyel taşıdığı söylenebilir. Dolayısıyla bu araştırma, daha önce birlikte ele alınmamış değişkenlerin beyin fırtınası yöntemiyle yaratıcı düşünce üretimine olan etkisini deneysel olarak ortaya koyarak alana özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Beyin fırtınası, bilişsel uyarılma, bilişsel esneklik, yaratıcılık, öz yeterlik

Sözlü Bildiri Oturumu 3
10104 - Adli Psikoloji
Avukatlarda Ahlaki Zedelenme ve İlişkili Değişkenlerin İrdelenmesi*
Feyza Kocamanoğlu[1], Gülbahar Baştuğ[1], E. Tuğba Özel Kızıl[1]
[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Ahlaki zedelenme ahlaki kuralları ihlal eden eylemlerden, bu eylemlerin eksikliğinden kaynaklanan psikolojik sıkıntıdır. Bu çalışmada ahlaki zedelenme ahlaki uzaklaşma, tükenmişlik sendromu, psikopati ve yabancılaşma ele alınmıştır. Hipotezler:
H1.Avukat ve büro çalışanı grubu arasında mesleki ahlaki zedelenme (MAZ) ahlaki uzaklaşma, psikopati, yabancılaşma ve tükenmişlik sendromu düzeyleri açısından avukatlar aleyhine farklılık vardır. H2. Avukatların MAZ ve ahlaki uzaklaşma puanları arasında olumlu yönde ilişki vardır. H3. Avukatların MAZ ve tükenmişlik sendromu puanları arasında olumlu yönde ilişki vardır. H4. Avukatların MAZ ve psikopati puanları arasında olumlu yönde ilişki vardır. H5.Avukatların MAZ ve yabancılaşma puanları arasında olumlu yönde ilişki vardır. H6.Avukatların ahlaki uzaklaşma, tükenmişlik sendromu, ahlaki yaralanma, psikopati ve yabancılaşma düzeyleri MAZ düzeylerini yordamaktadır.
Yöntem: Araştırma grubunu en az bir yıldır çalışan 142 (%54.6) kadın ve 118 (%45.4) erkek 260 avukat; kontrol grubunu lisans mezunu, en az bir yıldır çalışan 51 (%46.8) kadın ve 58 (%53.2) erkek 109 büro çalışanı oluşturmaktadır. Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'nun 03/04/2024 tarihli 06/49 sayılı izninden sonra katılımcılara kolaylıkla bulunabileni örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Sosyodemografik Bilgi Formu, Mesleki Ahlaki Zedelenme Ölçeği (MAZÖ), Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği (AUÖ), Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ), Ahlaki Yaralanma Ölçeği (AYÖ), Levenson Psikopati Ölçeği (LSRPS) ve Dean'in Yabancılaşma Ölçeği (YÖ) uygulanmıştır. Korelasyon analizi için Pearson ve Spearman testleri, grupların karşılaştırılmasında dağılımın özelliklerine göre bağımsız örneklemler için *t*-testi ya da Mann Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi ve yordayıcı faktörlerin belirlenmesi için kademeli regresyon analizi kullanılmıştır.
Bulgular: Avukatların yaş ortalaması 33.58±9.45; kontrol grubunun 37.03±9.95 olup gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır. MAZÖ'nün Doğrulayıcı Faktör Analizinde uyum iyiliği indeksleri yeterli olup orijinalindeki beş faktörlü yapı doğrulanmıştır (χ^2/df = 2.36; RMSEA= .07; SRMR= .05; CFI= .94). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) (0.93) ve Barlett (χ^2=3823.84, df=190, p<0.01) testleri uygulanarak MAZÖ'nün Açımlayıcı Faktör Analizine uygun olduğu saptanmıştır. Varimaks rotasyonuyla temel bileşenler analizi uygulanmış, toplam varyansın %67.2'sini açıklayan üç faktör "Sorgulama, Tanık Olma, İhanete Uğrama" belirlenmiştir. Cronbach alfa katsayısı .94'tür. Eşdeğer ölçek geçerliği için AYÖ toplam puanı ile MAZÖ toplam puanı (r=0.47, p<0.01), Sorgulama alt ölçeği (r=0.40, p<0.01), Tanık Olma alt ölçeği (r=0.45, p<0.01) ve İhanete Uğrama alt ölçeği (r=0.30, p<0.01) arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bilinen grup geçerliği için gruplar arasında MAZÖ toplam ve alt ölçek puanları arasındaki fark incelendiğinde İhanete Uğrama alt ölçeği avukatlarda yüksek bulunmuştur (*t*(367)=2.42, p<0.01). Kademeli regresyon analizinde avukatların ahlaki yaralanma ve yabancılaşma düzeylerinin MAZ düzeylerini yordadığı (F(2-257)=45.359, p<.01, R2=.26) anlaşılmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Avukatların MAZÖ İhanete Uğrama, MTÖ Duygusal Tükenme, MTÖ Duyarsızlaşma alt ölçek puanının ve AYÖ, AUÖ, LSRPS, YÖ toplam puanının daha yüksek olduğu; avukatların MAZÖ puanıyla MTÖ Duygusal Tükenme, MTÖ Duyarsızlaşma, AYÖ, LSRPS ve YÖ puanı arasında olumlu yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. İhanete Uğrama alt boyutuyla AUÖ puanı arasında olumlu anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmanın ilk beş hipoteziyle son hipotezi kısmen doğrulanmıştır. Psikometrik açıdan incelendiğinde MAZÖ'nün eşdeğer ölçek geçerliği sağlanırken bilinen grup geçerliğinin tamamen sağlanamadığı görülmüştür. Gruplar arasında İhanete Uğrama alt ölçeği dışında anlamlı fark bulunmaması örneklemin çoğunlukla serbest avukatlardan oluşmasından, mesleki kimliklerini ahlaki değerlendirmelerinden ayrı tutmalarından kaynaklanabilir. Alanyazına paralel olarak, katılımcıların MAZ düzeyleri yabancılaşma ve tükenmişlik düzeyleriyle ilişkilidir. Serbest ya da kurum avukatlığı yapmanın farklarını inceleyen ileri çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
Anahtar kelimeler: Ahlaki zedelenme, ahlaki uzaklaşma, tükenmişlik sendromu, psikopati, yabancılaşma
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10600 - Adli Psikoloji

Hükümlülerle Çalışan Psikologlarda Zihinsel Kirlenme Deneyimi: Mesleki Bağlamda Nitel Bir İnceleme

Melike Çakır[1], Emre Şahin[1], İlgün Bilekli Bilger[1], Kerem Buzcular[1]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Temas bulaşması, fiziksel temasla oluşan kirlenme korkusudur. Zihinsel kirlenme ise temas olmadan hissedilen kirliliktir (Rachman, 2004). Literatürde fiziksel ve psikolojik ihlallere bağlı zihinsel kirlenme çalışılmış; ancak öz-bulaşma, görsel bulaşma ve biçim değiştirme alt türleri yeterince incelenmemiştir (Radomsky ve ark., 2017). Bu araştırma, katılımcı anlatımlarıyla zihinsel kirlenmenin doğasını ve nedenlerini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda araştırmanın problemleri şunlardır:
AP1) Suçlularla çalışan psikologlar zihinsel kirlenme deneyimi yaşamakta mıdır?
AP2) Bu deneyimi yaşayan psikologların yaşantılarının derinlemesine incelenmesi.
AP3) Zihinsel kirlenme deneyiminin suç türleri bağlamında doğasının araştırılması.
Yöntem: Fenomenolojik desenle yürütülen araştırmada, amaçlı örnekleme ile suçlularla çalışma deneyimi olan psikologlar için çağrıya çıkılmış ancak yalnızca Ceza İnfaz Kurumunda çalışma deneyimi bulunan psikologlar gönüllü olmuştur. Şu ana kadar sekiz psikologla çevrim içi yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Etik ilkelere uygun şekilde ses kaydı alınmış, veriler güvende tutulmuştur. Tematik analiz uygulanmış, kodlamalar iki araştırmacı tarafından bağımsız yapılmıştır. Kodlayıcılar arası uyum, Cohen'in Kappa katsayısı ile 0.79 olarak hesaplanmıştır.
Bulgular: Katılımcılar, suç içeriklerinin fiziksel temas olmadan da kirlilik, tiksinme ve soyut rahatsızlık yarattığını ifade etmiştir. Özellikle cinsel, çocuğa yönelik ve terörle ilgili suçların daha yoğun duygusal yük oluşturduğu ve bunun somatik tepkilere yol açtığı belirtilmiştir. Araştırmada dört ana tema belirlenmiştir: Zihinsel kirlenme deneyimi; psikologların mesleki deneyimleri ve kurumsal yapı; mesleki kimlik ve anlam arayışı; başa çıkma mekanizmaları. Zihinsel kirlenme deneyimi temasında katılımcıların bu kavramı nasıl tanımladığı, kaynakları ve etkileri incelenmiştir. Mesleki deneyimler ve kurumsal yapı temasında; Ceza İnfaz Kurumunda çalışmak, etik sınırlar, ilk deneyimler ile davranışsal ve psikolojik sonuçlar incelenmiştir. Başa çıkma mekanizmalarında bireysel stratejiler ve sosyal destek; mesleki kimlik ve anlam arayışında ise roller ve beklentiler, tatmin ve aidiyet. Psikologların suçlu arama, etik ikilemler, duyarsızlaşma ve rol çatışması yaşayabildiği, suç içeriklerinin sosyal yaşamdaki insan algılarına yansıyabildiği ve uzaklaşma, dikkat dağıtma, mantıksallaştırma ve iş-özel yaşam ayrımı gibi stratejilerle bu durumlarla başa çıkmaya çalıştıkları görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Zihinsel kirlenmenin kaynakları arasında özellikle cinsel travmanın etkili olduğu bilinmektedir (Fairbrother & Rachman, 2004). Psikologlar, cinsel suç vakalarında fiziksel temas olmadan yoğun tiksinme ve zihinsel kirlenme yaşadıklarını belirtmiştir. Terör ve tekrarlayıcı suçların da etkileyici olduğu ifade edilmiş, ancak bu konuda literatürde doğrudan bulgu yoktur. Terör suçlarına yönelik olumsuz tutumların, kutsallık gibi ahlaki temellere aykırılıktan kaynaklanabileceği düşünülmekte ve araştırılmaya değer görülmektedir. Zihinsel kirlenme genellikle doğrudan travma yaşayanlarla incelenirken (Badour ve ark., 2013), yalnızca dinleyerek maruz kalan psikologlara yönelik çalışmalar bulunmamaktadır. Ruh sağlığı çalışanlarının bu dolaylı maruziyetlerden hem kişisel hem mesleki olarak etkilendiği bilinmektedir (Kumar ve ark., 2024; McCormack ve ark., 2018). Zihinsel kirlenmenin az çalışılmış alt türleri üzerinden bu deneyimleri ele almak literatürdeki önemli bir boşluğu doldurabilir.Araştırma nitel olarak yürütüldüğünden bulgular genellenemez; verilerin öznel anlatımlara dayanması sebebiyle hatırlama problemleri ve sosyal beğenilme etkisi içerebilir. Zihinsel kirlenme gibi soyut bir kavramın fark edilmeden yaşanması verileri sınırlayabilir. Suçla doğrudan temas eden infaz koruma memurlarıyla yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar ile farklı kurumlardaki psikologlarla yürütülecek nicel ve uzunlamasına araştırmalar yapılması; baş etme stratejileri ve demografik değişkenlerin incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Zihinsel kirlenme/bulaşma, psikolog deneyimleri, hükümlü bireyler, mesleki yıpranma, kirlenme kaygısı

10445 - Adli Psikoloji

Evrimsel Psikoloji Bağlamında Toplumsal Değişimin Suç Davranışlarına Etkisi: Yeni Kavramlar ve Yaklaşımlar

Handan Apak[1]
[1]**İstanbul Üniversitesi, İstanbul**

Toplumlar hızla değişen, dijitalleşen ve küreselleşen yapılar içinde şekillenmekte ve bu değişim, bireylerin davranış biçimlerine ciddi etkilerde bulunmaktadır. Toplumsal değişimin hızının arttığı günümüzde, bireylerin sosyal, kültürel ve psikolojik yapıları da büyük bir dönüşüm geçirmek durumundadır (Bauman, 2000; Castells, 2010). Bu dönüşüm, bireylerin toplumsal normlarla uyumlu davranmalarını zorlaştırabilir ve sosyal uyumsuzluk ile riskli davranışlara yol açabilir. Bireylerin evrimsel olarak şekillenmiş psikolojik modülleri, çevrelerindeki hızlı değişimlere uyum sağlamakta zorlanabilir ve evrimsel psikolojik mekanizmalarla ilişkili bir adaptasyonun sonucu olarak suçlu davranışlar ortaya çıkabilir. Bu çalışmanın amacı, toplumsal değişimlerin bireylerin psikolojik yapıları üzerindeki etkilerini açıklayacak yeni bir kavramsal bakış açısı geliştirmektir.

Bu bildiri, toplumsal değişim ve bireysel psikolojik yapılar arasındaki çatışmayı anlamak ve suç davranışlarını daha bütüncül bir şekilde açıklamak amacıyla yeni kavramsal yaklaşımlar sunmayı hedefleyen bir kavramsal derleme sunmaktadır. Literatür taraması yoluyla, evrimsel psikoloji ve adli psikoloji alanlarında suç davranışlarını açıklayan teoriler karşılaştırılacak ve bu alandaki boşluklar tespit edilecektir. Evrimsel psikolojinin suçlu davranışlarla ilişkili teorileri, toplumsal değişimlerin bireylerin biyolojik ve psikolojik yapıları üzerindeki etkileri tartışılacaktır. Çalışma, dört yeni kavram önerisi sunmaktadır. Sosyo-Evrimsel Dengesizlik, toplumsal değişim ve bireylerin evrimsel olarak şekillenmiş psikolojik stratejileri arasındaki uyumsuzluğu açıklamaktadır. Hızla değişen toplumsal yapılar, bireylerin evrimsel stratejilerinin geçerliliğini sorgulatır ve bu çatışma suçlu davranışlara yol açabilir (Buss, 2004). Sosyo-Evrimsel Otorite Karşıtlığı, bireylerin grup içi statü kazanma stratejilerinin, modern toplumdaki otorite figürleriyle nasıl çatıştığını ve otoriteye karşı gelmeye yol açtığını açıklar (Cosmides & Tooby, 2000). Riskli Hayatta Kalma Stratejileri, düşük kaynaklı, belirsiz çevrelerde, bireylerin hayatta kalmak için suçlu davranışlar sergileyerek evrimsel stratejiler geliştirdiğini öne sürer (Daly & Wilson, 1988). Son olarak, Evrimsel Suç Davranış Modülleri, evrimsel psikolojinin adaptif mekanizmalarının modern toplumda suç davranışlarına nasıl dönüştüğünü açıklar. Bu modüller, grup içi rekabet ve statü kazanma gibi evrimsel eğilimlerin suçlu davranışlarla ilişkisini inceleyebilir (Buss & Duntley, 2006). Toplumsal değişimlerin bireylerin evrimsel psikolojik yapıları üzerindeki etkisini anlamak, suçlu davranışların biyolojik ve toplumsal temellerini daha iyi açıklamamıza olanak tanıyabilir. Bu bildiri, literatürdeki eksiklikleri giderecek ve suçlu davranışların daha bütüncül bir şekilde anlaşılmasını sağlayacak yeni kavramsal çerçeveler sunulup sunulamayacağını araştırarak toplumsal değişimin suçlu davranışlar üzerindeki etkisini açıklamaya yönelik daha geniş bir perspektif kazanılmasını hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Toplumsal Değişim, Evrimsel Psikoloji, Suç Davranışları, Otoriteye Karşı Gelme, Sosyo-Evrimsel Uyumsuzluk

10107 - Sosyal Psikoloji

Nefret Suçlarına Yönelik Tutumların, Faile Yönelik Olumlu Duygular ve Otoriterlikle İlişkisi

Pelin Karakuş Akalın[1], Umut Çıvgın[2]
[1]Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC
[2]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Geçtiğimiz son on yıllık dönemde nefret suçları dünya genelinde giderek artış göstermekte ve toplum sağlığını olumsuz etkileyen önemli bir sorun haline gelmektedir. Yanlılık/önyargı suçu olarak da bilinen nefret suçları genellikle başkalarının da bu saldırılara tanıklık edebilecekleri kamusal alanlarda işlenen suçlardır. Bu suçlara tanıklık edenlerin nefret suçlarına yönelik tutumlarının incelenmesi olay anında nasıl tepki vereceklerinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Nitekim, tanıkların nefret suçu saldırılarına seyirci kalmayarak müdahale etmeleri bu suçların önlenmesi açısından kritik bir role sahiptir. Psikoloji alanyazınında nefret suçlarının çoğunlukla mağduru suçlayıcı görüşlerle ilişkilerinin incelendiği, faile yönelik algıların yeteri kadar sorgulanmadığı görülmektedir. Bu araştırmada ise nefret suçlarının yasal olarak tanınması ve cezalandırılmasını destekleyen görüşleri yordayan sosyal psikolojik değişkenler ile bu görüşlerin faile yönelik olumlu duygular ve faili suçlama eğilimleri ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Bu amaç doğrultusunda Cabeldue ve arkadaşları (2018) tarafından ilk kez geliştirilen Nefret Suçu İnançları Ölçeği, Türkiye'de nefret suçları konusundaki toplumsal ve hukuki bağlama uyarlanarak 20 maddelik Türkçe Nefret Suçlarına Yönelik Tutumlar Ölçeği geliştirilmiş, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Yürütülen anket çalışmasında bu ölçeğin yanı sıra Mağdura ve Faile Yönelik Duygular Ölçeği (Rayburn ve ark. 2003; Karakuş ve ark., 2009), Sağ-Kanat Otoriterlik Ölçeği (Weber & Federico, 2007; Göregenli, 2010), Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Dalbert 1989; Göregenli, 2003), Mağdur ve Faili Suçlama ile Mağduru Sorumlu Görme düzeyini ölçen birer maddelik sorular (Karakuş ve ark., 2009) kullanılmıştır. Anket formu, İstanbul ve İzmir'de eğitim gören lisans öğrencileriyle yüz yüze görüşmeler yoluyla ve sınıf ortamlarında toplu olarak uygulanmıştır. Örneklem 191 kadın ve 51 erkek olmak üzere toplam 242 kişiden oluşmakta ve yaş aralığı 17 ila 36 arasındadır (Ort.= 20.22, SS = 2.31).
Bulgular: Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre nefret suçlarının bir ayrımcılık suçu olarak tanınması, yasal güvence altına alınmasını destekleyen görüşlerin mağdura yönelik olumlu duygular (r =.10, p >.05) ve mağduru suçlayıcı görüşlerle (r =.-.10, p >.05) ilişkili olmadığı; faile yönelik olumlu duygular (r = -.35, p <.01) ve faili suçlama eğilimleri (r =.27, p <.01) ile istatistiksel açıdan anlamlı ilişkide olduğu görülmüştür. Nefret suçlarına yönelik tutumları yordayan değişkenleri incelemek amacıyla yürütülen Hiyerarşik Regresyon Analizi sonuçlarına göre denkleme giren değişkenler cinsiyet (β=-0.20, p<.01), otoriterlik eğilimleri (β=-0.20, p<.01) ve faile yönelik olumlu duygulardır (β=-0.27, p<.01). Model toplam varyansın %46'sını açıklamaktadır F(5, 168)=8.732 p= 000 (R^2 = .21). Nefret suçlarının bir ayrımcılık suçu olarak tanınmasına yönelik görüşler, kadınlara kıyasla erkek katılımcılar arasında ve otoriterlik eğilimleri ile faile yönelik olumlu duygular güçlendikçe daha az desteklenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Türkiye'de nefret suçlarına yönelik tutumların çeşitli boyutlarıyla birlikte ilk kez görgül olarak değerlendirildiği bu çalışmanın sonuçları faile yönelik algıların bu tutumlarla yakından ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Faile yönelik olumlu duygu ve sempati geliştirilmesi, failin eylemlerinin haklı görülmesi ve dolaylı olarak nefret suçu vakalarının toplumsal yaşamda meşrulaştırılarak desteklenmesi riskini de beraberinde getirebilmektedir. Nefret suçu faillerine yönelik geliştirilen duygu ve atıfların bu suçları destekleyen veya bu suçlara karşı olan görüşlerle nasıl ilişkilendiğinin psikolojinin deneysel ve niteliksel yöntemleriyle daha derinlemesine incelenmesine ihtiyaç vardır. Böylelikle nefret suçlarını önlemeye yönelik daha etkin mücadelede yöntemleri belirlenebilir.

Anahtar kelimeler: Nefret suçları, faile yönelik olumlu duygular, otoriterlik, faili suçlama, mağduru suçlama

10579 - Gelişim Psikolojisi

Çocuk Suçluluğunu Yordayan Bireysel, Aile ve Akran Özelliklerinin İncelenmesi*

Bilge Çanakkale[1], Türkan Yılmaz Irmak[1]

[1]Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Çocuk suçluluğu, dünya genelinde yaygınlaşan bir olgudur ve Türkiye'de 12 ila 18 yaş arasındaki ergenler tarafından gerçekleştirilen yasa ihlal davranışlarını kapsamaktadır. Ülkemizdeki resmi kaynakların yayınladığı artan sayıları göz önünde bulundurduğumuzda gelişimsel dönem olarak henüz ergenlik döneminde olan bireyin suça sürüklenme sürecinin aydınlatılması, çocuğun suça sürüklenmesini önlemede ve tekrar suça sürüklenme ihtimalinin önüne geçmede faydalı olacaktır. Çalışmanın amacı denetimli serbestlik uygulamasında yer alan suça sürüklenmiş ergenlerde bireysel (öz kontrol), aile (ebeveyn bağlanması, ebeveynin akran yönetimi) ve akran (sapan akranların varlığı, akranlarla kurulan ilişki) özelliklerinin rolünü incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışmanın bulguları Genel Suç Kuramı ve Farklılaşmış İlişkiler Kuramı ile tartışılacaktır.

Yöntem: Çalışmanın örneklemi denetimli serbestlik uygulaması içerisinde yer alan 15- 19 yaş aralığındaki 92 çocuktan (%82.6'sı erkek) oluşmaktadır. Araştırma kesitsel desende planlanmıştır. Çalışmada Sapan Akran Ölçeği, Ergenlerde Öz Denetim Ölçeği, Kuraldışı Davranış Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği, Ebeveynlere Bağlanma Ölçeği, Ebeveyn Akran Yönetimi ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları kabul edilebilir seviyededir.

Bulgular: Yapılan korelasyon analizleri sonucunda ergen suçluluğu ile ebeveyn bağlanması arasında negatif yönde orta (r=-.39), sapan akran puanları arasındaysa pozitif yönde güçlü (r=.46) korelasyonlar bulunmuştur. Öte yandan ergenin son 6 ay içerisinde kendi bildirdiği suçluluk puanları ile öz kontrol başarısızlığı (r=.46) ve sapan akran puanları (r=.57) arasında pozitif yönde, öte yandan benzer şekilde ebeveyn bağlanması ile negatif yönde (r=-.45) korelasyon olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen dört aşamalı hiyerarşik regresyon analizinde, sırasıyla yaş, öz kontrol başarısızlığı, ebeveyn bağlanması, ebeveyn akran yönetimi, sapan akran ve akran ilişkileri değişkenlerinin modele eklendiği ve regresyon analizi sonucu ebeveyn bağlanmasının ve sapan akran değişkenin ergen suçluluğunu anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Sapan akranların ve akran ilişkilerinin eklendiği model ergen suçluluğunun %55.8'ini açıklamaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, ergenin suça sürüklenmesiyle ilişkili olan değişkenleri anlamak adına önemli bir adım oluşturmaktadır. Beklenenin aksine öz kontrol başarısızlığı, ebeveynin akran yönetimi ve akran ilişkileri değişkenleri ergenin suçluluğu ile anlamlı bir ilişkiye sahip değildir. Diğer yandan ebeveyn bağlanması, sapan akranların varlığı ergenin suçluluğu ile orta düzeyde anlamlı ilişkilere sahiptir, ki bu da alan yazınla tutarlıdır. Genel Suç Kuramı, bizlere düşük öz kontrolün suçlulukla güçlü bağlantılara sahip olduğunu söylerken bu çalışmada bu ilişki gözlenememiştir. Diğer yandan Farklılaşmış İlişkiler Kuramı'nın da iddia ettiği üzere sapan akranların varlığı ergenin suçluluğunda rol oynamaktadır. Tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde ergen suçluluğun hem ailenin hem de akranların kimi özellikleri ile açıklanabileceği yorumu yapılabilmektedir. Çalışmanın daha geniş kapsamlı bir örneklemle tekrarlanması durumunda ergenin suça sürüklenmesi hakkında daha ayrıntılı bilgi sağlanacaktır.

Anahtar kelimeler: Çocuk suçluluğu, öz kontrol, aile, sapan akran, akran ilişkileri

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 7

10604 - Sosyal Psikoloji

Heteroseksüel Romantik İlişkilerde Fedakarlık Algılarını Anlamak

Büşra Bahar Balcı[1], Kardelen Karagenç[2], Ezel Çetin[3], Canay Doğulu[3]
[1]Samsun Üniversitesi, Samsun
[2]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
[3]TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkilerde fedakarlık konusunda yapılmış çalışmalar uluslararası alan yazında önemli bir yere sahiptir; ancak Türkiye'de bu alanda yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu araştırmada, bireylerin partnerleri ya da ilişkileri için fedakarlıkta bulunabilecekleri durumlara dair algıları incelenmiştir. Ayrıca, bu durumların ne ölçüde fedakarlık gerektirdiğine ilişkin değerlendirmeleri ve partnerlerinin bu fedakarlıklar karşısında göstereceği minnettarlık düzeyi de ele alınmıştır. Bunun yanında, bireylerin partnerlerinden bekledikleri fedakarlıklara dair algıları ve bu fedakarlıklar karşısında kendilerinin hissedeceği minnettarlık düzeyleri de keşifsel olarak değerlendirilmiştir. Literatürde fedakarlık algılarının kişinin kendisi ve partneri açısından farklılaşabildiği ve bu farklılığın duygu durumu, ilişki doyumu ve ilişki kalitesi gibi süreçler üzerinde etkili olduğu gösterilmiştir. Bu bağlamda, mevcut çalışmada hem kişisel hem de ilişkisel düzeyde fedakarlık algılarının toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ve Türkiye'nin kültürel ilişkisel dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.
Yöntem: Bu nitel çalışmada, romantik ilişkilerde fedakarlık algılarını ve bu fedakarlıklara atfedilen anlamları incelemek amacıyla araştırmaya Türkiye'de yaşayan 18 yaş ve üzeri 38 kişi katılmıştır ve toplamda 368 cevap elde edilmiştir. Bu cevapların 182 tanesi "kendi yaptıkları fedakarlık", 186 tanesi ise "partner fedakarlığı" olarak verilmiştir. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen fedakarlık ölçüm aracı ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği kullanılarak çevrim içi olarak Qualtrics üzerinden elde edilmiştir. Katılımcılar, hem kendilerinin hem de partnerlerinin ilişkide gösterebileceği fedakarlıklara dair örnekler vermiş ve bu örnekleri fedakarlık düzeyi ile minnettarlık algısı açısından değerlendirmiştir. Elde edilen veriler, nitel analiz yoluyla incelenmiş ve temalar oluşturulmuştur. Veri analiz süreci devam etmektedir.
Bulgular: Araştırma bulgularına göre, romantik ilişkilerde fedakarlık altı ana tema etrafında şekillenmektedir: (1) partneri veya onun isteklerini önceliklendirme**,** (2) uyum sağlama**,** (3) destek**,** (4) kendinde veya sosyal hayatında değişiklik yapma**,** (5) saygı ve (6) anlayışlı ve hoşgörülü olma**.** Katılımcılar, partnerlerinin mutluluğu ve ilişkinin sürdürülebilirliği adına kendi isteklerinden, zamanlarından, sosyal çevrelerinden, ekonomik kaynaklarından ve kişisel alışkanlıklarından ödün verdiklerini belirtmiştir. Bu temalar, bireylerin ilişkilerinde sadece fiziksel ya da maddi değil, duygusal, davranışsal ve sosyal düzeyde de çeşitli fedakarlıklarda bulunduğunu göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, toplumsal cinsiyet rollerine dair inançların, bireylerin romantik ilişkilerdeki fedakarlık beklentilerini ve bu fedakarlıkların anlamını nasıl yapılandırdığını ortaya koymuştur. Fedakarlığın, özellikle kadınlara atfedilen geleneksel toplumsal rollerle örtüşen bir ilişki davranışı olarak kodlandığı ve bu durumun çelişik duygulu cinsiyetçiliğin farklı biçimleriyle tutarlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet temelli beklentilerin romantik ilişkilerdeki güç dengeleri ve duygusal emek dağılımı üzerinde nasıl etkili olduğunu göstermektedir. Çalışmanın özgünlüğü, fedakarlık olgusunu yalnızca bireysel bir tercih ya da ilişki dinamiği olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ideolojileriyle iç içe geçmiş bir yapı olarak ele almış olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, elde edilen bulguların uygulamalı psikoloji alanında da karşılık bulabileceği düşünülmektedir. Özellikle çift terapilerinde, bireylerin ilişki içindeki beklentilerinin ve fedakarlık algılarının toplumsal cinsiyet bakış açısıyla ele alınması, terapötik sürecin daha duyarlı, eşitlikçi ve bütüncül biçimde yürütülmesine katkı sağlayabilir. Dolayısıyla bu çalışma, yalnızca kuramsal çerçevede değil, aynı zamanda pratik uygulamalarda da yön gösterici niteliktedir ve sadece bireylerin psikolojik deneyimlerini anlamaya değil, aynı zamanda dönüşüm odaklı profesyonel uygulamalara da katkı sağlamaktadır.
Anahtar kelimeler: Romantik ilişkiler, fedakarlık, toplumsal cinsiyet, nitel analiz

10083 - Sosyal Psikoloji

İlişkiye Dair Örtük İnançlarının Romantik İlişki Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkileri*

Fırat Özdemir[1], Ayşe Büşra İplikçi[1], Ayça Özen-Çıplak[1], Ayşe Taşdelen[1]
[1]Akdeniz Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkilere dair inançlar, bireylerin ilişkilerini nasıl algıladıklarını, sürdürdüklerini ve deneyimlediklerini şekillendiren temel bilişsel yapılardır. Bu boylamsal çalışma, romantik ilişkilerin yaygın olarak yaşandığı beliren yetişkinlik döneminde ilişkiye dair örtük inançların zaman içinde değişip değişmediği ve bu değişimin ilişki doyumu ile psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir.
Yöntem: Toplam 306 katılımcının verisinin kullanıldığı çalışmada, katılımcıların yaşları 18 ile 26 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 21.59'dur (*SS* = 1.50). Katılımcıların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır (*n* = 234, %76.5). İlişki süreleri 1 ile 108 ay arasında değişmekte, ortalama 21.22 ay (*SS* = 20.20) olarak belirlenmiştir. Katılımcılardan birer aylık aralıklarla üç kez veri toplanmıştır. Her ölçümde ilişkiye dair kader ve büyüme inançları ve akılcı olmayan inançlar, ilişki doyumu ve psikolojik iyi oluş düzeyleri değerlendirilmiştir.
Bulgular: Verilerin analizinde hem bireylerin zaman içindeki değişimini hem de bireyler arası farkları ortaya koymak amacıyla Çok Düzeyli Modelleme kullanılmıştır. Bulgulara göre ölçümler arası kader inançları ve akılcı olmayan inançlar arttıkça ilişki doyumu azalmakta ($\gamma 10 = -0.09$, $p < .01$; $\gamma 10 = -0.10$, $p < .01$), büyüme inançları arttıkça ise ilişki doyumu artmaktadır ($\gamma 20 = .17$, $p < .01$). Psikolojik iyi oluş açısından zamanın etkisi anlamlı bulunmadığı için bu değişkenle olan ilişkiler zaman değişiminden bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Büyüme inançları ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif ($\gamma 20 = .30$, $p < .01$), kader inançları ile ise negatif yönde bir ilişki saptanmıştır ($\gamma 30 = -0.08$, $p = .04$). Bu durum, büyüme inançlarına sahip bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek, kader inançlarına sahip bireylerin ise daha düşük olduğunu göstermektedir. İlişkiye dair akılcı olmayan inançlar ve psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($\gamma 10 = -.01$, $p = .98$).*Tartışma ve Sonuç:* Bu çalışma romantik ilişkilere dair inançların zaman içindeki değişimle nasıl şekillendiğini ve bu değişimin bireyin ilişki doyumu ile psikolojik sağlığı üzerindeki etkilerini çok düzeyli analizlerle ortaya koyarak alanyazına katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Büyüme, ilişki doyumu, kader, ilişkiye dair akılcı olmayan inançlar, psikolojik iyi oluş

**Bu araştırma TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (Proje No: 122K714) tarafından desteklenmektedir.*

10136 - Klinik Psikoloji

Mükemmel Aşkın Peşinde: Şemalar ve Bağlanma Beliren Yetişkinlerde Romantik Mükemmeliyetçiliği Nasıl Şekillendiriyor?*

Selin Yolkesen[1], Ceren Gökdağ[1]

[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Beliren yetişkinlik (18-25 yaş), ergenlik ile yetişkinlik arasında, kimlik gelişimi ve yakın ilişkiler açısından kritik bir geçiş dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde romantik ilişkiler, bireyin kimlik arayışının ve duygusal yakınlık kurma ihtiyacının yoğunlaştığı temel bir gelişimsel alan olarak öne çıkmaktadır. Romantik ilişkilerde önemli bir yer tutan ve son zamanlarda literatürde anılmaya başlanan romantik mükemmeliyetçilik, bireyin romantik ilişkilerinde hem kendisine hem de partnerine yönelik yüksek beklentiler taşımasıyla karakterizedir. Bu yüksek beklentiler, bireyin erken dönem yaşantıları sonucu gelişen şemalardan beslenebilmektedir ve ayrıca romantik ilişkideki bağlanma örüntüleriyle yakından ilişkilidir. Özellikle çocukluk döneminde oluşan ve yaşam boyu tekrar eden erken dönem uyumsuz şemalar, bireyin ilişkisel deneyimlerini şekillendirebilmekte, bağlanma stilleriyle birlikte romantik ilişkilerdeki beklentileri belirleyebilmektedir. Bu çalışmanın amacı beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları, bağlanma stilleri ve romantik mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek ve bağlanma stillerinin bu ilişkideki aracılık rolünü test etmektir.

*Yöntem:*Çalışmaya 266 kişi (%76'sı kadın, yaş ortalaması 21,89) gönüllü olarak katılmıştır. Ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile araştırmaya dahil olan katılımcılar Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, Romantik İlişkilerde Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve İlişki Doyumu Ölçeğini yanıtlamışlardır.

Bulgular: Korelasyon analizi sonuçlarına göre, kaygılı bağlanma ile kopukluk ve reddedilme, zedelenmiş otonomi ve diğerleri yönelimlilik şema alanı arasında pozitif yönlü orta ve düşük düzeyde ilişki gözlemlenmişken kaçıngan bağlanma ile tüm şema alanları (zedelenmiş sınırlar hariç) arasında pozitif yönde orta düzeyli bir ilişki gözlenmiştir. Romantik mükemmeliyetçilik ve tüm şema alanları arasında ise pozitif yönlü orta ve düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benzer şekilde bağlanma stilleri (kaygılı ve kaçıngan) ile romantik mükemmeliyetçilik arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda araştırma hipotezleri genel olarak desteklenmiştir. Ayrıca, beş şema alanının romantik mükemmeliyetçilik üzerindeki etkileri, kaygılı ve kaçıngan bağlanma stillerinin aracılık etkisi ile test edilmiştir. Kopukluk ve reddedilmede, her iki bağlanma stilinin de birlikte modele katkısı anlamlı bulunmuşken, zedelenmiş otonomi kaçıngan bağlanma stili üzerinden diğerleri yönelimlilik ise kaygılı bağlanma stili üzerinden araştırma modelini açıklamıştır. Zedelenmiş sınırlar ve yüksek standartlar alanlarında her iki bağlanma stilinin de aracılık etkisi gözlemlenmemiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, romantik mükemmeliyetçiliğin belirli erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkilendiğini ve bu ilişkide bağlanma stillerinin anlamlı aracılık rolleri üstlendiğini göstermiştir. Erken dönemde bakım verenle kurulan ilişkide yaşanan ihmal, reddedilme ya da aşırı kontrol gibi deneyimler; bireyin çocukluktaki temel ihtiyaçlarını zedeleyerek, hem kendisine hem de diğerlerine dair uyumsuz şemaların gelişmesine neden olabilmektedir. Bu şemalar, ilişkilerde yakınlığa dair kaygı ve kaçınma eğilimlerini besleyerek bağlanma stillerini şekillendirmekte, böylece bireyin romantik ilişkilerde aşırı beklenti ve idealizasyon geliştirmesine zemin hazırlayabilmektedir. Özellikle kopukluk ve reddedilme, zedelenmiş otonomi ve diğerleri yönelimlilik şema alanlarının bağlanma stilleri aracılığıyla romantik mükemmeliyetçiliği açıklıyor oluşu, romantik ilişkilerdeki katı beklentilerin kökenine dair bütüncül bir bakış sağlamaktadır. Bu sonuçlar, şema ve bağlanma temelli yaklaşımların birlikte ele alındığı müdahale programlarının geliştirilmesine ve test edilmesine zemin hazırlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Beliren yetişkinlik, erken dönem uyumsuz şemalar, bağlanma, romantik mükemmeliyetçilik

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10360 - Klinik Psikoloji
İdealize Edilmiş Partner İmajının Yansıması: Bir Söylem Analizi
Haktan Tay[1], Sinem Baltacı[1]
[1]Yalova Üniversitesi, Yalova

Giriş ve Amaç: Partner ilişkilerinde bireylerin idealize edilmiş partner algıları, romantik ilişkilerin dinamiklerini anlama noktasında büyük bir öneme sahiptir. Bu araştırma, Jacques Lacan'ın psikanalitik kuramı çerçevesinde, partner ilişkilerinde bilinçdışı arzuların idealize edilmiş partner imajlarının oluşumundaki rolünü ve bu imajların mevcut partnerlerine nasıl yansıtıldığını söylemsel düzeyde incelemeyi amaçlamaktadır. Mevcut literatürde idealizasyon süreçlerinin bilinçdışı dinamikleri ve söylemdeki yansımaları sınırlı kalmış, bu boşluğu doldurmak araştırmanın temel motivasyonunu oluşturmuştur.
Yöntem: Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, Lacanyen söylem analizi tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen 5 evli katılımcı (yaş aralığı 27-56, farklı meslek grupları) ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veri analizi Lacanyen psikanalitik kuram çerçevesinde altı aşamada yapılmış: genel okuma, kodlama, dilsel yapı analizi, çelişki analizi, teorik yorumlama ve bulguların sentezi.
Bulgular: Beş farklı arzu nesnesi inşa biçimi tespit edilmiştir: 'nostaljik' (çocukluk aşkı), 'kutsal' (dini değerler), 'epistemik' (bilimsel kesinlik), 'yaratıcı' (entelektüel ortaklık) ve 'iyileştirici' (travma sonrası onarım). Mesleki kimlik partner algısına sistematik yansımalar göstermiştir (tıp→dürüstlük, sanat→yaratıcılık, din→merhamet). Söylemsel konumlar kimlik faktörleriyle sistematik ilişkiler gösterdiği ve idealizasyon süreçlerini farklı biçimlerde şekillendirdiği görülmüştür. Bilinçdışı tezahürler üç kategoride organize olmuştur: Freudyen sürçmeler gerçek arzu hiyerarşilerini açığa çıkarmış, ana gösterenlerin obsesyonel tekrarı sembolik düzen organizasyonunu göstermiş ve yansıtmalı özdeşleşme süreçleri partneri çoklu aile figürü olarak konumlandırdıklarını düşündürmüştür. Son olarak, ideal-gerçek gerilimi ise tüm katılımcılarda söylemsel uyumsuzluklar biçiminde kendini göstermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, partner idealizasyonunun basit bilişsel önyargılar olmadığını, öznenin eksiklik deneyimi etrafında örgütlenen karmaşık söylemsel inşa süreçleri olduğunu göstermektedir. Lacanyen psikanalitik kuramın pratik ifadedeki bu gösterimi, romantik ilişkilerin anlaşılmasında bir başka perspektif sunacaktır.
Anahtar kelimeler: Partner idealizasyonu, bilinçdışı arzu, romantik ilişkiler, Lacanyen söylem analizi

10347 - Klinik Psikoloji

Kontrol Davranışlarının İlişki Sürdürme Üzerindeki Etkisi*

Selin Öykü Gergeri[1], Betül Urgancı[1], Mehmet Eskin[1]

[1]Koç Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Duygusal istismarın bir alt boyutu olan Kontrol, ilişkilerde partneri izole etmeyi veya sosyal etkinlik ve aktivitelerini kısıtlamayı ve kontrol etmeyi içeren bir kavramdır (Van Ouytsel et al., 2019). Kontrol davranışına örnek olarak partnerin eşyalarını karıştırmak, ailesi veya arkadaşları ile görüşmesini engellemeye çalışmak, sosyalleşmesi ile ilgili şikâyet etmek verilebilir. Güncel çalışmalar kontrol davranışının üniversite öğrencilerinde çok yaygın olduğunu göstermiştir (Leisring, 2013; Toplu-Demirtaş et al., 2019). Bu araştırmada kontrol davranışlarının romantik ilişkileri sürdürme üzerindeki etkisi incelenmektedir. Bu amaçla kontrol faktörünün iki alt boyutu (uygulama ve maruz kalma) ile aldatmaya yönelik niyet, alternatiflerin değersizleştirilmesi ve şiddete yönelik tutum arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Hem aldatma davranışının hem kontrol davranışının ilişki tatmini ile olumsuz yönde bir ilişkisi olduğu daha önceki araştırmalarda gösterilmiştir. Buna ek olarak, kontrol davranışının ilişkinin ileriki aşamalarında şiddet davranışlarını yordadığı bulunmuştur. Alan yazıdaki bu çalışmalardan yola çıkarak, bu araştırmada hipotezlerimiz, kontrol davranışlarına maruz kalmanın aldatmaya yönelik niyette artış ve alternatifleri değersizleştirmede düşüş ile ilişkili bulunacağı ve kontrol davranışlarını uygulamanın şiddete yönelik tutumu arttırma ile ilişkili bulunacağı şeklindedir.
Yöntem: Verilen anketi 18-35 yaş aralığında (Ort =24.05, SS =4.20), en az altı aydır romantik bir ilişkide bulunan (Ort =21.60 ay, SS= 13.04 ay) 283 (227 kadın, 55 erkek) katılımcı doldurmuş olup veri toplama süreci devam etmektedir. Araştırmada kullanılan ölçekler Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeğinin Kontrol alt Ölçeği, Aldatmaya Yönelik Niyet Ölçeği, Romantik ilişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği olarak sıralanabilir. Bunun dışında alternatiflerin değersizleştirilmesini ölçmek için katılımcıların 19 kadın ve 19 erkek fotoğrafına bakıp bunları çekicilik, sempatiklik ve yetkinlik açısından değerlendirmesi istenilmiştir.
Bulgular: Bağımsız değişkenler olarak kontrol davranışının maruz kalma ve uygulama boyutları ve bağımlı değişkenler olarak aldatmaya yönelik niyet ve şiddete yönelik tutum kullanılmıştır. Aldatmaya yönelik niyet (R^2 =0.05, $F(2.280) = 7.85$, $p = <0.01$) ve şiddete yönelik tutum $F(2,280) = 47.36$, $p = <0.01$) kullanılarak yapılan regresyon analizleri istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Kontrol davranışının maruz kalma alt boyutu aldatmaya yönelik niyeti anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($\beta = 0.221$, $p = 0.02$). Kontrol davranışının hem maruz kalma ($\beta = 0.191$, $p=0.02$) hem uygulama boyutu ($\beta = 0.630$, $p = <0.01$) şiddete yönelik tutumları anlamlı bir şekilde yordamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırmada romantik ilişkilerde kontrol davranışlarının ilişkileri sürdürme konusundaki negatif etkileri beklendiği şekilde ortaya konulmuştur. Kontrol edici davranışlara maruz kalan kişilerin aldatmaya yönelik niyetlerinde artış görülmüştür. Bu durumu açıklarken, özgürlüğün kısıtlanması ile gelen sıkışmışlık ve boğulmuşluk hissinin etkisinden bahsedilebilir. Buna ek olarak kontrol davranışları partnerlerin ilişki tatminini düşürerek aldatma niyetlerinin artmasına etki ediyor olabilir. Yine beklenilen şekilde kontrol davranışlarını uygulamanın şiddet tutumlarını olumlu yönde etkilediğini, yani kontrol davranışında bulunan kişilerin şiddet uygulanması konusundaki tutumlarının şiddeti onaylayıcı olduğu görülmüştür. Duygusal şiddetin, fiziksel şiddeti tahmin ettiği önceki araştırmalarda da gösterilmiş olup, kontrol faktörü izole edildiğinde de bu ilişkinin devam ettiği bulunmuştur. Ayrıca tahmin edilenin aksine kontrol davranışlarına maruz kalan kişilerin de şiddete yönelik tutumlarının daha pozitif olduğu, yani şiddeti onaylayıcı tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Kontrol davranışlara maruz kalan kişilerin, ilişkiyi sürdürüyor olmalarını gerekçelendirmek için kullandıkları bir savunma mekanizmasının sonucu olabileceği düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: Kontrol davranışları, ilişki kalitesi, aldatma, ilişki sürdürme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10157 - Klinik Psikoloji

Aile Bağlılığı ile Romantik Kıskançlık Arasındaki İlişkide Benlik Saygısı ve Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü: Beliren Yetişkinler Üzerine Bir Çalışma*

Eslemnur Parlak[1], Ceren Gökdağ[1]

[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Beliren yetişkinlik döneminde (18-25 yaş) romantik ilişkiler, gelişimin önemli bir parçası olarak anılır. Romantik ilişkilerin gelişimi, bireyin erken dönem aile yaşantısından ve psikolojik süreçlerinden etkilenebilir. Aile içi ilişkisellik; aile içerisindeki iletişimin kalitesini ve birbirlerine olan bağı ifade eder. Pozitif bir aile içi ilişkisellik bireylerin ileride kuracağı ilişkilerde güvenli bağ oluşturmasını kolaylaştırabilir. Bireyin kuracağı ilişkilerde bir tehdit algısının ortaya çıkması ve yoğun olumsuz duygular yaşanması kıskançlık olarak tanımlanabilir. Romantik kıskançlık hem bireysel hem de çevresel faktörlerden etkilenir. Özellikle duygu düzenleme güçlükleri ve düşük benlik saygısı, bireyde ilişkisine yönelik kıskançlığın ortaya çıkmasında belirleyici faktör olabilirken; aile yaşantıları, bireyin hem benlik saygısını hem de duygu düzenleme becerisini geliştirmede önemli bir rol oynar. Çalışmanın amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde aile içi ilişkisellik ile romantik kıskançlık arasındaki ilişkide benlik saygısı ve duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünü incelemektir. Çalışmada romantik kıskançlığın altında yatan uzak (olumsuz aile içi ilişkisellik) ve yakın (benlik saygısı, duygu düzenleme) risk faktörleri bir arada ele alınarak literatüre çok boyutlu bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmiştir.

Yöntem: Çalışmaya 297 kişi (%75'i kadın, yaş ortalaması 21,20) gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılar, Çok Boyutlu Kıskançlık Ölçeği, Benlik Saygısı Ölçeği, Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği, İlişki Doyumu Ölçeği ve Aile İklimi Ölçeğinin yalnızca Aile İçi İlişkisellik alt boyutu öz bildirim araçlarını yanıtlamışlardır.

Bulgular: Pearson korelasyon analiz sonucuna göre, ilişki doyumu arttıkça genel kıskançlık puanı ile bilişsel kıskançlık düzeylerinde azalma görülmüştür. Bununla beraber duygusal kıskançlık ile zayıf olsa da pozitif ilişki saptanmıştır. Davranışsal kıskançlıkla ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Aile içi ilişkisellik düzeyinin artmasıyla beraber genel kıskançlık ve bilişsel kıskançlık düzeyi azalmıştır. Ancak duygusal ve davranışsal kıskançlık alt boyutları ile anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bireyin benlik saygısı yükseldikçe genel kıskançlık, bilişsel ve davranışsal kıskançlık düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Ancak benlik saygısının duygusal kıskançlık ile anlamlı ilişkisi bulunamamıştır. Duygu düzenleme güçlüğünün artması ile genel kıskançlık düzeyinin de arttığı görülmüş, bilişsel ve davranışsal kıskançlık ile zayıf düzeyde ters yönlü ilişkisi bulunmuştur. Duygusal kıskançlık ile duygu düzenleme güçlüğü arasında ise anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Son olarak çoklu aracılık analizinde ise, aile içi ilişkisellik ile romantik kıskançlık arasındaki ilişkide benlik saygısı ve duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü incelenmiştir. Sonuçlar, duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünü desteklemiş ancak benlik saygısının anlamlı olmadığını göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular ışığında, aile içi ilişkisellik romantik kıskançlık üzerinde dolaylı bir etkiye sahiptir. Yapılan aracılık analizi sonucunda benlik saygısının anlamlı bir aracı rolü bulunamamış ancak duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin bu ilişkide aracı değişken etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda, erken dönem yaşantıları bireyin duyguları üzerindeki etkisini vurgularken romantik kıskançlığın anlaşılmasında duygu düzenlemenin önemini ortaya koymaktadır. Beliren yetişkinlerde romantik kıskançlığın altında yatan faktörler arasında aile içi ilişkisellik ve duygu düzenleme dikkati çekmektedir. Kişilerin aile ilişkilerinin ve iletişimlerinin kalitesinin azalması ve bireysel olarak kendi duygularını düzenleyememesi, mevcut yakın ilişkilerinde deneyimledikleri kıskançlığı artırıyor olabilir. Kapsamlı ve çok boyutlu bir yapıya sahip olan bu çalışmanın sadece klinik psikoloji alanında değil gelişim psikolojisi ve ilişkisel dinamikler açısından da literatüre farklı bir perspektif sunduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Beliren yetişkinlik, aile iklimi, benlik saygısı, duygu düzenleme, kıskançlık

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10492 - Klinik Psikoloji

Algılanan Ebeveynlik Stilleri ve Algılanan Partner Duyarlılığı Arasındaki İlişkide Ayrılma-Bireyleşmenin Aracı Rolü*

Gamze Korkun[1], Mustafa Falih Köksal[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkiler, yetişkin yaşamında duygusal yakınlık, onaylanma ve karşılıklı destek arayışının temel bir alanıdır. Bu ilişkilerin kalitesi, erken çocukluk döneminde başlayan ve yetişkinliğe kadar devam eden karmaşık gelişimsel süreçler tarafından şekillenir. Özellikle erken dönem ebeveynlik deneyimleri, bireyin ayrılma–bireyleşme kapasitesinin gelişimi ve romantik partnerini duyarlı olarak algılayabilme becerisi, yetişkin romantik ilişkilerinin dinamiklerinde kritik bir rol oynar. Araştırmalar, olumsuz ebeveynlik deneyimlerinin ayrılma–bireyleşme problemlerine yol açabildiğini ve ebeveynliğin romantik ilişkilere etkisini, özellikle partner duyarlılığına göstermektedir. Bununla birlikte, bu değişkenlerin tamamını bir arada inceleyen bütüncül modeller oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, bu çalışma, algılanan olumsuz ebeveynlik ile algılanan partner duyarlılığı arasındaki ilişkide ayrılma–bireyleşme problemlerinin aracı rolünü araştırmayı amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini, yaşları 18 ile 65 arasında değişen 318 birey oluşturmuştur. Katılımcıların %79,6'sı kadın, %20,4'ü erkektir. Veriler çevrimiçi anket yoluyla toplanmış; Demografik Bilgi Formu, Young Ebeveynlik Ölçeği, Ayrılma–Bireyleşme Envanteri ve Algılanan Partner Duyarlılığı Ölçeği kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde SPSS ve PROCESS Macro kullanılmış, betimsel istatistikler, korelasyon, bağımsız örneklemler t-testi, ANOVA ve aracı değişken (mediasyon) analizleri gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Korelasyon analizleri, algılanan olumsuz ebeveynlik ile ayrılma–bireyleşme problemleri arasında pozitif, algılanan olumsuz ebeveynlik ile partner duyarlılığı arasında ise negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, ayrılma–bireyleşme problemleri ile partner duyarlılığı arasında da negatif bir ilişki saptanmıştır. Bağımsız örneklemler t-testi sonuçları, ayrılma–bireyleşme ve ebeveynlik alt boyutlarında cinsiyet farklılıkları bulunduğunu göstermiştir. Mediasyon analizleri, ayrılma–bireyleşme problemlerinin, algılanan olumsuz ebeveynlik ile partner duyarlılığı arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı rol oynadığını göstermiştir. Ayrılma–bireyleşmenin alt boyutları incelendiğinde, farklılaşma ve ilişki problemleri alt boyutlarının anlamlı aracılık etkisine sahip olduğu, bölme alt boyutunun ise anlamlı bir aracı değişken olmadığı bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, erken ebeveynlik deneyimlerinin bireylerin yakınlık kurma, özerklik geliştirme ve sınır koyma kapasitelerini şekillendirdiğini ve bu süreçlerin yetişkinlikteki romantik ilişkilerin dinamiklerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Algılanan olumsuz ebeveynliğin, ayrılma–bireyleşme problemleri aracılığıyla, partner duyarlılığının düşük algılanmasına yol açtığı görülmüştür. Özellikle farklılaşma ve ilişki problemlerinin bu ilişkide kritik rol oynadığı anlaşılmıştır. Sonuçlar, erken dönemde yaşanan ebeveynlik deneyimlerinin ve bireyleşme süreçlerinin, yetişkinlikte sağlıklı ve doyumlu romantik ilişkiler kurma kapasitesi üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Klinik uygulamalarda, bu bulguların, ilişkisel problemlerin kökenlerini anlamada ve terapötik müdahalelerin planlanmasında yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.
Anahtar kelimeler: Algılanan ebeveynlik, ayrılma–bireyleşme, algılanan partner duyarlılığı, romantik ilişkiler
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10585 - Sosyal Psikoloji

Olumlu Çocukluk Yaşantıları ile Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri İlişkisinde Bağlanmanın Aracı Rolü*

Büşra Kök[1], Kübra Şaş[1], Beyza Nur Kılçadır[1], Rabia Nur Gökçe[1], Bülent Aykutoğlu[1]
[1]Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Kayseri

Giriş ve Amaç: Olumlu çocukluk deneyimleri, bireyin bağlanması üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilir, besleyici ve destekleyici bir ortamda büyüyen çocuklar, başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilecekleri anlamına gelen güvenli bir bağlanma geliştirme eğilimindedir (Çelik, 2018; Doğan ve Aydın, 2020). Güvenli bağlanan bireylerin çatışmaya karşı olumlu tutumlar barındırdıkları, uzlaşma çatışma tekniklerine daha çok başvurdukları bulgulanmıştır (Ben-Ari ve Hirshberg, 2009). Mevcut çalışmanın amacı, bireylerin çocukluk döneminde yaşadığı olumlu çocukluk yaşantılarının, yetişkinlikte romantik ilişkilerde sergilenen çatışma çözüm stillerine etkisinde bağlanma kaygısı ve kaçınmasının aracı rolünü araştırmaktır.
Yöntem: Araştırma, kesitsel desen kullanılarak yürütülmüştür ve araştırma örneklemi en az 18 yaşında olan ve romantik ilişki deneyimi bulunan 333 bireyden oluşmaktadır. Veriler, Olumlu Çocukluk Yaşantıları Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Kısa Formu ve Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği ile çevrim içi ortamda toplanmıştır. Elde edilen veriler yol analizi ile test edilmiştir.
Bulgular: Yürütülen yol analizleri sonucu, ($\chi2$= 27.24, p <.001, RMSEA = .09, NFI = .92, CFI = .94, TLI = .85) model anlamlı bulunmuştur. Normlaştırılmış ki-kare ($\chi2$/df oranı) 3.40 bulunmuştur. Olumlu çocukluk yaşantıları, bağlanmanın kaygı (β = -.28, p < .001) ve kaçınma (β = -.28, p < .001) boyutlarını olumsuz bir şekilde yordamıştır. Bağlanmanın kaygı boyutu, olumlu çatışma çözüm stilini (β = -.16, p < .01) olumsuz bir şekilde, olumsuz çatışma çözüm stilini (β = .39, p < .001) ise olumlu bir şekilde yordamıştır. Bağlanmanın kaçınma boyutu, olumlu çatışma çözüm stilini (β = -.34, p < .001) olumsuz bir şekilde yordamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, alanyazınla tutarlı biçimde, olumlu çocukluk yaşantılarının artmasının bireylerin bağlanma kaygısı ve kaçınma düzeylerini anlamlı biçimde azalttığını ortaya koymuştur (Akın vd., 2013). Bu durum, çocukluk döneminde daha fazla olumlu yaşantıya sahip bireylerin yetişkinlikte daha az güvensiz bağlanma eğilimi gösterdiğini düşündürmektedir. Ayrıca, olumlu çocukluk yaşantıları yüksek bireylerde, bağlanma kaygısının azalmasıyla birlikte olumlu çatışma çözüm stratejilerini kullanma olasılığı artmakta; olumsuz çatışma çözüm yollarını tercih etme eğilimi ise azalmaktadır. Benzer biçimde, bağlanma kaçınması düşük bireylerde de olumlu çatışma çözme stillerinin daha sık tercih edildiği gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular, çocuklukta yaşanan olumlu deneyimlerin, yetişkinlikte bağlanma ve ilişkisel beceriler üzerinde uzun vadeli etkiler yaratabileceğini göstermektedir.
Anahtar kelimeler: Olumlu çocukluk yaşantıları, bağlanma stilleri, çatışma çözüm stilleri, romantik ilişkiler
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 11

10429 - Gelişim Psikolojisi

Kişisel Ebeveynlik Standartlarının Ergenin İçe Yönelim Sorunları Üzerindeki Etkisi: Ergenin Benlik Saygısının Aracı Rolü*

Ayşenur Uyanık[1], Servet Kaçar Başaran[1], Rukiye Kızıltepe[1]
[1]Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Giriş ve Amaç: Kişisel ebeveynlik standartları, ebeveyn mükemmeliyetçiliğinin bir alt boyutu olup bireyin ebeveynlik rolüne yönelik yüksek beklentilerini yansıtır. Literatürde bu konuya ilişkin çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, mükemmeliyetçi bireylerin katı ve talepkâr tutumları ile hata kabul etmeyen yaklaşımlarının, çocuklar üzerinde baskılayıcı etkiler yaratabileceği öne sürülmektedir. Bu nedenle, kişisel ebeveynlik standartlarının çocukların içe yönelim sorunları üzerindeki etkisinin incelenmesi önem taşımaktadır. İçe yönelim sorunları; utangaçlık, içe kapanma, aşağılık duygusu, düşük öz farkındalık, aşırı duyarlılık, korku, kaygı, sosyal ortamlardan kaçınma, üzüntü, alınganlık ve benzeri içsel duygu durumlarıyla ilişkili davranışları kapsamaktadır. Ebeveyn mükemmeliyetçiliği ile bu tür sorunlar arasındaki ilişki bazı araştırmalarda ele alınmış olsa da, bu ilişkide rol oynayan olası mekanizmalar yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu bağlamda, benlik saygısı önemli bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Benlik saygısı, bireyin kendine yönelik değerlendirmelerini içerir ve özellikle ergenlik döneminde, ebeveynle kurulan ilişkinin niteliğinden önemli ölçüde etkilenir. Ergenin davranışlarına karşı ebeveynden aldığı olumlu ya da olumsuz geri bildirimler, benlik değeri üzerinde doğrudan etkili olabilir. Sürekli eleştirilen bir çocukta benlik saygısının zedelenmesi, içe yönelim sorunlarının gelişimi açısından risk faktörü oluşturabilir. Bu doğrultuda, mevcut araştırmanın amacı; kişisel ebeveynlik standartları ile ergenin içe yönelim sorunları arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolünü incelemektir.
Yöntem: Araştırmaya, 460 ergen (Ort. yaş = 12.08) ve anneleri (Ort. yaş = 40.80) katılmıştır. Etik onay ve gerekli izinler alındıktan sonra, rastgele seçilen ortaokullarda anket formları zarflar içinde ergenlere, ebeveynlerine iletmeleri için dağıtılmıştır. Onam formları tamamlandıktan sonra hem ebeveynlere hem de ergenlere veri toplama araçları uygulanmıştır. Annelere Demografik Bilgi Formu ve Çok Boyutlu Ebeveynlik Mükemmeliyetçiliği Ölçeği (Kişisel Standartlar alt boyutu), ergenlere ise Demografik Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Güçler ve Güçlükler Anketi (GGA) verilmiştir. Veriler SPSS 26 programı ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Ebeveynin kişisel standartlarının ergenlerdeki içselleştirme sorunları üzerindeki etkisi, ergenin benlik saygısı aracılığıyla dolaylı olarak incelenmiştir (Model 4; Bootstrap Örneklem: 5,000). Analiz sonuçlarına göre, toplam etki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (etki = 0.01, SH = 0.01, %95 GA [.002, 0.05]). Ayrıca, ergenin benlik saygısı üzerinden gerçekleşen dolaylı etki de anlamlıdır (etki = 0.10, SH = 0.03, %95 GA [0.03, 0.17]). Bunun yanı sıra, kişisel ebeveynlik standartlarının içselleştirme sorunları üzerindeki doğrudan etkisi de anlamlıdır (B = 0.07, p = .02, %95 GA [0.01, 0.13]). Bu bulgular, hem doğrudan hem de benlik saygısı aracılığıyla dolaylı etkilerin birlikte rol oynadığını göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Araştırmamızda edindiğimiz bulgular, kişisel ebeveynlik standartlarının çocukların içselleştirme sorunları üzerindeki etkisinin hem doğrudan etkiyle hem de çocuk benlik saygısı üzerinden oluşan dolaylı etkiyle açıklandığını göstermektedir. Yani ebeveynin kendine yönelik yüksek ebeveynlik beklentileri, çocuğun içe yönelim sorunlarını doğrudan artırmakta; aynı zamanda bu yüksek beklentiler çocuğun benlik saygısını olumsuz etkileyerek dolaylı yoldan da içselleştirme sorunlarını beslemektedir. Bu bulgu, kişisel ebeveynlik standartlarının çocukların ruhsal gelişimi üzerindeki etkilerini anlamada önemli bir katkı sunmakta ve benlik saygısının bu süreçte kritik bir mekanizma olduğunu göstermektedir. Elde edilen veriler, ebeveyn tutumlarının sadece davranışsal düzeyde değil, çocukların kendilik algısı ve duygusal dünyaları üzerinde de belirleyici olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, ebeveyn mükemmeliyetçiliğini hedef alan önleyici ya da müdahale temelli çalışmaların, çocuklarda içe yönelim sorunlarının azaltılmasına katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Kişisel ebeveynlik standartları, içe yönelim sorunları, benlik saygısı, ergen, anne
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10495 - Gelişim Psikolojisi

Ebeveynlik Deneyimlerinin Psikolojik ve Sosyal Boyutları: Özel Gereksinimli Çocuğu Olan ve Olmayan Aileler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

Eylül Benli[1], Emine Akman Direkçi[1]

[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Özel gereksinime sahip bir çocuğa sahip olmak, ebeveynler için hem duygusal hem de sosyal açıdan zorlu bir uyum sürecini beraberinde getirmektedir. Bu süreçte aileler; sosyal izolasyon, damgalanma, suçluluk ve utanç gibi pek çok zorluklarla karşı karşıya kalmakta ve bu durum depresyon riskini arttırabilmektedir. Özel gereksinime sahip çocuklara sunulacak hizmetlerin verimli olabilmesi için öncelikle ebeveynlerin yaşadıkları zorluklara karşı başa çıkma stratejilerinin, ihtiyaçlarının, içsel ve dışsal kaynaklarının çok yönlü bir şekilde ele alınması gerektiği alanyazında sıklıkla vurgulanmaktadır. Araştırmalar, bu süreçte algılanan sosyal desteğin ebeveynlerin yaşadığı psikolojik sorunları azaltmada önemli bir koruyucu faktör olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerde algılanan sosyal destek ve ebeveyn bilinçli farkındalık düzeylerinin, algılanan güçlükler, öz damgalama ve depresyon, anksiyete ve stres değişkenleri bağlamında psikolojik sağlıkla olan ilişkisinin incelenmesi ve farklı ebeveyn gruplarının bu ilişkiler bağlamında karşılaştırılmasıdır.

Yöntem: Araştırmaya %81.5'i kadın olmak üzere 329 özel gereksinime sahip çocuğu olan ebeveyn ($Ortalama_{yaş}$ = 39.53, SS = 7.09) gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılar, çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği, ebeveyn öz damgalama ölçeği, güçler ve güçlükler anketi, ebeveynler için farkında ebeveynlik anketi, hatayla ilişkili utanç ve suçluluk ölçeği ve depresyon, anksiyete ve stres-21 ölçeğinden oluşmak üzere altı öz bildirim araçlarını yanıtlamışlardır.

Bulgular: Özel gereksinime sahip çocuğu olan ebeveynler ile ve tipik gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin ölçek toplam puan ortalamaları bağımsız örneklemler için t-testi ile karşılaştırılmış farklı gelişim gruplarından çocuğu olan ebeveynlerin algılanan sosyal destek, ebeveyn bilinçli farkındalığı, algılanan güçlükler ve depresyon, anksiyete ve stres toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Özel gereksinime sahip çocuğu olan ebeveynlerin bilinçli farkındalık düzeyleri, depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ve algılanan güçlük düzeyleri özel gereksinime sahip çocuğu olmayan (tipik gelişim gösteren çocuğu olan) ebeveynlere göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Ancak ebeveyn gruplarının suçluluk, utanç ve öz damgalama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Depresyon, anksiyete ve stres düzeyini yordayıcı değişkenlerin ele alındığı regresyon analizi sonuçlarına göre, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerde, algılanan sosyal destek düzeyinin düşük olması ve yüksek öz-damgalama düzeyi, depresyon, anksiyete ve stresi olumlu yönde yordamaktadır. Bilinçli farkındalıklı ebeveynlik, suçluluk, utanç ve algılanan güçlükler ise bu grupta anlamlı doğrudan yordayıcı değildir. Özel gereksinimli çocuğu olmayan ebeveyn grubunun sosyal destek, öz-damgalama, utanç ve algılanan güçlük düzeyleri depresyon anksiyete ve stres düzeylerini anlamlı biçimde yordamaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, utanç suçluluk ve öz damgalama ve algılanan güçler gibi psikolojik faktörlerin hem de sosyal desteğin farklı ebeveyn gruplarının psikolojik sağlığı üzerindeki etkisinin anlaşılması açısından anlamlı bulgular ortaya koymaktadır. Araştırma çıktıları alanyazındaki bulgulara paralel biçimde özel gereksinimli ve tipik gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin düşük sosyal desteğin ve artan damgalama düzeylerinin psikolojik sorunları artırdığını göstermektedir. Bu sonuçlar ile ebeveynlerin algıladıkları sosyal desteği artırmaya ve öz damgalama düzeylerini azaltmaya yönelik psikolojik destek ve müdahale programlarının psikolojik iyilik hallerini desteklemede önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyal destek, ebeveyn bilinçli farkındalığı, öz damgalama, psikolojik sağlık, özel gereksinimli çocuklar

10564 - Gelişim Psikolojisi

Ebeveynin Sosyal Duygusal Yetkinliğinin Çocuklarda Davranış Problemleri ile İlişkisinde Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Ekran Bağımlılığının Sıralı Aracılık Rolü*

Zeynep Betül Kaya[1], Merve Gölcük[1]

[1]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Çocukların davranışları, sadece kendi bireysel özelliklerinden değil içinde bulunulan aile ortamı, ebeveynlerin özellikleri, kültür ve bağlamın bir ürünüdür (Bronfenbrenner, 1979). Örneğin, ebeveynin sosyal duygusal yetkinliği, ebeveyn- çocuk ilişki kalitesini etkileyerek çocuğun davranışsal uyumunu etkiler (Kliewer ve ark., 2016). Ebeveyn-çocuk ilişkisi bağlamında ebeveyn-çocuk etkileşimi de çocuğun sosyal beceri, duygu düzenleme ve davranış kontrolünde merkezi rol oynayan faktörlerden biridir (Denham ve ark., 2012). Bunların yanında dikkat, dürtüsellik ve saldırganlık gibi çocuk davranış sorunları ekran maruziyetinden de etkilenebilmektedir (Eirich ve ark., 2022). Bu çalışmada, ebeveynin sosyal duygusal yetkinliği ile çocuklarda davranış problemleri arasındaki ilişkide ebeveyn-çocuk ilişkisi (olumlu-olumsuz ilişki) ve ekran bağımlılığının sıralı aracılık etkisi incelenmiştir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi, 4–11 yaş arasında çocuğu olan 383 ebeveynden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin %84.6'sı (324 kişi) annelerden, %15.4'ü (59 kişi) ise babalardan oluşmaktadır. Ebeveynlerin 178'i (%46.5) kız çocuğu, 205'i (%53.5) oğlan çocuğu için ölçeklerde işaretleme yapmıştır. Çocukların yaşları 4-11 aralığında olup ortalamaları 7.62'dir (SS=2.00). Çalışmada, Demografik Bilgi Formu, Ebeveynin sosyal duygusal yetkinliğini ölçmek için Sosyal Duygusal Yetkinlik Ölçeği, ebeveynle çocuk arasındaki ilişkiyi ölçmek için Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği, ekran bağımlılığını ölçmek için Problemli Medya Kullanım Ölçeği ve çocuklarda davranış problemlerini ölçmek için Güçler ve Güçlükler Anketi – Anne Baba Formu ve kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 27 ve sıralı aracılık etkisini incelemek için PROCESS Macro Model 6 kullanılmıştır.

Bulgular: Bu çalışmada, iki sıralı aracılık modeli incelenmiştir. İlk modelde, ebeveynin sosyal duygusal yetkinliği ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkide olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ekran bağımlılığının sıralı aracılık etkisine bakılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ekran bağımlılığı sıralı olarak aracı rol üstlenmiş ve bu yol üzerinden ebeveynin yetkinliği ile çocuk davranış problemleri arasında anlamlı bir dolaylı ilişki bulunmuştur (β = - .02, SH = .00, CI [-.04, -.01]). Bu bulgu, ebeveynin sosyal-duygusal açıdan yetkinlik düzeyinin yüksek olmasının, çocukla daha olumlu bir ilişki kurmasına katkı sağladığını ve bu olumlu ilişkinin ekran bağımlılığını azaltarak davranış problemlerini dolaylı yoldan azalttığını göstermektedir. İkinci modelde ise olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ekran bağımlılığının sıralı aracılık etkisi anlamlı bulunmamıştır (β = -.00, SH = .00, CI [-.01, .00]). Ancak ebeveynin yetkinliği ile çocuk davranış problemleri arasında ekran bağımlılığı tek başına aracılık etmiştir (β = -.02, SH =.01, CI [-.04, -.00]). Bu bulgu, ebeveynin duygusal olarak yetkin olmasının, çocuklarda ekran kullanımının daha az olmasına ve bu da davranışsal sorunlarının daha az olmasına etki etmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma bulguları doğrultusunda, ebeveyn yetkinliği, olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi ve ekran bağımlılığı üzerinden çocuk davranış sorunlarıyla ilişkiliyken, olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisinin olduğu modelde sıralı aracılık etkisi anlamlı bulunmamıştır. Ancak olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisinin olduğu modelde, ebeveyn yetkinliği çocuk davranış problemleriyle sadece ekran bağımlılığı üzerinden ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi etki gösterecek kadar gözlemlenememiş olabilir, o nedenle olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisinin tek başına aracılık etkisi çıkmamış olabilir. Ancak genel olarak bulgulara bakıldığında, ebeveyn yetkinliğinin olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisine katkıda bulunarak ve böylece ekran bağımlılığını azaltarak veya olumsuz ilişkinin olduğu modelde sadece ekran bağımlılığını azaltarak davranış sorunlarını azalttığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sosyal duygusal yetkinlik, ebeveyn-çocuk ilişkisi, ekran bağımlılığı, davranış problemleri

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10622 - Gelişim Psikolojisi

Aile Stres Modeli Perspektifiyle Kontrolcü Ebeveynlik

Esin Şener[1], Berna Aytaç[2]
[1]Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
[2]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu araştırmada, ergenlerin sağlıklı gelişimleri üzerinde bozucu etkilere sahip bir ebeveynlik uygulaması olan psikolojik kontrolü geniş perspektifle bir bağlam içerisinde anlayabilmek için Aile Stres Modeli'nden (Conger ve Elder, 1994) yararlanılmıştır. Modelin önermeleri doğrultusunda ailedeki ekonomik güçlükler arttıkça annelerin psikolojik iyilik hallerinin azalacağı; psikolojik iyilik hali azaldıkça eşler arasındaki çatışmanın artacağı; çatışma arttıkça ergenlerin algıladığı psikolojik kontrolün artacağı ve sonuç olarak ergenlerin problem davranışlarının artacağı beklenmektedir.
Yöntem: Araştırmaya 309 anne ($Ort._{yaş}$ = 41.30, S = 4.24) ve ergen çifti ($Ort._{yaş}$ = 12.54, S = 1.70) çifti katılmıştır. Ekonomik güçlük, psikolojik iyi oluş ve eşler arası çatışma değişkenlerinin ölçümü anne bildirimlerine; psikolojik kontrol ve problem davranış değişkenlerinin ölçümü ergen bildirimlerine dayanmaktadır.
Bulgular: Yapısal eşitlik analizi sonuçları araştırma modelinin veri ile iyi uyum gösterdiğini ortaya koymuştur (S-Bχ2 (98; N = 309) = 129.47, p < .05, CFI = .98, SRMR = .05, RMSEA = .03. Analiz sonuçlarına göre annelerin algıladığı ekonomik güçlük arttıkça psikolojik iyi oluş düzeyleri azalmakta (β = -.36, p < .01); psikolojik iyi oluş düzeyi azaldıkça eşler arası çatışma artmaktadır (β = .35, p < .01). Eşler arası çatışma ile psikolojik kontrol arasında (doğrudan veya dolaylı) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır β = .05, p > .05). Ergenin algıladığı psikolojik kontrol arttıkça içe yönelim problemleri (β = .43, p < .01); ve dışa yönelim problemleri artmaktadır (β = .42, p < .05).
Tartışma ve Sonuç: Araştırmadan elde edilen sonuçlar genel olarak Aile Sistem Modeli'ni desteklemektedir. Psikolojik kontrol ile evlilik çatışması arasında anlamlı bir ilişkinin bulunamaması, ölçülen çatışma stiliyle (açık/örtük) bağlantılı olabilir. Güncel gelişimsel kavramlardan eş sonlulukta (equifinality) belirtildiği gibi, aile sisteminde ergenlerin problem davranışlarıyla bağlantılı birçok potansiyel süreç olabilir. Mevcut bulgulara göre bu süreçlerden biri, ekonomik güçlüklerin annelerin çocuk davranışlarını yapıcı biçimde düzenlemek için ihtiyaç duyabilecekleri psikolojik kaynaklara zarar vererek kontrolcü ebeveynlik davranışlarını ortaya çıkarmasıdır.
Anahtar kelimeler: Psikolojik kontrol, aile stres modeli, ergenli

10142 - Klinik Psikoloji

Ebeveyn Suçluluğu ve Bilişsel Çarpıtmaların Ebeveyn Tükenmişliği Üzerindeki Rolü Ön Bulgular*

Zeynep Zehra Güntürk[1], Cihat Çelik[1]
[1]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Ebeveyn suçluluğu, ebeveynlerin eylemlerinin veya kararlarının çocuklarını olumsuz etkileyebileceğini hissettiklerinde deneyimlenen bilişsel-duygusal bir tepkidir. Toplumsal beklentilerden, kültürel normlardan ve iş-aile çatışmalarından etkilenen bu durum, daha iyi ebeveynlik yapmaya motive edebilir ancak aşırıysa strese ve yetersizlik duygularına yol açabilir. Bilişsel çarpıtmalar, bireylerin bilgi işleme süreçlerinde yanlılıklara neden olan, gerçekliği nesnel bir şekilde değerlendirmeyi engelleyen sistematik hatalardır. Bilişsel teoriye göre ise bireylerin olayları algılama biçimi, hissettikleri ve davrandıkları şekli belirler; yani, olayın kendisi değil, bireyin onu nasıl yorumladığı duygusal ve davranışsal tepkilerini etkiler. Bilişsel çarpıtmalar, bireyin yalnızca yaşadığı olayları değil, kendisi, başkaları ve geleceği hakkındaki algısını da şekillendirerek psikolojik iyi oluşunu bozabilir. Ebeveyn tükenmişliği, kronik ebeveynlik stresine bağlı olarak gelişen bir duygusal çöküntü halidir. Ebeveynler bu durumda kendilerini çıkış yolu olmayan bir baskı altında ve köşeye sıkışmış hissederler. Ebeveyn tükenmişliği yaşayan bireyler, fiziksel ve zihinsel yorgunluk, uyku kalitesinde düşüş, çocuklarından duygusal uzaklaşma ve ebeveynlik rollerine dair yetersizlik hissi gibi çeşitli somatik ve psikolojik şikayetler deneyimlemektedirler. Bu araştırmanın amacı, ebeveyn suçluluğunun ebeveyn tükenmişliği üzerindeki etkisini incelemek ve bu etkide bilişsel çarpıtmaların aracı rolünü değerlendirmektir.

Yöntem: Bu araştırmanın örneklemini en az bir çocuğa sahip olan ve psikiyatrik tanısı bulunmayan 96 kişi oluşturmaktadır. Ebeveyn Suçluluğu Ölçeği, Polat ve arkadaşları tarafından 2022 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. On maddeden oluşan ve tek faktörlü bir yapıya sahip olan bu ölçekte, yüksek puanlar ebeveynliğe ilişkin daha yüksek düzeyde suçluluk hissini göstermektedir (α = .89). Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği, Ardanıç tarafından 2017 yılında Türkçeye uyarlanan ölçek yirmi maddeden oluşmaktadır (α = .91). Ebeveyn Tükenmişlik Ölçeği Arıkan ve arkadaşları tarafından 2020 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Yirmi üç maddeden oluşan ölçek, ebeveyn tükenmişliğini değerlendirmeye yönelik olarak kullanılmaktadır (α = .90). Bu çalışmada kesitsel desen kullanılmış ve kolayda örnekleme yöntemiyle 15 dakika süren çevrimiçi anket uygulanmıştır.

Bulgular: 96 katılımcıdan toplanılan veriler doğrultusunda bu çalışmada, ebeveyn suçluluğu değişkeninin ebeveyn tükenmişliği üzerindeki etkisinde bilişsel çarpıtmalar değişkeninin aracı rolü test edilmiştir. Analiz sonucunda toplam etkinin anlamlı olduğu görülmüştür (B = 0.771, SE = 0.241, Z = 3.20, p = .001, %95 GA [0.3196, 1.273]). Ebeveyn suçluluğunun, bilişsel çarpıtmalar üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur (B = 0.586, SE = 0.184, Z = 3.19, p = .001, %95 GA [0.258, 0.971]). Benzer şekilde bilişsel çarpıtmaların ebeveyn tükenmişliği üzerindeki etkisi de anlamlıdır (B = 0.542, SE = 0.165, Z = 3.29, p = .001, %95 GA [0.211, 0.847]). Ebeveyn suçluluğunun ebeveyn tükenmişliği üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmuştur (B = 0.453, SE = 0.174, Z = 2.61, p = .009, %95 GA [0.1032, 0.788]). Bu bulgular bilişsel çarpıtmaların Ebeveyn suçluluğu ile ebeveyn tükenmişliği arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü oynadığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma, henüz elde edilen ön bulgular üzerinden değerlendirildiği için, yeterli katılımcı sayısına ulaşıldığında sonuçlar farklılık gösterebilmektedir. Ön bulgulara göre ebeveyn suçluluğunun ebeveyn tükenmişliğiyle anlamlı şekilde ilişkili olduğunu ve bu ilişkide bilişsel çarpıtmaların kısmi aracılık rolü olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn tükenmişliği, ebeveyn suçluluğu, bilişsel çarpıtmalar

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10258 - Gelişim Psikolojisi

Zihinselleştirme, Ebeveyn Duygu Düzenlemesi ve Ebeveynliğin Çocuk Davranış Sorunları Üzerindeki Etkisinin Yol Analizi İle İncelenmesi*

Kadriye Tüfekcioğlu[1], Merve Gölcük[1]

[1]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Çocuk davranış sorunları, sık görülen (Gupta ve ark., 2001), erken dönemde müdahale edilmediği takdirde yaşamın ilerleyen döneminde devam edebilen (Campbell ve Ewing, 1990), ileri yaşlarda görülen psikolojik problemler açısından risk oluşturabilecek (Liu ve ark., 2011) küresel bir sorundur. Bu nedenle çocukların erken dönemde yaşadığı sorunların ortaya çıkmasının sebeplerinin araştırılması önemlidir. Ebeveyn özellikleri bu sorunların oluşumunda etkili olabilecek faktörler arasında yer almaktadır. Örneğin, ebeveynin zihinselleştirmesi (Arıkan ve Kumru, 2020), ebeveynin duygu düzenlemesi (Ghanbari, 2023; Manashe-Gringberg ve ark., 2021) ve ebeveyn reddinin (Karaduman, 2021) çocukta görülen davranış sorunlarının oluşumunu etkileyebileceği söylenebilir. Yapılan klinik çalışmalar da ebeveynin bu özelliklerinin birbiriyle ilişkili olabileceğini göstermektedir (Zimmer-Gembeck ve ark., 2018). Bu bilgilerden yola çıkarak bu çalışmada, ebeveyn zihinselleştirmesinin ebeveynin çocuğunun duygularını düzenlemesi (çocuğunun ve kendisinin duygularını kabulü, çocuğunun duygularına yönelimi ve çocuğunun duygularından kaçınması) ve ebeveynlik (ebeveyn reddi) üzerinden çocuk davranış sorunları ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın hipotezlerine göre, ebeveyn zihinselleştirmesi ebeveynin çocuğun duygularını düzenlemesi ile, ebeveynin çocuğun duygularını düzenlemesi ebeveyn reddi ile, ebeveyn reddi de çocuk davranış sorunlarıyla doğrudan ilişkilidir. Ebeveyn zihinselleştirmesi, ebeveynin çocuğun duygularını düzenlemesi ve ebeveyn reddi üzerinden çocuk davranış sorunlarıyla dolaylı olarak ilişkilidir.

Yöntem: Yaşları 18 ve 68 (*Ort*= 40.44*, SS*= 5.77) arasında değişen, 7-13 yaş aralığında çocuğu olan 587 anne-baba çalışmaya katılmıştır. Çalışmada, Zihinselleştirme Ölçeği, Ana-Baba Duygu Düzenleme Ölçeği, Ebeveyn Kabul-Red (Kısa Form) ve Güçler ve Güçlükler Anketi aracılığıyla veriler toplanmış ve AMOS 23 programı kullanılarak Yol Analizi yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ebeveynin zihinselleştirmesi arttıkça çocuğun duygularından kaçınma ile ebeveyn reddi azalmakta ve böylece çocuk davranış sorunları azalmaktadır. Benzer şekilde ebeveynin zihinselleştirmesi arttıkça ebeveynin çocuğun duygularına yönelimi artmakta, ebeveyn reddi azalmakta ve böylece çocuk davranış sorunları azalmaktadır. Bu çalışmada beklendiği gibi ebeveyn zihinselleştirmesi ile çocuk davranış sorunlarının, ebeveynin duygu düzenlemesi (çocuğun duygularına yönelimi ve çocuğun duygularından kaçınması) ve ebeveyn reddi üzerinden dolaylı olarak ilişkili olduğu bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Sonuç olarak, ebeveynin zihinselleştirme becerisi, duygu düzenleme ve ebeveynlik gibi faktörleri etkileyerek çocuk davranış sorunlarını etkilemektedir. Dolayısıyla ebeveynin çocuğunun davranışlarının ardındaki zihinsel örüntülerin bilincinde olma ve çözümleme becerisi güçlendikçe, ebeveynlerin çocuklarının duygularını anlama ve düzenleme becerisi gelişebilir. Böylece ebeveynin bu gelişimi çocuğuna karşı düşmanca, soğuk, sert yani reddedici bir tutum içinde olmasını önleyebilir. Bunun sonucunda ise çocukta davranış sorunlarının ortaya çıkmasının önlenebileceği söylenebilir. Çalışmaya katılan baba sayısının annelere göre az olması, ebeveynin kendi duygu düzenleme becerilerinin ölçülmüş olmaması, verilerin sadece ebeveynlerin bildirimine dayalı olması araştırmanın kısıtlılıklarındandır. Bulgular çocuk davranış sorunlarını önleme çalışmalarında, ebeveynlerin zihinselleştirme ve duygularını düzenleme becerilerini geliştirebilecek ve ebeveynlik davranışlarına olumlu katkıda bulunabilecek uygulamalar açısından yol gösterici olabilir.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn zihinselleştirmesi, ebeveyn duygu düzenlemesi, ebeveyn-kabul reddi, çocuk davranış sorunları

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10448 - Sosyal Psikoloji

Annelerin Kayınvalideleri ve Kayınbabalarıyla İlişkilerinin Evlilik ve Ebeveynlik Dinamiklerindeki Rolü*

Ezgi Sakman[1,], Nebi Sümer[2], Selen Koçali[2], Feyza Çorapçı[2]**
[1]Bilkent Üniversitesi, Ankara
[2]Sabancı Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Kayınvalide ve kayınbabayla kurulan ilişkilerin kalitesi, özellikle toplulukçu ve ataerkil kültürlerde evlilik dinamiklerinde kritik öneme sahiptir. İlişkisel ve duygusal karşılıklı bağımlı aile yapısında, "aileci", bir toplum olarak tanımlanan Türkiye'de ebeveynlerin özellikle kayınvalideleriyle olan ilişkileri evlilik doyumunu etkileyen önemli faktörler arasındadır. Türkiye'de kayınvalide ve kayınbabalar evli çocuklarıyla yakın ilişkiler sürdürmekte ve özellikle çocuk bakımı konusunda aktif destek sağlamaktadır. Ayrıca, geniş ve geleneksel aile yapılarında evli kadınların eşlerinin ebeveynlerine bakmaları beklenmekte, bu durum yüksek düzeyde bir karşılıklı bağımlılığa yol açabilmektedir. Kayınvalideler-kayınbabalar, özellikle annelerin çocuk yetiştirme davranışlarına müdahale ettiklerinde bu durum evlilik içinde bir anlaşmazlık ve huzursuzluk kaynağı olabilmektedir. Bu nedenle, kayınvalide ve kayınbabayla ilişkilerin kalitesi aile dinamiğini çok yönlü etkileyebilmektedir. Bu araştırma annelerin kayınvalide-kayınbabalarıyla ilişkilerinin evlilik dinamiğindeki rolünü incelemiştir. Bağlanma yönelimlerinin yakın ilişki dinamiklerindeki önemli yeri dikkate alınarak, söz konusu ilişkide kaçınan ve kaygılı bağlanma yöneliminin olası biçimleyici etkisi de irdelenmiştir.
Yöntem: Araştırmaya 0-3 yaş arasında çocuğu olan geniş bir evli anne örneklemi ($N = 2.649$) çevrimiçi olarak katılmıştır. Anneler kayınvalide ve kayınbabalarıyla ilişkilerinin kalitesini ölçen kısa bir ölçekle birlikte, bağlanma yönelimleri, evlilik doyumu, eşle yaşanan çatışma, ebeveynlik yeterliliği ve annelik depresyonu ölçeklerini doldurmuşlardır.
Bulgular: Bulgular güvensiz bağlanmanın, özellikle kaçınan bağlanma boyutunun kayınvalide ve kayınbabayla ilişkilerin kalitesi ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu nedenle analizlerde bağlanma yönelimlerinin etkileri istatistiki olarak kontrol edilmiştir. Regresyon analizleri, kayınvalide/kayınbabayla ilişkilerin kalitesinin bağlanma kaygısı ve kaçınması, evlenme yaşı, eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve gelir düzeyinin etkileri kontrol edildikten sonra, annelerin evlilik doyumunu, eşleriyle yaşadıkları çatışma düzeyini, ebeveynlik yeterliliğini ve depresyon düzeylerini anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, bağlanma kaçınması ile kayınvalide ve kayınbabayla ilişkinin kalitesi arasındaki ortak etki ebeveynlik yeterliliğini anlamlı şekilde yordamıştır. Bağlanma kaçınması düşük olan annelere kıyasla, bağlanma kaçınması yüksek olan annelerde eşlerinin ebeveynleriyle yaşadıkları uyumsuzluğun ebeveynlik yeterliliği üzerinde daha yüksek düzeyde olumsuz etkiye sahip olduğu görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, genel olarak, kayınvalide ve kayınbabaların çekirdek aile dinamiklerindeki sessiz rolünü vurgulamaktadır: Türkiye'de çoğu anne görece özerk çekirdek ailelerde yaşıyor olsa da, eşlerinin ebeveynleriyle olan etkileşimlerinin kalitesinin düşük olmasının hem ebeveyn yeterlilikleri, hem de evliliklerinin ve kendilerinin iyilik hali üzerinde olası uyum bozucu etkileri olabilmektedir. Bu çalışmanın bulguları, özellikle ilişkisel kültürel bağlamlarda, saygılı ve müdahaleci olmayan kayınvalide-kayınbaba ilişkilerinin teşvik edilmesinin evlilik doyumunu ve annenin psikolojik esenliğini koruyabileceğine ve ebeveynlik yetkinliğini destekleyebileceğine işaret etmektedir. Çalışma kapsamında aynı zamanda evli çiftlerin kayınvalide ve kayınbabayla ilişkilerinin kalitesi ölçen bir ölçüm aracı kazandırılmıştır. Bulguların aile politikalarına ve aile esenliğinin korunmasına ilişkin önemli doğurguları bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kayınvalide ve kayınbabalarla ilişkilerin kalitesi, bağlanma, evlilik doyumu ve çatışması, ebeveynlik yeterliliği, anne depresyonu

**Bu araştırma TÜBİTAK 1003-Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

***TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

Sözlü Bildiri Oturumu 4

10609 - Sosyal Psikoloji

İç Grup Özdeşim ve Sembolik Tehdit Algısının Dış Gruba Yönelik Tutum ve Duygular Üzerindeki Aracılık Rolü: Fenerbahçe ve Galatasaray Taraftarları Üzerine Bir İnceleme

Salih Ateş[1], Seher Karasu[2], Ahmet Çoymak[1]
[1]Abdullah Gül Üniversitesi, Kayseri
[2]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Spor, bireylerin kimlik oluşturmasında ve grup aidiyeti hissetmesinde önemli bir sosyal alan olarak öne çıkmaktadır. Özellikle futbol gibi rekabetçi spor dallarında taraftarlık, yalnızca bir takımı desteklemekten öteye geçerek, bireyin benlik algısına ve diğer gruplarla olan ilişkilerine yön vermektedir. Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel & Turner, 1979) ve Bütünleşik Tehdit Kuramı'na (Stephan & Stephan, 1996) dayanan bu araştırma, iç grupla özdeşim düzeyinin, dış gruba (rakip takım taraftarlarına) yönelik tutum ve duygular üzerindeki etkisinde sembolik tehdit algısının aracılık rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırma nicel yöntemle ve kesitsel tasarımla yürütülmüştür. Katılımcılar, Fenerbahçe (n = 138) ve Galatasaray (n = 162) taraftarlarından oluşan toplam 300 üniversite öğrencisidir. Veriler çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Katılımcılara İç Grup Özdeşim Ölçeği (Leach et al., 2008), Sembolik Tehdit Ölçeği (Balaban, 2013), Dış Grup Tutum Ölçeği ve Dış Gruba Yönelik Olumsuz Duygular Ölçeği uygulanmıştır. Veriler SPSS 26.0 ve PROCESS Macro v4.0 (Hayes, 2022) kullanılarak analiz edilmiştir. Aracılık modelleri için Model 4 kullanılmış; 5000 örneklemli bootstrap yöntemiyle dolaylı etkilerin güvenilirliği test edilmiştir.
Bulgular: Analizler, iç grup özdeşim düzeyinin her iki takım taraftarında da sembolik tehdit algısını anlamlı biçimde artırdığını göstermiştir. Ancak, sembolik tehdit algısının dış gruba yönelik tutumları ve olumsuz duyguları yordaması sadece Fenerbahçe taraftarları için anlamlı bulunmuştur. Galatasaray taraftarlarında bu aracılık ilişkisi istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu durum, takımların güncel başarı geçmişleri ile açıklanabilir. Fenerbahçe'nin son 11 sezondur şampiyon olamaması ve şampiyonluğu birçok kez kıl payı kaçırması, sembolik tehdit algısını ve bunun sonucunda olumsuz dış grup tutumlarını artırmış olabilir.
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, taraftar kimliğinin sosyal-psikolojik etkilerini daha iyi anlamamıza katkı sunmakta ve sportif rekabetin ötesinde sosyal kimlik temelli tehditlerin düşmanca tutumlara zemin hazırlayabileceğini göstermektedir. Ayrıca, sembolik tehdit algısının takım başarısı ve mağduriyet duygusuyla etkileşimi de dikkate alınmalıdır. Araştırma, spor alanında fan grupları arası çatışmayı azaltmak adına üst kimlik vurgusunun (örneğin, "sporun birleştirici gücü") kullanılması gerektiğini savunmakta ve Sherif'in (1954) Robbers Cave deneyine dayalı olarak, ortak hedeflerin vurgulanmasının düşmanlık düzeyini azaltabileceğine işaret etmektedir. Gelecek çalışmalar, takım başarı geçmişi eşitlenmiş örneklemlerle farklı kültürel bağlamlarda tekrarlanabilir. Ayrıca, sportif etkinliklerde barışçıl fan etkileşimlerini teşvik edecek müdahale stratejileri geliştirilmelidir.
Anahtar kelimeler: Sembolik tehdit, iç grup özdeşim, dış grup tutumları, gruplar arası duygular, taraftar psikolojisi

10506 - Sosyal Psikoloji

Futbol Taraftarları Ne Kör Ne de Saf: İçgrup Özdeşiminin ve Derin Düşünmenin Yapay Zeka Tarafından Üretilmiş Sahte Haberlere İnanç Üzerindeki Etkileri*

Fatih Bayrak[1], İnci Boyacıoğlu Bal[2], Onurcan Yılmaz[3]
[1]Başkent Üniversitesi, Ankara
[2]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
[3]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Literatürde sahte haberlere inancı açıklamaya yönelik iki alternatif yaklaşım öne çıkmaktadır: Güdülenmiş Muhakeme ve Analitik Muhakeme. Güdülenmiş Muhakeme yaklaşımı; sahte haberlere inancı belirleyen temel faktörün kimlik motivasyonları olduğunu, bireylerin kendi kimliklerini destekleyen içeriklerin motive müşterisi gibi hareket ettiklerini ve derin düşünme stilinin kimlik-koruyucu bilişe hizmet ederek içgrup lehine sahte haberlere inanma eğilimini güçlendirdiğini öne sürmektedir. Analitik Muhakeme yaklaşımı ise sahte haberlere inancı düşünme stili farklılıklarına dayandırarak derin düşünmenin genel olarak doğru karar vermeyi sağladığını ve haber içeriklerindeki kimlik tarafgirliğinden bağımsız olarak derin düşünmenin sahte haberlere inancı azalttığını iddia etmektedir. Araştırmada, iki yaklaşıma ait beklentilerin deneysel desende sınanması amaçlanmıştır. İçgrup özdeşiminin ve derin düşünmenin sahte haberlere inanç üzerindeki etkileri, yapay zeka tarafından üretilmiş sahte haberler kullanılarak futbol taraftarları üzerinde test edilmiştir.
Yöntem: Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray takımlarının taraftarlarıyla gerçekleştirilen deneyde (N = 602) içgrupla özdeşleşme düzeyinin ve derin düşünme stilinin futbol temalı sahte haberlere inanç üzerindeki etkileri test edilmiştir. Tutulan takım kimliğiyle özdeşleşme düzeyleri özbildirime dayalı olarak ölçülmüş ve katılımcılar yüksek veya düşük içgrup özdeşimi koşullarına atanmıştır. Bilişsel Yanlılık Eğitimi uygulanarak derin düşünme aktivasyonu gerçekleştirilmiş ve katılımcılar derin düşünme veya kontrol koşullarına atanmıştır. Tutulan takım lehine ve aleyhine içerikteki, yapay zeka üretimi sahte haberler kullanılarak sahte haberlere inanç düzeyleri ölçülmüştür. Sahte haberlere inanç üzerinde 2 (İçgrup Özdeşimi: Düşük Özdeşim veya Yüksek Özdeşim) X 2 (Bilişsel Stil: Derin Düşünme veya Kontrol) X 2 (Haber Tarafgirliği: Kimlik Lehine ve Kimlik Aleyhine) Karışık Desen ANOVA analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma deseni ve hipotezleri veri toplamaya başlamadan önce önkayıt altına alınmıştır.
Bulgular: Haber tarafgirliğinin sahte haberlere inancı etkilemediği, kimlik lehine ve aleyhine sahte haberlere inanç seviyelerinin farklılaşmadığı görülmüştür, $F(1, 544) = 2.57$, $p = .109$. Öte yandan, içgrupla özdeşleşme düzeyleri devreye girdiğinde, sahte haberlere inanç seviyelerinin haber tarafgirliğine göre farklılaştığı tespit edilmiştir, $F(1, 544) = 22.61$, $p < .001$, $\eta^2_p = .008$. İçgrup özdeşimi yüksek taraftarların, içgrup özdeşimi düşük taraftarlara kıyasla takımları lehine sahte haberlere daha fazla inandıkları ($Ort._{fark} = .14$, SH = .04, $t = 3.32$, $p_{bonf.} = .006$), takımları aleyhine sahte haberlere ise daha az inandıkları görülmüştür, $Ort._{fark} = -.12$, SH = .04, $t = -2.76$, $p_{bonf.} = .035$. Bilişsel stile ilişkin sonuçlar incelendiğinde ise derin düşünme ile kontrol grupları arasında sahte haberlere inanç seviyeleri açısından fark tespit edilememiş ($F(1, 544) = .99$, $p = .320$) ve bu durumun haber tarafgirliğine göre de değişmediği görülmüştür, $F(1, 544) = .01$, $p = .906$. Ayrıca, derin düşünme ile içgrup özdeşimi arasında etkileşim tespit edilememiş ($F(1, 544) = .16$, $p = .686$) ve haber tarafgirliğinin de dahil edildiği ikili ve üçlü etkileşimlerin de anlamlı olmadığı tespit edilmiştir, $F(1, 544) = .07$, $p = .788$.
Tartışma ve Sonuç: Haber içeriklerindeki tarafgirliğin tek başına sahte haberlere inancı açıklamada yetersiz olduğu fakat içgrupla özdeşleşme düzeyinin kimlik lehine ve aleyhine sahte haberlere inanç üzerinde etkili bir faktör olarak öne çıktığı görülmüştür. Yüksek içgrup özdeşiminin, kimlik lehine sahte haberlerin daha fazla kabul edilmesine, kimlik aleyhine olanların ise daha güçlü düzeyde reddedilmesine yol açtığı anlaşılmıştır. Öte yandan, derin düşünmenin sahte haberlere inancı azaltan veya kimlik-koruyucu bilişe hizmet eden işlevleri bulunamamıştır. Çalışmanın bulguları yaklaşımlar açısından değerlendirildiğinde, Güdülenmiş Muhakeme'nin kısmen görgül destek bulduğu, Analitik Muhakeme'nin ise desteklenmediği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sahte haberler, sosyal kimlik, içgrup özdeşimi, düşünme stili, derin düşünme, yapay zeka

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10257 - Sosyal Psikoloji

Hangisinin Ayrımcılığına Daha Fazla Öfkeleniyoruz: Yapay Zekanın mı İnsanın mı?*

Sema Yıldız[1], Nurefşan Çakır[1], Aslıhan Düzgün[1], Gülsüm Şenyılmaz[1], Leman Pınar Tosun[1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Son yıllarda yapay zekâ (YZ) sistemleri birçok alanda insanların yerini alarak karar verici konumuna gelmiştir. Bununla birlikte, YZ'nin ürettiği kararlar da tıpkı insanlarınkiler gibi önyargı ve ayrımcılığa yol açabilmektedir. İnsanlar, toplumsal yaşamda ayrımcı kararlara genellikle ahlaki öfke ile tepki verirken, YZ kaynaklı ayrımcılığın benzer bir duygusal tepkiyi tetikleyip tetiklemediği henüz yeterince araştırılmamıştır. Bu çalışma, üniversitede kontenjanı sınırlı bir derse kabulde kadınlara karşı ayrımcılık içeren bir kararın nasıl algılandığını ve bu karara yönelik ahlaki öfkeyi incelemektedir. Kararı verenin yapay zeka mı yoksa insan mı olduğu ve katılımcıların yapay zekaya yönelik tutumlarının bu algı ve tepkiler üzerinde nasıl etkili olduğu araştırılmaktadır.

Yöntem: Araştırmaya, çeşitli bölümlerden 254 lisans öğrencisi katılmış, manipülasyon kontrol sorusuna yanlış yanıt veren öğrenciler elenmiş ve çalışma 226 lisans öğrencisinin (177 kadın, 46 erkek, 3 belirtilmemiş; Yaş Ort. = 21.64, SS = 3.2) verileri analizlere dahil edilmiştir. Katılımcılar seçkisiz olarak "YZ" ve "araştırma görevlisi" (AG) koşullarına atanmıştır. YZ koşulunda 125, AG koşulunda 101 katılımcı yer almış; fen ve sosyal bilimler alanlarından gelen öğrencilerin koşullara dengeli dağılımı sağlanmıştır. Katılımcılar önce YZ'ye yönelik olumlu (12 madde, α = .86) ve olumsuz (8 madde, α = .80) tutumlarını ölçen bir ölçeği tamamlamış, ardından cinsiyetçi bir karar senaryosu okumuştur. Senaryoda, AG koşulunda kararın bir araştırma görevlisi, YZ koşulunda ise bir algoritma tarafından verildiği belirtilmiştir. Senaryonun ardından katılımcıların karar vericiye yönelik "kötü niyetli", "cinsiyetçi", "ayrımcı" ve "yanlı" algıları ile karara yönelik ahlaki öfkeleri ölçülmüştür (ölçeklerin α değerleri .76–.94 arasında değişmektedir). Veriler, SPSS 28.0 programında analiz edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların YZ'ye yönelik olumsuz tutum puanlarının ortalaması hesaplanarak olumsuz tutumları düşük ve yüksek olanlar belirlendi. Aynı işlem olumlu tutumlar için de yapıldı. İki adet MANOVA analizi yürütüldü. İlkindeki faktörler 2 (Karar kaynağı: İnsan / YZ) × 2 (Olumsuz Tutum: Düşük / Yüksek) idi. İkincisindeki faktörler, 2 (Karar kaynağı: İnsan / YZ) × 2 (Olumlu Tutum: Düşük / Yüksek) idi. Her iki analizde de, karar kaynağı ve YZ'ye yönelik tutum ana etkileri anlamlı bulundu, etkileşim etkisi ise anlamlı bulunamadı.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlara göre, YZ koşulundaki katılımcılar, AG koşulundakilere kıyasla karar vericiyi daha az kötü niyetli, daha az cinsiyetçi ve daha az ayrımcı olarak algılamış; karara yönelik öfkeleri de daha düşük olmuştur. Bu bulgu, işe alım bağlamında benzer sonuçlar bildiren Bigman ve arkadaşlarının (2022) çalışmasıyla tutarlıdır. İnsanların zihinsel durumlar gerektiren kavramları (örneğin "kötü niyet" ve "cinsiyetçilik") insanlara özgü görmeleri ve YZ'yi hissetme kapasitesinden yoksun algılamaları, YZ kaynaklı ayrımcılığa karşı daha zayıf tepkiler verilmesini açıklayabilir. Ayrıca katılımcıların YZ'ye yönelik olumsuz tutumları yüksek olduğunda veya olumlu tutumları düşük olduğunda, karar vericinin YZ veya AG olmasından bağımsız olarak, genellikle senaryolardaki durumu daha olumsuz değerlendirdikleri bildirilmiştir. Bu durum, olumsuz YZ tutumlarının ve ayrımcı kararlara karşı güçlü tepkilerin, genel bir olumsuz tepki eğilimiyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Bu bulgular, insanların, karar verirken YZ kullanımı sonucunda ortaya çıkan eşitsizlik ve ayrımcılığı fark etmelerinin önemine, buna karşı sağlıklı bir tepki geliştirmeleri için müdahale geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Yapay zeka, ayrımcılık, ahlaki öfke, eğitim, karar verme

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10311 - Sosyal Psikoloji

Suriyeli, Ukraynalı ve Filistinli Bireylere Yönelik Mülteci Karşıtı Tutumlar: Politik Yönelim, Tehdit Algıları ve Ahlaki Temellerin Rolü

Hamide Nur Kara[1], Ayşe Tanrıverdi[2], Ebrar Gül[2], Nisanur Saka[2], Fatih Özdemir[2]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul
[2]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Jeopolitik konumu ve çevre ülkelerde devam eden çatışmalar nedeniyle Türkiye, farklı mülteci gruplar için bir sığınak ya da sıklıkla bir geçiş ülkesi olarak konumlanmaktadır. Kitlesel göç hareketleri Türkiye'de toplumsal yapıyı dönüştürmekte ve yerel halk ve mülteci gruplar arası ilişkilerde gerilimi artırmaktadır. Yerel halkın mülteci gruplara ilişkin karşıt tutumlarını ve bu tutumlarla ilişkili değişkenleri anlamlandırmanın toplumsal uyum sürecindeki destekleyici rolü alanyazınca belirtilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın amacı politik yönelim ve Suriyeli, Ukraynalı ve Filistinli olmak üzere farklı mülteci gruplara ilişkin karşıt tutumlar arasındaki ilişkiyi incelemek ve bu ilişkide ilgili gruplara yönelik sembolik ve gerçekçi tehdit algılarının ve ahlaki temellerin (bakım verme, adalet, sadakat, otoriteye itaat, kutsallık) aracı rolünü test etmektir.
Yöntem: Etik kurul onayının ardından çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen çalışmaya Türkiye'de doğmuş, en az 15 yıldır bu ülkede yaşayan, dini kimliğini Müslüman olarak belirten, etnik kimliğini Türk olarak tanımlayan 336 (186 kadın, 150 erkek) üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcı yaşı 18 yıl ve 44 yıl aralığında değişirken, örneklemin yaş ortalaması 24.56 (*SS* = 6.11) yıldır. Katılımcılar bilgilendirme ve gönüllü onam formunun ardından mülteci karşıtı tutumlar ve sembolik ve gerçekçi tehdit algıları ölçeklerini Türkiye'de bulunan Suriyeli, Ukraynalı ve Filistinli mülteciler için tekrarlı olarak yanıtlamışlardır. Ek olarak katılımcılar, politik yönelim ve ahlaki temeller ölçeklerini ve demografik bilgi formunda yer alan soruları cevaplamışlardır. Yaklaşık 3 ayda toplanan veriye korelasyon analizi; ve mülteci karşıtı tutumların ve tehdit algılarının her bir mülteci grup için karşılaştırmalı olarak sınandığı tekrarlı ölçümler varyans analizi uygulanmıştır. Ayrıca, çoklu aracılı yol analiziyle model testleri gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Araştırmanın temel bulgularına göre Suriyeli ve Filistinli mülteci karşıtlığı sağ-kanat politik yönelimle negatif yönde; sembolik ve gerçekçi tehdit algılarıyla pozitif yönde; ve otoriteye itaat ve kutsallık ahlaki temelleriyle negatif yönde ilişkilidir. Ek olarak, Filistinli mülteci karşıtı tutumlar bakım verme ahlaki temeliyle negatif yönde ilişkilidir. Ukraynalı mülteci karşıtı tutumlar ise sembolik ve gerçekçi tehdit algıları ve sadakat ahlaki temeliyle pozitif yönde ilişki göstermiştir. Katılımcıların Suriyeli mülteci karşıtı tutumları ve tehdit algıları Ukraynalı ve Filistinli mülteci karşıtı tutumlarından ve tehdit algılarından; ve her mülteci grup için yerel halkın gerçekçi tehdit algıları sembolik tehdit algılarından daha güçlüdür. Andrew F. Hayes'in makrosundan faydalanılarak 5000 bootstrap (yeniden örnekleme) tekniğiyle gerçekleştirilen aracılı model testi sonuçlarına göre, sağ-kanat politik yönelimle özdeşleşme arttıkça, Suriyeli ve Filistinli mültecilere ilişkin algılanan sembolik ve gerçekçi tehditler azalmış; ve bu durumda, kişilerin ilgili gruplara yönelik mülteci karşıtı tutumları zayıflamıştır. Öte yandan, sağ-kanat politik yönelimle özdeşleşme arttıkça, Ukraynalı mültecilere ilişkin algılanan sembolik tehdit artmış; ve bu durumda, kişilerin Ukraynalı mültecilere yönelik karşıt tutumları güçlenmiştir. Ahlaki temellerin aracı rolü incelendiğindeyse, sağ-kanat politik yönelimle özdeşleşme arttıkça, sadakat ahlaki temeli güçlenmiş; ve bu durumda, her üç gruba yönelik mülteci karşıtı tutumlar kuvvetlenmiştir. Ek olarak, sağ-kanat politik yönelimle özdeşleşme arttıkça, kutsallık ahlaki temeli güçlenmiş; ve bu durumda, kişilerin Suriyeli ve Filistinli mültecilere yönelik karşıt tutumları zayıflamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Yerel halkın Türkiye'de bulunan farklı mülteci gruplara ilişkin karşıt tutumlarını karşılaştırmalı olarak ve politik yönelim, tehdit algıları ve ahlaki temeller bağlamında inceleyen ve alanyazınla tutarlı sonuçlar sunan bu araştırmanın, ilgili konularda çalışan bilim insanları ve sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan profesyoneller için faydalı olması beklenmektedir.
Anahtar kelimeler: Mülteci karşıtı tutumlar, politik yönelim, tehdit algısı, ahlaki temeller

10374 - Sosyal Psikoloji

Suriyeli Sığınmacıların Ülkelerine Geri Dönme İsteği Maruz Kaldıkları Önyargı Düzeyini Etkiler mi?*

Özlem Örke[1], Merve Köklü[1], İsmail Kadıoğlu[1], Ahmet Demirdağ[1]

[1]Uşak Üniversitesi, Uşak

Giriş ve Amaç: Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların sayısının fazlalığı ve ülkede kalış sürelerinin uzaması onlara yönelik hoşnutsuzlukların gün geçtikçe artmasına neden olmaktadır. Bu durum, Suriyeli sığınmacılara yönelik önyargıları artırarak onlarla Türk toplumu arasındaki uyuma ve barışa zarar vermektedir. Bu bakımdan, Suriyeli sığınmacılara yönelik önyargıyı besleyen ve/veya hafifletebilen etmenlerin anlaşılması önem kazanmaktadır. Bu çalışma, Suriyelilerin ülkelerine geri dönme isteğinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının onlara yönelik önyargısı üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: İki koşullu bir deneyden oluşan çalışmada, Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönme isteği değişimlenmiştir: Katılımcıların yarısı Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönme isteğinin yüksek olduğunu, diğer yarısı ise düşük olduğunu bilimsel verilere dayalı olarak öğrenmiştir. Deneysel değişimlemenin ardından katılımcılar önyargılarını belirtmek üzere duygu termometresi, gruplar arası empati ve insanlıktan uzaklaştırma ölçeklerini doldurmuştur. Burada rapor edilen bulgular, veri toplama süreci devam eden çalışmamıza halihazırda katılmış olan, lisans öğrencilerinden oluşan 70 katılımcının verisine dayanmaktadır. Verilerin analizi, bağımsız gruplar için t-testi tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçları, manipülasyon kontrolleri değişimlemenin etkili olduğunu göstermesine rağmen, ülkelerine geri dönmek istemeyen Suriyelilere oranla ülkelerine geri dönmek isteyen Suriyelilere karşı önyargının daha düşük olacağına ilişkin araştırmanın temel hipotezinin desteklenmediğini ortaya koymuştur. Daha açık bir ifadeyle, katılımcıların ülkelerine geri dönme isteği yüksek ve düşük olan Suriyeli sığınmacılara karşı hissettiği sıcaklık düzeyi (duygu termometresi), empati düzeyi ve onları insanlıktan uzaklaştırma düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Keşifsel analizler, deneysel değişimlemenin bağımlı değişkenler üzerinde beklenen yönde bir fark ortaya çıkarmamasının taban etkisiyle ilişkili olabileceğine işaret etmektedir. Şöyle ki, her iki grup da tüm değişkenlerde ölçek orta noktalarının altında düşük puanlar verilmek suretiyle son derece olumsuz bir şekilde değerlendirilmiştir. Ayrıca, her iki koşulda da Suriyelilere birincil duygulara oranla ikincil duygular anlamlı düzeyde daha az atfedilerek her iki grup da insanlıktan uzaklaştırılmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Birlikte değerlendirildiğinde, bulgular, Suriyeli sığınmacılara dair yapılan Türkiye'deki diğer araştırmalarla uyumlu olarak, Suriyelilerin Türkiye'de istenmeyen ve aşırı biçimde olumsuz değerlendirilen bir grup olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada, ülkesine geri dönme isteği yüksek olan ve dolayısıyla daha arzulanır bir özelliğe sahip olan Suriyelilerin ülkesine geri dönme isteği düşük olan diğer grupla aynı düzeyde negatif olarak değerlendirilmesi de Suriyelilere yönelik söz konusu genel aşırı olumsuz bakışla ilişkili olabilir.

Anahtar kelimeler: Önyargı, empati, insanlıktan uzaklaştırma, Suriyeli sığınmacılar

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 8

10145 - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Diyabetli Çalışanlarda Proaktif Canlılık Yönetimi Profilleri ve İş Yaşamı Çıktıları*,***

Ülke Erenay Kasap[1], Burcu Kümbül Güler[1]
[1]İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Çalışanların iş yaşamında karşılaştıkları zorluklar yalnızca mesleki yeterlilikleriyle değil, aynı zamanda kişisel enerji kaynaklarını nasıl yönettikleriyle de şekillenmektedir. Bu çalışma, kronik bir sağlık sorunu olan diyabetin, çalışanların iş yaşamı çıktıları üzerindeki etkisini enerji yönetimi stratejileri bağlamında ele almaktadır. Temel amaç, diyabet tanısı almış çalışanların proaktif canlılık yönetimi düzeylerine göre nasıl gruplandığını belirlemek ve bu grupların iş doyumu, kişisel tükenmişlik, presenteeism (hastalığa rağmen işte olma) ve absenteeism (işe yönelik devamsızlık) gibi iş yaşamı göstergeleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.
Yöntem: Ön bulguların analizinin yapıldığı araştırmanın örneklemi, 20-73 yaş aralığında (Ort. = 37.23, SS = 11.34) ve en az bir yıldır aktif olarak çalışan ve diyabet tanısı almış 171 (% 60,2 kadın) katılımcıdan oluşmaktadır. Bu katılımcıların %53,2'lik büyük bir kısmı 9 yıl ve üzeri çalışma kıdemine sahiptir. Katılımcıların %78,4'ü Tip 1 diyabet, %21,6'sı Tip 2 diyabet tanısı almıştır. Diyabet süresi ortalama olarak 13 yıl olup (min: 4 ay, maks: 43 yıl), %80,7'si insülin tedavisi almakta, %79,5'i hipoglisemi (kan şekeri düşüklüğü) deneyimlediğini belirtmektedir. Katılımcıların %33,9'u başka kronik hastalıklara da sahiptir. İşyerinden destek alan katılımcı oranı ise %22,8'dir. Katılımcılara Proaktif Canlılık Yönetimi Ölçeği, Kopenhag Tükenmişlik Envanteri ve İş Tatmini Ölçeği kullanılmıştır. Presenteeism için Standford Presenteeism Ölçeği uygulanmış, absenteeism için bireyin beyan ettiği devamsızlık gün sayısı alınmıştır (Op den Kamp ve ark., 2024). Katılımcılar, Latent Profile Analysis (LPA) yöntemi ile proaktif canlılık yönetimi stratejilerine göre üç gruba ayrılmıştır: Yüksek Enerjili Profil, Orta Canlı Profil ve Pasif Profil. Profillerin iş yaşamı değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere tek yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır.
Bulgular: Bulgulara göre; iş doyumu, tüm gruplar arasında anlamlı biçimde farklılaşmıştır ($p < .001$). Yüksek enerjili profil, pasif profile göre 0.992 puan; orta canlı profile göre ise 0.528 puan daha yüksek iş doyumu bildirmiştir. Kişisel tükenmişlik açısından yalnızca yüksek enerjili ile pasif profil arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p = .009$); bu fark 0.447 puan düzeyindedir. Orta profil ile diğerleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p > .05$). Presenteeism açısından yüksek enerjili profil, pasif profile göre 0.621 puan daha düşük düzey bildirmiştir ($p < .001$). Absenteeism açısından gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p > .05$). Bulgular, proaktif canlılık yönetimi gibi öz kaynak yönetimi kapasitesi açısından çalışanların farklılaştığını göstermekte ve özellikle yüksek enerjili profildeki bireylerin daha yüksek iş doyumu yaşadığı, daha az kişisel tükenmişlik hissettiği ve presenteeism davranışını daha az sergilediği anlaşılmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Alınyazında presenteeism'in yalnızca olumsuz bir iş davranışı olarak değil, bazı durumlarda uyumlayıcı bir strateji olarak da işlev görebileceği vurgulanmaktadır (Karanika-Murray & Biron, 2020). Bu bağlamda, kronik sağlık sorunlarından biri olan diyabetli çalışanlar için presenteeism'in hem üretkenliği sürdürmeye hem de psikolojik dengeyi korumaya hizmet eden bir başa çıkma biçimi olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuç olarak, örgütlerin yalnızca çalışanların varlığını değil, enerji yönetim biçimlerini de destekleyici yapılar geliştirmesi, sürdürülebilir iş gücü açısından kritik öneme sahiptir.

Anahtar kelimeler: Proaktif Canlılık Yönetimi, iş doyumu, kişisel tükenme, diyabetli çalışanlar, latent profil analizi

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından fonlanmıştır.*

10160 - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ile İş Verimliliği Arasındaki İlişkide Nomofobinin Aracı Rolü: Çalışan Z Kuşağı Üzerine Bir Çalışma*

Meryem Berrin Bulut[1], Öykü Kılıç[1], Fatıma Narlı[1], Azize Aktürk[1]

[1]Çukurova Üniversitesi, Adana

Giriş ve Amaç: Dijital teknolojilerin hızlı gelişimi, günlük yaşamı ve çalışma biçimlerini dönüştürmüştür. Z kuşağının mobil teknolojiye bağlılığı, gelişmeleri kaçırma korkusu (FoMO) ve nomofobiyi iş verimliliği açısından önemli kılmaktadır. Nomofobi ile FoMO; iş verimliliği ile FoMO ve nomofobi ile iş verimliliği arasındaki ilişkiler incelenmiş olup FoMO ile iş verimliliği arasındaki ilişkide nomofobinin aracı rolü incelenmemiştir. Araştırmanın amacı, FoMO ile iş verimliliği arasındaki ilişkide nomofobinin rolünü, Z kuşağı örnekleminde incelemektir. FoMO, nomofobi ve iş verimliliğinin cinsiyete ve sektöre göre değişkenlik gösterip göstermediği de ele alınmıştır. Araştırmanın kuramsal temeli, Deci ve Ryan'ın (1985) bireyin motivasyonunu özerklik, yeterlilik ve ilişkisellik ihtiyaçlarıyla açıklayan Öz Belirleme Kuramına dayanmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması, psikolojik iyi oluşu ve performansı destekler.

Yöntem: Araştırma, ilişkisel tarama modelinde, kesitsel ve nicel desende yürütülmüştür. Örneklem, 1990-2006 yılları arasında doğmuş, Türkiye'de tam zamanlı çalışan bireylerden oluşmaktadır. Kolayda ve kartopu örnekleme yöntemleriyle belirlenmiştir. Kasım 2024-Mart 2025 tarihleri arasında GoogleForms aracılığıyla toplanan veriler, 273 gönüllü katılımcıdan (135 kadın ve 138 erkek) elde edilmiştir. Veriler İşyerinde Gelişmeleri Kaçırma Korkusu, Nomofobi, İş Verimliliği ölçekleri ve Demografik Bilgi Formu ile toplanmıştır. Etik kurul onayı alınmıştır. Veriler, SPSS26 programı ile Pearson korelasyon analizi, bağımsız gruplar t-testi ve aracılık analizi yöntemleriyle çözümlenmiştir.

Bulgular: FoMO ile iş verimliliği arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.178, p<.05$). FoMO ile nomofobi ve nomofobi ile iş verimliliği arasında anlamlı bir ilişki saptanamamış; nomofobinin, FoMO ile iş verimliliği arasındaki ilişkide aracılık rolü bulunamamıştır. Cinsiyete göre yalnızca nomofobi düzeylerinde anlamlı farklılık gözlenmiş, kadınlar daha yüksek nomofobi düzeyleri göstermiştir. Sektörel açıdan ise, özel sektör çalışanlarının FoMO ve iş verimliliğinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: FoMO ile iş verimliliği arasındaki ilişki, Rozgonjuk vd.'nin(2020) çalışmasına paraleldir. FoMO ile nomofobi ve nomofobi ile iş verimliliği arasında ilişki bulunamamışken Demirci vd. (2021), nomofobi ile iş verimliliği arasında ilişki saptamışlardır. Bu tutarsızlık, örneklem/sektör farklılıklarından kaynaklanmış olabilir. İş hayatında FoMO, bilgiye erişim amaçlıysa daha işlevsel olabilir ve her zaman nomofobiye neden olmayabilir. FoMO ile nomofobi arasında ilişki bulunamamışken Arslan vd.(2018) ile Yıldız vd.(2020) anlamlı ilişkiler saptamışlardır. Bu fark, bireylerin iş yaşamında daha seçici teknoloji kullanımına bağlanabilir. Kadınların daha fazla nomofobi yaşadığı, mobil teknolojileri sosyal ilişkiler, duygusal destek ve günlük düzen için kullanmalarıyla ilişkili olabilir. Bulgular, Yılmaz vd.'nin(2018) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Kadınlar, özellikle "iletişimi kaybetme"/"cihazdan yoksunluk" boyutlarında daha yüksek nomofobi puanlarına sahiptirler. FoMO ve iş verimliliği özel sektör çalışanlarında daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, kamu sektöründeki iş güvencesi ve maddi istikrarla açıklanabilir(Gürer ve Solmaztürk,2022). Çalışma, dijitalleşen iş yaşamında FoMO ve nomofobiyi birlikte ele alarak alanyazına katkı sunmaktadır. Bilgi temelli FoMO, yapılandırılmış dijital akışla iş verimliliğini artırabilir. Nomofobi kaynaklı kaygıların azaltılmasında dijital farkındalık eğitimleri/psikososyal destek programları faydalı olabilir. Sektörel farklılıklar göz önünde bulundurularak, özellikle özel sektörde dijital yoğunluğun neden olduğu baskıyı hafifletmek amacıyla dijital mola uygulamaları ve kurumsal psikolojik danışmanlık hizmetleri önerilmektedir. Ayrıca, teknolojiyle iç içe büyüyen Z kuşağı çalışanlarda FoMO'nun verimlilik üzerindeki etkisini anlamak, hem bireysel hem kurumsal düzeyde daha sağlıklı çalışma ortamları geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bununla birlikte, çalışmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılmış olması genellenebilirliği sınırlamaktadır. Sonuç olarak, Z kuşağı çalışanlarda FoMO ile iş verimliliği arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulunurken, nomofobinin aracılık rolü olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Nomofobi, FoMo, iş verimliliği, Z kuşağı

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10548 - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

İş Örgütlerinde Beyaz Yaka Çalışanların Kurumsal Sosyal Sorumluluğa İlişkin Sosyal Temsilleri*

Tezcan Zeynep Özkan Tilki[1], Pınar Ünsal Bayrakçı[1]

[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Kurumların sürdürülebilirlik girişimlerini yönlendirmede çalışanlar diğer paydaşlar kadar önemli hale gelmiştir. Çalışanların kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) konusundaki farkındalığını arttırmadan önce KSS hakkında bilgi düzeylerini tespit etmek ve KSS'ye teşvik eden faktörleri belirlemek gerekir. Bu çalışma Covid-19 küresel salgın döneminde yürütüldüğü için KSS algısının bu dönemde değiştiği ve arttığı düşünülmüştür. Çalışmada çalışanların algılarını saptayarak KSS'nin kurumlar tarafından daha yaygın hale getirilmesine ve KSS'nin daha verimli olmasına katkı sağlayacak faktörlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Bu çerçevede özel kurumlarda çalışan otuz beyaz yakalı çalışanın KSS'yle ilgili görüşleri ve sosyal temsilleri incelenmiştir. Çalışanlarının araştırma örnekleminde yer alması düşünülen 19 kurum 1 Aralık 2020 tarihinden itibaren Borsa İstanbul A.Ş. sürdürülebilirlik endeksinde yer alacak kurumlar arasından seçilmiştir. Çeşitli bir örneklemi kapsaması açısından sürdürülebilirlik endeksinde yer almayan, ayrıca kurumların web sitelerinde kurumsal sosyal sorumluluğa daha az önem verdiği gözlenen küçük ve orta ölçekli kurumlar arasından 11 kurum seçilmiştir. Bu kapsamda kurumlar belirlenirken KSS raporları ve web sitelerinde yayınlanan faaliyetler temel alınmıştır. KSS faaliyetlerini yürüten, daha önce bu faaliyetlere katılmış ya da bu faaliyetlerle ilgili bilgisi olan personellerden yönlendirme yapılmıştır. Bu kapsamda her kurumdan bir kişi seçilmiştir. Yeterli sayıda örnekleme ulaşmak için kartopu yöntemiyle çalışanların tanıdıkları aracılığıyla da çalışanlara ulaşılmıştır. Araştırmada katılımcıların kurumsal sosyal sorumluluğa ilişkin çeşitli algı ve sosyal temsillerini elde etmek üzere yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden yararlanılmıştır. Bu kapsamda Tematik İçerik Analizi kullanılarak Açık Uçlu Görüşme Formu'ndan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Ortaya çıkan bulguların doğruluk ve gerçekliğinin kontrolü için birden fazla araştırmacının veri analiz sürecinde yer alması yöntemi kullanılmıştır. Veriler yeterli doygunluğa ulaşana kadar veri toplama sürecine devam edilmiş ve yeterli katılım sağlanmıştır.

Bulgular: Bulgular kısmında KSS kavramına ilişkin sosyal temsiller, KSS ilgili kurum faaliyetleri, KSS'nin geliştirdiği değerler, çalışanların KSS'ye ilişkin beklentileri, KSS projelerine katılanlarda gözlenen ortak özellikler, küresel salgının etkisi altında sürdürülen KSS projeleri, çalışanların KSS projelerine katılmalarını etkileyen faktörler, çalışanların gelecekteki KSS projelerinde kendi rollerine bakış açıları, KSS'nin çalışanlara ve kuruma yönelik katkılarına dair algılar ve KSS'nin zararlarına yönelik algılar temaları değerlendirilmiştir. Çalışanlar KSS'yi daha çok topluma katkı olarak tanımlamışlardır. Bu kapsamda çalışanlar tarafından en fazla vurgulanan faaliyet yoksul bölgelere yardım, eğitim yardımı ve çocuklara yardım alt temalarını içeren yardım teması olmuştur. Çalışanlar en fazla KSS'nin maneviyat değerini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Ek olarak çalışanlar en fazla eğitimle ilgili faaliyetlerin yapılmasını istediklerini vurgulamışlardır. Bunu çevrecilik faaliyetleri izlemektedir. KSS projelerine uyum özelliğine sahip bireylerin daha fazla katıldığı da ifade edilmiştir. Katılımcılar küresel salgının etkisi altında en fazla yardım projelerinden bahsetmişlerdir. Bununla birlikte KSS'ye katılımda yöneticilerin büyük payı olduğu da belirtilmiştir. Bu doğrultuda çalışanlar daha çok ilgi duydukları konulardaki projelerde görev almak istediklerini, faaliyetleri fiziksel olarak deneyimlemek istediklerini ve iş paydaşlarıyla ilişki kurma ve iş birliğini sağlama rollerinde yer almak istediklerini dile getirmişlerdir. KSS'nin çalışanlara yönelik katkılarına dair algılarda iyi hissettirme teması ön plana çıkmaktadır. Kurumlara yönelik katkılar da ise en sık kurumun itibarını ve tanınırlığını arttırması temasının altı çizilmiştir. KSS çalışanlar tarafından olumsuz bir kavram olarak da ele alınmıştır.

Tartışma ve Sonuç:. Araştırma soruları bulgular çerçevesinde tartışılarak araştırmacılar ve kurumlar için önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kurumsal sosyal sorumluluk, beyaz yaka çalışanların algıları, sosyal temsiller

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10352 - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

İş Talepleri ve İş Kaynakları ile Mesleki Tükenmişlik Arası İlişkide Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Düzenleyici Rolü *

Gizem Belenli[1], Nuray Mustafaoğlu Çiçek[1]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: İş talepleri ve iş kaynakları modeline göre kişinin iş yaşamını olumsuz yönde etkileyen etkenlere iş talepleri, bu olumsuz etkenlerin etkisini azaltan olumlu faktörlere ise iş kaynakları denir. Mesleki tükenmişlik uzun süre iş stresörlerine maruz kalma sonucu oluşabilecek psikolojik durumdur. Bu çalışma kapsamında bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden felaketleştirme ve plana tekrar odaklanma stratejilerinin mesleki tükenmişlik, iş talepleri ve iş kaynaklarıyla ilişkisindeki moderatör rolünün ilişkisel modelde incelemesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın hipotezleri sıralanmıştır:
H1: İş talepleri ve mesleki tükenmişlik arasında pozitif yönde bir ilişki beklenmektedir.
H2: İş kaynakları ve mesleki tükenmişlik arasında negatif yönde bir ilişki beklenmektedir.
H3: Bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden felaketleştirme ve plana tekrar odaklanmanın iş talepleri ve mesleki tükenmişlik arası ilişkide moderatör rol oynaması beklenmektedir.
H4: Bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden felaketleştirme ve plana tekrar odaklanmanın iş kaynakları ve mesleki tükenmişlik arası ilişkide moderatör rol oynaması beklenmektedir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi Türkiye'de yaşayan 18-65 yaş arasında olan (M=35.7, S=9.51) , Türkiye'de yaşayan, Türkçe konuşan ve Türkiye'de tam zamanlı bir işte çalışan 274 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılar Sosyodemografik Bilgi Formu, İş Talepleri ve İş Kaynakları Ölçeği, Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği olmak üzere dört adet ölçek doldurmuşlardır. Verilerin SPSS 24 programı kullanılarak istatistiksel analizi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin ve moderatör etkilerin tespit edilmesi için Pearson korelasyon analizi ve Hayes Process Model 4 kullanılmıştır.
Bulgular: Araştırmanın ön analizinde 274 katılımcının sonuçları sunulmuştur. Yapılan korelasyon analizi sonucunda iş taleplerinin mesleki tükenmişlik ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye (r=.36, p<.01), iş kaynaklarının mesleki tükenmişlik ile negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu (r=- .62, p<.01) bulunmuştur. Yapılan Hayes Process 4. Model analizine göre bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden plana tekrar odaklanma stratejisinin iş talepleri ile mesleki tükenmişlik arası ilişkide moderatör rol oynadığı (β=-0.06, 95% CI [-0.10, -0.02], t=-2.88, p<.01), felaketleştirme stratejisinin iş talepleri ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkide; felaketleştirme ve plana tekrar odaklanma stratejilerinin her ikisinin de iş kaynakları ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkide moderatör rol oynamadığı bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Araştırmanın sonucunda mesleki tükenmişliğin iş talepleri ile pozitif, iş kaynakları ile negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Literatürdeki çalışmalar ele alındığında iş talepleri ile mesleki tükenmişlik arasında aynı yönlü, iş kaynakları ve mesleki tükenmişlik arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Zis vd 2014; Xian vd., 2020; Scanlan ve Still, 2019; Patel ve Bartholomew,2021; Crawford vd., 2010). Çin'de yapılan çalışmalarda da benzer bulgular mevcuttur (Huang vd., 2021; Zhang vd., 2022; Tu vd., 2022; Deng vd., 2021). Çalışma bulguları alanyazınla tutarlıdır. Araştırmanın sonucunda felaketleştirme stratejisinin hem iş talepleri ile mesleki tükenmişlik hem de iş kaynakları ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkide düzenleyici rolü bulunmamıştır. Plana tekrar odaklanma stratejisinin de sadece iş talepleri ile mesleki tükenmişlik arası ilişkiyi düzenleme etkisi olduğu görülmüştür. Literatürdeki çalışmalarda bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile mesleki tükenmişlik arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (Roozegar vd., 2019; Fülöp ve Gabris, 2022).
Bulguların bu farklılığı çeşitli duygu düzenleme stratejilerinin olası farklı etkisi ve olası kültürel farklılıklar bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: İş talepleri, iş kaynakları, mesleki tükenmişlik, bilişsel duygu düzenleme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10255 - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Çalışanların Örgütsel Adalet Algısı Örgütsel Vatandaşlık Davranışlarını Yordar mı?

Merve Ertunç[1], Özge Ünal Koçaslan[1]
[1]Samsun Üniversitesi, Samsun

Giriş ve Amaç: Çağdaş örgütlerde çalışanlardan yalnızca görevlerini yerine getirmeleri değil, aynı zamanda örgüte gönüllü katkı sunmaları da beklenmektedir. Literatürde "örgütsel vatandaşlık davranışı" (ÖVD) olarak tanımlanan bu davranışlar, örgütsel başarı ve olumlu iş ortamı açısından önem taşımaktadır (Organ, 1988; Podsakoff ve diğerleri, 2000). ÖVD, çalışanların resmi ödüllendirme dışında, gönüllü olarak sergiledikleri iş birliğine dayalı davranışları ifade eder. Bu davranışların gelişiminde, çalışanların adalet algısı belirleyici bir unsurdur. Örgütsel adalet, kararların ve süreçlerin adilliğine yönelik algıları kapsamaktadır ve üç boyutta incelenmektedir: dağıtımsal, işlemsel ve etkileşimsel (Adams, 1965; Bies & Moag, 1986; Thibaut & Walker, 1975). Araştırmalar, adalet algısı yüksek bireylerin daha fazla vatandaşlık davranışı gösterdiğini ortaya koymaktadır (Colquitt ve diğerleri, 2001; Moorman, 1991). Bu çalışma, örgütsel adaletin alt boyutları ile ÖVD alt boyutları (vicdanlılık, nezaket, centilmenlik, diğergamlık, sivil erdem) arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, farklı sektörlerde en az 8 aydır çalışan 598 kişi oluşturmuştur (Ort. yaş = 33.33; SS = 10.09). Katılımcıların %48,2'si kadın, %50,7'si erkek olup, %1,2'si cinsiyet belirtmemiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak Örgütsel Adalet Ölçeği ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği kullanılmıştır. Örgütsel adalet, dağıtımsal, işlemsel ve etkileşimsel; vatandaşlık davranışı ise vicdanlılık, diğergamlık, nezaket, centilmenlik ve sivil erdem boyutlarında incelenmiştir. Veriler çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Analizler SPSS 29.0 paket programı ile yürütülmüştür.Değişkenler arası ilişkiler Pearson korelasyon analizi, yordayıcı etkiler ise çoklu regresyon analizi ile test edilmiştir.

Bulgular: Araştırma bulguları, örgütsel adaletin alt boyutları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasında genel olarak pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Korelasyon analizleri, dağıtımsal adalet ve diğergamlık ilişkisi dışında tüm örgütsel adalet boyutlarının örgütsel vatandaşlık boyutlarıyla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. İzleyen çoklu regresyon analizleri ise diğergamlık ve vicdanlılık alt boyutlarının yalnızca işlemsel adalet tarafından; nezaket, centilmenlik ve sivil erdem alt boyutlarının ise yalnızca etkileşimsel adalet tarafından anlamlı düzeyde yordandığını göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmada, örgütsel adaletin üç boyutunun örgütsel vatandaşlık boyutlarını yordayıp yordamadığı incelenmiş ve özellikle etkileşimsel ile işlemsel adaletin bazı davranış biçimlerini anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Etkileşimsel adaletin nezaket, centilmenlik ve sivil erdem üzerinde; işlemsel adaletin ise vicdanlılık ve diğergamlık üzerinde yordayıcı etkisinin olduğu görülmüştür. Bu sonuç, çalışanların işyerinde olumlu sosyal davranış göstermelerinde saygı, iletişim kalitesi ve adil karar süreçlerine verdikleri önemi ortaya koymaktadır. Öte yandan, dağıtımsal adaletin örgütsel vatandaşlık davranışı alt boyutlarını anlamlı biçimde yordamamış olması dikkat çekicidir. Dağıtımsal adalet çalışanların iş yerinden elde ettikleri çıktıların adilliğine ilişkin değerlendirmeleriyken; işlemsel ve etkileşimsel adalet süreçlerin kalitesi ve amirin kişiler arası tarzının uygunluğu ile ilgilidir. Bu doğrultuda gönüllülüğe dayalı olumlu sosyal davranışları ifade eden örgütsel vatandaşlığın, elde ettikleri çıktılara yönelik değerlendirmelerdense örgütün ve amirin tarzlarıyla daha yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılabilir. Sonuç olarak, örgütlerin yalnızca sonuçların adilliğine değil, süreçlerin yönetimi ve çalışanlarla kurulan etkileşim kalitesine de odaklanmaları, çalışanların iş yerinde gönüllülüğe dayalı olumlu sosyal davranışlarını teşvik etme açısından daha etkili olacaktır.

Anahtar kelimeler: Çalışan tutumları, dağıtımsal adalet, etkileşimsel adalet, işlemsel adalet, örgütsel vatandaşlık davranışı

Sözlü Bildiri Oturumu 12

10289 - Klinik Psikoloji

Sosyal Medyada Psikolojik İçeriğe Maruz Kalma ve Psikolojik İyi Oluş: Ruminasyon, Kendini Tanılama ve Benlik Saygısının Seri Aracılık Modelleri

Didem Acar[1], Fatıma Nur Keloğlu[2], Erva Bektaş[3], Rabia Baş[4], Yasemin Yıldız[5], Dilşad Betül Nazlı[6], Fatıma Feyza Gül[7]
[1]Uludağ Üniversitesi, Bursa
[2]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
[3]Bağımsız Araştırmacı, Bursa
[4]Özel Ayışığım Anaokulu, İstanbul
[5]Bağımsız Araştırmacı, Sakarya
[6]Özel Cafer Gülsüm Koç Anaokulu, Bursa
[7]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Gelişen teknolojinin sonucu olarak sosyal medya kullanımı, psikolojik iyi oluşu etkileyen kavramlardan biri olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda alanyazına giren "ruh sağlığı etkileyicileri" (mental health influencers, RSE) kavramı dikkati çekmektedir. Ruh sağlığına dair bilgileri daha erişilebilir hale getirmeyi hedefleyen bireylerin ürettikleri içeriklerin ruh sağlığı üzerindeki etkisi ise merak konusudur ve bu konuda henüz fikir birliği sağlanamamıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, sosyal medya platformlarında ruh sağlığına dair içeriklere maruz kalmanın psikolojik iyi oluşa etkisinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu ilişkide benlik saygısı, ruminasyon ve kendini tanılamanın olası aracılık etkileri araştırılmıştır.
H1: SMK düzeyi ve PİO negatif ilişkilidir.
H2: SMK düzeyiyle PİO arasındaki ilişkide benlik saygısı aracı olarak yer alacaktır.
H3: SMK düzeyiyle PİO arasındaki ilişkide ruminasyon aracı olarak yer alacaktır.
H4: SMK düzeyiyle PİO arasındaki ilişkide kendini tanılama aracı olarak yer alacaktır.
Yöntem: Çalışma örneklemi 18-65 yaş aralığında, ruh sağlığı uzmanı olmayan 391 bireyden oluşmaktadır. Katılımcılar demografik bilgi formu, Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Ruminatif Tepkiler Ölçeği-Kısa Versiyonu ve araştırmacılar tarafından hazırlanan kendini tanılama ve maruz kalma düzeyine dair sorular ile çevrimiçi olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın verileri SPSS 29.0 programı analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Pearson Korelasyon testi, Bağımsız Örneklem t testi ve Seri Çoklu Aracı Değişken Analizi kullanılmıştır.
Bulgular: Katılımcıların yaşları 18-65 yaş aralığında değişmekte olup yaş ortalaması 29.71'dir (SS= 10.34). Örneklemin %81.4'ü kadın (n=319), %18.4'ü erkektir (n=72). Katılımcıların % 92.6'sı instagram kullanırken, %53.3'ü günde 1-3 saatini sosyal medyada geçirmektedir. Katılımcıların %69.4'ü ruh sağlığı ile ilgili bir sosyal medya içeriğini takip ediyorken, %30.6'sı ruh sağlığı ile ilgili bir sosyal medya içeriğini takip etmemektedir. Çalışmada psikolojik iyi oluş yaş ve aylık gelir ile pozitif yönde ilişkili; sosyal medyada ruh sağlığına dair içeriğe maruz kalma düzeyi, ruminasyon, kendini tanılama ve düşük benlik saygısı ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Aracılık analizleri sonucunda ise, sosyal medyada ruh sağlığına dair içeriğe maruz kalma düzeyi ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide, benlik saygısı ve ruminasyonun hem ayrı ayrı, hem de birlikte anlamlı düzeyde aracılık, ettikleri görülürken, kendini tanılamanın aracı etkisinin olmadığı görülmüştür. H1, H2, H3 desteklenmiş, H4 ise desteklenmemiştir.
Tartışma ve Sonuç: Çalışma, sosyal medyadaki yaygınlaşan ruh sağlığı içeriklerinin bireylerin psikolojik iyi oluş düzeyine etkilerini araştıran ilk kapsamlı çalışmadır. Buna göre, sosyal medyada ruh sağlığına dair içeriklere maruz kalma düzeyi arttıkça, psikolojik iyi oluşun azaldığı söylenebilir. Bulgular maruziyet ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide ruminasyonun ve düşük benlik saygısının aracı olduğunu göstermiştir. Buna göre, ruh sağlığı ile ilgili içeriklerine maruziyetin önemli olduğu ve bu konuda sınırlandırmanın ruh sağlığını korumada önemli olabileceği söylenebilir. Ayrıca benlik saygısının aracılık etkisine dair bulgular bireylerin öz saygılarının yükseltilmesi için müdahalelere ihtiyacı düşündürmektedir. Bu doğrultuda sosyal medya okuryazarlığının artırılması bireylerin öz saygılarının artmasına hizmet edebilir. Çalışmadan beklenenin aksine kendini tanılamanın aracılık etkisinin bulunmaması ise konuyla ilgili standardize bir ölçüm kullanılamamış olmasının bir sonucu

olabilir. Sonraki çalışmalarda kendini tanılama ile ilgili standardize bir ölçeğin çevirisi gerçekleştirilerek çalışmanın tekrar yürütülmesi önerilir. Son olarak, çalışmada ruh sağlığına dair medya içeriklerinden çok maruz kalma ile ilgilenilmiştir. Bu bağlamda sonraki çalışmalarda medya içeriklerinin bir değişken olarak ele alınıp çalışmalara dahil edilmesi faydalı olabilir.

Anahtar kelimeler: Mental health influencer, psikolojik iyi oluş, kendini tanılama, ruminasyon, benlik saygısı

10542 - Klinik Psikoloji

Siber Mağduriyetin Üniversite Öğrencilerinde Öğrenilmiş Çaresizlik, Üstbilişsel İnançlar ve Stresle Başa Çıkma Tarzlarıyla İlişkisi*

Yeliz Akdaş[1], Fatma Güneş[1], Pınar Bürhan[1]

[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Günümüzde dijitalleşmenin artmasıyla birlikte siber mağduriyet vakalarında gözle görülür bir artış yaşanmakta, bu durum bireylerin psikolojik sağlamlıklarını tehdit etmektedir. Özellikle genç yetişkinler, çevrim içi ortamlarda karşılaştıkları olumsuz deneyimlere karşı hassas bir grubu oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, siber mağduriyet deneyimlerinin üniversite öğrencilerinde üstbilişsel inançlar, öğrenilmiş çaresizlik ve stresle başa çıkma tarzları ile olan ilişkisini incelemektir. Elde edilen bulgular, siber mağduriyetin bireylerin bilişsel ve duygusal süreçleri üzerindeki olası etkilerine dair ön bilgiler sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Bu çalışma, 18 ile 30 yaş aralığında yer alan toplam 253 üniversite öğrencisinden oluşan bir katılımcı grubuyla yürütülmüştür. Katılımcıların 134'ü kadın, 117'si erkektir. Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Siber Mağduriyet Ölçeği, Öğrenilmiş Çaresizlik Ölçeği, Üstbilişler Ölçeği–30 ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Genç yetişkinlerin yaşadığı siber mağduriyet deneyimleri ile üstbilişsel inançlar, öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ve stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla verilere Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, siber mağduriyet ile üstbilişsel inançlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur *(r=.208, p=.001)*. Ayrıca, öğrenilmiş çaresizlik ile üstbilişsel inançlar arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır *(r=.259, p<.001)*. Benzer şekilde, üstbilişsel inançlar ile stresle başa çıkma tarzları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir *(r = .359, p <.001)*.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, bireylerin sahip olduğu üstbilişsel inançların; siber mağduriyet deneyimleri, öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ve stresle başa çıkma tarzlarıyla anlamlı bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, üstbilişsel süreçlerin bireylerin çevrim içi olumsuz deneyimlerine verdikleri psikolojik tepkiler üzerinde etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Çalışma hâlen veri toplama sürecinde olup, sunulan bulgular ön analiz niteliğindedir. Veri setinin tamamlanmasıyla birlikte daha güçlü istatistiksel testlerin yapılması ve elde edilen ilişkilerin örneklem geneline daha yüksek bir genellenebilirlikle yansıtılması hedeflenmektedir. İlerleyen aşamalarda yapılacak ileri analizlerle bu değişkenler arasındaki nedensel yönelimlerin daha ayrıntılı biçimde incelenmesi planlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Siber mağduriyet, öğrenilmiş çaresizlik, üstbilişsel inançlar, stresle başa çıkma tarzları

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10081 - Diğer

Ergenlik Öncesi Çocuklarda Şiddet İçerikli Çevrimiçi Video Oyunlarının Saldırganlık Üzerindeki Etkisi: Algılanan Aile İçi İletişimin Rolü*

Rozerin Berna Özer[1], Zeynep Rana Bozkurt[1], Fatmatüz Zehra Güzeler[1], Gül Okudan[1], Hayriye Güleç[1], Fatma Adalet Şahin-Kırık[1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Çevrimiçi video oyunları, internet bağlantısı aracılığıyla oynanan, kullanıcıların hem sanal ortamlarda hem de diğer oyuncularla eşzamanlı etkileşime geçmesini sağlayan dijital oyunların bir alt kategorisidir ve kolay ulaşılabilir bir eğlence türü olarak çocuklar başta olmak üzere farklı yaş gruplarında popülerliğini korumaktadır. TÜİK 2021 verilerine göre dijital oyun alışkanlığına sahip 6-15 yaş grubundaki çocukların %54,3'ü savaş temalı oyunlar oynadıklarını ifade etmişlerdir. Şiddet öğeleri barındıran video oyunlarının artan popülerliği, özellikle çocuklar ve ergenler üzerindeki olası etkilerine yönelik akademik araştırmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Alanyazında şiddet içerikli video oyunlarının saldırganlık üzerindeki etkilerini açıklamak üzere geliştirilen iki rakip saldırganlık modeli mevcuttur: Genel Saldırganlık Modeli ve Katalist Model. Genel Saldırganlık Modeli, bu tür içeriklerin kısa ve uzun vadede saldırganlığı artırabileceğini öne sürerken; tartışmanın diğer cephesini oluşturan Katalist Model, saldırgan davranışların temelinde bireysel, çevresel veya evrimsel bir temele dayanan aile içi iletişim gibi üçüncü faktörlerin yer alabileceğini savunmakta ve medya şiddetinin etkisini sınırlı görmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, saldırganlık ve şiddet davranışlarının gelişmesindeki belirgin risk ve koruyucu faktörlerin çoğunun aile sisteminde meydana geldiğini doğrulamaktadır. Ebeveynlerin iletişim modellemesi, duyguların ifade biçimi ve aile içi düşmanca etkileşimler çocukların saldırgan davranış eğilimleri ile yakından ilişkilidir. Ancak aile içi iletişim dinamiklerinin şiddet içerikli video oyunlarıyla ilişkili saldırganlık üzerindeki etkisini çocuk perspektifinden ele alan bir araştırma mevcut değildir. Bu yarı deneysel çalışma, ergenlik öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn-çocuk iletişimine dair algılarını dikkate alarak, çevrimiçi video oyunlarının saldırganlığa etkisini anlamaya yönelik literatüre katkı sağlamıştır.

Yöntem: Çalışmaya Bursa'da bulunan farklı sosyoekonomik düzeyleri temsil eden ailelerin çocuklarının devam ettiği 2 resmi orta okulda öğrenim gören 44 öğrenci (yüzde 31'i erkek; ortalama yaş = 13.18; SS = 0.109) katılmıştır. Bu çalışmada, katılımcılar Aile Değerlendirme Ölçeği'nden elde edilen kesme puanlarına göre düşük ve yüksek düzeyde aile içi iletişime sahip olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Her bir grup, rastgele olarak deney ve kontrol gruplarına atanarak toplamda dört grup oluşturulmuştur. Deney gruplarına, Fortnite oyunundan alınan 10 dakikalık şiddet içerikli bir video izletilirken, kontrol gruplarına Hay Day oyunundan alınan şiddet içermeyen bir video izletilmiştir. Video izletimi sonrasında tüm katılımcılara Saldırganlık Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 29.0 ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırma sürecinde elde edilen veriler 2x2 faktöriyel ANOVA sonuçları gruplar arasında saldırganlık puanları açısından anlamlı farklılık olduğunu göstermiştir [F (3,40) = 4,649, p = .007)]. Post Hoc Tukey analizi şiddet içermeyen oyun (Hay Day) izlemiş ve sağlıksız aile içi iletişimine sahip çocukların, şiddet içerikli oyun (Fortnite) izlemiş ve sağlıklı iletişimine sahip çocuklara göre daha yüksek saldırganlık puanlarına sahip olduğunu ortaya koymuştur [F (3,40) = 4,649, p=.009)].

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, şiddet içermeyen bir oyun izleyen ancak sağlıksız aile içi iletişime sahip çocukların, şiddet içeren bir oyun izleyip sağlıklı iletişime sahip olanlara kıyasla daha yüksek saldırganlık düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, aile içi iletişimin saldırganlık üzerinde medya içeriğinden daha belirleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu özet, 2025 yılı Ekim ayına kadar devam edecek veri toplama sürecinin ön bulgularını içermektedir.

Anahtar kelimeler: Aile iletişimi, saldırganlık, video oyunları, uygulamalı psikoloji

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10371 - Sosyal Psikoloji

Gösterişin Dijital Yüzü: Sosyal Medya Fenomenlerinden Etkilenmenin Gösterişçi Tüketime Etkisinde Sosyal Statü Gösteriminin Aracılık Rolü

Hanife Merve Çatan[1], Dilara Nur Bayır[1], Hilal Güler[1], Ebubekir Sıddık Çelik[1], Muhammed Emir Alp[1]

[1]Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul

*Giriş ve Amaç: S*osyal medya platformları, bireylerin sosyal kimliklerini inşa ettikleri ve toplumsal statülerini görünür kıldıkları başlıca mecralardan biri hâline gelmiştir. Bu ortamda sosyal medya fenomenleri yalnızca içerik üreticileri değil, aynı zamanda yaşam tarzı belirleyicileri ve tüketim normlarını şekillendiren sembolik figürler olarak öne çıkmaktadır. Fenomenlerin paylaşımları, takipçilerin benlik sunumu stratejileri ve tüketim eğilimleri üzerinde doğrudan etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda *sosyal medya fenomenlerinden etkilenme*, bireylerin bu figürleri birer rol model olarak görmeleri ve onların yaşam tarzlarına duydukları hayranlık doğrultusunda yönelim geliştirmeleri anlamına gelir. Bu yönelim, bireylerde *sosyal statü gösterimi* eğilimini artırabilmekte; bireyler sosyal medyada veya gündelik yaşamda statü, aidiyet ya da başarı mesajı içeren sembolleri sergileyerek görünürlük kazanmaya çalışmaktadır. Bu temsiliyetin olası ve belirgin dışavurumu ise *gösterişçi tüketim* davranışlarıdır. Literatürde sosyal medya kullanımı ile gösterişçi tüketim arasındaki ilişki üzerine çalışmalar bulunsa da, bu ilişkide rol oynayan psikososyal değişkenler yeterince açıklığa kavuşturulmamıştır. Mevcut çalışma, sosyal medya fenomenlerinden etkilenmenin gösterişçi tüketime etkisini ve bu ilişkide sosyal statü gösteriminin aracılık rolünü incelemeyi ve literatüre özgün bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir: H1: Sosyal medya fenomenlerinden etkilenme, gösterişçi tüketim davranışları üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. H2: Sosyal medya fenomenlerinden etkilenme, sosyal statü gösterimi düzeyini pozitif yönde anlamlı biçimde etkiler. H3: Sosyal statü gösterimi, gösterişçi tüketim davranışları üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahiptir. H4: Sosyal statü gösterimi, sosyal medya fenomenlerinden etkilenme ile gösterişçi tüketim arasındaki ilişkide anlamlı bir aracılık rolü üstlenir.
Yöntem: Araştırmaya yaşları 18 ile 57 arasında değişen ve yaş ortalaması 25.97 (SS = 8.33) olan toplam 216 birey katılmıştır. Katılımcıların %60.2'sini (n = 130) kadınlar, %39.8'ini (n = 86) erkekler oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde katılımcılara Sosyal Medya Fenomenlerinden Etkilenme Algısı Ölçeği, Sosyal Statü Gösterimi Ölçeği ve Gösterişçi Tüketim Eğilimi Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 25 programı ve PROCESS macro 4.2 eklentisi aracılığıyla analiz edilmiştir. Aracılık analizinde (5000 örneklemeli bootstrap yöntemi ile) Hayes'in Model 4'ü kullanılmış, sosyal statü gösterimi aracı değişken olarak test edilmiştir.
Bulgular: Yürütülen analizlerde test edilen üç değilken de bibrileri ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur (p <.001). Bireylerin sosyal medya kullanım sıklığının fenomenlerden etkilenme düzeyini farklılaştırdığı (p <.01), sosyal medya fenomenlerinden etkilenmenin ve sosyal statü gösteriminin gösteriçi tüketimi yordadığı tespit edilmiştir (p <.001). Test edilen araclık modelinde ise doğrudan etki anlamsız çıkmış, sosyal statü gösteriminin tam aracı olduğu bulunmuştur (p <.001).
Tartışma ve Sonuç: Mevcut çalışma, sosyal medya fenomenlerinden etkilenmenin gösterişçi tüketime etkisinde sosyal statü gösteriminin tam aracılık rolünü ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, fenomenlerden etkilenmenin gösterişçi tüketim üzerinde doğrudan değil, sosyal statü gösterimi aracılığıyla dolaylı bir etki yarattığını göstermektedir. Bu durum, bireylerin fenomenlerden etkilenme düzeylerinin dijital ortamlarda görünürlük ve statü arayışları aracılığı ile tüketim davranışlarını anlamlı biçimde şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları, sosyal medya fenomenlerinin etkisinin tüketim davranışları üzerindeki dolaylı yapısını ortaya koyarak, dijital pazarlama stratejilerinden medya okuryazarlığı eğitimlerine ve psikososyal müdahale programlarına kadar çeşitli uygulama alanlarında statü temelli tüketim eğilimlerinin daha bütüncül ve eleştirel bir çerçevede değerlendirilmesine katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Gösterişçi tüketim, sosyal statü gösterimi, dijital kimlik, sosyal medya, fenomenler

10381 - Sosyal Psikoloji

Sosyal Medya Fenomenlerinin İşledikleri Suçları Meşrulaştırma Durumunun Psikolojik İyi Oluş ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkisi: Nomofobi ve Sosyal Medya Süresinin Düzenleyici Rolleri

Zeynep Arpacık[1], Sılanur Türkmen[1], Elvan Kiremitçi Canıöz[1]
[1]Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Giriş ve Amaç: Sosyal medya, bireylerin gündelik yaşamlarını şekillendiren güçlü bir psikososyal ortam haline gelmiştir. Özellikle sosyal medya fenomenlerinin işlediği etik dışı veya yasa dışı eylemler, toplumda tartışmalı karşılıklar bulmakta ve bu kişilerin içeriklerinin normalleşmesi, bireylerin psikolojik süreçleri üzerinde etkili olabilmektedir. Bu araştırmanın amacı, sosyal medya fenomenlerinin işledikleri suçları meşrulaştırma durumunun bireylerin psikolojik iyi oluşları ve yaşam doyumları üzerindeki etkilerini incelemek; ayrıca bu etkide nomofobi ve sosyal medya kullanım süresinin düzenleyici rollerini ele almaktır.
Yöntem: Araştırmanın örneklem grubunda 18-55 yaş aralığındaki toplam 274 sosyal medya kullanıcısı yer almıştır. Araştırmada gönüllü olarak yer almayı kabul eden katılımcılara öncelikle bir nötralizasyon görevi verilmiştir. Bu görevin ardından, sosyal medya fenomenlerinin işledikleri suçları meşrulaştırma durumunun incelenmesi amacıyla, katılımcılara iki farklı manipülasyon metni (suçu meşrulaştıran / meşrulaştırmayan) sunulmuştur. Bu metni dolduran katılımcılardan sırasıyla Psikolojik İyi Oluş Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Nomofobi Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu' nu doldurmaları istenmiştir. Elde edilen veriler Jamovi 2.6.26 analiz programı kullanılarak test edilmiştir. Programda değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerleri, suçu meşrulaştırma durumuna göre değişkenler arası karşılaştırma yapılması amacıyla bağımsız gruplar t testi ve düzenleyicilik analizleri uygulanmıştır.
Bulgular: Suçu meşrulaştıran koşuldaki bireylerin psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumu puanları, suçu meşrulaştırmayan koşuldaki bireylere göre anlamlı olarak daha düşük; nomofobi düzeyleri ise daha yüksek bulunmuştur. Sosyal medya fenomenlerinin işledikleri suçları meşrulaştırma durumunun bireylerin psikolojik iyi oluşları ve yaşam doyumları üzerindeki etkisinde nomofobinin düzenleyici rolü olmadığı görülmüştür. Ancak Sosyal medya fenomenlerinin işledikleri suçları meşrulaştırma durumunun bireylerin psikolojik iyi oluşları ve yaşam doyumları üzerindeki etkisinde sosyal medya kullanım süresinin düzenleyici rolü olduğu bulunmuştur. Özellikle düşük ve orta düzey sosyal medya kullanan bireylerde bu etkiler daha belirgin olarak gözlemlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen sonuçlar, sosyal medya fenomenlerinin işlediği suçların meşrulaştırılmasının bireylerin psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumunu olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ayrıca sosyal medya kullanım süresinin bu etkiyi artıran bir faktör olduğu ortaya konmuştur. Nomofobi ise doğrudan düzenleyici rol oynamamış ancak literatürde dolaylı etkileriyle önem arz eden bir değişken olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, bireylerin sosyal medya içeriklerine yönelik farkındalıklarının artırılması ve medya okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi gerektiği önerilmektedir.
Anahtar kelimeler: Nomofobi, psikolojik iyi oluş, sosyal medya kullanım süresi, suçu meşrulaştırma, yaşam doyumu

10318 - Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinin Chatgpt Kullanım Sıklığının, Amaçlarının ve İşlevlerinin Kişilik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi*

Buket Aalı Özalp[1], Cemre Şener[1], Elif Erenler[1], Ziya Anıl Bal[1], Emrah Keser[1]
[1]TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Son birkaç yılda piyasaya sürülen yapay zeka uygulamaları hızla gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Öte yandan, insanların yapay zeka ile kurdukları ilişkinin doğasına dair bilinenler oldukça sınırlıdır. Alan yazın gözden geçirildiğinde, yapay zeka kullanımının kişilerin psikolojik iyilik haliyle karşılıklı etkileşim içinde olabileceğinin tahmin edildiği görülse de konuyla ilişkili görgül kanıtlar sağlayan araştırmaların henüz sınırlı olduğu görülmektedir. Yapay zeka kullanım sıklığının ve kullanım amaçlarının insanların kişilerarası ilişkileri, kişilik özellikleri, psikolojik belirtileri ile ilişkilerinin gelecekte sıklıkla araştırılacağı düşünülmektedir. Amacımız, alan yazındaki bu boşluğu doldurmaktır. Bu bağlamda, bu araştırmada cevap aradığımız sorular: Üniversite öğrencilerinin ChatGPT yapay zeka desteğini ortalama haftada kaç gün ve ne süreliğine kullandıkları, en yaygın sohbet konuları ile sıklıkla yardım aldıkları konuların neler olduğu, hangi amaçlarla kullandıkları ve bu amaçların psikolojik işlevleri, kullanım deneyimlerine ilişkin duygu ve düşüncelerinin ve kişilik özellikleriyle bağlantısının ne olduğu ve ChatGPT desteğinin ruh sağlığı açısından zararlı ve riskli kullanımı olup olmadığıdır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini 18-30 yaş aralığında olan 640 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Katılımcılara Uygun Örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Ölçüm aracı olarak Beş Faktör Kişilik Envanteri ve araştırmacılar tarafından hazırlanan Riskli ChatGPT Kullanımı Tarama Listesi kullanılmıştır. Araştırmada hem nitel hem de nicel veriler Qualtrics platformu üzerinden toplanmış; nicel veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Analizlerde frekans ve yüzde analizleri, tanımlayıcı analizler, temel grafiksel gösterimler ve korelasyon analizleri kullanılmıştır.
Bulgular: Çalışmanın bulguları, katılımcıların ChatGPT desteğini haftada ortalama 4.29 gün ve günde ortalama 2.38 saat kullandığını göstermektedir. Katılımcıların en çok "kendilerini daha bilgili ve yeterli hissetmek için", en az "anlamlandıramadıkları psikolojik belirtilere tanı koymak için" ChatGPT desteğini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. ChatGPT desteğinin 'ödev amaçlı kullanımı' en yüksek ortalamaya sahipken, 'ChatGPT ile yakın çevreden saklanan sohbetler için' kullanımı en düşük ortalamaya sahip olarak bulunmuştur. Örneklem içindeki 84 kişinin 'ChatGPT kullanımı sırasında yanlış bir şey yaptığı izlenimine kapıldığını ifade etmesiyle beraber genel bulgulara bakıldığında zararlı ve riskli kullanım oranının da olduğu görülmektedir. Katılımcıların %2.5'inin (n=16) ChatGPT desteğini cinsel içerikli sohbet etmek amacıyla kullandığı raporlanmıştır. Zarar verme amaçlı kullanımlar incelendiğinde, sohbet konularında "çok zayıf olma yolları" en çok, "başkasına zarar verme" en az çıkmıştır. Bağımlılık geliştirme riski değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunluğunun ChatGPT tarafından sunulan önerileri doğrudan uygulamadığı ve yapay zekaya ulaşamama durumunda rahatsız olma durumlarının düşük seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Kendine veya başkalarına zarar verme amaçlı kullanım ile dışa dönüklük, uyumluluk ve sorumluluk alt boyutları negatif yönde ilişkilidir. Bağımlılık geliştirme riski ile içe dönüklük ve kendine-başkalarına zarar verme amaçlı kullanım arasında pozitif yönde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Doksanlı yıllarda internetin kullanımı üzerine olan tartışmalar şu an günlük hayatın bir parçası haline gelmeye başlayan yapay zeka için geçerlidir. Çalışmamızın gösterdiği gibi üniversite öğrencilerinin yapay zekayla ilişkisi çoğunlukla yapıcı olsa da tıpkı internet kullanımında olduğu gibi riskli ve zararlı kullanımı da mevcuttur. Bu bulgular göz önüne alındığında gelecekte bu konuda daha fazla araştırma yapılması yapay zekanın faydalı kullanımını arttırmaya ve zararlı kullanımını azaltılmaya zemin hazırlayacağı düşünülmektedir. Katılımcılar, Uygun Örnekleme Yöntemi ile seçildiğinden bulguların genellenebilirliği sınırlıdır. Katılımcıların kavramlar hakkındaki algılarının farklı olması ve sosyal onay gibi psikolojik faktörlerden etkilenme olasılığı bulunması verilerin doğruluğunu sınırlayabilir. Gelecekteki çalışmalar ChatGPT kullanımı hakkında daha güvenilir veriler toplamak için objektif ölçüm araçları ve çoklu veri kaynakları kullanılabilirler.
Anahtar kelimeler: Yapay zeka, kişilik özellikleri, ChatGPT, yararlı ve zararlı kullanım
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10233 - Gelişim Psikolojisi

Beliren Yetişkinlik Döneminde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yordayıcısı Olarak Ebeveyn Duygu Koçluğunun Çoklu Bildirime Dayalı Olarak İncelenmesi

Esra Selçuk Dedeköylü[1], Asuman Balca Okur[1], Evrim Özsoy[1], Melis Biricik[1], Aylin Koçak[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Siber zorbalık, bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik cihazlar aracılığıyla gerçekleştirilen, kasıtlı ve tekrarlayıcı zarar verme davranışları olarak tanımlanırken, siber mağduriyet, aşağılama ve tehdit gibi saldırgan eylemler de dahil olmak üzere, bireylerin elektronik yollarla gerçekleştirilen olumsuz davranışların hedefi olması durumunu ifade eder. Bu aşamada, ebeveynlerin çocuklarına yönelik benimsedikleri duygusal sosyalizasyon stratejileri, özellikle ebeveyn duygu koçluğu, gençlerin çevrimiçi ortamda karşılaştıkları sosyal ve duygusal zorluklarla başa çıkma biçimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveyn duygu koçluğu, bakım verenlerin çocuklarının duygusal deneyimlerini tanıdığı, kabul ettiği ve bu süreçte çocuklarına rehberlik ettiği bir ebeveynlik yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, bireylerin siber zorbalık davranışlarına katılma veya mağdur olma riskini azaltmakta ve koruyucu bir rol üstlenebilmektedir. Ancak alan yazında bu ilişkinin çoklu bildirim temelli yöntemle incelendiği ve özellikle ebeveyn ve beliren yetişkin raporlarının bir arada değerlendirildiği sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı, ebeveyn duygu koçluğu ile beliren yetişkinlerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkiyi çoklu bildirime dayalı bir yöntemle incelemektir.
Yöntem: Çalışmaya, 120 Türk anne ($Ort_{yaş}$ = 45.85, S = 4.23) ve onların beliren yetişkinlik dönemindeki çocukları ($Ort_{yaş}$ = 18.83, S = 1.81) katılmıştır. Anneler, Ebeveyn Duygu Koçluğu Ölçeğini doldurmuş, beliren yetişkin bireyler ise hem Ebeveyn Duygu Koçluğu Ölçeği hem de Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeğine yanıt vermiştir.
Bulgular: Regresyon analizleri sonucunda, beliren yetişkinlerin kendi bildirimlerine dayalı duygu koçluğu algılarının, daha düşük sıklıkta siber zorbalık bildirimlerini yordadığı görülmüştür. Öte yandan, anne bildirimine dayalı duygu koçluğu ise siber zorbalık ve siber mağduriyeti anlamlı bir şekilde yordamamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, ebeveyn duygu koçluğu ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiyi çoklu bildirim temelinde ele alan, alan yazındaki ilk çalışmalardan biridir. Bulgular, ebeveynlerin uyguladığı duygu koçluğu yaklaşımının, çocuklarının siber zorbalık davranışlarına yönelmesini önlemede önemli bir koruyucu faktör olabileceğini göstermektedir.
Anahtar kelimeler: Duygu koçluğu, siber zorbalık, siber mağduriyet, beliren yetişkinlik, çoklu bildirim

2. Gün

Sözlü Bildiri Oturumu 13

10322 - Sinirbilim ve Nöropsikoloji Multipl Skleroz'da Görselleştirme: Hastalığın Klinik Seyrinin Zihinsel Döndürme Performansı Üzerindeki Etkisi*

Hakan Karlı[1], Murat Kurt[2]
[1]Ordu Üniversitesi
[2]Acıbadem Üniversitesi

Giriş ve Amaç: Görsel-uzaysal bilişin temel bir bileşeni olan görselleştirme, nesnelerin zihinde imgelenerek değişimlenmesini, döndürülmesini ve ters yüz edilmesini içerir. Multipl Skleroz'un (MS) görselleştirme becerileri üzerindeki etkisine yönelik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalar da beden hareketlerinin zihinde canlandırmasını gerektiren motor imgeleme görevlerine odaklanmıştır. Görselleştirme sadece beden hareketlerini değil, aynı zamanda fiziksel dünyada bedenin dışında bulunan uyaranların zihinsel düzeyde canlandırılmasını ve değişimlenmesini de içermektedir. Bu haliyle üç boyutlu soyut nesneleri içermesi nedeniyle görselleştirmenin saf bir ölçümü olarak kabul edilen ve motor imgelemeyi içermeyen Shepard ve Metzler (1971) tipi zihinsel döndürme performansının MS'in varlığından etkilenme durumu ilgili alan yazında incelenmemiştir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın amacı, üç boyutlu soyut uyaranlara dayalı bir görevde, Relapsing-Remitting Multipl Skleroz (RRMS) başlangıçlı MS hastalarının zihinsel döndürme performansını, hastalığın klinik seyrine göre incelemektir. Bu kapsamda, RRMS ve Sekonder Progresif Multipl Skleroz (SPMS) hastalarının zihinsel döndürme performansları, sağlıklı katılımcılarla karşılaştırılmıştır.
Yöntem: Araştırma örneklemi 20-54 yaş aralığında, en az ilkokul mezunu RRMS (n=28) ve SPMS hastaları (n=25) ile sağlıklı katılımcılardan (n=30) oluşmaktadır. Görselleştirme becerilerini değerlendirmek amacıyla katılımcılara üç boyutlu soyut uyaranlardan oluşan, farklı açısal uyumsuzluk ve eşleşme türlerini içeren Shepard ve Metzler (1971) tipi bir zihinsel döndürme görevi uygulanmıştır. Zihinsel döndürme görevi için uyaranlar, Ganis ve Kievit (2015) tarafından oluşturulmuş uyaran havuzundan seçilmiştir. Araştırma verileri 3(grup: RRMS, SPMS, sağlıklı katılımcılar) × 4 (açısal uyumsuzluk: 0, 50, 100, 150) × 2 (eşleşme türü: aynı, farklı) faktörlü son iki faktörde tekrar ölçümlü karma ANOVA deneysel deseni uyarınca toplanmıştır.
Bulgular: ANOVA analizleri sonucunda hem tepki süresi hem de doğru yanıt oranı için grup ve açısal uyumsuzluğun temel etkileri anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). RRMS ve SPMS hastaları sağlıklı katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha düşük doğruluk oranları ve daha uzun yanıt sürelerine sahiptir. Ayrıca 0'dan 150 dereceye kadar her bir açısal uyumsuzluk için zihinsel döndürme süresi anlamlı bir şekilde artarken doğru yanıt oranları düşmektedir. Ek olarak hem tepki süresi hem de doğru yanıt oranı için grup ve açısal uyumsuzluğun etkileşimi istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Açısal uyumsuzluğun derecesi arttıkça sağlıklı katılımcılara kıyasla RRMS hastalarının ve RRMS hastalarına kıyasla SPMS hastalarının doğru yanıt oranları düşerken yanıt verme süreleri uzamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, sağlıklı bireylerle yürütülen önceki araştırmaların sonuçlarını destekleyerek, MS hastalarında da zihinsel döndürme görevinde uyaran çiftlerinin aynı olup olmadığına karar verilme süresinin, uyaranlar arasındaki açısal uyumsuzluğa bağlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, MS'de hastalığın klinik seyrinin RRMS'den SPMS'ye ilerlemesiyle zihinsel döndürmeye yönelik yetersizliklerin daha belirgin hale geldiği bulunmuştur. MS'te temel bilişsel bozulmanın bilgi işlemleme hızı olduğu düşünüldüğünde mevcut araştırma, bu yavaşlamanın yalnızca çevresel uyaranlara ilişkin tepkileri değil, aynı zamanda içsel uyaranlara ilişkin imgeleri de etkilediğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.
Anahtar Kelimeler: Multipl Skleroz, Görsel-Uzaysal Biliş, Görselleştirme, Zihinsel Döndürme
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10247 - Klinik Psikoloji

PKOS'un Görünür Yüzü: Polikistik Over Sendromu Tanısı Almış Kadınlarda Bedenin Nesneleştirilmesi, Fiziksel Görünüme Dayalı Sosyal Karşılaştırma ve Beden Memnuniyeti*

Aslıhan Tunçel[1,], Günay Serap Tekinsav Sütcü[2]**

[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale

[2]Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Polikistik Over Sendromu (PKOS), yalnızca fizyolojik değil, aynı zamanda psikososyal etkileriyle de kadınların yaşam kalitesini olumsuz etkileyen kronik bir bozukluktur. Son yıllarda PKOS'un psikolojik etkilerine ilişkin çalışmalar artmaktadır. PKOS'lu kadınlarda sık görülebilen kilo artışı, erkek tipi tüylenme ve akne gibi fiziksel görünümü etkileyen belirtiler, beden algısını ve memnuniyetini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu belirtiler gerek aşağı yönlü sosyal karşılaştırmalar yapılmasında gerekse bedenin nesneleştirilmesinde rol oynayabilmektedir. Sosyal karşılaştırma kuramı, bireylerin kendilerini değerlendirmek amacıyla başkalarıyla karşılaştırma yapma eğiliminde olduklarını öne sürmektedir. Özellikle fiziksel görünüm gibi daha kolay hedef alınabilen alanlarda yapılan bu karşılaştırmalar, bireyin beden memnuniyeti üzerinde belirleyici olabilmektedir. Nitekim nesneleştirme kuramı da kadınların toplum tarafından sıklıkla dış görünüşleriyle değerlendirilmeleri sonucunda bedenlerini dışsal bir gözle izlemeye başladıklarını ve bu durumun bedeni kontrol çabası, beden utancı ve düşük beden memnuniyeti gibi sonuçlara yol açtığını öne sürmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın amacı, PKOS tanısı almış kadınların beden görünümü memnuniyet düzeylerinin; (1) sosyodemografik değişkenler(beden kitle indeksi [BKİ], kilo memnuniyeti, akne, tüylenme), (2) fiziksel görünüme dayalı sosyal karşılaştırma ve (3) bedenin nesneleştirilmesi boyutları (beden izleme, beden utancı, beden kontrolü) bağlamında nasıl yordandığını incelemektir. Yöntem: Çalışmaya Ege Üniversitesi Hastanesi'ne başvuran ve bir kadın hastalıkları uzmanı tarafından en az 3 ay önce PKOS tanısı almış 18 yaş ve üzeri, henüz menopoz dönemine girmemiş 163 kadın katılmıştır. Katılımcılar, beden görünümüne dair öz-bildirime dayalı sorular içeren demografik bilgi formu, Fiziksel Görünüme Dayalı Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (FGDSK-Ö) ve Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'ni (NBB-Ö) doldurmuştur. Araştırma kesitsel araştırma deseniyle gerçekleştirilmiştir. Veriler hiyerarşik regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. *Bulgular:* Oluşturulan regresyon modeli anlamlı bulunmuştur ve beden görünüm memnuniyetindeki varyansın yaklaşık %64'ünü açıklamaktadır [$F(8, 152) = 36.97$, $p < .001$]. Modelin ilk aşamasında etkisini kontrol edebilmek adına BKİ yer almış ve beden memnuniyetinin %35'ini açıklamıştır. İkinci modelde kilo memnuniyeti, tüylenme rahatsızlık düzeyi ve akne gibi sosyodemografik değişkenler eklenmiş ve açıklanan varyans %61'e çıkmıştır. Üçüncü ve dördüncü aşamalarda sırasıyla FGDSK-Ö ve NBB-Ö alt boyutları dahil edilmiş ve açıklanan varyans %64'e ulaşmıştır. Modelin son aşamasında beden görünümüne dair memnuniyetin anlamlı yordayıcıları olarak kilo memnuniyeti, BKİ, akne problemi, beden utancı ve beden izleme bulunmuştur. Beden kontrolü ve fiziksel görünüme dayalı sosyal karşılaştırma düzeyi ise bu aşamada anlamlı katkı sunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, PKOS'un görünür fiziksel belirtilerinin bireylerde bedeni izleme davranışlarını ve beden utancını artırabileceğini, bunun da beden memnuniyetini olumsuz yönde etkileyebileceğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, nesneleştirme kuramının PKOS bağlamında geçerliliğini desteklemekte; beden memnuniyetindeki azalmanın yalnızca fiziksel semptomlara değil, aynı zamanda aşağı yönlü toplumsal karşılaştırmalar ve artan beden utancına da bağlı olabileceğini göstermektedir. Özellikle beden görünümüne ilişkin olumsuz fiziksel belirtilere sahip bireylerin, bedenlerini daha fazla dışsal bir gözle değerlendirme eğiliminde oldukları; bu durumun ise artan beden utancı ve düşük beden memnuniyeti ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, PKOS tanısı almış kadınlara yönelik müdahalelerde yalnızca kilo yönetimi odaklı yaklaşımların yeterli olmayacağı, beden algısına yönelik psikoeğitim programlarının, bedenin nesneleştirilmesine ilişkin bilişsel yeniden yapılandırma müdahalelerinin ve öz-şefkat gibi beden kabulü temelli psikolojik desteklerin de sürece dâhil edilmesi gerektiği önerilmektedir. Gelecek araştırmalarda, bu ilişkilere sosyal medya kullanımı ve benlik saygısı gibi değişkenler dâhil edilerek daha kapsamlı modeller geliştirebilir.

Anahtar Kelimeler: Polikistik Over Sendromu, Beden Memnuniyeti, Nesneleştirilmiş Beden Bilinci, Fiziksel Görünüme Dayalı Sosyal Karşılaştırma

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10108 - Klinik Psikoloji

Kanser Hastalarına Bakım Verenlerde Depresyon ve Kaygı Belirtileri: Şefkat Korkusunun, Kendini Açmanın, Bakım Verme Yükünün Rolü

İpek Özkasapoğlu[1], Tolga Köskün[1]
[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Kanser, dünya genelinde yaygın ve ölümle sonuçlanma olasılığı olan kronik bir sağlık sorunudur. Kanser tanısı, hasta yakınları için de oldukça zorlayıcı bir yaşantıdır. Kanser hastalarına bakım verenlerin yaşadıkları zorluklar arasında çaresizlik, depresyon, kaygı, bakım verme yükü ve günlük yaşam işlevselliğinin bozulması yer almaktadır. Bakım veren kişilerin depresyon ve kaygı belirtileri ile yakından ilişkili faktörlerden biri bakım verme yüküdür. Bakım verme yükü, bakıma ihtiyaç duyanlara bakım veren kişilerin yaşadıkları fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlar olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte; bakım verenlerin yardımcı olmaya yönelik motivasyonları ve yaşadıkları duygusal deneyimi diğerleriyle ne ölçüde paylaştıkları depresyon ve kaygı belirtilerini etkileyebilir. Bu anlamda bakım verenlerin başkalarına ve kendine şefkat gösterme eğilimlerinin ve kendini açma gibi kişilerarası dinamiklerin incelenmesinin depresyon ve kaygı belirtilerini anlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında aşağıdaki sorular incelenmiştir:
1) Bakım verme yükü ile depresyon ve kaygı belirtileri arasındaki ilişkide şefkat korkusunun aracı rolü var mıdır?
2) Bakım verme yükü ile depresyon ve kaygı belirtileri arasındaki ilişkide kendini açmanın düzenleyici bir rolü var mıdır?
Yöntem: Araştırma kesitsel-ilişkisel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmaya kolay erişilebilen örnekleme yöntemi ile ulaşılan kanser hastası yakını olan ve bu kişiye bakım veren 18 yaş üzeri 359 kişi katılmıştır. Katılımcılara Bakım Verme Yükü Ölçeği, Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği Kısa Formu, Şefkat Korkusu Ölçeği ve Öznel Sıkıntıları Açma Ölçeği uygulanmıştır. Veriler hem çevrimiçi formlar aracılığı ile hem de yüz yüze toplanmıştır. Veri analizinde korelasyon analizi ile seri aracılık ve düzenleyicilik etkilerinin incelenmesinde PROCESS Macro uygulamasından yararlanılmıştır. *Bulgular:* Bakım verme yükünün; başkalarına şefkat verme, başkalarının şefkatine karşılık verme ve kendine şefkat verme korkusu üzerindeki doğrudan etkisi pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur. Diğer yandan bakım verme yükünün, başkalarına şefkat verme ve kendine şefkat verme korkusunun kaygı ve depresyon belirtileri üzerindeki doğrudan etkisi de pozitif yönde ve anlamlıdır. Bakım verme yükü ve depresif belirtiler arasındaki ilişkide başkalarına şefkat verme ve kendine şefkat verme korkusunun aracı rolü anlamıyken; kaygı belirtileri ilişkisinde yalnızca kendine şefkat verme korkusunun aracı rolü anlamlı bulunmuştur. Tartışma ve Sonuç: Bulgular, artan bakım verme yükü ile hem başkalarına hem de kendine şefkat göstermekten duyulan korkunun, kanser hastalarına bakım verenlerde depresyon ve kaygı belirtilerini artırdığını ortaya koymaktadır. Kanser hastalığının kronik ve uzun süreli tedavi gerektiren doğası, hastalık sürecinin hem tanı alan kişi hem de yakınları için ortaya çıkardığı zorluklar tükenmişlik ve yorgunluk yaratarak depresyon ve kaygı belirtilerini ortaya çıkarıyor olabilir. Öte yandan bakım verme sorumluluğu nedeniyle kişinin başkalarına şefkat vermekten korkması ve bakım verilen kişiyi merkeze alarak kendi ihtiyaçlarını ve özbakımını göz ardı ederek kendine şefkat vermekten korkması depresyon ve kaygı belirtilerini tetikleyebilir. Kanser türüne bağlı olarak hastalığın seyrinin incelenen psikolojik sonuçları etkileme olasılığının bulunması, yüz yüze ölçümlerde hasta yakınlarının hastanede bekleme sürelerinin ve hastane koşullarının anketlere odaklanmayı zorlaştırması, kültürel beklentiler nedeniyle bakım vermenin bir sorumluluk olduğu düşünülerek yanıtların bu doğrultuda verilmesi araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Öte yandan, araştırma bulguları; kronik sağlık sorunlarının bakım verenler üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılmasına ve hasta yakınlarına yönelik psikoeğitim ile müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Kanser, bakım verme yükü, depresyon ve kaygı
**TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10470 - Klinik Psikoloji

Kronik Ağrı Hastalarında Ağrıya Bağlı İşlev Kaybının Psikolojik Belirtiler ve Duygu Düzenleme Becerileri ile İlişkisi*

Merve Demiray[1], Seda Sapmaz Yurtsever[1]
[1]İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Kronik ağrı, fizyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin karşılıklı etkileşimleri ile açıklanabilecek zorlu bir deneyimdir (Jimenez ve Galinkin, 2015). Yapılan araştırmalar kronik ağrı deneyimi olan bireylerin sıklıkla depresyon ve anksiyete gibi psikolojik yakınmalara da sahip olduğunu göstermiştir (Edwards ve ark., 2007; Shipton, 2011). Diğer yandan psikopatolojiler için tanılar üstü bir kavram olarak beliren duygu düzenlemedeki zorluklar, kronik ağrının öznel deneyimindeki şiddetin artmasıyla da ilişkili bulunmuştur (Borgne ve ark., 2017; Solberg ve ark., 2009). Duygu düzenleme güçlüklerinin kronik ağrı üzerindeki olumsuz etkileri iyi bilinmekle birlikte duygu düzenleme becerilerinin psikolojik bir kaynak olarak kronik ağrı ile nasıl bir ilişki içinde olduğu henüz yeterince araştırılmamıştır. Bu doğrultuda, mevcut çalışmada psikolojik belirtiler ile duygu düzenleme becerilerindeki etkililik düzeyinin kronik ağrıya bağlı işlev kaybı ile ilişkisini incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem: İzmir Şehir Hastanesi Algoloji polikliniğine başvuran gönüllü katılım onayı vermiş 18- 65 yaş aralığındaki 168 katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Oldukça büyük bir bataryanın sunulduğu veriler tek oturumda toplanmıştır. Bu çalışmada katılımcıların tamamlamış olduğu Demografik Bilgi Formu, Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği, Belirti Tarama Listesi (SCL-90) ve Ağrıya Bağlı Öz Derecelendirilmiş Fonksiyon Kaybı Ölçeği (ABÖDFKÖ) kullanılmıştır.

Bulgular: Değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde belirti tarama listesinde yer alan her bir psikolojik belirti boyutu (somatizasyon, obsesif kompulsif, kişilerarası duyarlık, depresyon, kaygı, düşmanlık, fobik kaygı, paranoid düşünce, psikotizm ve ek ölçek), duygu düzenleme becerileri (DDB) ile anlamlı negatif korelasyon göstermiş ve kronik ağrıya bağlı işlev kaybı (KABİK) ile anlamlı pozitif korelasyon göstermiştir ($p<.05$). İkinci aşamada KABİK'nı en iyi tahmin eden psikolojik belirti boyutlarını keşfetmek için hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Bulgular DDB'ni içeren model 1 ve [$F (1, 166) = 71.69$, $p= .000$, $R2 =.30$] ve sonrasında psikolojik belirtilerin dahil edildiği model 2'nin [$F (10, 156) = 3.59$, $p=.000$, $R2 =.13$] anlamlı olduğunu göstermiştir. Sonuçlara göre DDB ($B=-.26$, $t=-8.47$, $p=.000$) ve somatizasyon ($B= .70$, $t= 3.95$, $p=.000$) KABİK'nı anlamlı şekilde yordamaktadır. Regresyon analizi sonuçlarından hareketle DDB ile KABİK arasındaki ilişkide somatizasyonun aracı rolünü değerlendirmek amacıyla aracılık (model 4) analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre; DDB'nin somatizasyon ($B =-.05$, %95 GA [-0.09,-0.00], $t =-2.11$, $p<.05$) üzerindeki etkisi negatif yönde anlamlıdır. Somatizasyonun KABİK üzerindeki etkisi pozitif yönde ($B =.48$, %95 GA [0.29, 0.67], $t = 4.91$, $p= .000$) anlamlıdır. DDB'nin, KABİK üzerinde; negatif yönde doğrudan etkisi ($B =-.24$, %95 GA [-0.30,-0.18], $t=-8.12$, $p=.000$) ve negatif yönde toplam etkisi ($B=-.26$, %95 GA [-0.3224,0.20], $t = -8,47$, $p=.000$) anlamlı bulunmuştur. Aracılık analizleri sonucunda, DDB'nin somatizasyon aracılığıyla KABİK'nı etkilediği yol anlamlı bulunmuştur ($B = -0,02$, %95 GA [-0.05,-0.00]).

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, somatizasyonun duygu düzenleme becerilerinin etkisini azaltarak algıya bağlı işlev kaybını arttırdığını ortaya koymuştur. Sonuçlar, duygu düzenleme becerilerindeki aksaklıklar sonucu, bireylerin içsel sıkıntılarının bedensel semptomlar aracılığıyla dışa vurulabileceğini gösteren önceki çalışma bulgularını dolaylı olarak desteklemektedir (Waller ve Scheidt, 2006). Gelecek araştırmalarda, ağrıya bağlı işlev kaybını önlemeye yönelik hem somatizasyon hem de duygu düzenleme becerilerini hedefleyen bütünleştirilmiş müdahalelerin yürütülerek değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kronik ağrı, duygu düzenleme becerileri, psikolojik belirti, somatizasyon

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10097 - Sağlık Psikolojisi

Görünmeyen Yük: İnfertilite Stresinin Ruhsal Yüklerle İlişkisinde Damgalanmanın Rolü*

Begüm Açık Yavuz[1], Hacer Harlak[2]
[1]Tarsus Üniversitesi, Tarsus
[2]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: İnfertilite, yaşamı tehdit eden bir hastalık değilse de ani gelişen bir yaşam krizi olarak fizyolojik, psikolojik, sosyal, duygusal ve ekonomik olarak olumsuz etkileri olan bir sağlık sorunudur. İnfertilite sebebiyle de yaşanabilen damgalama, normal kabul edilen kalıpların dışındaki kişilerin diğerlerinden farklı konumlandırılarak gözden düşürülmesi ve diğer insanlardan aşağı görülmesidir. İnfertilite durumunda toplumsal damgalanma deneyimleyen kişiler, yabancılaşma, dışlanma, anlaşılmama, hakarete uğramaya maruz kalabilmekte ve damgalanmış kimliği içselleştirebilmektedir. Bu sürecin sonucu olan kendini damgalama, kendine yönelik olumsuz algılamalar ve kendini toplumdan soyutlamanın yanı sıra kendini doğru ifade edememe, kendini aşağılama, başkalarının davranışlarının sebebini kendine olumsuz nitelikler yükleyerek açıklama eğilimleriyle kendini göstermektedir. İnfertilitenin çiftin ortak problemi olmasından dolayı, sorun sadece tanı alan kişiyi değil, eşini de doğrudan etkilemektedir. Bu bakımdan infertilite sebebiyle damgalanma algılayan ve kendini damgalayan kişilerin hem kendilerinde hem de eşlerinde psikolojik sıkıntılar görülebilmektedir. Bu araştırmanın genel amacı, önemli bir halk sağlığı sorunu olan infertilitenin psikososyokültürel perspektiften hem bireysel hem de ilişkisel bağlamda yansımalarının anlaşılmasıdır. Bu amaçla infertilite stresi ve psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide infertiliteye bağlı damgalanma ve kendini damgalamanın rolü Aracı Değişkenli Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (A-APKM) ile test edilmiştir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi, A Üniversitesi Kadın Hastalıkları ve Doğum ile Üroloji polikliniklerine başvurmuş 132 çiftten oluşmuştur. Örneklem büyüklüğü APIMPOWER uygulaması ile belirlenmiştir. Katılımcılara ölçüt örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Buna göre araştırmaya katılacak evli çiftlerin en az 1 yıldır haftada 2-3 kez korunmasız cinsel ilişki sonrasında çocuk sahibi olamamış olması ve en az birinin infertilite tedavisi almakta olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin infertilite kaynaklı stresini ölçmek amacıyla Doğurganlık Sorunu Envanteri, infertilite nedeniyle algıladıkları damgalanma ve kendini damgalama düzeylerini ölçmek için İnfertilite Damgalanma Ölçeği ve psikolojik durumlarını değerlendirmek üzere Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği - Kısa Formu kullanılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak verilerin analizi R Studio programında A-APKM (Aracı Değişkenli Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli) kullanılarak yapılmıştır. Bu analizde aktör ve partner etkileri hem ayrı ayrı hem de ortak olarak test edilmiş ve sonuçlara göre uygun modeller k değerlerine ve güven aralıklarına göre belirlenmiştir.
Bulgular: Kendini damgalama ve algılanan toplumsal damgalanmanın, infertilitesi olan kişinin infertilite stresi ile psikolojik sorunlarının ilişkisinde bireysel aracı rolünün olduğu; ilişkisel aracı rolünün olmadığı bulunmuştur. Analizlerin sonuçlarına göre infertilitesi olan kişinin eşinin infertilite stresi ile psikolojik sorunlarının ilişkisinde ise, kendisinin ve eşinin kendini damgalaması ve algıladığı toplumsal damgalanmanın aracı rolü yoktur.
Tartışma ve Sonuç: Hem toplumsal damgalanma hem de kendini damgalamanın, yalnızca infertilitesi olan kişilerin infertilite stresi ile ruhsal sorunların ilişkisinde aracı rol oynadığı görülmektedir. Bu bulgu, eşin infertilite stresi ve ruhsal sorunlarının ilişkisinin, infertilitesi olan kişininkinden farklı bir bakış açısıyla ele alma gerektiğini göstermektedir. Genel olarak çalışmanın bulguları, infertilitede damgalanmaya dair psikolojik müdahalede bireysel ve ilişkisel yönden hangi noktalara dikkat edilebileceğini ortaya koymuştur. Çalışmanın sınırlılıklarından biri örnekleme infertilite tedavisi görmekte olan çiftlerin alınmış, tedavi dışı kişilerin alınmamış olmasıdır. Bunun yanı sıra ölçümlerin öz bildirime dayalı ve sadece nicel olması, Ege Bölgesinde yaşayan ve göreli olarak daha yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki kişilerden toplanmış olmasının yanı sıra infertilitenin kaynağının belli olmadığı çiftlerin de örnekleme dahil edilmiş olması sınırlılıklar arasında sayılabilir.
Anahtar Kelimeler: İnfertilite Stresi, Psikolojik Sorunlar, Toplumsal Damgalanma, Kendini Damgalama, Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10037 - Sağlık Psikolojisi

İnflamatuar Bağırsak Hastalarında Travma Sonrası Stres ve Travma Sonrası Gelişim: Psikososyal Faktörlerin Rolü*

Merve Or[1], Tolga Köskün[1]

[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: İnflamatuar bağırsak hastalığı (İBH); Crohn hastalığı ve Ülseratif Kolit olmak üzere iki kategoriden oluşan sindirim sisteminde iltihaplanmaya ve sindirimde bozukluklara sebep olan kronik bir hastalıktır. Bu türden hastalıkların kaygı, depresyon ve travma sonrası stres (TSS) belirtileri gibi olumsuz psikolojik sonuçlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Öte yandan kronik hastalık tanısına sahip olmanın travma sonrası gelişim (TSG) gibi olumlu psikolojik sonuçlarla da ilişkili olduğu görülmektedir. Alanyazında İBH tanısı alan hastalarda TSS belirtileri ve TSG sürecini inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada; İBH tanısı olan bireylerde TSS belirtileri ve TSG sürecinde hastalığa bağlı kaynak kaybının (ekonomik, fiziksel, sosyal vb.), sağlığa ilişkin kontrol odağının, algılanan sosyal desteğin ve sosyal sorun çözme becerisinin rolü araştırılmıştır. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorular incelenmiştir:

1) Kaynakların kaybı, sağlık kontrol odağı, algılanan sosyal destek ve sorun çözme becerisi travma sonrası stres belirtilerini nasıl yordamaktadır?

2) Kaynakların kaybı, sağlık kontrol odağı, algılanan sosyal destek ve sorun çözme becerisi travma sonrası gelişimi nasıl yordamaktadır?

Yöntem: Kesitsel-ilişkisel nitelikteki araştırma; en az 6 ay önce İBH tanısı almış (Crohn veya Ülseratif Kolit), 18 yaşından büyük ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 144 Crohn ve 161 Ülseratif Kolit hastası olmak üzere 305 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi ile yüz yüze ve çevrimiçi olarak ulaşılmıştır. Veri toplamak amacıyla; Demografik Bilgi Formu, Posttravmatik Stres Bozukluğu Kontrol Listesi, Travma Sonrası Gelişim Envanteri, Kaynak Kaybı Ölçeği, Çok Boyutlu Sağlık Kontrol Odağı Ölçeği-A Form, Gözden Geçirilmiş Sosyal Sorun Çözme Envanteri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizi amacıyla Betimsel İstatistikler, Bağımsız Örneklem t-Testi, Korelasyon Analizi ve Çoklu Regresyon Analizi yürütülmüştür.

Bulgular: İBH tanısı alan hastaların TSS ve TSG düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Regresyon analizi sonuçlarına göre; kaynak kaybının, olumsuz sorun yöneliminin ve rasyonel sorun çözme tarzının travma sonrası stres belirtileri ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulunmuştur. Diğer yandan aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin, olumlu sorun yöneliminin ve rasyonel sorun çözme tarzının travma sonrası gelişim ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkisinin olduğu görülmüştür. Sağlık kontrol odağına ilişkin inançların ise TSS belirtileri ve TSG ile ilişkili olmadığı bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar inflamatuar bağırsak hastalığına bağlı olarak sosyal, ekonomik, fiziksel anlamda yaşanan kaynak kaybının daha fazla olmasının, yaşamdaki sorunları çözülemez olarak algılamayı ifade eden olumsuz sorun yöneliminin ve rasyonel sorun çözme tarzının travma sonrası stres belirtilerini arttırdığını göstermektedir. Daha çok olumlu psikolojik sonuçlarla ilişkili bulunan rasyonel sorun çözme tarzının travma sonrası stres belirtilerini arttırması alanyazınla tutarsız görünmektedir. Diğer yandan sorunları çözülebilir olarak görmeyi ifade eden olumlu sorun yöneliminin, aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin daha fazla olmasının ve rasyonel sorun çözme tarzının travma sonrası gelişim olasılığını arttırdığı anlaşılmaktadır. Araştırmanın sınırlılıkları arasında; hastalık belirtileri aktifken alınan ölçümlerde psikolojik sıkıntıların daha fazla tetiklenme olasılığının bulunması, birden fazla kronik hastalığa sahip kişilerde stres kaynağının ne kadar ayrı algılandığına dair belirsizlikler yer almaktadır. Bununla birlikte mevcut çalışmanın hastalığın psikolojik sonuçlarını anlamaya ve hastalığa uyum sürecini kolaylaştıracak psikolojik etkenleri belirlemeye katkı sağlaması beklenmektedir. Bu anlamda araştırmanın kronik hastalıklarda psikososyal etkenlerin iyileşme sürecindeki rolünü vurgulayarak bireysel/grup müdahalelerinin önemine dikkat çekebileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnflamatuar Bağırsak Hastalığı, Travma Sonrası Stres, Travma Sonrası Gelişim

**TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Desteği Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10044 - Sağlık Psikolojisi

Kişilik Özellikleri ile Sağlık Arasındaki İlişki: Sağlıklı Nevrotiklik Mümkün mü?*

Barış Sevi[1]

[1]**MEF Üniversitesi, İstanbul**

Giriş ve Amaç: Kişilik, sağlıkla ilişkili önemli bir öngörücü olarak kabul edilmekte olup, nevrotiklik ve sorumluluk bu ilişkide öne çıkan iki kişilik özelliğidir. Nevrotiklik, genellikle kötü sağlık sonuçlarıyla ilişkilendirilmiştir; ancak son yıllarda bu ilişkinin bağlamsal olarak değişebileceği ve sorumluluk düzeyiyle etkileşime girerek daha olumlu sonuçlar doğurabileceği öne sürülmüştür. Bu etkileşim "sağlıklı nevrotiklik" olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu kavrama dair bulgular karışıktır ve özellikle Batı dışı (WEIRD olmayan) toplumlarda yeterince araştırılmamıştır. Bu çalışma, sağlıklı nevrotiklik hipotezini Türkiye'de yaşayan orta ve ileri yaşlı bireylerde test etmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Bu çalışma, İstanbul'da yaşayan 49 yaş ve üzeri 617 katılımcıdan elde edilen verilerle yürütülmüştür. Katılımcılara yüz yüze anket uygulanmış, nevrotiklik ve sorumluluk düzeyleri BFI-2 kısa formunun Türkçe uyarlamasıyla (Cemalcılar ve ark., 2021) ölçülmüştür. Sağlık davranışları (tütün ve alkol kullanımı, fiziksel aktivite), genel sağlık algısı ve kronik hastalık durumu ana sonuç değişkenleri olarak belirlenmiştir. Veriler hiyerarşik regresyon ile analiz edilmiştir. Demografik değişkenler kontrol edilmiştir.

Bulgular: Sağlık davranışlarına ilişkin analizlerde nevrotiklik ve sorumluluk etkileşimi anlamlı bulunmamıştır. Yani, nevrotiklik sigara kullanımı, alkol kullanımı, alkol kullanım sıklığı ve fiziksel aktivite ile ilişkisi sorumluluk düzeyine bağlı olarak değişmemiştir. Ancak, genel sağlık algısı ve kronik hastalık durumu ile ilgili analizlerde nevrotiklik ve sorumluluk etkileşimi anlamlı bulunmuştur. Yüksek nevrotiklik düzeyleri, daha kötü genel sağlık ve daha yüksek kronik hastalık olasılığı ile ilişkiliyken, bu ilişkilerin şiddeti yüksek sorumluluk düzeylerinde azalmıştır. Etkileşim analizleri, bu etkileşimin özellikle yüksek sorumluluk düzeylerinde nevrotiklik olumsuz etkilerini hafiflettiğini göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, sağlıklı nevrotiklik hipotezine kısmi destek sağlamaktadır. Sağlık davranışlarında etkileşim gözlemlenmemiş olsa da fiziksel sağlık nevrotiklik ve sorumluluk etkileşimi anlamlı bulunmuştur. Bu bulgular, sorumluluğun nevrotiklik olumsuz sağlık etkilerini azaltabileceğini göstermektedir. Ancak bu etkinin nevrotiklik olumsuz etkisini tamamen tersine çevirmekten ziyade hafiflettiği göz önüne alındığında, bu etkileşimi "sağlıklı nevrotiklik" yerine "daha sağlıklı nevrotiklik" olarak adlandırmak daha uygun olabilir. Türkiye'de yürütülen bu çalışma, sağlıklı nevrotiklik kavramının kültürler arası genellenebilirliğine dair literatüre katkı sunmaktadır. Gelecekteki çalışmaların farklı kültürel bağlamlarda ve farklı yaş gruplarında yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Kişilik, Nevrotiklik, Sorumluluk

*Bu araştırma, MEF Üniversitesi'nden fon desteği alınmıştır.

10524 - Klinik Psikoloji

Ağrıdan Düşünceye: Somatizasyona Bilişsel Davranışçı Bir Bakış****

Pınar Olsen[1], Yasemin Meral[1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın temel amacı, somatizasyonun bilişsel-davranışçı terapi kuramı çerçevesinde ele alınarak; temel inançlar, otomatik düşünceler, aleksitimi, interoseptif farkındalık ve mindfulness düzeylerinin somatizasyon belirtileri üzerindeki yordayıcı etkilerini incelemektir. Çalışma, somatizasyonun yalnızca bedensel değil, aynı zamanda bilişsel ve duygusal süreçlerle de ilişkili olduğunu varsaymaktadır.

Bu kapsamda test edilen hipotezler şunlardır:

- Otomatik düşünce düzeyi arttıkça somatizasyon belirtileri de artacaktır.
- Olumsuz temel inançlar somatizasyon düzeyini anlamlı şekilde yordayacaktır.
- Aleksitimi düzeyi yüksek bireylerde somatizasyon belirtileri daha yoğun olacaktır.
- İnteroseptif farkındalık düzeyi düşük bireylerde somatizasyon düzeyi daha yüksek olacaktır.
- Mindfulness (anda farkındalık) düzeyi arttıkça somatizasyon düzeyi azalacaktır.

Ayrıca, cinsiyet, kronik hastalık öyküsü, düzenli ilaç kullanımı ve psikiyatrik tanı geçmişi gibi değişkenler açısından somatizasyon puanlarında anlamlı fark olup olmadığı da incelenmiştir.

Yöntem: Araştırmaya 436 yetişkin katılmıştır (271 kadın, 165 erkek). Katılımcılardan çevrim içi anket aracılığıyla demografik bilgiler toplanmış ve şu ölçekler uygulanmıştır: Somatizasyon Ölçeği, Temel İnançlar Ölçeği, Otomatik Düşünceler Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Çok Boyutlu Bedensel Farkındalık Değerlendirmesi Ölçeği (MAIA-2) ve Bilinçli Farkındalık Ölçeği (MAAS). Veriler SPSS ile analiz edilmiş, gruplar arası farklar t-testi ve ANOVA ile incelenmiş, değişkenler arası ilişkiler korelasyon analizi ile değerlendirilmiş ve somatizasyonun yordanmasında hiyerarşik regresyon kullanılmıştır.

Bulgular: Hiyerarşik regresyon analizine göre otomatik düşünceler somatizasyonu en güçlü şekilde yordayan değişken olmuştur. Bunu sırasıyla düşük mindfulness ve düşük interoseptif farkındalık izlemiştir. Temel inançlar ve aleksitimi de anlamlı katkılar sunmuştur. Ayrıca kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek somatizasyon ve otomatik düşünce puanları alırken, erkeklerin mindfulness düzeyi daha yüksektir. Psikiyatrik tanı öyküsü, kronik hastalık ya da düzenli ilaç kullanımı olan bireylerde somatizasyon daha yüksek düzeyde gözlemlenmiştir. Bulgular, somatizasyonun sadece fizyolojik değil; düşünce kalıpları, duygusal işlemleme zorlukları ve farkındalık düzeyleriyle de ilişkili olduğunu göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, BDT kuramının somatizasyonun açıklanmasında etkili bir teorik çerçeve sunduğunu göstermektedir. Özellikle otomatik düşünceler, temel inançlar, aleksitimi, interoseptif farkındalık ve mindfulness düzeylerinin birlikte değerlendirilmesi, somatizasyonun çok boyutlu yapısını anlamada önemlidir. Otomatik düşünceler, olumsuz bedensel yorumların yerleşmesini ve sürmesini kolaylaştırırken; düşük mindfulness ve zayıf bedensel farkındalık, bireyin bedensel duyumlarını gerçekçi şekilde yorumlamasını engellemektedir. Aleksitimi ise, duygusal yaşantının bedensel kanallar üzerinden dışavurumuna neden olarak somatik yakınmaları artırabilmektedir.

Bu bağlamda, klinik uygulamalarda özellikle şu alanlara odaklanmak etkili olabilir:

Bilişsel yeniden yapılandırma: Bireyin bedensel duyumlarına yönelik otomatik düşüncelerinin fark edilmesi ve daha işlevsel düşüncelerle yer değiştirilmesi sağlanabilir. "Her yerim ağrıyor" gibi genelleyici ifadelerin altında yatan bilişsel çarpıtmalarla çalışmak bu süreçte önemlidir.

Duygusal farkındalık eğitimi: Aleksitimi düzeyi yüksek bireylerde, duyguları ayırt etme, adlandırma ve ifade etme becerilerini artırmaya yönelik psikoeğitim çalışmaları faydalı olabilir. Böylece duyguların beden yerine doğrudan fark edilip işlenmesi mümkün hâle gelir.

Mindfulness temelli müdahaleler: Anda kalma becerisini artırmak, beden duyumlarını yargılamadan fark edebilmek ve düşünce-duyum ayrımını geliştirmek, hem semptom kontrolünü kolaylaştırabilir hem de yaşam kalitesini artırabilir.

Interoseptif maruziyet çalışmaları: Bireyin bedensel duyumlarını tanıma, tolere etme ve yanlış anlamlandırmalardan uzaklaşma becerisini geliştirmek, somatik belirtiler üzerindeki kaygıyı azaltabilir.

Tüm bu bulgular doğrultusunda, açıklanamayan bedensel belirtilerle başvuran bireylerde yalnızca semptomların değil, aynı zamanda bu belirtileri besleyen bilişsel ve duygusal süreçlerin de

değerlendirilmesi ve müdahale edilmesi gerektiği önerilmektedir. Bu çalışma, somatizasyonun hem bireysel düzeyde hem de sağlık sisteminde yaratabileceği yüklerin azaltılmasına katkı sağlayabilecek çok boyutlu müdahale olanaklarına ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Somatizasyon, CBT, aleksitimi, interoseptif farkındalık, mindfulness

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***Bu araştırma BİDEB 2210 kapsamında yürütülmüştür*

Sözlü Bildiri Oturumu 17

10013 - Klinik Psikoloji

Mültecilerde Sosyal Destek ve Psikolojik Dayanıklılık: Öz-Yeterliğin Aracı Rolü*

Şükufe Pak[1], Taylan Yurtbakan[1], Ceren Acartürk[2]
[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul
[2]Koç Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Zorla yerinden edilme, savaş, ayrılık ve belirsizlik gibi birçok zorlu yaşam deneyimi, mültecilerin ruhsal sağlıklarını tehdit eden önemli faktörler arasında yer almaktadır. Mülteciler, zorla yerinden edilmeden önce, zorunlu göç sırasında ve sonrasında potansiyel travmatik olaylara maruz kalmaktadırlar. Özellikle Suriye'de yaşanan iç savaşın ardından Türkiye'ye sığınan milyonlarca Suriyeli mülteci, yerinden edilme süreci boyunca ve sonrasında çeşitli travmatik yaşantılara maruz kalmıştır. Bu tür travmatik olaylar, bireylerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunların görülme riskini artırmaktadır. Ancak her birey travmalara aynı şekilde tepki vermemekte, bazı bireyler ciddi zorluklara rağmen işlevselliklerini koruyabilmekte ya da yeniden kazanabilmektedir. Bu noktada "psikolojik dayanıklılık" (resilience) kavramı önem kazanmaktadır.

Psikolojik dayanıklılık, bireylerin olumsuz yaşam olayları karşısında toparlanma ve uyum sağlama kapasitesi olarak tanımlanır. Halk sağlığı perspektifinden bakıldığında, mülteci nüfusu arasında dayanıklılığı artıran faktörleri araştırmak önemlidir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, sosyal destek ve öz-yeterlik gibi bireysel ve çevresel faktörlerin dayanıklılığı artırmada önemli roller oynadığını göstermektedir. Sosyal destek, bireyin çevresinden aldığı duygusal, bilişsel ve maddi yardımları kapsarken; öz-yeterlik, bireyin belirli bir durumu ya da görevi başarma konusundaki kendi yetkinliğine olan inancını ifade eder. Bu çalışmanın amacı, İstanbul'da yaşayan Suriyeli mülteciler arasında algılanan sosyal destek ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide öz-yeterliğin aracı bir rol oynayıp oynamadığını incelemektir.

Yöntem: Bu araştırma, İstanbul'da yaşayan, 18 yaş ve üzeri 339 Suriyeli mültecinin katılımıyla gerçekleştirilen kesitsel bir anket çalışmasına dayanmaktadır. Katılımcıların dayanıklılık düzeylerini ölçmek için Connor-Davidson Dayanıklılık Ölçeği (CD-RISC), sosyal destek algılarını değerlendirmek için Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (MSPSS), öz-yeterlik düzeylerini belirlemek için ise Genel Öz-Yeterlik Ölçeği (GSE) kullanılmıştır. Elde edilen veriler aracılık analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Yapılan basit aracılık modeli analizi, öz-yeterliğin, algılanan sosyal destek ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide anlamlı bir aracılık rolü üstlendiğini göstermiştir. Ayrıca demografik değişkenler incelendiğinde, erkek katılımcılar ve daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler, genel olarak daha yüksek dayanıklılık düzeyleri bildirmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, Suriyeli mülteci topluluğunda öz-yeterliğin dayanıklılığı artırıcı bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır. Öz-yeterliği güçlendirmeye yönelik müdahaleler, sosyal destek mekanizmalarıyla birlikte ele alındığında, mültecilerin psikolojik sağlığını koruma ve iyileştirme süreçlerinde etkili olabilir. Bu doğrultuda, kültürel olarak duyarlı, yerel bağlama uygun psikososyal destek programlarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli mülteciler, sosyal destek, psikolojik dayanıklılık, öz-yeterlilik

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10071 - Klinik Psikoloji

Sosyal Onay İhtiyacı ile Sosyal Görünüş Kaygısı Arasında Öz-Şefkat Alt Boyutları ve Psikolojik Esnekliğin Aracılık Rollerinin İncelenmesi

Dilruba Sönmez[1], Çiğdem Arslan[1], Mualla Cansu Pek[1], Gizem İlhan[1]
[1]Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Sosyal görünüş kaygısı, bireyin fiziksel görünümüne ilişkin başkalarının değerlendirmelerine karşı geliştirdiği hassasiyetle ilişkilidir. Bu kaygının ortaya çıkmasında bireyin sosyal çevreden onay alma ihtiyacının önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Sosyal onay ihtiyacı, bireyin başkaları tarafından kabul görme ve beğenilme isteğini ifade eder. Ancak bireylerin bu ihtiyaca verdikleri psikolojik tepkiler, sadece onay düzeyine değil, içsel düzenleyici kaynaklarına da bağlıdır. Bu bağlamda, öz-şefkat ve psikolojik esneklik, bireyin dışsal yargılar karşısındaki kırılganlığını belirleyen önemli iki içsel değişken olarak öne çıkmaktadır. Öz-şefkat, bireyin zorluklar karşısında kendine karşı anlayışlı ve destekleyici bir tutum geliştirmesini sağlayan çok boyutlu bir yapıdır. Psikolojik esneklik ise kişinin olumsuz içsel deneyimlerle birlikte hareket edebilme ve değerlerine uygun davranabilme kapasitesidir. Bu çalışmada, sosyal onay ihtiyacının sosyal görünüş kaygısını ne ölçüde yordadığı ve bu ilişkide öz-şefkatin alt boyutları (öz sevecenlik, öz-yargılama, izolasyon, paylaşımların bilincinde olma, bilinçlilik, aşırı özdeşleşme) ile psikolojik esnekliğin aracı rolü incelenmektedir. Amaç, sosyal görünüş kaygısını etkileyen bilişsel-duygusal süreçleri daha iyi anlayarak önleyici müdahalelere katkı sunmaktır.
Yöntem: Araştırmaya 18–65 yaş aralığında 730 yetişkin birey katılmıştır (Kadın = 514; Erkek = 216). Katılımcıların yaş ortalaması 26.02'dir (SS = 9.51). Veriler Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği, Öz-Duyarlılık (Şefkat) Ölçeği ve Kabul ve Eylem Formu II ile toplanmıştır. SPSS 25.0 programı ve PROCESS Macro 4.2 eklentisi kullanılarak Pearson korelasyon analizi ve çoklu aracılık analizi Model 4 çerçevesinde yapılmıştır.
Bulgular: Sosyal onay ihtiyacı ile sosyal görünüş kaygısı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik esneklik düzeyi ile sosyal görünüş kaygısı arasında da benzer şekilde pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öz-şefkatin alt boyutları incelendiğinde, öz-yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme sosyal görünüş kaygısı ile pozitif; öz sevecenlik, bilinçlilik ve paylaşımların bilincinde olma ile negatif yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir ($p < .001$). Çoklu aracılık analizinde, sosyal onay ihtiyacının sosyal görünüş kaygısı üzerindeki toplam etkisi anlamlı bulunmuştur ($p < .001$). Aracı değişkenler eklendiğinde, doğrudan etki azalmış ancak anlamlılığını korumuştur ($p < .001$). Öz-şefkatin alt boyutlarından öz sevecenlik, öz-yargılama ve izolasyon; ayrıca psikolojik esneklik, bu ilişkide anlamlı kısmi aracı değişkenler olarak belirlenmiştir ($p < .001$).
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, bireylerin sosyal görünüş kaygısıyla sosyal onay ihtiyacı arasındaki ilişkide yalnızca dışsal değil, içsel süreçlerin de belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Öz-şefkatin özellikle öz sevecenlik, öz-yargılama ve izolasyon boyutları ile psikolojik esneklik, bireyin bu ilişkiyi nasıl deneyimlediğini ve düzenlediğini anlamada anahtar değişkenler olarak öne çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, sosyal görünüşüne dair hassasiyet yaşayan bireylerin, dışsal onay arayışına verdikleri anlam, kendi içsel tutumlarıyla şekillenmektedir. Bu çalışma, öz-şefkati alt boyutlarıyla birlikte ele alarak literatürde önemli bir boşluğu doldurmakta ve bu boyutların etkisini ayrıştırarak özgün bir katkı sunmaktadır. Ayrıca psikolojik esnekliğin ayrı bir aracı değişken olarak dahil edilmesi, duygusal deneyimlerle başa çıkma becerilerinin sosyal değerlilik temelli ihtiyaçlar üzerindeki etkisini daha bütünlüklü şekilde ortaya koymuştur. Bulgular, bireyin kendiyle olan ilişkisinin sosyal düzeydeki hassasiyetlerini dönüştürme gücüne işaret etmekte; bu da hem bireysel farkındalığı artırmak hem de ruh sağlığı uygulamalarında öz-şefkat ve esneklik gibi kaynakları merkeze almak açısından önemli bir yol göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal onay ihtiyacı, sosyal görünüş kaygısı, öz şefkat, psikolojik esneklik

10072 - Klinik Psikoloji

Geçmişle Tatlı-Acı Bir Bağ: Nostalji Eğiliminin Ruminasyon ve Endişe ile Mental İyi Oluş Arasındaki İlişkide Düzenleyici Rolü

Dilruba Sönmez[1], Emine Oğultarkan[1], Serra Dönmez[1], Hümeyra Sarı[1], Feyzanur Atım[1]
[1]Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Ruminasyon ve endişe, bireyin dikkatini geçmiş yaşantılara ya da gelecekteki olumsuz olasılıklara yönelttiği, tekrarlayıcı düşünsel kalıplar olarak tanımlanabilir. Bu eğilimlerin, mental iyi oluş üzerinde olumsuz etkiler yaratabildiği bilinmektedir. Buna karşılık, nostalji eğilimi; bireyin geçmişe dair anılarına duygusal bir yakınlık ve anlam yüklemesiyle şekillenen çok boyutlu bir eğilimdir. Literatürde nostaljinin psikolojik kaynakları destekleyen ve iyi oluşa katkı sağlayan bir yapı olabileceği vurgulanmaktadır. Ancak nostaljinin, bireyin duygularını işleme ve geçmişle ilişki kurma biçimine bağlı olarak bu etkiyi olumlu ya da olumsuz yönde gösterebileceği öne sürülmektedir. Bu bağlamda, nostaljinin psikolojik etkilerinin bireysel farklılıklar ve bağlamsal etkenlerle şekillendiği düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, nostalji eğiliminin dört alt boyutunun (kişisel, kişilerarası, kültürel ve canlandırılmış nostalji), ruminasyon ve endişe ile mental iyi oluş arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynayıp oynamadığını incelemektir.
Yöntem: Araştırmaya 18–54 yaş aralığında, yaş ortalaması 24.27 (SS = 7.18) olan 341 yetişkin birey katılmıştır. Katılımcıların 274'ü kadın (%79,2), 62'si erkek (%17,9) olup 3 katılımcı cinsiyet belirtmemiştir (%1,4). Veri toplama araçları olarak Ruminasyon Ölçeği – Kısa Form, Penn State Endişe Ölçeği, Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği ve Nostalji Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Öncelikle değişkenler arası ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Daha sonra, ruminasyon ve endişe değişkenlerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinde nostaljinin dört alt boyutunun düzenleyici değişken olarak işlev görüp görmediğini incelemek amacıyla SPSS PROCESS Macro 4.2. eklentisi ile (Model 1, 5000 bootstrap örneklemesi) düzenleyici etki analizleri gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Pearson korelasyon analizleri, nostalji eğiliminin mental iyi oluş ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğunu göstermiştir ($p < .001$). Ayrıca nostalji, ruminasyon ve endişe ile de anlamlı düzeyde pozitif ilişki göstermektedir ($p < .001$). Düzenleyici etki analizlerinde, kişisel ve kişilerarası nostalji hem ruminasyon hem de endişe ile etkileşime girerek, bu değişkenlerin mental iyi oluş üzerindeki olumsuz etkisini azaltmıştır ($p < .001$). Kültürel nostalji modelinde ise ruminasyon doğrudan etkileri anlamlılığını yitirirken, nostalji alt boyutları ve etkileşim terimleri anlamlı kalmıştır ($p < .01$) fakat endişe için anlamlı sonuç bulunamamıştır. Canlandırılmış nostalji yalnızca endişe modelinde anlamlı düzenleyici rol göstermiştir ($p < .05$); ruminasyon modeli için anlamlı bulunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın bulguları, nostalji eğiliminin mental iyi oluş üzerindeki etkisinin, bireyin geçmişle kurduğu duygusal bağ ve bilişsel eğilimleriyle birlikte şekillendiğini göstermektedir. Nostalji genellikle iyi oluşla ilişkili olsa da ruminasyon ve endişe gibi içsel odaklı düşünce biçimleriyle etkileşimi bu ilişkiyi karmaşıklaştırmaktadır. Bulgular, nostalji düzeyi yüksek bireylerde ruminasyon ve endişenin iyi oluş üzerindeki etkisinin azaldığını, nostaljinin olumsuz bilişsel süreçler karşısında tamponlayıcı bir rol oynayabileceğini ortaya koymuştur. Bu sonuç, nostaljinin yalnızca geçmişe yönelik bir duygusal deneyim olmanın ötesinde, bireyin duygu düzenleme süreçlerine entegre olabilen koruyucu bir psikolojik kaynak olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, nostaljinin bireyler arasında farklı psikolojik işlevler gösterebileceğine ve endişe ve ruminatif düşünce süreçlerini dengeleyebileceğine işaret etmektedir. Türkiye'de bu konudaki ampirik çalışmaların sınırlılığı göz önüne alındığında, araştırma hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde önemli katkılar sunmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Nostalji, ruminasyon, endişe, mental iyi oluş

10110 - Klinik Psikoloji

Mizah Tarzlarının Psikolojik İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Üzerindeki Rolü: Beyaz Yakalı Çalışanlar Örneği*

Ecem Uysal[1], Fatma Turan[1]
[1]Üsküdar Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Günümüzün rekabetçi ve yüksek tempolu iş yaşamında, beyaz yakalı çalışanların karşı karşıya kaldıkları stres faktörleri, onların psikolojik iyi oluş ve psikolojik sağlamlık düzeylerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Psikolojik iyi oluş, bireyin yaşamdan aldığı tatmin, kişisel gelişimi, olumlu ilişkileri ve yaşamında anlam bulma süreçlerini kapsarken; psikolojik sağlamlık, bireyin stresli yaşam olayları karşısında toparlanabilme ve uyum sağlayabilme kapasitesini ifade etmektedir (Ryff, 1989; Luthans et al., 2007). Bu doğrultuda, bireylerin psikolojik dayanıklılık ve iyi oluşlarını destekleyebilecek bireysel kaynakların belirlenmesi, iş yaşamı açısından önem arz etmektedir. Bu kaynaklardan biri olan mizah, yalnızca bir eğlence aracı değil, bireylerin stresle başa çıkmasına yardımcı olan işlevsel bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Martin, 2007). Bu araştırmanın amacı, beyaz yakalı çalışanların psikolojik iyi oluş ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin kullandıkları mizah tarzları ile olan ilişkisini incelemektir.

Yöntem: Araştırma, korelasyon temelli ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini, Türkiye'de farklı sektörlerde (sigorta, lojistik, eğitim, ticaret) görev alan, 21-65 yaş aralığında 304 beyaz yakalı çalışan oluşturmaktadır. Veriler, çevrim içi anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada Mizah Tarzları Ölçeği (Martin et al., 2003), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (Ryff, 1989) ve Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (Smith et al., 2008) kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Spearman's rho korelasyon katsayısı kullanılmış, analizler SPSS 25.00 programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre, uyumlu mizah tarzları olan katılımcı ve kendini geliştirici mizah, psikolojik iyi oluş ve psikolojik sağlamlık ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir. Özellikle kendini geliştirici mizah tarzının, psikolojik sağlamlıkla orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki sergilediği; katılımcı mizahın ise daha zayıf ama pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya koyduğu belirlenmiştir. Uyumsuz mizah tarzları olan saldırgan ve kendini yıkıcı mizahın ise psikolojik iyi oluş düzeyleriyle negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği; ancak psikolojik sağlamlık ile anlamlı bir ilişki göstermediği saptanmıştır. Ayrıca psikolojik sağlamlık ve psikolojik iyi oluş arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, literatürde mizahın psikolojik işlevlerine dair ortaya konan bulguları desteklemekte ve uyumlu mizah tarzlarının beyaz yakalı çalışanların psikolojik iyi oluş ve sağlamlık düzeylerini destekleyici bir rol oynadığını göstermektedir (Martin et al., 2003; Romero & Cruthirds, 2006). Özellikle kendini geliştirici mizah, bireylerin stresli durumları daha yapıcı şekilde değerlendirmelerine yardımcı olurken; katılımcı mizahın sosyal destek mekanizmalarını güçlendirdiği ve olumlu ilişkiler geliştirilmesini desteklediği görülmektedir. Buna karşılık, uyumsuz mizah tarzlarının bireylerin psikolojik iyi oluşuna zarar verebileceği, ancak psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu düşünülmektedir. Çalışma, iş yerlerinde uyumlu mizah tarzlarının teşvik edilmesinin, çalışanların psikolojik dayanıklılık ve iyi oluş düzeylerini artırmada etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Gelecek araştırmalarda, mizah tarzlarının psikolojik iyi oluş ve sağlamlık üzerindeki nedensel etkilerini test edebilmek amacıyla boylamsal ve deneysel çalışmalar önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Mizah Tarzları, Psikolojik İyi Oluş, İyi Oluş, Psikolojik Sağlamlık

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10499 - Klinik Psikoloji

Sosyal Kaygı ve Öz Eleştiri Arasındaki İlişkide Mizah Stillerinin Aracı Rolü

Bulut Öztürk[1], Ezgi Tuna Kaykusuz[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi

Giriş ve Amaç: Sosyal kaygı, bireylerin günlük yaşamında ciddi bir rahatsızlık kaynağı olmasının yanı sıra öz eleştiri gibi olumsuz sonuçları da beraberinde getirmektedir. Bunun yanında, sosyal kaygı düzeyi bireylerin kullandığı mizah stilleri üzerinde de etkili olabilir. Çok boyutlu bir kavram olan mizahın katılımcı, kendini geliştirici, saldırgan ve kendini yıkıcı olmak üzere faklı stilleri bulunmaktadır. Mizah stilleri, sosyal kaygıdan etkilenebileceği gibi bireylerin kendilerine yönelik eleştirel tutumları üzerinde belirleyici olabilir. Bu araştırmanın ilk amacı, sosyal kaygının mizah stilleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışmanın bir diğer amacı ise, sosyal kaygı ve öz eleştiri arasındaki ilişkide mizah stillerinin aracı rolünü test etmektir.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini (Ortyaş = 30.95, SS = 12.85; %77,9 kadın) 18-65 yaş arasındaki 362 yetişkin oluşturmaktadır. Katılımcılardan Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği, Mizah Tarzları Ölçeği ve Öz Eleştiri Ölçeği Türkçe formlarını çevrim içi olarak doldurmaları istenmiştir. Çalışma değişkenlerine öncelikle betimsel ve korelasyonel analizler uygulanmıştır. Ardından sosyal kaygı seviyesi düşük ve yüksek katılımcıları mizah stilleri açısından karşılaştırmak amacıyla çok değişkenli varyans analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, sosyal kaygı ile öz eleştirinin karşılaştırmaya dayalı ve içsel alt boyutları arasındaki ilişkide mizah stillerinin aracı rolü, iki ayrı paralel aracılık analiziyle test edilmiştir. Analizlerde SPSS ve SPSS PROCESS makro kullanılmıştır.
Bulgular: Bulgular, katılımcı, kendini geliştirici ve kendini yıkıcı mizah stillerinin sosyal kaygı seviyesine bağlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Sosyal kaygı seviyesi yüksek bireylerde düşük kaygı seviyesine sahip bireylere kıyasla daha düşük düzeyde katılımcı ve kendini geliştirici mizah, daha yüksek düzeyde kendini yıkıcı mizah kullanımı gözlemlenmiştir. Aracılık analizlerinde ise beklendiği üzere mizah stilleri sosyal kaygı ve öz eleştirinin boyutları arasında aracılık rolü üstlenmiştir. İlk modelde sosyal kaygı ve karşılaştırmaya dayalı öz eleştiri arasında katılımcı, kendini geliştirici ve kendini yıkıcı mizah tarzlarının kısmi aracılık rolü üstlendiği bulunmuştur. Sosyal kaygı ve içsel öz eleştiri arasındaki ilişkiyi test eden ikinci modelde ise yalnızca kendini yıkıcı mizah stili kısmi aracı olarak bulunmuştur. Sosyal kaygı ve öz eleştiri boyutları arasındaki anlamlı ve pozitif yöndeki ilişki, aracı değişkenler modele eklendiğinde de devam etmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, sosyal kaygı düzeyi arttıkça bireylerin kullandıkları mizah stillerinin farklılaşabileceğini ortaya koymuştur. Sosyal kaygısı yüksek bireylerin daha az katılımcı ve kendini geliştirici mizah ve daha fazla kendini yıkıcı mizah rapor etmesi, sosyal kaygının kişilerarası etkileşimlerde daha işlevsel olmayan mizah stillerinin kullanımıyla ilişkili olabileceğini göstermektedir. Aracılık analizleri ise mizah stillerinin, sosyal kaygı ile öz eleştirinin hem karşılaştırmaya dayalı hem de içsel alt boyutları arasındaki ilişkide kısmi bir aracı rol oynadığını göstermiştir. Özellikle kendini yıkıcı mizahın iki modelde de aracı rol üstlenmesi, bu stilin klinik müdahaleler için önemli bir hedef olabileceğine işaret etmektedir. Çalışmanın güçlü yanları ve kısıtlılıkları ile gelecek araştırmalar ve klinik uygulamalar için öneriler tartışılacaktır.

10007 - Klinik Psikoloji

Duygularla İlgili İşlevsel Olmayan İnançların Psikolojik İyilik Hali Üzerindeki Kısa Dönem Boylamsal Etkileri

Ezgi Tuna[1]

[1]**İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir**

Giriş ve Amaç: Bireylerin duygularla ilgili inançları duygu düzenlenme süreci ve psikolojik iyilik hali açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, duygularla ilgili inançların (duyguların kontrol edilebilirliği ve işe yararlığı hakkındaki inançlar) olumlu ve olumsuz duygulanım, uyku problemleri ve psikolojik sıkıntı düzeyi üzerindeki etkilerini boylamsal olarak incelemektir. Ölçüm-1'deki duygularla ilgili işlevsel olmayan inançların, Ölçüm-2'deki olumlu ve olumsuz duygulanımı, uyku problemlerini ve psikolojik sıkıntı düzeyini yordaması beklenmektedir.

Yöntem: Araştırma, yaş ortalaması 19.89 (SD = 1.18) olan 142 Amerikalı üniversite öğrencisi (110 kadın, 29 erkek, 3 diğer) ile gerçekleştirilmiştir. Gerekli etik kurul izinleri alındıktan sonra katılımcılara Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği, Duygu İnançları Ölçeği, Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği ve Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi'nden oluşan çevrimiçi anketler uygulanmış, yaklaşık 8 gün sonra ölçümler tekrar alınmıştır. Verilerin analizinde dört adet hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan her analizde, ilk aşamada Ölçüm-1'deki bağımlı değişken düzeyleri kontrol edilmiştir. İkinci aşamada ise, Ölçüm-1'deki duygularla ilgili inançlar modele eklenerek bu inançların Ölçüm-2'deki olumlu ve olumsuz duygulanım, uyku problemleri ve psikolojik sıkıntı düzeyine olan etkileri test edilmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçları, olumsuz duyguların kontrol edilemez olduğuna ve olumlu duyguların işe yarar olmadığına dair inançlarının, Ölçüm-2'deki daha düşük olumlu duygulanım düzeyini yordadığını göstermektedir. Ayrıca, olumsuz duyguların kontrol edilemeyeceği inancı daha fazla uyku problemini, olumlu duyguların işe yarar olmadığı inancı ise daha düşük düzeyde uyku problemini yordamıştır. Fakat duygularla ilgili inançlar, Ölçüm-2'deki olumsuz duygulanım ve psikolojik sıkıntı düzeyleri üzerinde anlamlı etkiye sahip değildir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulguları, olumsuz duyguların kontrol edilemez ve olumlu duyguların işe yarar olmadığına dair inançların bireylerin olumlu duygulanımı ve uyku problemleri üzerinde kısa süreli boylamsal etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak olumsuz duygulanım ve psikolojik sıkıntı düzeylerindeki değişimde daha farklı etmenler rol oynuyor olabilir. Çalışmanın klinik uygulamalara olası katkıları ve gelecekteki çalışmalar için öneriler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: duygularla ilgili inançlar, duygu inançları, olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım, uyku

***TÜBİTAK 2219 - Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10332 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Otonom Duyusal Meridyen Tepkisinin (ASMR) Durumluk ve Sürekli Kaygı Üzerindeki Düzenleyici Etkisinin Cinsiyet ve ASMR Deneyimlemesine Göre İncelenmesi*

Yiğit Orhan[1], Elif Hasret Gözükara[1], Ahmet Hüseyin Başkak[1], Derya Durusu Emek Savaş[1]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Günümüzde internet kültüründe önemli bir yer edinen otonom duyusal meridyen tepkisi (autonomous sensory meridian response, ASMR), genellikle fısıltı ya da dokunma gibi işitsel ve görsel uyaranlarla tetiklenen, hoş bir karıncalanma hissiyle tanımlanan deneyimsel bir duyumdur. ASMR videoları, stresle başa çıkmak ve rahatlamak amacıyla izlenmektedir. Literatürde, bu içeriklerin kaygıyı azalttığı ve olumlu duygusal etkiler yarattığı gösterilmiştir. Bu çalışmanın amacı, ASMR videolarının durumluk ve sürekli kaygıya etkisini, cinsiyet değişkenini ve ASMR deneyimleme durumunu göz önünde bulundurarak, nabız (pulse) oksimetre ve Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri ile incelemektir. Ayrıca, ASMR tetikleyici türlerinin psikolojik ve fizyolojik etkileri video katılım öz-bildirimleri ve oksimetre verileriyle değerlendirilmektedir.
Bu doğrultuda araştırmada test edilen hipotezler şunlardır:
H1: ASMR videolarının oksimetre ile ölçülen durumluk kaygı düzeyleri üzerinde kısa süreli rahatlatıcı bir etkisi vardır.
H2: ASMR videolarının sürekli kaygı düzeyleri üzerinde kısa süreli rahatlatıcı etkisi vardır.
H3: ASMR videolarının kaygı üzerindeki kısa süreli rahatlatıcı etkisi cinsiyete göre farklılık gösterir.
H4: ASMR deneyimleyen katılımcıların, ASMR deneyimlemeyen katılımcılara göre durumluk kaygı seviyelerinde daha belirgin bir azalma vardır.
H5: ASMR deneyimleyen katılımcıların, ASMR deneyimlemeyen katılımcılara göre sürekli kaygı seviyelerinde daha belirgin bir azalma vardır.
Yöntem: Araştırma, gönüllülük esasına dayalı iki aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada, çevrim içi anket yoluyla bilgilendirilmiş onam formu, demografik bilgiler ve Sürekli Kaygı Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcı gizliliği rumuzlarla sağlanmıştır. İkinci aşamada, laboratuvar ortamında katılımcıların parmaklarına oksimetre takılmış, ardından genel kültür soruları yöneltilmiş ve yanıtlara verilen "Cevabınızdan emin misiniz?" gibi geri bildirimlerle kaygı manipülasyonu uygulanmıştır. Manipülasyonun ardından katılımcılar, her biri farklı bir ASMR tetikleyicisini içeren beş ayrı videoyu izlemiş, her videonun sonunda Video Katılım Öz-bildirim Formu, tüm videoların ardından ise ASMR Deneyimi Formu ve Sürekli Kaygı Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler eşleştirilerek analiz edilmiştir.
Bulgular: Araştırma bulgularına göre, ASMR videoları hem sürekli kaygı düzeyinde ($Mö_n$ = 45,48, SD = 9,13; M_{son} = 43,35, SD = 9,24; t(164) = 5,559, p < .001) hem de oksimetre ile eşleştirilen durumluk kaygı ölçümlerinde (Mfark = 14,36, SD = 11,47; t(164) = 16,078, p < .001) istatistiksel olarak anlamlı bir rahatlama etkisi yaratmıştır. Sürekli kaygıya ilişkin etki büyüklüğü orta düzeyde (Cohen's d = 0,433), durumluk kaygıya ilişkin etki büyüklüğü ise büyük düzeyde (Cohen's d = 1,252) bulunmuştur. Ancak cinsiyet ve ASMR deneyimleme durumu bu etkiler üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır (cinsiyet: F(1, 161) = 0.021, p = .886; ASMR deneyimleme: F(1, 161) = 0.371, p = .543; etkileşim: F(1, 161) = 0.002, p = .961). ASMR tetikleyici türleri arasında hem psikolojik hem de fizyolojik rahatlama açısından istatistiksel olarak anlamlı farklar gözlenmiştir; psikolojik rahatlama açısından Kişisel İlgi ve keskin sesler tetikleyicileri, video katılım puanlarında diğer tetikleyicilere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek etki göstermiştir (p < .001, d = -1.483 ;-1.109), fizyolojik rahatlama açısından ise Kişisel İlgi ve Tekrarlayan Hareketler tetikleyicileri oksimetre değişimlerle anlamlı fark yaratmıştır (p < .05, d = 0.424;0.321).
Tartışma ve Sonuç: ASMR videoları kısa süreli psikolojik ve fizyolojik rahatlama sağlamaktadır. Bu etkiler cinsiyet veya ASMR deneyimine bağlı olmaksızın ortaya çıkmakta, ancak tetikleyici türleri arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Özellikle bazı tetikleyiciler daha güçlü etki üretmektedir. Bulgular, daha kapsamlı araştırmalara temel oluşturabilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Otonom Duyusal Meridyen Tepkisi (ASMR), Durumluk Kaygı, Sürekli Kaygı, Oksimetre, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, ASMR Tetikleyicileri

**TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 21

10355 - Gelişim Psikolojisi

Mülteci Ailelerde Ekonomik Stres ve Gıda Güvencesizliği ile Çocuk Davranış Problemleri Arasındaki İlişki***

Süeda Vardar[1], İbrahim Hakkı Acar[1]
[1]Özyeğin Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Çocukların psikososyal sağlığı, yalnızca bireysel özelliklerinin bir sonucu değil, aynı zamanda içinde bulundukları ekolojik çevrenin de bir yansımasıdır. Ekonomik stres ve gıda güvencesizliği gibi gündelik stres kaynakları, çocukların duygusal ve davranışsal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Conger vd., 2002). Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı ekonomik dalgalanmalar göz önüne alındığında, Suriyeli mülteci ailelerin bu kronik stres etkenlerinden nasıl etkilendiği önemli bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, Suriyeli mülteci ebeveynlerin deneyimlediği ekonomik stres ve gıda güvencesizliği gibi gündelik stresörlerin çocukların davranış problemleriyle olan ilişkisini ve bu ilişkide ebeveynlik davranışlarının olası aracılık rolünü incelemektedir. Ekonomik stres ve gıda güvencesizliğinin, ebeveyn sıcaklığını azaltarak ve cezalandırıcı disiplin stratejilerini artırarak çocuklarda davranış problemleriyle ilişkili olabileceği öngörülmektedir.
Yöntem: Bu çalışma, kesitsel bir araştırma tasarımıyla, kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak 238 Suriyeli ebeveynden çevrim içi anket yoluyla elde edilen verilerle yürütülmüştür. Ebeveynler, ekonomik stres düzeylerini ölçmek amacıyla Ekonomik Stres Ölçeği'ni (Gard vd., 2020), gıda güvencesizliği düzeylerini belirlemek için Gıda Güvencesizliği Ölçeği'ni (Naja vd., 2015), ebeveynlik davranışlarını değerlendirmek amacıyla Çocuk Yetiştirme Ölçeği'nin Sıcaklık ve Cezalandırma alt ölçeklerini (Paterson ve Sanson, 1999) ve çocukların davranış problemlerini ölçmek üzere Güçler ve Güçlükler Anketi'ni (Goodman, 1997) doldurmuşlardır. Elde edilen veriler, Mplus 8.7 (Muthen ve Muthen, 2017) programı kullanılarak yol analizi ile incelenmiştir.
Bulgular: Analiz sonuçları, ekonomik stresin çocukların davranış problemleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, bu ilişkide ebeveyn sıcaklığı ya da cezalandırıcı ebeveynlik davranışlarının aracılık rolüne dair bir bulgu elde edilmemiştir. Gıda güvencesizliği ise ne doğrudan ne de dolaylı olarak çocuk davranış problemleriyle ilişkili bulunmamıştır. Aksine, beklentilerin tersine, gıda güvencesizliği düzeyi arttıkça ebeveyn sıcaklığının arttığı ve cezalandırıcı davranışların azaldığı gözlemlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, ekonomik stresin çocuk davranış problemleri üzerindeki etkisinin ebeveynlik davranışlarının ötesine geçen başka mekanizmalar aracılığıyla anlaşılabileceğine işaret etmektedir. Özellikle ailenin çocuğa yaptığı maddi yatırım ve çocuğun içinde büyüdüğü fiziksel çevre gibi yapısal faktörler bu ilişkide olası aracı değişkenler olarak değerlendirilebilir (Bradley ve Corwyn, 2004). Ayrıca, çalışmada davranış problemlerinin alt boyutlar halinde incelenmemiş olması da bulguların sınırlılıklarından biridir. Nitekim, literatürde dışsallaştırma problemlerinin ebeveynlik davranışlarından daha fazla etkilendiği, ekonomik stresin ise içselleştirme problemleri üzerindeki etkisinin zamanla ortaya çıktığı belirtilmektedir (Rijlaarsdam vd., 2013).
Öte yandan, ebeveynlik biçimlerinin kültürel bağlam içinde değerlendirilmesi önemlidir. Cezalandırıcı ya da sert ebeveynlik davranışları bazı kültürlerde daha kabul edilebilir bulunabilmekte ve bu durum, bu tür davranışların çocuklar üzerindeki olası olumsuz etkilerini azaltabilmektedir. Örneğin, Orta Doğu kültürlerinde ebeveynlerin cezalandırıcı disiplin stratejilerinin çocuklar üzerindeki etkilerinin daha zayıf olduğu bildirilmiştir (Davidov ve Khoury-Kassabri, 2013). Bu bağlamda, çocukların cezalandırıcı ebeveynlik davranışlarını geleneksel bir disiplin biçimi olarak algılayıp içselleştirmeleri olasıdır.
Bu çalışmada, gıda güvencesizliğinin ebeveynlik davranışlarıyla beklenenin aksine ilişkili olduğu bulunmuştur; cezalandırma ile negatif, sıcaklıkla pozitif ilişkiler gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, savunmasız gruplarda ebeveynlerin telafi edici mekanizmalar ve dayanıklılık stratejileri geliştirdiğini düşündürmektedir. Ayrıca, gıda güvencesizliğinin çocuk davranışlarıyla ilişkisinde beslenme çeşitliliği gibi alternatif açıklamalara da odaklanılmalıdır. Bulgular, kesitsel tasarım ve tek kaynaktan veri gibi sınırlılıklar taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik stres, gıda güvencesizliği, çocuk davranış problemleri, ebeveyn davranışları

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***Bu çalışma TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Programı kapsamında desteklenen projeden üretilmiştir.*

10029 - Klinik Psikoloji

Özgül Fobi Tanısı Alan Çocuklarda EMDR'nin Etkinliği: 2 Aylık İzlem Çalışması

Sevim Berrin İnci İzmir[1], Nur İnci Namlı[2], Gülgün Uzunoğlu Azman[3]
[1]Işık Üniversitesi, İstanbul
[2]Doğuş Üniversitesi, İstanbul
[3]İstinye Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Özgül fobiler, çocukluk ve ergenlik döneminde yaygın olarak görülen, kişinin belirli bir nesne ya da duruma karşı yoğun ve mantık dışı bir korku geliştirmesiyle karakterize edilen duygu durum bozukluklarıdır. Özgül Fobinin tedavisinde Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) en sık kullanılan yöntemlerden birisi olsa da, Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (EMDR) Terapisi gibi yenilikçi yöntemlerin de etkili olabileceği düşünülmektedir. EMDR'nin başta travma sonrası stres olmak üzere çeşitli psikopatolojiler üzerinde etkisi olduğuna dair çalışmalar görülmektedir; ancak Özgül Fobi tanısı alan çocuklarla yürütülen çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, çalışmada EMDR terapisinin Özgül Fobi tanısı alan çocuklar üzerindeki etkinliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Bu 2 aylık izlem çalışması, 9-14 yaş aralığındaki 30 çocuktan oluşmaktadır (M = 11,47, SD = 2,01). Çocuklara ilk başvuruda, terapinin 4. ve 8. haftalarının sonunda DSM-5 Özgül Fobi Şiddet Ölçeği Çocuk Formu (ÖFŞ), Revize Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği (ÇADÖ-Y) uygulanmıştır. Ayrıca, Klinik Global İzlenim Ölçeği-Şiddet (CGI-S) ve İyileşme (CGI-I) ölçeği ile olgular değerlendirilmiştir. Standart protokol ve uygulamalardan oluşan sekiz aşamalı bir tedavi yaklaşımı olan EMDR terapisi haftada bir seans olmak üzere 8 hafta boyunca uygulanmıştır.
Bulgular: Olguların 18'inin CGI Hastalık Şiddetinin 4 (orta düzeyde), 12'sinin ise 5 (belirgin düzeyde) olduğu belirlenmiştir. 8 haftalık EMDR terapisi sonucunda, ÖFŞ Ölçeği toplam puan ortalamalarının 31,97'den 1,97'ye düştüğü ($F(2,58) = 883,45$, $p<.001$ Partial $\eta 2= .97$) ve Özgül Fobi Şiddetinin 3'ten (ciddi) 0'a düştüğü belirlenmiştir. ÇADÖ-Y puan ortalamalarının ise 52.27'den 5.03'e indiği ($F(2,58) = 199,69$, $p<.001$ Partial $\eta 2= .87$). Ayrıca, Öznel Sıkıntı Ölçeği (SUD) puanlarının başlangıç ortalamaları EMDR terapisinin 8. haftasının sonunda 9,17'den 0'a düşmüştür. CGI-I ölçeğine göre, 8 haftalık EMDR terapisi sonrasında çocukların hepsi 'tama yakın düzelme' göstermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulguları, Özgül Fobi semptomlarının EMDR terapisiyle önemli ölçüde azaldığını göstermiştir. Terapinin gerek anksiyete gerek fobiye özgü korku tepkilerini etkin bir biçimde hafiflettiği; ayrıca öznel sıkıntı algısında kayda değer bir rahatlama sağladığı gözlenmiştir. Bu bulgular EMDR'nin Özgül Fobinin tedavisinde etkili bir müdahale olabileceğini göstermektedir. Ayrıca EMDR'nin klasik davranışçı yaklaşımlara ek ya da alternatif olarak kullanılabilecek etkili bir yöntem olduğu ön görülmektedir. Ancak örneklem sayısının azlığı ve uzun dönem izlem eksikliği, bulguların genellenebilirliğini sınırlamakta; daha geniş ve kontrollü çalışmalar EMDR'nin çocukluk çağı özgül fobileri üzerindeki kalıcılığını daha net ortaya koyabilecektir.
Anahtar Kelimeler: EMDR, Özgül Fobi, Çocuk, Psikoterapi, Anksiyete

10203 - Klinik Psikoloji

Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısını Azaltmada EMDR Grup Uygulamasının Etkinliği*

Ahmet Korkutata[1], Ufuk Kocatepe Avcı[2]
[1]Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Bingöl
[2]Çağ Üniversitesi, Yenice, Mersin

Giriş: Sınav kaygısı, lise öğrencilerinde akademik performansı ve ruh sağlığını olumsuz etkileyen yaygın bir sorundur. Türkiye'de üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin yaklaşık %48'inin yüksek kaygı düzeyi bildirdiği çalışmalara girmiştir (Kavakçı ve ark., 2014). Bu durum, uyku bozuklukları ve anksiyete gibi sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Geleneksel müdahaleler (BDT, gevşeme teknikleri) etkili olsa da EMDR terapisi (Shapiro, 2001), travmatik anıları yeniden işleme kapasitesiyle sınav kaygısının bilişsel-duygusal bileşenlerini hedeflemede benzersiz bir yaklaşım sunar. Bu çalışma, Türkiye'de grup EMDR uygulamasının sınav kaygısı üzerindeki etkisini inceleyen ilk deneysel araştırmalardan biridir.

Araştırmanın Amacı: Çalışma, Shapiro'nun (2001) Adaptif Bilgi İşleme Teorisi temel alınarak tasarlanan beş oturumluk grup EMDR protokolünün etkililiğini test etmeyi amaçlamıştır. Bingöl'de bir Anadolu Lisesi'nden yüksek kaygı düzeyine sahip 18 öğrenci, deney ve kontrol gruplarına ayrılmıştır. Protokol, öğrencilerin sınavla ilişkili duygusal yüklerini azaltma ve olumsuz bilişlerini yeniden yapılandırmaya odaklanmıştır.

Yöntem: Bingöl'de bir Anadolu Lisesi'nden 115 öğrenciye Westside Sınav Kaygısı Ölçeği (Driscoll, 2007) uygulandı. En yüksek puan alan 18 öğrenci (9 deney, 9 kontrol) çalışmaya alındı. Deney grubunda olan 5 kız ve 4 erkek, kontrol grubunda ise 6 kız ve 3 erkek yer aldı. Katılımcıların müdahale ve kontrol gruplarına atanmasında katmanlı randomizasyon (stratified randomization) yöntemi kullanılmıştır. Bekleme gruplu randomize desen kullanılmıştır

Bulgular: Ön test karşılaştırmasında, kontrol grubu (45.14 ± 4.63) ile müdahale grubunun (44.67 ± 5.35) başlangıç kaygı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p = 0.943$). Ara testten son teste kadar müdahale grubunda kaygı puanları 44.67'den 25.33'e gerileyerek %43,3 oranında belirgin bir düşüş sergilemiştir. Buna karşın kontrol grubunda aynı dönemde puanlar 45.14'ten 37.29'a inerek %17,4 oranında spontan bir iyileşme kaydedilmiştir. Son test sonuçlarına göre müdahale grubunun kaygı düzeyi, kontrol grubuna kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşüktür ($p = 0.022$). Etki büyüklüğü analizlerinde EMDR grubunun etkisinin yüksek olduğu ($r = 0.64$), kontrol grubunun ise orta düzeyde bir etki gösterdiği ($r = 0.55$) belirlenmiştir. Mann–Whitney U testi de bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu doğrulamıştır ($U = 5.0$; $p < 0.05$).

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, Grup EMDR müdahalesinin lise öğrencilerinde sınav kaygısını azaltmada istatistiksel ve klinik açıdan anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Müdahale grubundaki %43,3'lük kaygı azalması ($r=0.64$), EMDR'nin bilişsel-duygusal süreçlere odaklanarak kaygıyı hızla düzenlemedeki başarısını yansıtmaktadır. Kontrol grubundaki sınırlı iyileşme (%17,4, $r=0.55$), spontan iyileşmenin terapötik müdahalelerin yerini alamayacağını desteklemektedir. Literatürle uyumlu şekilde, EMDR'nin travma ve kaygı bozukluklarında etkinliği bilinmekle birlikte, bu çalışma okul temelli grup uygulamalarına yönelik yeni bir kanıt sunmaktadır.

Ancak, küçük örneklem boyutu ($n=13$) ve kısa izlem süresi, sonuçların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Ayrıca, katılımcıların motivasyonel faktörleri veya çevresel desteklerin etkisi kontrol edilmemiştir. Buna rağmen, EMDR'nin pratik, zaman-etkin ve sosyal etkileşimli yapısı, okullarda yaygınlaştırılabilir bir müdahale olarak öne çıkmaktadır. İleride, daha geniş örneklemli ve uzun vadeli çalışmalarla bu bulguların desteklenmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, Grup EMDR'nin sınav kaygısı yönetiminde alternatif bir yaklaşım olarak benimsenmesi, öğrencilerin psikolojik sağlamlığını artırmada kritik bir rol oynayabilir. Bu yöntem, eğitim sistemlerinde psikolojik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi için umut vaat etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sınav Kaygısı, EMDR Grup Uygulaması, Lise Öğrencileri, Psikolojik Müdahale

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10646 - Klinik Psikoloji

Akran Zorbalığına Uğramış Ergenlerin Sosyal Kaygı Bozukluğu Geliştirmesinde Öz-şefkat ve Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü

Emine Sude Yıldız[1], Busenur Kıran[1], Zehranur Başak[1]

[1]Erzurum Teknik Üniversitesi, Erzurum

Giriş ve Amaç: Bu tez, okullarda yaygın ve karmaşık bir sorun olan akran zorbalığına uğramış ergenlerde sosyal kaygı bozukluğunun gelişiminde öz-şefkat ve duygu düzenlemenin aracı rolünü araştırmaktadır. Akran zorbalığı, öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkileyen ve hayat boyu süren psikolojik-sosyolojik sonuçlara yol açabilen, güç dengesizliği içeren ve tekrarlayan saldırgan davranışlar olarak tanımlanır; fiziksel, sözel, ilişkisel/duygusal, cinsel ve siber zorbalık gibi türleri mevcuttur. Sosyal kaygı, sosyal ortamlarda küçük düşme ve olumsuz değerlendirilme korkusuna dayanan yoğun bir kaygı durumudur ve ergenlik dönemi biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlerin kaygıya yol açabileceği hassas bir evredir. Öz-şefkat, kişinin kendine karşı anlayışlı ve merhametli olması (öz-sevecenlik, insanlığın ortak deneyimleri, bilinçli farkındalık) olarak tanımlanır ve kaygı, depresyon, stres gibi olumsuz duygulara karşı koruyucu bir faktördür. Duygu düzenleme ise bireyin duygusal tepkilerini bilinçli veya bilinçsiz olarak yönetmesi ve kontrol etmesidir; duyguların uygun şekilde düzenlenememesi duygu düzenleme güçlüğü olarak adlandırılır. Literatürde akran zorbalığı ile sosyal kaygı arasında pozitif bir ilişki olduğu, öz-şefkatin olumsuz çocukluk deneyimleriyle negatif ilişkili olduğu ve duygu düzenleme stratejilerinin zorbalıkla başa çıkmada önemli olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma, 12-17 yaş aralığındaki adölesan bireylerde akran zorbalığının sosyal kaygı üzerindeki etkisinde öz-şefkat ve duygu düzenleme becerilerinin seri aracılık rolünü incelemeyi hedeflemektedir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi, Çalışma, Erzurum ilindeki özel kurs merkezlerinde eğitim gören 12-17 yaş aralığındaki 216 öğrenci üzerinde yürütülmüştür; katılımcıların 126'sı kız (%58,3) ve 90'ı erkektir (%41,7). Veri toplama araçları arasında Kişisel Bilgi Formu, Öz-Şefkat Ölçeği Kısa Formu, Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği, Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSKÖ) ve Duygu Düzenleme Ölçeği (DDÖ) kullanılmıştır. Veriler, tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizleri (Spearman's rho), aracılık analizleri (Bootstrapping yöntemi ile), regresyon analizleri ve yapısal eşitlik modellemesi (SEM) ile incelenmiştir.

Bulgular: Yapılan analizlerde, tüm değişkenlerin normal dağılım göstermediği ($p<.05$) tespit edilmiş, ancak "Öz Şefkat toplam" dışındaki değişkenler için varyans homojenliği varsayımı karşılanmıştır. Cinsiyetler arası karşılaştırmada, kız öğrencilerin öz-şefkat düzeylerinin erkeklerden anlamlı derecede yüksek olduğu ($p<.001$) bulunmuş, okul düzeyine göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Korelasyon analizleri, öz-şefkat ile duygu düzenleme arasında pozitif ve güçlü ($r=0.306, p<.001$) bir ilişki olduğunu, duygu düzenleme ile sosyal kaygı arasında negatif, zayıf ila orta düzeyde ($r=-0.170, p=.012$) bir ilişki olduğunu, akran zorbalığı ile duygu düzenleme arasında negatif, zayıf ila orta düzeyde ($r=-0.189, p=.005$) bir ilişki olduğunu ve akran zorbalığı ile sosyal kaygı arasında pozitif, zayıf düzeyde ve marjinal olarak anlamlı ($r=0.133, p=.050$) bir ilişki olduğunu göstermiştir. Aracılık analizleri sonucunda, H1 hipotezi (akran zorbalığının sosyal kaygı üzerindeki toplam etkisi) desteklenmiş ($p=.037$), ancak H2 (öz-şefkatin aracılık rolü) ve H4 (duygusal baskılama becerilerinin aracılık rolü) hipotezleri desteklenmemiştir; duygu düzenlemenin sosyal kaygı üzerindeki doğrudan etkisi ise anlamlı ve negatif yöndedir ($p=.017$).

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, akran zorbalığına maruz kalmanın ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinde belirgin bir artışa yol açtığını göstermektedir. Bu durum, zorbalığın ergenlik dönemindeki kimlik gelişimi ve akran ilişkileri üzerindeki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Zorbalığa uğrayan ergenler, reddedilme ve aşağılanma korkusuyla sosyal etkileşimlerden kaçınma eğilimi gösterebilirler.

Anahtar Kelimeler: Akran zorbalığı, sosyal kaygı, duygu düzenleme, öz-şefkat, ergenlik

10187 - Gelişim Psikolojisi

DEHB Tanılı ve Tanısız Çocukların Ebeveynlerinde Stresi Etkileyen Faktörler: Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık ve Duygu Düzenlemenin Rolü*

İbrahim Demir[1], Ece Sağel Çetiner[1]
[1]Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) çocuklukta gelişimsel döneme uygun olmayan odaklanma sorunu, aşırı hareketlilik, dürtüsel sorunları ve işlevsellikte bozulmayla birlikte psikososyal ve akademik hayatı olumsuz etkilemektedir. DEHB semptomları çocukta sorunlara yol açtıkça ebeveyn-çocuk ilişkisi de bu durumdan etkilenebilmektedir. Çocuğun gelişimsel zorlukları karşısında ebeveynlerin baş etme sorumluluğu artmakta ve bu da stres düzeylerini etkileyebilmektedir. Alanyazın incelendiğinde DEHB ve ebeveyn stresi ile ilişkisini inceleyen çalışmaların sınırlı olması ve bu bağlamda çalışılacak olan ebeveynlikte bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme değişkenlerinin gerekli düzeyde ele alınmadığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın amacı, 6-14 yaşında DEHB tanılı çocuğu olan ve olmayan annelerin yaşadığı stres düzeyi ilişkisini; bu ilişkide ebeveynlikte bilinçli farkındalığın ve duygu düzenlemenin rolünü incelemektedir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini 6-14 yaş aralığında DEHB tanısı olan çocukların anneleri ve aynı yaş aralığına sahip DEHB tanısı olmayan çocukların anneleri oluşturmaktadır. Katılımcılara çevrimiçi form aracılığıyla araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 602 anneye ulaşılmıştır. Dahil edilme ve dışlama kriterleri sonucunda 227 DEHB tanısı olan ve 221 DEHB tanısı olmayan çocukların annelerle toplam 448 katılımcıyla yürütülmüştür. Veri toplama araçları ise Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Stres İndeksi-Kısa Formu, Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık Ölçeği, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Değerlendirme Ölçeği, Duygu Düzenleme Anketi ve Güçler ve Güçlükler Anketi uygulanmıştır. İşlem analizi için betimsel istatistikler, tek yönlü çok değişkenli varyans (MANOVA), hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır.
Bulgular: Çalışmada elde edilen bulgular, DEHB tanısı olan çocukların annelerinin, tanısı olmayan çocuklara sahip annelere kıyasla daha yüksek düzeyde ebeveyn stresi yaşadığını ortaya koymuştur. Ayrıca bu annelerin, ebeveynlikte bilinçli farkındalık düzeylerinin daha düşük ve duygusal baskılama düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yeniden değerlendirme alt boyutunda ise gruplar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. DEHB tanılı çocuğa sahip annelerin ebeveyn stresini yordayan anlamlı değişkenler; çocukla anda olma, çocuğun cinsiyeti, güçler ve güçlükler ile dikkatsizlik düzeyi olarak bulunmuştur. Ayrıca baskılama değişkeni marjinal düzeyde anlamlılık göstermiştir. DEHB tanısı olmayan çocukların annelerinde ebeveyn stresinin anlamlı yordayıcıları; ebeveyn özyeterliği, duygusal baskılama, güçler ve güçlükler, dikkatsizlik düzeyi ve annenin eğitim düzeyi olarak saptanmıştır.
Tartışma ve Sonuç: DEHB tanısı olan çocukların annelerinin, tanısı olmayan çocuklara sahip annelere kıyasla daha yüksek düzeyde ebeveyn stresi yaşadıkları bulunmuştur. Ayrıca DEHB tanılı çocukların annelerinin daha düşük düzeyde bilinçli farkındalık ve daha yüksek düzeyde duygusal baskılama kullandıkları da gözlemlenmiştir. Stres ile başa çıkma kaynakları olarak bilinçli farkındalığın koruyucu bir faktör olduğu; duygusal baskılamanın ebeveyn stresini artıran risk faktörü olduğu görülmektedir. DEHB tanılı çocuğa sahip annelere yönelik yapılan analizlerde ise; çocukla anda olma düzeyinin düşük olması bilinçli farkındalıklı müdahalelerin önemli bir araç olabileceğini ortaya koymaktadır. DEHB tanısız çocuğa sahip annelere yönelik yapılan analizlerde ise; ebeveyn stres ile ebeveyn özyeterliği özellikle negatif yönde olması risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Ebeveynlerin özyeterliliğini güçlendirmeye yönelik psikoeğitim veya müdahalelerin önemine işaret etmektedir. Sonuç olarak bu çalışmanın bulgularına göre DEHB tanısı çocuğun yaşam kalitesini etkilemekle birlikte annelerin stresini de önemli ölçüde etkilemektedir. Çalışma, DEHB tanılı çocukların ebeveynlerinin stresini anlamaya ve müdahale programları geliştirmeye yönelik bilgiler sunmakta; ebeveyn stresinin bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme ile ilişkisine katkı sunmaktadır. Gelecekteki ulusal-uluslararası araştırmalar, seminerler, psikoeğitim programları ve tedavi planlarının oluşturulmasında bu tür çalışmaların bileşenlerine ebeveyn stresinin dahil edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, Ebeveyn Stresi, Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık, Duygu Düzenleme

**TÜBİTAK 2209-A kapsamında yürütülmektedir.*

10267 - Klinik Psikoloji

Annelerin Bağlanmada Kaygı ve Kaçınma Düzeyleri ile Ergenlerde Saldırganlık Arasındaki İlişkide Annenin ve Ergenin Zihinselleştirme Becerilerinin Aracı Rolü*

Pelin Deniz[1,], Sait Uluç[2]**
[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
[2]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Şiddet olgusu, günümüzde toplumsal yaşamın en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin hem fiziksel hem de psikolojik iyilik halini etkileyen, güven duygusunu sarsan, toplumlarınsa sosyal yapısını zedeleyen ve toplumsal bütünlüğü tehdit eden sonuçlar doğurabilen şiddet olgusunun öncüllerinden biri saldırgan davranışlardır. Saldırganlık kavramı, en sade ifadeyle yaralamak ve zarar vermek amacıyla var olan gücün diğeri üstündeki davranışsal dışavurumudur. Özellikle kritik gelişim ve değişim basamaklarının görüldüğü ergenlik dönemi, bu davranışların oluşumu ve kalıcılığında belirleyici bir rol oynayarak, bireyin sosyal uyumunu ve kişilerarası ilişkilerini doğrudan etkileyebilecek hassas bir dönemdir. Saldırganlık eğilimi gösteren bireylerin, diğer insanları duygu, düşünce ve niyetleri olan bireyler olarak görmesini zorlaştıran bağlanma deneyimleri yaşadığı öne sürülmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmada annenin bağlanmada kaygı ve kaçınma düzeylerinin ergenlerin saldırgan davranışlarıyla ilişkisi ile annenin ve ergenin zihinselleştirme becerilerinin bu ilişkideki rolü incelenmektedir.
Yöntem: Çalışmaya Ankara'nın altı farklı ilçesindeki liselerde orta öğretime devam eden 14-18 yaşları arasındaki 484 ergen ve anneleri katılmıştır. Ergen örneklemin %58.7'si (N = 284) kızlar, %39.7'sini erkeklerden (N = 192) oluşmaktadır. Ergenlerin yaş ortalaması 15.83 (SS = 1.21) iken annelerinki 42.12'dir (SS = 5.50). Annelerin bağlanma boyutlarına ilişkin bilgiler Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'yle, ergenlerin saldırgan davranışları Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'yle değerlendirilmiştir. Aracı değişken olarak belirlenen zihinselleştirme becerileri için ise hem ergenlerde hem annelerde Zihinselleştirme Ölçeği kullanılmıştır. Veriler SPSS 23 programında analiz edilmiş olup hipotez edilen seri çoklu aracı değişken modeli programa eklenen PROCESS makrosuyla (Model 6) test edilmiştir.
Bulgular: Araştırma bulgularına göre, annenin güvensiz bağlanma düzeyi, annenin ve ergenin zihinselleştirme becerileri aracılığıyla kızlardaki saldırgan davranışları yordamaktadır. Zihinselleştirme becerileri, annenin bağlanmada kaçınma düzeyi ile saldırganlık arasındaki ilişkiye tam aracılık ederken; bağlanmada kaygı düzeyi ile saldırganlık arasındaki doğrudan ilişki, aracı değişkenlerin varlığında da anlamlılığını korumuştur. Erkeklerle yapılan aracı değişken analizlerinde ise annenin ve ergenin zihinselleştirme becerileri arasındaki ilişkinin zayıfladığı ve modellerin anlamlı sonuç vermediği görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Alan yazına göre, bağlanma kaçınma düzeyi yüksek olan anneler, çocuklarının ihtiyaç sinyallerini fark etmekte zorlanabilir ve özellikle stres anlarında yeterince destekleyici olmayabilirler. Bu durum, çocukların duygusal olarak yalnız ve desteksiz hissetmesine yol açabilir. Ergenin belirsizlik ve tekinsizlik duygularıyla başa çıkmakta zorlanması da bu bağlamda değerlendirilebilir. Annenin aynalama işlevini sürdürememesi ya da bu rolün engellenmesi, ergenin duygu düzenleme becerilerini zayıflatabilir ve benlik gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu süreçte saldırgan davranışlar, duygusal dengeyi sağlama amacıyla ortaya çıkan savunmacı tepkiler olarak görülebilir. Kaygı düzeyine ilişkin modelde bağlanma ile saldırganlık arasındaki doğrudan ilişkinin devam etmesi, bağlanmada kaçınma düzeyine kıyasla bu ilişkiyi açıklayan mekanizmaların daha karmaşık ve çeşitli olabileceğine işaret etmektedir. Bağlanmada kaçınma düzeyi ile saldırganlık arasındaki ilişki daha belirgin ve anlaşılır bir yolla açıklanabilirken, annenin kaygılı bağlanma örüntüsü ile ergenin saldırgan davranışları arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek etkenlerin daha geniş bir çerçevede değerlendirilmesi gerekebilir. Araştırma hipotezleri yalnızca kız ergenlerde doğrulanmış, buna karşın erkek ergenlerde beklenen ilişkiler desteklenmemiştir. Bu farklılıkta, erkek ergenlerin duygusal gelişim özellikleri, sosyalleşme süreçleri ve özellikle hemcins ve karşı cins ebeveynle kurdukları ilişkilerin niteliğinin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, ergenlik, zihinselleştirme, saldırganlık

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10131 - Gelişim Psikolojisi

Ebeveynin Aşırı Korumacılığı Çocuğun İçe Yönelim ve Dışa Yönelim Sorunlarını Nasıl Etkiler? Çocuğun Duygu Düzenleme ve Yalnızlık Algısının Rolü*

Selin Ay Bandır[1], Servet Kaçar Başaran[1], Rukiye Kızıltepe[1]
[1]Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Giriş ve Amaç: Aşırı koruyucu ebeveynlik, ebeveynlerin çocuğu gereğinden fazla kontrol altına aldıkları ve aşırı müdahalede bulundukları bir aile tutumudur. Aşırı koruyucu ebeveyne sahip çocuklar, karar almakta ve problem çözmekte güçlük çeker; bu da çeşitli psikolojik sorunların ortaya çıkmasına yol açabilir. Alanyazındaki araştırmalar, sık sık ebeveynin aşırı koruyuculuğuna maruz kalan çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları sergilediklerini göstermesine rağmen, bu ilişkideki aracı mekanizmaları inceleyen çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada, aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları arasındaki ilişkide çocuğun duygu düzenlemesinin ve yalnızlık algısının aracı rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini, 460 (Ortyaş = 12.08, SS = 1.20) ergen oluşturmaktadır. İlk olarak, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul izni alınmıştır. Okullarda uygulama yapabilmek için ise Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Katılımcılara, sınıf ortamında Demografik Bilgi Formu, Güçler Güçlükler Envanteri, Yeniden Düzenlenmiş ve Genişletilmiş Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği- Aşırı Koruma ve Kontrol Alt Boyutu, Çocuklar İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ucla Yalnızlık Ölçeği Kısa Formu uygulanmıştır. Analizler SPSS programında process Macro (model 6) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Korelasyon analizi değişkenler arası ilişkilerin beklenen yönde ve anlamlı olduğunu göstermiştir. Hipotez edilen modelde SPSS PROCESS Macro kullanılarak yürütülen modele göre aşırı koruyucu ebeveynliğin toplam güçlük üzerindeki etkisinde duygu düzenleme aracılığıyla anlamlı bir dolaylı etki saptanmıştır (etki = 0.32, SH = 0.047, %95 GA [0,23, 0,42]). Yalnızlık aracılığıyla anlamlı bir dolaylı etki bulunmuştur (etki = 0.24, SH = 0.052, %95 GA [0.15, 0.36]). Aşırı koruyucu ebeveynliğin toplam güçlüğe etkisinde duygu düzenleme ve yalnızlık değişkenlerinin ardışık olarak birlikte aracılık ettiği yol da anlamlıdır (etki = 0.11, SH = 0,024, %95 GA [0.07, 0.16]). Diğer bir deyişle, aşırı koruyucu ebeveynlik duygu düzenleme ve yalnızlığın seri aracılığıyla içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları ile ilişkilidir. Aşırı koruyucu ebeveynliğin toplam güçlük üzerindeki toplam etkisi anlamlı bulunmuştur (B = 1.04, p < .001, %95 GA [0.86, 1.23]). Doğrudan etkisi de anlamlıdır (B = 0.36, p = .0001, %95 GA [0.19, 0.54]).
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları hem duygu düzenleme becerilerinin hem de yalnızlığın anlamlı aracı roller üstlendiğini ve bu değişkenlerin seri aracılık etkisi gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular; aşırı koruyucu ebeveyn tutumu sergileyen ebeveynlerin, çocuklarının sosyo-duygusal becerilerini ve yeterlilik algısını olumsuz yönde etkileyerek psikolojik sağlıkları için risk oluşturduğunu gösteren önceki bulguları desteklemektedir. Öz-belirleme teorisi de bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının, sağlıklı gelişim ve performansı için kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Araştırma bulguları, çocuklarda içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını önlemek için duygu düzenleme becerilerinin ve yalnızlık algısının ele alınması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarını azaltmaya yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.
Anahtar Kelimeler: Aşırı koruyucu ebeveyn, İçe yönelim-Dışa yönelim sorunları, Duygu düzenleme, Yalnızlık
**2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10508 - Klinik Psikoloji

Aile İçi Şiddete Tanıklık Eden Ergenlerin Bireysel Deneyimlerini Anlamaya Yönelik Nitel Bir Çalışma*

Sema Erel[1], Sait Uluç[2]
[1]Mersin Üniversitesi, Mersin
[2]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Aile içi şiddet, geçmişten bugüne tüm dünyada ve ülkemizde bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığını tehdit eden oldukça yaygın ve ciddi bir sorundur (Chan ve ark., 2021). Aile içi şiddetin bir türü olan eşler arasındaki şiddet, şiddete maruz kalan kadınların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilerken, bu yaşantıya tanıklık eden çocuk ve ergenlerin gelişimsel süreçleri için de risk oluşturmaktadır (Holt ve ark., 2008; Levendosky ve Graham-Bermann, 2001). Aile içi şiddetin anne-babanın ebeveynlik becerilerinin zayıflamasında ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin bozulmasında rol oynadığı bilinmektedir (Krishnakumar ve Buehler, 2000). Mevcut çalışma kapsamında, şiddetin var olduğu ev ortamında ergenlerin bireysel deneyimlerinin ve anneleriyle kurdukları ilişkilerin nitel analiz yöntemleri ile anlaşılması amaçlanmıştır.
Yöntem: Aile içi şiddetin yüksek rapor edildiği evlerde büyüyen 4 ergen ile iletişime geçilmiştir. Çalışmaya yalnızca kız çocukları dahil edilmiştir. Bir katılımcı çalışmayı yarıda kestiği için verileri analiz edilmemiştir. Diğer üç ergen ile şiddet ortamındaki deneyimleri ve anne-çocuk ilişkisini anlamaya yönelik yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının bazıları "Annen ile ilişkini biraz anlatır mısın?", "Annen ile ilişkin seni nasıl etkiliyor?", "Anne-baban arasındaki ilişkiyi anlatır mısın?", "Duyduğun ya da gördüğün tartışmaları anlatır mısın? Nasıl hissettin", "Evdeki şiddetin/çatışmalı ortamın (katılımcının tanımına göre) senin üzerinde nasıl etkileri olduğunu düşünüyorsun?" şeklindedir. Görüşmeler ses kaydına alınmıştır ve ardından deşifre edilmiştir. Deşifre edilen görüşme verileri yorumlayıcı fenomenolojik analiz (YFA) yöntemi ile analiz edilmiştir.
Bulgular: YFA analizine göre, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bilgiler, "Anne-Baba Çatışmasının Ortasında Çocuk Olmak" ve "Çatışma Bağlamında Anne-Kız İlişkisindeki Sınır İhlalleri" başlıklarının altında incelenmiştir. İlk başlıkta yer alan temalar (1) "Hep" çatışmalı bir ev olduğunu bilmek: Görülenler ve aktarılanlar, (2) Aile içi çatışmanın çocuk üzerindeki etkileri olarak sınıflandırılmıştır. Anne-kız sınır ihlalleri başlığında (1) Çocuk rolünden çıkmak: Ebeveyn, arkadaş, ilişki terapisti, (2) "Sen de aynı baban gibisin", (3) Çocuğun iki yetişkin ilişkisine çekilmesi, (4) Değişen aile yapısıyla kurulan baskı ve kontrol temaları yer almaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Aile içi şiddete tanıklık etmenin ergenleri olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bu olumsuz etkide, değişen anne-çocuk ilişkisi de önemli rol oynamaktadır. Ergenlerin aktardıkları değerlendirildiğinde anne-çocuk ilişkisinin desteklenmesi ve sağlıklı sınırların korunmasının ergen ruh sağlığı açısından koruyucu olabileceği düşünülmektedir. Elde edilen temalar aile sistemleri kuramı çerçevesinde tartışılacaktır.
Anahtar Kelimeler: Aile içi şiddet, anne-çocuk sınırları, yorumlayıcı fenomenolojik analiz, ergen psikolojik uyumu
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 25

10343 - Klinik Psikoloji

Yaşam Doyumu ve Sosyal Medya Bağımlılığı Arasındaki İlişkide Gelişmeleri Kaçırma Korkusunun Aracı Rolü*

Hüseyin Kelesli[1]
[1]Manisa Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Yaşam doyumunun sağlanmasında yaşanan problemler, eksiklik korkusuna yönelik genel bir duyarlılık oluşturmaktadır. Diğer insanların yaşamdan daha fazla doyum sağladığına dair düşünceyle ilişkili olan gelişmeleri kaçırma korkusu sonucunda ise sosyal medya bağımlılığı görülebilmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, yaşam doyumunun sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkisinde gelişmeleri kaçırma korkusunun aracı rolünün incelenmesidir.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini, 18-60 yaş aralığında 130 (%65,3) kadın, 69 (%34,7) erkek olmak üzere, uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılan 199 katılımcı oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri Sosyodemografik Bilgi Formu, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği-Yetişkin Formu, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Sosyal Ortamlarda Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 29.0 programı kullanılmıştır. Normal dağılım şartlarının karşılandığı durumlarda, ölçek puanlarının gruplar arasındaki farklarının tespiti, iki gruplu değişkenlerde bağımsız gruplar t-testi ve ikiden fazla gruplu değişkenlerde tek yönlü ANOVA kullanılarak yapılmıştır. Post-hoc analizinde, varyanslar homojen olduğunda gruplardaki katılımcı sayıları birbirine yakınsa Gabriel, uzaksa Hochberg's GT2, varyanslar homojen olmadığında Games-Howell testleri kullanılmıştır. Normal dağılım şartlarının sağlanamadığı durumlarda, ikiden fazla gruplu değişkenlerde Kruskal-Wallis H testi kullanılmış ve post-hoc analizinde Mann-Whitney U testi sonuçları Bonferroni düzeltmesi yapıldıktan sonra incelenmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Aracı değişken analizi SPSS eklentisi PROCESS v4.3'te "bootstrap" yöntemiyle model 4 kullanılarak yapılmıştır.
Bulgular: Sosyal medya bağımlılığı puanları incelendiğinde; bekarların evlilere göre, 25-29 yaş aralığındakilerin 45 yaş ve üstündekilere göre, sosyal medyada günlük 4 saat üstü geçirenlerin diğer bireylere göre sosyal medya bağımlılık düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür.
Yaşam doyumu puanları incelendiğinde; evlilerin bekarlara göre, çocuğu olanların çocuğu olmayanlara göre, çalışmayanların öğrencilere göre ve İzmir'de yaşayanların İstanbul ve Aydın hariç diğer şehirlerde yaşayanlara göre yaşam doyumu düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. 18-24 yaş aralığındakilerin 45 yaş üstü bireylere göre, sosyal medyada günlük 4 saat üstü geçirenlerin 0-1 saat geçirenlere göre, 45.000 TL altında aylık geliri olanların 75.000 TL ve üzeri aylık geliri olanlara göre yaşam doyumu düzeyi anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmüştür.
Gelişmeleri kaçırma korkusu puanları incelendiğinde; bekarların evlilere göre, çocuğu olmayanların çocuğu olanlara göre, arkadaşıyla veya yurtta yaşayanların ailesiyle yaşayanlara göre, lisans eğitim düzeyindekilerin lise ve altı eğitim düzeyindekilere göre gelişmeleri kaçırma korkusu düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. 45 yaş üstü bireylerin 34 yaş ve altı bireylere göre, 35-44 yaş aralığındaki bireylerin 29 yaş ve altı bireylere göre, sosyal medyada günlük 0-1 saat geçirenlerin 4 saat ve üstü geçirenlere göre gelişmeleri kaçırma korkusu düzeyinin anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmüştür.
Yaşam doyumu ile sosyal medya bağımlılığı arasında negatif yönde, sosyal medya bağımlılığı ile gelişmeleri kaçırma korkusu arasında pozitif yönde ve yaşam doyumu ile gelişmeleri kaçırma korkusu arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yaşam doyumunun sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkisinde gelişmeleri kaçırma korkusunun kısmi aracı etkiye sahip olduğu bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Literatür incelendiğinde, sosyal medya bağımlılığı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide gelişmeleri kaçırma korkusunun aracı rolünü tespit eden başka bir araştırma olmadığı görülmüştür. Böylece bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda, sosyal medya bağımlılığına yönelik müdahale programlarının geliştirilmesine ve literatüre katkı sağlanabileceği düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya bağımlılığı, yaşam doyumu, gelişmeleri kaçırma korkusu

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10505 - Klinik Psikoloji

Yapay Zeka Sohbet Botu Bağımlılığı Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması ve Beş Faktörlü Kişilik Özellikleriyle Değerlendirilmesi

Berkay Çakmak[1], Ebru Özdemir[1], Özgün Koç[1], Elvin Doğutepe[1]
[1]Başkent Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Yapay zeka sohbet botları (YZSB) günlük yaşamda hızla yaygınlaşmıştır. Ancak, YZ araçlarının aşırı ve kontrolsüz kullanımı "sohbet botu bağımlılığı" olgusunu akademik tartışmalara taşımıştır. YZSB ile yoğun etkileşim, eleştirel düşünme becerilerinde gerilemeye ve günlük yaşamı aksatabilecek kompulsif kullanım örüntülerine yol açabilmektedir. Bu bağımlılık eğilimi, kişilik özellikleri bağlamında da açıklanabilir; Beş Faktörlü Kişilik Modeli (BFKM) bu açıdan sağlam bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Özellikle yüksek duygusal dengesizlik ve düşük uyumluluk düzeyine sahip bireylerin sohbet botlarını daha kompulsif kullandığı gösterilmiştir. YZSB kötüye kullanımı ve bağımlılığı, alanyazında görece yeni bir konu olup BFKM ile ilişkisini inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Ayrıca, YZSB bağımlılığını değerlendiren geçerli ve güvenilir ölçek geliştirme çalışmaları sınırlıdır. Bu çalışma, YZSB Bağımlılığı Ölçeği'nin (YZSBBÖ) standardizasyonunu yapmak ve üniversite öğrencileri örnekleminde psikometrik özelliklerini değerlendirerek YZSB bağımlılığı ile BFKM boyutları arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmada, üniversitede öğrenim gören 18–35 yaş aralığındaki (M = 23.99, SD = 3.30) katılımcılara uygun örnekleme yoluyla ulaşılmıştır. Başlangıçta 738 kişiden veri toplanmış; eksik veriler, sistematik yanıt örüntüleri ve uç değerler elendikten sonra 523 katılımcının verisi analiz edilmiştir. Bunlardan 475'i (%84,6 kadın) YZSB'leri kullandığını belirtmiştir. Veri toplamada YZSBBÖ, BFKE ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi, güvenirliği için Cronbach Alpha ve test-tekrar test korelasyonu hesaplanmıştır. Cinsiyetler arası farklar Mann-Whitney U testiyle, YZSBBÖ ile BFKE arasındaki ilişki ise Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir.
Bulgular: YZSBBÖ için yürütülen açımlayıcı faktör analizinin sonucunda (N = 475), ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin değeri .88 olarak hesaplanmış; Bartlett'in küresellik testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(15)$ = 1 067.54, $p < .001$). Ölçekteki iki madde ortak varyans varsayımını karşılamaması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin orijinal yapısına paralel, tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmış (Cronbach's α = .85), faktör yükleri .62 ile .77 arasında değişmiştir. Test-tekrar test güvenilirlik kapsamında değerlendirilen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (N = 51), testin güvenilir olduğunu göstermektedir ($r = .76$, $p < .01$). Bulgular, kadınların YZSBBÖ puanlarının erkeklerinkine göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu göstermiştir (U = 11.834,50, $Z = -2.63$, $p < .01$, $r = .12$). YZSBBÖ ile BFKE alt boyutları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için yapılan korelasyon analizine göre, öz-denetim/sorumluluk ($r = -.11$, $p < .05$) ve duygusal dengesizlik ($r = .12$, $p < .01$) alt boyutları ile YZSBBÖ arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, YZSB'nin duygusal dengesizlikle pozitif; özdenetimle negatif ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, bağımlılık literatüründeki benzer çalışmalarla tutarlıdır. Sorumluluk duygusu yüksek bireylerin YZSB'ye daha az güvenmesi, zihinsel kestirme ve erteleme davranışlarına daha az başvurmalarıyla ilişkili olabilir. Bu bireyler, akademik kaynaklarını gerçekçi değerlendirdikleri için YZSB kullanımını sınırlı tutabilirler. Ayrıca, duygusal dengesizlik gösteren bireyler, kaynak yetersizliği ve uyumsuz bilişler nedeniyle YZSB'yi güvenilir bir kaynak ve kaygı azaltıcı bir baş etme stratejisi olarak görebilirler.
Çalışma yalnızca üniversite öğrencileriyle sınırlı olduğundan, sonuçlar farklı yaş veya demografik gruplara genellenemez. Ayrıca, kesitsel desen nedensellik ilişkisi kurmaya izin vermemektedir. Gelecek çalışmalarda, farklı yaş gruplarında, kültürel bağlamlarda ve boylamsal desenlerle YZSB bağımlılığı incelenerek nedensellik ve genellenebilirlik düzeyleri artırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka Sohbet Botları, Beş Faktörlü Kişilik Modeli, Bağımlılık, Kişilik Özellikleri, Ölçme Aracı Uyarlaması

10607 - Diğer

Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığının Hedonik Tüketim Davranışı ile İlişkisi

Ayşe Şeyma Akyıldız[1], Hamza Çağrı Doğru (Sorumlu)[1], Kaan Bozkurt[1], Mustafa Koçak[1], Onur Kersin[1], Yusuf Mikail Taşpınar[1]

[1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile hedonik tüketim davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Literatürde bu iki değişken arasındaki bağlantı çeşitli yönleriyle ele alınsa da kullanım amacı, platform tercihi ve kullanım süresi gibi etmenler bağlamında yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu doğrultuda, söz konusu ilişkinin demografik özellikler ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları çerçevesinde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Yöntem: Bu araştırma, 2025 yılında çeşitli illerde öğrenim gören 18 yaş ve üzeri 318 erkek ve 332 kadından oluşan toplam 650 üniversite öğrencisiyle yürütülmüştür. Katılımcılara Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Hedonik-Faydacı Tüketim Davranışları Ölçeği uygulanmıştır. Ayrıca sosyal medya kullanım süresi, kullanılan platform sayısı, en sık kullanılan sosyal medya türü ve kullanım amacı gibi bilgileri içeren demografik form da kullanılmıştır. Veriler Google Forms üzerinden çevrim içi toplanmış ve SPSS 28.0 programıyla analiz edilmiştir. Normal dağılıma uygunluk Kolmogorov-Smirnov testiyle değerlendirilmiş; uygun değişkenlerde bağımsız örneklem t-testi, kategorik değişkenlerde ANOVA ve anlamlı farklar için post-hoc testler uygulanmıştır. Sosyal medya bağımlılığı ile hedonik tüketim arasındaki ilişki ise Pearson korelasyon analiziyle incelenmiştir.

Bulgular: Bu çalışmadaki katılımcıların yaş ortalaması 21,5±2.3'tür. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (SMBÖ) alt boyutları ile cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde, sanal tolerans ($t(648) = -0.378$, $p = .705$) ve sanal iletişim ($t(648) = 1.153$, $p = .249$) boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Aynı şekilde, toplam sosyal medya bağımlılığı puanı da cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemiştir ($t(648) = 0.357$, $p = .722$).

Hedonik Tüketim Davranışları alt boyutlarından dürtüsel eğilim, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir ($t(648) = -0.10$, $p = .920$). Ancak sosyal medya kullanım amacı ve süresi gibi değişkenler açısından anlamlı farklar elde edilmiştir. Örneğin, bilgi edinme amacıyla sosyal medya kullanan bireylerin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri, kullanmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur ($t(648) = 1.90$, $p = .058$, marjinal düzeyde). Kişisel paylaşım amacı ve eğlence/oyun amacı gibi faktörlerde bazı hedonik alt boyutlarda anlamlı farklılıklar gözlenmiştir.

Ayrıca, en sık kullanılan sosyal medya platformuna göre yapılan tek yönlü ANOVA analizinde TikTok kullanıcılarının sosyal medya bağımlılığı ve dürtüsel eğilim düzeylerinin, Instagram ve diğer platform kullanıcılarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Sosyal medya kullanım süresi ve kullanılan platform sayısı arttıkça hem sosyal medya bağımlılığı hem de hedonik tüketim davranış puanlarında anlamlı bir artış gözlenmiştir ($p < .05$). Bu bulgular, sosyal medya kullanım yoğunluğunun bireylerin dijital bağımlılık ve tüketim davranışları üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile hedonik tüketim davranışları arasındaki ilişkiyi ve sosyal medya kullanım alışkanlıklarının bu ilişkideki etkisini incelemiştir. Bulgular, kullanım süresi ve platform sayısı arttıkça hem sosyal medya bağımlılığı hem de hedonik tüketim düzeylerinin anlamlı şekilde yükseldiğini göstermektedir. TikTok kullanıcılarının bağımlılık ve dürtüsel eğilimleri diğer platform kullanıcılarına göre daha yüksek bulunmuştur. Cinsiyete göre anlamlı bir fark saptanmamış, kullanım amacı ise bazı alt boyutları anlamlı şekilde etkilemiştir. Sonuçlar, sosyal medya kullanımının tüketim eğilimleri ve dijital bağımlılık üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya Bağımlılığı, Hedonik Tüketim, Dürtüsel Eğilim, Üniversite Öğrencileri, Dijital Davranış

10620 - Diğer

Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Riskli Kumar Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Psikolojik Esnekliğin Aracı Rolü*

Ali Demirel[1], Nihal TAŞTEKİN[2]
[1] Üsküdar Üniversitesi, İstanbul
[2] Üsküdar Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, algılanan ebeveyn tutumları ile riskli kumar davranışı arasındaki ilişkide psikolojik esnekliğin aracı rolünün incelenmesidir. Araştırma, bireylerin psikolojik esneklik düzeylerinin, ebeveyn tutumlarının belirlenmesi ve bunların riskli kumar oynama davranışı ile ilişkisinin ortaya konması yönünden önemli olacaktır. Ebeveyn tutumlarının psikolojik esneklik ve kumar oynama davranışı ile olan etkileşimlerinin belirlenmesi, kumar oynama eğilimini azaltmaya yönelik farkındalık oluşturabilecek ve önleyici yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir.
Yöntem: Araştırmanın evrenini 18-35 yaş arasındaki yetişkin bireyler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi, rastgele örnekleme yöntemiyle ve çevrimiçi anket aracılığıyla ulaşılan toplam 280 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği- Çocuk Formu (KAET-Ç), Kumar Risk Tarama Ölçeği (KURT) ve Psikolojik Esneklik Ölçeği (PEÖ) olmak üzere üç farklı psikometrik ölçüm aracı kullanılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 27.01 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışma, ilişkisel tarama modeli temel alınarak tasarlanmıştır. Araştırmada, algılanan ebeveyn tutumlarının psikolojik esneklik ile ilişkisi ve bu ilişkinin riskli kumar oynama davranışı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri incelenmiştir. Bu bağlamda, çalışmada kullanılan nicel veri analizi yöntemleriyle değişkenler arasındaki ilişkiler detaylı olarak analiz edilmiştir.
Araştırmada;
H1: Algılanan ebeveyn tutumları kumar oynama davranışını yordamaktadır.
H2: Ebeveyn tutumları ile bireylerin psikolojik esneklik düzeyleri arasında bir ilişki vardır.
H3: Psikolojik esneklik düzeyi ile kumar oynama davranışı arasında ilişki vardır.
H4: Ebeveyn tutumları ile kumar oynama davranışı arasındaki ilişkide psikolojik esnekliğin aracı rolü vardır hipotezleri sınanacaktır.
Bulgular: Araştırma sonucunda, psikolojik esnekliğin riskli kumar oynama davranışı ile anlamlı ve negatif yönlü (β = -0,04, $p < 0,001$) bir ilişkisi olduğu ancak psikolojik esnekliğin, ebeveyn tutumları ile riskli kumar oynama davranışı arasındaki ilişkiye aracılık etmede anlamlı rolü olmadığı tespit edilmiştir (baba tutumu için β = 0,002, %95 güven aralığı: [-0,012, 0,019] / anne tutumu için β = 0,005, %95 güven aralığı: -0,008 ile 0,024). Ebeveyn tutumlarının riskli kumar oynama davranışı üzerinde doğrudan veya dolaylı bir etkisi bulunmamıştır. Baba reddedicilik tutumu ile riskli kumar oynama davranışı arasında anlamlılık sınırına yakın ve pozitif yönlü ($r = 0,110$; $p = 0,067$) bir ilişki gözlemlenirken, anne reddediciliğinin hafif bir eğilim ($r = 0,076$; $p = 0,205$) ortaya koyduğu görülmektedir. Ebeveyn tutumlarının alt boyutları incelendiğinde, psikolojik esneklikle "duygusal sıcaklık" arasında anlamlı ve pozitif (anne tutumu için $r = 0,233$, $p < 0,01$ / baba tutumu için $r = 0,265$, $p < 0,01$); "aşırı koruyuculuk" (anne tutumu için $r = -0,185$, $p < 0,01$ / baba tutumu için $r = -0,189$, $p < 0,01$) ve "reddedicilik" (anne tutumu için $r = -0,238$, $p < 0,01$ / baba tutumu için $r = -0,282$, $p < 0,01$) arasında anlamlı ve negatif ilişkiler bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, farklı ebeveyn tutumlarının psikolojik esnekliği arttıran veya azaltan etkileri olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda psikolojik esnekliğin riskli kumar oynama davranışına karşı koruyucu bir faktör olabileceğini düşündürmektedir. Psikolojik esnekliği artırmayı hedefleyen müdahale programları, kumar bağımlılığını önleme stratejileri arasında değerlendirilebilir. Ancak, ebeveyn tutumlarının bu süreçteki etkisinin daha iyi anlaşılması için ek araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Gelecekteki çalışmalar, ebeveyn tutumlarının bağımlılık geliştirme sürecine etkisini anlamaya yönelik daha kapsamlı araştırmalar içermelidir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan ebeveyn tutumları, psikolojik esneklik, riskli kumar oynama, kumar bağımlılığı

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10024 - Klinik Psikoloji

Esrar Kullanım Bozukluğu Olan Bireylerde Bağımlılık Şiddeti ve Kullanım Miktarı ile İlişkili Transdiagnostik Faktörler: BelirsizliğeTahammülsüzlük ve Deneyimsel Kaçınmanın Rolü*

Nazlı Deniz Munis[1], Gizem Gerdan[1]
[1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Esrar (kannabis) kullanımı yaygın bağımlılık türlerinden biri olup, yaygınlığı giderek artmakta ve çeşitli biyopsikososyal olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmektedir. Çeşitli psikopatolojilerin gelişiminde ve sürdürülmesinde belirleyici olan transdiagnostik (tanılar üstü) değişkenlerin esrar kullanım bozukluğuyla ilişkili süreçlerdeki rolünü incelenmesinin, klinik değerlendirme ve müdahale süreçleri açısından anlamlı katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Mevcut çalışma kapsamında klinik izlem altındaki esrar kullanım bozukluğu olan bireylerde belirsizliğe tahammülsüzlük, deneyimsel kaçınma, bağımlılık şiddeti ve esrar kullanım miktarı arasındaki ilişkilerin aracılık modeli kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma Buca Seyfi Demirsoy Hastanesi Denetimli Serbestlik Birimi'nde klinik izlemi yapılan, 18-52 yaş aralığında esrar kullanım bozukluğu olan 103 erkek katılımcı ile yürütülmüştür. Çalışma kapsamında belirsizliğe tahammülsüzlük, deneyimsel kaçınma ve bağımlılık şiddetini değerlendirmek üzere öz-bildirim ölçekleri kullanılmıştır. Ek olarak bilgi toplama formunda katılımcıların demografik özellikleri ile esrar kullanım miktarına ilişkin bilgiler toplanmıştır. Deneyimsel kaçınmanın belirsizliğe tahammülsüzlük ve bağımlılık şiddeti ve esrar kullanım miktarı arasındaki ilişkide aracı rolü incelenmiştir.

Bulgular: Değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları .328 ile .595 arasında değişmiş olup, tüm değişkenler arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aracılık analizinde, deneyimsel kaçınmanın belirsizliğe tahammülsüzlük ile bağımlılık şiddeti ve esrar kullanım miktarı arasındaki ilişkilerde anlamlı bir aracı role sahip olduğu bulunmuştur. Belirsizliğe tahammülsüzlük, deneyimsel kaçınmanın aracılığıyla bağımlılık şiddetini (dolaylı etki: $\beta = .266$, $p < .001$, %95 GA [.166, .366]) ve esrar kullanım miktarını (dolaylı etki: $\beta = .232$, $p < .001$, %95 GA [.114, .350]) anlamlı şekilde yordamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, esrar kullanım bozukluğu olan bireylerde, artan belirsizliğe tahammülsüzlük ile birlikte deneyimsel kaçınma stratejilerine daha fazla başvurulduğunu, kaçınma düzeyindeki bu artışın ise kullanım miktarı ve bağımlılık şiddetiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Özellikle, belirsizliğe tahammülsüzlükteki yükselişle birlikte olumsuz içsel duygusal deneyimlerden kaçınmaya yönelik stratejilerin daha sık kullanıldığı ve bunun da esrar kullanım davranışları üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Bu bulgular, esrar kullanım bozukluğu olan bireylerde belirsizliğe tahammülsüzlük ve deneyimsel kaçınmanın değerlendirme ve tedavi süreçlerinde dikkate alınması gereken klinik açıdan anlamlı transdiagnostik değişkenler olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, esrar kullanım bozukluğunda belirsizliğe tahammülsüzlüğün ele alındığı müdahalelerde, bununla ilişkili olarak artan deneyimsel kaçınma stratejilerinin hedef alınmasının, bağımlılık şiddeti ve kullanım miktarı açısından işlevsel sonuçlar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: transdiagnostik faktörler, esrar kullanım bozukluğu, deneyimsel kaçınma, belirsizliğe tahammülsüzlük, bağımlılık şiddeti

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10140 - Klinik Psikoloji

Çoklu Bağımlılıklar ve Bağımlılık Transferi Üzerine Bir Tarama Çalışması: Ön Bulgular

Burak Kemal Ateş[1], Meltem Anafarta-Şendağ[2]
[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
[2]Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bağımlılıkların madde ya da davranış türü ayrımı yapılmaksızın tek bir çatı altında ele alınması gerektiğini gösteren en önemli bulgulardan biri, bağımlılıkların eş tanılı (çoklu) olarak ve/veya birbirinin yerine geçebilir biçimde (bağımlılık transferi) görülebilmesidir. Araştırmalar, dijital oyun, kumar ve çeşitli madde bağımlılıklarının bir arada görülebileceğini ve bir tür bağımlılığın başka bir bağımlılığın gelişimine zemin hazırlayabileceğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, bağımlılık olgusunun daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğine işaret etmekte; bir bağımlılığın ortaya çıkmasının, başka bir bağımlılık türünün gelişme riskini artırabileceğini göstermektedir. Ancak çoklu bağımlılık literatüründeki temel sınırlılıklardan biri, mevcut çalışmaların çoğunun yalnızca sınırlı sayıda bağımlılık türünü incelemiş olmasıdır. Tüm bağımlılık türlerini eş zamanlı olarak değerlendiren araştırmalar ise oldukça sınırlı ve yetersizdir.

Bu doğrultuda yürütülen mevcut çalışma, yaşam boyu bağımlılık davranışlarını eş zamanlı değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş özgün bir ölçüm aracı olan Matriks Ölçümü 'nü kullanarak, Türkiye örnekleminde çoklu bağımlılık ve bağımlılık transferi olgusunu incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışma, 18 ila 65 yaş aralığında yetişkinlerden oluşan geniş bir örneklem üzerinde yürütülmektedir. Araştırmada bireylerin hem yaşam boyu hem de eş zamanlı olarak farklı bağımlılık türlerine ilişkin deneyimlerini değerlendirmeye olanak sunan, özgün ve tek maddelik bir matriks ölçüm aracı kullanılmaktadır. Bu ölçüm aracı alkol, tütün, esrar, kafein, kumar, cinsellik, alışveriş, dijital oyun, sosyal medya, egzersiz ve iş olmak üzere toplam 11 farklı madde ve davranışsal bağımlılık alanını kapsamaktadır. Katılımcılar, her bir bağımlılık türüne ilişkin yaşam boyu deneyimlerini öz bildirim yoluyla değerlendirmektedir. Nicel veri toplama süreci çevrimiçi anket yöntemiyle sürdürülmekte olup, 1000'in üzerinde katılımcıya ulaşılması hedeflenmektedir.

Bulgular: Çalışmanın ön analizleri, 329 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinden yürütülmüştür. En sık bildirilen bağımlılık türleri sırasıyla sosyal medya (%47,4), kafein (%36,8), alışveriş (%22), tütün (%22) iş (%8,4) ve dijital oyun (%8,4) olmuştur. En sık bildirilen bağımlılık olan sosyal medya bağımlılığı, kadınlarda erkeklere kıyasla anlamlı düzeyde daha sık görülmüştür (χ^2 (1) = 9.078, p = .003). Sosyal medya bağımlılığı bildiren katılımcıların (n= 154) önemli bir kısmı eş zamanlı başka bağımlılıklar da yaşadıklarını bildirmiştir. Örneğin, bu grubun %30'u (n= 47) alışveriş; %45'i (n= 70) ise kafein bağımlılığına ilişkin deneyimlerini bildirmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, madde ve davranışsal bağımlılıkların birlikte ele alındığı özgün bir ölçüm aracı kullanarak Türkiye örnekleminde çoklu bağımlılık ve bağımlılık transferi dinamiklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen ön bulgular, literatürde sıklıkla vurgulanan eş tanılı bağımlılık ilişkilerini desteklemekte; bireylerin birden fazla bağımlılık türünü aynı anda deneyimleyebildiğini ve bazı bağımlılıkların diğerlerinin gelişimi için risk teşkil edebileceğini ortaya koymaktadır. Sosyal medya, kafein ve alışveriş bağımlılıklarının yüksek sıklıkta ve birlikte bildirilmesi, özellikle günlük yaşam pratikleriyle iç içe geçmiş bağımlılıkların eş zamanlı görülebileceğini göstermektedir.

Bu bağlamda, bağımlılıkların birbirinden yalıtılmış biçimde ele alınmasının yetersiz kalacağı; bunun yerine, bağımlılıkları çok boyutlu ve karşılıklı etkileşim içerisinde değerlendiren bütüncül yaklaşımların benimsenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Çalışma, çoklu bağımlılıkların yaygınlığına, bir bağımlılık türünün diğerlerini tetikleyebileceğine ve bağımlılık aktarımı riskine dikkat çekerek, önleyici müdahale programları ve politika geliştirme süreçlerinde dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında daha geniş örneklem verisiyle yapılacak analizler, farklı bağımlılık kombinasyonlarının hangi psikososyal faktörlerle ilişkili olduğunu anlamaya yönelik daha derinlemesine bilgiler sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Bağımlılık, çoklu bağımlılıklar, bağımlılık transferi

10612 - Sağlık Psikolojisi

Bir Bağımlılık Tedavi Kliniğinde Yatarak Tedavi Gören Hastaların Tedaviyi Bırakma Durumlarının Değerlendirilmesi

Emine Merve Akdağ[1]
[1]**SBÜ Bursa Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Bursa**

Giriş ve Amaç: Bağımlılık tüm dünyada katlanarak artan ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Tedavide olumlu sonuçlarla en tutarlı şekilde ilişkilendirilen faktörlerden biri tedavinin tamamlanmasıdır. Ayaktan takiplere uyumlu ve yatarak tedavi konusunda istekli olan bağımlı hastaların bir kısmının yataklı takibi yarıda bırakması ve taburculuk talebi klinik pratikte sık karşılaşılan bir durumdur. Hastaların sosyodemografik ve klinik verileri, tedavi programlarıyla ilişkili faktörler, kişilerin tedavi motivasyonundaki yetersizlikleri, maddeyi bırakma niyeti olmasına rağmen değişime yeterince hazır olmamaları gibi faktörler bu alanda daha fazla araştırmayı hak etmektedir. Bu sebeple çalışmamızda bir bağımlılık kliniğinde yatarak tedavi gören ve tedavisini yarım bırakan hastaların sosyodemografik ve klinik özelliklerinin tanımlanması ve tedaviyi bırakmayla ilgili muhtemel risk faktörlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Etik kurul onayı hastanemiz etik kurulunda alınmıştır (2024-TBEK 2025/04-07)

Yöntem: 1 Nisan-1 Haziran 2024 tarihleri arasında hastanemiz AMATEM servisinde yatarak tedavi gören hastaların arşivden dosyaları taranmış ve tedaviyi yarım bıraktığı için taburcu edilen hastaların tedaviyi tamamlayan gruba göre sosyodemografik ve klinik farklılıkları Ki-kare, Mann Whitney U, regresyon analizleriyle incelenmiştir.

Bulgular: Çalışmada toplamda 155 vaka değerlendirilmiş olup, bu vakaların 79'unun (%51) tedaviyi reddettiği ve tedaviyi reddeden vakalarda metamfetamin kullanım oranlarının anlamlı seviyede daha yüksek (p<0,001), toplam madde kullanım süresi (p<0,001) ve yaş ortalamalarının ise anlamlı seviyede daha düşük olduğu (p=0,005) bulunmuştur. Bu grupta ayrıca alkol kullanımı (p<0,001) ve kumar (p=0,026) oranlarının istatistiksel olarak anlamlı seviyede daha düşük olduğu saptanmıştır. Çok Değişkenli Binary Lojistik Regresyon Analizine göre eğitim seviyesindeki artışın tedaviyi bırakma riskini istatistiksel olarak anlamlı seviyede azalttığı (p=0,026, OR=0,577, GA:0,356 - 0,937), metamfetamin kullanımının ise bu riski istatistiksel olarak anlamlı seviyede 3,054 kat (p=0,008, GA;1,340 - 6,961) artırdığı bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bir bağımlılık kliniğine gönüllü olarak yatarak tedavi olma isteği; başta, kişilerin değişime hazır oldukları bir aşamaya geldikleri şeklinde yorumlanabilir ancak yüksek tedavi bırakma oranları göz önünde bulundurulduğunda durumun daha komplike olduğu anlaşılmaktadır. Kişiler yatış, sıkıntısız ve ağrısız bir arınma yöntemi olarak yanlış değerlendiriyor olabilirler. Yatış öncesi ayaktan takiplerde bu konuya açıklık getirilmesi ve psikoeğitim tedavi bırakma oranlarını azaltabilir.

Literatürde, bağımlılık tedavisinde yataklı tedaviyi bırakma oranlarının %17-57 arasında olduğu ve özellikle metamfetaminin kullanıcılarında yataklı tedavide kalma süresinin diğer madde kullanıcılarına göre daha kısa olduğu gösterilmiştir. Ayrıca genç yaş ve düşük eğitim seviyesi tedaviyi yarıda bırakmayla ilgili tutarlı bir risk faktörü olarak öne çıkmaktadır. Bu durum genç bireylerin risk alma ve dürtüsellik eğilimlerine yatkın olduğu bilgisiyle örtüşebilir. Madde kullanımı sebebiyle hasta olacağına inanmanın ve fiziksel sağlıkla ilgili kaygıların değişim evresine ilerleme ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Çalışmamızda, metamfetamin kullanımı ve düşük eğitim seviyesi başta olmak üzere genç yaş ve toplam madde kullanım süresinin kısalığı tedaviyi yarıda bırakmayla ilişkili bulunmuştur. Genç yaş, madde kullanım sürelerinin daha az olması, maddeyle ilişkilendirilen ek tıbbi hastalıklarının olmaması kişilerin tedavi motivasyonlarını ve içgörülerini azaltıyor olabilir bu da tedaviyi bırakmadaki yüksekliği açıklayabilir. Alkol kullanıcılarının karaciğer fonksiyon testleri gibi alkolle ilişkilendirilen testlerdeki bozulmalarının farkında olması tedaviye devam motivasyonlarını arttırıyor olabilir. Çalışma bulgularımız bu yönleriyle literatürle uyumludur.

Bağımlılık kliniklerinde yatarak tedavide, tedaviyi yarım bırakma açısından öncelikle düşük eğitim düzeyi olan genç metamfetamin kullanıcılarının risk altında olduğunu bilmek ve bu hastalara yatışın erken dönemlerinde motivasyonel ve destekleyici yaklaşımları yoğunlaştırmak tedaviyi bırakma oranlarını azaltabilir ve tedavi başarısını arttırabilir.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, tedavi, tedaviyi bırakma, risk faktörleri

10627 - Sağlık Psikolojisi

Tıp Öğrencilerinde E-Sigara Kullanımının Belirleyicilerinin İncelenmesi: COM-B Modeli ve Kuramsal Alanlar Çerçevesine Dayalı Nitel Tematik Analiz

Ülken Tunga Babaoğlu[1], Pelin Özgür-Polat[1]

[1]Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir

Giriş ve Amaç: Tütün kullanımı dünya genelinde her yıl milyonlarca kişinin ölümüne neden olmakta ve önlenebilir hastalıkların başlıca nedeni olarak kabul edilmektedir. Elektronik sigaralar (e-sigaralar) geleneksel sigaralara kıyasla daha az zararlı oldukları inancıyla gençler arasında yaygınlaşmakta ancak bu ürünler özellikle akciğer sağlığı açısından ciddi tehditler barındırmaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmalar tıp fakültesi öğrencileri arasında e-sigara kullanım oranlarının dikkat çekici düzeyde olduğunu ve bu konuda bilgi eksikliği yaşandığını göstermektedir. Bu çalışmanın amacı klinik eğitim dönemindeki tıp fakültesi öğrencilerinde e-sigara kullanımına ilişkin belirleyicileri COM-B (Yeterlilik, Olanak, Motivasyon–Davranış) davranış değişim modeli ve Kuramsal Alanlar Çerçevesi (TDF) temelinde analiz etmektir.

Yöntem: Araştırma nitel araştırma deseniyle yürütülmektedir. Toplam 18 kişilik örneklem bir devlet üniversitesinin tıp fakültesinde öğrenim gören ve en az altı aydır düzenli olarak e-sigara kullanan öğrenciler arasından amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Veri toplama sürecinde Kişisel Bilgi Formu ve COM-B modeli ve TDF temelinde oluşturulan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmaktadır. Her biri altışar kişiden oluşan ve 60-90 dakika süren odak grubu görüşmeleri sırasında ses kaydı alınmaktadır.

Veri Analizi: Deşifre edilen ses kayıtlarının analizi çıkarımsal tematik analiz yöntemiyle ve COM-B modeli çerçevesinde yapılacaktır. Kodlama sürecinde katılımcı ifadeleri önce tümevarımsal bir yaklaşımla açık kodlara dönüştürülecek, ardından bu kodlar tümdengelimsel yaklaşımla COM-B modelinin üç ana bileşeni olan Fiziksel/Psikolojik Yeterlilik, Fiziksel/Sosyal Olanak ve Otomatik/Yansıtıcı Motivasyon kategorilerine göre sınıflandırılacaktır. Kodlama süreci araştırmacılar tarafından bağımsız olarak yürütülecek ve ortak temalar belirlenecektir. Kodlar ve temalar arasındaki ilişkiler ilgili literatür doğrultusunda yorumlanacaktır. Tüm süreç COREQ nitel veri raporlama kılavuzuna uygun şekilde raporlanacaktır.

Ön Değerlendirme: Veri toplama ve deşifre süreci devam etmektedir. İlk bulgular e-sigara kullanımının yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacak kadar çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermekte ve çevresel ve sosyal kolaylaştırıcıların kritik rolünü vurgulamaktadır. Bu çalışma elektronik sigara kullanımına ilişkin Türkiye'de COM-B davranış değişim modeli ve Kuramsal Alanlar Çerçevesi kullanılarak yürütülen ilk çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: elektronik sigara, COM-B modeli, tematik analiz, sağlık davranışı

Sözlü Bildiri Oturumu 14

10089 - Sosyal Psikoloji

Hayatı Kahramanın Yolculuğu Olarak Görmenin Ahlaki Cesaret Üzerindeki Etkisi: Ahlaki Kimlik ve Öz Yeterliliğin Aracı Rolü

Melike Şahin[1], Büşra Eylem Aktaş[2]
[1]Atatürk Üniversitesi, Erzurum
[2]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, bireylerin hayat hikayelerini kahramanın yolculuğu olarak görmeleri ile ahlaki cesaret arasındaki ilişki ve bu ilişkide ahlaki kimlik ile öz yeterliliğin paralel aracı rollerini incelemeyi amaçlamaktadır. Kahramanın yolculuğu anlatısı, bireyin zorluklarla mücadele etmesini, dönüşüm geçirmesini ve sonunda daha bilge ve güçlü bir özneye dönüşmesini ifade eden evrensel bir anlatı yapısıdır. Bu anlatı biçimi, yalnızca bireyin öz-anlatısını yapılandırma biçimini değil, aynı zamanda ahlaki eylemlere yönelme eğilimini de etkileyebilmektedir. Ancak literatürde bu anlatının psikolojik işlevlerine olan ilgi artmakta olsa da, hayat hikayesini kahramanın yolculuğu olarak görmenin bireylerin ahlaki cesaret düzeyleriyle olan ilişkisi ve bu ilişkiyi şekillendiren psikolojik mekanizmalar yeterince araştırılmamıştır. Bu bağlamda, mevcut çalışmada, kahramanca yaşam anlatısının ahlaki cesaret üzerindeki etkisini, ahlaki kimlik ve öz yeterliliğin paralel aracı etkileri üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Araştırma, 18-44 yaş aralığında, 514 kişinin katılımıyla yürütülmüştür. Katılımcıların 369'u kadın (%71.8) ve 145'i erkektir (%28.2). Katılımcıların yaş ortalaması 21.42'dir (SS = 3.55). Çalışmada katılımcılar Kahramanın Yolculuğu, Ahlaki Cesaret, Öz Yeterlilik ve Ahlaki Kimlik Ölçeklerini tamamlamışlardır. Araştırma modelini test etmek için SPSS Process Macro eklentisi (Model 4) kullanılmıştır. Modelde dolaylı etkiler için %95 güven aralığı ve 5000 bootstrap örneklemesi uygulanmıştır.
Bulgular: Analiz sonuçları, bireylerin yaşamlarını kahramanın yolculuğu anlatısı çerçevesinde görmelerinin ahlaki kimliği anlamlı ve pozitif düzeyde yordadığını göstermiştir (B = .08, SH = .01, t = 7.58, p < .001, % 95 GA = [.063, .107]). Benzer şekilde, kahramanın yolculuğu anlatısı öz yeterlilik algısı üzerinde de güçlü ve anlamlı bir pozitif etkiye sahiptir (B = .41, SH = .03, t = 15.27, p < .001, % 95 GA = [.357, .463]). Buna ek olarak, hem ahlaki kimliğin (B = .40, SH = .12, t = 3.33, p < .001, % 95 GA = [.164, .637]) hem de öz yeterliliğin (B = .43, SH = .05, t = 8.64, p < .001, % 95 GA = [.336, .534]) ahlaki cesaret ile anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur.
Paralel aracılık analizine göre, kahramanın yolculuğunun ahlaki cesaret üzerindeki toplam etkisi B = 0.336 olarak hesaplanmıştır. Bu toplam etki, doğrudan etki (B = 0.124) ve dolaylı etkilerden (B = 0.212) oluşmaktadır. Ayrıca ahlaki kimlik ve öz yeterliliğin kahramanın yolculuğu ile ahlaki cesaret arasındaki ilişkide dolaylı etkilerinin güven aralığının sıfırı içermediği görülmüştür. Bu durum, her iki değişkenin de anlamlı aracılar olduğunu ortaya koymaktadır. Aracılık iki ayrı yolla gerçekleşmektedir. 1. Yol: Kahramanın yolculuğundan ahlaki kimliğe ve ardından ahlaki cesarete uzanan yol anlamlı bulunmuştur (B = .034, bootSH = .011, %95 GA = [.012, .057]). 2. Yol: Kahramanın yolculuğundan öz yeterliliğe ve ardından ahlaki cesarete uzanan ikinci yol da anlamlıdır (B = .178, bootSH = .024, %95 GA = [.133, .226]). Bu bulgular, kahramanca bir yaşam anlatısının bireylerin ahlaki cesaret düzeylerini doğrudan olduğu kadar, onların ahlaki kimlik ve öz yeterlilik algıları üzerinden dolaylı yollardan da etkilediğini göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Sonuç olarak bulgular, anlatı temelli yaklaşımların, ahlaki cesaret ve toplumsal sorumluluk bilincini artırmada kullanılabileceğine işaret etmekte; yaşam anlatılarının psikolojik işlevlerini açıklayan yeni bir kuramsal çerçeve sunmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Kahramanın yolculuğu, ahlaki cesaret, ahlaki kimlik, öz yeterlilik

10115 - Sosyal Psikoloji

Komplo Teorilerine İnanmanın Temelleri: Nesne İlişkileri ve Ahlaki Uzaklaşma Etkisi

Ahmet Yasin Şenyurt[1], Gizem Adatepe[1]
[1]Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, nesne ilişkileri kuramı çerçevesinde ahlaki uzaklaşma ile komplo teorilerine inanma arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Nesne ilişkileri kuramı, bireylerin erken dönem bağlanma deneyimlerinin yaşam boyu psikolojik süreçlerini ve ilişkilerini etkilediğini savunur. Güvensiz bağlanma, duygu düzenleme ve ahlaki muhakemeyi olumsuz etkileyebilir. Ahlaki uzaklaşma, bireylerin etik dışı davranışları haklı göstermelerini sağlayan bilişsel mekanizmaları ifade ederken; komplo teorileri, olayları gizli ve kötü niyetli gruplara bağlayan temelsiz inançlardır. Dijital medyanın etkisiyle bu tür inançların yayılması hızlanmıştır; bu nedenle, bu inançların psikolojik temellerini incelemek önemlidir. Nesne ilişkileri kuramı, bireyin benlik ve diğerlerine dair algısının erken ilişkilerle şekillendiğini öne sürer. Bu çalışmada egosentrizm, güvensiz bağlanma, yabancılaşma ve sosyal yetersizlik gibi alt boyutların, ahlaki uzaklaşma yoluyla komplo inançlarını nasıl etkilediği araştırılmaktadır. Ahlaki uzaklaşma mekanizmaları, bireylerin etik dışı düşünce ve davranışları rasyonelleştirmesine olanak tanır ve bu durum komplo inançlarını besleyebilmektedir. Araştırma, güvensiz bağlanmanın artan şüphecilik ve dış dünyaya güvensizlikle ilişkili olduğunu gösteren literatürden beslenmektedir.

Yöntem: Türkiye genelinde 434 katılımcıya ulaşmak için kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler, çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Anket; Bell Nesne İlişkileri Envanteri, Genel Komplo İnançları Ölçeği, Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği ve demografik bilgi formundan oluşmaktadır. İstatistiksel analizler JAMOVI yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi ve yol analizi uygulanmıştır. Normallik varsayımının karşılanmadığı durumlarda ise parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda nesne ilişkilerinin alt boyutları olan egosentrizm ve güvensiz bağlanmanın, ahlaki uzaklaşma yoluyla komplo inançlarını artırdığı bulunmuştur. Ayrıca yabancılaşma ve sosyal yetersizlik, komplo inançlarının doğrudan yordayıcıları olarak ortaya çıkmıştır. Yaş ve cinsiyet farklılıkları da gözlemlenmiştir: Genç bireyler daha yüksek düzeyde güvensiz bağlanma, egosentrizm, yabancılaşma ve ahlaki dışlama sergilerken; erkekler, kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek ahlaki dışlama ve hükümet komplolarına inanma düzeyine sahiptir. Sonuçlar, güvensiz bağlanmanın dış dünyaya güvensizlik yaratarak komplo inançlarını artırabileceğini gösteren literatürle uyumludur. Egosentrik bireylerin kendi bakış açılarını merkeze alarak ana akım anlatıları reddedebileceği, ahlaki dışlamanın ise etik kaygıları azaltarak yanlış ve zararlı bilgilere inanmayı kolaylaştırabileceği görülmüştür. Yabancılaşma ve sosyal yetersizlik de özellikle hükümete yönelik komplo inançlarıyla anlamlı ilişkiler göstermiştir; bu bireylerin sosyal kopukluk yaşadıkları için kurumlara daha fazla kuşku duyabileceği düşünülmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Araştırmanın sınırlılıkları arasında kesitsel tasarıma sahip olması nedeniyle nedensel sonuçlar çıkarmanın sınırlılığı bulunmaktadır. Ayrıca öz bildirim yöntemleri sosyal beğenirlik yanlılığı yaratabilmektedir. Gelecekte boylamsal ve deneysel çalışmalar, bu ilişkilerin neden-sonuç yapısını daha net ortaya koyabilir. Kültürel farklılıkların da incelenmesi önerilmektedir. Bu çalışma, komplo inançlarının psikolojik kökenlerine ışık tutarak nesne ilişkileri ve ahlaki uzaklaşmanın rolünü ortaya koymuştur. Erken dönem bağlanma deneyimlerinin bu tür inançlara yatkınlıkta belirleyici olabileceği görülmektedir. Bağlanma güvensizliklerini ele almak ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmek, komplo inançlarının yayılmasını önlemede etkili stratejiler olabilir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki uzaklaşma, komplo teorileri, nesne ilişkileri

10124 - Sosyal Psikoloji

Ahlaki Mesajlar İş Birliğini Teşvik Edebilir mi?***

Melih Varol[1], İlayda Velioğlu[1], Fatih Bayrak[2], Sinan Alper[3], Canay Doğulu[4], Burak Doğruyol[1], Ozan İşler[5], Onurcan Yılmaz[1]

[1]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

[2]Başkent Üniversitesi, Ankara

[3]Yaşar Üniversitesi, İzmir

[4]Ted Üniversitesi, Ankara

[5]University of Queensland, Brisbane

Giriş ve Amaç: Deprem, tsunami ve orman yangını gibi doğal afetlerin yanı sıra; pandemi ve iklim değişikliği krizi gibi küresel tehditlerle etkili bir şekilde başa çıkmak, iş birliği temelli kolektif çabaları gerektirmektedir. Toplumun çeşitli kesimlerinden bireylerin toplu hareket etmesini gerektiren büyük çaplı iş birliği süreçlerinde, medya aracılığıyla ahlaki mesajlara sıklıkla başvurulmaktadır. Bu mesajların etkili olabilmesi için içerikleri, iletildikleri kanal, mesajı ileten kişi ya da kurum ve iletim biçimi gibi çeşitli faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında, Türkiye temsili bir örneklemde katılımcılardan veri toplanarak ahlaki mesajların iş birliği davranışları üzerindeki etkileri incelenmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırma iki farklı örneklemden oluşmaktadır. Birinci örneklemi MINT Lab Gönüllüler ağı dahilinde araştırma katılım davetini kabul eden katılımcılar oluşturmaktadır. Bu örneklem ile yürütülen ölçümler pilot çalışma özelliği göstermektedir ve Türkiye temsili bir büyük örneklemde ölçüm alınmadan önce ahlaki mesaj manipülasyonu test edilmiştir. Araştırmanın temel ölçümünün alındığı örneklem bir araştırma şirketi aracılığıyla veri toplanarak oluşturulmuştur ve 1279 katılımcıyı kapsamaktadır. Bu örneklem Türkiye popülasyonunu temsil eder niteliktedir. Ölçümler Qualtrics platformu üzerinden çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Tüm ölçümlerde ahlaki mesajlar gösterilmeden önce iş birliği davranışı ölçümleri kamusal mallar oyunu vasıtasıyla elde edilmiştir. Ardından katılımcılar dört farklı ahlaki mesaj grubundan birine atanmıştır (görev ahlakı, faydacılık, sosyal norm veya kontrol). Katılımcılar mesajı okuduktan sonra tekrar iş birliği davranışı ölçümü yapılmıştır ve katılımcıların daha önce verdiği kararı revize etmek isteyip istemedikleri sorulmuştur. Bu prosedür pilot ölçümlerinde ve ana çalışmada da aynı şekilde yürütülmüştür. Olası değişimleri incelemek amacıyla, 2 (test zamanı: ön test vs. son test) x 4 (ahlaki mesaj: görev ahlakı, faydacılık, sosyal norm ve kontrol) karma desenli ANOVA analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Yapılan analizler sonucu genel olarak ahlaki mesajların iş birliği davranışları üzerinde pozitif bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Faydacılık ve sosyal norm mesajları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, faydacılık mesajına yönelik pozitif bir eğilim gözlemlenmiştir. Son olarak ahlaki mesajların ana etkisi ile ahlak mesajları tipi arasında etkileşim etkisi tespit edilmiştir. Katılımcılar arasında, faydacılık mesajını alanlar mesajdan önceye göre daha fazla iş birliği sergilerken, kontrol mesajı alanların iş birliği davranışında düşüş gözlemlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Toplumun genelini ilgilendiren felaketler sonrasında ahlaki mesajların sunulma şekli bu felaketlerin etkilerini iş birliği yoluyla azaltma açısından kritik bir öneme sahiptir. Araştırmanın sonuçları ahlaki mesajların iş birliği davranışlarını arttırabildiğini ve faydacı mesajın en kuvvetli ahlaki mesaj olduğunu ileri sürmektedir. Araştırmanın bulguları ileride gerçekleşebilecek felaketlerden sonra toplumsal iş birliğini arttırmak için sivil toplum örgütlerine, yerel ve ulusal yönetimlere yön gösterme potansiyeline sahip olduğu için pratik öneme sahiptir. Sonraki araştırmalar, ahlaki mesajların etkisini arttırmaya yönelik olarak mesajın kaynağı, iletişim kanalı ve iş birliğinin yapılacağı kurumlar gibi faktörlere yönelebilir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki mesaj, iş birliği, sosyal norm, görev ahlakı, faydacılık

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

***Bu araştırma TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (Proje No: 121K638) tarafından desteklenmektedir.*

10325 - Sosyal Psikoloji

Patojenden Kaçınmanın Ahlaki Temeller Üzerindeki Etkisi ve Ahlaki Temeller ile İlişkisi

Yusuf Eker[1], Büşra Eylem Aktaş[1]
[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: İnsan, ultrasosyal bir hayvandır. Atasal çevrede insan türünün karşılaşmış olduğu adaptif problemlerin başında hastalık tehdidinin geldiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, türümüzün evrimsel tarihi boyunca yüksek patojen frekansına yanıt olarak bir dizi evrimleşmiş psikolojik mekanizma gelişmiştir. Güncel araştırmalar, Davranışsal Bağışıklık Sistemi adıyla kavramsallaştırılan bu hastalıktan kaçınma mekanizmasının, insan ahlakına genellenmiş olduğunu iddia etmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, kronik (özellik düzeyinde) ve durumsal (anlık hastalık tehdidi düzeyinde) patojenden kaçınmanın, sırasıyla, Ahlaki Temeller Kuramı'nda yer alan ahlaki temeller ile olan ilişkisini ve ahlaki temeller üzerindeki etkisini incelemektir. Bu bağlamda, kronik patojenden kaçınma ile bağlayıcı ahlaki değerlerin onaylanması arasında pozitif bir ilişki, patojenden kaçınmanın deneysel manipülasyon ile aktive edilmesinin bağlayıcı ahlaki değerlerin bireyselleştirici ahlaki değerlere kıyasla onaylanmasının artacağı yönünde bir etki ve son olarak kronik ve durumsal patojenden kaçınma koşullarının her ikisinde de katılımcıların kutsallık ahlaki temeline verdikleri önemin, diğer alt boyutlara kıyasla anlamlı derecede artması beklenmiştir.

Yöntem: Bu araştırmada uygun/elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama süreci hâlen devam etmekte olup yaşları 18 ile 32 arasında değişen 52 kadın, 23 erkek, 4 cinsiyet belirtmemiş olmak üzere 79 katılımcıdan (Ortyaş = 20.94, SS = 2.63) veri toplanmıştır. Katılımcılar gönüllülük esasına göre çalışmaya dahil edilmiş ve katılım öncesinde bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Çalışma, denekler arası desen ile yapılandırılmıştır. Katılımcılar seçkisiz atama yöntemiyle üç deneysel koşuldan birine atanmıştır ve her koşulda çeşitli görsel uyaranlara maruz kalmışlardır: (1) Patojen tehdidi koşulu, (2) Patojen içermeyen ölüm tehdidi koşulu, (3) Nötr koşul. Ölçme araçları olarak Ahlaki Temeller Ölçeği-2 (MFQ-2) ve Hastalıklara Karşı Algılanan Savunmasızlık Ölçeği (PVD) kullanılmıştır. PsychoPy programı aracılığıyla hazırlanmış deney, katılımcılara laboratuvar ortamında, bilgisayar ekranında sunulmuştur.

Bulgular: Manipülasyon kontrolü amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi, koşulların tiksinme düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki yarattığını göstermiştir ($F(2, 76) = 4.40$, $p = .016$, $\eta^2_p = .104$). Yapılan post-hoc karşılaştırmalar, bu etkinin özellikle patojen tehdidi koşulundaki katılımcıların, nötr koşula kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek tiksinme tepkisi göstermesinden kaynaklandığını ortaya koymuştur ($p = .012$). Kronik patojen duyarlılığı ile ahlaki temeller arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi sonucunda ''mikroptan kaçınma'' alt boyutu ile sadakat ($r = .022$, $p = .852$), otorite ($r = –.124$, $p = .288$) ve kutsallık ($r = .170$, $p = .146$) ahlaki temelleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Benzer şekilde, ''algılanan bulaşıcılık'' alt boyutu ile de sadakat ($r = –.039$, $p = .740$), otorite ($r = –.117$, $p = .319$) ve kutsallık ($r = .076$, $p = .517$) arasında anlamlı korelasyonlar bulunmamıştır. Manipülasyonun ahlaki temeller üzerindeki etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen çok değişkenli varyans analizinde, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2, 76) = 0.60$, $p = .55$).

Tartışma ve Sonuç: Araştırmanın bulguları, literatürde özellikle durumsal patojen tehdidinin sınırlı etkisini vurgulayan çalışmalarla (Makhanova ve ark., 2019) kısmen tutarlı görünmektedir. G*Power analizi sonucunda hesaplanan 93 katılımcı sayısına ulaşıldığında yalnızca kutsallık ahlaki temelinde bir farklılık gözlemlenebilir. Gelecek araştırmalarda, daha yoğun duygusal çıktı yaratabilecek, valans ve uyarılmışlık düzeyleri daha yüksek uyaranlar tercih edilebilir. Ayrıca, ahlaki değerlerin görece değişmez yapısı göz önüne alındığında manipülasyonun etkisinin sönümlenmemesi için uyaranlar ölçek boyunca verilebilir. Böylece hipotezler daha geçerli şekilde test edilebilir.

Anahtar Kelimeler: davranışsal bağışıklık sistemi, ahlaki temeller kuramı, patojenden kaçınma, ahlak psikolojisi

10498 - Sosyal Psikoloji

Gurur, Kibir ve Ahlak: Duygusal Yönelimler Ahlaki Temelleri Nasıl Yansıtır?

Hatice Kübra Gelmiş[1], Şeyma Sevgican Yardımcı[1]
[1]Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, bireylerin gurur ve kibir duygularında ahlaki temellerin (zarar vermeme, adalet, grup bağlılığı, otoriteye saygı ve saflık) yordayıcı etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Gurur ve kibir, bireyin öz-değerini ve toplumsal konumunu değerlendirme biçimleriyle ilişkili sosyal duygular olup (Tracy & Robins, 2007), bu duyguların kültürel değer sistemlerinden etkilendiği öne sürülmektedir. Ahlaki Temeller Kuramı'na göre bireylerin benimsediği değer eğilimleri, yalnızca davranışları değil, aynı zamanda duygusal yönelimleri de şekillendirmektedir (Graham et al., 2011).
Yöntem: Araştırma kapsamında yaşları 18 ile 43 arasında değişen 241 yetişkin (210 kadın, 31 erkek) yer almıştır. Araştırma verileri Google forms aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılar, sırasıyla demografik bilgi formu, Ahlaki Temeller Ölçeği (Yılmaz et al., 2016) ve Gurur ve Kibir Ölçeği'ni (Sevgican Yardımcı, 2025) yanıtlamıştır. Dört ayrı duygusal eğilimi (bireysel gurur, grup gururu, bireysel kibir, grup kibri) yordamak amacıyla çoklu regresyon analizleri yapılmıştır.
Bulgular: Bulgular, bireysel kibirin ahlaki temeller tarafından anlamlı şekilde yordandığını ($R^2 = .18$, $p < .001$) göstermiştir. Düşük adalet temeli ($\beta = -.43$, $p = .002$) ve yüksek otorite temeli ($\beta = .36$, $p = .005$) bu duygunun en güçlü yordayıcılarıdır. Grup kibiri daha zayıf bir modelle açıklanmış ($R^2 = .09$, $p = .004$), yalnızca otorite temeli anlamlı bir yordayıcı olarak öne çıkmıştır ($\beta = .25$, $p = .039$).
Bireysel gurur modeli anlamlı bulunmuş ($R^2 = .07$, $p = .031$) ve yalnızca adalet temeline yüksek bağlılık pozitif bir yordayıcıdır ($\beta = .27$, $p = .049$). Grup gururu da benzer bir şekilde anlamlı bir model sunmuştur ($R^2 = .07$, $p = .017$) ve adalet temeli tek anlamlı yordayıcıdır ($\beta = .28$, $p = .035$).
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, bireysel ve grup temelli kibir ile özellikle otorite ve adalet temelleri arasında tutarlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Kibir, güçlü sosyal hiyerarşi ve bireysel üstünlükle ilişkilendirilen ahlaki temellere (özellikle otoriteye bağlılık ve adaletin zayıflığı) daha yakın durmaktadır. Buna karşılık, gurur duygusu daha çok eşitlikçi ve dayanışmacı değerlere, özellikle adalet temelinin güçlü olmasına dayanmaktadır.
Adalet temeline yüksek bağlılık, bireysel ve kolektif başarıların içselleştirilmesini kolaylaştırarak gurur duygusunu beslemektedir. Öte yandan, adaletin düşük olması ve otoriteye aşırı bağlılık, statü temelli ve dışlayıcı kibir eğilimlerini artırmaktadır. Bu durum, bireylerin sosyal değer yönelimlerinin, benlik temsilleri kadar grup kimliklerine yükledikleri anlamı da şekillendirdiğini göstermektedir.
Ayrıca elde edilen sonuçlar, sosyal normların ve ahlaki gerekçelerin, grup temelli üstünlük duygularını otorite temelli bir çerçevede nasıl meşrulaştırabildiğine dair ampirik kanıt sunmaktadır. Bu çerçevede kibir, sadece bireysel bir kişilik özelliği değil, aynı zamanda belirli ahlaki temellere dayalı olarak kolektif biçimde de inşa edilen bir sosyal üstünlük stratejisi olarak kavramsallaştırılabilir.
Sonuç olarak bu çalışma, ahlaki temellerin yalnızca yargısal ya da davranışsal yönelimlerle değil, duygusal eğilimlerle de yakından ilişkili olduğunu göstermekte; sosyal-duygusal dinamiklerin kültürel değer sistemleriyle nasıl kesiştiğine dair sosyal psikoloji yazınına teorik ve ampirik katkı sunmaktadır.
Anahtar Kelimeler: gurur, kibir, ahlaki temeller, adalet, otorite

10529 - Sosyal Psikoloji

Ahlaki İkilemlerde Yakınlık ve Duygusal Değerin Etkileşimi

Kadir Toros[1], Büşra Eylem Aktaş[1]

[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, duygusal değeri yüksek ahlaki ikilemlerde bireylerin karar alma süreçlerini incelemektedir. Greene'in (2001) çift işlem (dual process model) kuramı, ahlaki kararların hızlı, duygusal tepkiler ile daha yavaş, bilişsel muhakemenin etkileşimiyle şekillendiğini öne sürer. Önceki araştırmalar, bireysel farklılıkların bu süreçteki etkilerine işaret etmektedir. Örneğin empati düzeyi, bireyin başkalarının acısına karşı hassasiyetini artırabilirken; dindarlık, mutlak ahlaki ilkeleri merkeze alan deontolojik tercihleri etkileyebilir. Yanı sıra, karar verilen kişinin olayla duygusal ilişkisini temsil eden "duygusal yük" kavramı, ahlaki yargılar üzerindeki etkisi açısından yeterince araştırılmamıştır.

Bu çalışmada, fiziksel ve nedensel yakınlıkla birlikte duygusal yükün, bireylerin ahlaki karar verme eğilimleri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ahlaki karar yalnızca "yapmalı mıyım?" sorusuna verilen bir yanıt değildir; aynı zamanda "yaparsam bu ne anlama gelir?" sorusunun duygusal, sosyal ve ahlaki düzeydeki değerlendirmesini de içerir. Bu bağlamda çalışmamız, eylemin kabul edilebilirliği, gerekliliği ve tercih edilme sıklığı gibi üç ayrı değerlendirme düzeyini birlikte ele almaktadır. Ayrıca, insanlıktan çıkarma inançları, bireyin eylem hedefini ne kadar "insan" olarak algıladığına dair ipuçları sunarak, duygusal ve ahlaki mesafeyi şekillendirebilecek önemli bir bireysel değişken olarak değerlendirilmiştir.

Yöntem: Katılımcılara rastgele olarak dört farklı ahlaki ikilemden biri sunulmuştur: Tramvay ikilemi (düşük fiziksel/düşük nedensel yakınlık), Yaya köprüsü ikilemi (yüksek/yüksek), Uzaktan köprü ikilemi (düşük/yüksek) ve Bozuk makas ikilemi (yüksek/düşük). Her senaryo hem fiziksel hem de nedensel yakınlık ekseninde sistematik olarak yapılandırılmıştır. Katılımcıların davranışsal yargıları ("Bu eylemi yapar mıydınız?"), eylemin ahlaki kabul düzeyi ("Bu eylem ne kadar kabul edilebilir?") ve eylemin gerekliliği ("Bu eylemi yapmak zorunda mıyız?") 5'li Likert tipi maddelerle değerlendirilmiştir. Ayrıca negatif duygulanım (PANAS), empati (Toronto Empati Ölçeği), dindarlık (T-DUREL), bilişsel yansıtma (CRT) ve insanlıktan çıkarma (Ahlaki Uzaklaştırma Ölçeği) gibi bireysel farklılıklar ölçülmüştür. Yüksek depresif belirti düzeyine sahip katılımcılar (Beck Depresyon Envanteri Kısa Formu'nda eşik değerin üzerinde olanlar), negatif duygulanımı anlamlı şekilde çarpıtabileceği gerekçesiyle analiz dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak, analizler 165 kişilik bir örneklem üzerinden yürütülmüştür.

Bulgular: Dilemma-sonrası negatif duygu tek yönlü ANOVA'sı istatistiksel olarak anlamlı çıksa da ikili karşılaştırmalarda anlamlı farklar bulunamamıştır.MANOVA analizleri, yüksek fiziksel ve nedensel yakınlığa sahip senaryoların daha az ahlaki kabul gördüğünü ve daha az tercih edildiğini göstermiştir. Yaya köprüsü ikilemi hem en az tercih edilen hem de en az kabul edilen senaryo olmuştur. Ancak negatif duygulanım bu ilişkide aracılık etmemiştir. Empati düzeyi negatif duygulanımı artırmış fakat kararları doğrudan etkilememiştir. Bilişsel yansıtma düzeyi negatif duygulanımı azaltmış, ancak karar değişkenleri üzerinde etkili olmamıştır. Dindarlık ve insanlıktan çıkarma inançlarının da bu süreçte anlamlı bir etkisi saptanmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, özellikle yüksek nedensel yakınlığın kararları daha az faydacı hale getirdiğini göstermektedir. Bu durum yalnızca duygusal tepkilerle açıklanamayacak kadar karmaşıktır. Algılanan kişisel sorumluluk, eylemin tetiklediği suçluluk beklentisi ve sosyal yargı korkusu gibi bilişsel değerlendirmeler, duygusal süreçlerin ötesinde belirleyici rol oynayabilir. Bu nedenle gelecekteki çalışmaların, ahlaki kararları açıklarken yalnızca duygusal değil, algısal ve normatif faktörleri de dikkate alan çok düzeyli modeller geliştirmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: ahlaki karar verme, faydacılık,yakınlık, negatif duygulanım, empati

10559 - Sosyal Psikoloji

Alçakgönüllülüğün Yabancılara Yönelik Tutumların Şekillendirilmesi Üzerindeki Etkisi: Ahlaki Temellerin Düzenleyici Rolü

İlayda Göksu[1], Yalda Siahpourtabrizi[1], Esranur Satılmış[1], Büşra Eylem Aktaş[1]
[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Türkiye'de yabancılara yönelik tutumların pek de olumlu bir seyir izlemediği görülmektedir (Erişen, 2018; Özdemir ve ark., 2023; Küçüksen ve Arat, 2024). Bu nedenle, olumsuz tutumların arkasındaki motivasyonları anlayıp bu sorunu çözebilmek adına deneysel çalışmalar yaparak katkı sağlamak önemli olabilir. Bu çalışmada, kültürel alçakgönüllülüğün yabancılara yönelik önyargı gibi olumsuz tutumlar üzerindeki etkisi deneysel olarak incelenmiştir. Ayrıca, sağ ve sol ideolojik yönelimlerin bu etki üzerindeki olası moderatör rolü değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, kültürel alçakgönüllülük manipülasyonunun farklı kültürel ve ekonomik geçmişe sahip bireylere yönelik tutumlara olan etkisi de analiz edilmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:
H1- Kültürel alçakgönüllülük puanları arttıkça, yabancılara yönelik olumsuz tutumlar azalır.
H2- Kültürel alçakgönüllülüğün yabancılara yönelik olumsuz tutumlar üzerindeki etkisi, bireylerin benimsedikleri ahlaki temellere göre farklılık gösterir. Bu etki, bireyselleştirici temellere yüksek düzeyde önem veren bireylerde daha güçlü olurken; bağlanım temellerine yüksek önem atfeden bireylerde daha zayıf bir biçimde ortaya çıkar.
H3- Suriyelilere yönelik tutumların, kültürel alçakgönüllülük manipülasyonundan Norveçlilere ve Dubailli bireylere yönelik tutumlara kıyasla daha az etkilenerek, daha olumsuz bir düzeyde kalır.
Yöntem: Araştırma deneysel bir desene sahiptir ve veriler çevrim içi bir platform aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmaya yaş ortalaması 22.99 (SD = 4.46) olan toplam 128 kişi katılmıştır; katılımcıların %85.9'u kadın (n=110) ve %14.1'i erkekti (n=18). Katılımcılar, seçkisiz atama yöntemiyle deney ve kontrol gruplarına yerleştirilmiştir.
Deney grubuna, kültürel alçakgönüllülük tanımı ve örnek bir senaryo sunulmuş ardından bu duruma benzer bir deneyimi yazmaları veya hayal etmeleri istenmiştir. Kontrol grubuna ise tipik bir salı gününü yazma görevi verilmiştir. Katılımcıların Suriye, Dubai ve Norveç gibi ülkelerden gelen yabancılara yönelik tutumları, sıcaklık termometresi ölçeği kullanılarak ölçülmüştür. Bu ölçümün ardından tüm katılımcılar sırasıyla Kültürel Alçakgönüllülük Ölçeği ve Ahlaki Temeller Ölçeği'ni doldurmuştur. Verilerin analizinde IBM SPSS Statistics 27.0.1.0 yazılımı kullanılmıştır.
Bulgular: Kültürel alçakgönüllülük (KAG) düzeyi ile yabancılara yönelik tutumlar arasındaki ilişki Pearson korelasyon analiziyle incelenmiştir. KAG puanları, Suriyelilere ($r = .34$, $p < .001$) ve Dubaillilere ($r = .22$, $p = .012$) yönelik sıcaklıkla anlamlı ve pozitif ilişkilidir. Norveçlilere yönelik ilişki anlamlı değildir. KAG'ın etkisinin siyasi yönelime göre değişeceği hipotezleri PROCESS Model 1 ile test edilmiştir. KAG, Suriyelilere yönelik tutumları hem bireyselleştirici ($\beta = 1.55$, $p < .001$) hem de bağlayıcı ($\beta = 1.45$, $p = .001$) ahlaki temeller kontrol edildiğinde yordamıştır. Ancak siyasi yönelimle etkileşimler anlamlı değildir. Müdahalenin KAG puanları üzerindeki etkisi, bağımsız örneklemler t-testi ile incelenmiş ve anlamlı fark bulunmamıştır. Ek olarak katılımcılar, Suriyelilere yönelik sıcaklık puanlarını Norveçli ve Dubaillilere kıyasla daha düşük vermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Kültürel alçakgönüllülük müdahalesi, olumsuz tutumları azaltmada etkili olmamış ve ahlaki temellerle anlamlı bir etkileşim göstermemiştir. Bu durum, müdahalenin duygusal etkisinin sınırlı olabileceğini düşündürmektedir. Öte yandan, Suriyelilere yönelik tutumların diğer gruplara kıyasla daha olumsuz olması, algılanan kültürel tehdit ve uzaklık kuramlarıyla tutarlıdır. Çalışmanın örneklemi büyük ölçüde genç, kadın ve üniversite öğrencilerinden oluştuğu için bulguların genellenebilirliği sınırlıdır. Gelecek araştırmalarda, daha çeşitli demografik gruplar içeren örneklemler ve katılımcının duygusal katılımını artıracak, empati gelişimini destekleyen daha derinlemesine müdahale yöntemlerinin (örneğin videolar, yüz yüze etkileşim veya görsel anlatımlar) kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: kültürel alçakgönüllülük, ahlaki temeller, olumsuz tutumlar, göçmenler, sıcaklık termometresi

10021 - Sosyal Psikoloji

Adil ve Öfkeli: Ekonomik Pazarlıklarda Ahlaki Öfkenin Kişilerarası Etkileri

Farida Zeynallı[1], Büşra Eylem Aktaş[2]
[1]Humboldt-Universität zu Berlin, Berlin
[2]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Adil karar alma doğası gereği sosyal etkileşimlerle şekillenir. Kaynakların dağıtımı, bilişsel ve duygusal faktörler tarafından şekillenen karmaşık bir süreçtir. Özellikle kişilerarası bağlamlarda öfke gibi duygular, karar verme süreçlerini önemli ölçüde etkileyebilir. Bu çalışmada, öfkenin ahlaki temellerinin kaynak dağılımını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Ayrıca farklı deneysel koşullar altında bireylerin analitik düşünme eğilimleri ile kaynak dağıtımı kararları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Yöntem: Katılımcılar, iki faktörlü bir tasarım çerçevesinde altı farklı koşuldan birine rastgele atanmıştır: öfke türü (ahlaki vs. ahlaki olmayan) ve öfke yoğunluğu (yüksek vs. düşük), ayrıca tarafsız bir kontrol grubu bulunmaktadır. Ahlaki öfke, adaletsiz bir muameleyle tetiklenirken; ahlaki olmayan öfke, futbolda kaybetmek gibi adalet kavramından bağımsız hayal kırıklıklarından kaynaklanmıştır. Katılımcılar, farklı öfke düzeyleri sergileyen partnerlerle rastgele bir sırada Ultimatom Oyunu ve Diktatör Oyunu oynamışlardır. Analitik düşünme becerileri ise Bilişsel Yansıma Testi ve Temel Oran Çatışma Testi aracılığıyla ölçülmüştür. Oyunlardaki para dağılımları temel bağımlı değişken olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların Ültimatom Oyununda, Diktatör Oyununa kıyasla daha fazla kaynak aktardığı gözlemlenmiştir. Özellikle Ültimatom Oyununda partnerin yüksek düzeyde ahlaki öfke gösterdiği durumlarda, yüksek ahlaki olmayan öfkeye kıyasla daha cömert paylaşımlar gözlemlenmiştir. Ancak, analitik düşünmenin karar verme süreçleri arasındaki ilişki anlamsız bulunmuştur. Bulgular, ahlaki öfkenin prososyal davranışı artırarak adalet odaklı paylaşımları teşvik ettiğini göstermektedir; bu durum, özellikle teklifin reddedilme ihtimalinin bulunduğu pazarlık ortamlarında daha belirgindir.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, daha adil kararların yalnızca partnerin öfkesiyle değil, öfkenin ahlaki bir temele dayanıp dayanmadığıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Duygusal tepkiler kişilerarası kararları etkileyebilir; ancak bu etkinin, özellikle adalet temelli öfke durumlarında, prososyal davranışı teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, öfkenin yalnızca çatışma ve rekabeti tetiklediğine dair geleneksel görüşe karşı bir duruş sergileyerek, belirli bağlamlarda iş birliğini destekleyebileceğine işaret eder. Analitik düşünmenin etkisiz kalması ise, duygusal ipuçlarının bazı karar verme süreçlerinde bilişsel değerlendirmelerin önüne geçebileceğini düşündürmektedir. Kısacası, kişilerarası duyguların ekonomik karar alma üzerindeki etkileri daha ayrıntılı biçimde incelenmelidir. Gelecek araştırmaların, bu mekanizmaları farklı ekonomik bağlamlarda ve moderatör değişkenlerle birlikte incelemesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki öfke, kişilerarası duygular, adalet, ekonomik pazarlık

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 18

10147 - Klinik Psikoloji

6 Şubat Depreminin Psikolojik Sonuçları: TSSB, Depresyon, Anksiyete Düzeyleri ile Adil Dünya İnancı, Psikolojik Sağlamlık ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*

Kürşat Ceren[1], Gözde Sayın Karakaş[1]
[1]Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Depremler yapısı ve meydana gelme şekli ile yıkıcı, öngörülemez, büyük boyutlarda göçe yol açabilen, insan yaşamını ve ruh sağlığını tehdit eden doğal afetler arasında yer almaktadır (Wu ve ark., 2014). Farklı ülkelerde deprem sonrası yapılan çalışmalarda deprem yaşayan kişilerde travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ve anksiyete belirtilerinin varlığı gözlemlenmiştir. (Başoğlu ve ark., 2004; Zhang ve ark., 2011; Marthoneis ve ark., 2019). Ülkemizde 6 Şubat 2023'te 11 ili etkileyen Kahramanmaraş-Elbistan Merkezli 7.7 ve 7.6 şiddetinde iki deprem meydana gelmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın resmi açıklamalarına göre 6 şubat depreminde 53.537 kişi vefat etmiş ve 107.213 kişi ise yaralanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2024). Bu durum depremin yaşandığı yerde can ve mal kaybının yanında birey ve toplum ruh sağlığının olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur.
Bu çalışmada 6 şubat depremini Kahramanmaraş'ta yaşayan ve halen Kahramanmaraş'ta ikamet eden bireylerin depremden yaklaşık 2 yıl sonra TSSB, depresyon ve anksiyete düzeyleri ile adil dünya inancı, psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini 6 Şubat depremini Kahramanmaraş'ta yaşamış ve halen Kahramanmaraş'ta ikamet eden 18 yaş üstü 227 erkek 282 kadın olmak üzere toplam 509 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara yüz yüze ve çevrimiçi yollarla ulaşılmıştır. Çalışmanın verileri Demografik Bilgi Formu, TSSB-Kısa Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği, Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği, Kısa Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile toplanmıştır.
Bulgular: Yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, adil dünya inancı ve psikolojik sağlamlık ile TSSB ve anksiyete belirtileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, depresyon belirtileriyle adil dünya inancı ve psikolojik sağlamlığa ek olarak algılanan sosyal desteğin de negatif yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Son olarak, yapılan t-testi analizleri sonuçlarına göre, kadınların erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek TSSB, depresyon ve anksiyete belirtileri gösterdiği bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmada depremi merkez üssünde yaşamanın yaklaşık 2 yıl sonra katılımcılar üzerindeki psikolojik sonuçları anlaşılmaya çalışılmıştır. Sonuçlar, dünyanın adil olduğuna yönelik inançların ve psikolojik sağlamlığın arttıkça TSSB ve anksiyete belirtilerinin azaldığına işaret etmektedir. Öte yandan, bu iki değişkenin yanı sıra sosyal destek arttıkça depresyon belirtilerinin de azaldığı bulgusu dikkat çekmektedir. Bu sonuçlar, genel olarak literatürle tutarlı görünmektedir. Ayrıca, dünyanın adil olduğuna dair inançların, psikolojik sağlamlığın ve sosyal destek algısının geniş kitleleri etkileyen travmatik yaşantıların ardından koruyucu etmenler olarak değerlendirilebileceği söylenebilir. Diğer yandan, cinsiyet gibi bazı demografik değişkenlerin de psikolojik belirtiler açısından farklılık yaratabileceği görülmektedir. Bu çalışma, depremzedelere uygulanacak olan psikolojik müdahele programlarında sadece psikopatolojilere odaklanmak yerine koruyucu özelliklerin de desteklenmesinin önemli olduğuna yönelik sonuçlar ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: TSSB, depresyon, anksiyete, adil dünya inancı, sosyal destek
** Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10362 - Klinik Psikoloji

Deprem Sonrası Medya Maruziyeti Ölçeği'nin Geliştirilmesi

Fatma Yıldız[1], Eylem Yılmaz[2], Merve Demir[3], Sevim Adalı[4], Özge Sarıot Ertürk[3], Gözde Sayın Karakaş[3], Cennet Şafak Öztürk[3]

[1]İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, İzmir

[2]Yeditepe Üniversitesi, İstanbul

[3]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

[4]Karabük Üniversitesi, Karabük

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de meydana gelen ve geniş çapta yıkıma yol açan depremler sonrasında bireylerin medya aracılığıyla karşılaştıkları deprem içeriklerine maruz kalma sıklığını değerlendirmek üzere bir ölçüm aracı geliştirmektir. Bu doğrultuda, geleneksel ve yeni medya araçlarıyla bireylerin afet, kayıp ve yardım içeriklerine ne sıklıkla maruz kaldıklarını ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir, Likert tipi bir özbildirim aracı oluşturulması hedeflenmiştir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, yaşları 18 ile 66 arasında değişen toplam 224 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların %74,1'i kadın, %25,4'ü erkek, %0,4'ü ise cinsiyet belirtmemiştir. Katılımcıların %44,64'ü, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depremlerine yalnızca medya aracılığıyla maruz kalmışken; %55,36'sı depremi doğrudan ya da dolaylı olarak deneyimlemiş ve aynı zamanda medya içeriklerine de maruz kalmıştır. Ölçek, araştırmacılar tarafından ölçek geliştirme sürecine uygun şekilde oluşturulmuştur. 5'li Likert tipi derecelendirme sistemiyle değerlendirilmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, bireylerin deprem sonrasında medyaya maruz kalma düzeylerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçek maddeleri, ilgili alanyazın taramasına ek olarak geleneksel ve yeni medya içeriklerinden esinlenilerek araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu için uzman görüşüne başvurulmuştur. Madde havuzu, iki radyo televizyon ve sinema, üç klinik psikoloji alanında uzman toplam beş akademisyenin görüşleri doğrultusunda 19 maddeye düşürülmüştür. 15 kişi ile ön deneme uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ardından 224 katılımcıdan veri toplanmıştır. Kapsam geçerliği uzman görüşleriyle değerlendirilmiş, yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. Faktör sayısının belirlenmesinde paralel analizden yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve madde toplam korelasyonları ile test edilmiştir.

Bulgular: Deprem Sonrası Medya Maruziyeti Ölçeği'nin (DSMMÖ) faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi hesaplanmıştır. Analiz sonucunda KMO değeri 0,92 olarak bulunmuş ve Bartlett testi sonuçları anlamlı çıkmıştır (χ^2 = 2289,20; df = 136, p = .000). AFA sonuçları, ölçeğin 17 maddeden ve üç boyuttan oluştuğunu (afet içerikleri, kayıp içerikleri, yardım içerikleri) ortaya koymuştur. Ölçek, toplam varyansın %63,75'ini açıklamaktadır. Paralel analiz bulguları da bu üç faktörlü yapıyı desteklemektedir. Tüm ölçek için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,93 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki maddeler için madde toplam korelasyonlarının 0,46 ile 0,78 arasında değiştiği görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, DSMMÖ'nün afet içerikleri, kayıp içerikleri ve yardım içerikleri olmak üzere üç faktörlü, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymuştur. DSMMÖ'nün geliştirilmesinin, bireylerin deprem sonrası medya içeriklerine maruz kalma düzeyleri ile bu maruziyetin olası psikolojik etkilerinin değerlendirilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Alanyazında, deprem gibi büyük ölçekli bir afetten sonra bireylerin medya aracılığı ile karşılaştıkları içeriklerin sıklığını ölçmeye yönelik yapılandırılmış bir ölçek bulunmamaktadır. Bu yönüyle DSMMÖ, hem teorik bir boşluğu doldurmakta hem de afet sonrası uygulayıcıların ihtiyaçlarına katkı sunabilecek pratik bir araç olarak önem taşımaktadır. Ölçeğin faktör yapısının doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılması ve psikometrik özelliklerinin daha kapsamlı şekilde değerlendirilebilmesi için ilerleyen çalışmalarda daha geniş ve çeşitli örneklemlerle test edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: deprem, medya maruziyeti, travmatik yaşantı, medya

10447 - Klinik Psikoloji

Deprem Sonrasında Oluşan Travmatik Stres Belirtilerinin Sanal Gerçeklik Ortamında Tek Seanslık Yüzleştirme Yöntemiyle Azaltılması: Pilot Uygulanabilirlik ve Kabul Edilebilirlik Çalışması*

Merve Balıdede[1]

[1]**Necmettin Erbakan Üniversitesi, Kayseri**

Giriş ve Amaç: Depremler, bireylerde fiziksel hasarın yanı sıra yoğun psikolojik etkiler de yaratabilmektedir. Özellikle travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), doğal afetlerin ardından en sık karşılaşılan psikiyatrik durumlardan biridir. Türkiye gibi deprem riski yüksek ülkelerde, hızlı uygulanabilir ve etkili psikolojik müdahale yöntemlerine duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Bu çalışma, sanal gerçeklik (SG) teknolojisi kullanılarak geliştirilen tek seanslık bir yüzleştirme müdahalesinin, deprem deneyimi yaşamış genç yetişkin bireylerde travmatik stres belirtilerini azaltmadaki uygulanabilirliğini ve kabul edilebilirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmaya 18–30 yaş aralığında, farklı düzeylerde deprem deneyimi olan 7 gönüllü katılımcı dahil edilmiştir. Müdahale üç aşamadan oluşmuştur: (1) Travmatik stres, TSSB ve başa çıkma stratejilerini içeren yapılandırılmış bir psikoeğitim; (2) beş aşamalı, artan şiddette deprem simülasyonu ile SG gözlüğü aracılığıyla yüzleştirme; (3) süreci dengelemek amacıyla rahatlatıcı bir "wash-out" videosu. Katılımcılara müdahale öncesi ve sonrası Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS), Beck Depresyon ve Anksiyete Envanterleri, Başoğlu Travma Sonrası Stres Ölçeği ve Sanal Gerçeklik Rahatsızlığı Anketi uygulanmıştır. Müdahale sonrası birebir görüşmelerle nitel veriler de toplanmıştır.

Bulgular: İstatistiksel analizlerde eşleştirilmiş örneklemler t-testi ve korelasyon analizleri kullanılmıştır. Simülasyon sonrasında negatif duygulanımda anlamlı artış saptanmış, ancak "wash-out" videosunun ardından bu artış belirgin biçimde azalmıştır. Pozitif duygulanım düzeylerinde anlamlı değişiklik gözlenmemiştir. Depresyon ve anksiyete düzeyleri ile duygulanım skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamakla birlikte negatif eğilim dikkat çekicidir. SG rahatsızlığı açısından özellikle okülomotor ve oryantasyon bozukluklarına dair semptomlar bazı katılımcılarda yüksekti. Katılımcıların büyük çoğunluğu, müdahale sürecini genel olarak faydalı, gerçekçi ve uygulanabilir bulmuş; psikoeğitimi ise bilgilendirici olarak değerlendirmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, sanal gerçeklik tabanlı yüzleştirme yönteminin kısa sürede uygulanabilir ve düşük maliyetli bir müdahale aracı olarak travmatik stres belirtilerine yönelik etkili olabileceğini göstermektedir. Tek seanslık modelin, özellikle afet sonrasında yaygın biçimde ihtiyaç duyulan psikolojik destek hizmetlerinde pratik bir alternatif sunabileceği düşünülmektedir. Ancak sonuçların genellenebilirliği ve sürdürülebilirliği açısından daha geniş örneklem gruplarıyla ve uzun dönemli takiplerle desteklenmesi gereken ileri araştırmalara ihtiyaç vardır. Bulgular, VR teknolojisinin TSSB müdahalelerinde kullanılabilirliğine dair Türkiye'deki öncü çalışmalardan biri olarak alanyazına katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Travma sonrası stres bozukluğu, sanal gerçeklik, yüzleştirme terapisi, tek seanslık müdahale, afet psikolojisi

**TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmektedir.*

10117 - Sosyal Psikoloji

Felaketin Psikolojisi: Türkiye-Suriye Depremlerinin İnsan Tutum ve Davranışları Üzerindeki İzleri*

Melih Varol[1], İlayda Velioğlu[1], Fatih Bayrak[2], Sinan Alper[3], Burak Doğruyol[1], Simon Gaechter[4], Onurcan Yılmaz[1]

[1]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

[2]Başkent Üniversitesi, Ankara

[3]Yaşar Üniversitesi, İzmir

[4]Nottingham Üniversitesi, Londra

Giriş ve Amaç: 2023 Türkiye-Suriye depremleri sonucunda yaklaşık 60 bin kişinin hayatını kaybettiği ve 122 bin kişinin yaralandığı tahmin edilmektedir. Can kayıplarının yanı sıra, yüz binlerce insan beslenme, barınma ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlara erişimde ciddi sorunlar yaşamıştır. Depremler, sadece doğrudan etkilenen bireyleri değil, medya aracılığıyla toplumun tamamını da etkilemiştir. Yakın gelecekte İstanbul'da gerçekleşmesi beklenen büyük deprem dikkate alındığında, afet sonrası prososyal tutum ve davranışların nasıl değiştiğini anlamak, kriz anlarında toplumsal dayanışmayı güçlendirmek ve sorunlarla başa çıkmak açısından yol gösterici olabilir. Bu çalışmanın amacı, 2023 Türkiye-Suriye depremleri öncesi ve sonrasında aynı katılımcılarla gerçekleştirilen dört ölçüm aracılığıyla, depremin prososyal tutum ve davranışlar üzerindeki etkisini incelemektir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, depremler öncesinde MINT Lab Gönüllüler Ağı aracılığıyla ulaşılan 1075 katılımcı oluşturmaktadır. Depremin ardından katılımcılara sırasıyla iki ay (son-test 1, N = 388), altı ay (son-test 2, N = 232) ve on sekiz ay (son-test 3, N = 273) sonra yeniden ulaşılmış ve aynı ölçümler tekrar uygulanmıştır. On sekiz ay sonra yapılan veri toplama sürecine, ön-test aşamasına katılmış olmak kaydıyla, diğer son-testlere katılım durumundan bağımsız olarak tüm katılımcılar davet edilmiştir. Veriler çevrimiçi olarak Qualtrics platformu üzerinden toplanmıştır. Tüm ölçümlerde prososyal davranışları değerlendirmek amacıyla ekonomik oyunlar (kamusal mallar oyunu – iş birliği davranışı; diktatör oyunu – cömertlik davranışı) kullanılmıştır. Prososyal tutumlar ise iş birliği olarak ahlak ölçeğiyle ölçülmüştür. Son-test 1 ve son-test 2 uygulamalarında, katılımcılar deprem manipülasyonu kapsamında bir video izlemiştir (manipülasyon grubu: deprem görüntüleri; kontrol grubu: sanat videosu) ve bu içeriklerin prososyal tutum ve davranışlara etkisi değerlendirilmiştir. Son-test 3'te ise katılımcılardan, belirli bir senaryo hakkında düşünmeleri istenmiştir (manipülasyon grubu: yıkıcı bir deprem; kontrol grubu: yatakta dinlenme) ve bu senaryo hakkında beş cümle yazmaları talep edilmiştir. Olası değişimleri incelemek amacıyla, 2 (test zamanı: ön test vs. son test) x 2 (manipülasyon: deprem vs. kontrol) karma desenli ANOVA analizleri gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Araştırma bulguları, depremin ardından prososyal davranışlarda (cömertlik ve iş birliği) artış gözlemlenirken, prososyal tutumlarda ise azalma olduğunu göstermektedir. Prososyal davranışlarda kaydedilen artış, beklentilerle örtüşürken; prososyal tutumlardaki azalma, hipotezlerimizin öngörmediği bir sonuç olarak dikkat çekmektedir. Deprem manipülasyonlarının, tutum ve davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisi olmamıştır. Elde edilen veriler, depremin üzerinden on sekiz ay geçmiş olmasına rağmen, afetin bireylerin tutum ve davranışları üzerinde uzun süreli etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, büyük ölçekli bir afetin prososyal davranışları artırıcı etkisinin uzun vadeli olabileceğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, deprem manipülasyonlarının etkisiz kalmasının, mevcut deprem risk algısının zaten yüksek olması nedeniyle oluşan bir tavan etkisine bağlı olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, yapay biçimde üretilen tehdit unsurları, gerçek travmatik deneyimlerin yerini tutamamaktadır. Tutumlar ile davranışlar arasındaki boşluk, sadece tutumlara odaklanan ahlak araştırmalarının yetersiz kalabileceğini göstermektedir. Ayrıca, niyet ve davranışlar arasındaki bu uyumsuzluk, bireylerin travma sonrasında sosyal bağlarını güçlendirme eğilimi gösterdiklerini; ancak aynı süreçte ahlaki değerlerinde esneklik veya geri çekilme sergileyebileceklerini ortaya koymaktadır. Son olarak, örneklemin büyük çoğunluğunun depremi dolaylı yoldan deneyimlediği dikkate alınmalı; çünkü depremin doğrudan etkisini yaşamış bireylerde, bu tür tehditlerin psikolojik ve davranışsal etkileri farklılık gösterebilir. İleride yapılacak araştırmalarda, depremi doğrudan deneyimlemiş bireylerden oluşan örneklemlerin dahil edilmesi, elde edilecek bulguların genellenebilirliğini ve açıklayıcılığını artırabilir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, tehdit, tutum, davranış, prososyallik

*Bu araştırma TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (Proje No: 121K638) tarafından desteklenmektedir.

10128 - Klinik Psikoloji

Beliren Yetişkinlikte Sosyal Medyada Felaket Kaydırması Davranışının ve Kaygının Uyku Kalitesi ile İlişkisinin İncelenmesi

Damla Tümer[1], Sude Kınsız[1], Hanne Yaman[1]
[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Beliren yetişkinlik dönemi, bireylerin kimlik gelişimi, kariyer planlama ve sosyal ilişki kurma gibi kritik gelişimsel görevlerle karşı karşıya olduğu, dolayısıyla kaygı düzeyinin ve stres faktörlerinin arttığı bir yaşam evresidir. Bu dönemde uyku kalitesinde yaşanan bozulmalar bireyin hem fiziksel hem de psikolojik işlevselliğini olumsuz etkilemektedir. Literatürde son yıllarda, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının uyku kalitesiyle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Özellikle pandemi süreciyle birlikte yaygınlaşan "felaket kaydırması" (doomscrolling) davranışı, bireylerin sosyal medyada sürekli olarak olumsuz içeriklere maruz kalması ve bu içerikleri kontrolsüzce tüketmesi ile eşleşen yeni bir dijital davranış biçimidir. Felaket kaydırması davranışının yüksek olmasının bireylerin kaygısını arttırabileceği ve uyku kalitesinde azalmaya yol açabileceği belirtilmektedir. Bu çalışmanın amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde felaket kaydırması davranışının uyku kalitesi ile ilişkisini incelemek ve bu ilişkide kaygının aracı rolünü değerlendirmektir.
Yöntem: Araştırma, 18–25 yaş aralığında 188 kadın 48 erkek olmak üzere 236 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar kolay örnekleme yöntemiyle seçilmiş, veriler çevrimiçi yöntemle toplanmıştır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Felaket Kaydırması Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği ve Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi kullanılmıştır. Veri analizi için SPSS 21 programı ve PROCESS makrosu kullanılmıştır.
Bulgular: Uyku kalitesindeki bozulmanın, felaket kaydırması davranışının ve kaygının artması ile pozitif yönde anlamlı ilişkisinin olduğu bulunmuştur. Aracılık analizi bulguları, uyku engelleri, psikiyatrik tanıya sahip olup olmama ve internette geçirilen süre gibi değişkenler kontrol edildiğinde, felaket kaydırması davranışının uyku kalitesindeki bozulmayı doğrudan yordadığını göstermiştir. Buna ek olarak, kaygının felaket kaydırması ile uyku kalitesi arasındaki ilişkide anlamlı dolaylı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Buna göre, felaket kaydırması davranışı arttıkça bireylerin kaygı düzeyleri artmakta, bu da uyku kalitesinde azalmayla sonuçlanmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulguları, sosyal medya kaynaklı felaket kaydırması davranışının, bireylerin uyku kalitesindeki bozulmayı hem doğrudan hem de kaygı üzerinden dolaylı şekilde yordadığını göstermektedir. Bulgular, literatürle uyumlu olarak, olumsuz dijital içeriklere maruz kalma ve zihinsel uyarılmanın uykuyu bozucu bir etki yarattığını desteklemektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda, bireylerin gece saatlerinde sosyal medya kullanımını sınırlandırması, anksiyete ile başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi ve uyku kalitesini arttırmaya yönelik müdahalelerin teşvik edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Felaket kaydırması, Uyku kalitesi, Kaygı, Beliren Yetişkinlik

Sözlü Bildiri Oturumu 22

10206 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

İki Dilli Olmak Ne Kazandırır? Genç Yetişkinlerde Yaratıcılık, Bilişsel Esneklik, Bilinçli Farkındalık ve Dayanıklılık Üzerine Bir İnceleme

Büşra Nur Topaç[1], Esma Zeliha Adıgüzel[2], Gülşah Durmaz[3], Dilruba Sönmez[4]
[1]Özyeğin Üniversitesi, İstanbul
[2]İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul
[3]İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul
[4]Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: İki dillilik, yalnızca iletişimsel becerilerle sınırlı kalmayan; bireyin bilişsel ve psikolojik süreçlerini de etkileyen çok yönlü bir özellik olarak ele alınmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalar, iki dilli bireylerin dikkat kontrolü, bilişsel esneklik ve yaratıcı düşünme gibi alanlarda avantajlı olabileceğini göstermektedir. Bu beceriler, özellikle yürütücü işlevler ve zihinsel esneklik gibi süreçlerle ilişkilidir. Aynı zamanda bilinçli farkındalık ve psikolojik dayanıklılık gibi bireyin içsel farkındalık ve stresle başa çıkma kapasitesine yönelik değişkenlerin de çok dillilik bağlamında farklılaşabileceği öne sürülmektedir. Ancak bu değişkenlerin bir arada ele alındığı ve Türkiye bağlamında gerçekleştirilen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de yaşayan tek dilli ve iki dilli genç yetişkinlerin yaratıcılık, bilişsel esneklik, psikolojik dayanıklılık ve bilinçli farkındalık düzeylerini karşılaştırmak; iki dilliliğin bu değişkenler üzerindeki etkisini yaş ve cinsiyet kontrol edilerek incelemektir.
Yöntem: Araştırmaya yaşları 18–34 arasında değişen 310 genç yetişkin katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 22.06 (SS = 2.78) olup, %71,3'ü kadın (n = 233), %23,2'si erkektir (n = 76). Veri toplama araçları olarak Bireysel Yaratıcılık Ölçeği, Bilişsel Esneklik Envanteri, Bilinçli Farkındalık Ölçeği ve Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır. Katılımcılar dil kullanım düzeylerine göre tek dilli ve iki dilli olarak sınıflandırılmıştır ve 179 tek dilli, 130 çift dilli genç ile analizler yürütülmüştür. Bağımlı değişkenler çoklu olarak ele alınmış ve gruplar arası farkları test etmek amacıyla çok değişkenli kovaryans analizi (MANCOVA) uygulanmıştır. Yaş ve cinsiyet kovaryant olarak kontrol edilmiştir.
Bulgular: MANCOVA sonuçları, bağımlı değişkenler açısından genel modelin anlamlı olduğunu göstermiştir. Yapılan univaryant analizlere göre, bilişsel esneklik düzeyinde iki dilli bireyler tek dillilere kıyasla anlamlı biçimde daha yüksek puan almıştır ($p < .001$). Bilinçli farkındalık düzeyinde iki dilli bireyler lehine marjinal düzeyde anlamlı bir fark saptanmıştır ($p = -.056$). Yaratıcılık açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte anlamlılığa oldukça yakın bir sonuç elde edilmiştir ($p = .067$). Psikolojik dayanıklılık düzeyinde ise iki grup arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, iki dilliliğin özellikle bilişsel esneklik üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, çoklu dil kullanımıyla artan zihinsel geçiş ve alternatif düşünce yollarının, bireyin esneklik kapasitesini artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Bilinçli farkındalık ve yaratıcılıktaki marjinal bulgular ise, bu değişkenlerin iki dillilikten dolaylı biçimde etkilenebileceğini düşündürmektedir. Psikolojik dayanıklılıkta anlamlı farkın olmaması, bu özelliğin daha çok bireysel ya da çevresel faktörlerle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, iki dilliliğe yalnızca dilsel bir beceri olarak değil, bireyin bilişsel ve psikolojik gelişimi açısından da bütüncül bir perspektifle yaklaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: İki dillilik, bilişsel esneklik, yaratıcılık, bilinçli farkındalık, psikolojik dayanıklılık

10324 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Zihin Ne Görmek İster? Beden Tipine Atfedilen Karakteristik Özellikler ve Bireysel Eğilimlerin Etkisi

Furkan Yıldız[1], Şüheda Raziye Kuruoğlu[1], Mısra Su Zıvalıoğlu[1], Esra Akgül[1], Fatma Uçar Boyraz[1]

[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: İlk izlenimlerimizi genellikle bireylerin fiziksel görünümlerine dayanarak oluştururuz. Mevcut literatürde yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak bireylerin yüz şekil ve ifadelerinin ilk izlenimlere olan etkisine odaklanmaktadır. Ayrıca çalışmaların çoğu, bireyci kültürlerde yürütülmüş olup bireysel farklılıklarımızı oluşturan eşik altı eğilimlerimizin etkisini araştıran çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır. Bu çalışma, Türk örnekleminde bu konuyu inceleyen öncül araştırmalardan olup amacı, farklı vücut tiplerine yapılan kişilik özellikleri atıflarını inceleyerek bir vücut tipi- kişilik özelliği haritası oluşturmaktır. Buna ek olarak, eşik altı düzeyde bulunan şizotipal kişilik ve yeme bozukluğu eğilimlerimizin bahsedilen atıflara olan etkisini araştırmaktır.
Yöntem: Araştırma, nicel desenli deneysel bir çalışma olarak planlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 18–30 yaş aralığında (M= 21.9) en az lise mezunu ve psikiyatrik tanısı bulunmayan 31 kadın, 19 erkek katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara, Hu ve arkadaşları tarafından SMPL modeliyle oluşturulmuş açık erişim kaynaktan alınan endomorf (yağlı), mezomorf (kaslı) ve ektomorf (zayıf) somatotiplerini temsil eden 15 adet üç boyutlu kadın-erkek modellemesi 45° ve 90° açılardan gösterilmiştir. Her bir model, 6 boyuttan oluşan Temel Kişilik Özellikleri Envanterinde bulunan 45 adet kişilik özelliğine uygunluğu açısından "evet/hayır" şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca katılımcılara, deney öncesinde Şizotipal Kişilik Ölçeği ve EDE-Q-13 Yeme Bozukluğu Ölçeği uygulanmıştır. Kişilik atıfları ile bireysel psikolojik eğilimler arasındaki ilişkiler uyum analizi ve MANOVA ile test edilmiştir.
Bulgular: Yapılan MANOVA analizine göre EDE-Q-13 Toplam puanlarınının, endomorf ve mezomorf erkek vücut tipleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Endomorf erkek vücut tiplerinde EDE-Q-13 toplam puanına bağlı olarak Dışadönüklük (F= 3.78, p=0.004), Sorumluluk (F=4.04, p=0.003), Nörotisizm (F=4.36, p=0.002) ve Olumsuz Değerlik (F=3.11, p=0.011) boyutlarında anlamlı düzeyde farklılıklar gözlemlenmiştir. Mezomorf vücut tiplerinde ise Dışadönüklük (F=8.27, p=0.00004), Sorumluluk (F=4.92, p=0.001) ve Deneyime Açıklık (F=3.47, p=0.007) boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Vücut tiplerine yapılan kişilik özelliği atıfları incelendiğinde erkek vücut tiplerinde endomorf bedenlerin daha çok Nörotisizm ve Dışadönüklük, mezomorf bedenlerin Uyumluluk, ektomorf bedenlerin ise Sorumluluk kişilik boyutlarıyla ilişkilendirildiği bulunmuştur. Kadın vücut tiplerinde ise endomorf bedenlerin yine Dışadönüklük ve Nörotisizm, mezomorf bedenlerin Uyumluluk, ektomorf bedenlerin ise Sorumluluk kişilik boyutlarıyla ilişkilendirildiği görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmada literatürle uyumlu olarak yeme bozukluğu eğilimine sahip bireylerin, Nörotisizm ve Deneyime Açıklık boyutlarına daha fazla kişilik özelliği atfettikleri görülmüştür. Bununla birlikte, literatürden farklı olarak bireylerin Dışadönüklük, Sorumluluk ve Olumsuz değerlik boyutlarında da yoğun atıf yaptıkları dikkat çekmektedir. Şizotipal eğilim gösteren bireylerin ise herhangi bir vücut tipine anlamlı düzeyde bir kişilik özelliği atfetmediği bulunmuştur. Bu durum, söz konusu bireylerin kendini gizleme eğiliminde olabileceklerini, yaptıkları değerlendirmelerin ise Nörotisizm ve Olumsuz Değerlik boyutlarına dağılmış olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca bu sonucun, çalışma örnekleminin büyüklüğünün sınırlı olmasından etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Çalışmada Türk örnekleminde yapılan vücut tipi-kişilik özelliği atıfları, toplulukçu kültürlerde yapılmış çalışmaların bulgularıyla uyumlu görünmektedir. Bireyci kültürlerde yapılmış çalışmalardan farklı olarak, Türk örnekleminde endomorf vücut tiplerine daha çok Dışadönüklük atıfları yapılmıştır. Bu bulgunun, toplulukçu yapıya sahip Türk kültüründe yağlı olarak adlandırılabilecek bireylerin daha sıcak, sosyal ve erişilebilir olarak algılanmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ektomorf vücut tiplerine yapılan Sorumluluk atıflarının ise bireyci kültürlerdeki atıflara benzer olarak Türk kültüründe de zayıf bireylerin irade sahibi olarak değerlendirilmesinin bir yansıması olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İlk İzlenimler, Vücut Tipleri, Kişilik Özellikleri, Yeme Bozukluğu

10041 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Otistik Özellikler ve Zihin Kuramı: Yetişkinlerde Sosyal Bilişin Modaliteye Göre İncelenmesi

Fatma Göral[1], Ayşe Ayçiçeği-Dinn[1], Wayne Dinn[1]
[1]İstanbul Atlas Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Zihin Kuramı (ZK); bireyin başkalarının inanç, arzu ve niyetlerini anlayıp bunlara atıfta bulunabilmesini ifade eder ve sosyal etkileşim için temel bir beceridir. Bu araştırma, otistik özelliklerin sağlıklı bireylerde de bir spektrum boyunca dağıldığı görüşünden hareketle, otistik özellikler gösteren ve göstermeyen bireylerin sosyal biliş becerilerinin özellikle ZK bağlamında nasıl farklılaştığını incelemeyi amaçlamaktadır. Yetişkinlerde ZK becerilerini değerlendirmede karşılaşılan yöntemsel sınırlılıklar nedeniyle bu araştırma kapsamında öncelikle geçerli ve güvenilir bir İşitsel Zihin Okuma Testi (İZOT) geliştirilmesi hedeflenmiştir. Araştırmada ayrıca sağlıklı yetişkinlerde otistik özelliklerin yaygınlığı, bu özelliklerin sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi ve sosyal biliş ile kişilik özellikleri üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Böylece otistik özelliklerin dağılımının belirlendiği sağlıklı yetişkin popülasyonunda otistik özellikler gösteren ve göstermeyen bireylerin ZK becerileri başta olmak üzere sosyal biliş ve kişilik özelliklerine yönelik bir profilin olup olmadığı araştırılmıştır.
Yöntem: Araştırma iki ayrı çalışmadan oluşmaktadır. Çalışma I'de yaş ortalaması 20.09 olan (18-35 yaş aralığında) 815'i kadın ve 176'sı erkek olmak üzere toplam 991 gönüllü üniversite öğrencisine Otizm Spektrum Anketi (OSA) uygulanarak otistik özelliklerin dağılımı ve yaygınlığı kesitsel tarama yöntemiyle incelenmiştir. Yüksek ve düşük otistik özellik grupları, ortalamanın ±1.5 standart sapma sınırları esas alınarak belirlenmiş ve Çalışma II'de OSA dağılımının bu uç noktalarında yer alan yaş ortalaması 20.94 olan 25'i düşük, 27'si yüksek otistik özellikli 52 (46'sı kadın) katılımcının sosyal biliş ve kişilik profilleri karşılaştırılmıştır. Katılımcıların sosyal biliş düzeyleri Empati Ölçeği, Zihinselleştirme-Mizah Testi, Gözlerden Zihin Okuma Testi ve İZOT verilerek kişilik özellikleri ise Kişilerarası Tepkisellik İndeksi, Dürtüsellik Ölçeği ve Eysenck Kişilik Anketi uygulanarak ölçülmüştür. Ayrıca, 18-25 yaş aralığında toplam 186 (93'ü kadın) gönüllü üniversite öğrencisiyle ZK'yı işitsel modalitede değerlendiren İZOT geliştirilmiş ve geçerlik–güvenirlik analizleri yapılmıştır.
Bulgular: Çalışma I sonuçlarına göre, katılımcıların %9.9'u yüksek, %6.6'sı düşük otistik özellik göstermektedir. Otistik özellikler cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir gibi faktörlerle anlamlı şekilde ilişkili bulunmuştur. İZOT'nin A formunun iç tutarlılığı .835 ve B formunun iç tutarlılığı .763 olup iki yarıya bölme güvenirliği .87'dir. Testin kapsam geçerliği .82 olup yapı geçerliği İZOT'nin A formu ile .962, B formu ile ise .946 olarak bulunmuştur. Çalışma II bulguları, düşük otistik özellikli grubun bilişsel empati ve sosyal beceri düzeylerinin yüksek otistik özellikli gruba kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğunu göstermiştir (sırasıyla $t(50)= 2.047$, $p=.046$ ve $t(50)= 3.513$, $p=.001$). ZK ve zihinselleştirme becerileri bakımından düşük otistik grup lehine bir eğilim gözlenmiş ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p<.05$). Kişilik özellikleri açısından ise yüksek otistik özellikli bireylerde nörotisizmin daha yüksek, dışadönüklüğün ise daha düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir (sırasıyla $t(50)=-2.870$, $p=.006$ ve $t(50)=5.214$, $p=.000$).
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, otistik özelliklerin klinik düzeye ulaşmasa da sosyal bilişsel işlevlerde anlamlı farklılıklara yol açabileceğini göstermektedir. Özellikle empati ve sosyal beceriler, otistik özellik düzeyine duyarlı görünmektedir. Geliştirilen İZOT'nin geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracı olarak kullanılabilirliği ortaya konmuş, böylece yetişkinlerde işitsel ZK değerlendirmesine katkı sağlanmıştır. Sonuçlar, sosyal bilişsel bozulmaların değerlendirilmesinde otistik özelliklerin dikkate alınması gerektiğini vurgularken, sosyal bilişin farklı modaliteler aracılığıyla değerlendirilmesinin önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihin Kuramı, Otistik Özellikler, Sosyal Biliş, Gözlerden Zihin Okuma Testi, İşitsel Zihin Okuma Testi

10366 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Bir Ağaç Olmak: Sanal Gerçeklik Ortamında Doğa Bedenlenmesinin Durumluk Anksiyete ve Otonom Sinir Sistemi Üzerine Etkisi

Abdullah Özgün Erten[1], Nehir Gökoğlu[1], Azra Güçlü[1], Lara Yelda Aktaş[1], Sude Kandemir[1], Hasan Kazdağlı[1], Burak Erdeniz[1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, doğa temelli bir sanal gerçeklik (VR) ortamında bir ağaç olarak bedenlenmenin (embodiment) psikolojik ve fizyolojik etkilerini incelemektedir. Özellikle orman ekosistemlerine yönelik tehditlerin (örneğin orman yangınlarının) bireyde yarattığı anksiyete ve fizyolojik stres tepkileri, doğayla empatik bağ kurmanın potansiyel yolları açısından değerlendirilmektedir. Literatürde bedenlenme deneyimlerinin genellikle öznel raporlara dayandığı, otonom sinir sistemi tepkilerinin ise ihmal edildiği görülmektedir. Bu çalışma, bu boşluğu VR tabanlı bir orman yangını senaryosunda hem anksiyete hem de kalp atım hızı değişkenliği (HRV) üzerinden ele alarak, doğaya yönelik duyarlılık ve koruma bilincini destekleyebilecek yeni bir yöntem sunmayı hedeflemektedir. Araştırmada şu hipotezler test edilmiştir:

H1: Katılımcıların sanal gerçeklik ağaç bedenlenme deneyiminden sonra durumluk kaygı (STAI-I) puanlarında ön test ve son test koşulları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olacaktır.

H2: Katılımcıların durumluk kaygı puanlarındaki (STAI-I) değişimler ile bedenlenme puanları arasında anlamlı bir korelasyon olacaktır.

H3: Katılımcıların parasempatik sinir sistemi aktiviteleri (PSS), deneysel koşullara (Sakin, Yangın) göre farklılık gösterecektir.

H4: Katılımcıların PSS aktiviteleri, bedenlenme düzeylerine (Düşük Bedenlenme, Yüksek Bedenlenme) göre farklılık gösterecektir.

H5: Katılımcıların sempatik sinir sistemi (SSS) aktiviteleri, deneysel koşullara (Sakin, Yangın) göre farklılık gösterecektir.

H6: Katılımcıların SSS aktiviteleri, bedenlenme düzeylerine (Düşük Bedenlenme, Yüksek Bedenlenme) göre farklılık gösterecektir.

Yöntem: 31 yetişkin katılımcı (21-42 yaş, 25 kadın, 6 erkek) VR deneyimine katılmıştır. Meta Quest 3 başlığı kullanılarak, katılımcılar önce sakin bir orman ortamını, ardından yaklaşan bir yangın senaryosunu ağaç bedenlenmesiyle deneyimlemiştir. Veriler, STAI-I/II anketleri, Bedenlenme Anketi ve bilekten takılan elektrokardiyogram (EKG) cihazıyla toplanmıştır. STAI-I ön-test/son-test farkları eşleştirilmiş örneklem t-testi; Bedenlenme ve anksiyete skorları değişimi arasındaki ilişki için Pearson korelasyon analizi; PSS ve SSS indekslerini karşılaştırmak üzere, her bir indeks için ayrı olmak üzere 2 (Bedenlenme: Yüksek, Düşük) x 2 (Koşul: Sakin, Yangın) karma desenli ANOVA kullanılmıştır.

Bulgular: STAI-I puanları, VR deneyimi sonrasında önemli ölçüde artış göstermiştir (ön-test: M = 33.19, SD = 6.38; son-test: M=41.45, SD=9.68; $t(30) = -4.5$, $p < .001$, $d = -0.81$). Bu büyük etki büyüklüğü, VR deneyiminin katılımcıların anksiyete düzeylerinde belirgin bir artışa yol açtığını göstermektedir.

Bedenlenme puanları ile anksiyete değişimi arasındaki pozitif korelasyon ($r=.44$, $p<.05$), katılımcıların ağaç bedenlenmesini ne kadar güçlü deneyimlediklerine bağlı olarak anksiyete düzeylerinin daha fazla arttığını ortaya koymuştur.

Yüksek bedenlenme grubunun PNS aktivitesi, düşük bedenlenme grubuna kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($F(1,26) = 8.10$, $p <. 05$, $\eta^2=.24$). Bu bedenlemenin ana etkisini ortaya koymaktadır.

Koşullar arası karşılaştırmada, yüksek bedenlenme grubunun PNS indekslerinde sakin ve yangın koşulları arasında anlamlı fark görülürken (etkileşim: $F(1,26) = 5.51$, $p < .05$), düşük bedenlenme grubunda bu fark gözlemlenmemiştir. Bu bulgu, bir etkileşim etkisini, yani güçlü bedenlenme deneyiminin parasempatik tepkileri koşullara göre farklılaştırdığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, yüksek bedenlenmenin hem psikolojik hem fizyolojik tepkileri artırdığını gösterdi. Anksiyetedeki artış, VR'nin duygusal etkisini doğrularken (H1-H2 desteklendi), PSS'deki koşula bağlı değişimler bedenlenmenin otonom düzenlemeyi modüle edebileceğine işaret etti (H3-H4 desteklendi). SSS'de anlamlı etki bulunmaması (H5-H6 reddedildi), parasempatik sistemin bu tür sanal tehditlerde daha duyarlı olduğunu düşündürdü. Bu çalışma, VR tabanlı ekolojik

müdahalelerin tasarımında bedenlenme derecesinin önemini vurgulamakta ve gelecek araştırmalar için multidisipliner bir çerçeve sunmaktadır

Anahtar Kelimeler: Sanal Gerçeklik, Bedenlenme, Otonom Sinir Sistemi, Doğa Bağlantısı, Anksiyete

10396 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Sanal Kalp ile Sahte Kalp Hızı Paradigması

Nehir Gökoğlu[1], Abdullah Özgün Erten[1], Merve Özüm Ergüven[1], Ahsen Gökçe Türkmen[1], Sude Su[1], Hasan Kazdağlı[1], Burak Erdeniz[1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bedensel öz-bilinç, interoseptif ve eksteroseptif duyusal sinyallerin bütüncül olarak işlenmesiyle ortaya çıkan bir deneyimdir. Önceki araştırmalar, çoklu duyusal senkronizasyonun uzuvlar ve tüm beden üzerinde sahiplik illüzyonu yaratabildiğini göstermiştir. Ancak, iç organların sahiplenilmesine yönelik bilişsel süreçler yeterince açıklığa kavuşmamıştır. Bu bağlamda, sahte kalp hızı paradigması, bireylerin kalp atış hızları hakkında bilinçli olarak yanıltılması yoluyla, içsel bedensel ipuçlarının bedenlenme deneyimi ve iç organlara yönelik sahiplik algısı üzerindeki etkilerini incelemek için etkili bir yöntem sunar. Buna ek olarak, iç organların görsel temsillerinin bedenlenme üzerindeki etkisi de literatürde sınırlı olarak ele alınmıştır. Bu çalışma, farklı görsel kalp temsillerinin sahte kalp hızı manipülasyonlarıyla etkileşiminin hem bedenlenme deneyimi hem de fizyolojik yanıtlar üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmaya İzmir Ekonomi Üniversitesi'nden 21 sağlıklı lisans öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Deneysel tasarım, 2(Denekler Arası, Kalp Hızı: İvmelenme, Toparlanma)×2 (Denekler İçinde, Deneysel Koşul: Temel, Deneysel)×3(Denekler İçinde, Görsel Uyarıcı: Avatar, Kalp, Nesne) düzenine dayanmıştır. Katılımcılar Meta Quest 3 VR başlığı aracılığıyla farklı görsel uyaranlar deneyimlemiştir: (1) antropomorfik avatar, (2) anatomik kalp modeli ve (3) üç boyutlu nötr nesne. İşitsel kalp atışları kulaklıkla sunulmuş, dokunsal geri bildirim ise bir Woojer cihazı ile göğüse titreşim verilerek sağlanmıştır. Katılımcıların gerçek zamanlı kalp hızı, taşınabilir bir Holter cihazı ile izlenmiştir.

Her deneysel oturum, herhangi bir uyaranın bulunmadığı bir temel koşulla başlamıştır. Ardından katılımcılar rastgele olarak ivmelenme veya toparlanma grubuna atanmıştır. İvmelenme koşulunda, kalp atışı sesi önce temel hızda, ardından %30 artırılarak sunulmuştur. Toparlanma koşulunda ise kalp hızı %30 azaltılarak başlatılmış ve daha sonra temel seviyeye çıkarılmıştır. Tüm VR deneyimi boyunca fizyolojik veriler toplanmıştır. Her katılımcı üç görsel uyarıcı koşulunu rastgele sırayla deneyimlemiş ve her bir koşul sonrasında bedenlenme ölçeklerini tamamlamıştır. Deney sonunda solunum kontrolü anketi uygulanmıştır. Deneysel koşulların otonom sinir sistemi aktivitesi üzerindeki etkisi karışık ANOVA, görsel uyaranların bedenlenme üzerindeki etkisi tekrarlayan ölçümler ANOVA, kalp hızı değişkeninin nefes kontrolü üzerine olan etkisi bağımsız örneklem t-testi ile test edilmiştir.

Bulgular: Deneysel manipülasyonların PSS (Parasempatik Sinir Sistemi) ve SSS (Sempatik Sinir Sistemi) üzerindeki etkisini araştırmak için iki adet 2(Denekler Arası, Kalp Hızı: İvmelenme, Toparlanma)×2(Denekler İçinde, Deneysel Koşul: Temel, Deneysel)x3(Denekler İçinde, Görsel Uyarıcı: Avatar, Kalp, Nesne) karışık ANOVA yapıldı. PSS açısından deneysel koşulun anlamlı bir ana etkisi bulunmuştur, $F(1,19) = 7.34$, $p < .05$. Diğer ana etkiler ve etkileşimler anlamlı değildir. SSS için hiçbir anlamlı etki saptanmamıştır. Kalp hızı koşulunun nefes kontrolü üzerindeki etkisi, bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiş ve ivmelenme grubunun toparlanma grubuna nazaran daha fazla nefes kontrolü uyguladığı bulunmuştur, $t(19) = 2.17$, $p < .05$. Görsel uyarıcılara bağlı bedenlenme farklarını test eden tekrarlanan ölçümler ANOVA'sı anlamlı bir etki göstermemiştir, $F(2,40) = 2.64$, $p > .05$.

Tartışma ve Sonuç: Deneysel koşulların parasempatik aktivitede artışa yol açması, çoklu duyusal geri bildirimin otonom sinir sistemi tepkilerinin düzenlenmesindeki rolünü desteklemektedir. Bununla birlikte, bedenlenme değerlendirmelerinin görsel koşullar arasında farklılık göstermemesi, antropomorfik özelliklerin iç organ sahipliği algısını artırdığına dair yaygın varsayımları sorgulatmaktadır. Bu bulgular, iç organ temsillerinin bedenlenme üzerindeki etkilerini anlamak adına gelecekte yapılacak çalışmalar için önemli bir temel sunmaktadır. Bu çalışmanın en büyük kısıtlaması sınırlı katılımcı sayısıdır, gelecekteki benzer çalışmaların daha fazla katılımcıdan veri toplanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bedensel öz-bilinç, Bedenlenme, Sahte kalp hızı paradigması, Sanal gerçeklik

10308 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Senin Hayatın Benim Hayatım: Hayatta Kalma Bağlamı Avantajı Akrabaları Kapsar mı?*

Dilan Çabuk-Çolak[1]

[1]**Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, İstanbul**

Giriş ve Amaç: Hayatta Kalma Bağlamı Avantajı (Survival Processing Effect), bilgilerin hayatta kalmayla ilgili durumlarda işlendiğinde, diğer koşullara kıyasla daha iyi hatırlandığını gösteren, adaptif bellek araştırmalarında köklü ve tekrarlanabilir bir bulgudur (Mısırlısoy vd., 2016; Nairne vd., 2007). Bu etkinin temelinde, hayatta kalmayla ilişkili bilgilerin hatırlanmasının, bireyin kendi yaşamını sürdürmesini kolaylaştırarak genlerini gelecek nesillere aktarma olasılığını artırdığı ve dolayısıyla uyum başarısını yükselttiği varsayımı yer almaktadır. Dolaylı Uyum Başarısı Kuramı (Inclusive Fitness Theory), bu bakış açısını genişleterek, bireyin yalnızca kendi hayatta kalmasının değil, aynı zamanda genetik olarak yakın akrabalarının hayatta kalmasının da gen aktarımına katkı sağladığını öne sürmektedir. Bu kuramın temel bileşenlerinden biri olan 'akraba seçilimi' (kin selection), bireylerin, genetik benzerlik taşıdıkları akrabalarına yardım etmeye daha yatkın olduklarını savunur (Hamilton, 1964; Smith, 1964). Bu çerçeveye göre, akrabaların hayatta kalmasına yönelik bilgilerin de adaptif değeri yüksek olduğu için, bu tür bilgilerin hatırlanma olasılığının diğer bilgilere kıyasla daha yüksek olması beklenmektedir. Ancak, Hayatta Kalma Bağlamı Avantajı'nın bu tür akraba temelli hayatta kalma senaryolarına da genellenip genellenemeyeceği, henüz yeterince araştırılmamıştır. Mevcut çalışmalar ise yöntemsel farklılıklar nedeniyle çelişkili bulgular sunmaktadır (Bonin vd., 2020; Krause vd., 2019). Bu çalışma, Hayatta Kalma Bağlamı Avantajı'nın, bireyin yalnızca kendi yaşamını sürdürmesine ilişkin bilgileri değil, aynı zamanda genetik olarak yakın bir akrabanın—özellikle öz kardeşin—hayatta kalmasına yönelik bilgileri de kapsayıp kapsamadığını araştırmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmanın amacı doğrultusunda önceki çalışmaların yöntemsel sınırlılıkları göz önünde bulundurularak daha kontrollü, 2 (kardeş durumu: bir kardeş, tek çocuk) x 4 (senaryo: birey, kardeş, yabancı, hoşluk) karma desen bir deney geliştirilmiştir. 18-30 yaş aralığındaki 96 katılımcı, dört farklı bağlamda kendilerine sunulan kelimelerin önemini değerlendirmiştir: (1) Kaynakların kısıtlı olduğu bir çayırlık alanda bireyin kendi hayatta kalması, (2) Aynı koşullarda öz kardeşin hayatta kalması, (3) Aynı koşullarda ir yabancının hayatta kalması, (4) Hayatta kalma unsuru içermeyen, yalnızca kelimelerin hoşluk düzeyinin değerlendirildiği bir kontrol görevi. Kardeş figürü, hem yüksek genetik yakınlık (yaklaşık %50) hem de deneysel uygulanabilirlik açısından tercih edilmiştir. Gerçek yaşam ilişkilerinin etkisini daha iyi anlamak amacıyla ise, katılımcılar deneyin başında iki gruba ayrılmıştır: bir kardeşi olan bireyler ve tek çocuklar. Değerlendirme görevinden sonra bir çeldirici görev uygulanmış, ardından katılımcılara beklenmedik bir serbest hatırlama görevi sunulmuştur.

Bulgular: Veriler senaryonun ve kardeş durumunun sabit etki; senaryo sunum sırasının kontrol değişkeni; katılımcıların ve kelimelerin ise rastgele etkiler olarak tanımlandığı bir genelleştirilmiş lineer karma model analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda senaryonun ana etkisinin anlamlı olduğu ortaya konmuştur: Hayatta kalma senaryolarında değerlendirilen kelimeler, hoşluk değerlendirme koşuluna kıyasla daha yüksek hatırlanma oranlarına sahiptir. Bu etki, kardeşi olan ve olmayan katılımcılar arasında benzer şekilde gözlenmiştir; zira senaryo ile kardeşlik durumu arasındaki etkileşim istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın sonuçları, Hayatta Kalma Bağlamı Avantajı'nın akraba önceliklendirmesine dayalı özel bir mekanizmadan çok, genel bir adaptif bellek sürecini yansıttığını göstermektedir. Ayrıca, senaryo ile kardeşlik durumu arasındaki etkileşimin anlamlı olmaması, katılımcıların kardeşlerinin hayatta kalmasını hayal etmelerinin, gerçekte kardeşleri olsun ya da olmasın, benzer şekilde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ister kardeş ister yabancı olsun, başkalarının hayatta kalma durumlarına ilişkin bilgilerin zihinsel olarak işlenmesinin, birey için genel bir hayatta kalma avantajı sağlayabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: hayatta kalma bağlamı avantajı; adaptif bellek; dolaylı uyum başarısı; akraba seçilimi

**Bu çalışma Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SHD-2024-2197 nolu proje kapsamında desteklenmiştir.*

10449 - Sosyal Psikoloji

Kıtlık Algısı Bilişsel Olarak Etkinleştirildiğinde Bilişsel Performansı Olumsuz Etkiler mi?

Ali Karaca[1], Ozan İşler[2], Onurcan Yılmaz[1], Uwe Dulleck[2], Burak Doğruyol[1]
[1]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul
[2]Queensland University of Technology, Brisbane

Giriş ve Amaç: Kaynak kıtlığının bilişsel işlev üzerindeki etkileri, özellikle yoksullukla ilişkili zihinsel yükün karar verme ve bilişsel fonksiyona zarar verdiğini öne süren Mani ve ark. (2013) çalışması, alandaki diğer araştırmalarla birlikte dikkat çekmiştir. Bu çalışma, farklı kıtlık manipülasyonlarının hem kıtlık algısını hem de bilişsel performansı etkileyip etkilemediğini test eden, beş ön kayıtlı deneyden oluşan geniş ölçekli bir replikasyon çalışmasıdır (toplam N ≈ 10.598). Amaç, gelir düzeyine göre kıtlık manipülasyonlarının etkilerini sınayarak Mani ve ark.'nın bulgularını kavramsal olarak yeniden test etmektir.
Yöntem: Katılımcılar Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nden, farklı gelir gruplarından bireylerden oluşmaktadır. Beş deneyde toplam altı farklı kıtlık manipülasyon tekniği (çekiliş, hatırlama, ölçek, senaryo, genel ve bağlamsal görsel görevler) kullanılmıştır. Her deneyde katılımcılar yüksek/düşük kıtlık koşullarına veya kontrol koşuluna atanmıştır. Ardından tüm katılımcıların kıtlık algısı ve bilişsel performansları ölçülmüştür.
Bulgular: Birinci deney, Mani ve ark. (2013) çalışmasının yüksek güçlü fakat başarısız bir kavramsal replikasyonu olmuştur. Mani vd.'yi takip ederek kıtlık manipülasyonlarının özellikle düşük gelirli bireylerde daha güçlü etkiler yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Hatırlama manipülasyonu kıtlık algısını küçük bir etkiyle artırmış, ancak genel olarak analitik düşünme (CRT) üzerinde bir etki gözlemlenmemiştir. Düşük gelirli bireyler daha yüksek kıtlık algısı ve daha düşük CRT puanları bildirmiştir.
İkinci deney, kısmen başarılı bir replikasyon olmuştur. Bilişsel işlev üzerindeki tek belirgin etki, yeni geliştirilen görsel manipülasyon tekniğinden kaynaklanmış, fakat bu teknik finansal kaygıları artırmamıştır. Hatırlama tekniği tüm gruplarda kıtlık algısını artırmış, senaryo manipülasyonu ise daha çok düşük gelirli bireylerde etkili olmuştur. Görsel görevleri kıtlık algısını artırmada başarısız olmuştur; genel bilişsel çıktılar üzerinde ise sınırlı etkiler gözlemlenmiştir.
Üçüncü deneyde, görsel manipülasyonlar kıtlık algısını etkili biçimde artırmamış, analitik düşünme ya da akıcı zeka üzerinde anlamlı bir etki göstermemiştir. Gelir düzeyine bağlı farklılıklar ise devam etmiştir.
Dördüncü deneyde, kıtlık manipülasyonlarının hiçbir sonuç değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Yüksek gelirli katılımcılar, her zaman daha düşük kıtlık algısı ve daha yüksek bilişsel performans göstermiştir.
Beşinci deney, manipülasyonların genel olarak güçlü ve tutarlı etkiler üretmediğini göstermiştir. Sadece bazı tekil karşılaştırmalarda küçük farklar tespit edilmiştir. Yüksek gelirli katılımcılar yine sistematik olarak daha düşük kıtlık algısı ve daha yüksek bilişsel performans sergilemiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu yüksek güçlü beş deney, Mani ve ark. (2013) çalışmasının kavramsal bir replikasyonu olarak tasarlanmış, ancak kıtlık manipülasyonlarının hem kıtlık algısını hem de bilişsel performansı tutarlı biçimde etkileyemediğini göstermiştir. Bulgular, deneysel kıtlık manipülasyonlarının geçerliliğini sorgulamakta; bu alandaki teorik modellerin ve yöntemlerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: Kıtlık, Sosyal Psikoloji, Manipülasyon, Deneysel Psikoloji

10137 - Sinirbilim ve Nöropsikoloji

Farklı Türlerin ve Türlerin Robot Modellerinin Hareket Algısının ve Onlara İlişkin Tehdit Algısının Ayna Nöron Sistemi Aracılığıyla İncelenmesi*

Ahmet Tolgahan Taşçı[1], Alper Topaloğlu[1], Evrim Gülbetekin[1]
[1]Akdeniz Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Ayna nöronlar, maymunun F5 alanında keşfedilmiş ve belirli bir eylemi gerçekleştirirken veya gözlemlerken aktive olan nöronlardır. İnsanlarda, başkalarının eylemlerini ve niyetlerini anlamada kritik rol oynar. Sosyal robotik alanındaki gelişmelerle, ayna nöron sistemi insan-robot etkileşiminde incelenmeye başlanmıştır. EEG ve fMRI çalışmalarında, insanların robot davranışlarını gözlemlediğinde ayna nöron sisteminin aktive olduğu raporlanmıştır. İnsanların, robot ve insan davranışlarına benzer şekilde mu baskılanması tepkisi verdiği bulunmuştur. Bu çalışma, türler arası karşılaştırmaya yönelik bir çalışma olup insan ve hayvan uyarıcıları ile bunların robot modellerine yönelik sinirsel tepkileri ve algılanan tehdidin rolünü incelemeyi hedeflemektedir.
Yöntem: Araştırma örneklemi 30 kişiden oluşmaktadır ancak bazı hatalar nedeniyle EEG analizine 10 erkek ve 10 kadından oluşan 20 katılımcının verileri dahil edilmiştir. Türlere özgü köpek, yılan, kuş, insan hareketi ve beyaz gürültü içeren videolar ile her türün robot versiyonlarının videoları toplam 9 video olarak sunulmuştur. Deney 2 bloktan oluşmuştur. Her blokta, 1000 ms odaklanma ekranının ardından 84 sn süreyle uyarıcılar sunulmuş, sonrasında katılımcılardan tehdit ediciliği 7'li likert tipi ölçekle değerlendirmeleri istenmiştir. Deneyde 64 kanallı EEG kullanılmıştır.
Bulgular: Bu EEG çalışmasında katılımcıların çeşitli uyarıcı türlerine verdikleri mu baskılaması, C3, C4 ve CZ elektrotları üzerinden incelenmiştir. Araştırmada canlılık, elektrot ve canlı türleri koşullarını içeren 2x3x4'lük Tekrarlı Ölçümler İçin Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır.
Yılan türündeki ($M = -.165$, $SE = .049$) ayna nöron aktivitesi insan türüne ($M = -.048$, $SE = .047$) göre anlamlı olarak daha yüksektir ($t = 3.565$, $p < .05$). İnsan ve köpek türü ($M = -0.72$, $SE = .051$) arasında ise anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p > .05$).
Davranış verilerine göre en az tehdit edici uyarıcı gerçek insan uyarıcısı ($M = 1.67$, $SE = 1.34$) iken, en tehdit edici olarak algılanan uyarıcı gerçek yılan ($M = 4.26$, $SE = 2.08$) olmuştur [$F(8,176) = 9.908$, $p < 0.001$]. Yılan uyarıcısı diğer uyarıcılardan anlamlı olarak daha tehdit edici bulunmuştur ($p < .001$). Uyarıcıları; kadın katılımcılar ($M = 2.92$, $SE = .257$), erkek katılımcılardan ($M = 2.09$, $SE = .241$) daha tehdit edici bulmuştur [$F(1, 28) = 5.59$, $p < .05$). Gerçek yılan uyarıcısının davranış verisi ($M = 4.15$) ile ayna nöron aktivitesindeki nöral aktivasyonu ($M = -.166$) arasında pozitif yönde bir korelasyon bulunmuştur ($r = .411$, $p < .05$).
Tartışma ve Sonuç: Araştırma, yılanların evrimsel süreçte korkulan hayvan olarak kalmaya devam ettiğini desteklemektedir. Canlı yılan uyarıcısının daha yüksek tehdit algısı puanı alması ile ayna nöron aktivitesinde anlamlı bir şekilde fark olması hipotezimizi desteklemektedir. Bu bulgu, evrimsel korkuların hayatta kalma mekanizmalarımızın sağlam temele dayandığını göstermektedir. Ayrıca elde edilen bulguların insan-robot etkileşimi ve türler arası çalışmalarla karşılaştırılması, sosyal robotik ve gelecekteki robot tasarımlarına ışık tutabilir.

Anahtar Kelimeler: Ayna Nöron Sistemi, İnsan-Robot Etkileşimi, Tehdit Algısı, Mu Baskılanması, EEG, Sosyal Robotik

**TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 26
10039 - Klinik Psikoloji

Bir Kaybın Ardından Travma Sonrası Gelişim: Travmatik Yasın, İstemli Ruminasyonların ve Süregiden Bağların Rolü*

Ebru Şenel[1], Tolga Köskün[1]
[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Sevilen birinin kaybı oldukça yaygın ve sıkıntı verici bir yaşantıdır. Kayıp ardından kişilerde şok, inanmama, ruminasyon, hasret çekme gibi çeşitli yas tepkileri görülebilir. Bu tepkilerin uzun süreli, şiddetli ve işlevselliği bozan seyri ise travmatik yas tepkileri ile ilişkilidir. Kaybın ardından, yas tepkilerinin yanı sıra travma sonrası gelişim gibi olumlu psikolojik sonuçlar da deneyimlenmektedir. Kişiler kendilerine, yaşamın değerine ve kişilerarası ilişkilere dair derin bir kavrayış geliştirebilirler. Bu çalışmada travmatik yas tepkilerinin, istemli ruminasyonların ve kaybedilen kişiyle sürdürülen bağların travma sonrası gelişim sürecindeki rolü incelenmiştir. İstemli ruminasyonlar sarsıcı bir yaşantının ardından inançları yeniden yapılandırmaya hizmet eden bilişsel işlemlemeyi ifade etmektedir. Sürdürülen bağlar ise kaybedilen kişinin isteklerini gerçekleştirme, mirasını devam ettirme, onunla özdeşim kurma gibi yollarla duygusal bağları devam ettirmeyi kapsamaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki araştırma soruları incelenmiştir:
1) Travmatik yas tepkileri, travma sonrası gelişim ile ilişkili midir?
2) İstemli ruminasyonlar, travma sonrası gelişim ile ilişkili midir?
3) Süregiden bağlar, travma sonrası gelişim ile ilişkili midir?
4) Travmatik yas tepkileri ile travma sonrası gelişim arasındaki ilişkide istemli ruminasyonların ve süregiden bağların aracı rolü var mıdır?
Yöntem: Araştırma kesitsel ve ilişkisel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmaya amaçlı örnekleme yöntemi ile ulaşılan, en az 6 ay önce bir kayıp deneyimi yaşamış, 18 yaş ve üzeri 398 kişi katılmıştır. Veriler çevrimiçi ve yüz yüze olarak toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla; Travmatik Yas Öz Bildirim Ölçeği, Süregiden Bağlar Ölçeği, Olayla İlişkili Ruminasyon Envanteri, Travma Sonrası Gelişim Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Verilerin analizinde, betimsel istatistikler, bağımsız gruplar için T-Testi, korelasyon analizi ve aracılık ilişkilerini test etmek amacıyla LISREL 8.8 yazılımı ile yapısal eşitlik modellemesi (YEM) kullanılmıştır.
Bulgular: Bulgular incelendiğinde travma sonrası gelişimin, travmatik yas, istemli ruminasyonlar ve süregiden bağlar ile pozitif yönde ve anlamlı biçimde ilişkili olduğu görülmüştür. YEM ile yapılan seri aracılık analizinde, travmatik yas ve travma sonrası gelişim arasındaki ilişkiye istemli ruminasyonların ve süregiden bağların tam aracılık ettiği bulunmuştur. Modelin iyi uyum indekslerine sahip olduğu görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar travmatik yas tepkilerinin, istemli ruminasyonların ve süregiden bağların artmasının travma sonrası gelişim olasılığını arttırdığına işaret etmektedir. Travma sonrası stres tepkileri ile travma sonrası gelişim arasındaki ilişkiye dair bulgular farklılaşmaktadır. Diğer yandan gelişim sürecinin stresten bağımsız olmadığı ve kişinin dünyaya dair inançlarının belli düzeyde sarsılması gerektiği de vurgulanmaktadır. Bu anlamda travmatik yas tepkileri, kaybın anlamı, yaşamın değeri ve kişilerarası ilişkiler hakkında kişiyi düşünmeye teşvik ederek travma sonrası gelişimi destekleyebilir. Öte yandan kayba ilişkin istemli ruminasyonlar, kaybı anlamlandırmaya ve sarsılan inançları yeniden yapılandırmaya hizmet ederek travma sonrası gelişimi kolaylaştırabilir. Bununla birlikte kaybedilen kişiyle özdeşim yolu ile bağları sürdürmenin hem kayba uyumu hem de duygusal bağları korumayı sağlayarak gelişim sürecini desteklediği düşünülmektedir. Öz-bildirime dayalı ölçüm alınması nedeniyle çoklu kayıp yaşayan kişilerde kayıp sonrası yaşanan zorlukların ne düzeyde ayrıştırıldığının belirsiz olması, araştırmanın kesitsel doğası nedeniyle travmatik yas ve gelişim tepkilerinin zaman içinde nasıl değiştiğinin anlaşılamaması araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Bu anlamda söz konusu ilişkilerin boylamsal olarak incelenmesi önerilmektedir. Öte yandan araştırma değişkenlerinin daha önce bir arada incelenmemiş olmasının alanyazına katkı sağlayacağı ve kayıp sonrası müdahalelerin içeriklerinin yapılandırılmasında fikir verebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Travmatik Yas, Travma Sonrası Gelişim, Süregiden Bağlar, İstemli Ruminasyonlar

** TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10403 - Klinik Psikoloji

Farklı Kayıp Deneyimlerinde Bağlanma Stilleri, Algılanan Yalnızlık ve Kayıplara Özgü Değişkenlerin Depresyon Üzerindeki Yordayıcı Rollerinin İncelenmesi

Beliz Toroslu[1], Yasemin Erol[1], İlayda Kaya Dinç[2]
[1]Başkent Üniversitesi, Ankara
[2]TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, bir ölçek uyarlama çalışmasının ilk aşamasının verilerine dayanmaktadır. Bu bağlamda ilk aşamada elde edilen verilerin keşifsel olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada bağlanma stillerinin (kaygılı ve kaçıngan) ve algılanan yalnızlık düzeylerinin depresyon üzerindeki yordayıcı rolleri, iki farklı kayıp örnekleminde incelenmiştir. Kayıp örneklemleri, hayatında önemli bir ötekini kaybetmiş kişiler (N = 198) ve uzun süredir yaşadıkları yerden çeşitli sebeplerle ayrılmış kişilerden (N = 151) oluşmaktadır. Her iki örneklemde yer alan bağlanma stilleri ve algılanan yalnızlık düzeylerine ek olarak, örneklemlere özgü yordayıcıların da (Uzamış yas ve Memleket özlemi) rolleri incelenmiştir. Farklı kayıp türlerine bağlı olarak depresyon düzeyinin yordayıcılarında bir farklılaşma olup olmadığı araştırmanın sorusunu oluşturmaktadır. Buna ek olarak, oluşturulacak olan regresyon modellerinde kaygılı bağlanma ve kaçıngan bağlanmanın yordayıcı rollerinin farklılaşacağı ön görülmüştür.
Yöntem: Çalışmanın örneklemi 349 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara kolay ulaşabilir örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırma kesitsel desen çerçevesinde tasarlanmış ve yürütülmüştür. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE-II); Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği -21 (DASS-21); UCLA Yalnızlık Ölçeği; Utrecth Memleket Özlemi Ölçeği ve Uzamış Yas Ölçeği çalışmanın değişkenlerini değerlendirmek için kullanılmıştır. Araştırma sorularının test edilmesi için kayıp yaşamış örneklemde bağlanma stillerinin, algılanan yalnızlığın ve uzamış yas belirtilerinin depresyon düzeyi üzerindeki yordayıcılığı hiyerarşik regresyon analizi ile test edilmiştir. Memleketlerinden ayrılmış olan örneklemde ise bağlanma stillerinin, algılanan yalnızlığın ve memleket özlemi düzeyinin depresyon düzeyi üzerindeki yordayıcılığı hiyerarşik regresyon analizi ile test edilmiştir.
Bulgular: Birinci aşamada, kaygılı ve kaçıngan bağlanma stilleri ayrı ayrı modele dâhil edilmiştir. Kaygılı bağlanma, her iki örneklemde de depresyon varyansının anlamlı bir bölümünü açıklamış; ancak kaçıngan bağlanmanın depresyon üzerinde doğrudan anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir. Kayıp örnekleminde uzamış yas tepkileri ve yalnızlık, ikinci aşamada modele eklendiğinde kaygılı bağlanmanın etkisini korumakla birlikte açıklanan varyans kayda değer biçimde artmış, açıklanan varyans kaygılı bağlanma modelinde %47,7'ye, kaçıngan bağlanma modelinde %35,2'ye yükselmiştir. Memleket örnekleminde ise memleket özlemi ve yalnızlık ikinci aşamada modele eklendiğinde, kaygılı bağlanma modelinin açıklayıcılığı %53,3'e; kaçıngan bağlanma modelinin açıklayıcılığı %47,4'e ulaşmıştır. Özellikle memleket özlemi ve uzamış yas, her iki bağlanma stilinden bağımsız olarak depresyonu en güçlü biçimde yordayan değişkenler olarak öne çıkmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, kaygılı bağlanmanın duygusal stres koşullarına karşı yüksek duyarlılık yaratara depresyon riskini artırabileceğini; buna karşın kaçıngan bağlanmanın duyguları bastırmaya yönelik stratejilerinin doğrudan depresif semptomlarla ilişkisini zayıflatabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca hem uzamış yas hem de memleket özlemi bağlamlarında yalnızlığın da bağımsız bir risk faktörü olarak ortaya çıkması, sosyal destek eksikliğinin duygudurum bozukluklarındaki önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte memleketlerinden ayrılmış olan katılımcılarla yürütülen analizler toplu olarak değerlendirildiğinde, özellikle memleket özlemi yaşayan bireylerde depresyon düzeyinin yüksek olabileceği; kaygılı bağlanma ve yalnızlığın da bu riski bağımsız olarak besleyebileceği düşünülmüştür. Kayıp örnekleminde ise kaygılı bağlanmanın en güçlü yordayıcı olarak ortaya çıkması, kaygılı bağlanma stilinin uzamış yas ve yalnızlık gibi stres faktörleriyle bir araya geldiğinde de depresyon riskini arttırabileceğini düşündürmüştür. Bu çerçevede, gelecek araştırmalarda farklı kayıp türlerine özgü olarak, bağlanma stili ile sosyal-duygusal stresörler arasındaki etkileşimlerin moderatör ve aracılık analizleriyle incelenmesi önerilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Depresyon, Bağlanma, Memleket Özlemi, Uzamış Yas, Algılanan Yalnızlık

10106 - Klinik Psikoloji

Birileri Duysun İstedim": Partner Kaybı Yaşamış Bekar Kadınların Yas Deneyimi

Elif Bengi Babat[1], Burcu Pınar Bulut[1]

[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışma bekar olan ve bekarken romantik partner kaybı yaşamış kadın bireylerin yas deneyimlerini derinlemesine incelemeyi ve bu kaybı nasıl anlamlandırdıklarını araştırmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda araştırmanın temel sorusu: Partner kaybı yaşamış bekar kadınların yas deneyimleri nelerdir ve bu kaybı nasıl anlamlandırmaktadırlar? olarak belirlenmiştir. Çalışmanın yanıt vermeyi amaçladığı diğer araştırma sorularını "Bekar kadınların yas süreçlerini etkileyen faktörler nelerdir ve bu faktörler hangi yas türünün gelişmesine sebep olmaktadır?", "Bu deneyimin ardından bekar kadınların hayatları ve hayatlarındaki önemli kişilerle ilişkileri nasıl değişti? "Partnerini kaybetmiş bekar kadınlar yaşadıkları bu deneyimler ve hayatlarındaki bu değişimlerle nasıl başa çıktı?" şeklinde ifade etmek mümkündür.

Yöntem: Söz konusu çalışmada bir olguyu derinlemesine incelemeye olanak sağladığı ve katılımcıların kişisel deneyimlerini araştırmak için sistematik bir yöntem sunduğu için nitel araştırma yöntemlerinden olan yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Bu kapsamda yorumlayıcı fenomenolojik analizin amaçlı örneklemine uygun olarak homojenliği yakalamak amacıyla kriterler sınırlandırılmıştır. Romantik partnerini bekarken ve 21 ile 34 yaşları arasındayken kaybetmiş olan, kaybın ardından en az 7 ay en çok 7 sene geçmiş ve şu anda bekar olan beş kadınla yüz yüze ve çevrimiçi ortamda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Görüşmelerin analizleri sonucunda ortaya çıkan ilk tema ölüme hazır ol(ma)mak, katılımcıların anlatılarındaki ölüme hazırlıklı olma ya da olamama hâli etrafında şekillenmiştir. İkinci tema kaybetme korkusunun gölgesinde, katılımcıların yaşadıkları kayıp deneyiminin yeniden yaşanmasına dair hissettikleri korku ve kaygılar etrafında şekillenmiştir. Üçüncü üst tema"eş"ikte kalmak, partnerleriyle evli olmayan kadınların yaşadıkları yasın toplum tarafından tam anlamıyla kabul edilmediğini düşünmeleri ve eş olma durumuna erişemedikleri için toplum tarafından konan gizli bir "eş"iğin gerisinde kalma durumlarından dolayı ortaya çıkmıştır. Bu tema altında "meşrulaşmamış yas", "gerçekleşmemiş geleceğin yasını tutmak" ve "evli olmamanın hafifliği" alt temaları bulunmaktadır. Dördüncü ve son tema ölümü isterken yaşama sarılmak yaşadıkları partner kaybı, katılımcıları başlangıçta ölmeyi istemeye yaklaştırsa da zaman içinde yaşamı yeniden sahiplenme yönünde bir dönüşüm yaşamaları ile şekillenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Ölümün ani ve beklenmedik bir şekilde gerçekleşmesi, bireylerin ölümün gerçekliğini kavramasını zorlaştırabilir; vedalaşma fırsatının olmaması ve psikolojik olarak hazır olmama, yas sürecini daha karmaşık ve sarsıcı hâle getirerek uzamış yas bozukluğu riskini artırabilmektedir. Bununla birlikte, ölüm beklenen bir süreç olsa dahi bireyler her zaman kendilerini bu duruma hazırlıklı hissedememektedir. Ölüm ister ani ister uzun süreli sürecin sonunda olsun, kayıp karşısında yas süreci başlar ve bu yalnızca kaybın kendisiyle sınırlı kalmaz, gelecekteki yaşanabilecek kayıplara dair sürekli bir kaygıyı ve ölüm korkusunu da tetikleyebilir. Bireysel deneyimlerin yanında, yasın toplumsal bağlamda tanınıp tanınmaması da süreci derinden etkilemektedir. Toplum tarafından tanınmayan ve geçersiz sayılan kayıplarda birey, duygularını açıkça ifade edemeyebilir ve sosyal destekten yoksun kalabilir. Tüm bu zorluklara rağmen, kayıp yaşamış birey anlam bulma arayışına girerek yaşama yeniden tutunabilmektedir. Katılımcıların partnerlerini kaybetme şekilleri, kayıpları yaşadıkları yaşlar, kaybın üzerinden geçen süre ve mevcut ilişki durumları arasında farklılıklar bu çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Gelecek çalışmalar, kayıp sonrası geçen zamanın, bu kaybın hangi yaşta deneyimlendiğinin, ölüm biçiminin ve mevcut ilişki durumunun yasın anlamlandırılmasındaki rolünü daha sistematik biçimde ele alabilir ve daha homojen gruplarla çalışabilir. Farklı toplumsal konumlar, kültürel bağlamlar veya erkekler üzerinden yapılacak benzer nitel çalışmalar da partner kaybına dair deneyimlerin çok boyutluluğunu görünür kılmak açısından önemli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: kayıp, yas, partner kaybı, yorumlayıcı fenomenolojik analiz

10238 - Klinik Psikoloji

Ateist Bireylerin İslami Cenaze Ritüellerine Katılım Deneyimleri: Yas ve Anlamlandırma Süreçlerine Fenomenolojik Bir Bakış

Buket Aslı Özalp[1], Burcu Ceylan[1], Cemre Şener[1], Ceren Su Bulut[1], Duru Şimay Gayretli[1], Elif Nisa Bayrak[1], Elif Erenler[1], Elif Ece Özçırpan[1], Meleknur Üçüncü[1], Deniz Okay[1]

[1]TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Yas, bireyin kayıp karşısında verdiği öznel ve evrensel bir tepkidir. Bu sürecin sağlıklı bir biçimde çözümlenebilmesi, bireyin yaşadığı kayba anlam verebilmesine bağlıdır. Cenaze ritüelleri, birçok kültürde bu anlamın inşasını kolaylaştıran ve teselli sağlayan yapılar olarak görülmektedir. Ancak bu ritüellerin, inanç sistemleri ile örtüşmeyen bireyler için nasıl deneyimlendiği konusu yeterince çalışılmamıştır. Bu bağlamda, araştırmanın amacı, kendini ateist olarak tanımlayan bireylerin İslami cenaze ritüellerine katılım deneyimlerini anlamak ve bu ritüellerin onların yas ve anlamlandırma süreçlerini nasıl etkilediğini incelemektir.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılan, 20-31 yaş aralığındaki ve son 6 yıl içinde bir kayıp yaşamış 7 ateist kadın katılımcıyla, yaklaşık 1-1.5 saat süren yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bu veriler, araştırma ekibi tarafından yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Bulgular: Analiz sonucunda, katılımcıların deneyimlerini yansıtan beş ana tema ortaya çıkmıştır. 1) Kayıptan Sonra Yaşanan Anlamsızlık ve Varoluşsal Kaygı: Katılımcılar, ölümün mutlak bir son olduğu inancıyla teselli bulmakta zorlanmış ve kayıp karşısında derin bir anlamsızlık ve varoluşsal boşluk yaşamışlardır. İnanç sistemlerinin sunduğu özellikle ahirete ilişkin açıklamaların yokluğu, yas sürecini daha zorlayıcı bir hale getirmiştir. 2) Bedenle Yüzleşme: Sarsılma ve Kabullenme: Gasilhane gibi ritüeller, kaybın somutlaşmasını ve kaybı kabullenmeyi kolaylaştırmış ve bazı katılımcılar için sembolik bir veda imkânı sunmuştur. Ancak bu fiziksel karşılaşma, aynı zamanda sarsıcı ve yabancılaştırıcı bir etki de yaratmıştır. 3) Bireysel Yas ve Kolektif Ritüeller – Yabancılaşma: Katılımcılar, İslami cenaze ritüellerinin kolektif, normatif yapısına kendilerini yabancı hissetmiş; bireysel yas süreçlerinin bu ritüel formatına uymadığını ifade etmişlerdir. İnançsız kimliklerinin görünmez kaldığı bu ortamlar, katılımcılarda dışlanmışlık ve ifade kısıtlılığı yaratmıştır. 4) Süregiden Bağlar: Seküler Yas Bağlamında Kaybı Anlamlandırma: Ritüellere yabancılaşmaya rağmen katılımcılar, kaybedilen kişiyle olan bağlarını seküler yollarla sürdürmüşlerdir. Anıları yad etme, değerleri yaşatma gibi kişisel pratiklerle, dini olmayan biçimlerde anlam oluşturmuş ve yaslarını içsel, kişiselleştirilmiş yollarla yaşamışlardır. 5) Kayıptan Sonra Anlamın Yeniden İnşası - Hayatı Ertelememek: Ölüm gerçeğiyle yüzleşmek, katılımcılarda yaşamın geçiciliğine dair farkındalık oluşturmuş ve bu durum, varoluşsal düzeyde bir dönüşüme neden olmuştur. Katılımcılar, anı yaşama ve hayatı ertelememe yönünde yeni bir yaşam anlayışı geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Bu beş tema, ateist bireylerin dini cenaze ritüellerine karşı geliştirdiği mesafe ile yabancılaşmayı vurgularken; buna rağmen yas sürecinde anlam arayışlarını nasıl sürdürdüklerini bütüncül bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma, İslami cenaze ritüellerinin, ateist bireyler açısından anlam inşası ve yasın çözümlemesi noktasında sınırlı ya da çelişkili etkiler yarattığını; ancak buna karşın bireylerin seküler ve kişiselleştirilmiş yollarla kaybı anlamlandırabildiklerini göstermektedir. Bu bulgular, dinsel olmayan yas deneyimlerine dair alanyazındaki boşlukları doldururken, yas sürecinin kültürel ve inançsal çeşitlilik göz önüne alınarak ele alınması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: yas, cenaze ritüelleri, anlamlandırma, ateist bireyler, yorumlayıcı fenomenolojik analiz

10246-Klinik Psikoloji

Yas Sürecinde Anlam Krizinden Anlam Oluşturmaya Giden Yol: Yapısal Eşitlik Modellemesiyle Bir İnceleme*

Deniz Okay[1], Özlem Bozo[2]
[1]TED Üniversitesi & Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
[2]Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Giriş ve Amaç: Yas süreci, bireyin hem yaşamın hem de kaybın anlamını sorguladığı yoğun bir varoluşsal kriz dönemidir. Bu süreçte anlam kurma, bireyin psikolojik uyumunda merkezi bir rol oynar. Anlam oluşturmaya ilişkin alanyazındaki mevcut modeller [Temel Varsayımlar Modeli (Janoff-Bulman, 1992), Anlam Oluşturma Modeli (Park, 2010), Anlamın Yeniden İnşası Kuramı (Gillies & Neimeyer, 2006)], bu süreci bilişsel ve duygusal işleme temelli açıklarken, güncel modeller üzerinde varoluşsal felsefe ve psikolojinin katkıları sınırlı kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı, güncel teorik yaklaşımları varoluşsal bakış açısıyla zenginleştirerek yas sürecinde yaşanan anlam krizinin, durumsal ve genel anlamla ilişkisini ve bu süreçte etkili olan belirleyici değişkenleri test etmektir.
Yöntem: Çalışmaya son iki yıl içinde bir yakınını kaybetmiş ve 18 yaş üzerinde olan 333 birey katılmıştır. Katılımcılardan anlam krizi, kaybın anlamı (durumsal anlam), hayatın anlamı (genel anlam), bilişsel işlemleme (intrusif ve bilinçli düşünceler), duygusal başa çıkma (duyguların ifadesi ve işlenmesi), belirsizliğe tahammül, ölüm kaygısı ve psikolojik sıkıntı (depresyon, anksiyete, stres) ölçeklerini doldurmaları istenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi (SEM) kullanılarak öngörülen model test edilmiştir.
Bulgular: Yapılan model analizleri, kuramsal olarak önerilen modelin yeterli uyum sağladığını göstermiştir. Anlam krizi ve psikolojik sıkıntı (depresyon, anksiyete, stres), anlam kurma süreçlerini tetikleyici faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Durumsal anlam üzerinde negatif etkili değişkenler bilinçli (β = -.17) ve intrusif ruminasyon (β = -.41) olurken; duyguların ifadesi (β = .11) ve belirsizliğe tahammül (β = .13) pozitif etkide bulunmuştur. Duygusal işleme, anlam kurma üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamıştır. Ek olarak, durumsal anlamın artışı ölüm kaygısını azaltmakta (β = -.27), ölüm kaygısı ise genel anlamı pozitif yönde etkilemektedir (β = .15).
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, anlam krizi ve psikolojik sıkıntının, her ne kadar birey için zorlayıcı olsa da, anlam kurma sürecini başlatan ve sürdüren kritik öncüller olduğunu ortaya koymuştur. Bu zorlayıcı yaşantılar, bireyleri kayıplarına bir anlam aramaya yönlendirmekte, böylece durumsal anlam oluşturma süreci tetiklenmektedir. Anlam oluşturma sürecinde, özellikle duyguların açıkça ifade edilmesi ve belirsizliklere tahammül edebilme kapasitesi pozitif yönde etkili olurken, özellikle ruminatif düşünce biçimleri süreci olumsuz etkilemektedir. Buna ek olarak, kayıp yaşayan bazı bireyler için bu süreç, kendi ölümleriyle yüzleşmeyi de beraberinde getirmekte; bu varoluşsal yüzleşme, derin bir sorgulama sürecinin yanı sıra kişisel büyüme ve yaşamın anlamına dair yeni farkındalıklar geliştirme potansiyeli taşımaktadır.
Bu çalışma, alanyazında bir ilk olarak, anlam krizi, durumsal anlam ve genel anlam arasındaki ilişkiyi tek bir modelde bütüncül biçimde incelemiş; bu ilişkileri varoluşçu felsefe ve psikolojiyle temellendirilmiş özgün bir kuramsal çerçeveyle test etmiştir. Araştırmanın bulguları, mevcut anlamlandırma modellerini desteklerken, varoluşsal teorilerle bütünleştirilmiş daha kapsamlı bir bakış açısının önemini vurgulamaktadır. Klinik uygulamalarda, bu süreçlerin desteklenmesinin bireyin yasla baş etmesine ve psikolojik iyilik halini yeniden inşa etmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.
Anahtar Kelimeler: yas, kayıp, anlamlandırma, varoluşsal psikoloji, yapısal eşitlik modellemesi
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10078 - Klinik Psikoloji

Aile Sisteminde Travmanın Aktarımı: Aile Dinamikleri Üzerine Nitel Bir İnceleme*

Burçin Akın Sarı[1], Tuğba Uyar Suiçmez[1], Özlem Kahraman Erkuş[2], İlayda Kaya Dinç[3], Deniz Köroğlu[4], Onur Karaduman[4]

[1]Başkent Üniversitesi, Ankara

[2]Bağımsız Arşatırmacı, Ankara

[3]TED Üniversitesi, Ankara

[4]Serbest Psikolog, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu araştırma, travmatik yaşantının aile içindeki aktarım süreçlerini ve bu süreçlerde ortaya çıkan dinamikleri anlamaya yönelik yürütülmüştür. Alanyazında kuşaklar arası aktarım, genellikle geçmiş kuşakların travmalarının sonraki kuşaklar üzerindeki etkisini kapsarken, bu çalışma, halihazırda bir arada yaşayan aile üyeleri arasında (anne, baba ve çocuk) bir üyenin yaşadığı güncel travmanın aile içindeki çok boyutlu aktarımını inceleyerek alana özgün bir katkı sunmayı amaçlamıştır.

Yöntem: Çalışmaya en az bir aile üyesinin travmatik yaşantıya sahip olduğu ve bu yaşantının tüm aile üyeleri tarafından bilindiği aileler dâhil edilmiştir. Mevcut çalışma, bu amaçla yürütülen ve 246 aileden toplanan verilere dayanan ana çalışmanın nitel bölümünün bulgularına dayanmaktadır. Nitel araştırma kriterlerini karşılayan ve gönüllü olarak çalışmaya katılmayı kabul eden aileler (N = 8) ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Anne, baba ve 16 yaş ve üzerindeki çocuklardan elde edilen veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Tematik analiz sonucunda "travmaya verilen tepkiler" (duygulardan uzaklaşmaya çalışmak, travma hakkında paylaşımın olmaması, deneyimin güzellemesi, güven kaybı), "travma sonrası olumlu değişimler"(ölüme şahit olduktan sonra hayatın kıymetini bilmek, zorlukların ilişkiyi yakınlaştırması, zorluklarla başa çıkıldığını görmenin gururu), "travmatik yaşantının ailedeki roller üzerinden deneyimlenmesi" (kaybın roller üzerinden deneyimlenmesi, travmaya dair duyguların roller üzerinden deneyimlenmesi), "travmanın aile dinamiklerine etkisi"(yakının yaşadığı zorluğun 'biz dili'yle anlatılması: zorluğa karşı iç içe geçme, travmatik yaşantıya bağlı aile içi rol ve yaklaşımlarda farklılıklar, ailenin normalini korumanın ideal haline gelmesi) olmak üzere dört ana tema ve onlarla ilişkili 12 alt tema tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulguları, alanyazın ile tutarlı şekilde ailede yalnızca bir üyenin yaşadığı travmatik deneyimin tüm aile dinamiklerine yayılarak roller, ilişkiler ve günlük yaşam düzenleri üzerinde belirgin değişimlere yol açtığını ve bu değişimlerin, hem ortak başa çıkma hem de aile içinde normallik arayışıyla şekillendiğini göstermektedir. Sonuç olarak, travmanın aktarımı, sadece bireysel değil, bütün aile sistemini etkileyen çok yönlü bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, travmanın yalnızca bireyi değil aileyi de etkileyen yönleri ve diğer aile üyelerinde oluşabilecek ikincil travma riski göz önünde bulundurularak, hem mevcut terapi yaklaşımlarında hem de yeni geliştirilecek bireysel, aile ve ebeveyn-çocuk odaklı müdahalelerde bu dinamiklere özellikle dikkat edilmesi büyük önem taşımaktadır. Veri toplama aşamasında travmatik deneyimin algılanmasındaki farklılıkların varlığı, hedeflenen örneklem boyutuna ulaşılması konusunda bir kısıtlılığa yol açmıştır. Çalışmanın yürütüldüğü dönemde 6 Şubat Kahramanmaraş depremi meydana gelmiş olup, deprem yaşantısı çalışma dışında bırakılarak karıştırıcı etkisi azaltılmaya çalışılsa da bu durumun dolaylı biçimde bir tarihsel tehdit oluşturmuş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ek olarak, travmatik olayların çeşitliliği genellenebilirlik açısından güçlü bir yönken, aynı zamanda belirli travma türlerine özgü net ve odaklanmış sonuçlar elde etmek bakımından bir kısıtlılık oluşturmaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmaların sözü edilen kısıtlılıklar göz önünde bulundurularak yürütülebileceği ve güncel olarak deneyimlenmekte olan travmatik olaylara odaklanabileceği düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Travma, travmatik aktarım, aile sistemi

**Bu araştırma TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı (Proje No: 122K292) tarafından desteklenmektedir.*

10191 - Klinik Psikoloji

Sıkıntıya Dayanma Paradoksal mı? Travma Sonrası Büyümede Bilişsel Esnekliği İçeren Baskılayıcı Etkiler

Feyza Karslı[1], Zehra Güldaş[1]
[1]Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan

Giriş ve Amaç: Travmatik olaylar sonrası psikolojik uyum, bireylerin sıkıntıya dayanma (SD) ve bilişsel esneklik (BE) gibi içsel kaynaklarıyla yakından ilişkilidir. Literatürde, SD genellikle olumlu psikolojik sonuçlarla bağdaştırılırken, BE de travmatik deneyimlerin yeniden anlamlandırılması ve travma sonrası büyüme (TSB) için kritik bir mekanizma olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu iki önemli yapının TSB bağlamındaki karmaşık etkileşimleri, özellikle büyük çaplı doğal afetler sonrasında daha fazla incelemeye ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışma, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlerden etkilenen Türkiye'deki bireylerde SD'nin TSB üzerindeki etkisini ve bu ilişkide BE'nin aracılık rolünü, özellikle olası baskılayıcı etkilerini kesitsel bir araştırma deseniyle incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Çalışmaya, çevrimiçi rastgele örnekleme yoluyla ulaşılan 231 yetişkin (ortalama yaş = 27.2, SS = 10.38; %83'ü kadın, %69.7'ü bekâr) katılmıştır. Katılımcılar Sıkıntı Dayanma Ölçeği, Bilişsel Esneklik Envanteri ve Travma Sonrası Gelişim Envanteri'ni doldurmuştur. Veriler, Hayes'in (2022) PROCESS makrosu (Model 4) kullanılarak analiz edilmiştir.
Bulgular: Korelasyon analizleri, üç değişken arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Aracılık analizi sonuçlarına göre, SD'nin TSB üzerindeki toplam etkisi anlamlı ve pozitif bulunmuştur (β = .243, t = 2.23, p < .05, %95 GA [.029, .458]). Beklenmedik bir şekilde, SD'nin aracı değişken olan BE üzerindeki etkisi (a yolu) negatif ve anlamlıdır (β = –.106, t = –2.46, p < .05, %95 GA [–.192, –.021]). Literatürle uyumlu olarak, BE'nin TSB üzerindeki etkisi (b yolu), SD kontrol edildiğinde pozitif ve anlamlıdır (β = .737, t = 4.62, p < .001, %95 GA [.423, 1.052]). En önemlisi, SD ile TSB arasındaki dolaylı etki (a*b) istatistiksel olarak anlamlı ve negatiftir (Etki = –.078, %95 Bootstrap GA [–.180, –.005]). BE modele dahil edildikten sonra SD'nin TSB üzerindeki doğrudan etkisi (c' yolu) anlamlı kalmakla kalmamış, toplam etkiden daha da artmıştır (β = .322, t = 3.04, p < .01, %95 GA [.113, .530]). Bu bulgular, BE'nin, SD ile TSB ilişkisinde anlamlı, negatif yönlü kısmi bir aracılık, yani baskılayıcı (suppressor) bir rol üstlendiğini göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın kesitsel tasarımı nedensellik çıkarımlarını sınırlasa da, elde edilen bulgular dikkat çekicidir. SD'nin BE'yi azaltması, sıkıntıya dayanmanın bazen katı başa çıkma (rigid coping) biçimleriyle veya bilişsel kaynakların tükenmesiyle ilişkili olabileceğini ve bunun da esnek düşünme kapasitesini olumsuz etkileyebileceğini düşündürmektedir. BE'nin bu negatif dolaylı aracılık (baskılayıcı) rolü, SD'nin TSB üzerindeki pozitif potansiyelini kısmen gölgelediğini göstermektedir; BE istatistiksel olarak kontrol edildiğinde SD'nin TSB ile olan saf pozitif ilişkisi daha da belirginleşmektedir. Bu durum, SD'nin TSB için önemli olmakla birlikte, bilişsel esneklik pahasına geliştiğinde optimal sonuçlar vermeyebileceğine işaret eder. Sonuçlarımız, travma sonrası müdahalelerde yalnızca SD becerilerini değil, aynı zamanda bilişsel esnekliği ve genel psikolojik esnekliği de hedeflemenin önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki büyük bir travmatik olay sonrasında dayanıklılık ve uyum süreçlerine dair literatüre özgün bir katkı sunmakta ve SD ile BE arasındaki karmaşık etkileşimin daha fazla araştırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.
Anahtar Kelimeler: Travma Sonrası Büyüme, Bilişsel Esneklik, Sıkıntıya Dayanma, Afet

Sözlü Bildiri Oturumu 15

10276 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Başkasının Gözünden Hatırlamak: Olumsuz Anıların Olumlu Bir Arkadaş Yaşamış Gibi Simüle Edilmesinin Simüle Edilen ve Edilmeyen Anıların Fenomenolojisine Etkisi*

Şeyma Nur Demirci[1], Simay İkier[2]
[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul
[2]Marmara Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Otobiyografik bellek, bireyin geçmişte yaşadığı kişisel olayları hatırlamasını sağlayan ve benlik ile yakından etkileşim halinde olan dinamik bir bellek sistemidir. Benlik ise, kişinin kendisi hakkındaki düşünce, inanç ve algıların bir bütünüdür. Anılar, belleğin yeniden yapılandırılabilir doğası nedeniyle değişime açıktır. Bu yeniden yapılandırma süreçlerinden biri, otobiyografik anıların alternatif versiyonlarını hayal etmeyi içeren karşı olgusal düşüncedir. Örneğin, bir kişi geçmişte yaşadığı bir olayı başka birinin deneyimlemiş olduğunu hayal edebilir. Anıların kodlanması ve geri getirilmesi süreçlerinde benliğin önemli bir rol oynadığı göz önünde bulundurulduğunda, bir anının sahibinin değişmesinin bu anının fenomenolojik deneyimini de etkileyebileceği düşünülebilir.
Nitekim, önceki araştırmalar geçmişte yaşanan bir olayı başkasının yaşadığını düşünmenin bu olayın fenomenolojisi üzerindeki etkisini incelemiştir. Simüle edilen kişinin yaşı ve benzerliği gibi özellikler manipüle edilerek yapılan araştırmalarda, simülasyon sonrasında, olumsuz otobiyografik anıların deneyiminin daha az olumsuz hale gelebileceği ve bu anılara daha fazla duygusal mesafe ile yaklaşılabileceği bulunmuştur. Aynı zamanda bu etkilerin, 48 saate kadar kalıcı olabileceği gösterilmiştir. Ancak, her ne kadar önceki araştırmalar geçmişte yaşanan bir olayı başkasının yaşadığını düşünmenin bu olayın fenomenolojisi üzerindeki etkisini incelemiş olsa da bu etkilerin başka bir olaya aktarılıp aktarılamayacağı bilinmemektedir. Ayrıca, simüle edilen bireyin hangi özelliğinin bu etkilere neden olduğu da henüz araştırılmamıştır. Bu araştırmada, kişinin önemli bir olumsuz anısını olumlu bir arkadaşı yaşamış gibi hayal ettikten sonra bu anıya ilişkin fenomenolojik deneyiminin nasıl değiştiği ve bu değişikliklerin başka bir olumsuz anıya aktarılıp aktarılamayacağı incelenmektedir.
Yöntem: Araştırmaya toplam 108 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada, koşul (koşul: olumlu arkadaş, kontrol) katılımcılar arası, oturum (1. oturum, 2. oturum) ise katılımcı içi değişken olacak şekilde 2x2 karma faktöriyel desen kullanılmıştır. İlk oturumda, katılımcılar iki önemli olumsuz anıyı hatırlamış ve her birinin fenomenolojisini ve merkeziliğini değerlendirmişlerdir. Bir hafta sonra, olumlu arkadaş koşulunda katılımcılar simülasyon etkilerinin incelenmesi amacıyla anılarından birini olumlu bir arkadaş tarafından yaşanmış gibi yeniden yapılandırmış ve ardından tekrar kendileri olarak hatırlayıp değerlendirmişlerdir. Ardından transfer etkilerinin incelenmesi amacıyla simülasyona uğramamış olan anıyı tekrar hatırlayıp değerlendirmişlerdir. Yeniden değerlendirmenin etkilerini kontrol etmek için kontrol koşulundaki katılımcılar her iki anıyı da ikinci defa tekrar hatırlayıp değerlendirmişlerdir.
Bulgular: Beklendiği gibi, olumlu arkadaş koşulunda bulunan katılımcılar simülasyon sonrasında anılarını ilk oturuma kıyasla daha olumlu olarak değerlendirmiş, kontrol koşulunda ise herhangi bir değişim bulunmamıştır. Ayrıca, olumlu arkadaş koşulunda bulunan katılımcılar simülasyona uğramayan anıyı da daha olumlu olarak değerlendirmişlerdir. Bu durum, simülasyona uğrayan anıdan sonra oluşan fenomenolojik değişimlerin benzer nitelikteki başka bir olaya da aktarılabileceğini ifade eden transfer hipotezimizi doğrulamaktadır. Bunun yanında, beklentimizle tutarsız olarak olumlu arkadaş koşulundaki katılımcıların gözlemci perspektifi değerlendirmeleri birinci oturumdan ikinci oturuma artış göstermemiştir. Aynı zamanda olayın merkeziliği de birinci oturumdan ikinci oturuma anlamlı bir şekilde azalmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, olumsuz bir anıyı olumlu bir arkadaşın perspektifinden yeniden yapılandırmanın anının olumsuzluğunu azaltabileceğini ve bu etkilerin simüle edilmemiş diğer anılara da aktarılabileceğini göstererek alanyazına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, araştırmada kullanılan yöntemin günlük hayatta olumsuz duygulanımla başa çıkmaya ve klinik uygulamalara katkı sağlama potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir. İleri araştırmalarda, simülasyon sıklığı ve anıların konuları gibi özellikler kontrol edilerek transfer üzerinde etkili olabilecek değişkenler ayrıntılı olarak incelenebilir.

Anahtar Kelimeler: Otobiyografik bellek, benlik, olumlu değerlendirme, transfer etkileri, fenomenolojik deneyim

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10536 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Öğrenme Kararlarında Duygu Belirginliği Etkisi: Ne Zaman ve Neden Duygusal İçeriği Daha İyi Hatırlayacağımızı Düşünüyoruz?*

Pınar Kurdoğlu Ersoy[1], Aycan Kapucu[1]
[1]Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Öğrenme Kararları (Judgments of Learning; JOL), kişinin bir bilgiyi gelecekte ne denli iyi hatırlayabileceğine dair önceden yaptığı üstbilişsel değerlendirmelerdir. Önceki araştırmalar, hem negatif hem pozitif duygusal içeriğe sahip materyaller için nötrlere kıyasla daha yüksek Öğrenme Kararları verildiğini göstermiştir. Bu "duygu belirginliği etkisi" literatürde güçlü bir biçimde ortaya konmuş olsa da, etkinin altında yatan mekanizmalar henüz tam anlamıyla anlaşılmış değildir. Bu çalışma, birbirini izleyen beş deney ile bu etkiyi daha yakından incelemeyi amaçlamıştır. İlk iki deneyde, duygu belirginliği etkisinin Öğrenme Kararlarının verildiği zamana (gecikmeli veya gecikmesiz olarak) göre nasıl değiştiği incelenmiştir. Üçüncü çalışmada, kısa bir anket yoluyla bireylerin duygusal olanın daha iyi hatırlanacağına dair önsel inançlara sahip olup olmadıkları araştırılmıştır. Son iki deneyde ise, önsel inançların ve/veya bilgi işlemedeki akıcılığın duygu belirginliği etkisindeki rollerini incelemek hedeflenmiştir.
Yöntem ve Bulgular: Deney 1 ve 2'de, katılımcılar negatif, nötr ve pozitif duygusal değerlikteki 60 ipucu-hedef sözcük çiftini öğrendikten sonra, her çift için ya öğrenmenin hemen ardından (gecikmesiz) ya da belli bir süre sonra (gecikmeli) hedef sözcüğü gelecekte ne olasılıkla hatırlayacaklarını değerlendirdikleri Öğrenme Kararları vermişlerdir. Ardından, ipuçlu hatırlama testi uygulanmıştır. Bulgular, gecikmesiz Öğrenme Kararlarında literatürde gösterilen duygu belirginliği etkisini tekrarlamış ve özellikle negatif uyaranlar için kararların daha yanlı olduğunu, yani gerçek bellek performansına kıyasla daha yüksek tahminler içerdiğini ortaya koymuştur. Duygu belirginliği etkisi, kararlar gecikmeli bir biçimde verildiğinde de gözlenmiş, fakat negatif uyaranlar için görülen bu yanlılık kaybolmuştur. Üçüncü çalışmada, katılımcılara negatif, nötr ve pozitif değerlikteki 20'şer sözcük çiftinden kaçını doğru hatırlayabilecekleri sorularak duygusal materyalin nasıl hatırlanacağına dair önsel inançları incelenmiş, bu inançların gecikmesiz Öğrenme Kararları ile benzer örüntü sergilediği bulunmuştur. Son iki deneyde ise, aynı katılımcılara hem duygusal uyaranların hatırlanabilirliğine ilişkin önsel inançları sorulmuş, hem çalıştıkları 20 negatif, 20 nötr ve 20 pozitif uyaran için Öğrenme Kararları alınmış, hem de her uyaran için kodlamadaki akıcılık (Deney 4) veya algısal akıcılık (Deney 5) ölçülmüştür. Bulgular, kelimeleri çift olarak öğrenmeyi gerektiren bir görevde negatif duygu değerliğinin Öğrenme Kararları üzerindeki etkisine inançların, pozitif duygu değerliğinin etkisine ise kelime çiftlerini kodlamadaki akıcılığın aracılık ettiğini göstermiştir. Kelimeleri tekil olarak öğrenmeyi gerektiren görevde ise, negatif ve pozitif değerliğin Öğrenme Kararları üzerindeki etkilerinde hem inançlar hem algısal akıcılık birlikte rol oynamıştır (Deney 5).
Tartışma ve Sonuç: Öğrenme Kararlarının verildiği sırada ortamda deneyime dayalı bilgi verici ipuçları mevcut olduğunda (örn., Öğrenme Kararları gecikmeli olarak verildiğinde) duygu belirginliği etkisi, duygunun bellek üzerindeki gerçek etkisini yansıtmıştır; yani kararlar yanlılıktan uzaktır. Fakat, Öğrenme Kararları verilirken ortamda yararlanılabilecek yeterince belirgin ipucu olmadığında (örn., Gecikmesiz Öğrenme Kararları), duygu belirginliği etkisinin görevin türüne ve materyalin duygusal değerliğine göre değişmekle birlikte hem kuram temelli (önsel inançlar) hem de deneyim temelli ipuçlarından (bilgi işlemedeki akıcılık) beslenmiştir. Sonuçlar, Koriat'ın (1997) ipuçlarının erişilebilirliği ve belirginliğinin önemine vurgu yapan ipucundan yararlanma kuramının beklentileri ile örtüşmektedir. Duygu belirginliği etkisini kapsamlı olarak ele alan bu çalışmanın duygu-bellek-üstbellek ilişkilerini anlamaya önemli ölçüde katkı sağladığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: öğrenme kararları, üstbellek, duygu, duygu belirginliği etkisi

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10144 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Genç ve Yaşlı Yetişkinlerde Duygusal Benzerliğin Yüz Belleği ve Yüz-Bağlam İlişkisel Bellek Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*

Mustafa Erdi Sümer[1], Hande Kaynak Çelik[2]
[1]Atılım Üniversitesi, Ankara
[2]Çankaya Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Yüz kaynağı belleği ve yüz-bağlam ilişkisel belleği, duygusal uygunluk ve benzerlikten güçlü şekilde etkilenmektedir. Duygusal uygunluk, yüz ifadesi ile bağlamın duygusal olarak örtüşmesini ifade ederken; duygusal benzerlik, iki duygunun algısal ve kavramsal yakınlığını tanımlar. Bu araştırmanın amacı, duygusal benzerlik (yüksek/düşük) ve uygunluğun yüz belleği ve yüz-bağlam ilişkisel belleği üzerindeki etkilerini yaşa bağlı olarak incelemektir.
Çalışmada test edilen hipotezler şunlardır:
(1) Genç yetişkinler, yaşlılara kıyasla daha yüksek yüz ve bağlam belleği performansı gösterecektir.
(2) Yüksek duygusal benzerlik koşulları (örn. öfke-iğrenme) ilişkisel belleği güçlendirecektir.
(3) Uyumlu koşullarda bellek performansı en yüksek, düşük benzerlik koşullarında ise en düşük olacaktır.
(4) Yaşlı yetişkinler, özellikle duygusal olarak uyumlu ve yüksek benzerlikli koşullardan daha fazla yararlanacaktır.
(5) Öfke ve korku gibi yüksek uyarımlı duygular, yüz belleğini daha güçlü şekilde destekleyecektir.
Yöntem: Katılımcılar 50 genç (17–25 yaş) ve 42 yaşlı (65–80 yaş) yetişkinden oluşmuştur. Uyumlu, yüksek benzerlikli ve düşük benzerlikli koşulları içeren yüz-bağlam bileşik görseller kullanılmıştır. Yüz ifadeleri FACES veri tabanından, bağlamsal sahneler ise IAPS'tan ve yapay zeka destekli bir platformdan elde edilmiştir. Katılımcılar önce bu görsellerdeki duyguyu tanımlamış, daha sonra tanıma testine tabi tutulmuştur. Tanıma testinde, her yüz ifadesi için üç bağlam görseli (orijinal, yeniden düzenlenmiş, yeni) gösterilmiş ve katılımcıdan çalışma aşamasında gördüğü bağlamı tanıması istenmiştir.
Bulgular: Gençler, özellikle orijinal yüz-bağlam eşleşmelerini (intact) tanımada yaşlılara kıyasla daha yüksek başarı göstermiştir. Yaşlılar ise daha çok bağlamsal tanıdıklığa dayalı kararlar vermiştir. Uyumlu koşullar her iki yaş grubunda da bellek performansını artırırken, düşük benzerlik koşulları belirsizlik yaratarak tanımayı zorlaştırmıştır. Öfke ve iğrenme gibi yüksek benzerlikli duygular belleği desteklemiş, üzüntü-korku eşleşmeleri ise performansı azaltmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, yaşla birlikte değişen bilişsel stratejilere işaret etmektedir. Genç yetişkinler ayrıntı odaklı kodlama stratejileri kullanırken, yaşlılar bağlamsal ipuçlarına daha fazla dayanma eğilimindedir. Duygusal uygunluk ve benzerlik, özellikle yaşlı yetişkinlerin belleğini destekleyici rol oynamaktadır. Bu çalışma, yaşa bağlı bellek farklılıklarını daha iyi anlamak ve yaşlı bireylerde tanımayı artıracak duygusal-bilişsel müdahalelere zemin hazırlamak açısından önemlidir.
Anahtar Kelimeler: Duygusal benzerlik, Yüz belleği, İlişkisel bellek, Yaşlanma, Tanıma belleği
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10395 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Duygusal Dikkat: Seçici Dikkat Bileşenleri ve Motivasyonel Süreçlerin Rolü*

Merve Boğa[1], Mehmet Koyuncu[2]
[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa
[2]İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Görsel dikkat sisteminde bir rekabet olduğunda, hem pozitif hem de negatif uyaranlar için dikkat yanlılığı, yani seçici dikkat süreci gözlemlenir. Ancak negatif uyaranlar, klinik risklerle (örneğin depresyon, fobi) daha yakından ilişkili olmaları ve bu yanlılığın çalışmalarda daha güçlü gözlenmesi nedeniyle daha çok araştırılmıştır (Bar-Haim ve ark., 2007). Pozitif uyaranlara yönelik dikkat süreçleri ise, seçici dikkatin bileşenlerinin yeterince detaylandırılmaması nedeniyle görece geri planda kalmıştır. Buna karşılık, pozitif uyaranlara ilişkin dikkat süreçlerinin görece geri planda kalmasının, seçici dikkatin bileşenlerinin yeterince detaylandırılmamasından kaynaklandığı ileri sürülmüştür (derleme için bkz., Pool ve ark., 2016). Bu bağlamda, araştırmacılar deneysel yöntemlerin ve uyaran sunum süresinin dikkat bileşenlerini ayırt etmede kritik rol oynadığını belirtmektedir. Negatif uyaranlarda hem ilk yönelim hem de dikkatin uyarandan çekilmesinde yanlılık gözlenirken; pozitif uyaranlarda bu durumun daha çok ilk yönelime özgü olduğu bildirilmiştir (Fernández-Martín ve ark., 2017; derleme için bkz., Yiend, 2010).
Bu çalışmada, pozitif (yiyecek, romantik çift /bebek) ve negatif (tehdit, bozulmuş yiyecek) içerikli görsellerin, nötr uyaranlara kıyasla dikkat süreçlerinde öncelik taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır. İlk deneyde, motivasyondan bağımsız olarak duygusal uyaranlara ilişkin dikkat süreçleri incelenmiştir. İkinci deneyde ise açlık manipülasyonu ile değişimlenen motivasyonel durumun etkileri değerlendirilmiştir.
Yöntem: İlk deneyde, seçici dikkatin bileşenlerini ölçmeye uygun uzamsal ipucu görevi uygulanmış, 71 katılımcı (60 kadın, 11 erkek) yer almıştır. Uyaranın içeriği ve sunum süresi manipüle edilmiştir. 5 (uyaran: yiyecek, romantizm, tiksinti, tehdit, nötr) × 3 (süre: 100, 250, 500 ms) × 2 (deneme türü: uyumlu, uyumsuz) denek içi deney deseni kullanılmıştır.
İkinci deneyde, açlık-tokluk koşullarıyla katılımcının motivasyonu manipüle edilmiştir. Harf ayırt etme görevi, göz izleme yöntemiyle entegre edilerek uygulanmıştır. 68 katılımcıdan (36 aç, 32 tok) elde edilen verilerle analiz yapılmış; 4 (uyaran: yiyecek, bebek, bozulmuş yiyecek, tehdit) × 2 (motivasyon: açlık, tokluk) deney deseni kullanılmıştır.
Her iki deneyde dikkatin ilk yönelimi ve uyarandan çekilmesi bileşenleri incelenmiş; birinci deneyde tepki süresi, ikinci deneyde göz izleme parametreleri temel bağımlı değişkenler olmuştur.
Bulgular: İlk deneyde yalnızca tehdit içerikli uyaranlar için dikkat yanlılığı gözlenmiş ve bu yanlılık, dikkatin uyarandan ayrılma sürecinde ortaya çıkmıştır. Diğer duygusal uyaranlar için, nötr uyaranlara kıyasla anlamlı bir dikkat önceliği etkisi saptanmamıştır.
İkinci deneyde ise göz izleme verileri, tüm duygusal uyaranlar için dikkatin hem ilk yönelim hem de ayrılma süreçlerinde yanlılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca motivasyonel etki olarak, aç katılımcılarda yiyecek uyaranına ilişkin dikkat önceliğinin dikkatin geç aşamalarında daha belirgin hale geldiği gözlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın ilk deneyinin bulguları, uzamsal ipucu görevinin duyarlılığına yönelik eleştirileri ve tehdit uyaranlarında gözlenen etkinin yalnızca dikkat yanlılığı değil, aynı zamanda tepki yanlılığıyla da ilişkili olabileceğini desteklemektedir. İkinci deneyin sonuçları ise, pozitif uyaranların da negatif uyaranlar gibi hem erken hem geç dikkat süreçlerini etkileyebileceğini ve bu etkinin, bireyin mevcut amacıyla uyumlu olduğunda daha güçlü biçimde ortaya çıktığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygu, dikkat yanlılığı, seçici dikkatin bileşenleri

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10472 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Duygusal Kısa Ses Kliplerinin Bellek Güdümlü Dikkat Üzerindeki Farklı Etkileri

Kadir Cebeli[1], Melisa Şaştım[1], Yusuf Dimen[1], Ömer Köse[1]

[1]Bingöl Üniversitesi, Bingöl

Giriş ve Amaç: Duygusal uyarılma bazen dikkati yavaşlatırken bazen de dikkatin hızlanmasına neden olur. Duygusal uyarılma Yanlılığı Kuramı (Arousal-Biased Competition Theory)' na göre duygusal uyarılma, belirgin bilginin dikkat tarafından önceliklendirilmesine yardım ederken, belirgin olmayan bilginin zayıflatılmasına neden olur. Alanyazın incelendiğinde bu bağlamda yapılan çalışmalarda çelişkili sonuçlar görülmektedir.

"Seçim Geçmişi Hipotezi (Selection-History Hypothesis)" ise dikkatteki bu önceliklendirme sürecinin bellek tarafından olabileceğini ileri sürmektedir (bellek güdümlü dikkat). Bu çalışmanın amacı Duygusal Uyarılma Yanlılığı Kuramı'nın hipotezini bellek güdümlü dikkat üzerinden test etmektir.

Yöntem: Bu çalışma için iki ayrı deney yürütülmüştür. İki deneyde birbirinin aynısı olup, aralarındaki tek fark, birinci deneyde öğrenilen bilgiler (belirgin bilgiler) anlık olarak test edilirken, ikinci deneyde öğrenilen bilgiler 1 gün sonra test edilmiştir. Çalışmada görsel arama görevi kullanılmış ve duygusal uyarılma için duygusal ve nötr duygusal ses klipleri kullanılmıştır. Birinci deney için 40 ve ikinci deney için de 40 kişi çalışmaya katılmıştır.

Bulgular: Birinci deneyin sonuçları Duygusal Uyarılma Yanlılığı Kuramı'nın önerileri ile uyumludur. Duygusal uyarılma, bellek güdümlü dikkat üzerinde hızlandırıcı bir etkiye neden olmuştur. Diğer taraftan İkinci deneyin sonuçları ise bu kuramın önerileriyle çelişmektedir. Duygusal uyarılma bellek güdümlü dikkati yavaşlatmış, bunun aksine ilk defa karşılaşılan bilgiler üzerinde dikkati hızlandırmıştır.

Tartışma ve Sonuç: İki deney arasındaki bu farklılığın olası nedenlerinden birisi, uzun süreli bellekten bilgiyi geri çağırırken daha fazla bilişsel kaynağa ihtiyaç duyulmasıdır ki, bu da duygusal uyarılma esnasında tepki süresinde bir gerilemeye neden olabilir. Diğer bir neden ise kullanılan değişimleme yöntemiyle ilgilidir.

Anahtar Kelimeler: Duygu, duygu-biliş etkileşimi, duygusal uyarılma, bellek güdümlü dikkat

10183 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Evrimsel Açıdan Kritik Kaynak Bilgisi ve Ayrık Negatif Duygu İfadeli Yüzlerin Tanıma ve Kaynak Belleği Üzerindeki Etkileri*

Sezer Rengiiyiler[1,], Aycan Kapucu[2], Başak Acar[3]**
[1]Sinop Üniversitesi, Sinop
[2]Ege Üniversitesi, İzmir
[3]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Duyguyu boyutsal bir model üzerinden kavramsallaştıran geleneksel araştırma yöneliminin ötesine geçerek her bir ayrık duygunun, özgül işlevler görecek şekilde desenlendiğini vurgulayan yaklaşım, duygu-bellek kesişimin incelendiği araştırmalarda giderek yaygınlık kazanmaktadır. Bu kapsamda, ayrık duyguların bellek süreçleriyle özgün bir etkileşim halinde olabileceğini öngören ve ilgili duyguyu değişimlemek için duygusal yüz ifadelerinden yararlanan araştırmalar dikkat çekmektedir. Bu araştırmalar, ayrık duygu ifadeli yüzlerin farklı ekolojik sinyal değerleri taşıdığı ve bilgi işleme süreçleri üzerinde özgül sonuçlar doğuracağı öngörüsüne dayanmaktadır. Mevcut çalışmada, dikkat ve bellek süreçleri üzerinde asimetrik etkilere yol açtığı gösterilen iki ayrık negatif duyguya (öfke ve korku) odaklanılmıştır. Birinci amaç, ayrık negatif duygu ifadeli yüzlerin, tanıma belleğinin yanı sıra kaynak belleği süreçlerinde nasıl bir rol oynadığını test etmektir. İkinci amaç ise cinsiyet ve grup karakteristiği (iç-grup veya dış-grup) olmak üzere, evrimsel açıdan kritik kaynak bilgisi nitelikleri bakımından farklılaşan korku ve öfke ifadeli yüzlerin, tanıma ve kaynak belleği süreçleri üzerinde farklılaştırıcı bir etki yaratıp yaratmadığını saptamaktır.
Yöntem: Çalışma kapsamında, 102 katılımcıdan (nkadın = 83, nerkek = 19; X̄yaş = 19.68) veri toplanmıştır. FACES veri tabanından öfkeli, korkulu ve nötr yüzler için yirmişer fotoğraf temin edilmiş ve duygu ifadeli yüzlerin, değerlik ve uyarılmışlık düzeyleri bakımından farklılaşmadığı pilot çalışmayla gösterilmiştir. Kaynak bilgisi niteliklerinden grup karakteristiği, üniversite kimliği manipülasyonuyla değişimlenmiş ve fotoğraflara Ege Üniversitesi (iç-grup yüzler) veya Dokuz Eylül Üniversitesi amblemi (dış-grup yüzler) eklenmiştir. Hedef yüzlerin tesadüfi olarak kodlanmasını sağlamak amacıyla çizgi ayırt etme görevi kullanılmıştır. Kodlama sonrasında, sürpriz bellek testine geçilerek tanıma ile kaynak belleği performanslarının ölçüldüğü iki aşamalı test formatından yararlanılmıştır. Burada katılımcılara, otuz hedef yüze ek olarak tüm duygu kategorilerinden eşit sayıda otuz yeni yüz sunulmuş ve gördükleri yüzün "eski" mi yoksa "yeni" mi olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Sunulan yüzün "eski" olduğu kararı verildiğinde, kaynak belleği kararına geçilmiş ve katılımcılardan bu yüzün hangi gruba ait olduğunu işaretlemeleri istenmiştir. Çalışmada, tekrarlı ölçümler için faktöriyel desen kullanılmış olup tanıma belleği duyarlılığı ve tepki yanlılığının ölçülmesinde sinyal tespit analizi parametrelerinden yararlanılmıştır.
Bulgular: Öfkeli yüzleri tanıma performansının, nötr yüzlerden daha yüksek olduğu; korkulu yüzlere kıyasla ise benzer olduğu bulunmuştur. Ancak öfkeli yüzler lehine saptanan tanıma avantajının, tepki yanlılığından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Dahası, kadın yüzlerini tanıma performansının, erkek yüzlerden daha başarılı olduğu ve bu avantajın tepki yanlılığından etkilenmediği görülmüştür. Tepki yanlılığında ise öfke ve korku ifadeli yüzlerin, nötr yüzlere kıyasla daha liberal bir tepki yanlılığı doğurduğu saptanmıştır. Son olarak, yüz cinsiyeti ve grup karakteristiğinden bağımsız bir şekilde, iç-grup yüzlere yönelik kaynak belleği performansının dış-grup yüzlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Öfkeli yüzlere yönelik tanıma avantajı, ekolojik sinyal hipotezini kısmen destekliyor olsa da bu avantaj tepki yanlılığından kaynaklanmıştır. Bu bulgu, duygu içerikli uyaranların duygusal olmayan uyaranlardan daha yüksek doğrulukla hatırlanmadığını; daha ziyade liberal bir tepki yanlılığına yol açtığını gösteren araştırmalarla tutarlıdır. Kadın yüzlere yönelik tanıma avantajı ise örneklemin cinsiyet dağılımı göz önüne alındığında, yüz tanımada iç-grup yanlılığı fenomeniyle açıklanabilir. Ancak duygu koşulunun kaynak belleği performansını farklılaştırmadığı bulgusu, ekolojik sinyal hipoteziyle tutarsızdır. Bununla beraber, iç-grup yüzler lehine saptanan kaynak belleği avantajı, kaynak izleme sürecinde grup karakteristiğinin önemini göstermekte ve yüz tanımada iç-grup yanlılığının, kaynak belleği mekanizmasına genellenebileceğine işaret etmektedir.
Anahtar Kelimeler: Duygusal Yüzler, Yüz İfadeleri, Tanıma Belleği, Kaynak Belleği, Tehdit

*Bu çalışma TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Programı kapsamında desteklenen projeden (Proje No: 223K323) üretilmiştir.
**TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.

10165 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Düşük/Yüksek Kaygılı ve Baskılanmış Kaygılı Bireylerde Duygusal Dikkat Yanlılığı*

Özlem Ertan[1,*]

[1]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Tehdide doğru dikkat yanlılığı (Attentional bias to threat – ABT), kaygı bozukluklarının gelişiminde önemli bir faktördür. ABT, alanyazında sıklıkla nokta yeri belirleme ve duygusal ipucu görevleriyle değerlendirilse de, bu görevlerin tehdite karşı yanlılıkların belirlenmesinde düşük güvenilirliğe sahip olduğu gösterilmiştir. Bu çalışma, düşük kaygılı (DK), yüksek kaygılı (YK) ve baskılanmış kaygılı (BK) bireylerde duygusal dikkat yanlılıklarının yanıp sönme (flicker) görevi kullanılarak ayırt edilip edilemeyeceğini araştırmayı amaçlamıştır. Dikkat yanıp sönmesi, değişim körlüğünü fenomenini ortaya koyan ve otomatik dikkat yanlılıklarında sıklıkla kullanılan bir bilişsel görevdir. Klinikaltı (subclinical) örneklemdeki yanlılıkların yakalanmasında yanıp sönme görevinin uygun bir araç olup olmadığının belirlenmesi bozukluğun erken tespiti açısından önemli olabilir.

Yöntem: Çalışmada toplam 237 üniversite öğrencisi (18-27 yaş arası), Bilişsel ve Somatik Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri'nin Sürekli Kaygı Formu ile Marlowe-Crowne Sosyal Beğenirlik Ölçeği-Kısa Formu C'yi tamamlamış ve sonuçta üç katılımcı grubu oluşturulmuştur: YK (sürekli kaygısı ortalamanın üzerinde, sosyal beğenirliği ortalamanın altında olanlar), DK (sürekli kaygısı da sosyal beğenirliği de ortalamanın altında olanlar) ve BK (sürekli kaygısı ortalamanın altında, sosyal beğenirliği ortalamanın üzerinde olanlar). Çalışmaya herhangi bir psikiyatrik/nörolojik tanısı olanlar dahil edilmemiş ve 152 katılımcının (59 YK, 44 DK, 49 BK) verileri analiz edilmiştir. Görevde katılımcılara altı nötr yüzün bulunduğu bir "orijinal ekran" ile sadece bir yüzün başka bir yüz (öfkeli, korkmuş, üzgün, tiksinmiş, mutlu veya nötr ifadeli) ile yer değiştirdiği bir "değiştirilmiş ekran", aralarına boş bir ekran yerleştirilerek tepki verilene kadar devam eden bir döngü halinde sunulmuştur. Katılımcıların görevi değişen yüzün konumunu mümkün olduğunca hızlı ve doğru saptayarak döngüyü durdurmaktır.

Bulgular: Yapılan 3 (Grup: YK, DK, BK) x 6 (İfade Türü: Öfkeli, Korkmuş, Üzgün, Tiksinmiş, Mutlu ve Nötr) son faktörde tekrar ölçümlü karma ANOVA analizinde, ifade türünün ana etkisinin anlamlı bulunmuş [F(2,09, 310,79)=441,62, p<,001, np2=,75]; diğer ana ve etkileşim etkileri ise istatistiksel anlamlılığa ulaşmamıştır (ps>.05). Katılımcıların depresyon ve stres düzeylerinin kontrol edildiği ANCOVA analizi de benzer bir sonucu vermiştir. Sonuçta, değişim en hızlı üzgün ifadede, en yavaş ise mutlu ifadede saptanmıştır. Sırasıyla değişikliğin en hızlı saptandığı duygular şu ise şu şekildedir: üzgün, öfkeli = tiksinmiş, korkmuş, nötr ve mutlu. Öte yandan, deneyin sonundaki manipülasyon kontrolünde en doğru tanınan duygunun mutlu, en az doğru tanınan duygunun ise üzgün olduğu grülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Yaygın anksiyete bozukluğu olan bireylerin üzgün ifadeleri diğerlerine kıyasla daha az doğrulukla tanıdığını gösteren çalışmalar mevcuttur. Öte yandan, öfke gibi tehdit içeren yüzlere doğru bir dikkat yanlılığı beklentisini desteklenmemiştir. En hızlı üzgün ifadelerin saptanması, duygusunun daha belirsiz algılanmasından kaynaklanıyor olabilir. Nitekim en az doğru tanınan duygu da üzgün ifadedir. Yüzün duygusunun saptanamadığında sosyal açıdan daha çok tehdit algısı yaratmış olabilir. Nitekim ikinci olarak öfkeli ve tiksinmiş yüzlerde en hızlı saptamanın olması tehdit ilişkili uyaranların hızlı saptandığını göstermektedir. Tehdit içermediği kesin olan bir yüzün öncelikli olmaması ve tespitinin daha yavaş olması ise daha beklendiktir. Yanıp sönme görevinin tehdite ilişkin yanlılığı saptamakta faydalı olabileceği düşünülmektedir. Üzgün ifadelerin de öfke ve diğer olumsuz duygular kadar çok tanınır (anlaşılır) olduğu uyarıcı setleri ile tekrarlanması faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Değişim saptama, değişim körlüğü, kaygı, duygusal dikkat, anksiyete

**TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10605 - Klinik Psikoloji

Duygusal Zeka ile Problem Çözme Arasındaki İlişkide Karar Vermenin Aracı Rolü*

Tuba Erdağ[1], Zeynep Erdoğan-Yıldırım[1]
[1]Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Giriş ve Amaç: Bireylerin karşılaştıkları engelleri aşma çabası olarak tanımlanan problem çözme günlük yaşamda kritik bir rol oynamaktadır. Bu süreçte karar verme, bireyin farklı seçenekleri değerlendirerek bir sonuca ulaşmasını sağlayan bilişsel bir işlev olarak ele alınırken, duygusal zekâ ise bireyin kendi ve başkalarının duygularını algılayıp yönetebilmesi ve bu duyguları sosyal ilişkilerde ya da problem çözmede etkili kullanabilmesi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Alanyazında yer alan çeşitli çalışmalarda, duygusal zekâ ile karar verme ve problem çözme arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak bu üç kavramı birlikte ele alıp aralarındaki ilişkileri ortaya koyan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, bireylerin duygusal zekâ düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkide karar verme stillerinin aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Nicel araştırma yöntemiyle tasarlanan araştırmada basit rastgele örnekleme yöntemiyle katılımcılara ulaşılmıştır. Çeşitli üniversitelerde öğrenim gören 178 üniversite öğrencisine veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Gözden Geçirilmiş Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II ve Problem Çözme Envanteri uygulanmıştır. Verilerin analizi SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26 paket programı ile incelenmiş, değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizleri ile ortaya konmuştur. Duygusal zeka ile problem çözme arasında karar verme stratejilerinin (dikkatli, kaçıngan, erteleyici, panik) aracı değişkenler olarak incelendiği Paralel aracılık modeli ise Process 4.2 makro paketi (Model 4) kullanılarak test edilmiştir. Cinsiyet ve yaş değişkenlerine ise kontrol değişkeni olarak analizlerde yer verilmiştir.
Bulgular: Yürütülen Pearson korelasyon analizleri sonucunda, duygusal zeka, problem çözme ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmuştur. Cinsiyet ve yaşın kontrol edildiği Process Model 4 ile yürütülen paralel aracılık modelinde ise toplam dolaylı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Aracı değişkenler incelendiğinde duygusal zekanın problem çözme ile ilişkisinde karar verme stillerinden yalnızca dikkatli ve panik alt boyutunun dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulgularına göre, duygusal zekâ ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkide dikkatli ve panik karar verme stilleri anlamlı birer aracı değişken olarak rol oynamaktadır. Dikkatli karar verme stilinin aracılığı, duygusal farkındalığı yüksek bireylerin seçenekleri sistematik biçimde değerlendirme eğiliminde olduklarını ve bunun problem çözme süreçlerini desteklediğini göstermektedir. Panik stilinin aracı rolü ise duyguların düzenlenemediği durumların problem çözme becerilerini olumsuz etkileyebileceğine işaret etmektedir. Buna karşılık, kaçıngan ve erteleyici stillerin aracılık etkisinin anlamlı olmaması, bu tarzların çözüm sürecine katkı sunmadığını ve süreci aksatabileceğini düşündürmektedir. Sonuçlar, karar verme stillerinin niteliğine bağlı olarak duygusal zekânın problem çözme üzerindeki etkisinin farklılaştığını ortaya koymaktadır. Bulguların, karar verme süreçlerinin iyileştirilmesi ve duygusal zekânın problem çözme becerileri üzerindeki etkisinin anlaşılması yoluyla eğitim, rehberlik ve insan kaynakları gibi alanlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Problem çözme, duygusal zeka, karar verme stilleri
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 19

10139 - Çevresel Psikoloji

Sürdürülebilir Bir Yaşam Tarzı Olarak Minimalizm ve Psikolojik İyi Oluş

Şevval Demir[1], Pınar Elmas[2], Hacer Harlak[2]
[1]Psikolog, Muğla
[2]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: 20. yüzyıl, sanayi devriminin etkisiyle üretimin, dolayısıyla tüketimin de arttığı; medya ve popüler kültürün de bu eğilimi desteklediği bir dönem olmuştur. Bu yoğun tüketime tepki olarak alternatif bir yaklaşım olan minimalist yaşam tarzı doğmuştur. Minimalist yaşam tarzı, çeşitli sürdürülebilirlik davranışlarıyla ve psikolojik iyi oluş kavramlarıyla kesişmesine rağmen, bu kavramlar arasındaki ilişkiler bütüncül bir yaklaşımla ele alınmamıştır. Bu bağlamda çalışmada minimalist yaşam tarzının, sürdürülebilir beslenme davranışı, sürdürülebilir tüketim davranışları, egosistem-ekosistem motivasyonları ve psikolojik iyi oluşla ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla minimalist yaşam tarzını benimsemenin psikolojik iyi oluş, sürdürülebilir beslenme ve sürdürülebilir tüketim davranışları ile ekosistem motivasyonunun yüksek, egosistem motivasyonunun düşük olmasıyla ilişkili olacağına dair hipotezler test edilmiştir.
Yöntem: Çalışma için kolayda örnekleme yöntemiyle yaşları 18-76 arasında değişen 247 kadın, 66 erkek ve 3 diğer olmak üzere toplam 316 katılımcıdan veri toplanmıştır. Çevrim içi olarak uygulanan ankette Çevresel Biyoetik Açısından Minimalist Yaşam Tarzını Belirleme Ölçeği, Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Ölçeği, Sürdürülebilir Beslenme Bilgi ve Tutum Anketi, Ekosistem-Egosistem Motivasyonları Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu yer almıştır. Veriler, betimsel istatistikler, bağımsız gruplar için t-testi, korelasyon analizinin yanında küme analizi ve lojistik regresyonla analiz edilmiştir.
Bulgular: Katılımcılar, uygulanan küme analiziyle minimalist yaşam tarzının yüksek (n = 173) ve düşük (n = 143) olduğu iki gruba ayrılmıştır. Grup üyeliğinin yordanan değişken olduğu lojistik regresyon analizinin sonucunda, psikolojik iyi oluşun yüksek olması, sürdürülebilir beslenme tutumlarının olumlu olması, çocuk sahibi olma, uzun süreli olarak şehir veya kasabada yaşama ve vegan beslenme tarzını benimsemenin minimalist yaşam tarzının pozitif yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Buna karşılık regresyon katsayılarına göre egosistem motivasyonunun yüksek olması, bekar, düşük-orta gelir düzeyinde olma ve aylık kişisel gelirin düşük olması minimalist yaşam tarzının negatif yordayıcılarıdır. Bunun yanı sıra ikili grup karşılaştırmalarının sonuçları minimalist yaşam tarzı düzeyi yüksek olan bireylerin beklenildiği gibi sürdürülebilir beslenme tutumlarının daha olumlu, ekosistem motivasyonlarının daha yüksek, egosistem motivasyonlarının daha düşük olduğunu göstermiştir. Bulunan farklar için etki boyları orta ve büyük etkiyi göstermektedir. Minimalist yaşam tarzını daha çok benimseyenlerin sürdürülebilir tüketim tutumlarının çevre duyarlılığı, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik alt boyutu puanlarının yüksek, ihtiyaç dışı satın alma puanlarının daha düşük olduğu bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Sonuç olarak bulgular çalışmanın hipotezlerini doğrular niteliktedir. Bireylerin minimalist yaşam tarzını benimsemelerinin sürdürülebilir beslenme, sürdürülebilir tüketim davranışları ve psikolojik iyi oluş düzeyiyle olumlu ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmada elde edilen bulgular, minimalist yaşam tarzını benimseyen bireylerin yalnızca ihtiyaç duydukları ve yeniden kullanabilecekleri ürünleri satın alma eğiliminde olduklarını göstermekte olup bu sonuç, ilgili çalışmalarla uyumludur. Ayrıca, bu bireylerin sürdürülebilir beslenme konusunda daha bilinçli davrandıkları ve daha olumlu tutumlar benimsedikleri aynı zamanda psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu yönündeki bulgular da önceki çalışmalarla tutarlıdır. Çalışmanın sonuçları minimalizmin sürdürülebilir bir yaşam tarzı olarak önerilebileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte çalışma örnekleminin göreli olarak sınırlı katılımcı içermesi ve cinsiyet dağılımının orantısız olması araştırmanın sınırlılıklarındandır. Ayrıca, sadece çevrimiçi anketle veri toplandığından, kontrol soruları ile gerekli denetim yapılmışsa da sonuçların genellenebilirliği sınırlıdır. Gelecek araştırmaların daha geniş ve çeşitlilik gösteren örneklemlerle yapılması, minimalist yaşam tarzının uzun vadeli psikolojik etkilerinin incelenmesi önerilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Minimalist yaşam tarzı, sürdürülebilir beslenme, sürdürülebilir tüketim, egosistem - ekosistem motivasyonları, psikolojik iyi oluş

10212 - Çevresel Psikoloji

Ekolojik Nedenlerle Ölümü Düşünmek İklim Değişikliği İnkârını Etkiler mi? Terör Yönetimi Kuramına Dayalı Deneysel Bir Çalışma*

Beyza Önal[1], Pınar Elmas[2], Hacer Harlak[2]
[1]Psikolog, Uşak
[2]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: İklim değişikliği, modern çağın en büyük çevresel krizlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Buna karşın bazı bireyler, iklim değişikliklerini inkâr etme eğilimindedir. Bu çalışmada, söz konusu eğilimin dinamiklerini aydınlatmak üzere iklim değişikliği inkârı Dehşet Yönetimi Kuramı (DYK) çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, ölüm bilgisinin (ÖB) ve ekolojik kaynaklı ölüm belirginliğinin (EÖB) iklim değişikliği inkârını (İDİ) nasıl etkilediğinin araştırılmasıdır. Bu amaçla dört hipotez test edilmiştir. (1) ÖB, katılımcıların İDİ düzeylerini arttırır. (2) EÖB, katılımcıların İDİ düzeylerini azaltır. (3) Herhangi bir ÖB olmadığında katılımcıların İDİ düzeyleri değişmez. (4) Katılımcıların İDİ düzeyleri, maruz kaldıkları senaryo türüne (ÖB ve EÖB) göre anlamlı şekilde farklılık gösterecektir.
Yöntem: Araştırma, öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desenle yürütülmüştür. Örneklem büyüklüğü hesaplamalarına göre toplam 159 katılımcıya ulaşılması hedeflenmiş ancak gerekli kontrollerden sonra çalışmaya net olarak 155 katılımcı (89 kadın, 66 erkek) dahil edilmiştir. (Örneklem büyüklüğüne ulaşmak amacıyla veri toplama süreci devam etmekte olup, ilerleyen dönemde katılımcı sayısının artırılması planlanmaktadır.) Katılımcılar, klasik ölüm belirginliği, ekolojik ölüm belirginliği ve nötr (kontrol) olmak üzere üç koşula seçkisiz atanmış ve her koşulda ön testten sonra buna uygun olarak DYK'na dayalı senaryolara maruz bırakılmışlardır. Veriler çift kör işlemi uygulanarak laboratuvar ortamında toplanmıştır. Veri toplama araçları uygulanma sırasıyla Bilgilendirilmiş Onam Formu, İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği-ön test, manipülasyon soruları, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS), Kelime Arama Bulmacası, İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği-son test, Kontrol soruları ve Demografik Bilgi Formudur. Hipotezleri test etmek üzere verilere tekrarlı ölçüm karma ANOVA ve eşleştirilmiş gruplar t-testi uygulanmıştır.
Bulgular: Kontrol amaçlı yapılan karşılaştırmaya göre ön testte gruplar arasında İDİ puanları bakımından anlamlı bir fark yoktur. Tekrar ölçümlü karma ANOVA analizlerinde, gruplar arası ve ön test-son test farklarında anlamlı bir etki olmadığı gözleniştir ($p > .05$). Bu sonuçlar, ÖB ve EÖB manipülasyonlarının genel olarak İDİ üzerinde beklenen güçlü etkileri göstermediğine işaret etmektedir (Hipotez 1, 3 ve 4 desteklenmemiştir). Ancak, eşleştirilmiş gruplar t-testi ile yapılan ön test-son test karşılaştırmasında yalnızca EÖB grubunda İDİ düzeylerinde anlamlı bir azalma tespit edilmiştir ($p = .020$). Bu bulgu, çevresel bağlamda sunulan ölüm belirginliğinin katılımcıların iklim değişikliği inkârını azaltabileceği hipotezini (Hipotez 2) kısmen desteklemektedir. ÖB ve kontrol gruplarında ise ön test-son test puanları arasında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Araştırmanın bulguları, araştırma hipotezlerini kısmen desteklemekle birlikte, manipülasyonların İDİ üzerindeki etkilerinin karmaşık ve bağlama duyarlı olduğunu göstermektedir. Sadece EÖB grubunda İDİ düzeylerinde ön test-son test karşılaştırmasında anlamlı bir düşüş gözlenmişse de tekrar ölçümlü ANOVA analizlerinde gruplar arası farklar anlamlı bulunmamış olması EÖB manipülasyonunun bireylerde sınırlı düzeyde etki yaratabileceğini düşündürmektedir. Genel olarak DYK'na dayalı ÖB manipülasyonunun İDİ üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmamış olması önceki bazı çalışmaların bulgularıyla tutarlıdır. Çalışmanın sonuçlar Dehşet Yönetimi Kuramı ve genel olarak tutum değişimi açıklamaları çerçevesinde tartışılmıştır. Sonuç olarak, EÖB'nin İDİ'yi azaltma potansiyeline dair bulgu, bu alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Gelecekteki çalışmaların tutumların farklı türden ölçümleri ve bireysel farklılıkları da dikkate alan modellerle yürütülmesi önerilmektedir. Ayrıca, uzun süreli ve tekrar tekrar maruz kalmanın İDİ üzerindeki etkileri incelenebilir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği İnkârı, Dehşet Yönetimi Kuramı, Ölüm Belirginliği, Ekolojik Ölüm Belirginliği
***TÜBİTAK 2209-A - Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10364 - Çevresel Psikoloji

İklim Duyguları Envanterinin Türkçe Uyarlaması: Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışması

Fulya Kırımer Aydınlı[1,2], Betül Kanık[3], Gamze Özdemir Planalı[3], Gözde Kıral Uçar[3], Michalina Marczak[4], Valentina Gallo[2]

[1]Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

[2]Groningen Üniversitesi, Hollanda

[3]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale

[4]St. Gallen Üniversitesi, İsviçre

Giriş ve Amaç: İklimle ilişkili olumlu ve olumsuz duyguların, çevre yanlısı tutum ve davranışların şekillenmesinde önemli bir role sahip olduğu görüşü giderek daha fazla kabul görmektedir. Çünkü bu tür duygular, kişileri eyleme geçmeye teşvik edebilmekte yahut aksine eylemsizliği pekiştirebilmektedir. Bu nedenle, iklim duygularını tanımlamak ve ölçmek büyük önem taşır. Bu ihtiyaç doğrultusunda geliştirilen İklim Duyguları Envanteri (İDE), iklim değişikliğiyle bağlantılı çeşitli duyguları (iklim öfkesi, küçümseme, coşku, güçsüzlük, suçluluk, izolasyon, kaygı ve üzüntü) sistematik olarak ele almayı hedefler. Bu çalışmanın temel amacı da İDE'yi Türkçeye uyarlayarak Türkiye'de iklimle ilgili çeşitli duyguları ölçmek için güvenilir ve geçerli bir araç sağlamaktır. Ayrıca, iklim duyguları ile bireysel ve kolektif iklim değişikliğini azaltma ve uyum davranışları arasındaki olası ilişkilerin test edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma, ulaşılabilir örnekleme yöntemi ve çevrimiçi anket uygulaması ile yürütülmüştür. Veri toplama aşamasına 18 ile 66 yaş arasında, 109'u erkek, 215'i kadın ve 6'sı cinsiyet bildirmemiş olan toplam 330 kişi (yaş = 32.53, SS = 11.09) katılmıştır. Araştırmada Demografik Bilgi Formu, İklim Duyguları Envanteri, Doğayla Duygusal Bağlılık Ölçeği, Ekolojik Pratikler Ölçeği, İklim Yanlısı Politika Desteği Ölçeği, İklim Yanlısı Katılımcı Eylem Ölçeği, WHO-5 İyilik Durumu İndeksi, Perth Duygusal Tepkisellik Ölçeği ve Genel Sağlık Anketi-12 kullanılmıştır.

Bulgular: Doğrulayıcı Faktör Analizi, İDE'nin Türkçe versiyonu için kabul edilebilir bir uyumun olduğunu göstermiştir ($\chi2(436) = 768.026$, $p < 0.001$, CFI = .934, TLI= .925, RMSEA = .048, SRMR = .058). Ayrıca İDE'nin, güçlü güvenilirlik (alt boyutlar için Cronbach alpha .90 ile .76 arasındadır) ve ayırt edici geçerlilik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Küçümseme ile negatif, diğer duygular ile pozitif yönde olmak üzere, güçsüzlük hariç tüm duygular, doğaya karşı ekolojik yakınlıkla ilişkilidir. Ayrıca, bireysel olarak sergilenen iklim değişikliğini azaltma davranışları ile üzüntü (r = .359), öfke (r = .343), coşku (r = .281), kaygı (r = .273), izolasyon (r = .171), küçümseme (r = -.151) ve güçsüzlük (r = -.111) duyguları arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar tespit edilmiştir. İklim duyguları, iklim yanlısı politika desteğinden çok iklim yanlısı katılımcı eylemlerle ilişkiliyken, öfke ve üzüntü duygularının her ikisiyle de en güçlü pozitif korelasyonları gösterdiği bulunmuştur. Hem iklim yanlısı politika desteği hem de iklim dostu katılımcı eylemlerle negatif korelasyona sahip tek duygunun ise küçümseme olduğu anlaşılmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, Türkçe İDE'nin, iklim duygularını ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir. Bu çalışma ayrıca, iklim değişikliğiyle mücadelede duyguların rolünün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim duyguları, eko-duygular, iklim değişikliği

10368 - Çevresel Psikoloji

İklim Değişikliğine Yönelik Sosyal Temsiller ile İnkâr Arasındaki İlişkinin Türkiye Bağlamında İncelenmesi*

Gamze Özdemir Planalı[1], Sercan Karlıdağ[2], Meryem Kaynak Malatyalı[1], Gözde Kıral Uçar[1]
[1]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale (1,3,4)
[2]Altınbaş Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: İklim değişikliği, bilimsel gerçekliğine ve uzmanlar arası uzlaşıya rağmen kamuoyunda yaygın olarak inkâr edilen, küresel bir sorundur. İklim değişikliği olgusunun bilimsel anlamından farklılaşarak, bir toplum içinde farklı anlamlar üretecek şekilde sosyal düşüncede yeniden-inşa edildiğini savunmak mümkündür. Bu perspektiften bakıldığında, iklim değişikliğini inkâr etmek ve iklim değişikliğine yönelik paylaşılan sosyal temsiller arasında ilişki olması beklenir bir durumdur. Türkiye'de iklim değişikliğinin sosyal temsillerini inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır; üstelik bu temsiller Türkiye'yi yansıtan bir örneklemde henüz incelenmemiştir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de, temsiliyet düzeyi yüksek bir örneklemede iklim değişikliğine yönelik sosyal temsillerin içeriğini ve yapısını keşfederek, inkârın bu temsiller ile ilişkisini ortaya koymaktır.
Yöntem: İklim değişikliği inkârı ile ilişkisi bilinen cinsiyet, eğitim ve yaş değişkenleri dikkate alınarak kota örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilen bu araştırmada veriler yüz yüze mülakatlarla toplandı. Çalışmaya, Türkiye'nin temsil edici 12 ilinden 528'i erkek (%50.29) ve 522'si kadın (%49.71) olmak üzere yaşları 18 ile 74 arasında değişen (yaş = 42.28, SS = 14.90) 1050 kişi katıldı. Araştırmada Demografik Bilgi Formu ile birlikte iklim değişikliğine yönelik sosyal temsilleri keşfetmek amacıyla Hiyerarşik Çağrışım Testi'nden ve iklim değişikliği inkârının bu temsiller ile ilişkisini incelemek amacıyla Doğrudan İnkâr Ölçeği'nden yararlanıldı. Nicel analizler SPSS, nitel analizler ise IRaMuTeQ programı aracılığı ile gerçekleştirildi.
Bulgular: Tüm katılımcıların iklim değişikliği kavramına yönelik çeşitlilik indeksi 0.25, nadirlik indeksi ise 0.69 olarak hesaplandı. Prototip ve Benzerlik Analizleri iklim değişikliği sosyal temsillerinin merkezi çekirdeğinde 'küresel ısınma', 'aşırı sıcaklar', 'hastalık', 'mevsim dengesizlikleri', 'hava', 'mevsim', 'insan' ve 'soğuk' unsurlarının yer aldığını gösterdi. Birincil çevresel alan ise 'kuraklık', 'sıcaklık', 'seller', 'buzulların erimesi', 'susuzluk', 'doğal afetler', 'deprem', 'kıtlık', 'hava kirliliği', 'yağmur', 'mevsim değişikliği', 'çevre kirliliği', 'yangınlar', 'fırtına' ve 'ozon tabakası' unsurlarını içerdi. Bu incelemenin ardından, katılımcılar doğrudan inkâr puanlarının medyan değerine göre gruplandırıldı: Ortalama puanı 2.20'den yüksek olanlar 'iklim değişikliğini inkâr edenler' (n = 485), bu puandan düşük olanlar ise 'iklim değişikliğini kabul edenler' (n = 487) kategorisinde yer aldı. Elde edilen bulgular, iki grubun çağrışım-temelli sosyal temsillerinin birbirine oldukça benzer olduğuna, ancak hem içerik hem de yapısal organizasyon açısından bazı farklılıklar bulunduğuna işaret etti. En belirgin farklardan biri, inkâr edenlerin, kabul edenlere kıyasla, iklim değişikliğini 'rüzgâr', 'fırtına', 'soğuk', 'mevsim', 'yağmur', 'kar' gibi olağan meteorolojik fenomenlerle daha fazla kavramsallaştırmış olmasıydı. Yanı sıra, kabul edenler için merkezi çekirdekte yer alan 'savaş' unsuruna karşın, inkâr edenler için ikinci çevresel alandaki 'yalan' unsuru dikkat çekiciydi. Ayrıca iklim değişikliğini inkâr edenlerin (olumluluk = 2.11, SS = 1.00), kabul edenlere (olumluluk = 1.89, SS = 1.04) kıyasla iklim değişikliği temsil unsurlarını anlamlı şekilde daha olumlu değerlendirdiği tespit edildi ($t(970) = -3.32$, $p < .001$).
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, bir taraftan, Türkiye'de iklim değişikliğine yönelik, özellikle somut sonuçları üzerinden inşa edilen ortak bir anlayışın varlığına işaret etmiş, diğer taraftan bu temsilin bilişsel organizasyonunun yeterince yapılandırılmamış olduğunu göstermiştir. Ayrıca iklim değişikliğine yönelik sosyal temsillerin iklim değişikliğini inkâr edenler ile kabul edenler arasında önemli ölçüde paylaşıldığı; buna karşın hem içerik ve bilişsel organizasyon hem de ne düzeyde olumsuz algılandığı bakımından iki grup arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Temsiller, İklim Değişikliği İnkârı, Prototip Analizi, Benzerlik Analizi
**TÜBİTAK 3501 Kariyer Geliştirme Programı kapsamında yürülmüştür. (Proje No: 323K082)*

10635 - Çevresel Psikoloji

Doğa Herkesi Mi Mutlu Eder? Doğal Uyaran – İyi Oluş İlişkisinde Çevresel Tutumların Rolü*

Melissa Zeynullov Kaçakov[1], Ilgar Yeşilbaş[1], Deniz Bilger[1]
[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Biyofili hipotezi ve dikkat restorasyonu gibi kuramsal yaklaşımlar, insanların doğa ile doğuştan gelen bir bağa sahip olduğunu ve doğal çevrelerle etkileşimin nörolojik, bilişsel, duygusal ve sosyal açılardan olumlu çıktılara yol açtığını ileri sürmektedir. Görgül çalışmalar da doğal uyaranlara gerçek, dijital veya sanal ortamda maruz kalmanın olumlu psikolojik etkileri olduğunu göstermektedir. Diğer yandan söz konusu ilişkiyi şekillendiren bireysel faktörler göz ardı edilen bir konudur. Doğaya maruz kalmanın iyi oluş üzerindeki etkisinin tüm insanlarda aynı düzeyde gerçekleşmeyeceği, bu etki üzerinde çevreye yönelik çeşitli tutumların ve çevresel davranış alışkanlıklarının (yeni çevresel paradigma ve çevre yanlısı davranış) belirleyici olabileceği görüşü, mevcut çalışma kapsamında test edilmiştir. Bu doğrultuda ölçek seti ile kombine edilmiş bir alan deneyi gerçekleştirilmiştir.
Yöntem: Etik kurul onayının ardından katılımcılara "kolaylıkla bulunabileni örnekleme" yöntemiyle ulaşılmıştır. Örneklem, Bursa Uludağ Üniversitesi ve Bursa Teknik Üniversitesi'nde okumakta olan 184 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18 ile 58 arasında değişmektedir (Ort. = 22.77, S = 4.76). Veriler sessiz sınıf ortamlarında, öğretim elemanı nezaretinde topluca toplanmıştır. Katılımcılar bilgilendirilmiş onam formu ve demografik bilgi formunun ardından, bilişsel ve duygusal tükenmişlik yaratmak amacıyla kullanılan, zorlayıcı bir dikkat performansı gerektiren "E" harfi görevine (Arber ve ark., 2017) maruz bırakılmıştır. Görevin hemen ardından iki farklı katılımcı grubuna (doğal uyaran koşulu ve nötr uyaran koşulu), dikkatle izlemeleri ve detaylara odaklanmaları yönergesi verilerek bir slayt gösterisi izletilmiştir. Daha sonra tükenmişlik düzeylerini ölçmek amacıyla Brunel Ruh Hali Ölçeği (Soylu ve ark., 2022) uygulanmıştır. Bu ölçeğin bitkin, tükenmiş, uykulu ve yorgun maddelerinden oluşan yorgunluk faktöründen alınan puanlar bağımlı değişken olarak analize dâhil edilmiştir. Son olarak katılımcılar Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği (Aytaç ve Öngen, 2012) ile Çevreci Davranış Ölçeği'ni (Sarı ve Öner-Özkan, 2024) doldurmuşlardır. Hipotezleri test etmek için SPSS 25 programı ile varyans analizleri gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Öncelikle tek yönlü varyans analizi yapılarak, doğal uyaranlara ve nötr uyaranlara maruz kalan gruplar arasında zihinsel yorgunluk farkları olup olmadığı incelenmiştir. E harfi görevi sonrasında doğal uyarana maruz kalan katılımcıların bilişsel yorgunluk düzeylerinin (Ort. = 1.11, S = 0.96) nötr uyarana maruz kalan katılımcılara (Ort. = 1.51, S = 1.05) kıyasla daha düşük olduğu görülmüştür, $F (1, 182) = 7.14$, $p < .01$, $\eta 2_{kısmi} = .04$. Çevresel tutumların ve davranış alışkanlıklarının bu ilişkide belirleyici olacağı hipotezini test etmek üzere yapılan kovaryans analizi (ANCOVA) sonucunda hipotez kısmen desteklenmiştir. Çevreci davranış değişkeninin kovaryant olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür, $F (1, 182) = 5.29$, $p < .05$, $\eta 2_{kısmi} = .03$. Yeni çevresel paradigmanın ise kovaryant olarak anlamlı bir istatistiksel etkisi bulunamamıştır. Düzeltilmiş ortalamalar, doğal uyaran koşulundaki katılımcıların (Ort. = 1.10, S = .11) nötr uyaran koşulundaki katılımcılardan (Ort. = 1.52, S = 0.10) daha düşük zihinsel yorgunluğa sahip olduğunu göstermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Başlangıç analizleri, dikkat restorasyonu kuramı gibi yaklaşımları desteklerken kişisel eğilimlerin de belirleyici olabildiğini ortaya koymuştur. Yeni çevresel paradigmanın, çevresel tutumların güçlü bir yordayıcısı olmadığı yönündeki geçmiş bulgular, bu kavramın mevcut çalışmada da beklenen rolü sergileyememesini açıklamaktadır. Zihinsel yorgunluğa ilişkin bir ön test yapılmaması çalışmanın kısıtlılığı olmakla birlikte, aktarım etkisinden kaçınmak için yazarlar böyle bir yol tercih etmek durumunda kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğal uyaran, biyofili hipotezi, dikkat restorasyonu, yeni çevresel paradigma
**TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destek Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10216 - Gelişim Psikolojisi

Erken Çocuklukta Ekolojik Tutum ve Davranışlara Dair Anlayışın Gelişimi ve Sosyo-bilişsel Becerilerle İlişkisi*

Serra Ecem Takan[1], Cansu Pala Dedeoğlu[1]

[1]Ege Üniversitesi, İzmir

Ekolojik tutum ve davranışlar, her geçen gün daha da önem kazanan ve edinimi, gelişimi anlaşılması gereken kavramlardır. Bu durum, çeşitli disiplinlerin bu davranışları ele alırken, bireyin bilişsel hazır bulunuşunun araştırılmaya başlamasına neden olmuştur. Ekolojik kavrayış, prososyal davranış gibi, kar gözetmeden gezegenin ve diğerlerinin iyiliğine ve geleceğine yarar sağlayan kavramları içerir. Bu ilişkinin anlaşılması için ortak bilişsel becerilerle ilişkisinin araştırılması gerekmektedir. Zira bu anlayışın altyapısı, başkalarının isteklerini, ihtiyaçlarını ve inançlarını anlamak (zihin kuramı), baskın olan tepkilerin ketlenmesi ve belirli durumlar/kurallar arasında geçiş (yürütücü işlevler) gibi becerilere dayanır. Alan yazını incelendiğinde, ekolojik anlayışın gelişimsel sürecinin yeteri kadar incelenmesi ve bu yapıların ölçülmesi için gerekli tanımların belirlenmesi gerektiği görülür. Bu çalışmada çocuklarda ekolojik tutumların ölçülmesi ve bu tutumların sosyal bilişsel bir çerçevede ele alınması hedeflenmektedir. Bu çalışma temelde ekolojik tutumların sosyal bilişsel becerilerle bağlantılı olup olmadığı, prososyal davranış ve ekolojik tutumların ortak gelişimsel mekanizmalara dayanıp dayanmadığı ve esneklik, ketleyici kontrol ve çalışma belleği gibi yürütücü işlevlerin ekolojik tutumu nasıl etkilediğini araştırmak hedeflenmiştir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemi, uygunluk yöntemi ile belirlenmiş, yaşları 50 ila 87 ay arasında değişen 178 çocuktan oluşmaktadır. Araştırma kesitsel bir desende planlanmıştır. Öncelikle Çevreye Yönelik Tutumları Ölçeği- Okul Öncesi Versiyonu ölçeğinde yaşa bağlı değişimler betimlenmiştir. Çevreye yönelik tutum ölçümünün iç tutarlılığının kabul edilebilir seviyede olsa da düşük olduğu bulunmuştur (Cronbach α=.55). Daha sonra çocuklardan yürütücü işlev ve zihin kuramı becerilerine yönelik ölçümler alınmıştır. Soğuk yürütücü işlevler için İleri/GeriSayım, Corsi İz Sürme, Gece/gündüz, Boyut Değiştirerek Kart Eşleme görevleri; sıcak yürütücü işlev için ise Hediye Bekleme görevi kullanılmıştır.

Bulgular: Yapılan tek yönlü varyans analizleri sonucunda çocukların çevreye yönelik tutum puanlarının 5 ve 6 yaş grupları arasında farklılık göstermediği, ancak bu grupların puanlarının 4 yaş grubuna göre anlamlı biçimde daha fazla olduğu ($p<.05$) bulunmaktadır. Ayrıca görsel sözel çalışma belleği ve bilişsel esneklik performansıyla pozitif yönde (r=.31; r= 0.16; r=.29) ve duygu yüklü ketleme göreviyle negatif yönde (r=-.16) düşük korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Bu aslında beceri ile tutumların arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir zira kullanılan görevde puanlar arttıkça çocuğun performansı düşmektedir. Tümü alındığında sonuçlar, çalışma belleği, esneklik ve sıcak ketleme becerisinin ekolojik tutum ile ilişkili olduğuna dair hipotezleri doğrulamaktadır. Alan yazınının aksine zihin kuramı performansı ise ekolojik tutum puanlarıyla ilişkili bulunulmamıştır. Bu zihin kuramı becerisinin ekolojik tutumla ilişkili olduğuna ilişkin hipotezin desteklenmediğini göstermektedir. Bu farklılığı yaratan durumun zihin kuramı görevlerinin örnekleme göre kolay kalması olabilir. Gerçekleştirilen çoklu regresyon analizinde, sırasıyla yaş, bilişsel esneklik ve çalışma belleği, zihin kuramı ve sıcak ketleme değişkenlerinin sırasıyla modele eklendiği ve regresyon analizi sonucunda ekolojik tutumun bu model tarafından anlamlı biçimde yordandığı görülmüştür.

Tartışma: Bu bulgular, bilişsel faktörlerin çocukluk döneminde ekolojik tutumların gelişiminde oynadığı rolü anlamak adına önemli bir adım oluşturmaktadır. Alan yazınında esneklik ve çalışma belleği becerisinin prososyal davranışlar ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu da bulguların alan yazınını desteklediğini göstermektedir. Norm Aktivasyon Kuramına göre incelendiğinde, kuramda belirtilen etkinleştirme, yükümlülük, savunma adımlarının gerçekleştirilmesinde gerekli bilişsel becerilerin ekolojik tutum ile ilişkili bulunduğu görülmektedir. Fakat bu çalışmanın prososyal ölçümlerle karşılaştırıldığı daha geniş yaş grubuyla ve/veya boylamsal çalışmalar ortaya koymaya çalışılan ilişki hakkında daha ayrıntılı bilgi sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: ekolojik tutum, erken çocukluk dönemi, sosyal-bilişsel beceriler, ekolojik kavrayış

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 23

10563 - Gelişim Psikolojisi

Annelerin Özerk, İlişkisel ve Özerk-İlişkisel Benlik Kurgularıyla Ebeveynlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

Aybegüm Memişoğlu Sanlı[1], Sibel Kazak Berument[2]
[1]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara
[2]Orta Doğu Teknik Üniveristesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde ebeveynlik davranışları temel bir rol oynar. Annenin çocuğa yaklaşım şekli—örneğin sınır koyma tarzı, duygusal sıcaklık göstermesi ya da çocuğun ihtiyaçlarına nasıl karşılık verdiği—çocuğun benlik oluşumundan sosyal uyumuna kadar pek çok gelişimsel alanı etkileyebilir. Ancak ne tür ebeveynlik davranışları gösterdiğimiz, sadece bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda kültürel değerlerle de şekillenmektedir (Bornstein, 2012). Kültürün birey üzerindeki etkisi ise büyük ölçüde benlik kurguları aracılığıyla ortaya çıkar. Çünkü bireyin kendisini başkalarıyla ilişkileri içinde nasıl tanımladığı, çocuk yetiştirme yaklaşımlarına doğrudan yansır (Keller, 2003; Kağıtçıbaşı, 2005). Geleneksel bireyci–ilişkisel benlik ayrımı, kültürler arası farklılıkları anlamada yol gösterici olsa da, Türkiye gibi hem modern hem geleneksel unsurlar taşıyan toplumlar için yetersiz kalabilir. Kağıtçıbaşı'nın önerdiği özerk-ilişkisel benlik modeli, bu ikiliği aşarak daha dengeli bir yaklaşım sunar. Bu çalışma, annelerin benlik kurguları ile sergiledikleri ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Bu çalışma, Türkiye'nin farklı bölgelerinden çeşitli sosyoekonomik düzeylere sahip 18 yaş altında çocuğu bulunan 653 anne ile yürütülmüştür. Annelerin yaşları 22 ile 69 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 36.24'tür (SS = 6.89). Veriler online olarak qualtrics aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma kapsamında annelerin özerk, ilişkisel, ve özerk-ilişkisel benlik kurguları Kağıtçıbaşı'nın (2013) Özerk-İlişkisel Benlik Ölçeği ile ölçülmüştür.
Ebeveynlik davranışlarını değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçüm araçları kullanılmıştır. Çocuğa yalan söyleme ve kandırma eğilimleri, Heyman ve ark. (2013) tarafından geliştirilen 14 madde ile Koç (2017) tarafından geliştirilen 5 madde olmak üzere toplam 19 maddeyle ölçülmüştür. Ebeveynlik darvanışları Robinson ve ark. (1995) tarafından geliştirilen Ebeveynlik Uygulamaları Ölçeği (PSDQ) ile; sıcaklık ve ilgi, tümevarımsal akıl yürütme, demokratik katılım, hoşgörülü/rahat, sözel düşmanlık, fiziksel ceza, açıklama içermeyen cezalandırıcı stratejiler ve kontrol edici müdahale (directiveness) boyutları değerlendirilmiştir. Ayrıca, izin verici ebeveynlik PSDQ'nun "tutarsızlık" ve "ebeveyn özgüveni" alt boyutları ile Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen Ebeveynlik Tutumları Ölçeği'nden alınan üç maddeyle ölçülmüştür.
Bulgular: Cronbach alfa ve doğrulayıcı faktör analizine dayalı madde seçiminden sonra, benlik algıları ile ebeveynlik uygulamaları arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Bulgular, annelerin özerk benlik kurgularının (Ort = 29.29, SS = 5.08) ilişkisel benlik (Ort. = 30.29, SS = 4.39) ile negatif, özerk-ilişkisel benlik (Ort. = 35.15, SS = 4.16) ile ise pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir.
Özerk benlik kurgusu, kandırma ve yalan söyleme, sözel düşmanlık, fiziksel ceza, açıklama içermeyen disiplin stratejileri, aşırı kontrolcü tutum ve izin verici ebeveynlik davranışları ile negatif ilişkiler göstermiştir.
İlişkisel benlik kurgusu ile kandırma ve yalan söyleme, sıcaklık ilgi ve izin verici ebeveynlikle pozitif ilişkili bulunmuştur.
Özerk-ilişkisel benlik kurgusu ise kandırma ve yalan söyleme, sözel düşmanlık, fiziksel ceza, açıklama içermeyen disiplin stratejileri ve izin verici tutumlarla negatif ilişkili bulunurken; sıcaklık, tümevarımsal akıl yürütme, demokratik katılım hoşgörülü/rahat ebeveynlik davranışları ile pozitif ilişkili bulunmuştur.
Ayrıca, çalışmanın verileri ağ analizi (network analysis) yöntemi uygulanarak, annelerin benlik kurguları ile ebeveynlik uygulamaları arasındaki ilişkilerin yapısal dinamikleri incelenecektir, hangi değişkenlerin merkezi rol oynadığı belirlenecek ve değişkenler arasındaki bağlantılar görselleştirilecektir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen sonuçlar ve ebeveynlik profilleri, literatür ışığında tartışılacaktır. Gelecek çalışmalarda, ebeveynlik davranışlarının bu ağ yapısı içinde ve kültürel bağlamda daha

derinlemesine incelenmesi, ebeveynlik davranışlarının daha bütüncül şekilde anlaşılmasına olanak sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Benlik kurguları, Ebeveynlik davranışları, Ağ analizi, Kültür

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10043 - Klinik Psikoloji

Çalışan Evli ve Tek Ebeveyn Annelerde İstihdam Suçluluğu ve Depresyonun, İş-Aile Çatışması ve Sosyal Destek ile İlişkisi

Sümeyra Bengisu Akkurt Aykıt[1], Fatıma Balcı[1], Filiz Kumova[1], Nevin Kılıç[1]
[1]Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Geleneksel toplumsal cinsiyet normları, kadınları öncelikle bakım veren olarak tanımlamakta; bu da çalışan annelerde iş-aile çatışması ve istihdam suçluluğu gibi psikososyal sorunlara yol açmaktadır. Kaynaklarının görece sınırlı olması nedeni ile çalışan tek ebeveyn anneler özel bir risk grubudur. Bu araştırma, çalışan annelerde istihdam suçluluğu ve depresyon ile iş-aile ve aile-iş çatışması, iş-aile çatışması yönetme öz-yeterliği ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkileri incelemeyi hedeflemektedir. Bunun yanı sıra, çalışan evli ve tek ebeveyn anneler araştırma değişkenleri bazında karşılaştırılmıştır.

Yöntem: Araştırma, Türkiye genelinde 236 çalışan annenin katılımı (153 evli, 83 tek ebeveyn) ile gerçekleştirilmiştir. Veriler çevrimiçi olarak gönüllülük ve ulaşılabilirlik esasına göre; İş-Aile Çatışması Yönetme Öz-Yeterliği Ölçeği, Anne İstihdam Suçluluğu Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, DASS-21 Depresyon Alt Boyutu ve araştırmacılar tarafından oluşturulan birer maddelik algılanan iş-aile (iş sorumluluklarının aile sorumluluklarına olumsuz etkisi) ve aile iş çatışması (aile sorumluluklarının iş sorumluluklarına olumsuz etkisi) soruları ile toplanmıştır.

Bulgular: Analiz bulguları hipotezlerimize paralel olarak, anne istihdam suçluluğu ve depresyonun, algılanan iş-aile (sırası ile r = ,40, r = ,48, p < ,01) ve aile iş çatışması (r = ,39, r = ,52, p < ,01) sorularına verilen yanıtlar ile pozitif; iş-aile çatışması öz yeterliliği (r = -,52, r = -,46, p < ,01) ve sosyal destek (r = -,21, r = -,37 p < ,01) ile de negatif anlamlı korelasyon gösterdiğini ortaya koymuştur. Çoklu doğrusal regresyon analizlerinin sonuçlarına göre anne istihdam suçluluğu toplam varyansının % 31'i (F(2, 233) = 54,49, p < ,001) iş-aile çatışması öz yeterliliği (β = –,434, t = –7.43, p < ,001) ve iş-aile çatışması (β = –,434, t = –7.43, p < ,001) tarafından; depresyon düzeyi toplam varyansının %35'i ise (F(3, 232) = 43.66, p < ,001) aile-iş çatışması (β = .370, t = 6,25, p < .001), iş-aile çatışması öz yeterliliği (β = –.251, t = –4,23, p < ,001) ve algılanan sosyal destek (β = –,160, t = –2,89, p = ,004) tarafından açıklanmaktadır.

Bunun yanı sıra, bağımsız t-test analizi bulgularına göre çalışan tek ebeveyn anneler ($\bar{x}$ = 3,55, SS = 1,21) çalışan evli annelere ($\bar{x}$ = 3,04, SS = 1,11) göre hem iş sorumlulukları nedeniyle aile hayatında hem de aile sorumlulukları nedeniyle iş hayatında (sırasıyla $\bar{x}$ = 3,53, SS = 1,29; $\bar{x}$ = 3,11, SS = 1,16) daha fazla zorlanmaktadır. Tek ebeveyn annelerin algılanan sosyal destek düzeylerinin ($\bar{x}$ = 48,24, SS = 19,53), evli annelerinkinden ($\bar{x}$. = 56,42, SS = 16,88) istatistiki açıdan anlamlı olarak daha düşük, depresyon ortalamalarının ise daha yüksek olduğu (sırası ile $\bar{x}$ = 18,44, S = 10,84; $\bar{x}$= 12,34, SS = 9,40) bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, çalışan annelerin psikolojik sağlığını desteklemek için iş-aile ve aile-iş çatışmasını yönetme becerilerinin geliştirilmesi ve sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle tek ebeveyn anneler için erişilebilir sosyal destek ve aile-iş çatışmasını yönetme becerilerine ilişkin psikoeğitim ve psikoterapötik müdahale programları önemlidir. Bunun yanı sıra, esnek çalışma saatleri ve aile dostu işyeri politikaları da çalışan annelerin iş ve aile rollerini sağlıklı bir şekilde dengelemelerine katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: İş-aile çatışması, sosyal destek, anne istihdam suçluluğu, depresyon, çalışan anneler

10304 - Klinik Psikoloji

Annenin Postpartum Depresyon Riski ve Çocuğun Postnatal Tıbbi Risklerinin Okul Öncesi Dönemdeki Prematüre Çocukların Sosyoduygusal Gelişimlerine Etkisi

Buse Şencan Karakuş[1], Hasan Tolga Çelik[1], Elif N. Özmert[1]
[1]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), prematüre doğumu gebeliğin 37. haftası tamamlanmadan önce canlı doğum olarak tanımlar. 2012'de yayımlanan ve 184 ülkeyi kapsayan rapora göre, her yıl yaklaşık 15 milyon bebek prematüre doğmakta ve bu oran %5–18 arasında değişmektedir. Anatomik ve fizyolojik olgunluklarının yeterince gelişmemiş olması nedeniyle prematüre çocuklar, yüksek tıbbi ve gelişimsel risk taşımaktadır. Bu çocuklarda sıkça görülen solunum, beslenme ve nöromüsküler problemler gelişimsel gecikmelere yol açmaktadır. Araştırmalar, prematüre çocukların %5–20'sinin gelişim testlerinde akranlarının gerisinde kaldığını göstermektedir (Bacharach & Baumeister, 1998). Ayrıca, prematüre doğumun bilişsel ve nörolojik etkilerinin yanı sıra, duygusal ve davranışsal gelişim açısından da risk oluşturduğu bilinmektedir. Meta-analiz çalışmaları, bu çocukların duygusal/ davranışsal sorun yaşama risklerinin zamanında doğan çocuklara kıyasla 2–4 kat daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Bhutta et al., 2002; Aarnoudse-Moens et al., 2009). Ek olarak prematüre çocukların anneleriyle yapılan çalışmalar incelendiğinde, erken doğum yapan annelerde doğum sonrası depresyon yaygınlığının zamanında doğum yapan annelerden daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Gennaro, 1998; O'Brien Asay, McCluskey-Fawcett, 1999; Ukpong ve ark., 2003). Bu çalışma, prematüre çocukların sosyoduygusal gelişimlerinin, postnatal tıbbi riskleri ve annelerinin postpartum depresyon riskleri doğrultusunda incelenmesini amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini, Hacettepe Üniversitesi İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı tarafından prematürite nedeniyle izlenen, 3–6 yaş aralığında bulunan 119 çocuk ile anneleri oluşturmaktadır. Çocukların postnatal tıbbi risk verileri ile annelerin doğum sonrası depresyon düzeylerine ilişkin bilgiler retrospektif olarak elde edilmiştir. Katılımcıların belirlenebilmesi amacıyla, prematürite tanısıyla takip edilen yaklaşık 1000 çocuğun tıbbi dosyası sistematik olarak incelenmiştir. Bu tarama sonucunda, doğumdan sonraki ilk 6 ay içerisinde annelerin doğum sonrası depresyon belirtilerinin Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EPDS) ile değerlendirildiği 263 çocuk ve ailesine ulaşılmıştır. Araştırmanın dışlama kriterleri; ebeveynlerden herhangi birinin psikiyatrik tanı almış olması, anne ve babanın boşanmış ya da birlikte yaşamıyor olması ve çocuğun genetik, metabolik hastalık veya gelişimsel gerilik tanısı almış olması şeklinde belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda yapılan ön değerlendirme sonrasında, araştırmaya katılmayı kabul eden 120 çocuk ve ebeveyni değerlendirmeye alınmış, bir katılımcının verilerinin eksik olması nedeniyle analiz dışı bırakılması sonucu örneklem 119 bireyden oluşmuştur. Araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan çocukların sosyoduygusal gelişim düzeyleri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, çocukların sosyoduygusal gelişimini değerlendirmek amacıyla Erken Gelişim Evreleri Sosyal Duygusal Gelişim Envanteri kullanılmıştır. Buna ek olarak, ailelerin demografik özelliklerini değerlendirmek amacıyla Sosyodemografik Bilgi Formu uygulanmıştır.
Bulgular: Verilerin analiz için SPSS v23.0 yazılımı kullanılmıştır. Analiz sürecinde, veriler öncelikle eksik veri durumu, normallik varsayımı ve aykırı değerler açısından incelenmiş; ardından araştırma sorularına uygun istatistiksel tekniklerle çözümlenmiştir. Ön analiz sonuçları, incelenen biyopsikososyal riskler arasında yalnızca annenin postpartum depresyon riskinin çocukların sosyoduygusal gelişimini anlamlı biçimde etkilediğini göstermiştir ($p = 0.05$). Bu bulgu, annenin doğum sonrası depresyon düzeyinin çocukların erken yaşlardaki sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde belirleyici bir risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. İleri analizler henüz tamamlanmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın ön bulguları, prematüre çocukların sosyoduygusal gelişiminde annenin postpartum depresyon riskinin önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, annenin psikososyal durumunun erken çocukluk gelişimi üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Henüz tamamlanmamış ileri analizler, risk faktörlerinin kapsamlı değerlendirilmesine olanak sağlayacak ve prematüre çocukların gelişim süreçlerine yönelik müdahale stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: prematüre çocuklar, postpartum depresyon, gelişimsel gecikme

10523 - Klinik Psikoloji

Dijital Çağda Anne(lik): Instagram Kullanıcısı Anneler Arasındaki Sosyal Destek, Mükemmeliyetçilik ve Ebeveynlik Tutumlarının Etkileşiminin İncelenmesi

Elif Yubaş[1], Falih Köksal[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Dijital çağda annelik, yalnızca kuşaklararası aktarımla öğrenilen bir deneyim olmaktan çıkarak; sosyal medya platformlarında estetik, normatif ve duygusal temsiller aracılığıyla yeniden inşa edilen, toplumsal olarak şekillenen bir kimlik haline gelmiştir. Instagram gibi dijital platformlar, annelere sosyal öğrenme yoluyla annelik normlarını modelleme ve içselleştirme; aynı zamanda duygusal destek ve aidiyet geliştirme imkanı sunmaktadır. Bu dönüşümde yeni nesil annelik temsillerinden biri olan 'Instamom' figürleri hem idealize edilmiş annelik normlarını yeniden üreten sembolik modeller hem de sanal sosyal destek sağlayan dijital aktörler olarak öne çıkmaktadır.
Bu bağlamda çalışma, algılanan sosyal destek ile ebeveynliğe yönelik tutumlar arasındaki ilişkide toplumsal beklenti mükemmeliyetçiliği ve Instamom'lara yönelik tutumların aracı rollerini; ayrıca bu ardışık aracılık sürecinin sanal sosyal destek tarafından düzenlenip düzenlenmediğini incelemeyi amaçlamıştır.
Yöntem: Çalışma, yaşları 18–45 arasında değişen ve 0–12 yaş aralığında en az bir çocuğa sahip, aktif Instagram kullanıcısı 280 Türk anneden oluşan bir örneklemle yürütülmüştür. Katılımcılara çevrim içi anket yoluyla Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Instamomlara Yönelik Tutum Ölçeği, Sanal Sosyal Destek Ölçeği ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği – Anne Formu uygulanmıştır. Veriler SPSS ile analiz edilmiş; tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizleri ve bağımsız örneklem t-testlerinin ardından Hayes'in PROCESS macro (Model 83) ile düzenleyici ardışık aracılık modeli test edilmiştir.
Bulgular: Yapılan korelasyon analizleri, algılanan sosyal destek ile toplumsal beklenti mükemmeliyetçiliği arasında negatif; toplumsal beklenti mükemmeliyetçiliği ile Instamom'lara yönelik tutumlar arasında pozitif; Instamom'lara yönelik tutumlar ile ebeveynliğe yönelik tutumlar arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Ardışık aracılık analizleri, düşük algılanan sosyal desteğin daha yüksek toplumsal beklenti mükemmeliyetçiliğini yordadığını, bu mükemmeliyetçilik düzeyinin ise Instamom'lara yönelik olumlu tutumları artırdığını ve aynı zamanda ebeveynlik öz-yeterliğine yönelik tutumları olumsuz etkilediğini göstermiştir. Instamom tutumlarının ebeveynlik tutumlarına etkisi düşük düzeyde olmakla beraber, dikkat çekici bir eğilimi yansıtmaktadır. Ayrıca, sanal sosyal desteğin algılanan sosyal destek ile toplumsal beklenti mükemmeliyetçiliği arasındaki ilişkiyi istatistiksel olarak anlamlı şekilde zayıflattığı ve bu yönde tamponlayıcı bir rol üstlendiği görülmüştür. Özellikle düşük düzeyde sanal sosyal destek algısına sahip annelerde bu etki daha belirgindir. Öte yandan, modeldeki tam ardışık dolaylı yol yalnızca düşük düzeyde sanal sosyal destek koşulunda sınırda anlamlı bir eğilim göstermiş, orta ve yüksek düzeylerde ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, dijital annelik topluluklarının bir yandan duygusal bağ ve destek sunarken, diğer yandan idealize edilmiş annelik normlarını yeniden üreterek annelerin ebeveynlik öz-yeterliğini zayıflatabilecek ikili bir işlev taşıdığını ortaya koymuştur. Bu dinamik, özellikle sanal sosyal desteğin düşük düzeyde algılandığı durumlarda daha belirgin hale gelmektedir. Sanal sosyal destek, düşük sosyal desteğin neden olduğu mükemmeliyetçilik baskısını hafifleterek bu sürece tamponlayıcı bir etki sağlamaktadır. Çalışmanın bulguları, yeni nesil annelik deneyimlerinin sadece bireysel psikolojik özelliklerle değil; sosyal destek yapıları, kültürel beklentiler ve dijital temsillerle etkileşim içinde şekillendiğini göstermektedir. Klinik uygulamalarda, dijital platformlardaki sosyal karşılaştırma süreçlerinin ve mükemmeliyetçilik eğilimlerinin annelerin öz-yeterlik algısı ve ruhsal iyi oluşu üzerindeki etkilerine özel olarak odaklanılması önerilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Annelik, Sosyal Destek, Mükemmeliyetçilik, Instamom, Öz-Yeterlik

10122 - Sosyal Psikoloji

Analık İzni Sürelerine Göre Ülkelerin Kümeleme Analizi ve Hofstede'in Kültürel Boyutlarıyla Karşılaştırılması

Ümran Yüce Selvi[1]
[1]**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir**

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, ülkeleri resmi ücretli analık izni sürelerine göre kümelere ayırmak ve bu kümeleri Hofstede'in kültürel boyutları temelinde karşılaştırmaktır. Çalışma, farklı kültürel yapıların sosyal politika uygulamalarına nasıl yansıdığını ortaya koymayı hedeflemektedir.
Yöntem: Veriler, 40'tan fazla ülkeye ait resmi analık izni süreleri (hafta cinsinden) ile Hofstede'in altı kültürel boyutunu (Güç Mesafesi, Bireycilik, Erkeksilik, Belirsizlikten Kaçınma, Uzun Vadeli Yönelim, Hoşgörü) içermektedir. Kümeleme analizi için SPSS 28 yazılımı kullanılmıştır. Öncelikle hiyerarşik kümeleme (Ward yöntemi, Euclidean mesafe) uygulanarak optimum küme sayısı belirlenmiş, ardından K-ortalamalar yöntemi ile nihai kümeleme gerçekleştirilmiştir. Her küme, Hofstede boyutları açısından tanımlayıcı istatistiklerle karşılaştırılmıştır.
Bulgular: Ülkeler üç temel kümeye ayrılmıştır:

- Küme 1: Uzun analık izni (30+ hafta) sunan ülkeler – çoğunlukla Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri (ör. Bulgaristan, Slovakya)
- Küme 2: Orta düzeyde analık izni (15–29 hafta) sunan ülkeler – İskandinav ve Batı Avrupa ülkeleri (ör. Danimarka, Fransa, İspanya)
- Küme 3: Kısa analık izni (<15 hafta) veya hiç sunmayan ülkeler – Anglo-Sakson ülkeler (ör. ABD, Avustralya)

Kültürel boyutlar açısından yapılan karşılaştırmalar, uzun analık izni sunan ülkelerin daha yüksek güç mesafesi ve belirsizlikten kaçınma değerlerine sahip olduğunu, kısa izin süresi sunan ülkelerin ise bireycilik ve hoşgörü skorlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, kültürel değerlerin sosyal politika tercihlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle bireycilik düzeyi yüksek ülkelerin aile politikalarında bireysel sorumluluğu öne çıkarma eğiliminde oldukları, kolektivist ve belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek ülkelerde ise devlet destekli daha uzun izin sürelerinin tercih edildiği görülmektedir.
Anahtar Kelimeler: Analık izni, kültürel boyutlar, Hofstede, kümeleme analizi, sosyal politika

10345 - Gelişim Psikoloji

Annelerin Genel Ebeveynlik Öz Yeterliği ile Duygu Sosyalleştirme Davranışları Arasındaki İlişkide Duygusal Destek Sağlamaya İlişkin Ebeveynlik Öz Yeterliğinin Aracı Rolü*

Ayşe Vildan Acar Bayraktar[1], Zehra Uçanok[2]
[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
[2]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Ebeveynlik öz yeterliği, ebeveynlerin çocuklarına yönelik davranışlarını şekillendiren temel etmenlerden biridir. Bu kavram, ebeveynlerin kendilerini ebeveynlik rollerinde ne kadar yetkin ve başarılı gördüklerini, bu rolden aldıkları doyumu ve çocuk yetiştirme sürecindeki zorluklarla başa çıkma becerilerini kapsar. Ebeveynlik öz yeterliği, hem genel düzeyde ebeveynlik becerilerine duyulan güveni ifade eder hem de duygusal destek sağlama gibi özel alanlara yönelik yeterlik algılarını içerebilir. Diğer yandan, duygu sosyalleştirme; çocukların duyguları tanıma, ifade etme, düzenleme ve bu duygularla baş etme becerilerini sosyal etkileşim yoluyla edinmeleri süreci olarak tanımlanır. Alanyazında, ebeveynlerin çocuk bakımıyla ilgili görev ve sorumluluklarda kendilerini yetkin hissetmelerinin hem genel ebeveynlik uygulamaları hem de duygulara yönelik ebeveynlik davranışları üzerinde önemli etkileri olduğu gösterilmiştir. Buradan yola çıkarak bu çalışmada, annelerin genel ebeveynlik öz yeterlikleri ile çocuklarına duygusal destek sağlama konusundaki öz yeterliklerinin, duygu sosyalleştirme davranışları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini incelemeyi amaçlamıştır.
Yöntem: Araştırma, Türkiye'nin çeşitli illerinden okul öncesi dönemde çocuğu bulunan 93 anne (Ort.yaş = 34.42, SS = 4.71) ve çocukları (Ort.yaş = 4.91, SS = 0.96) ile gerçekleştirilmiştir. Anneler, Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, Anneler için Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği'nin Duygusal Destek Alt Ölçeği, Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği ve Anne Babaların Çocukların Olumlu Duygularına Yönelik Tepkileri Ölçeği'ni doldurmuşlardır.
Bulgular: Veriler, AMOS 21 programı kullanılarak yapılan yol analizi ile değerlendirilmiştir. Bulgular, annelerin genel ebeveynlik öz yeterliği ile çocuklarının olumsuz duygularına verdikleri destekleyici tepkiler arasındaki ilişkide, duygusal destek sağlamaya ilişkin ebeveynlik öz yeterliğinin dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde, annelerin genel ebeveynlik öz yeterliği ile çocuklarının olumlu duygularına yönelik sosyal normların öğretilmesine yönelik tepkileri arasındaki ilişkide duygusal destek sağlamaya ilişkin ebeveynlik öz yeterliğinin dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur. Özetle, annelerin genel ebeveynlik öz yeterliği, çocuklarına duygusal destek sağlama konusundaki öz yeterlikleri üzerinden olumlu ve olumsuz duygulara yönelik sosyalleştirme tepkilerini yordamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, annelerin genel ebeveynlik öz yeterliğinin, çocuklarının duygularına verdikleri tepkileri nasıl şekillendirdiğini ve bu süreçte duygusal destek sağlamaya ilişkin ebeveynlik öz yeterliğinin aracı bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, annelerin ebeveynlik rollerine dair yeterlik algılarının, çocuklarına duygusal destek sağlama konusundaki öz yeterliklerini artırdığını göstermektedir. Duygusal destek konusunda kendini yeterli gören anneler, çocuklarının hem olumlu hem de olumsuz duygularına karşı cesaretlendirme ve sosyal norm öğretimi gibi daha fazla destekleyici tepkiler vermektedir. Çalışma, erken çocukluk döneminde çocukların duygusal gelişiminde genel ebeveynlik öz yeterliğinin önemini ortaya koymasının yanı sıra duygulara özgü öz yeterliğin rolünü de vurgulayarak literatüre katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: duygu sosyalleştirme, ebeveyn öz yeterliği, okul öncesi dönem

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10391 - Gelişim Psikolojisi

Annelerin Sosyalleştirme Hedefleri, Ebeveynlik Uygulamaları ve Ergenlerin Olumlu Sosyal Davranışları Arasındaki İlişkide Mizacın Düzenleyici Rolü*

Beril Kıyak Yılmaz[1], Başak Şahin-Acar[1], Aysun Doğan[2], Deniz Tahiroğlu[3], Sibel Kazak Berument[1]

[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

[2]Ege Üniversitesi, İzmir

[3]Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amaçları şunlardır:

a) Annelerin ebeveynlik davranışlarının (sıcaklık, açıklayıcı akıl yürütme, izleme, çocuğun kendini açması, aşırı korumacılık, karşılaştırma, reddetme ve psikolojik kontrol), sosyalleştirme hedefleri (hiyerarşik ilişkisellik ve bireysel psikolojik özerklik) ile ergenlerin olumlu sosyal davranışları arasındaki ilişkideki aracı rolünü incelemek;

b) Ergenlerin mizaç özelliklerinin (olumsuz duygulanım ve duyusal işlem hassasiyeti) yordayıcı rolünü ve bu özelliklerin ebeveynlik davranışları ile olumlu sosyal davranışlar arasındaki ilişkideki düzenleyici rolünü araştırmak;

c) Bu ilişkileri kızlar ve erkekler için ayrı ayrı test etmektir.

Çalışmanın hipotezleri ise aşağıdaki gibidir:

1) Annelerin hiyerarşik ilişkisellik inanışı, olumsuz ebeveynlik uygulamalarını (aşırı korumacılık, karşılaştırma, reddetme ve psikolojik kontrol) pozitif yönde yordayacak ve bu da ergenlerin olumlu sosyal davranışlarını negatif yönde yordayacaktır.

2) Annelerin bireysel psikolojik özerklik inanışı, olumlu ebeveynlik uygulamalarını (sıcaklık, tümevarımsal akıl yürütme, izleme ve çocuğu bilgilendirme) pozitif yönde yordayacak ve bu da ergenlerin olumlu sosyal davranışlarını pozitif yönde yordayacaktır.

3) Ergenlerin mizaç özelliklerinin (olumsuz duygulanım ve duyusal işlem hassasiyeti), annelerin ebeveynlik davranışları ile ergenlerin olumlu sosyal davranışları arasındaki ilişkide düzenleyici rolü olacaktır. Yüksek olumsuz duygulanım ve duyusal işlem hassasiyeti olan çocukların, düşük olumsuz duygulanım veya duyusal işlem hassasiyeti olan çocuklara kıyasla, olumlu ebeveynlik uygulamalarından daha olumlu, olumsuz ebeveynlik uygulamalarından ise daha olumsuz etkilenecekleri varsayılmıştır.

Yöntem: Bu çalışma, ülke çapında yürütülen boylamsal bir TÜBİTAK 1003 projesi kapsamında gerçekleştirilmiş olup, örneklem 2031 anne ve ergenlik çağındaki çocuk (1115 kız ve 916 erkek) çiftinden oluşmaktadır. Projenin 1. Zaman değerlendirmelerinde anneler 26 ila 62 yaşları arasındayken, ergenler ise 10-18 yaşları arasındadır. Veriler Türkiye'deki 46 şehir ve 107 okuldan toplanmıştır. Anneler 1. Zaman ölçümlerinde sosyalleştirme hedeflerini ve çocuklarının mizaç özelliklerini, 2. Zaman ölçümlerinde çocuklarının olumlu sosyal davranışlarını; çocukları ise 1. Zaman ölçümlerinde annelerinden algıladıkları ebeveynlik davranışlarını Likert tipi ölçümler aracılığıyla raporlamıştır. Yol analizleri IBM SPSS Amos ile gerçekleştirilmiş, anlamlı etkileşimler ise Andrew F. Hayes tarafından geliştirilen PROCESS v4.2 ile incelenmiştir.

Bulgular: Çalışmanın en önemli bulgularından biri, annelerin ebeveyn sıcaklığının, bireysel psikolojik özerklik inanışları ile çocuklarının olumlu sosyal davranışları arasındaki ilişkideki aracı rolüdür. Annelerin özerklik inanışı, ebeveyn sıcaklığını pozitif yönde yordarken, bu da her iki cinsiyet için olumlu sosyal davranışları pozitif yönde yordamıştır ($\beta = .01$, $p = .002$, %95 CI [.002 .017]).

Ayrıca, sosyal davranışın şekillenmesinde bireysel faktörlerin önemini gösteren bir diğer bulgusu, olumsuz duygulanımın hem kızlar ($\beta = -.09$, $p < .001$) hem de erkekler ($\beta = -.11$, $p < .001$) için olumlu sosyal davranışları negatif yönde yordaması; duyusal işlem duyarlılığının ise hem kızlar ($\beta = .24$, $p < .001$) hem de erkekler ($\beta = .21$, $p < .001$) için olumlu sosyal davranışları pozitif yönde yordamasıdır. Doğrudan ilişkilerin yanı sıra, mizaç özelliklerinin, ebeveynlik uygulamaları ile kızların olumlu sosyal davranışları arasında ilişkide düzenleyici rol oynadığı bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma annelerin, özerklik inanışının sıcaklık gibi olumlu ebeveyn davranışları aracılığıyla ergenlerin olumlu sosyal davranışlarını desteklediğini göstermektedir. Ayrıca, mizaç özellikleri hem doğrudan hem de dolaylı olarak bu davranışları şekillendirmektedir. Özetle, Türkiye'deki ergenlerin olumlu sosyal davranışları; hem annelerinin inanışları ve ebeveynlik

davranışları gibi çevresel faktörler, hem de mizaç gibi biyolojik temelli bireysel özelliklerin dinamik etkileşimi sonucunda şekillenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyalleştirme hedefleri, ebeveyn davranışları, mizaç, olumlu sosyal davranışlar, ergenlik.

**Bu araştırma TÜBİTAK 1003-Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10392 - Gelişim Psikolojisi

Aynı Çatı Altında Farklılaşan Ebeveynlik: Annelerin Yaklaşımlarını Belirleyen Faktörler*

Hurigül Bayram Gülaçtı[1], Zeynep Ertekin[2], Merve Gölcük[3], Aysun Doğan[4], Başak Şahin Acar[5], Deniz Tahiroğlu[6], Sibel Kazak Berument[5]

[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

[2]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

[3]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya

[4]Ege Üniversitesi, İzmir

[5]Orta Doğu Teknik Üniveristesi, Ankara

[6]Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Ebeveynler, çocukları arasında eşitliği sağlamak için çaba gösterseler bile bunu sürdürmekte zorlanabilirler (Russell ve Limke-McLean, 2023), çocuklarına sevgi, disiplin ve kaynakların paylaştırılması konularında farklı davranabilirler. Farklılaşan Yaklaşım (Suitor vd., 2008) olarak tanımlanan bu durumda çocukların aile içinde daha az veya fazla kayırılmasıyla ilgili farklı yaklaşmayı nelerin etkilediğini bilmek önemlidir (Jensen ve Jorgensen-Wells, 2025). Farklılaşan Yaklaşım; yaş, cinsiyet gibi demografik faktörlerden, çocuğa (Jensen ve Jorgensen-Wells, 2025) ve ebeveynlere ait özelliklerden (Atzaba-Poria ve Pike, 2008) etkilenmektedir. Mevcut iki zamanlı bu çalışmanın amacı, demografik değişkenler kontrol edildiğinde, 1. zamandaki çocuğun negatif duygulanım ve algısal duyusal hassasiyet özellikleri, annenin psikolojik belirtileri (depresyon, anksiyete ve stres) ve ebeveynlik tutumlarının (geleneksel ve modern) 2. zamandaki annenin pozitif ve negatif alanlardaki Algılanan Farklılaşan Yaklaşımı (AFY) arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Bu araştırmanın verileri, Türkiye çapında TÜİK tarafından seçilen 180 okuldan toplamda 3502 anne-çocuğun katıldığı projenin bir parçasıdır. Bu araştırmaya en az 1 kardeşi olan ve birlikte yaşayan 8-18 yaş aralığında 2923 çocuk-anne çiftinden alınan veriler dahil edilmiştir. Veriler iki zaman diliminde 1 yıl arayla toplanmıştır. Annelerden demografik bilgi formu (eğitim düzeyi), Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (psikolojik sağlık), Erken Ergenlik Dönemi Mizaç Envanteri-Ebeveyn Formu (olumsuz duygulanım), Hassasiyeti Yüksek Çocuk Ölçeği (algısal duyusal hassasiyet), Ebeveynlikte Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar Ölçeği (geleneksel yaklaşım ve modern yaklaşım) aracılığıyla veriler elde edilmiştir (1.zaman). Çocuklardan ise kendi ve kardeşinin cinsiyetiyle ilgili bilgiler alınmış ve kardeşi ve kendisinin yaşları değerlendirilerek göreceli doğum sırası değişkeni oluşturulmuştur. Ayrıca, çocuklar 2. zamanda Farklılaşan Ebeveyn Yaklaşımında Kardeş Algısı Ölçeği'ni (pozitif alanlarda AFY ve negatif alanlarda AFY) doldurmuşlardır.

Bulgular: Araştırmanın amacı doğrultusunda pozitif ve negatif alanlarda AFY'yi yordayan faktörleri belirlemek için 2 hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizin ilk adımına, annenin eğitim düzeyi, çocuğun ve kardeşin cinsiyetleri ve göreceli doğum sırası (kontrol değişkenleri) eklenmiştir. 2. adımda ise çocuğa ilişkin yordayıcılar (olumsuz duygulanım ve algısal duyusal hassasiyet) ile anneye ilişkin yordayıcılar (depresyon, anksiyete, stres, ebeveynlikte geleneksel yaklaşım ve ebeveynlikte modern yaklaşım değişkenleri) eklenmiştir. Sonuçlara göre, annenin eğitim düzeyi pozitif alanlarda AFY'yi negatif yönde yordamaktadır (β =-.05, p =.018), annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuklar pozitif alanlarda daha az FY hissetmektedir. Ayrıca, kardeşi erkek olan çocuklar annelerinin pozitif alanlarda daha çok FY sergilediğini düşünmektedir (β =.07, p <.001). Olumsuz duygulanımı yüksek olan çocuklar pozitif alanlarda daha fazla AFY raporlarken (β =.14, p <.001); daha modern ebeveynlik tutumu benimseyen annelerin çocukları pozitif alanlarda daha az AFY raporlamıştır (β =-.08, p <.001). Negatif alanlarda AFY'nin ele alındığı analizlerde ise kardeşin cinsiyeti (β =.07, p <.001), çocuğun olumsuz duygulanımı (β =.15, p <.001) ve annenin modern yaklaşımı (β =-.06, p <.001) pozitif alanlardaki AFY sonuçlarıyla benzer bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgulara göre, annenin eğitimi, kardeşin cinsiyeti, çocuğun mizaç özelliklerinden olumsuz duygulanımı ve annenin ebeveynliğe yönelik modern tutumu AFY ile ilişkilidir. Bu çalışma, çocuğun kardeşine göre ebeveyni tarafından ne derece kayırılıp kayırılmadığına ilişkin algısının hem demografik hem de çocuk mizacı ve ebeveyne ait özelliklerden modern yaklaşımla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, çocuğun gelişimsel çıktılarıyla (Jensen ve Whiteman, 2015) ve kardeş ilişkileriyle (Meunier vd., 2012) ilişkili olan AFY'yi yordayan değişkenlerin belirlenmesi bakımından çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynin Farklılaşan Yaklaşımı, Kardeş, Ebeveynlik

*Bu araştırma TÜBİTAK 1003-Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.

Sözlü Bildiri Oturumu 27

10287 - Sosyal Psikoloji

Teknolojik Temas Uygulamalarının Temas Uzamı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Doğan Güneş Temli[1], Leman Pınar Tosun[2]
[1]Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
[2]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş: Gelişen iletişim teknolojileri, gruplararası temas araştırmalarını elektronik temas (e-temas), çevrimiçi video oyunları ve sanal gerçeklik (SG) gibi yeni araçlarla çeşitlendirmiştir. Bu derleme iki soruya odaklanır: (1) Bu üç temas biçimi, Harwood'un temas uzamı modelinde deneyim zenginliği ve bireysel dahiliyet boyutlarında nereye düşer? (2) Hangi gruplararası bağlamlarda kullanıldıklarında, ön yargıları azaltmada daha yüksek etki büyüklükleri üretirler?

Temas uzamı modeli iletişim kanallarının çeşitliliği ile geri bildirim hızını yansıtan "deneyim zenginliği" ve katılımcının özne mi gözlemci mi olduğunu belirleyen "bireysel dahiliyet" eksenlerini kullanır. Model, kaygının baskın olduğu ortamlarda düşük zenginlikli; düşmanlık ya da öfkenin baskın olduğu ortamlarda ise düşük dahiliyetli temasların daha işlevsel olabileceğini öngörür. Yüz yüze, hayalî, dolaylı ve standart e-temas daha önce incelenmiş olsa da, video oyunları ile SG henüz bu çerçevede sistematik olarak değerlendirilmemiştir.

Yöntem: PsycArticles, Web of Science ve EBSCOhost veritabanlarında Mayıs 2025'e kadar yapılan taramada "e-contact", "video game" ve "virtual reality" terimleri "intergroup contact" anahtar sözcükleriyle birleştirilmiştir. Çalışmaların (1) İngilizce, (2) hakemli, (3) deneysel, (4) e-temas, video oyunu veya SG aracılığıyla gruplararası etkileşimi manipüle eden ampirik araştırmalar olması şartı aranmıştır. Sonuçta 23 e-temas, 20 video oyunu ve 31 SG makalesi (toplam 74) değerlendirilmiştir.

Bulgular: Karşılaştırmalı analiz, video oyunlarının bireysel dahiliyet bakımından klasik e-temasa benzer, ancak yoğun görsel ve etkileşimli özellikleri sayesinde deneyim zenginliği açısından üstün olduğunu gösterdi. SG ise doğrudan etkileşim olanağı ve gecikmesiz çok kanallı geri bildirim kapasitesiyle uzamın en yüksek zenginlik ve dahiliyet bölgesinde konumlandı.

Çalışmalar, inceledikleri gruplara göre iki bağlama ayrıldı: kaygı bağlamı (örneğin damgalanmış gruplar, göçmenler, farklı yaş grupları) ve düşmanlık/öfke bağlamı (örneğin çatışma hâlindeki ulusal, etnik veya dinsel gruplar). Önce, hangi tür müdahalelerin sıklıkla hangi tür bağlamlarda çalışıldığı incelendi. SG müdahalelerinin çoğu düşmanlık/öfke bağlamında (%67,7), video oyunu müdahalelerinin çoğu kaygı bağlamında (%70) uygulanırken, e-temas her iki bağlama eşit oranda dağıldı.

Etki büyüklükleri incelendiğinde, her üç tür müdahalenin de kaygı bağlamında, düşmanlık/öfke bağlamına kıyasla daha yüksek etki büyüklükleri ürettiği ve en yüksek etki büyüklüklerinin, kaygı bağlamındaki e-temas uygulamalarında elde edildiği (η^2 =.59) görüldü.

Tartışma: Bu bulgular ışığında, e-teması tamamlayarak onu daha zengin ve etkileşimli kılan teknolojik uygulamaların, bağlamın duygusal iklimine duyarlı olarak nasıl kullanılabileceği ve nasıl daha büyük fayda üretebileceği üzerinden tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gruplar Arası Temas, Elektronik Temas, Video Oyun, Sanal Gerçeklik, Temas Uzamı

10182 - Sosyal Psikoloji

Dolaylı Utanmanın Dış Grup Üyelerine Yönelik Prososyal Davranış Üzerindeki Rolü

Hatice Kübra Düz[1], Fatma Dilara Birer[1], Saliha Hümeyra Şahinoğlu[1], Ahmet Furkan Tosyalı[2], Büşra Eylem Aktaş[1]

[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

[2]Düzce Üniversitesi, Düzce

Giriş ve Amaç: Prososyal davranış, başkalarına yardım etmeye yönelik gönüllü eylemleri ifade etmektedir. Mevcut alanyazına göre, dış grup üyelerine kıyasla genellikle iç grup üyelerine karşı daha fazla prososyal davranış gözlemlenmektedir. Duygusal tepkiler, özellikle utanma gibi duygular, kişilerin kaynak aktarımı konusunda kararlarını etkileyebilmektedir. Dolaylı utanma, bireyin doğrudan bir etkisi olmamasına rağmen başkasının davranışı nedeniyle utanç hissetmesidir. Alanyazındaki çalışmalar, utanma ifadesi gösteren bireylerin daha prososyal algılandığını ve daha olumlu değerlendirildiklerini ortaya koymuştur. Bu çalışma, dolaylı utanmanın iç grup ve dış grup üyelerine yönelik prososyal davranış üzerindeki etkisini ve bu etkinin ahlaki bağlamda farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektedir. Ayrıca, dindarlık ve grup kimliği gibi bireysel farklılıkların da prososyal davranışla olan ilişkisi incelenmiştir.

Yöntem: Katılımcılar, gönüllülük esasına dayalı olarak çevrim içi sunulan anket formunu doldurmuştur. Türk örnekleminde gerçekleştirilen çalışmada, Arap Müslüman ve Türk Müslüman bireylerin bulunduğu video klipler kullanılmıştır. Katılımcılar (N = 296, %88.9 kadın; Ortalamayaş = 21.85, SS = 3.63) rastgele şekilde, Arapça ya da Türkçe konuşan bir Müslüman bireyin yer aldığı ve üç farklı bağlamdan birine bir video klip izlemek üzere atanmıştır: ahlaki unsur içermeyen utanç verici senaryo, ahlaki unsur içeren utanç verici senaryo ve nötr bir senaryo. Katılımcılar daha sonra dolaylı utanma ve prososyal davranış düzeylerini bildirmiş, ayrıca dindarlık ve iç grup özdeşleşme ölçeklerini doldurmuştur. Ek olarak katılımcılar, videodaki kişiye atfettikleri özellikleri (savunmasız, güçsüz) ve ona karşı hissettikleri duyguları (merhamet, sempati) belirtmişlerdir. Prososyal davranış, katılımcıların video klibinde izledikleri bireye ders kredilerini nasıl tahsis ettiklerini ölçen bir Diktatör Oyunu aracılığıyla değerlendirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni, diktatör oyunundan elde edilen prososyallik değeridir. Bağımsız değişkenin düzeyleri ise video klibi içerikleridir (ahlak bağlamında dolaylı utanma, ahlaki unsur içermeyen dolaylı utanma ve nötr grup; her biri Arapça ve Türkçe konuşan bireyler tarafından canlandırılmıştır).

Bulgular: Sonuçlar, merhamet-sempati ve dindarlığın prososyal davranışla pozitif ve anlamlı şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir (sırasıyla $r = 0.282$, $p < 0.001$; $r = 0.153$, $p = 0.008$). Yapılan tek yönlü ANOVA analizi, altı grup arasında prososyal davranış açısından anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir, $F(5, 290) = 1.346$, $p = .245$. Ardından yürütülen ANCOVA analizinde iki ortak değişken (merhamet-sempati düzeyleri ve dindarlık) kontrol edildiğinde de ana etki anlamlı bulunmamıştır, $F(5, 288) = 1.378$, $p = .233$. Bu sonuçlar, deneysel koşulların prososyal davranış üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını vurgulamaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Yapılan analize göre, grup üyeliğinin ve dolaylı utanmanın prososyallik üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu sonuç, alanyazında utanmanın prososyal eğilimlerle ilişkilendirildiğini gösteren bulgularla örtüşmemektedir. Özellikle utanmanın bir sosyal sinyal olarak güven ve iş birliği gibi olumlu sosyal sonuçlara yol açabileceği yönündeki alanyazındaki çalışmaların aksine, dolaylı utanmanın bu tür etkileri tetiklemediği görülmüştür. Çalışmanın güçlü yönlerinden biri, prososyalliğin yalnızca öz-bildirim düzeyinde değil, aynı zamanda davranışsal olarak da ölçülmüş olmasıdır. Böylece gerçekçi ve gözlemlenebilir bir prososyal eğilim değerlendirmesi yapılabilmiştir. Mevcut çalışma, daha önce birlikte incelenmemiş kavramları araştırması açısından literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dolaylı utanma, prososyal davranış, dindarlık, grup üyeliği, ahlaki bağlamlar

10344 - Sosyal Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinde Haysiyet Kültürü, Kolektif Özür ve Affetme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*

Rana Alan[1], Veysel Mehmet Elgin[2]
[1]Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Adana
[2]Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Giriş ve Amaç: Türkiye'nin de sahip olduğu haysiyet kültürü (honor culture) ile ilgili çalışmalar, Türkiye alanyazınında göreli olarak yenidir. Bireylerin benlik değerleriyle ilgili algılarının önemli bir parçasının toplum tarafından belirlenmesi, hakarete maruz kalmanın kişinin haysiyeti açısından tehdit edici bir unsur olması ve bireylerin hakarete güçlü şekilde karşılık vermesi haysiyet kültürünün temel özellikleri arasındadır. Bununla birlikte, grupların gerçekleştirdiği ihlal durumlarında kolektif özür dilenmesi gerek grupların uzlaşması açısından gerekse bireylerin affetmesi açısından önerilmektedir. Kolektif özürlerin varlığı kadar taşıdığı özellikler de mağdur tarafın tepkisini etkileyebilmektedir. Kolektif özrün affetme üzerindeki etkisi konusunda alanyazındaki araştırma sonuçları çelişkilidir. Bu çalışmanın amacı, grupların ihlalde bulunduktan sonra farklı kolektif özürler diledikleri durumlar ile affetme arasındaki ilişkide haysiyet kültürünün etkisini ele alıp inceleyerek alanyazına katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda mevcut deneysel çalışmanın temel hipotezleri şu şekildedir: (i) Kolektif özrün kapsamı arttıkça affetme artar; (ii) Haysiyet kültürüne bağlılık arttıkça affetme azalır; (iii) Affetme, haysiyet kültürü düzeyine ve kolektif özür kapsamına göre farklılaşır.
Yöntem: Yapılan deneysel çalışmada Demografik Bilgi Formu, Haysiyet Kültürü Ölçeği, Affetme Ölçüm Aracı ve farklı kolektif özür senaryoları kullanılmıştır. Mevcut çalışmanın örneklemini, yaşları 18 ve 41 (Ort. = 20.82, SS = 2.05) aralığında olan 146'sı kadın, 196'sı erkek olmak üzere toplam 342 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış ve katılımcılara ders saatlerinde ulaşılıp, yanıtlar kâğıt-kalem yöntemiyle toplanmıştır. Veriler, SPSS 25.0 programında ANOVA ve Regresyon Analizi aracılığıyla incelenmiştir.
Bulgular: Beklentilerle uyumlu şekilde, ilk olarak, kolektif özürlerin bulunduğu durumların kolektif özrün olmadığı durumlara kıyasla daha yüksek affetmeye neden olduğu bulunmuştur. İkinci olarak, haysiyet kültürü değerlerine yüksek bağlılık gösteren katılımcıların affetme düzeyi, haysiyet kültürü değerlerine düşük bağlılık gösteren katılımcılardan düşük olarak bulunmuştur. Son olarak, en yüksek affetme düzeyi kapsamlı kolektif özür ve haysiyet kültürüne düşük bağlılık grubunda bulunurken; en düşük affetme düzeyi kolektif özür talebinin reddedildiği ve haysiyet kültürüne yüksek bağlılık grubunda bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Mevcut deneysel çalışma, alanyazında haysiyet kültürü, kolektif özür ve affetme değişkenlerini birlikte ele alan öncül bir çalışmadır. Sonuçlar ışığında, çeşitli ihlal durumlarında özrü alan tarafın kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak uygun özür içerikleri oluşturulmasının faydalı olacağı iddia edilebilir. Dilenen özrün içeriğinin arttırılması affetmeyi arttırabileceğinden, özrün içeriğinin mağdur ve fail tarafın özelliklerine, ihtiyaçlarına, beklentilerine ve taraflar arasındaki ilişkinin doğasına bağlı olarak geliştirilmesinin önemli olacağı sonucuna varılabilir. Haysiyet kültürüne bağlılığı yüksek olan katılımcıların düşük olan katılımcılara kıyasla daha az affetme göstermesi bulgusundan hareketle, haysiyet kültürü değerleriyle ilgili farkındalığın arttırılarak, haysiyet kültürü üyelerinin affetmeyi zorlaştıran durumlarının azaltılması sağlanabilir. Çalışma kısıtlılık bakımından ele alındığında, çalışmanın örnekleminin üniversite öğrencileri tarafından oluştuğu görülmektedir. Bu bağlamda, geçerliği arttırmak ve mevcut bulguların genellenebilirliğini güçlendirmek adına toplumun farklı kesimlerinden katılımcılarla ve daha geniş örneklemlerde çalışmalar yapılması önerilebilir. Son olarak, mevcut çalışma haysiyet kültürüne sahip Türkiye'deki katılımcılarla haysiyet kültürüne bağlılık derecesi farklılıkları üzerinden incelenmiştir. Bu bakımdan, gelecekte benzer çalışmaların haysiyet kültürüne sahip olan ülkelerden (örn., Türkiye) ve haysiyet kültürüne sahip olmayan ülkelerden (örn., Hollanda) toplanacak verilerle yapılmasının, kültürler arası alanyazına önemli katkılar sağlayabileceği öngörülebilir.

Anahtar Kelimeler: Haysiyet kültürü (honor culture), kolektif özür, affetme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10051 - Sosyal Psikoloji

Filistin-İsrail Savaşı Bağlamında Gruplar Arası Duyguların, Sosyal Baskınlık Yöneliminin Barışa ve Savaşa Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkileri

Ersin Ertürk[1], Beyza Toker[1], İzel Özen[1], Ece Alkaya[1], Dila Remziye Adıgüzel[1], Kübra Özkan Demir[2]

[1]Mudanya Üniversitesi, Bursa

[2]Trabzon Üniversitesi, Trabzon

Giriş ve Amaç: Küresel düzeyde derin insani, siyasi ve toplumsal etkiler yaratan Filistin-İsrail çatışması, yalnızca çatışmaya taraf olan ülkelerde değil, diğer toplumlarda da güçlü duygusal ve ideolojik tepkilere yol açabilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye örneklemiyle yürütülen bu çalışma, bireylerin hem İsrail ve Filistin halkına yönelik duygularını hem de çatışmanın kendisine yönelik duygusal tepkilerini incelemekte; ayrıca sosyal baskınlık yönelimiyle birlikte bu gruplar arası duyguların, barışa ve savaşa yönelik tutumlarla nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Dış gruplara yönelik olumlu ve olumsuz duygusal tepkilerin, çatışma süreçlerine ilişkin tutumları şekillendirmedeki rolü, bu çalışmanın temel odak noktalarından biridir.

Yöntem: Çalışmada 18-73 yaş arasında toplam 311 katılımcı yer almaktadır (186 kadın, 123 erkek, 2 cinsiyetini belirtmemiş; M=33.59, S=11.16). Katılımcılara Google Forms aracılığıyla kişisel bilgi formu, Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Gruplararası Duygular Ölçeği (Filistin/İsrail halkına yönelik), Gruplararası Kaygı Ölçeği (Filistin/İsrail halkına yönelik), Barışa ve Savaşa Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Verileri analiz etmek için korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır.

Bulgular: Korelasyon sonuçları İsrail-Filistin çatışmasına yönelik olarak hissedilen duyguların (öfke, korku, tedirginlik, umutsuzluk ve endişe), bireylerin barışa yönelik tutumlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir; bu duyguların yoğunluğu arttıkça barışı destekleme eğilimi de artmaktadır. Öte yandan, aynı duygular savaş yanlısı tutumlarla negatif bir ilişki göstermektedir. Filistin halkına yönelik negatif duygular arttıkça bireylerin barışa yönelik olumlu tutumları azalmaktadır. Buna karşılık, Filistin halkına yönelik pozitif duygular arttıkça barışa yönelik olumlu tutumlar da artış göstermektedir. Öte yandan, İsrail halkına yönelik duygular ile barışa yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Hem Filistin hem de İsrail halkına yönelik olumlu ya da olumsuz duyguların, savaşa yönelik tutumlarla anlamlı bir ilişki göstermediği dikkati çekmektedir. Filistin halkına yönelik hayali temasa dair kaygı düzeyi azaldıkça, bireylerin barışa yönelik olumlu tutumlarının arttığı görülmüştür. Kuramsal beklentilerle örtüşür biçimde, sosyal baskınlık yönelimi bireylerin barışa yönelik tutumlarıyla negatif; savaşa yönelik tutumlarıyla ise pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Barışa ve savaşa yönelik tutumların yordanmasında İsrail ve Filistin halklarına yönelik duygular dört farklı modelde test edilmiştir (İsrail/Filistin x Barış/Savaş)). Bu sayede her bir grup hedefli değişkenin bu tutumlar üzerindeki özgül etkisi daha net şekilde analiz edilmiştir. Hiyerarşik regresyona 1. basamakta demografik ve kimlik temelli (dini ve politik kimlik), 2. basamakta İsrail-Filistin çatışmasına yönelik duygular, 3. basamakta Filistin/İsrail halkına yönelik negatif/pozitif duygular ve kaygı; son basamakta ise sosyal baskınlık yönelimi değişkeni modele dahil edilmiştir. Filistin bağlamında barış tutumları, hem İsrail-Filistin çatışmasına yönelik duygular ve grup-hedefli duygular (özellikle olumlu duygular ve kaygı) hem de sosyal baskınlık yönelimi tarafından anlamlı şekilde yordanmıştır. Ancak İsrail bağlamında İsrail halkına yönelik duygular barış tutumlarına anlamlı bir katkı sunmamıştır. Savaşa yönelik tutumlarda ise her iki halk için de grup-hedefli duygular etkisiz kalmıştır. Her koşulda, barışa ve savaşa yönelik tutumların en güçlü yordayıcısı sosyal baskınlık yönelimi olmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Barışa yönelik tutumlar hedef gruba yönelik özgül duygularla ve çatışma kaynaklı duygularla birlikte şekillenirken, savaşa yönelik tutumlar daha çok bireyin toplumsal hiyerarşiye ve üstünlük ilişkilerine dair inançlarını yansıtan ideolojik yönelimlerle açıklanabilir. Filistin halkına yönelik pozitif duygular ve düşük kaygı barış tutumlarını desteklerken, İsrail halkına yönelik duyguların barış tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmaması dikkat çekici bir ayrışmayı ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsrail-Filistin Çatışması, Gruplararası Duygular, Gruplararası Kaygı, Sosyal Baskınlık Yönelimi, Barışa/Savaşa Yönelik Tutumlar

10634 - Sosyal Psikoloji

Kadın Üniversite Öğrencilerinin Barış ve Savaş Söylemlerinin Schwartz'ın Değerler Kuramı Bağlamında İncelenmesi*

Kübra Özkan Demir[1], M. Ersin Kuşdil[2]

[1]Trabzon Üniversitesi, Trabzon

[2]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Barış ve savaş, bireylerin değer sistemleriyle doğrudan ilişkili olan, zihinlerde belirli sosyal anlamlarla temsil edilen ve değerlendirilen kavramsal yapılardır. Schwartz'ın Temel Değerler Kuramı, bireylerin tutum ve davranışlarını yönlendiren değerleri evrensel bir çerçevede sınıflandırarak, bu tür sosyo-politik temalara nasıl yaklaştıklarını analiz etmede güçlü bir kuramsal altyapı sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, genç kadınların barış ve savaşa ilişkin söylemlerinin sosyal psikoloji alanında geniş kabul gören Temel Değerler Kuramının ana boyutlarıyla bağlantılı olarak incelenmesidir.

Yöntem: Çalışmaya Uludağ Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 81 kadın öğrenci katılmıştır. Katılımcılar, 7 ile 10 kişiden oluşan 10 farklı odak gruba ayrılmış ve her grup, haftada bir kez olmak üzere toplam beş oturumluk grup görüşmeleri yapılmıştır. Araştırma soruları Temel Değerler Kuramındaki ana boyutlar (Muhafazacılık, Yeniliğe Açıklık, Özgenişletim, Özaşkınlık) temel alınarak yapılandırılmış ve odak grup görüşmelerinde barış ve savaş temaları bu sorular üzerinden tartışmaya açılmıştır. Görüşmeler, kadın araştırmacının moderatörlüğünde Uludağ Üniversitesi Psikoloji Laboratuvarı'nda gerçekleştirilmiş ve katılımcıların onamıyla ses kaydı alınmıştır. Kayıtların deşifre edilmesiyle hazırlanan yaklaşık 400 sayfalık metin Braun ve Clarke'ın (2006) altı basamaklı tematik analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda toplam 50 alt kod belirlenmiş ve bu kodlar 12 temada gruplandırılmıştır.

Bulgular: Güç değeri kapsamındaki tartışmalarda ortaya çıkan söylemlerden erişilen "savaşın nedeni olarak üstünlük kurma" ve "gücün devlet içinde ve devletlerarasında uygulanışı" temaları, savaşın bireyler ve devletler açısından bir güç gösterisi ve üstünlük aracı olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Söz konusu söylemlerde savaş, güce dayalı bir çözüm aracı ve otorite kurma biçimi olarak değerlendirilmektedir. Gelenekçilik değeriyle ilişkili söylemlerin analizinde ortaya çıkan "savaş kültürünün aktarımı", "kültürel değer olarak askerlik ve şehitlik" ve "kültürün bilinmezliklere karşı koruyuculuğu" temaları, savaşın bazı toplumsal yapılarda tarihsel bir değer ve gelenek olarak içselleştirildiğine işaret etmektedir. Kadın katılımcılar, savaşın kültürel bir miras olarak kuşaktan kuşağa aktarıldığını ve ulusal kimliğin parçası olarak görüldüğünü dile getirmiştir. Güvenlik değeri çerçevesinde beliren "çatışan güvenlik biçimleri", "güvenliğin sağlanmasında sorumlular" ve "silahlanmanın meşruluğu" temaları, savaşın güvenlik ihtiyacının bir sonucu olarak meşrulaştırılabildiği algısını yansıtmaktadır. Katılımcılar, savaşın tehdit algılarına karşı bir savunma mekanizması olarak görüldüğüne ve güvenliğin sağlanması için gerekli olabileceğine işaret etmiştir. Evrenselcilik değeriyle bağlantılı tartışmalarda ortaya çıkan söylemlerde beliren "insan haklarının korunması yoluyla barışın sağlanması" ve "kimlik politikalarının yeniden şekillendirilmesi" temaları, barışın eşitlik, adalet, özgürlük ve çeşitliliğe saygı temelinde inşa edilebileceğine yönelik bir inancı ortaya koymaktadır. Katılımcılar, kalıcı barışın ancak herkesin haklarının güvence altına alındığı ve ayrımcılığın ortadan kalktığı bir toplumsal düzende mümkün olabileceğini vurgulamıştır. İyilikseverlik değerine dayalı "yardımlaşma ve dayanışma kültürünün yaygınlaştırılması" teması ise barışın, insanlar arası karşılıklı destek, empati ve toplumsal sorumluluk duygusuyla güçleneceği inancına dayalıdır. Katılımcılar, toplumsal dayanışmanın artırılmasının barış ortamının korunmasında merkezi bir rol oynayacağına inandıklarını ifade etmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Nitel analizden elde edilen temalar, kadınların barış ve savaş söylemlerinin Schwartz'ın modelindeki bazı değer tipleriyle ilişkili görülebileceğine işaret etmektedir. Özellikle savaş söyleminden elde edilen temalar güç, güvenlik ve gelenekçilik gibi değerlerle; barış söylemlerinden elde edilen temalar ise evrenselcilik ve iyilikseverlik değerleriyle bağlantılıdır. Çalışmanın yalnızca kadın katılımcılarla gerçekleştirilmiş olması, barış ve savaş söylemlerine toplumsal cinsiyet perspektifinden ışık tutmak açısından ayrıca bir değer taşımaktadır. Bu sonuçlar, barış eğitimi, çatışma çözümü ve değer temelli sosyal psikolojik araştırmalara getirebilecekleri katkılar üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Temel Değerler Kuramı, Savaş, Barış, Odak Grup, Toplumsal Cinsiyet

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10638 - Sosyal Psikoloji

Sosyal Kimliğin Kolektif Eylem Modeli Bağlamında Üniversiteli Gençlerin Kolektif Eylem Yöneliminin Yordayıcıları

Kübra Özkan Demir[1], Funda Genç Turhan[2]
[1]Trabzon Üniversitesi, Trabzon
[2]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Son yıllarda Türkiye bağlamında gençlerin geleceğe ilişkin kaygı ve sorunlarının arttığı, aynı zamanda toplumsal hareketlere katılım düzeylerinin dikkat çekici biçimde yükseldiği gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda, çağdaş sosyal psikoloji literatüründe sıkça başvurulan ve kolektif eylem olgusuna bütüncül bir bakış sunan Kolektif Eylemin Sosyal Kimlik Modeli (SIMCA), kolektif eylem yönelimini açıklamada adaletsiz statüko algısı, kolektif yeterlik algısı ve sosyal kimlikle özdeşim olmak üzere üç temel kavramın belirleyici rol oynayabileceğini öne sürmektedir. Bu çalışmada SIMCA modeli doğrultusunda ele alınan bu değişkenlerin ve de geleceğe yönelik duygular, katılımcı yeterlik algısı, devlete güven, ekonomik sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin kolektif hareketlerde nasıl bir rol oynadığı araştırılmıştır.
Yöntem: Bu araştırmaya, Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde öğrenim gören farklı bölüm ve sınıf düzeylerinden toplam 205 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler, katılımcıların gönüllülük esasına dayalı olarak çevrim içi anket formunu doldurmaları yoluyla toplanmıştır. Çalışmada, kişisel bilgi formunun yanı sıra; kişilerin siyasi partilere yakınlık, üniversiteli genç kimliğiyle özdeşleşme, algılanan adaletsizlik, geleceğe yönelik duygular, bireysel ve kolektif yeterlik, devlete duyulan güven, ekonomik sistemi meşrulaştırma ve kolektif eylem eğilimi düzeyini ölçen araçlar kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkiler Pearson korelasyon analizi, gençlerin kolektif eylem yönelimini yordayan değişkenler ise çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir.
Bulgular: Korelasyon analizi sonuçları SIMCA'nın önerdiği gibi kolektif eylem yöneliminin üniversiteli genç kimliği ile özdeşleşme, kolektif yeterlik algısı, algılanan adaletsizlik ile pozitif ilişkili; ekonomik sistemi meşrulaştırma ve devlete duyulan güven ile negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca katılımcı yeterlik algısı, muhalif partilere duygusal ve düşünsel yakınlık düzeyi, geleceğe yönelik olumsuz duygular arttıkça kolektif eylem yönelimi artmaktadır. Öte yandan kolektif eyleme yönelim iktidar partilere yakınlık, adaletsizlik algısı, geleceğe yönelik olumsuz duygular ile negatif yönde ilişkili iken; devlete duyulan güven, geleceğe yönelik olumlu duygular, ekonomik sistemi meşrulaştırma ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Bunlara ek olarak sonuçlar farklı yeterlik algılarının farklı duygularla ilişkili olduğunu göstermektedir. Olumlu duygular katılımcı yeterlik algısı ile, olumsuz duygular kolektif yeterlik algısı ile pozitif yönde ilişkilidir.
Kolektif eylem yönelimini yordayan değişkenlerin hiyerarşik regresyon analizi ile incelendiği modelde, birinci basamakta demografik değişkenlerden yaş ve dindarlık değişkenleri negatif yönde yordayıcı olmuştur. İkinci basamakta, iktidar partilerine yakınlık kolektif eylem yönelimini negatif yönde, muhalefet partilerine yakınlık ve üniversiteli genç kimliğiyle özdeşleşme düzeyi ise pozitif yönde yordayıcı olmuştur. Üçüncü basamakta ise modele algılanan adaletsizlik, geleceğe yönelik olumlu ve olumsuz duygular, devlete güven ve ekonomik sistemi meşrulaştırma eğilimi eklenmiştir. Bu değişkenlerden algılanan adaletsizlik ve olumsuz duygular kolektif eylem yönelimini pozitif yönde yordarken; ekonomik sistemi meşrulaştırma eğilimi kolektif eylem yönelimini negatif yönde yordamıştır. Dördüncü ve son basamakta modele dahil edilen katılımcı yeterlik ve kolektif yeterlik algıları ise kolektif eylem yönelimini pozitif yönde anlamlı şekilde yordamıştır. Analize dahil edilen tüm değişkenler, üniversiteli gençlerin kolektif eylem yönelimindeki varyansın yüzde 56'sını açıklamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, SIMCA modelinin Türkiye'deki üniversiteli gençler bağlamında geçerli olduğunu desteklemektedir. Özellikle katılımcı yeterlik algısının ve duygusal faktörlerin rolü, kolektif eylemde bireysel katkı hissi ve geleceğe dair umut ve öfkenin önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, gençlerin toplumsal hareket eğilimlerinin nasıl şekillenebileceğine dair önemli ipuçları taşımaktadır.
Anahtar Kelimeler: Kolektif Eylemin Sosyal Kimlik Modeli, Siyasi Partilerle Özdeşleşme, Üniversiteli Genç Kimliği ile Özdeşleşme, Ekonomik Sistemi Meşrulaştırma, Devlete Güven

10181 - Sosyal Psikoloji

Ahlaki Temeller ve Tehdit Algısının Tolerans ile İlişkisi: Suriyeliler Örneğinde Gruplar Arası İlişkiler*

Zeynep Ecem Piyale[1], Sevim Cesur[2]
[1]İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul
[2]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Coğrafi hareketlilik arttıkça, gruplar arası tolerans kavramı üzerine yapılan çalışmalarda artış olmuştur. Literatüre bakıldığında tolerans kavramının iki farklı şekilde tanımlandığı görülmektedir. Klasik tolerans anlayışı, kavramı 'müsamaha göstermek' olarak tanımlamakta (Verkuyten ve Yogeeswaran, 2017), öte yandan modern tolerans anlayışı ise saygı, kabul ve takdir yoluyla daha çok bir değer yönelimi olarak çerçevelenmektedir (Hjerm ve diğerleri, 2020). Bu iki tolerans tanımı, farklı ahlaki bağlamlar ve gruplar arası tehdit arasındaki ilişkiye odaklanan bu araştırmada iki çalışma ile incelenmiştir.
Yöntem ve Bulgular: Çalışma 1'de (N=286) iki farklı tolerans kavramının farklı ahlaki temeller ile olan ilişkisi ve gruplar arası tehdidin aracı rolüne Suriyeliler özelinde bakılmıştır. Analiz sonuçları klasik ve modern toleransın benzer ahlaki temellerle ilişkili olduğunu, bağlayıcı temellerin toleransı azaltırken, bireyselleştirici temellerin toleransı arttırdığını göstermiştir. Tehdit aracı etkisine bakıldığında ise güvenlik tehdidi sadece modern toleransta, sembolik tehdit ise hem modern hem klasik toleransla olan ilişkide toleransı zayıflatma etkisi göstermektedir. Çalışma 2'de (N=469) ahlaki temeller-tolerans ilişkisi deneysel olarak test edilmiştir. Bu amaçla farklı ahlaki temel manipülasyonları içeren, Suriyelilere ilişkin haber metinleri katılımcılara sunulmuş ve sonrasında gruplar arası tolerans ve tehdit algısı seviyelerinde farklılık olup olmadığı analiz edilmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Sonuç olarak modern tolerans kavramında bakım ve otorite temelleri sadakat temeline göre toleransı daha fazla arttırmaktadır. Bakım temeli, benzer şekilde klasik toleransta da sadakat ve kutsallık temeline göre toleransı arttırmaktadır. Gruplar arası tehdit algısı değişkenine bakıldığında da bakım ve özgürlük temelleri sadakat temeline kıyasla gruplar arası tehdit algısını düşürmektedir. Bulgular genel olarak incelendiğinde bakım ahlaki temelinin toleransı arttırıcı ve tehdit algısını azaltıcı, sadakat temelinin ise tam tersi olarak toleransı azaltıcı ve tehdit algısını arttırıcı etkisi görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gruplar arası tolerans, Ahlaki Temeller Kuramı, Ahlaki çerçevelendirme, Modern tolerans, Katlanma temelli tolerans, Gruplar arası tehdit

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 16

10008 – Trafik Psikolojisi

Türkiye Hava Sahasında 2021-2023 Yılları Arasında Meydana Gelen Hava Aracı Kazalarında İnsan Faktörleri İncelemesi

Derya Azık Özkan[1,*]
[1]**Polis Akademisi Trafik Enstitüsü, Ankara**

Giriş ve Amaç: Havacılık güvenliğinde insan faktörleri, kazaların yaklaşık %70-80'inde birincil veya katkıda bulunan etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörlerin sistematik olarak incelenmesi, kazaların önlenmesinde ve havacılık güvenliğinin artırılmasında kritik öneme sahiptir. T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın 2024 yılında yayımladığı istatistiklere göre, kaza yapan hava araçlarının işletici türlerine göre dağılımı %36 sıcak hava balonları, %29 genel havacılık, %28 eğitim amaçlı uçuşlar ve %7 havayolu şirketlerine ait hava araçları şeklindedir. Bu veriler, hava aracı kazalarının farklı alanlarda geniş bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Bu amaçla, bu çalışmada 2021–2023 yılları arasında Türkiye hava sahasında meydana gelen ve resmi olarak raporlanmış yaralanmalı/ölümlü dört hava aracı kazası (iki sıcak hava balonu, bir eğitim planörü ve bir Cessna tipi hafif uçak kazası) insan faktörleri perspektifinden incelenmiştir. Farklı türdeki hava araçlarını kapsayan bu çalışma, insan faktörlerine bağlı kök nedenlerdeki temaları belirleyerek, havacılık güvenliğinin artırılmasında insan merkezli yaklaşımların önemini vurgulamayı hedeflemektedir.
Yöntem: Kaza verilerine, T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından yayımlanan "Hava Aracı Kaza ve Olay İnceleme Raporları" aracılığıyla erişilmiştir. Her bir kaza için sistematik bir kök neden analizi yöntemi olan "5 Neden Tekniği" kullanılmış, kazaların yüzeysel nedenlerinden yola çıkılarak, olayların temel nedenlerine ulaşılması amaçlanmıştır.
Bulgular: Analizler sonucunda meteorolojik koşulların yanlış değerlendirilmesi, sistem bilgisi eksiklikleri, yetersiz acil durum yönetimi ve teknik prosedürlere uyumsuzluk gibi unsurların ilgili kazaların temel kök nedenleri olarak yer aldığı görülmüştür. Araştırmanın en önemli bulgusu, farklı hava araçlarında meydana gelen kazalarda, insan faktörlerine bağlı ortak kök temaların varlığıdır. Pilotların kritik karar anlarında yaptığı hatalar, eğitim yetersizlikleri, prosedürlere uyumsuzluk ve işletmelerdeki zayıf güvenlik kültürü hava aracından bağımsız olarak ortak kök temalar olarak belirlenmiştir. Bu ortak temalar, havacılık kazalarının önlenmesinde insan faktörlerine odaklanan kapsamlı bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bu bağlamda, çalışmada Türkiye'de havacılık güvenliğinin artırılmasına yönelik olarak pilot eğitimlerinin güçlendirilmesi, prosedürlerin güncellenmesi, pozitif güvenlik kültürünün işletmelere entegre edilmesi, etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması ve teknolojik çözümlerin yaygınlaştırılması gibi çeşitli öneriler sunulmaktadır. Bu analiz, hava aracı türü fark etmeksizin, Türkiye havacılık sektöründe insan faktörlerine dayalı kazaların azaltılması ve güvenlik kültürünün iyileştirilmesi açısından önemli bulgular ortaya koymaktadır.
Anahtar kelimeler: Havacılık kazaları, havacılık güvenliği, insan faktörü, 5 neden tekniği, kök-neden analizi
**TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10064 - Trafik Psikolojisi

Türk Yol Kullanıcılarının Otonom Araçlarla İlgili Düşünce ve Duygularının Karma Yöntem Yaklaşımıyla İncelenmesi

Alev Aktaş[1,*]

[1]**Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas**

Giriş ve Amaç: Otonom araçlar, 'sürücüsüz araçlar' veya 'robotik araçlar' kavramları ile de sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Bu araçların en temel özelliği, yollarda otonom olarak seyredebilme, çevrelerini bağımsız olarak algılayabilme ve çok az insan girdisine ihtiyaç duyma ya da hiç duymama kapasiteleridir. Bu çalışmanın amacı hem nicel hem de nitel teknikler kullanarak Türk yol kullanıcılarının otonom araçlara yönelik düşünce ve duyguları hakkında değerlendirme yapmaktır.
Yöntem: Çalışmaya 93 yol kullanıcısı katılmıştır. Araştırmaya başlamadan önce etik kurul onayı alınmıştır. Verileri toplamak için dikotomik ve açık uçlu sorulardan oluşan çevrimiçi bir anket kullanılmıştır. Toplanan veriler frekans tabloları ve yüzdeler kullanılarak özetlenmiş ve tematik analiz ve içerik analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Katılımcılardan toplanan verilerin nitel analizi, tematik ve içerik analizi gibi teknikler kullanılarak duygu ve düşüncelerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ile gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Hem kamu hem de özel otonom araçlara ilişkin tematik analiz sonuçları dört ana temanın varlığına işaret etmektedir: perspektifler, faydalar, zararlar ve duygular. İçerik analizi sonuçları, katılımcıların otonom özel araçlara kıyasla otonom toplu taşıma araçlarına ilişkin daha olumlu görüşlere sahip olduğunu göstermiştir. Otonom araçlarla ilgili olarak katılımcılar arasında en yaygın duygusal tepkiler güven ve güvensizlik duygusudur. Otonom özel araçların potansiyel zararlarına ilişkin en sık ortaya çıkan alt temalar, bu tür araçların riskli olabileceği ve insanlar üzerinde pasifize edici bir etkiye sahip olabileceği olarak belirlenmiştir. Ayrıca otonom toplu taşıma araçlarıyla ilgili olarak tespit edilen en yaygın zarar alt teması da işsizliğin artmasıdır.
Tartışma ve Sonuç: Trafik ortamında otonom araçların sayısı gitgide artmaktadır. Bu araçların özellikle insan hatasından kaynaklanan trafik kazalarının azaltılmasında önemli katkılar sağlaması beklenmektedir. Ancak, trafik güvenliği üzerindeki potansiyel olumlu etkilerine rağmen, çeşitli sorunların ortaya çıkmasına da yol açabilecekleri düşünülmektedir. Mevcut çalışma, yol kullanıcılarının otonom araçlara ilişkin düşünce ve duygularının kapsamlı bir incelemesini sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Trafik psikolojisi, otonom araçlar, düşünceler, duygular, yol kullanıcıları

**TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10217 - Trafik Psikolojisi

Sağlık Çalışanlarında İş Stresi, Öz İmaj ve Stresle Başa Çıkmanın Sürücü Öfke İfadeleri ile İlişkisi*

Zehra Keskin[1], Shofiyah Taufik[1], Şerife Yılmaz Demirok[1]
[1]Bartın Üniversitesi, Bartın

Trafikte öfke, son yıllarda özellikle büyük şehirlerde insanların günlük yaşamlarındaki temel problemlerinden biri haline gelmiştir. Yapılan bir çalışma, trafiğin getirdiği stresin ötesinde genel stres düzeyinin insanları trafikte daha çok etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Rowden vd., 2011). Dolayısıyla genel olarak stresle baş etme yöntemleri ve trafikte öfke yönetimi hem kişileri hem de toplum sağlığını ilgilendiren önemli bir konudur (Yasak vd., 2016). Bu çalışmada iş stresi yüksek bir meslek grubu olarak bilinen sağlık çalışanlarının (tabip, diş tabibi, eczacı, psikolog, hemşire, ebe, diyetisyen, fizyoterapist, acil tıp teknisyenleri ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler) algıladıkları iş stresi, öz imaj ve stresle başa çıkmanın trafikte sergiledikleri sürücü öfke ifadeleri ile ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmaya 136'sı kadın ve 92'si erkek olmak üzere 19-54 yaşları arasında toplam 228 sağlık çalışanı sürücü katılmıştır. Çalışmada Sürücü Öfke İfadesi Envanteri, Sürücü Öz- İmaj Ölçeği, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, A İş Stresi Ölçeği-20, Stresle Başa Çıkma Yöntemleri Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Yapılan hiyerarşik regresyon analiz sonuçlarına göre sürücü agresif öfke ifadesi, stresle başa çıkma yöntemlerinden olan mantıksal analiz ile negatif, iş stresi ile ise pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Bu bulgu, işle ilgili stres düzeyinin sürüş davranışlarında da etkili olduğunu göstermektedir. Dürtüsel sürücü imajı, agresif öfke ifadesinin güçlü bir yordayıcısı olup ilişki pozitif yönde anlamlıdır. Sürücünün yapıcı öfke ifadesi mantıksal analiz ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Araştırma genelinde, bireyin kişilik özellikleri (saldırganlık, dürtüsellik), algıladığı stres düzeyi ve kullandığı başa çıkma yolları, sürüş ortamındaki agresif ve yapıcı öfke ifade düzeyleri üzerinde belirleyici olmuştur. Bu bulgular, trafikte agresif davranışların yalnızca çevresel değil, aynı zamanda psikolojik faktörlerden de etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, sağlık çalışanları gibi iş stresinin yüksek düzeylerde olabileceği bir meslek grubunda, trafikteki öfke ifadelerinin çalışılması yönüyle özgün bir çalışmadır. Sürücü eğitim programlarında, trafik kurallarının yanında öfke yönetimi ve stresle başa çıkma becerilerinin de yer alması önerilmektedir. Özellikle mantıksal değerlendirme becerilerini destekleyici içeriklere yer verilmesi önemli görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Trafikte öfke, iş stresi, stresle başa çıkma yöntemleri, sürücü öz-imaj, saldırganlık

10306 - Trafik Psikolojisi

Işık Kirliliği ile Sürücü Davranışları ve Becerileri Arasındaki İlişkide Uyku Kalitesinin Aracı Rolü

Sevil Gençali[1], Berna Uysal[1], Zehra Betül Kuzu[1], Şerife Yılmaz Demirok[1]
[1]Bartın Üniversitesi, Bartın

Giriş ve Amaç: Alanyazında yer alan araştırmalar, trafik kazalarının büyük ölçüde insan faktörüne bağlı olarak gerçekleştiğini ve bu faktörün temel bileşenlerinin sürücü davranışları ile sürücü becerileri olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu faktörlerin, uyku kalitesi ile yakından ilişkili olduğu da çeşitli çalışmalarla desteklenmektedir. Bu araştırmada, öz-bildirim yöntemi kullanılarak literatürde ilk kez ışık kirliliği ile sürücü davranışları ve becerileri arasındaki ilişkide uyku kalitesinin aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın amacı, trafik güvenliğini artırmak ve bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmeye katkı sağlamaktır. Araştırmanın hipotezleri: (H1) ışık kirliliği ile hata, (H2) ihlal, (H3) pozitif sürücü davranışları, (H4) algı-motor beceriler, (H5) güvenlik becerileri ve (H6) kaza arasındaki ilişkide uyku kalitesinin aracılık rolü üstlendiğini öne sürmektedir.
Yöntem: Araştırma, ilişkisel tarama deseniyle yürütülmüştür. Başlangıçta 407 katılımcıdan veri toplanmış, veri temizliği sonrası 362 aktif sürücü analize dahil edilmiştir (Ort = 37,07; %50,6 kadın). Araştırmada: Demografik Bilgi Formu, araştırmacılar tarafından geliştirilen Işık Kirliliği Ölçeği, Pittsburgh Uyku Kalitesi İndeksi, Sürücü Davranışları Ölçeği ve Sürücü Becerileri Envanteri kullanılmıştır. Veriler SPSS 27 ile analiz edilmiş; tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizleri ve aracılık analizleri gerçekleştirilmiştir. Aracılık analizleri, Hayes'in PROCESS makrosu (v4.2) Model 4 ile yürütülmüş ve bootstrap yöntemi ile 5000 tekrar örneklem alınmış ve %95 güven aralıkları hesaplanmıştır. (Güven aralıklarının (GA) sıfır içermemesi durumunda, dolaylı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu kabul edilmiştir) Bulgular: Işık kirliliği ile uyku kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. H1, H2 ve H5 hipotezleri (GA sıfır değerini kapsamamaktadır) istatistiksel olarak desteklenmiştir. Işık kirliliğinin hata (1) ve ihlal (2) davranışları ile güvenlik becerileri (5) üzerinde dolaylı etkiler yarattığını ve bu etkinin uyku kalitesine bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, ışık kirliliği arttıkça uyku kalitesi kötüleşmekte ve hata ve ihlaller artmakta, güvenlik becerileri zarar görmektedir. H3, H4 ve H6 hipotezleri istatistiksel olarak desteklenmemiştir (GA sıfır değerini kapsamaktadır).
Tartışma ve Sonuç: Literatürdeki benzer çalışmalar, ışık kirliliğinin uyku süresini azalttığı ve uyku kalitesini düşürdüğü; yapay ışığın uyku sorunlarına yol açabileceği ve bunun da zihinsel sağlık ile davranışlarda bozulmalara neden olabileceğini vurgulamaktadır. Ancak bazı araştırmalar, bu etkinin sınırlı veya bireysel ve çevresel koşullara bağlı olduğunu öne sürmektedir. Mevcut bulgular, uyku kalitesindeki bozulmaların güvenlik becerileri ile hata ve ihlal davranışları arasında anlamlı ilişkiler ortaya koyduğunu göstermektedir. Pozitif sürücü davranışları ve algı-motor beceriler ile ışık kirliliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatürde yer alan bazı çalışmalar, bu durumda kişilik, motivasyon ve deneyim gibi bireysel faktörlerin etkili olabileceğini öne sürmektedir. Bununla birlikte, kaza ile ışık kirliliği arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır; bu durum, ilişkilerin dolaylı ve bağlama bağlı olabileceğini düşündürmektedir. Araştırmanın sınırlılıkları arasında, verilerin öz-bildirim yöntemiyle toplanması nedeniyle sosyal istenirlik etkisi ve örneklemin büyük ölçüde Bartın ilinden seçilmiş olması yer almaktadır. Bireysel düzeyde, ışık geçirmeyen perdelerin kullanılması; toplumsal düzeyde ise karar vericilerin ışık kirliliği konusunda bilinçlendirilmesi ve çevresel aydınlatma politikalarının, bilimsel temellere dayalı olarak yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Bu öneriler, ışık kirliliğini, uyku kalitesini ve trafik güvenliğini olumlu yönde etkileyebilir.
Anahtar kelimeler: Işık kirliliği, uyku kalitesi, sürücü davranışı, sürücü becerisi, trafik kazası

10428 - Trafik Psikolojisi

Ticari Hava Yolu Uçuşlarında Yorgunluk ve Pilot Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ekip Kaynak Yönetiminin Aracı Rolü*

Gizem Serin Atış[1], Bahar Öz[2]
[1]TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara
[2]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Uçak kazalarının büyük çoğunluğu, teknik arızalardan ziyade insan hatalarından kaynaklanmaktadır. Bu hataların önemli bir kısmı ise pilot yorgunluğu ve yetersiz ekip iş birliği ile ilişkilidir. Uzun ve düzensiz uçuş saatleri, biyolojik saatle uyumsuz görev planlamaları ve uyku yoksunluğu gibi etkenler, pilotların bilişsel performansını etkilemektedir. Yorgunluk, aynı zamanda ekip dinamiklerini de etkileyen sistemik bir risk faktörüdür. Bu noktada, Ekip Kaynak Yönetimi (Crew Resource Management – EKY), hem bireysel hataları azaltmak hem de ekipteki etkin iletişim, liderlik ve karar alma süreçlerini desteklemekte temel bir rol oynamaktadır. EKY uygulamaları, yorgunluk gibi insan performansını zayıflatan etkenlere karşı ekip dayanıklılığını artırmakta; bilgi paylaşımını ve kontrol mekanizmalarını güçlendirerek hataların kazaya dönüşme olasılığını azaltmaktadır. Dolayısıyla, havacılıkta uçuş emniyetinin sürdürülebilirliği için yorgunluk yönetimi ve EKY'nin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, çalışmanın amacı pilot yorgunluğu ile davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Aynı zamanda, EKY yetkinliklerinin de ilişkideki aracı rolü incelenmiştir.

Yöntem: Çalışmada, yaşları 23 ila 62 arasında değişen 176 ticari havayolu pilotundan veri toplanmıştır. Katılımcıların 91'i kaptan pilot (%51.7), 85'i ise First Officer (% 48.3) olarak görev yapmaktadır. Bu katılımcılardan 48'i geniş gövde uçaklarda (%27.3) görev yaparken 128'i dar gövde uçaklarda (%72.7) görev almaktadır. Çalışmada katılımcılara Çok Boyutlu Yorgunluk Envanterinin kısa formu, EKY Yetkinlikleri Ölçeği ve Havayolu Pilotları Davranış Ölçeğinin revize edilmiş versiyonu verilmiş ve sorulara kendilerine en iyi uyan şekilde cevaplamaları istenmiştir. Çok Boyutlu Yorgunluk Envanterinin kısa formu 5li Likert (1=Hiç, 5=Oldukça Fazla) ile puanlanan 30 maddeden oluşmakta ve genel yorgunluk, duygusal yorgunluk, fiziksel yorgunluk, mental yorgunluk ve canlılık boyutlarını kapsamaktadır. EKY Yetkinlikleri Ölçeği, pilotların EKY yetkinliklerinin ne kadar iyi olduğunu değerlendirdikleri 49 maddeden oluşmakta ve Uçuş Gözlem ve Yönetimi, Yorgunluk ve İş Yönetimi ve Ekip İletişimi ve Koordinasyon boyutlarını kapsamaktadır. Ölçek maddeleri 5li Likert (1=Zayıf, 5=Oldukça İyi) ile puanlanmaktadır. Havayolu Pilotları Davranış Ölçeğinin revize edilmiş versiyonu ise pilotların uçuş süresince yapabilecekleri hata ve ihlalleri kapsayan 52 maddeden oluşmaktadır. 6lı Likert (1=Hiçbir Zaman, 6=Her Zaman) ile puanlanan maddeler Yetenek-bazlı hatalar, karar hataları, hafıza hataları ve prosedürlere uymama davranışları altında 4 farklı boyutta toplanmaktadır.

Bulgular: İlk olarak, yorgunluk boyutlarının davranış boyutlarıyla ilişkisinin belirlenmesi amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmış olup mental yorgunluğun yetenek-bazlı hatalar, karar hataları ve hafıza hatalarıyla pozitif yönlü ilişkili olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, genel yorgunluğun hafıza hatalarıyla negatif yönlü ilişkili olduğu bulunurken duygusal yorgunluğun prosedürlere uymama davranışı ile pozitif yönlü ilişkili olduğu gösterilmiştir. EKY Yetkinliklerinin aracı rolünün belirlemesi amacıyla PROCESS Macro v4.0 kullanılarak aracı değişken analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda, Uçuş Gözlem ve Yönetimi ile Yorgunluk ve İş Yönetimi boyutlarının yorgunluk ve yetenek-bazlı hatalar arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür. Başka bir deyişle, yüksek yorgunluk skoruna sahip pilotlar Uçuş Gözlem ve Yönetimi ve Yorgunluk ve İş Yönetimi yetkinliklerini daha düşük değerlendirmiş ve daha sık yetenek- bazlı hatalar yaptıklarını raporlamışlardır. Bunun yanı sıra, Ekip İletişimi ve Koordinasyon boyutunun yorgunluk ile prosedürlere uymama davranışları arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmektedir. Bir başka deyişle, yüksek yorgunluk skoruna sahip pilotlar Ekip İletişimi ve Koordinasyon yetkinliklerini daha zayıf değerlendirmiş ve daha sık prosedürlere uymama davranışında bulunduklarını raporlamışlardır.

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın sonuçları uçuş güvenliği açısından tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Yorgunluk, pilot davranışı, ekip kaynak yönetimi

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10527 - Trafik Psikolojisi

Direksiyon Başında ve Mercek Altında: Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Algıyı Nasıl Şekillendiriyor?

Yeşim Üzümcüoğlu[1], Suzan Ceylan-Batur[1,*], Cansu Kaya[1]

[1]TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Sürüş, toplumsal normlara derinlemesine yerleşmiş olup toplumsal cinsiyet kalıp yargıları tarafından şekillendirilmektedir. Mevcut çalışmanın amacı, kültürel ve toplumsal cinsiyete dayalı beklentilerin sürüş davranışlarına yönelik algılar üzerindeki etkisini; bilişsel beceriler, güvenlik becerileri, kurallara uyma ve risk alma eğilimleri bağlamında incelemektir. Bu bağlamda norm ve kalıp yargıların kadın ve erkek sürücülere yönelik algıları nasıl şekillendirdiğini ve trafik sistemi içerisindeki eşitsizliklere nasıl katkıda bulunduğunu incelemek de çalışmanın amaçları arasındadır.
Yöntem: Araştırmaya, yaşları 19 ila 61 arasında değişen 43 katılımcı (22 kadın, 21 erkek) katılmıştır. Katılımcılar, farklı sürüş deneyimine ve geçmişine sahip bireylerin dâhil edilmesini sağlamak amacıyla amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Tüm katılımcıların geçerli bir sürücü belgesine ve sürüş deneyimine sahip olmaları şartı aranmıştır. 43 kişi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonrası veriler tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.
Bulgular: Tematik analiz sonucunda beş ana tema ortaya çıkmıştır: (1) Erkek sürücüler özgüvenli ancak risk almaya yatkın olarak algılanmaktadır, (2) kadın sürücüler temkinli olarak görülmekte ancak sıklıkla küçümsenmektedir, (3) bilişsel beceriler ve güvenlik becerileri doğuştan gelen yetilerden ziyade deneyim ve eğitimle kazanılan unsurlar olarak değerlendirilmektedir, (4) toplumsal baskılar, sürüş kurallarını ihlal ve risk alma davranışlarını önemli ölçüde şekillendirmektedir, (5) cinsiyetler arası karşılaştırmalar, yerleşik kalıplar doğrultusunda hem olumlu hem de olumsuz algılar ortaya koymaktadır. Bulgular, sürücülere yönelik algı ve muameleleri etkileyen kültürel normlara dayalı sistematik önyargılara işaret etmektedir.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın sonuçları erkek sürücülerin genellikle özgüvenli, kararlı fakat risk almaya yatkın; kadın sürücülerin ise dikkatli, kuralcı ancak kararsız ve deneyimsiz olarak algılandığını göstermektedir. Katılımcılar, sürüş becerilerinde doğuştan gelen bir cinsiyet farkı olmadığını, deneyim ve eğitimin belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Ancak karar verme hızının erkeklere, dikkat ve güvenli sürüşün kadınlara atfedilmesi, hâlâ süregelen kalıpları yansıtmaktadır. Ayrıca erkeklerin riskli davranışlarının toplumsal olarak hoşgörüyle karşılandığı, kadınların ise aşırı dikkatli olmalarının yetersizlik olarak değerlendirildiği görülmektedir. Türkiye gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin güçlü olduğu kültürlerde bu algılar daha da belirginleşmektedir. Hofstede'nin kültürel boyutları çerçevesinde değerlendirildiğinde, yüksek güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma ve orta düzeydeki maskülinite gibi faktörlerin bu kalıp yargıları desteklediği anlaşılmaktadır. Çalışma, önyargısız sürücü eğitim programları, farkındalık kampanyaları ve adil politika reformları gibi kültürel bağlama duyarlı müdahalelere ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Bulgular, toplumsal cinsiyet dinamikleri çerçevesinde ele alınarak, tüm yol kullanıcıları için daha kapsayıcı ve güvenli trafik ortamlarının teşvik edilmesine yönelik uygulanabilir öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kadın sürücüler, bilişsel beceriler, güvenlik becerileri, trafik sistemleri

**TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10576 - Trafik Psikolojisi

Zaman Perspektifleri ve Sürüş Davranışları: Türkiye ve Belçika Arasında Kültürel Bir Karşılaştırma*,**

Nesrin Budak[1,*], Krıs Brıjs[2], Tom Brıjs[2], Türker Özkan[1]**

[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

[2]Hasselt Üniversitesi, Belçika

Giriş ve Amaç: Bireylerin zaman algılarını ve değerlendirme biçimlerini şekillendiren temel bir bilişsel çerçeve olan zaman perspektifi, karar alma ve risk alma gibi pek çok davranışı etkilediği bilinmektedir. Ancak, sürücü davranışları üzerindeki etkisi, özellikle kültürler arası karşılaştırmalar bağlamında yeterince araştırılmamıştır. Mevcut çalışma, Türkiye ve Belçika gibi kültürel açıdan farklı iki ülkede, zaman perspektifleri ile sürücü davranışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında literatürde ilk kez, bireylerin geleceğe, geçmişe ya da şimdiye dönük zaman algılarının, sürücülerin riskli ve olumlu sürüş davranışlarına olan etkisi ve bu etkinin ülkeler arası nasıl farklılaştığı incelenecektir. Zaman algısı ve sürücü davranışları arasındaki ilişkiye dair daha kapsamlı bir anlayış elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Her iki üniversitenin İnsan Araştırmaları Etik Komitesinden onay alındıktan sonra, katılımcılara kartopu ve kolayda örnekleme yöntemleri kullanılarak Qualtrics ile çevrim içi bir anket bataryası gönderilmiştir. Türkiye'den 483 ve Belçika'dan 299 katılımcı anketlerin tamamını doldurmuştur. Anket bataryası, 25 maddelik Zimbardo Zaman Perspektifi Envanteri (ZTPI) ve 19 maddelik Sürücü Davranışları Ölçeğinden oluşmaktadır. Her iki ülke için de korelasyon analizleri yapıldıktan sonra, zaman perspektiflerinin riskli ve olumlu sürücü davranışları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Son olarak, kültürel farklılıkları değerlendirmek üzere SPSS'te Hayes Process Macro eklentisi kullanılarak düzenleyici değişken analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Bulgular hem Türkiye hem de Belçika örnekleminde, sürücü ihlallerinin hazcı şimdi zaman perspektifiyle pozitif, gelecek zaman perspektifiyle negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Sürücü hataları, her iki ülkede de olumsuz geçmiş ve kaderci şimdi zaman perspektifiyle pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Ek olarak, kaderci şimdi zaman perspektifi her iki ülke için olumlu sürücü davranışlarıyla negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Türkiye örneklemine özgü olarak, olumsuz geçmiş ve kaderci şimdi zaman perspektifleri ihlallerle pozitif ilişkili bulunmuştur. Regresyon analizleri, hazcı şimdi zaman perspektifinin ihlallerin en güçlü belirleyicisi olduğunu göstermiştir. Kültürün düzenleyici etkisiincelendiğinde, olumsuz geçmiş, kaderci şimdi ve gelecek zaman perspektifleri ile sürücü ihlalleri arasındaki ilişkinin ülkeye göre değiştiği bulunmuştur. Belirtilen zaman perspektifleri Türkiye örnekleminde ihlallerle pozitif ilişkili bulunurken, Belçika örneklemi için anlamlı bir ilişki elde edilememiştir. Son olarak, gelecek zaman perspektifi her ülke için de ihlallerle negatif ilişkili bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, zaman yönelimlerinin sürücü davranışları üzerindeki etkilerini kültürel bağlamda inceleyen, bilinen ilk çalışmadır. Sonuçlar, zaman yönelimlerinin farklı kültürlerde riskli ve olumlu sürücü davranışları üzerindeki değişken etkisini ortaya koymaktadır. Şimdi hazcı zaman yönelimi hem Türkiye'de hem de Belçika'da trafik ihlallerinin en güçlü belirleyicisi olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuç literatürle uyumlu olarak, anlık haz ve keyif odaklı düşünmenin kuralları ihlal etme eğilimini artırdığı ve sürücü davranışlarını olumsuz etkilediği göstermektedir. Ek olarak, gelecek zaman yöneliminin sürücü davranışları üzerindeki olumlu etkisi, geleceğe yönelik düşünmenin güvenli sürüşü teşvik ettiğini göstermektedir. Kültürel farklılıklar etkisini zaman yönelimi ve davranış arasındaki ilişkide güçlü bir şekilde kendini göstermektedir. Ayrıca, kaderci şimdi zaman yönelimi Belçika'da olumlu sürücü davranışlarını azaltırken, Türkiye'de hazcı şimdi zaman yöneliminin bu davranışlar üzerinde olumsuz etkisi görülmüştür. Düzenleyici değişken analizleri ise, zaman perspektifleri ile sürücü davranışları arasındaki ilişkinin ülkelere göre farklı şiddet ve biçimlerde gerçekleştiğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, kültürel bağlamların psikolojik faktörlerle birlikte ele alınmasının önemine dikkat çekmekte ve trafik güvenliği alanına katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Zaman perspektifi, sürücü davranışları, kültürel farklılıklar

**Bu araştırma TÜBİTAK 2214-A Yurt Dışı Doktora Sırası Burs Programı tarafından desteklenmiştir.*

*** Bu çalışma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

****TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10586 - Trafik Psikolojisi

Kişilik Özellikleri ve Yaya Davranışları: Değerlerin Aracı Rolü*,*

Nesrin Budak[1,*], Türker Özkan[1]**

[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Trafik güvenliği, yalnızca sürücülerle sınırlı kalmayıp, yayaların da davranışları ile şekillenen çok boyutlu bir sistemdir. Yaya davranışlarının anlaşılması, trafik güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Dünya çapında ölümlü trafik kazalarının dörtte birinde yaşamını yitirenlerin yayalar olması (%26) problemin büyüklüğünü ortaya koymaktadır. Yayaların trafikteki tutum ve davranışları, sadece kendi güvenliklerini değil, genel olarak yol güvenliğini doğrudan etkilemektedir. Psikolojik faktörlerin yaya davranışları üzerindeki etkisini incelemek, trafik psikolojisi alanında anlamlı bir araştırma konusudur. Kişilik özellikleri ve bireysel değerler, gene olarak davranışların temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı, kişilik özelliklerinin yaya davranışları üzerindeki etkisini, bireylerin sahip olduğu temel değerler aracılığıyla incelemektir. Literatürde ilk defa çalışılan bu konu kapsamında, Beş Faktör Kişilik Modeli ve Schwartz'ın Değerler Kuramı birlikte ele alınarak, kişilik özellikleri ile yaya davranışları arasındaki ilişkide dört üst düzey değerin (muhafazacılık, değişime açıklık, özaşkınlıkve özyetkinlik) aracılık rolü incelenmiştir.

Yöntem: Çalışmaya 361 kadın, 272'si erkek olmak üzere toplam 633 birey katılmıştır. ODTÜ İnsan Araştırmaları Etik Komitesi'nden onay alındıktan sonra katılımcılara sosyal platformlar aracılığıyla ulaşılmıştır. Verileri toplamak amacıyla katılımcılara Qualtricsüzerinden çevrimiçi olarak demografik bilgi formu, Beş Faktör Kişilik Envanteri, Portre Değerler Anketi ve Yaya Davranışları Ölçeği'ni içeren anket bataryası iletilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS'te Hayes Process Makro eklentisi kullanılarak aracılık analizi (Model 4) yürütülmüştür.

Bulgular: Elde edilen sonuçlar, kişilik özelliklerinin yaya davranışları üzerindeki dolaylı etkilerinin dört üst düzey değer aracılığıyla farklı düzeylerde anlamlı olduğunu göstermiştir. Uyumluluk ve sorumluluk kişilik özellikleri ve riskli yaya davranışları arasındaki negatif ilişkide, öz-aşkınlık ve muhafazakârlık değerlerinin aracılık etmiştir. Sosyal odaklı bu iki değer boyutunun riskli yaya davranışlarının azalmasında önemli bir rol oynadığı bulunmuştur. Duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ve saldırgan yaya davranışları arasındaki olumlu ilişkide ise değişime açıklık değeri aracılık etmiştir. Deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özellikleri ile olumlu yaya davranışları arasındaki ilişkide öz-aşkınlık ve benlik yücelimi değerlerinin zıt yönde aracılık ettiği bulunmuştur. Genel olarak, Schwartz'ın değer kuramına göre sosyal odak boyutunda bulunan değerlerin, kişilik ve yaya davranışları arasındaki ilişkide daha belirleyici olduğu bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, kişilik özellikleri ve yaya davranışları arasındaki ilişkilerin bireysel değer sistemleri ile ne ölçüde şekillendiğini göstermektedir. Sosyal odak boyutunun daha fazla aracılık etmesi trafik ortamının sosyal bir bağlam olduğuna kanıt niteliğindedir. Duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ve saldırgan yaya davranışları arasındaki ilişkinin değişime açıklık değer boyutunun aracılığıyla şekillenmesi, değerlerin aracılık etkisini ve ne derece davranışları şekillendirebildiğini göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, bireysel değerlerin güvenli yaya davranışını artırmak için planlanan müdahale programlarında kullanılabileceğine kanıt niteliğindedir. Özellikle eğitim odaklı müdahale programlarında ya da kamu spotlarında öz-aşkınlık gibi sosyal değerleri güçlendirmeye odaklanmak güvenli davranışı artırmak için etkili bir yöntem olabilir. Literatürde etkisi bulunan bazı değer değişimine yönelik yöntemler kullanılarak belirli kişilik özellikleriyle ilişkili olumsuz davranış eğilimleri azaltmak amaçlanabilir. Sonuç olarak, bu çalışma yaya güvenliğine yönelik kişilik-değer-davranış temelinde teorik anlayışı geliştirmekte ve değer odaklı trafik güvenliği müdahaleleri tasarlamak için pratik rehberlik sunmaktadır. Elde edilen bulgular, güvenli yaya davranışlarının şekillenmesinde sosyal değerlerin önemini ve kişilik özelliklerinin bireysel değerlerle birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Yaya davranışları, kişilik özellikleri, bireysel değerler

**Bu araştırma TÜBİTAK 2210-Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı desteğiyle yürütülmüştür.*

***Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

****TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

Sözlü Bildiri Oturumu 20

10162 - Klinik Psikoloji

Annenin Stresi Çocuğun Tabağını ve Çocuğun Yeme Davranışını Etkiler mi? Çocuklarda Görülen Duygusal Yemenin Ebeveyn Stresi ve Beslenme Tarzıyla İlişkisi*

Hakan Sarıyıldız[1], Seda Sapmaz Yurtsever[2]
[1]Turgut Özal Üniversitesi, Malatya
[2]İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Fizyolojik bir ihtiyaç olmadığı halde duygusal/psikolojik süreçlerin yol açtığı aşırı yeme davranışı duygusal yeme olarak adlandırılmaktadır. Duygusal yeme kilo yönetimini zorlaştırması, yeme sonrasında daha olumsuz duygu durumunu açığa çıkarması ve tıkınırcasına yeme gibi diğer yeme bozuklarına zemin hazırlaması nedeniyle klinik açıdan dikkatle ele alınması gereken bir olgudur. Duygusal yeme pek çok örneklem grubunda araştırılmış olsa da çocuklarda görülen duygusal yeme henüz yeterince anlaşılmamıştır. Çocuklarda duygusal yeme üzerine yapılan sınırlı çalışmalarda çocuğun veya ebeveynin kendine özgü nitelikleri incelenmiştir. Ebeveynle ilişkili faktörlerden özellikle ebeveyn stresi ile ebeveyn besleme tarzları gibi değişkenlerin duygusal yeme ile ilişkili olduğu saptanmasına rağmen henüz bu değişkenlerin birbiriyle etkileşimine odaklanılmamıştır. Bu çalışmanın amacı çocuklarda görülen duygusal yeme davranışı ile ebeveyn stresi arasındaki ilişkiyi incelemek ve ebeveynin benimsediği besleme tarzlarının bu ilişki üzerindeki olası aracı rolünü ortaya koymaktır.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini 6-12 yaş aralığında çocuğu bulunan 80 anne (Ort. = 38.66, SS = 4.99) oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılan annelerden online ortamda veri toplanmıştır. Annelere sırasıyla Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Besleme Tarzı Ölçeği, Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi ve Ebeveyn Stresi Ölçeği sunulmuştur.
Bulgular: Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan korelasyon analizleri sonucunda ebeveyn stresi ile çocuk duygusal yeme davranışı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($r(78) = .42$, $p < .001$) saptanmıştır. Ayrıca çocuk duygusal yeme davranışı ile ebeveyn besleme tarzlarından duygusal besleme ($r(78) = .50$, $p < .001$) ve enstrümental besleme ($r(78) = .40$, $p < .001$) arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Benzer şekilde ebeveynin kendi stresi ile ebeveyn besleme tarzlarından duygusal besleme ($r(78) = .22$, $p < .05$) ve enstrümental besleme ($r(78) = .28$, $p < .05$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ebeveyn stresi ile çocuk duygusal yeme davranışı arasındaki ilişkide ebeveyn besleme tarzlarından yalnızca enstrümental beslemenin kısmi aracı role sahip olduğu saptanmıştır (dolaylı etki = .08, SH = .05, %95 GA [.00, .20]).
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, alanyazınla tutarlı olarak çocuğun ev ortamındaki stres karşısında baş etme yöntemlerinden biri olarak yemeyi tercih ettiğini ortaya koymaktadır (Allen vd., 2014; Mandelbaum vd., 2020). Diğer yandan ebeveyn stresi ile belirli besleme tarzları arasındaki ilişkiler, ebeveynin sahip olduğu uyumsuz baş etme yöntemlerini çocuğa aktardığını göstermektedir. Buna göre çocuk kimi zaman duygusal yedirilen (Braden vd., 2014) kimi zamansa ebeveyn olarak "yeterlilik" ihtiyacının karşılanması için beslenen (Gonzalez vd., 2022) durumundadır. Aracılık analizi sonuçlarına göre ise ebeveyn stresi ile çocuk duygusal yeme davranışı arasındaki ilişkiye yalnızca enstrümental besleme aracılık etmektedir. Bulgular, ebeveynin stresten dolayı çocuğuyla mevcut olamamasına karşılık yiyeceği "ödül" unsuru olarak sunduğu, bunun sonucunda ise çocuğun yiyeceğe ayrı bir anlam yüklemesiyle duygusal yeme örüntüsünün desteklendiği şeklinde yorumlanabilir. Nedensel ilişkilerin daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için, gelecekte yapılacak çalışmalarda boylamsal araştırma yöntemlerinin tercih edilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuklarda duygusal yeme, ebeveyn stresi, ebeveyn besleme tarzı

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10105 - Klinik Psikoloji

Ortoreksiya Nervoza'nın Yordayıcıları: Sağlık ve Ölüm Kaygısı, Obsesif Kompulsif Kişilik Özellikleri ve Somatizasyon*

Hilal Yavuz[1], Gizem Sarısoy Aksüt[1]

[1]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Doğru beslenmenin sağlık üzerindeki olumlu etkisi birçok çalışmayla ortaya konmuş ve bireyleri çeşitli diyet yaklaşımlarına yönlendirmiştir. Son yıllarda ise "temiz beslenme" kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu beslenme türünde kişiler sağlıksız ve kirli olduğu düşünülen yiyeceklerden uzak durmakta ve temiz içerikli, sağlıklı besinler tüketmeye özen göstermektedir. Bu yaklaşım, katı kurallar içermediği ve bireyin yaşamını kısıtlamadığı sürece sağlıklı olarak değerlendirilebilirken, aşırı kontrolcü bir tutuma dönüşüp kişinin yaşamını sınırlamaya başladığında Ortoreksiya Nervoza (ON) olarak tanımlanan uyumsuz bir duruma işaret edebilmektedir. Kişinin bedeni ve yedikleri ile ilgili bu tür kontrolcü davranışları literatürde çeşitli değişkenlerle incelenmiş olmakla birlikte bu davranışın yordayıcıları olabilecek obsesif kompulsif kişilik özellikleri, ölüm ve sağlık kaygıları ve somatizasyon üzerine literatürde kısıtlı çalışma olduğu görülmüştür. Bu çalışmada bu değişkenlerin yordayıcılığını ON'nin her iki boyutunda (Sağlıklı ON ve Ortoreksiya Nervoza) incelemek ve bu iki boyutun belirtilen değişkenlerle ilişkisinde bir farklılaşma olup olmadığına bakmak amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmaya 18-65 yaş aralığında olan, Türkiye'de ikamet eden ve okuma yazma bilen 401 kişi katılmıştır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Teruel Ortoreksiya Ölçeği, Sağlık Anksiyetesi Ölçeği, Ölüm Anksiyetesi Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri Somatizasyon alt boyutu ve Kişilik İnanç Ölçeği Kısa Formunun Obsesif Kompulsif Kişilik Özellikleri alt boyutu uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmıştır. Ardından ON ve sağlıklı ortoreksiyayı yordayan değişkenleri tespit etmek amacıyla Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizleri yürütülmüştür.

Bulgular: Korelasyon analizlerinde somatizasyon ON ile ilişkili bulunmadığından regresyon analizine dahil edilmemiştir. Elde edilen sonuçlar gelir düzeyi, obsesif kompulsif kişilik özellikleri, sağlık kaygısı ve ölüm kaygısının ON ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğunu göstermiştir. Yapılan regresyon analizinde obsesif kompulsif kişilik özellikleri ve sağlık kaygısının ON üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğu görülmüş, ölüm kaygısı yordayıcı bir etki göstermemiştir. Elde edilen bu sonuç; ON eğiliminin bir kısmının obsesif kompulsif kişilik özellikleri ve sağlık kaygısı tarafından açıklandığına işaret etmektedir. Sağlıklı ortoreksiyanın ise yaş, gelir düzeyi, sağlık kaygısı ve obsesif kompulsif kişilik özellikleri değişkenleri ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Regresyon analizinde yalnızca obsesif kompulsif kişilik özelliklerinin sağlıklı ortoreksiya üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre; obsesif kompulsif kişilik özellikleri ortoreksiyanın hem sağlıklı hem patolojik boyutu için anlamlı bir yordayıcıdır. Ancak sağlık kaygısı ortoreksiyanın yalnızca patolojik boyutu için anlamlı bir yordayıcıdır.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmada elde edilen bulgular ON'nin yalnızca sağlıklı yaşam arzusuyla açıklanamayacak psikolojik temellere dayanıyor olabileceğini desteklemektedir. Obsesif kompulsif kişilik özellikleri ve sağlık kaygısının ON üzerindeki yordayıcı rolüne ilişkin çalışmamızda bulunan sonuçlar literatürt arafından da desteklenmektedir. Ayrıca, sağlıklı ve patolojik ON'nin yordayıcılarının farklılık göstermesi kişiyi uyumsuz davranışlara götüren eşlikçi mekanizmalara da işaret edebilir.

Anahtar kelimeler: Obsesif kompulsif kişilik özellikleri, ortoreksiya nervoza, ölüm kaygısı, sağlık kaygısı, somatizasyon

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10202-Klinik Psikoloji

Olumsuz Duygudurum Düzenleme Beklentileri ile Bozulmuş Yeme Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlükleri ve Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Aracı Rollerinin İncelenmesi*

Günce Uğus Akçadurak[1], Zehra Çakır[1]

[1]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, olumsuz duygudurum düzenleme beklentileri ile bozulmuş yeme arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlükleri ve kişilerarası duygu düzenlemenin aracı rollerinin incelenmesidir.

Yöntem: Çalışma örneklemini, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle ulaşılan, 18-40 yaş aralığındaki 393 kadın katılımcı ($\bar{x}$ = 28.64, SS = 6.1) oluşturmaktadır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Münih Yeme ve Beslenme Bozuklukları Anketi (MYBBA), Yeme Tutum Testi Kısa Formu (YTT-26), Olumsuz Duygudurum Düzenleme Beklentileri Ölçeği (ODDBÖ), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Kısa Formu (DDGÖ-16) ve Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS 25 programı ve Hayes Process Macro 4.2 eklentisi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analizlerde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi ve Hayes 4 numaralı model kullanılarak Paralel Çoklu Aracı Değişken Analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi bulguları, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği alt boyutlarından Açıklık ile Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği alt boyutlarından Sosyal Model Alma, Yatıştırılma ve Bakış Açısı Edinmenin kısıtlı yeme tutumlarını yansıtan YTT-26 alt boyutlarını anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir. Ayrıca, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği alt boyutlarından Dürtü ile Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeğialt boyutlarından Sosyal Model Almanın bulimik yeme davranışlarını yansıtan MYBBA alt boyutlarını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Ayrı ayrı yapılan Paralel Çoklu Aracı Değişken Analizi bulguları ise, olumsuz duygudurum düzenleme beklentileri ile hem kısıtlı hem de bulimik yeme davranışları arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin aracı bir rol üstlendiğini ortaya koymuştur. Öte yandan, kişilerarası duygu düzenlemenin bu ilişkiye aracılık ettiğine dair anlamlı bir bulgu elde edilememiştir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, olumsuz duygudurum düzenleme beklentileri ile hem kısıtlı yeme tutumları hem de bulimik yeme davranışları arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin önemli bir aracı değişken olabileceğini göstermektedir. Olumsuz duygudurum düzenleme beklentilerindeki artışın duygu düzenleme güçlüklerinin azalmasıyla, duygu düzenleme güçlüklerindeki azalmanın ise her iki bozulmuş yeme davranışının azalmasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Sonuçlar, olumsuz duygudurum düzenleme beklentilerinin bozulmuş yemeyle ilişkili olduğunu ve bu ilişkide özellikle duygu düzenleme güçlüklerinin önemli bir rol oynadığını destekler niteliktedir. Sonuç olarak, bu çalışma olumsuz duygudurum düzenleme konusundaki beklentilerin, kişilerin yeme davranışlarını duygu düzenleme güçlükleri aracılığıyla şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Olumsuz duygudurum düzenleme beklentileri, bozulmuş yeme, duygu düzenleme güçlükleri, kişilerarası duygu düzenleme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10294 - Klinik Psikoloji

Algılanan Stres ile Duygusal Yeme Davranışı Arasındaki İlişkide Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü*

Feride Özlem Elagöz[1], Nagehan Türker[1]
[1]Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas

Giriş ve Amaç: DSM-5'te resmi bir tanımı bulunmamasına rağmen duygusal yeme davranışı, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir. Duygusal yemenin önemli bir tetikleyicisi olan stres ise, birçok psikolojik ve fizyolojik problemin ortaya çıkmasına sebep olmakta ve algılanan stresin şiddetine ve süresine bağlı olarak bireyin bilişsel düşünme süreci ve duygusal durumu da olumsuz şekilde etkilenmektedir. Bununla birlikte bireyler, durumlara yönelik göstermiş olduğu bilişsel esneklik ile değişen çevre koşullarında bilişlerini değiştirebilme ve çevresel faktörlere uyum sağlayabilme becerisine sahiptirler. Bu bağlamda bu çalışma, algılanan stres ile duygusal yeme davranışı arasındaki ilişkide bilişsel esnekliğin aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Etik kuruldan izin alındıktan sonra kartopu yöntemiyle katılımcılara çalışmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan Demografik Bilgi Formu, Duygular ve Strese Dayalı Yeme ve Değerlendirme Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanteri doldurtulmuştur. Çalışmanın örneklemini, yaşları 18 ile 40 arasında değişen toplam 503 katılımcı oluşturmaktadır ve katılımcıların 155'i erkek, 348'i kadındır. (Ort. = 23.01). Bulgular: Değişkenler arası ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi ile, aracılık analizleri ise SPSS PROCESS MACRO eklentisi ile yürütülmüş ve güven aralıkları bootstrap yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, algılanan stres (B = .16, SH = .06, p<.01) ve bilişsel esneklik değişkeninin kontrol boyutu (B = .24, SH = .06, p <.001) duygusal yeme davranışını yordamaktadır. Bilişsel esnekliğin alternatifler boyutu ise anlamsızdır. Algılanan stres bilişsel esneklik değişkeninin kontrol boyutunu (B = .49, SH = .04, p <.001) pozitif yönde, alternatifler boyutunu (B <.13, SH = .04, p <.01) ise negatif yönde yordamaktadır. Bilişsel esnekliğin kontrol boyutu, algılanan stres ile duygusal yeme davranışı arasındaki ilişkide aracı rolü üstlenmektedir. (B = .12, SH = .04, 95% CI [.05, .19]). Model, tüm değişkenlerin toplam etkisinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur (F (3, 499) = 15.03, p <.001). Değişkenler, duygusal yeme davranışına ilişkin toplam varyansın %8'ini açıklamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmada algılanan stres, doğrudan ve bilişsel esneklik değişkeninin kontrol boyutu aracılığıyla dolaylı olarak duygusal yeme davranışını yordamaktadır. Alanyazında, işlevsel olmayan baş etme stratejilerine sahip bireylerin duygusal yeme davranışları sergileme eğiliminde oldukları ortaya konmuştur. Ayrıca alan yazına göre strese yönelik boyun eğici yaklaşımı benimseyen ve esnek düşünemeyen, mücadele etmeyen, sorunlar karşısında ne yapacağını bilemeyen ve işlevsel baş etme kaynaklarını kullanamayanlar duygusal yeme davranışına yönelmektedir. Bu durumda, araştırma bulgularının alan yazınla paralellik gösterdiği söylenebilir. Elde edilen bulguların, strese yönelik bilişsel esnekliğin kazandırılmasına ve duygusal yeme davranışını önlemeye yönelik psikolojik müdahale programlarının tasarlanmasına katkı sağlaması beklenmektedir.
Anahtar kelimeler: Duygusal yeme, algılanan stres ve bilişsel esneklik

10088 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Yeme ile İlişkili Kişisel ve Aktarılan Anıların Bireylerin Yeme Davranışı Üzerindeki Etkisi*

Neslihan Remazan[1], Burcu Kaya Kızılöz[1]
[1]Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC

Giriş ve Amaç:
Otobiyografik anılar, bireylerin kişisel gelişimi, inançları, hedefleri veya davranışlarını şekillendirmede işlevsel bir rol oynamaktadır (Alea& Wang, 2015). Çalışmalar, aktarılan anıların da otobiyografik anılarla benzer şekilde, bireylerin şimdiki veya gelecekteki davranışlarını düzenlemelerine yardımcı olduğunu göstermiştir (Pillemer, et. al, 2015). Bu çalışma, farklı otobiyografik anı türlerinin yeme davranışını nasıl etkilediğini keşfetmeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: 81 katılımcı (61 kadın) yemeyle ilgili üç tür anı tanımlamış (kişisel anı, aileden ve arkadaşlardan aktarılan anılar); bu anıların fenomolojik özelliklerini ve yaşantıdaki merkezilik düzeylerini değerlendirmiştir. Katılımcılar ayrıca Hollanda Yeme Davranışı Anketi'ni (DEBQ) doldurmuştur.
Bulgular: Bulgular, aileden aktarılan anıların, duygusal yoğunluk ve merkezilik açısından kişisel anılarla oldukça benzediğini ortaya koymuştur. Özellikle kişisel anıların merkezilik düzeyi, kısıtlayıcı ve duygusal yeme davranışıyla ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, aile anılarının özgüllüğü kısıtlayıcı yeme davranışını yordarken, arkadaş anılarının özgüllüğü ise beklenmedik bir şekilde duygusal yeme ile ilişkilendirilmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu sonuçlar, yemekle ilişkili farklı türdeki otobiyografik anıların yeme davranışını farklı şekillerde yordadığını göstererek, yeme anıları ile yeme davranışı arasındaki karmaşık ilişkileri ortaya koymaktadır. Araştırma, otobiyografik ve aktarılan anıların yeme davranışı ile ilişkisine dair daha geniş bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Aktarılan anılar, yeme davranışı, otobiyografik anılar, kuşaklararası anlatılar

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu 24

10310- Sosyal Psikoloji

Erkek Rolü Envanteri- Kısa Form'un Türkçe Versiyonunun Yapı Geçerliği ve Cinsiyet Ölçme Değişmezliği*

Emir Üzümçeker[1], Cennet Yastıbaş Kaçar[2]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
[2]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Geleneksel erkeklik ideolojisi; sağlık, psikolojik yardım arama ve saldırganlık gibi farklı alanlardaki çok çeşitli davranışlarla ilişkilidir. Erkek Rolü Normları Envanteri- Kısa Form (ERNE-KF), uluslararası alanyazında geleneksel erkeklik ideolojisinin içselleştirilme düzeyini ölçmek için yaygın olarak kullanılan ölçeklerden biridir ve kısıtlanmış duygusallık, baskınlık, sertlik, kadınsılıktan kaçınma, cinselliğin önemi, mekanik becerilerde kendine yetebilme ve cinsel azınlıklara yönelik olumsuz tutum olmak üzere yedi alt boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada, ERNE-KF'un Türkçe versiyonunun güvenirliğinin, yapı geçerliğinin ve cinsiyet ölçme değişmezliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Ulaşılabileni örnekleme yoluyla oluşturulan örneklem 1047 katılımcıdan (%52,4 erkek) oluşmuştur. Örneklem 18-73 yaş aralığındadır (Ort = 27.2, SS = 10.2). Katılımcılar demografik bilgi formu ve ERNE-KF ölçeğini doldurmuşlardır.
Bulgular: Bulgular ölçeğin güvenirlik değerlerinin yeterli olduğunu göstermiştir. Güvenirlik katsayısı ölçeğin tamamı için .937 iken, alt boyutlar için ise .773 ve .891 arasındadır. Ölçeğin 7 faktörlü modeli, tek boyutlu modeli ve bifaktör modeli doğrulayıcı faktör analizleri ile incelenmiştir. Sonuçlar bifaktör modelin en iyi uyum indekslerine sahip olduğunu göstermiştir, $\chi2$ (166) = 630.691, $p < .001$, CFI = .964, TLI = .954, RMSEA = .052 90% GA [.047 .056], SRMR = .036. Aynı model cinsiyet ölçme değişmezliği için analiz edilmesi için ilk olarak biçimsel model test edilmiştir. Bu modelin uyum indeksleri kabul edilebilir düzeydedir, $\chi2$ (332) = 872.734, $p < .001$, CFI = .952, TLI = .939, RMSEA = .056 90% GA [.051 .060], SRMR = .040. Ardından test edilen metrik modelin de uyum indeksleri kabul edilebilir düzeydedir, $\chi2$ (366) = 1043.130, $p < .001$, CFI = .940, TLI = .931, RMSEA = .059 90% GA [.055 .064], SRMR = .074. Daha sonra metrik model ve biçimsel model karşılaştırılmış, iki model arasındaki uyum farkının anlamlı olduğu görülmüştür, $\Delta\chi2 = 170.4$, $p < .001$. Dolayısıyla ölçeğin Türkçe versiyonunun cinsiyet ölçme değişmezliği kriterlerini sağlamamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırmada ERNE-KF ölçeğinin Türkçe versiyonunun güvenirliği, yapı geçerliği ve cinsiyet ölçme değişmezliği incelenmiştir. Bulgular ölçeğin güvenirlik düzeyinin yeterli olduğunu ve bifaktör modelin veriye en iyi uyum sağlayan model olduğunu göstermiştir. Bunun yanında ölçeğin cinsiyet ölçme değişmezliğini sağlamadığı görülmüştür. Sonuç olarak bu ölçeğin Türk örnekleme sahip araştırmalarda kullanılabileceği, ancak ölçekten elde edilen veriler yorumlanırken cinsiyet açısından ölçme değişmezliğine sahip olmadığının göz önünde bulundurulması gerektiği anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Geleneksel erkeklik ideolojisi, erkek rolü normları envanteri, ölçme değişmezliği

10411- Sosyal Psikoloji

Erkeklik, Babalık ve Vazektomi: Heteroseksüel Erkeklerin Vazektomiye Yönelik Söylemleri*

Gülmin Candaş[1], Umut Şah[1]
[1]Lefke Avrupa Üniversitesi, KKTC

Giriş ve Amaç: Türkiye'de modern doğum kontrol yöntemlerinin kullanımı, dünya ülkelerinden yaklaşık yirmi yıl kadar geriden gelmektedir ve doğum kontrol yöntemlerinden biri olan ve gönüllü erkek cerrahi sterilizasyonu olarak adlandırılan "vazektomi", erkeğin kendi özgür iradesiyle, çocuk sahibi olmamak için, mikro bir cerrahi işleme tabi olmasıdır. Evliliklerde ve romantik ilişkilerde istenmeyen gebeliklerin veya kürtajın önüne geçmek ve daha sağlıklı bir cinsel hayat yaşamak adına, vazektominin ideal bir yöntem olarak görülmeye başlandığı da söylenebilir. Değişen dünyada, heteroseksüel erkeklerin üreme süresine katılımı ve doğum kontrol görevleri ile ilgili politika yönünde bir "kayma" söz konusu olduğu görülmektedir. Aynı zamanda da kadına yardımcı olmaktaki rolü üzerine vurgusu, erkeğin ortak sorumluluğunu vurgulamak, sorumlu ebeveynlik, kontraseptif kullanımında aktif katılımlarını teşvik etmek için özel çabalar göstermeleri gerektiği de diğer önemli bir husustur. Değişen ideal erkek kavramı ile doğum kontrol kullanımı, toplumsal cinsiyet temeli üzerinden sadece kadına yüklenen bir sorumluluk olmaktan çıkmıştır. Değişen kültürle hegemonik erkekliğin doğum kontrol için gelenekselci ifadelerden ziyade, eşitlikçi ifadelere yöneldiği bu nedenle de erkekler arasında kontraseptif sorumluluğu üzerinde artış gözlendiği görülmektedir. Erkek kontraseptiflerin, belirli toplumsal cinsiyet biçimlerinin kültürel hakimiyet kazandığı ve diğerlerinin marjinalleştiğini ifade etmek için çok önemli bir alan oluşturduğunu ve vazektomi için, çağdaş bir kaymayı belirttiğini ve hegemonik erkeklikte görülebileceği ifade edilmeye başlanmıştır. Daha spesifik ele alınması gerekirse vazektomi söylemleri, erkeklik olgusunu incelemek ve aynı zamanda erkek-kadın arasındaki ilişkileri de analiz etmek için önemli söylemler ortaya koymaktadır. Erkek kontraseptif yöntemlerinin erkek bedenine ilişkin kararların; kültürel, ahlaki, toplumsal, politik ve duygu evrenini nasıl işlediklerini ve temsil ettiklerini incelemek için önemli kaynaklardır. Erkeklik ve babalık olguları, vazektomiye dair söylemler ile ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların literatürde sınırlı olduğu ve nitel bir çalışma bulunmadığı görülmüş, bu kapsamda söz konusu ilişkiyi niteliksel olarak ele alacak bir çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Söz konusu eksiklikten hareketle, bu çalışmanın temel amacı, hâlihazırda vazektomi yaptırmamış olan bekâr heteroseksüel erkeklerin bir doğum kontrol yöntemi olarak vazektomiyi ve "vazektomi yaptırmayı" nasıl anlamlandırdıklarını incelemektir.

Yöntem: Çalışma kapsamında, 25-40 yaş aralığında olan 17 bekar heteroseksüel erkek ile yarı-yapılandırılmış odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların onayıyla görüşmelerin ses kaydı alınmış ve ardından yazıdökümü yapılmıştır. Görüşme metinleri söylem analizine tabi tutulmuştur.

Bulgular: Analiz sonucunda, katılımcıların vazektomi ile ilgili açıklamalarında öne çıkan beş farklı söylemsel temaya ulaşılmıştır: "Son çare olarak vazektomi", "cerrahi operasyon olarak vazektomi", "erkekliğe müdahale olarak vazektomi", "babalığa engel olarak vazektomi" ve "geleneklere ters düşen bir uygulama olarak vazektomi".

Tartışma ve Sonuç: Katılımcıların vazektomiyi öncelikle etkili bir aile planlaması yöntemi oluşu üzerinden değil de erkeklik ve babalık ile ilişkisi üzerinden anlamlandırdıkları görülmüştür. Dahası vazektominin baba olmayı kalıcı olarak engelliyor oluşu, erkekliği zedeliyor oluşu ve geleneklere ters düşüyor oluşu ile ilgili argümanların birbirleriyle bağlantılı olduğu ve birbirlerini pekiştirdiği görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda, vazektominin hegemonik erkeklik idealine ve geleneksel beklentilere uygun olmayan bir yöntem olarak anlamlandırıldığı ve büyük ölçüde olumsuzlandığı söylenebilir. Bununla birlikte, bu çalışmada elde edilen bulguların genç yetişkinlik döneminde olan ve şehir ortamında yaşayan bekâr erkekleri kapsadığı ve doğrudan tüm erkeklere genellenemeyeceği unutulmamalıdır. Bu doğrultuda, medeni durum, yaş, eğitim, büyüdüğü/yaşadığı yer ve dünya görüşü gibi sosyodemografik nitelikler açısından farklı gruplarla ve farklı yöntemlerle yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Söylem analizi, açıklayıcı repertuarlar, vazektomi, erkeklik, babalık

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10432- Sosyal Psikoloji

Türkiye'de Erkek Bedeninin Nesneleştirilmesi ve Heteroseksüel Genç Erkeklerde Kendini Nesneleştirme*

Fulya Şat[1], Nuray Sakallı[1]

[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, erkek bedeninin nesneleştirildiği bağlamları, belirli görünüş standartlarının erkekleri etkileyip etkilemediğini, bu standartların neler olduğunu ve bunların erkeklik kavramlarıyla ilişkisini incelemektir. Ayrıca, bu etmenlerin nesneleştirme kuramı (Fredrickson & Roberts, 1997) çerçevesinde kendini nesneleştirmeye ve bunun psikolojik sonuçlarına yol açıp açmadığı araştırılmıştır.

Yöntem: Bu doğrultuda, 16 üniversite öğrencisi erkekle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve veriler tematik analizle değerlendirilmiştir. Katılımcılar, kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup yaşları 19-24 arasında değişmektedir (M = 21.56, SD = 1.32). Görüşme soruları, Türkiye'deki erkeklere yönelik toplumsal beklentilerin yanı sıra medya, arkadaş çevresi, aile ve partnerlerle ilişkili olarak oluşturulmuştur. Katılımcılara kaslılık, beden gözetimi, beden utancı ve görünüş kaygısına ilişkin düşünceleri de sorulmuştur. Braun ve Clarke'ın (2021) altı adımlı tematik analiz süreci izlenmiş ve üç ana tema belirlenmiştir: Güç: Boy, Kaslılık ve Sertlik; İdeali Bilmenin ve Sahip Olmamanın Etkisi, Sosyal Kabul: Partner Değeri ve Akran Baskısı.

Bulgular: İlk tema, toplumun erkeklerden beklentileri ve idealize edilmiş fiziksel özellikler hakkındaki konuşmalarda dikkati çekmiştir. Katılımcılar, boy uzunluğunu erkek vücudunun en idealize edilmiş özelliği olarak vurgulamıştır; "mesela 1.80'den kısa erkekler kendilerine erkek dememeli gibi tweetler atılıyor." Erkeklere yüklenen bir diğer beklenti ise güçlü olmalarıdır. Katılımcılar çoğunlukla güçlü olmaktan irilikle veya zayıf olmamakla birlikte bahsetmişlerdir: "Daha büyük veya daha güçlü erkekler daha çekici geliyor olabilir veya nasıl tarif etmeliyim, daha yakışıklı" ve "zayıf olmak güçsüz de hissettirir, bu yüzden önemlidir." Katılımcılar sıklıkla kaslı olmanın erkekler için çok önemli olduğunu vurgulamıştır: "Bu konu hakkında inanılmaz bir popülerlik var ve evet, kısacası, öyle, kaslı bir fiziğe sahip olmanın erkekler arasında idealize edildiğini söyleyebilirim." Bazı katılımcılar kaslı görünmeyi erkeksi görünmekle ilişkilendirirken, kaslı olmanın erkeklik için önemini vurgulayan da erkeklik için bir koşul olarak görülmediğini belirten de katılımcılar olmuştur. Son olarak erkeklerin sert olmasının beklendiği görülmektedir: "Saldırgan, güçlü ve sert olması bekleniyor, yani kavga etmekten çekinmemesi bekleniyor." İkinci temada, dayatılan ideal görünümün çoğu erkek üzerinde baskı oluşturduğu belirtilmiş, bu baskının ergenlikten genç yetişkinliğe dek etkili olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar, bu ideallere ulaşmanın zorluğunun olumsuz duygular doğurduğunu, görünüş kaygısı, yetersizlik hissi ve beden memnuniyetsizliğine yol açtığını aktarmıştır. Beden utancı ise çelişkili biçimde ifade edilmiştir: "gerçekten çok kötü olmadığı sürece utanmazdım ama çok endişelenirdim." Son tema, ideale yakın bir vücut görünümünün işleviyle ve erkeklerin neden öyle görünmek istedikleriyle ilgilidir. Katılımcılar kaslı ve güçlü olmayı sıkça dışlanmamak ve saygı görmekle ilişkilendirmişlerdir; "eğer güçlüysen, kuvvetliysen etrafındaki insanlar sana saygı duyar" ve "ideal bedenden uzak olsaydım muhtemelen kendimi kötü hissederdim, çünkü sadece kadınlar değil erkekler arasında dışlanmış hissederdim." Bazı katılımcılar, uzun boylu ve güçlü bir vücuda sahip olmanın partner bulmak için önemli olduğunu belirtirken; bazıları bekar erkeklerin ideal vücuda sahip olmayı, partner bulmayı kolaylaştıracağı için daha çok istediklerini ifade etmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, erkek vücudunun giderek daha kaslı tasvir edildiğini (Leit et al., 2001; Rohlinger, 2002), genç erkeklerin uzun ve kaslı olmak istediğini (Ridgeway & Tylka, 2005), kendilerine yansıtılan idealleri içselleştiren erkeklerin görünüş kaygısı ve bunun sonucunda beden memnuniyetsizliği yaşadığını gösteren çalışmaları desteklemektedir (Gerrard et al., 2021). Son olarak ideal bedenin işlevine ilişkin bulgular, üniversite öğrencilerinin erkeklerin çekicilik, sosyokültürel baskı ve erkeksi görünme gibi nedenlerle kaslı olmayı istediğini belirttiği araştırmalarla paraleldir (Morrison et al., 2003).

Anahtar kelimeler: Erkek bedeninin nesneleştirilmesi, kendini nesneleştirme, görünüş kaygısı

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10621- Sosyal Psikoloji

Genç Erkeklerde Kendini Nesneleştirme: Sosyal Statü Göstergeleri ve Sosyal Karşılaştırma Yöneliminin Rolü*

Janset Şahinoğlu[1], Ecem Tanrıöver[1], İbrahim Yusuf Çiçek[1], Nur Banu Mescioğlu[1], Kübra Özkan Demir[2]

[1]Mudanya Üniversitesi, Bursa

[2]Trabzon Üniversitesi, Trabzon

Giriş ve Amaç: Kendini nesneleştirme, bireylerin bedenlerini ve görünüşlerini işlevselliklerinden ziyade dışsal bir nesne gibi değerlendirmeleri durumunu ifade etmektedir. Bu kavram, literatürde ağırlıklı olarak kadınlar ya da karma gruplar üzerinden ve genellikle fiziksel beden odaklı olarak ele alınmıştır. Oysa günümüzde özellikle sosyal medyada benlik sunumu yalnızca fiziksel çekicilik üzerinden değil, aynı zamanda maddi varlıkların ve toplumsal statü göstergelerinin sergilenmesi yoluyla da inşa edilmektedir. Toplumsal cinsiyet normları doğrultusunda, erkeklerin toplumsal kabul ve değer görme süreçlerinde fiziksel çekicilikten ziyade başarı, güç ve statü gibi faktörlerin daha merkezi bir yer tuttuğu bilinmektedir. Bu bağlamda, erkeklerin benlik sunumlarında fiziksel görünüm kadar – hatta bazı durumlarda daha fazla – maddi kaynaklara ve sosyal statüye ilişkin göstergelere önem vermeleri beklenmektedir. Bu durum, erkeklerin nesneleştirme süreçlerinde kadınlardan farklılaşabileceğine işaret etmektedir. Bu çalışmada, literatüre görece yeni bir boyut olarak eklenen sosyal statü temsilleri üzerinden benlik sunumunun, az incelenmiş bir grup olan genç erkeklerde kendini nesneleştirme ile nasıl ilişkilendiği sosyal karşılaştırma kuramı çerçevesinde ele alınmaktadır.

Yöntem: Araştırmaya 18-25 yaş aralığında 129 genç erkek katılmıştır. Katılımcılara çevrimiçi anket aracılığıyla beden memnuniyeti ölçümünü de içeren kişisel bilgi formu, McArthur Öznel Sosyal Statü Ölçeği, Knidö Kendini Nesneleştirme İnanç ve Davranışları Ölçeği, Iowa Netherlands Sosyal Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği, Beden Saygısı Ölçeği ve Fiziksel Görünüm Karşılaştırma Ölçeği doldurmuşlardır. Ayrıca araştırma kapsamında geliştirilen ve fiziksel görünüş ile sosyal statüyü (zenginlik) temsil eden sosyal medya paylaşımlarına verilen önemi ölçen 10 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeğin alt boyutları yüksek güvenirlik değerleriyle (sırasıyla .82 ile .91) test edilmiştir.

Bulgular: Korelasyon analizleri, fiziksel görünüş ve sosyal statüyü temsil eden paylaşımlara verilen önemin birbiriyle pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Fiziksel görünüş temelli paylaşımlara verilen önem, beden saygısı ölçeğinin alt boyutu olan cinsel çekicilik ile pozitif ilişkilidir; ancak fiziksel görünümü diğerleriyle karşılaştırma ya da kendini nesneleştirme ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öte yandan sosyal statü gösterimlerinin beden saygısı ölçüm aracının alt boyutu olan üst vücut görünüş yanı sıra hem fiziksel görünüm karşılaştırma ve hem de kendini nesneleştirme ile pozitif yönde ilişkilidir. Sosyal karşılaştırma yöneliminin de kendini nesneleştirme ve fiziksel görünümü karşılaştırma ile pozitif ilişkisi bulunmaktadır, ayrıca sosyal karşılaştırma yönelimi kontrol edildiğinde diğer ilişkilerin anlamlılığı kaybolmaktadır. Regresyon analizinde, değişkenlerin modelin toplam varyansının %42'sini açıkladığı ve yalnızca sosyal statüyü temsil eden paylaşımlara verilen önem ile fiziksel görünüm karşılaştırma değişkenlerinin kendini nesneleştirmeyi anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. Bu modelde sosyal karşılaştırma yönelimi sınırda bir anlamlı katkı sağlamıştır (p=.054).

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, genç erkeklerde kendini nesneleştirmenin yalnızca fiziksel görünüm temelli değil, aynı zamanda sosyal statü göstergeleri üzerinden de şekillendiğini göstermektedir. Sosyal karşılaştırma yöneliminin bu süreçte merkezi bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu çalışma, literatürde kadın odaklı yaklaşımlara alternatif bir bakış sunarak, erkeklerde kendini nesneleştirme süreçlerine yönelik özgün katkılar sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Kendini nesneleştirme, sosyal karşılaştırma, sosyal statü, fiziksel görünüm, genç erkekler

**Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Destek Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10602- Sosyal Psikoloji
Trans Erkeklerin Cinsel Nesneleştirilmesi*
Fatma Yaşın Tekizoğlu[1], Steve Loughnan[2]
[1]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara
[2]Edinburgh Üniversitesi, Edinburgh

Giriş ve Amaç: Cinsel nesneleştirme, bir kişinin insan olarak değil, cinsel arzuları tatmin eden bir nesne olarak algılanmasıdır. Bu alandaki literatür büyük ölçüde heteroseksüel bireyler, özellikle de cisgender kadınlar üzerine odaklanmıştır. Bu nedenle, trans bireylerin —özellikle de trans erkeklerin— cinsel nesneleştirmeyi nasıl deneyimlediklerine dair bilgiler son derece sınırlıdır. Trans bireylerin cinsel nesneleştirilmesine odaklanan az sayıdaki çalışma ise çoğunlukla bireysel deneyimleri nitel yöntemlerle ele almış, trans erkeklerin cis bireyler tarafından ne ölçüde nesneleştirildiğini deneysel olarak incelememiştir. Bu çalışma, trans erkeklerin cis bireyler tarafından ne derece cinsel nesneleştirildiğini deneysel bir çalışmayla inceleyerek, cinsel nesneleştirme kuramına ikili cinsiyet sisteminin ötesinden bir bakış sunmayı ve alana bu yönde bir katkı sağlamayı amaçlayan keşifsel bir araştırmadır.
Yöntem: Çalışmanın örneklemi 90 erkek ve 88 kadın olmak üzere kendini heteroseksüel ve cis olarak tanımlayan 178 katılımcıdan oluşmaktadır. Tüm katılımcılara, sırasıyla her birinde davetkar bir şekilde poz veren genç ve çekici bir modelin yer aldığı iki farklı görsel sunulmuştur. Bu modellerin cinsiyet kimliği açıklamaları rastgele biçimde manipüle edilmiştir: modellerden biri cis erkek, diğeri ise trans erkek olarak tanımlanmıştır. Katılımcılardan her iki model için insan doğası ve insan benzersizliği ölçeği, başkasını nesneleştirme ölçeği ve araçsallık ölçeklerini yanıtlamaları istenmiştir. Bulgular: Katılımcıların trans ve cis bireyleri cinsel nesneleştirme düzeylerinin incelenmesi amacıyla, toplumsal cinsiyet kimliği (trans, cis; tekrarlı ölçüm değişkeni) ve katılımcının cinsiyeti (kadın, erkek; bağımsız değişken) faktörleriyle 2 (toplumsal cinsiyet kimliği: trans, cis) × 2 (katılımcı cinsiyeti: kadın, erkek) karışık (mixed) desenli ANOVA uygulanmıştır.
Bulgular, cis erkek modelin insan doğasına özgü özelliklere ilişkin puanlarının trans erkek modelin puanlarından daha düşük olduğuna işaret etmektedir. Bu ölçekten alınan puanlardaki artış insanilikteki artışa işaret ettiği için, analizler cis erkeklerin daha fazla nesneleştirildiğini göstermektedir. Nesneleştirme ölçeğinin yeterlilik boyutunda ise trans modelin yeterlik puanının cis modelden daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca, araçsallık ölçeklerinin her iki alt boyutunda da kadın katılımcılar trans erkeklerin hem ilişkisel hem de genel özelliklerini cis erkeklerin özelliklerinden daha fazla bilmek istemişlerdir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, trans ve cis erkeklerin cinsel nesneleştirilmesine yönelik keşifsel bir araştırmadır. Bulgular, genel olarak cis erkeklerle karşılaştırıldığında trans erkeklerin daha az nesneleştirildiğine işaret etmektedir. Ayrıca, kadın katılımcılar trans erkek modelin hem ilişki hem de genel özellikleri hakkında bilgi edinmeye cis modele kıyasla daha fazla ilgi göstermiştir. Sonuç olarak, cis ve trans erkeklere ilişkin araçsallıktaki farklılıkların onlara yönelik cinsel nesneleştirmeyi etkileyebileceği düşünülmektedir. Bulgular bu çerçevede tartışılacaktır.
Anahtar kelimeler: Cinsel nesneleştirme, toplumsal cinsiyet kimliği, trans erkek, araçsallık, insan dışılaştırma

10592- Sosyal Psikoloji

Erkeklerin Maskülenlik Seviyelerinin Kadınların Menstrüasyonla İlgili Aleni Açıklamalarına Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkisi Nedir? *

Bengisu Cevizlikoyak[1], Beyza Nur Polat[1], Nazlı Karakoçoğlu[2]
[1]Abdullah Gül Üniversitesi, Kayseri
[2]Ufuk Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, erkeklerin maskülenlik düzeylerinin kadınların regl (menstruasyon) hakkında kamuya açık açıklamalarına karşı tutumlarına etkisini incelemektedir. Regl, toplumda genellikle utanç verici ve gizlenmesi gereken bir durum olarak görülürken, erkeklerin bu konudaki tutumları yeterince araştırılmamıştır. Erkeklerin maskülenlik algılarının, regl konusundaki olumsuz tutumların oluşumunda etkili olabileceği hipotezinden hareketle, bu çalışmada erkeklerin maskülenlik düzeylerinin kadınların regl açıklamalarına yönelik tutumlarına etkisi deneysel bir yöntemle test edilmiştir.
Yöntem: Çalışma, 56 erkek katılımcı ile yürütülmüş ve katılımcılar rastgele iki gruba ayrılmıştır: maskülenlik düzeyi manipülasyonu yapılan deney grubu ve manipülasyon uygulanmayan kontrol grubu. Katılımcılara Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve Regl Tutum Ölçeği gibi araçlar uygulanmıştır. Deney grubunda maskülenlik algısına yönelik tehdidin etkisi ölçülürken, kontrol grubuna bu müdahale yapılmamıştır. Veriler SPSS 25 programında bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Bulgular: Analiz sonuçları, deney ve kontrol grupları arasında maskülenlik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Ayrıca, regl konusundaki tutumlarda da iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuçlar, erkeklerin maskülenlik algılarının regl hakkında olumsuz tutum geliştirmelerinde tek başına belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın bulguları, maskülenlik algısının regl konusundaki tutumlar üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermiştir. Bu durum, erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri ve maskülenlik algılarının çeşitlenip değişmesiyle açıklanabilir. Ayrıca, kültürel normlar, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik faktörler gibi çoklu etkenlerin regl tutumlarının oluşumunda daha etkili olduğu düşünülebilir. Maskülenlik manipülasyonunun yetersiz kalması ya da deney ortamının gerçek tutumları yansıtmakta sınırlı olması da sonuçların nedenleri arasında sayılabilir. Regl stigmasının aşılması için yalnızca erkeklerin maskülenlik algılarına odaklanmak yerine, eğitim, sosyal farkındalık ve kültürel dönüşümü kapsayan çok boyutlu müdahalelere ihtiyaç vardır. Gelecek araştırmaların daha geniş ve farklı sosyo-kültürel bağlamlarda, daha büyük örneklemlerle yapılması önerilmektedir. Sonuç olarak, regl konusunda toplumsal cinsiyet normlarının karmaşık yapısı dikkate alınarak, toplumsal kabul ve açıklığın artırılması için kapsamlı stratejiler geliştirilmelidir.
Anahtar kelimeler: Maskülenlik, regl tutumu, toplumsal cinsiyet normları

10483- Klinik Psikoloji

Erkeklik Yas Deneyimini Nasıl Etkiler? Yakınlarını Kaybetmiş Hetero Erkeklerin Kayıp ve Yasa İlişkin Öznel Deneyimleri*

Duru Eroğlu[1], Gürcan Doyar[1], İdil Tuna[1], Matab Mouelhi[1], Mert Ali Balcı[1], Berfin Delal Şahin[1], Aytaj Aliyeva[1], Ilgın Ocak[1], Özge Akkoç[1], Yağmur Ar[1]

[1]Ted Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, ölüm nedeniyle yakınlarını kaybeden cis-heteroseksüel erkeklerin yas sürecine dair öznel deneyimlerini toplumsal cinsiyet normları bağlamında incelemektir. Erkekliğe atfedilen duygusal kontrol, güçlülük ve bağımsızlık gibi normların, erkeklerin yas sürecindeki ifade etme ve başa çıkma biçimlerini şekillendirdiği görülmektedir. Alan literatüründe, erkeklerin sosyal destek arama davranışlarında geri planda kaldıkları, duygusal tepkilerini bastırdıkları ve daha çok araçsal başa çıkma stratejilerine yöneldikleri belirtilmektedir. Bu durum, hem ruhsal iyilik hâlini olumsuz etkileyebilirken hem de destek arayışını sınırlayabilmektedir. Bu çalışmada, bireysel röportajlar yoluyla toplanacak veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir; elde edilen bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda erkeklerin yasla ilişkili deneyimlerini daha derinlemesine anlamaya katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu araştırmanın verileri, nitel araştırma desenine uygun olarak yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşme yapılan beş katılımcının yaş ortalaması 56,2'dir. Kayıplarının üzerinden geçen sürenin ortalaması ise yaklaşık 1 yıl 11 ay olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların kayıpları genel olarak yaşlılık ve uzun süreli hastalıklar sonucu gerçekleşmiş, bu da ölümlerin büyük çoğunluğunun beklenen ölümler olduğunu göstermektedir. Sadece bir katılımcının yaşadığı kayıp ani ve beklenmedik bir şekilde gerçekleşmiştir. Diğer dört katılımcı ise ebeveynlerini uzun süredir devam eden hastalık süreçleri veya doğal yaşlılık nedenleriyle kaybetmişlerdir. Görüşmeler, çevrim içi olarak gerçekleşmiş ve katılımcı onayı alınarak ses kaydıyla kaydedilmiştir. Her biri yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Görüşmelerde, katılımcıların yas sürecine ilişkin deneyimlerini derinlemesine anlamaya yönelik açık uçlu sorular yöneltilmiş, gerektiğinde takip soruları ile anlatımlar derinleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme öncesinde demografik bilgi formu, bilgilendirilmiş onam formu ve görüşme sonrasında katılım sonrası bilgilendirme formu sunulmuştur. Veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş; görüşme sürecinde veya sonrasında psikolojik destek ihtiyacı hissedilmesi durumunda, ilgili ruh sağlığı hizmetleri önerilmiştir.

Bulgular: Beş cis-heteroseksüel erkek katılımcının deneyimleri incelendiğinde, yas sürecinde dört ana tema öne çıkmıştır: (i) Ölümün kaçınılmaz olduğunu kabul ederek ve buna anlam vererek yasla başa çıkma, (ii) duygularını aile ve yakın çevresiyle paylaşırken profesyonel destek aramamaları, (iii) acıyı unutmaya çalışmak için uzaklaşma ve sosyal çekilme yöntemlerini kullanmaları ve (iv) cinsiyet normlarını içselleştirerek erkeklerin, kadınların yas süreciyle farklılıklar taşıdığına inanması. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet rollerinin yas deneyimini şekillendirdiğini göstermektedir. Yas sürecinde erkeklerin daha çok cenaze işleri ve organizasyonla ilgilenip duygusal ifadelerini sınırladığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, cis-heteroseksüel erkeklerin yas sürecinde toplumsal cinsiyet normlarının önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Erkekler, kaybı kabul edip anlamlandırmaya çalışırken, duygularını daha çok yakın çevreleriyle paylaşmayı tercih etmiş, profesyonel destek arayışında bulunmamıştır. Cenaze işleri ve organizasyon gibi sorumluluklara odaklanmaları, erkekliğe atfedilen güç ve kontrol beklentileriyle uyumludur. Bu bulgular, erkeklerin yas deneyiminde cinsiyete özgü farklılıkların varlığını desteklemekte ve yas desteğinin cinsiyet duyarlı yaklaşımlarla ele alınması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Erkeklik, yas, toplumsal cinsiyet rolleri, kayıp, duygusal ifade

Sözlü Bildiri Oturumu 28

10652- Sosyal Psikoloji

Geçmiş Zaman Yönelimi ve Aile Ritüellerinin Benlik Sürekliliği ile İlişkisi*

Simay Yağmur Yel[1], Arzu Araz[1]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Benlik sürekliliği, kişinin şu anki kendisi ile geçmişteki veya gelecekteki benlikleri arasında algıladığı öznel bağlantı hissi olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram çoğunlukla Türkçe alanyazında otobiyografik bellek işlevleri çerçevesinde çalışılmıştır fakat kavramın kendisine odaklanan çalışmalar sayıca çok azdır. Bu araştırma kapsamında aile ritüelleri ve geçmiş zaman yöneliminin benlik sürekliliği ile ilişkisi incelenmektir. Böylece alanyazında hem benlik sürekliliği kavram çalışılarak hem de önceden bir arada çalışılmamış bu üç kavram bir arada incelenerek alanyazına katkı sağlanmıştır.
Yöntem: Çalışmaya yaş ortalaması 35.52 olan 18 ila 66 yaş aralığında 483 katılımcı dahil olmuştur. Çalışmanın verileri" Aile Ritüelleri Anketi", "Pozitif ve Negatif Duygulanım Ölçeği", "Benlik Sürekliliği İndeksi", "Zimbardo Zaman Yönelimi Envanteri" ve "Demografik Bilgi Formu" aracılığıyla toplanmıştır. İlgili değişkenler arasındaki ilişkiler SPSS ve PROCESS makrosu kullanılarak hiyerarşik regresyon ve düzenleyici regresyon analizi yapılarak bootstrap yöntemi ile analiz edilmiştir (n= 5000 bootstrap örneklemi).
Bulgular: Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda olumlu geçmiş zaman yöneliminin benlik sürekliliğini anlamlı ve pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Düzenleyici regresyon analizleri sonucunda ise olumlu geçmiş zaman yönelimi ile benlik sürekliliği arasındaki ilişkide aile ritüellerine dair ritüeli yaşarken ve hatırlarken hissedilen olumlu duygulanımın ve ritüeli hatırlarken hissedilen olumsuz duygulanımın düzenleyici rolü olduğu görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma sonucunda aile ritüellerinin ve özellikle de ritüellere dair duygulanımların benlik sürekliliği ve geçmiş zaman yönelimi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Çalışma bulguları aile ve birey iyi oluşuna katkı sağlayabilecek çıktılar sunmuştur. Araştırma birtakım ilişkileri açığa çıkarsa da nedensel ilişkiler kurulması için deneysel çalışmalar yapılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Nostalji kavramının açığa çıkarılan ilişkilerde aracı rol oynuyor olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Aile ritüelleri, benlik sürekliliği, geçmiş zaman yönelimi, duygulanım

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10413- Sosyal Psikoloji

Reddedilme Duyarlılığı ile Prososyal Davranış Niyetleri Arasındaki İlişkide Sosyal Onay İhtiyacının Rolü

Aras Türkeli[1]
[1]**Mersin Üniversitesi, Mersin**

Giriş ve Amaç: Bireylerin sosyal ortamlarda kabul görme ya da reddedilme algıları, sosyal davranışlarını önemli ölçüde şekillendirebilmektedir. Bu bağlamda, reddedilme duyarlılığı, bireyin reddedilme ihtimaline karşı geliştirdiği aşırı hassasiyeti ifade eder. Literatürde, yüksek reddedilme duyarlılığına sahip bireylerin sosyal etkileşimlerde daha temkinli ve içe dönük davrandıkları, bunun da prososyal davranışlarda azalmaya neden olabileceği ileri sürülmektedir. Öte yandan, sosyal onay ihtiyacı, bireylerin başkaları tarafından kabul görme, beğenilme ve takdir edilme arzusunu yansıtan önemli bir sosyal motivasyon kaynağıdır. Bu çalışma, reddedilme duyarlılığı ile prososyal davranış niyetleri arasındaki ilişkide sosyal onay ihtiyacının aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmanın katılımcılarını, çevrim içi olarak oluşturulan bir anket formu aracılığıyla ulaşılan ve Mersin Üniversitesi'nde öğrenim gören 18–25 yaş aralığındaki (Ort. yaş = 21.39, SS = 2.54) 312 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların %64.7'si kadın (n = 202), %35,3'ü erkektir (n = 110). Katılımcılara Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği, Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği ve Olumlu Sosyal Davranış Amaçları Ölçeği uygulanmıştır. Veriler, SPSS PROCESS makrosu (Model 4) kullanılarak analiz edilmiştir. Reddedilme duyarlılığı ile prososyal davranış niyetleri arasındaki ilişkide, sosyal onay ihtiyacının üç alt boyutu—sosyal geri çekilme, toplumsal kabul arayışı ve sosyal uygunluk—çoklu aracılık modeli çerçevesinde sınanmıştır.
Bulgular: Analiz sonuçları, reddedilme duyarlılığı ile prososyal davranış niyetleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal onay ihtiyacının alt boyutları modele aracı değişken olarak dâhil edildiğinde, yalnızca sosyal geri çekilme boyutunun anlamlı bir aracılık etkisi gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgu, reddedilme duyarlılığı yüksek bireylerin, sosyal onay ihtiyacına bağlı olarak sosyal ortamlardan kaçınma eğilimi sergilediklerini ve bunun prososyal davranış niyetlerini zayıflattığını göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Sosyal onay ihtiyacının sosyal geri çekilme boyutuyla etkileşimi, bu bireylerin yalnızca reddedilme korkusuyla değil, aynı zamanda sosyal görünürlükten kaçınarak da prososyal davranışlardan uzak durduğunu göstermektedir. Bu durum, dışa dönük sosyal onay ihtiyacının her zaman daha fazla sosyal davranış anlamına gelmediğini, bazı bireylerde tam tersine bir kaçınma tepkisine yol açabileceğini göstermektedir.
Anahtar kelimeler: Reddedilme duyarlılığı, prososyal davranış, sosyal onay ihtiyacı

10146- Sosyal Psikoloji

Adil Dünya İnancı, Algılanan Gelecekte İstihdam Edilebilirlik ve Algılanan Sosyal Destek: Bir Model Testi*

Beyza Ünal[1], Berk Uslu[2]
[1]Arel Üniversitesi, İstanbul
[2]Akdeniz Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Adil dünya inancı, insanların dünyanın adil bir yer olduğuna ve insanların hak ettiği şeyleri yaşadığına dair bir inançtır. Algılanan istihdam edilebilirlik ise bireylerin çalıştığı alanda kendi potansiyellerini gerçekleştirebilme inancını tanımlamaktadır. Bu çalışma kapsamında adil dünya inancı ve algılanan gelecekteki istihdam edilebilirlik arasındaki ilişkide kişilerin ailesinden ve arkadaşlarından algıladığı sosyal desteğin aracılık rolü incelenmiştir.
Yöntem: Yapılan çalışma kapsamında kolayda örnekleme yöntemi ve ilişkisel tarama deseninden yararlanılmış olup SPSS 21.0 programı ve Process Macro eklentisi kullanılmıştır. Algılanan Gelecekteki İstihdam Edilebilirlik Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Adil Dünya Ölçeği kullanılarak yapılan çalışmada Model 4 kullanılmıştır. Veri toplama aşamasından önce gerekli etik izinler Akdeniz Üniversitesinden alınmıştır.
Bulgular: Analizlere geçilmeden önce veri temizliği ve normallik testi yapılmış olup sonrasında analizlere geçilmiştir. Yapılan çalışma kapsamında cinsiyetini belirtmek istemeyen kişiler haricinde 157 kadın ve 74 erkekten olmak üzere toplamda 239 kişiden veri toplanmıştır. Örneklemin yaş aralığı 18-47 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 29'dur. Model testi yapılmadan önce değişkenlerin birbirleriyle olan korelatif ilişkisi incelenmiştir. Algılanan gelecekteki istihdam edilebilirlik ve algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .35$, $p < .05$). Algılanan gelecekteki istihdam edilebilirlik ve adil dünya inancı arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .35$, $p < .05$). Algılanan sosyal destek ve adil dünya inancı arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .35$, $p < .05$). Daha sonrasında model testi yapılmıştır. Model 4 kullanılarak yapılan analizde adil dünya inancı bağımsız değişken; algılanan gelecekteki istihdam edilebilirlik bağımlı değişken ve algılanan sosyal destek aracı değişken olarak atanıp analizler gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda model testinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=32.776$; $p < .05$). Model incelendiğinde adil dünya inancı ve algılanan istihdam edilebilirlik arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin etkisindeki varyansların %13'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Model testi sonuçları incelendiğinde adil dünya inancı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki anlamlıdır ($t= 4.04$, $p =.0$). Bu yolun standardize beta değeri .26 olarak bulunmuştur. Algılanan sosyal destek ve algılanan gelecekteki istihdam edilebilirlik arasındaki ilişki anlamlıdır ($t= 4.09$, $p =.0$) Bu yolun standardize beta değeri .26 olarak bulunmuştur. Adil dünya inancı ve algılanan istihdam edilebilirlik arasındaki toplam etki incelendiğinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($t= 5.67$, $p =.0$) Bu yolun standardize beta değeri .35 olarak bulunmuştur. Adil dünya inancı ve algılanan istihdam edilebilirlik arasındaki doğrudan etki incelendiğinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($t= 4.04$, $p =.0$) Bu yolun standardize beta değeri .26 olarak bulunmuştur. Toplam etki ve doğrudan etki incelendiğinde adil dünya inancı ve algılanan gelecekteki istihdam edilebilirlik arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin kısmi aracı bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmada adil dünya inancı ve gelecekteki istihdam edilebilirlik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve algılanan sosyal desteğin kısmi aracı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar bireylerin dünyayı adil bir yer olarak görmelerinin ve hak ettikleri durumları yaşayacağına inanmalarının kariyer konusundaki potansiyellerine erişebileceğine dair inançlarını da arttırdıklarına işaret etmektedir. Bununla beraber kişilerin adil dünya inancındaki artış algıladıkları sosyal desteği de artırabilmekte ve kariyer algılarına da olumlu katkıda bulunabilmektedir.

Anahtar kelimeler: Adil dünya inancı, istihdam edilebilirlik, sosyal destek, çalışma psikolojisi, sosyal psikoloji

10436- Klinik Psikoloji

Aleksitiminin İlişki Doyumu Üzerindeki Etkisinde Kişilerarası Bilinçli Farkındalık ve Kendini Açmanın Aracı Rolü*

Nihal Koral[1], Zeynep Erdoğan Yıldırım[1]
[1]Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Giriş ve Amaç: Karmaşık yapıda ve birçok etkenden etkilenen duygu temelli ilişkiler olarak nitelendirilen romantik ilişkilerde partnerlerin karşılıklı olarak doyum düzeyleri değişebilmektedir. İstikrarlı ve mutlu bir ilişkide doyum vazgeçilmez bir unsur olarak nitelendirilmektedir. Mutlu ve sağlıklı ilişkiler için bu denli önemli olan ilişki doyumunu etkileyen faktörlerin pek çok araştırmada üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışma aleksitimi, ilişkide kendini açma ve kişilerarası bilinçli farkındalığın ilişki doyumu temelinde ilişkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışmanın bir diğer amacı aleksitimi ve ilişki doyumu arasında kişilerarası bilinçli farkındalık ile ilişkide kendini açmanın aracı rollerinin incelemektir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini, romantik ilişkiye sahip 18 yaş üstü 340 katılımcı oluşturmaktadır. Veriler gönüllü katılımcılardan onamlarının alınmasının akabinde çevrim içi bir veri toplama platformu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, İlişki Değerlendirme Ölçeği, Kişilerarası Bilinçli Farkındalık Ölçeği, Romantik İlişkide Kendini Açma Düzeyi Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26 paket programı ile incelenmiş, değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizleri ile ortaya konmuştur. Aleksitimi ve ilişki doyumu arasında kişilerarası bilinçli farkındalık (farkındalık, anda olma) ile ilişkide kendini açmanın (açıklık, iletişim, cinsel yakınlık, duygulanım) alt boyutlarının aracı değişkenler olarak incelendiği Paralel aracılık modeli ise Process 4.2 makro paketi (Model 4) kullanılarak test edilmiştir. Cinsiyet, yaş ve ilişki süresi değişkenlerine ise kontrol değişkeni olarak analizlerde yer verilmiştir.
Bulgular: Yürütülen Pearson korelasyon analizine analizleri sonucunda, ilişki doyumu ile aleksitimi, romantik ilişkide kendini açma ve kişilerarası bilinçli farkındalık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Özellikle aleksitimi ile ilişki doyumu negatif yönde ilişkiliyken, romantik ilişkide kendini açma ve kişilerarası bilinçli farkındalık ile ilişki doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmiştir. Cinsiyet, yaş ve ilişki süresinin kontrol edildiği Process Model 4 ile yürütülen paralel aracılık modelinde ise toplam dolaylı etkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (B = 17.57, SH = .0334, %95 BCa GA [-.2440,-.1153]). Aracı değişkenler incelendiğinde aleksitimi değişkeninin ilişki doyumu ile ilişkisinde yalnızca romantik ilişkide kendini açma düzeyinin açıklık alt boyutunun dolaylı etkisi (B =-.1017, SH = .0271, %95 BCa GA [-.1618, -.0562]) ve iletişim alt boyutunun dolaylı etkisi (B = .476, SH =.0238, %95 BCa GA [-.0976, -.0048]) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular ilgili alanyazın ve araştırmanın sınırlılıkları ile tartışılmıştır. Araştırmanın bulguları, romantik ilişkilerde duygusal farkındalık ve kendini ifade etme becerilerinin ilişki doyumu açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmadan elde edilen bulguların özellikle çift terapilerinde ilişki doyumunu arttırmaya yönelik çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir. Çift terapilerinde bireysel psikoeğitim çalışmaları, kendini açma çalışmaları ve farkındalık temelli müdahalelerin terapi sürecine entegre edilmesi ile daha olumlu sonuçlar elde edilebilecektir.

Anahtar kelimeler: İlişki doyumu, aleksitimi, kendini açma, kişilerarası bilinçli farkındalık

10231- Sosyal Psikoloji

Psikolojik Dışlanma Sonrası Affetme: Sosyal Destek ve Reddedilme Duyarlılığının Düzenleyici Rolü*

Merve Yüksel Kadıoğlu[1], Hamit Coşkun[2]
[1]Üsküdar Üniversitesi, İstanbul
[2]Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Giriş ve Amaç: Psikolojik dışlanma, bireylerin temel sosyal ihtiyaçlarını tehdit eden güçlü bir sosyal stres kaynağıdır (Williams, 2009). Bu çalışmada dışlanmanın, ilişkisel bir onarım süreci olarak görülebilecek affetme davranışı üzerindeki etkisi incelenmiştir (McCullough et al., 1997; Worthington, 2006). Bu ilişkinin sosyal destek ve reddedilme duyarlılığı bağlamında nasıl şekillendiği araştırılmıştır. Sosyal destek, stresli durumlarda tamponlayıcı etki gösterebilir (Cohen & Wills, 1985). Aynı zamanda sosyal destek, hem öz-belirleme kuramı (Deci & Ryan, 2000) hem de sosyal bağlanma yaklaşımıyla (Baumeister & Leary, 1995) ilişkisellik ihtiyacı temelinde ele alınmıştır. Reddedilme duyarlılığı ise bireylerin sosyal tehditleri yorumlama biçimini belirleyen bireysel bir farklılık olarak tanımlanmıştır (Downey & Feldman, 1996).

Yöntem: Çalışmaya 226 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılar deneysel olarak dışlanma (dışlanma vs. dışlanmama) ve sosyal destek (var vs. yok) koşullarına atanmıştır. Psikolojik dışlanma manipülasyonu öykü temelli bir paradigma ile uygulanmış (Coşkun et al., 2020) ve kontrolü, duygu ölçümleri ile İhtiyaç Tehdidi Ölçeği (Aydın et al., 2011) aracılığıyla sağlanmıştır. Sosyal destek manipülasyonu ise dışlanma paradigmasıyla bağlantılı benzer bir senaryo ile sağlanmış, kontrolü için Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (Eker ve ark., 2001) arkadaş alt boyutu kullanılmıştır. Reddedilme duyarlılığı, Göncü Köse et al. (2017) tarafından uyarlanan Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği ile ölçülmüştür. Affetme ise Milgram'ın (1963) deneyine benzer senaryo ile, dolaylı bir yolla davranışsal olarak değerlendirilmiştir. Analizlerde PROCESS Model 3 (Hayes, 2018) kullanılmıştır.

Bulgular: T-testlerine göre, dışlanma koşullarındaki katılımcılar dışlanmama koşullarındakilere göre daha yoğun olumsuz duygular (öfke, hayal kırıklığı vb.) hissetmiş, daha az olumlu duygu bildirmiştir. Dışlanmış bireylerde ait olma, kontrol ve anlamlı varoluş ihtiyacı daha fazla tehdit edilmiştir. Sosyal destek koşulundakiler, daha yüksek destek algılamıştır. Model anlamlı bulunmuştur (R^2 = .090, F(7, 218) = 3.05, p = .004). Dışlanma affetme eğilimini azaltmıştır (b = -14.63, SE = 5.18, t = -2.82, p = .005, 95% CI [-24.83, -4.42]). Dışlanma × sosyal destek etkileşimi anlamlıdır (b = 17.83, SE = 7.30, t = 2.44, p = .016, 95% CI [3.43, 32.22]). Reddedilme duyarlılığı, dışlanma-affetme ilişkisini düzenlemektedir (b = 2.61, SE = 1.14, t = 2.28, p = .023, 95% CI [0.36, 4.86]). Reddedilme duyarlılığı düşük bireylerde sosyal desteğin affetmeyi artırdığı, duyarlılık arttıkça bu etkinin azaldığı ya da ortadan kalktığı görülmektedir. Üçlü etkileşim anlamlıdır (b = -3.22, SE = 1.60, p = .046, 95% CI [-6.38, -0.06]). Modelin açıklayıcılığı üçlü etkileşim eklendiğinde anlamlı biçimde artmıştır (ΔR^2 = .017, F(1, 218) = 4.03, p = .046).

Tartışma ve Sonuç: Psikolojik dışlanma, bireyin ilişkisel ihtiyacını tehdit ederken (Williams, 2009), sosyal destek bu ihtiyacı yeniden onarmada etkili olabilmektedir. Ancak bu etki, bireylerin reddedilme duyarlılığına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Dışlanma sonrasında sağlanan destek, duyarlılığı düşük bireylerde affetmeyi artırırken, duyarlılığı yüksek bireylerde bu tampon etki zayıflamaktadır. anlamanın önemini vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Affetme, psikolojik dışlanma, reddedilme duyarlılığı, sosyal destek

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10062- Gelişim Psikolojisi

Yaşlı Yetişkinler Üzerine Bir Aracılık Modeli: Yaşam Doyumu, Yalnızlık ve Başarılı Yaşlanma*

Asiye Nur Avcı[1], Ayşe Sena Ceviz[1], Enise Meliha Soydemir[1], Erva Nur Tırpancı[1], Reyyan Olçar[1], Zeynep İrem Gündüz[1], Bengisu Büyükmumcu[1]

[1]Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Konya

Giriş ve Amaç: Yaşlanma sürecinde bireylerin psikososyal iyi oluşları, yalnızca fiziksel sağlıkla değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler, duygusal doyum ve yaşamla ilgili genel memnuniyet düzeyleriyle de yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, yalnızlık yaşlı bireylerde sıkça karşılaşılan bir sorun olarak öne çıkmakta ve yaşam doyumunu azaltarak başarılı yaşlanma sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu kapsamda mevcut çalışma, 65 yaş ve üzeri bireylerde yalnızlığın başarılı yaşlanma üzerindeki etkisinde yaşam doyumunun aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırmada veri toplama araçları olarak Yaşlılar için Yalnızlık Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Başarılı Yaşlanma Ölçeği kullanılmıştır. Yaşlı yetişkinlerin görme bozuklukları ve okuryazarlık durumları göz önünde bulundurularak anket formu araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme yöntemiyle sesli okunmuş ve yanıtlar doğrudan kaydedilmiştir. Araştırma kapsamında 204'ü kadın (%54,4), 171'i erkek (%45,6) olmak üzere toplamda 375 yaşlı yetişkine ulaşılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 71'dir. Yalnızlığın başarılı yaşlanma üzerindeki etkisinde yaşam doyumunun aracılık rolü SPSS PROCESS makro Model 4 kullanılarak test edilmiştir. Analizlerde 5000 bootstrap örneklemesi kullanılmıştır.

Bulgular: Yalnızlık, yaşam doyumunu anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır (β = -0.455, t = -9.88, p < .001). Yaşam doyumu ise başarılı yaşlanmayı anlamlı şekilde pozitif yönde yordamakta olup (β = 0.417, t = 8.49, p <.001), yalnızlık da başarılı yaşlanmayı doğrudan anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır (β = -0.199, t =-4.05, p < .001). Toplam etki incelendiğinde, yalnızlığın başarılı yaşlanmayı doğrudan ve dolaylı olarak azalttığı görülmektedir (β =-0.389, t = -8.14, p < .001). Dol aylı etki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (β =-0.190, BootSE = 0.031, 95% GA [-0.256,-0.132]).

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, yalnızlığın başarılı yaşlanmayı hem doğrudan hem de yaşam doyumu üzerinden dolaylı olarak azalttığını göstermektedir. Bu sonuç, yaşlı bireylerin yalnızlıkla başa çıkmalarını destekleyecek sosyal ve psikolojik müdahalelerin, yaşam doyumunu artırarak daha başarılı bir yaşlanma sürecine katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Yaşlı yetişkinler, yaşam doyumu, yalnızlık, başarılı yaşlanma

10244- Sosyal Psikoloji

Yaşlılıkta Yalnızlık ve Psikolojik Sağlık: Romantik, Ailevi ve Sosyal Yalnızlığın Ayırt Edici Rolü*

Gamze Buyurucu[1], Fulya Özcanlı[1], Barış Sevi[1]
[1]MEF Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Dünya genelinde yalnızlık oranları artmakta ve bu durum bazı çevrelerce "epidemi" olarak tanımlanmaktadır (Ng, 2024). Aynı zamanda dünya nüfusu da giderek yaşlanmaktadır (Gu et al., 2021). Bu çalışmada, yaşlı nüfusta artan yalnızlık bağlamında, yalnızlığın psikolojik sağlıkla ilişkisi incelenmiştir. Yalnızlık; depresyon, anksiyete ve stres gibi psikolojik sorunlarla ilişkilidir ve bu ilişkiler bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir (Mann et al., 2022). Türkiye'de bu konuda sınırlı sayıda çalışma bulunduğundan, araştırmanın amacı orta yaşlı ve yaşlı bireylerde yalnızlık ve psikolojik sağlık göstergeleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Araştırmada yalnızlık çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmış; romantik, ailevi ve sosyal yalnızlık olmak üzere üç alt boyutu değerlendirilmiştir. Sosyal-ekolojik modele (Bronfenbrenner, 1977) dayanarak; romantik yalnızlığın psikolojik sağlıkla en güçlü ilişkiye sahip olacağı; bunu ailevi ve sosyal yalnızlığın takip edeceği öngörülmüştür. Bu doğrultuda, yalnızlık türlerinin psikolojik sağlıkla ilişkisini ayrı ayrı ele almak, alanyazındaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Yöntem: Bu kesitsel araştırmanın örneklemini, İstanbul'da yaşayan, yaşları 49-86 arasında değişen 651 birey (327 kadın) oluşturmuştur (Ort. yaş = 58.62, SS = 6.89). Katılımcılar, cinsiyet ve ilçe dağılımı dikkate alınarak rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Veriler, yalnızlık (DiTommaso et al. 2004; Akgul, 2020) ve psikolojik sağlık (Henry & Crawford, 2005; Yılmaz et al. 2017) ölçeklerini içeren anket aracılığıyla yüz yüze toplanmıştır. Analiz sürecinde önce ikili korelasyonlar incelenmiş, ardından yalnızlığın farklı boyutlarının psikolojik sağlık üzerindeki etkileri, evli bireylerle yapılan aşamalı çoklu regresyon analizleri ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Yalnızlık, psikolojik sağlık ve sosyal ağ değişkenleri arasındaki ilişkiler hem tüm örneklem hem de yalnızca evli bireyler için incelenmiştir. Tüm örneklemde yalnızlık düzeyleri sosyal ağ büyüklüğü ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur, ancak bu ilişkiler evli örneklemde anlamlı değildir. Yalnızlığın üç boyutu da (romantik, ailevi, sosyal), depresyon, anksiyete ve stres ile pozitif yönde ve anlamlı bir şekilde ilişkilidir. Yani yalnızlık arttıkça psikolojik sağlık sorunları da artmaktadır. Bu ilişkiler orta ile yüksek düzeyde değişen etki büyüklüklerine sahiptir. Evli bireyler üzerinden yürütülen hiyerarşik regresyon analizlerinde, üç psikolojik sağlık değişkeninin her biri için yalnızlığın üç boyutunun özgün katkıları incelenmiştir. Depresyonu yordayan modelde başlangıçta romantik yalnızlık güçlüyken, ailevi yalnızlık eklendiğinde romantik yalnızlığın etkisi azalmış, ailevi yalnızlık ise orta düzeyde etkili olmuştur. Son aşamada sosyal yalnızlık da eklendiğinde romantik yalnızlık etkisini yitirmiş, depresyon ailevi ve sosyal yalnızlıkla benzer düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bu, depresyonun daha çok aile ve sosyal yalnızlıkla bağlantılı olduğunu gösterir. Anksiyete modelinde sadece romantik yalnızlık anlamlı kalmış, diğer yalnızlık türleri etkisizdir. Bu da anksiyetenin özellikle romantik yalnızlıkla ilişkili olduğunu işaret eder. Stres modelinde ise başlangıçta romantik yalnızlık etkiliyken, son aşamada sadece sosyal yalnızlık anlamlı yordayıcı olmuştur. Bu, stresin sosyal yalnızlıkla güçlü bağını ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Yalnızlığın tüm boyutları psikolojik sağlıkla anlamlı şekilde ilişkiliyken, en güçlü ilişki romantik yalnızlıkla gözlemlenmiştir; bunu ailevi ve sosyal yalnızlık izlemiştir. Sosyal ağ büyüklüğü, evli katılımcılarda psikolojik sağlığı anlamlı şekilde yordamamıştır. Bulgularımız, yalnızlığın duygusal boyutlarının sosyal ağ büyüklüğünden ziyade psikolojik sağlığın temel yordayıcıları olduğunu gösteren çalışmalarla (örn. O'Súilleabháin ve ark., 2019) örtüşmektedir. Yaşlı yetişkinlere yönelik terapi ve sosyal programlarda, duygusal bağların güçlendirilmesi öncelik kazanmalıdır. Çalışmanın temel sınırlılığı kesitsel tasarımıdır; bu nedenle nedensellik kurulamaz. Gelecek araştırmalar boylamsal tasarımlarla bu ilişkiyi derinleştirmelidir.

Anahtar kelimeler: Duygusal yalnızlık, psikolojik sağlık, depresyon, anksiyete, sosyal ağ

**Bu araştırma MEF Üniveristesinden fon desteği almıştır.*

3. Gün
Sözlü Bildiri Oturumu-29
10121-Gelişim Psikolojisi

Çok Oyunculu Çevrim İçi Rol Yapma Oyunu Oynayan Ortaokul Öğrencilerinin Çevrim İçi Oyun Arkadaşlığı ve Ebeveyn Arabuluculuğu Arasındaki İlişki*

Ayşenur Ayvaz[1], Çağla Kılınç[1], Gizem Özveren[1], Pınar Karadeniz[1], Hayriye Güleç[1], Fatma Adalet Şahin-Kırık[1]
[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Teknolojik gelişmelerin etkisiyle geleneksel sokak oyunlarının yerini çevrim içi dijital oyunlar almıştır. Bu dijital oyunlar arasında, Devasa Çok Oyunculu Çevrim İçi Rol Yapma Oyunları (Massively Multiplayer Online Role-Playing Games – MMORPG) öne çıkmakta olup oyunculara çevrim içi etkileşim imkânı sunarak yeni arkadaşlık ilişkileri geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Ancak, alanyazında çevrim içi oyun bağlamında kurulan arkadaşlık ilişkilerine yönelik çalışmalar sınırlı sayıdadır. MMORPG gibi çevrim içi oyunlar, oyuncuların sosyal ilişkilerini etkileyen birçok faktörü barındırmakta olup, bu faktörlerden biri de ebeveyn arabuluculuğudur. Ebeveyn arabuluculuğu; çocukların maruz kaldığı medya içeriklerini düzenlemek, kontrol etmek veya denetlemek amacıyla ebeveynler tarafından benimsenen stratejileri ifade etmektedir. Bu konudaki mevcut araştırmaların büyük çoğunluğu, ebeveynlerin bakış açısına odaklanmıştır. Oysa çocukların algılarına dayalı değerlendirmeler, ebeveyn arabuluculuğunun etkilerini anlamada önemli bir boşluğu doldurabilir. Bu çalışma, çocukların bakış açısından algılanan ebeveyn arabuluculuğunu incelemekte ve MMORPG oynayan bireylerin çevrim içi arkadaşlıklarının sayısını; cinsiyet farklılıkları ve ebeveyn arabuluculuğunun alt türleri (aktif, teknik, kısıtlayıcı, güvenli ve izlemeli arabuluculuk) ile olan ilişkisi bağlamında değerlendirmektedir. Bu yönüyle çalışma, çevrim içi oyun arkadaşlıklarının ebeveyn arabuluculuğu ile ilişkisini çocukların algıları doğrultusunda ele alan öncü araştırmalardan biri olup hem ulusal hem de uluslararası alanyazına özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmaya, 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde öğrenim gören toplam 470 öğrenci (%48,5 kız, %51,5 erkek; Ortalama yaş = 11.79 SS = 0.93) katılmıştır. Katılımcılara "Ebeveyn Arabuluculuğu Ölçeği" ile "Çevrim İçi Oyun Deneyimi Anketi" uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 29.0 paket programı kullanılmıştır. Ebeveyn arabuluculuğunun alt türleri ile çevrim içi oyun arkadaşlığı sayısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Spearman korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Cinsiyete göre çevrim içi oyun arkadaşlığı sayısındaki farklılıkları belirlemek için ise Ki-kare testi ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin betimlenmesinde tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılmıştır.
Bulgular: İzlemeli ($r = -0.218$, $p < .001$), güvenli ($r = -0.168$, $p < .001$) ve teknik ($r = -0.105$, $p = 0.025$) ebeveyn arabuluculuğu alt türleri ile çevrim içi oyunlarda tanışılan kişi sayısı arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aktif ebeveyn arabuluculuk alt türü ile kişi sayısı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir ($r = -0.030$, $p = 0.525$). Cinsiyet değişkeni anlamlı fark göstermiş ($p < .001$); erkeklerin (269.44) çevrim içi oyunlarda kızlara göre (199.48) daha fazla kişiyle tanıştığı belirlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma çocukların algıladıkları ebeveyn arabuluculuğunun çevrim içi oyun dünyasındaki sosyalleşme düzeyleri ile ilişkili olduğunu gösteren ilk çalışmadır. Bulgular izlemeli, güvenli ve teknik ebeveyn arabuluculuğunu daha yoğun algılayan çocukların, çevrim içi ortamda daha az kişiyle tanıştığını göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda izlemeli ebeveyn arabuluculuk alt türünde çocukların çevrim içi ortamlarda davranışlarını kontrol ederek, teknik ebeveyn arabuluculuk alt türü çeşitli kısıtlayıcı programlar kullanarak, güvenli ebeveynlik alt türünün ise rehberlik yaparak çevrim içi oyun arkadaşlığı sayısını azaltabileceği gözlemlenmiştir. Aktif ebeveyn arabuluculuk alt türünün ise çevrim içi oyun arkadaşlığında sınırlandırıcı ve yönlendirici bir işlevi olmadığı görülmüştür. Ayrıca, cinsiyetin de çevrim içi sosyal etkileşim düzeyi üzerinde belirleyici bir değişken olduğu ve erkek öğrencilerin kızlara kıyasla çevrim içi oyunlarda daha fazla kişiyle tanıştığı görülmüştür. Sonuç olarak çalışma, ebeveyn arabuluculuğu stratejilerinin çocukların çevrim içi sosyal deneyimlerini şekillendirdiğini ortaya koyarak, çocuk bakış açısıyla yapılan çalışmaların önemine vurgu yapmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çevrim içi oyun arkadaşlığı, ebeveyn arabuluculuğu, MMORPG
Bu araştırma **TÜBİTAK- 2209-A -Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10599-Gelişim Psikolojisi

Parmaklar Hep Ağızda mı Kalacak? Anti-Patojen Psikolojinin Gelişimsel Haritası

Serkan Özçakan[1], Florian Van Leeuwen[2], Joshua Tybur[1]
[1] Vrije University Amsterdam, Amsterdam
[2] Tilburg University, Tilburg

Giriş ve Amaç: Tüm ölüm nedenleri birlikte değerlendirildiğinde, alt solunum yolu enfeksiyonları, sıtma ve ishalli hastalıklar başta olmak üzere bulaşıcı hastalıklar, beş yaş altı çocuk ölümlerinin yaklaşık %43'ünden sorumludur (DSÖ, 2021). Bu yüksek mortalite oranı, patojenlerden korunmaya yönelik psikolojik sistemlerin özellikle erken gelişim dönemlerinde incelenmesini gerekli kılmaktadır. Ancak anti-patojen psikolojisinin temel bileşenleri—örneğin tiksinme tepkileri, hijyen pratikleri ve davranışsal bağışıklık sistemleri—bugüne dek büyük ölçüde yetişkin örneklemler temelinde ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, söz konusu sınırlılığı aşarak doğumdan orta çocukluğa kadar uzanan gelişimsel süreçte, bulaşıcı hastalık riskiyle ilişkili, kuramsal olarak temellendirilmiş kapsamlı bir davranış kümesinin yaşa bağlı örüntülerini sistematik biçimde analiz etmektir. Bu doğrultuda, anti-patojen psikolojisinin hangi yaş aralıklarında ortaya çıktığı, hangi gelişimsel eşiklerde normatif hâle geldiği ve söz konusu davranışsal eğilimlerin nasıl organize olduğu ayrıntılı olarak haritalandırılmaktadır.

Yöntem: Çalışmaya, 0–10 yaş aralığında çocuğu olan 3.050 ebeveyn katıldı. Ebeveynler, çocuklarının son bir ayda 39 patojenle ilişkili davranışı (örneğin, ağza nesne alma, pis bir nesneye dokunma, iğrenme ifadesi gösterme) sergileyip sergilemediğini evet/hayır formatında bildirdi. Yanıtlar, 1–120 ay aralığını kapsayan üçer aylık kaydırmalı yaş grupları (1–3, 2–4, 3–5… 118–120) üzerinden analiz edildi. Her davranış için, %50'yi geçtiği ilk yaş aralığı, en hızlı değişim gösterdiği dönem ve tepe/dip noktaları hesaplandı. Benzer gelişimsel örüntüler sergileyen davranışları tanımlamak amacıyla hiyerarşik kümeleme analizi (average linkage; 1 – Pearson r distance) uygulandı.

Bulgular: Hiyerarşik kümeleme analizi sonucunda, benzer gelişimsel örüntüleri yansıtan dört grup elde edilmiştir. 1. Küme (*Early-Present – Toddlerhood Offset, EPTO*), doğumdan itibaren yaygın olan ve 2 yaş civarında azalan kirli parmakları ağza götürme, kendi dışkısıyla temas, yenilebilir olmayan nesneleri ağza alma gibi yüksek riskli davranışları içermektedir. 2. Küme (*Infancy Onset – Early Childhood Offset, IOEC*), ilk yaşın sonlarında başlayan ve 4 yaşa kadar süren kirli yüzeylerle temas, yerden yemek yeme gibi kontaminasyon davranışlarını kapsamaktadır. 3. Küme (*Toddlerhood Onset – Middle Childhood Offset, TOMC*), 2 yaş civarında ortaya çıkan ve yaklaşık 8 yaşa kadar süren yardım gerektiren hijyen pratikleri (ör. ebeveyn yardımıyla el yıkama) ve basit iğrenme tepkileriyle tanımlanmaktadır. 4. Küme (*Early Childhood Onset – Persistent, ECOP*) ise bağımsız hijyen davranışları, iğrenme ifadeleri ve kaçınma eğilimleri gibi kalıcı anti-patojen davranışları içermektedir; bu davranışlar genellikle 4 yaş civarında başlamakta ve orta çocukluk boyunca sürmektedir. Bulgular, erken dönemde bulaşıcı riskin yüksek olduğunu, ancak bu dönemi izleyen gelişimsel geçişlerle birlikte anti-patojen psikolojisinin giderek yapılandığını göstermektedir. Özellikle 2 ve 4 yaş civarındaki geçiş dönemleri, bu gelişimsel dönüşümün kritik eşikleri olarak öne çıkmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, çocuklukta bulaşıcı hastalık riskiyle ilişkili kapsamlı bir davranış kümesinin yaşa bağlı gelişimsel seyrini ilk kez sistematik biçimde haritalandırmıştır. Bulgular, patojenle ilişkili davranışların gelişiminde belirgin bir yön değişimi olduğunu ortaya koymaktadır: Yaşamın erken dönemlerinde bulaşıcı riski artıran eğilimler öne çıkarken, ilerleyen yaşlarda koruyucu tepkiler sistematik biçimde baskın hâle gelmektedir. Bu dönüşüm davranışların sıklığından ziyade niteliğinde bir değişimi yansıtmaktadır. Özellikle 2 ve 4 yaş çevresi, riskten kaçınma yönelimlerinin belirgin şekilde güçlendiği dönüm noktaları olarak öne çıkmaktadır. Davranışsal yaygınlık eğrileri üzerinden yaşa göre normatif varyasyonları haritalandıran bulgular, çocukluk dönemi için gelişimsel bir referans standardı da sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuklukta hijyen gelişimi, tiksinme gelişimi, hastalıktan kaçınma davranışları, davranışsal bağışıklık sistemi.

10346-Gelişim Psikolojisi

Erken Çocukluk Dönemi Müdahale Programının Okula Hazır Bulunuşluk Üzerindeki Etkisi: İzleme Çalışması

Beliz Korkut[1], Feyza Çorapçı[2]

[1] İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul

[2] Sabancı Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Yaşamlarının ilk yıllarında düşük uyaranlı bir ortamda yoksulluk ve kötü ebeveynlik deneyimleyen çocuklar, fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişim alanları ile akademik alanda problemler yaşamaya daha yatkındırlar. Yapılan araştırmalar ev ziyareti temelli ebeveyn müdahale programlarının, dezavantajlı ailelerde ebeveynlik becerilerini ve çocuk gelişimini destekleme konusunda umut verici olduğunu göstermiştir. Ancak bu programların etkilerinin ileriki yıllarda kalıcılığına ilişkin değerlendirmeler nadirdir. 2018-2020 yılları arasında yürütülen ev ziyareti temelli İstanbul95 Aile Rehberlik Programı kapsamında müdahale grubu annelerine 2 haftada bir düzenli olarak ev ziyareti gerçekleştirilmiş, bu annelerin ebeveynlik uygulamaları desteklenmiş ve annelere çocuk gelişimine yönelik bilgilendirilmeler yapılmıştır. Kontrol grubu çocuklarına ise yalnızca gelişimsel değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, bir izleme çalışması gerçekleştirerek müdahale anneleri ve 5 yaşındaki çocuklarından oluşan bir alt örneklemde programın 3 sene sonraki kalıcılığını incelemektir. Çalışma kapsamında 5 yaşına gelmiş olan müdahale çocuklarının okula hazır bulunuşluk alanında kontrol çocuklarına kıyasla daha yüksek puan alması öngörülmektedir.

Yöntem: Çalışmaya daha önce ana programa katılmış olan müdahale grubundan 45 anne (Ort. = 33, SS = 6.02) ve 34 çocuğu (Ort. = 64 ay, SS = 2.37) ile kontrol grubundan 41 anne (Ort. = 35, SS = 6.18) ve 34 çocuğu (Ort. = 62 ay, SS = 1.88) katılmıştır. Çocuklar ile birebir görüşme yapılarak Metropolitan Okula Hazır Bulunuşluk Envanteri ile okula hazırlık becerileri değerlendirilmiştir. Tüm görüşmeler yerel bir belediye binasında yapılmış ve annelerden hem kendileri hem çocukları için bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Bulgular: Bağımsız örneklem t-testi analizine göre 5 yaşına gelmiş olan müdahale ve kontrol grubu çocukların okula hazır bulunuşluk puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (t (1,62) = .78, p = .63, Cohen's d = .22). Ancak, okul öncesi eğitime kaydolan müdahale çocukları, kaydolmayan müdahale çocuklarına kıyasla okula hazır bulunuşluk alanında daha iyi performans göstermişlerdir (t (1,30) = 6.93, p = .013, Cohen's d = .92), ancak aynı örüntü kontrol çocukları arasında bulunmamıştır (t (1,23) = .32, p = .58, Cohen's d = .21). Buna ek olarak yapılan tek değişkenli ANCOVA analiz sonuçlarına göre çocukların okula hazır bulunuşluk düzeylerinde grup ana etkisi bulunmazken (F (1,58) = 1.20, p = .28) okul öncesi eğitime kayıtlı olmanın ana etkisi (F (1,58) = 4.59, p = .04) ve etkileşim etkisi (F (1,58) = 4.26, p = .04) bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulgularına göre program bittikten 3 sene sonra müdahale ve kontrol grubu çocukları okula hazır bulunuşluk bağlamında farklılaşmamaktadır. Ancak hayatlarının ilk yıllarında müdahale programına dahil olan çocuklar okul öncesi dönemde bir okul öncesi kurumun eğitimine maruz kaldıklarında bu çocuklarına okul hazır bulunuşluk düzeyleri anlamlı seviyede artış göstermektedir. Yalnızca müdahale grubu çocuklarının görünen bu ilişki örüntüsü bu gruptaki çocukların eğitsel ortamlara daha aşina olduğuna ve bu ortamlardan faydalanma olasılığının daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken çocukluk dönemi, ev ziyareti temelli müdahale, izleme çalışması, okula hazır bulunuşluk

10546-Gelişim Psikolojisi

Çocukları Dikkate Almak-Öğretmen Programının Etkililiğinin İncelenmesi: Destekleyici Olmayan Duygu Sosyalleştirme Tepkileri

Dilara Özsoy[1], F. Cansu Pala[1]
[1]Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Okul öncesi öğretmenleri, erken çocukluk dönemindeki bilişsel ve sosyal-duygusal gelişim üzerinde etkili olan temel aktörler ve duygu sosyalleştiriciler arasında yer alır. Ebeveynler ve öğretmenler gibi çocuğun hayatında temel rol alan yetişkinlerin çocukların duygularına verdikleri tepkiler "duygu sosyalleştirme" olarak tanımlanmaktadır. Alanyazındaki çalışmalar, öğretmenlerin destekleyici duygu sosyalleştirme tepkilerinin, erken çocukluk dönemindeki çocukların bilişsel ve sosyo-duygusal becerilerini olumlu yönde etkilediğini; destekleyici olmayan tepkilerinin ise bu becerileri olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle öğretmenlerin destekleyici duygu sosyalleştirme tepkilerini güçlendirmeye ve destekleyici olmayan tepkileri azaltmaya yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanması önem taşımaktadır.
Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerin duygu sosyalleştirme becerilerini desteklemeye yönelik duygu koçluğu temelli Çocukları Dikkate Almak-Öğretmen (ÇDA-Ö) programı Türkiye'ye uyarlanmış ve programın etkililiği incelenmiştir. Araştırmanın amacı, ÇDA-Ö programının öğretmenlerin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkilerine etkisini incelemektir. Bu çalışma, ebeveynlere yönelik geliştirilen Çocukları Dikkate Almak (Tuning Into Kids) programının, Türkiye'deki okul öncesi öğretmenlere uyarlanarak etkililiğinin incelendiği ilk çalışmadır. Bu nedenle, hem mevcut alanyazına katkı sunması hem de programın kültürümüzde uygulanabilirliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini, İzmir'deki orta sosyoekonomik seviyeyi temsil eden anaokullarında çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenler, çalıştıkları bölgelerin sosyoekonomik özelliklerine göre müdahale (n=43) ve kontrol (n=42) gruplarına eşleştirilerek atanmıştır. Öğretmenlerin duygu sosyalleştirme becerilerini değerlendirmek için, Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği-Öğretmen Formu ve Program Değerlendirme Soruları kullanılmıştır. Araştırmanın deseni ön test, son test kontrol gruplu yarı deneysel desendir, son testlerden 3 ay sonra izlem ölçümleri alınmıştır. Müdahale grubundaki öğretmenlere duygu sosyalleştirme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen ve 6 modülden oluşan duygu koçluğu temelli ÇDA-Ö müdahale programı çevrim içi olarak uygulanmıştır.
Bulgular: Müdahale ve kontrol gruplarının ön testlerde benzer olup olmadığı bağımsız gruplar için t testi ile incelenmiştir. Tüm ölçeklerin ortalama puanlarının ön testlerde, müdahale ve kontrol grubunda anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Gruplar benzer olduğu için 2 (Grup: Müdahale ve Kontrol) X 3 (Zaman: Ön test, Son test, İzlem) tekrarlı ölçümler için ANOVA gerçekleştirilmiştir. Yapılan tekrarlı ölçümler için ANOVA analizine göre, kontrol grubu ile kıyaslandığında müdahale grubundaki öğretmenlerin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkilerinin (öğretmende sıkıntı, cezalandırıcı tepkiler, küçümseyici tepkiler) azaldığı görülmüştür.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, ÇDA-Ö programının öğretmenlerin destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme tepkileri için önleyici olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, ebeveynlere yönelik duygu sosyalleştirme becerilerini desteklemeyi hedefleyen müdahale programlarının bulguları ile tutarlıdır. ÇDA-Ö programı, Türkiye'de okul öncesi öğretmenlere uyarlanarak etkililiği incelenen ilk müdahale programıdır. Bu çalışmanın gelecekte okul öncesi öğretmenlerin duygu sosyalleştirmesi ile ilgili yapılacak çalışmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, programın öğretmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması hem alanyazına hem de uzmanların uygulamalarına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmaların bulguları ışığında, eğitim politikaları ve öğretmenlere yönelik eğitimler, güncellenip ve zenginleştirilebilir. Böylece, öğretmenlerin zorlayıcı durumlar ile baş etme becerisi ve çocuklar ile etkileşimleri daha etkili bir şekilde desteklenebilir.

Anahtar Kelimeler: Duygu sosyalleştirme, müdahale programı, okul öncesi öğretmenlik, erken çocukluk dönemi

10195-Gelişim Psikolojisi

Üniversite Öğrencilerine Yönelik Geliştirilen Pozitif Psikoloji Temelli Dayanıklılığı Destekleme Müdahale Programının Etkililiğinin Değerlendirilmesi: Covid-19 Pandemisinden Etkilenmenin Düzenleyici Etkisi

Duygu Eslek[1], Türkan Yılmaz Irmak[2]
[1] İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir
[2] Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Üniversiteye başlamak ödüllendirici bir deneyim olabildiği gibi bazen de güç bir deneyim olabilmektedir. Üniversitenin ilk yılındaki öğrenciler depresyon, kaygı, alkol ve madde kullanımı gibi olumsuz sonuçlar yaşayabilmektedir. Özellikle uzun bir karantina yaşamış, liseden çevrimiçi eğitim sürecinde mezun olmuş ve pandeminin ardından ilk kez üniversiteye başlayan öğrencilerin üniversiteye başlama sürecinde daha fazla olumsuz gelişimsel sonuç gösterdikleri belirtilmektedir. Bu dönemde öğrencilerin desteklenmesinin uzun vadede olumlu sonuçları olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada üniversiteye uyumu destekleyici pozitif psikoloji temelli dayanıklılık destekleme programı geliştirmek, etkililiğini incelemek ve Covid-19 pandemisinden etkilenmenin düzenleyici etkisini değerlendirmek amaçlanmaktadır.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini 18-26 yaş aralığındaki (Ort.= 19.44, S = 1.55) üniversitenin birinci yılında olan 81 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar müdahale (n = 36) ve karşılaştırma (n = 45) gruplarına seçkisiz olarak atanmıştır. Bu çalışma kapsamında üniversite öğrencilerinden Çok Boyutlu Covid-19 Ölçeği, Üniversite Yaşam Ölçeği, PERMA Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Form, Yaşam Yönelimi Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği, Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği Kısa Form ve Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği- Kısa Form ölçekleriyle ön test, son test ve izlem ölçümleri alınmıştır. Programın etkililiği ve Covid-19 pandemisinden etkilenme değişkeninin düzenleyici etkisinin incelenmesi amacıyla bağımlı değişkenler 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 3 (Zaman: ön test, son test, izlem) X 2 (Covid-19 pandemisinden etkilenme: etkilenen, az etkilenen) tekrarlı ölçümler için varyans analizleri ile incelenmiştir. Araştırmanın deseni ön test, son test kontrol gruplu yarı deneysel desendir. Son testlerden 6 ay sonra izlem ölçümü alınmıştır. Müdahale grubuna çalışma kapsamında geliştirilmiş olan üniversiteye uyumu desteklemeyi hedefleyen 6 modülden oluşan pozitif psikoloji temelli dayanıklılık destekleme müdahale programı uygulanmıştır.
Bulgular: Programın etkililiğine dair bulgular incelendiğinde, programın müdahale grubunda üniversite ortamına uyum, üniversiteye duygusal uyum, iyimserlik, stresle duygu odaklı başa çıkma, duygu düzenlemede güçlükler, depresyon ve kaygıda olumlu yönde değişim sağladığı saptanmıştır. Ancak not ortalaması, üniversiteye uyum toplam puanı, üniversiteye kişisel, sosyal, akademik uyum ve karşı cinsle ilişkiler, psikolojik dayanıklılık, stresle problem odaklı başa çıkma, iyi oluş, sosyal destek ve streste gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Ayrıca, Covid-19 pandemisinden etkilenme düzeylerinin not ortalaması, üniversiteye duygusal uyum ve fiziksel sağlık konularında düzenleyici etkisinin olduğu saptanmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Çalışma kapsamında programın etkililiğini incelemek için dayanıklılık ve pozitif psikoloji kuramsal arka planları temelinde olumlu ve olumsuz gelişimsel sonuçların bir arada değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca programdan daha fazla yararlananları belirlemek için düzenleyici etki de ilk kez Covid-19 pandemisinden etkilenme değişkeni temelinde değerlendirilmiştir. Bazı olumlu ve olumsuz gelişimsel özellikler bakımından programın üniversite öğrencilerine katkılarının olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra bu çalışma Türkiye'de geliştirilen ilk üniversiteye uyumu destekleyen pozitif psikoloji temelli dayanıklılık destekleme müdahale programının etkililiğinin değerlendirilmesi araştırmasıdır. Elde edilen sonuçların ardından düzenlenecek olan programın yaygınlaştırılmasının üniversite öğrencilerinin dayanıklılığının arttırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversiteye uyum, pozitif psikoloji, dayanıklılık, düzenleyici etki, Covid-19 pandemisi

10119-Uygulamalı Psikoloji

Maltepe Üniversitesi Akran Mentörlüğü Programı: Bir Durum Çalışması Örneği

Feyza Nur Püsküllü[1], Esra Öktem[1], Nesteren Gazioğlu[2]

[1] Maltepe Üniversitesi, İstanbul

[2] Satir İnsan Gelişimi Ve Aile Terapisi Enstitüsü, İstanbul

Giriş ve Amaç: Üniversite yaşamına geçiş akademik, sosyal ve duygusal alanlarda çok yönlü bir uyum süreci içermektedir. Bu uyum sürecinde bazı öğrenciler karşılaştıkları zorluklarla baş etmede çeşitli sorunlar yaşayabilmektedir. Akran mentörlüğü, üst sınıftaki öğrencilerin (mentör) bilgi ve deneyimlerini, üniversiteye yeni başlayan öğrencilerle (menti) paylaşmasını içeren yapılandırılmış bir destek programıdır. Akran Mentörlüğü Programı, üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin uyum süreci, akademik stres, yalnızlık, motivasyon düşüklüğü benzeri sıkça karşılaşılan sorunlarına yönelik koruyucu ve destekleyici bir yapı sunmayı hedeflemektedir. Program mentör öğrencilere de çeşitli kazanımlar sağlamaktadır. Çalışmanın amacı, Maltepe Üniversitesinde yürütülen Akran Mentörlüğü Programı örneğini paylaşarak akran mentörlüğü programlarının geliştirilmesine katkı sağlamak ve bu programın mentör öğrenciler tarafından nasıl deneyimlendiğini betimleyerek uygulamanın işlevselliğine dair nitel bir çerçeve sunmaktır.

Yöntem: Durum çalışmasına katılım için belirlenen dahil etme kriterleri şunlardır: (1) Maltepe Üniversitesi'nde kayıtlı lisans öğrencisi olmak, (2) ilgili lisans programında en az bir yılı tamamlamış olmak, (3) genel not ortalamasının en az 2,50 olması, (4) daha önce herhangi bir disiplin cezası almamış olmak ve (5) gönüllü çalışmalara ilgi duymak ve bu alanda istekli olmak.

Eylül 2024'te yapılan program duyurusuna başvuru kriterlerini karşılayan farklı bölümlerinden 32 lisans öğrencisi başvurmuştur. Yapılan bireysel mülakatlar sonucunda, programa katılmaya hak kazanan 17 kişi belirlenmiştir. Eğitimler 30 Ekim 2024 ile 21 Mayıs 2025 tarihleri arasında 14 oturum olarak gerçekleşmiştir. Eğitim sürecinin tamamlanmasının ardından yapılan değerlendirme sınavı sonucunda 15 kişi yeni dönemde mentör olmaya hak kazanmıştır.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemini temel alan durum çalışması kullanılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında gözlem ve görüşme formları kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde ise betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmanın veri analiz süreci devam etmektedir. Yürütülen içerik ve betimsel ön analizler kapsamında, katılımcıların Akran Mentörlüğü Programına ilişkin algıları ve bu programın üniversite yaşamında doldurduğu boşluklara dair değerlendirmeleri çok boyutlu bir biçimde ortaya konmuştur. Veriler, öğrencilerin akran mentörlüğünü özellikle sosyal uyum, aidiyet hissi, rehberlik ve psikolojik destek bağlamında önemli bir yapı olarak konumlandırdıklarını göstermektedir. Bu çerçevede, programın hem sosyal hem akademik alanlarda öğrencilere destek sunduğu; iletişim becerisi, empati, kriz yönetimi, liderlik ve sorumluluk alma gibi kişisel ve mesleki yetkinliklerin gelişimine katkı sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca, mentörlerin kendi deneyimlerini dönüştürerek başkalarına rehberlik etme sürecinde anlamlı bir kişisel tatmin ve farkındalık yaşadıkları; bu sürecin yalnızca mentilere değil, mentörlerin kendilerine de gelişimsel bir alan sunduğu vurgulanmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: 2016-2017 akademik yılından bu yana sürdürülen Akran Mentörlüğü Programı, yapılandırılmış süreci ile uzun vadeli bir model sunmaktadır. 2024-2025 akademik yılında gerçekleştirilen eğitimler bu programın mentörlere de kişisel ve akademik katkılar sağladığını göstermektedir. Programın, üniversite yaşamında hem bireysel hem de kolektif düzeyde kritik bir destek mekanizması olarak işlev gördüğüne işaret etmektedir. Akran mentörlüğü programlarının üniversitelerde yaygınlaştırılması, hem mentör hem menti olan öğrencileri destekleyerek öğrenciyi merkez alan üniversite anlayışının gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akran Mentörlüğü, Üniversiteye Uyum, Mentör, Menti, Beliren Yetişkinlik

10055-Gelişim Psikolojisi

Okul Öncesi Dönemde Öz Düzenleme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Müdahale Programları: Sistematik Bir Derleme

Tolga Varol[1], Kübra Özkan Demir[2]
[1] Mudanya Üniversitesi, Bursa
[2] Trabzon Üniversitesi, Trabzon

Giriş ve Amaç: Öz düzenleme; bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarını kontrol ederek hedeflerine ulaşmalarını sağlayan temel bir beceridir. Bu becerinin erken yaşta desteklenmesi, bireyin yaşam boyu akademik başarısı, sosyal uyumu ve psikolojik sağlamlığı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle dikkat kontrolü, dürtü denetimi, duygusal düzenleme ve problem çözme gibi alt beceriler, erken çocuklukta hızla geliştiği için bu dönemde yapılacak müdahaleler kritik önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerilerini geliştirmeye yönelik müdahale programlarının etkililiğini sistematik biçimde incelemektir.
Yöntem: 2015-2024 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri taranmış; "öz düzenleme", "okul öncesi" ve "erken çocukluk" anahtar kelimeleriyle yapılan aramada toplam 192 tez belirlenmiştir. İnceleme süreci, sistematik derleme ilkeleri doğrultusunda ve PRISMA yönergeleri temel alınarak yürütülmüştür. PRISMA akış şeması çerçevesinde, ilk olarak tekrar eden kayıtlar elenmiş, ardından başlık ve özet taramaları ile konu dışı tezler çıkarılmıştır. Daha sonra tam metin incelemesi yapılarak, yalnızca okul öncesi dönemdeki 3-6 yaş arası çocuklara yönelik müdahale programlarını içeren ve öz düzenleme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen çalışmalar dahil edilmiştir. Korelasyonel çalışmalar, yalnızca kuramsal incelemeler ya da öz düzenlemeye dolaylı temas eden uygulamalar kapsam dışı bırakılmıştır. Bu eleme süreci sonunda toplam 25 tez sistematik derlemeye dahil edilmiştir.
Bulgular: İncelenen çalışmalar, erken çocukluk döneminde uygulanan öz düzenleme temelli müdahalelerin çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminde anlamlı etkiler yarattığını göstermektedir. Müdahale programları, özellikle dikkat kontrolü, dürtü kontrolü, bilişsel esneklik, çalışma belleği ve duygu düzenleme gibi alt becerilerde belirgin gelişmeler sağlamıştır. Bu gelişmelerin çocukların akademik performansına da yansıdığı; dikkat süresi, görev tamamlama ve problem çözme becerilerinde anlamlı artışlar olduğu rapor edilmiştir. Üstbilişsel düzenleme becerileri kazanan çocukların, öğrenme süreçlerini daha bilinçli yönettikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca, müdahalelerin sosyal etkileşim üzerindeki etkileri de dikkat çekicidir. Çocukların akran ilişkileri, iş birliği, empati ve prososyal davranışlarında iyileşmeler kaydedilmiştir. Duygusal farkındalık ve olumsuz duygularla baş etme becerilerinde de gelişmeler gözlenmiştir. Bazı çalışmalarda, bu etkilerin eğitimden sonra da devam ettiği, yani kalıcı olduğu saptanmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Genel olarak bulgular, öz düzenleme temelli müdahalelerin çocukların çok boyutlu gelişimini desteklediğini ve özellikle bilişsel ve sosyoduygusal becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını göstermektedir. Ancak çalışmaların çoğunun kısa süreli oluşu, uzun vadeli etkilerin değerlendirilmesini sınırlamaktadır. Özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı veya risk altındaki çocuk gruplarıyla yapılan müdahale araştırmaları oldukça sınırlıdır. Gelecekteki araştırmalarda, kalıcılık analizlerinin yaygınlaştırılması ve ayrıca programların gruba özgü biçimde yapılandırılarak etkililiğinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Öz düzenleme becerilerinin sürdürülebilir gelişimi için kapsamlı, karşılaştırmalı ve uzun dönemli çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Öz düzenleme becerileri, Müdahale Programları, Okul öncesi dönem, Erken çocukluk dönemi

Sözlü Bildiri Oturumu-32
10134-Klinik Psikoloji

Kadınlarda Uçuş Kaygısı ile İlgili Deneyimlerin Tematik Analiz ile İncelenmesi*

Özlem Yılmaz Halıcı[1], Sevda Sarı[2], Selma Arıkan[3]
[1] Bağımsız Araştırmacı, İstanbul
[2] Lente Psikoterapi ve Nitel Araştırma Merkezi, İstanbul
[3] İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Uçak ile yolculuk etmek zaman içinde gittikçe daha güvenli bir hale gelmesine rağmen, uçuş kaygısı farklı düzeylerde de olsa pek çok kişi tarafından deneyimlenmektedir. Alanyazındaki uçuş kaygısına yönelik çalışmaların çoğunlukla nicel araştırma yöntemiyle yürütülmüş olduğu görülmektedir. Ek olarak, pek çok diğer kaygı gibi uçuş kaygısının da kadınlar arasında daha yaygın olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, uçuş kaygısı yaşayan kadınların bununla ilişkili bireysel deneyimlerinin incelenmesi ve ortaklaşan örüntülerin tespit edilmesidir.
Yöntem: Bu çalışmaya, daha önceki nicel bir çalışmada Uçuş Kaygısı Durumları Anketi (UKDA) ve Uçuş Kaygısı Tarzı Anketi (UKTA) ölçeklerinden aldıkları puanlara göre uçuş kaygısı düzeyinin yüksek olduğu belirlenen sekiz kadın katılmıştır. Katılımcılar 22-51 yaş aralığında, lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip kişilerdir. Katılımcılarla yaklaşık 1'er saat süren bireysel ve çevrimiçi yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler birinci yazar tarafından yürütülmüştür ve katılımcıların bilgisi dahilinde kayıt altına alınmıştır. Daha sonra birinci yazar tarafından bu kayıtlardan görüşmelerin deşifreleri yapılarak elde edilen veri analize hazırlanmıştır. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, incelenen konuya dair önemli olan, ortak veya paylaşılan deneyime ulaşabilmeyi sağlaması açısından tematik analiz yönteminin kullanılması uygun görülmüştür. Tüm yazarların katkısıyla veri analizi gerçekleştirilerek temaların son hali elde edilmiştir.
Bulgular: Tematik analiz sonucunda "uçuşla ilgili olası sorunlara dair endişeli düşünceler", "uçuşun ölümü çağrıştırması", "tetikte olmak ve diken üstünde uçuş", "uçuş kaygısının yol açtığı mahrumiyet hissi" ve "uçuş kaygısı ile başa çıkmak için başvurulan yollar" adlı beş ana tema elde edilmiştir. Birinci tema (uçuşla ilgili olası sorunlara dair endişeli düşünceler) "havacılıkla ilgili edinilen bilgilerin endişe yaratması", "başkalarına karşı güvensizlik ve şüphenin endişeye yol açması" ve "uçuşla ilgili algılanan belirsizliklerin endişe oluşturması" adlı üç alt temadan oluşmaktadır. Benzer şekilde beşinci tema (uçuş kaygısı ile başa çıkmak için başvurulan yollar) "kaçınma eğilimi", "kendini telkinle rahatlatma çabası" ve "hazırlıklı olma ihtiyacı" adlı üç alt temadan oluşmaktadır. Ek olarak, katılımcılar uçuş kaygısı ile birlikte yaygın kaygı, panik atak, klostrofobi, ölüm korkusu ve yükseklik korkusu gibi başka belirtiler de yaşadıklarını belirtmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın uçuş kaygısı yaşayan kadınların deneyimlerini daha yakından ve detaylı olarak incelemek anlamında hem alanyazın hem de klinik uygulama alanlarına katkı sağladığı düşünülmektedir. Çalışmanın bulguları, uçuş kaygısıyla ilişkili faktörler, uçuş kaygısının onu deneyimleyen kadınların hayatları üzerindeki olumsuz etkileri ve uçuş kaygısıyla baş etme yolları hakkında bilgi sağlamaktadır. Genel olarak, bulguların ilgili alanyazınla tutarlı olduğu gözlemlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen temaların, alanyazında yer alan özellikle bilişsel, üstbilişsel ve davranışsal faktörlerle ilişkili olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla uçuş kaygısına eşlik eden diğer kaygı belirtileri de göz önünde bulundurulduğunda, uçuş kaygısı yaşayan kişilere yönelik müdahalelerde bu tür bileşenleri içeren tanılar arası bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nitel araştırma, tematik analiz, uçuş kaygısı
Bu çalışmada birinci yazar, doktora eğitimi süresince **2211-A Genel Yurtiçi Doktora Burs Programı kapsamında **TÜBİTAK- BİDEB** tarafından desteklenmiştir.*

10538-Klinik Psikoloji
Nesne İlişkileri ve Evcil Hayvan Bağlanmasının Kaygı Üzerindeki Rolü
Selin Maya Sadık[1], Yasemin Meral[1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Psikanalitik kuramların temel taşlarından biri olan nesne ilişkileri kuramı, bireyin erken dönem bakım verenleriyle kurduğu ilişkilerin içselleştirilmiş temsiller yoluyla yaşam boyu sürecek psikolojik örüntüler oluşturduğunu savunur. Bu kuram doğrultusunda, bireylerin duygusal düzenleme becerileri, kaygı düzeyleri ve bağlanma biçimleri, geçmişteki ilişkisel deneyimlerinden derin biçimde etkilenebilir. Bu çalışmada, erken dönem nesne ilişkileri bozulmuş bireylerin evcil hayvanlarla kurdukları bağın, psikolojik anlamda nasıl bir işleve sahip olduğu incelenmektedir. Özellikle, bu bağların "geçiş nesnesi" gibi simgesel bir rol oynayıp oynamadığı ve birey için bir duygusal düzenleyici ya da telafi edici işlev taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, nesne ilişkileri ile kaygı semptomları arasındaki ilişkiyi anlamak ve bu ilişkide evcil hayvan bağlanmasının kaygılı ve kaçıngan boyutlarının olası aracı rollerini test etmektir. Bu kapsamda, evcil hayvan bağlanmasının bireyin içsel nesne dünyasıyla kurduğu ilişkileri nasıl etkilediği ve psikolojik sıkıntılar üzerindeki potansiyel rolü sorgulanmaktadır. Bu çalışma, nesne ilişkileri, bağlanma kuramı ve insan-hayvan ilişkileri literatürünü bir araya getirerek bu alanda önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.
Yöntem: Katılımcılar, 18–65 yaş aralığında, en az üç aydır kedi veya köpek ile aynı evde yaşayan 290 Türk yetişkinden oluşmaktadır (%83,8 kadın). Veriler, Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeklik Testi Envanteri (BORRTI), Evcil Hayvan Bağlanma Ölçeği (PAS) ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21) kullanılarak toplanmıştır. Veriler SPSS 21 ve PROCESS Macro 4.2 ile analiz edilmiştir. Önce tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon analizleri yapılmış, ardından kaygı üzerindeki dolaylı etkileri test etmek amacıyla paralel mediyasyon analizi uygulanmıştır.
Bulgular: Korelasyon analizleri, bozulmuş nesne ilişkilerinin hem kaygı semptomları hem de kaygılı evcil hayvan bağlanması ile pozitif yönde ilişkili olduğunu; kaçıngan bağlanmanın ise anlamlı bir ilişki göstermediğini ortaya koymuştur. Mediyasyon analizleri, bu bağlanma stillerinin nesne ilişkileri ile kaygı arasındaki ilişkiyi anlamlı şekilde açıklamadığını göstermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, nesne ilişkileri ile kaygı semptomları arasındaki ilişkide evcil hayvan bağlanmasının (kaygılı ve kaçıngan) aracı rolünü incelemiştir. Bulgular, bozulmuş nesne ilişkilerine sahip bireylerin hem daha yüksek düzeyde kaygı semptomları hem de daha yüksek düzeyde kaygılı evcil hayvan bağlanması bildirdiklerini göstermiştir. Ancak kaçıngan bağlanma, ne nesne ilişkileri bozukluğu ne de kaygı semptomları ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Ayrıca, evcil hayvan bağlanmasının, nesne ilişkileri ile kaygı arasındaki ilişkide aracılık etmediği bulunmuştur.
İnsan-hayvan bağlarının yalnızca dışsal ilişki biçimleriyle değil; bireyin içsel nesne temsilleri, erken bağlanma örüntüleri ve sembolleştirme kapasitesiyle de şekillendiği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, evcil hayvan ilişkileri, bireyin iç çatışmalarını yansıttığı bir yüzey haline gelebilir. Özellikle sembolleştirme kapasitesi sınırlı bireylerde, bu ilişkiler duygusal regülasyon yerine bağımlılık ya da yoğun kaygı döngülerini pekiştirme riski taşıyabilir.
Bu nedenle terapötik süreçte, danışanın evcil hayvanına yüklediği rollerin ve bu ilişkinin taşıdığı simgesel anlamın dikkatle değerlendirilmesi önemlidir. Evcil hayvanlar yalnızlık duygularını yatıştırabilir; ancak aynı zamanda çözülmemiş bağlanma yaralarının yeniden sahnelendiği bir alan da olabilir. Bu bağlar, hem telafi edici hem de savunucu işlevler taşıyabilir.
Sonuç olarak, bu çalışma evcil hayvan bağlarının bireylerin ruhsal işleyişine dair ipuçları sunduğunu ve bu ilişkilerin, özellikle nesne ilişkileri ve bağlanma örüntüleri çerçevesinde çok katmanlı anlamlar barındırdığını göstermektedir. Klinik uygulamalarda bu bağların yalnızca davranışsal değil, psikodinamik düzeyde de ele alınması, bireyin iç dünyasına dair daha derin bir kavrayış sunabilir.

Anahtar Kelimeler: Nesne ilişkileri, evcil hayvan bağlanması, kaygı semptomları, geçiş nesnesi, bağlanma

10614-Klinik Psikoloji

Benlik Ayrımlaşmasının Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısını Yordayıcılığı*

Melissa Hediyeh Şahin[1], G. Serap Tekinsay Sütcü[1]

[1]Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Benlik ayrımlaşması, bireyin bir parçası olmaktan vazgeçmeksizin ailesinden ve yakın çevresinden kendini ayırabilmesi, bağımsız bir birey olabilmesidir. Yüksek düzeyde ayrımlaşmış bireyler, duygularını ve düşüncelerini ayırt edebilir, tepkisel değil rasyonel biçimde hareket edebilirken düşük düzeyde ayrımlaşmış bireylerin başkalarının onayına bağımlı olduğu ve tepkisel hareket ettiği, böylece psikolojik sorunlara daha yatkın olduğu söylenebilir. Nitekim çalışmalar benlik ayrımlaşmasının düşmesiyle depresyon, stres, sosyal kaygı, üniversiteye uyum sorunları vb belirtilerin arttığını ortaya koymuştur. Son yıllarda özellikle üniversite öğrencilerinde mezunların yaşadığı iş bulma güçlükleri ve elverişsiz çalışma koşulları vb sorunlar nedeniyle gelecek kaygısının arttığı görülmektedir. Yoğun gelecek kaygısı bireylerin hareketsiz kalmalarına yeni deneyimlerden kaçmalarına ve plan yapmamalarına hatta bazı psikolojik ve somatik semptomlar geliştirmelerine yol açabilmektedir. Şüphesiz gelecek kaygısı düzeyi, okunulan bölümün iş bulma olanakları, kaçıncı sınıf olunduğu vb. gibi değişkenlere göre değişmektedir. Ayrıca kişisel yetersizlik hissi ve olumsuzluklarla başa çıkma becerilerinin eksikliği bu kaygıyı artırmaktadır. Yüksek benlik ayrımlaşmasına sahip ve benlik saygısı yüksek bireylerin, akademik ve sosyal zorluklarla daha iyi başa çıkabildiklerinden gelecek kaygısı açısından da dayanıklı olmaları beklenmektedir. Alan yazında genel olarak benlik ayrımlaşmasıyla psikolojik sorunlar arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların sınırlı olup, gelecek kaygısıyla ilişkisine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ile benlik ayrımlaşması, benlik saygısı ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışmanın temel hipotezleri; (1) benlik ayrımlaşması ve gelecek kaygısı arasında negatif ve anlamlı ilişki vardır, (2) İş bulma oranı yüksek bölümlerde gelecek kaygısı düzeyi daha azdır. (3) Benlik ayrımlaşması, benlik saygısı ve problem çözme becerileri ile okunulan bölüm ve sınıf düzeyi gelecek kaygısının anlamlı yordayıcılarıdır.

*Yöntem:*Bu çalışmanın örneklemini Ege Üniversitesi'nde lisans düzeyinde eğitim alan öğrenciler oluşturmaktadır. YÖK 2023 İstihdam Verileri ve T.C. Üni-Veri İstihdam Oranları doğrultusunda düşük, orta düzeyde ve yüksek istihdam oranına sahip olmak üzere 3 grup bölümün öğrencilerinden veri toplamak amaçlanmıştır. G-Power analizi sonucuna göre ulaşılmak istenen örneklem sayısı 600 olmakla birlikte henüz veri toplama süreci tamamlanmamıştır. Katılımcılara bölümlerinde yüzyüze ulaşılarak demografik bilgi formu ile birlikte Benlik Ayrımlaşması Ölçeği, Gelecek Kaygısı Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Problem Çözme Envanteri uygulanmaktadır.

Bulgular: Veri toplama süreci tamamlandığında öncelikle ölçekler arası korelasyonları hesaplamak için Pearson Korelasyon analizleri yapılacaktır. İstihdam oranlarına göre farklı bölüm öğrencilerinin ve farklı sınıf düzeylerinin gelecek kaygısı düzeyleri varyans analizi kullanılarak karşılaştırılacaktır. Son olarak çalışmanın değişkenlerinin gelecek kaygısını yordama gücünü belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılacaktır. Veri toplama süreci devam etmekle birlikte şu ana kadar ulaşılan 260 kişiden elde edilen veriler, benlik ayrımlaşması ile gelecek kaygısı arasında düşük düzeyde negatif yönde ilişkiler olduğu görülmüştür (r= -0.2 , p<0.1)

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın bulguları hipotezler doğrultusunda ve alan yazın ışığında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Benlik ayrımlaşması, gelecek kaygısı, üniversite öğrencileri

Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A kapsamında yürütülmüştür.*

0349-Klinik Psikoloji

İntihara Yönelik Olmayan Kendine Zarar Verme Davranışının Kişilerarası Belirleyicileri

Merve Demir[1], Tolga Köskün[1], Yağmur Bölek[1], Elif Sueda Adem[1], Gökçenur Dülger[1], Mukaddes Gençer[1], Nisan Bozkurt[1]

[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: İntihara amacına yönelik olmayan kendine zarar verme davranışı (kesme, yakma, cildi sert yüzeye sürtme vb.), kişinin intihar niyeti olmaksızın beden bütünlüğüne zarar vermesini ve tahrip etmesini ifade etmektedir. Bu davranışların duygu düzenleme, kendini cezalandırma, intiharı engelleme, kişilerarası etkileşim, intikam alma, bağ kurma ve heyecan arama gibi işlevlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kendine zarar verme davranışında kişilerarası etkenlerin rolünün anlaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Kişilerarası Psikolojik İntihar Kuramı; kişinin kendisini sevdiklerine yük olarak algılamasının, sosyal anlamda diğerleri ile bağ kurmanın engellenmesinin ve bedenine zarar verme ile ilgili korkunun azalmasının intihar riskini arttırdığını öne sürmektedir. Diğer yandan duygu düzenlemenin toplumsal bir bağlam içinde ortaya çıktığını ifade eden kişilerarası duygu düzenlemenin ise depresyon, kaygı, kendine zarar verme, intihar düşüncesi ve girişimi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki araştırma soruları incelenmiştir:

1) Kişilerarası duygu düzenleme (Model alma, yatıştırılma, olumlu duyguları artırma, bakış açısı edinme) kendine zarar verme davranışını yordamakta mıdır?

2) Kişilerarası Psikolojik İntihar Kuramı' nın temel bileşenleri (algılanan yük, engellenmiş aidiyet ve edinilmiş intihar yeterliliği) kendine zarar verme davranışını yordamakta mıdır?

Yöntem: Araştırma kesitsel-ilişkisel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmaya kolay erişilebilen örnekleme yöntemi ile ulaşılan yaşları 18-46 aralığında değişen 406 kişi katılmıştır. Katılımcılara Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri, Kişilerarası İhtiyaçlar Anketi ve Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği uygulanmıştır. Veriler yüz yüze toplanmıştır. Veri analizi amacıyla betimsel istatistikler ve lojistik regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların %35' i intihar amacına yönelik olmaksızın yaşam boyunca en az bir defa kendine zarar verme davranışında bulunmuştur. Regresyon analizi sonuçlarına göre kişilerarası duygu düzenlemenin yatıştırılma alt boyutundaki artış kendine zarar verme davranışında bulunmuş olma olasılığını azaltırken; olumlu duyguları arttırma bu olasılığı arttırmaktadır. Diğer yandan algılanan yükün artması da kendine zarar verme davranışında bulunmuş olma olasılığını arttırmaktadır. Model alma, bakış açısı edinme, engellenmiş aidiyet ve edinilmiş intihar yeterliliği ise kendine zarar verme davranışında bulunmayı anlamlı olarak yordamamaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular olumsuz duyguları yatıştırma amacıyla kişilerarası ilişkilere ve diğer insanlara yönelmenin kendine zarar verme davranışı için koruyucu bir faktör olabileceğini göstermektedir. Öte yandan olumlu duyguları arttırmaya yönelik stratejilerin kendine zarar verme davranışında bulunma olasılığını arttırması tartışmalı bir bulgudur. Söz konusu strateji kişilerin mutlu, keyifli ve sevinçli olduklarında bu duyguları diğer insanlarla paylaşma eğilimini ifade etmektedir. Kendine zarar verme davranışları sıkıntı veren duyguları yatıştırmaya yönelik işlevsel olmayan yollardır. Olumlu duyguları arttırmanın kendine zarar verme bağlamından bağımsız değerlendirilmiş olması, geçici ve yüzeysel bir strateji olarak kullanılması, bu kişilerin olumlu duygular deneyimlerken diğerlerine yaklaşmaları; ancak olumsuz duygular hissederken diğerlerinden uzaklaşarak sosyal destek alma olasılıklarının azalması olası açıklamalar arasında yer almaktadır. Bununla birlikte kişinin kendini sevdiklerine yük olarak algılaması kendine zarar verme davranışında bulunma olasılığını arttırmaktadır. Kendine zarar verme davranışının değerlendirilmesine ilişkin zorluklar (sosyal beğenirlik, geriye dönük değerlendirmede sıklığını hatırlamada zorlanma), olumlu duyguları artırma stratejisinin hangi bağlamda kullanıldığının belirsizliği, kişilerarası duygu düzenlemeye dair bulguların kültürel olarak farklılık göstermesi araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Öte yandan kendine zarar verme davranışının kişilerarası dinamiklerinin incelenmesinin alanyazına katkı sağladığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kendine zarar verme, kişilerarası duygu düzenleme, algılanan yük

10327-Klinik Psikoloji

Obsesif Kompulsif Bozukluk Semptomları Ve Obsesif İnançların Karar Verme Süresi ve Karar Sonrası Pişmanlık ile İlişkisi

Ceylin Çınar[1], Elif Nur Ergüt[1], İlgün Bilekli Bilger[1]

[1] Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Karar verme sürecinin Obsesif Kompulsif Bozukluk (OKB) tanılı bireylerde nasıl işlediğini anlamak için günümüzde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları karar verme yetilerini ölçmek için yaygın olarak kullanılan IGT, Boncuk Görevi, Zar Oyunu Görevi, Akıl Yürütme Görevi gibi yöntemlerle incelenmiştir. Mevcut çalışmalar, karar verme süreçlerini genellikle deneysel tabanlı ve şans temelli görevlerle incelemektedir. Bu nedenle, günlük yaşamda karşılaşılabilecek senaryolar sunulduğunda karar verme süreçlerinin nasıl işleyeceği konusu merak uyandırmaktadır. Çalışmanın amacı; sağlıklı örneklemde yüksek OKB belirtileri gösteren bireylerde zaman baskısı altında karar verme süreçlerinin nasıl işlediğini ve karar sonrası pişmanlık duygusunu incelemektir. Obsesif inançlar, bireylerin istem dışı girişi düşünceleri anlamlandırma biçimleriyle ilişkili gözükmekte ve OKB semptomlarının sürmesinde rol oynamaktadır (İnözü vd., 2022; Obsesif Kompulsif Bilişler Çalışma Grubu, 1997). Bu bilgiler ışığında bu sürecin obsesif inançlarla ilişkisi incelenecektir.

H1:Gündelik olaylara ilişkin belirsiz ve riskli koşullarda karar vermeleri istendiğinde OKB semptom düzeyleri yüksek olan bireyler OKB semptom düzeyleri düşük olan gruba göre daha uzun süre düşünecektir.

H2: Verdikleri karardan sonra OKB semptom düzeyi yüksek olan bireyler OKB semptom düzeyi düşük olan gruba göre daha yüksek düzeyde pişmanlık duyacaktır.

Yöntem: Araştırmaya, 18-65 yaş arası çoğunluğu üniversite öğrencisi sağlıklı gönüllüler katılmıştır. Örneklem büyüklüğü G-Power ile belirlenmiş, 276 kişiye ulaşılmıştır. Çalışma yarı deneysel desendedir ve Psytoolkit çevrimiçi platformu üzerinden yürütülmüştür. Katılımcılara önce Obsesif Kompulsif Envanteri Revize formu ve Obsesif İnançlar Anketi-20 uygulanmış, zaman baskısı altında araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzman görüşleriyle düzenlenen 8 farklı riskli-belirsiz durumları içeren senaryo sunulmuş, ardından Karar Pişmanlık Ölçeği uygulanmıştır. Veriler SPSS'te analiz edilmiştir.

Bulgular: H1 hipotezinin aksine varyans analizi sonucunda yüksek OKB semptom düzeyine sahip bireylerin karar verme süresinin düşük OKB semptom grubuna kıyasla daha kısa olduğu görülmüştür. Okuma süresi kontrol edilmiştir ve $F(1, 96) = 9.140$, $p<.05$, $\eta^2 = .087$ Korelasyon analizi sonucunda obsesif inançlar ile karar sonrası pişmanlık düzeyi arasındaki anlamlı ilişki bulunmuştur. $r(194) = .19, p<.05$ Yapılan korelasyon analizi sonucu, obsesif inançların tehdit algısı boyutuyla pişmanlık arasındaki anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuş, tehdit algısının artması pişmanlık düzeyini artırmıştır, $r(194) = .24, p < .05$. Bu durum, kararların "yanlış yapma" korkusuyla alındığını ve fazlaca sorgulandığını göstermektedir. Bu bulgu, Rassin ve Muris'in (2005) tehdit algısının belirsizlikle başa çıkma güçlüğüyle ilişkili olduğunu ortaya koyan sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Varyans analizi sonucu H1 hipotezinin doğrulanmaması şunu düşündürmektedir: yüksek OKB semptom düzeyine sahip kişilerin karar verme süresinin daha kısa olması bu kişilerin bir an önce belirsizlikten kurtulma eğiliminde olduklarından hızlı karar verdiklerini düşündürmektedir. Obsesif inançlar ile karar sonrası pişmanlık düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunması karar süreçlerinde mükemmeliyetçilik, tehdit abartımı gibi bilişsel önyargıların bireylerin karar sonrası duydukları pişmanlığı artırabileceğini düşündürmektedir (Calleo vd., 2010). Obsesif inançlar ile OKB belirti düzeyi arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Bu sonuç; Miegel ve arkadaşlarının (2023) obsesif inançların, OKB semptomlarının gelişiminde, sürdürülmesinde merkezi rol oynadığını öne süren bulguyla uyumludur. Çalışmanın özgünlüğü, OKB ve karar verme süreçlerini günlük yaşamla ilişkilendirmesidir; bu sayede OKB'li bireylerin yaşadığı zorluklar daha iyi anlaşılabilir. Sınırlılıklardan birisi tek bir kararı ölçen Karar Pişmanlık Ölçeği'nin çalışmada sekiz farklı senaryonun ardından kullanılmış olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Obsesif Kompulsif Bozukluk, Obsesif İnançlar, Karar Verme, Pişmanlık, Karar Süresi

10068-Klinik Psikoloji

Yetişkinler İçin Özgül Öğrenme Bozukluğu Belirti Tarama Listesi Geliştirme Çalışması*

Cihat Çelik[1], Burak Kaan Aktaş[1], Sıla Davuş[1], Ayşenur Köfün[1], Nisanur Tuç[1]

[1] Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Özgül Öğrenme Bozukluğu (ÖÖB) belirtilerine sahip olmak çocukluk döneminde olduğu gibi yetişkinlik döneminde de bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkilemekte ve akademik ve iş yaşamlarında sorunlara yol açmaktadır. Çocukluk döneminde ÖÖB belirtilerini değerlendirmek için birçok ölçek ve tarama ölçeği kullanılmakla birlikte gözden kaçan tanıların değerlendirilmesi ve yaşanan sorunların devamlılığının kontrolü açısından yetişkinlik döneminde de değerlendirme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye örnekleminde kullanılabilir bir yetişkin ÖÖB değerlendirme aracı bulunmadığından bu çalışmada yetişkinlik döneminde ÖÖB belirtilerini değerlendirmek için Yetişkinler için Özgül Öğrenme Bozukluğu Belirti Tarama Listesi (Y-ÖÖB-BTL) ölçeği geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem 18-68 yaş (Ortyaş= 26.44, SS= 8.81) arası 312 kadın,102 erkek ve 2'si cinsiyetini belirtmek istemeyen toplam 416 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada, Yetişkinler için Özgül Öğrenme Bozukluğu Belirti Tarama Listesi (Y-ÖÖB-BTL), Erişkin Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Ölçeği (E-DEHÖ) ve Yetişkin Yönetici İşlevler Envanteri (Y-YİE) ölçekleri kullanılmıştır. Y-ÖÖB-BTL'nin güvenirliği kapsamında Cronbach Alfa iç tutarlılık ve iki yarı test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin kapsama geçerliği ise E-DEHÖ ile Y-YİE arasındaki ilişkiler üzerinden değerlendirilmiştir.

Bulgular: Verilerin temel bileşenler analizine uygunluğu Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda KMO değeri 0.886, Barlett testinin ise anlamlı ($\chi2$=10387,089; p<0,00) olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, verilerin faktör analizi için uygun olduğu göstermektedir. Temel bileşenler analizi yöntemi ve varimax faktör döndürmesi tekniği ile yapılan AFA sonucunda, ölçeğin toplam 37 madde ve 4 faktörlü bir yapı oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Bu faktörlerin açıkladığı varyanslar sırasıyla, "yürütücü işlevler: %23.14", "yer yön tayini (bilgisi): %7.62", "okuma yazma becerileri: %6.85" ve "aritmetik becerileri: %5.00" şeklinde ortaya çıkmıştır. Y-ÖÖB-BTL toplam puanı ile tüm alt faktörlerinin E-DEHÖ toplam puan ve alt faktörleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, ÖÖB-BTL toplam puanı ile tüm alt faktörlerinin Y-YİE toplam puan ve alt faktörleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Ölçeğin güvenirliği kapsamında yapılan değerlendirmeler sonucunda, Y-ÖÖB-BTL'in Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .89, iki yarı test Spearman-Brown korelasyon katsayıları r = .90 olarak bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen sonuçlar, Y-ÖÖB-BTL'in yurt dışında geliştirilen ölçeklere benzer şekilde yetişkinlerde ÖÖB belirtilerini değerlendirmede güvenilir ve geçerli sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Araştırmada ölçekte tanısal değerlendirme için bir kesme değerin belirlenmemesi bir sınırlılık olarak değerlendirilmiştir. Sonraki çalışmalarda klinik ve normal örneklemlerden veri toplanarak kesme değerlerin hesaplanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özgül Öğrenme Bozukluğu, Yetişkin Öğrenme Güçlüğü, yürütücü işlevler, okuma yazma becerileri, aritmetik beceriler

Bu araştırma **TÜBİTAK 1002-A projesi kapsamında yürütülmüştür.*

10015-Klinik Psikoloji

Kas Dismorfisi ve Performans Artırıcı Madde Kullanımını Değerlendirmeye Yönelik Bir Ölçek: Mdpes'in Geliştirilmesi ve Pilot Psikometrik Bulgular

Metin Çınaroğlu[1], Eda Yılmazer[2]

[1] İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul

[2] Beykoz Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Kas dismorfisi (KD), özellikle genç erkeklerde giderek artan bir biçimde görülen, bireyin kaslı görünme takıntısı ve bedensel yetersizlik algısıyla karakterize edilen, klinik önemi giderek artan bir psikopatolojik örüntüdür. Bu durum çoğu zaman performans artırıcı madde (PED) kullanımı, yoğun beden kontrol davranışları ve sosyal işlevsellikte bozulmayla birlikte görülmektedir. Literatürde kas dismorfisi ve performans artırıcı eğilimleri birlikte ölçen kapsamlı bir Türkçe ölçek bulunmamaktadır. Bu doğrultuda geliştirilen Kas Dismorfisi ve Performans Artırıcı Eğilimler Ölçeği (MDPES)'in geçerlik ve güvenirlik özelliklerini değerlendirmek amacıyla bu pilot çalışma yürütülmüştür.

Yöntem: Çalışma, İstanbul'daki spor salonlarına düzenli olarak devam eden 18–55 yaş aralığında, en az bir yıldır ağırlık temelli egzersiz yapan 218 erkek birey ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara MDPES'in yanı sıra, Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan Muscle Dysmorphic Disorder Inventory (MDDI) ve Body Image Disturbance Questionnaire (BIDQ) ölçekleri uygulanmıştır. Araştırmanın etik onayı, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Karar Tarihi: 07.02.2025, Karar No: SOSETKK2025-02). Ölçek geliştirme sürecinde literatür taramasına dayalı kapsamlı madde havuzu oluşturulmuş, uzman değerlendirmeleriyle içerik geçerliği sağlanmıştır. Uygulama sonrası madde analizi yapılmış ve madde-toplam korelasyonu .30'un altında olan 5 madde çıkarılmıştır. Kalan 38 madde üzerinden Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır.

Bulgular: AFA sonucunda, özdeğeri 1'in üzerinde olan 6 faktörlü yapı elde edilmiş ve bu yapı toplam varyansın %64.2'sini açıklamıştır. Faktörler tematik olarak: "Kas Takıntısı", "Performans Artırıcı Madde Kullanımı", "Beden Memnuniyetsizliği", "Sosyal İzolasyon", "Denetim Davranışları" ve "Risk Normalleştirmesi" olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı oldukça yüksektir (toplam Cronbach's $\alpha = .91$), alt boyutların α değerleri .81 ile .88 arasında değişmektedir. Yakınsak geçerlik kapsamında MDPES toplam puanı ile MDDI ($r = .72$, $p < .001$) ve BIDQ ($r = .61$, $p < .001$) arasında güçlü pozitif korelasyonlar tespit edilmiştir. Ayrışık geçerlik bağlamında MDPES ile yaşam doyumu (SWLS) arasında anlamlı olmayan zayıf bir ilişki gözlenmiştir ($r = –.12$, $p = .09$). Ayrıca PED kullandığını beyan eden katılımcılar ($n = 42$), kullanmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek MDPES puanına sahiptir ($t(216) = 6.11$, $p < .001$).

Tartışma ve Sonuç: MDPES, kas dismorfisi ve performans artırıcı eğilimleri çok boyutlu şekilde değerlendirebilen, psikometrik açıdan sağlam bir ölçektir. Elde edilen bulgular, ölçeğin klinik ve saha temelli araştırmalarda kullanılabilirliğini desteklemektedir. İlerleyen süreçte doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve ölçüt geçerliği çalışmalarıyla ölçeğin nihai formu oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kas dismorfisi, performans artırıcı madde, ölçek geliştirme, psikometrik geçerlik, genç erkekler

10003-Psikometri

Mutlak Değerlendirmeyi Yeniden Düşünmek: Depresyon Örneği

Yılmaz Orhun Gürlük[1], Gizem Gerdan[1]

[1] İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Psikolojinin (Weller vd., 2020) ve eğitimin (Boscardin, 2012) birçok alanında bireylerin sınıflanması veya tanılanması amacıyla kullanılan puanlar bir mutlak değerlendirme türü olan kesme puanına dayanmaktadır. Ancak özellikle modern test ve tepki kuramlarının geliştirilmeye başlandığı dönemden beri bu yöntemlerin karmaşık davranış örüntülerini temsil edemediği ve beceri/yetenek/tanı/davranış kümelerini basite indirgediği; bu sebeple de yanlış sınıflandırmalara yol açtığı tartışılmaktadır (Decker vd., 2020; Karnowski, 2017, Zhuang vd., 2017). Buna alternatif olarak yanıtlar veya tepkiler içi ve arası örüntüler temelinde hesaplama yaparak bireylerin kendine özgü durumlarını daha iyi ele alan örtük modellemeler önerilmiştir (Weller vd., 2020). Böylece kesme puanı yerine her maddeye verilen yanıt ayrı bir olasılıkla sınıfa yerleştirme işlemi için kullanılmakta; bu doğrultuda da her madde sınıfa atama işlemine eşit katkı sunmamaktadır (Acar vd., 2023; Boscardin, 2012; Collins ve Lanza, 2010). Bu araştırmada klinik psikoloji alanında sıkça kullanılan ve Türkçe'ye Kapcı vd. (2007) tarafından uyarlanan Beck Depresyon Envanteri (Beck vd., 1996) kullanılarak kesme puanı yöntemi ile örtük sınıf yöntemi karşılaştırılmıştır.

Yöntem: Araştırma kapsamında yaş ortalaması 30.456 (S = 11.520) 222'si kadın (%43.275), 289'u erkek (%56.355) ve 2'si cinsiyet belirtmek istemeyen (%0.390) toplam 513 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların %46.199'u (n = 237) bir hastanede tedavi almakta olan bireylerden oluşan depresyon grubuna dahilken %53.801'i (n = 276) herhangi bir tanı almamıştır. Envanterin bu örneklemdeki güvenirlik katsayısı alfa cinsinden .937 olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların resmi tanı durumları ile Beck Depresyon Envanterine göre alacakları muhtemel tanı ve örtük sınıf analizi ile elde edilecek tanı sınıfı arasındaki ilişki phi ve polikorik korelasyon yöntemleri kullanılarak incelenmiş; örtük sınıf analizi LatentGold 4.5 ile ve korelasyonlar FACTOR 10.10 programları ile hesaplanmıştır.

Bulgular: Bireyleri iki sınıfa ayıran 17 kesme puanı ile hastane tarafından verilen resmi tanı sınıflaması arasındaki korelasyon .611 (p < .001) bulunurken örtük sınıf analizi ile resmi tanı sınıflaması arasındaki korelasyon .895 (p < .001) olarak hesaplanmıştır. Beck Depresyon Envanterinin dört düzeyli kesme puanı kullanıldığında ise kesme puanı sınıfları ile dört sınıflı örtük sınıf analizi modelinden elde edilen sınıflar arasındaki ilişkinin .154 (p < .001) olduğu görülmüştür. Öte yandan hem AIC hem BIC hem de CAIC bilgi kriterlerine göre Beck Depresyon Envanteri ile elde edilecek sınıflamalarda 5 sınıflı modelin kullanılmasının daha uygun olduğu tespit edilmiş; en kötü uyum katsayısı 2 sınıflı model için hesaplanmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Görüldüğü üzere kesme puanı kullanıldığında gerçek sınıflarla olan korelasyon düşmektedir. Bunun temel sebebi kesme puanı gibi klasik istatistiksel yöntemlerin örnekleme bağlı olarak derece belirlemesidir (Wang vd., 2015). Örtük modellemelerde ise örneklemden bağımsız olarak olasılık dağılımları temelinde sınıflama yapılmaktadır (Collins ve Lanza, 2010). Bu durumda kesme puanları kullanıldığında başka bir örnekleme ait istatistik, tüm diğer örneklemlere genellenmekte; dolayısıyla da yanlış sınıflama olasılığı yükselmektedir (Karnowski, 2017).

Anahtar Kelimeler: Psikometri, Depresyon Envanteri, Kesme Puanı, Örtük Sınıf Analizi

Sözlü Bildiri Oturumu-36
10199-Sosyal Psikoloji

Dokunmadan Da Yaralar: Fiziksel Olmayan Cinsel Tacizin Etkileri Üzerine Nitel Bir Araştırma*

Zeynep Işıl Demircioğlu[1], Yonca Toker-Gültaş[1]
[1] Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Cinsel taciz hem fiziksel hem de fiziksel olmayan davranışları kapsamaktadır. Fiziksel cinsel taciz davranışları mağdurlar tarafından çok daha kolay fark edilirken, fiziksel olmayan cinsel taciz davranışlarının fark edilmesi, algılanması ve mağdura etkileri farklılık gösterebilmektedir.
Bu çalışmada, TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında, sosyal hayatta kadınların karşılaştığı cinsel taciz davranışlarını ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmek amacıyla, kadınlara cinsel taciz davranışlarını belirlemek için bir dizi soru sorulmuştur. Çalışma kapsamında, kadınların fiziksel olmayan cinsel taciz algılarının fiziksel cinsel taciz algıları kadar rahatsız edici olup olmadığı değerlendirilmek de istenmiştir.
Yöntem: Bu amaç doğrultusunda 60 kadınla yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaşları 18 ile 52 arasında değişmektedir (Ort. = 28.54, SS = 9.37).
Ölçek oluşturmak için sorulan sorular ile beraber, katılımcılara fiziksel olmayan cinsel tacizin fiziksel cinsel taciz kadar rahatsız edici bulup bulmadıkları sorulmuş ve görüşlerini gerekçelendirmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA programı kullanılarak tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.
Bulgular: Katılımcıların yüzde 50'si (N = 30) fiziksel olmayan cinsel tacizin fiziksel cinsel taciz kadar rahatsızlık verdiğini belirtirmiş; yüzde 16,67'si (N =10) fiziksel olmayan cinsel tacizin fiziksel cinsel tacizden daha rahatsız edici olduğunu etmiş; yüzde 33,33'ü (N =20) ise fiziksel cinsel tacizi fiziksel olmayan cinsel tacizden daha rahatsız edici olarak değerlendirmiştir. MAXQDA programı kullanılarak yapılan tematik analiz sonucunda her bir tercih için ayrı temalar belirlenmiştir. Fiziksel olmayan cinsel tacizi fiziksel cinsel taciz kadar rahatsız edici bulan katılımcıların görüşlerinden beş tema ortaya çıkmıştır: (1) 'kişisel sınırların ihlali ve rıza dışılık', (2) 'psikolojik etkiler ve güvensizlik', (3) 'eşdeğer rahatsızlık ve etki düzeyi', (4) 'sonuçlar ve yaşam alanına etkisi', (5) 'köken ve süreç benzerlikleri'. Fiziksel cinsel tacizi daha rahatsız edici bulan kişilerin gerekçeleri 6 tema altında sunulmuştur: (1) 'travmatik etki ve kalıcılık', (2) 'beden bütünlüğü ve fiziksel hasar', (3) 'etki düzeyi ve süreklilik, (4) 'korunma ve fark etme güçlüğü, (5) 'algısal ve sosyal farklılıklar', (6) 'göreli etki kıyaslaması'. Son olarak, fiziksel olmayan cinsel tacizi fiziksel cinsel tacizden daha fazla rahatsız edici bulan katılımcıların gerekçeleri ise beş tema altında toplanmıştır: (1) 'belirsizlik ve adlandırma güçlüğü', (2) 'algılanan tehdit ve kontrol hissi', (3) 'psikolojik etkiler ve kişiliğe yönelik algı', (4) 'tepki verememe ve destek bulamama', (5) 'fiziksel ve sosyal sonuçlar'.
Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar ışığında, her katılımcının fiziksel olmayan cinsel tacizden rahatsızlık duyduğu ortaya çıkmıştır. Fiziksel olmayan cinsel tacizin fiziksel cinsel taciz kadar rahatsız edici bulan katılımcılar, rızanın olmaması, sınır ihlali, psikolojik etkileri ve failin özelliklerinin fiziksel cinsel taciz ile benzerlik gösterdiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Fakat, fiziksel olmayan cinsel tacizi daha rahatsız edici bulan katılımcılar, bu tür tacizleri fark etmenin, adlandırmanın, kanıtlamanın ve meşrulaştırmanın zorluğuna özellikle dikkat çekmiştir. Fiziksel cinsel tacizi daha rahatsız edici bulan katılımcılar ise fiziksel cinsel taciz özellikle beden bütünlüğüne tehdit içerdiği için bu taciz formunu daha travmatize edici bulduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular, mağdur açısından, fiziksel olmayan cinsel tacizin fiziksel cinsel taciz kadar ciddi psikolojik ve sosyal etkilerinin olduğunun altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel Cinsel Taciz, Sosyal Hayatta Cinsel Taciz, Fiziksel Olmayan Cinsel Taciz
Bu araştırma **Tübitak 1001 projesi kapsamında yürütülmüştür.*

10269-Sosyal Psikoloji

Romantik İlişkilerde Psikolojik Şiddetin Demografik Değişkenlerle İncelenmesi: Kümeleme Analizi Ön Bulguları

Aybike Çavdar[1], Çağla Aktaş[2], Emine Akman Direkçi[3], İnci Boyacıoğlu[1]

[1] Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

[2] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir

[3] Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Psikolojik şiddet, mağdur üzerinde bir baskı ve kontrol oluşturmak amacıyla korkutmak, isim takmak, sosyal çevresinden izole etmek, duygusal ihtiyaçlarını karşılamamak gibi mağdur üzerinde korku ve baskı uyandıran, psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkileyen, fiziksel şiddetin öncülü olan ve diğer şiddet türlerine eşlik eden bir şiddet türüdür. Alanyazın psikolojik şiddetin yaygın olduğu ve en az fiziksel şiddet kadar yıkıcı sonuçlar doğurabildiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, psikolojik şiddet deneyiminin medeni durum, eğitim düzeyi ya da ilişki süresi gibi demografik etkenlerle ilişkili olabileceği öne sürülmüştür. Bu araştırmada, psikolojik şiddete maruz kalma sıklığına göre bireyleri kümelere ayırmak ve bu kümeler arasında demografik özellikler ile psikolojik şiddet boyutlarında farklılıkları incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem: Veri setini yaşları 18-70 arasında değişen (*Ort.* = 26.73, *SS* = 8.64) 2058 kadın oluşturmaktadır Psikolojik şiddet deneyimini ölçmek için kıskançlık, eleştiri, ihmal ve alay etme davranışlarına maruz kalma sıklığını ölçen, 7'li Likert ile değerlendirilen Psikolojik İstismar Profili kullanılmıştır. Katılımcılardan yaş, eğitim, medeni durum, ilişki süresi, çocuk sahibi olma, gelir düzeyi ve meslek bilgileri toplanmıştır. Kümeleme analizi ile psikolojik şiddet algı düzeyine göre katılımcılar düşük, orta ve yüksek psikolojik şiddet olarak üç kümeye ayrılmıştır. Küme ortalamaları arasındaki farklar tek yönlü ANOVA ile incelenmiştir. Demografik değişkenler ile küme üyeliği arasındaki ilişkiler Ki-Kare testleriyle değerlendirilmiş; demografik değişkenlerin küme üyeliğini yordama gücü lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir.

Bulgular: Üç küme, psikolojik şiddet düzeyi bakımından düşük (N = 1513), orta (N = 429) ve yüksek (N = 116) olarak belirlenmiştir. ANOVA incelemesi bu grupların kıskançlık, eleştiri, ihmal ve alay etme puan ortalamaları arasında anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Ki-Kare incelemesine göre demografik karşılaştırmalarda, eğitim düzeyi, yaş grubu ve medeni durum ile şiddet deneyimi kümeleri arasındaki ilişkiler anlamlıdır. Yüksek şiddet grubunda bekar veya boşanmış olanların ve daha kısa ilişki süresine sahip katılımcıların oranının daha yüksek, eğitim düzeyi düşük, 30 yaş ve üzeri, kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Düşük şiddet grubu çoğunluğu üniversite mezunu, 17–23 yaş arası ve bekar kadınlardan oluşmaktadır. Orta şiddet grubu 24–40 yaş aralığında yoğunlaşmakta evli ve bekar kadınları barındırmaktadır. Bağımlı değişken olarak şiddet kümelerinin alındığı nominal lojistik regresyon analizi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Regresyon analizi ile yapılan incelemelerde eğitim düzeyi, medeni durum, meslek grubu ve ilişki süresi anlamlı yordayıcılar olarak öne çıkmıştır. Yaş, çocuk sahibi olma ve partnerin çalışma durumu anlamlı yordayıcı etki göstermemiştir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, psikolojik şiddetin kadınlar arasında belirgin düzey farklılıkları gösterdiğini ve bu farklılıkların kısmen demografik özelliklerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yüksek şiddet grubunda bekar veya boşanmış bireylerin ve kısa ilişki sürelerinin baskın olması, psikolojik şiddetin ilişki sürekliliğini olumsuz etkileyebileceğine işaret etmekte ve bu yönüyle alanyazın bulgularla tutarlılık göstermektedir. Eğitim düzeyi ve meslek gruplarına göre farklılıklar da psikolojik şiddet deneyiminin sosyodemografik bağlamdan etkilendiğini düşündürmektedir. Ancak bu sonuçlar ön analiz niteliğindedir. Devam eden analizlerle bulguların doğrulanması ve psikolojik şiddet dinamiklerinin daha kapsamlı incelenmesi hedeflenmektedir. Bu çalışma, Türkiye'de romantik ilişkilerde kadınların maruz kaldığı psikolojik şiddeti geniş bir örneklemde demografik değişkenler ışığında analiz ederek, bu alandaki önleyici ve müdahaleci yaklaşımlar için bilimsel bir temel sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Şiddet, Romantik İlişki, Demografik Özellikler

10477-Sosyal Psikoloji

Psikolojik Flört Şiddetine Yönelik Algıda Kırılgan Erkeklik ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Rolünün İncelenmesi

Duygu Kırıcı[1], İnci Boyacıoğlu[1]
[1] Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bireylerin romantik ilişkileri yeni deneyimlemeye başladıkları dönemde, gençler arasında ilişkilerde gittikçe artan şiddet içerikli davranışlar birçok çalışmaya konu olmuştur. Toplumsal cinsiyet normları, flört ilişkilerinde partnerlerin nasıl davranması gerektiğini şekillendiren önemli unsurlardandır. Erkekler, erkekliklerini kadınlığa karşıt olarak kurmaya ve sergilemeye teşvik edilmektedir. Bu teşvik, kadınların daha düşük statüde görülmesine ve kadınlara karşı bir düşmanlık oluşmasına yol açabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada üniversite öğrencilerinin psikolojik flört şiddetine yönelik algılarının altında yatan sosyal faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin etkisi incelenmiş, kırılgan erkeklik kuramı, kırılgan erkeklik inançları ve erkek cinsiyet rolü stresi ölçümü alınarak bu ilişkideki aracı rolüne bakılmıştır.
Yöntem: : Örneklem yaş aralığı 18-48 arasında değişen 387 üniversite öğrencisi erkekten oluşmaktadır ($\bar{x}$ = 22,42). Katılımcılar, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Kırılgan Erkeklik İnançları Ölçeği, Erkek Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği, Flört Şiddetine Yönelik Algı Ölçeği ve Demografik Bilgi Formunu çevrim içi ortamda doldurmuşlardır. Toplanan veriler IBM SPSS Statistic 27.0 programı ve PROCESS Macro kullanılarak analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki doğrusal ilişkiler Pearson korelasyon tekniği ile SPSS programında değerlendirilmiştir. Aracı etkileri test etmek amacı ile PROCESS makro kullanılmıştır. Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik bağımsız değişken alınarak iki ayrı model oluşturulmuştur. Bu modellerde korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin psikolojik flört şiddetine yönelik algıya etkisinde kırılgan erkeklik inançları ve erkek cinsiyet rolü stresinin seri aracı etkisi test edilmiştir.
Bulgular: Test edilen ilk modelde düşmanca cinsiyetçiliğin psikolojik flört şiddetine etkisinde kırılgan erkeklik inançlarının aracı rolü anlamlı bulunmuştur. Erkek cinsiyet rolü stresinin düşmanca cinsiyetçiliğin psikolojik flört şiddetine yönelik algıya etkisinde tek başına aracı rolü anlamlı bulunmamıştır. Test edilen seri aracılık analizinde, düşmanca cinsiyetçiliğin psikolojik flört şiddeti algısı üzerindeki etkisinde kırılgan erkeklik ve erkek cinsiyet rolü stresi yoluyla oluşan seri dolaylı yol anlamlı bulunmamıştır. İkinci modelde korumacı cinsiyetçiliğin psikolojik flört şiddetine etkisinde kırılgan erkeklik ve erkek cinsiyet rolü stresinin seri aracılığı test edilmiş ve seri aracılık modeli anlamlı bulunmuştur. Kırılgan erkeklik inançları ve erkek cinsiyet rolü stresi korumacı cinsiyetçiliğin psikolojik flört şiddetine yönelik algıya etkisinde aracılık etmektedir. Psikolojik flört şiddetine yönelik algının %14'ü bu modeldeki değişkenler tarafından açıklanmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmada düşmanca cinsiyetçiliğin kırılgan erkeklik inançları ve erkek cinsiyet rolü stresi aracılığıyla psikolojik flört şiddetine yönelik algıya etkisi incelendiğinde seri aracılık etkisi anlamlı bulunmamıştır. İkinci modelde korumacı cinsiyetçiliğin kırılgan erkeklik inançları ve erkek cinsiyet rolü stresi aracılılığıyla psikolojik flört şiddetine yönelik algıya etkisine bakıldığında seri aracılık etkisi anlamlı bulunmuştur. Düşmanca cinsiyetçilik bağlamında dolaylı etkilerin anlamlı çıkmaması, psikolojik flört şiddetine yönelik algıyı doğrudan etkilediğini düşündürebilmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik, kadınlara karşı olumsuz duygulardan oluşan, kadınları erkeklerden daha aşağı gören ve bunları düşmancıl şekilde ifade eden bir cinsiyetçilik türüdür. Bu bağlamda, düşmanca cinsiyetçiliği yüksek bireyler, psikolojik şiddeti erkek cinsiyet rolü stresi gibi aracı etkiye gerek olmadan meşrulaştırabilir ve şiddeti normalleştirebilir. Korumacı cinsiyetçiliğin kırılgan erkeklik inançları ve cinsiyet rol stresi üzerinden etkisinin anlamlı bulunması, psikolojik flört şiddetine yönelik algıya giden dolaylı etkilerin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durum, psikolojik şiddete yönelik algının toplumsal cinsiyet normları üzerinden şekillendiğini göstermekte; bu normların ve sosyal faktörlerin anlaşılması ise toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelede önemli bir zemin oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Şiddet, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Kırılgan Erkeklik, Erkeklik Stresi

10178-Sosyal Psikoloji

Kıskançlık Yanlısı Tutumlar ve Romantik Aşk Mitlerinin Flört Şiddetiyle İlişkisi: İlişki Temelli Benlik Saygısının Düzenleyici Rolü

Nazlı Karakoçoğlu[1], Ayda Büyükşahin Sunal[2]

[1] Ufuk Üniversitesi, Ankara

[2] Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Flört şiddeti, özellikle genç yetişkinler arasında yaygın olarak karşılaşılan ciddi bir toplumsal ve bireysel sorundur. Bu şiddet türü, bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebildiği gibi, sağlıksız ilişki dinamiklerinin içselleştirilmesine de yol açabilmektedir. Flört şiddeti günümüzde yüz yüze etkileşimin sınırlarını aşarak dijital ortamlarda da görünürlük kazanmaktadır. Bu nedenle psikolojik ve siber flört şiddetinin birlikte incelenmesi, şiddetin farklı biçimlerinin romantik ilişkiler bağlamında kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, kıskançlık yanlısı tutumlar ve romantik aşk mitlerine yönelik inançların psikolojik ve siber flört şiddetiyle olan ilişkilerini incelemek ve bu ilişkilerde ilişki temelli benlik saygısının düzenleyici rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, flört şiddetini etkileyebilecek romantik ilişkilere yönelik inanç ve tutumları bir arada ele alarak alanyazına çok boyutlu bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini en az altı aydır romantik ilişkisi olan, 18–30 yaş aralığında 498 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara Romantik Aşk Mitleri Ölçeği, Kıskançlık İyidir Ölçeği, İlişki Temelli Öz-Saygı Ölçeği, Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği ve Siber Flört İstismarı Ölçeği uygulanmıştır. Veriler, Pearson korelasyon analizi ve PROCESS Macro (Model 1) aracılığıyla yürütülen düzenleyici değişken analizleriyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçları, kıskançlık yanlısı tutumlar ile romantik aşk mitlerine yönelik inançların hem psikolojik hem de siber flört şiddeti uygulama ve maruz kalma ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, ilişki temelli benlik saygısının; kıskançlık yanlısı tutumlar ve aşkın istismarı inancı ile psikolojik flört şiddeti uygulama ve maruz kalma arasındaki ilişkilerde düzenleyici bir rol oynadığı bulunmuştur. Bu bağlamda, düşük düzeyde ilişki temelli benlik saygısına sahip bireylerde söz konusu inanç ve tutumlar flört şiddetiyle daha güçlü ilişkilidir; düzenleyici değişkenin düzeyi arttıkça bu ilişkilerin zayıfladığı görülmüştür. Buna karşın, ilişki temelli benlik saygısının siber flört şiddeti üzerindeki düzenleyici etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, bireylerin romantik ilişkilere dair benimsedikleri mitlerin ve kıskançlığı olumlu değerlendirmenin flört şiddetini meşrulaştırabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca ilişki temelli benlik saygısı, bireylerin bu inançları ve tutumları nasıl yorumladıklarını ve ilişki dinamiklerinde nasıl işlediğini anlamada önemli bir bireysel faktör olarak öne çıkmaktadır. Çalışmada psikolojik ve siber flört şiddeti uygulama (%97.4, %87.4) ve maruz kalma (%95.8, %78.7) oranlarının son derece yüksek bulunması, bu davranış biçimlerinin genç yetişkinlerin romantik ilişkilerinde ne kadar yaygın hale geldiğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin flört şiddetini bir ilişki biçimi olarak içselleştirmiş olabileceğine işaret etmekte ve bu davranışların toplumsal düzeyde normalleştirildiği ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu nedenle yalnızca bireysel farkındalık değil, toplumsal normlara ve kültürel anlatılara yönelik eleştirel bir bakışın da teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın sonuçları flört şiddetinin önlenmesine yönelik geliştirilecek müdahale ve psiko-eğitim programları için önemli ipuçları sunmakta; özellikle üniversite gençliğine yönelik yapılacak çalışmalar için yol gösterici nitelik taşımaktadır. Ayrıca, şiddet davranışlarının yaygınlığı göz önüne alındığında, sağlıklı ilişki inançlarının desteklenmesi ve romantik mitlerin eleştirel biçimde sorgulanması, koruyucu ruh sağlığı uygulamalarında öncelikli hedeflerden biri olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kıskançlık yanlısı tutumlar, romantik aşk mitleri, ilişki temelli benlik saygısı, psikolojik flört şiddeti, siber flört şiddeti.

10613-Sosyal Psikoloji

Ekonomik Şiddet Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Kardelen Karagenç[1], Heyyem Hürriyetoğlu[1], İrem Ayar[1], Zeynep Şule Kaya[1], Mertcan Mutlu[1], Aslı Ölmez[1], İnci Candanoğlu[1], Ceren Çoban[1], Serap Çokuysal[1], Nuray Sakallı[1]

[1] Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Ekonomik şiddet, mağdurun "kaynakları elde etme, kullanma ve sürdürme becerisini kontrol eden ve böylece ekonomik güvenliğini ve kendi kendine yetme potansiyelini tehdit eden" davranışları kapsamaktadır. Bu çalışmanın amacı Ekonomik Şiddet Ölçeği'ni (Postmus ve ark., 2016) kültüre özgü yeni maddeler ekleyerek Türkçeye uyarlamak ve ölçeğin geçerlik ile güvenirliğini incelemektir.

Yöntem: Bu amaçla ilk olarak 13 evli kadınla ($Ort._{yaş}$ =43.2, *SS* =9,21) yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilerek katılımcılara hem kendilerinin hem de diğer kadınların ekonomik şiddet deneyimleri hakkında sorular yöneltilmiştir. Yapılan mülakatların analizi sonrasında araştırma grubu tarafından yazılan yeni maddelerin de eklendiği ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini test etmek amacıyla 410 evli kadından ($Ort._{yaş}$ =43.83, *SS* =11,19) veri toplanmıştır.

Bulgular: Toplanan veri açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiş ve yapılan analiz sonucunda, ölçeğin toplam varyansın %53'ünü açıkladığı ve orijinal formunda olduğu gibi *ekonomik kontrol*, *istihdam sabotajı* ve *ekonomik sömürü* olmak üzere üç faktörlü bir yapı gösterdiği bulunmuştur. Ölçüt geçerliğini değerlendirmek amacıyla katılımcılara sunulan Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği-Psikolojik Şiddet Alt Boyutu (Aba ve Kulakaç, 2016) ile Ekonomik Şiddet Ölçeği arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmış ve .67 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenirliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları ekonomik kontrol, istihdam sabotajı ve ekonomik sömürü alt boyutları için sırasıyla .91, .95 ve .85'tir.

Tartışma ve Sonuç: Ekonomik Şiddet Ölçeği'nin uyarlaması bağlamında elde edilen ilk bulgular Türkçe Formu'nun geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, farklı örneklemlerle yürütülecek ilerleyen çalışmalarda ölçeğin yapı geçerliğinin doğrulanması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik şiddet, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenirlik

10543-Adli Psikoloji

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Yakın İlişki Şiddetine Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkide Saldırganlığın Aracı Rolü

Bilge Uğurlu[1], Özgür Güldü[1]
[1] Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Yakın ilişki şiddeti ırk, cinsiyet, yaş ya da etnik köken fark etmeksizin tüm insanlar arasında yaşanmakta ve önemli bir toplumsal sorun olarak nitelendirilmektedir. Alanyazında yakın ilişkilerde şiddete neden olabilecek etmenleri belirlemeye yönelik çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda ele alınan kavramlardan birisi de cinsiyetçiliktir. Toplumsal cinsiyetlerden birine üstünlük atfedilmesi cinsiyetçiliktir. Cinsiyetçi tutum ve davranışlarla kadınların erkeklere tabi kılınması, kadına yönelik şiddetin ana kaynaklarından biri olarak nitelendirilmektedir.

Bu araştırmanın amacı, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlarda saldırganlığın aracı etkiye sahip olup olmadığının belirlenmesidir.

Bu amaç temelinde araştırmanı hipotezi ise şöyledir:

Saldırganlık çelişik duygulu cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlara aracılık eder.

Yöntem: Çalışmaya 338'i kadın ve 47'si erkek olmak üzere 385 kişi katılmıştır. Katılımcıların 212'si 18-27 yaş aralığında, 108'i 28-37 yaş aralığında ve 65 kişi ise 38 yaş ve üstüdür. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (Sakallı-Uğurlu, 2002), Saldırganlık Ölçeği Kısa Formu (Kuzucu ve Sarıot-Ertürk, 2020) ve Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu (Toplu-Demirtaş, Hatipoğlu-Sümer ve Fincham, 2017) kullanılarak veri toplanmıştır.

Bulgular: Çelişik duygulu cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlar arasındaki ilişkide saldırganlığın aracı etkisinin anlamlı olup olmadığı SPSS üzerinden PROCESS MACRO Model 4 Aracı Değişken analiziyle (Hayes, 2022) sınanmıştır. Analiz sonuçlarına göre çelişik duygulu cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlar üzerindeki toplam etkisi pozitif yönde ve anlamlıdır (B = .242, %95 CI: [.2007, .2837]). Bu bulgu çelişik duygulu cinsiyetçilik eğilimi arttıkça yakın ilişki şiddetine yönelik yaklaşımın daha olumlu hale geldiğini göstermektedir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik saldırganlığı pozitif yönde ve anlamlı düzeyde etkilemektedir (B =.110, %95 CI: [.0688, .1523]). Çelişik duygulu cinsiyetçilik eğilimleri arttıkça saldırganlıkta artmaktadır.

Saldırganlık yakın ilişki şiddetine yönelik tutumu pozitif yönde etkilemektedir (B = .327, %95 CI: [.2328, .4218]). Bu sonuç saldırganlık arttıkça yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlarında daha olumlu olduğunu göstermektedir.

Saldırganlık kontrol edildiğinde çelişik duygulu cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlar üzerindeki doğrudan etkisi anlamlıdır (B = .206, %95 CI: [.1653, .2466]).

Analizde son olarak saldırganlığın çelişik duygulu cinsiyetçiliğin ve yakın ilişki şiddetine yönelik tutum üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir (B = .036, %95 CI: [.0201, .0567]). Zira boostrapping analizine göre, %95 düzeltilmiş yanlılık ve hızlandırılmış güven aralığı değerleri (%95 CI), sıfır değerini kapsamamaktadır. Bu sonuçlara göre çelişik duygulu cinsiyetçilik ve yakın ilişki şiddetine yönelik tutumlar arasındaki ilişkide saldırganlık aracı etkiye sahiptir. Araştırma hipotezi desteklenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Analiz sonuçları çelişik duygulu cinsiyetçiliğin yakın ilişki şiddetine yönelik tutumları doğrudan ve dolaylı yollarla pozitif yönde ve anlamlı düzeyde etkilediğini göstermektedir. Bulgular çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyi arttıkça bireylerin saldırganlık düzeyinin arttığını ve bunun da yakın ilişki şiddetine yönelik daha olumlu tutumlarla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, saldırganlığın aracı etkisinin anlamlı bulunması, yakın ilişki şiddetine yönelik tutumların yalnızca bilişsel önyargılarla değil, aynı zamanda bireysel davranışsal eğilimlerle de şekillendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak bu araştırma çelişik duygulu cinsiyetçilik ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin yakın ilişki şiddetine yönelik tutumları etkilediğini ortaya koyarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu bulgular, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi sürecinde, cinsiyetçilikle mücadele kadar saldırganlık eğilimlerinin de ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyetçilik, yakın ilişki şiddeti, saldırganlık

10328-Klinik Psikoloji

Kadın Oyuncuların Etkileşimini Keşfetmek: Dijital Oyun Ortamlarında Çevrimiçi Cinsel Taciz, Aile İletişim Kalıpları Deneyimlerinin Duygusal İfade Becerisi ile İlişkisi*

Beyzanur Albayrak[1], Gülbetül Koçak[1], Abdullah Yorulmaz[1], Sema Yurdușen[1]
[1] Ankara Bilim Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte bireylerin sosyalleşme, eğlenme ve kendini ifade etme biçimleri köklü biçimde değişmiş; ancak bu gelişmeler çevrimiçi taciz gibi yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle kadınlara yönelik çevrimiçi cinsel taciz, dijital ortamın sağladığı anonimlik ve denetimsizlik nedeniyle artış göstermiştir. Kadın oyuncuların, oyun içi etkileşimler sırasında maruz kaldıkları bu tür davranışlar yalnızca anlık rahatsızlık yaratmakla kalmamakta; uzun vadede psikolojik iyi oluşlarını da tehdit etmektedir. Bu durum, bireyin sosyal destek kaynakları ve özellikle aile içi iletişim kalıpları ile olan ilişkisini daha da önemli hale getirmektedir. Bu çalışmada, çevrimiçi oyun oynayan kadın oyuncuların çevrimiçi cinsel tacize maruz kalma deneyimleri ile aile iletişim kalıpları ve duyguları ifade etme becerileri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Alan yazında bu değişkenlerin birlikte ele alındığı çalışmalara rastlanmaması, araştırmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır.
Yöntem: Araştırma nicel yöntemle yürütülmüş olup, örneklem kartopu örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Katılımcılar çevrimiçi oyun oynayan ve 18 yaş üzerinde olan kadın bireylerden oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde sosyal medya platformları (Instagram, LinkedIn, Discord, Twitch vb.) üzerinden anketler yayılmış, ayrıca Ankara'daki internet kafeler ve e-spor merkezleri ziyaret edilmiştir. Toplamda 257 kadına ulaşılmış, 49 kişi çalışmaya katılmak istememiş, 5 kişi ise çalışma için belirlenen kriterleri karşılamadığı gerekçesiyle dışlanmıştır. Sonuç olarak çalışmaya 203 kadın katılımcının verileri dahil edilmiştir. Araştırmada Bilgilendirilmiş Onam Formu, Sosyodemografik Bilgi Formu, Çevrimiçi Cinsel Taciz Ölçeği (ÇCTÖ), Duyguları İfade Etme Ölçeği (DİEÖ) ve Aile İletişim Kalıpları Ölçeği (AİKÖ) kullanılmıştır.
Bulgular: Duyguları İfade Etme, Aile İletişim Kalıpları ($r = .387$, $p < .01$) ve diyalog alt boyutu ($r = .396$, $p < .01$) ile orta düzeyde pozitif ilişkiler göstermiştir. Ayrıca Duyguları İfade Etme ölçeğinin olumlu boyutu ile yakınlık boyutu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki ($r = .448$, $p < .01$) bulunmuştur. Olumlu boyutu, Aile İletişim Kalıpları ($r = .328$, $p < .01$) ve diyalog ($r = .355$, $p < .01$) ile de pozitif ilişkiler sergilemiştir. Hiyerarşik çoklu regresyon analizinde ise oyun oynarkenki tercih (arkadaşlarla veya tek başına), diyalog ve uyum değişkenlerinin birlikte Duguları İfade Etme puanlarını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($R^2 = .21$).
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, açık ve destekleyici aile iletişiminin bireyin duygularını ifade etme becerisini artırdığını ve bu becerinin çevrimiçi ortamdaki olumsuz deneyimlerle başa çıkmada önemli rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, çevrimiçi oyunlar yoluyla kurulan sosyal bağların, olumlu iletişim pratiklerini pekiştirebileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, ailede diyalog ve uyum düzeyinin yüksek olduğu bireylerin duygularını daha açık ifade edebildiği görülmüştür. Bu bulgular, çevrimiçi cinsel tacizle mücadelede sadece bireysel değil, toplumsal ve sistemsel müdahalelerin de gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Taciz, Çevrimiçi Oyun, Duygular, Kadın Oyuncular
Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu-40
10261-Klinik Psikoloji
Kadın Ruh Sağlığına Tehdit Olarak Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Algısı
Ayşe Hazal Dündar[1], Hacer Harlak[2]
[1] Uşak Üniversitesi, Uşak
[2] Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Kadınlarda ruh sağlığı sorunlarının sıklığı ve yaygınlığı düşünüldüğünde, konunun daha geniş bir çerçeveden ele alınması için çeşitli faktörlerin rolünün incelenmesi gerekli görünmektedir. Bu çalışma, kadın ruh sağlığına aile yaşamında ve toplumsal alanda algılanan toplumsal cinsiyet ayrımcılığının (TCA) etkisini incelemek ve bu etkinin hangi psikolojik süreçlerle ortaya çıktığına açıklık getirmek amacıyla yürütülmüştür. Bu amaçla yapılan araştırmada, kadınların farklı yaşam alanlarında algıladığı TCA'nın ruhsal bozukluk belirti düzeyi ile doğrudan ilişkisinin yanı sıra bu ilişkide özerklik ihtiyacının doyurulma düzeyi ve benlik değerinin aracı, TCA ile baş etme tarzlarının düzenleyici rolü test edilmiştir.
Yöntem: Çalışma için, gerekli örneklem büyüklüğü hesabına dayanılarak yaşları 20 ile 64 yaş arasında değişen toplam 673 gönüllü kadın katılımcıdan veri toplanmıştır. TCA ve TCA ile baş etme tarzları Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Envanteri ile ölçülmüş, ruhsal bozukluk belirti düzeyi Genel Sağlık Anketi-28, özerklik ihtiyaç doyum düzeyi Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeğinin Özerklik Alt Ölçeği ve benlik değeri Kendini Sevme/Öz-yeterlik Ölçeği ile değerlendirilmiştir.
Bulgular: Hem ebeveynlerden hem de toplumsal yaşamda algılanan TCA'nın somatik semptomlar, anksiyete ve uyku bozuklukları, sosyal disfonksiyon ve depresyon belirti düzeyleri ile korelasyonları pozitif yönde ve anlamlıdır. Aynı zamanda her iki tür algılanan TCA, özerklik ihtiyacının doyumu ve benlik değeri ile negatif yönde ilişkilidir. Kadın ruh sağlığı ile TCA arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere bu ilişkide benlik değeri, özerklik ihtiyacı doyumunun aracı olduğu modeller test edilmiştir. Yapılan analiz sonucu, TCA'nın ruhsal bozukluk belirti düzeyi ile ilişkisinde benlik değerinin aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur. TCA'nın özerklik ihtiyacı doyumu ve dolayısıyla benlik değeri üzerinden kadın ruh sağlığını etkilemesine dair kurulan model de (seri aracılık modeli) istatistiksel olarak anlamlıdır. Sonuçlar artan TCA düzeyinin, azalan özerklik ihtiyacı doyumu ve azalan benlik değeri aracılığı ile artan ruhsal bozukluk belirti düzeyi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Buna karşılık TCA'nın ruhsal bozukluk belirti düzeyi ile ilişkisinde TCA ile baş etme tarzlarının (içselleştirme, direnme ve çatışma) düzenleyici rolünün ayrı ayrı incelendiği model testlerinin sonuçları, üç tür baş etme tarzının da düzenleyici rolünün bulunmadığını göstermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın bulguları, kadınların aile yaşamında ve toplumsal yaşam alanlarında algıladığı yüksek TCA düzeyinin, özerklik ihtiyacı doyumunun ve benlik değerinin düşük olmasıyla bağlantılı olarak yüksek ruhsal bozukluk belirti düzeyi ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Bu sonuç, genetik, biyolojik ve fizyolojik nedenlere dayalı açıklamaların yanı sıra ayrımcılığa uğrama gibi sosyal etmenlerin, psikolojik ihtiyaçlar ve benlik değeri gibi bireysel etkilere bağlı olarak kadın ruh sağlığı için risk oluşturduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, TCA ile kadın ruh sağlığı ilişkisinde bu ayrımcılık ile baş etme tarzlarının düzenleyici rolünün bulunmaması, bireyin bu baş etme yollarının yaşamın birçok alanında kendini gösteren engelleyici tutum ve davranışların ruh sağlığı üzerindeki etkisini ılımlılaştırma konusunda yetersiz kalabileceğini düşündürmektedir. Sonuç olarak çalışma, psikopatolojiyi anlamada sosyal ve kültürel faktörlerin hesaba katılması sayesinde yapılacak açıklamaların daha kapsamlı ve doğru olacağı yönündeki bütünsel modellemeler ile tutarlıdır ve kadın ruh sağlığının geliştirilmesi için TCA konusunda değişim ihtiyacının önemini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Kadın Ruh Sağlığı, Benlik Değeri, Baş Etme, Özerklik İhtiyacı

10109-Klinik Psikoloji

Afete Duyarlı Politikalar İçin Acil Çağrı: Kadına Yönelik Yakın Partner Şiddeti ve Belirleyicileri

Gizem Arsal[1], Zeynep Şimşek[1]
[1]İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrasında toplumsal destek mekanizmalarının zayıflaması, güvenlik hizmetlerindeki aksaklıklar ve travmatik stres gibi etkenler, kadınların şiddet görme riskini artırmaktadır. Bu çalışma, deprem sonrası dönemde konteyner kentlerde yaşayan evli kadınların eş şiddetine maruz kalma sıklığını ve bununla ilişkili koruyucu ve risk faktörlerini değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Yöntem: Araştırma, 2023 Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen Gaziantep'in Nurdağı ilçesi ve Kahramanmaraş merkezde yürütülmüş, kesitsel tasarıma sahip nicel bir saha çalışmasıdır. Araştırmanın örneklemini, konteyner kentlerdeki psikososyal destek merkezlerinden hizmet alan, evli, okur-yazar ve 18 yaş üzeri 320 kadın oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından oluşturulan sosyo-demografik bilgi formu, Kadına Yönelik Eş Şiddeti Ölçeği (KYEŞÖ) ve bireylerin ruhsal iyilik halini değerlendirmek amacıyla Genel Sağlık Anketi-12 (GHQ-12) aracılığıyla toplanmıştır. KYEŞÖ'nün alt ölçekleri fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet türlerini kapsarken, algılanan sosyal destek ve şiddete ilişkin yaygın inançlar da ölçülmüştür. GHQ-12 ile ruhsal semptom düzeyleri değerlendirilmiştir. Veriler SPSS 30.0 yazılımı kullanılarak analiz edilmiş; tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra ikili karşılaştırmalar için t-testi ve ANOVA, ilişkiler için Pearson korelasyon analizi, etkileyen faktörleri belirlemek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Katılımcı kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddete maruz kalma oranları %11,9 ile %57,8 arasında değişmektedir. Katılımcıların %57,8'i psikolojik, %36,9'u ekonomik, %27,2'si cinsel ve %11,9'u fiziksel şiddete maruz kaldığını bildirmiştir. Yaşam boyu herhangi bir şiddet türüne maruz kalma oranı %79,7'dir. Kadınların %23,9'u daha önce hiç fiziksel şiddet yaşamamışken, yalnızca deprem sonrasında fiziksel şiddete maruz kalmaya başladıklarını belirtmiştir. Kadının yaşadığı yerde fiziksel olarak kendini güvende hissetmesi, algılanan sosyal destek düzeyi ve ruhsal semptom düzeyinin şiddetle anlamlı ve bağımsız ilişkisi olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Buna karşın, yaş, eğitim düzeyi, gelir durumu, çocuk sayısı, deprem kaynaklı kayıp sayısı ve şiddete ilişkin inançların şiddetle bağımsız bir ilişkisi olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tartışma ve Sonuç: Afet sonrası yaşanan belirsizlik ve zorlu yaşam koşulları, kadına yönelik şiddetin görünürlüğünü ve sıklığını artırmaktadır. Bulgular, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ruhsal travmalar ve güvensiz yaşam alanlarının şiddeti artırıcı etkenler olduğunu göstermektedir. Ayrıca, sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesinin ve ruhsal semptomlara yönelik müdahalelerin şiddeti azaltmada etkili olabileceği görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet, afet sonrası dönemde halk sağlığı açısından kritik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Afet müdahale planlarına şiddet tarama prosedürlerinin dahil edilmesi, psikolojik ilk yardım ve psikoeğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması, güvenli yaşam alanlarının sağlanması ve toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik politikaların oluşturulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Şiddet; Afet; Toplumsal Cinsiyet; Deprem ve Şiddet İlişkisi

10377-Klinik Psikoloji

Cinsellik Eğitiminin Dijitalleşen Yüzü: Sistematik Bir Gözden Geçirme

Gizem Kavalcı[1], Cennet Şafak Öztürk[1]

[1] Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Geleneksel cinsellik eğitimi uygulamaları, kültürel direnç, mahremiyet kaygıları ve erişim sorunları nedeniyle birçok genç için yeterince ulaşılabilir değildir. Bu durum, özellikle Türkiye gibi bu alanda yapısal uygulama eksikliklerinin ve politika boşluklarının belirgin olduğu ülkelerde daha da dikkat çekicidir. Günümüzde dijital ortamlar, cinsellik eğitiminin bireysel, esnek ve kapsayıcı biçimde sunulabileceği etkili araçlar haline gelmiştir. Bu sistematik derleme, çevrim içi ortamda yapılandırılmış ve seçkisiz atama (RCT) temelli olarak yürütülen cinsellik eğitimi müdahalelerinin gençlerin bilgi düzeyi, tutumları ve davranışları üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışma, PRISMA yönergeleri doğrultusunda yürütülmüş ve dahil etme ölçütleri PICO(S) modeli temel alınarak belirlenmiştir. Web of Science, PubMed, Scopus, Science Direct, ULAKBİM ve TRDizin veri tabanlarında gerçekleştirilen tarama sonucunda toplam 11 RCT çalışması derlemeye dahil edilmiştir. Çalışmalar, farklı ülke ve kültürlerde gençlerle uygulanmış yapılandırılmış dijital müdahaleleri içermektedir.

Bulgular: İncelenen çalışmaların tamamında bilgi düzeyinde anlamlı artış saptanmıştır. Bununla birlikte, tutum, öz yeterlik ve güvenli cinsel davranış gibi daha karmaşık çıktılarda etkilerin; müdahale süresi, oturum sayısı, içerik yoğunluğu ve akran desteği gibi etkenlere bağlı olarak farklılaştığı gözlemlenmiştir. Özellikle çok oturumlu ve etkileşimli programlar, yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duyuşsal ve davranışsal alanlarda da etkili bulunmuştur. Ancak uzun vadeli izlem verilerinin azlığı, etkililiğin sürdürülebilirliğine dair sınırlı bilgi sunmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulguları, dijital ortamda yürütülen cinsellik eğitimi programlarının bilgi kazanımı açısından güçlü ve tutarlı etkiler yarattığını göstermektedir. Öz-belirleme kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarını destekleyen dijital müdahalelerin içsel motivasyonu artırarak öğrenmeyi desteklediği anlaşılmaktadır. Ancak özellikle Türkiye bağlamında, dijital cinsellik eğitimi müdahalelerine yönelik yapılandırılmış uygulamaların oldukça sınırlı olduğu; gençlerin, özellikle de düşük sosyoekonomik grupların ve örgün eğitim dışında kalan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük yerel programların eksik olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın sunduğu bulgular, Türkiye'de dijital müdahale alanında atılacak adımlar için önemli bir temel oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Cinsellik eğitimi, çevrim içi müdahale, gençler, seçkisiz atama, dijital sağlık eğitimi*

10067-Sosyal Psikoloji

Kadına ve Erkeğe Yönelik Düşmanca Ve Korumacı Cinsiyetçiliğe Yönelik Tutumların Kuşaklararasındaki Değişimi*

Tolga Varol[1], Meltem Öztürk Dede[1], Hasan Bora Durmaz[1], Kübra Özkan Demir[2]

[1] Mudanya Üniversitesi, Bursa

[2] Trabzon Üniversitesi, Trabzon

Giriş ve Amaç: Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı (Glick & Fiske, 1996), kadınlara ve erkeklere yönelik cinsiyetçi tutumların yalnızca açıkça olumsuz (düşmanca) değil, aynı zamanda olumlu gibi görünen fakat ataerkil yapıyı yeniden üreten (korumacı) boyutlar içerdiğini öne sürmektedir. Bu ikili yapı, cinsiyet eşitsizliğinin örtük yollarla devam ettirilmesine zemin hazırlamaktadır. Farklı tarihsel ve toplumsal bağlamlarda şekillenen kuşaklar, bu tür cinsiyetçi tutumlara yönelik farklı değerlendirmelere sahip olabilir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı X, Y ve Z kuşaklarının kadınlara ve erkeklere yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik düzeylerini incelemek; kuşak, cinsiyet ve bu iki değişkenin etkileşimlerinin bu tutumlar üzerindeki etkisini değerlendirmektir.

Yöntem: Çalışmaya 368 kadın ve 296 erkek olmak üzere toplam 664 katılımcı (*X Kuşağı*= 82 erkek, 77 kadın; *Y Kuşağı*= 131 erkek, 134 kadın; *Z Kuşağı*: 83 erkek, 157 kadın) dahil edilmiştir. Katılımcılara Google Forms aracılığıyla kişisel bilgi formu, Kadına Yönelik Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ve Erkeğe İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği uygulanmıştır. Veriler, kuşak (X, Y, Z) ve cinsiyetin (kadın, erkek) kadınlara ve erkeklere yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik düzeyleri üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla iki yönlü MANOVA ile analiz edilmiştir.

Bulgular: MANOVA sonuçları, hem kuşak hem de cinsiyet değişkenlerinin çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyleri üzerinde anlamlı temel etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca, kuşak ve cinsiyet arasında anlamlı bir etkileşim etkisi de gözlemlenmiştir. Çalışmanın bulguları, çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeylerinin hem kuşaklara hem de cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığını ortaya koymuştur. X, Y ve Z kuşakları arasında kadınlara ve erkeklere yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik tutumlarında belirgin farklılıklar saptanmıştır. Özellikle Y kuşağının kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçilik düzeyi en yüksekken, erkeklere yönelik düşmanca tutumlar en çok Z kuşağında gözlemlenmiştir. Cinsiyet farklılıklarına bakıldığında, erkek katılımcılar kadınlara yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilikte daha yüksek puanlara sahipken; kadın katılımcılar erkeklere yönelik düşmanca cinsiyetçilikte daha yüksek puanlar almıştır. Kadına yönelik korumacı cinsiyetçilik düzeyleri açısından ise kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kuşak ve cinsiyet etkileşimi açısından özellikle Z kuşağında kadın ve erkekler arasındaki farkların diğer kuşaklara göre daha belirgin olduğu görülmüştür. Z kuşağı erkekleri, kadına yönelik düşmanca cinsiyetçilikte en yüksek; kadınları ise en düşük puanlara sahiptir. Benzer şekilde, bu kuşakta erkeğe yönelik korumacı cinsiyetçilik düzeyleri de cinsiyete göre anlamlı biçimde ayrışmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin hem kuşak hem de cinsiyet temelli değişkenlerle anlamlı biçimde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Z kuşağında kadın ve erkekler arasındaki belirgin farklar, bu kuşağın toplumsal cinsiyet normlarına yönelik tutumlarında daha güçlü bir ayrışma ve kutuplaşma eğilimi taşıdığını göstermektedir. Y kuşağının kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçilik düzeylerinin en yüksek olması, bu kuşağın ataerkil normlarla daha fazla etkileşimde bulunmuş olabileceğini düşündürmektedir. Cinsiyetçi tutumların yalnızca karşı cinse değil, hemcinslere yönelik de gelişebileceği yönündeki bulgular ise çelişik cinsiyetçiliğin çok boyutlu doğasını vurgulamaktadır. Sonuç olarak, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin kuşaklar ve cinsiyetler arasındaki etkileşimini anlamak, toplumsal cinsiyet eşitliği çabaları ve cinsiyet rollerinin zaman içindeki dönüşümünü değerlendirmek açısından kritik bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı, Düşmanca Cinsiyetçilik, Korumacı Cinsiyetçilik, Toplumsal Cinsiyet, Kuşaklararası Değişim

Bu araştırma **Tübitak 2209-A projesi kapsamında yürütülmüştür.*

10337-Sosyal Psikoloji

Toplumsal Cinsiyet Algısına Göre Mesleklerin Sınıflandırılması: Bir Ön Çalışma

Ayfer Nur Kılıç[1], Pınar Bürhan[1]

[1] Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Toplum, tarihsel süreçte kadın ve erkeklere farklı roller atfederek toplumsal cinsiyet stereotiplerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Sosyal Rol Teorisi'ne göre (Eagly & Wood, 2016), kadınlar bakım, erkekler ekonomik rollerle ilişkilendirilir. Bu durum mesleklerin cinsiyet uygunluğu algısını etkiler (Eagly & Steffen, 1984). Kadınlar sosyal etkileşim ve kişisel beceriye, erkekler ise maddi gelir ve statüye dayalı meslekleri tercih etme eğilimindedir (Personat et al., 2019). Araştırmalar, mesleklerin kadın ya da erkeklere daha uygun görüldüğünü (White & White, 2006) ve bu eğilimin kariyer tercihi ile işe alım süreçlerini etkilediğini göstermektedir (Quadlin, 2018; Heilman et al., 2004).

Bu çalışmanın amacı, katılımcıların çeşitli meslekleri toplumsal cinsiyet açısından nasıl algıladıklarını ve belirli mesleklerin hangi cinsiyetle ne düzeyde ilişkilendirildiğini belirlemektir. Böylece, meslek algıları değerlendirilerek toplumdaki cinsiyet algısına dair eğilimler ortaya konacaktır. Ayrıca, bu ön çalışmadan elde edilen bulgular, toplumsal cinsiyet şemalarının bilişsel süreçler üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlayan temel araştırmamızın deneysel materyalinin oluşturulmasına temel teşkil edecektir.

Yöntem: Çalışma, kesitsel ve betimleyici araştırma desenine sahiptir. Katılımcılar, gönüllü katılım esas alınarak, 18-35 yaş aralığında 346 kişiden oluşmuştur (Kadın = 175, Erkek = 171; $Ort_{yaş}$ = 22.56). Katılımcılar, 149 mesleğin toplumsal cinsiyet algısını ölçen 7'li Likert ölçeğini doldurmuştur.

Bulgular: Bulgulara göre, ebe mesleği (*Ort.* = 5.99, *SS* = 1.49) en kadınsı, otomotiv mühendisliği (*Ort.* = 2.43, *SS* = 1.43) en erkeksi meslek olarak algılanmıştır. 47 mesleğin toplumsal cinsiyet algısı katılımcı cinsiyetine göre anlamlı biçimde farklılık göstermiştir (p =.021). Kadın katılımcılar mühendislik dışındaki meslekleri erkeklere kıyasla daha kadınsı algılama eğilimindedir. Örneğin, Aile Hekimi mesleği kadınlar tarafından (*Ort.*= 4.82, *SS* = 1.20), erkeklere (*Ort.* = 4.45, *SS* = 1.35) kıyasla daha kadınsı bulunmuştur, $t(343) = 3.08$, p=.002. Sosyoekonomik düzey arttıkça savcı mesleği dışındaki 18 mesleğin daha erkeksi algılandığı bulunmuştur. Örneğin, sosyoekonomik düzey arttıkça Muhabir mesleği daha erkeksi olarak algılanmıştır, $t(344) = -0.17$, p =.001. Katılımcıların çalışma durumu açısından ise 39 mesleğin cinsiyet algısı anlamlı biçimde farklılık göstermiştir. Örneğin, Diyetisyen mesleği çalışmayan katılımcılar tarafından (*Ort.* = 5.09, *SS* = 1.25), çalışanlara (*Ort.* = 4.66, *SS* = 1.56) göre daha kadınsı olarak değerlendirilmiştir, $t(94.69) = -2.17$, p =.033.

Tartışma ve Sonuç: Önceki çalışmalarda (Basfirinci ve ark., 2019; Alev ve ark., 2010) daha erkeksi algılanan bazı mesleklerin, bu çalışmada daha nötr ya da kadınsı değerlendirildiği görülmüştür. Bu bulgu, toplumsal cinsiyet rollerinin meslekler üzerindeki etkisinin durağan değil, bağlama ve zamana göre değişken olabileceğini göstermektedir. Erkeksi meslek algılarındaki bu esneme, hem Sosyal Rol Teorisi'nin dinamik yapısını desteklemekte hem de normların zamanla evrilebileceğine işaret etmektedir. Bunun yanında, kadınsı meslek algılarının zamana ve bağlama göre daha kalıcı nitelikler taşıdığı görülmektedir. Sonuçlar, toplumsal cinsiyet stereotiplerinin meslek algıları bağlamında değişse de iş yaşamı ve kariyer süreçlerinde etkisini sürdürdüğünü ve iş gücü eşitsizliklerine zemin hazırladığını göstermektedir. Bu nedenle, iş alım süreçlerinde eşitliği destekleyen politikalar, eğitimler ve önyargı azaltıcı uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bulgularımız, ayrıca, toplumsal cinsiyet şemalarının meslek temsilleri ve bellek süreçlerine etkisini inceleyecek ileri araştırmalar ve bu çalışmanın devamı olan yüksek lisans tezi için meslek materyali oluşturulmasında temel veri sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Stereotipleri, Meslek Stereotipleri, Sosyal Rol Teorisi, Cinsiyete Dayalı Meslek Algısı.

10463-Sosyal Psikoloji

Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik

Serap Akgün[1], Zeynep Savaş[1], Sema Nur Güner[1]

[1] Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin kadını toplumsal cinsiyet rollerinin içine hapsettiğini vurgulamaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik daha çok toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmayan kadına yönlendirilirken korumacı cinsiyetçilik daha çok toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranan kadınları olumlu değerlendirerek statükonun devamını sağlamaya katkıda bulunmaktadır. Bu çalışma kadının toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranıp davranmamasının, geleceği hakkında verdiği bir kararın toplumsal cinsiyet rollerine uygun olup olmamasının ve erkeklerin düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik düzeylerinin kadına yönelik duygu ve değerlendirmelerini nasıl etkilediği sorusuna yanıt aramak amacı ile yürütülmüştür.

Yöntem: Araştırmaya 18-35 yaşları arasında 217 erkek gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacı ile dört senaryo kullanılmıştır. Senaryolarda toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranan ya da davranmayan bir kadının cinsiyet rollerine uygun ya da uygun olmayan bir karar verdiği durumlar anlatılmıştır. Katılımcılardan senaryodaki kadının hangi özelliklere ne derece sahip olduğunu bir sıfat listesi üzerinde, kadına ilişkin duygularını ise bir duygu listesi üzerinde derecelendirmeleri istenmiştir. Katılımcılar bu dört koşuldan birine tesadüfi olarak atanmıştır. Katılımcıların düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik düzeyleri ise Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırmanın hipotezlerini test etmek amacı ile verilere 2 (toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranan – uygun davranmayan kadın) X 2 (toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir karar veren - uygun olmayan karar veren kadın) X 2 (düşmanca/korumacı cinsiyetçiliği yüksek – düşük) faktörlü çok değişkenli varyans analizi uygulanmıştır. Korumacı cinsiyetçilik için ikinci bir varyans analizi yapılmıştır. Bulgular geleneksel cinsiyet rolüne uygun davranmayan kadının uygun davranandan daha yeterli algılandığını göstermiştir. Toplumsal cinsiyet rolüne uygun olmayan bir karar veren kadın uygun bir karar veren kadından daha haklı bulunmuş, daha yeterli ancak daha az sevecen ve daha olumsuz değerlendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolüne uygun olmayan bir karar veren kadın daha çok hayranlık, takdir ve beğeni toplarken uygun karar veren kadına daha çok kızgınlık, üzülme, küçümseme ve acıma duyguları beslenmiştir. Analiz sonuçları, düşmanca cinsiyetçiliği yüksek katılımcıların düşük olanlara kıyasla geleneksel cinsiyet rollerine uygun olmayan bir karar veren kadını daha olumsuz ve daha az sevecen olarak değerlendirdiklerini, bu kadının partnerine de daha çok hak verdiklerini göstermiştir. Korumacı cinsiyetçiliği yüksek ve düşük olan katılımcılar arasında ise böyle bir fark bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular kadına yönelik çelişik tutumlar ve duyguların bir göstergesi gibidir. Kadının geleneksel cinsiyet rollerinden sapan davranışları bir yandan erkeklerin onu daha yeterli olarak değerlendirilmesine, hayranlık duyup, takdir etmesine yol açarken öte yandan daha olumsuz ve daha az sevecen değerlendirmesine yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolleri, korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik

10414-Trafik Psikolojisi

Sürüş Eğitmeni Tercihlerinde Cinsiyet Tutumlarının Rolü: Türkiye'den Nitel Bir Çalışma

Elif Yağmur Erdemir[1], Begüm Kabasakal[1], Özlem Ersan[2], Yeşim Üzümcüoğlu[1]

[1] Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

[2] Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Trafik kazaları, halk sağlığı ve ekonomik istikrar açısından geniş kapsamlı sonuçları olan kritik bir küresel sorun teşkil etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de sürücü adaylarının sürüş eğitmeni tercihlerinde cinsiyet tutumlarının etkisini nitel çalışma çerçevesinde araştırmaktır. İnsan faktörünün trafik güvenliği sorunlarında önemli bir rol oynadığı bu bağlamda, cinsiyet dinamiklerinin sürücü adaylarının algı ve tercihlerine nasıl yön verdiğine odaklanılarak, sürücü eğitimi süreçlerini etkileyen toplumsal ve kültürel faktörler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yöntem: Çalışmaya yaşları 20 ile 26 arasında değişen (Ort = 21.3, SS = 1.56) 10'u kadın, 10'u erkek olmak üzere toplam 20 katılımcı dahil edilmiştir. Kadın katılımcıların yaş ortalaması 21.2 (SS = 1.81), erkek katılımcıların yaş ortalaması ise 21.4'tür (SS = 1.35). Katılımcıların tamamı bir sürücü kursuna devam etmiş ve geçerli bir sürücü belgesine sahip kişilerden oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Demografik bilgi formunda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, ehliyet alma yılı ve kaç denemede ehliyet aldıkları gibi bilgiler yer almıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda ise, katılımcıların sürüş eğitmenlerine yönelik cinsiyet tercihlerini ve sürücü eğitiminde cinsiyet algılarını keşfetmeye yönelik 16 açık uçlu soru yer almıştır. Sorular, Çelişkili Cinsiyetçilik Envanteri, Modern Cinsiyetçilik Ölçeği ve öğretmen-öğrenci etkileşimlerini ölçen Sınıf Değerlendirme Puanlama Sistemi ile Öğretmen-Öğrenci İlişkisi Ölçeği gibi geçerli ölçeklerden esinlenerek hazırlanmıştır.

Nitel bir yaklaşım benimsenen çalışmada, 20 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Tematik analiz altı adımlı bir çerçeveye uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. İlk adımda tüm görüşmeler kelimesi kelimesine yazıya dökülmüş, araştırmacıların katılımcı perspektifine hâkim olabilmesi amacıyla metinler tekrar tekrar okunmuştur. Daha sonra, anlamlı veri parçaları sistematik olarak kodlanarak, özellikle eğitmen seçiminde cinsiyet tercihleri ve dinamikleri üzerine desenler belirlenmiştir.

Bulgular: Katılımcıların eğitmen cinsiyetine dayalı tercih ve deneyimlerini daha derinlemesine anlamak amacıyla tematik analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda dört ana tema belirlenmiştir: 'Eğitmen Cinsiyetine Dayalı Tercihler ve Algılar', 'Sürüş Eğitmenliğinde Cinsiyet ve Uzmanlık Algısı', 'Sürüş Derslerinde Karşılaşılan Zorlayıcı Deneyimler' ve 'Karşı Cins Eğitmene Yönelik Cinsiyetçi Tutumlar'. Katılımcıların çoğu, eğitmenin cinsiyetinin genel öğrenme deneyimlerinde belirleyici bir faktör olmadığını belirtmiş olsa da önyargılar ve kalıp yargılar açıkça gözlenmiştir. Kadın katılımcılar genellikle erkek eğitmenlerle olumsuz deneyimler yaşadıklarını, bu durumu sabırsızlık ve saldırganlık gibi özelliklere bağladıklarını ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar ise genellikle olumsuz deneyim bildirmezken, kadın eğitmenleri fazla katı ya da müdahaleci olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal kalıp yargılar –özellikle erkeklerin daha iyi araç kullandığı inancı– bazı erkek katılımcıların algılarını etkilemiş, ancak bu algı her zaman eğitmenin bilgi düzeyiyle ilişkilendirilmemiştir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma, cinsiyet kalıp yargıları ve önyargılarının tercihleri etkileyebildiğini gösterse de destekleyici ve yetkin eğitmenlerin –cinsiyetten bağımsız olarak– önemini vurgulamaktadır. Bu önyargıların cinsiyet duyarlı eğitim programları ile ele alınması ve sürücü eğitiminde kapsayıcı uygulamaların teşvik edilmesi, daha güvenli ve eşitlikçi öğrenme ortamlarının oluşmasına katkı sağlayabilir. Bu dinamiklerin daha derinlemesine incelenmesi, daha etkili sürücü eğitim programlarının geliştirilmesine ve geniş kitlelerde daha güvenli sürüş davranışlarının teşvik edilmesine katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Sürücü eğitimi, cinsiyet tutumları, eğitmen tercihleri, trafik güvenliği, nitel çalışma

Sözlü Bildiri Oturumu-33
10567-Diğer

Türkiye'de Psikoloji Araştırmalarının Bibliyometrik Profili: Değişim, Büyüme ve İş Birliği

Merve Ebrar Karakaya[1],Gülten Ünal[2]
[1] Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak
[2] Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Son yıllarda toplumsal dönüşümler ve bireysel deneyimlerdeki değişim, psikoloji disiplininin araştırma gündemini de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bağlamda, akademik literatürün incelenmesi, birey-toplum ilişkisinin bilimsel düzlemde nasıl ele alındığını anlamak açısından kritik önemdedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye adresli psikoloji araştırmalarının 1980–2022 yılları arasında Web of Science (WoS) veri tabanındaki bibliyometrik profilini analiz ederek alanın yapısını, gelişim sürecini ve tematik dönüşümünü ortaya koymaktır.
Yöntem: Bibliyometrik analiz kapsamında, WoS veri tabanında SSCI, SCI-Expanded, ESCI ve A&HCI dizinlerinde yer alan, Türkçe veya İngilizce dillerinde yayımlanmış toplam 7.158 psikoloji makalesi analiz edilmiştir. Performans analizleri InCites platformu üzerinden gerçekleştirilmiş; kavramsal, sosyal ve entelektüel yapıların görselleştirilmesi amacıyla Biblioshiny (R) ve VOSviewer yazılımlarından yararlanılmıştır. Çalışmada araştırma birimlerinin üretkenliği ve etki gücü; yayın kalitesi; alanın kavramsal, sosyal ve entelektüel yapısı; ayrıca alanın zamansal gelişimi değerlendirilmiştir.
Bulgular: Analizler, üretkenlik ve etki açısından öne çıkan kurumların ODTÜ, Hacettepe, Koç, Boğaziçi ve Ankara Üniversiteleri olduğunu; son beş yılda ise bazı yeni devlet ve vakıf üniversitelerinin literatürdeki görünürlüğünün hızla arttığını göstermektedir. Yayınların çoğu, yüksek etki faktörlü, SSCI kapsamında yer alan uluslararası dergilerde yayımlanmıştır. Alan yazısının entelektüel yapısı, en çok atıf alan çalışmaların birlikte atıf analiziyle (co-citation); sosyal yapı, yazarlar arasındaki iş birliklerinin ortak yazarlık analiziyle (co-authorship); kavramsal yapı ise ortak kelime analizi (co-occurrence) ile ortaya konmuştur. Ayrıca, anahtar kelimelerin zamansal dağılımı ve tematik evrim haritaları, Türkiye'de psikoloji araştırmalarının değişen akademik ilgi alanlarını ve güncel temalara yönelimleri göz önüne sermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, Türkiye'de psikoloji literatürünün yalnızca nicel olarak değil, aynı zamanda içeriksel olarak da önemli bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymaktadır. Alanın çok disiplinli yapısı, birey ve toplumun değişen dinamiklerini anlamada psikolojinin nasıl evrildiğini göstermektedir. Bu çalışma, hem araştırma eğilimlerini izlemek isteyen akademisyenlere hem de stratejik planlama yapmak isteyen kurumlara kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır. Türkiye'deki psikoloji araştırmalarının tarihsel gelişimi, tematik farklılaşmaları ve uluslararasılaşma düzeyi göz önünde bulundurulduğunda, bu bibliyometrik analiz "değişen toplum, dönüşen birey" temasına bilimsel üretim düzeyinde ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: bibliyometrik analiz, Biblioshiny, psikoloji, VOSviewer

10468-Diğer

Doğrulayıcı Faktör Analizine Keşfedici Bir Bakış

Gizem Cömert[1], Mediha Korkmaz[1], T. Oğuz Başokçu[1]
[1]Ege Üniversitesi, İzmir

Yapı geçerliği çalışmalarında kullanılan iki temel faktör analitik yöntem Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen yapı hakkında kuramsal ön bilgiye sahip olunduğunda doğrulayıcı yöntem (DFA) kullanılırken ön bilginin olmadığı ve yapının keşfedilmesinin amaçlandığı durumlarda açımlayıcı yöntem (AFA) kullanılmaktadır. Her iki yöntemin kullanım avantajlarının yanı sıra sınırlılıkları ve tartışmaya açık yönleri de bulunmaktadır. Örneğin, DFA modellerinin "çapraz yük değerlerinin sıfır değerine kısıtlanması" varsayımı son yıllarda araştırmacılar tarafından tartışılan bir konu haline gelmiştir. Bu varsayım, aynı model içerisinde incelenen yapıların birbirinden bağımsız kümeler olduğunu göstermektedir ancak özellikle sosyal bilimler alanında incelenen yapıların böylesine keskin bir ayrıma sahip olamayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle fazla katı ve karşılanamayacak bir varsayım olarak görülmekte ve bu durumun modellerinin yorumlanmasında yanlış veya eksik sonuçlara sebep olabileceği belirtilmektedir. Bahsedilen eleştirilere ve sınırlılıklara bir çözüm olarak Asparouhov ve Muthen (2009) tarafından Açımlayıcı Yapısal Eşitlik Modellemesi (AYEM) yaklaşımı literatüre kazandırılmıştır. AYEM yaklaşımının AFA, DFA ve DFA'nın içinde bulunduğu Yapısal Eşitlik Modellemesi'nin (YEM) avantajlı yönlerini bir araya getirdiği; aynı zamanda sınırlılıklarına da bir çözüm ürettiği düşünülmektedir. AYEM ile yapılan analizlerde DFA ölçüm modeline ek olarak rotasyonlu bir AFA ölçüm modeli uygulanır ve YEM'de olduğu gibi genel model uyum testlerine erişim imkânı bulunmaktadır. Ayrıca hedef olmayan faktör yüklerinin sıfır değerine kısıtlanma varsayımı ortadan kaldırılır ve tüm göstergelerin tüm faktörler üzerinden yük alabilmesine olanak tanınır. Böylece çok boyutlu ve karmaşık psikolojik yapıların incelenmesinde daha gerçekçi ve karşılanması mümkün bir varsayım ortaya atılmaktadır.

AYEM ile incelenen modeller, YEM modellerinin çapraz yük kısıtları kaldırılarak serbest tahminlenmesine uyarlanmış halidir. YEM/DFA içerisinde incelenebilen birinci-sıra, hiyerarşik ve bifaktör model yapıları AYEM ile de incelenebilmektedir. Bunlara ek olarak DFA ve AYEM'in bir orta noktası olarak görülen set-AYEM modeli bulunmaktadır (Marsh vd., 2011). Set-AYEM modeli farklı kümeler içermektedir; her küme kendi içinde çapraz yüklerin serbest tahminlendiği bir AYEM modeli gibi tanımlanırken, farklı kümeler arasında yükler DFA'da olduğu gibi sıfır değerine kısıtlanmaktadır. Set-AYEM yaklaşımı kendi içerisinde farklı kümeler barındıran yapıların test edilmesinin yanı sıra boylamsal çalışmalar, test-tekrar test çalışmaları gibi farklı çalışma türlerinde de kullanılabilmektedir.

Bu çalışmada klasik yöntemler olarak sıkça kullanılan AFA ve DFA'nın sınırlılıkları anlatılacak, AYEM yaklaşımının bu sınırlılıklara getirdiği çözümler üzerinden modelleme yaklaşımı anlatılacaktır. Psikolojinin tüm alt alanlarında ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmaları gerçekleştirilmekte; bu çalışmalarda sonuçlar AFA ve DFA kullanılarak elde edilmektedir. Klasik yöntemlerdeki sınırlılıklara ilişkin araştırmacıların dikkat etmesi gereken noktalara, bu sınırlılıklara yönelik olarak AYEM'in sunduğu çözümlere değinilecektir. Sınırlılıklara ve çözümlere ilişkin bilgiler alan yazındaki farklı çalışmalar üzerinden örneklendirilerek anlatılacaktır. Ayrıca set-AYEM modeli anlatılarak bu modelleme türünün kullanılmasının uygun olabileceği yapılardan ve çalışma türlerinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Açımlayıcı Yapısal Eşitlik Modellemesi, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Açımlayıcı Faktör Analizi, Yapı Geçerliği.

10061-Klinik Psikoloji

İnsan ve Yapay Zekâ İşbirliğinde Psikoterapi: Dört Farklı Uygulama Modelinin Teorik Karşılaştırması

Egenur Feratlar[1], İkbal Öztürk[1], Bilge Sena Taş[1], Zehra Merve Kaya[1]
[1] Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Yapay zekâ sistemleri, son yıllarda psikoterapi alanında bilgi veren danışma uygulamalarından doğrudan terapi sağlayan araçlara evrilmiş; bu dönüşüm, psikoterapi hizmet sunumunda farklı modellerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Miner ve arkadaşları (2019), insan-yapay zekâ etkileşimini temel alan dört farklı psikoterapi modeli tanımlamış ve bu modellerin erişilebilirlik, terapötik ittifak, hizmet kalitesi ve kendini açma düzeyi gibi unsurlar açısından birbirinden ayrıştığını ileri sürmüştür.

Bu bildiride tamamen insan veya tamamen yapay zekâ (YZ) temelli sistemlerin yanı sıra iki farklı hibrit model (YZ terapist & insan süpervizör ve insan terapist & YZ süpervizör) farklı boyutlar açısından karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın temel amacı, bu dört modelin yararlarını ve sınırlılıklarını değerlendirmek ve gelecekteki psikoterapi hizmet sunumuna yönelik öneriler geliştirmektir.

1. Tamamen YZ tabanlı terapi
2. Yalnızca insan terapistiyle yürütülen terapi
3. YZ terapist & insan süpervizör
4. İnsan terapist & YZ süpervizör

*Yöntem:*Bu çalışmada, Miner ve arkadaşlarının oluşturduğu çerçeve temel alınarak 2017–2025 yılları arasında yayımlanmış, etki değeri yüksek, model tanımlayıcı ve deneysel içerikli yayınlar sistematik olarak incelenmiştir. Değerlendirme kapsamında, psikoterapi hizmetlerinde yapay zekâ kullanımına ilişkin dört farklı uygulama modelini terapötik etkililik, terapötik ittifak, empati kapasitesi, etik risk, maliyet, erişilebilirlik ve kişiselleştirme gibi boyutlarda analiz eden teorik bir derleme yapılmıştır. Bu bağlamda hem teorik hem de deneysel katkı sunan on iki temel çalışma, bu derlemenin dayanaklarını oluşturmuştur.

Bulgular: Çalışmanın bulgularında, tamamen yapay zekâ tabanlı terapi modelleri, insan katılımı olmadan otomatik terapi sunumuna odaklanmıştır. Bu modellerle kurulan terapötik ittifakın insan terapistlerle kurulan ittifaktan farkları tartışılacaktır.

Yalnızca insan terapistler tarafından verilen geleneksel terapi modelinde, Wampold'un Bağlamsal Modeli (The Contextual Model) temel alınmıştır ve terapötik başarının en güçlü belirleyicisi olarak terapötik ittifak vurgulanmaktadır.

İnsan terapistin liderliğinde çalışan, yapay zekânın destekleyici bir rehber olarak süpervizör rolünde konumlandığı sistemlerde terapist tarafından yürütülen seanslara ait ses kayıtları gerçek zamanlı olarak analiz edilmektedir. Terapötik sürece dair geçmiş bilgiler korunur ve terapist veri tabanlarından destek alınarak öneriler sunulur. Bu modelde terapötik ittifak puanı, konu sınıflandırması ve içerik bazlı öneriler üretilerek terapiste geri bildirim sağlanması tartışılacaktır.

Son olarak, yapay zekâ sistemlerinin insan terapist tarafından izlenmesiyle (YZ terapist & insan süpervizör) yürütülen terapi modellerinde yapay zekanın terapötik süreci yürütmesi esnasında, insan terapistlerin etik sınırlarda denetimi sağlamasının mümkün olabildiğine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: yapay zekâ, psikoterapi, terapötik ittifak, süpervizyon, hibrit terapi

10370-Klinik Psikoloji

Psikoterapi Seanslarında Utanç Duygusundaki Değişim: Niteliksel Bir İnceleme*

İlknur Dilekler Aldemir[1], A. Nuray Karancı[1], Gözde İkizer[1], İ. Volkan Gülüm[1]

[1] TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Utanç, bireyin kendilik algısını zedeleyen temel bir öz-bilinçli duygudur. Çok sayıda araştırma, utanç duygusunun birçok psikolojik sorunun hem gelişiminde hem de sürdürülmesinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Psikoterapi alan yazını, utancın terapötik süreci olumsuz etkileyebileceğini ve birçok psikopatolojide tanılar üstü bir gösterge niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Ancak utancın seanslar boyunca nasıl ele alındığına dair nitel araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, utanç düzeyinde anlamlı değişim gözlenen psikoterapi seanslarında bu duygunun nasıl ele alındığını ve seans süresince nasıl şekillendiğini incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmanın verisi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Psikoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde 2023-2024 yılları arasında gerçekleştirilen psikoterapi seansları ile her seans öncesi ve sonrasında danışanların duygu durumlarını yansıttıkları öz bildirimlerden oluşmaktadır. Utanç düzeyi, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği aracılığıyla ölçülmüştür. Güvenli değişim indeksi hesaplanarak utanç duygusunda anlamlı artış ya da azalma görülen toplam 20 seans belirlenmiştir. Danışan ve psikoterapist etkileşimlerini çözümleyerek sürecin ortak inşasını derinlemesine anlayabilmek amacıyla konuşma çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen seansların video kayıtları, konuşma çözümlemesi ilkelerine uygun biçimde deşifre edilmiş ve etkileşim örüntüleri analiz edilmiştir. Psikoterapist tepkilerinin sınıflandırılmasında Ivey ve arkadaşlarının (2023) mikro-beceriler hiyerarşisi temel alınmıştır.

Bulgular: Utancın arttığı ve azaldığı seanslara özgü belirli etkileşim örüntüleri gözlemlenmiştir. Utancın arttığı seanslarda, hassas temalar (örn. dışlanma, aile içi krizler), olaylara ve davranışlara odaklanan psikoterapist yönlendirmeleri ile doğrudan öneriler öne çıkmaktadır. Buna karşın, utancın azaldığı seanslarda empatik geri bildirim, duyguların yansıtılması, normalleştirme ve kavramsallaştırmalar daha yaygındır. Bu seanslar, danışanların farkındalık kazandığı ve utançla ilişkili deneyimlerini daha açık şekilde ifade ettikleri oturumlardır. Her iki grupta da imgeleme, canlandırma ve yeniden yapılandırma gibi müdahale tekniklerine yer verildiği görülmüştü

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, psikoterapistin seans içindeki tutum ve müdahalelerinin danışanların utanç deneyimini önemli ölçüde şekillendirebileceğini göstermektedir. Özellikle empatik geri bildirimler, duyguların yansıtılması ve deneyimlerin anlamlandırılmasına yönelik kavramsallaştırmalar, utancın azalmasına katkıda bulunan başlıca unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, psikoterapistin duygusal kapsayıcılığı güçlendiren yaklaşımlar geliştirmesinin, utanç gibi kırılgan duyguların daha etkili biçimde ele alınmasına yardımcı olabileceğini göstermektedir. Öte yandan, hassas konuların işlendiği seanslarda psikoterapistin kaçınmacı ya da doğrudan öneri veren tutumu, danışanın utanç duygusunun yoğunlaşmasına neden olabilmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma terapötik etkileşimlerin mikro düzeyde incelenmesi yoluyla, psikoterapide duygusal dönüşümün belirli etkileşimsel mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştiğine dair önemli bir içgörü sunmaktadır**.**

Anahtar Kelimeler: Psikoterapi süreç-sonuç araştırması, utanç, tanılar üstü yaklaşım, konuşma çözümlemesi

**Bu çalışma TÜBİTAK ARDEB 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir. Proje no:123K485*

10465-Klinik Psikoloji

Danışan Geri Bildirimi ve Terapi Süreci: BDT'de FIT (Feedback Informed Treatment) Uygulamasının Rolü*

Yasemin Meral[1], Özge Yüksel[1], Hilal Yorulmaz[2]
[1] İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir
[2] Koç Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Psikoterapi, bireylerin duygusal, davranışsal ve bilişsel güçlükleriyle baş etmelerine destek olmayı ve ruh sağlığını iyileştirmeyi amaçlar. Geri Bildirim Odaklı Terapi (Feedback Informed Treatment – FIT), Miller (2016) tarafından psikoterapinin etkililiğini artırmak amacıyla geliştirilmiş bir yöntemdir. Bu yaklaşımda, danışanlardan her seansta düzenli olarak geri bildirim alınır ve böylece terapide etkili faktörlerin ve iyileştirilmesi gereken tarafların objektif bir şekilde değerlendirilmesini sağlar. Bu da seansların daha verimli geçmesine ve terapötik ittifakın güçlenmesine katkıda bulunur. Yapılan çalışmalar, FIT gibi kanıta dayalı yöntemlerin terapötik sürecin etkililiğini artırdığını (Tilsen, 2014), danışanların daha kısa sürede terapi sürecinden faydalandığını (Brattland ve ark., 2018) ve terapiyi bırakma oranlarını %50'ye kadar azalttığını göstermektedir (Miller, 2010). Bu bulgular ışığında, bu çalışmada İzmir Ekonomi Üniversitesi - Psikoloji Uygulama ve Araştırma Merkezinde (PUAM) süpervizyon altında yürütülen Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) süreçlerinde FIT yöntemi uygulanmış ve yöntemin etkiliği incelenmiştir.

Yöntem: Çalışmamızda BDT süreçleri rastgele üç gruba ayrılmıştır: 1) Psikologların her oturumda danışanlarından düzenli geri bildirim aldığı FIT grubu, 2) Geri bildirimin yalnızca araştırmacı tarafından toplandığı plasebo grubu ve 3) Danışanlardan geri bildirim alınmayan kontrol grubu. Grup 1 ve 2'de, her seans öncesi ve sonrası Sonuç Değerlendirme Ölçeği (Outcome Rating Scale), Seans Değerlendirme Ölçeği (Session Rating Scale) (Miller, 2016) ve Seans Etkisi Ölçeği (Stiles, 1980) uygulanmıştır. Sonuç çıktılarının değerlendirilmesi amacıyla, psikoterapinin başında, ortasında ve sonunda danışanların semptom düzeyleri ve terapötik ittifak düzeyleri öz-bildirim ölçekleri ile ölçülmüştür.

Bulgular: Çalışmamız Kasım 2025'e kadar devam etmekte olup, terapi süreçleri henüz tamamlanmadığı için sonuç ölçümleri kesin olarak değerlendirilememiştir. Ancak ön bulgulara bakıldığında, süreç verilerine göre, FIT grubunda terapötik ittifakın daha güçlü olduğu ve seans ile sonuç değerlendirme ölçeklerinde daha yüksek puanlar alındığı görülmektedir. Bu ön bulgular, FIT yönteminin sürece olumlu katkı sağladığını düşündürmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın bulguları, özellikle kamusal ruh sağlığı hizmetlerinde daha etkili ve yaygın uygulanabilir psikoterapi müdahalelerinin geliştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Seans verimliliğini artırarak, terapötik ittifakı güçlendirerek ve bırakma oranlarını azaltarak FIT yönteminin uygulanması, nitelikli ve ulaşılabilir psikoterapi hizmetlerine erişimi artırabilir**.**

Anahtar Kelimeler: psikoterapi süreç araştırmaları, geri bildirim odaklı terapi, feedback-informed treatment, bilişsel davranışçı terapi, terapötik ittifak

**Bu çalışma TÜBİTAK 3501 Programı tarafından desteklenmiştir.*

10534-Klinik Psikoloji

Türkiye'de Çocuklarla Çalışan Ruh Sağlığı Uzmanlarının Mesleki Profiline Dair Kapsamlı Bir Veri Havuzu Oluşturulması

Burcu Altın[1], Özge Akkoç Tüzün[1], Beyza Öztaylan[1]

[1] TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Çocuk ve ergen ruh sağlığı politikalarının etkili biçimde geliştirilebilmesi için alanda çalışan profesyonellerin eğitim düzeyleri ve mesleki deneyimlerine dair kapsamlı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de çocuklarla çalışan ruh sağlığı uzmanlarının demografik özelliklerini, eğitim geçmişlerini, mesleki deneyimlerini ve psikoterapi yaklaşımlarını incelemektir.

Yöntem: Veriler, araştırma ekibi tarafından geliştirilen demografik bilgi formu ve çevrim içi anket aracılığıyla toplanmaktadır. Şu ana dek 48 katılımcıdan veri toplanmıştır ($M = 34.15$, $SD = 6.20$. Katılımcıların çoğunu, Türkiye'de çocuk ruh sağlığı alanında çalışan psikologlar (N=38) oluşturmakta olup bunun yanı sıra psikiyatristler (N=6), psikolojik danışmanlar (N=3) ve çocuk gelişim uzmanları (N=1) da yer almaktadır.Veri toplama süreci halen devam etmekte olup, kongre tarihine dek daha fazla katılımcıya ve daha fazla bilgiye ulaşılması hedeflenmektedir.

Bulgular: Şu ana kadar elde edilen bulgulara göre, katılımcıların % 91.5'i kadın, % 8.5'i erkektir. Katılımcıları, lisans (%20.8) Yüksek lisans (%54.2) ve doktora (%25) düzeyinde eğitime sahip olup, çocuk ruh sağlığı alanında % 45.9'u 0–5 yıl arası deneyime sahipken %39.5'lik bir kesim 11 yıl ve üzeri deneyime sahiptir. En çok tercih edilen terapi Bilişsel Davranışçı Terapi (N=31) olup bunu Deneyimsel Oyun Terapisi (N=29) ve Aile Sistem Yaklaşımları (N=17) takip etmektedir. Katılımcıların bildirimlerine göre en sık karşılaşılan çocuk psikopatolojileri; anksiyete (N = 45), depresyon (N = 41) ve DEHB (N = 35) olarak öne çıkmaktadır. Bunu TSSB (N = 31), karşıt olma-karşı gelme bozukluğu (N = 30) ve otizm spektrum bozukluğu (N = 15) takip etmektedir. Katılımcıların en sık çalıştıkları problem alanları arasında sosyal beceri sorunları (N = 46) ve ebeveyn-çocuk ilişki sorunları (N = 46) ilk sırada yer almakta, bunu davranışsal sorunlar (N = 45) ve kaygılar (N = 45) izlemektedir. Diğer sık karşılaşılan sorunlar arasında arkadaşlık sorunları (N = 40), depresif duygulanım (N = 35), okulla ilgili sorunlar (N = 37) ve akademik başarıya ilişkin güçlükler (N = 31) bulunmaktadır; bunun yanı sıra öfke kontrolü, kayıp ve yas, kendine zarar verme, beden algısı bozuklukları, öğrenme güçlükleri ve uyum sorunları da belirtilmiştir. Katılımcıların bildirimlerine göre, terapi sürecinde en sık karşılaşılan güçlükler ebeveyn direnci (N = 44) ve ebeveyn beklentilerinin müdahaleyi etkilemesi (N = 38) olarak öne çıkmaktadır. Bunun dışında zamanlama sorunları (N = 13), çocuğun ebeveyn katılımına isteksizliği (N = 5) ve ebeveynlerin yoğun çalışma saatleri (N = 1) gibi etmenler de belirtilmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Devam eden veri toplama sürecinin, çocuk ruh sağlığı alanında çalışan uzmanların eğitim düzeyleri ve mesleki uygulamalarına ilişkin daha kapsamlı sistematik bilgiler sunması beklenmektedir. Bu bulguların, eğitim eksikliklerinin belirlenmesine, profesyonel standartların geliştirilmesine ve çocuk ruh sağlığı hizmetlerinin kalitesini artırmaya yönelik politika önerilerinin şekillendirilmesine katkı sağlaması ve mevcut çalışmanın Türkiye'de çocuk ruh sağlığı hizmetlerinin sürdürülebilirliğine ve her çocuğun uygun uzman desteğine erişimine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk ruh sağlığı, uzman profili, psikoterapi uygulamaları, süpervizyon

10054-Sosyal Psikoloji

Psikoterapide Dini/Manevi Eşleşme ve Entegrasyona Yönelik Danışan Tercihleri

Emine Yücel[1], Hatice Ekici[2], Joshua Swift[3] ve Sevim Cesur[4]
[1] Konya Selçuk Üniversitesi, Konya
[2] İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir
[3] Idaho State University, Pocatello
[4] İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu karma yöntem araştırması (N = 1.265), Türkiye'de psikoterapide dini/manevi (D/M) eşleşme ve D/M entegrasyonla ilgili tercihleri incelemektedir. D/M eşleşme, danışan ve terapist arasında dinî kimlik uyumunu; D/M entegrasyon ise dinî müdahalelerin tedaviye dâhil edilmesini ifade etmektedir. Türkiye'de birçok kişi psikolojik rahatlama için dine yönelmesine rağmen, psikoterapide D/M tercihlere dair çalışmalar sınırlıdır. Batı merkezli psikoterapinin kültürel varsayımları da Türkiye bağlamında sınırlayıcı olabilir. Bu nedenle bireylerin D/M tercihlerinin incelenmesi, kültürel açıdan duyarlı yaklaşımlar geliştirmek açısından önemlidir.

Bu çalışmanın dört temel amacı vardır. İlk olarak, bireylerin (a) kendi D/M kimliğini paylaşan bir terapistle eşleşmeyi ve (b) terapide D/M entegrasyonunu ne derecede tercih ettiklerinin anlaşılması hedeflenmiştir. Dindar ve dindar olmayan bireylerin kimlik eşleşmesini tercih edeceği, ancak dindar bireylerin D/M entegrasyonuna yönelik daha güçlü bir tercih göstereceği öngörülmüştür. İkinci olarak, dindar ve dindar olmayan katılımcıların, D/M kimlik eşleşmesi ve D/M entegrasyonuna yönelik tercihlerinin farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Dindar olmayanların, dindar bireylere kıyasla D/M eşleşmesine daha fazla, entegrasyona ise daha az önem vereceği beklenmiştir. Üçüncü olarak, katılımcıların dindarlık ve laiklik düzeylerinin, D/M tercihleri ile ilişkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Dindar katılımcılar arasında daha yüksek dindarlığın, her iki D/M tercihiyle de pozitif ilişkili olacağı öngörülmüştür. Dindar olmayan katılımcılarda ise dindarlık düzeyinin dindar olmayan bir terapistle kimlik eşleşmesi ile negatif, D/M entegrasyonu ile ise pozitif yönde ilişkili olması beklenmiştir. Ayrıca Türkiye'deki laiklik anlayışıyla ilişkili olarak, laikliği destekleyen katılımcıların psikoterapide D/M entegrasyonuna yönelik tercihlerinin daha zayıf olacağı öngörülmüştür. Son olarak, katılımcıların dindar ya da dindar olmayan terapistle çalışmayı tercih etme nedenlerinin nitel olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmanın nicel kısımda, katılımcıların terapist ile D/M kimlik eşleşmesi ve terapide D/M entegrasyonuna yönelik tercihlerini değerlendirmek için "olasılık indirgeme" paradigması kullanılmıştır. Bu paradigma kapsamında, katılımcılardan etkinlik düzeyleri farklı olan iki terapist arasında seçim yapmaları istenmiştir. Katılımcıların D/M tercihlerine uygun bir terapistle çalışabilmek için, etkinliği daha yüksek ancak D/M tercihlerine uymayan bir terapistin sunduğu etkinlikten ne ölçüde ödün vermeye istekli oldukları, "terapist tercih gücü" olarak kavramsallaştırılmıştır. Nitel bölümde ise katılımcıların dindar ya da dindar olmayan terapisti tercih etme ya da kaçınma nedenlerine dair açık uçlu yanıtları analiz edilmiştir. Katılımcılar üç gruba ayrılmıştır: Dindar Müslümanlar (n = 544), dindar olmayan Müslümanlar (n = 480) ve dindar olmayan Müslüman olmayanlar (n = 241).

Bulgular: Tüm gruplar, D/M kimlik eşleşmesi ve D/M entegrasyonuna yönelik istek ifade etmiştir. Dindar katılımcılar için her iki unsur eşit derecede önemliyken, dindar olmayanlar, D/M entegrasyonundansa dindar olmayan terapistle eşleşmeyi daha güçlü tercih etmiştir. Dindar ve dindar olmayan Müslümanlar arasında benzerlik gözlenmiş, ancak dindar olmayan Müslüman olmayanlar, D/M kimlik eşleşmesine daha fazla önem vermiştir. Dindarlık ve laiklik düzeyi, katılımcıların D/M tercihleri ile ilişkili bulunmuştur. Nitel bulgular, dindar Müslümanların dinî uyum ve anlaşma

kolaylığı nedeniyle dindar terapistleri, dindar olmayanların ise bilimsel ve D/M etkisinden uzak bir terapi almak istemelerinden ötürü dindar olmayan terapistleri tercih ettiklerini göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, Türkiye'nin tarihsel ve sosyokültürel bağlamı çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Danışan tercihleri, dini eşleşme, dini/manevi entegrasyon, psikoterapi, olasılık indirgeme yöntemi

10626-Klinik Psikoloji

Grup Psikoterapisinin Kişiler Arası Travmaya Maruz Kalanlar Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Gözden Geçirme

Melike Avcı[1]

[1] **İstanbul Üniversitesi, İstanbul**

Giriş ve Amaç: Travma, bireyin fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü tehdit eden, başa çıkma kapasitesini aşan olaylara maruz kalmasıyla ortaya çıkar (Van der Kolk, 1997). Travmatik yaşantılar, kişiler arası (örneğin cinsel saldırı, fiziksel istismar) ya da kişiler arası olmayan (örneğin doğal afetler) biçimlerde sınıflandırılabilir. Kişiler arası travmalar, doğrudan başka bir insanın eylemiyle gerçekleştiği için daha yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir (Forbes ve ark., 2013). Özellikle çocukluk çağında yaşanan kişiler arası travmalar, gelişimsel süreçleri sekteye uğratarak bireyde karmaşık travma belirtilerine yol açabilir (Courtois & Ford, 2009).

Bu travmalar sonucunda gelişen travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), yeniden yaşantılama, kaçınma, aşırı uyarılmışlık ve kişiler arası yabancılaşma gibi belirtilerle kendini gösterir (APA, 1994). Grup psikoterapisi, travma sonrası gelişen kişiler arası zorlukları onarmaya yönelik etkili bir tedavi yöntemi olarak kabul edilmektedir (Schwartze ve ark., 2017). Grup terapisi; sosyal destek, kişiler arası öğrenme ve aidiyet hissi gibi terapötik etmenlerle bireyin işlevselliğini artırabilir. Bu çalışmada, özellikle cinsel travma başta olmak üzere kişiler arası travmalar yaşamış bireylerle yürütülen grup psikoterapisi müdahaleleri sistematik biçimde incelenmiştir.

Yöntem: Bu derleme çalışmasında, 2010-2024 yılları arasında yayımlanmış, cinsel travma ve diğer kişiler arası travmalar sonrası uygulanan grup terapilerine dair bilimsel yayınlar incelenmiştir. PubMed, PsycINFO ve Scopus veritabanlarında "interpersonal trauma", "group therapy" ve "sexual abuse" anahtar kelimeleriyle yapılan taramalarda elde edilen çalışmalar dahil edilmiştir. Dâhil edilen çalışmaların örnekleminde TSSB tanısı almış ya da belirgin travma belirtileri gösteren bireyler yer almaktadır.

Bulgular: İncelenen çalışmalar, kişiler arası travma yaşamış bireylerde yürütülen grup terapilerinin semptomları azaltmada etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle kişiler arası yabancılaşma, utanç ve suçluluk duygularında anlamlı azalma; sosyal destek algısında ve kişiler arası güven düzeylerinde ise artış bildirilmiştir (Resick ve ark., 1988; Robertson ve ark., 2004). Cinsel travma yaşamış kadınlarla yürütülen müdahalelerde, grup üyeleri arasında gelişen empati ve dayanışma duygusunun, iyileşme sürecinde belirleyici bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Ayrıca, bilişsel davranışçı temelli grup terapilerinin TSSB belirtileri üzerinde daha hızlı ve kalıcı etkiler yarattığı bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Kişiler arası travmalar, bireyin benlik algısı ve diğerleriyle kurduğu ilişkileri derinden etkiler. Grup psikoterapisi, bu etkileri onarmada ve bireyin yeniden bağlantı kurmasını sağlamada güçlü bir araçtır. Özellikle cinsel travmaya maruz kalan bireylerde, grup terapisi hem bireysel iyileşmeyi hem de sosyal işlevselliği desteklemektedir. Gelecekte yapılacak çalışmaların, farklı grup yapılarının uzun vadeli etkilerini ve travma türlerine özgü müdahale biçimlerini daha ayrıntılı şekilde ele alması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Grup psikoterapisi, kişiler arası travma, travma sonrası stres bozukluğu

Sözlü Bildiri Oturumu-37
10045-Sosyal Psikoloji
Bitmiş Bir Geçmiş mi, Sürmekte Olan Bir Gelecek mi: İdeoloji Zamana Bakışımızı Nasıl Şekillendiriyor?
Alper Erdem[1], Zuhal Yeniçeri Kökdemir[1]
[1] Başkent Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Politik söylemler tarihsel anlatılarla şekillenmektedir. Yapılan araştırmalar, politik söylemlerde sağ partilerin geçmişe, sol partilerin ise geleceğe daha fazla atıf yaptığını göstermiştir. Halkta bunun karşılığının nasıl olduğuna bakıldığında ise sağcıların geçmişe daha fazla atıf yaptığı, ancak şimdiye veya geleceğe yapılan atıflarda herhangi bir ideolojik farklılık bulunmadığı görülmüştür. Ancak buna dair çalışmalar kısıtlıdır ve daha detaylı bir şekilde incelenmeyi gerektirmektedir. Bu araştırmanın amacı, genç yetişkinlerin politik ideolojileri ile geçmişten geleceğe toplumsal algılarının nasıl şekillendiğini incelemek ve gelecek zaman yönelimi ile politikayla ilgi düzeylerinin bu ilişkideki rollerini belirlemektir. Çalışmada, politik ideoloji klasik sağ-sol ayrımından ziyade, liberal, muhafazakâr, milliyetçi ve sosyalist olarak tanımlanan dört boyutlu bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu sayede, Türkiye özelinde genç yetişkinlerin toplumsal değişime ilişkin zaman algılarının ideoloji bağlamında nasıl şekillendiğinin daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir.
Yöntem: Araştırma verileri çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. Ankete katılan 337 genç yetişkinin (%81 kadın; $Ort._{yaş}$= 22.6) dört farklı dönemdeki (1970-1995, 1995-2020, günümüz: 2020-2030 ve gelecek: 2030-2055) toplumsal değişime ilişkin algıları ölçülmüştür. Katılımcılar, (1) otoriteye saygı, (2) aile bağları, (3) gelenekselcilik, (4) ekonomik eşitlik, (5) geleneksel değerler ve (6) toplumun genel yapısı gibi altı temel toplumsal temayı değerlendirmiştir. Ayrıca katılımcıların siyasi ideolojileri öz bildirim yoluyla alınmış, gelecek zaman yönelimi (beklenti ve katılım alt boyutları) ve politikayla ilgi düzeyleri de ölçülmüştür. Veriler, tek yönlü ANOVA, tekrarlı ölçümler ANOVA, faktöriyel ANOVA ve regresyon analizleri kullanılarak analiz edilmiştir.
Bulgular: Araştırma bulguları, genç yetişkinlerin genel olarak toplumsal değişimi geçmişten geleceğe doğru daha olumsuz değerlendirdiğini ortaya koymuştur. İdeolojik gruplar arasındaki farklar ise genel olarak sınırlı kalmıştır. Ekonomik eşitlik konusunda ideoloji ve gelecek zaman yönelimi arasındaki etkileşim sınırda anlamlı bulunmuş, gelecek zaman yöneliminin "katılım" alt boyutunda düşük puan alan liberallerin, bu alt boyutta yüksek puan alan liberallere göre gelecekte ekonomik eşitlik konusunda daha iyimser oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak gelecek zaman yöneliminin "beklenti" alt boyutu, katılımcıların geleceğe dair toplumsal algılarını pozitif yönde anlamlı olarak yordamakta; geleceğe dair kişisel beklenti ve iyimserliğin, toplumsal değişime yönelik algıları olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Ayrıca muhafazakâr ve milliyetçi katılımcılar, özellikle "aile bağları" ve "otoriteye saygı" gibi alanlarda gelecek değişimleri daha olumsuz algılama eğilimindedir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, genç yetişkinlerin genelinde ortak olan geçmişi idealize etme ve geleceğe dair karamsar bakma eğilimlerini yansıtmaktadır. İdeolojik farklılıkların belirgin olmadığı alanlarda ortak toplumsal kaygılar ön plana çıkmakta, ancak özellikle otoriteye saygı ve aile bağları gibi konularda ideolojik duruşlar belirleyici olabilmektedir. Muhafazakâr ve milliyetçi grupların geleneksel değerlere yönelik hassasiyetleri bu bağlamda öne çıkan bir bulgudur. Bulgular, gençlerin geleceğe dair algılarında bireysel zaman yönelimlerinden ziyade, ekonomik belirsizlik ve kurumsal güvensizlik gibi geniş çaplı toplumsal faktörlerin daha belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, gençlerin toplumsal algılarının şekillenmesinde ideolojik kimliklerin sınırlı ama önemli bir role sahip olduğunu vurgulayarak, politika yapıcıların genç yetişkinlerin kaygılarını ve beklentilerini dikkate almalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Politik ideoloji, zaman algısı, politikayla ilgi düzeyi, toplum algısı, gelecek zaman yönelimi

10430-Sosyal Psikoloji

Türkiye'deki Kararsız ve Partizan Seçmenlerin Lider Sosyal Temsillerinin Yapı ve İçeriğine Yönelik bir İnceleme*

Anıl Kablanoğlu[1], M. Ersin Kuşdil[2]
[1] Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
[2] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Liderlik literatüründe kararsız seçmenlerin oy tercihlerini açıklayabilecek tutarlı bir teorik model bulunmamakta; seçmenlerin oy tercihlerindeki farklılıklar ise çoğunlukla bilgi işleme tarzlarındaki bireysel farklılıklar üzerinden açıklanmaktadır. Buna göre, kararsız seçmenlere ya seçimlerle alakasız bilgilerden etkilenmeye açık olan irrasyonel kimseler ya da çeşitli bilgileri derinlemesine inceleyerek nihai bir karara ulaşan rasyonel kimseler olarak yaklaşılmaktadır. Öte yandan, politik kutuplaşma düzeyiyle kararsız seçmen oranı arasında negatif bir ilişki olduğunu gösteren bazı araştırmalar konunun sadece bilgi işleme tarzlarındaki farklılıklarla açıklanamayacağına işaret etmektedir. Seçmenlerin zihnindeki lider temsilinin oy verme tercihlerini etkileyebilecek bir unsur olmasından hareketle, bu çalışma kararsız seçmenlerin temsillerinin partizan seçmen temsillerinden içerik ve organizasyon açısından farklılaşıp farklılaşmadığına odaklanacaktır. Moscovici'nin Sosyal Temsiller Kuramına göre, sosyal temsil (ST) bir grubun bir nesneye yönelik mutabakatıyla oluşan kolektif bilgiye karşılık gelmektedir. Mevcut çalışmada, ST'lerin incelenmesinde kullanılan ve temsil nesnesine yönelik mutabakat düzeyini ve nesnenin bilişsel organizasyonunu yansıtan çeşitlilik ve nadirlik indeksleri hesaplanarak Türkiye'deki kararsızların lider ST'lerinin politik kutuplaşmanın tarafları konumundaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) partizan seçmenlerinin temsillerinden içerik ve organizasyon açısından farklılaşıp farklılaşmadığı sorusunun yanıtlanması hedeflenmektedir.
Yöntem: Kolayda örnekleme tekniği kullanılarak 53 ilden yaşları 18 ile 76 arasında değişen (*Ort.* = 32.59, *SS.* = 12.34) 471 katılımcıya (336 kadın, 133 erkek, 1 diğer) ulaşılarak çevrimiçi bir anket uygulanmıştır. Önce "iyi" ve "kötü lider" temsilleri için iki ayrı hiyerarşik çağrışım testi uygulanan katılımcılar, sonrasında grupla özdeşleşme ölçeğini AKP ve CHP için ayrı ayrı doldurup oy tercihlerini de içeren bilgileri bir demografik bilgi formu üzerinden aktarmışlardır.
Bulgular: Oy tercihleri ile özdeşleşme düzeyleri uyumlu olan katılımcılar üç gruba (99 kararsız, 105 AKP partizanı ve 179 CHP partizanı) ayrılmış; ardından gruplar minimum katılımcı sayısı olan 99'a seçkisiz şekilde eşitlenmiştir. Çeşitlilik (D) indeksi ST için yazılan özgün unsurların sayısının tüm unsurların sayısına bölünmesiyle; nadirlik (H) indeksi ise yalnızca bir kez ifade edilmiş unsurların sayısının özgün unsurların sayısına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Rakamlar yükseldikçe çeşitlilik ve nadirliğin de yükseldiği kabul edilir. Analizler tüm örneklem üzerinden de tekrarlanmıştır. "İyi lider" ST'leri için çeşitlilik ($D_{Kararsız\text{-}İyi}$ = .60, $D_{AKP\text{-}İyi}$ = .56, $D_{CHP\text{-}İyi}$ = .60, $D_{Genel\text{-}İyi}$ = .42) ve nadirlik ($H_{Kararsız\text{-}İyi}$ = .81, $H_{AKP\text{-}İyi}$ = .78, $H_{CHP\text{-}İyi}$ = .83, $H_{Genel\text{-}İyi}$ = .78) indeksleri ile "kötü lider" ST'leri için çeşitlilik ($D_{Kararsız\text{-}Kötü}$ = .68, $D_{AKP\text{-}Kötü}$ = .66, $D_{CHP\text{-}Kötü}$ = .66, $D_{Genel\text{-}Kötü}$ = .50) ve nadirlik ($H_{Kararsız\text{-}Kötü}$ = .84, $H_{AKP\text{-}Kötü}$ = .84, $H_{CHP\text{-}Kötü}$ = .84, $H_{Genel\text{-}Kötü}$ = .81) indeksleri incelendiğinde "iyi lider" ST'lerinin hem genel örneklemde hem de kararsızlar ve partizanlarda daha fazla yapılanmış olduğu görülmektedir. Öte yandan, kararsızların ve CHP'li partizanların "iyi lider" ST'sinin AKP'lilerinkinden daha az yapılanmış olduğu anlaşılmaktadır. Kararsızların "kötü lider" ST'si ise her iki partizan grubundan ve genel örneklemden daha az yapılanmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Türkiye'de lider ST'lerinin içerik ve organizasyonlarını ilk kez inceleyen bu çalışma kararsızların ve CHP'li partizanların "iyi lider" temsillerinin AKP'lilere ve genel örnekleme kıyasla daha zayıf yapılanmış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kararsızların "kötü lider" temsillerinin "iyi lider" temsillerinden daha az yapılanmış olması, bu temsillerin olası bir seçim sonucu üzerinde daha belirleyici olacağını düşündürmektedir. Bulgular hem genel örneklemin hem de üç grubun temsillerinin yapısal özellikleri ele alınarak tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, sosyal temsiller, kararsız seçmenler, partizanlar, özdeşleşme
Bu araştırma **TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Programı 124K196 Numaralı Proje kapsamında yürütülmüştür.*

10489-Sosyal Psikoloji

Duygular ve Çerçeveleme Politik Kararları Etkiler Mi?

Muhammet Reveha Attila[1,2], Esra Hatice Oğuz Taşbaş[2]

[1] İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul

[2] İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Politik bağlamda çerçeveleme etkisi, mantıksal olarak aynı politik problemlerin farklı şekillerde sunulmasını içermektedir. Çerçeveleme ile ilişkili olan kayıp ve kazanç kavramının önemi bireylerin güdülenme motivasyonlarına göre değişmektedir. Düzenleme Odağı Kuramı'na göre koruma odağına sahip kişiler için kayıplar, gelişme odağına sahip kişiler için kazançlar önemlidir. Koruma odağına sahip olan kişiler negatif sonuçların varlığında korku, gelişme odağına sahip kişiler pozitif sonuçların yokluğunda öfke deneyimlemektedirler (Shah ve Higgins, 2001). Bu araştırmanın amacı çerçevelemenin, düzenleme odağının ve duygunun (öfke ve korku) farklı bağlamlarda politik kararlar üzerindeki etkilerini incelemektir. Bildiğimiz kadarıyla çerçevelemenin ve duyguların etkisini politik bağlamda inceleyen deneysel çalışma bulunmamaktadır. Bu kapsamda iki deneysel çalışma yürütülmüş, birinci çalışmada ekonomi politikası ile ilgili, ikinci çalışmada ise göçmen politikası ile ilgili mesajlar sunulmuştur.

Yöntem: Katılımcılar: Katılımcı sayısının belirlenmesi için güç analizi yürütülmüş ve denekler arası dört koşul için en az 199 kişilik örneklem büyüklüğü gerektiğine karar verilmiştir. Birinci deney 196, ikinci deney ise 243 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Desen: Her iki deneyde 2 (Duygu: öfke, korku) X 2 (Çerçeveleme: kazanç, kayıp) denekler-arası desen kullanılmıştır. Ek olarak katılımcıların kronik düzenleme odakları (gelişme, korunma ve belirsiz odak) dikkate alınmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenlerini lider değerlendirme, mesaj ikna ve mesajlara karşı tutum oluşturmaktadır.

Materyal ve İşlem: Çalışma 1 ve 2'de iki farklı bağlamda iki farklı çerçevelemede vinyetler sunulmuştur. Ayrıca, duygu indiksiyonu için otobiyografik hatırlama görevi kullanılmıştır. Siyasi Lider Değerlendirme Ölçeği, Mesaj İkna Ölçeği, Mesaj Tutum Ölçeği, Çerçeveleme ve Duygu Manipülasyon Kontrolü Soruları diğer materyalleri oluşturmaktadır. İlk olarak katılımcıların düzenleme odakları belirlenmiş, ardından katılımcılar seçkisiz olarak öfke veya korku koşuluna atanmış ve duygu indüksiyonu uygulanmıştır. Daha sonra seçkisiz olarak kayıp veya kazanç çerçevelemesi koşuluna atanan katılımcılara koşula özgü vinyetler sunulmuş ve diğer ölçümler alınmıştır.

Bulgular: Her iki deneyde 2 (Çerçeveleme: kayıp, kazanç) X 2 (Duygu: öfke, korku) X 3 (Düzenleyici Odak: gelişme, korunma, belirsiz) lider değerlendirme, mesajların ikna ediciliği ve mesajlara karşı tutum üzerinde etkisini test etmek için Three-Way ANOVA analizleri yürütülmüştür. Mesajların ekonomi politikası hakkında sunulduğu ilk çalışmada sadece çerçevelemenin lider değerlendirme, mesajların ikna ediciliği ve mesajlara karşı tutum üzerinde ana etkisi bulunmuştur. Katılımcılar her üç bağımlı değişken için kazanç çerçevelemesini kayıp çerçevelemesine kıyasla daha olumlu değerlendirmişlerdir. Mesajların göçmen politikası hakkında sunulduğu ikinci çalışmada sadece çerçevelemenin, lider değerlendirme, mesajların ikna ediciliği, mesajlara karşı tutum üzerinde ana etkisi bulunmuştur. Katılımcılar her üç bağımlı değişken için kayıp çerçevelemesini kazanç çerçevelemesine kıyasla daha olumlu değerlendirmişlerdir. Her iki deneyde duygunun ve düzenleme odağının bağımlı değişkenler üzerinde ana etkileri veya etkileşim etkileri bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Ekonomi bağlamında yürütülen birinci çalışmada kazanç çerçevelemesi (kayıp çerçevelemesine kıyasla) daha olumlu değerlendirilirken, göçmen politikası bağlamında yürütülen ikinci çalışmada kayıp çerçevelemesi (kazanç çerçevelemesine kıyasla) daha olumlu değerlendirilmiştir. Hem ekonomi hem göçmen politikası politik çatı altında incelense de ekonomi bireysel çıkar ve refahla ilişkiliyken (Brader, 2006), göçmen konusu toplumsal düzen ve kimlik ile ilişkilidir (Brader ve ark., 2008). Çerçevelemede ortaya çıkan bu farklılık Beklenti Teorisi ile açıklanabilir. Ayrıca duygunun herhangi bir etkisinin görülmemiş olmasının çerçevelemenin farklı duyguları tetikleme potansiyelinden veya duygu indüksiyonun bağlam farklılığından kaynaklanmış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çerçeveleme, Öfke, Korku, Gelişme Odağı, Korunma Odağı

10595-Sosyal Psikoloji

Ahlaki Dışlama ve Muhafazakarlık Arasındaki İlişki: Korelasyonel Bir Analiz

Nergiz Simay Torun[1], Ahmet Çoymak[1], Hafize Öznur Erem[1]

[1] Abdullah Gül Üniversitesi, Kayseri

Giriş ve Amaç: Sosyal psikoloji yazınında, otoriteye yönelik tutumları anlamaya yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar, özellikle bireylerin otorite figürlerine olan bağlılıklarının kişilik özellikleri, ideolojik yönelimler ve tehdit algılarıyla nasıl şekillendiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, muhafazakâr bireylerin otoriteyi, gelenekleri ve sosyal düzeni koruma amacıyla destekleme eğiliminde oldukları görülmektedir. Ancak, otoriteye karşı olumlu tutum sergilemeyen bireylere karşı muhafazakâr bireylerin nasıl bir tutum geliştirdiği detaylı bir biçimde ele alınmamıştır. Bu araştırma, muhafazakâr bireylerin otoriteyi eleştiren bireylere karşı ahlaki dışlama yapıp yapmadıklarını incelemektedir. Bu çerçevede, muhafazakârlık düzeyi yüksek bireylerin, otoriteyi eleştiren kişileri ahlaki olarak dışlama eğilimlerinin daha yüksek olacağı hipotezi test edilmiştir.

Yöntem: Araştırma, ilişkisel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. 18-59 yaş aralığında, çoğunluğu lisans düzeyinde eğitim almış 250 katılımcıdan çevrim içi olarak veri toplanmıştır. Katılımcıların %69,6'sı kadın, %28,8'i erkek, %1,6'sı ise cinsiyet belirtmemiştir. Katılımcılara, bir çalışma merkezinde yöneticilerinin sunduğu kararlara karşı çıkan ve bu kararları uygulamak istemeyen bireylerin yer aldığı bir senaryo sunulmuş; ardından Muhafazakârlık, Aile Değerleri ve Kuşaklar Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen Ahlaki Dışlama Ölçeği uygulanmıştır. Veriler, SPSS programı aracılığıyla korelasyon analizi ve cinsiyetler arası farklılıkları incelemek üzere bağımsız örneklemler için t-testi ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Elde edilen bulgular, muhafazakârlık ile ahlaki dışlama arasında anlamlı ve orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r \approx .40$, $p < .01$). Özellikle Muhafazakârlık, Aile Değerleri ve Kuşaklar ölçeğinin alt boyut maddeleri olan "Aile Değerlerine Verilen Önem" ve "Evlilik Öncesi Görüşmeye Yönelik Tutum" ile ahlaki dışlama arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, t-testi sonuçlarına göre erkek katılımcıların, kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek düzeyde ahlaki dışlama eğilimi gösterdiği; ancak muhafazakârlık düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, muhafazakârlık düzeyi arttıkça bireylerin otoriteye karşı olumlu tutum sergilemeyen bireylere karşı ahlaki olarak dışlama eğiliminin de arttığını göstermektedir. Bu sonuç, literatürdeki muhafazakâr bireylerin düzeni, geleneği ve otoriteyi tehdit eden unsurlara karşı daha korumacı ve dışlayıcı tutumlar geliştirdiğini belirten çalışmaları desteklemektedir. Bu araştırmada söz konusu bulguyu desteklemektedir. Ancak çalışmada kullanılan Ahlaki Dışlama Ölçeğinin ön geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılmamış olması ile örneklemin büyük ölçüde üniversite öğrencilerinden oluşması, bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Kadınlar ve erkekler arasında ahlaki dışlama düzeyinde bazı farklar gözlemlense de, bu farklılıklar istatistiksel olarak güçlü bulunmamıştır. Ayrıca, örneklemde kadın ve erkek sayılarının dengesiz olması (kadınların %69,6 oranında temsil edilmesi), cinsiyet farklılıklarına ilişkin bulguların genellenebilirliğini sınırlayabilir. Gelecek çalışmalarda daha çeşitli sosyo-demografik gruplarla yürütülecek nicel ve nitel araştırmalar, muhafazakârlığın sosyal yargılar üzerindeki etkilerini daha kapsamlı biçimde ortaya koyabilir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki Dışlama, Muhafazakarlık, Otoriteye Karşı Tutumlar, Dışlama

10256-Sosyal Psikoloji

Derin Düşünme, İdeoloji ve Dini İnanç*

Şahin Atik[1], Ensar Acem[1], Fatih Bayrak[2], Burak Doğruyol[1], Ozan İşler[3], Onurcan Yılmaz[1]

[1] Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

[2] Başkent Üniversitesi, Ankara

[3] Queensland Üniversitesi, Brisbane

Giriş ve Amaç: Bireylerin düşünme biçimleri ile ideolojik ve dini inançları arasındaki ilişki, sosyal psikolojide önem kazanan bir araştırma alanıdır. Bu bağlamda, derin düşünmenin (reflection) politik ideolojiler ve dini inançlarla olan ilişkisinin, bilişsel kapasiteden bağımsız olarak incelenmesi, literatüre değerli teorik katkılar sunabilir.

Çalışmanın ilk amacı, Yılmaz ve Sarıbay'ın (2017) Türkiye'deki bulgularını İngilizce konuşan bir örneklemde kavramsal olarak tekrarlamaktır. Bu bulgu, derin düşünmenin sadece toplumsal değişime dirençle negatif yönde ilişkili olduğunu, ancak eşitliğe karşıtlıkla anlamlı bir ilişki göstermediğini öne sürmektedir. Bu doğrultuda, derin düşünmenin sosyal ve ekonomik muhafazakârlık, değişime direnç ve eşitliğe karşıtlıkla olan ilişkileri test edilmiştir (H1, H2, H3).

Çalışmanın ikinci amacı, Sarıbay ve Yılmaz'ın (2018) Türkiye'de elde ettiği ana bulguyu İngilizce konuşan bir örneklemde tekrarlamaktır. Bu bulguya göre, bilişsel yetenek, dini inanca kıyasla, sosyal muhafazakârlık ve değişime dirençle daha güçlü negatif yönde ilişkiliyken, derin düşünme bilişsel yeteneğe kıyasla dini inançla daha güçlü negatif yönde ilişki göstermektedir. H4 hipotezi, bu iki bilişsel faktörün politik ideoloji ve dini inanç ile ilişkilerini incelemiş ve sıfır toplamlı oyun inançlarının bu ilişkilerdeki düzenleyici rolünü keşifsel olarak araştırmıştır.

Yöntem: Araştırma, Prolific platformu aracılığıyla toplanan 1200 akıcı İngilizce konuşan Amerikalı katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılar dini inanç (600 inançlı Hristiyan ve 600 inançsız - 300 Ateist, 300 Agnostik), cinsiyet ve öznel sosyoekonomik statüye göre dengelenmiştir. Katılımcılar, Bilişsel Performans Testi (CPT), Raven'ın Progresif Matrisler Testi, Sosyal ve Ekonomik Muhafazakârlık Ölçeği, Değişime Direnç, Eşitliğe Karşıtlık, Dini İnanç ve Katılım ve Sıfır Toplamlı Oyun İnancı gibi ölçekleri ve görevleri tamamlamışlardır. Veriler, iki değişkenli korelasyon analizi ve Fisher'ın z testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: H1 doğrultusunda, derin düşünme sosyal muhafazakârlıkla anlamlı negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Ekonomik muhafazakârlıkla olan ilişki de negatif yönde olsa da daha zayıftır ve bu iki korelasyon arasındaki fark anlamlıdır. H2 kapsamında, derin düşünme değişime dirençle anlamlı negatif yönde ilişkiliyken, eşitliğe karşıtlıkla ilişkisiz bulunmuştur. Bu negatif korelasyonlar arasındaki fark da anlamlıdır. H3 bağlamında, akıcı zekâ sosyal ve ekonomik muhafazakârlıkla anlamlı ilişkili bulunmuş, ancak korelasyonlar arasında anlamlı fark saptanmamıştır. Akıcı zekanın değişime direnç ve eşitliğe karşıtlıkla anlamlı negatif ilişkisi olduğu, ancak değişime dirençle olan ilişkisinin eşitliğe karşıtlıkla ilişkisinden anlamlı biçimde daha güçlü olduğu görülmüştür. H4 doğrultusunda, derin düşünme hem dini inançla hem de sosyal muhafazakarlıkla anlamlı negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Derin düşünmenin dini inançla olan ilişkisi, akıcı zekâyla olan ilişkisinden anlamlı şekilde daha güçlüdür. Regresyon analizinde, kontrol değişkenleri kontrol edildikten sonra derin düşünme dini inancı anlamlı biçimde yordarken, akıcı zekânın yordayıcı rolü anlamlı değildir. Akıcı zekâ ise ilgili kontrol değişkenleri kontrol edildikten sonra sosyal muhafazakarlığı negatif yönde yordamıştır. Sıfır toplamlı oyun inançları, derin düşünmenin sosyal muhafazakârlık ve değişime direnç üzerindeki etkisini anlamlı şekilde düzenlemiştir. Sıfır toplamlı inanç düzeyi yüksek katılımcılarda, derin düşünme düzeyi arttıkça sosyal muhafazakârlık ve değişime dirençteki azalma daha belirgin olmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, ilgili temel ilişkilerin büyük ölçüde kavramsal olarak tekrarlandığını ve derin düşünmenin ideolojik yönelimler ve dini inançlarla sistematik olarak ilişkili olduğunu göstermektedir. Dini inançla gözlenen güçlü negatif ilişki, bu düşünme biçiminin inanç sistemlerini sorgulamada etkili olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, sıfır toplamlı oyun inançlarının bu ilişkileri güçlendirmesi, bireylerin dünya algılarının bilişsel ve ideolojik temellerine ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Derin düşünme, bilişsel yetenek, dini inanç, muhafazakarlık

Bu araştırma **Templeton Religion Trust tarafından desteklenmiştir.*

10631-Sosyal Psikoloji

Militarist Düzen Sorgulanabilir Mi? Militarist Tutumlar Ve Biliş İhtiyacı Arasındaki İlişki

Deniz Bilger[1], Fatih Özdemir[1]
Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Militarist tutumların ve bu tutumlarla ilişkili değişkenlerin görgül olarak incelenmesi önemlidir. Söz konusu değişkenler, Türkiye gündeminde yerini her daim korumuş olan asker-sivil ilişkileri, gruplar arası çatışmada ordunun rolü ve ordunun kutsallaştırılması gibi çeşitli konularla ilişkili olabilmektedir. Diğer yandan militarizmin motivasyonel temellerine sosyal psikolojik perspektiften bakan görgül araştırmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Motivasyonel bir değişken olarak *biliş ihtiyacı (need for cognition)* epistemik temelli bir güdülenmeyle ilişkilidir ve "insanların düşünme ve düşünmekten haz alma eğilimini" ifade etmektedir. Geniş kapsamlı bir literatür olmamasına rağmen biliş ihtiyacının milliyetçi ideolojiyle olan negatif ilişkisi bu değişkenin militarist tutumları negatif yönde yordayabileceğini düşündürmektedir. Söz konusu ilişki incelenirken, militarist tutumlarla ilişkili olabileceği düşünülen yaş, cinsiyet, algılanan sosyoekonomik statü, askeriye ile ilişkililik, sağ-kanat politik yönelim ve Türk toplumuyla özdeşleşme değişkenleri kontrol edilecektir.
Yöntem: Etik kurul onayının ardından, çevrimiçi anket programı Qualtrics aracılığıyla veri toplanmıştır. Katılımcılara "kolaylıkla bulunabileni örnekleme" yöntemiyle ulaşılmıştır. Örneklem, askerlikten muaf olan (kadın katılımcılar) veya tecilli oldukları için henüz askerlik yapmamış olan (erkek katılımcılar) 436 Türk üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Yaşları 18 ile 36 arasında değişen (*Ort.* = 22.18, *S* = 2.68), 297 kadın ve 139 erkek katılımcı örneklemi oluşturmaktadır. Katılımcılar demografik ölçümlerin ardından askeriye ile ilişkililik, politik yönelim, Türk toplumuyla özdeşleşme ve biliş ihtiyacı ölçeklerine ek olarak, militarist tutum ölçeğinin "askeriyenin değerine yönelik tutum", "militarist sisteme yönelik tutum" ve "zorunlu askerlik vazifesine yönelik tutum" alt ölçeklerinden oluşan ölçek setini doldurmuştur. Değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizleri yapılmıştır.
Bulgular: Hiyerarşik regresyon analizlerinin sonuçlarına göre, yaş, cinsiyet, algılanan sosyo-ekonomik statü, askeriye ile ilişkililik, sağ-kanat politik yönelim ve Türk toplumuyla özdeşleşme değişkenleri kontrol edildikten sonra dahi, biliş ihtiyacı daha yüksek seviyelerde olan kişilerin askeriyenin değerine ve militarist sisteme yönelik destekleyici tutumları daha zayıftır. Öte yandan, zorunlu askerlik vazifesine yönelik tutumlar ve biliş ihtiyacı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Militarist tutum ölçeğindeki diğer iki alt boyutun aksine zorunlu askerlik vazifesine yönelik tutumun biliş ihtiyacı tarafından yordanmaması dikkat çekicidir. Askeriyenin değerine ve militarist sisteme yönelik tutumlar, görece soyut bir askeriye kurumuna ilişkin ideolojik tutumları yansıtan maddeleri daha çok içermektedir. Diğer yandan zorunlu askerlik vazifesine yönelik tutum; örneklemi doğrudan ilgilendiren ve gündelik tartışmaların odağında olan bedelli askerlik gibi daha "sıcak" konulara ilişkin maddelere daha fazla yer vermektedir. "Bilişsel hiyerarşi", "değer-inanç-norm kuramı" gibi kuramsal yaklaşımlardan yola çıkılarak, biliş ihtiyacı ile militarist tutumlar arasındaki ilişkiye dair karmaşık tablonun açıklanabileceği düşünülmektedir. Mevcut çalışma militarist tutumların motivasyonel temellerine odaklanması, üstelik bunu mevcut sosyal-politik bağlama ilişkin tutumları da göz önüne alarak gerçekleştirmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. İlgili araştırmacılar ve yetkililer, bireylerin militarist tutumlarının temel bilişsel eğilimlerle olan ilişkisini anlamak için bu bulgulardan faydalanabilirler.

Anahtar Kelimeler: Militarist tutum, biliş ihtiyacı, politik yönelim, Türk toplumuyla özdeşleşme

Sözlü Bildiri Oturumu-41

10307-Gelişim Psikolojisi

Annelerin İşaret Jesti ve Bebeklerin Alıcı Kelime Dağarcığı: Bebeklerin İşareti Takip Etme Becerilerinin Rolü*

Sura Ertaş[1], Ebru Ger[2], Sümeyye Koşkulu-Sancar[3], Aylin C. Küntay[4]
[1] Acıbadem Üniversitesi, İstanbul
[2] University Of Bern, Bern
[3] Utrecht University, Utrecht
[4] Koç Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bebeklerin dil gelişiminde erken dönemdeki sosyal iletişim becerileri önemlidir. İşaret jesti dil öncesi ortaya çıkan becerilerden biridir ve hem ebeveynlerin kullandığı hem de bebeklerin takip etmeye ve kullanmaya başladığı bir iletişim aracıdır. Araştırmalar, ebeveynlerin işaret jesti sıklığının bebeklerin dil gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Bebekler, 8. ay itibariyle görsel alanları içindeki hedeflere yönelik işaret jestlerini takip etmeye başlarken, 12. ay civarında bu beceri görsel alanlarının dışındaki hedeflere yönelik olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu beceri bebeklerin hem işaret jestinin altında yatan göndergesel mesajların kavranmasıyla hem de işaret jestini üretme sıklıklarıyla ve dil becerileriyle ilişkili bulunmuştur. Ancak, annelerin işaret jesti sıklığıyla bebeklerin daha sonraki alıcı kelime dağarcığı arasındaki ilişkinin, bebeklerin işaret takibi becerileri tarafından etkilenip etkilenmediği henüz araştırılmamıştır. Bu çalışma, (1) annelerin 12. aydaki işaret etme sıklığının bebeklerin 14. aydaki alıcı kelime dağarcığını öngörüp öngörmediğini ve (2) bu ilişkinin, özellikle bebeklerin görsel alanlarının dışındaki hedeflere yönelik işaretleri takip edebilme becerisine bağlı olarak değişip değişmediğini incelemektedir.
Yöntem: Bu çalışmada, farklı sosyoekonomik düzeylerden gelen 45 anne-bebek çifti (25 kız) boylamsal olarak, bebekler 12 ve 14 aylıkken incelenmiştir. Annelerin ve bebeklerin işaret jesti sıklığını ölçmek amacıyla "süslenmiş oda paradigması" kullanılmıştır. Bu paradigmada, bebekler 12. aydayken anne-bebek çiftlerinden 21 nesnenin dört duvara asıldığı bir odada 5 dakika boyunca serbestçe dolaşmaları istendi. Bebeklerin işaret takibi becerileri "işaret jesti takip paradigması" ile değerlendirilmiştir. Bu paradigmada, deneyci bebekler 12. aydayken bebeklerin sol ön, sağ ön, sol arka ve sağ arka yönlerinde bulunan resimli posterlere işaret etmiş; bebeklerin işaret edilen hedefe bakıp bakmadığı kaydedilmiştir. Bebeklerin alıcı kelime dağarcığı ise 14. ayda Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri-I (TİGE-I) aracılığıyla değerlendirilmiştir.
Bebeklerin çoğu (n=38) iki ön denemede de işaret jestlerini takip edebilmiştir; 7 bebek ise ön denemelerden birinde işareti takip edebilmiştir. Arka denemelere bakıldığında, 24 bebek hiçbir denemede işaret jestini takip etmezken, 9 bebek denemelerden birinde, 12 bebek ise her iki denemede de işareti takip etmiştir. Bu nedenle, analizlerde bebeklerin işaret jestini takip etme becerileri yalnızca arka denemelerdeki performanslarına dayalı olarak ele alınmıştır. Arka denemelerden en az birinde işareti takip eden bebekler "işaret jestini takip eden" (n=21), hiçbir arka denemede işareti takip etmeyenler ise "işaret jestini takip edemeyen" (n=24) olarak sınıflandırılmıştır.
Bulgular: Bebeklerin 14. aydaki alıcı kelime dağarcığı, annelerin 12. aydaki işaret jesti sıklığı, bebeklerin 12. aydaki işaret jestini takip etme becerisi (ikili kodlanmış: "işaret jestini takip eden" ve "takip etmeyen") ve bu iki değişkenin etkileşimi kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analiziyle incelenmiştir. Analiz sonucunda, işaret jesti takibi becerisi ile annelerin işaret jesti sıklığı arasındaki etkileşim anlamlı bulunmuştur. Annenin işaret jesti sıklığı, yalnızca "işaret jestini takip eden" bebeklerde 14. aydaki alıcı kelime dağarcığını anlamlı düzeyde yordamıştır (β = 3.67, SH = 1.49, $p <$ .05).
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, işaret jestini takip etme gibi erken sosyal-iletişimsel becerilerin dil gelişimindeki önemini vurgulamaktadır. Bebeklerin işaret jestini takip etme becerileri, işaret edilen nesneleri ve bu jestlere eşlik eden sözel girdileri daha etkili şekilde ilişkilendirmelerini sağlayarak, annelerin işaret jestlerinden daha fazla faydalanmalarını mümkün kılabilir. Bu çalışma, dil gelişimini destekleyen süreçlerde bebeklerin sosyo-kognitif özellikleri (örn., işaret jestini takip etme) ile çevresel faktörlerin (örn., annelerin işaret jesti) etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Annelerin işaret jesti, işareti takip etme becerisi, alıcı kelime dağarcığı **Bu araştırma **TÜBİTAK 1001- Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı** kapsamında yürütülmüştür.*

10305-Gelişim Psikolojisi

Annelerin Bebeklerinin Kelime Anlama Becerilerine Yönelik Tahminleri: Annelerin Sözel Girdisi ve Bebeklerin Alıcı Kelime Dağarcığı Üzerindeki Etkileri*

Sura Ertaş[1], Aylin C. Küntay[2], Aslı Aktan-Erciyes[3]
[1] Acıbadem Üniversitesi, İstanbul
[2] Koç Üniversitesi, İstanbul
[3] Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Erken dönem dil gelişimi alanında yürütülen çalışmalarda çocukların dil gelişimini ölçmek için sıklıkla ebeveyn raporuna dayalı dolaylı ölçümler kullanılmaktadır (Fenson ve ark., 2006). Bu tür ölçümlerle yürütülen çalışmalar, bebeklerin dil becerileri ile annelerin sözel girdisi arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak, anne raporuna dayalı dolaylı ölçümlerin bebeklerin gerçek dil bilgilerini ne ölçüde yansıttığını inceleyen çalışma sayısı sınırlıdır. Örneğin, Houston-Price ve arkadaşları (2007), annelerin "anlıyor" ya da "anlamıyor" şeklinde bildirdikleri kelimeler için bebeklerin göz izleme cihazı kullanarak bu kelimeleri duyduklarında ilgili resimlere bakma sürelerini inceledi ve her iki kategoriden ("anlıyor" ve "anlamıyor") kelimelere de benzer süreyle baktıklarını gösterdi. Öte yandan, bazı çalışmalar annelerin bebeklerine yönelttikleri sözel girdinin niteliğini (örn., dilbilgisel gelişmişlik) ve niceliğini (örn., farklı sözcük sayısı) bebeklerinin dil becerilerine göre düzenlediklerini göstermektedir. Fakat, annelerin bebeklerinin dil becerisine ilişkin tahminlerinin bebeklerine sağladıkları dil girdileri üzerindeki etkisi henüz bilinmemektedir. Bu çalışmanın amacı, annelerin bebeklerinin kelimeleri anlama becerilerine ilişkin tahminlerinin (1) bebeklerin kelime anlama performansıyla ne ölçüde örtüştüğünü, (2) bu örtüşme düzeyinin annelerin eğitim seviyeleriyle ilişkili olup olmadığını, (3) tahmin-performans uyumunun annelerin bebeklerine sağladıkları sözel girdisinin niteliği ve niceliği ile ilişkili olup olmadığını, ve (4) sözel girdilerinin niteliği ve niceliği ile bebeklerinin kelime anlama dağarcığı arasında ilişki olup olmadığını incelemektir.
Yöntem: Çalışmaya 34 anne-bebek çifti bebekler 14 aylıkken katılmıştır. Bebeklerin alıcı kelime dağarcığını ölçmek için anne raporuna dayalı Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri-I (TİGE-I) kullanılmıştır. Bebeklerin kelimeleri anlama becerilerine dair bebeklerden doğrudan ölçüm almak için ise Dinlerken Bakma Paradigması (DBP) kullanılmıştır. Bu paradigmada, bebeklere göz izleme cihazı ile 32 deneme boyunca ekranda iki resim çifti sunulmuş ve adını duydukları resme bakmaları istenmiştir. DBP ile bebeklerin hedef kelimeyi duymadan önce ve duyduktan sonra hedef ve çeldirici resme bakma süreleri kodlanmıştır. Bebekler kelimeyi duyduktan sonra hedef resme bakma oranları, duymadan önceki bakma oranına kıyasla %15 arttıysa bu kelimeyi "anlıyor", artış olmadıysa "anlamıyor" olarak değerlendirilmiştir. Ardından, annelerin bu sekiz kelimeye dair TİGE-I raporlarıyla bebeklerin performansları karşılaştırılarak, olduğundan "düşük tahmin" ve "yüksek tahmin" oranları hesaplanmıştır. Düşük tahmin, annenin kelimeyi "anlamıyor" olarak raporlamasına rağmen bebeğin performansının "anlar" olmasıyken; yüksek tahmin annenin kelimeyi "anlıyor" olarak belirtmesine rağmen bebeğin performansının "anlamıyor" olmasıdır. Son olarak, anne-bebek çiftleri 5 dakikalık serbest oyun oturumlarına katılmış ve bu oturumlardan annelerin sözel girdisinin niceliği (kelime ve cümle sayısı) ve niteliği (dilbilgisel gelişmişlik ve kelime çeşitliliği) değerlendirilmiştir.
Bulgular: Sonuçlar annelerin, eğitim düzeylerinden bağımsız olarak, bebeklerinin kelimeleri anlama becerilerini doğru tahminlerine ek olarak olduğundan yüksek ve düşük de tahmin ettiklerini gösterirken, yüksek tahminler diğer tahminlere kıyasla anlamlı derecede daha fazladır ($p < .05$). Annelerin yüksek tahminleri, bebeğe yönelttikleri konuşmadaki toplam kelime sayısı ($\beta = .558$, $p = .007$), toplam cümle sayısı ($\beta = .504$, $p = .007$) ve kelime çeşitliliği ($\beta = .520$, $p = .005$) ile pozitif ilişkiliyken, bebeklerin alıcı kelime dağarcığı ile ilişkili bulunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, annelerin bebeklerine sunduğu sözel girdinin, bebeklerinin kelimeleri anlama becerilerine dair kendi tahminlerinden etkilenebileceğini göstermektedir. Ancak annelerin bu tahminleri bebeklerinin doğrudan ölçülmüş dil becerileriyle her zaman örtüşmeyebilir. Anneler bebeklerinin kelime anlama becerilerini olduğundan yüksek tahmin ettikleri ölçüde onlara yönelttikleri kelime sayısı, cümle sayısı ve kelime çeşitliliğini artırmaktadırlar. Bulgularımız annelerin sözel girdileri ve bebeklerin alıcı kelime dağarcığı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Sözel girdi, kelime anlama becerisi, sosyoekonomik düzey, annelerin bebeklerin dil becerilerine ilişkin tahminleri **Bu araştırma **TÜBİTAK 1001- Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı** kapsamında yürütülmüştür.*

10184-Gelişim Psikolojisi

Anne ve Babanın Nedensel Dil Girdileri Çocukların Nedensel Dil Üretimi Ve Karşı-Olgusal Düşünme Becerileriyle Nasıl İlişkilidir? *

Songül Kandemir[1], Aslı Aktan Erciyes[1]
[1]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Nedensel dil, günlük yaşamımızda gözlemlediğimiz nedensel olayları ifade etmek için kullandığımız sözel yapılardır. Bu yapıları erken çocukluktan itibaren kullanmaya başlarız ve hem anne hem de baba bu süreçte kritik roller oynar. Bir olayın nedenini ve sonucunu anlamak, bazen diğer olası senaryoları düşünmeyi de gerektirebilir. Bu bağlamda nedensel dil, dolaylı olarak karşı-olgusal düşünme becerisi ile ilişkilendirilebilir. Karşı-olgusal düşünme, gerçekleşmiş ya da henüz gerçekleşmemiş bir olayın alternatif sonuçlarını düşünebilme yetisidir. Yürütülen çalışmada dört önemli amaç bulunmaktadır: (1) Anne ve babaların nedensel dil girdilerindeki farklılıkları, (2) anne ve babaların nedensel dil girdileri ile çocukların nedensel dil üretimi arasındaki ilişkiyi, (3) çocukların nedensel dil üretimi ile karşı-olgusal düşünmeleri arasındaki ilişkiyi ve son olarak (4) anne ve babaların nedensel dil girdileri ile çocukların karşı-olgusal düşünmeleri arasındaki ilişkiyi araştırmak.
Yöntem: Çevrim içi olarak yürütülen çalışmaya 60 ebeveyn-çocuk çifti ($M_{yaş}$:56 ay) katıldı ve anneler ile babalar çalışmaya ayrı oturumlarda dahil oldular. Aynı gün içerisinde toplamda üç oturum ile veriler toplandı: Baba-çocuk oturumu, anne-çocuk oturumu ve yalnızca çocuk oturumu ve yalnızca çocuk oturumu. Baba-çocuk ve anne-çocuk ikililerinin gerçekleştirdiği oturumlarda anne ve babalar tangram oyununu serbest ve yapılandırılmış oyunlar olmak üzere iki farklı görevde kullandı. Son olarak, hikâye anlatma görevinde görselleri olan bir hikaye serisini çocuklarına anlattılar. Çocuk oturumunda ise çocuklar hikâye anlatımı, karşı-olgusal düşünme, nedensel fiil üretimi, dürtü kontrolü görevlerini yerine getirdi ve TIFALDI-ifade alt testi aracılığı ile ifade edici dil becerilerini gösterdiler. Video kaydına alınan oturumların transkripsiyonu yapıldıktan sonra çocuk oturumlarının görevleri için puanlama yapılmasının yanı sıra nedensel dil kodlaması ile dil karmaşıklığı kodlaması bağımsız araştırmacılar tarafından yapıldı.
Bulgular: Sonuçlara göre, anneler ve babalar arasında dil karmaşıklığı, toplam kelime sayısı, yan cümlecik sayısı ve görev tamamlama süresi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, nedensel dil girdisi dışındaki diğer olası etkenlerin dengeli bir dağılımına işaret ettiği için bulguların güvenirliğini öne çıkarmaktadır. Eşleştirilmiş örneklemler *t*-testi, babaların annelere kıyasla anlamlı düzeyde daha fazla nedensel dil kullandığını göstermiştir, $t(59)=2.710, p=.009, d=.350$. Bu fark, yalnızca serbest oyun görevinde ortaya çıkmıştır, $t(59)=3.139, p=.003$.
Hiyerarşik regresyon analizleri, annenin nedensel dili ile çocuğun anneye yönelik nedensel dili arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur, $\beta=.340, p=.010, \Delta R^2=.10$. Benzer şekilde, babanın nedensel dili, çocuğun babaya yönelik nedensel dilini anlamlı şekilde yordamıştır, $\beta=.350, p=.012, \Delta R^2=.11$. Yalnızca çocuğun anneye yönelik nedensel dili, karşı-olgusal düşünme ile negatif yönde anlamlı bir ilişki göstermiştir, $\beta=-.298, p=.020$. Regresyon analizleri, anne ve baba nedensel dil girdilerinin, çocuğun nedensel fiil üretim puanlarını (nedensellik veya doğruluk) ya da hikâye anlatımı sırasında kullandığı nedensel dili anlamlı şekilde yordamadığını göstermiştir (*p*'ler>.05).
Tartışma ve Sonuç: Mevcut çalışma, hem anneleri hem de babaları ele alarak, ebeveyn dil girdisi ile çocukların dil üretimi arasındaki ilişkisi nedensel dil bağlamında inceleyerek ve çocukların nedensel dili ile karşı-olgusal düşünmeleri arasındaki ilişkiyi araştırarak alanyazına katkı sunmaktadır. Bu çerçevede, elde edilen bulgular babaların dil girdilerinin de en az annenin dil girdisi kadar önemli olduğunu ve çocukların nedensel dil üretiminde ebeveyn rolünün önemini göstermektedir. Öte yandan, nedensel dil üretimi ile karşı-olgusal düşünme arasındaki ilişkinin şeklini tanımlayabilmek için daha derinlemesine incelenmesi gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nedensel dil, annenin dil girdisi, babanın dil girdisi, çocuğun dil üretimi, karşı-olgusal düşünme
**Bu araştırmada ilk yazar, TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.*

10180-Gelişim Psikolojisi

Otobiyografik Belleğe Kültürel Bir Bakış: Türkiye'de Çocuk Ve Ergenlerin Kültürel Yaşam Senaryoları*

Fehime Şuheda Kurt[1], Tuğçe Tiftik[2], Sibel Kazak Berument[2], Aysun Doğan[3], Deniz Tahiroğlu[4], Başak Şahin Acar[2]

[1] Atatürk Üniversitesi, Erzurum

[2] Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

[3] Ege Üniversitesi, İzmir

[4] Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Kültürel yaşam senaryoları, bireylerin içinde bulundukları toplumda yaşamlarını nasıl sürdüreceklerine dair normatif örüntüleri temsil eder. Bu senaryolar, bireylerin yaşam döngüsü boyunca karşılaşmaları beklenen önemli yaşam olaylarına ilişkin toplumsal olarak paylaşılan beklentileri içerir. Hangi olayların 'önemli' kabul edildiği, bu olayların ne zaman ve hangi sırayla meydana gelmesinin beklendiği gibi unsurlar, kültürel normlar ve değer sistemleri doğrultusunda biçimlenir. Böylece kültürel yaşam senaryoları, bireylerin kendi yaşam deneyimlerini anlamlandırmalarında, hatırlamalarında ve geleceğe dair beklentiler oluşturmalarında yapılandırıcı bir rol üstlenir. Bu çalışma, kültürel ve ailesel değerlerle yakından ilişkili olduğu varsayılan kültürel yaşam senaryolarını, Türkiye'den 10 ila 18 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlerle incelemiştir.

Yöntem: Ulusal düzeyde yürütülen Türkiye Aile, Çocuk ve Ergen Projesi'nin (TAÇEP) bir alt çalışması olarak gerçekleştirilen bu araştırmaya, Türkiye genelinden 446 çocuk ve ergen katılmıştır. Veri toplama aracı olarak, bireylerin kültürel yaşam senaryolarına ilişkin değerlendirmelerini ölçmeye yönelik olarak geliştirilmiş Kültürel Yaşam Senaryoları Anketi (Berntsen & Rubin, 2004) kullanılmıştır. Senaryolar iki bağımsız kodlayıcı tarafından kodlanmıştır. Katılımcıların oluşturdukları yaşam senaryoları; cinsiyet, öğrenim düzeyi ve yaşanılan yerleşim yeri değişkenleri açısından incelenmiştir. Ayrıca her bir senaryo için katılımcılardan, senaryonun toplumsal yaygınlığı, bireysel önem derecesi, duygusal tona ve gerçekleşmesinin beklendiği yaşa ilişkin takip sorularını yanıtlamaları istenmiştir. Elde edilen senaryo metinleri nitel içerik analizi yöntemiyle tematik olarak sınıflandırılmış; takip sorularından elde edilen veriler ise betimsel analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Bulgular, çocuk ve ergenlerin oluşturduğu kültürel yaşam senaryolarının büyük ölçüde benzerlik gösterdiğini ve bu senaryoların, katılımcıların cinsiyeti, eğitim düzeyi ya da yerleşim yeri fark etmeksizin ağırlıklı olarak akademik temalar etrafında yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Akademik temalar, katılımcıların en sık dile getirdiği senaryo içeriği olmakla birlikte, bu temayı sırasıyla aile ilişkileri, romantik deneyimler, mesleki hedefler ve biyolojik temelli gelişimsel olaylar (örneğin ergenlik, konuşmaya başlamak) izlemiştir. Senaryolara ilişkin verilen yaş tahminleri, otobiyografik belleğe ilişkin 'anı tümseği' (reminiscence bump) kuramıyla örtüşecek biçimde erken yetişkinlik dönemine odaklanmış, bu da çocuk ve ergenlerin geleceğe yönelik önemli yaşam olaylarını bu döneme konumlandırdıklarını göstermiştir. Katılımcıların belirttiği duygusal ton incelendiğinde, senaryoların büyük çoğunluğunun olumlu duygularla yüklü olduğu gözlemlenmiş; bu da bireylerin geleceğe ilişkin daha çok umut verici ve pozitif içerikler üretme eğiliminde olduklarına işaret etmiştir ve literatürle uyumlu bir bulgudur. Yaşam olaylarının önem düzeyine ilişkin değerlendirmelerde senaryoların yüksek oranda önemli olarak sınıflandırıldığı, bu bulgunun da kültürel yaşam senaryosu literatüründeki örüntülerle örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca, senaryoların gerçekleşme olasılığına ve katılımcıların bu senaryoların yaşanacağına dair duydukları eminlik düzeyine ilişkin veriler, literatürde belirtilen normatif beklentilerle paralellik göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, kültürel yaşam senaryolarının çocukluk ve ergenlik döneminde dahi belirgin bir şekilde yapılandığını ve bireylerin geleceğe dair beklentilerinin kültürel normlarla şekillendiğini göstermektedir. Çalışma, özellikle Türkiye bağlamında kültürel yaşam senaryolarının içerik ve yapısına ilişkin sınırlı literatüre çocuk ve ergen örneklemi üzerinden önemli bir katkı sunmaktadır. Ayrıca, senaryoların içeriğinde akademik başarıya verilen önemin baskınlığı, Türkiye'deki eğitim odaklı toplumsal değerlerin bireysel gelecek tasarımlarına nasıl yansıdığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle araştırma, kültürel yaşam senaryosu yaklaşımının gelişimsel dönemler boyunca nasıl tezahür ettiğine dair yeni ve yerel bir perspektif sunarak, kültürlerarası karşılaştırmalar için de bir temel oluşturma potansiyeli taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel yaşam senaryosu, Otobiyografik bellek, Çocuk, Ergen.
Bu araştırma **TÜBİTAK 1003 projesi kapsamında yürütülmüştür.*

10151-Gelişim Psikolojisi

Eşitsizlikten Kaçınma Davranışının Gelişiminde İtibar Kaygısı, Zihin Kuramı ve Ketleyici Kontrolün Rolü

Sema Merve Balçık[1], Nilsu Candan[1], Büşra Eylem Aktaş[2]
[1] 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul
[2] İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Eşitsizlikten kaçınma davranışı, bireylerin adalet algısıyla tutarlı şekilde eşitsizliği azaltmak adına kişisel çıkarlarından fedakârlık etmeye hazır olmalarını ifade eder (Fehr ve Schmidt, 1999). Bu davranış, dezavantajlı (DEK) ve avantajlı eşitsizlikten kaçınma (AEK) olmak üzere ikiye ayrılır. Literatürde, DEK'in erken yaşta ve kültürler arası olarak tutarlı biçimde ortaya çıktığı; AEK'in ise sosyal bağlam ve kültürel faktörlere duyarlı olarak geliştiği belirtilmektedir (Blake vd., 2015; Schäfer vd., 2015). Bu çalışma, Türkiye'de yaşayan 4-8 yaş arası çocuklarda AEK davranışının gelişimini, itibar kaygısı, zihin kuramı ve ketleyici kontrol bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırma kapsamında 4-5 yaş ve 6-8 yaş grubunda olmak üzere toplamda 277 katılımcıya ($N_{kız}$ = 136) ulaşılmıştır. Katılımcılar yaş ve cinsiyet açısından eşleştirilmiş ve rastgele olarak dört deney koşulundan birine atanmıştır: (1) hem deneyci hem akranın dağılımı görebildiği durum, (2) yalnızca akranın görebildiği durum, (3) yalnızca deneycinin görebildiği durum, (4) hiç kimsenin göremediği kontrol durumu. Eşitsizlikten kaçınma davranışı, Haksızlık Oyunu aparatıyla ölçülmüştür (Blake et al., 2015). Zihin kuramı değerlendirmeleri Sally-Anne ve çikolata görevleri ile; ketleyici kontrol ise yaş gruplarına uygun olarak yürütücü işlevler bataryası (4-5 yaş) ve ok görevi (6-8 yaş) kullanılarak yapılmıştır. Ketleyici kontrol puanları analizlerde z-skorları ile kullanılmıştır.
Bulgular: Bulgular, yalnızca yaş değişkeninin AEK üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir: 6-8 yaş grubu, 4-5 yaş grubuna kıyasla daha fazla AEK davranışı sergilemiştir. Ancak itibar kaygısının (deneyci veya akranın gözlem durumları) ve zihin kuramı ile ketleyici kontrol becerilerinin AEK ile anlamlı bir ilişki göstermediği bulunmuştur. Öte yandan, ketleyici kontrol ile DEK arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, AEK'in gelişiminde yaşın belirleyici olduğunu; ancak itibar kaygısı ve bilişsel becerilerin beklenildiği ölçüde etkili olmayabileceğini göstermektedir. Bulgular, kültürel bağlamda AEK davranışının gelişimini anlamaya yönelik yeni sorular ortaya koymakta ve ileriki araştırmalara ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eşitsizlikten kaçınma davranışı, itibar kaygısı, zihin kuramı, ketleyici kontrol, gelişim psikolojisi

10132-Klinik Psikoloji

Geçmişle Yüzleşme ve Geçmişten Ders Alma İşlevlerinde Afektif Sinirbilim Kişilik Özelliklerinin Rolü: Ön Bulgular

Şeyma Dönmez[1], Zeynep Temel[2]
[1] Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul
[2] İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Otobiyografik bellek işlevlerinden biri olan geçmişle yüzleşme, kişilerin geçmiş deneyimlerini sorgulayarak öznel bir anlam çıkarmasını ifade eder ve *entegrasyon* olarak da tanımlanır. Bu süreç hem olumlu hem de olumsuz deneyimlere dair duygusal ve bilişsel değerlendirmeleri içerir. Böylece, yaşam deneyimleri birleştirilerek yaşam öyküsüne uyumlu bir bütünlük kazandırılması sağlanır. Geçmişten ders alma ise otobiyografik belleğin geleceğe dair yönlendirme, problem çözme ve karar alma süreçlerine katkısını ifade eder. Kuramsal olarak bu işlev, problem çözme ve uyarlanma kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Otobiyografik bellek işlevlerinin, yaş ve kişilik özellikleri gibi faktörlerden etkilendiği bilinmektedir. Bu çalışmada ise afektif sinirbilim kişilik özelliklerinin (Arayış, Oyun, Bakım, Öfke, Korku, Üzüntü), geçmişle yüzleşme ve geçmişten ders alma işlevlerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir. Ayrıca travma öyküsü olduğunu beyan eden ve etmeyen gruplar arasında bu etkinin farklılık gösterip göstermediğini araştırılmıştır.
Yöntem: 120 katılımcı ($M_{yaş}$ = 29.14, SS = 10.47) dahil edilmiştir. Katılımcılar, travma öyküsü olan grup ($n_{travma+}$ = 60, $M_{yaş_travma+}$ = 27.13, SS = 9.511; 42 kadın, 18 erkek) ve travma öyküsü olmayan grup ($n_{travma-}$ = 60, $M_{yaş_travma-}$ = 30.43, SS = 11.607; 46 kadın, 14 erkek) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Travma öyküsü, yalnızca katılımcıların beyanına dayalı olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşım, katılımcıların geçmiş deneyimlerini kendi bakış açılarına göre değerlendirmelerini sağlamak amacıyla tercih edilmiştir. Çünkü otobiyografik bellek değerlendirilmesi, bireylerin geçmişi öznel bir şekilde, kendi algı ve deneyimlerine dayalı olarak anlamlandırmalarını gerektirir. Bu nedenle, subjektif bellek değerlendirmesi istenmiştir. Katılımcılara Otobiyografik Bellek İşlevleri Ölçeği (OBİ0), ASKÖ-KF Kısa Formu, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Sosyodemografik veri formu çevrimiçi olarak sunulmuştur. Veri SPSS 27.0 versiyonunda analiz edilmiştir. Veri toplama süreci henüz tamamlanmadığından OBİO'nun diğer alt boyutları ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nden elde edilen veri istatistiksel analizlere dahil edilmemiştir.
Bulgular: Çoklu doğrusal regresyon modelleri sonucunda; travma (-) grupta Üzüntü alt boyutunun geçmişle yüzleşme ($\beta = 0.551$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.304$) ve geçmişten ders alma işlevlerini ($\beta = 0.441$, $p < 0.001$, ($R^2 = 0.194$) anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Travma (+) grupta da benzer şekilde Üzüntü alt boyutu, geçmişle yüzleşme işlevini anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta = 0.475$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.225$). Ancak, travma (+) grupta geçmişten ders alma işlevini korku alt boyutu anlamlı şekilde yordamaktadır ($\beta = 0.311$, $p = 0.015$, $R^2 = 0.097$).
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular her iki grupta da üzüntünün, geçmişle ilgili hem yüzleşme hem de öğrenme süreçlerinde rolü olduğunu; travma öyküsü beyan edenlerde ise korkunun geçmişten ders alma süreçlerindeki etkisini göstermektedir. Bu ön bulgular travma öyküsü varlığında, duygusal sitemlerdeki farklılığın otobiyografik bellek işlevleri üzerindeki olası etkilerinin daha ayrıntılı incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Afektif sinirbilim kişilik özellikleri, otobiyografik bellek işlevleri, geçmişle yüzleşme, geçmişten ders alma

Sözlü Bildiri Oturumu-30
10103-Klinik Psikoloji

Kahramanmaraş Merkezli Depremleri Yaşayanlarda Travma Sonrası Stres Ve Travma Sonrası Gelişim: Olayın Merkeziliğinin, Temel İnançların, Kendini Açmanın Rolü*

Hamide Nur Tiryaki[1], Tolga Köskün[1]
[1] Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Depremler, ani ve yıkıcı etkileriyle bireylerde ciddi fiziksel, maddi ve psikolojik sonuçlara yol açabilen travmatik yaşam olaylarıdır. Kahramanmaraş merkezli depremler nedeniyle çok sayıda insan hayatını kaybetmiş ve depremin meydana geldiği kentler ciddi düzeyde hasar almıştır. Deprem gibi travmatik olayların ardından olumsuz psikolojik sonuçların yanında Travma Sonrası Gelişim gibi olumlu psikolojik sonuçlar da deneyimlenmektedir. Bu araştırmada olayın merkeziliğinin, temel inançları sarsılmasının, kendini açmanın ve travma sonrası stres belirtilerinin Travma Sonrası Gelişim sürecindeki rolü incelenmiştir. Olayın merkeziliği kişinin yaşadığı stresli bir olayı ne düzeyde kimliğinin ve yaşamının merkezinde algıladığını ifade etmektedir. Temel inançların sarsılması ise travmatik bir olayın kişinin dünyaya dair inançlarını ne düzeyde geçersiz kıldığını yansıtmaktadır. Bireylerin yaşadıkları travmatik olaylarla ilişkili olarak duygularını ifade etmelerinin ve kendilerini açmalarının da travma sonrası gelişimi desteklediği öne sürülmektedir. Bununla birlikte gelişim sürecinin travma sonrası stresten bütünüyle bağımsız olmadığı belirtilmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışma kapsamında aşağıdaki araştırma soruları incelenmiştir:
1) Olayın merkeziliği ile travma sonrası gelişim arasındaki ilişkide temel inançların sarsılmasının ve travma sonrası stres belirtilerinin aracı bir rolü var mı?
2) Olayın merkeziliği ile travma sonrası gelişim arasındaki ilişkide kendini açmanın düzenleyici bir rolü var mı?
Yöntem: Araştırma kesitsel ve ilişkisel nitelikte bir çalışmadır. Araştırmaya 18 yaşından büyük 518 kişi katılmıştır. Veriler Ekim-2024 ve Nisan-2025 aralığında toplanmıştır. Katılımcılara Travma Sonrası Stres Bozukluğu-Kısa Formu, Travma Sonrası Gelişim Envanteri, Temel İnançların Sarsılması Envanteri, Olayların Merkeziliği Ölçeği ve Öznel Sıkıntıları Açma Ölçeği uygulanmıştır. Veriler çevrimiçi formlarla ve deprem bölgesinde yüz yüze şekilde toplanmıştır. Verilerin analizinde, korelasyon analizi ile seri aracılık ve düzenleyicilik etkilerinin incelenmesinde PROCESS Macro uygulamasından yararlanılmıştır.
Bulgular: Olayın merkeziliğinin, temel inançların sarsılmasının ve travma sonrası stres belirtilerinin travma sonrası gelişim üzerindeki doğrudan etkisinin pozitif yönde ve anlamlı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte olayın merkeziliğinin, temel inançların sarsılması ve travma sonrası stres belirtileri üzerindeki doğrudan etkisinin de pozitif yönde ve anlamlı olduğu bulunmuştur. Dolaylı etkiler incelediğinde; olayın merkeziliği ve travma sonrası gelişim arasındaki ilişkide temel inançların sarsılmasının ve travma sonrası stres belirtilerinin seri aracılık rolünün anlamlı olduğu görülmüştür. Olayın merkeziliği ile travma sonrası gelişim arasında kendini açmanın düzenleyici rolü ise anlamlı değildir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular; depremi kişiliğin ve yaşamın önemli bir parçası olarak algılamanın, depremin ardından kişilerin kendilerine ve dünyaya dair inançlarını daha ciddi düzeyde sorgulamalarının ve stres belirtilerinin travma sonrası gelişimi desteklediğini göstermektedir. Alanyazında olayın merkeziliğinin paradoksal olarak hem travma sonrası stres hem de gelişimle ilişkili olduğu görülmektedir. Kişinin travmatik olayın merkezliğini nasıl yorumladığının olumlu ve olumsuz sonuçlar için belirleyici olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan araştırmalar travma sonrası gelişimin ortaya çıkması için kişinin belirli düzeyde stres deneyimlemesinin olayı anlamlandırma ve inançları yeniden yapılandırma için gerekli olduğunu belirtmektedir. Verilerin toplandığı deprem bölgelerinde yaşam koşullarının farklılaşması; araştırmanın kesitsel-ilişkisel doğası nedeniyle travma sonrası gelişime giden yolda kişilerin süreci nasıl anlamlandırdığının ve değişkenler arası ilişkilerin zaman içindeki değişiminin gözlenememesi araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Diğer yandan Türkiye' de afet sonrası risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi, müdahale yaklaşımlarına rehberlik etmesi açısından araştırmanın alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Travma Sonrası Stres, Travma Sonrası Gelişim

*Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı** kapsamında yürütülmüştür.*

10052-Klinik Psikoloji

Deprem Sonrası Belirsizliğe Tahammülsüzlük, İşlevsiz Baş Etme Stratejileri ve Depresyon

Zehra Öztürk[1], Esra Işık Çatak[2]

[1] Atatürk Üniversitesi, Erzurum

[2] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Ülkemizde meydana gelen doğa kaynaklı afetlerden olan depremler hem fiziksel yapılarda hem de bireylerin psikolojik sağlığında derin etkiler bırakan, geniş çaplı yıkımlara yol açmıştır. Deprem sonrasında ortaya çıkan yoğun belirsizlik ortamı, bireylerin yaşam üzerinde kontrol duygusunu zayıflatmaktadır. Bu nedenle, deprem gibi öngörülemeyen durumlarda baş etmek için kullanılan mekanizmaların da önemi artmaktadır. Bireyler belirsizlikle başa çıkmakta zorlandıklarında bu durumu daha stresli bir deneyim olarak algılayabilmekte, kaçınma eğilimleri gösterebilmekte ve işlevselliklerinde bozulmalar yaşayabilmektedir. Bu tür belirsizlik ve kontrol kaybı durumları, bireyleri zamanla umutsuzluk, çaresizlik ve çökkünlük duygularına sürükleyerek depresif belirtilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinden etkilenmiş yetişkin bireylerde, belirsizliğe tahammülsüzlük ile depresyon arasındaki ilişkide işlevsel olmayan baş etme stratejilerinin aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca yakın kaybı, ekonomik kayıp ve iş kaybı gibi deprem kaynaklı yaşantıların depresyon üzerindeki etkileri kontrol edilerek psikolojik süreçlerin bağımsız etkisi de değerlendirilmiştir.

Yöntem: Araştırmada, 18 yaş ve üzeri, depremden etkilenmiş 444 yetişkin bireyden toplanan veriler kullanılmıştır. Katılımcılara Sosyodemografik Bilgi Formu, Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21), Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) ve Başa Çıkma Stilleri Ölçeği Kısa Formu (BÇSÖ-KF) ölçekleri uygulanmıştır. Veriler SPSS-27 programında PROCESS v4.2 eklentisi ile Model 4 kullanılarak analiz edilmiş; bağımsız değişken (belirsizliğe tahammülsüzlük), aracı değişken (işlevsel olmayan baş etme) ve bağımlı değişken (depresyon) arasındaki dolaylı ve doğrudan etkiler hesaplanmıştır. Kontrol değişkenleri olarak yakın kaybı, mal kaybı ve iş kaybı değişkenleri analize dahil edilmiştir.

Bulgular: Aracı analiz sonuçlarına göre, belirsizliğe tahammülsüzlüğün depresyon üzerindeki toplam etkisi anlamlı bulunmuştur (β = .17, SH = .02, GA [0.1260, 0.2046], p <.001). İşlevsiz baş etme biçimleri modele eklendiğinde, belirsizliğe tahammülsüzlüğün depresyon üzerindeki doğrudan etkisi anlamlılığını korumuştur (β = .13, SH = .02, GA [0.0877, 0.1713], p <.001). Aynı zamanda, işlevsiz baş etme biçimleri üzerinden gerçekleşen dolaylı etki de anlamlı bulunmuştur (β = .04, BootSH = .01, GA [0.0169, 0.0571]). Bu analizlerde, yakın kaybı, ekonomik kayıp ve iş kaybı kontrol değişkeni olarak modele dahil edilmiş; bu değişkenlerin depresyon düzeyi üzerindeki etkileri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p <.05). Model, depresyon varyansının %26'sını açıklamaktadır (R^2= .26, F(5, 438) = 30.83, p <.001). Elde edilen sonuçlar, işlevsel olmayan baş etme biçimlerinin belirsizliğe tahammülsüzlük ile depresyon arasındaki ilişkide anlamlı ve kısmi bir aracılık rolü oynadığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, belirsizliğe tahammülsüzlüğün depresyon üzerinde hem doğrudan hem de işlevsiz baş etme stratejileri aracılığıyla dolaylı etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, belirsizliğe tahammülü düşük olan bireylerin işlevsiz baş etme stratejileri daha fazla kullanma olasılığını ve depresif belirtilere daha açık hale geldiklerini göstermektedir. Bununla birlikte, deprem kaynaklı kayıplar da depresyon riskini artırmaktadır. Yakın birini kaybetmek, mal varlığının zarar görmesi veya iş yaşamının kesintiye uğraması gibi yaşantılar, bireylerin yaşamlarında ani ve kalıcı değişimlere neden olmakta; bu durum da depresif belirtilerin ortaya çıkma olasılığını yükseltmektedir. Bu çalışma, deprem gibi beklenmedik ve yıkıcı olaylar karşısında bireylerin belirsizlikle nasıl başa çıktığını, hangi baş etme biçimlerine yöneldiğini ve bu süreçlerin depresyonla nasıl ilişkili olduğunu ortaya koyarak, psikolojik destek hizmetlerinin planlanmasında bu değişkenlerin dikkate alınmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, depresyon, belirsizliğe tahammülsüzlük, işlevsiz baş etme stratejileri

10123-Klinik Psikoloji

Yer Bağlılığı Ve Kaderciliğin Depremden Sonra Bölgede Kalma Kararı Üzerindeki Etkisi: Hatay Örneği*

Eslem Sena Şahin[1], İlknur Dilekler Aldemir[1]

[1] Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Şubat 2023'te Hatay'da meydana gelen yıkıcı deprem, yalnızca fiziksel bir yıkım değil, aynı zamanda derin psikolojik ve toplumsal etkiler yaratmıştır. Afet sonrasında birçok birey, yaşadıkları yere dair bağlarını ve geleceğe dair kararlarını sorgulamaya başlamıştır. Neticede, bir kısım yurttaş deprem bölgesi dışına göç ederken, kimileri yaşadıkları yerde kalmaya devam etmiştir. Bu çalışma, deprem sonrası Hatay'da kalmayı tercih eden bireylerin öznel deneyimlerine dayalı olarak yer bağlılığı, kadercilik inancı ve bölgede kalma kararları arasındaki ilişkiyi afeti takip eden süreçteki psiko-sosyal ihtiyaçlar çerçevesinde anlamayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Nitel araştırma deseninde yürütülen bu çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak Şubat 2023 depremi sonrasında Hatay'da kalan 22 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplanan veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve katılımcıların deneyimleri üzerinden ana temalar belirlenmiştir.

Bulgular: Görüşmelerin analizi sonucunda katılımcıların Hatay'da kalma kararlarını şekillendiren üç temel aitlik biçimi ortaya çıkmıştır: insanlara, kültüre ve çevreye ait olma. Katılımcılar, insanlara aidiyet kapsamında sevdikleri kişilerin – aile bireyleri, arkadaşlar ve özellikle depremde kaybettikleri yakınlarının mezarları – bölgede bulunmasının, onları Hatay'da kalmaya yönelten en güçlü duygusal etkenlerden biri olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, geçmişe ve kayıplara dair anıların yaşatıldığı mekânların önemli birer aidiyet kaynağı olduğu görülmüştür.

Kültürel aidiyet öne çıkan diğer temadır. Katılımcılar Hatay'ın çok kültürlü yapısına, hoşgörülü toplumsal dokusuna, geleneklerine, yemek kültürüne ve tarihine derin bir bağlılık hissettiklerini ifade etmişlerdir. Doğup büyüdükleri bu topraklarda kendilerini "evinde" hissettiklerini söyleyen katılımcılar, başka bir yere göç etmenin bu kimlik unsurlarını kaybetme riski taşıdığını dile getirmiştir.

Çevresel aidiyet ise, Hatay'ın doğal yapısı, manzaraları ve geçmişe dair anıların yer aldığı mekânlarla olan ilişkiler üzerinden kendini göstermiştir. Katılımcılar, doğayla iç içe geçmiş çocukluk hatıralarının ve kişisel tarihlerinin, kenti yalnızca fiziksel bir yaşam alanı değil, duygusal bir yuva olarak görmelerine neden olduğunu belirtmiştir. Bu yerlerin yitirilmesi korkusu, kalma kararını etkileyen belirleyici faktörlerden biri olmuştur. Bulgular, kadercilik inancının katılımcılar arasında farklı şekillerde anlam bulduğuna işaret etmiştir. Bazı bireyler yaşananları "kaderin bir cilvesi" olarak yorumlarken, bazıları ise bu felakete rağmen bölgede kalıp toplumsal dayanışmaya katkıda bulunmayı bir görev ve sorumluluk olarak görmüştür. Bu ikili yaklaşım, insanların pasif bir kabulleniş ile aktif bir direniş arasında gidip geldiğini göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, afet sonrası bireylerin yaşadıkları yerle kurdukları duygusal ve kültürel bağların, sadece barınma ihtiyacından öte, kimlik ve aidiyetle ilişkili derin anlamlar taşıdığını göstermektedir. Katılımcıların Hatay'da kalma kararları, geçmişle olan bağlarını, kültürel kimliklerini ve toplumsal hafızayı koruma isteğiyle yakından ilişkilidir. Afet sonrası bireylerin çevresel, sosyal ve kültürel bağları psikolojik iyilik halleri üzerinde belirli bir rol oynamaktadır. Özellikle yerinden edilme ya da toplumsal bağların zayıflaması, travma sonrası stres belirtilerini artırabilmektedir. Bu bağlamda çalışmamız, yer bağlılığının ve kültürel aidiyetin afet sonrası psikolojik dayanıklılığı destekleyici bir unsur olabileceğine işaret etmektedir.

Ayrıca, kadercilik inancı ile toplumsal sorumluluk duygusu arasındaki denge, insanların yeniden inşa sürecine nasıl yaklaştıklarını şekillendirmektedir. Afet sonrası toplulukların yaşadığı travmalar yalnızca bireysel kayıplarla sınırlı kalmayıp çevresel tehdit algılarıyla da derinleşebilmektedir. Bu bağlamda çalışma, afet sonrası toplum katılımını artırmak için sakinlerin söz sahibi olabileceği platformların oluşturulmasının önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma, afet sonrası planlama ve müdahale süreçlerinde yerel halkın duygusal, kültürel ve sosyal bağlarının göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymakta; kriz zamanlarında kimlik, aidiyet ve toplumsal dayanışma dinamikleri hakkında önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Karar, Yer Bağlılığı, Kadercilik, Afet Psikolojisi
Bu araştırma **2210-Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programları kapsamında yürütülmüştür.*

10092-Klinik Psikoloji

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremlerde Görev Alan Yardım Çalışanlarında İkincil Travmatik Stres Belirtileri, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Selin Aydın[1], Aslı Yeşil[1]

[1] Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve oldukça yıkıcı sonuçlar doğuran Kahramanmaraş merkezli depremler birçok vatandaşımızı fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan olumsuz etkilemiştir. Görevleri gereği travmatik yaşantılara temas eden yardım çalışanlarının kaçamayacakları ve risk teşkil eden durum ikincil travmadır (Demircioğlu, 2020). Bireylerin ruh sağlığında tehdit oluşturan ikincil travma, doğal afet gibi zorlayıcı olaylara şahit olan, travmatik olaya doğrudan maruz kalmış kişilerin bu durumla baş etmesinde yardımcı olan, zorlayıcı olayları yaşayanlarla empati kurup duygusal yüklerini paylaşan kişilerde ortaya çıkabilen bir durumdur (Bıçakçı ve Okumuş, 2023). Psikolojik sağlamlık, olumsuz durum karşısında kişinin yaşamındaki bu değişikliğe uyum sağlamasını içerir (Karaırmak, 2006). Psikolojik sağlamlığın zorlu yaşantılar karşısında dayanıklılığını koruma, yılmazlık, kolay uyum sağlayabilme anlamlarına geldiği bilinmektedir (Ağırkaya ve Erdem, 2023). Hastalıklardan, ruhsal sorunlardan veya stresten kolay bir şekilde kurtulma ve iyileşme gücü olan psikolojik sağlamlık, ikincil travmatik stres için koruyucu faktör olarak değerlendirilmektedir (Doğan, 2015; Çakıroğlu, 2018). Duygu düzenleme, hangi duyguyu hissettiğimizi, duygunun hangi anlarda ve nasıl ifade edildiğini içeren süreçler olarak ele alınır (Alsancak Akbulut, 2018). Bir uyaran karşısında kişinin duygusal tepkisini düzenleyememesi ve bu duygusunu kontrol etme becerisindeki yetersizlik olarak tanımlanan duygu düzenleme güçlüğü ruhsal hastalıkların çoğunun altında yatan bir kavramdır (Baysan Arabacı ve ark., 2018). Yaşanan travmatik olayların kişide oluşturduğu yoğun ve karmaşık duygular düşünüldüğünde, travmatik yaşantının bireyde yaratacağı etki bağlamında duygu düzenleme becerileri yadsınamaz bir yerdedir (Hocaoğlu, 2014). Tüm bunlara bakıldığında ikincil travmatik stres belirtilerinin, psikolojik sağlamlık ve duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Literatürde bu kavramların birlikte ele alındığı araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı ülkemizde gerçekleşen 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremlerde görev alan yardım çalışanlarında psikolojik sağlamlık, duygu düzenleme güçlüğü ve ikincil travmatik stres belirtileri arasındaki ilişkileri incelenmesidir.

Yöntem: Araştırma, çevrimiçi platformlarda ve kağıt-kalem yöntemiyle yürütülmüştür. Katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu, demografik bilgi formu ve ölçeklerin olduğu (İkincil Travmatik Stres Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Form) araştırma bataryası çevrimiçi ve kağıt-kalem yöntemiyle uygulanmıştır. Araştırmaya katılım gönüllük esasına dayanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizleri için SPSS 25 ve AMOS 24 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın verileri yol analizi ile incelenmiştir.

Bulgular: Verinin ön değerlendirme analizleri 320 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak iki ayrı yöntem kullanılmış olması nedeniyle iki katılımcı grup arasındaki fark olup olmama durumu Tek Yönlü MANOVA analizi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda veri toplama yönteminin değişkenler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu saptanmıştır (*Pillai's Trace* = 0.038, F (5, 314)= 2.511, $p=0.030$, η^2 =.038). Bu nedenle kağıt-kalem yöntemiyle toplanan veriler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Veri setinde uç değer tespit edilmemiş, verinin normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Modelde yer alan yollar incelendiğinde, uyarılmışlığın (arousal) DDGTop üzerindeki etkisi (β = .21, p = .020) ve DDGTop'un Psikolojik Sağlamlık üzerindeki etkisi (β = –.47, p < .001) anlamlı bulunmuştur. Diğer yapısal yollar istatistiksel olarak anlamlı değildir (p > .05).

Tartışma ve Sonuç: Araştırmada, ikincil travmatik stresin sadece uyarılmışlık alt boyutunun duygu düzenleme güçlüğünü anlamlı şekilde etkilediği bulunmuştur. Uyarılmışlık, yoğun fizyolojik tepkiler ve bilişsel dağınıklık yaratarak duyguları düzenlemeyi zorlaştırabilir. Buna karşılık, duygu düzenleme güçlüğü psikolojik sağlamlığı düşürmektedir. Diğer alt boyutların anlamlı ilişki göstermemesi, bu bileşenlerin duygu düzenleme süreçlerini doğrudan etkilemediğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yardım çalışanları, ikincil travmatik stres, psikolojik sağlamlık, duygu düzenleme güçlüğü, deprem

10502-Klinik Psikoloji

Afet Sonrası Psikolojik Destek Sunan Ruh Sağlığı Uzmanlarında Dolaylı Travma, Büyüme ve Yıpranma: Kavramsal Bir Derleme ve Türkiye'den Bulgular

Münevver Rana Karlı,[1] Gözde İkizer[1]

[1] Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

Afet, savaş, toplumsal şiddet ve salgınlar gibi büyük ölçekli travmatik olaylar, yalnızca doğrudan zarar görenleri değil, aynı zamanda zarar görenlere psikolojik destek sunan ruh sağlığı uzmanlarını da derinden etkileyebilmektedir. Özellikle yardım sunan profesyonellerin danışanların travmatik anlatılarına tekrar tekrar maruz kalmaları, psikolojik düzeyde yıpratıcı etkilere yol açabilmekte ve bu durum literatürde dolaylı travma (DT) olarak adlandırılmaktadır. Bu kavram, travmaya doğrudan değil dolaylı maruz kalınmasına rağmen, kişilerde yoğun stres, tükenmişlik ve bilişsel şema değişimleri gibi sonuçlara neden olabilmektedir. Bu derleme çalışmasında, afet ve travma sonrası psikolojik destek sunan ruh sağlığı uzmanlarında dolaylı travma, büyüme ve yıpranma süreçlerini etkileyen bireysel ve mesleki faktörlerin literatür temelli olarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

Öte yandan, bazı uzmanlar bu süreçlerden yalnızca olumsuz etkilenmemekte, aynı zamanda dolaylı travma sonrası büyüme (DTSB) olarak tanımlanan pozitif dönüşümler de yaşayabilmektedir. DTSB; empati artışı, kişisel güçlenme, yaşamda anlam arayışının güçlenmesi gibi gelişimsel süreçleri içermektedir. Bununla birlikte, travmatik etkileşim bazı durumlarda dolaylı travma sonrası yıpranmaya (DTSY) neden olmakta; bu da umutsuzluk, dünya görüşünde olumsuz değişimler ve mesleki doyumda azalma ile kendini gösterebilmektedir.

Literatürde, DTSB ve DTSY'nin birbirinden bağımsız ancak aynı deneyimin iki farklı sonucu olabileceği vurgulanmaktadır. Bu süreçlerin nasıl geliştiğini belirleyen başlıca faktörlerden biri başa çıkma stratejileridir. Problem odaklı başa çıkma ve olumlu yeniden değerlendirme genellikle büyümeyle ilişkili bulunurken; kaçınma ve duygusal bastırma gibi stratejiler yıpranma riskini artırabilmektedir. Bireysel faktörlerin yanı sıra, mesleki faktörler de bu süreçlerin yönünü belirlemede etkilidir. Özellikle düzenli süpervizyon, meslek içi eğitimler ve yapılandırılmış destek sistemlerinin, DT'nin olumsuz etkilerini hafiflettiği ve DTSB'yi desteklediği gösterilmiştir. Ancak DTSY ile olan ilişkiler daha karmaşık ve belirsizdir.

Türkiye'de yapılan çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Ruh sağlığı çalışanlarında DT'nin yaygın olduğu; süpervizyon ve olumlu başa çıkma biçimlerinin koruyucu rol oynayabildiği; kaçınmacı stratejilerin ise risk faktörü olabildiği görülmektedir. Afet sonrası çalışan psikologlara yönelik yürütülen bir çalışmada da manevi başa çıkma biçimlerinin ve süpervizyonun DTSB ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Sonuç olarak, DT, DTSB ve DTSY gibi kavramlar, yalnızca danışanlar için değil, onlara destek sunan profesyoneller için de dikkate alınması gereken süreçlerdir. Bu alandaki bulgular hem bireysel hem de kurumsal düzeyde ruh sağlığı uzmanlarına yönelik önleyici ve destekleyici müdahalelerin önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dolaylı Travma, Başa Çıkma, Dolaylı Travma Sonrası Büyüme, Dolaylı Travma Sonrası Yıpranma, Mesleki Faktörler

10130-Klinik Psikoloji

Deprem Sonrası Psikososyal Müdahale: Yaşam Kalitesi ve Başa Çıkma Öz Yeterliliği Üzerine Bir İnceleme

Cennet Yastıbaş-Kaçar[1], Duygu Güngör[2]
[1] İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir
[2] Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, 11 ili kapsayan geniş bir alanda yaklaşık 14 milyon kişinin yaşamını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu denli büyük ölçekli bir depremin ardından, afetten etkilenen bireylerde travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete başta olmak üzere çeşitli psikolojik sorunlara sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durum, ayrıca bireylerin yaşam kalitelerini de olumsuz olarak etkilemektedir. Afet bölgelerinde hızlı ve etkili psikososyal destek hizmetlerinin sunulması, öncelikli bir halk sağlığı uygulaması olarak önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, dört oturumdan oluşan pilot bir grup temelli psikososyal destek programının, depremden etkilenen bireylerin yaşam kalitesi ile başa çıkma öz yeterliliği üzerindeki etkilerini incelemektir.
Yöntem: Mevcut çalışma, depremin merkez üssü olan Kahramanmaraş ilinde, depremden etkilenen 37 gönüllü katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılardan 29'u kadın ve 8'i erkek olup, örneklemin yaş ortalaması 37.06'dır. Katılımcılardan 32'si Kahramanmaraş merkezli depremlerde en az bir veya ikinci derece yakınını kaybettiğini bildirmiştir. Katılımcılara müdahale öncesinde (ön test) ve müdahale sonrasında (son test) yaşam kalitesini değerlendirmek amacıyla Kısa Form-12 ve başa çıkma öz yeterliliğini ölçmek üzere ise Başa Çıkma Öz Yeterliliği Ölçeği uygulanmıştır. Müdahale programı, Bilişsel Davranışçı Terapi temelli bir çerçevede yapılandırılmıştır. İki kadın ve bir erkek grubundan oluşan üç ayrı grup psikososyal programı yürütülmüştür. Araştırmanın amacını test etmek için eşleştirilmiş örneklemler t-testi analizi yapılmıştır.
Bulgular: Pilot müdahale programı sonrasında, katılımcıların yaşam kalitesine ilişkin mental işlevsellik puanlarında, ön test ile son test ölçümleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir artış saptanmıştır ($t(33)=3.14$, Cohen's $d=0.76$, 95% GA [2.62,12.24], $p=.004$). Benzer şekilde, müdahale programına katılan bireylerin başa çıkma öz yeterliliği puanlarında da istatistiksel olarak anlamlı artış olduğu gözlemlenmiştir ($t(36)=3.22$, Cohen's $d=0.81$, 95% GA [0.82,3.61], $p=.003$). Ancak yaşam kalitesinin fiziksel işlevsellik bileşeninde anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>.05$).
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın bulguları, Bilişsel Davranışçı Terapi temelli grup müdahalesinin, katılımcıların mental işlevsellik düzeylerinde ve başa çıkma öz yeterliliklerinde anlamlı iyileşmeler olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan, pilot müdahalenin katılımcıların fiziksel işlevsellik düzeylerine anlamlı bir katkı sunmadığı görülmüştür. Çalışmada kontrol grubunun bulunmaması, yöntemsel açıdan önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, elde edilen bulguların dikkatli ve sınırlılıkları göz önünde bulundurularak yorumlanması gerekmektedir. Sonuç olarak, uygulanan grup temelli psikososyal müdahale programı, afet bölgelerinde psikolojik iyi oluş ve başa çıkma öz yeterliliğini desteklemede umut vaat eden bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Psikososyal müdahale programı, deprem, yaşam kalitesi, öz yeterlilik

Sözlü Bildiri Oturumu-34
10471- Deneysel/Bilişsel Psikoloji
Yanıltıcı Doğruluk Etkisi: Duygusal İçerik ve Sürekli Kaygının Rolü
İlke Küllü Çamlıca[1], Zeynep Temel[2]
[1] Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon
[2] İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Yanıltıcı doğruluk etkisi, sık karşılaşılan bilgilerin yalnızca tekrar edildikleri için daha doğruymuş gibi algılanması olgusudur. Bu etki, işlemleme akıcılığı ve aşinalık gibi bilişsel faktörlerle açıklanmaktadır. Ancak, duygusal faktörler de bu tür bilişsel kestirmelerin işleyişini değiştirebilir. Bu çalışmada, ifade tekrarı, duygusal içerik (negatif/nötr) ve sürekli kaygı düzeyi (yüksek/düşük) arasındaki etkileşimlerin, yanlış bilgilerin doğru olarak değerlendirilmesi üzerindeki etkisi deneysel olarak test edilmiştir.
Yöntem: Çalışmaya, gönüllülük esasına göre dahil edilen katılımcılar, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin sürekli kaygı alt boyutu puanlarına göre düşük (n = 23, M = 23,39, SD = 4,81) ve yüksek (n = 22, M = 21,50, SD = 2,58) kaygı gruplarına atanmıştır. Veri toplama süreci yüz yüze laboratuvar ortamında yürütülmüş, deneysel uygulama OpenSesame 3.3.11 yazılımı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara toplam 20 ifade (10 nötr, 10 negatif) rastgele sırayla gösterilmiş; her ifade 3000 ms boyunca ekranda kalmış ve ardışık ifadeler arasında 1000 ms süreyle bir fiksasyon noktası sunulmuştur. İfadelerin bir bölümü tekrar ettirilerek yanıltıcı doğruluk etkisi test edilmiştir. Deneysel tasarım, 2 (kaygı düzeyi: düşük/yüksek, denekler-arası) × 2 (duygusal içerik: nötr/negatif, denekler-içi) × 2 (bilgi durumu: yeni/eski, denekler-içi) faktörlerinden oluşan karma desen şeklinde yapılandırılmıştır. Bağımlı değişken olarak her koşul için doğruluk oranları ve reaksiyon süreleri kullanılmış; veriler SPSS 27.0 ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Karma ANOVA sonuçları, duygusal içeriğin (negatif vs. nötr) doğruluk oranları üzerinde anlamlı bir ana etkisi olduğunu göstermiştir, $F_{(1, 41)} = 10.34$, $p < .01$, $\eta^2 = .201$. Katılımcılar, negatif ifadelerde ($M_{neg} = .61$, SD = .28) nötr ifadelere ($M_{nötr} = .39$, SD = .27) kıyasla daha yüksek doğruluk oranı göstermiştir. Ayrıca, bilginin tekrarlanmış veya yeni oluşunun doğruluk oranları üzerinde anlamlı bir ana etkisi bulunmuştur, $F_{(1, 41)} = 5.12$, $p < .05$, $\eta^2 = .111$. Tekrarlanan ifadeler ($M_{tekrar} = .64$, SD = .35) yeni ifadelere ($M_{yeni} = .47$, SD = .31) kıyasla daha doğru olarak değerlendirilmiştir. Ancak, kaygı düzeyine göre (düşük vs. yüksek) gruplar arasında doğruluk oranlarında anlamlı bir fark saptanmamıştır, $p > .307$. Benzer şekilde, bu faktörlerin etkileşimleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir etkileşim gözlenmemiştir (tüm $p > .05$). Reaksiyon süresi değişkeni için yapılan analizlerde, kaygı düzeyi, duygusal içerik ve bilgi durumu faktörlerinin ana etkileri ve etkileşimleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. (tüm $p > .05$)
Tartışma ve sonuç: Elde edilen bulgular, tekrar edilen bilgilerin daha yüksek doğruluk oranıyla hatırlandığını göstermektedir. Bu durum, tekrarın bilgiye yönelik doğruluk atfını artırdığına dair klasik bulgularla tutarlıdır. Ayrıca, duygusal içeriğin hatırlama doğruluğu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmuş; negatif içerikli ifadeler, nötr olanlara kıyasla daha doğru biçimde hatırlanmıştır. Bu sonuç, emosyonel yükün bellek üzerindeki seçici etkilerine işaret eden geçmiş bulgularla uyumludur. Ancak sürekli kaygı düzeyi bakımından oluşturulan gruplar arasında doğruluk oranları veya duygusal içeriğe verilen tepkiler açısından anlamlı bir farklılık ya da etkileşim etkisi saptanmamıştır. Reaksiyon süresi ölçümlerinde de deneysel koşullara veya gruplara bağlı anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Gelecek araştırmalarda, temsiliyeti daha yüksek bir örneklemle çalışılması, olumlu duygusal içeriklerin deneysel tasarıma dahil edilmesi ve gecikmeli hatırlama koşullarının test edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yanıltıcı doğruluk etkisi, sürekli kaygı, tekrar etkisi, reaksiyon süresi

10141-Sosyal Psikoloji

Psikolojik Şiddet, Kaygı ve Depresyonun Farklı Temalardaki Öztanımlayıcı Anıların Özellikleri Üzerindeki Etkisi*

Aybike Çavdar[1], Çağla Aktaş[2], İnci Boyacıoğlu[3]
[1] İzmir
[2] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir
[3] Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Psikolojik şiddet, yakın ilişkilerde en sık karşılaşılan şiddet türlerinden biri olarak depresyon ve kaygı gibi psikolojik sorunlarla güçlü şekilde ilişkilidir. Psikolojik şiddetin benlik algısı ve benlik saygısı üzerinde de yıkıcı etkileri bulunduğu gösterilmiştir. Bu durumun, benlik ile yakından ilişkili öztanımlayıcı (kişinin kimliğine dair bilgi sunan, duygusal açıdan yoğun) anıların işleniş biçimini de etkileyebileceği düşünülmektedir. Ancak psikolojik şiddetin otobiyografik bellek özellikleri ile ilişkisi alanyazında yeterince incelenmemiştir. Bu çalışmada, kadınların psikolojik şiddete maruz kalma düzeyinin öztanımlayıcı anıların fenomenolojik özellikleri üzerindeki etkileri, depresyon ve kaygı semptomları aracılığında incelenmektedir. Spesifik olarak psikolojik şiddetin depresyon ve kaygı düzeylerini arttırarak anıların duygusal özelliklerinde bozulmalar meydana getirmesi beklenmektedir. Bu sayede, şiddetin bellek üzerindeki tematik etkisine dair bilişsel ve duygusal süreçler aydınlatılmaya çalışılacaktır.
Yöntem: Bu çalışmanın örneklemini, yaşları 18-66 arasında değişen ve fiziksel şiddet yaşamamış, romantik ilişki deneyimi olan 255 kadın oluşturmuştur (*Ort* = 27.40, *SS* = 8.62). Katılımcılardan Thorne ve McLean (2001) tarafından yaşam olayları için oluşturulan kategoriler listesinden seçilen "aile buluşması", "hayati risk içeren olay" ve "mezuniyet" temalı üç farklı anıyı tanımlamaları istenmiştir. Ardından Otobiyografik Anı Özellikleri Ölçeği, Kısa Semptom Tarama Envanteri ve Psikolojik İstismar Profili Ölçeği kullanılmış, psikolojik şiddetin bellek özellikleri üzerindeki etkisi, depresyon ve kaygı düzeylerinin aracılığında üç farklı anı teması için ayrı olarak ele alınmıştır.
Bulgular: Önerilen ilişkiler ilk olarak depresif semptomların aracı olduğu modellerde incelenmiştir. Aile buluşması temalı anılarda psikolojik şiddetin depresyonu arttırarak anının duygusal yoğunluğunu ve aşırılaştırma eğilimini arttırdığı, olumlu duygusal değerini ise azalttığı görülmüştür. Hayati risk içerikli anılarda bulgular, psikolojik şiddetin anıyla kurulan duygusal mesafeyi arttırdığı, bu ilişkiye depresyon düzeyinin aracılık ettiğini göstermektedir. Başarı temalı anılarda ise psikolojik şiddetin depresif semptomlar aracılığında anının duygusal değerini olumsuzlaştırdığı, duygusal aşırılaştırmasını ise arttırdığı görülmüştür.
Aynı analizler kaygı aracılığında tekrarlanmıştır. Aile buluşması temalı anılarda psikolojik şiddetin kaygı semptomlarını arttırdığı ve bu durumun anının olumlu duygusal değerinin azalmasına, duygusal yoğunluğunun ve aşırılaştırılmış özelliklerle hatırlanma düzeyinin artmasına aracılık ettiği görülmüştür. hayati risk temalı anılarda psikolojik şiddetin anıyı yeniden yaşarcasına hatırlama ve anıyla kurulan duygusal mesafeyi kaygı aracılığında anlamlı olarak arttırdığı görülmektedir. Başarı temalı anılarda ise depresyon aracılık modeliyle paralel olarak kaygının duygusal değer üzerinde negatif, duygusal aşırılaştırma üzerinde ise pozitif anlamlı bir aracılık etkisi olduğu ortaya konmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, psikolojik şiddetin yalnızca bireyin psikolojik iyilik hâlini değil, aynı zamanda geçmiş yaşantılarına dair bellek temsillerini de etkilediğini göstermektedir. Alanyazınla uygun olarak psikolojik şiddet arttıkça depresyon ve kaygı da artmakta; bu semptomlar, bireylerin öztanımlayıcı anılarını daha olumsuz ve duygusal olarak aşırı bir biçimde hatırlamasına yol açmaktadır. Bu bulgular, psikolojik şiddetin yalnızca bireyin duygudurumunu değil, aynı zamanda geçmiş yaşantılarının hatırlanma biçimini de etkileyerek kimlik bütünlüğüne zarar verebileceğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, psikolojik şiddetin bellek aracılığıyla zaman içinde nasıl içselleştirildiğini ve duygusal sistemler yoluyla nasıl sürdürüldüğünü anlamaya katkı sunmaktadır. Anıların duygusal özellikleri üzerinde görülen bu güçlü etkiler, ilerleyen çalışmalarda olumlu ve olumsuz duygusal tondaki anıların karşılaştırılmasının önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca söz konusu araştırmada psikolojik şiddet ortalaması oldukça düşük olarak bulgulanmıştır. Psikolojik şiddetin etkisini daha iyi analiz edebilmek açısından benzer çalışmaların daha yüksek psikolojik şiddet ortalamasına sahip bir örneklemde tekrarlanması gerektiği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Şiddet, Depresyon, Kaygı, Otobiyografik Bellek, Otobiyografik Anıların Fenomenolojik Özellikleri
Bu araştırma **3501 TÜBİTAK 117K360 No'lu Proje kapsamında yürütülmüştür.*

10537-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Amnezisi: İlk Anıların Yaşı, Türü ve Duyusal Özelliklerinin İncelenmesi

Hasan Demirci[1], Aliye Canan Taşlıoğlu Sayıner[2], Serra Dinç[1], Hanife Merve Çatan[1], Hülya Karapınar[1], Hatice Bilen[1], Selver Koçkat[1]

[1] Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul

[2] Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Çocukluk amnezisi, yetişkinlerin bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde meydana gelen olayları hatırlayamaması durumudur. Literatürde bireylerin ilk otobiyografik anılarını ne zaman ve hangi niteliklerle hatırlamaya başladıkları kapsamlı biçimde araştırılmış olsa da, anı türüne göre bu anıların hatırlanma yaşına ilişkin bulgular sınırlıdır. Bu araştırmanın birincil amacı, üniversite öğrencilerinin hatırladıkları ilk çocukluk anısına ilişkin yaşı belirlemektir. İkincil amacı ise, hatırlanan ilk anının yaşı ile anı tipi arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemektir. Son olarak, çalışmada bu anıların duyusal özelliklerinin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini 300 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların %85'i kadın (n = 255), %15'i ise erkek (n=45) bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 20,49 (SS=2,28) olarak hesaplanmıştır. Katılımcılardan, hatırladıkları en eski anılarını tanımlanmaları ve tarihlendirmeleri istenmiştir. Ardından bu anıya ilişkin olarak netlik, sıradanlık düzeyi, bütünlük, duygusal yoğunluk ve hatırlatıcı unsurlar gibi çeşitli özellikleri değerlendirdikleri bir anketi doldurmaları istenmiştir. Anılar; travmatik / olumsuz (fiziksel acı, korku, kayıp, kaza, utanç, istismar gibi anılar), pozitif / keyifli (aileyle güzel zamanlar, başarı, oyun, eğlence gibi olumlu duygular içeren anılar), nötr (gündelik, sıradan veya tekrarlayıcı deneyimler) ve gelişimsel dönüm noktası (okula başlama, yürümek, kardeş doğumu gibi gelişimsel ilkler) olarak kategorize edildi. Verilerin analizinde, kategorik değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için ki-kare testi; anı yaşı gibi sürekli değişkenlerin gruplar arasında farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için Kruskal-Wallis ve post-hoc Dunn testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların hatırladıkları ilk çocukluk anısına ait yaş ortalaması 4.63 (SS = 1.93) olduğu bulunmuştur. İlk anılarının çoğunlukla görsel nitelikte olduğu görülmüştür (n = 117, %39,5). Bunu sırasıyla duyumun olmadığı anılar (yok; n = 90, %30,4) ve dokunma (n = 67, %22,6) takip etmiştir. Diğer duyular olan tat alma (n = 13, %4.39), işitme (n = 8, %2,70) ve koku (n = 1, %0.34) daha az sıklıkta bildirilmiştir. Katılımcıların neredeyse tamamı anılarını katılımcı perspektifinden hatırladıklarını belirtmiştir. Anıları hatırlama yaş ile anı tipi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. En belirgin çocukluk anılarını en çok "nötr / gündelik" olaylar (n = 161, %53,7) olarak tanımlamıştır. Bunu sırasıyla "travmatik / olumsuz" yaşantılar (n = 50, %16,7), "pozitif / keyifli" olaylar (n = 48, %16,0) ve "gelişimsel dönüm noktaları" (n = 41, %13,7) izlemiştir. Anı tipi ve anının hatırlandığı ortalama yaş açısından bakıldığında gündelik olayların hatırlanma yaşı 4.54, pozitif anıların 4.9, gelişimsel anıların 5.04 ve travmatik anıların 5,11 olarak hesaplanmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, üniversite öğrencilerinin ilk anılarını genellikle 4-5 yaş arasında hatırladıklarını, anı türüne göre hatırlanma yaşının anlamlı biçimde değiştiğini ve duyusal özellikler açısından en çok görsel anıların öne çıktığını ortaya koyarak çocukluk amnezisi literatürü genişletmektedir. Klinik açıdan, bu bulgular travmatik anıların belirli duyular aracılığıyla daha kolay hatırlanabildiğini göstermekte ve travma odaklı psikoterapilerde duyusal hatırlatıcıların (örneğin EMDR gibi yöntemlerde) neden etkili olabileceğine dair açıklayıcı bir zemin sunabilir. Ayrıca, bireylerin çocukluk dönemine dair ilk anılarını nasıl ve hangi perspektiften hatırladıkları, öz geçmiş temelli terapötik müdahalelerde kişisel anlatıların yapılandırılmasına katkı sağlayabilir. Erken dönem travmatik anıların daha belirgin duyusal temsillerle hatırlanması, travma sonrası stres bozukluğu gibi durumların değerlendirilmesi ve müdahalesinde klinisyenler için önemli ipuçları verebilir.

Anahtar Kelimeler: İlk anılar, otobiyografik bellek, çocukluk amnezisi

10053-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Olumsuz Dolaylı Anıların Hatırlanmasında Bilişsel Yeniden Yapılandırmanın Rolü

Maide Tezcan[1], Mustafa Şahin[2], Gün Pakyürek[1]

[1] İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

[2] İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Dolaylı bellek, bireylerin başkalarından dinleyerek edindiği ancak doğrudan deneyimlemedikleri anıları kapsar. Son yıllarda otobiyografik belleğin duygusal düzenleme üzerindeki etkisi artan ilgi görürken, dolaylı belleğin benzer bir işlevi olup olmadığı konusu araştırmalarda yeterince ele alınmamıştır. Bu çalışmanın amacı, bilişsel yeniden yapılandırma stratejisinin olumsuz dolaylı anılar üzerindeki etkisini ve bu stratejinin duygusal düzenleme sürecinde nasıl bir rol oynadığını incelemektir.

Yöntem: Araştırmaya 208 üniversite öğrencisi (173 kadın, 35 erkek) katılmıştır. Katılımcılar rastgele olarak üç deneysel koşula (olumlu bilişsel yeniden yapılandırma, olumsuz odaklı ve kontrol) atanmıştır. Tüm katılımcılardan önce olumsuz bir dolaylı anı, ardından deneysel koşula göre belirlenen duygu düzenleme stratejisine uygun şekilde bu anı üzerinde düşünmeleri istenmiştir. Daha sonra katılımcılar, yönerge olmadan bir otobiyografik anı hatırlamışlardır. Her iki anıya ilişkin bellek özellikleri ve katılımcıların açık ve örtük duygulanım düzeyleri deney öncesi ve sonrası olmak üzere ölçülmüştür.

Bulgular: Duygu düzenleme stratejisi olan bilişsel yeniden yapılandırmanın, açık duygulanım ölçümlerinde anlamlı bir değişim yaratmadığı görülmüştür. Ancak örtük duygulanım ölçümlerinde, olumlu bilişsel yeniden yapılandırma grubundaki katılımcıların örtük olumlu duygulanım düzeylerinde artış tespit edilmiştir. Ayrıca, tüm gruplarda, katılımcıların hatırladıkları otobiyografik anıların değerlik açısından dolaylı anılara kıyasla daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu durum, duygudurumla tutarsız belleğin doğal bir eğilim olabileceğini göstermektedir. Ek olarak, dolaylı anıların merkezilik düzeyi ile fenomenolojik özellikleri ve duygulanım düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın sonuçları, dolaylı belleğin de tıpkı otobiyografik bellek gibi duygu düzenleme süreçlerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Bilişsel yeniden yapılandırma stratejisinin örtük duygusal tepkileri düzenleyebildiği, dolaylı anıların ise bireyin duygusal durumunu etkileyen önemli içerikler barındırdığı ortaya konmuştur. Bu bulgular, hem deneyimlenmemiş anıların birey üzerindeki psikolojik etkilerini anlamada hem de yeni duygu düzenleme yaklaşımlarının geliştirilmesinde önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otobiyografik bellek, dolaylı bellek, bilişsel yeniden yapılandırma, duygu düzenleme, örtük duygulanım

10143-Sinirbilim ve Nöropsikoloji

Öznel Bellek Yakınması Olan ve Olmayan Sağlıklı İleri Yetişkinlerde İnhibisyonun Karşılaştırılması

Furkan Duman[1], Handan Can[2]
[1] Samsun Üniversitesi, Samsun
[2] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: İleri yetişkinlikte inhibisyon süreçlerinde düşüş meydana gelmektedir. İnhibisyondaki bu düşüş hafif bilişsel bozukluk (HBB) ve Alzheimer (AH) gibi hastalıklardaki bilişsel gerilemenin de temel nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Sağlıklı yaşlanma ile AH arasındaki süreçte, HBB'nin öncülü olduğu düşünülen öznel bellek yakınmasında (ÖBY), inhibisyon süreçleri ve bu süreçlerin bellek üzerindeki etkisi henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Mevcut çalışmada ÖBY'de inhibisyon süreçleri ve bu süreçlerin bellek performansına etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda araştırmada bellek yakınması olan ve olmayan sağlıklı ileri yetişkinlerde inhibisyonun silme ve baskılama işlevleri karşılaştırılmıştır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi, ÖBY'si olan (ÖBY grubu) 30 ve ÖBY'si olmayan (kontrol grubu) 30 olmak üzere toplam 60 ileri yetişkinden oluşmaktadır. Gruplar yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve el tercihi bakımından eşleştirilmiştir. Katılımcılara sırasıyla bilgi toplama formu, Geriatrik Depresyon Ölçeği Kısa Formu, İşlevsel Faaliyetler Anketi, Global Bozulma Ölçeği, Öznel Bellek Yakınmaları Anketi, Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği, Stroop Testi TBAG Formu, İz Sürme Testi (İST) ve Yönlendirilmiş Unutma Görevi (YUG) uygulanmıştır. İki oturumda yapılan uygulama toplamda 90 dakika sürmüştür. İnhibisyonun baskılama işlevi Stroop Testi ve İST'den elde edilen tamamlama süreleri ile değerlendirilirken, silme işlevi YUG'den hesaplanan hatırlama puanları ile değerlendirilmiştir. Veriler SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Stroop TBAG ve İST'den elde edilen verilerin analizinde MANOVA, YUG'den elde edilen verilerin analizinde 2 (grup) X 2 (kodlama düzeyi) X 2 (ipucu türü) X 2 (geri getirme türü) karma ANCOVA uygulanmıştır.
Bulgular: Stroop Testi TBAG Formu'nda ÖBY grubunun testin birinci [$F(1)= 6.99$, $p <.05$] ve ikinci [$F(1)= 4.06$, $p < .05$] bölümünü tamamlama süresi kontrol grubuna göre anlamlı olarak daha uzundur. Buna karşın, üçüncü [$F(1)= 2.19$, $p >.05$], dördüncü [$F(1)= 3.73$, $p >.05$] ve beşinci [$F(1)= 3.71$, $p >.05$] bölümlerin tamamlanma süreleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İST'den elde edilen bulgular ÖBY grubunun A [$F(1)= 6.70$, $p <.05$] ve B [$F(1)= 4.22$, $p <.05$] bölümlerini tamamlama sürelerinin kontrol grubundan anlamlı düzeyde daha uzun olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan, YUG'den elde edilen puanların incelenmesinde kullanılan 2 (grup) X 2 (kodlama düzeyi) X 2 (ipucu türü) X 2 (geri getirme türü) karma ANCOVA'da Stroop Testi TBAG Formu'nun birinci ve ikinci bölümlerinden elde edilen süre puanları ile İST'nin A ve B bölümlerinden elde edilen süre puanları kovaryans değişkeni olarak atanmıştır. Elde edilen sonuçlar YUG'de kodlama düzeyi X geri getirme türü X ipucu türü X grup değişkenlerinin hatırlanan kelime miktarı üzerindeki etkileşim etkisinin grup değişkenine göre anlamlı olduğunu göstermiştir [$F(1, 54)= 4.09$, $p <.05$]. Yapılan post hoc karşılaştırmaları doğrultusunda ÖBY grubunun derin kodlama düzeyinin serbest hatırlama koşulunda unut ipucuyla sunulan kelimeleri kontrol grubuna göre daha fazla hatırladığı bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Araştırmada Stroop Testi TBAG Formu ve İST'den elde edilen bulgular, ileri yetişkinlikte görülen ÖBY'de inhibisyonu baskılama işlevinin korunduğunu göstermiştir. Buna karşın ÖBY'si olan ileri yetişkinlerin bilgi işlem hızının olmayanlara kıyasla daha yavaş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. YUG'den elde edilen bulgular incelendiğinde ise işlem hızından bağımsız olarak ÖBY grubunun, inhibisyonun silme işlevinde daha düşük performansa sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Öznel bellek yakınması, İnhibisyon, Stroop Testi, İz Sürme Testi, Yönlendirilmiş unutma

10227-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Bellek Yanılgısında Toplumsal Cinsiyet Algısının Etkisi: DRM Paradigması İle Bir İnceleme*

Gökhan Şahin[1]

[1] **Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon**

Giriş ve Amaç: Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bireylerin bilişsel süreçlerini, özellikle bilgiyi işleme, yorumlama ve hatırlama biçimlerini etkilediği bilinmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, Deese-Roediger-McDermott (DRM) paradigması kullanılarak bireylerin toplumsal cinsiyet algılarının bellek yanılgıları üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmada, toplumsal cinsiyet temalı ve nötr sözcük listeleri aracılığıyla, bellek hatalarının ve genel performansın kişilerin toplumsal cinsiyet algılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Bellek performansı, duyarlılık (d′) ve yanıt kriteri/yanlılık (c) ölçümlerinin yanı sıra yanıtlara duyulan güven dereceleri açısından da değerlendirilmiştir.

Yöntem: Araştırmaya sosyal medya aracılığıyla ulaşılan ve gönüllülük esasına göre katılan, 73'ü kadın (%76.8) olmak üzere toplam 95 kişi dahil edilmiştir. Katılımcıların toplumsal cinsiyet algıları, Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen 25 maddelik 5'li Likert tipi Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (TCAÖ) ile ölçülmüştür. Bellek görevi için DRM paradigmasına uygun olarak, Akırmak'ın (2021) Türkçe Serbest Çağrışım Normları çalışmasından faydalanılarak toplumsal cinsiyet temalı, nötr ve ilişkisiz kelime listeleri oluşturulmuştur. Hatalı tanıma oranları, liste türü (cinsiyet temalı, nötr, ilişkisiz) tekrarlayan ölçüm faktörü, TCAÖ puanları kovaryant ve medyanla bölünmüş TCAÖ grupları (düşük/yüksek algı) gruplar arası faktör olarak kullanılarak tekrarlayan ölçümlü kovaryans analizi (ANCOVA) ile analiz edilmiştir. Veriler JATOS aracılığıyla toplanmış ve analizler JASP (v0.16) kullanılarak yapılmıştır. DRM verilerinden duyarlılık (d′) ve yanlılık (c) skorları hesaplanmış, bu skorların ve tanıma güven puanlarının toplumsal cinsiyet algısı puanları ile ilişkileri incelenmiştir.

Bulgular: Katılımcıların TCAÖ ortalama puan 104.35 (SS = 14.05) olarak bulunmuştur. Daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısına sahip bireylerin bellek görevlerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek duyarlılığa (d') sahip olduğu tespit edilmiştir (r=.283, p=.044). Bu, eşitlikçi algının bellek süreçlerindeki ayırt etme becerisiyle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet algısı puanları ile yanıt kriteri/yanlılık (c) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (r=.138, p=.335). Hatalı tanıma oranları üzerine yapılan tekrarlayan ölçümlü ANCOVA sonuçlarına göre, katılımcıların hatalı tanıma oranları sunulan liste türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır (F(2,96)=3.320, p=.040, ηp2=.065). Önemli bir bulgu olarak, liste türü ile Toplumsal Cinsiyet Algısı Puanı arasında anlamlı bir etkileşim saptanmıştır (F(2,184)=3.422, p=.037, ηp2=.067). Bu etkileşim, toplumsal cinsiyet algısı puanları arttıkça (daha eşitlikçi bir algıya sahip olundukça), cinsiyet temalı listelerdeki hatalı tanıma oranlarının azaldığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet algısı puanının kovaryant olarak genel hatalı tanıma oranları üzerindeki ana etkisi ise sınırda anlamlılık göstermiştir (F(1,92)=3.870, p=.055, ηp2=.075). Cinsiyet algısı puanlarına göre oluşturulan düşük ve yüksek farkındalık grupları arasında hatalı tanıma oranları açısından genel bir fark saptanmamıştır (F(1,92)=0.777, p=.382.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, toplumsal cinsiyet algısının DRM paradigması aracılığıyla bellek yanılgıları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bulgular, daha eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet algısının, bellek performansında daha yüksek bir duyarlılık (d') ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Hatalı tanıma oranları incelendiğinde, bireylerin yanlış tanıma eğilimlerinin liste içeriğine (cinsiyet temalı, nötr, ilişkisiz) göre değiştiği ve bu değişimin bireylerin toplumsal cinsiyet algısı düzeyleriyle etkileşimli olduğu görülmüştür. TCAÖ puanları ile liste türü arasındaki anlamlı etkileşim, daha yüksek toplumsal cinsiyet farkındalığına sahip bireylerin cinsiyet temalı kritik çeldiricilerde daha az hatalı tanıma yaptığını göstermektedir. Bu, sosyal temsillerin ve bireysel farkındalık düzeylerinin bellekteki yanlış anı oluşumunu etkileyebileceğini düşündürmektedir. Toplumsal cinsiyet algısının genel hatalı tanıma üzerindeki ana etkisinin sınırda anlamlı olması, bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, toplumsal cinsiyetin bellek yanılgıları üzerindeki rolünün önemini vurgulamakta ve gelecekteki çalışmalara ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bellek yanılgısı, Toplumsal cinsiyet, DRM paradigması, Duyarlılık (d'), Yanlılık (c), Güven değerlendirmesi

** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.*

10486-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Akış Deneyiminin Bellek Yanılsamaları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: VR Oyunları ile Deneysel Bir Çalışma

Irmak Kargın Kızgut[1], Çağdaş Kızgut[2], Nilgün Çoşkun[3]

[1] Bağımsız Araştırmacı, Bursa

[2] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

[3] Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Akış deneyimi (flow experience), kişinin yapılan işe zahmetsizce, yoğun ve odaklanmış dikkatle katıldığı ve deneyimin kendisinden oldukça keyif aldığı psikolojik bir durumdur (Csikszentmihalyi, 1975). Akışın altında yatan fizyolojik ve bilişsel süreçlere dair bilgiler sınırlıdır ve araştırılmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle, akışın görev odaklı dikkat bileşeninin bellek süreçlerini olumlu yönde etkileyebileceği öngörülse de (Nakamura ve Csikszentmihalyi, 2002) bu alandaki araştırmaların sayısı yetersizdir. Akış deneyiminin algılanan performans ile gerçek performans arasında bir sapmaya yol açabileceği düşünülmektedir (Kennedy vd., 2014). Belleğin yapı kuran doğası dikkate alındığında, hatırlanan performans üzerinde de benzer bir etkinin gözlenmesi beklenmektedir. Mevcut çalışmada akış deneyiminin geri görüş yanlılığı (GGY: hindsight bias) ve aşırı güven yanlılığı (overconfidence) türlerinden aşırı tahmin (overestimation) ve aşırı konumlandırma (overplacement) yanlılıkları üzerindeki etkisinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, sanal gerçeklik (VR) ortamında uygulanan bir görevde, farklı akış düzeylerine maruz kalan bireyler arasında performans değerlendirmeleri açısından fark olup olmadığını incelemektir. Ayrıca, uygulamanın bir hafta sonrasında katılımcıların performansına ilişkin verilen geri bildirimin, hatırlanan performans üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu araştırılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın pilot çalışmasında, 18-35 yaş aralığındaki genç yetişkinlere (n=20) gönüllülük esasına dayalı kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Katılımcılar, literatür temelinde oyun zorluğunun manipüle edildiği "yüksek akış" ve "düşük akış" olmak üzere iki koşuldan birine rastgele atanmıştır.

Aynı zamanda GGY'yi değerlendirmek amacıyla her iki katılımcı grubu geri bildirimin verildiği (deney) ve geri bildirimin verilmediği (kontrol) iki koşuldan birine rastgele atanmıştır. Katılımcılar, VR gözlük aracılığıyla Beat Saber adlı ritim oyununu, atandıkları akış koşuluna uygun olarak 5 dakika 45 saniye boyunca oynamışlardır. Oturum sonunda Akış Bildirim Kısa Ölçeği'ni (ABKÖ) ve Durumluk Duygu Durum Optimal Performans Ölçeği-2'yi (DDDPÖ-2) doldurmuşlardır. Ayrıca, oturum sonunda katılımcılardan hem kendi performanslarını hem de diğer katılımcıların performanslarını 0-100 aralığında tahmin etmeleri istenmiştir. Oyun oturumundan bir hafta sonra katılımcılardan kendi performans tahminlerini hatırlamaları istenmiştir. Geri bildirimin verildiği koşuldaki katılımcıların gerçek performans sonuçlarını öğrendikten sonra tahminlerini hatırlamaları istenirken; geri bildirimin verilmediği koşuldaki katılımcılar doğrudan önceki tahminlerini hatırlamışlardır. Araştırmanın deseni 2 (akış: yüksek/düşük) × 2 (geribildirim: var/yok) faktörlü denekler-arası deneysel desendir.

Bulgular: T-testlerine göre yüksek akış grubunda DDDOPÖ-2 ve ABKÖ puanları düşük akış grubuna kıyasla anlamlı düzeyde yüksektir (p<.001). Ayrıca, düşük akış grubunda yüksek akış grubuna göre aşırı tahmin puanları anlamlı düzeyde yüksekken (p<.001) aşırı konumlandırma puanları farklılaşmamaktadır (p=.057). Ancak, düşük akış grubunda yüksek akış grubuna kıyasla aşırı konumlandırma puanları düşüktür. Aynı zamanda betimsel bulgular, en yüksek GGY'nin yüksek akış-geribildirim var koşulunda en düşük GGY'nin ise düşük akış-geri bildirim yok grubunda gözlemlendiğini göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, çalışmadaki deneysel manipülasyonun akışı etkili bir şekilde değiştirdiğini ortaya koymaktadır. Mevcut bulgular, akış deneyiminin algılanan performans ile arttığını gösteren önceki çalışmaları desteklemektedir (Cowley vd., 2019). Ayrıca düşük akış koşulundaki katılımcılar aşırı tahminde bulunurken yüksek akış grubundaki katılımcılar aşırı konumlandırma yanlılığı göstermişlerdir. Bu durum akış deneyiminin yüksek ve düşük görev becerisi sergilenen durumlarda farklı etkileri olabileceğini göstermiştir. Bu çalışmanın ön bulguları akışın yalnızca performans anında değil, aynı zamanda performansa ilişkin belleğin değerlendirilmesinde de etkili olabileceğini göstermektedir. Bilişsel yanılsamaların değerlendirilmesinde kullanılan örneklemin

sınırlılığına rağmen pilot çalışmadan elde edilen bulgular, araştırmanın potansiyel sonuçları açısından umut verici görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akış deneyimi, optimal performans, geri görüş yanlılığı, aşırı güven

10584-Gelişim Psikolojisi

Otobiyografik Bellekte Cinsiyet ve Yaş Etkileri: Ulusal Çalışma Bulguları*

Ceren Mısır-Topal[1], Yağmur Budak[1], F. Betül Abut[1], F. Şeyma Kalkan-İnan[1], Sibel Kazak Berument[1], Aysun Doğan[2], Deniz Tahiroğlu[3], Başak Şahin-Acar[1]

[1] Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

[2] Ege Üniversitesi, İzmir

[3] Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Otobiyografik bellek, bireyin kendilik ve sosyal kimlik gelişiminde temel rol oynar (Fivush, 2011). Kişisel anıların uzunluğu otobiyografik bellek gelişimi ile ilgili ipuçları vermekte ve ayrıca anılarda yer alan "ben ile ilgili", "onlar ile ilgili" ve "biz ile ilgili" kelimeler, benlik ve sosyal ilişkilerin göstergesidir (Kağıtçıbaşı, 2005). Bu çalışma, Türkiye'yi temsil eden bir örneklemde çocukların mutlu ve mutsuz anılarında bahsettikleri kişileri incelemiş ve çocukların cinsiyeti ile okul seviyelerinin otobiyografik bellek üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden geniş bir örneklemle gerçekleştirilen bu ulusal çalışma, otobiyografik belleğin gelişimindeki kültürel ve sosyodemografik değişkenlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Böylece, gelişim psikolojisi alanında Türkiye'ye özgü veriler elde edilerek uluslararası literatüre özgün bir katkı sunulması hedeflenmiştir.

Yöntem: TÜBİTAK destekli Türkiye Aile, Çocuk ve Ergen Projesi kapsamında, çocuklardan ve ergenlerden birer mutlu ve birer mutsuz anı yazmaları istenmiş olup en az bir episodik anı yazan 1669 katılımcı çalışmaya dâhil edilmiştir. Anılar, toplam kelime sayısı ile "ben", "onlar" ve "biz" temalı kelimeler açısından kodlanmıştır.

Bulgular: Çalışmada çocukların cinsiyeti (kız-erkek) ve okul seviyesi (ilkokul, ortaokul, lise) ile olumlu ve olumsuz anılarında kullandıkları toplam kelime sayısı, "ben", "onlar" ve "biz" temalı kelimeler arasındaki ilişkiler çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile incelenmiştir. Sonuçlara göre olumlu anılarda hem cinsiyet hem de okul seviyesi, incelenen tüm değişkenler üzerinde anlamlı etkiler göstermiştir; ancak cinsiyet ve okul seviyesi etkileşimi anlamlı bulunmamıştır. Olumsuz anılarda ise cinsiyet tüm değişkenler için anlamlı bulunmuştur. Okul seviyesi olumsuz anılarda toplam kelime sayısı ve "biz" temalı kelimeler açısından anlamlı etki göstermiştir. Cinsiyet ve okul seviyesi arasındaki etkileşim ise anlamlı çıkmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, çocukların otobiyografik anılarında cinsiyet ve okul seviyesinin, yani yaşın önemli olduğunu göstermektedir. Kız çocuklarının özellikle olumsuz anılarında sosyal temalara daha çok yer verdiği, eğitim seviyesi yükseldikçe sosyal benlik ifadelerinin arttığı görülmüştür. Bu durum benlik ve sosyal farkındalığın gelişimsel olarak desteklendiğini göstermektedir (Fivush, 2011). Bulgular, çocukların demografik özelliklerinin otobiyografik bellek üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, otobiyografik belleğin gelişiminde cinsiyet ve eğitim seviyesinin belirleyici olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otobiyografik bellek, Duygu yüklü anılar, Çocuk

Bu araştırma **TÜBİTAK 1003 – Proje Kodu: 118K033 kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu-38

10059-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

OBSIS: Şekil Tabanlı Tanıma Araştırmaları İçin Nesne Görselleri ve Silüetlerinden Oluşan Standartlaştırılmış Uyaran Seti*

Dicle Yünlüel[1], Aslı Aslan[2], Alinur Çağlayan[3]
[1] Mersin
[2] Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
[3] Optimus Solutions, İstanbul

Giriş ve Amaç: Silüet, çizgi çizim ve gölgeli görsel uyaran veri tabanları, kontur ve şekil analizine odaklanan görsel tanıma ve algılama araştırmaları için temel araçlardır. Silüetler, gölgeli nesnelere ve çizgi çizimlere kıyasla kontur ve şekil araştırmalarında önemli avantajlar sunar. Nesne ve canlıların dış hatlarını vurgulayan silüetler, yüzey ayrıntıları, derinlik ve doku gibi iç detayların şekil temelli işlemeye etkisini azaltır. Bu özellikleri sayesinde silüetler, ana hat (kontur) şekil bilgisinin nesne tanıma üzerindeki etkisini diğer özelliklerden izole olarak ölçmek için oldukça uygun uyaranlardır. Ancak mevcut silüet görsel veri tabanları, genellikle şekil çeşitliliği açısından sınırlıdır ve orijinal görsellerle karşılaştırmalı tanınabilirlik değerlendirmeleri sistematik olarak yapılmamıştır.
Yöntem: Bu çalışmada, kamu malı (public domain) lisansına sahip web sitelerinden seçilen 410 nesne ve canlı görseli, gri tonlamalı (grayscale) formatta dönüştürülerek hazırlanmıştır. Bu görsellerin ayrıca tam silüet ve kenarları rastgele kırpılmış bozulmuş silüet versiyonları oluşturulmuştur. Tüm görseller; kategorilendirme, adlandırma, aşinalık, karmaşıklık (5 dereceli Likert ölçeği) ve tanınabilirlik (100 puanlık ölçek) ölçütlerine göre değerlendirilmiş ve standardize edilmiştir. Çalışma 1 kapsamında 20 katılımcı gri tonlamalı görselleri, Çalışma 2 kapsamında 20 katılımcı tam silüetleri, Çalışma 3 kapsamında ise 17 katılımcı bozulmuş silüet versiyonlarını değerlendirmiştir. Her bir çalışma, birbirinden bağımsız katılımcı grupları kullanılarak yürütülmüştür. Ayrıca, tüm görsel versiyonlardaki alternatif yanıtların tutarlılığını ve varyasyonunu belirlemek amacıyla kategori ve adlandırma yanıtlarına ilişkin H değerleri hesaplanmıştır.
Bulgular: Çalışma sonucunda bulgular, gri tonlamalı detaylı görseller, tam silüetler ve bozulmuş silüetler için H(ad) ve H(kategori) değerlerinin sırasıyla 0.73-0.74, 1.28-1.00 ve 1.47- 1.13 olduğunu gösterdi. Elde edilen bu sonuçlar, gri tonlamalı detaylı görsellerin en kolay tanınan uyaranlar olduğunu, tam silüetlerin ise şekil temelli tanıma için yeterli bilgi sağladığını göstermektedir. Bozulmuş silüetlerin ise doğru adlandırma ve kategorilendirme açısından daha fazla değişkenlik sunduğu yani katılımcılar tarafından tanınırlığının zorlaştığı bulgulanmıştır. Basit şekillerin (örneğin kenar ayrıntısı içermeyen daire ve kare gibi formların) hem tam hem bozulmuş silüet koşullarında en düşük tanıma puanlarına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun daha yüksek H değerlerine katkıda bulunduğu düşünülmektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bu veri tabanının, şekil ve konturun tanıma sürecindeki rolünü inceleyen araştırmalar için bir temel oluşturarak, bilişsel psikoloji ve bilgisayar destekli tanıma sistemleri alanlarında yürütülecek çalışmalara kullanım kolaylığı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Silüet Tanıma, Uyaran Veri tabanı, Nesne Şekli, Dış hat, H Değeri
Bu araştırma **Tübitak 1002 -A projesi kapsamında yürütülmüştür.*

10060-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Silüetlere Dayalı Kontur Bilgisinin Dikkatli Yanıp Sönme Görevinde Hedefin Bilinçli Farkındalığı Üzerindeki Etkisi*

Dicle Yünlüel[1], Aslı Aslan[2]
[1] Mersin
[2] Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Giriş ve Amaç: Dikkatli Yanıp Sönme (DYS) etkisi, hızlı ve seri uyaran akışında sunulan ilk hedefin (H1) hemen ardından genellikle 200-500 ms içinde beliren ikinci hedefi (H2) tespit etmedeki kısa süreli sınırlama olarak tanımlanmaktadır. DYS görevi aynı zamanda dikkat ve görsel farkındalık arasındaki zamansal işlemlere odaklanarak görsel uyaran veya temsillerin bilince erişiminin deneysel olarak incelenmesinde kullanışlı bir araç olarak görülmüştür.
Araştırmalar, H1 ve H2 arasındaki benzerliğin DYS etkisini azalttığını, paylaşılan özelliklerin H2 tespitini kolaylaştırabileceğini göstermektedir. Mevcut bu çalışmada siyah beyaz detaylı resimlerden oluşan uyaranların aynı ve farklı tam silüetleri ayrıca silüet konturları bozulmuş koşularda üç farklı zaman aralığında (Lag 2, Lag 4, Lag 10) incelenmiştir. Çalışmanın amacı hedeflerin aynı kontur bilgisini paylaştıkları durumun H2'nin görünürlük, tespit etme, ayırt etme ve tanımlama doğru yanıtları üzerindeki etkisini DYS paradigması üzerinde tespit etmektir.
Yöntem: Çalışmada, 27 katılımcıya, H2 aşamasında sunulan gri tonlamalı detaylı uyaranların aynı veya farklı silüetlerinin, H1 aşamasında üç farklı zaman aralığında ve silüetlerin tam ya da bozuk olduğu koşullarda yer aldığı bir Dikkatli Yanıp Sönme (DYS) görevi verilmiştir. Katılımcıların hedefe ilişkin doğru yanıtları ve hedef farkındalığını ölçmeye yönelik tek soruluk, dört düzeyli Algısal Farkındalık Ölçeği (AFÖ) yanıtları; Zaman (Lag 2, Lag 4, Lag 10) x Tip (Aynı, Farklı) x Silüet Türü (Tam, Bozuk) olmak üzere faktörlü tekrar ölçümlü ANOVA ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Çalışma sonucunda tasarlanan görevde anlamlı düzeyde DYS etkisi tespit edilmiştir. DYS etkisinin gözlenmesinden sonra bağımsız değişkenlerin DYS etkisi üzerindeki modülasyonları incelenmiştir. Hedeflerin silüete dayalı kontur bilgisi açısından aynı olduğu koşulun hedefin tespit sayısını, görünürlük skorlarını ve tanımlama doğru yanıt sayısını, hedeflerin farklı olduğu koşula kıyasla anlamlı düzeyde arttırdığı bulunmuştur. Tam silüetlerin hedeflerin aynı olduğu koşulda Bozuk silüetler ile karşılaştırıldığında hedefin tespitini, görünürlüğünü ve tanımlanmasını anlamlı düzeyde kolaylaştırdığı görülmüştür. Son olarak tasarlanan DYS paradigmasında AFÖ yanıtlarına göre uyaranların bilinçli farkındalığının "kademeli" bir nitelik taşıdığı tespit edilmiştir. DYS etkisinin paylaşılan şekil bilgisi açısından zayıfladığı gözlenmiştir.
Tartışma: Bulgular, uyaranların şekil bilgisinin, DYS etkisini düzenleyebileceği ve görsel nesne farkındalığının dikkat sistemi ile olan ilişkisinde kritik bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dikkatli Yanıp Sönme, Görsel Kontur Bilgisi, Farkındalık, Hedef Görünürlüğü, Silüet
Bu araştırma **Tübitak 1002 -A projesi kapsamında yürütülmüştür.*

10588-Sinirbilim ve Nöropsikoloji

Bölünmüş Dikkat Anketi ve İkili Görev Anketinin Türkçeye Uyarlanması ve Türkiye'ye Yönelik Standardizasyon Çalışması

Begüm Doğan[1], Emel Erdoğan Bakar[1]

[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Dikkat; birçok farklı beyin bölgesiyle bağlantılı olan, çeşitli uyarıcılara karşı organizmayı uyaran dolayısıyla da evrimsel olarak organizmayı hayatta tutan odaklanabilme becerisidir. Dikkat; literatürde bölünmüş dikkat, seçici dikkat ve sürdürülebilir dikkat olmak üzere 3 farklı başlık altında incelenmektedir. Bölünmüş dikkat; organizmanın aynı anda birden fazla uyarıcıya odaklanması ve organizmanın odak noktasının bölünmesi anlamına gelmektedir. Literatürde bölünmüş dikkat çalışmalarına bakıldığında ilgili yapının ölçümünden güvenilir bir sonuç elde edebilmek için çalışmaların; kontrol edilebilen koşullar sağlayabildiği için laboratuvar ortamlarında yoğunlaştığı, bölünmüş dikkatin ölçümü için sıklıkla deneysel materyallere odaklanıldığı dolayısıyla da bölünmüş dikkatle alakalı ekolojik ölçüm araçlarını geliştirme veya uyarlama çalışmalarının sayıca çok az olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı bölünmüş dikkati yalnızca deneysel çalışmalarla ölçmek değil ayrıca ekolojik ölçüm araçlarıyla da ölçebilmek amacıyla yurtdışında bulunan ilgili konuya odaklanmış az sayıdaki ölçekleri (Bölünmüş Dikkat Anketi ve İkili Görev Anketi) Türkiye'de yaşayan 20 yaş ve üzeri sağlıklı örneklemde standardize ederek bölünmüş dikkat literatüründeki boşluğu kapatmaktır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini herhangi bir psikiyatrik veya nörolojik rahatsızlığı bulunmayan ve bilişsel fonksiyonlar üzerinde bozucu etki yaratabilecek herhangi bir ilaç kullanmayan 563 kişi (404 kadın, 159 erkek) oluşturmaktadır. Katılımcılara Bölünmüş Dikkat Anketi (BDA), İkili Görev Anketi (İGA) ve Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (DEHB-KBÖ) uygulanmıştır.

Bulgular: BDA ve İGA'nın madde toplam test korelasyonları ve her bir testin maddeleri için hesaplanan Pearson momentler çarpımı korelasyon analizleri sonuçları İGA ve BDA'nın Türkiye örneklemi için güvenilir ölçme araçları olduklarını, Cronbach Alfa korelasyon analizleri ise ölçeklerin iç geçerliklerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen sonuçlar BDA'nın orijinal formundaki gibi 3 faktöre sahip olduğu yönündeki modelin geçerli olduğunu göstermiştir. Önceki çalışmalarda faktör yapısı oluşturulmayan İGA içinse Doğrulayıcı faktör analizi, ölçeğin 2 faktöre sahip olduğu yönünde bir model öne sürerek araştırmacıların temel varsayımlarını karşılamıştır. Bölünmüş Dikkat Ölçeği, İkili Görev Anketi ve Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeğinin alt testleri ve toplam puanları arasında bulunan anlamlı ilişkiler, BDA ve İGA'nın yeterli düzeyde ölçüt geçerliklerinin olduğuna işaret etmektedir. Ölçeklerin geçerlik ve güvenirliklerine dair bir diğer kanıt ise yapılmış olan lojistik regresyon analizlerinin sonucunda elde edilmiştir. BDA ve İGA için yapılan lojistik regresyon çalışmaları sonucunda; ilgili ölçeklerin DEHKB-KBÖ'den yüksek puan alan katılımcıları ayırt etme yüzdesinin yüksek olduğu bulunmuştur. Lojistik regresyon sonuçlarının bulguları ile tutarlı olacak şekilde, yapılan regresyon analizlerinin sonucunda da ilgili ölçeklerin DEHB-KBÖ alt boyutlarını ve toplam puanlarını yordama düzeylerinin anlamlı olduğu bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, BDA ve İGA'nın Türkiye örnekleminde bölünmüş dikkati değerlendirmek için yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir. Bulgular, daha sonra literatür kapsamında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Dikkat, bölünmüş dikkat, standardizasyon, İkili Görev Anketi, Bölünmüş Dikkat Anketi.*

10169-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Dikkat Seçimi ile İlişkili Faktörler: Algısal Yük, Zihin Gezinmesi ve Çalışma Belleği*

Büşra Arslan[1], Özlem Ertan[2]

[1] Psikolog, Ankara

[2] Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Dikkat, hem dış uyaranlar hem de görevle ilgisiz içsel düşünceler tarafından çelinebilir. Dikkati dağıtan dış faktörleri inceleyen çok çalışma bulunmakla birlikte; içsel düşünceleri, yani zihin gezinmesini (ZG), inceleyen çalışma sayısı görece azdır. Zihnin görevlerle ilişkisiz düşüncelere kayması olarak tanımlanan ZG'nin DEHB ile ilişkisini gösteren çalışmalar klinik önemini de göstermektedir. Konuyla ilişkili yürütülen çok az sayıdaki çalışma düşük algısal yük koşulunda daha fazla ZG yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu, ZG ile çalışma belleği kapasitesinin ilişkisini düşündürmektedir. Nitekim düşük yükteki ZG'nin düzeyini çalışma belleği kapasitesinin belirlediğini gösteren bir çalışma mevcuttur. Öte yandan bilinen hiçbir çalışmada ZG'nin istemli yapılması durumuna değinilmemiştir. Bu çalışma çeldiricilerin baskılanmasını zorlaştıran bazı faktörleri incelemeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda çalışmada, ZG'nin türü (istemli ve istemsiz) ve düzeyi, çalışma belleği performansı, görevle ilgisiz düşüncelerin (TUT) sayısı ve türü (geçmişle veya gelecekle ilgili olmak vb.), görevin algısal yükü ile çeldiricinin bozucu etki düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir.

Yöntem: Çalışmaya 18-30 yaş arasında 120 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların bilinen herhangi bir psikiyatrik/nörolojik rahatsızlığı yoktur. ZG'nin türü ve düzeyini belirlemek için İstemli ve İstemsiz Zihin Gezinmesi ölçekleri uygulanmıştır. Çalışma belleği performansı OSPAN görevi; çeldiricilerin bozucu etkisi ise Harf Ayırt Etme görevi ile değerlendirilmiştir. Görevde ekrandaki çeldiricinin görmezden gelinerek hedef harfin belirlenmesi istenmiş ve görevin algısal yükü değişimlenmiştir. Görev sırasında rastgele TUT soruşturmaları yapılmıştır. Bu kapsamda TUT'ların geçmiş veya gelecekle mi ilgili olduğunun da belirtilmesi istenmiştir. Hedef ile çeldiricilerin uyumlu ve uyumsuz olduğu denemelerdeki tepki süresi farkı uyumluluk etkisi olarak nitelendirilmiş ve artışı çeldiricilerin baskılanmasında güçlük yaşandığı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca katılımcıların depresyon, anksiyete ve stres ölçümleri alınmıştır.

Bulgular: Yapılan korelasyon analizine göre; düşük algısal yükteki uyumluluk etkisi istemli ZG ile düşük negatif (r= -.20, p= .028) ve kaygı düzeyi ile düşük pozitif (r= .19, p= .035) ilişkilidir. Ayrıca, tepki süreleri ile çalışma belleği kapasitesi (r= -.09, p= .05) ve gelecekle ilişkili TUT sayısı (r= -.11, p= .021) arasında düşük negatif ilişki vardır. İstemli ZG düzeyi arttıkça geçmişle ilişkili TUT sayısı artmakta (r= .14, p= .004); istemsiz ZG düzeyi arttıkça ise hem geçmişle (r= .12, p= .007) hem de gelecekle ilişkili (r= .11, p= .018) TUT sayısı artmaktadır. Çalışma belleği kapasitesi arttıkça geçmişle ilişkili TUT sayısı azalmaktadır (r= -.16, p< .000). Son olarak, bireylerin kaygısı arttıkça istemsiz ZG düzeyi de artmaktadır (r= .37, p< .000).

Tartışma ve Sonuç: Çalışmada yüksek algısal yükte çeldiricinin bozucu etkisi azalırken; düşük algısal yükte artmıştır. ZG'nin istemli olması bozucu etkiyle daha çok ilişkilidir. Kaygının artışı istemsiz ZG'yi arttırarak çeldiricilerin baskılanmasını güçleştiriyor; çalışma belleğinin kapasitesinin de TUT sayısını azaltarak çeldiricilerin baskılanmasını kolaylaştırıyor gibi görünmektedir. Çeldiricileri baskılama sorunu hem kaygı hem de dikkat eksikliği ilişkili bozukluklarda gözlenmektedir. Bu bağlamda baskılamayı zorlaştıran faktörlerin neler olduğunun saptanması müdahale çalışmaları bakımından önemlidir. Çalışma bu kapsamda alanyazına katkı sunmakta ve gelecek çalışmalara ışık tutmaktadır. Daha yüksek ZG düzeyine sahip bireylere ait verilerin arttırılarak bulguların genişletilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Algısal yük, zihin gezinmesi, çalışma belleği kapasitesi, ketleyici kontrol, seçici dikkat

Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A kapsamında yürütülmüştür.*

** *TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.*

10224-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Türk Örnekleminde Uzam-Sayı İlişkilerinin İncelenmesi: Tek Elli Büyüklük Karşılaştırma Görevi*

Ayşenur Candemir[1], Merve Bulut[2], Hakan Çetinkaya[2], Seda Dural[1]
[1] İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir
[2] Yaşar Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sayısal büyüklüklerin zihinde işlenme biçimi ile uzamsal temsiller arasında güçlü bir ilişki olduğunu gösteren çok sayıda çalışma, sayıların zihinsel bir sayı doğrusu (Mental Number Line; MNL) boyunca temsil edildiğini öne sürmektedir. Bu doğrultuda, küçük sayılar genellikle sol, büyük sayılar ise sağ uzam ile ilişkilendirilir. MNL kavramı, özellikle SNARC (Spatial-Numerical Association of Response Codes) etkisi ve sayısal mesafe etkisi gibi görüngülerle desteklenmektedir. Bu tür uzam-sayı ilişkileri (SNA), özellikle soldan sağa okuyan toplumlarda sıkça raporlanmakta, ancak Türk örnekleminde tutarlı biçimde gözlemlenmemektedir. Bu çalışma, yön bildiren SNA'ların ortaya çıkışının hangi faktörlerden etkilenebileceğini yöntemsel olarak incelemeyi ve bu bağlamda gözlemlenen tutarsızlıkların olası nedenlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Özellikle, yönsel uzamsal temsilleri ortaya çıkarmada daha güvenilir olduğu öne sürülen büyüklük karşılaştırma görevi kullanılarak, bu tutarsızlıkların metodolojik kaynaklı olup olmadığı incelenmiştir.
Yöntem: Çalışmada tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 120 katılımcı yer almıştır (41 kadın, yaş aralığı: 18 - 40; *ORT*yaş = 22.12, *SS*yaş = 4.20). Uyarıcı seti, 1 ile 9 arasındaki rakamlar kullanılarak oluşturulmuş 72 farklı sayı çiftinden oluşmaktadır; her bir deneme, ekranda sol ve sağ tarafa yerleştirilen farklı iki adet rakamdan oluşmaktadır. Katılımcılar, rastgele olarak iki büyüklük karşılaştırma görevinden birine atanmıştır. Küçük görevde, ekranda görülen iki sayıdan küçük sayının bulunduğu tarafa karşılık gelen tuşa; büyük görevde ise büyük sayının bulunduğu tarafa karşılık gelen tuşa basmaları istenmiştir. Tüm tepkiler, tek el kullanılarak B (sol) ve N (sağ) tuşlarıyla verilmiştir. Sunulan sayı çiftleri, sayısal mesafe (ör., 1–2 = yakın mesafe; 1–9 = uzak mesafe) ve MNL uyumluluğu (ör., küçük solda = uyumlu; küçük sağda = uyumsuz) bakımından çeşitlendirilmiştir. Her görev 360 denemeden oluşmuştur. Tepki süreleri üzerinden sayısal mesafe, MNL uyumluluk ve görev türüne ilişkin analizler gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Grup düzeyinde, soldan sağa yönelimli bir uzamsal temsile işaret eden MNL uyumluluk etkisi gözlemlenmemiştir. Öte yandan, anlamlı bir sayısal mesafe etkisi saptanmıştır ($F(2.91, 343.31) = 300.12$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .72$); mesafe arttıkça tepki süreleri azalmıştır. Ek olarak, mesafe etkisi görev türüyle ve MNL uyumluluğuyla ayrı ayrı anlamlı etkileşimler göstermiştir (görev türü × mesafe: $F(2.91, 343.31) = 9.74$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .08$; MNL uyumluluğu × mesafe: $F(5.52, 651.65) = 3.44$, $p = .003$, $\eta_p^2 = .03$). Mesafe etkisi, tepki sürelerinin genel olarak daha uzun olduğu küçük görevde daha belirgindir; MNL uyumluluk etkisi ise yalnızca büyük mesafe düzeylerinde (ör., 7 - 8) ortaya çıkmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Mesafe etkisinin küçük görevde daha belirgin olması, bu etkinin yanıtların daha yavaş verildiği koşullarda güçlendiğine dair önceki bulgularla tutarlıdır. Öte yandan, MNL uyumluluk etkisinin yalnızca büyük sayısal mesafelerde ortaya çıkması, örtük uzamsal temsillerin bilişsel yük azaldığında daha görünür hâle gelebildiğine işaret etmektedir. Bu bulgu, yön bildiren uzamsal-sayısal ilişkilerin ortaya çıkarılmasında görev yapısı ve işlem zorluğu gibi yöntemsel etmenlerin belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Grup düzeyinde tutarlı bir MNL uyumluluk etkisi gözlemlenmemiş olsa da, mesafe etkisi ve gözlenen etkileşim örüntüleri, Türk örnekleminde uzamsal sayı temsillerine ilişkin dolaylı kanıtlar sunmaktadır. Bulgular, özellikle kültürel açıdan çeşitlilik içeren örneklemlerde yöntemsel farklılıkların sonuçlar üzerindeki etkisini vurgulamakta ve deneysel tasarımın, yönsel SNA'ların gözlemlenebilirliği üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Büyüklük karşılaştırma, uzam-sayı ilişkileri, zihinsel sayı doğrusu, mesafe etkisi.
Bu araştırma **1002-A HIZLI DESTEK MODÜLÜ projesi kapsamında yürütülmüştür.*

10266-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Uzam-Sayı İlişkilerinin Serbest-Seçim Paradigması Kapsamında İncelenmesi: Kuramsal Arka Plan, Yöntemsel Tartışmalar ve Türk Örnekleminden Bulgular*

İlayda Korkut[1], Samet Kahraman[1], Seda Dural[1], Hakan Çetinkaya[2], Ezgi Gür[1]

[1] İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

[2] Yaşar Üniversitesi, İzmir

Sayıların uzamsal temsilleri, sayı gibi soyut kavramların zihinsel olarak yapılandırılmasında temel bir bilişsel mekanizma olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, Zihinsel Sayı Doğrusu (*Mental Number Line, MNL*) ve buna bağlı gözlenen SNARC (*Spatial-Numerical Association of Response Codes*) etkisi, uzamsal-sayısal ilişkilerin (*Spatial-Numerical Associations, SNA*s) davranışsal düzeydeki yansımalarını ortaya koymaktadır. SNARC etkisi, özellikle soldan sağa okunan dillerde küçük ve büyük sayılara sırası ile sol ve sağ uzamsal tepkilerle daha hızlı yanıt verilmesi olarak gözlenir. Ancak Türk örneklemleri ile yürütülen güncel çalışmalar, bu etkinin yönü ve tutarlılığı açısından çelişkili sonuçlar ortaya koymuştur.

SNA çalışmalarına dair bulguların büyük kısmı, zorunlu seçimli (*forced-choice*) paradigmalardan elde edilmiştir. Bu tür görevlerde, katılımcılardan sayılara belirli bir özelliğe (büyüklük ya da tek-çift olma) göre karar vermeleri ve bu kararları önceden atanmış bir tuş (sol/sağ) ile ifade etmeleri beklenir. Bu yapı, tepki süreleri üzerinden uzamsal-sayısal çağrışımların dolaylı olarak ölçülmesini sağlar; ancak tepki yönüne araştırmacı karar verdiği için elde edilen sonuçlar görev talimatlarının yönlendirici etkisinden bağımsız değildir. Bu durum, bireyin içsel ve otomatik çağrışımları ile görev kaynaklı stratejilerin ayrıştırılmasını güçleştirmektedir. Öte yandan, serbest seçim (*free-choice*) paradigması sayı-uzam ilişkisi gibi örtük süreçlerin ölçülmesinde bu haritaları gölgeleyebilecek herhangi bir yönerge verilmeden, katılımcılara gördükleri uyaranlara içlerinden geldiği gibi sağ veya sol seçimi yapmaları istenerek adapte edilebilir. Bu yapı, katılımcının dışsal yönlendirmelerden bağımsız, otomatik olarak aktive olan uzamsal-sayısal haritalamalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu metodoloji, özellikle İkili Yol Modeli'nin (*Dual Route Model*; Gevers et al., 2006) "koşulsuz yol" (*unconditional route*) bileşenine odaklanılmasına olanak sağlayarak bireylerin dışsal görev talimatlarından bağımsız olarak aktive olan içsel ve potansiyel olarak baskın sayı-uzam haritalama eğilimlerini daha doğrudan ölçmeyi mümkün kılmaktadır. Modeldeki diğer süreç ise, "koşullu yol"dur ve görev yönergelerine bağlı oluşturulan sayı-uzam haritalamalarını ifade eder. Geleneksel zorunlu seçimli görevlerinde, bu iki yol birbiri ile tutarlı haritalar aktive ettiğinde tepkiler hızlanır, tutarsızlık durumunda ise tepkiler yavaşlar. Serbest seçim paradigması, okuma-yazma ve SNARC etkisi yönü tutarlılık gösteren örneklemlerde uygulandığında, bu gruplarda küçük ve büyük sayılara ilişkin tepki yönü seçiminin de benzer bir haritalamaya sahip olduğu gözlenmiştir. Söz konusu paradigmanın Türk örnekleminde uygulanması, içsel uzam-sayı temsillerini izole edebilme avantajı sağlayabilir. Dahası okuma-yönü vb. faktörlerin şekillendirdiği düşünülen uzun süreli bellekte yer alan temsillerin ne ölçüde uzam-sayı etkileşimlerini modüle ettiğini anlamamıza yardımcı olabilir.

Ayrıca bu yaklaşım, Hiyerarşik Zihinsel Metaforlar Kuramı'nın (Casasanto & Bottini, 2014) öngördüğü, bağlama duyarlı ve çoklu haritalama sistemlerinin birey düzeyinde nasıl aktive olduğunu test etmek için de uygun bir zemin oluşturur. Bu kurama göre, bireyler tek bir sabit uzamsal eşleme yerine, geçmiş deneyimlerin sıklığı ve bağlamına göre farklı eşlemeleri devreye sokabilir. Zorunlu seçim görevlerinde katılımcının araştırmacıdan aldığı yönerge, katılımcının sahip olduğu asıl uzam ve sayı ilişkilerine dair mental metaforu yerine, yakın zamanda maruz kaldığı yönerge olabilmektedir. Serbest seçim paradigması katılımcıların sahip olduğu baskın sayı-uzam ilişkisini gözlemlemeyi mümkün kılabilir.

Bu sunum, sayı-uzam bağlamında serbest seçim paradigması kullanılarak yapılmış iki çalışmanın yöntem ve bulgularını tartışmanın yanısıra, bu yöntemi kullanacak araştırmacıların karşılaşabileceği sorunlardan bahsetmek amacıyla önerilmektedir. Bu paradigmadan sayısal biliş çerçevesinde faydalanmanın araştırmacılara sağlayabileceği potansiyel avantajlar ve dikkat edilmesi gereken hususlara değinilecektir. Paradigma kullanılırken dikkat edilmesi gereken yapısal noktalar ve deneysel parametrelerin katılımcı davranışı üzerindeki etkileri tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uzam-sayı ilişkileri, serbest seçim paradigması, SNARC etkisi, zihinsel sayı doğrusu

** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.*

10301-Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Uzam Sayı İlişkilerinde Sayı mı Uzamı Yoksa Uzam mı Sayıyı Aktive Ediyor?

Zeynep Tuncalı[1], Baturalp Kırcalı[1], Ömer Koç[1], Hakan Çetinkaya[2], Seda Dural[1]

[1] İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

[2] Yaşar Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: SNARC (Spatial-Numerical Association of Response Codes) etkisi, küçük sayılara sol, büyük sayılara ise sağ el ile daha hızlı tepki verilmesi şeklinde tanımlanan bir görüngüdür. Bu etki, sayıların soldan sağa artan şekilde konumlandırıldığı zihinsel sayı dizisine atfedilmektedir (Dehaene et al., 1993). Bedensel biliş (embodied cognition), zihinsel süreçlerin bedenden bağımsız gerçekleşmediğini, bilginin edinimi ve hatırlanması sırasında duyusal ve motor sistemlerin aktif rol oynadığını savunan bir yaklaşımdır. Araştırmalar, sayıların uzamsal olarak temsil edildiği bedensel bir araç olarak el parmaklarının rol oynayabileceğini öne sürmektedir (Di Luca & Pesenti, 2011; Fischer & Brugger, 2011). Bu araştırmalar sayıların parmaklarla ilişkilendirilmesinin, sayıların işlenmesini üzerinde etkisi olduğuna (Di Luca & Pesenti, 2008; Domahs ve ark., 2011; Sato ve ark., 2007) ve zihinsel sayı temsillerini değiştirdiğine işaret etmektedir (Di Luca ve ark., 2006; Fischer, 2008). Bu çalışmada, sayısal büyüklüklerin uzamsal temsillerden tepki kodlarına aktarım sürecinde el görseli bilgisinin etkisi incelenmiştir. Uzam bilgisi içeren el görsellerinin ön uyarıcı olarak sunulduğu ve büyüklük sınıflandırma görevinin uygulandığı deneysel tasarım, söz konusu aktive sürecinin test edilmesine olanak sağlamıştır.

Yöntem: 57 üniversite öğrencisi (50 kadın, *ORT*yaş = 21.91, *SS*yaş = 4.33) çalışmaya katılmıştır. Sağ ve sol avuç içi dışarı bakan iki el görseli ve 1-9 arasındaki (5 hariç) sayılar iki farklı uyaran çeşidi olarak kullanılmıştır. Görev boyunca el görselleri her sayıdan önce ön uyarıcı (*prime*) olarak rastgele sunulmuş, her el-sayı çifti 20 kez rastgele sırada gösterilmiş ve deney toplam 320 denemden oluşmuştur. Katılımcılardan gördükleri sağ veya sol el görsellerine tepki vermemeleri, sonrasında gördükleri sayıları sol ve sağ tepki tuşları kullanılarak büyük veya küçük olarak sınıflandırmaları istenmiştir. Buna göre, ön uyarıcı bağımsız değişkeni (sol el ve sağ el görseli) iki düzeyde (denek-içi), sayının büyüklüğü bağımsız değişkeni (küçük ve büyük sayılar) olmak üzere iki düzeyde (denek-içi), tepki yönü bağımsız değişkeni sol ve sağ olmak üzere (denek-içi) değişimlenmiştir. Katılımcıların uyarıcılara ilişkin tepki süreleri bağımlı ölçüm olarak kaydedilmiştir.

Bulgular: 2 (ön uyarıcı: sol ve sağ el) x 2 (sayısal büyüklük: küçük ve büyük sayı) x 2 (tepki yönü: sol ve sağ tepki) tekrarlı ölçümler için varyans analizi yapılmıştır. Söz konusu analiz sonucunda sayısal büyüklük ve tepki yönü arasındaki etkileşim anlamlı çıkmamıştır ($F(1,56) = 0.01$, $p > .05$). Bu bulgu SNARC etkisinin olmadığına işaret etmektedir. Ön uyarıcı ile tepki yönünü arasındaki ortak etki de anlamlı bulunmazken ($F(1,56) = 1.64$, $p > .05$), ön uyarıcı ile sayısal büyüklük arasındaki etkileşim anlamlı bulunmuştur $F(1,56) = 3.73$, $p = .059$, $\eta^2 = .06$. Bu anlamlı etkileşim sol el görseli sonrası küçük sayılara sağ el görseline kıyasla daha hızlı tepki verildiğini göstererek uzam sayı ilişkilerinin varlığına dair kanıt sunmaktadır. Son olarak ön uyarıcı, sayısal büyüklük ve tepki yönü arasında anlamlı üçlü etkileşim bulunmuştur ($F(1,56) = 4.83$, $p < .05$, $\eta^2 = .08$). Bu anlamlı üçlü ilişki etkisi katılımcıların sağ el görseli sonrası büyük sayılara sağ elleriyle sol el görseline kıyasla daha hızlı tepki verdiklerini göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, sayıların büyüklüğü doğrudan tepki yönü üzerinde anlamlı bir etki yaratmazken, uzam bilgisi içeren el bilgisi sayısal büyüklüklerin motor tepki kodlarına dönüştürülmesini dolaylı olarak sağlamıştır. Böylece, sayısal bilgilerin uzamsal temsillerden motor tepkilere nasıl aktarıldığına dair olan süreci aydınlatmıştır.

Anahtar Kelimeler: SNARC etkisi, el ön uyaranı, Bedensel Biliş

Sözlü Bildiri Oturumu-42

10176-Klinik Psikoloji

İleri Yetişkinler İçin Psikolojik Sağlamlık Ölçeğinin Uyarlanması: Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*

Zeynep Seray Akyol[1], Dilek Şirvanlı Özen[1]
[1] Altınbaş Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Psikolojik sağlamlık, bireylerin zorluklarla başa çıkma ve olumsuzluklara karşı uyum sağlama kapasitelerini yansıtır (Bonanno, 2004). İleri yaş döneminde psikolojik sağlamlık, sağlıklı yaşlanmanın önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Jeste ve ark., 2013). Yetişkinlere yönelik geliştirilen bazı ölçekler yaşlı bireyleri de kapsamaktadır; ancak bu ölçeklerin hem orijinal hem de Türkçe versiyonlarında yeterli düzeyde yaşlı katılımcı bulunmaması, geçerliliklerini sınırlamaktadır. Bu eksiklikten yola çıkarak, bu çalışma ileri yaştaki bireyler için özel olarak geliştirilmiş tek ölçek olan İleri Yetişkinler için Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin (Li & Ow, 2021) Türkçeye uyarlanmasını ve saha çalışmalarında kullanılmasını kolaylaştırmayı hedeflemektedir. İYPSÖ, yaşlı bireylerin zorluklarla başa çıkma, sosyal ve aile desteğinden yararlanma yeteneklerini ve yaşam doyum düzeylerini değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Bu çalışma, İYPSÖ'nün Türkçeye uyarlanmasını ve ölçeğin geçerlik ve güvenirlik değerlendirmelerini yapmayı amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırma, 2023-2024 yılları arasında Türkiye'de yaşayan 60-97 yaş aralığındaki 337 katılımcı ile yürütülmüştür. Veriler çevrim içi ve yüz yüze olarak toplanmıştır. Verilerin kalitesini ve güvenilirliğini sağlamak için katılım ve dışlama kriterleri belirlenmiştir. Barthel İndeksi (BI) ile ciddi fiziksel sınırlamaları belirlenen ve Pfeiffer'in Kısa Taşınabilir Zihinsel Durum Anketi ile önemli bilişsel bozuklukları tespit edilen katılımcılar, anketi yeterli şekilde tamamlayamayacakları için çalışmadan dışlanmıştır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları arasında Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ), Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ) ve Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) yer almıştır. Ölçeğin yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile, yakınsak geçerliği ise Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Güvenirlik analizleri Cronbach's Alpha, bileşik güvenilirlik (CR) ve ortalama varyansın çıkarılması (AVE) değerleri ile değerlendirilmiştir. Ayrıca, psikolojik sağlamlık düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t-testleri ile incelenmiştir.
Bulgular: DFA sonuçları, ölçeğin orijinal dört faktörlü yapısını desteklemiştir (χ^2/df=2.40, CFI=0.95, TLI=0.94, RMSEA=0.06, SRMR=0.06). Ölçeğin iç tutarlılığı yüksek bulunmuştur (α=0.88). CR değerleri 0.72-0.86, AVE değerleri 0.40-0.68 aralığındadır. İYPSÖ, çalışmada kullanılan veri toplama araçları ile pozitif ve anlamlı korelasyon göstermiştir. Katılımcıların genel sağlık algıları ile psikolojik sağlamlıkları arasında pozitif bir ilişki bulunmuş, ancak cinsiyetin psikolojik sağlamlık üzerinde bir belirleyici rolü olmadığı saptanmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Değerlendirmelere dayanarak, çevrilen ve uyarlanan ölçeğin yaşlı bireylerde psikolojik sağlamlığı ölçmek için güvenilir ve geçerli bir araç olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgular, psikolojik sağlamlığın sağlıklı yaşlanma süreçlerindeki kritik rolünü desteklemektedir. Çalışmanın sınırlılıkları, katılımcıların coğrafi dağılımı, 70 yaş üzeri katılımcı sayısının sınırlı olması ve test-tekrar test güvenilirliğinin değerlendirilememesi olarak öne çıkmaktadır. Gelecek araştırmalarda daha geniş ve farklı coğrafi bölgelerden, özellikle 70 yaş üzeri bireylerden oluşan daha temsili örneklemlerle çalışmalar yapılması önerilmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma Türkiye'de ileri yetişkin bireylerin psikolojik sağlamlığını ölçmek için güvenilir ve geçerli bir araç sunmakta olup, yaşlı nüfusun ruh sağlığını desteklemeye yönelik müdahaleler için önemli bir temel sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, İYPSÖ, yaşlı bireyler, geçerlik, güvenirlik
Bu araştırma **Altınbaş Üniversitesi tarafından desteklenmiştir.*

10435-Klinik Psikoloji

Psikolojik Sağlamlıkta Çocukluk Dönemi Olumsuz Yaşantıları, Duyusal İşlemleme Hassasiyeti ve Yalnızlığın Rolü

Ayşe Kübra Özcan[1], İrem Tanrıvermiş[1], Huri Gül Bayram Gülaçtı[1]

[1] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Psikolojik sağlamlık, bireylerin yaşanan zorluklar karşısında uyum sağlayabilme kapasitesi açısından önemli bir yere sahiptir (Luthar, 2000). Dolayısıyla psikolojik sağlamlığı etkileyebilecek çeşitli faktörlerin belirlenmesi, ruh sağlığının korunması açısından bir gerekliliktir. Literatürde yaşamda anlam ve öz şefkat (Aras ve ark., 2023), benlik saygısı (Yörük Topuz ve Cihangir Çankaya, 2022) ve sosyal destek (Kobau ve ark., 2011) gibi değişkenlerin psikolojik sağlamlığı yordadığı çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmada da duyusal işlemleme hassasiyeti ve çocukluk dönemi olumsuz yaşantıların psikolojik sağlamlığı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra beliren yetişkinlikte psikolojik sağlamlığın çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları, duyusal işlemleme hassasiyeti ve yalnızlık ile olan ilişkisi yeterince araştırılmamıştır**.** Bu problem doğrultusunda ise çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları, duyusal işlemleme hassasiyeti ve yalnızlığın psikolojik sağlamlıkla ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın hipotezleri ise şu şekildedir:

H1: Çocukluk dönemi olumsuz yaşantılarının bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerini anlamlı düzeyde negatif yönde yordaması beklenmektedir.

H2: Duyusal işlemleme hassasiyetinin bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerini anlamlı düzeyde negatif yönde yordaması beklenmektedir.

H3: Yalnızlığın bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerini anlamlı düzeyde negatif yönde yordaması beklenmektedir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemi, 18- 29 yaş aralığında olan beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerden oluşmaktadır. Çalışmaya 299 kadın ve 171 erkek olmak üzere toplam 470 kişi katılmıştır. Katılımcılara kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılmıştır ve Connor-Davidson Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Kısa Formu (CDPSÖKF), Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları Ölçeği (ÇÇOYÖ), Duyusal İşlemleme Hassasiyeti Ölçeği ve UCLA Yalnızlık Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmanın hipotezlerini test etmek amacıyla Pearson korelasyon analizi ve hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular: Korelasyon analizleri sonucunda, araştırmada yer alan değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda; çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları, duyusal işlemleme hassasiyeti ve yalnızlık arttıkça psikolojik sağlamlık azalmaktadır. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda katılımcıların eğitim durumu, cinsiyeti ve sosyoekonomik durumları kontrol edildikten sonra, duyusal işlemleme hassasiyeti (β = -.107, p < .05) ve yalnızlık (β = -.308, p < .001) değişkenlerinin psikolojik sağlamlık düzeyini yordadığı görülmüştür. Öte yandan çocukluk dönemi olumsuz yaşantılarının psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı saptanmıştır. Kontrol değişkenlerine ilişkin bulgularda ise cinsiyet (β = -.268, p < .001) ve sosyoekonomik düzey (β = .098, p < .05) psikolojik sağlamlığı anlamlı düzeyde yordamaktadır. Erkek katılımcıların kadınlara kıyasla psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve sosyoekonomik düzey arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de arttığı görülmektedir. Sonuç olarak iki hipotez (H2 ve H3) desteklenirken araştırmanın bir diğer hipotezi (H1) desteklenmemektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma kapsamında psikolojik sağlamlığı yordayan çeşitli bireysel faktörlere odaklanılmıştır. Psikolojik sağlamlık, çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları, duyusal işlemleme hassasiyeti ve yalnızlık değişkenlerinin birlikte ele alındığı bir çalışmanın bulunmamasından dolayı bu çalışma, literatüre özgün katkı sunmaktadır. Çalışmanın sınırlılıkları arasında verilerin çevrim içi toplanması, kesitsel bir araştırma olması ve öz bildirim ölçeklerinin kullanılması yer alabilir. Gelecek çalışmalarda farklı yaş gruplarında, çocukluk yaşantılarının alt boyutlarını da kapsayacak biçimde araştırmalar planması önerilmektedir. Elde edilen bu bulguların psikolojik sağlamlık bakımından risk faktörleri olabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, psikolojik sağlamlığı güçlendirmek için gerçekleştirilmesi planlanan müdahale programlarında sosyal destek ve baş etme stratejilerine ve duyusal işlemleme hassasiyete ilişkin konuların ele alınması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik sağlamlık, çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları, duyusal işlemleme hassasiyeti, yalnızlık

10560-Sosyal Psikoloji

Covıd-19 Pandemisi Sürecinde Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Covıd-19 Korkusu, Psikolojik Sağlamlık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Emine Akman Direkçi[1], Betül Dilara Şeker[2]

[1] Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

[2] Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van

Giriş ve Amaç: COVID-19 pandemisi, yalnızca fiziksel sağlık üzerinde değil, bireylerin psikolojik iyi oluşları üzerinde de derin etkiler yaratmıştır. Bu global salgının belirsizlik içeren doğası, bireylerin psikolojik tepkilerini şekillendiren önemli bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Bu süreçte, belirsizliğe tahammülsüzlük bireylerin salgına dair yaşadıkları korku ve kaygı düzeylerini artırabilirken, COVID-19'a özgü korkular psikolojik sağlamlığı ve yaşam doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bununla birlikte, psikolojik sağlamlık gibi bireysel koruyucu faktörler, olumsuz yaşam olaylarının etkilerini azaltmada ve psikolojik iyi oluş düzeyini sürdürmede kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini anlamak, kriz dönemlerinde bireylerin psikolojik uyum süreçlerini destekleyecek müdahale programlarının geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, COVID-19 pandemisi sürecinde bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin, COVID-19 korkularının ve psikolojik sağlamlıklarının yaşam doyumları üzerindeki etkilerini incelemektir. Ayrıca, psikolojik sağlamlığın, COVID-19 korkusu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynayıp oynamadığı araştırılmıştır.

Yöntem: Çalışma verileri, 27 Mart 2021 ile 13 Nisan 2021 tarihleri arasında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde psikoloji, antropoloji, sosyoloji ve felsefe okuyan 274 öğrenciden toplanmıştır. Katılımcılar, ders kredileri karşılığında çalışmayı tamamlamıştır. Örneklem, 18 ila 34 yaşları arasında olan 174 kadın (%63,5) ve 100 erkekten (%36,5) oluşmaktadır (Ortalama = 21.89, SS = 0.33). Araştırmada veri toplama aracı olarak, Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12), COVID-19 Korkusu Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Jamovi programı aracılığıyla değişkenler arası düzenleyici ve aracılık etkileri analiz edilmiştir.

Bulgular: Elde edilen bulgular çerçevesinde COVID-19 korkusunun belirsizliğe tahammülsüzlük ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi aracılık edip etmediği ve bu süreçte psikolojik sağlamlığın düzenleyici bir etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçları, psikolojik sağlamlığın orta düzeyde olduğunda belirsizliğe tahammülsüzlüğün yaşam doyumu üzerinde doğrudan etkisi olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla psikolojik sağlamlığın yüksek olmadığı durumda belirsizliğe tahammülsüzlüğün yaşam doyumunu azaltan bir etkisi olduğu gözlenmiştir. Ayrıca bulgular belirsizliğe tahammülsüzlük ile COVID-19 korkusu ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Ancak düzenleyici aracılık etkilerinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, belirsizlik ve tehdit algılarının bireylerin yaşam doyumu üzerinde olumsuz etkiler yarattığını; ancak psikolojik sağlamlığın bu olumsuzlukları tamponlayıcı bir işlev üstlenebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda psikolojik sağlamlığın belirsizlik durumlarında tampon görevi gördüğüne yönelik bulgu dikkat çekmektedir. Bu sonuçlar, Lazarus ve Folkman'ın stresle başa çıkma kuramı ve bireysel kaynakların koruyucu rolünü vurgulayan sosyal psikoloji yaklaşımlarıyla uyumludur. Kriz dönemlerinde bireylerin belirsizlikle başa çıkma kapasitelerini artırmaya yönelik bilişsel-davranışçı müdahaleler ile psikolojik sağlamlık geliştirme programları, yaşam doyumunun korunmasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, araştırma bulguları önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin tasarımı ve uygulanmasında önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid 19 pandemisi, Psikolojik sağlamlık, Yaşam doyumu, Belirsizliğe tahammülsüzlük

10437-Sosyal Psikoloji

Sosyal Medyada İdealize Edilmiş İçeriklerin Kadınların İyi Oluşuna Etkisi: Haset ve Gıptanın Aracı Rolü*

Özge Ayşe Güler[1], Gürcan Doyar[1], İdil Tuna[1], Mert Ali Balcı[1], Matab Mouelhı[1], Bağdat Deniz Kaynak[1]

[1] TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu deneysel çalışmanın amacı, idealize edilmiş sosyal medya içeriklerinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisini ve bu ilişkide gıpta ile hasedin aracı rolünü incelemektir. Bu doğrultuda, çekici Instagram içeriklerine maruz kalan kadın katılımcıların kontrol grubuna kıyasla daha yüksek düzeyde olumsuz duygulanım, daha düşük düzeyde olumlu duygulanım ve yaşam doyumu bildirmeleri beklenmektedir. Ayrıca, gıpta ve haset duygularındaki artışın bu etkilerde aracılık rolü oynayacağı; bu duyguların olumlu duygular ve yaşam doyumu ile negatif, olumsuz duygulanım ile pozitif yönde ilişkili olacağı öngörülmektedir.

Yöntem: Çalışma kapsamında 400 kadın katılımcı hedeflenmiş olup, veri toplama süreci devam ederken şu ana dek ulaşılan 18–35 yaş aralığındaki 188 kadın katılımcı, deneysel desen doğrultusunda oluşturulan iki gruba seçkisiz bir biçimde atanmıştır: Çekici Instagram içeriği koşulu ve kontrol koşulu. Hedeflenen katılımcı sayısına kısa sürede ulaşılması amaçlanmaktadır. Deney grubuna çekici kadın görselleri (30 kadın katılımcıyla yürütülen bir ön çalışmayla belirlenmiştir), kontrol grubuna ise yüzü seçilemeyen kadın silüetlerini içeren kent temalı görseller gösterilmiştir. Katılımcılara Durumluk Haset ve Gıpta Ölçeği (PaDE), Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS) ve Yaşam Doyumu Ölçeği uygulanmıştır.

Bulgular: Manipülasyon kontrol analizinde, deney grubundaki katılımcıların görsellerdeki kişileri çekici olarak değerlendirme düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, temel analizler sonucunda, deney grubundaki katılımcıların olumlu duygulanım düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcılara oranla anlamlı biçimde daha düşük olduğu, bu farkın olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu düzeyleri açısından anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Bunun yanı sıra, yapılan aracılık analizleri sonucunda, deney manipülasyonunun gıpta üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu ancak haset üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir. Buna göre, çekici görsellere maruz bırakılan katılımcıların gıpta düzeyleri kontrol grubundaki katılımcılara oranla daha yüksektir. Ayrıca, gıptanın olumlu duygulanım üzerindeki yordayıcı etkisi ve deney manipülasyonu ile olumlu duygulanım arasındaki ilişkide aracılık etkisi anlamlıdır. Buna karşılık, hasedin olumlu duygulanımı yordamadığı, olumsuz duygulanımı pozitif yönde, yaşam doyumunu negatif yönde yordadığı gösterilmiştir. Son olarak, deney manipülasyonu ile olumlu ve olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide hasedin aracılık etkisinin anlamlı olmadığı gösterilmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, sosyal medyada maruz kalınan çekici içeriklerin olumlu duygulanımı düşürdüğü ve bu ilişkiye gıpta duygusunun aracılık ettiğini göstermektedir. Ayrıca, haset duygusunun aracılık etkisi anlamlı değildir. Bu bulgular, çekici görsellere maruz kalan bireylerin daha fazla gıpta hissettiği ve dolayısıyla da olumlu duygulanımlarının düştüğüne işaret etmektedir. Deney grubunda pozitif duygulanımın azalması, sosyal medyanın olumsuz etkilerine dair önceki bulguları desteklemektedir. Gıpta aracılığıyla anlık olarak pozitif duygulanımda gözlemlenen düşüş, sosyal medya içeriklerinin kısa vadeli duygusal etkilerini ortaya koyarken, genel yaşam doyumu üzerindeki etkilerin daha sınırlı olabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, haset duygusunun sosyal medya kullanımından etkilenmediği gösterilmiştir. Buna karşın, haset duygusunun olumsuz duygulanımla ve yaşam doyumuyla negatif yönde ilişkili bulunması, bu duygunun hem anlık hem de genel yaşam değerlendirmesiyle ilişkili olabilecek güçlü bir faktör olduğunu gösterebilir. Buna karşın, çalışmanın mevcut katılımcı büyüklüğüyle yeterli istatistiksel güce ulaşmamış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle elde edilen sonuçlar temkinli bir biçimde yorumlanmalı; yeterli istatistiksel güce ulaşıldığında (kongre öncesi, hedeflenen katılımcı sayısına erişildiğinde) daha sağlam ve genellenebilir çıkarımlar yapılabileceği unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya kullanımı, öznel iyi oluş, olumlu ve olumsuz duygulanım, gıpta, *haset*

**Bu araştırma TED Üniversitesi BAP birimi tarafından desteklenmiştir.*

10547-Klinik Psikoloji

Zihinselleştirmenin Psikopatoloji ile İlişkisi: Eleştirel Düşünme ve Baş Etme Stratejilerinin Aracılık Rolü

Sümeyye Çetin[1], Uzay Dural[1]

[1] İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu araştırma, genç yetişkinlerde zihinselleştirme ile psikolojik sağlık arasında ilişkiyi açıklayan düşünce biçimleri ve duygusal becerilerin irdelenmesini amaçlamaktadır. Genç yetişkinlik dönemi, psikopatoloji açısından riskin yüksek olduğu bir dönemdir. Bu nedenle, bu dönemdeki psikopatolojiye ait koruyucu etmenlerin belirlenmesi önemlidir. Zihinselleştirme becerileri ile perçinlenen belirli düşünce tarzları ve başa çıkma becerilerinin koruyucu etmenler olduğu düşünülmektedir. Görgül bulgular, zihinselleştirme becerisinin artmasıyla depresyon/kaygı gibi belirtilerin azaldığını ve zihinselleştirme becerisinin düşük olmasının psikopatolojiyi öngördüğünü göstermiştir. Kişinin kendisinin ve başkalarının duyguları, istekleri gibi zihinsel durumlarını anlama yeteneğini ifade eden zihinselleştirme becerisi, bu sayede başa çıkma becerilerinde de önemli rol oynamakta ve aktif başa çıkma becerilerini yordamaktadır. Ancak zihinselleştirme ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkinin incelendiği sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Literatürde, bu araştırmada yer alan değişkenlerin ayrı ayrı incelenmesine rağmen bir seri aracılık modeli sunulmadığı görülmektedir. Özellikle, zihinselleştirme ve psikopatoloji arasındaki ilişkinin bilinmesine karşılık, bu ilişkiye aracılık eden etmenlerin belirlenmesi literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmada, genç yetişkinlerde zihinselleştirme ile depresyon/kaygı belirtileri arasındaki ilişkilere aracı edebilecek eleştirel düşünme ve stresle başa çıkma becerisi değişkenleri incelenecektir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini bir devlet üniversitesinin 1. ve 2. sınıfında öğrenim görmekte olan 253 öğrenci (188 kadın, %50,4) oluşturmaktadır. Ders kredisi karşılığında ankete gönüllü katılmayı kabul eden öğrenciler, Sosyo-demografik Form, Zihinselleştirme Ölçeği, Hasta Sağlık Anketi, UF/EMI Eleştirel Düşünme Ölçeği ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğini içeren bir çevrimiçi anket doldurmuşlardır. Verilerin analizinde SPSS(v.26) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyonları test etmek için Pearson Korelasyon Katsayısı; aracılık hipotezlerini test etmek için Hayes (2013) tarafından tanımlanan PROCESS Makro Model 6 (Seri Aracılık Analizi) kullanılmıştır.

Bulgular: Depresyon/kaygı puanları, zihinselleştirme (r=-,201; p<0,01) ve aktif başa çıkma (r=-,319; p<0,01) ile negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı korelasyon göstermiştir. Seri aracılık analizi sonuçlarına göre ise zihinselleştirme becerisi psikopatoloji belirtilerini hem doğrudan (B = -0.064, p = .003) hem de dolaylı yollarla açıklamaktadır. Ardışık yol aracılığı (*zihinselleştirme → eleştirel düşünme → aktif başa çıkma → psikopatoloji belirtileri*) istatiksel olarak anlamlıdır (B = -0.0236, %95 CI [-0.0405, -0.0095]). Ancak toplam dolaylı etki istatiksel olarak anlamlı değildir (B = 0.0096, CI [-0.021, 0.044]). Keşifsel analiz için seri aracılık modeli kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı test edilmiştir. Seri aracılık modelinin kadın katılımcılar için anlamlı olduğunu (B = -0.0235, *CI* [-0.0461, -0.0074]) ancak erkek katılımcılar için anlamlı olmadığını (B = -0.012, CI [-0.037, 0.008]) göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları aktif başa çıkmanın ve zihinselleştirme becerisinin, psikopatoloji belirtilerini azalttığını gösteren önceki çalışmalarla uyumludur. Bu sonuçlar, kaygı ve depresyonun ardışık yordayıcıları hakkında bir model sunması açısından literatüre katkı sağlamaktadır. Bu model, zihinselleştirmenin psikopatoloji belirtilerini yordamasının, eleştirel düşünme ve aktif başa çıkma üzerinden etkili olduğunu göstermektedir. Zihinselleştirme, eleştirel düşünme ve aktif başa çıkma becerisi, psikopatoloji belirtilerine karşı koruyucu faktörler olarak değerlendirilebilir. Genç yetişkinlerde bu faktörlere yönelik müdahale çalışmalarının, psikopatoloji belirtilerine karşı önleyici nitelikte olabileceği öngörülmektedir. Ayrıca modelin kadın ve erkeklerde farklı bulgular göstermesi, erkeklerin psikopatoloji gelişiminde zihinselleştirme dışındaki etkenlerin daha belirleyici olabileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle, gelecekte yapılacak çalışmaların cinsiyet farklılıklarını keşfetmeye odaklanması önemlidir. Ayrıca modelin klinik örneklemde de test edilmesi bulgulara dair bakış açısını genişletecektir. Bu çalışmada elde edilen bulguların tekrarı ve genellenebilirliği için ileri araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zihinselleştirme, kaygı, depresyon

10129- Diğer

Değişen Toplumda Dönüşen Bireyin Kalkanı: Depresyona Karşı Öz-Şefkatin Koruyucu Rolü

İrem Bozkurt[1]

[1] **Haliç Üniversitesi, İstanbul**

Giriş ve Amaç: Depresyon, yalnızca bireyin ruhsal dengesini değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerini, fiziksel sağlığını ve yaşam kalitesini de tehdit eden, çağımızın en yaygın ve yıpratıcı psikolojik bozukluklarından biridir. Biyolojik yatkınlıklar, çevresel stresörler ve bireysel psikolojik eğilimlerin etkileşimiyle ortaya çıkan bu çok boyutlu durum, kişiden kişiye değişen belirtiler ve başa çıkma biçimleriyle kendini göstermektedir. Bu çeşitlilik, bireyin sahip olduğu içsel kaynakların, özellikle öz-şefkat gibi duygusal düzenleme becerilerinin, depresyona karşı önemli bir tampon mekanizma oluşturabileceğini düşündürmektedir. Öz-şefkat; bireyin başarısızlık, hata veya zorluklar karşısında kendine anlayış ve kabul ile yaklaşabilmesini ifade eden güçlü bir psikolojik kapasitedir. Konu ile alakalı yapılan araştırmalar, öz-şefkatin bireysel dayanıklılığı artırarak depresyon riskini azalttığını ve iyileşme sürecine katkı sunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı; değişen toplumsal koşullarda bireyin ruhsal bütünlüğünü korumasında öz-şefkatin işlevini incelemek ve depresyon üzerindeki koruyucu etkisini kuramsal ve ampirik literatür ışığında ortaya koymaktır.
Yöntem: Bu çalışma, nitel araştırma kapsamında yapılandırılmış bir literatür taraması yöntemiyle yürütülmüştür. İnceleme sürecinde, ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış güncel bilimsel makaleler ile yüksek lisans ve doktora tezlerinden elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Kuramsal çerçevede öz-şefkat, Kristin Neff'in üç bileşenli modeli (öz-nezaket, ortak insanlık ve farkındalık) temel alınarak ele alınmış; depresyon ise Amerikan Psikiyatri Birliği'nin DSM-5 tanı ölçütleri doğrultusunda kavramsallaştırılmıştır. Araştırma kapsamında, öz-şefkatin depresyon üzerindeki koruyucu işlevini açıklayan psikolojik kuramlar, yapısal modellemeler ve deneysel çalışmalar bir araya getirilerek tematik bir bütünlük içinde analiz edilmiştir. Bu yöntemle, öz-şefkatin çok boyutlu yapısı ile depresyon arasındaki ilişkisel dinamikler kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir.
Bulgular: Araştırma bulguları, öz-şefkat düzeyi yüksek bireylerin depresif semptomları daha hafif deneyimlediğini ve stresli yaşam olaylarıyla baş etmede daha işlevsel stratejiler geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Öz-şefkatin olumlu bileşenleri olan naziklik, farkındalık ve ortak insanlık duygusu depresyonla anlamlı düzeyde negatif; kendini yargılama, yalnızlık ve aşırı özdeşleşme gibi olumsuz bileşenler ise pozitif yönde ilişkilidir. Meta-analiz çalışmaları ve yapısal eşitlik modelleri, öz-şefkatin hem duygusal regülasyon hem de bilişsel yeniden yapılandırma süreçlerinde düzenleyici bir rol üstlendiğini göstermektedir. Bu bulgular, öz-şefkatin yalnızca bireyin içsel eleştirilerini yumuşatmakla kalmayıp, aynı zamanda travma sonrası stres, sosyal izolasyon ve ruminatif düşünce döngüleri gibi depresyonu tetikleyen psikolojik süreçlere karşı koruyucu bir tampon mekanizması sunduğunu da ortaya koymaktadır. Öz-şefkatin bu çok boyutlu etkisi, onu depresyonla mücadelede dikkate alınması gereken kritik bir psikolojik kaynak haline getirmektedir.
Tartışma ve Sonuç: **:** Elde edilen bulgular, öz-şefkatin depresyona karşı yalnızca önleyici bir kalkan değil, aynı zamanda düzenleyici ve iyileştirici bir psikolojik kaynak olarak işlev gördüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Öz-şefkat düzeyi yüksek bireylerin, içsel eleştirilerini dönüştürerek daha dengeli bir öz-değerlendirme geliştirdikleri, duygularını bastırmak yerine kabul ettikleri ve bu sayede psikolojik esnekliklerini artırdıkları gözlemlenmiştir. Bu yapısal özellikler, depresif süreçlerin hem oluşumunu engelleyici hem de şiddetini azaltıcı nitelikte bir tampon görevi üstlenmektedir. Araştırma, öz-şefkatin çok boyutlu yapısı sayesinde bireyin sadece semptomatik düzeyde değil, daha derin düzeyde ruhsal bütünlüğünü yeniden inşa edebileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, öz-şefkati geliştirmeye yönelik psikolojik müdahalelerin, bireysel dayanıklılığı artırma ve depresyonla mücadelede sürdürülebilir iyilik hali sağlama açısından kapsamlı ve etkili stratejiler sunduğu değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öz şefkat, depresyon, koruyucu faktör, psikolojik dayanıklılık, toplumsal dönüşüm, bireysel iyi oluş.

10006-Klinik Psikoloji

Psikoterapistlerde Mesleki Doyumun Psikolojik Sağlamlık, Duygu Düzenleme Güçlüğü, Bilişsel Esneklik, Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Terapötik İttifak İle İlişkisi

Şeyma Nur Koçer[1], Emine Aksoy[1], Filiz Kumova[1], Ayşe Pınar Vural[1]

[1] Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Literatürde, psikoterapistlerle yürütülen çalışmalar sınırlı sayıdadır ve psikoterapistlerin mesleki doyumu ile ilişkili faktörlere yönelik araştırmalar yok denecek kadar azdır. Psikoterapistlerin mesleki doyumu, yalnızca bireysel iyilik halleri açısından değil, terapötik sürecin sürdürülebilirliği ve etkinliği bakımından da kritik bir öneme sahiptir. Bu çalışmada, psikoterapist örnekleminde; psikolojik sağlamlık, duygu düzenleme güçlüğü, bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlük gibi tanı ötesi bireysel faktörlerin; ayrıca terapötik ittifak gibi süreç temelli bir değişkenin mesleki doyumla ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma hipotezleri; *Hipotez 1*: Mesleki doyum düzeyi ile psikolojik sağlamlık, bilişsel esneklik ve terapötik ittifak arasında anlamlı, pozitif bir ilişki vardır. *Hipotez 2:* Mesleki doyum düzeyi ile belirsizliğe tahammülsüzlük ve duygu düzenleme güçlüğü arasında anlamlı, negatif bir ilişki vardır. *Hipotez 3*: Psikolojik sağlamlık, bilişsel esneklik, terapötik ittifak, belirsizliğe tahammülsüzlük ve duygu düzenleme güçlüğü mesleki doyum düzeyini anlamlı olarak yordayacaktır.

Yöntem: Çalışmaya, en az bir danışan ile psikoterapi sürecini tamamlamış veya süreci aktif olarak sürdüren psikoterapistler gönüllülük ve ulaşılabilirlik esasına göre dahil edilmiştir (N=150). Katılımcıların %86,7'si kadındır ve genel yaş ortalamaları 27,65'tir (M=27,65, SS= 4,75). Veriler, Google Forms aracılığıyla çevrimiçi olarak toplanmıştır. Katılımcılara, sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Mesleki Doyum Ölçeği, Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği, Bilişsel Esneklik Envanteri, Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ve Görüşme Değerlendirme Ölçeği (Terapist Formu) uygulanmıştır.

Bulgular: Yapılan korelasyon analizi sonucuna göre beklentilerimize paralel olarak, mesleki doyum; psikolojik sağlamlık, bilişsel esneklik ve terapötik ittifak ile pozitif; duygu düzenleme güçlüğü ve belirsizliğe tahammülsüzlük ile ise anlamlı negatif korelasyon göstermiştir (sırasıyla r =,353, p < 0,01; r = ,413, p < 0,01; r = ,258, p < 0,01; r = -,281, p < 0,01; r = -,204 p < 0,05). İlgili araştırma değişkenlerinin psikoterapistlerin mesleki doyumunu yordayıcı rollerini incelemek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu (F(1,148) = 30,467; p < 0,001) ve belirlilik katsayısının *(düzeltilmiş R^2)* 0,165 olduğu görülmüştür. Buna göre yalnızca bilişsel esneklik anlamlı olarak mesleki doyumu yordamaktadır ve mesleki doyumun toplam varyansının %16,5'ini açıklamaktadır (β = 0,413, t = 5,520, GA[0,303, 0,641], r_p = 0,413, p < 0,001). Beklentimizle örtüşmeyen şekilde terapötik ittifak, belirsizliğe tahammülsüzlük, duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik sağlamlığın, mesleki doyumun anlamlı yordayıcıları olmadığı bulunmuştur (p> ,05).

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlarımız, bilişsel esnekliğin psikoterapistlerin mesleki doyumu için önemine işaret etmektedir. Mesleğin doğası gereği, farklı durumlara uyum sağlama ve esnek düşünme becerileri psikoterapistlerin doyumunu destekleyen faktörler arasındadır. Bilişsel esnekliğin, çevresel etkilere kıyasla, daha yüksek oranda kalıtımsal özellikler taşıdığı bilinmektedir. Bireylerin meslek seçiminde bu özelliği göz önünde bulundurmaları; hem psikoterapistin iyilik halini hem de hizmet kalitesini destekleyebilir. Bunun yanı sıra, mesleki doyumun artırılmasına yönelik müdahalelerde bilişsel esnekliği geliştirmeye yönelik programların faydalı olabileceği düşünülmektedir. Literatürde psikoterapistlerle yürütülen çalışmaların sınırlı olduğu ve çoğunlukla korelasyonel çalışmalar yapıldığı göz önüne alındığında, yordayıcı ilişkileri ele alan bu tür araştırmaların artırılması alana önemli katkılar sunacaktır. Araştırmamızın en büyük kısıtlılığı ise örneklem grubumuzun mesleki doyum düzeyi yüksek (M = 80,573; SD = 9,082, ilgili uyarlama ölçeği min-max puanları: 20-100) ve çoğunluğu kadın (%86,7) katılımcılardan oluşmuş olmasıdır. Söz konusu durum, araştırma bulgularımızın genellenebilirliğini kısıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Psikoterapistlerde mesleki doyum, psikolojik sağlamlık, duygu düzenleme güçlüğü, bilişsel esneklik, belirsizliğe tahammülsüzlük

Sözlü Bildiri Oturumu-31

10208-Klinik Psikoloji

Zihnin Katmanları Arasında: Siberkondri ve Psikolojik Acı Arasındaki İlişkide Metabilişsel İnançlar ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Aracı Rolü

Dilruba Sönmez[1], Narin Kıncal[1], Damla Bilgiözü[1], Berivan Bulut[1], Simay Ulubay[1]
[1] Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Siberkondri, bireyin internet üzerinden sağlıkla ilgili bilgi ararken yaşadığı kaygı, zihinsel uğraş ve kontrolsüz düşünce döngüleri ile karakterize edilen bir bilişsel davranış örüntüsüdür. Bu süreç zamanla psikolojik acının artmasına zemin hazırlayabilir. Psikolojik acı yalnızca intihar davranışıyla ilişkili bir risk faktörü değil; aynı zamanda depresyon, anksiyete, travma sonrası stres ve diğer psikolojik bozukluklarda da merkezi bir semptom olarak kabul edilmektedir. Ancak bu acının hangi bilişsel ve üstbilişsel süreçler aracılığıyla şekillendiği henüz tam olarak aydınlatılamamıştır. Bilişsel duygu düzenleme stratejileri bireyin duygusal durumları zihinsel olarak nasıl işlediğini yansıtırken; metabilişsel inançlar bireyin kendi düşüncelerine dair sahip olduğu üst düzey yargılarını temsil eder. Bu çalışmada, siberkondri ile psikolojik acı arasındaki ilişkide hem bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin hem de metabilişsel inançların aracı rolü incelenmiştir. Mevcut literatürde siberkondri ile psikolojik acı arasındaki doğrudan ilişkiyi inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Ayrıca, bu ilişkiyi açıklamak amacıyla bilişsel duygu düzenleme stratejileri ve metabilişsel inançları bir arada aracı değişken olarak ele alan kapsamlı bir model önerilmemiştir. Amaç, psikolojik acının yalnızca duygusal değil, düşünceye dair inançlar ve düzenleme biçimleri üzerinden de nasıl şekillendiğini bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymaktır. Bu yönüyle çalışma hem konu hem de yöntem düzeyinde literatüre özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmaya yaşları 18 ile 45 arasında değişen, yaş ortalaması 23.79 (*SS* = 5.59) olan 335 birey katılmıştır. Katılımcıların 259'i kadın (%77,3), 76'sı erkektir (%22,7). Katılımcılara Siberkondri Şiddeti Ölçeği-Kısa Formu, Mee-Bunney Psikolojik Acı Değerlendirme Ölçeği, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ve Üstbiliş Ölçeği-30 uygulanmıştır. Veriler SPSS 25 ve PROCESS macro 4.2 ile analiz edilmiştir. İki ayrı Model 4 analizinde metabilişsel inançlar ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri paralel aracı değişkenler olarak test edilmiştir (5000 bootstrap örneklemesiyle).
Bulgular: Her iki model de istatiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p <.001). Metabilişsel modelde total etki ve doğrudan etki de anlamlıdır (p <.001). Bu da siberkondri ve psikolojik acı arasındaki ilişkide metabilişsel inançlar kısmi aracılık rolü oynadığını göstermektedir. Özellikle bilişsel güven eksikliği (p <.01) ve düşünceleri kontrol etme ihtiyacı (p <.001) olarak öne çıkmıştır. Bilişsel duygu düzenleme modelinde hem total hem doğrudan etki anlamlıdır (p <.01); ruminasyon, kendini suçlama ve felaketleştirme stratejileri anlamlı kısmi aracılar olarak bulunmuştur (p <.01).
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, siberkondri ile psikolojik acı arasındaki ilişkinin hem bireyin duygularını zihinsel düzeyde nasıl düzenlediği hem de düşüncelerine dair sahip olduğu inançlarla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Metabilişsel inançlar bireyin düşünceye yönelik genel inançlarını ve zihinsel kontrol ihtiyacını temsil ederken; bilişsel duygu düzenleme stratejileri daha içerik odaklı, doğrudan duygusal tepkiye yönelik zihinsel süreçleri yansıtır. Bu ayrım, klinik uygulamalarda müdahale düzeyinin belirlenmesine katkı sağlayabilir. Özellikle düşünceleri kontrol etme çabası ve bilişsel güven eksikliği gibi üstbilişsel yapılarla birlikte ruminasyon gibi tekrarlayıcı stratejilerin hedef alınması, siberkondri kaynaklı psikolojik acının azaltılmasında etkili olabilir. Bu bulgular hem psikoeğitim hem de terapi süreçlerinde çok düzeyli ve yapı odaklı müdahale modellerinin önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siberkondri, psikolojik acı, metabilişsel inançlar, bilişsel duygu düzenleme

10087-Sağlık Psikolojisi

Bağlanma ve Siberkondri: Bebeklik Deneyimleri Sağlıkla İlgili Güvence Arayışı mı Yaratıyor?

Yağmur Kutluk[1], Zeynep Sıla Ezber[1], Kadircan Çetin[1], Eren Kahveci[1], Fatma Adalet Şahin Kırık[1], Hayriye Güleç[1]

[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Amaç: Siberkondri, bireylerin sağlıklarıyla ilgili kaygılarını gidermek amacıyla internet üzerinden yoğun sağlık bilgisi arayışı içinde olmalarıyla karakterize edilen bir durumdur. Sağlık bilgisi arayışı, kaygıyı azaltmak yerine çoğu zaman daha fazla kaygıya neden olan ve bilgi arayışının işlevselliği olumsuz olarak etkilediği bir kısır döngüye dönüşmektedir. Araştırmalar, açıklanamayan tıbbi belirtiler karşısında artan kaygı ve güvence arayışının, özellikle güvensiz bağlanma stilleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Gelişimin erken döneminde bakım veren ile olan ilişkinin güvenilir ve tutarlı olmadığı durumlarda ortaya çıkan güvensiz bağlanma stilleri nevrotiklik gibi kişilik özelliklerinin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Çalışmalar hem bağlanma stilleri ile kişilik özellikleri arasında bir ilişki olduğuna hem de nevrotiklik kişilik tipinin siberkondri ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmanın amacı güvensiz bağlanma stilleri ile siberkondri arasındaki ilişkiyi incelemek ve güvensiz bağlanmanın siberkondri ile olan ilişkisinde nevrotiklik tipinin aracılık rolünü test etmektir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemi 18 ile 81 yaşları arasındaki 274 (% 82,37 kadın; ortalama yaş = 28,52; SD = 11,44) katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara, Google Forms aracılığıyla Sosyodemografik Bilgi Formu, Siberkondri Ciddiyet Ölçeği, Üç Boyutlu Bağlanma Stili Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği-Kısa Form uygulanmıştır. Veri analizinde SPSS 29.0 kullanılarak korelasyon, regresyon ve aracılık analizi (Process Macro) yapılmıştır.

Bulgular: Siberkondri ile kaygılı-kararsız bağlanma ($r = .32$, $p < .01$), kaçıngan bağlanma ($r = .25$, $p < .01$) ve nevrotiklik ($r = .25$, $p < .01$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Güvensiz bağlanma stilleri (kaygılı-kararsız ve kaçıngan) birbiri ile pozitif yönde ilişkilidir ($r = .53$, $p < .01$). Ayrıca nevrotiklik kişilik tipi ile kaçıngan bağlanma ($r = .17$, $p < .01$) ve kaygılı-kararsız bağlanma ($r = .48$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Yapılan aracılık analizine göre nevrotiklik kişilik tipinin, siberkondri ve kaçıngan bağlanma stili arasındaki ilişkide istatistiksel olarak anlamlı bir dolaylı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Dolaylı etki = .21, %95 GA [.02, .48]). Buna karşın, kaygılı-kararsız bağlanma stili ile siberkondri arasındaki ilişkide nevrotikliğin aracılık rolü istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$ 95% GA: [–.01, .15]).

Sonuç / Tartışma: Siberkondri hem güvensiz bağlanma stilleri hem de nevrotiklik kişilik tipi ile ilişkili bulunmuştur. Bu çalışma güvensiz bağlanma stilleri ile siberkondri arasındaki ilişkide nevrotiklik kişilik tipinin aracılık rolünü inceleyerek bu değişkenlerin doğrudan ve dolaylı etkilerinin anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Bulgular nevrotiklik kişilik tipinin kaçıngan bağlanma ile siberkondri arasındaki ilişkideki aracı rolünü desteklerken, kaygılı-kararsız bağlanma ile siberkondri arasındaki aracı rolünü desteklememiştir. Bu bulgu, nevrotikliğin kaçıngan bağlanma stiline sahip bireylerde siberkondriye yol açabileceğini ancak kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip bireylerde siberkondriye doğrudan etki eden başka mekanizmaların devrede olabileceğini göstermektedir. Elde edilen bulguların siberkondriyi etkileyen psikolojik faktörlerin daha derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olarak önleyici ve terapötik müdahaleler için temel oluşturması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Siberkondri, Kişilik

10558-Klinik Psikoloji

Ergenlerde Sosyotelizm ve Sosyal Anksiyete Bozukluğu: Sistematik Derleme

Şaban Yaltyırk[1], Hazal Hamarat Sümerkan[1], Halime Şenay Güzel[2]

[1] Ankara Üniversitesi, Ankara

[2] Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Sosyal anksiyete bozukluğu (SAB), ergenlikte sık görülen ve sosyal durumlardan kaçınma, olumsuz değerlendirilme korkusuyla karakterize bir bozukluktur. SAB'nin gelişiminde biyolojik ve psikososyal etmenler rol oynar. Teknoloji çağında ebeveyn reddi, "sosyotelizm" (phubbing; telefonla meşgul olup çocuğu görmezden gelme) davranışıyla kendini gösterebilir. Ebeveyn ve akran sosyotelizmi, duygusal ihmal, bağlanma sorunları ve sosyal dışlanma algısıyla ergenlerde sosyal anksiyeteyi artırabilir. Bu derleme, sosyotelizm davranışlarının ergenlerde sosyal anksiyete üzerindeki etkilerini ve bu ilişkide rol oynayan etmenleri incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Bu sistematik derlemede, literatür taraması "phubbing, social anxiety ve adolescence" anahtar kelimeleriyle yapılmıştır. Dahil edilme kriterleri; ergen örneklem, geçerli- güvenilir ölçüm araçları ve istatistiksel veri sunan çalışmalarla sınırlıdır. Çift çalışmalar, derlemeler ve İngilizce olmayan yayınlar hariç tutulmuştur. Seçim süreci PRISMA yönergelerine göre yürütülmüştür.

Bulgular: Bu sistematik derlemede, "PsycInfo, Scopus, WOS, Wiley ve PubMed" veritabanlarından toplam 30 çalışma taranmış, tekrar eden 16'sı çıkarılmış ve 6 uygun makale analiz edilmiştir. Tüm çalışmalar Çin'de gerçekleştirilmiş, örneklem yaş aralığı 11-23 arasında değişmiş ve çoğunlukla kadın katılımcılar yer almıştır. Araştırmalarda yapısal eşitlik modellemesi, aracılık/moderatörlük analizleri uygulanmıştır. Bulgular, ebeveyn ve akran sosyotelizm davranışlarının ergenlerde sosyal anksiyete ile pozitif ilişkili olduğunu göstermektedir. Sosyal anksiyete, ebeveyn sosyotelizminin siber zorbalık, siber mağduriyet ve akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki etkilerinde aracı değişken olarak yer almıştır. Ayrıca, düşük öz-kontrol ve ailedeki maddi zorluklar bu ilişkilerde düzenleyici rol oynamaktadır. Bazı çalışmalar doğrudan ilişki belirtmese de sosyal anksiyetenin, sosyal medya bağımlılığı ve sosyotelizm davranışları arasında zincirleme etkiler oluşturduğu görülmüştür. Tüm ölçümler öz-bildirim ölçekleriyle yapılmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bu sistematik derleme, ergenlerde sosyotelizm ile sosyal anksiyete arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Tümü Çin'de yapılmış altı çalışma analiz edilmiştir. Bulgular, ebeveyn, akran veya ergenin kendisi tarafından yapılan sosyotelizm davranışının sosyal anksiyete düzeyini artırdığını göstermektedir. Özellikle ebeveyn sosyotelizmi, ergenlerde telefon bağımlılığı, siber zorbalık, akademik tükenmişlik ve ebeveyn-çocuk yakınlığında azalma gibi psikolojik sorunlara katkı sağlamaktadır. Akran sosyotelizmi de sosyal anksiyete ile ilişkilidir ve bu ilişki sıklıkla problemli sosyal medya kullanımı ile aracılanmakta, maddi zorluklar ve öz denetim düzeyi gibi etmenler tarafından düzenlenmektedir.

Bazı ergenlerin ebeveyn sosyotelizmine alışkın olduğu görülse de okul tükenmişliği gibi stresörler bu etkinin psikolojik boyutunu artırabilir. Destekleyici kardeş ilişkileri ise sosyotelizmin olumsuz etkilerini azaltabilir.

Önceki araştırmalarda ergen kızların sosyotelizme daha yatkın olduğu bildirilmiştir ancak incelediğimiz çalışmalarda cinsiyet kontrolü yapılmamıştır. Çalışmaların kesitsel tasarıma sahip olması, yalnızca ergenlerin kendi bildirimlerine dayanması, küçük örneklemlerle yürütülmesi ve kültürel olarak Çin'e özgü olması genellenebilirliği kısıtlamaktadır. Gelecekteki araştırmaların daha güvenilir sonuçlar için çoklu kaynaklardan (ebeveyn, öğretmen vb.) veri toplaması önerilmektedir.

Sosyotelizm ve sosyal anksiyete arasındaki nedensel ilişkileri anlamak için deneysel ve uzunlamasına çalışmalar yapılmalı ve telafi edici internet kullanımı teorisi gibi kuramsal modellerle ilişki ele alınmalıdır. Bu bulgular, klinik uygulamalarda koruyucu ve önleyici müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Genel olarak, sosyotelizm ile sosyal anksiyete arasında karşılıklı ve karmaşık bir ilişki olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyotelizm, sosyal anksiyete, ergenlik

10164-Klinik Psikoloji

Okul İdarecilerinde Tükenmişlik, Bilinçli Farkındalık, Sanal Kaytarma ve Sosyotelizm Davranışları Arasındaki İlişkiler

Tayfun Karaçor[1], Ufuk Kocatepe Avcı[2]

[1] Tarsus Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Mersin

[2] Çağ Üniversitesi, Mersin

Giriş ve Amaç: Teknolojik gelişmelerin hız kazanması ve dijital araç gereçler ile çok sık ilişki içinde bulunmamız günümüzde, okul yöneticilerinin teknolojik araçlarla ilişkileri, iş yaşamında yeni davranış kalıplarını da beraberinde ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda, sosyotelizm (phubbing), sanal kaytarma (cyberloafing), tükenmişlik (job burnout) ve bilinçli farkındalık (mindfulness) kavramları; iş yaşantısı ve çevresinde psikolojik ve davranışa yönelik disiplinleri anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, okul idarecilerinin tükenmişlik, bilinçli farkındalık, sanal kaytarma ve sosyotelizm davranışları arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve bu değişkenlerin demografik faktörlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

Yöntem: İlişkisel tarama modeline dayalı bu nicel araştırma, 2024–2025 eğitim-öğretim yılı birinci döneminde, Mersin ili Tarsus ilçesindeki 223 okul idarecisi ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde, Tükenmişlik Ölçeği Kısa Formu, Bilinçli Farkındalık Ölçeği, Sanal Kaytarma Ölçeği ve Sosyotelizm (Genel Sosyotelist Olma) Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler, betimleyici istatistikler, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson korelasyon katsayısı ve hiyerarşik regresyon analizleriyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırma verileri uç değerler açısından değerlendirilmiş ve herhangi bir aykırı gözleme rastlanılmamıştır.

Normal dağılım gösterip göstermediğini karar vermek için değişkenler çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir ve araştırmanın değişkenlerinin normal dağıldığı görülmüştür. Katılımcıların yalnızca bilinçli farkındalık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Korelasyon analizleri, tükenmişlik ile sosyotelizm ve alt boyutları arasında pozitif; tükenmişlik ile bilinçli farkındalık arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Ayrıca, bilinçli farkındalık düzeyi, sanal kaytarma ve sosyotelizm davranışlarıyla negatif; sanal kaytarma düzeyi ise sosyotelizm ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Yordama analizlerine göre, tükenmişlik ve sanal kaytarma düzeyleri sosyotelizm davranışlarını pozitif yönde anlamlı şekilde yordarken; bilinçli farkındalık düzeyi bu etkiyi azaltıcı yönde etkilemektedir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, okul idarecilerinde artan tükenmişlik ve sanal kaytarma düzeylerinin, sosyotelizm davranışlarında da artışa neden olabilmektedir. Buna karşılık, bilinçli farkındalık düzeyinin yükselmesinin de bu olumsuz etkileri dengeleyici bir rol üstlenebileceğini göstermektedir. Özellikle bilinçli farkındalık düzeyi yüksek bireylerin teknolojik araçlarla daha az ilgilenmeleri ve sosyal iletişimlerinde daha sağlıklı davranışlar sergilemeleri dikkat çekicidir. Bu sonuçlar, okul ortamlarında bilinçli teknoloji kullanımı ve psikolojik dayanıklılık temelli müdahalelerde farklı baş etme yaklaşımlarının da gerekliliğini ortaya koymaktadır. Hizmetiçi eğitimlerin içeriklerinde bilinçli farkındalık becerilerine yönelik programların desteklenmesi hem bireylerin anda kalma becerilerinin artırılmasına hem de siber araçlara yönelim nedeniyle dikkat yönetimi becerilerinin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, bilinçli farkındalık, sanal kaytarma, sosyotelizm, okul idarecileri

10228-Gelişim Psikolojisi

Kaygılı Bağlanmadan Gelişmeleri Kaçırma Korkusuna: Sosyal Medyada Pasif Kullanımın Görünmeyen Rolü

Gizem Koç-Arık[1], Şıyganur Kirman-Güngörer[2]

[1] Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ

[2] Dorset Healthcare University Nhs Foundation Trust, Bournemouth

Giriş ve Amaç: Gelişmeleri kaçırma korkusu (FoMO), kişinin başkalarının kendisinin dahil olmadığı keyifli deneyimler yaşadığına dair sürekli bir kaygı yaşamasıdır. Güncel çalışmanın amacı, kaygılı bağlanma ile gelişmeleri kaçırma korkusu arasındaki ilişkide sosyal karşılaştırmanın aracılık rolünü incelemektir. Ayrıca sosyal medya kullanım biçimlerinin (aktif veya pasif) kaygılı bağlanma ile sosyal karşılaştırma ilişkisindeki düzenleyici rolü değerlendirilmiştir.

Yöntem: Çalışmaya 18-30 yaş aralığında 338 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılardan bağlanma boyutları, sosyal karşılaştırma, aktif ve pasif sosyal medya kullanımı ile gelişmeleri kaçırma korkusu düzeylerini ölçen ölçekler aracılığıyla veri toplanmıştır. Analizlerde Hayes'in PROCESS makro model 4 (aracılık) ve model 7 (düzenlenmiş aracılık) kullanılmıştır.

Bulgular: Aracılık analizinde, kaygılı bağlanma, sosyal karşılaştırmayı anlamlı düzeyde yordamıştır (b = .15; p < .001; %95 GA [.0860, .2048). Benzer şekilde sosyal karşılaştırma da gelişmeleri kaçırma korkusunu anlamlı bir şekilde yordamıştır (b = .4044, p < .001, 95% GA [.2903, .5185]. Aracılık etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve kısmi aracılık modeli desteklenmiştir (*b* = .0588; %95 GA [.0413, .1320]). Bu bulgu, sosyal karşılaştırmanın, kaygılı bağlanma ile gelişmeleri kaçırma korkusu arasındaki ilişkiyi kısmen açıkladığını göstermektedir. Ardından gerçekleştirilen düzenlenmiş aracılık analizinde, aktif sosyal medya kullanımının kaygılı bağlanma ile sosyal karşılaştırma arasındaki ilişkide anlamlı bir düzenleyici etkisi bulunmamıştır (*b* = –.02, *p* = .50, 95% GA [–.06, .03]). Ancak pasif sosyal medya kullanımın anlamlı bir düzenleyici etkisi olduğu saptanmıştır (*b* = –.046, *p* <.05, 95% GA [–.083, –.009]). Düşük (–1 SS; *b* = .08; %95 GA [.04, .13]) ve orta düzey (*b* = .05; %95 GA [.02, .09]) pasif kullanımda, kaygılı bağlanma sosyal karşılaştırmayı artırmakta; ancak yüksek düzey pasif kullanımda (+1 SS; *b* = .03; %95 GA [–.01, .06]) kaygılı bağlanma ile sosyal karşılaştırma arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Diğer bir deyişle, sosyal medyayı pasif biçimde düşük veya orta düzeyde kullanan bireylerde kaygılı bağlanma sosyal karşılaştırmayı artırmakta; ancak pasif kullanım çok yüksek olduğunda bu ilişki zayıflamakta veya ortadan kalkmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, sosyal medya kullanım biçimlerinin bağlanma ve sosyal karşılaştırma yoluyla gelişmeleri kaçırma korkusunu nasıl şekillendirdiğine ışık tutarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kaygılı bağlanma, gelişmeleri kaçırma korkusu, sosyal karşılaştırma, pasif kullanım, aktif kullanım

10100-Uygulamalı Psikoloji

Sosyal Medya ve Kompulsif Satın Alma Davranışı Arasındaki İlişkide Sosyal Görünüş Kaygısının Aracılık Rolünün İncelenmesi*

Hayrunisa Güleç[1], Edibe Civan[1], Hayriye Güleç[1], Fatma Adalet Şahin Kırık[1]

[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Günümüzde ergen bireylerin sosyal etkileşimlerinin önemli bir parçası haline gelen sosyal medya, yaygın bir iletişim platformudur. Ergenler, sosyal medya platformlarında sıkça akranlarıyla karşılaştırmalar yapmaktadır. Bu karşılaştırmalar çoğunlukla idealize edilmiş beden imgeleri üzerinden gerçekleşerek sosyal görünüş kaygısını arttırabilir. Sosyal görünüş kaygısı, bireyin sosyal çevresindekiler tarafından fiziksel olarak nasıl değerlendirileceğine ilişkin yoğun endişesini ifade eder. Bu kaygı, sosyal onay ihtiyacı ile birleştiğinde, belik gelişimi açısından kritik bir evre olan ergenlikte özellikle dış görünüşü iyileştirmeye yönelik ürünlere karşı aşırı yönelim ve kompulsif satın alma davranışlarıyla sonuçlanabilir. Kompulsif satın alma, bireyin sonuçlarını düşünmeden, geçici bir rahatlama hissiyle gerçekleştirdiği kontrolsüz ve dürtüsel satın alma davranışı olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, sosyal görünüş kaygısı hem sosyal medya kullanımı hem de kompulsif satın alma davranışıyla kavramsal olarak ilişkili olup, bu iki değişken arasındaki olası dolaylı etkiyi açıklayabilecek önemli bir psikolojik faktör olarak görülmektedir. Bu çalışmanın temel amacı ergen bireylerin sosyal medya kullanım sıklığı ile kompulsif satın alma davranışları arasındaki ilişkide sosyal görünüş kaygısının aracılık rolünü test etmektir.
Yöntem: Çalışma Bursa'daki Anadolu liselerinde öğrenim gören, 14–19 yaş aralığındaki 288 öğrenciyle (184'ü kız, 97'si erkek, 7'si cinsiyet belirtmemiştir) yürütülmüştür. Veriler gönüllülük esasına dayalı olarak çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. Katılımcılardan toplanan veriler Sosyodemografik Bilgi formu, Sosyal Medya Kullanım Ölçeği (SMKÖ), Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği (SGKÖ) ve Zorlantılı Satın Alma Ölçeği (ZSAÖ) ile toplanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Veriler SPSS 29.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Aracılık analizi için ise PROCESS Macro'nun Model 4'ü kullanılmıştır.
Bulgular: Katılımcıların %41,9'u günde 2–4 saat, %24,9'u ise 4 saatten fazla sosyal medya kullandıklarını belirtmiştir. En sık kullanılan platformlar YouTube (%87,2) ve Instagram (%82) olmuştur. Sosyal medya kullanım amaçları arasında eğlence içerikleri (%86), sosyal etkileşim (%76) ve bilgi edinme (%59) öne çıkmıştır. Korelasyon analizleri, sosyal medya kullanım sıklığının sosyal görünüş kaygısı ile zayıf ($r = .283$, $p < .001$), kompulsif satın alma davranışıyla ise orta düzeyde ($r = .555$, $p < .001$) anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, sosyal görünüş kaygısı ile kompulsif satın alma davranışı arasında da pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .331$, $p < .001$). Aracılık analizi sonuçları, sosyal görünüş kaygısının sosyal medya kullanımı ile kompulsif satın alma davranışı arasındaki ilişkide istatistiksel olarak anlamlı bir dolaylı etkiye sahip olduğunu göstermiştir (dolaylı etki = .053, %95 GA [.023, .090]).
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, ergenlerin sosyal medya kullanım sıklığı arttıkça sosyal görünüş kaygılarının ve kompulsif satın alma eğilimlerinin yükseldiğini ortaya koymuştur. Özellikle sosyal görünüş kaygısının, sosyal medya kullanımı ile kompulsif satın alma davranışı arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı rol oynadığı görülmüştür. Bu durum ergenlerin sosyal medyada geçirdikleri zamanın sosyal görünüş kaygılarını arttırarak tüketim davranışlarını etkileyebileceğine işaret etmektedir. Bulgular daha önce genç yetişkinlerle yürütülen çalışmaları genişleterek ergen örnekleminde sosyal medya kullanımının sosyal görünüş kaygısı ve satın alma davranışları üzerindeki etkilerini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya Kullanımı, Sosyal Görünüş Kaygısı, Kompulsif Satın Alma

Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10372-Instagram Reels Kaygı Videolarına Maruziyetin Kendi Kendine Tanı Koyma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Güven ve Teyit Bağlamında Bir Deneysel Araştırma*

Şimal Doğan[1], Eda Zeynep Saraç[1], İkra Canki[1], Melisa Bozkaya[1], Fatma Adalet Şahin Kırık[1] ve Hayriye Güleç[1]
[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ruh sağlığına dair tartışmalar sosyal medyada daha fazla yer almakta ve bu platformlar son yıllarda önemli bir ruh sağlığı veri kaynağına dönüşmektedir. Sosyal medya, kullanıcıların depresyon, anksiyete ve iyileşme süreçleri gibi konulardaki deneyimlerini paylaşmasıyla, bireysel ifade alanı ve toplumsal farkındalık yaratmaktadır. Genç yetişkinlerin sosyal medya aracılığıyla ruh sağlıklarını sorgulamaya başladıkları ve kendi kendilerine tanı koymaya duyarlı oldukları rapor edilmektedir. Instagram Reels gibi kısa video platformlarında, sınırlı bilgisi olan içerik üreticilerinin ruhsal hastalıkları tanımlaması, izleyicilerin kendilerinde de bu hastalıkların olduğuna inanmalarına yol açmaktadır. Sosyal medyayı kendi kendine tanı amacıyla kullanmak, ruh sağlığı bilgilerinin yanlış algılanmasına, stres ile kaygının artmasına ve kullanıcıların belirtilerini doğru yansıtmayan etiketleri benimsemesine neden olmaktadır. Literatürde Instagram Reels gibi sosyal medya içeriklerinin ruh sağlığına etkisine dair sınırlı araştırma bulunmakta, artan kendi kendine tanı koyma davranışı ise alanda ek çalışmaları gerektirmektedir. Bu çalışma, Instagram Reels paylaşımlarına maruziyetin kendi kendine tanı koyma davranışı üzerindeki etkisini deneysel olarak inceleyen ilk araştırmadır. Ayrıca içeriklere duyulan güven, teyit düzeyi ve ruhsal hastalığa sahip olarak kendini tanımlama eğilimi kontrol edilmiştir.
Yöntem: Bursa'daki 321 üniversite öğrencisi (%76 kadın; yaş ort. = 20.59, SD = 1.589) uygunluk örneklemesiyle seçilmiştir. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Psikolojik Rahatsızlığa Sahip Olarak Kendi Kendini Tanımlama Ölçeği (Self-I), Uyarlanmış Kendi Kendini Tanılama Anketi ve Sosyal Medya Teyit/Güven Ölçeği uygulanmıştır. Bağımlı değişken, kendi kendine tanı koyma davranışı; bağımsız değişken, kaygı bozukluğu videoları; kontrol değişkenleri, güven/teyit düzeyi ve ruhsal hastalığa sahip olarak kendini tanımlama eğilimidir. Katılımcılar, iki deney (indirgemeci ile doğru bilgi) ve bir kontrol (belgesel) grubuna rastgele atanmıştır. Araştırma, Uludağ Üniversitesi dersliklerinde, sessiz ortamda, 20 dakikalık kağıt-kalem testiyle gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Araştırmanın veri seti SPSS 29.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Tek yönlü kovaryans analizine göre katılımcıların kendilerini ruhsal hastalığa sahip olarak tanımlama, güven ve teyit düzeyleri kontrol edildiğinde, kendi kendine tanı koyma davranışında gruplar arasında anlamlı fark [$F(2,314)= 11.989$, $p<.001$] görülmektedir. İndirgemeci grup ile kontrol grubu ($p < .001$) ve doğru bilgi grubu ile kontrol grubu ($p = .013$) arasındaki karşılaştırmalar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna karşın indirgemeci grup ile doğru bilgi grubu arasında yapılan karşılaştırma istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p = .121$). Kendini ruhsal hastalığa sahip olarak tanımlama ve kendi kendine tanı koyma değişkenleri arasında pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .410$, $p < .001$). Kendi kendine tanı koyma değişkeni; kurumsal ($r = .168$, $p = .003$) ve bireysel ($r = .154$, $p = .006$) Instagram paylaşımlarına duyulan güven ile pozitif, teyit ($r = –.160$, $p = .004$) ile negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, katılımcıların maruz kaldıkları bilgi türünün kendi kendine tanı koyma davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. İndirgemeci ve doğru bilgi içeren içeriklere maruz kalan katılımcılar, kontrol grubuna kıyasla daha yüksek düzeyde kendi kendine tanı koyma davranışı göstermiştir. Ancak, indirgemeci ve doğru bilgi grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, her iki bilgi türünün de kendi kendine tanı koyma davranışını benzer düzeyde artırabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, Instagram paylaşımlarına duyulan güven arttıkça kendi kendine tanı koyma davranışında artış gözlemlenirken; teyit arama düzeyi arttıkça bu davranış azalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Instagram Reels, kendi kendine tanı koyma, kaygı bozukluğu, güven, teyit
Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

Sözlü Bildiri Oturumu-35
10026-Sosyal Psikoloji
Romantik İlişkilerde Mağdur Duyarlılığı Ölçeği (RİMDÖ) Geliştirme Çalışması ve Mağdur Duyarlılığının Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Sena Doğruyol[1]
[1] **Çağ Üniversitesi, Mersin**

Giriş ve Amaç: Bu araştırmada, evli yetişkinlerin romantik ilişkilerinde mağdur duyarlılığı algılarını anlamaya yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek ve mağdur duyarlılığının cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma, özellikle adalet duyarlılığının boyutlarından birini oluşturan mağdur duyarlılığının romantik ilişkilerdeki etkilerine odaklanmaktadır.
Bulgular: Mevcut araştırma, iki farklı örneklemden oluşmaktadır. Bu doğrultuda, Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) için 325 evli yetişkin katılımcıdan, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için ise 410 evli yetişkin katılımcıdan oluşmaktadır. Yürütülen AFA bulguları tek faktörlü 17 maddelik bir yapı ortaya koymuştur. Öte yandan, DFA'dan elde edilen model uyum indeksleri de tek faktörlü çözümün doğrulandığına işaret etmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizleri sonucunda; Cronbach alfa değerinin .90, CR değerinin ise .90 olduğu saptanmıştır. Öte yandan araştırma bulguları; kadınların romantik ilişkilerinde mağdur duyarlılığı düzeylerinin erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır ($p < .05$).
Tartışma ve Sonuç: Adalete duyarlılığın mağdur boyutunu romantik ilişkiler kapsamında değerlendiren bir ölçme aracının bulunmadığı açıkça görülmektedir. Araştırma kapsamında toplanan nitel ve nicel veriler sayesinde romantik partnerlerin adalet duyarlılığı ve mağdur duyarlılığı algılarına ilişkin dinamikler ortaya çıkarılmıştır. Bu doğrultuda ölçek, hem yetişkinlerin romantik ilişkilerde adalete duyarlılık kavramını nasıl algıladıklarını anlamaya ve değerlendirmeye olanak sağlayan, hem de Türk kültürünü yansıtan, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır. Sonuç olarak ölçeğin gelecekte yapılacak yakın ilişki çalışmalarına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mağdur duyarlılığı, cinsiyet, romantik ilişkiler

10334-Klinik Psikoloji

Dijital Dünyada Sadakatsizlik: Partner Odaklı Mükemmeliyetçilik ve Ruminasyonun Sanal Aldatmadaki Rolünün İncelenmesi

Gülser Canpolat[1], Elif Üzümcü[1]

[1] Başkent Üniversitesi

Giriş ve Amaç: Sanal aldatma, günümüzde dijital etkileşimlerin artmasıyla birlikte ilişkisel dinamiklerde önem kazanan bir olgu haline gelmiştir. Sosyal medyanın, romantik ilişki içerisinde ideal bir alternatif partner arayışını kolaylaştırabileceği ve bu durumun partner mükemmeliyetçiliğini besleyebileceği düşünülmektedir. Partnerden yüksek beklentilere sahip olmanın ilişkiyi sürdürme kararlarını olumsuz etkileyebileceği görülmektedir. Beklentilerin karşılanmaması, hayal kırıklığı ve duygusal sıkıntı, bireylerde olumsuz ruminatif düşünmelere yol açabilmektedir. Bu bağlamda, kişilerarası hataya ilişkin ruminasyon, geçmişte yaşanan bir olayla ilişkili olarak karşı tarafa yönelik olumsuz duyguların sürdüğü odaklanmış bir düşünme biçimi olarak önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde ilişki doyumu (İD) düzeyi kontrol edildiğinde, partner mükemmeliyetçiliği (PM) ve kişilerarası hataya ilişkin ruminasyonun (KHİR) sanal aldatma eğilimini yordamadaki rolünü incelemektir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini 18-29 yaş aralığında (Ort= 24.18, SS= 2.39) bekar ve en az üç aylık ilişkisi olan 362 (Kadın: n = 201; Erkek: n = 161) gönüllü katılımcı oluşturmuştur. Araştırmada ölçüm araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Sanal Aldatma Ölçeği, Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon Ölçeği, İlişki Değerlendirme Ölçeği ve İkili İlişkilerde Olumlu Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği kullanılmış, veriler Qualtrics sistemi üzerinden toplanarak SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Ana değişkenlerin incelenmesi adına hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Ek analizlerle demografik değişkenler değerlendirmeye alınmıştır.

Bulgular: Değişkenler arası ilişkileri inceleyen bulgular sanal aldatma eğiliminin KHİR ($r = .107$, $p < .05$) ve PM ($r = .396$, $p < .01$) ile pozitif yönde ilişkili olduğunu; İD'nin ise sanal aldatma eğilimi ($r = -.449$, $p < .01$), KHİR ($r = -.435$, $p < .01$) ve PM ($r = -.593$, $p < .01$) ile negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Hiyerarşik regresyon analizinin ilk basamağında kontrol değişkeni olan İD analize eklenmiş ardından sırayla PM ve KHİR regresyona dahil edildiğinde modelin açıklayıcılığı artmıştır [$F(3, 358 = 38.95$, $p < .05$, $\Delta R = .018$, $R2 = .246$]. Bulgular, İD kontrol edildiğinde, sanal aldatma eğilimini PM'nin pozitif yönde ($\beta = .20$, $t = 3.47$, $p < .05$), KHİR'in ise negatif yönde ($\beta = -.15$, $t= -2.93$, $p < .05$) yordadığını ortaya koymaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Sanal aldatma eğilimi ile ilişkili faktörlerin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma PM ve ruminasyon gibi olguların beliren yetişkinlik dönemindeki sanal aldatma örüntüleri üzerindeki rolünü birlikte ele alan ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. Bulgular, alan yazınla tutarlı bir biçimde, ilişki doyumu düşük olan bireylerde sanal aldatma eğiliminin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Hiyerarşik regresyon analizlerinin bulguları, PM ve KHİR'in sanal aldatma eğilimi üzerindeki rolünü açıklayıcı niteliktedir. İlişki doyumu kontrol edildiğinde PM'nin sanal aldatma eğilimini pozitif yönde yordadığına ilişkin bulgu, bireyin ilişkide yüksek beklenti ve standartlara sahip olmasının, kusursuz bir partner beklentisi nedeniyle mevcut partneri dışındaki alternatifleri daha cazip bulmasına ve bu doğrultuda sanal aldatma davranışlarına yönelmesine yol açabileceğini göstermektedir. Öte yandan, KHİR'nin sanal aldatma eğilimini negatif yönde yordaması, bireyin ilişkide yaşadığı olumsuzluklar ya da partnerin hataları üzerinde yoğunlaşarak tekrarlayıcı düşünceler geliştirmesinin, sanal aldatmaya olan eğilimi engelleyebileceğine işaret etmektedir. Bu çalışmanın sanal aldatma eğiliminin altında yatan bilişsel ve ilişkisel dinamiklere yönelik yeni bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanal Aldatma, Partner Mükemmeliyetçiliği, Kişilerarası Hataya İlişkin Ruminasyon, İlişki Doyumu

10190-Klinik Psikoloji

Travmatik Bir Deneyim Olarak Boşanma: Boşanmaya Yönelik Tutumların Yaşam Doyumu ile İlişkisinde Travma Sonrası Stres Belirtilerinin Aracı Rolü

Zeynep Şimşek[1], Gamze Karadayı Kaynak[2]

[1]Serbest çalışan Psikolog, Erzurum

[2]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Boşanma, aniden gelişen bir durumdan ziyade uzun dönemde gerçekleşen ve bireyin yaşamının farklı alanlarında değişime yol açan bir geçiş dönemidir. Boşanma sonucu bireyin yaşadığı değişimler, bireyin boşanma deneyimi sonucunda algıladığı stres düzeyinin artmasına ve bu deneyimi travmatik bir yaşantı olarak anlamlandırmasına sebep olabilmektedir. Boşanmanın travmatik yönü ve boşanma sonrası bireylerin yeni hayatlarına uyumları üzerinde yoğunlaşan çalışmalar özellikle ebeveynlik bağlamında bireylerin psikolojik iyi oluşları, algıladıkları stres düzeyi ve yaşam doyumu gibi değişkenler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmanın amacı, boşanmış bireylerin boşanmaya yönelik tutumları ve yerleşik inançlarının yaşam doyumu ile ilişkisinde, boşanma sonrası deneyimledikleri posttravmatik stres belirtilerinin rolünü anlamaktır.

Yöntem: Bu doğrultuda, Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan 157 boşanmış bireyden veri toplanarak hipotezler test edilmiştir. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Posttravmatik Stres Belirtileri Ölçeği (PCL-5), Yaşam Doyumu Ölçeği, Boşanmaya Yönelik Yerleşik İnançlar Ölçeği uygulanmış; elde edilen verilerden yola çıkarak, betimsel istatistikler yapılmış; korelasyon analizi ve aracılık analizi uygulanarak araştırmanın hipotezleri sınanmıştır.

Bulgular: Demografik özelliklere göre yapılan betimsel istatistiklerde, boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yaşam doyumu ($F=1.096$, $p> .05$) ve posttravmatik stres belirti düzeyinin ($F= 2.206$, $p> .05$) anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Boşanma sonrası sosyal çevrede yaşanan değişime göre çalışmanın değişkenleri incelendiğinde ise, yaşam doyumu ($F=8.241$, $p<.01$) ve posttravmatik stres belirti düzeyinin ($F= 7.408$ $p<.01$) anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Boşanmaya yönelik tutum ve inançların yaşam doyumu üzerindeki toplam etkisinin anlamlı düzeyde olduğu ($\beta=-,219$, $p<.01$, 95% CI [-.108, -.018]) ve boşanmaya yönelik tutum ve inançların aracı değişken olan boşanma sonrası stres düzeyini yordadığı ($\beta=,357$, $p<.01$, 95% CI [.310, .749]) görülmektedir. Aracı değişken olarak modelde yer alan boşanma sonrası stres belirti düzeyinin yaşam doyumu üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir ($\beta=-,366$ $p<.01$, 95% CI [-.102, -.041]) Yapılan aracılık analizi sonucunda boşanmaya yönelik tutum ve inançların yaşam doyumu üzerindeki etkisi ve anlamlılık değeri azalmıştır ($\beta=-,088$, $p>.05$, 95% CI [-.070, .019]). Analizler sonucunda bireyin boşanmaya yönelik tutum ve inançları ile yaşam doyumu arasında posttravmatik stres belirti düzeyinin tam aracı rolü olduğu bulgulanmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bireyin boşanma deneyimine ait süregelen olumsuz değerlendirme ve duygulanımı ile yaşamına dair yaptığı öznel değerlendirme olarak yaşam doyumu arasındaki ilişkide, posttravmatik stres belirti düzeyinin aracı rolünde olduğu görülmektedir. Boşanma oranlarının ülkemizde artmasıyla birlikte önemini artıran bir konu olarak boşanma sonrası uyum süreci, araştırma sonuçları ve literatür bağlamında tartışılmıştır. Bireylerin boşanma sonrası uyum sürecini desteklemek için çeşitli destek programlarının geliştirilmesi amacıyla boşanmanın travmatik yönünü ele alan çalışmaların artırılması; elde edilen bulgulara göre destek programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Yaşam Doyumu, Boşanmaya Yönelik Tutumlar, Travma Sonrası Stres Belirtileri

10388-Klinik Psikoloji

Bir Ayrılığın Ardından: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Öz-şefkat ve Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Ayrılık Uyumu Üzerindeki Rolü

Beyza Nur Helvacı[1], Yasemin Meral[1]

[1] İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkilerin sona ermesi, psikolojik iyi oluş üzerinde önemli etkileri olan, duygusal açıdan oldukça zorlayıcı bir deneyimdir. Bu süreçte verilen duygusal tepkiler, bireylerin ayrılıkla başa çıkma becerilerini ve dolayısıyla ayrılık uyumunu belirlemede kritik bir rol oynar. Ayrılık deneyimi, sadece anlık bir kayıp değil; bireyin geçmiş yaşantılarını tetikleyebilecek, derin ve karmaşık duygusal süreçleri de içeren bir deneyimdir. Bu noktada, bireyin çocukluk döneminden itibaren gelişen bazı bilişsel ve duygusal yapılar bu süreci anlamada önemli bir çerçeve sunabilir. Yakın ilişkiler bağlamında sıkça incelenen Erken Dönem Uyumsuz Şemalar (EDUŞ), ayrılık sonrasında gösterilen uyum özelinde ise bugüne dek büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bununla birlikte, öz-şefkat (ÖŞ) ve bilişsel duygu düzenleme (BDD) gibi psikolojik faktörlerin de ayrılık sonrası uyum düzeyini belirlemede önemli roller oynayabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışma, EDUŞ ile ayrılık uyumu arasındaki ilişkide ÖŞ ve BDD stratejilerinin aracılık rollerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Bu çalışmaya, son iki yıl içinde romantik bir ayrılık yaşamış, 18–35 yaş aralığında 318 birey katılmıştır. Veriler, çevrim içi olarak uygulanan dört öz-bildirim ölçeği aracılığıyla toplanmıştır: Young Şema Ölçeği – Kısa Form 3 (YSQ-SF3), Öz-Şefkat Ölçeği (SCS), Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (CERQ) ve Fisher Boşanma/Ayrılığa Uyum Ölçeği – Kısa Formu (FDAS-SF). Elde edilen veriler doğrultusunda, erken dönem uyumsuz şemalar, ayrılık uyumu, öz-şefkat ve bilişsel duygu düzenleme arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla korelasyon analizleri; bu değişkenler arasındaki olası aracılık etkilerini test etmek amacıyla ise mediasyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ayrılığın doğası ve biten ilişki ile ilgili bazı değişkenlerin ayrılık uyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Bulgular, yüksek EDUŞ düzeylerinin düşük ayrılık uyumuyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Öz-şefkat ve hem uyumlu hem de uyumsuz BDD stratejileri, bu ilişkide kısmi aracılar olarak bulunmuştur. Ayrıca, hem öz-şefkatin hem de bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin alt boyutları da ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Öz-şefkat alt boyutları Özellikle öz-yargılama, farkındalık ve ortak insanlık alt boyutlarının anlamlı aracılık etkileri, bireyin ayrılık sürecindeki duygusal uyumunu şekillendiren önemli etmenler olarak öne çıkmıştır. Benzer şekilde, ruminasyon, felaketleştirme ve başkalarını suçlama gibi uyumsuz BDD stratejileri güçlü aracılık etkileri göstermiştir. Regresyon analizleri, ayrılığı başlatan kişi olma durumu dışında tüm değişkenlerin ayrılık uyumunu anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Yeni bir romantik ilişki içinde olmak, daha düşük barışma umudu, daha yüksek başa çıkma becerisi ve ilişkiyi bitirme isteği, daha yüksek düzeyde ayrılık uyumuyla ilişkili bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, erken dönem uyumsuz şemaların ayrılık sürecinde yalnızca doğrudan bir etki kaynağı olmadığını, aynı zamanda bireyin öz-şefkat düzeyi ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri aracılığıyla ayrılık uyumunu dolaylı olarak da şekillendirdiğini göstermektedir. Öz-şefkatin koruyucu alt boyutları olan farkındalık ve ortak insanlık, bireyin şema temelli kırılganlıklarına karşı psikolojik bir tampon görevi görürken; felaketleştirme ve başkalarını suçlama gibi uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejileri, bu kırılganlıkları daha da derinleştirebilmektedir. Mevcut çalışma, ayrılık sonrası uyumu etkileyen psikolojik faktörler olarak erken dönem uyumsuz şemalar, öz-şefkat ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin önemini ortaya koyarak, klinik alanda bütüncül müdahale yaklaşımlarının gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: ayrılık, ayrılık uyumu, erken dönem uyumsuz şemalar, öz-şefkat, bilişsel duygu düzenleme

10515-Klinik Psikoloji

Güvensiz Bağlanma Stilleri ile Romantik İlişki Temalı Obsesif-Kompulsif Belirti Düzeyi Arasındaki İlişkide Algılanan Partner Duyarsızlığının Aracı Rolü

Hayriye Özkan[1], Cemresu Erkan[1], Cansu Elagöz[1], Onur Can Özdemir[1], Tolga Bükrük[1], Tuğba Çapar Taşkesen[1]

[1] Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bağlanma stillerinin, birincil bakım verenle kurulan bağ sonucunda geliştiği ve yaşam boyu etkinliğini devam ettirdiği alanyazında vurgulanmaktadır. Paralel şekilde bağlanmanın romantik ilişkilere olan ilişkisi çeşitli çalışmalar tarafından ortaya konmuştur. Son yıllarda romantik ilişkilerde obsesif kompulsif temalar incelenmeye başlanmış ve bu kavram "romantik ilişki temalı obsesif kompulsif bozukluk (RİOKB)" olarak tanımlanmıştır. RİOKB, partneri sevip sevmediğinden, partnerin kendisini sevip sevmediğinden ve ilişkilerinin doğru bir ilişki olup olmadığından emin olamama durumudur. İçinde çeşitli şüphe ve meşguliyeti barındırmaktadır. Bağlanma ile yakın ilişkili gözükmesine rağmen bağlanma stilleri ile RİOKB'nin birlikte incelendiği yeterince çalışma bulunmamaktadır. Benzer şekilde önemsenmeme, anlaşılmama ve reddedilme gibi hislerle kendini gösteren partner duyarsızlığının bağlanma stilleri ve romantik ilişki temalı obsesif kompulsif belirtileriyle çalışıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Buradan hareketle mevcut çalışmada algılanan partner duyarsızlığının güvensiz bağlanma stilleri (kaygılı ve kaçıngan) ile romantik ilişkili obsesif kompulsif belirti düzeyi arasındaki ilişkide aracı rolünün incelenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem: Bu amaç doğrultusunda Demografik Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşam Envanter (YIYE-II), Algılanan Partner Duyarlılığı/Duyarsızlığı Ölçeği ve Romantik İlişki Obsesyon ve Kompulsiyonları Ölçeği çevrimiçi bir platform üzerinden katılımcılara sunulmuştur. Kartopu örneklem yöntemi ile yaşları 18-65 arasında değişen ve romantik ilişkisi olan toplamda 301 kişiye ulaşılmıştır. Algılanan partner duyarsızlığının aracı rolünü incelemek amacıyla Process Macro kullanılmıştır ve Model 4 uygulanmıştır. Alanyazında önerildiği gibi birden fazla bağımsız değişkeni tek modelde birleştirmek amacıyla model testi iki kez yürütülmüş ve her bir tekrarda bağımsız değişkenlerden birisi ortak değişken (covariate) olarak alınmıştır.

Bulgular: Bulgulara göre algılanan partner duyarsızlığının aracı rolü hem kaygılı hem de kaçıngan bağlanma stili ve RİOKB belirti düzeyi arasında anlamlı bulunmuştur. Güvensiz bağlanma düzeyi arttıkça algılanan partner duyarsızlığı artmakta ve dolayısıyla ilişki temalı obsesif kompulsif belirti düzeyi artmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulguları, RİOKB'nin güvensiz bağlanma stilleri ile yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerdir. Güvensiz bağlanma düzeyi yüksek kişilerde yüksek olduğu bildirilen reddedilme korkusunun algılanan partner duyarsızlığının anlaşılmama, önemsenmeme ve özellikle reddedilme temaları ile örtüştüğü düşünülmektedir. Bu sebeple, algılanan partner duyarsızlığının güvensiz bağlanma düzeyleri ile RİOKB belirti düzeyi arasındaki ilişkide aracı rolünün olması alanyazınla tutarlı bir sonuçtur. Algılanan partner duyarsızlık boyutunun, bağlanma stilleri ve romantik ilişki temalı obsesif kompulsif belirtilerle olan ilişkisi güncel bir kavram olan RİOKB kavramının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Obsesif kompulsif bozukluğun (OKB) heterojen görünümü nedeniyle araştırmalarda ve uygulamalarda bazı güçlükler yaşanmaktadır. İlişki türündeki OKB'ler gibi tematik çalışmaların bu güçlüğü azaltacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak bu çalışmanın bulgularının OKB'nin ilişkilere özgü doğasına dair alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Araştırmanın cinsiyet, yaş ve eğitim düzeylerinin dağılımının dengesizliği ve verilerin öz-bildirim şeklinde klinik olmayan bir ortamda toplanması araştırmanın bulgularının popülasyona genellenmesinde sınırlılık oluşturmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda klinik ve daha temsili bir örneklemle çalışması, ayrıca partnerden alınan ve gözlem sonucu elde edilen ölçümlerin de dahil etmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Romantik ilişki temalı obsesif kompulsif bozukluk, bağlanma, algılanan partner duyarsızlığı

10230-Klinik Psikoloji

Romantik İlişki Odağında Obsesif Kompulsif Belirtiler: Bağlanma ve İlişkisel Etmenler*

Zeynep Sude Parlak[1], Gamze Karadayı Kaynak[2]

[1] Ankara

[2] Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Obsesif kompulsif belirti içerikleri çeşitlilik göstermekle beraber romantik ilişki içerikli obsesif kompulsif belirtiler incelenen içeriklerden bir tanesidir. Romantik ilişki içerikli obsesif kompulsif belirtiler bireylerin ilişkilerine ve partnerlerine yönelik obsesyon ve kompulsiyonlarla birlikte görülmektedir. Genellikle genç yetişkinlik döneminde ortaya çıkmakta ve bireylerin işlevselliğini etkilemektedir. Alanyazın incelendiğinde bağlanma stillerinin romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtilerin ortaya çıkmasında ve sürdürülmesinde etkili olduğu görülmektedir. Aynı zamanda güvensiz bağlanma stilleri ve romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtilerin ilişki doyumunu olumsuz yönde etkilediği bulgularına rastlanmaktadır. Ek olarak bu değişkenlerle birlikte ilişki kaygısı ve ilişkide kendine güvenin bir arada ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada bağlanma stilleri ile ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtiler arasındaki ilişkide ilişki doyumu, ilişki kaygısı ve ilişkide kendine güvenin aracılık rollerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi 18-61 yaş aralığında, Türkiye'de yaşayan, en az 1 aydır romantik ilişkisi devam eden herhangi bir psikiyatrik tanı ve tedavi almamış bireylerden oluşmaktadır. 167 kadın ve 46 erkekten oluşan örneklemin yaş ortalaması 30.65 (SS=10.98)'dir. Katılımcılardan 120 kişinin (%56.4) bekar 93 kişinin (%43.6) evli olduğu belirlenmiştir. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Romantik İlişki Obsesyon ve Kompulsiyonları Ölçeği, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Çok Boyutlu İlişki Ölçeğinin İlişki Kaygısı, İlişki Doyumu ve İlişkide Kendine Güven alt boyutları uygulanmıştır. Elde edilen veriler ile SPSS paket programı üzerinden korelasyon ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Aracılık model testi için (Model 4) Hayes tarafından geliştirilen PROCESS Macro 4.2 uygulaması kullanılmıştır.

Bulgular: Romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtileri kaygılı bağlanma stili ilişkide kendine güven ve ilişki kaygısı pozitif, ilişki doyumunun negatif yönde yordadığı, güvenli ve kaçınmacı bağlanma stillerinin ise romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtileri yordamadığı bulgulanmıştır ($F(6, 206) = 23.36$, $p<.001$). Aynı zamanda kaygılı bağlanma stili ile romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtiler arasında ilişki doyumu, ilişki kaygısı ve ilişkide kendine güvenin aracı etkisinin olduğu görülmüştür ($\beta = 0.51$, 95% CI [.239, .792]). Bu değişkenler aracılığıyla romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtilerdeki varyansın %41'i açıklanmaktadır.

*Tartışma ve Sonuç:*İlişki doyumu, ilişki kaygısı ve ilişkide kendine güvenin kaygılı bağlanma stili ile romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtiler arasındaki dolaylı etkilerinin anlamlı olduğu görülmüştür. Bireylerin kaygılı bağlanma düzeylerinin artması ilişkideki kaygı, güven ve romantik ilişki içerikli obsesif kompulsif belirti düzeylerinde artış ile ilişkiliyken, ilişkideki doyum düzeylerindeki azalma ile ilişkilidir. Romantik ilişki içerikli obsesif kompulsif belirtilerin ele alınmasında kaygılı bağlanma stilinin ve ilişkisel değişkenlerin değerlendirilmesi önemli görünmektedir. Romantik ilişki odaklı obsesif kompulsif belirtilerin tedavi ve müdahalesine yönelik uygulamalarda kullanılabilecek bu değişkenleri ele alan daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaygılı Bağlanma, Romantik İlişki odaklı Obsesif Kompulsif Belirtiler, İlişki doyumu, İlişki Kaygısı, İlişkide Kendine Güven

Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür*

10441-Klinik Psikoloji

İkili İlişkilerde Mükemmeliyetçilik ile Romantik İlişkiye Yönelik ve Partner Odaklı Obsesif Kompulsif Belirtiler Arasındaki İlişkide Kişilerarası Duygu Düzenlemenin Düzenleyici Rolü

Cansel Çavdar[1], Gülbera Gürbüz[1], İlgün Bilekli Bilger[1]
[1] Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Obsesif kompulsif bozukluğun (OKB) romantik ilişkiye veya partnere özgü belirtilerle karakterize bir türü olabileceği ifade edilmektedir (Doron ve ark., 2012). Mükemmeliyetçiliğin kişinin kendisine yönelik olabileceği gibi kişilerarası yönlerinin de olabileceğini belirtilmektedir (Fleet ve ark., 1996). Kişilerin romantik ilişkilerde duygu düzenleme (KDD) becerilerini kullanmasının içerisinde olduğu ilişkideki asıl sorunu ifade edebilmesinde önemli olduğu (Kurnaz ve ark. 2023) fakat mükemmeliyetçilik düzeyleri arttıkça işlevsiz başa çıkma stratejilerini kullandıkları (Richardson ve Rice, 2014) böylece ilişkideki sorunlarını ifade etmeyerek bu durumun ilişkilerinde sorunlara yol açabileceği düşünülmektedir. Romantik ilişki ve partner odaklı obsesif kompulsif belirtileri etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı ikili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ve romantik ilişki ve partner odaklı obsesif kompulsif belirtiler (ROKB ve POKB) arasındaki ilişkide KDD'nin düzenleyici rolünün incelenmesidir. Bu bağlamda ikili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ROKB ve POKB'yi pozitif yönde yordayacaktır. İkili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ROKB ve POKB arasındaki ilişkide KDD'nin düzenleyici rolü bulunmaktadır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi 18-65 aralığında 150 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların %74.7'si kadın (n = 112) ve %25.3'ü (n = 38) erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların ortalama ilişki süresi 53.15 ay bulunmuştur. Katılımcılar surveey.com üzerinden Sosyodemografik Bilgi Formu, Partnere İlişkin Obsesif Kompulsif Belirti Ölçeği (PİOKBÖ), Romantik İlişki Obsesyon ve Kompulsiyon Ölçeği (RİOKÖ), Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (KDDÖ) ve İkili İlişkilerde Olumlu Olumsuz Mükemmeliyetçilik Ölçeği (İİOOMÖ)'ni doldurmuşlardır. Verilerin analizinde SPSS 25 kullanılmıştır. Ölçek değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Düzenleyici analiz için PROCESS Makro Model 1 analizi kullanılmıştır.

Bulgular: POKB ile ikili ilişkilerde mükemmeliyetçilik arasında anlamlı ve güçlü pozitif bir ilişki bulunmuştur (r= .71, p <.01). ROKB ile ikili ilişkilerde mükemmeliyetçilik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur (r = .64, p <.01). POKB'ye yönelik kurgulanan Model 1'in bulgularına göre model anlamlı bulunmuş olup F (3, 146) = 42.28, p <.001. R2= .465 bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %46'sı açıklanmıştır. Bu bulgular, KDD düzeyinin ikili ilişkilerde mükemmeliyetçiliğin POKB üzerindeki etkisini değiştirdiği ve bu ilişkiye düzenleyici etkisi olduğu bulunmuştur. ROKB'ye yönelik kurgulanan Model 1'in bulgularına göre model anlamlı bulunmuştur. F (3, 146) = 32.17, p <.01. R2 =.398. İkili ilişkilerde mükemmeliyetçiliğin ROKB üzerindeki etkisinde KDD'nin düzenleyici etkisi bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Literatür incelendiğinde mükemmeliyetçilik arttıkça ROKB (Toroslu, 2020) ve POKB (Doron ve ark., 2012) artmaktadır. Yapılan araştırmalarda başkalarına yönelik mükemmeliyetçiliğe sahip olan bireylerin romantik ilişkilerinde zorluklar yaşadıkları ifade edilmektedir (Sherry, 2016). KDD'nin ROKB ve POKB ilişkiler üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi vardır (Ilkı, 2025). Bu pozitif etkinin gerçekleşebilmesi kullanılan KDD stratejilerine bağlıdır (Baghaei ve ark., 2025). KDD, baskılama, duyguların ifade edilmemesi gibi olumsuz şekillerde kullanıldığında romantik ilişkiler üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir. (Baghaei ve ark., 2025). Bu araştırmada ikili ilişkilerde mükemmeliyetçiliğin ROKB ve POKB arasındaki ilişkide KDD'nin düzenleyici rol aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sınırlılıkları cinsiyetin eşit dağılmaması ve ilişki türlerine dair bilgi alınmamasıdır. Gelecek çalışmalarda cinsiyet dağılımının eşit olması, KDD'nin ROKB ve POKB üzerinde koruyucu veya risk faktörü olduğuna ilişkin araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası Duygu Düzenleme, İkili İlişkilerde Mükemmeliyetçilik, Romantik İlişki Odaklı OKB, Partner Odaklı OKB

10460-Klinik Psikoloji

İlişki Doyumu Benimle Ama Neyle İlişkili? Romantik İlişkilerde Mükemmeliyetçilik, Obsesif-Kompulsif Belirtiler ve Algılanan Partner Duyarlılığı Arasındaki İlişkiler

Beyzanur Göğüş[1], Seda Sapmaz Yurtsever[1]

[1] İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkiler, bireylerin psikolojik iyi oluşunu şekillendiren temel sosyal bağlardan biridir (Gómez-López ve ark., 2019). Bu bağlamda ilişki doyumu, romantik ilişkilerin niteliğini belirleyen önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır (Reis ve Shaver, 1988). Literatürde bireysel özelliklerin ilişki doyumu üzerindeki rolü giderek daha fazla incelenmektedir. Bu bireysel özelliklerden biri olan mükemmeliyetçilik, özellikle ilişkisel bağlamda değerlendirildiğinde, ilişkideki beklenti düzeyini artırarak ilişki doyumunu olumsuz etkileyebilmektedir (Lopez ve ark., 2006; Matte ve Lafontaine, 2012). Öte yandan, ilişkiye dair obsesif- kompulsif belirtilerin ve partnerin duyarlılık düzeyine ilişkin algının, bu ilişki üzerindeki etkileri henüz yeterince açıklığa kavuşmamıştır. Bu çalışmanın amacı, romantik ilişkideki mükemmeliyetçiliğin ilişki doyumu üzerindeki etkisini; ilişki ve partner odaklı obsesif-kompulsif belirtiler aracılığıyla incelemek ve bu değişkenler arasında anlamlı bir seri aracılık yapısının bulunup bulunmadığını araştırmaktır. Ayrıca bu süreçte, partner duyarlılığı algısı kontrol edilerek değişkenler arası ilişkilerin daha net bir şekilde ortaya konması hedeflenmiştir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, romantik ilişki içerisinde olan 18–49 yaş aralığındaki (Ort. = 23.0, SS = ± 5.1) toplam 314 (%79.3 kadın; %20.7 erkek) gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara çevrim içi anket yoluyla Romantik İlişkilerde Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Romantik İlişki Obsesyon ve Kompulsiyonları Ölçeği (RİOKÖ), Partnere İlişkin Obsesif Kompulsif Belirti Ölçeği (PİOKBÖ), Algılanan Partner Duyarlılığı Ölçeği ve İlişki Doyumu Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmanın temel hipotezini test etmek amacıyla elde edilen veriler, Hayes'in (2018) PROCESS makrosu kullanılarak test edilmiştir. Algılanan partner duyarlığının kovaryant olarak belirlendiği seri aracılık modeli (Model 6) uygulanmıştır. İlgili modelde heteroskedastisite ve normallik varsayımlarındaki olası ihlalleri dengelemek amacıyla HC3 tipi standart hata tahmincileri kullanılmış, katsayıların anlamlılığı 5.000 bootstrap örneklemesiyle %95 güven düzeyinde test edilmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçları, ilişkide mükemmeliyetçiliğin ilişki doyumu üzerindeki doğrudan etkisinin (β = -0.087, 95% GA =[-0.139, -0.036]) ve X → P-OKB → İ-OKB → Y şeklindeki seri dolaylı etkinin (etki = -0.034, 95% GA =[-0.059, -0.013]) istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, X → P-OKB → Y (etki = -0.009, 95% bootstrap GA =[-0.038, 0.015]) ve X → İ-OKB → Y (etki = -0.005, 95% bootstrap GA =[-0.021, 0.008]) basit dolaylı etki yolları anlamsız bulunmuştur. Ek olarak, APD'nin Y üzerindeki doğrudan etkisi (β = 0.121, 95% bootstrap GA =[0.096, 0.147]) ile P-OKB (β = -0.078, 95% bootstrap GA =[-0.124, -0.035]) ve İ-OKB (β = -0.039, 95% bootstrap GA =[-0.065, -0.011]) değişkenleriyle olan ilişkileri anlamlı bulunmuştur. Model ilişki doyumundaki varyansın %57'sini açıklamıştır (R2adj = 0.569).

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, ilişkisel mükemmeliyetçiliğin romantik ilişki doyumunu doğrudan olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, seri aracılık analizi, bu etkinin partner odaklı belirtiler aracılığıyla ilişki odaklı belirtileri tetikleyerek dolaylı biçimde sürdüğünü göstermiştir. Basit dolaylı yolların anlamlı olmaması, aracı değişkenlerin ardışık bir şekilde işlediğine işaret etmektedir. Bu bulgu, obsesif düşünce örüntülerinin ilişkisel süreçte birbirini takip eden yapılar halinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, modele kovaryant olarak eklenen Algılanan partner duyarlığının ilişki doyumunu artıran, İOKB düzeyini azaltan önemli bir faktör olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar, hem bireysel farkındalık hem de romantik ilişkilerde uygulanabilecek psikolojik müdahaleler açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlişki doyumu, mükemmeliyetçilik, obsesif-kompulsif belirtiler, algılanan partner duyarlılığı

Sözlü Bildiri Oturumu-39
10274-Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Bireyin Algıladığı Ebeveyn Tutumlarının Lider Tercihlerine Etkisi: Düzenleyici Odağın Aracılık Rolü

Jülide Ece Kosova[1], İlknur Özalp Türetgen[2]
[1] Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla
[2]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bireylerin belirli liderlik stil, davranış veya özelliklerine olan yönelimleri liderlik tercihlerini ifade eder. Bu tercihleri pek çok farklı etken belirleyebildiği gibi bunlardan biri de bireyin erken dönem gelişimsel deneyimleridir. Ebeveynler, çocuğun ilk otorite figürleri olmaları sebebiyle, gelecekteki liderlik algılarının ve tercihlerinin temelini oluşturabilirler. Geçmişte yapılan sınırlı sayıdaki çalışma liderlik algılarını şekillendirmede ebeveynlerin önemli rolü olduğunu ortaya koymuş olmakla birlikte, maruz kalınan ebeveyn tutumlarının doğrudan lider tercihine etkisine dair bir veri bulunmamaktadır. Ek olarak ebeveyn tutumlarının lider tercihi ile olan ilişkisinin ardındaki mekanizmayı da incelemek gerektiği düşünülmekte ve bu çalışma kapsamında ebeveyn tutumlarının üzerinde etkisi olduğu bilinen düzenleyici odağın bu ilişkideki potansiyel aracı rolüne odaklanılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, yaşam boyu lider gelişimi perspektifinden algılanan ebeveyn tutumları (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik) ve lider tercihleri (transformasyonel ve transaksiyonel) arasındaki ilişkide yaklaşma ve kaçınma odaklarının aracı etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Araştırmaya İstanbul'daki çeşitli üniversitelerde öğrenim gören, yaşları 18–26 arasında değişen 394 üniversite öğrencisi (%79,2 kadın) katılmıştır. Katılımcılar çocukluklarının büyük kısmını ebeveynleriyle geçirmiş olması ve her iki ebeveynin de hayatta olması kriterleri temel alınarak araştırmaya dahil edilmişlerdir. Veriler, çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Katılımcılara sırasıyla Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği, Düzenleyici Odak Ölçeği ve bir senaryoya dayalı Lider Tercihi Ölçeği uygulanmıştır. Veriler AMOS programı kullanılarak Yapısal Eşitlik Modellemesi ile analiz edilmiştir. Aracılık etkileri bootstrap yöntemiyle (%95 güven aralığında, 5000 yeniden örnekleme) test edilmiştir.
Bulgular: Anne reddediciliğinin transaksiyonel lider tercihini doğrudan (β = .24; p= .01), baba reddediciliği ise kaçınma odağı aracılığıyla dolaylı olarak etkilemiştir (β = .02, %95 GA [.004, .054]). Ayrıca, baba duygusal sıcaklığı transformasyonel lider tercihini yaklaşma odağı aracılığıyla dolaylı olarak etki etmiştir (β = .03, %95 GA [.004, .060]). Anne aşırı koruyuculuğunun ise beklenenin aksine transaksiyonel lider tercihi üzerinde negatif yönde marjinal düzeyde etkisi olduğu gözlenmiştir (β = -.15; p= .05). Diğer doğrudan ve dolaylı etkiler ise anlamlı bulunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar ebeveyn tutumlarının liderlik tercihlerine hem doğrudan hem de düzenleyici odaklar aracılığıyla dolaylı etkilerde bulunabileceğini göstermiş; lider tercihlerinin erken dönem ebeveyn deneyimleri ve bu deneyimlerin şekillendirdiği düzenleyici sistemlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Ayrıca anne aşırı koruyuculuğunun transaksiyonel lider tercihi üzerindeki negatif etkisi kültürel normların etkisine işaret etmektedir. Ancak bu etkilerin belirli ebeveyn tutumları ile sınırlı ve seçici olduğu görülmektedir. Araştırmanın bulguları bireyin liderlik alanında gelişimsel bağlamı ile iş yaşamındaki sosyal tercihler arasında önemli bir köprü kurmaktadır. Bireylerin kendi düzenleyici odaklarıyla uyumlu strateji ve liderlik tarzlarına daha olumlu tepkiler verdiğini ortaya koyarak Düzenleyici Uyum Teorisine ve ebeveyn tutumlarının liderlik süreçlerine etkilerini göstererek Yaşam Boyu Lider Gelişim Modeline katkı sunmaktadır. Gelecekte, çalışan-lider uyumu açısından bireylerin öz düzenleme eğilimlerinin dikkate alınması ve modelin farklı kültürel bağlamlarda ve boylamsal tasarımlarla test edilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Düzenleyici odak, Ebeveyn tutumları, Lider tercihi

10386-Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Rol Modellerin Kadınların Liderlik Motivasyonu Ve Duyguları Üzerindeki Etkisi

Pınar Başbay[1], İlknur Özalp Türetgen[2]

[1] İstanbul

[2] İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Kadınların liderlik pozisyonlarındaki yetersiz temsilinin nedenlerden biri olarak toplumsal cinsiyet rolleri gösterilmektedir. Buna göre, lider stereotipinin eylem yönelimli özellikleriyle kadınsı cinsiyet rolünün toplulukçu özellikleri uyumsuzdur ve bu durum kadınların lider olarak algılanmalarına engel olmaktadır. Buna karşılık, literatürde kadınların liderlik alanında güçlendirilmesine yönelik farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bunlardan biri de stereotip karşıtı rol modelleri temel almaktadır. Buradan yola çıkarak, bu çalışmada stereotip karşıtı rol model müdahalesinin, kadınların liderlik isteği, liderlik kariyeri amaçları, negatif duygu durumu ve durumsal sosyal benlik saygıları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Laboratuvar ortamında yürütülmüş bu deneysel çalışmanın katılımcılarını 45'i stereotip karşıtı rol model müdahalesi, diğer 45'i ise kontrol gruplarına rasgele olarak atanmış yaşları 19 ile 29 arasında değişen (Ort = 21.3; SD = 1.7) 90 kadın üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Deney grubu katılımcılarına kadınların lider olarak başarılarına dair istatistikler ve yüksek seviyeli liderlik pozisyonlarındaki 10 kadının biyografileri ile başarıları hakkında bilgiler bir dergi makalesi formatında sunulurken, kontrol grubuna ise endemik bitkiler hakkında bir materyal sunulmuştur. Ardından, tüm katılımcılara müdahale kontrol ölçekleri uygulanmıştır. Sonrasında bağımlı değişken ölçümleri için Liderlik İsteği Ölçeği, Liderlik Kariyer Amaçları Ölçeği, Negatif Duygu Durumu Ölçeği ve Durumsal Sosyal Benlik Saygısı Ölçeği sunulmuştur. Ayrıca katılımcılar 15 gün sonra tekrar laboratuvara davet edilerek liderlik istekleri ve liderlik kariyer amaçları tekrar ölçülmüştür. Bu aşamaya ise 40'ı deney grubu olmak üzere toplam 76 kişi katılmıştır.

Bulgular: Müdahalenin duygu üzerindeki etkisi müdahalenin hemen ardından ölçülmüş, gruplar arası farklar bağımsız örneklemler için t-testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar deney grubunun kontrol grubuna göre durumsal sosyal benlik saygısının anlamlı düzeyde daha düşük ($t(88)= -3.96$, $p= .00$), negatif duygu durumu puanlarının ise marjinal düzeyde anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir ($t(88)= 1.72$, $p= .09$). Müdahalenin iki farklı zamanda ölçülen motivasyonel değişkenler üzerindeki etkisini sınamak için ise karma desen iki yönlü varyans analizleri yürütülmüştür. Sonuçlara göre, müdahalenin liderlik isteği üzerindeki grup ana etkisi anlamlı olup ($F_{(1,74)}= 4.40$, $p= .04$, $\eta^2p= .06$), zaman ana etkisi ise marjinal düzeyde anlamlıdır ($F_{(1, 74)}= 2.97$, $p= .09$, $\eta^2p= .04$). Ayrıca grup x zaman ortak etkisinin anlamsız olduğu görülmüştür ($F_{(1,74)}= .85$, $p= .36$, $\eta^2p = .01$). Müdahalenin liderlik kariyer amaçları üzerindeki grup ana etkisi ise anlamlı olup ($F_{(1,74)}= 8.90$, $p= .01$, $\eta^2p = .11$), zaman ana etkisi marjinal düzeyde anlamlıdır ($F_{(1, 74)}= 3.41$, $p= .07$, $\eta^2p= .04$). Ayrıca yine grup x zaman ortak etkisinin anlamsız olduğu gözlenmiştir ($F_{(1,74)}= .03$, $p= .86$, $\eta^2p = .00$).

Tartışma ve Sonuç: Bulgular stereotip karşıtı rol model müdahalesinin kadınların liderlik istekleri ile uzun dönemli liderlik motivasyonu olarak ifade edilen liderlik kariyer amaçlarını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Buna karşılık yüksek seviyeli rol modellerin kadınların negatif duygu durumları ile durumsal sosyal benlik saygılarını olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca bulgular, rol modellerin liderlik isteği ve liderlik kariyer amaçları üzerindeki olumlu etkisinin araya giren zamanda azalmasına rağmen halen devam ettiğini kanıtlamıştır. Araştırmanın çıktıları, kadınların liderlik alanında motivasyonlarının güçlendirilmesi için yüksek seviyeli rol modellerin yararlı olabileceğine işaret ederken, bu rol modellerin duygu alanındaki olumsuz etkilerinin altını çizmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgularının hem literatüre olan hem de uygulamaya yönelik katkıları tartışılacak ve öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rol Model, Liderlik Motivasyonu, Benlik Saygısı, Duygu, Liderlik

10458- Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Lider-Üye Etkileşimi, Psikolojik İyi Oluş ve Tükenmişlik Arasındaki İlişkide İş-Aile Dinamikleri ve Cinsiyetin Rolü

Elif Altındal[1], İlayda Özbaş[1], Aslı Göncü Köse[1]
Çankaya Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, lider-üye etkileşiminin (LÜE) çalışanların iş-aile dinamikleri, psikolojik iyi oluşları ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırmada, LÜE'nin astların psikolojik iyi oluşları ve tükenmişlik düzeyleriyle ilişkilerinde iş-aile zenginleşmesi ve işten aileye pozitif ve negatif yayılmanın aracı rolü; cinsiyetin ise LÜE ile aracı değişkenler ve çıktı değişkenleri arasındaki ilişkilerde oynayabileceği düzenleyici rolü değerlendirilmektedir. Özetle, bu çalışma yönetici-ast ilişkilerin çalışanların yaşam kalitesine etkisini ve bu ilişkilerde yer alan aracı süreçleri incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Çevrimiçi anket yoluyla, en az altı aydır aynı yöneticiyle çalışan 764 katılımcıdan veri toplanmıştır. Lider-üye etkileşimi, iş-aile zenginleşmesi, negatif yayılma, tükenmişlik ve psikolojik iyi oluş ölçekleri kullanılmıştır. Veriler yapısal eşitlik modellemesi analiziyle incelenmiştir.
Bulgular: LÜE'nin negatif yayılmayı azalttığı ve iş-aile zenginleşmesini artırdığı bulunmuştur. Yüksek kaliteli LÜE, psikolojik iyi oluşla pozitif, astların tükenmişlik seviyeleri ile negatif yönde ilişkilidir. İş-aile zenginleşmesi LÜE'nin psikolojik iyilik hali ve tükenmişlikle olan ilişkilerinde aracılık etmektedir. Ancak, LÜE'nin aracı ve çıktı değişkenleriyle ilişkilerinde astların cinsiyetinin düzenleyici etkisi bulunmamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, lider-üye etkileşiminin çalışanların yaşam kalitesini etkileyen iş-aile zenginleşmesi ve negatif yayılma gibi aracı süreçler aracılığıyla işlediğini göstermektedir. Bu bulgu, LÜE'nin yalnızca örgütsel çıktılarla sınırlı kalmayıp, çalışanların psikolojik iyi oluşuna doğrudan katkı sağladığını ortaya koyarak liderlik literatürüne yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır.
Uygulayıcılar açısından değerlendirildiğinde, yöneticilerin çalışanlarıyla kurdukları ilişkinin niteliği, iş-yaşam dengesini destekleyen ve tükenmişliği azaltan önemli bir psikososyal kaynak olarak ele alınabilir.
Öte yandan, cinsiyetin düzenleyici bir etkisinin bulunmaması, bu tür ilişkilerin sadece demografik faktörlerle açıklanamayacağını; bireysel, bağlamsal ve kültürel değişkenlerin daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiğini düşündürmektedir. Bu sonuç, cinsiyet rollerinin örgütsel ilişkiler üzerindeki etkisinin daha karmaşık yapıda olabileceğine işaret etmektedir.
Gelecek çalışmalar, farklı sektörlerden ve demografik yapılardan daha çeşitli örneklemlerle gerçekleştirilmeli; ayrıca liderlik stilleri, örgütsel kültür ve kültürel değerlerin LÜE üzerindeki etkisi derinlemesine incelenmelidir. Nitel araştırmalar yoluyla çalışan deneyimlerine dair daha kapsamlı bilgiler elde edilerek, ilişkisel süreçler daha ayrıntılı biçimde açıklanabilir.

Anahtar Kelimeler: Lider-Üye Değişim Kuramı, İş-Aile Zenginleşmesi, Psikolojik İyilik Hali, Tükenmişlik

10618-Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Kültürel Değerlerin İş-Aile Çatışmasına Etkisi: Cinsiyet ve Geleneksel Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutumları Üzerine Çok Düzeyli Bir İnceleme*

İpek Mete [1]

[1]**Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara**

Giriş/Amaç: Günümüzde iş ve aile rollerinin artan talepleri, bireylerin bu iki alan arasında denge kurmasını zorlaştırmakta ve iş-aile çatışmasını yaygın bir sorun haline getirmektedir. İş-aile çatışması, hem işin aile yaşamına müdahalesi hem de ailenin işe müdahalesi şeklinde ortaya çıkabilir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolü tutumları, kadın ve erkeğin iş ve aile yaşamındaki rollerini keskin biçimde ayıran normatif beklentileri yansıtır. Bu tutumlar, modern yaşamın değişen rol talepleriyle çatıştığında, bireylerin rol gerilimi yaşamasına neden olarak iş-aile çatışmasını artırabilir. Bu çatışma yalnızca bireysel özelliklerden değil, bireyin içinde bulunduğu kültürel bağlamdan da etkilenmektedir. Bu çalışmada, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile iş-aile çatışması arasındaki ilişki ve bu ilişkinin ülke düzeyindeki kültürel değerler tarafından nasıl şekillendiğini incelenmektedir.

Yöntem: Çalışmada, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Programı (ISSP 2022) tarafından 2021–2024 yılları arasında 22 ülkede toplanan ve açık kaynak olarak yayınlanan veri kullanılmıştır. Kültürel düzey verileri Schwartz'ın (2008) kültürel değerler kuramından alınmıştır. Analizlerde, kültürel değer verileri erişilebilir olan 19 ülkeden toplanan veriler kullanılmıştır. Araştırma konusuna uygun olarak, partneriyle aynı evde yaşayan ve çalışan katılımcıların verileri analizlere dahil edilmiştir. Analizler için toplam örneklem büyüklüğü, 9505 ile 9625 arasında değişmektedir. İş-aile çatışması, ikişer maddelik *işin aile yaşamına müdahalesi* ("İşten eve geldiğimde, yapılması gereken ev işlerini yapamayacak kadar yorgun oluyorum.") ve *aile yaşamının işe müdahalesi* ("Ailevi sorumluluklarım yüzünden işe odaklanmakta zorlandığım zamanlar oldu.") boyutlarını kapsayan bileşik bir ölçüm olarak ele alınmıştır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolü tutumları 6 maddelik Likert tipi bir ölçekle ölçülmüştür ("Bir erkeğin görevi para kazanmak, kadının görevi ise evi ve ailesini idare etmektir."). Cinsiyet, yaş ve evli olup olmama hali ise kontrol değişkenleri olarak modele dahil edilmiştir. Veriler, SPSS Mixed Models ile çok düzeyli analiz kullanılarak incelenmiştir.

Bulgular: Bireysel düzeyde; kadınlar, daha genç bireyler ve evli kişiler genel olarak daha düşük düzeyde iş-aile çatışması bildirmiştir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolü tutumları ile iş-aile çatışması arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Kültürel düzeydeki gömülülük (embeddedness) değeri birey düzeyindeki iş-aile çatışması ile negatif, bilişsel özerklik (intellectual autonomy) değeri ise pozitif yönde ilişkilidir. Gömülülüğün yüksek olduğu toplumlarda toplumsal dayanışma ve geleneksel rol paylaşımı sayesinde iş-aile çatışması azalırken, bilişsel özerkliğin yüksek olduğu bireyci kültürlerde artan rol talepleri ve bireysel sorumlulukların bu çatışmayı artırdığı söylenebilir.

Analizler ayrıca, anlamlı düzeyler arası etkileşim bulguları ortaya koymuştur. Cinsiyetin iş-aile çatışması üzerindeki etkisinde kültürel değerlerin düzenleyici rolü bulunmuştur. Eşitlikçi (egalitarian) toplumlarda kadınların iş aile çatışması algısı artarken, uyum odaklı (harmony-oriented) kültürlerde cinsiyetler arasındaki iş-aile çatışması farkı azalmaktadır.

Aile yaşamının işe müdahalesi bakımından; cinsiyet farkı uyum ve duygusal özerklik değerlerinin yüksek olduğu kültürlerde artmakta, gömülülüğün yüksek olduğu kültürlerde ise azalmaktadır. Geleneksel cinsiyet rolü tutumları, kültürel değerlerle etkileşime girerek; uyum ve duygusal özerklik değerleri altında etkisini zayıflatmakta, gömülülük değerinin yüksek olduğu toplumlarda ise bu etki güçlenmektedir.

Sonuç: Bu bulgular, iş-aile çatışmasının yalnızca bireysel tutumlarla değil, içinde bulunulan kültürel bağlamla da şekillendiğini göstermekte; kültürel açıdan duyarlı iş-aile dengesi politikaları geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İş-aile çatışması, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, kültürel değerler

** Bu araştırmada yazar, TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.*

10049-Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Çift Gelirli Çiftlerde Rol Merkeziliği Ve Ebeveynlik Durumuna Göre İş ve Aile Arasındaki Çatışmalar

Ferhat Ayyıldız[1], Mahmut Bayazıt[2], İlknur Özalp Türetgen[3]
[1] Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı
[2] Özyeğin Üniversitesi, İstanbul
[3] İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: İş ve aile etkileşimine yönelik araştırmalar, son yıllarda bireysel düzeydeki yaklaşımın ötesine geçmeye ve çift düzeyine odaklanmaya başlamıştır. Özellikle günümüzde yaygınlaşan bir aile yapısı olarak her iki eşin de çalıştığı çift gelirli çiftlerde geleneksel iş bölüşümü zayıflamakta, iş ve aile alanları arasındaki etkileşim eşler tarafından birlikte yönetilmektedir. Bu durum, çiftleri birlikte inceleyerek iş-aile dinamiklerini daha bütüncül olarak ele almayı önemli hâle getirmektedir. Bireysel farklılıkların bireylerin iş ve aile deneyimlerini etkilemesi gibi, çiftlerin rollere atfettikleri merkezilik düzeyi de, ebeveynlik gibi değişen iş-aile dinamiklerine verdikleri tepkileri etkileyebilir ve yaşadıkları çatışma miktarını farklılaştırabilir. Bu doğrultuda, mevcut araştırma, farklı çalışma-aile rol merkezilik profillerine sahip çift gelirli çiftlerde, ebeveynlik durumlarına göre bireylerin iş ve aile arasında yaşadıkları çatışma düzeylerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan 340 çift gelirli çift oluşturmuştur. Veriler Çalışma ve Aile Merkeziliği Ölçekleri, İş ve Aile Çatışması Ölçeği ve demografik bilgi formu aracılığıyla toplanmıştır. Çiftlerin çalışma-aile rol merkezilik profilleri kümeleme analizi ile belirlenmiş; ardından aynı profil içerisindeki çocuk sahibi ve çocuksuz bireylerin iş-aile ve aile-iş çatışması düzeyleri, kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı bağımsız örneklem t-testleri kullanılarak analiz edilmiştir.
Bulgular: Çiftlerin çalışma-aile rol merkezilik profilleri, partnerlerin büyük ölçüde birbiriyle eşleşen merkezilik profillerine sahip olduğunu yansıtmaktadır. Ebeveynlik durumu, özellikle aile-iş çatışması açısından, aynı çift merkezilik profiline sahip bireylerin çatışma deneyimlerinde, anlamlı farklılıklar yaratabilmektedir. Özellikle, her iki eşin de aile merkezli olduğu çiftlerde, çocuk sahibi olmak hem kadınların hem erkeklerin yaşadıkları çatışmaları etkilemektedir.
Tartışma ve Sonuç: Çift gelirli çiftlere dair ortaya çıkan profiller, bu çiftlerde geleneksel cinsiyet rollerinin zayıfladığını ve stereotipik kalıpların ötesine geçildiğini göstermektedir. Ayrıca, ebeveynliğin iş-aile deneyimleri açısından önemli bir yaşam olayı olduğu bilinmekle birlikte, mevcut araştırma bu olayın şekillendirici gücünün belirli çift profillerinde daha belirgin olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, iş-aile araştırmalarında çift düzeyinde rol merkeziliği ve ebeveynlik etkileşimini dikkate almanın önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çift gelirli çiftler, rol merkeziliği, ebeveynlik, iş-aile, çatışma

10373-Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

İş Yeri Bağlanma Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Fatma Can[1], Seçil Keskin[1]

[1] Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Giriş ve Amaç: İş yerine bağlanma, bireyin çalıştığı fiziksel mekânla kurduğu duygusal bağı ifade eder (Rioux, 2006). Bu bağ, iş yerinin güvenli, destekleyici ya da kaçınılması gereken bir yer olarak algılanmasına göre şekillenir. Kavram, çevresel psikoloji yaklaşımları ile Bowlby'nin (1972) bağlanma kuramı arasında kuramsal bir köprü niteliğindedir (Giuliani, 2003). Örgütsel bağlılıkla karıştırılsa da iş yerine bağlanma fiziksel çevreyle kurulan psikolojik bağı; örgütsel bağlılık ise kuruma yönelik bilişsel ve duygusal bağlılığı ifade eder (Meyer ve Allen, 1997). Bu çalışmanın amacı, Scrima (2018) tarafından geliştirilen İş Yerine Bağlanma Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve geçerlik-güvenirliğinin incelenmesidir. Bu doğrultuda yapı geçerliği, ölçüt ve yordayıcı geçerlik ile iç tutarlılık analizleri yapılmıştır.

Yöntem: Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılan 416 kadın (%52.4) ve 378 erkek (%47.6) toplam 794 (yaş ort. 30.14, ss=9.38) çalışandan oluşan bir örneklem üzerinde açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. İkinci aşamada kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılan 366 kadın (%52.5) ve 331 erkek (%47.5) toplam 697 (yaş ort. 30.21, ss=9.40) çalışandan oluşan bir örneklem üzerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Veri toplamak amacıyla, İş Yerine Bağlanma Ölçeği, Örgütsel Bağlılık Ölçeği ve Minnesota İş Tatmini Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin ölçüt geçerliliğini test etmek amacıyla korelasyon analizleri uygulanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa ve iki yarım güvenirlik katsayılarıyla hesaplanmıştır.

*Bulgular:*AFA sonuçları, orijinal ölçeğin üç faktörlü yapısından farklı olarak, iki faktörlü bir yapıyı ortaya koymuştur. Bu faktörler "güvenli bağlanma" ve "güvensiz bağlanma" şeklinde adlandırılmıştır. Faktör yükleri .58 ile .78 arasında değişirken, toplam açıklanan varyans %50.50'dir. Ölçeğin iç tutarlılık analizinde, güvensiz bağlanma için Cronbach alfa katsayısı .86, güvenli bağlanma için ise .83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki yarım güvenirlik katsayıları sırasıyla .84 ve .76'dır. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA), ölçeğin iki faktörlü yapısının veriyle iyi uyum sağladığını göstermiştir (χ^2/df = 3.34, CFI = .94, TLI = .93, GFI = .95, NFI = .92, RMSEA = .058).

Güvenli işyeri bağlanmasının örgütsel bağlılık ve iş doyumunun alt boyutlarıyla, pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur (duygusal bağlılık: $r = .67$, $p < .001$; devam bağlılığı: $r = .31$, $p < .001$; normatif bağlılık: $r = .59$, $p < .001$; içsel doyum: $r = .57$, $p < .001$ ve dışsal doyum: $r = .55$, $p < .001$). Bununla birlikte, güvensiz işyeri bağlanması duygusal bağlılık ($r = –.53$, $p < .001$), normatif bağlılık ($r = –.22$, $p < .001$), içsel doyum ($r = –.40$, $p < .001$) ve dışsal doyumla ($r = –.45$, $p < .001$) negatif; devam bağlılığıyla ise pozitif yönde ($r = .18$, $p < .001$) ilişkili bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, İş Yerine Bağlanma Ölçeği'nin Türk kültürüne uygun, geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iki faktörlü yapısı, bireylerin iş yerini olumlu (güvenli) ya da olumsuz (güvensiz) bir alan olarak algılayabileceğini ortaya koymaktadır. Güvenli bağlanmanın örgütsel bağlılık ve iş doyumuyla pozitif ilişkisi, çalışanların iş yerini destekleyici bir ortam olarak algıladıklarında kuruma daha fazla bağlandıklarını ve işlerinden daha fazla doyum aldıklarını göstermektedir. Öte yandan, güvensiz bağlanmanın duygusal ve normatif bağlılıkla negatif ilişkili olması, örgütsel aidiyeti zayıflattığını göstermektedir. Güvensiz bağlanmanın devam bağlılığıyla pozitif ilişkisi ise çalışanların zorunlulukla işte kaldıklarını, bu durumun da gönülsüz bir bağlılığa yol açtığını düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş yerine bağlanma**,** Örgütsel bağlılık**,** İş doyumu

10434-Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Zamana Dayalı Finansal Kaygı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Geçerlik Çalışması*

Fuat Çıkan[1], Yağmur Budak[1], Aslı Akay[1], Canberk Tunakan[1], Alara Akcan-Tunakan[1], Yonca Toker-Gültaş[1]

[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Günümüzde maddi ve finansal sıkıntılarla ilişkili olarak psikolojik zorluklar yaşayan kişi sayısı artmaktadır. Bu psikolojik zorluklardan biri de finansal kaygıdır. Literatürde finansal kaygıyı ölçen bazı ölçekler mevcut olsa da bu ölçekler geleceğe yönelik kaygıyı ölçen zaman yöneliminden yoksundur. Bu nedenle mevcut çalışmada, hem şimdiki hem de gelecek zamana yönelik finansal kaygı faktörlerini içeren bir ölçüm aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: İlk aşamada finansal kaygı ile ilişkili göstergeleri ve içerikleri tespit etmek üzere 30 katılımcı ile nitel görüşmeler gerçekleştirilmiş ve tematik analizler yürütülmüştür. Elde edilen temalar ve ilgili literatür doğrultusunda Zamana Dayalı Finansal Kaygı Ölçeği (ZDFKÖ) için maddeler geliştirilmiştir. Oluşturulan madde havuzu öğrencilerden oluşan örneklemde açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör yapısı belirlenen ölçek, çalışanlar ve öğrencilerden oluşan ikinci bir örneklemle (N= 351; 176 öğrenci, 175 çalışan) test edilmiş ve doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ek olarak ölçeğin iç tutarlılık güvenirliği ile yakınsak, ayırt edici ve kriter geçerliliği test edilmiştir.
Bulgular: Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre Zamana Dayalı Finansal Kaygı Ölçeği'nin ikisi şimdiki zamana, ikisi de geleceğe yönelik olmak üzere dört faktörlü bir yapı ortaya koyduğunu göstermiştir. Sonuçlar ölçeğin ve alt boyutlarının iç tutarlılık güvenirlik değerlerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. ZDFKÖ ile Para Tutumu Ölçeği'nin kaygı alt boyutu arasında anlamlı ilişki bulunması yakınsak geçerlik açısından destek sunmuştur. Ölçeğin nevrotiklik ve genel kaygı ile olan orta düzeydeki ilişkileri ise ayırt edici geçerlik için kanıt sağlamıştır. Son olarak, çalışan örnekleminde iş doyumu, iş güvencesizliği ve devam bağlılığı; genel örneklemde ise tükenmişlik, psikolojik iyi oluş ve algılanan stres ile olan anlamlı ilişkiler kriter geçerliğine dair bulgular sunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Sonuç olarak geliştirilen ölçeğin, yeterli psikometrik özelliklere sahip olan geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir. Ölçek çalışanlar ve öğrenciler gibi farklı örneklemlerde zamana dayalı olarak bireylerin finansal kaygı düzeylerini ve bu kaygının farklı değişkenlerle olan ilişkilerini ölçmek için kullanılabilir. Gelecek çalışmalarda, geliştirilen ölçeğin; iş arayanlar, yeni mezunlar veya emekliler gibi farklı örneklem grupları ile test edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal kaygı, psikolojik sağlık, algılanan stres, gelecek odaklı maddi kaygı, iş güvencesizliği

Bu araştırma **AdımODTÜ tarafından desteklenmiştir.*

Sözlü Bildiri Oturumu-43

10644-Klinik Psikoloji

Bağlanma Manipülasyonunun Ahlaki Karar Alma Üzerindeki Etkisi: Narsisizmin Düzenleyici Rolü

Sadiye Sey[1], Gökçen Duymaz[1]
[1] İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu tez, bağlanma örüntülerinin deneysel olarak manipüle edilmesiyle bireylerin ahlaki karar verme süreçlerinde ortaya çıkan değişimleri incelemeyi ve bu ilişkide narsisizmin alt boyutlarının düzenleyici rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Çalışma, Medipol Üniversitesi öğrencilerinden oluşan örneklemle iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, 400 üniversite öğrencisine Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (ECR) ve dört adet ahlaki ikilem senaryosu uygulanmıştır. Bu aşamada, bireylerin bağlanma stilleri ile ahlaki kararları arasındaki ilişkiler çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. İkinci aşamada, ilk aşamada yer alan katılımcılar arasından 64 katılımcı rastgele olarak güvenli, kaygılı, kaçıngan ve nötr koşullara her grupta 16 kişi olacak şekilde atanarak deneysel bağlanma manipülasyonu uygulanmıştır. Bu süreçte katılımcılardan belirli bir bağlanma deneyimini yazmaları istenmiş, uygulama öncesi ve sonrası Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YIYE II) ve klasik etik ikilem senaryoları verilmiştir. Patolojik Narsisizm Envanteri ise bir kez uygulanmıştır.
Bulgular: Bulgular, kaçıngan bağlanma düzeyinin artmasıyla birlikte deontolojik karar verme eğiliminin azaldığını, güvenli bağlanmanın ise bu eğilimi desteklediğini göstermiştir. Grup içi analizler sonucunda, güvenli bağlanma manipülasyonu uygulanan grupta olumlu duygularda anlamlı artış gözlenmiş; kaçıngan bağlanma manipülasyonu sonrasında ise kaçınganlık puanlarında artış saptanmıştır. Olumsuz duygular açısından ise grup içi veya gruplar arası anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca, narsisizmin büyüklenmeci ve kırılgan alt boyutlarının ahlaki kararlar üzerindeki düzenleyici rolleri Hayes'in PROCESS makrosu aracılığıyla test edilmiştir. Bulgulara göre, büyüklenmeci narsisizm, kaygılı bağlanma grubunda faydacı karar verme eğilimini anlamlı şekilde artırıcı bir rol oynamıştır. Benzer şekilde, kırılgan narsisizm ise yalnızca güvenli bağlanma grubunda faydacı karar verme eğilimini pozitif yönde etkilemiştir. Diğer gruplarda bu ilişkiler anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular, bağlanma sisteminin hem bireysel farklılıklar düzeyinde hem de bağlamsal olarak ahlaki karar verme süreçlerini etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca narsisizmin bazı boyutlarının bu süreçte etkili olabileceği ve özellikle güvenli bağlanma durumlarında bireylerin daha faydacı kararlar verebildiği görülmektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, bağlanma stillerinin ahlaki karar alma üzerindeki etkisini ve narsisizmin düzenleyici rolünü incelemiştir. Bulgular, bağlanma stillerinin özellikle kaçıngan alt boyutunun ahlaki karar alma süreçleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Kaçıngan bağlanma puanlarının yükselmesiyle, bireylerin deontolojik ve faydacı karar alma düzeylerinde anlamlı düzeyde azalmalar olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, bağlanma stillerinin kişilerin ahlaki karar almalarından önemli bir belirleyici olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Sonuç olarak, bu tez çalışması, bağlanma teorisi, ahlaki yargı ve kişilik özellikleri arasında dinamik bir etkileşim bulunduğunu göstererek, klinik ve sosyal psikoloji alanları için hem kuramsal hem de uygulamalı katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma Manipülasyonu, Ahlaki Karar Alma, Patolojik Narsisizm, Deontoloji, Süreç Ayrıştırma Yöntemi

10535-Sosyal Psikoloji

Yetişkinlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Sosyal Medyada Narsisizm ve Yalnızlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Hümeyra Bulut[1]

[1]**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara**

Giriş ve Amaç: Günümüzde dijitalleşmenin hızlı bir şekilde ilerlemesiyle sosyal medya, bireylerin günlük yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayarlar aracılığıyla sosyal medya platformlarına kolay erişim, bireylerin bu mecralarda geçirdikleri süreyi önemli ölçüde artırmıştır. Sosyal medya, ilk bakışta bireyler arası iletişimi kolaylaştıran ve bilgi paylaşımını hızlandıran bir araç olarak görülse de, uzun vadede bireylerin psikososyal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Bu etkiler arasında sosyal medya bağımlılığı, narsisistik eğilimlerde artış ve yalnızlık duygusunda derinleşme yer almaktadır. Sosyal medya bağımlılığı, bireyin sosyal medya kullanımını kontrol edememesi ve günlük yaşamını olumsuz yönde etkileyecek derecede bu platformlara bağımlı hale gelmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer yandan, sosyal medya ortamlarının bireylere kendilerini idealize ederek sunabilecekleri alanlar yaratması, narsisistik davranışların ortaya çıkmasına ve pekişmesine olanak tanımaktadır. Bu platformlarda beğeni almak, takipçi sayısını artırmak gibi faktörler, bireylerin kendilik algılarını etkileyebilmekte ve dış onaya duyulan ihtiyacı artırabilmektedir. Yalnızlık ise, bireyin sosyal ilişki gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması durumunda ortaya çıkan psikolojik bir durumdur ve sosyal medyada geçirilen uzun süreler, bireylerin gerçek ilişkilerden uzaklaşarak yalnızlık duygusunu daha yoğun yaşamalarına yol açabilmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, yetişkinlerde sosyal medya bağımlılığı, sosyal medyada narsisizm ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek ve bu değişkenlerin demografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini 18-65 yaşları arasında 302 kişi oluşturmaktadır. Veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği-Yetişkin Formu, Sosyal Medyada Narsisizm Ölçeği ve Sanal Ortam Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Google Forms aracılığıyla oluşturulan anketler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Veriler SPSS 24.0 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Analizlerde Bağımsız Gruplar T-testi, ANOVA, Pearson Korelasyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır.
Bulgular: Araştırma bulgularına göre, sosyal medya bağımlılığı ile narsisizm (r=,656) ve yalnızlık (r=,588) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca narsisizmle yalnızlık arasında da anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki saptanmıştır (r=,606). Demografik değişkenler açısından yapılan analizlerde; yaş, eğitim düzeyi ve sosyal medya kullanım süresi gibi değişkenlerin, sosyal medya bağımlılığı, narsisizm ve yalnızlık düzeylerinde anlamlı farklar yarattığı görülmüştür. Buna karşılık cinsiyet ve algılanan gelir düzeyi gibi değişkenlerin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, narsisizm ve yalnızlığın sosyal medya bağımlılığı üzerinde önemli yordayıcılar olduğunu göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma sonuçları, sosyal medya bağımlılığı ile sosyal medyada narsisizm ve yalnızlık arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, bireylerin sosyal medyayı yoğun kullanmalarının narsistik eğilimleri pekiştirebildiğini ve yalnızlık hissini artırabildiğini göstermektedir. Sosyal medyanın, bireylerin kendilerini idealize ederek sunabilecekleri ortamlar yaratması, narsisizm ile bağımlılık arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Benzer şekilde, yalnız bireylerin bu platformlara yönelmesi, gerçek ilişkilerin yerine geçemediğinden yalnızlık duygusunu derinleştirebilmektedir.
Demografik değişkenler açısından yaş ile tüm değişkenler arasında negatif ilişki bulunması, gençlerin bu risk faktörlerine daha açık olduğunu düşündürmektedir. Eğitim düzeyinin pozitif etkisi, yüksek eğitimli bireylerin sosyal medyayı daha yoğun kullandıklarına işaret etmektedir. Sonuç olarak, sosyal medya kullanımının yalnızca bir alışkanlık değil, bireylerin ruhsal dünyalarıyla yakından ilişkili bir davranış biçimi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, özellikle uzun süreli sosyal medya kullanımı konusunda farkındalık oluşturmak ve bireyleri daha sağlıklı sosyal ilişkilere yönlendirmek önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya bağımlılığı, narsisizm, yalnızlık

10633-Klinik Psikoloji

Genç Yetişkinlerde Büyüklenmeci ve Kırılgan Narsisizmin Gelişimsel Kaynakları: Çocukluk Çağı Örseleyici Yaşantıları, Bağlanma Stilleri Ve Sosyal İstenirlik

Melike Kıdı[1], Gamze Şen Pakyürek[1]

[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Narsisizm, bireyin benlik algısı ve kişilerarası ilişkilerini etkileyen çok boyutlu bir kişilik özelliğidir. Günümüzde büyüklenmeci ve kırılgan olmak üzere iki alt boyutta ele alınmakta ve bu alt boyutların gelişimsel kökenleri giderek daha fazla ilgi görmektedir. Çocukluk çağı örseleyici yaşantılar ve bağlanma stilleri, narsisistik eğilimlerin temelini oluşturabilecek erken dönem etkenler arasında yer almakta; sosyal istenirlik ise bireyin bu eğilimleri dışa vurma biçimini şekillendirebilmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, genç yetişkinlerde büyüklenmeci ve kırılgan narsisistik özelliklerin, çocukluk dönemi örseleyici yaşantılar, bağlanma stilleri ve sosyal istenirlik düzeyleriyle nasıl ilişkili olduğunu incelemektir. Ayrıca sosyal istenirliğin bu ilişkilerde aracı bir rol oynayıp oynamadığı değerlendirilecektir. Elde edilecek bulguların narsisizmin gelişimsel temellerine dair kuramsal ve uygulamalı katkılar sunması hedeflenmektedir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi, 18-25 yaş aralığındaki genç yetişkin bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar kartopu örnekleme yöntemiyle çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi, Patolojik Narsisizm Envanteri ve Sosyal İstenirlik Ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin analizinde öncelikle tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiş, ardından değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalar için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Narsisizm alt boyutlarını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sosyal istenirliğin aracılık rolünü test etmek üzere yapısal eşitlik modellemesi (YEM) kullanılmış ve analizler AMOS yazılımı aracılığıyla yürütülmüştür.

Bulgular: Yapılan analizlerde çocukluk çağı örseleyici yaşantılar, bağlanma stilleri ve sosyal istenirlik düzeyinin, büyüklenmeci ve kırılgan narsisizm üzerindeki etkileri incelenmiştir. Değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler test edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi ile sosyal istenirliğin olası aracı rolü değerlendirilmiş, modelin genel uyum indeksleri doğrultusunda analizler tamamlanmıştır. İstatistiksel değerlendirmeler önceden belirlenen hipotezler doğrultusunda yapılmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Araştırmada, narsisizmin alt boyutlarının gelişimsel kaynaklarına yönelik kapsamlı analizler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, çocukluk dönemindeki örseleyici yaşantılar, bağlanma stilleri ve sosyal istenirlik gibi değişkenlerin bireylerin kişilik yapılanmaları üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik kuramsal çerçevede ele alınmıştır. Bu çalışma, narsisizmin gelişimsel yönlerine odaklanarak hem alanyazına katkı sağlamayı hem de ileride yapılacak klinik ve uygulamalı çalışmalara zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Büyüklenmeci narsisizm, kırılgan narsisizm, çocukluk çağı örseleyici yaşantıları, bağlanma stilleri, sosyal istenirlik

10118-Klinik Psikoloji

Anneden Algılanan Narsisizm ve B Kümesi Kişilik Örüntüleri: Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Aracı Rolü

Pınar Ayça Özgen[1], Elif Üzümcü[1]

[1] Başkent Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Anneden algılanan narsisizm (AAN), bireyin annesinde algıladığı narsistik özellikler ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Annenin narsisistik özellikleri empati eksikliği, yoğun eleştiri ve manipülatif davranışlar ile karakterizedir ve bu tür bir ebeveynlik biçiminin erken dönem temel ihtiyaçların karşılanmamasında rol oynadığı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı AAN ile B kümesi kişilik örüntüleri (antisosyal, borderline, histrionik ve narsisistik) arasındaki ilişkide, erken dönem uyumsuz şema alanlarının (kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik ve yüksek standartlar) aracı rolünü incelemektir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini 18-60 yaş aralığında (*Ort*= 28. 46, *SS*= 14.1) 556 gönüllü katılımcı (Kadın: n = 473; Erkek: n = 83) oluşturmuştur. Katılımcılar çevrim içi veri toplama aracı olan Qualtrics aracılığıyla Anneden Algılanan Narsisistik Özellikler Ölçeği (AANÖ), Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 (YŞÖ-KF3), Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Türkçe Formu (KİÖ-KTF)'nu doldurmuştur. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. AAN ile B Kümesi kişilik örüntüleri arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı rolünü incelemek amacıyla PROCESS Macro v4.2 eklentisi kullanılarak ve Model 4 temel alınarak bir dizi Paralel Çoklu Aracılık Analizi gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Bulgular, AAN'nin kopukluk (r = .522, p < .001), zedelenmiş otonomi (r= .498, p < .001), zedelenmiş sınırlar (r = .229, p < .001), diğeri yönelimlilik (r = .413, p < .001) ve yüksek standartlar (r= .378, p < .001) şema alanları ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca, korelasyon analizleri sonucunda AAN ile antisosyal (r = .239, p < .001), borderline (r = .315, p < .001), narsisistik (r = .236, p < .001) ve histrionik (r = .288, p < .001) kişilik örüntüleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Paralel çoklu aracılık analizleri, AAN ile antisosyal kişilik örüntüleri arasındaki ilişkide kopukluk, zedelenmiş sınırlar, ve yüksek standartlar şema alanlarının tam aracı rol oynadığını ortaya koymuştur. AAN ile Borderline kişilik örüntüleri arasındaki ilişkide kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanlarının kısmi aracı rol oynadığı bulunmuştur. Histrionik kişilik örüntüleri ile AAN arasındaki ilişkiye zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanları tam aracılık ederken; narsisistik kişilik örüntüleri ile AAN arasındaki ilişkide kopukluk, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanlarının tam aracı rol oynadığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Bilindiği kadarıyla, bu çalışma, AAN ile B kümesi kişilik örüntüleri arasındaki ilişkileri şema terapi modeli çerçevesinde inceleyen ilk çalışma olma özelliği taşımaktadır. Elde edilen bulgular, AAN'nin erken dönem uyumsuz şema alanları ve B kümesi kişilik örüntüleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Narsisistik özellikler sergileyen annelerin duygusal açıdan yoksun bırakıcı, aşırı koruyucu, sınır koymayan ya da koşullu sevgiye dayalı tutarsız ve işlevsiz ebeveynlik biçimleri benimsedikleri görülmektedir. Bulgular ışığında; bu tür tutumların, çocukların anlaşılma, kabul görme, güven, sağlıklı özerkleşme, sağlıklı sınırlar ve özdisiplin gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına engel olararak şema alanlarının gelişiminde kritik bir rol oynayabileceği; bu şemaların ise B kümesi kişilik örüntülerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, çalışma bulguları AAN ve antisosyal, borderline, narsisistik ve histrionik kişilik örüntüleri arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracı bir rol oynadığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anneden Algılanan Narsisizm, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Kişilik Örüntüleri, Narsisistik Kişilik, B Kümesi Kişilik Örüntüleri

10496-Klinik Psikoloji

Anneden Algılanan Narsisistik Özellikler ile Psikolojik Yardım Aramaya Yönelik Tutum Arasındaki İlişkide Öz-Yeterlik ve Öz-Saygının Aracı Rolünün İncelenmesi

Elif Sena Yetişgin[1], İlknur Dilekler Aldemir[1], Hatice Işık[2]

[1] TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara

[2] Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Narsisistik özellikler gösteren anneler; büyüklenmeci, suçlayıcı, duygusal açıdan soğuk, kendi odaklı ve çocuklarının ihtiyaçlarına duyarsız olarak tanımlanmaktadır. Mevcut çalışma, anneden algılanan narsisistik özellikler ile psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlar arasındaki ilişkide öz-yeterlik ve öz-saygının aracı rollerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi uygun örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Çalışmaya, 18-63 yaş (M = 28.03, SS = 8.89) aralığında, araştırmaya katılım sırasında herhangi bir ruh sağlığı hizmeti almayan 319 (208 kadın, 111 erkek) katılımcı dahil edilmiştir. Veriler, Sosyo-demografik Bilgi Formu, Anneden Algılanan Narsisistik Özellikler Ölçeği, Genel Öz-Yeterlik Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Psikolojik Yardım Aramaya Yönelik Tutum Ölçeği-Kısaltılmış Form ile toplanmış ve analizler seri çoklu aracı değişken analizi ile yürütülmüştür.

Bulgular: Sonuçlar, anneden algılanan narsisistik özelliklerin öz-yeterlik ve öz-saygı ile negatif yönde ilişkili olduğunu, öz-yeterlik ve öz-saygının ise psikolojik yardım aramaya yönelik tutumla pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, anneden algılanan narsisistik özellikler ile psikolojik yardım aramaya yönelik tutum arasındaki ilişkide öz-yeterlik ve öz-saygının seri aracı etkisi bulunmamıştır. Bununla birlikte, öz-yeterliğin bu ilişkide aracılık etmediği, öz-saygının ise kısmi aracı rol oynadığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Anneden algılanan narsisistik özellikler ile psikolojik yardım aramaya yönelik tutum arasındaki ilişkide öz-saygının aracı rolünün bulunması, anneden algılanan narsisistik özelliklerin bireylerin öz-saygısını zedeleyerek psikolojik yardım arama tutumunu olumsuz etkileyebileceğine işaret etmektedir. Bu durum, öz-saygısı düşük bireylerin ruh sağlığı sorunlarını fark etmekte ve kabul etmekte zorlanmaları ya da yardım aramayı bir zayıflık olarak görmeleriyle açıklanabilir. Klinik açıdan, anneden algılanan narsisistik özelliklerin olumsuz etkilerini azaltmaya ve öz-saygıyı güçlendirmeye yönelik müdahalelerin bireylerin psikolojik yardım arama tutumlarını olumlu yönde destekleyebileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca, katılımcıların eğitim aldıkları veya çalıştıkları alan gibi psikolojik yardım aramaya yönelik tutumu etkileyebilecek demografik bilgilerin toplanmamış olması araştırmanın dikkat çeken bir sınırlılığıdır. Bunun yanı sıra, genel öz-yeterlik ölçeği yerine, bireylerin ruh sağlığı desteği arama bağlamındaki öz-yeterliklerini daha iyi ölçebilecek ölçeklerin geliştirilmesi, gelecekteki çalışmalar için önemli bir öneri olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak, bu bulguların psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarla ilişkili faktörlere dair önemli bilgiler sunarak hem gelecekteki araştırmalara hem de klinik uygulamalara rehberlik etmesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Yardım Aramaya İlişkin Tutum, Anneden Algılanan Narsisistik Özellikler, Ebeveyn Narsisizmi, Öz-Yeterlik, Öz-Saygı

10574-Klinik Psikoloji

Narsisistik Kişilik Özellikleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Romantik İlişkiler Arasındaki İlişki

Gözde Alımcı[1], Sude Önder[1], Serra Şehirli[1], Zeynep Aslı Kaya[1], Zeynep Sena Özdemir[1], Bengü Sare[1], Sevda Pelin Kılıç[1]

[1] MEF Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Çocukluk çağı travmaları (ÇÇT) ile narsisistik kişilik özellikleri (NKÖ) arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar artmakta ve narsisistik özelliklerin, yetişkin bağlanma stillerini ve romantik ilişkilerin dinamiklerini etkileyebileceği öne sürülmektedir. Önceki araştırmalar ağırlıklı olarak Narsisistik Kişilik Bozukluğunun klinik sunumlarına odaklanmış olsa da güncel literatür narsisistik özelliklerin erken travmatik deneyimlere yanıt olarak potansiyel olarak uyumsuz başa çıkma mekanizmaları olarak ortaya çıkışını araştırmaya başlamıştır. Bu bağlamda mevcut çalışma, yetişkinlerden oluşan bir örneklemde, çocukluk çağı travmaları ile yakın ilişkilerdeki yaşantılar arasındaki ilişkide narsisistik kişilik özelliklerinin aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Dışlama kriterleri ardından araştırmaya 18-62 yaş aralığında en az altı aydır devam eden veya etmiş olan romantik bir ilişkiye sahip 164 kadın (yaş ort. = 29.01 ± 10.18) ve 28 erkek (yaş ort.= 30.71 ± 11.89) olmak üzere toplam 192 katılımcı (yaş ort. = 29.26 ± 10.44) dahil edilmiştir. Örneklemin çoğunluğu kadın (%85.4, n=164), lise mezunu (%57.3, n=110), romantik bir ilişkisi bulunan (%71.9, n=138), orta sosyoekonomik statüye sahip (%71.4, n=137), herhangi bir işte çalışmayan (%62, n=119), herhangi bir psikiyatrik tanısı olmayan (%83.3, n=160) ve herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanmayan (%88, n=169) katılımcılardan oluşmaktadır. Veriler online olarak Sosyodemografik Bilgi Formu, Narsisistik Kişilik Envanteri (NPI), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (ECR-R) ve Çocukluk Çağı Travmaları Anketi (ÇTQ-33) ile toplanmıştır.

Bulgular: Sonuçlar, daha yüksek ÇÇT puanlarına sahip bireylerin, daha düşük ÇÇT puanlarına sahip olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek narsisistik kişilik özellikleri (NKÖ) sergilediğini göstermiştir ($t(112)=2.36$, $p=.020$). NKÖ, kaygılı bağlanma ile anlamlı negatif bir ilişki göstermiş ($r=-.24$, $p=.011$), ancak kaçınmacı bağlanma ile anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Ayrıca, yakın ilişkilerde kaygılı bağlanma puanlarındaki varyansın %34'ünün ÇÇT ve NKÖ tarafından açıklandığı bulunmuştur ($F(2, 189) = 12.36$, $p < .001$, $R^2 = .34$). Buna rağmen yakın ilişkilerde kaçınmacı bağlanma alt boyutunun ÇÇT ve NKÖ tarafından anlamlı bir yordanan değişken olmadığı tespit edilmiştir ($F(2, 189) = 1.34$, $p = .266$, $R^2 = .024$). Beklentilerin aksine, aracılık analizi NKÖ'nün ÇÇT ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı role sahip olmadığını ortaya koymuştur. ($B = –.0012$, %95 GA [–.017, –.011]). Doğrudan etki ise anlamlı bulunmuştur ($B = .022$, $p < .001$, %95 GA [.0133, .0308]).

Tartışma ve Sonuç: Yüksek çocukluk travmaları puanlarının, yetişkinlikte daha yüksek düzeyde narsisizm özellikleri ve yakın ilişkilerde kaygılı bağlanma ile ilişkili görünmektedir. Narsisizm yakın ilişkilerde kaygılı bağlanma ile negatif yönde ilişki gösterse de, kaçıngan bağlanma stili ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Benzer şekilde çocukluk çağı travmaları ve narsisttik kişilik özellikleri yakın ilişkilerde kaygılı bağlanmayı anlamlı şekilde yordarken, yordananın kaçınmacı bağlanma olduğu analizlerde anlamlı bulgular elde edilmemiştir. Son olarak çocukluk çağı travmalarının kaygılı bağlanmayı yordayıcı ilişkisinde NKÖ'nin aracı rolü bulunamamıştır. Bu durum çocukluk çağında deneyimlenen travmaların yetişkinlik çağı yakın ilişkilerindeki bağlanma tarzıyla arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, erken dönemdeki zorlukların uyumsuz kişilik özellikleri ve yetişkinlik döneminde yakın ilişki örüntülerinin arasındaki ilişkiye dair daha fazla incelenme yapılması gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk travmaları, narsisizm, narsistik kişilik, yakın ilişkiler, bağlanma

10249-Klinik Psikoloji

Sosyal Medyada Dürtüsellik, Bilişsel Esneklik, Karanlık Üçlü Kişilik Özellikleri(Makyavelizm, Psikopati, Narsisizm) ve Empatinin Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Davranışlarıyla İlişkisi*

İlayda Gültaş[1], Mehmet Şakiroğlu[1]

[1] Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Aydın

Giriş ve Amaç: Dijital teknolojilerin hızlı gelişimi ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, bireylerin çevrimiçi ortamda daha fazla vakit geçirmesine neden olmakta; bu durum ise siber zorbalık ve siber mağduriyet gibi çeşitli olumsuz davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Siber zorbalık, bireyin dijital platformlar aracılığıyla kasıtlı ve sürekli olarak bir başkasına zarar vermesi olarak tanımlanırken, siber mağduriyet ise bu tür davranışlara maruz kalma durumunu ifade etmektedir. Bu davranışların ortaya çıkışında bireysel ve kişilik temelli faktörlerin önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Özellikle karanlık üçlü kişilik özellikleri (makyavelizm, narsisizm, psikopati), dürtüsellik, empati düzeyi ve bilişsel esneklik gibi bireysel özelliklerin, bireylerin siber ortamdaki saldırgan ya da savunmasız konumlarını etkileyebileceği öne sürülmektedir. Bu çalışma, sosyal medya bağlamında dürtüsellik, bilişsel esneklik ve karanlık üçlü kişilik özellikleri ve empatinin siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkisini inceleyerek, bu değişkenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyet üzerindeki etkilerini açıklamayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmanın örneklemi, 18-20 yaş arası Aydın Adnan Menderes Üniversite öğrencilerinden 93 kadın, 85 erkek olup 2 katılımcı cinsiyet belirtmemiş olmak üzere toplam 180 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara elden anket formu ile ulaşılmıştır. Veriler, Siber Mağduriyet Ölçeği, Siber Zorbalık Ölçeği, Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği, Barratt Dürtüsellik Ölçeği, Toronto Empati Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırma verilerinin istatiksel analizinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 26.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizi amacıyla Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulguları siber zorbalık değişkeni ile karanlık üçlü kişilik özellikleri, bilişsel esneklik ve empati değişkenlerini anlamlı şekilde yordarken dürtüsellik değişkeni siber zorbalıkla anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Ayrıca karanlık üçlü kişilik özelliklerinin alt boyutlarından psikopati ve makyavelizm siber zorbalıkla anlamlı ilişki gösterirken narsisizm ile siber zorbalık arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Siber mağduriyet ile bilişsel esneklik, karanlık üçlü (alt boyutlar dahil), empati, dürtüsellik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Fakat siber mağduriyet ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, bazı psikolojik etmenlerin sosyal medya ortamındaki siber mağduriyet ve siber zorbalıkla ilişkisini ortaya koymaktadır. Bulgular, bilişsel esneklik, empati, karanlık üçlü kişilik özelliklerinin siber zorbalığı anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir. Karanlık üçlü alt ölçeklerinden makyavelizm ve psikopatinin de siber zorbalığı anlamlı yordadığı bulunmuştur. Siber zorbalık eğilimi yüksek bireylerin siber mağduriyet yaşama risklerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Bu araştırmadaki bahsi geçen siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarının yaşanmasının azaltılması için bilişsel esneklik, empati düzeylerinin artırılması için psikoeğitim verilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda, çalışma sosyal medya bağlamındaki siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarında bazı psikolojik etmenlerin belirleyici bir rol oynadığını göstermesi açısından önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siber Zorbalık-Siber Mağduriyet, Bilişsel Esneklik, Dürtüsellik, Karanlık Üçlü, Empati

Bu araştırma **TÜBİTAK 2209-A projesi kapsamında yürütülmüştür.*

POSTER BİLDİRİ ÖZETLERİ

A GRUBU POSTERLERİ (03.10.2025 Cuma)

20003 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Bir Nedensellik Öğrenme Görevi Kullanılarak Öngörülebilirlik ve Belirsizlik Hipotezlerinin Karşılaştırılması

Senanur Dilek[1], Aydan Aydın[2]
[1]İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul
[2]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Nedensellik öğrenme görevleri, insanlarda bağlantısal öğrenme prensiplerini çalışmak için sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışmanın hedefi, bağlantısal öğrenme ve dikkat ilişkisini açıklamak için ortaya atılmış iki farklı hipotezi, bir nedensellik öğrenme görevi üzerinden karşılaştırmaktır. Öngörülebilirlik prensibine göre (predictiveness principle), belirli bir sonucun geleceğini tutarlı bir biçimde haber veren sinyal ya da uyaranlara yönelik dikkatin artması ve korunması gerekir. Buna bağlı olarak da bu güvenilir uyaranlara yönelik yeni bağlantıların daha hızlı öğrenilmesi beklenir. Belirsizlik prensibine göre (uncertainty principle) ise dikkatin, belirli bir sonucun geleceğini tutarsız bir biçimde haber veren sinyal ya da uyaranlara yönelik artması ve korunması gerekir. Bu görüşe göre, sonuç hakkında bilgi değeri belirsiz olan yani güvenilir olmayan uyaranların yeni bağlantılara çok daha çabuk girmesi gerekir. Öğrenme psikolojisi alanında insanlarla yürütülmüş araştırmalar, daha çok öngörülebilirlik ilkesini test etmiş ve destekleyen bulgulara ulaşmıştır. Nispeten az sayıda çalışma belirsizlik ilkesinin test etmiş olup bu ilkeyi destekleyen çok az sayıda veri yayınlanmıştır. Mevcut çalışmanın amacı, belirsizlik ilkesini destekleyen kanıtlar sunan Griffiths ve arkadaşları (2011)'in çalışmasını tekrarlayarak, bu çalışmanın bulgularının güvenilirliğini anlamaktır. Deney sonuçlarına ilişkin hipotezimiz, Griffiths ve arkadaşları (2011) tarafından bildirilen ve belirsizlik hipotezini destekleyen gruplar arası anlamlı farklılaşmanın bulgulanacağı yönündedir.

Yöntem: Bu çalışmada, Griffiths ve arkadaşları (2011, Deney 2) tarafından yürütülmüş ve sonuçları belirsizlik prensibini destekleyen bir deneyin deseni temel alınmıştır. Bu amaçla, yaş ortalaması 23.58 (SD = 4.48) olan toplam 36 yetişkin katılımcı, iki gruba random şekilde atanmıştır. Deneyin eğitim aşamasında katılımcıların değişik meyve-alerji ilişkisini öğrenmelerini içeren bir nedensellik öğrenme görevi kullanılmıştır. Eğitim aşamasının ardından, Grup Değişim (Grup D) için hedef uyaran (belirli bir meyve görseli)-alerji ilişkisi değiştirilirken, Grup Negatif Transfer (Grup NT) için hedef uyaran-alerji ilişkisi eğitim aşamasındaki şekli ile korunmuştur. Deneyin son test aşamasında ise her iki grubun hedef uyaran-yeni sonuç ilişkisini öğrenme hızları karşılaştırılmıştır. PsychoPy programı kullanılarak yürütülen deneyin tüm aşamalarında katılımcıların değişik meyve görsellerine yönelik yaptıkları alerji tahmin puanları, eminlik dereceleri, doğru-yanlış yanıtları ve reaksiyon süreleri kaydedilmiştir.

Bulgular: Deneyin son aşamasında ulaşılan en kritik bulgular, 2 (Grup) × 5 (Deneme) karma desene uygun ANOVA ile analiz edilmiştir. Sonuçlar, grupların ilerleyen denemeler boyunca hedef uyaran-yeni sonuç ilişkisine yönelik tahmin başarılarının anlamlı düzeyde arttığını göstermiştir. Ancak Griffiths ve arkadaşları (2011) tarafından rapor edilen bulguların aksine, Grup NT'nin hedef uyaran-yeni sonuç ilişkisine yönelik doğru tahmin puanları Grup D'ye kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulgulanmıştır. Ayrıca, yürütülen Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre, Grup NT'nin son test aşamasındaki toplam doğru puanları, Grup D'den anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Deneyin ilk eğitim aşamasındaki tahmin ve doğru puanları tekrar incelenip katı bir öğrenme ölçütüne göre dört katılımcının verileri çıkarıldığında, son test aşamasındaki gruplar arası anlamlı farklılaşma kaybolmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Sonuç olarak, Griffiths ve arkadaşları (2011) tarafından ulaşılan sonuçlar tekrar edilememiş, belirsizlik hipotezi desteklenmemiştir. Olası sınırlılıklardan biri, bu çalışmada kullanılan değişik yiyecek görsellerinin, deneysel uyaran koşullarına atanmasında izlenen random dengeleme tekniğin optimal dengelenmeyle sonuçlanmamış olmasıdır. Ayrıca bu çalışmada, orijinal çalışmada kullanılan meyve görselleriyle aynı kategoride görseller kullanılmıştır. Bu görsellerin içerdiği meyvelerin, Türkiye örnekleminde farklı geçmiş yaşantılarla ilişkilendirilmiş olması sonuçlara karıştırıcı etki yapmış olabilir. Gelecekte yürütülecek benzer çalışmalarda, bu sınırlılıkları aşmak üzere önlem alınmasını önermekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Bağlantısal öğrenme, Nedensellik öğrenmesi, Belirsizlik prensibi, Öngörülebilirlik prensibi, Dikkat

20007 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Farabi'nin Makam Müzikleri ile Duygular Arasındaki İlişkilere Yönelik İddialarının Deneysel Olarak İncelenmesi

Beyza Küçük[1,2], Aydan Aydın[1]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul
[2]İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: İslam medeniyeti tarihinde müzikle tedavinin esaslarını kurmaya çalışan isimlerden biri olan Farabi, Kitabül-Musiki-Kebir adlı kitabında belirli makam müziklerini dinlemenin belirli duyguları açığa çıkardığını iddia etmiştir. Örneğin Rast, Uşşak, Büzürk, Kuçek, Rehavi ve Hicaz makamları, sırasıyla, neşe/huzur, gülme, korku, hüzün, sonsuzluk ve alçakgönüllük hissi uyandırmaktadır. Günümüzde Farabi'nin bu iddiaları değişik kaynaklarda atıf edilmekte ve okuyucular bu iddialar temelinde değişik makamları dinlemeye yönlendirilmektedir. Ancak bilimsel literatür incelendiğinde, Farabi'nin makamlar ve duygular arasında kurduğu ilişkiyi sorgulayan deneysel çalışmalara rastlanmamıştır. Mevcut deneysel çalışma, yukarıda sıralanmış olan makam müziklerini dinlemenin, Farabi'nin iddia ettiği duyguları çıkartıp çıkartmayacağını incelemek üzere tasarlanmıştır.
Yöntem: Bu çalışmaya, 19-43 yaş aralığında, profesyonel müzik eğitimi almamış toplam 70 kişi katılmıştır. Makam müziklerini dinlenme sırasını dengelemek amacıyla katılımcılar 6 alt gruba blok random usulde atanmıştır. Deneyin başında ve sonunda katılımcıların duygularını değerlendirmek için PANAS ölçeği uygulanmıştır.
Deney boyunca her bir katılımcıya 6 farklı makam müziği (büzürk, hicaz, kuçek, rast, rehavi, uşşak) bilgisayar üzerinden ve kulaklıkla dinletilmiştir. Her bir makam belirli bir süre dinletildikten sonra, katılımcılar sırasıyla o makamın ne kadar tanıdık olduğunu, ne kadar neşeli/hüzünlü olduğunu ve ne kadar hoş bulduklarını Likert tipi ölçek üzerinden 1-9 arasında puanlamışlardır. Bundan sonra, aralarında Farabi'nin makamlarla ilişkilendirdiği duygu isimlerinin de olduğu, 24 farklı duygu kelimesi teker teker ekranda gösterilerek, katılımcıların dinlemekte oldukları makamın her bir duyguyu hangi ölçüde uyandırdığını puanlaması istenmiştir.
Deneyin bilgisayar üzerinden akışı PsychoPy programı ile sağlanmıştır.
Bulgular: Toplam 66 katılımcının verisi analize dahil edilmiştir. Katılımcılardan deneyin başında ve sonunda toplanan pozitif ve negatif PANAS puanlarının ortalamaları 2 (ön-son test) x 2 (pozitif-negatif) grup-içi ANOVA ile analiz edilmiştir. Bu analiz, pozitif PANAS puanlarının deney boyunca değişmediğini ancak negatif puanların deneyin sonunda anlamlı düzeyde düştüğüne işaret etmiştir.
Her bir makama yönelik toplanan tanıdıklık, hüzün-neşe ve hoşnutluk puanlarının makamlara ve alt gruplara göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için, her bir bağımlı değişken için ayrı olmak üzere, 6 (makam) x 6 (alt grup) karma ANOVA yapılmıştır. Bu analizler sonucunda her bir bağımlı değişken için makam etkisi ve makam x alt grup etkileşimi anlamlı düzeyde çıkmıştır.
Katılımcıların makam dinlerken neşe/huzur, gülme, korku, hüzün, sonsuzluk ve alçakgönüllük duygularına yönelik yaptıkları puanlamalar, her bir duygu için ayrı ayrı olmak üzere, 6 (makam) x 6 (alt grup) karma ANOVA ile analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda, her bir duygu puanı için makam etkisi anlamlı bulgulanmıştır. Ayrıca makam x alt grup etkileşimi, hüzün, gülme ve huzur duygu puanları için anlamlı düzeyde çıkmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Katılımcıların deney sonrası negatif PANAS puanlarının anlamlı düzeyde düşmesi, deney boyunca negatif duygulanımın azaldığına işaret etmektedir. Bazı analizler sonucunda bulgulanan anlamlı makam x alt grup etkileşimi, makam müziklerini dinleme sırasının puanlamalar üzerinde karıştırıcı etki yaptığına işaret etmiştir. Farabi'nin iddiaları değerlendirildiğinde, bazı makamların bazı duyguları Farabi'nin beklediği yönde uyandırabileceği görülmüş ise de sonuçlar Farabi'nin iddiaları kısmen desteklemektedir.
Anahtar Kelimeler: Müzik, biliş, Farabi, makam müziği, duygular

20015 – Klinik Psikoloji

Ayrılma-Bireyleşme Sorunları ve Yalnızlık Arasındaki İlişkide Kişilerarası Duyarlılık ve Reddedilme Duyarlılığının Aracı Rolü*

Mikail Yayan [1], Nağme Gör [1]

[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Kişilerarası ilişkiler insan hayatının en temel ihtiyaçlarından biridir. Kişilerarası ilişkilerdeki tatminsizlik ise yalnızlıkla sonuçlanabilmektedir. Yalnızlık hali depresyon, güvensiz bağlanma, düşük yaşam tatmini ve daha pek çok psikolojik sorunla ilişkilidir. Yalnızlık psikolojik sorunların yanı sıra bedensel sağlık sorunlarıyla da ilişkilidir. Örneğin, yalnızlık kalp hastalıkları, akciğer hastalıkları, ka20015200diyovasküler hastalıklar, hipertansiyon ve metabolik hastalıklar gibi sağlık sorunlarıyla ilişkili bulunmuştur. Böylesine önemli bir konu olan ve insan hayatındaki pek çok sorunla ilişkili olan yalnızlığın çeşitli değişkenlerle birlikte incelenmesinin alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Dolayısıyla, bu amaca yönelik bir araştırma planı hazırlanmıştır. Mevcut tez çalışmasında ayrılma-bireyleşme sorunları ile yalnızlık arasındaki ilişkide kişilerarası duyarlılık (kişilerarası kaygı ve bağımlılık, sosyal özgüven eksikliği, atılgan olmayan davranışlar) ve reddedilme duyarlılığının aracı rolü incelenmiştir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemi 327 katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışmaya dahil edilme ölçütleri 18-28 yaş aralığında olmak, son 6 ayda psikiyatrik tanı almamış olmak ve İstanbul Medipol Üniversitesi'nde lisans veya lisansüstü öğrencisi olmaktır. İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan gerekli izin alınmıştır. Katılımcılara rastlantısal olmayan örnekleme tekniklerinden kolayda örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Bilgilendirilmiş onam formuna en başta yer verilmiş, bunu onayladıkları takdirde sırasıyla Demografik Bilgi Formu, UCLA Yalnızlık Ölçeği, Ayrılma Bireyleşme Envanteri, Kişilerarası Duyarlılık Ölçeği ve Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği katılımcılara sunulmuştur. Verilerin analizi IBM SPSS 23 Paket Programı kullanılarak yapılmıştır. Değişkenlerin arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Ayrılma-bireyleşme sorunları ve yalnızlık arasındaki ilişkide kişilerarası duyarlılık (kişilerarası kaygı ve bağımlılık, sosyal özgüven eksikliği, atılgan olmayan davranışlar) ve reddedilme duyarlılığı değişkenlerinin aracı rolünü değerlendirmek için SPSS Process makrosu sürüm 4.2 kullanılarak çok değişkenli aracı model (Model 4) test edilmiştir.

Bulgular: Ölçeklerin güvenilirliklerini değerlendirmek amacıyla Cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. İlgili değerler UCLA Yalnızlık Ölçeği için .91, Ayrılma Bireyleşme Envanteri için .92, Kişilerarası Duyarlılık Ölçeği'nin alt boyutları olan kişilerarası kaygı ve bağımlılık için .91, sosyal özgüven eksikliği için .78, atılgan olmayan davranışlar için .81 ve Reddedilme Duyarlılığı Ölçeği için .76 olarak bulunmuştur. Ölçeklerin normallik dağılımları incelenmiş ve normallik dağılımı (+2.0 ve -2.0 değerleri arasında) sayıltısının karşılandığı bulunmuştur. Pearson korelasyon analizi sonucunda bütün değişkenlerin arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulunmuş, yalnızca sosyal özgüven eksikliği ile atılgan olmayan davranışlar alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca SPSS PROCESS makrosunda Çoklu Aracı Model (Model 4) uygulanmıştır. Sonuç olarak çalışma bulguları ayrılma-bireyleşme sorunları ile yalnızlık arasındaki ilişkide sosyal özgüven eksikliği ve reddedilme duyarlılığının aracı rolüne işaret ederken, kişilerarası kaygı ve bağımlılık ile atılgan olmayan davranışlar değişkenlerinin aracı rolü bulunmadığına işaret etmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Mevcut tez çalışmasının bulguları ayrılma-bireyleşme sorunları ile yalnızlık arasındaki ilişkide sosyal özgüven eksikliği ve reddedilme duyarlılığı değişkenlerinin aracı rolüne işaret etmektedir. Bu bulgular ayrılma-bireyleşme sorunları olan bireylerin içinde bulundukları yalnızlık durumuna yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Bununla birlikte alanyazında daha önce ayrılma-bireyleşme sorunları ile yalnızlık arasındaki ilişkide kişilerarası duyarlılık veya reddedilme duyarlılığı değişkenlerinden birinin aracı rolünün incelendiği bir çalışma bulunamamıştır. Bu yüzden mevcut tez çalışması alanyazına katkıda bulunmaktadır. Öte yandan verilerin sadece ölçeklerle toplanması, 18-28 yaş aralığındaki öğrencilerle yapılması ve çok az sayıda erkek katılımcıya erişilmiş olması mevcut tez çalışmasının sınırlılıklarından bazılarıdır.

Anahtar Kelimeler: Yalnızlık, ayrılma-bireyleşme sorunları, kişilerarası duyarlılık, reddedilme duyarlılığı, sosyal özgüven eksikliği

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20018 – Gelişim Psikolojisi

Beliren Yetişkinlikte Sosyoekonomik Kaynakların İlişkiler, Ebeveynlik ve İş-Aile Çatışmaları Yoluyla Kimlik Gelişimine Etkisi*

Buse Gönül [1], Şevval Bel [1], Dilan Kanşıray [1], Tuğba Önal [1], Büşra Sarıtaş [1]

[1]Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir

Giriş ve Amaç: Beliren yetişkinlik dönemi, bireylerin romantik ilişkiler, ebeveynlik ve iş-aile öncelikleri gibi yaşamın temel alanlarına dair kararlar verdikleri ve bu kararların kimlik gelişimini şekillendirdiği önemli bir gelişim dönemidir. Bu kararlar yalnızca kişisel tercihlere değil, bireylerin sosyal konumlarına ve sosyoekonomik kaynaklara erişimlerine bağlı olarak da şekillenmektedir. Kimlik gelişimine yönelik çalışmalar çoğunlukla bireyin içsel süreçlerine odaklanmakta; ancak yapısal eşitsizliklerin belirgin olduğu bağlamlarda sosyal kaynakların etkisi göz ardı edilebilmektedir. Türkiye'deki beliren yetişkinlerin yaşam tercihlerini biçimlendiren sosyoekonomik koşullar, kimlik gelişimini çok boyutlu bir şekilde etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı, romantik ilişkiler, ebeveynlik ve iş-aile çatışmaları gibi ilişkisel kimlik alanlarında beliren yetişkinlerin kimlik gelişiminin nasıl yapılandığını (Frisén ve Wängqvist, 2011) ve bu sürecin sosyal kaynaklarla nasıl etkileşim içinde şekillendiğini incelemektir.

Yöntem: Araştırmaya yaş ortalaması 21,28 olan 108 üniversite öğrencisi (64 kadın, 44 erkek) katılmıştır. Hane içi ortalama eğitim yılı kriterine göre katılımcıların dezavantajlı (N = 32), orta (N = 39) ve yüksek (N = 37) sosyoekonomik düzey ailelerden geldiği gözlemlenmiştir (Gönül vd., 2023). Katılımcılarla Marcia'nın Ego Kimliği Statü Görüşmesi kullanılarak (Marcia vd., 1993), romantik ilişkiler, ebeveynlik ve iş-aile öncelikleri kimlik boyutlarında yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara ayrıca sosyal ve ekonomik kaynaklarının bu alanlardaki tutumlarını nasıl etkilediği sorulmuştur. Ortalama bir saat süren görüşmelerde ses kaydı alınmıştır. Ardından içerikler deşifre edilmiş ve tematik analiz yöntemiyle kimlik gelişim süreci incelenmiştir.

Bulgular: Tematik analiz sonucunda altı ana tema ve ilgili alt temalar belirlenmiştir. Evlilik kararları, kişisel hazırlık (özgürlük, hayat deneyimi), sosyal ve ekonomik faktörler (maddi istikrar, aile uyumu) ve uyumluluk ve ortak yaşam (fiziksel-duygusal uyum, iş bölüşümü) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Evliliğin kişiye katkıları teması, sosyal ve ekonomik avantajlar (statü kazanımı, maddi güvence) ile kişisel gelişim ve hayat kalitesi (duygusal destek, düzen) alt konularında şekillenmiştir. Çocuk sahibi olma isteği doğal süreç, planlama ve hazır hissetme, duygusal motivasyonlar (bağ kurma, anlam arayışı) ve toplumsal ve gelecek odaklı gerekçeler (topluma katkı, güvence) etrafında yapılandırılmıştır. Ebeveynlik konusundaki endişeler iki temel alanda toplanmıştır: bireysel ve ilişkisel endişeler (kendine güven eksikliği, partnerle ilgili belirsizlikler) ve ekonomik zorluklar ve toplumsal etkiler (maddi yük, ülke koşulları, toplumsal beklentiler). Kariyer, aile ve evlilik arasındaki çatışmaların nedenleri teması kapsamında, çatışmaların sosyal ve ekonomik faktörler (gelir yetersizliği, statü farkı) ve zaman ve önceliklerin çatışmaları (zaman yönetimi sorunları, rol çatışmaları) üzerinden tanımlandığı görülmüştür. Son olarak, çatışma çözüm stratejileri teması altında, katılımcıların en çok başvurduğu çözüm biçimi zaman ve iletişim düzenlemeleri olurken, az sayıda katılımcı boşanmayı bir seçenek olarak dile getirmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, genç yetişkinlerin romantik ilişkiler, ebeveynlik ve iş-aile önceliklerine ilişkin kimlik kararlarının yalnızca kişisel istek ve değerlerle değil; aynı zamanda sosyal konumları, geçmişten gelen sosyoekonomik kaynakları ve toplumsal normlarla birlikte biçimlendiğini göstermiştir. Katılımcıların yönelimleri bireysel arzularla birlikte ailevi sorumluluklar ve yapısal sınırlılıklar çerçevesinde şekillenmektedir. Kimlik gelişimi, sosyal eşitsizlik koşulları içinde çok katmanlı ve bağlamsal bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beliren yetişkinlik, kimlik gelişimi, sosyoekonomik kaynaklar

** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

20027 – Klinik Psikolojisi

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklara Yönelik Okul Temelli Müdahale Uygulamalarının Uluslararası İncelenmesi: Sistematik Derleme

Dilan Gönüldaş [1]

[1]**Gedik Üniversitesi, İstanbul**

Giriş ve Amaç: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), okul çağındaki çocuklar arasında yaygın olarak görülen nörogelişimsel bir bozukluktur. DEHB'li çocuklar dikkat toplamakta, dürtü kontrolünde ve sosyal ilişkilerde güçlükler yaşayarak okul ortamında önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorluklar, hem akademik performanslarını hem de sosyal uyumlarını olumsuz etkiler. Bu sistematik derlemenin amacı, DEHB'li çocuklara yönelik okul temelli müdahaleleri inceleyen uluslararası çalışmaları karşılaştırmalı olarak değerlendirerek, Türkiye'deki uygulamaların geliştirilmesine ışık tutmaktır.

Yöntem: Sistematik derlemede 2019-2024 yılları arasında yayımlanmış, DEHB tanılı çocuklara yönelik okul temelli müdahaleleri inceleyen altı özgün araştırma değerlendirilmiştir. DOAJ ve PubMed veri tabanlarında yapılan taramalarda, belirli dahil etme ve dışlama kriterlerine uygun çalışmalar betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Her çalışma; katılımcı özellikleri, müdahale türü, araştırma modeli ve raporlanan çıktılar açısından karşılaştırılmıştır.

Bulgular: İncelenen çalışmalarda örneklem büyüklükleri 14 ile 128 arasında değişmiş, katılımcıların çoğunluğunu erkek çocuklar oluşturmuştur. Müdahaleler arasında yapılandırılmış sınıf içi etkinlikler, dijital bilişsel-fiziksel antrenmanlar, ev-okul iş birliğine dayalı sosyal beceri eğitimleri ve oyunlaştırılmış yürütücü işlev çalışmaları yer almıştır. Müdahalelerin süresi genellikle 6-10 hafta arasında değişmiş, haftalık sıklık farklılık göstermiştir. Bulgular, dikkat süresinde artış, sosyal becerilerde gelişim, bilişsel esneklik ve okul uyumunda iyileşme gibi olumlu çıktılar sunmuştur. Türkiye'de ise uygulamaların sınırlı olduğu, öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin düşük olduğu ve müdahalelerin sistematik şekilde yürütülmediği belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Okul temelli müdahaleler, DEHB'li çocukların akademik ve sosyal işlevselliğini artırmada etkili görünmektedir. Özellikle öğretmenlerin aktif katılımı ve okul-ev iş birliği içeren yaklaşımlar, uygulamaların sürdürülebilirliğini desteklemektedir. Dijital ve oyun temelli uygulamalar, dikkat çekici ve yenilikçi yaklaşımlar sunmaktadır. Türkiye'de bu tür müdahalelere yönelik öğretmen eğitimlerinin artırılması ve bilimsel temelli modellerin yaygınlaştırılması önemlidir. Bu bağlamda, uluslararası iyi örneklerin Türkiye eğitim sistemine entegre edilmesi, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının daha etkili karşılanmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dehb, müdahele yöntemleri, okul temelli müdahale

20038 – Gelişim Psikolojisi

Blog Yazarı Anneliği: Nitel Çalışmalar Üzerine Kapsam Tarama İncelemesi ve Tematik Sentez

Şerife Özbiler [1], Fatih Bayraktar [1]

[1] Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs

Giriş ve Amaç: Dijital ağ teknolojilerinin yükselişi, annelerin bilgi paylaşma biçimlerini köklü biçimde dönüştürmüş; özellikle blog platformları, anneler için deneyim aktarımı, sosyal etkileşim ve kimlik inşası açısından önemli dijital mekânlar haline gelmiştir. Blog platformları, kadınların ebeveynlik deneyimlerini paylaştığı, benzer yaşam pratikleri etrafında bağlantı kurduğu ve annelik kimliğini yeniden tanımladığı sosyal alanlar olarak işlev görmektedir. Bu kapsam tarama incelemesi ve tematik sentez çalışması, anneliğin çevrim içi platformlarda nasıl inşa edildiğini, annelerin blog topluluklarına katılım motivasyonlarını ve bu dijital etkileşimlerin iyi oluş düzeyleri üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmada PRISMA-Kapsam Odaklı Tarama İncelemelerinin raporlandırma ilkelerine uygun olarak Web of Science, Scopus, JSTOR, Psychology Database, ProQuest Central ve YOKTez veri tabanları Eylül 2024 tarihine kadar taranmıştır. İngilizce ve Türkçe dilinde yayımlanmış, nitel veya karma yöntem kullanan çalışmalar incelemeye dahil edilmiştir. Toplamda 12.400 çalışmanın arasından, belirlenen dahil edilme kriterlerini karşılayan 26 çalışma analiz için seçilmiştir.

Bulgular: Çalışmalardaki nitel veriler üzerinden yapılan tematik analiz sonucunda çevrimiçi annelik kimliğine yönelik dört temel tema ortaya çıkmıştır: (1) neoliberalizmin dönüştürücü aktörleri, (2) yeni annelik anlayışı, (3) bilgi paylaşan anneler ve (4) geleneksel annelik rolleri. Annelerin blog topluluklarına katılma motivasyonları ise iki ana temada toplanmıştır: (1) duygusal- maddi destek arayışı ve (2) profesyonel gelişim hedefi. Son olarak, anne iyi oluşu 2 tema ile açıklanabilir: (1) olumsuz duyguların azalması, (2) olumlu duyguların artması.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, annelerin blog yazarlığı yoluyla ebeveynlik pratiklerini şekillendirirken mevcut toplumsal normlardan etkilenmeye devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bulgular, dijital annelik ile toplumsal beklentilerin etkileşiminin derinlemesine incelenmesinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, sonuçlar anne ruh sağlığını destekleyen ve çevrimiçi toplulukları güçlendiren müdahalelerin geliştirilmesi açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Blog, Annelik, Çevrimiçi Kimlik, Motivasyon, İyi oluş, Kapsam Tarama İncelemesi

20043 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Tepki Yerine Uyarıcının Yanal Sunumu: Tek Elli Büyüklük Karşılaştırma Görevinde Uzamsal-Sayısal Eşleşme Üzerine Bir Çalışma*

Şimal Yenigüllü [1], Seda Dural[1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sayıların zihinsel olarak uzamsal bir eksen boyunca temsil edildiği görüşü, sayı işlemleme süreçlerine dair önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu temsil biçimi, zihinsel sayı doğrusu (Mental Number Line – MNL) olarak adlandırılır ve genellikle küçük sayılar uzamın sol tarafında, büyük sayılar ise sağında temsil edilir. Bu yapı, sayılar ile uzamsal konumlar arasında otomatik bağlantıların kurulduğu ilişkiler (Spatial-Numerical Associations – SNA) çerçevesinde ele alınır. SNA'ların davranış düzeyindeki en bilinen yansıması, küçük sayılara sol, büyük sayılara sağ elle daha hızlı tepki verilmesiyle ortaya çıkan SNARC etkisidir. Aynı zamanda iki sayı arasındaki fark arttıkça tepki süresinin kısaldığını gösteren sayısal mesafe etkisi (Numerical Distance Effect- NDE), sayısal temsillerin yalnızca konumsal değil, büyüklük farkına da duyarlı olduğunu göstermektedir. Bu iki etki, zihinsel sayı temsillerine ilişkin temel göstergeler arasında yer almaktadır. Ancak, önceki çalışmalar Türk örnekleminde SNARC etkisine dair tutarsız bulgular bildirmiştir. Bu çalışma, bas/basma görevinde sayısal büyüklükleri karşılaştırarak, yanal uyarıcı sunumunun Türk katılımcılarda sayı-uzam ilişkilerini ve sayısal mesafe etkilerini güçlendirip güçlendirmediğini araştırmaktadır.

Yöntem: Çalışmaya yaş ortalaması 22.21 (SD = 3.84) olan 38 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılar, deney boyunca yalnızca küçük (Küçük Sayı Görevi – KSG) ya da yalnızca büyük (Büyük Sayı Görevi – BSG) sayılara tepki verdikleri iki farklı görev koşulundan birine rastgele atanmıştır. Her denemede, 1–9 arası rakamlardan seçilen iki sayı ekranın sol ve sağ tarafında ±6° yanal uzaklıkta eş zamanlı olarak sunulmuştur. Sayılar arasındaki sayısal mesafe sistematik olarak manipüle edilmiştir. Katılımcılar, hedef sayının belirlenen büyüklük kategorisine (küçük ya da büyük) ait olduğu ve bu sayının zihinsel sayı doğrusu ile uyumlu tarafta yer aldığı (küçük-sol; büyük-sağ) durumlarda baskın ellerinin işaret parmağıyla boşluk tuşuna basarak tepki vermiş; diğer tüm durumlarda tepki vermemiştir. Tepki süreleri ve doğru/yanıt verilmemiş denemeler analiz kapsamına alınmıştır.

Bulgular: Analizler, her iki görevde de sayısal mesafe etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Sayısal mesafe olarak birbirine uzak olan sayı çiftlerine verilen tepkiler, yakın çiftlere kıyasla daha hızlıdır (KSG: $F(7, 119) = 9.69$, $p < .001$, $\eta^2_p = .36$; BSG: $F(7, 126) = 20.38$, $p < .001$, $\eta^2_p = .53$). Zihinsel sayı doğrusu uyumluluğu açısından, MNL uyumluluğu ana etkisi her iki görevde de anlamlı bulunmamıştır (KSG: $F(1, 17) = .22$, $p = .64$; BSG: $F(1, 18) = .37$, $p = .55$). Küçük sayı görevinde sayısal mesafe ile MNL uyumluluğu arasında anlamlı bir etkileşim gözlenmiştir ($F(7, 119) = 2.80$, $p = .01$, $\eta^2_p = .14$), bu da mesafe etkisinin MNL uyumluluğa bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Büyük sayı görevinde bu etkileşim anlamlı bulunmamıştır. ($F(7, 126) = .47$, $p = .85$). Ortalama yanıtsızlık hatası oranı KSG için %2.8, yanlış yanıt hatası oranı %3.4 olarak hesaplanmıştır. BSG için yanıtsızlık hatası oranı %3.3 ve yanlış yanıt hatası oranı %2.1 olarak hesaplanmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, sayısal mesafe etkisinin her iki görevde de geçerli olduğunu, ancak bu etkinin yalnızca küçük sayı görevinde MNL uyumluluğuna bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Bu durum, küçük sayı görevinde uzamsal sayı temsillerin daha belirgin olduğunu düşündürmektedir. Uzam-sayı ilişkilerinin yalnızca tepki yönüyle sınırlı olmadığı, görev bağlamı ve sayı büyüklüğü gibi etkenlerle etkileşim içinde olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma, uzam-sayı ilişkilerinin bağlama duyarlı yapısını vurgulamakta ve özellikle kültürel ya da görevsel farklılıkların bu etkileri şekillendirebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sayısal mesafe etkisi, Zihinsel sayı doğrusu, SNARC etkisi, Uzam-sayı ilişkisi

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20045 – Sosyal Psikoloji

Ahlaki Muhakemenin Kodlanması Yoluyla Sosyal Sınıf Temelli Dışlamanın Kültürlerarası İncelenmesi*

Buse Gönül [1], Şevval Aközlü [2], Zeynep Boyraz [1], Nida İrkörücü [1], Elif Mina Ünaldı [1], Melanie Killen [3]

[1]Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir

[2]Bilkent Üniversitesi, Ankara

[3]Maryland Üniversitesi, Amerika Birleşik Devletleri

Giriş ve Amaç: Eşitsizliklerin küresel ölçekte arttığı günümüzde, dezavantajlı bireyler pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Eşitsizlik düzeyi yüksek toplumlarda önyargı ve kalıpyargılar daha sık benimsenmekte, bu da gündelik sosyal etkileşimlerde yeniden üretilmektedir. Araştırmalar hem çocukların hem de yetişkinlerin sosyal sınıf farklarını sosyal değerlendirme süreçlerinde önemli bir etken olarak gördüğünü göstermektedir. Sosyal sınıfa dayalı dışlamalar çoğu zaman adaletsiz bulunmakla birlikte, bazı durumlarda grup yararı, statükoyu koruma ya da ayrıcalıkları sürdürme gibi gerekçelerle meşrulaştırılmaktadır. Türkiye'de yürütülen araştırmalar da benzer örüntülere işaret etmektedir (Gönül vd., 2023). Beliren yetişkinlik dönemi ise bireylerin sınıf kimliklerinin belirginleştiği ve sosyal kararlarının daha açık biçimde gerekçelendirildiği bir gelişimsel dönemdir.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi Sosyal Muhakeme Gelişim Modeli'dir (Social Reasoning Developmental Model – SMG; Killen & Rutland, 2011). SMG modeli, bireylerin sosyal karar alma süreçlerinde ahlaki, sosyal-toplumsal ve kişisel gerekçeleri nasıl kullandığını açıklayan sosyal-bilişsel gelişimsel bir yaklaşımdır. Bu model, üç temel kuramsal kaynağı bütünleştirir: (1) Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel & Turner, 1979), (2) grup dinamiklerine dair gelişimsel kuramlar (Abrams & Rutland, 2008; Nesdale, 2004), (3) Sosyal Alan Kuramı (Turiel, 2006; Smetana, 2006), bireylerin sosyal olayları ahlaki, sosyal ve kişisel alanlarda nasıl ayırt ettiklerini açıklar. Bu bütünleşik yapı, bireylerin ahlaki muhakemelerini bağlam içinde çok boyutlu şekilde analiz etmeye olanak sağlar.

Yöntem: Bu araştırma, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Türkiye'de yaşayan beliren yetişkinlerin, farklı sosyoekonomik geçmişlerden akranları ile etkileşimleri hakkındaki değerlendirmelerini inceleyen kültürler arası kapsamlı bir çalışmadır. Araştırmaya ABD'den 266 (Ort. yaş = 19.34, SS = 1.9, 200 kadın), Türkiye'den ise 270 (Ort. yaş = 20.75, SS = 2.75, 198 kadın) katılımcı dahil olmuştur. Çalışmada, sosyal sınıf temelli dışlamayı değerlendirmek üzere kuramsal yapının kullandığı yöntem olan yapılandırılmış senaryo temelli bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Katılımcılara, sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ya da varlıklı bireylerin, farklı sınıfsal geçmişe sahip akranları tarafından dışlandığı üç hikâye sunulmuştur. Senaryolar, sosyalleşme, akademik işbirliği ve iş yeri etkileşimi bağlamlarında kurgulanmıştır. Senaryolar ardından katılımcılara açık uçlu biçimde yöneltilen yedi soru ("Bu durumda ne oldu?", "Neden böyle oldu?", "Sen olsaydın ne yapardın?", "Grup ne yapmalıydı?" gibi) aracılığıyla dışlamayı nasıl değerlendirdikleri, hangi gerekçeleri önceliklendirdikleri ve kendi sosyal karar verme yaklaşımları derinlemesine araştırılmıştır.

Bulgular & Tartışma ve Sonuç: Katılımcıların dışlama senaryolarına ilişkin ahlaki muhakemeleri, SMG modeli çerçevesinde analiz edilmiştir. Türkiye örnekleminden toplam 5712, ABD örnekleminden ise 5586 cümle muhakeme kodlanmıştır. Tüm veri, her iki dilde de bir araştırmacı tarafından kodlanmış; güvenirlik için verinin %30'u ikinci kez kodlanmıştır. Kodlama süreci sonucunda, her iki kültürde de aynı beş kategori ortaya çıkmıştır: Ahlaki gerekçeler (moral), iç grup dinamiklerini önceliklendirme (ingroup preference), grup işleyişi (group functioning), kişisel özellikler ve kalıpyargılar (traits and stereotypes) ve sermayeye yapılan atıflar (references to capital). Aynı yapılandırılmış veri toplama aracının iki kültürde başarıyla kullanılması ve kodların kuramsal tutarlılık göstermesi, yöntemin geçerliliği açısından önemli bir bulgudur. Bu bulgu yöntemin, dışlama gibi sosyal açıdan hassas konulara ilişkin ahlaki muhakemelerin sistematik biçimde incelenmesine olanak sağladığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: sosyal sınıf, dışlama, ahlaki muhakeme, kültürlerarası karşılaştırma, beliren yetişkinlik

** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

20050 – Klinik Psikolojisi

Çocuklukta Algılanan Anne Reddi, Duygu Düzenleme ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yasemin Nur Demir [1], Asiye Feyza Kökcü [1], Zeynep Sargın [2], Hümeyra Güç [2], Elif Güneş [2]
[1]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara
[2]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Yaşamın olağan akışında bireylerin olaylara verdikleri tepkiler farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar incelendiğinde; bireylerin yaşadıkları olumsuzluklardan sonra işlevselliğini sürdürebilme kapasitesi olan psikolojik sağlamlık (Bonanno ve ark., 2015), olumsuz duyguları düzenleme kapasitesi olan duygu düzenleme güçlükleri (Saxena vd., 2011) ve çocuklukta bakım verenle kurulan olumsuz ilişkilerden biri olan anne reddi (Antonucci ve ark., 2004) dikkat çekmektedir. Alanyazında; duyguların yönetilme biçiminin psikolojik sağlamlıkla pozitif yönde (Troy ve ark., 2023), anne reddinin duygu düzenleme güçlüğüyle pozitif yönde (Tahan, 2024) ve psikolojik sağlamlıkla negatif yönde (Atalar ve Gençöz, 2015) ilişkili olduğu görülmektedir. Türkiye'de yapılan bir çalışmada olumlu duygu düzenleme becerilerinin çocukluk çağı travmaları sonrası psikolojik sağlamlık için koruyucu olduğu saptanmıştır (Aydin ve Süslü, 2023). Bu bilgiler ışığında bu araştırmada, çocuklukta algılanan anne reddinin psikolojik sağlamlık ve duygu düzenleme stratejileri üzerindeki etkileri; duygu düzenleme stratejilerinin psikolojik sağlamlığa katkısı; bu değişkenlerin birlikte etkileri; ayrıca cinsiyetin ve etkileşim terimlerinin psikolojik sağlamlığa yordayıcı etkileri incelenmiştir.

Yöntem: Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde, kolayda örnekleme yöntemiyle, 18–35 yaş aralığında, herhangi bir psikiyatrik tanısı olmayan 228 katılımcıyla yürütülmüştür. Veriler çevrimiçi anketle toplanmıştır. Dahil edilme kriterleri yaş aralığı, tanı öyküsünün olmaması ve gönüllü katılım koşullarına dayanır. Ölçme araçları: Beck Depresyon Envanteri, Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği-Kısa Form, Duygu Düzenleme Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeğidir. Analizler SPSS 22 ile yapılmış, regresyon yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular: Anne reddi, psikolojik sağlamlığı anlamlı düzeyde yordamamıştır ($p = .225$). Ancak bilişsel yeniden değerlendirmeyi pozitif yönde yordamıştır ($p < .001$); bastırma stratejisiyle ilişkisi anlamlı değildir ($p = .150$). Duygu düzenleme stratejileri psikolojik sağlamlığı yordamaktadır ($p < .001$); bilişsel yeniden değerlendirme anlamlı pozitif yordayıcı, bastırma değildir ($p = .753$). Anne reddi ve duygu düzenleme stratejileri birlikte psikolojik sağlamlığı anlamlı etkilemiştir ($p < .001$). Cinsiyetin eklenmesiyle modelin yordayıcılığı artmış, kadınların psikolojik sağlamlık düzeyleri anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur ($p < .001$). Anne reddi × cinsiyet etkileşimi anlamlılık sınırında ($p = .069$), anne reddi × bastırma etkileşimi anlamlıdır ($p = .049$), anne reddi × bilişsel yeniden değerlendirme anlamlı değildir ($p = .132$).

Tartışma ve Sonuç: Mevcut çalışmada anne reddi doğrudan olarak psikolojik sağlamlıkla ilişkili bulunmamış, ancak duygu düzenlemede bastırma stratejisinin kullanılmasının çocuklukta anne reddi yaşanması durumunda psikolojik sağlamlık düzeyini olumsuz etkilediği görülmüştür. Alanyazında da bastırma stratejisinin psikolojik sağlamlıkla doğrudan ilişkili olmayabileceğine dair bulgulara rastlanmıştır (Polizzi ve Lynn, 2021; Johnson ve ark., 2016; Li ve ark., 2023). Alanyazınla çelişen biçimde çocuklukta algılanan anne reddi duygu düzenlemedeki bilişsel yeniden değerlendirmeyle pozitif anlamlı ilişki içinde bulunmuştur. Olumsuz çocukluk deneyimleri stresle ilişkilendirilen bir durumdur, strese maruz kalmak ise başa çıkma için gerekli becerilerin geliştirilmesine katkıda bulunabilmektedir (Crane ve ark., 2018).

Kadınların psikolojik sağlamlık düzeyleri erkeklerinkinden düşük olarak bulgulanmıştır ki bu durum güncel literatürle tutarlılık göstermektedir (Sardella ve ark., 2022; Peyer ve ark., 2022). Hirani ve arkadaşları (2016), psikolojik sağlamlığa yönelik ölçeklerin cinsiyet körü olduklarını ve kadınları dezavantajlı konuma getirebilen sosyal normlardan bağımsız olmadığını savunmuşlardır. Bu doğrultuda bulgular, erkeklerin avantajına olacak şekilde şekillenmiş olabilir.

Bulguların öz-bildirime dayalı ve kesitsel olması, nedensellik yorumu açısından sınırlıdır. Gelecek araştırmalar boylamsal desenle yürütülebilir ve ölçüm araçları toplumsal cinsiyet duyarlılığı açısından yeniden gözden geçirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: EKAR, psikolojik sağlamlık, duygu düzenleme, algılanan anne reddi

20052 – Klinik Psikoloji

Ebeveyn Tutumlarından Yetişkin İyi Oluşa: Bağlanma ve İlişki Örüntüleri Üzerinden Kuramsal Bir Köprü

Tutku Oyan [1], Demet Kara [1]

[1]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Bu araştırma, bireylerin çocukluk döneminde ebeveynlerinden algıladıkları üç temel tutumun (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve reddedicilik) psikolojik iyi oluş ile ilişkilerini ve bu ilişkide yetişkin bağlanma stilleri (kaygılı ve kaçıngan) ile kişilerarası ilişki tarzlarının (besleyici ve zehirleyici) aracı rolünü incelemektedir. Aracılık modelleri, ebeveynin cinsiyetine göre ayrı test edilmiştir.

Yöntem: Araştırmaya, yaşları 18–35 arasında değişen 394 genç yetişkin ($N_{kadın}$ = 210, N_{erkek} = 184; $M_{yaş}$ = 26.74, $SS_{yaş}$ = 4.41) katılmıştır. Veriler çevrimiçi anket aracılığıyla toplanmış; analizlerde Hayes'in PROCESS Makro Model 4'ü kullanılmıştır. Her ebeveyn tutumu için bağlanma ve ilişki tarzlarının aracı rolleri değerlendirilmiştir.

Bulgular: Sonuçlara göre anne ve babadan algılanan çeşitli ebeveyn tutumları psikolojik iyi oluş düzeyiyle anlamlı ilişkilidir. Bu ilişkinin yönü ve kapsamı, ebeveynin cinsiyetine ve tutumun türüne bağlı olarak değişmektedir. İlk olarak, anneden algılanan duygusal sıcaklık ile psikolojik iyi oluş arasında, babaya kıyasla daha güçlü ve tutarlı bir ilişki gözlenmiştir. Aşırı koruyuculuk bağlamında ise yalnızca babadan algılanan tutumun ($\beta = -.06$, $p = .028$) psikolojik iyi oluş ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi vardır. Reddedicilik, her iki ebeveyn için psikolojik iyi oluşla ilişkili çıkmış; ancak babadan algılanan reddediciliğin hem doğrudan ($\beta = -.15$, $p = .002$) hem de dolaylı yollarla (kaçıngan bağlanma: $\beta = -.09$, $p = .005$; zehirleyici ilişki tarzı: $\beta = -.08$, $p = .008$) daha yaygın ve güçlü ilişkiler sergilediği görülmüştür. Bu bulgular, ebeveynlik deneyiminin bireylerin psikolojik iyi oluşuyla ilişkilenmesinde yalnızca ebeveyn tutumlarının davranışsal içeriğinin değil; aynı zamanda ebeveynin cinsiyeti ve kültürel temsiliyetinin de belirleyici olabileceğini göstermektedir.

Ayrıca tüm modeller birlikte ele alındığında dikkat çekici ve tutarlı bir bulgu öne çıkmaktadır: Besleyici ve zehirleyici kişilerarası ilişki tarzları, neredeyse tüm modellerde ve her ebeveyn tutumu için, psikolojik iyi oluş ile anlamlı aracılık etkisi göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Anneden algılanan aşırı koruyuculuğun negatif etkisinin olmamasının sebebi ise Türk kültürüyle ilişkili olarak daha kabul edilebilir biçimde değerlendirilmesi olabilir (Özbek, 2022; Bingöl, 2014). Özellikle besleyici ilişki tarzı, duygusal sıcaklık ile psikolojik iyi oluş arasındaki pozitif yönlü bir aracılık sergilerken; zehirleyici ilişki tarzı, reddedicilik gibi riskli ebeveyn tutumlarının psikolojik iyi oluş üzerindeki olumsuz etkilerini artırıcı yönde bir aracı rol üstlenmiştir.

Ayrıca aracılık bulguları, bireyin iyi oluş düzeyinin yalnızca ebeveyn tutumlarının doğrudan etkilerinden değil, aynı zamanda tutumların bireyde şekillendirdiği ilişki kurma biçimleri ve sosyal etkileşim örüntülerinden de derinlemesine etkilendiğini göstermektedir. Bu sonuç, sosyal ekoloji kuramı (Bronfenbrenner, 1979) ve kişilerarası ilişki teorileri (Sullivan, 1953) çerçevesinde daha anlamlı hâle gelmektedir. Özellikle sosyal destek, güvenli bağlar ve doyumlu ilişkiler, psikolojik iyi oluşun temel yapıtaşları olarak tanımlanmakta; ilişkilerin kalitesi, bireyin öznel iyi oluşuna doğrudan katkı sağlamaktadır (Deci ve Ryan, 2008). Sonuç olarak, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları yalnızca bireyin o dönemdeki gelişimini değil, yetişkinlikte kurduğu ilişkileri, bağlanma örüntülerini ve psikolojik iyi oluş düzeyini de şekillendiren bir yapıtaşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, erken dönemde deneyimlenen ebeveyn tutumlarının bireyin içsel dünyasında nasıl iz bıraktığını, bu izlerin bağlanma stilleri ve kişilerarası ilişki tarzları üzerinden nasıl yeniden biçimlendiğini ortaya koymuştur. Araştırma, bu yönüyle hem bağlanma kuramına hem de psikolojik iyi oluş literatürüne bütüncül bir perspektifle özgün katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan ebeveyn tutumu, kişilerarası ilişkiler, psikolojik iyi oluş, yetişkin bağlanma.

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20055 – Klinik Psikoloji

Romantik İlişkideki Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu, İlişki İstikrarı ve Sanal Aldatma Eğilimi Arasındaki İlişki*

Senaz Altın [1]
[1]**Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, İstanbul**

Giriş ve Amaç: Gelişen iletişim teknolojileri, bireylerin internet, sosyal medya ve çevrimiçi uygulamalar aracılığıyla kolayca etkileşim başlatıp sürdürmesine olanak sağlamıştır.
Bağlılık ilişkisi yaşayan bireylerin, çevrimiçi platformlar üzerinden başkalarıyla gerçekleştirdiği eylemler, sanal aldatma olarak tanımlanmıştır (Docan-Morgan ve Docan, 2007). Sanal Aldatma, birbirine bağlılık sözü veren çiftlerin çevrimiçi ortamlar üzerinden ulaştığı bir başka kişiyle duygusal bağ kurma veya cinsel ilişkide bulunarak bağlılık sözünü ihlal etmesi ve güven ilişkisini bozmasıdır (Hertlein ve Piercy, 2006). Sosyal medya kullanıcılarının artması, bu platformlarda geçirilen zamanın ve potansiyel partnerlerle iletişimin kolaylaşmasını sağlamaktadır. Sanal aldatmayı etkileyen faktörler arasında ilişki bağlılığı, ilişki doyumu ve yatırımı ile seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesinin (alternatif partner adaylarını değerlendirme) önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Sanal aldatmayı etkileyen bir diğer önemli faktör, çiftlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumudur. Deci ve Ryan'ın öz belirleme teorisine göre, özerklik, yeterlik ve ilişkili olma temel psikolojik ihtiyaçları oluşturur (Deci ve Ryan, 2000). Bu ihtiyaçların karşılanması, yüksek ilişki doyumu ve ilişki bağlılığı ile ilişkilidir (LaGuardia ve Patrick, 2008). Bu araştırmanın amacı, yatırım modeli unsurları (ilişki doyumu, seçeneklerinin niteliğinin değerlendirilmesi ve ilişki yatırımı) ve temel psikolojik ihtiyaçların (özerklik, yeterlik ve ilişki olma) sanal aldatma ile olan ilişkisini keşifsel bir yaklaşımla incelemektedir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi, 18 yaş ve üzeri, en az üç yıldır flört, nişanlılık veya evlilik ilişkisi içerisinde bulunan 213 (%75,6'sı kadın ve %24,4) heteroseksüel bireyden oluşmaktadır. Katılımcılara çevrimiçi platformlar aracılığıyla ve kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmış, araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmiştir. Veri toplamak amacıyla Qualtrics programı üzerinden sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Sanal Aldatma Ölçeği, İlişki Doyum Ölçeği, İlişki İstikrarı Ölçeği ve İhtiyaç Doyum Ölçeği uygulanmıştır. Veriler SPSS 29.0.2.0 (20) ve JASP programı (Jeffreys' Amazing Statistics Program) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson Moment Çarpım Korelasyon Analizi ve Adımlı Çoklu Regresyon Analizi ile incelenmiştir.
Bulgular: Adımlı Çoklu Regresyon Analizi sonuçları sanal aldatma eğilimini en çok etkileyen değişkenlerin cinsiyet, seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi ve özerklik olduğunu ortaya koymuştur. Seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi değişkeni sanal aldatma ile pozitif yönde ilişki gösterirken, özerklik ve cinsiyet değişkenlerinin sanal aldatma eğilimiyle negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, kadınların sanal aldatma eğilimi erkeklere kıyasla daha düşük bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Erkeklerin sanal aldatma eğiliminin daha yüksek olması, toplumsal cinsiyet rolleri, çifte standartlar, stres azaltma ve gerçek yaşamın baskılarından kaçış, sadakatsizliğe dair tutumlar ve internete erişim düzeylerindeki eşitsizlik gibi faktörlerle açıklanabilir. Seçeneklerin niteliğinin değerlendirilmesi değişkeninin sanal aldatma ile pozitif ilişkisi, sosyal medya ve flört uygulamalarının bireylere alternatif partnerlere erişim kolaylığı sunmasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü bu platformlar, sosyal onay arayışı, eğlence, merak ve fantezi dünyasına geçiş gibi motivasyonlarla kullanılabilmektedir. Özerklik ile sanal aldatma arasındaki negatif ilişki ise, düşük özerklik düzeyine sahip bireylerin bu ortamlardan faydalanarak özerklik kazanabilecekleri bir alan olarak görmesinden kaynaklanabilir.
Anahtar Kelimeler: Romantik İlişkiler, Sanal Aldatma, Sanal Aldatma Eğilimi, Temel Psikolojik İhtiyaçlar, Yatırım Modeli
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20058 – Klinik Psikoloji

Psikolojik Yardımda Bilimsel Olmayan Uygulamaların Meşrulaştırılması: Seküler Üfürükçüler

Sercan Özgören [1], Fatma İrem Ormantepe [1], Beyza Toku [1], Merve Nisa Kılıçkaya [1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu araştırma, bireylerin bilimsel, alternatif ve bilimsel olmayan psikoloji yardım yaklaşımlarına yönelik tutumlarında yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve dürtüsellik gibi bireysel değişkenlerin etkili olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de seküler şifa pratiklerinin giderek daha görünür hale gelmesiyle birlikte, bu tür psikolojik yardım biçimlerine yönelmede hangi bireysel faktörlerin belirleyici rol oynadığı önemli bir araştırma sorusu haline gelmiştir. Bu bağlamda sunulan çalışmada, yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve dürtüsellik düzeyleri ile bireylerin bilimsel, alternatif ve bilim dışı terapi yöntemlerine yönelik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu kesitsel ve nicel araştırma, katılımcıların Bilimsel Terapi Yöntemleri, Alternatif Uygulamalar ve Bilim Dışı Pratiklere yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla çevrim içi bir anket kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Her bir alan başlangıçta davranışsal, bilişsel ve duyuşsal boyutlara eşit dağıtılmış 15 maddeden oluşmuş ve 5'li Likert ölçeği (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum) ile değerlendirilmiştir. Pilot çalışmaya katılan 100 kişi ile yapılan analizler, her bir ölçeğin tek boyutlu yapısını ve yüksek iç tutarlılığını doğrulamıştır (Cronbach's α = .91 Bilimsel, .89 Alternatif, .88 Bilim Dışı). Performansı düşük iki madde Bilim Dışı ölçekten çıkarılmıştır. Ana çalışmada (N = 228) katılımcılar, son hâline getirilmiş tutum ölçeklerini, demografik bilgileri, tercih edilen psikolojik yaklaşımı belirleyen bir zorunlu tercih maddesini ve ek olarak dürtüsellik düzeyini ölçen Türkçeye uyarlanmış BIS-11-KF formunu doldurmuştur. Veriler, bağımsız örneklem t-testleri, ANOVA ve Pearson korelasyon analizleriyle değerlendirilmiştir; anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak belirlenmiştir.

Bulgular: Analizler, bilimsel terapi türlerinin genel olarak daha yüksek oranda tercih edildiğini göstermiştir. Bununla birlikte, bilim dışı sayılan "bilinçaltı temizliği" uygulamasının da ciddi anlamda tercih edildiği görülmüştür. Bilimsel olmayan psikolojik yardım türlerine yönelik tercihin dürtüsellik düzeyiyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların eğitim düzeyi gibi demografik özelliklerinin psikolojik yardım tercihlerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ancak yalnızca eğitim düzeyinin arttıkça bilimsel tutumların arttığı, yaş ve sosyoekonomik durum gibi diğer demografik özelliklerin ise anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Katılımcılar bilimsel terapiye yönelik en güçlü genel tercihi göstermiştir; ancak, bilinçaltı temizliği gibi bilimsel olmayan bir yöntem neredeyse aynı derecede yüksek puan almıştır. Bilinçaltı temizliği için bu beklenmedik derecede yüksek puan, bunun gelecekteki çalışmalarda araştırılmaya değer olabilecek kişisel deneyimlerle ilgili bir memnuniyetsizliği yansıtıp yansıtmadığını düşünmemizi sağlamıştır. Dürtüsellik, bilimsel olmayan yaklaşımlara yönelik tercihi öngören temel bir faktör olarak bulunmuştur ve eğitim düzeyi ise bilimsel terapiye yönelik tercihi olumlu şekilde etkilemektedir. Bulgular genel olarak, bireysel özelliklerin psikolojik desteğe yönelik tutumları nasıl etkilediğini ele alma ihtiyacını vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel Olmayan Uygulamalar, Bilimsel Temelli Psikoterapiler, Alternatif Uygulamalar, Dürtüsellik, Psikolojik Yardım

20060 – Sosyal Psikoloji

Karanlık Özellikler Işığında Lider Seçimi: Cinsiyet, Çekicilik ve Liderlik Bağlamının Rolü*

Berkay Muti [1], Aslı Göncü-Köse [1]
[1]Çankaya Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Liderlik tercihleri yalnızca liderin yetkinliklerine değil, aynı zamanda takipçilerin algılarına da bağlıdır. Bu çalışmada bireylerin lider tercihinde, Karanlık Üçlü kişilik özellikleri olarak bilinen Makyavelizm, narsisizm ve psikopatiye algılarının etkisi incelenmiştir. Ayrıca, liderlerin cinsiyeti, fiziksel çekiciliği, liderlik seviyesi (üst/orta düzey) ve liderlik bağlamı (siyaset/iş) değişkenlerinin bu tercihler üzerindeki rolü araştırılmıştır. Sosyal Kimlik Kuramı (Hogg, 2001) ve benzerlik etkisi (Keller, 1999) çerçevesinde yapılandırılan bu araştırma, bireylerin benzer özelliklere sahip liderlere yönelme eğilimlerini açıklamayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırma 2 (lider cinsiyeti: erkek/kadın) x 2 (çekicilik: çekici/çekici olmayan) x 2 (liderlik seviyesi: üst/orta) x 2 (liderlik bağlamı: siyaset/iş) olmak üzere 2x2x2x2 faktöriyel bir desende düzenlenmiştir. Katılımcılar (N = 442), çevrimiçi anket yoluyla ulaşılan yetişkin bireylerden oluşmakta olup, her biri farklı cinsiyet (2 erkek, 2 kadın) ve çekicilik düzeyine sahip dört lider fotoğrafına maruz bırakılmıştır. Liderlere ait fotoğraflar, belirli kişilik özelliklerini yansıtan betimlemelerle eşleştirilmiş; bu betimlemeler, Çil (2022) tarafından geliştirilen ve bu çalışmada genişletilen kısa öyküler aracılığıyla sunulmuştur. Katılımcılar, her lider için Karanlık Üçlü kişilik özellikleri (Makyavelizm, Psikopati, Büyüklenmeci ve Kırılgan Narsisizm) temelinde değerlendirmeler yapmıştır. Bu kapsamda, Karanlık Üçlü özellikleri için Jones ve Paulhus (2014), büyüklenmeci narsisizm için Raskin ve Hall (1979) ile Ames (2005) ve kırılgan narsisizm için Hendin ve Cheek (1997) tarafından geliştirilen ölçekler kullanılmıştır. Bu ölçeklerin Türkçe uyarlamaları sırasıyla Özsoy vd. (2017), Atay (2009) ve Şengül vd. (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci Qualtrics platformu üzerinden yürütülmüş; katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve çalışma koşulları gibi demografik bilgiler de elde edilmiştir. Mahalanobis uzaklığı ile uç değer analizi yapılmış, güvenilirlik kontrolleri sonrası 442 kişilik nihai örneklem analiz edilmiştir. Betimsel istatistikler, değişkenler arası korelasyon analizleri ve 4x2 varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA sonuçlarına ek olarak Tukey HSD post-hoc testleri ile grup farkları değerlendirilmiştir.

Bulgular: Belediye başkanı koşulunda, büyüklenmeci narsisizm ve psikopati özelliklerine sahip liderler daha çok tercih edilmiştir. Bu durum, orta düzey siyasi bağlamda baskın ve girişken özelliklere tolerans gösterildiğine işaret etmektedir. Bununla birlikte, genel olarak fiziksel olarak çekici liderlerin tercih edilme oranı çekici olmayanlara göre anlamlı derecede yüksektir. Ayrıca, bağlamdan bağımsız olarak erkek liderler kadın liderlerden daha çok tercih edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Karanlık Üçlü kişilik özelliklerinin lider tercihlerinde rol oynadığı gözlemlenmiştir. Katılımcılar, özellikle siyasi bağlamda daha baskın ve karizmatik liderlik görünümü sunan büyüklenmeci narsistik ya da psikopatik liderleri tercih edebilmektedir. Bu durum, liderlik seçiminde toplumsal şemaların (Sczesny et al., 2006) ve öznel kişilik yordamalarının etkili olduğuna işaret etmektedir. Bulgular, lider tercihleriyle ilgili sosyal kimlik (Hogg, 2001), kişilik benzerliği (Keller, 1999) ve fiziksel görünüm (Ré & Perrett, 2014) etkilerini bir arada değerlendirmeyi önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lider tercihleri, Karanlık Üçlü, liderlik bağlamı, fiziksel çekicilik.

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20063 – Sosyal Psikoloji

Büyük Beşli ve Riskli Sağlık Davranışları: Orta ve İleri Yaşta Sigara ve Alkol Kullanımı

Selva Öcal [1], Eda Saygın [1], Barış Sevi [1]

[1]MEF Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Riskli sağlık davranışlarından olan sigara ve alkol kullanımı, sadece fiziksel sağlık açısından değil, psikolojik ve sosyal bağlamda da önemli araştırma konularıdır. Bireylerin bu tür sağlıkla ilişkili alışkanlıklarını anlamada, kişilik özellikleri belirleyici bir rol oynayabilir. Kişiliğin bireylerin alışkanlıkları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla sıklıkla kullanılan Büyük Beşli Modeli; dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotiklik ve deneyime açıklık boyutlarını kapsar. Literatürde, bu riskli sağlık davranışları ve kişilik özelliklerinin ilişkisini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır Bu çalışmalar, kişilik özelliklerinin sigara ve alkol kullanımına ilişkin tutum ve davranışlarını etkileyebileceğini göstermektedir. Sağlık açısından riskli bazı alışkanlıkların benimsenmesi, özellikle belirli kişilik özelliklerinin bir sonucu olabilir Bu araştırma, Büyük Beşli kişilik özelliklerinin sigara ve alkol kullanımı gibi riskli sağlık davranışlarını öngörüp öngöremeyeceğini Türkiye'de yaşayan orta ve ileri yaşlı bireylerde test etmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: İstanbul temsili 50 yaş ve üzeri 651 katılımcıdan yüz yüze veri toplanmıştır (Ort. Yaş = 58.62; %50,2 Kadın). Katılımcıların kişilik özellikleri için Büyük Beşli Envanteri (Cemalcılar ve ark., 2017) kullanılırken sigara tüketimleri için tütün mamullerini kullanıp kullanmadıklarını belirleyen bir soru (%45,6 Sigara kullanıcısı), alkol tüketimleri için bir evet/hayır sorusu (%40,7 Alkol kullanıcısı) ve evet diyenler için kullanım sıklıklarını belirleyecek bir takip sorusu kullanılmıştır.

Bulgular: Sigara ve alkol tüketimlerinin büyük beşli kişilik özellikleri ile ilişkisini incelemek için iki ayrı lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda kişilik özelliklerinin sigara kullanımı ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı ($p > .05$) daha yüksek nevrotiklik seviyesinin daha az alkol kullanımı ihtimali ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Alkol kullanan kişilerin, kullanım sıklığı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek için çok değişkenli regresyon modeli test edilmiştir. Bu modelde dışa dönüklük seviyesinin daha sık alkol kullanımını yordadığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın bulguları, kişilik özelliklerinden yalnızca nevrotikliğin alkol kullanıp kullanmama ile anlamlı şekilde ilişkili olduğunu, alkol kullanım sıklığının ise ile dışa dönüklük arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgular nevrotikliği alkol kullanımına dair yapılabilecek olası müdahale çalışmaları için olası bir odak değişken olarak göstermektedir. Dışa dönüklük bulgusu ise alkol kullanımının olası sosyal davranışlarla da bağlantılı olabileceğini ve kullanım sıklığında dışa dönüklüğün rolünü göstermektedir. Bu çalışmanın kesitsel doğası olası nedensellik çıkarımlarının önüne geçse de bulgular olası gelecek çalışmalar için bir başlangıç noktası niteliğinde olabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, bu değişkenler arasındaki ilişkilerin yaşam boyu nasıl değiştiğini incelemek ve nedensel açıklamalı incelemek amacıyla boylamsal çalışmalara yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Beşli, Sigara, Alkol

20066 – Gelişim Psikolojisi

Gruplar Arası Akran Zorbalığına Müdahalenin Empati, Zihin Kuramı ve Ahlaki Değerlendirme Bağlamında İncelenmesi

Gizem Akel Güçlü [1], Seçil Gönültaş [2]
[1]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul
[2]Bilkent Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Gruplar arası zorbalık (örn. mülteci akranları hedef alan), okul ortamlarındaki ergenler için kritik ahlaki ve sosyal zorluklar ortaya çıkarmaktadır (Gönültaş & Mulvey, 2023). Bu tür durumlarda, tanık konumundaki ergenlerin bu zorbalığa müdahale etme kararları sosyo-bilişsel ve ahlaki tutumlarla şekillenir. Empati ve Zihin Kuramı, ergenlerin sosyal ve ahlaki gelişiminde merkezi bir rol oynayan iki temel sosyal bilişsel beceridir. Her iki becerinin de akran çatışması durumlarında ahlaki muhakemeyi ve prososyal tanık müdahalesini desteklediği gösterilmiştir (Gönültaş & Mulvey, 2023). Ancak, bu becerilerin özellikle gruplar arası ve grup içi zorbalık bağlamlarında ergenlerin ahlaki değerlendirmeleri aracılığıyla müdahaleye nasıl katkıda bulunduğuna yönelik bulgular sınırlıdır. Bu çalışma, Sosyal Muhakeme Gelişim Modeli (Rutland vd., 2010) temel alınarak, ahlaki değerlendirmenin empati ve Zihin Kuramı'nın ergenlerin hem önyargı temelli hem de grup içi zorbalığa müdahale etme niyeti üzerindeki etkisine aracılık edip etmediğini test etmektedir.
Yöntem: Araştırmaya 587 Türk ortaokul (Ort. = 12.19, SS = 1.01; 208 kız) ve lise (Ort. = 14.81, SS = .97; 142 kız) öğrencisi katılmıştır. Katılımcılar, biri grup içi, diğeri önyargı temelli gruplar arası zorbalığı betimleyen iki senaryo okumuştur. Her senaryonun ardından, zorbalığın ahlaki açıdan kabul edilebilirliğini ve seyirci olarak müdahale etme olasılıklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Empati, Mağduriyet Empatisi Ölçeği (Kärnä vd., 2011) ile; Zihin Kuramı ise Tuhaf Hikâyeler Görevi'nin dış grup (Suriyeli) karakterler içeren uyarlanmış bir versiyonuyla ölçülmüştür (Gönültaş vd., 2019). Ahlaki muhakeme gerekçeleri, literatürde tanımlı kategorilere göre kodlanmıştır (Killen vd., 2013).
Bulgular: Yapılan aracılık analizleri (The jamovi project, 2023), empati ve Zihin Kuramı becerilerinin, ergenlerin zorbalığa müdahale niyetleriyle bağlama duyarlı şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir. Önyargı temelli zorbalık senaryosunda, empati düzeyi yüksek olan katılımcılar zorbalığı daha az kabul edilebilir değerlendirmiş (β = –.36, SS = .05, $p <$ .001); bu da müdahalede bulunma olasılığını artırmıştır (β = –.46, SS = .05, $p <$ .001). Bu bağlamda, empati ile açık müdahale arasındaki dolaylı etki anlamlı bulunmuş (β = .17, SS = .03, %95 GA [.11, .23], Z = 5.56, $p <$ .001) ve doğrudan etkinin de anlamlı olması (β = .30, SS = .06, $p <$ .001), kısmi bir aracılık ilişkisini desteklemiştir. Zihin Kuramı da benzer şekilde açık müdahaleyi hem doğrudan (β = .40, SS = .11, $p <$ .001) hem de ahlaki kabul edilebilirlik aracılığıyla dolaylı olarak (β = .11, SS = .05, %95 GA [.00, .21], p = .048) yordamaktadır. Grup içi zorbalık bağlamında ise, empati ve Zihin Kuramı açık müdahale davranışını yalnızca doğrudan yordamış (β = .39 ve .46, $p <$ .001); aracılık etkileri anlamlı bulunmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, empati ve Zihin Kuramı becerilerinin özellikle önyargı temelli zorbalık durumlarında, ergenlerin müdahale niyetini ahlaki değerlendirmeler aracılığıyla yordadığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda, zorbalığın ahlaki açıdan kabul edilemez bulunması, açık müdahaleyi artıran bir etken olarak öne çıkmaktadır. Grup içi zorbalıkta ise bu aracılık gözlenmemiş; müdahale daha çok bireysel sosyal bilişsel becerilerle ilişkilendirilmiştir. Bulgular, müdahale programlarının yalnızca bireysel becerileri değil, aynı zamanda ergenlerin grup temelli adaletsizlikleri değerlendirme kapasitelerini de desteklemesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Empati, zihin kuramı, ahlaki muhakeme, gruplar arası zorbalık.

20068 – Gelişim Psikolojisi

Okul Öncesi Dönemde (0-6 Yaş) Çocuğu Olan Annelerin Birlikte Ebeveynlik Algılarının Annenin Depresyonu, Anksiyetesi ve Stresi Üzerindeki Etkisi

Hatice Betül Katipoğlu [1], Zehra Ertuğrul Yaşar [1]

[1]Yalova Üniversitesi, Yalova

Birlikte ebeveynlik; çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynlerin aralarındaki ilişkinin ve bireysel anne baba tutumlarının ötesinde, ebeveynlerin karar verme ve iş bölümü yapma süreçlerini de kapsayan ve ebeveynlerin ruh sağlığı ile ilişkili bulunan bir kavramdır. Bu çalışmanın amacı 0-6 yaş arasında çocuğu olan annelerin birlikte ebeveynlik algılarının depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırmanın örneklemini, okul öncesi dönemde çocuğu olan, evli ve eşiyle birlikte yaşayan 24-52 yaş aralığında 238 kadın oluşturmaktadır. Katılımcılar, çevrim içi ortamda Demografik Bilgi Formunu, Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeğini (DASS-42) ve Birlikte Ebeveynlik Ölçeği'ni doldurmuştur.

Normallik analizleri yapıldıktan sonra değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre birlikte ebeveynlik ile depresyon ($r = –.23$, $p \leq .05$), anksiyete ($r = –.21$, $p \leq .05$) ve stres ($r = –.21$, $p \leq .05$) arasında zayıf ancak anlamlı negatif ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgu, birlikte ebeveynlik düzeyi arttıkça annelerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin azaldığını göstermektedir. Değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizleri sonucunda; birlikte ebeveynliğin stres ($F(1, 236) = 10.94$, $p < .01$, $R^2 = .044$), anksiyete ($F(1, 236) = 10.43$, $p < .01$, $R^2 = .042$) ve depresyon ($F(1, 236) = 13.38$, $p < .001$, $R^2 = .054$) düzeylerini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Ancak, tüm modellerde açıklanan varyans oranlarının oldukça düşük olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar, birlikte ebeveynliğin annelerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkili olabileceğini göstermektedir. Ancak etkilerin zayıf düzeyde olması, birlikte ebeveynliğin tek başına güçlü bir yordayıcı olmadığına işaret etmektedir. İlerleyen araştırmalarda kültürel açıdan önem taşıyan diğer bakım verenlerle kurulan ebeveynlik ilişkilerinin (örneğin büyükanneyle birlikte ebeveynlik) de dikkate alınması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birlikte ebeveynlik, depresyon, anksiyete, stres

20075 – Klinik Psikoloji

Sosyal Medyada Benlik Sunum Taktikleri, Öz Saygı ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Ümit Bulut [1], Edanur Döven [1], Fatmanur Keskin [1], Hatice Dereboylu [1]

[1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sosyal medya günümüzde genç yaş grupları arasında (18-29) yaygın olarak kullanılmaktadır. Sosyal medyanın kullanımı, kullanıcıların birbiriyle iletişim ve etkileşim kurmalarına olanak sağlar. Bu platformlarda yapılan içerik paylaşımları "Öz sunum" teorisiyle uyumludur. Benlik sunumu, bireylerin belirli bir ortamda başkalarının kendileri hakkında sahip olduğu izlenimleri kontrol etme ve değiştirme eylemleri olarak tanımlanır. Bu süreç kişisel faktörlerle de şekillenebilmektedir. Bu noktada kişilik özelleri özellikle Beş Büyük Faktör Kuramı (deneyime açıklık, dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge), bireyin sosyal medya kullanım biçimini ve aldığı geri bildirimlere karşı duyarlılığını belirleyen temel unsurlardır. Bununla birlikte, bireylerin öz saygısı kendilerine olan tutumlarıyla doğrudan ilişkilidir ve sosyal medyadaki etkileşimleri de öz saygılarını etkileyen bir diğer faktördür. Bu çalışma, sosyal medya kullanımının bireylerin benlik sunumu ve benlik saygısı üzerindeki etkilerini cinsiyet ve kişilik özellikleri bağlamında ele almaktadır. Çalışmanın amacı, benlik sunumunun cinsiyete göre farklılaşmasını incelemek, benlik sunumuyla ilişkili ve benlik sunumunu yordayan değişkenleri değerlendirmektir.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini 18-29 yaş aralığındaki (Ort. =21.42 S=1.88) üniversite eğitimi almış veya almakta olan 203 kadın (n=130) ve erkek (n= 73) oluşturmaktadır. Çalışmanın veri toplama süreci devam etmektedir. Bu çalışma kapsamında katılımcılardan Sosyodemografik Form, Benlik Sunumu Taktikleri Ölçeği, Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ölçümleri alınmıştır. Sosyodemografik değişkenler frekans analizi, ortalama, standart sapma değerleriyle incelenmiştir. Cinsiyet gruplarına göre benlik sunum taktiklerinde incelemek için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Benlik sunum taktikleri, kişilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon analizi kullanılacaktır. Benlik sunumunu yordayan değişkenler doğrusal regresyon analizi ile incelenecektir.
Bulgular: Çalışmanın ön bulgularında katılımcıların üniversite öğrencisi oranı %91.4(n =186) üniversite mezun oranı ise %8.4'ü (n =17) oluşturmaktadır. Katılımcıların ekonomik durumlarına ilişkin frekans analizine göre çoğunluğun ekonomik düzeyini orta (%74.6) olarak değerlendirdiği görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre sosyal medya platformları arasından Instagram %94.01 (n =191) oranla en çok kullanılan platformdur. Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların benlik sunum taktikleri özelliklerinin farklılığını görmek için bağımsız örneklem testi kullanılmıştır. Ön bulgulara göre, benlik sunumu taktikleri, hak iddia etme, mazeret bildirme, kendini engelleme ve ön açıklama alt başlıkları cinsiyetler arası anlamlı olarak farklılık göstermektedir. Bulgular, erkeklerin kadınlara kıyasla dört davranış değişkeninde daha yüksek ortalamalara sahip olduğunu göstermektedir. Veri toplama ve analiz süreci devam etmekte olup bulgular ilerleyen aşamalarda detaylandırılacaktır.
Tartışma ve Sonuç: Veri toplama ve analiz süreci tamamlandığında elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Benlik Sunum Taktikleri, Kişilik Özellikleri, Öz saygı.

20084 – Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Duygu Düzenleme Becerilerine Etkisi

Necmiye Selin Keskin [1], Sinem Baltacı [1]

[1]Yalova Üniversitesi, Yalova

Giriş ve Amaç: Çocukluk dönemi, bireyin duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimi açısından kritik bir süreçtir. Bu dönemde yaşanan travmatik olaylar, bireyin psikolojik sağlamlığı üzerinde uzun vadeli etkiler yaratabilmekte, özellikle duygu düzenleme mekanizmalarının gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Üniversite dönemi ise bireylerin bağımsızlaşma sürecine girdikleri, kimlik gelişiminin sürdüğü ve çeşitli psikososyal zorluklarla karşılaştıkları bir dönemdir. Bu nedenle, erken dönem yaşantıların bu süreçteki duygusal işlevsellik üzerindeki etkisinin anlaşılması bireysel ruh sağlığının desteklenmesi açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantılarının duygu düzenleme becerileri üzerindeki ilişkilerini incelemektir. Bu amaçla yaş ortalaması 18-25 yaş arasında (M=21.19, SS= 1.80) farklı üniversitelerde öğrenim gören 200 üniversite öğrencisi (153 kadın, 47 erkek) çalışmaya dahil edilmiştir.

Yöntem: Demografik Bilgi Formu, Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinden oluşan anket seti ile elde edilen veriler, normallik testlerinin ardından grup karşılaştırmaları için bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmış; değişkenler arasındaki ilişkiler ise hiyerarşik regresyon analizi ile test edilmiştir.

Bulgular: Yapılan analizler sonucunda, erkek (M = 1.98) katılımcıların çocukluk çağında ihmal ve istismar düzeyleri kadın (M = 1.76) katılımcılara göre anlamlı [F(198) = .27, p = .006] düzeyde yüksek bulunmuştur. Alt boyutlara göre incelendiğinde, fiziksel ve duygusal ihmal puanlarının anlamlı derecede erkek katılımcılarda daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bilişsel duygu düzenleme becerileri karşılaştırıldığında, toplam olarak anlamlı bir cinsiyet farkı bulunmamış, alt boyutlarında ise, yalnızca ruminasyon alt boyutunda kadınların (M=3.60) erkeklere (M=3.23) göre daha yüksek düzeyde ruminatif beceriler gösterdiği görülmüştür [F(198) = .18 , p= .011]. Regresyon analizi sonuçlarına göre, yaş, cinsiyet ve psikolojik destek alma demografik değişkenleri kontrol edildiğinde, psikolojik destek alma durumu (ß = -15, p=.038) ve çocukluk çağı travmalarının (ß = -.28, p < .001 bilişsel duygu düzenleme becerilerini yordadığı tespit edilmiştir. Alt boyutlarına göre incelendiğinde ise, anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme stratejilerini olumsuz etkilediğini ve psikolojik destek alma durumunun olumlu etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da travmanın duygu düzenleme üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Sonuçlar bu ilişkileri etkileyen aracı ve düzenleyici mekanizmaların daha ayrıntılı olarak incelenmesi gerekliliğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: çocukluk çağı travmaları, bilişsel duygu düzenleme, travma, duygusal ihmal, fiziksel ihmal.

10651 – Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinde Duygu Düzenleme Güçlüğü, Bilişsel Stratejiler ve Kişilik Semptomları Arasındaki İlişki

Işıl Bilican [1], Betül Polat [1]

[1]İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Duygu düzenleme güçlükleri (DDG), depresyon, anksiyete, yeme ve madde kullanım bozuklukları gibi birçok psikolojik sorunun temelinde yer almaktadır. Üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmalar DDG'nin dürtüsel davranışlarla ve çeşitli psikolojik problemlerle ilişkili olduğunu göstermektedir (Aldao & Nolen-Hoeksema, 2012; Aurora & Klanecky, 2016; Miller & Racine, 2022). Gross'un (1998) sürece dayalı modeli altı temel strateji tanımlamakta ve kaçınma, bastırma, ruminasyon olumsuz; bilişsel yeniden yapılandırma, farkındalık/kabullenme ve problem çözme olumlu olarak sınıflandırılmaktadır. Araştırmalar, Borderline Kişilik Bozukluğu (BKB) olan bireylerin daha fazla olumsuz, daha az olumlu strateji kullandığını göstermiştir (Elliott eve ark., 2014; Das ve ark., 2014). Bilişsel stratejiler açısından KB olan bireyler, daha fazla olumsuz bilişsel strateji kullanmakta ve BKB'de güvensizlik, reddedilme, bağımlılık, çaresizlik, muhtaçlık, yalnızlık, sevilmezlik ve benliğin cezayı hak ettiği inancı yer almaktadır (Daros ve ark., 2017; Bhar ve ark., 2008; Buther ve ark., 2002). DDG, internet bağımlılığıyla da ilişkilidir; özellikle BPD bu konuda risk faktörüdür (Faye ve ark., 2016). Bu çalışma, farklı DDG ve bilişsel stratejiler ile kişilik bozukluğu belirtileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmaya Türkiye'deki 518 üniversite öğrencisi (%81.9'u kadın, %19.1'i erkek erkek) katılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu, DSM-5 Birinci Düzey Kesitsel Belirti Ölçeği Türkçe Erişkin Formu (Çökmüş et al., 2017), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği-Kısa Form (Bjureberg et al., 2016; Yiğit & Güzey-Yiğit, 2017), Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (Garnefski, Kraaij & Spinhoven, 2001; Onat & Otrar, 2010) ve Coolidge Eksen II Envanteri Plus-Kısa Formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 23 paket programı kullanılmıştır.

Bulgular: Pearson korelasyon bulguları internet kullanımı ve yaş ile DDG stratejilerinin ve psikolojik belirtilerin anlamlı ilişkisi olduğunu göstermiştir. Buna göre, DDG ve bilişsel stratejilerin A, B, C kümesi KB belirtilerinin varyansının ne kadarını açıkladığı hem internet kullanımı ve yaş hem de psikolojik belirtiler kontrol edilerek hiyerarşik regresyon analiziyle incelenmiştir. DDG stratejilerinin tüm değişkenler kontrol edildiğinde açıkladığı toplam varyans A kümesi için %37, B için %45, C için %52 olarak bulunmuştur. Bilişsel stratejiler açısından Pearson korelasyon bulguları incelendiğinde ise internet kullanımının tüm stratejilerle anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. İnternet kullanımı ve psikolojik belirtiler değişkenler kontrol edildiğinde elde edilen hiyerarşik regresyon bulgularında bilişsel stratejilerin açıkladığı toplam varyans A kümesi için %40, B için %47, C için %55 olarak saptanmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, farklı KB kümelerinde (A, B, C) görülen DDG ve bilişsel stratejileri incelemektedir. Bulgular, psikolojik belirtiler kontrol edildiğinde A kümesi KB belirtileri olan bireylerin duyguları kabullenme ve dürtü kontrolü açısından zorlandığını; B ve C kümesi KB belirtileri olan bireylerin negatif duygular karşısında dürtüsel davranışları kontrol etmede güçlük yaşandığını göstermektedir. Dürtü kontrolü, tüm kümelerde ortak bir müdahale alanı olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, kendini ve başkalarını suçlama gibi bilişsel çarpıtmalar da yaygındır. Bu bulgular, kişilik bozukluklarına özgü psikoterapötik müdahalelerde öncelik verilmesi gereken hedef alanlara ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: duygu düzenleme güçlüğü, bilişsel stratejiler, kişilik bozukluğu.

20103 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Seçici Hatırlamanın Üstbilişsel Yansımaları: Tanıma ve Bilme Hissi*

Ceren Akçam [1], Metehan Irak [1]

[1]Bahçeşehir üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Geri getirme yollu unutma (GYYU; retrieval-induced forgetting), belirli bilgilerin hatırlanmasının, aynı kategoriye ait ancak tekrar edilmemiş bilgilerin geri çağrılmasını zorlaştırdığı bir olguyu ifade eder. Üstbellek (metamemory) bilgi işlemenin çatısında yer alan, bireylerin kendi bellek süreçlerine ilişkin farkındalıkları ve bu süreçleri izleyip kontrol etme süreçleridir. GYYU olgusu bilişsel psikoloji literatüründe kapsamlı biçimde incelenmiş olsa da, bu süreçte üstbellek mekanizmalarının nasıl işlediğine dair araştırmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle bireylerin GYYU sürecindeki izleme ve kontrol stratejilerine ilişkin bulgular literatürde büyük ölçüde eksiktir.
Bu çalışmada, bellekteki bilgilerin hatırlanması sürecinde bazı bilgilerin unutulmasına yol açabilen GYYU olgusunu ve bu süreçte bireylerin üstbellek kararlarını nasıl şekillendirdiğini incelemiştir. Seçici hatırlamanın baskılayıcı etkileri nedeniyle, NRP öğelerinin RP- öğelerine kıyasla daha yüksek tanıma ve üstbellek yargılarına yol açacağı hipotez edilmiştir.
Yöntem: Çalışmaya yaşları 18–32 arasında değişen (Ort. = 23.70, SH = 3.88) 132 sağlıklı yetişkin (95 kadın, 36 erkek) gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılar kartopu örnekleme yöntemiyle toplanmış ve nörolojik ya da psikiyatrik öyküleri bulunmamaktadır. Çalışma, özel olarak tasarlanmış bir internet sitesi üzerinden çevrimiçi yürütülmüştür. Katılımcılara iki senaryo sunulmuş ve ardından tanıma ve üstbellek yargıları (bilme hissi: (BH; feeling-of-knowing) ölçülmüştür. Klasik GYYU görevine göre RP+, RP- ve NRP koşulları (öğeleri) oluşturulmuş ve hesaplanmıştır.
Bulgular: Tekrar ölçümlü varyans analizi sonuçları hipotezimizi desteklemiştir. Tanıma performansı koşul türlerine göre anlamlı olarak farklılık göstermiştir, $F(2, 246) = 59.49$, $p < .001$. Ortalamalar arası testler, en yüksek tanıma oranının RP+ (Ort. = 6.99) öğelerinde, ardından NRP (Ort. = 6.35) ve en düşük oranın RP- (Ort. = 4.62) öğelerinde olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde, BH yargıları da öge türlerine göre anlamlı farklılık göstermiştir, $F(2, 240) = 4.94$, $p < .05$. Katılımcılar RP+ (Ort. = 3.76) ve NRP (Ort. = 3.74) öğelerine ilişkin, RP- (Ort. = 3.52) öğelerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek BH yargılarında bulunmuşlardır.
Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, hatırlama pratiğinin yalnızca çalışılan bilgilerin bellekte tutulmasını güçlendirmekle kalmayıp, ilişkili ancak çalışılmamış bilgileri baskılayarak hem nesnel bellek performansını hem de öznel güven düzeyini etkilediğini göstermiştir. Ayrıca, BH yargıları katılımcıların kendi bellek süreçleriyle uyumlu bir izleme süreçlerini yürüttüklerini göstermiştir. Buna göre, hatırlanması daha güç olduğu görünen RP- ögelere duyulan güvenin daha düşük olduğu bildirilmiştir. Tanıma performansı ile BH puanları arasındaki uyum, hedef erişilebilirliği hipotezini desteklemekte ve etkili bir üstbilişsel izleme yetisine işaret etmektedir. Genel olarak, bu çalışma RIF'in sadece neyi hatırladığımızı değil, aynı zamanda hatırlama konusundaki güvenimizi de etkilediğine dair yeni kanıtlar sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Geri Getirme Yollu Unutma (retrieval-induced forgetting, RIF), Bilme Hissi (Feeling of Knowing, FOK), Üstbiliş, Bellek Yanılması

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20107 – Gelişim Psikolojisi

Erken Çocukluktaki Dil Gelişimi Üzerinde Ebeveynin Yürütücü İşlevleri ve Ebeveynlik Davranışlarının Etkisi*

Yaren Yakar [1], F. Cansu Pala [1]
[1]Ege Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Erken çocukluk döneminde hızla gelişen yürütücü işlevler yeni durumlara uyum sağlamayı, dikkati düzenlemeyi, karar vermeyi ve sosyal etkileşimlerin yönetilmesini içermektedir. Yürütücü işlevlerin; çalışma belleği, engelleyici kontrol ve bilişsel esneklik olmak üzere üç temel alt boyutu bulunmaktadır. Ebeveynlerin yürütücü işlevlerinin ise sergiledikleri ebeveynlik davranışlarına ve çocukların yürütücü işlevlerine katkı sağladığı bilinmektedir.

Erken çocuklukta yürütücü işlevlerin yanında, dil becerileri de hızla gelişmektedir. Hem yürütücü işlevlerin hem de dil gelişiminin erken çocuklukta gösterdiği gelişim hızının yanında ebeveynlerin yürütücü işlevlerinin ve ebeveynlik davranışlarının çocukların yürütücü işlevleri üzerindeki önemi "ebeveynlerin yürütücü işlevleri ve ebeveynlik davranışları erken çocukluk dönemindeki çocukların dil gelişimleri üzerinde etkili midir?" sorusunu gündeme getirmektedir. Ancak, ebeveynlerin yürütücü işlevleri ve ebeveynlik davranışlarının çocukların dil gelişimi üzerindeki etkisini inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu ve çoğunlukla daha küçük yaş gruplarıyla yürütüldüğü görülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, düşük sosyoekonomik statüye (SES) sahip annelerin yürütücü işlevleri ve ebeveynlik davranışlarının 3 – 5 yaş grubundaki çocukların dil gelişimiyle ilişkisini incelemektir. Bu doğrultuda iki hipotez belirlenmiştir:

1-Düşük SES'e sahip annelerin yürütücü işlevleri, erken çocukluktaki çocukların dil gelişimleriyle pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermektedir.

2-Düşük SES'e sahip annelerin ebeveynlik davranışları, erken çocukluktaki çocukların dil gelişimleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

Yöntem: Çalışma, İzmir ilinde ikamet eden anneler ve 3 – 5 yaş grubu çocuklarıyla, belirlenen anaokulları ve oyun merkezlerinde yürütülmektedir.

Çalışmamızın veri toplama aşamasında çocukların yürütücü işlevleri ve dil gelişimleri, iki farklı oturumda değerlendirilmektedir. Yürütücü işlevler; Gece-Gündüz Görevi, Boyut Değiştirerek Kart Eşleme Görevi ve Geriye Dönük Rakam Sıralaması Sözel Çalışma Belleği Görevi ile; dil gelişimi ise Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Gelişimi Testi (TİFALDİ) ile ölçülmektedir.

Annelerin yürütücü işlevleri Kart Eşleme Testi ile değerlendirilirken, ebeveynlik davranışları ise Ana Babalık Uygulamaları Ölçeği - Okul Öncesi Formu ve İskele Kurma Davranışı Anketi aracılığıyla ölçülmektedir.

Bulgular: Çalışma henüz tamamlanmamış olup veri toplama süreci halen devam etmektedir; örneklem özellikleri ve ön analiz bulguları kongrede paylaşılacaktır.

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın sonucunda, düşük SES'e sahip ebeveynlerin yürütücü işlevlerinin ve ebeveynlik davranışlarının erken çocukluk dönemindeki çocukların dil gelişimleri ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermesi beklenmektedir. Elde edilecek bulgular ile erken çocukluk döneminde bu değişkenler arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına ve bu ilişkilerin erken çocukluk döneminde doğrudan gözlenmemiş olması nedeniyle literatürdeki bu boşluğa katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Elde edilecek sonuçların, gelecekte erken müdahale programları için yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil gelişimi, ebeveynlik, erken çocukluk, sosyoekonomik düzey, yürütücü işlevler.

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20109 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Zihinsel Sayı Temsillerinde Uzamsal-Sayısal Etkileşimler ve Referans Noktasının Rolü*

Samet Kahraman [1], İlayda Korkut [1], İrem Aydın [1], Hakan Çetinkaya [1], Seda Dural [1], Ezgi Gür [1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sayıların zihinde soldan sağa, küçükten büyüğe doğru bir eksende temsil edildiği varsayımı, Zihinsel Sayı Doğrusu (Mental Number Line, MNL) kavramı ile açıklanmaktadır. Bu temsile dayalı olarak ortaya çıkan SNARC (Spatial-Numerical Association of Response Codes) etkisi, küçük sayılara sol elle, büyük sayılara ise sağ elle daha hızlı tepki verilmesi eğilimini tanımlar. Mesafe etkisi ise, sayı sınıflandırma vb. görevlerde, sayılar arasındaki uzaklık arttıkça tepki sürelerinin hızlandığını göstermektedir. Mesafe etkisi birçok faktörden bağımsız şekilde tutarlı bulgular üretirken, SNARC etkisi kültürel ve bağlamsal faktörlerden etkilenebilmektedir. Nitekim Türk örneklemleriyle yapılan araştırmalar, SNARC etkisine dair tutarsız sonuçlar ortaya koymuştur. Bu etkinin gözlenmesinde, uzamsal temsillerin aktive edilmesi etkisi olduğu bilinen bağlamlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Mingolo et al., 2024; Pinto et al., 2019). Bu çalışmada, Türk örnekleminde gözlenen tutarsız sonuçların olası açıklamalarından biri olarak uzamsal temsil aktivasyonunun test edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmada, 18–40 yaş arası 28 katılımcıdan veri toplamıştır, ancak katılımcı sayısı 70 kişiye ulaşana kadar veri toplama süreci devam edecektir. Deney boyunca katılımcılar, bas-basma görevinde sayılar için büyüklük sınıflandırması yapmışlardır. Katılımcıların yarısı referans (sayı doğrusu üzerinde 5 sayısı) gösterilen diğer yarısı ise referans gösterilmeyen koşula rastgele atanmıştır. Deney iki bloktan oluşmaktadır, katılımcılardan ilk blokta 5'ten küçük (1-4), ikinci blokta ise 5'ten büyük (6-9) sayılara boşluk tuşu ile tepki vermeleri istenmiştir. Sayılar, soldan sağa artan zihinsel sayı doğrusu ile uyumlu (MNL +, küçük sayılar solda, büyük sayılar sağda) ve uyumsuz (MNL -, küçük sayılar sağda, büyük sayılar solda) konumlarda, ekranda gösterilen sayı doğrusu üzerinde sunulmuştur. Deneysel oturumlar toplam 384 denemeden oluşmuştur. Deney boyunca tepki süreleri bağımlı değişken olarak kaydedilmiştir.

Bulgular: Elimizdeki veri ile yaptığımız 2 (referans: var & yok) × 2 (MNL uyumu: MNL+ & MNL -) karma ANOVA sonucunda, referans noktası sunulmayan grubun sunulan gruba göre daha hızlı tepki verdiği bulunmuştur, $F(1,25) = 5.76$, $p < .05$. Ancak MNL uyumluluğu ana etkisi ($F(1,25) = 1.77$, $p > .05$) ve referans × MNL uyumluluğu etkileşimi ($F(1,25) = 1.14$, $p > .05$) anlamlı bulunmamıştır. SNARC etkisi, her iki referans grubunda da anlamlı değildir [$t(12) = .82$, $p > .05$) ve $t(13) = 1.39$, $p > .05$]. Öte yandan, mesafe etkisini incelemek için yapılan analizde, MNL+ koşulunda anlamlı bir mesafe etkisi görülmüştür, $t(26) = -3.38$, $p < .05$); yani hedef sayı, referans olan 5'ten uzaklaştıkça tepki süresi kısalmıştır. MNL− koşulda ise mesafe etkisi anlamlı değildir, $t(26) = -1.49$, $p > .05$.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, referans noktasının açıkça sunulmasının tepki sürelerini yavaşlattığını ortaya koymuştur. Bu durum, referans noktasının görsel temsilinin katılımcılara fazladan bilişsel yük getirmiş olabileceğine işaret ediyor olabilir. Öte yandan, mesafe etkisi yalnızca MNL ile uyumlu koşulda anlamlı olarak gözlenmiştir. Bu bulgu, zihinsel sayı doğrusunun işlevselliğini desteklemekte, sayılar arasındaki uzaklığın karar verme süreçlerine etkide bulunabileceğini göstermektedir. Ancak, bu etkinin sadece tek bir koşulda ortaya çıkmış olması dikkatle yorumlanmalıdır. Tüm veri toplama süreci tamamlandığında, mesafe etkisinin her iki koşulda da gözleneceği öngörülmektedir; zira önceki literatürde bu etkinin oldukça güçlü ve tutarlı bir biçimde raporlandığı bilinmektedir. Sonuç olarak, bu çalışma sayısal bilişsel süreçlerin deneysel bağlama duyarlı olduğunu ve özellikle referans noktası gibi görsel unsurların, tepki süreleri ve sayısal karar verme üzerinde belirleyici etkiler yaratabileceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel sayı doğrusu, SNARC etkisi, mesafe etkisi, uzamsal-sayısal işlemleme, bağlam etkisi

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20112 – Klinik Psikoloji

Kumar Oynama Davranışı Olan Bireylerde Depresyon ve Anksiyete Semptomları: Kişilik, Sosyal Destek ve Baş Etmenin Rolü*

Zeynep Özkırım [1], Buğra Alp Kılınç [1], Esma Nur Sarı [1], Ezgi Fışkın [1], Buse Çuhadır [1], Ataberk Dinçel [1], Tuğba Görgülü [1]
[1]Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Giriş ve Amaç: Kumar oynama davranışı, yalnızca ekonomik kayıplar ve sosyal işlevsellikte bozulmalara yol açmakla kalmayıp, bireylerin ruh sağlığını da derin biçimde etkileyen çok boyutlu bir sorundur. Son yıllarda yapılan araştırmalar, kumar oynama ile psikopatolojik belirtiler -özellikle depresyon ve anksiyete- arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bu durum kumar bağımlılığının yalnızca davranışsal bağımlılık değil, aynı zamanda psikolojik sorunlarla da yakından ilişkili bir tablo olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde, bu ruhsal belirtilerin gelişiminde bireysel farklılıkların, özellikle de kişilik özellikleri ve stresle başa çıkma becerilerinin önemli rol oynayabileceği öne sürülmektedir. Bu çerçevede nörotisizm ve psikotisizm gibi bazı kişilik özelliklerinin duygusal duyarlılığı artırabileceği, etkisiz başa çıkma stratejilerinin ise semptomların şiddetlenmesine yol açabileceği düşünülmektedir. Kumar davranışı sergileyen bireylerde bu değişkenlerin birlikte ele alındığı araştırmalar ise sınırlıdır. Bu nedenle, çok değişkenli bir model çerçevesinde kişilik ve sosyal mekanizmaların depresyon ve anksiyete üzerindeki etkilerinin incelenmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu çalışmanın amacı da kumar oynayan bireylerde depresif ve anksiyete semptomlarını yordayan psikososyal değişkenleri belirlemektir.
Yöntem: Çalışmanın örneklemini Eskişehir ilinde yaşayan 18 yaş ve üstü 140 yetişkin birey oluşturmaktadır. Çalışmada katılımcıların sosyodemografik bilgilerini belirlemek için Demografik Bilgi Formu, kumar davranışını ölçebilmek için South Oaks Kumar Tarama Testi (SOKTT), depresyon, anksiyete ve stres düzeyini ölçmek için Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21), kişilik özelliklerini tespit etmek için Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu, algılanan sosyal desteği ölçmek için Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formu ve başa çıkma becerilerini belirlemek için de Başa Çıkma Tutumlarını Değerlendirme Ölçeği (Brief Cope Scale) uygulanmıştır.
Bulgular: Kumar oynayan bireylerde depresif semptomları yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre model anlamlı bulunmuştur (R^2 = .42, $F(5, 68) = 9.80$, $p < .001$; Adjusted R^2= .38). Elde edilen bulgular, depresif semptomların en güçlü yordayıcılarının kumar oynama davranışı, nörotisizm kişilik özelliği ve başa çıkma becerileri olduğunu göstermektedir. Modele göre açıklanan varyans oranı %42'dir. Benzer şekilde, kumar oynayan bireylerde anksiyete semptomlarını yordayan değişkenleri incelemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi de anlamlı bulunmuştur (R^2 = .33, $F(5, 66) = 6.39$, $p < .001$; Adjusted R^2 = .28). Analiz sonucuna göre, anksiyete semptomlarının en güçlü yordayıcılarının nörotisizm ve başa çıkma becerileri olduğu belirlenmiştir. Anksiyete semptomlarına ilişkin modelin açıkladığı varyans oranı ise %33'tür.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın bulguları, kumar oynama davranışının depresif ve anksiyete semptomlarıyla anlamlı şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle nörotisizm düzeyinin yüksek olması ve etkisiz başa çıkma stratejilerinin kullanılması, psikolojik semptomların şiddetini artıran önemli etmenler olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, bireylerin kişilik yapıları ve stresle başa çıkma biçimlerinin, yalnızca kumar davranışına yönelimde değil, aynı zamanda bu davranışın ruh sağlığı üzerindeki etkilerinde de kritik bir rol oynadığını göstermektedir.
Sonuç olarak bu çalışma, bireylerde kumar oynama davranışı ile depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına önemli katkılar sunmuştur. Bulgular, KOB'a yönelik çalışmların kişilik özellikleri ve başa çıkma stratejileri dikkate alınarak yapılandırılması gerektiğine işaret etmektedir.
Anahtar Kelimeler: Kumar oynama davranışı, depresyon, anksiyete, kişilik, baş etme.
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20123 – Gelişim Psikolojisi

Ebeveynin Algıladığı Sosyal Destek ile Ergenin İçe Yönelim/Dışa Yönelim Sorunları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*

Çocuğun Duygu Düzenleme Ve Ebeveynin Öz Yeterliğinin Rolü

Beyza Altındağ [1], Servet Kaçar Başaran [1], Rukiye Kızıltepe [1]
[1]Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Giriş ve Amaç: Algılanan sosyal destek, temelde destek sağlayan bireylere yönelik duyulan güvenin bir çıktısı ve bireysel olarak idrak edilen yanıdır. Sosyal destek ihtiyacının en çok hissedildiği bir bağlam da ebeveynlik sürecidir. Çalışmalar aynı anda birçok sorumluluğu üstlenecek olan ebeveynin bu süreçte algıladığı sosyal desteğin, olumlu ebeveynlik davranışlarına yol açtığı, bu durumun da çocuk uyumu ile ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir. Ancak bu ilişkide ebeveyn ya da çocuğa ait özelliklerin aracı rolü olduğu belirtilmesine rağmen, alanyazında sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada, ebeveynlerin algıladığı sosyal destek ile çocuğun içe yönelim ve dışa yönelim sorunları arasındaki ilişkide ebeveynin öz yeterliği ile çocuğun duygu düzenleme güçlüğünün aracı etkisini incelemek hedeflenmektedir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, 460 anne ($Ort_{yaş}$ = 40.80, SS = 5.27) ve ergen ($Ort_{yaş}$ = 12.08, SS = 1.20) oluşturmaktadır. İlk olarak, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul izni alınmıştır. Okullarda uygulama yapabilmek için Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmıştır. Annelere Demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık Ölçeği; ergen katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Çocuklar için Duygu Düzenleme Ölçeği, Güçler ve Güçlükler Envanteri uygulanmıştır. Analizler SPSS programında Process Macro (model 6) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Korelasyon analizlerinde ebeveynin algıladığı sosyal destek ve ebeveynin öz yeterliğinin ergenin içselleştirme dışsallaştırma sorunları ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. SPSS PROCESS Macro kullanılarak test edilen hipotez modelin bulguları, annenin algıladığı sosyal desteğin ergenlerin toplam güçlük düzeyi üzerinde anne öz-yeterliği üzerinden dolaylı bir etkiye sahip olduğunu ve bu etkinin anlamlı olduğunu göstermiştir (etki = 0.01, SH = 0.01, %95 GA [0.00, 0.02]). Buna karşın, duygu düzenleme üzerinden olan dolaylı etki anlamlı bulunmamıştır (etki = 0.01, SH = 0.01, %95 GA [-0.01, 0.03]). Anne öz-yeterliği ve duygu düzenleme üzerinden gerçekleşen dolaylı etki ise anlamlıdır (etki = -0.01, SH = 0.00, %95 GA [-0.02, -0.01]). Ancak annenin algıladığı sosyal desteğin toplam güçlük üzerindeki doğrudan etkisi (B = -0.02, $p > .05$, %95 GA [-0.05, 0.01]) anlamlı değildir.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma bulguları, sosyal desteğin, ergenlerin toplam güçlük düzeyi üzerinde doğrudan değil; anne öz yeterliği ve duygu düzenleme üzerinden dolaylı olarak etkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgu sosyal desteğin etkisinin, ebeveynlik becerileri ve çocuğun duygusal süreçleri aracılığıyla ortaya çıktığını belirten literatürle örtüşmektedir. Ergenlikte içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını önlemeye yönelik geliştirilen müdahale programlarının ebeveynlerin öz-yeterlik algılarını güçlendirmeye ve çocukların duygusal gelişimini destekleyen tutumları kazandırmaya yönelik, aynı zamanda sosyal destek sistemlerini de kapsayan bütüncül içerikler barındırması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynin algıladığı sosyal destek, İçe yönelim-Dışa yönelim sorunları, Duygu düzenleme, Ebeveyn öz yeterliği

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20126 – Gelişim Psikolojisi

Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumunun Sınav Kaygısı ve Akademik Erteleme Davranışı Üzerindeki Etkisi

Gülay Kebiroğlu [1], Sena Kaçmaz [1], Nil İlhan [1], Gamze Yaldız [1]

[1]Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, 18-35 yaş arası üniversite öğrencilerinin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumlarının, sınav kaygısı ve akademik erteleme davranışları üzerindeki etkisini incelemektir. Ebeveyn tutumlarının öğrencilerin bilişsel ve duygusal süreçleri üzerindeki rolü, özellikle akademik alandaki performans ve kaygı düzeyleri ile ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında toplam beş hipotez sınanmıştır.

Yöntem: Araştırmaya gönüllülük esasına göre 134 kişi katılmış, ancak nörolojik/psikolojik tanı alma ve ilaç kullanımı beyan eden 42 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır. Nihai örneklem 70 kadın ve 22 erkekten oluşmakta olup, yaş ortalaması 24,49 (SS = 6,28)'dur. Katılımcılara formlar ve ölçekler çevrim içi platformlar aracılığı ile sunulmuştur. Veriler Google Forms aracılığı ile toplanmıştır. Sosyodemografik bilgi formu, Sınav Kaygısı Ölçeği, Akademik Erteleme Davranışı Ölçeği ve Algılanan Helikopter Ebeveyn ölçeği Anne-Baba formu olacak şekilde sırasıyla sunulmuştur. Çalışmanın tamamlanması ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Veri analizi SPSS 27.0 versiyonunda yapılmıştır.

Bulgular: Helikopter anne tutumu ile sınav kaygısı ($r = 0.195$; $p > .05$) ve akademik erteleme ($r = 0.167$; $p > .05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Helikopter baba tutumu ile sınav kaygısı arasında anlamlı, pozitif yönde, zayıf bir ilişki saptanmıştır ($r = 0.275$; $p < .01$). Ancak baba tutumu ile akademik erteleme arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır ($r = 0.848$; $p > .05$). Helikopter anne tutumu yüksek kadınların sınav kaygısı düzeyi anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($U = 118$; $p < .05$). Diğer gruplar arası karşılaştırmalarda anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Eğitim düzeyi açısından ebeveyn tutum puanlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, özellikle baba tutumlarının sınav kaygısı üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Helikopter anne tutumunun kadın katılımcılarda sınav kaygısını artırdığı gözlemlenmiştir. Akademik erteleme davranışı ile ebeveyn tutumları arasında genel olarak anlamlı ilişkiler bulunmamıştır. Bulgular, ebeveyn tutumlarının öğrencilerin akademik yaşamlarına yansımasını anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: helikopter ebeveyn, sınav kaygısı, akademik erteleme, üniversite öğrencileri, ebeveyn tutumu.

20141 – Gelişim Psikolojisi

Annelerin Geleneksel ve Modern Ebeveynlik İnanışlarının Çocukların Cinsiyet Rolleri Üzerindeki Etkisi*

Fatma Şeyma Kalkan İnan [1], Hurigül Bayram Gülaçtı [2], Başak Şahin Acar [1], Sibel Kazak Berument [1], Aysun Doğan [3], Deniz Tahiroğlu [4]

[1]Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara

[2]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

[3]Ege Üniversitesi, İzmir

[4]Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Ebeveynlerin çocuk yetiştirme yaklaşımları ve stilleri, çocukların maskülen ve feminen cinsiyet rollerini nasıl geliştirdiklerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı (Bem, 1981) ve Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1977) çerçevesinde, geleneksel ve modern ebeveynlik stillerinin çocuklarda maskülen ve feminen özellikleri içselleştirmesine nasıl katkı sağladığını incelemektedir.

Geleneksel ebeveynlik tarzı, otoriteye saygı, itaat ve disiplin gibi değerlere odaklanan, daha hiyerarşik bir yapıyı benimseyen bir yaklaşımı karakterize etmektedir. Bu yaklaşım, duyguların dışa vurumuna sınırlı izin verirken, cinsiyet gelişiminde daha katı ve kalıplaşmış rolleri teşvik eder. Öte yandan modern ebeveynlik yaklaşımı; çocuk merkezli, anlayışlı ve esnek tutumlarıyla öne çıkar. Bu tarz, çocukların duygusal ihtiyaçlarını ve gelişimsel süreçlerini anlamaya yönelik olup, özgüven gelişimi ile bağımsız düşünceyi destekler. Modern ebeveynlik yaklaşımının, toplumsal cinsiyet rolü esnekliğini veya androjeniyi (hem yüksek maskülen hem yüksek feminen özellikler) teşvik ettiği varsayılmaktadır.

Yöntem: Bu araştırma, Türkiye Aile, Çocuk ve Ergen Projesi kapsamında, ulusal düzeyde toplanan geniş bir veri seti kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 8-17 yaş aralığındaki 4307 çocuk ve annelerinden Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, Ebeveynlikte Geleneksel ve Modern Yaklaşımlar Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu aracılığıyla veri toplanmıştır. Annelerin ebeveynlik yaklaşımlarının çocukların cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. İlk aşamada çocuğun yaşı ve cinsiyeti kontrol değişkeni olarak modele dahil edilmiştir. İkinci aşamada ise annenin maskülen ve feminen özellikleri modele eklenmiştir. Bu analiz maskülen ve feminen özellikleri için ayrı ayrı yürütülmüştür.

Bulgular: Analiz sonuçlarına göre, model anlamlı bulunmuştur ($F(2)= 26.14$, $p < .001$). Çocuğun yaşı, cinsiyeti ve annenin modern ebeveynlik yaklaşımı, çocuğun maskülen özelliklerini anlamlı düzeyde yordayan faktörler olarak belirlenmiştir Erkek çocuklar daha yüksek düzeyde maskülen özellikler sergilemekte ($\beta = .08$, $p < .001$), yaş arttıkça çocukların maskülen özellikleri artmakta ($\beta = .00$, $p < .001$) ve annenin modern yaklaşım düzeyi yükseldikçe çocuğun maskülen özellikleri de artmaktadır ($\beta = .06$, $p < .001$). Çocuğun feminen özelliklerini yordayan analiz sonuçlar da benzer şekilde anlamlı bulunmuştur ($F(2)= 24.83$, $p < .001$). Değişkenlere bakıldığında, çocuğun cinsiyeti ($\beta = -.12$, $p < .001$) ve annenin modern ebeveynlik yaklaşımı ($\beta = .06$, $p < .001$) anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Kız çocuklar, erkek çocuklara kıyasla daha yüksek düzeyde feminen özellikler göstermekte; ayrıca annenin modern yaklaşım düzeyindeki artış, çocuğun feminen özelliklerinde de artış göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, annelerin geleneksel ya da modern ebeveynlik yaklaşımlarının, çocukların cinsiyet rolleri geliştirme süreçlerinde belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle modern ebeveynlik yaklaşımı, hem maskülen hem de feminen özelliklerin çocuklar tarafından içselleştirilmesini desteklemekte, bu da daha esnek ve dengeli bir cinsiyet kimliği gelişimi için temel oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet gelişimi, Geleneksel, Modern, Ebeveynlik inanışları.

**Türkiye Aile, Çocuk ve Ergen Projesi*

10020 – Klinik Psikoloji

Borderline (Sınır) Kişilik Bozukluğu ve Diyalektik Davranış Terapisi Üzerine Derleme

Nurhan Naz [1], Sena Nur Yalçın [2]
[1]İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul
[2]Galata Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Borderline Kişilik Bozukluğu (BKB), duygusal regülasyon güçlükleri, dürtüsel davranışlar ve kendine zarar verme gibi yoğun semptomlarla seyreden, tedaviye dirençli bir bozukluktur. Geleneksel terapi yöntemlerinin çoğu, bu bireylerde etkili sonuçlar verememekte ve terapötik ittifak kurmakta zorluk yaşanmaktadır. Bu çalışma, BKB tedavisinde Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından önerilen başlıca terapi modellerinden biri olan Diyalektik Davranışçı Terapi'nin (DDT) etkinliğini sistematik olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda DDT'nin temel ilkeleri, uygulama protokolleri ve beceri eğitim bileşenlerinin tedavi sürecine katkısı da kuramsal ve klinik boyutlarıyla ele alınmıştır.
Yöntem: Bu araştırma betimsel nitelikte bir derleme çalışmasıdır. PubMed, APA PsycINFO, Google Scholar ve ULAKBİM gibi bilimsel veri tabanlarında, 2000-2024 yılları arasında yayımlanmış toplam 30 çalışma sistematik olarak taranmış ve içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Dahil edilen çalışmalarda, BKB tanısının klinik olarak doğrulanmış olması ve DDT'nin temel tedavi yöntemi olarak uygulanması temel ölçüt olarak belirlenmiştir.
Bulgular: İncelenen çalışmalar, DDT'nin BKB'ye özgü semptomlar üzerinde belirgin düzeyde iyileştirici etkiler sağladığını ortaya koymaktadır. Özellikle kendine zarar verme davranışları, intihar eğilimleri, duygusal dengesizlik ve dürtüsellikte anlamlı azalma görülmüştür. Ayrıca DDT'nin bireylerin öz-yeterlik, yaşam kalitesi ve terapötik ittifak düzeylerinde artış sağladığı; beceri eğitimi modülünün tedaviye bağlılığı artırdığı saptanmıştır. Bazı çalışmalarda DDT'nin diğer terapi modellerine göre (ör. Bilişsel Terapi, Şema Terapi) daha üstün sonuçlar verdiği bildirilmiştir. Bununla birlikte, kültürel uyarlamaya ve bazı alt gruplarda (ör. madde kullanımı olan bireyler) daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Literatür bulguları, DDT'nin BKB tedavisinde hem semptom düzeyinde hem de işlevsellik açısından etkili bir müdahale modeli olduğunu göstermektedir. DDT'nin kabul ve değişimi dengeleyen yapısı, yüksek riskli ve duygusal açıdan zorlayıcı danışan gruplarında terapötik süreci sürdürülebilir kılmaktadır. Ancak uygulamaların kültürel bağlamda çeşitlendirilmesi, beceri modüllerinin etkinlik düzeylerinin karşılaştırılması ve uzun vadeli etkilerin değerlendirilmesi için daha fazla randomize kontrollü çalışmaya ihtiyaç vardır. Klinik uygulamalarda DDT'nin yaygınlaştırılması ve uzman psikologlara yönelik eğitim/süpervizyon sistemlerinin kurulması önerilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Borderline Kişilik Bozukluğu, Diyalektik Davranışçı Terapi, Kendine Zarar Verme, Duygu Düzenleme.

10036 – Klinik Psikoloji

Kurgulanmış Dijital Kimlikler: Benliğin Sanal Dönüşümünün Kuramsal Perspektiften İncelenmesi

Eren Habil Çelebi [1], Furkan Onur Eken [1]
[1]İstanbul Beykent Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Teknolojinin gelişimi ile birlikte insanlar gerçek yaşamın yanı sıra sosyal medya uygulamalarında da sosyal kimlikler inşa etmeye ve sürdürmeye başlamışlardır. Bu gelişim, insanların iletişim biçimlerinde köklü değişiklikler olmasına neden olmuştur. Yüz yüze iletişime kıyasla dijital iletişim sürecinde benlik gizleme ya da sahte benlik sunumu davranışları daha kolay bir şekilde yapılabilmektedir. Bireyler, dijital platformlarda arzu ettikleri şekilde kişilik özelliklerini gizleyebilmekte ya da gerçekte olduğundan farklı bir şekilde sunabilmektedirler. Bu durum, birey tarafından inşa edilmiş olan gerçek benlik ve sahte benlik arasındaki sınırları bulanık hale getirmekte, bireylerin dijital ortamlarda aslında var olmayan ideal benliklerini sunabilmeleri sebebiyle bireyleri kimlik karmaşasına, çeşitli psikolojik sorunlara ve dijital yaşama sürükleyebilmektedir. Facebook, Twitter, İnstagram gibi sosyal medya uygulamalarının kullanılmasının yanında metaverse ya da sanal gerçeklik gibi daha ileri teknolojilerin giderek gelişiyor olması ile bu konu giderek daha önemli hale gelmektedir.

Kuramsal Perspektif ve Tartışma: Benlik, bireyin kendisi ile ilgili düşünce, duygu ve davranışları olarak tanımlanmakla birlikte kişilik ve kimlik olgusunun temelini oluşturmaktadır. Benlik kavramı kuramsal bağlamda değerlendirildiğinde, Rogers bireyin sahip olduğu özellikleri içeren gerçek benlik ve sahip olmak isteği özellikleri tanımlayan ideal benlik kavramlarını tanımlamıştır. Sağlıklı bir ruh sağlığını bireyin gerçekte sahip olduğu benlik ve sahip olmayı arzu ettiği benlik arasında uyum olmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Higgins ise benzer şekilde gerçek benlik, olması gereken benlik ve ideal benlik kavramlarına burgu yapmıştır. Gerçek benlik ve ideal benlik kavramlarını Rogers'a benzer şekilde tanımlarken olması gereken benlik kavramını ise toplumsal normlar ve beklentiler kapsamında şekillenen bireyin olması gerektiğine inandığı özellikler olarak kavramsallaştırmıştır. Bandura, sosyal bilişsel kuramda bireylerin yaptıkları gözlemler, çevresindekileri model alma ve sosyal pekiştireçler aracılığı ile gelişimsel süreçlerini sürdürdüklerini savunmaktadır. Festinger'in bilişsel uyumsuzluk kuramı bireylerin, düşünce, duygu, davranışları ya da inançları arasında uyum sağlama eğiliminde olduklarını savunmaktadır. Bu kurama göre, birey birbirleri ile çelişen istek, arzu ve beklentilerini kendi benliklerini değiştirerek uyumlu hale getirme çabasına bulunabilirler. Rogers'ın ve Higgins'in benlik kuramları çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireyler ideal benliklerini dijital toplumun arzu, istek ve beklentileri çerçevesinde şekillendirerek aslında kişinin kendi kimliğinden uzak ve gerçek olmayan bir ideal benlik oluşturabilirler. Sosyal Bilişsel Kurama göre de birey çevresinde kabul edilen, beğenilen ya da tam tersi şekilde onaylanmayan ya da beğenilmeyen düşünce, duygu ve davranışları öğrenebilir. Bunun yanında, farklı kişilik özellikleri pekiştirilerek artabilir ya da cezalandırılarak azaltılabilir. Bireyler, zaman içerisinde bu davranışları içselleştirerek benliklerinin bir parçası haline getirebilirler. Festinger'in kuramı bağlamında ise birey bilişsel uyumsuzluğu gidermek adına kendi düşünce, duygu ve davranışlarını değiştirme yoluna gidebilirler. Bunun sonucunda, bireyler gerçek benliklerini gizlemeye çalışabilirler ya da sahte bir benlik sunumuna yönelebilirler.

Sonuç: Sonuç olarak, dijital yaşam bireylerin gerçek benliklerinden uzaklaşarak toplumun ya da diğer dijital platformların kullanıcıların kabul ve beklentileri dahilinde bir ideal benlik oluşturmalarına neden olabilir. Bu durum ise, kendine yabancılaşma, öz saygının düşüşü, benlik uyumsuzluğu ve farklı psikopatolojilerin, oluşumuna katkıda bulunabilir. Bu bağlamda, dijital iletişim süreçleri ve benlik sunumu üzerine farklı değişkenleri de içeren nitel ve nicel çalışmalara ihtiyaç olduğu, bu tür çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gerçek benlik, sahte benlik, benlik sunumu, dijital benlik sunumu

10070 – Klinik Psikoloji

Öz Bilinçlilik ile Mental İyi Oluş Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğünün Aracı Rolü

Dilruba Sönmez [1], Semina İzmir [1], Rabia Ak [1], Kardelen Özteker [1], Sultan Edis[1]

[1]Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Öz bilinçlilik, bireyin içsel yaşantılarını, duygularını ve davranışlarını gözlemleme kapasitesi olarak tanımlanmakta ve çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmaktadır. Bu yapı, bazı alt boyutlarıyla bireyin mental iyi oluşunu destekleyebilirken, bazı yönleriyle kendine odaklılık ve sosyal kaygı gibi olumsuz psikolojik çıktılarla ilişkili olabilmektedir. Duygu düzenleme güçlüğü ise duyguları tanıma, kabul etme ve uygun biçimde yönetme becerilerinde yaşanan zorlukları ifade eder. Literatürde duygu düzenleme güçlüğü, hem ruh sağlığının önemli bir belirleyicisi hem de öz farkındalıkla bağlantılı bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Mental iyi oluş ise bireyin psikolojik esenliği, üretkenliği, anlamlı ilişkileri ve yaşam doyumunu kapsayan çok boyutlu bir yapıdır. Ancak bu üç yapının (öz bilinçlilik, duygu düzenleme güçlüğü ve mental iyi oluş) alt bileşen düzeyinde nasıl bir etkileşim içinde olduğuna dair çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, öz bilinçlilik alt boyutları ve mental iyi oluş arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü boyutlarının aracılık rollerini incelemektir. Bu ilişkilerin daha iyi anlaşılması, mental iyi oluşu desteklemeye yönelik önleme ve müdahale programlarının hedeflerini şekillendirmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Yöntem: Araştırmaya yaşları 18 ile 54 arasında değişen (Ort. = 24.41, SS = 6.38) toplam 850 yetişkin birey (574 kadın, %67,5; 276 erkek, %32,5) katılmıştır. Katılımcılar Warwick Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği – 16 ve Öz Bilinç Ölçeği'ni doldurmuştur. Öz Bilinç Ölçeği; kendini düşünme, içsel öz farkındalık, stil bilinçliliği, sosyal anksiyete ve görünüm bilinçliliği alt boyutlarından oluşmaktadır. Veriler SPSS 25 ve PROCESS macro 4.2 eklentisi kullanılarak analiz edilmiştir. İlk olarak Pearson korelasyon analizi yapılmış, ardından her bir öz bilinç alt boyutu için duygu düzenleme güçlüğünün beş alt boyutu (dürtüsellik, hedefe odaklanma zorluğu, duyguyu kabul etmeme, strateji eksikliği ve duygusal netlik eksikliği) paralel aracı değişken olarak modele dahil edilmiştir (Model 4, 5000 bootstrap örneklemesiyle).

Bulgular: Tüm öz bilinçlilik alt boyutları mental iyi oluş ile anlamlı şekilde ilişkili bulunmuştur. Kendini düşünme, içsel öz farkındalık ve görünüm bilinçliliği pozitif yönde; sosyal anksiyete ve stil bilinçliliği ise negatif yönde ilişkili bulunmuştur ($p < .001$). Aracılık analizleri, özellikle dürtüsellik, strateji eksikliği ve duygusal netlik eksikliği alt boyutlarının en sık aracılık eden değişkenler olduğunu göstermiştir. Ayrıca içsel öz farkındalık, tüm duygu düzenleme güçlüğü boyutları ile negatif ilişkili olan tek öz bilinçlilik boyutu olarak öne çıkmıştır.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, öz bilinçliliğin mental iyi oluş üzerindeki etkilerinin duygu düzenleme becerileriyle yakından ilişkili olduğunu ve bu ilişkinin öz bilinçliliğin alt yapılarına göre farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle içsel öz farkındalık olumlu psikolojik çıktılarla bağlantılıyken, sosyal anksiyete ve stil bilinçliliği gibi dışa odaklı yapılar daha olumsuz duygusal süreçlerle ilişkilidir. Bu sonuçlar, öz bilinçliliğin farklı bileşenlerinin mental iyi oluşla ilişkisini anlamada, duygu düzenleme süreçlerini dikkate alan çok boyutlu modellerin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, bilinçli farkındalık temelli programların, öz bilinçliliğin bu çok katmanlı yapısına duyarlı olarak tasarlanması gerektiğine işaret etmektedir. Etkili duygu düzenleme becerilerinin bu programlarda desteklenmesi, öz bilinçliliğin olumlu yönlerini güçlendirme açısından özellikle önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öz bilinçlilik, mental iyi oluş, duygu düzenleme güçlüğü.

10090 – Sosyal Psikoloji

Beden Farkındalığı ve Psikolojik İyi Oluş: Sosyal Bağlantının Rolü

Gökçe Su Akdağ Gürbüz [1], Barış Sevi [1]

[1]MEF Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Psikolojik iyi oluş (PİO) duygusal, bilişsel ve davranışsal süreçlerin dengeli entegrasyonu aracılığıyla kişinin değerleri ve potansiyeli ile uyumlu bir yaşam sürmesi olarak tanımlanır. Öz-kabul, özerklik, kişisel gelişim, yaşam amaçları, çevresel hakimiyet ve olumlu kişilerarası ilişkiler alanlarında sağlıklı işlevselliğine işaret eden bu kavram, yaşam memnuniyeti açısından çok katmanlı bir çerçeve sunar. Uzun vadeli iyi oluş halini öngörmede güvenilir bir faktör olan PİO'nun, etkileşimde olduğu değişkenlerin incelenmesi, psikolojik sağlık ve benlik algısının korunması ve iyileştirilmesi açısından önem taşır. İçsel beden duyumlarına odaklı bir dikkat ve farkındalık hali olarak tanımlanan interoseptif farkındalık (İF) ise, bedenden gelen sinyalleri anlamlandırabilme ve zihin-beden bağlantısının kurulabilmesi becerisidir. Bedenin deneyimlerine yönelik bu dikkatin niteliği ve bunların otonom ve zihinsel süreçler tarafından nasıl yanıtlandığı kişinin günlük hayattaki duygulanım, dikkat, inanç ve tutumları üzerinde belirleyici olabildiği gibi, bu süreçlerden etkilenebilmektedir. Bu yönüyle İF, davranışın bir belirleyicisi ve duygusal ve psikolojik sağlığın kritik bir bileşenidir. İF'nin yaşam kalitesi üzerindeki olumlu etkileri, PİO ile büyük ölçüde örtüşme göstermektedir. Aynı zamanda yapılan çalışmalar İF'nin duygu düzenleme ve psikolojik sağlamlık üzerindeki etkileri aracılığıyla PİO'yu geliştirebileceğine işaret eder. Benlik algısı üzerindeki bu olumlu etkilerinin yanında İF, empati düzeyleri ve olumlu sosyal değerlendirmeler ile de ilişkili bulunmuştur. Bu bulgular doğrultusunda, doyumlu bir yaşamı destekleyen sosyal bağlantısallık, İF ve PİO ilişkisinde olası bir aracı değişken olarak öne çıkmaktadır. Mevcut çalışma, İF'yi sosyal-ilişkisel bir çerçevede ele alarak beden farkındalığının PİO'yu beslemesinin yollarını araştırmayı amaçlamıştır. Yüksek İF'nin yüksek PİO düzeylerini öngörmesi ve sosyal bağlantısallığın bu ilişkiye kısmen aracılık etmesi beklenmiştir.

Yöntem: Çevrim içi anket yöntemiyle 18 yaş ve üzeri 209 kişiden veri toplanmıştır (Ort. Yaş = 31.58, SS Yaş = 11.54). Katılımcılar, yedi alt boyuttan oluşan (örn. fark etmek, öz-düzenleme, duygusal farkındalık) çok boyutlu bedensel farkındalık değerlendirmesi (Tosun ve ark., 2022), psikolojik iyi olma ölçekleri (Akın, 2012) ve sosyal bağlılık ölçeğini (Şahin ve Duy, 2020) yanıtlamıştır.

Bulgular: Yapılan üç aşamalı hiyerarşik çoklu regresyon analizinde yaş, cinsiyet ve vücut kitle indeksi kontrol edilmiştir. Analize ilk aşamada, İF'nin yedi alt boyutu dahil edilmiştir. Sonuçlar dikkat düzenleme ($\beta = .210$, $p = .022$) ve güven ($\beta = .253$, $p = .002$) alt boyutlarının PİO'yu anlamlı şekilde öngördüğünü göstermiştir. Analize ikinci aşamada sosyal bağlantı eklendiğinde, bu iki İF alt boyutunun PİO ile bağlantısı devam ederken, sosyal bağlantının PİO ile pozitif ilişkisi bulunmuştur ($\beta = .547$, $p < .001$). Ardından İF'nin PİO ile ilişkisinde sosyal bağlantının aracı rolü test edilmiştir. Sosyal bağlantı aracı değişken olarak eklendiğinde, İF'nin PİO'ya olan doğrudan etkisi azalmış fakat anlamlı kalmıştır, $\beta = .330$, $p < .001$. Sosyal bağlantının ise PİO ile pozitif yönde anlamlı bir bağlantısı olduğu görülmüştür. İF'nin dolaylı etkisi de anlamlı bulunmuştur ($\beta = .116$, %95 GA [.04, .18]). Bu sonuçlar, sosyal bağlantının İF ve PİO arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiğini göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma sonuçları, İF'nin sosyal benlik algısına katkısı aracılığıyla yaşam kalitesini arttırmada etkili bir araç olabileceğine işaret etmektedir. Bu bulgular, İF'nin arttırılmasına yönelik çalışmaların entegre edildiği klinik uygulamaların (örn. mindfulness temelli programlar, travma bilgili hareket) geliştirilmesine yön verebilir. Özellikle sosyal bağlantılar açısından dezavantajlı kişiler, iyi oluşu destekleyecek interoseptif müdahalelerden fayda sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: beden farkındalığı, interosepsiyon, psikolojik iyi oluş, sosyal bağlantı, sosyal benlik.

10102 – Gelişim Psikolojisi

Kız Ergenlerin Beden İmajlarını Etkileyen Faktörler: Sosyal Medya Kullanımı, Benlik Saygısı, Yeme Davranışı ve Spora Yatkınlık*

Tuğba Tetik [1], Ezgi Sena Yılmaz [1], Yusuf Remzi Demir [1], Nurcan İrem Ercan [1], İrem Çalışkan [1], Zeynep Göksu İnayet [1], Fatma Adalet Şahin Kırık [1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Beden imajı; bireyin kendine dair, fiziksel görünümüne ilişkin doğru ya da yanlış zihinsel temsilleri olarak tanımlanır. Ergenlik, bireyin benlik algısını geliştirdiği önemli bir dönemdir (Twenge & Campbell, 2018). Özellikle ergen kızlar, sosyal medyada maruz kaldıkları idealize edilmiş beden imgeleri nedeniyle bedenlerini olumsuz değerlendirme eğilimindedir (Tiggemann & Slater, 2014). Bu doğrultuda yürütülen bu araştırma, liseli kız öğrencilerde sosyal medya kullanım sıklığı ile beden algısı, benlik saygısı, yeme tutumları ve spora yönelik tutumlar arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırma, ilişkisel tarama modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Katılımcılar, Türkiye'nin çeşitli illerinde öğrenim gören ve yaşları 14-18 arasında değişen lise öğrencisi kız ergenlerden oluşmaktadır. Örneklem kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Veriler çevrim içi olarak Google Forms aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılara; Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Coopersmith Özsaygı Envanteri, Vücut Algısı Ölçeği, Spora Yönelik Tutum Ölçeği, Sosyal Medyada Beğenilmeme Korkusu Ölçeği ve Yeme Tutum Testi (YTT-40) uygulanmıştır. Veriler SPSS 28.0 programıyla analiz edilmiş, tek yönlü ANOVA ve Pearson korelasyon testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Spora Yönelik Tutum Ölçeği ile Sosyal Medyada Beğenilmeme Korkusu Ölçeği ($r = –.046$, $p > .05$) ve Yeme Tutumu Ölçeği ile Spora Yönelik Tutum Ölçeği ($r = .041$, $p > .05$) arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Ancak, Yeme Tutumu ile Vücut Algısı ($r = .354$, $p < .01$) ve Vücut Algısı ile Spora Yönelik Tutum ($r = .235$, $p < .01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Ayrıca, Vücut Algısı ile Sosyal Medyada Beğenilmeme Korkusu ($r = –.194$, $p < .01$) ve Benlik Saygısı ile Sosyal Medyada Beğenilmeme Korkusu ($r = –.191$, $p < .01$) arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Sonuç olarak, sosyal medya beğenilmeme korkusu ile benlik saygısı ve beden algısı arasında negatif; beden algısı ile yeme tutumu ve spora yönelik tutumlar arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, sosyal medya beğenilmeme korkusunun benlik saygısı ve beden algısını olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Ergenlerin sosyal medya içeriklerine karşı yüksek duyarlılık geliştirdiği ve öz değerlerini bu içeriklere göre şekillendirebildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan, olumlu beden algısı, daha sağlıklı yeme tutumları ve spora yönelik daha olumlu yaklaşımlarla ilişkili bulunmuştur. Yeme ve spor tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmaması, bu davranışların farklı psikolojik dinamiklerden beslendiğine işaret etmektedir. Ayrıca, sosyal medya kaynaklı beğenilmeme korkusunun spora yönelik tutumları doğrudan etkilememesi, beden algısının aracı bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Bu kapsamda, sosyal medya okuryazarlığı ve benlik saygısını artırmaya yönelik psiko-eğitim programları önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: beden imajı, sosyal medya, özsaygı, benlik sunumu.

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10114 – Sağlık Psikolojisi

Algılanan Sosyal Destek ve LGBT+ Odaklı Sosyal Medya Kullanımı: Türkiye'deki Genç Yetişkin LGBT+ Bireylerde Destek Arama ve Sunma Davranışlarının İncelenmesi*

Eylül Burcu Arıcı[1], Fatma Kılınç[1], Fazlı Sefa Günay[1], Samet Can[1], Fatma Adalet Şahin-Kırık[1], Hayriye Güleç[1]
[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Sosyal destek, genç bireylerin psikolojik iyilik hâllerini sürdürebilmeleri için temel bir gereksinimdir. Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması, özellikle LGBT+ bireyler gibi azınlık stresine maruz kalan kişiler için kısıtlı olabilecek sosyal destek ve çevrimdışı kaynaklara alternatif destek ağları sunmuştur. Literatürdeki mevcut çalışmalar, algılanan sosyal desteğin genel faydalarını ve sosyal medyanın topluluk bağlantılarını güçlendirmedeki rolünü vurgulasa da Türkiye'de LGBT+ bireylerin gerçek hayattaki algılanan sosyal destek deneyimleri ile sosyal medya üzerinden yürüttükleri destek arama ve LGBT+'ya yönelik destek sunma davranışları arasındaki ilişki henüz incelenmemiştir.
Yöntem: Çalışmanın katılımcıları 18-26 yaş aralığında (M: 21,46 SD: 2,34) 160 LGBT+ bireyden oluşmaktadır. Katılımcılar cinsiyet kimliklerini 112'si cis kadın, 26'sı cis erkek, 8'i trans erkek, 1'i trans kadın ve 13'ü non-binary olarak; cinsel yönelimlerini ise 26'sı gey, 52'si lezbiyen, 78'i biseksüel ve 4'ü heteroseksüel olarak tanımlamıştır. Veriler, 9 Şubat – 1 Mayıs 2025 tarihleri arasında, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, LGBT+'lara yönelik Sosyal Medya Kullanım Ölçeği ve Sosyal Destek Arama ve Sunma Ölçekleri kullanılarak Google Forms aracılığıyla toplanmıştır. Destek arama davranışı alt boyut olarak aktif destek arama (paylaşım yapma) ve pasif destek arama (beğeni/yorum beklentisi) olarak ayrılmıştır. Araştırma halen sürmekte ve veri toplanmaya devam edilmektedir. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, sosyal medya kullanım özellikleri ve alışkanlıklarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemek amacıyla korelasyon analizi uygulanmıştır.
Bulgular: LGBT+ bireylerin gerçek hayatta algıladıkları sosyal destek ile sosyal medyada destek arama (aktif: r= .001, p= .989; pasif: r= .093, p= .241) ve sosyal medyada LGBT+'ya yönelik destek sunma davranışları (r= -.108; p= .175) anlamlı şekilde ilişkili değildir. Bununla birlikte, LGBT+'ya yönelik sosyal medya kullanımı sosyal medya platformlarında aktif (r= .259, p= .001) ve pasif (r= .355, p= .001) destek arama ve LGBT+'ya yönelik destek sunma (r= .649, p= .001) davranışları ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca sosyal medyada aktif ve pasif sosyal destek arama davranışları hem birbiriyle (r= .335, p= .001) hem de LGBT+'ya yönelik destek sunma davranışları ile pozitif yönde ilişkilidir (aktif: r= .175, p= .027; pasif: r= .220, p= .005). Yaş, LGBT+'ya yönelik sosyal medya kullanımı (r= -.164; p= .039), destek sunma (r= -.201; p= .011) ve sosyal medyada pasif sosyal destek arama davranışları (r= -.211; p= .008) ile negatif ilişkilidir. Aktif destek arama ile yaş anlamlı düzeyde ilişki değildir (r= .002, p= .981).
Tartışma ve Sonuç: LGBT+ bireylerin çevrimiçi destek arama ve sunma davranışları ile gerçek hayatta algıladıkları sosyal destek arasında bir ilişki olmaması, çevrimdışı sosyal destek sistemlerinin sosyal medya platformlarının destek amaçlı kullanımına doğrudan yansımayabileceğini düşündürmektedir. Buna karşın, LGBT+'ya yönelik sosyal medya kullanımı ile destek arama ve sunma davranışları arasındaki pozitif ilişki, bu platformların LGBT+ bireyler için alternatif bir sosyal alan sunduğunu göstermektedir. Yaş ile ilgili bulgular, LGBT+' ya yönelik çevrimiçi destek arayışlarının ve dayanışma pratiklerinin özellikle genç yaş gruplarında daha belirgin olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca destek arama ile sunma davranışları arasındaki pozitif ilişki, çevrimiçi dayanışma kültürünün çift yönlü olduğunu ve bireylerin yalnızca destek alıcı değil, aynı zamanda destek sağlayıcı rolü de üstlendiğini işaret etmektedir. Bulgular, LGBT+ bireylerin sosyal medyada deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi ve çevrimiçi destek davranışları üzerine ileri araştırmaların önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: LGBT+, algılanan sosyal destek, sosyal medya, destek arama, destek sunma.
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10133 – Sosyal Psikoloji

Topluluğun İyi Oluşuna Yönelik Öznel Değerlendirmeler: Yeni Bir Ölçme Aracının Psikometrik Özellikleri*

Özge Ünal Koçaslan [1], Elvan Kiremitçi Canıöz [2]
[1]Samsun Üniversitesi, Samsun
[2]Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Giriş ve Amaç: Bireyin psikolojik iyilik hali, içinde yaşadığı toplumun toplumsal iyi oluşundan bağımsız değildir. Bireyler içinde bulundukları topluluğun ne derecede iyi işlev gösterdiğinden etkilenirken, aynı zamanda topluluğun iyi oluşunu da etkileme potansiyeline sahiplerdir. Tıpkı psikolojik iyi olma hali gibi toplumsal iyi olma halinin de çok boyutlu bir yapıda ele alınması gerekmektedir. VanderWeele (2009), toplumsal iyi oluşun "gelişen bireyler", "iyi ilişkiler", "yetkin liderlik", "sağlıklı pratikler", "topluluğa dair memnuniyet" ve "güçlü misyon" şeklinde 6 boyutta ölçülmesini içeren toplam 32 madde önermiştir. İlgili literatür incelendiğinde Türkçe dilinde topluluğun iyi oluşuna dair bireyin subjektif değerlendirmesini ölçen araçların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu sebeple bu çalışmada toplumsal iyi olma halini ölçmek için VanderWeele'nin (2009) ölçek geliştirilmesi amacıyla önerdiği maddelerin Türkçe diline çevirisi yapılarak, ölçeğin yapı geçerliği, ölçüt bağıntılı geçerliği ve test-tekrar test güvenirliği test edilmiştir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini 208 ($Ort_{yaş}$= 23.13; $SS_{yaş}$= 4.91) üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Gönüllü katılımcılara Toplumsal İyi Oluş Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Toplumsal İyi Oluş Ölçeği'nin test-tekrar test güvenirliğini hesaplamak için ise iki hafta arayla 57 öğrenciden ($Ort_{yaş}$= 22.65; $SS_{yaş}$= 4.87) veri toplanmıştır.
Bulgular: Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla yürütülen faktör analizlerinin sonuçları, test edilen ölçme modellerinin uyum indekslerinin ölçekteki 4 madde çıkarıl.dıktan sonra oldukça iyi olduğunu ve bireysel düzeyde toplumsal iyi oluşu ölçen alt ölçeğin ("gelişen bireyler" alt ölçeği) tek boyutlu; toplumsal düzeyde topluluğun iyi oluşunu ölçen alt ölçeğin beş boyutlu bir yapıda olduğunu "iyi ilişkiler", "yetkin liderlik", "sağlıklı pratikler", "topluluğa dair memnuniyet" ve "güçlü misyon) göstererek VanderWeele (2009) tarafından önerilen faktör yapısını doğrulamıştır. Beklendiği üzere, "gelişen bireyler" alt boyutu psikolojik iyi oluş ile; diğer alt boyutlar kolektif benlik saygısı alt boyutları ile ilişkili bulunmuştur. Ölçeğin sözü geçen altı boyutunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .71 ile .97 arasında, test-tekrar test korelasyon katsayıları ile .52 ile .73 arasında değişmektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular ölçeğin bireyin içinde bulunduğu topluluğun iyi oluşuna dair subjektif değerlendirmelerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğuna işaret etmektedir. Ancak örneklem büyüklüğünün sınırlı olması sebebiyle, gelecek çalışmalar ölçeğin psikometrik özelliklerinin daha büyük ve çeşitli örneklem gruplarında sınamaya devam etmelidir. Bireylerin içinde bulundukları büyük ve küçük ölçekli toplulukların iyilik haline dair algılarını ölçmede kullanılabilecek bir ölçeği Türkçe diline kazandıran bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: kolektif benlik saygısı, psikolojik iyi oluş, topluluğun iyi oluşu, gelişen bireyler.
** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10163 – Sosyal Psikoloji

Topluluğun İyi Oluşuna Yönelik Öznel Değerlendirmeler: Yeni Bir Ölçme Aracının Psikometrik Özellikleri

Serap Akgün [1], Ceren Akkuş [1], Yaren Şahiner [1], Şeyma Gündağ [1]

[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Kadına yönelik şiddet bir insan hakları ihlalidir. Araştırma bulguları Türkiye'de kadına yönelik yakın partner şiddetinin oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın amacı kadına yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin, erkeğe yönelik korumacı ve düşmanca tutumların, cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın ve sosyal baskınlık yöneliminin kadına yönelik flört şiddetine ilişkin tutumlar ile ilişkilerini incelemektir.

Yöntem: Araştırma 18-34 yaş aralığında 184 erkek katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılar Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Erkeğe Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği, Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği ve Erkeğin Uyguladığı Flört Şiddetine Yönelik Tutum Ölçeğini doldurmuşlardır. Ardından kadına yönelik fiziksel, cinsel ve psikolojik flört şiddeti içeren üç farklı senaryoda erkeğin ve kadının davranışlarını ne derece yanlış, ne derece haklı, ne derece kabul edilebilir bulduklarını ve bu durumlarda kadını ne derece sorumlu algıladıklarını beş dereceli bir ölçek üzerinde belirtmişlerdir.

Bulgular: Kadına yönelik fiziksel, psikolojik ve cinsel flört şiddetini yordayan değişkenleri belirlemek amacı ile verilere hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır. Tüm regresyon analizlerinde denkleme ilk olarak kadına yönelik korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik, ikinci olarak erkeğe yönelik korumacı ve düşmanca tutumlar ve son olarak da cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi girilmiştir. Bulgular, kadına yönelik fiziksel flört şiddetine ilişkin olumlu tutumları yalnızca kadına yönelik düşmanca cinsiyetçiliğin pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Kadına yönelik psikolojik flört şiddetine ilişkin olumlu tutumları kadına yönelik düşmanca cinsiyetçiliğin yanı sıra erkeğe yönelik korumacı tutumlar ve cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimi de pozitif yönde yordamıştır. Kadına yönelik cinsel flört şiddetine ilişkin olumlu tutumları ise kadına yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik, sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi pozitif yönde yordamıştır. Senaryolar için yapılan regresyon analizleri ise kadına düşmanca tutumların şiddet mağduru olan kadının davranışını yanlış bulma ve kadını suçlama ile pozitif yönde, kadını haklı bulma ile negatif yönde ilişkili olduğunu, şiddet uygulayan erkeği haklı bulma ve şiddeti kabul edilebilir bulma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Erkeğe yönelik korumacı tutumlar özellikle psikolojik flört şiddetinde mağduru suçlama ve şiddeti kabul edilebilir bulma ile pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Cinsiyet sistemini meşrulaştırma ise fiziksel şiddette faili haklı bulma, cinsel şiddette ise hem faili haklı bulma hem de kurbanı suçlama ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Genel olarak, erkeklerin korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliği ve cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimleri arttıkça kadına yönelik flört şiddetine ilişkin daha olumlu tutumlara sahip oldukları, şiddet mağduru kadını daha çok suçladıkları ve şiddet uygulayan erkeği daha haklı buldukları görülmüştür. Cinsiyetçiliği azaltmaya yönelik eğitimler ve koruyucu önleyici müdahale programları ile erkeklerin daha eşitlikçi tutumlara sahip olmalarını sağlamak kadına yönelik şiddetin tolere edilmediği toplumlara ulaşmamız için elzem görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Flört şiddeti, cinsiyetçilik, sistemi meşrulaştırma.

10171 – Sosyal Psikoloji

Kadınların Kadına Yönelik Flört Şiddetine İlişkin Tutumlarının Yordayıcıları: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Sistemi Meşrulaştırma ve Sosyal Baskınlık Yönelimi

Serap Akgün [1], Deniz Han Gedik [1], Utku Yavaş [1], Nurullah Gelir [1]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Sistemi meşrulaştırma kuramı toplumda yalnızca avantajlı grubun üyesi olan erkeklerin değil dezavantajlı konumda bulunan kadınların da sosyalleşme sürecinde kadınların neden alt statüde erkeklerin neden üst statüde olduğuna dair yapılan açıklamaları içselleştirdiklerini ve eşitsizliklerle dolu cinsiyet sistemini iyi, doğru, adil olarak kabul edebildiklerini vurgulamaktadır. Bu nedenle cinsiyetçiliğin ve cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın kadınların kadına şiddete yönelik tutumlarını da yordaması beklenmektedir. Bu çalışma kadına yönelik korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin, erkeğe yönelik korumacı ve düşmanca tutumların, cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın ve sosyal baskınlık yöneliminin kadınların kadına yönelik flört şiddetine ilişkin tutumlarını yordayıp yordamadığını test etmek amacı ile yürütülmüştür.
Yöntem: Araştırmaya 18-32 yaş arasında 279 kadın gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılar Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Erkeğe Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği, Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği, Yeni Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği ve Erkeğin Uyguladığı Flört Şiddetine Yönelik Tutum Ölçeğini doldurmuşlardır. Ek olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve kadına yönelik fiziksel, cinsel ve psikolojik flört şiddeti içeren üç farklı senaryoda erkeğin ve kadının davranışlarını ne kadar yanlış, ne kadar haklı, ne kadar kabul edilebilir bulduklarını ve bu durumlarda kadını ne kadar sorumlu algıladıklarını beş dereceli bir ölçek üzerinde belirtmişlerdir.
Bulgular: Kadınların, kadına yönelik fiziksel, psikolojik ve cinsel flört şiddetine ilişkin tutumlarının yordayıcılarını saptamak amacı ile verilere hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır. Tüm hiyerarşik regresyon analizlerinde regresyon denklemine ilk aşamada kadına yönelik korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik, ikinci aşamada erkeğe yönelik korumacı ve düşmanca tutumlar, son aşamada ise cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi değişkenleri dahil edilmiştir. Analiz sonuçları, kadınların kadına yönelik düşmanca cinsiyetçilikleri, erkeğe yönelik korumacı tutumları, sistemi meşrulaştırma eğilimleri ve sosyal baskınlık yönelimleri arttıkça kadına yönelik psikolojik flört şiddetine daha olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Erkeğe yönelik düşmanca tutumlar ise kadına psikolojik şiddete olumlu tutumu negatif yönde yordamıştır. Kadına yönelik fiziksel flört şiddetine yönelik tutumları kadına karşı düşmanca cinsiyetçilik ve sosyal baskınlık yönelimi pozitif yönde yordamıştır. Kadına yönelik cinsel flört şiddetine ilişkin tutumları ise kadına yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik, erkeğe korumacı tutumlar, cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi pozitif yönde, erkeğe düşmanca tutumlar ise negatif yönde yordamıştır. Kadının bir flört ilişkisinde fiziksel, psikolojik ya da cinsel şiddete uğradığı senaryolar için yapılan regresyon analizlerinin bulguları ise genel olarak, kadına düşmanca cinsiyetçiliğin ve erkeğe korumacı tutumların şiddete uğrayan kadının davranışını yanlış bulma, kadını suçlama, erkeğin şiddetini kabul edilebilir ve haklı bulma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi de mağduru suçlamayı ve faile hak vermeyi pozitif yönde yordamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Kadınların cinsiyetçilik konusunda farkındalığını artırarak onların toplumdaki cinsiyetçiliği içselleştirmek ve meşrulaştırmak yerine eleştirel bakabilmesini sağlamak kadınların kadına yönelik şiddeti desteklemesini ya da kabullenmesini azaltacaktır.
Anahtar Kelimeler: Flört şiddeti, çelişik duygulu cinsiyetçilik, sistemi meşrulaştırma.

10214 – Sosyal Psikoloji

Depreme İlişkin Komplo Teorilerine Kimler İnanıyor? Genel Komplo İnancı, Bilime Güven ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Temelinde Çok Değişkenli Bir Kümeleme Analizi

Seray Kıvanç [1], İsmail Sarp Aykurt [2]
[1]Mersin Üniversitesi, Mersin
[2]Toros Üniversitesi, Mersin

Giriş ve Amaç: 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremler, sadece fiziksel değil aynı zamanda sosyal ve bilişsel etkileriyle de toplumda derin izler bırakmıştır. Bu süreçte, bazı bireyler afetin nedenine ilişkin bilimsel açıklamaları kabul ederken, bazı bireyler komplo teorilerine yönelmiştir. Bu çalışma, afet sonrası bilgiye yönelik tutumları incelemek amacıyla, bilimsel bilgiye inanç, komplo teorilerine inanç ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri temelinde bireyleri gruplandırmayı ve bu gruplar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Çalışmaya 73 kadın ve 51 erkek olmak üzere toplam 124 yetişkin birey katılmıştır. Katılımcılar, demografik bilgilerin yanı sıra Tam (2023) tarafından Türkçeye uyarlanan Genel Komplo Teorilerine İnanma Ölçeği (GKTİÖ) ve Sarıçam ve arkadaşları (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeğini (BTÖ) yanıtlamıştır. Ayrıca, araştırmacılar tarafından oluşturulan 5 bilimsel gerçek (örn. "Depremlerin tam zamanını önceden bilmek mümkün değildir.") ve 5 komplo teorisi (örn. "Depremden hemen önce görülen ışıklar, gizli enerji silahlarının kullanıldığını gösterir.") ifadesine "doğru" ya da "yanlış" seçimi yapmaları istenmiştir. Bu yanıtlardan hareketle, katılımcıların bilimsel bilgiye inanç ve depremle ilişkili komplo teorilerine inanç puanları hesaplanmıştır. Toplam puanlar 0 ile 5 arasında değişmektedir. Yorumlarda, 2.5 kesme noktası olarak alınmış; bu değerin altı "düşük", üstü "yüksek" olarak tanımlanmıştır.
Dört değişken standardize edildikten sonra k-means kümeleme analizi uygulanmış ve Elbow yöntemine göre 4 kümelik yapı belirlenmiştir. Gruplar arası farkları test etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yürütülmüştür. Analizler R Studio ortamında yürütülmüştür.
Bulgular: Kümeleme analizi sonucunda aşağıdaki dört grup elde edilmiştir:
Küme 1 (N = 13): Yüksek komplo inancı (Ort. = 4.00), yüksek bilim inancı (Ort. = 4.62), yüksek GKT (Ort. = 3.73), yüksek BT (Ort. = 4.03)
Küme 2 (N = 47): Düşük komplo inancı (Ort. = 0.34), yüksek bilim inancı (Ort. = 4.96), düşük GKT (Ort. = 2.26), yüksek BT (Ort. = 2.58)
Küme 3 (N = 31)**:** Düşük komplo inancı (Ort. = 0.39), yüksek bilim inancı (Ort. = 3.77), yüksek GKT (Ort. = 2.58), yüksek BT (Ort. = 3.43)
Küme 4 (N = 33): Düşük komplo inancı (Ort. = 0.15), yüksek bilim inancı (Ort. = 5.00), düşük GKT (Ort. = 2.49), yüksek BT (Ort. = 4.02)
Kruskal-Wallis sonuçları, kümeler arasında bilimsel bilgiye inanç [$\chi^2(3) = 100.05$, $p < .001$], deprem komplo inancı [$\chi^2(3) = 53.09$, $p < .001$], GKT $\chi^2(3) = 26.46$, $p < .001$] ve BT [$\chi^2(3) = 69.54$, $p < .001$] açısından anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, bireylerin afet sonrası bilgiye yaklaşımının sadece bilişsel değil aynı zamanda psikolojik boyutları olduğunu göstermektedir. Komplo teorilerine yönelen bireylerin daha düşük bilimsel inanç ve daha yüksek belirsizlik intoleransı sergilediği gözlemlenmiştir. Deprem sonrası oluşan bilgi karmaşasında bu profillerin tanınması, risk iletişimi stratejileri oluşturulurken bu bilgilerin kullanılması açısından önemli bulunmaktadır. Mevcut bulgular ön sonuç niteliğindedir; veri toplama süreci devam etmekte olup nihai sonuçlar kongrede sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Komplo teorileri, Deprem, Bilime güven, Belirsizliğe tahammülsüzlük, Kümeleme analizi.

10219 – Klinik Psikoloji

Romantik İlişkilerde Toplumsal Değişim ile Çocukluk Örselenme Yaşantılarının, Duygusal İstismar ve Başa Çıkma Stratejileriyle İlişkisi

Emine Ecrin Çelik [1], Gamze Şen Pakyürek [1]

[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Toplumsal ve bireysel yapının dönüşümüyle birlikte bireylerin kendini ifade etme, sınır koyma ve duygusal bağ kurma biçimlerini yeniden şekillendirmektedir. Ancak bu dönüşüm bireylerin geçmiş dönemde yaşamış oldukları çocukluk dönemi örselenme yaşantılarından bağımsız değildir. Özellikle çocukluk döneminde yaşanan duygusal ihmal ve istismar gibi örselenme biçimleri, bireyin hem kendisiyle hem de diğerleriyle kurduğu ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda çocukluk dönemi örselenme yaşantılarını, değişen toplumsal koşullar içerisinde romantik ilişkilere nasıl yansıdığını incelemek bireyin dönüşüm sürecine ışık tutması açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu süreçte bireylerin başa çıkma biçimleri, çocukluk dönemi yaşantılardan etkilenerek şekillenmekte olup duygusal ihmal ve istismar yaşamış bireyler ilişkilerde sınır koyma, duygularını ifade etme ve çatışma yönetimi gibi konularda zorlanabilmektedir. Aynı şekilde, bu bireylerin romantik ilişkilerde duygusal istismara maruz kalma ya da uygulama eğilimleri gösterebildiği de görülmektedir ve bu durum çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına göre değişebilmektedir. Bu nedenle çalışmada, bireylerin çocuklukta yaşadıkları örselenme deneyimlerinin, ilişkilerdeki başa çıkma tarzları ve duygusal istismar eğilimleriyle olan ilişkisi incelenmektedir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi, kartopu örnekleme yöntemi ile çevrimiçi anket yoluyla katılan 18-25 yaş arasındaki genç yetişkinlerden oluşturulmuştur. Çalışmada 146 kadın (%54,9), 120 erkek (%45,10) toplam 266 yetişkin bireyin geribildirimlerinden faydalanılmıştır. Toplanan veriler SPSS programı kullanılarak bağımsız örneklemler için t-testi, regresyon analizi ve Pearson korelasyon analizi yöntemleri ile analiz edilmiştir. Toplumsal dönüşüm bağlamı, sosyodemografik değişkenler aracılığıyla modele dahil edilmiştir.
Bulgular: Pearson korelasyon analizi sonucunda çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile ilişkide başa çıkma ve duygusal istismara arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$) . Ancak, duygusal istismar ölçeğinin maruz kalma ve uygulama boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = 0,97$; $p < 0,01$). Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının ilişkilerde başa çıkma biçimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür ($F(3, 262) = 4,04$; $p < 0,05$). Model, başa çıkma biçimlerindeki varyansın %44'ünü açıklamaktadır. Buna karşın, modele dahil edilen duygusal istismar değişkeninin ilişkilerde başa çıkma biçimleri üzerinde anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir ($p > 0,05$).
Tartışma ve Sonuç: Çalışma bulguları, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının genç yetişkinlerin romantik ilişkilerde kullandıkları başa çıkma stilleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Buna karşın, duygusal istismarın başa çıkma biçimleri üzerinde doğrudan bir etkisi saptanmamıştır. Uygulama ve maruz kalma boyutları arasındaki yüksek korelasyon, istismar döngüsünün sürdüğüne dair önemli bir ipucu sunmaktadır. Toplumsal dönüşüm sürecinde, bireylerin geçmiş yaşantılarının yalnızca bireysel psikolojik işleyişi değil aynı zamanda yeni kuşak ilişkisel kalıpları nasıl inşa ettiğini anlamak adına bu bulgular kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, dönüşen toplumsal yapılar içinde ilişkisel başa çıkma biçimlerinin tarihsel ve kültürel bağlamda ele alınması gerekmektedir.
Anahtar Kelimeler: Başa çıkma stratejileri, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, duygusal ihmal ve istismar, romantik ilişkiler, toplumsal dönüşüm.

10229 – Klinik Psikoloji

Bilinçli farkındalık ile iş tatmini arasındaki ilişkide psikolojik güvenliğin aracı rolü*

Belgin Özer [1], Hande Tasa [1]

[1]İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, bilinçli farkındalık ile iş tatmini arasındaki ilişkide psikolojik güvenliğin aracı rolünü incelemektir. Bunun yanında bilinçli farkındalık, iş tatmini ve psikolojik güvenlik değişkenlerinin birbirleriyle olan ilişkileri değerlendirilmiş ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırılmıştır. Alanyazında, iş yerindeki psikolojik süreçlerin çalışan memnuniyeti üzerindeki etkileri giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu çalışma bilinçli farkındalık ve psikolojik güvenlik gibi güncel kavramları iş tatmini ile ilişkilendirerek ilgili alanyazına önemli bir katkı yapmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırma, Türkiye genelinde kamuda ve özel sektörde çalışan 18 yaş üstü 388 beyaz yaka gönüllü birey ile yürütülmüştür. Katılımcılardan çevrimiçi yollarla Demografik Bilgi Formu, Bilinçli Farkındalık Ölçeği, İş Tatmini Ölçeği ve Psikolojik Güvenlik Ölçeği doldurmaları istenmiştir. Elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiş, ilişkisel ve aracı değişken analizleri yapılmıştır.

Bulgular: İstatistiksel analizler sonucunda bilinçli farkındalık ile iş tatmini ve psikolojik güvenlik arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler bulunmuştur. Psikolojik güvenliğin, bilinçli farkındalık ile iş tatmini arasındaki ilişkide tam aracı bir rol oynadığı görülmüştür. Demografik değişkenlere göre yapılan analizlerde ise, kadın katılımcıların ve lisansüstü eğitim gören bireylerin bilinçli farkındalık düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca özel sektörde çalışan bireylerin psikolojik güvenlik düzeylerinin kamu sektörüne göre daha yüksek olduğu ve gelir düzeyinin hem iş tatmini hem de psikolojik güvenlik üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, iş ortamındaki ruhsal süreçlerin çalışanların memnuniyet düzeylerine etkisini göstermektedir. Psikolojik güvenliğin aracı rolü, bireylerin içsel farkındalıklarının sosyal çevreyle olan etkileşimleri aracılığıyla iş yaşamına yansıdığını ortaya koymaktadır. Bulgular, iş ortamlarında psikolojik güvenliğin desteklenmesinin ve bilinçli farkındalık temelli müdahalelerin çalışanların iyi oluşlarına katkı sağlayabileceğini ortaya koymaktadır. Klinik psikologlar ve örgüt psikolojisi uzmanları için bu sonuçlar, özellikle kurumsal danışmanlık ve çalışan destek programları geliştirme açısından önemli pratik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilinçli farkındalık, iş tatmini, psikolojik güvenlik.

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10259 – Klinik Psikoloji

Narsistik Kişilik Özellikleri ve Ortoreksiya Nervoza Arasındaki İlişkinin Mükemmeliyetçilik Bağlamında İncelenmesi

Melisa Aşkar[1], Nisanur Yılmaz[1], Ebru Adalı[1], Muhammed Melih Gürler[1], İlgün Bilekli Bilger[1]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ortoreksiya Nervoza (ON), bireylerin sağlıklı beslenme konusunda takıntı düzeyinde katı kurallar geliştirdiği yeme davranışıyla ilgili bir sorun olarak tanımlanmıştır (Dunn ve Bratman, 2016). Besinlerin kalitesine aşırı odaklanarak kısıtlı bir diyet benimseme; işlevselliği olumsuz etkileyebilmekte, ciddi sağlık sorunları ve uç örneklerde ölümle sonuçlanabilmektedir. Henüz tanı elkitaplarında yer almayan ON'nin doğasının anlaşılması, bozukluklar ve psikolojik eğilimler arasındaki konumuna yönelik önemli çıktılar sunma potansiyeline sahiptir. Bireylerin katı beslenme tutumları ve bu beslenme biçimlerini diğerlerinden üstün görmeleri, ON'nin yüksek standartlara ulaşma, kusursuzluk sağlama arzusuyla tanımlanan (Stoeber ve Otto, 2006) mükemmeliyetçilik eğilimiyle ilişkili olabileceğini ve kendilerini diğerlerinden üstün ve kusursuz görme eğiliminde olmayla ilişkili (Miller ve Campbell, 2008) narsisizmle ortak yönler taşıyabileceğini düşündürmektedir. Mevcut araştırmanın temel amacı, ON için risk faktörü olabilecek mükemmeliyetçilik ve narsisizmin ON ile ilişkilerini incelemektir. Bu doğrultuda çalışmanın temel hipotezi:

H1) Narsistik kişilik eğilimi ile ON arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı rolü bulunmaktadır.

Yöntem: Kesitsel ve ilişkisel araştırma desenine sahip bu araştırmaya kolaylıkla bulunabilen örneklemeyle yaşları 18-55 arasında değişen 201 gönüllü katılmıştır. Örneklemin yaş ortalaması M=26.74'tür, (SS=8.28). Katılımcıların %67.2'si cinsiyetini kadın (n=135), %31.8'i erkek (n=64) ve %1'i diğer (n=2) olarak belirtmiştir.

Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Teruel Ortoreksiya Ölçeği, Büyük Üçlü Mükemmeliyetçilik Ölçeği ve Beş Faktör Narsisizm Ölçeği farklı sıralarda çevrimiçi bir platformda sunulmuştur. Demografik özelliklere yönelik analizler SPSS 25, hipotezlere ilişkin aracılık analizleri ise Hayes'in (2013) PROCESS makrosu Model 4 aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda ON ile mükemmeliyetçilik arasında orta r(199)= .33, p< . 01; ON ile narsisizm r(199)= .22, p< .01, kırılgan narsisizm r(199)= .24, p< .01 ve büyüklenmeci narsisizm r(199)= .15, p< .05 ile arasında zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mükemmeliyetçilikle narsisizm arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur r(199)= .52, p< .01.)

Aracılık analizi, narsisizmin mükemmeliyetçilik üzerinde anlamlı rolü olduğunu göstermektedir (β = .90, SE=.11, t(199)=8.54, p<.001). Mükemmeliyetçiliğin ON üzerindeki rolünün de anlamlı olduğu görülmektedir (β = .25, SE=.065, t(199)=3.83, p<.001). Bulgular, narsisizm düzeyinin ON üzerindeki toplam etkisinin (β = .31, SE=.099, t(199)=3.15, p<.01) anlamlı olduğunu; doğrudan etkisinin (β = .09, SE=.11, t(199)=.80, p=.42) anlamlı olmadığını göstermektedir. Bootstrap analizine dayalı dolaylı etki sonuçlarında, narsisizm ve ON arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir (BootSE = .04, BootCI [.085, .23]). Bu bulgular, narsisizmin ON'yi doğrudan yordamadığı ancak narsisizm ve ON arasında mükemmeliyetçiliğin aracı rolünün olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Mükemmeliyetçilik ile ON arasında görülen anlamlı ilişki, bireylerin yüksek standartlara ulaşma arzusunun beslenme tercihleriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Narsisizm eğilimi ile ON arasında görece zayıf da olsa ilişkinin olması, bireylerin kişilik eğilimlerinin ON için bir zemin hazırlıyor olabileceğini düşündürmüştür.

Aracılık analizinde, narsisizm ile ON arasında doğrudan ilişkinin bulunmamasına karşın mükemmeliyetçilik aracı değişkeniyle bu ilişki anlam kazanmaktadır. Narsistik kişilik özellikleriyle yeme sorunları arasındaki ilişkide ortak faktör olan mükemmeliyetçilik eğiliminin; bireylerin diyetlerini başkalarından üstün olunan bir alan olarak tanımladıkları, ON'yi şekillendiren aracı bir değişken olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda tanılar üstü modelin öne sürdüğü üzere mükemmeliyetçilik gibi tanılar üstü kavramların, bozuklukların anlaşılmasında güncelliğini koruyan önemli bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Çalışmada cinsiyet dengesizliği önemli kısıtlılıklardandır. Gelecek araştırmalar boylamsal, daha kapsayıcı modeller ve genellenebilir bir örneklemle ON olgusunu inceleyebilir.

Anahtar Kelimeler: Ortoreksiya nervoza, narsistik kişilik özellikleri, mükemmeliyetçilik, sağlıklı beslenme takıntısı, narsisizm.

10265 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Sesli Okuma Görevinin Mcgurk İllüzyonu Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Özgür Can Kayış [1], Tuğçe Düğer [1], Ayşe Şevval Doğangüzel [1], Ela Toku [1]
[1]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, sesli okuma görevinin McGurk illüzyonu üzerindeki etkisini incelemektir. McGurk etkisi, işitsel ve görsel bilgilerin bütünleşmesi sonucu ortaya çıkan çok duyulu bir algı illüzyonudur. Bu etkinin kişiden kişiye farklılık gösterdiği bilinse de, bir kişi için aynı uyaran karşısında algının genellikle sabit olduğu kabul edilmektedir. McGurk etkisinin sol üst temporal girus ve sulkus gibi beyin bölgeleriyle ilişkili olduğu göz önünde bulundurularak, aynı bölgeleri aktive ettiği bilinen sesli okuma görevinin bu illüzyon üzerindeki etkisi test edilmek istenmiştir. Araştırmanın temel amacı, McGurk testi öncesinde uygulanan sesli okuma görevinin McGurk illüzyonunun algılanmasını artırıp artırmadığını davranışsal olarak incelemektir.
Yöntem: Çalışma, Ankara'da yaşayan 18-25 yaş aralığındaki 63 gönüllü lisans öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara PsychoPy uygulaması üzerinden sesli okuma ve McGurk görevleri sırayla 34 blok olacak şekilde uygulanmıştır. Her blokta 14 kelime (7 kelime 7 sahte kelime) rastgele şekilde sunulmuş, ardından McGurk videosu gösterilmiş ve katılımcılardan videodaki kişinin hangi heceyi söylediğini işaretlemesi istenmiştir. Araştırmada etki büyüklüğü anlamlılık düzeyi olarak $p < .05$ kabul edilmiştir. McGurk testi öncesinde sesli okuma görevi verilerek bu iki görevin etkisi karşılaştırılmıştır.
Bulgular: Yapılan analizler sonucunda, sesli okuma görevinin McGurk illüzyonunun algılanmasını anlamlı biçimde artırdığı bulunmuştur ($U = 338.00$, $Z = -2.01$, $p = 0.011$ (tek yönlü), $r = -0.26$). Bu sonuç, sesli okuma görevinden sonra McGurk illüzyonunun daha fazla algılandığını göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, McGurk illüzyonunu algılamada rol oynayan beyin bölgeleriyle benzer şekilde aktive olduğu bilinen sesli okuma görevinin, McGurk illüzyonunun algılanmasını artırabileceğini göstermektedir. Bu durum, davranışsal yöntemlerle McGurk etkisinin modifiye edilebileceğine işaret etmektedir. Ancak, bu etkinin genellenebilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Sesli okuma görevi, McGurk İllüzyonu, sol üst temporal girus, sol üst temporal sulkus.

10272 – Sosyal Psikoloji

Manifesting'e Yönelik Tutumlar: Ölçek Geliştirme ve Ön Geçerlik Çalışması

Nilsu Gültekin [1], Sevdenur Güven [1], Bedirhan Gültepe [1]

[1]Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Giriş ve Amaç: Günümüzde sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte, manifesting kavramı yeniden gündeme gelmiş ve hızla popülerlik kazanmıştır. Manifesting, bireyin düşünce, inanç ve niyetleri doğrultusunda zihinsel odaklanma ve görselleştirme teknikleriyle hedeflerine ulaşmayı amaçlayan bir uygulamadır. Manifesting'in bilimsel bir dayanağı olmadığı göz önüne alınmalıdır ancak bu kavramın; pozitif düşünme, öz-yeterlik, kontrol odağı ve spiritüel iyi oluş gibi çeşitli psikolojik yapılarla ilişkisi de dikkat çekicidir.

Bu çalışmanın amacı, bireylerin manifesting kavramına yönelik tutumlarını değerlendirmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmektir. Başlangıçta, bu tutumların pozitif/inançlı yaklaşım ve reddedici/şüpheci yaklaşım olmak üzere iki temel boyutta şekilleneceği öngörülmüştür. Ölçek geliştirme sürecinde, düşüncelerin eylemler ve sonuçlar üzerindeki etkisine dair inancı ölçen "Düşünce-Eylem Kaynaşması Ölçeği" (Thought-Action Fusion, TAF) literatürde referans alınmıştır. Yapılan ön çalışmada da bu ölçek eşzamanlı geçerlik olarak kullanılmıştır. Bu iki ölçek arasındaki kavramsal benzerlik, düşüncenin davranışlar üzerindeki gücüne yönelik ortak inanç zemininden kaynaklanmaktadır.

Yöntem: Ölçek geliştirme süreci, manifesting kavramının kapsamına ilişkin kuramsal ve pratik çerçevenin incelenmesiyle başlamıştır. Manifesting'in son yıllarda artan popülaritesi doğrultusunda, 777 ve görsel tahta (vision board) gibi çeşitli uygulama biçimleri belirlenmiştir. Bu yöntemler ve kavramsal incelemeler temel alınarak, Manifesting'e Yönelik Tutum Ölçeği için madde havuzu oluşturulmuştur. İlk aşamada geliştirilen 70 maddenin yaklaşık yarısı, olumsuz (ters) yönde ifade edilerek ters kodlanacak şekilde tasarlanmıştır. Ön çalışmaya, Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören, yaşları 18-26 arasında değişen 59 lisans öğrencisi katılmıştır (Ort. = 21.1, SS = 1.6). Katılımcıların %74.6'sı kadın, %25.4'ü erkektir. Bu çalışma, ölçeğin ilk versiyonuna yönelik ön çalışma niteliğindedir. Geriye kalan veri toplama süreci ise hâlen devam etmektedir. Ön çalışmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Manifesting'e Yönelik Tutum Ölçeği (MYTÖ)" ile Yorulmaz, Yılmaz ve Gençöz (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan "Düşünce-Eylem Kaynaşması Ölçeği" aracılığıyla çevrim içi olarak toplanmıştır. Analiz öncesinde eksik ve aykırı değerler elenmiştir. Betimleyici istatistikler, güvenirlik analizi, açıklayıcı faktör analizi ve korelasyon analizleri Jamovi 2.6.26 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çok daha geniş bir örneklemde gerçekleştirilecek asıl çalışmada ise Manifesting'e Yönelik Tutum Ölçeği (MYTÖ) ve eşzamanlı geçerlik olarak kullanılan Düşünce-Eylem Kaynaşması Ölçeğinin yanı sıra Sürekli Umut Ölçeği, Finansal Risk Ölçeği, Geleceğe Yönelik Tutum Ölçeği, Spiritüel İyi Oluş Ölçeği, Dini Tutum Ölçeği, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve Adil Dünya İnancı Ölçeği kullanılmaktadır.

Bulgular: MYTÖ'nin güvenirlik analizinde Cronbach's Alpha değeri .97 olarak bulunmuş; madde-toplam korelasyonu düşük olan 3 madde ölçekten çıkarılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda, 70 maddelik ölçek üç faktörlü bir yapı sergilemiş ve bu yapı toplam varyansın %48.5'ini açıklamıştır. Faktörler içeriklerine göre "Ritüel ve Metafiziksel İnanç", "Pozitif İnanç ve İçsel Güç" ve "Şüphecilik" olarak adlandırılmıştır.

MYTÖ ile Düşünce-Eylem Kaynaşması Ölçeği arasında pozitif yönlü ve anlamlı korelasyon tespit edilmiştir, $r(57) = .39$, $p < .002$. Özellikle, Düşünce-Eylem Kaynaşması Ölçeği ile "Şüphecilik" alt boyutu ile anlamlı bir ilişki gözlenmiştir, $r(57) = .49$, $p < .001$.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir yapı sergilediğini göstermektedir. Ölçek üç faktörlü bir yapı kazanmış ve bu yapı, bireylerin manifesting'e yönelik çeşitli eğilimlerini anlamada işlevsel bir çerçeve sunmuştur. Yüksek Cronbach's Alpha değerleri ölçeğin iç tutarlılığını desteklemektedir. MYTÖ'nün bireylerin manifesting tutumlarını değerlendirmede işlevsel bir araç olduğu düşünülmektedir; ancak kültürel bağlamlar dikkate alınarak farklı örneklemlerde yapılacak geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları ile ölçeğin sağlamlığı pekiştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Manifesting, tutum ölçeği, ölçek geliştirme, düşünce-eylem kaynaşması, pozitif düşünce.

10282 – Sosyal Psikoloji

Diğerkâmlık ve Psikolojik Egoizm İkileminde "İnce Memed" Kritiği

Ali Yapıcı [1], Enes Canpolat [1]

[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Bu sunum, Yaşar Kemal'in "İnce Memed I" romanını diğerkâmlık davranışı çerçevesinde incelemekte olup bu incelemeyi diğerkâmlık ve psikolojik egoizm arasındaki kuramsal çatışma bağlamında ele almaktadır. İnce Memed temelde ağa-köylü çıkmazını sosyoekonomik boyutta ele alan bir romandır. Diğerkâmlık, bireyin herhangi bir çıkar gözetmeksizin ve dışsal bir ödül beklemeden başkalarının iyiliği adına fedakârlıkta bulunmasını ifade ederken; psikolojik egoizm, görünürde fedakâr davranışların dahi bireysel çıkarlardan kaynaklandığını öne süren bir yaklaşımdır. Bu ikilik, insan davranışlarını anlamada önemli bir epistemolojik ve etik çerçeve sunmaktadır. Eserin çeşitli bölümlerinde yer alan karakterlerin birbirlerine karşı tutum ve davranışlarında bu iki yaklaşım arasında gidip gelen bir tablo mevzubahistir. Memed'in davranışları kimine göre kahramanca, kimine göre cesurca, kimine göre de onuruna duyduğu körlük yüzündendir. Bahsi geçen "onurluluk" kavramı cehaletin verdiği özgüven veya egonun tatmininin diğer nesnelerin arzularını yerine getirerek kendi içsel huzuruna kavuşmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır. Kitabın başlarında geçen ve Memed'in sürekli dillendirdiği es kaza karşılaştığı bir aile için "Oğlu olurum" vurgusu, Deli Durdu'nun canını verme pahasına saygınlığına laf getirmek istememesi, Hürü Ana'nın Memed'e fazla fazla sahip çıkması, emanet olarak görmesi bu ikileme örnekler olarak verilebilir. Bu örneklerde de görüldüğü üzere sosyal bağlamlarda egoizm ve özgecilik ikilemi kendini belli etmektedir. Evrimsel psikoloji bağlamında da değerlendirildiğinde; özellikle babalık belirsizliği hipotezi, benzerlik algısının ebeveyn yatırımına etkisi ve gelir düzeyine göre farklılaşan ebeveyn ilgisi gibi unsurlar, roman karakterlerinin eylemlerini açıklamada işlevsel bir analiz aracı sunmaktadır. Romanda, benimsenmiş olan manevi ebeveynlik rolleri evrimsel psikolojinin argümanlarıyla çelişiyor gözükmektedir lakin psikolojik egoizmin sunduğu çerçeve bu çelişkilerin tutarlı nedenini bizlere açıklamaktadır. Sonuç olarak, "İnce Memed" romanı, bireylerin diğerkâmlık ile psikolojik egoizm arasında yaşadığı içsel çatışmaları gerek biyolojik gerek manevi ebeveynlik davranışları ve insan ilişkileri üzerinden oldukça çarpıcı biçimde gözler önüne sermektedir. Eserin karakterleri aracılığıyla sunulan davranış örüntüleri hem ahlaki psikoloji hem de evrimsel psikoloji bağlamında değerlendirilebilecek zengin bir çözümleme imkânı sunmaktadır

Anahtar Kelimeler: Egoizm, diğerkâmlık değişim, farkındalık

10288 – Klinik Psikoloji

Aşkın Sınırlarını Ölçmek: Romantik İlişki Sınırları Değerlendirme Ölçeği'nin (RRBA) Türkçe Uyarlaması*

Nazlı Ceren Koç [1], Seda Can [1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkilerde sınır koyma becerisi, bireylerin sağlıklı ve güvenli ilişkiler kurmalarında kritik bir rol oynamaktadır. Ancak Türkiye'de, genç yetişkinlerin bu becerilerini değerlendirebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere geliştirilen Romantik İlişki Sınırları Ölçeği (RRBA), bağlanma kuramı, travma kuramı ve aile sistemleri kuramını bir araya getirerek alana hem teorik hem de ölçümsel bir yenilik sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, RRBA'yı Türkçeye uyarlayarak bireylerin romantik ilişki sınırlarını kültürel bağlamı da dikkate alarak değerlendirebilecek bir ölçme aracı kazandırmaktır.

Yöntem: İlk olarak, ileri–geri çeviri yöntemiyle ölçek Türkçeye çevrilmiş; kavramsal ve kültürel eşdeğerlik uzman görüşleriyle sağlanmıştır. Nihai form, küçük bir örneklemle yapılan bilişsel görüşmeler aracılığıyla değerlendirilerek anlaşılırlık ve kültürel uygunluk açısından test edilmiştir. Ardından, yetişkin katılımcılardan elde edilen pilot veriyle ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesi planlanmıştır. Yapı geçerliğinin doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmesi, iç tutarlılığın Cronbach alfa katsayılarıyla değerlendirilmesi ve geçerlik analizlerinin (yakınsama ve ayırt edici geçerlik) korelasyon temelli yöntemlerle yapılması öngörülmektedir.

Bulgular: Ölçeğin orijinal çalışmasında önerilen dört boyutlu yapının (Açık, Geçirgen, Koruyucu ve Kontrolcü sınırlar), Türk örnekleminde de büyük ölçüde korunacağı ve DFA ile iyi uyum göstereceği beklenmektedir. Alt ölçeklerin iç tutarlılık düzeylerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olacağı ve yakınsama ile ayırt edici geçerlik bulgularının, romantik ilişki sınırları ile ilişkili kavramlar arasında kuramsal olarak tutarlı ilişkiler ortaya koyacağı öngörülmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Türkçeye uyarlanması planlanan RRBA'nın, genç yetişkinlerin romantik ilişkilerdeki sınır belirleme biçimlerini çok boyutlu olarak değerlendirme imkânı sunması hedeflenmektedir. Ölçeğin dört farklı sınır stilini (açık, geçirgen, koruyucu ve kontrolcü) kapsaması, bireylerin ilişkilerdeki tutumlarını daha derinlemesine analiz etmeye olanak tanıyacaktır. Türkiye'de bu alanda geçerliliği kanıtlanmış bir ölçme aracı bulunmaması nedeniyle, RRBA'nın Türkçeye kazandırılması önemli bir boşluğu dolduracaktır. Özellikle gençlerle çalışan ruh sağlığı uzmanları, psikolojik danışmanlar ve şiddet önleme alanındaki uygulayıcılar için etkili bir değerlendirme aracı olarak kullanılması beklenmektedir. Gelecek araştırmalarda, RRBA'nın farklı yaş gruplarında ve boylamsal tasarımlarda test edilmesi; sınır stillerinin ilişkilerin evrelerine göre nasıl değiştiğine dair daha kapsamlı bilgiler sağlayabilir. Bu bağlamda, RRBA'nın Türkçeye uyarlanması hem bilimsel literatüre hem de uygulayıcı alanlara önemli katkılar sunma potansiyeline sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Romantik ilişkiler, İlişki sınırları, Kişilerarası işlevsellik, Bağlanma kuramı, Travma temelli değerlendirme

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10291 – Klinik Psikoloji

Yetişkin Özgül Öğrenme Bozukluğu Belirtileri Gösteren Bireylerde Psikiyatrik Belirtiler ve Sosyal Beceri Düzeyinin İncelenmesi*

Burak Kaan Aktaş [1], Cihat Çelik [1]

[1]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Özgül Öğrenme Bozukluğu (ÖÖB) güncel alanyazında yaşam boyu devam eden bir durum olarak tanımlanmaktadır. ÖÖB belirtileri gösteren bireyler genellikle okul çağına geldiklerinde tespit edilebilmekte ve bu durum anlamaya çalışan araştırmalarda yaşamın bu noktasına yoğunlaşmaktadır. Bu araştırmalar genel olarak bireylerin okuma, yazma, dil becerileri ve aritmetik becerileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Ancak ÖÖB'nin hem yaşam boyu gösterdiği devamlılık hem de diğer belirti kümeleri görece daha az araştırmaya konu olmuştur. Yapılan bu araştırmalarda ÖÖB'nin hem akademik performansa yönelik belirtilerinin hem de sosyal durumlara uygun davranma, bireylerin duygularını doğru tayin edebilme gibi diğer belirtilerinin de yetişkinlikte devamlılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda yetişkin ÖÖB'li bireylerin toplumun geri kalanına oranla daha fazla psikiyatrik rahatsızlık belirtisi gösterdiği de gözlemlenmiştir. Bu araştırmanın amacı Türkiye örnekleminde yaşayan özgül öğrenme bozukluğu belirtileri gösteren bireylerin eş psikiyatrik belirti durumlarının saptanması ve bu ilişkide bireylerin sosyal beceri düzeylerinin aracı etkisinin araştırılmasını ve değişkenleri birbirleri ile olan ilişkilerinin incelenmesini hedeflemektedir.

Yöntem: Araştırmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem 18-65 yaş (Ortyaş=23.29, SS=7.79) arası 303 kadın 72 erkek ve 1 cinsiyetini belirtmek istemeyen toplam 376 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada Yetişkinler için Özgül Öğrenme Bozukluğu Belirti Tarama Listesi (Y-ÖÖB-BTL), Kısa Semptom Envanteri (KSE) ve Yetişkinler için A Sosyal Beceriler Ölçeği- 35 kullanılmıştır. Öncelikli olarak değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri incelenmiştir. Ardından yetişkin ÖÖB belirtilerinin bireylerin psikiyatrik belirti gösterme durumları üzerindeki etkisinin sosyal beceriler aracılığıyla incelenmesi için Aracı Değişken Analizi kullanılmıştır. Veri toplamadaki teknik bir problemden ötürü KSE'nde 1 soru katılımcılara gösterilememiş ve bu sorudan veri toplanamamıştır. Bu nedenle bu aracı değişken ilişkisi KSE'nin bu soruyu içermeyen alt ölçekleri üzerinden incelenmiştir.

Bulgular: Y-ÖÖB-BTL ve KSE toplam puanı ve alt ölçek toplamları arasında pozitif yönde orta düzey gücünde ve istatiksel olarak anlamlı korelatif ilişkiler olduğu gözlemlenmiştir ($p<.001$). Buna göre bireylerin ÖÖB belirtilerinin sıklığı arttığında psikiyatrik rahatsızlık belirtilerinin de sıklığı artmaktadır. Yine Y-ÖÖB-BTL toplam puanı ve Yetişkinler için A Sosyal Beceriler Ölçeği- 35 toplam puanı arasında negatif yönde orta düzey gücünde ve istatiksel olarak anlamlı korelatif bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir ($p<.001$). Buna göre bireylerin ÖÖB belirtilerinin sıklığı arttığında sosyal beceri düzeyleri düşmektedir. Yapılan aracı değişken analizinde ise KSE'nin eksik sorudan etkilenmeyen tüm alt ölçekleri değerlendirilmiştir. Yapılan aracı değişken analizine göre Y-ÖÖB-BTL toplam puanının KSE depresyon alt ölçeği puanları üzerindeki etkisinde, A Sosyal Beceriler Ölçeği-35 anlamlı bir aracı rol oynamıştır ($\beta = -0.052$, $p = .035$, 95% CI [−0.106, −0.007]). Bu analizde arkadaş sayısı kontrol değişkeni olarak modele dahil edilmiştir. Doğrudan etki anlamlı bulunduğu için ($\beta = 0.458$, $p < .001$), kısmi aracılık söz konusudur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen sonuçlara göre yurtdışında yapılan bu araştırma yurtdışındaki araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Buna göre yurtdışında ÖÖB belirtileri gösteren yetişkinler gibi Türkiye örneklemindeki ÖÖB belirtileri gösteren yetişkinlerinde psikiyatrik rahatsızlık geliştirme olasılıkları örneklemin normal kısmına göre daha fazladır. Aynı zamanda ÖÖB'nin sosyal beceriler üzerinde de bir etkisi olabileceğine yönelik sonuçlarda elde edilmiştir. Araştırmada oluşan teknik hatadan dolayı KSE'nin toplam puanının kullanılamaması ve örneklemin cinsiyet bakımından dağılımının homojen olmaması bir kısıtlılık olarak değerlendirilmiştir. Gelecek araştırmalarda klinik örneklem ve normal örneklemin hem sosyal beceriler hem de eş psikiyatrik rahatsızlıklar bakımından karşılaştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin Özgül Öğrenme Bozukluğu, Sosyal Beceriler, Psikiyatrik Belirtiler, Özgül Öğrenme Bozukluğu

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10299 – Sosyal Psikoloji

Kadın Hükümlü ve Tutuklularda Saldırganlığın, Algılanan Ebeveyn Stilleri, Çocukluk Çağı İhmal ve İstismarı ve Ahlaki Uzaklaşma ile İlişkisi*

Beyzanur Karlı [1], Serap Akgün [1]
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Çocuğun ihtiyaçlarına duyarsız ve aşırı kontrolcü ebeveynlik stillerinin çocuğun saldırganlığı ile ilişki olduğu bulgusu pek çok araştırmada tekrarlanmıştır. Bu çalışmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerinin hangi değişkenler aracılığı ile çocuğun saldırganlığını yordadığı sorusuna yanıt aramak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla algılanan ebeveyn duyarlılığı ve ebeveyn kontrolünün çocuklukta yaşanan ihmal ve istismarı yordadığı, çocuklukta yaşanan ihmal ve istismarın da ahlaki uzaklaşma aracılığı ile saldırganlığı yordadığı bir model önerilmiş ve test edilmiştir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemini kadın kapalı ceza infaz kurumunda bulunan 18-55 yaş aralığında 301 hükümlü ve tutuklu kadın oluşturmuştur. Gönüllü katılımcılar yüz yüze Demografik Bilgi Formu, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğini doldurmuşlardır.
Bulgular: Anne kabul/ilgi/sevgi, anne sıkı denetim/kontrol, baba kabul/ilgi/sevgi ve baba sıkı denetim/kontrolünün, çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve ahlaki uzaklaşma aracılığı ile saldırganlığı yordadığını öneren bir model yol analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda anne sıkı denetim/kontrol değişkeninin, çocukluk çağı örselenme yaşantısı, ahlaki uzaklaşma ve saldırganlık ile ilişkisinin anlamsız çıkması üzerine bu değişken modelden çıkarılarak model yeniden test edilmiştir. Anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi ve saldırganlık arasındaki ilişkide çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve ahlaki uzaklaşmanın tam aracı rol oynadığı görülmüştür. Ayrıca, hem babanın kabul/ilgi/sevgisi ile saldırganlık arasındaki ilişkide hem de babanın sıkı denetim/kontrolü ile saldırganlık arasındaki ilişkide çocukluk çağı örselenme yaşantılarının ve ahlaki uzaklaşmanın kısmi aracı rol oynadığı bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, anneden ve babadan algılanan ilgi ve sevgi azaldıkça ve babadan algılanan kontrol arttıkça çocuklukta yaşanan ihmal ve istismarın arttığına ve çocukluk çağı ihmal ve istismarı arttıkça da ahlaki uzaklaşmanın ve ardından saldırganlığın arttığına işaret etmektedir. Bu sonuçlar, hükümlü ve tutuklu kadın örnekleminde çocuklukta yaşanan ihmal ve istismarın ve ahlaki uzaklaşmanın önemine dikkat çekmektedir.
Anahtar Kelimeler: Algılanan ebeveyn stilleri, çocukluk çağı örselenme yaşantıları, ahlaki uzaklaşma, saldırganlık
**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10312 – Klinik Psikoloji

İlişkilerde Karanlık Üçlü ve Bağlanma: Psikolojik Dönüşümün İzleri Üzerinden Whiplash Film Analizi

Nagehan Türker [1]

[1]**Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas**

Bireylerin kişilik yapıları ve psikolojik özellikleri insanlar arası ilişkilerde önemli bir role sahiptir. Paulhusve Williams tarafından tanımlanan "Karanlık Üçlü", narsizm, makyavellizm ve psikopati, olarak adlandırılan üç farklı ama birbiriyle ilişkili kişilik özelliğidir. Karanlık Üçlü manipülatif davranışlar barındırmakla birlikte insanların bireysel ilişki kurma biçimlerini ve diğer insanlarla kurdukları ilişkilerin kalitesini etkiler. John Bowlby'nin geliştirdiği bağlanma kuramı, erken dönem bağlanmalarının hayatta kalma ve gelişim için temel olduğunu ileri sürer. Karanlık Üçlü kişilik özellikleri ile kişinin erken bebeklik döneminde bakım verenleriyle aralarında oluşan bağlanma örüntüleri arasında güçlü bir bağ vardır. DamienChazelle'in yönetmenliğinden Whiplash (2014) filmi, hırslı bir caz davulcusu olan Andrew Neiman ile onun manipülatif, baskıcı ve güç arzusu olan eğitmeni Fletcher'ın yoğun hikâyesini anlatmaktadır. Bu film analizi, filmin karakterleri ile Karanlık Üçlü ve bağlanma davranışları arasındaki bağlantıyı betimsel bir şekilde analiz etmeyi ve bu çerçevede Andrew ve Fletcher'ın karmaşık etkileşimlerini ve dönüşümlerini aydınlatmayı amaçlamaktadır. Filmde Andrew karakterinin annesini hiç görmediği ve babasının "pasif" bir baba figürü olduğu açıkça ortaya konmaktadır. Babasıyla güvenli bir bağlanma ilişkisi olmayan Andrew, özellikle akşam yemeği sahnesinde görülebileceği gibi, babası ve diğer akrabaları tarafından sıklıkla destek görmemekte ve güvensiz bir ilişki sisteminde var olmaya çalışmaktadır. Bu duygusal bağlanma eksikliğinden doğan duygusal boşluk ise Karanlık Üçlü özelliklerini taşıyan eğitmeni Fletcher tarafından doldurulmakta ve Andrew'ın dünyasında bir tür duygusal merkez haline gelmektedir. Literatürde Chan ile Jenkins'in de desteklediği üzere, ebeveynlerle kurulamayan sağlıklı bağlanma nedeniyle gelişen onaylanma ihtiyacı, Andrew'ı manipülasyona karşı savunmasız hale getirmektedir. Andrew'ın bağlanma arayışı, kişilik yapılanmasında adaptasyona yol açmakta ve zamanla Fletcher'ın takdirine uygun bir bireye dönüşmesine neden olmaktadır. Fletcher karakteri filmde Karanlık Üçlü kişilik özelliklerinin vücut bulmuş halidir. Narsistik yönü, yalnızca kendisinin müzik dünyasına "büyüklük" kazandırabileceğine inanmasıyla ve "Jazz müziğinin ölümünden" başkalarını sorumlu tutmasıyla sergilenir. "İngilizce dilinde 'aferin' kelimesinden daha zararlı bir kelime yoktur." sözüyle kendi üstünlüğüne ve yetkinliğine olan inancı gösterir. Güç ihtiyacına dair "Benim orkestramı sabote edemezsin." diyerek öğrencilerini küçümser. Fletcher'in otorite kurmak, faydalanmak, aldatmak, kontrol etmek ve manipüle etmek amacıyla başvurduğu makyavellist davranışlar filmde sıkça betimlenmektedir. Öğrencilerini önce överek sahte bir güven duygusu yaratır, ardından ani biçimde aşağılayarak duygusal kırılma yaşatır, topluluk içinde onları küçük düşürür ve eski öğrencileriyle ilgili gerçek dışı hikâyeler anlatarak psikolojik üstünlük kurmaya çalışır. Psikopatik özellikleriyse şiddet ve hakaret içeren davranışlarına rağmen pişmanlık belirtileri göstermemesiyle dikkat çeker. Andrew'in fiziksel yaralanmalarında veya psikolojik çöküş yaşadığı anlarda Fletcher'ın gülümsemesi, insanları yalnızca "araç" olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Filmin sonlarına doğru Andrew, masum ve hedefli bir kişilikten, mükemmeliyet takıntısı olan, ilişkilerinde empati yoksunu yaklaşım sergileyen ve izole birine dönüşmektedir. Andrew, Fletcher'ın müzik parçası için fizyolojik ve psikolojik sağlığını hiçe sayar ve kız arkadaşını küçümseyerek, onu değersizleştirerek ilişkisini bitirir. Andrew artık öz değerini Fletcher'ın onayına bağlamış ve tıpkı eğitmeni gibi acımasız biri olmaya başlamıştır. Whiplash sadece hırs veya suistimali değil, savunmasız bir bağlanma sisteminin Karanlık Üçlü figürü tarafından nasıl ele geçirilebileceğini, bir bireyin kimliğinin ve kişiliğinin onay ve değer görme ihtiyacı üzerinden yeniden nasıl şekillendirilebileceğini göstermektedir. Filmin sonunda Andrew, bireyselliğini kazanmış gibi görünsede aslında Fletcher'ın Karanlık Üçlü gölgesinde, güven ile değil, travmayla beslenen ve hırs tarafından şekillendirilen yeni bir benliğe bürünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karanlık üçlü, bağlanma kuramı, Whiplash, film analizi

10319 – Klinik Psikoloji

Yapısal Aile Terapisi Bağlamında Film Analizi: 'Neşeli Günler'

Özlem Baysal [1], Feride Özlem Elagöz [1]

[1]Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas

Giriş: Türk halkı nezdinde derin bir iz bırakan Neşeli Günler filmi, bu çalışmada yeniden mercek altına alınacaktır. Filmde Kazım Dönmez, eşi Saadet Dönmez ile birlikte turşuculuk yaparak altı çocuğunu büyütmüş; tüm zorluklara rağmen ailesi için büyük bir özveriyle çaba sarf etmiş bir baba figürü olarak karşımıza çıkar. Ancak Kazım ve Saadet'in turşunun yapımı konusundaki fikir ayrılığı —sirke mi, limon mu tartışması— zamanla derinleşerek ciddi bir çatışmaya dönüşür. Kazım, sirke kullanımında ısrar ederken; Saadet limon tercihinden taviz vermez. Bu basit gibi görünen anlaşmazlık, aile içinde büyük bir kopuşa yol açar: Saadet Hanım üç çocuğunu alıp evi terk ederken, diğer üç çocuk Kazım ile kalır. Bu çalışma, Salvador Minuchin'in Yapısal Aile Terapisi kuramı çerçevesinde; "ailenin sınırları", "alt sistemler", "roller ve hiyerarşiler" ile "eş sonluluk" kavramları üzerinden Dönmez ailesinin yapısal işleyişini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Filmde aile, anne ve üç çocuğun oluşturduğu bir alt sistem ile baba ve diğer üç çocuğun oluşturduğu başka bir alt sistem olarak ikiye bölünmüştür. Minuchin'e göre aile sistemi içerisinde anne-baba alt sistemi ve çocuklar alt sistemi gibi farklı yapılar yer almakta ve bu alt sistemler arasında sınırlar bulunmaktadır. Bu sınırlar; belirsiz, belirgin ve katı olmak üzere üçe ayrılır. Dönmez ailesinde ayrılığın ardından alt sistemler arasında katı sınırlar oluşmuştur. Ancak çocuk alt sisteminin koalisyonları ve gerçekleştirdikleri eylemler sayesinde bu katı sınırlar zamanla esnemiştir. Anne-babanın ayrılması ve çocukların iki ayrı gruba bölünmesi, ailede sağlıklı sınırların bulunmadığını ve işlevsel iletişimin zayıfladığını ortaya koymaktadır. Aile; bir bütün olarak birbirine bağlı alt sistemlerden oluşur ve her birey bu sistem içindeki ilişkileri doğrultusunda anlam kazanır. Ailenin bölünmesiyle bu bütünlük bozulmuş, fakat çocukların kurduğu koalisyon sayesinde aile bütünlüğü yeniden tesis edilmiştir. Dönmez ailesi, Salvador Minuchin'in Yapısal Aile Terapisi kuramında tanımlanan sağlıksız aile dinamiklerinin bir yansımasıdır. 'İki inatçı keçinin' (ebeveyn alt sistemi) basit bir görüş ayrılığı, zamanla aile bütünlüğünü tehdit eden bir çatışmaya dönüşmüş ve alt sistemler arasındaki sınırları sertleştirmiştir. Bu durum, ailenin işlevsel iletişimini zayıflatmış, bireylerin rollerini belirsizleştirmiştir. Örneğin, kız çocukların babanın üstlendiği rolleri devralması, aile içindeki rollerin yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Ancak çocukların oluşturduğu koalisyon, bu yapısal bozulmayı onaran güçlü bir unsur olarak dikkat çeker. Çocuk alt sistemi, amcaları Ziya'nın desteğiyle ebeveyn alt sistemine karşı koalisyon kurarak, aile bütünlüğünü yeniden sağlamayı başarmıştır. Bu süreç, katı aile sınırlarının esnemesine ve daha işlevsel bir yapıya dönüşmesine olanak tanımıştır. Filmdeki gelişmeler, aile sisteminin dinamik doğasını ve bireyler arası ilişkiler aracılığıyla yeniden inşa edilebileceğini gözler önüne sermektedir. Filmin final sahnesinde, uzun süredir süregelen çatışmaların ardından Kazım ve Saadet'in barışmaları ve düğün gecesi odada kavga ediyor gibi yaparak çocuklarının tepkisini ölçmeleri, çift alt sisteminin yeniden yapılandığını ve kendi içsel dengelerinden memnuniyet duyduklarını ortaya koymaktadır. Çocukların endişeyle odaya girmesi üzerine ebeveynlerinin gülerek verdikleri "Biz böyleyiz; kırk yıl sonra birbirimizi bulduk, bırakır mıyız?" yanıtı, çiftin çatışmalı ancak işlevsel bir denge kurduklarını ve bu dengeyi sürdürmekte kararlı olduklarını göstermektedir. Bu durum, Salvador Minuchin'in Yapısal Aile Terapisi kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, çift alt sisteminin sınırlarını yeniden tanımladığı ve işlevsel bir birliktelik biçimi oluşturduğu şeklinde yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Yapısal Aile Terapisi, Roller, Sınırlar

10376 – Klinik Psikoloji

Şiddet Gölgesinde Ebeveynlik: Sistematik Bir Gözden Geçirme

Gizem Kavalcı [1], Özge Sarıot Ertürk [1]
[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Yakın Partner Şiddeti (YPŞ, Intimate Partner Violence-IPV;); bir kişinin partner ilişkisi içinde maruz kaldığı psikolojik/duygusal, fiziksel, cinsel şiddet, fiziksel veya cinsel şiddet tehdidi olarak tanımlanmaktadır. Yayılma hipotezinin çift yönlü olabileceğini öneren çalışmalar göz önüne alındığında, YPŞ'nin azalmasının ve bununla beraber ebeveynlik davranışlarında ortaya çıkan olumlu değişimin, çocuğun iyi oluşu ile ilişkili olduğu gösterilmektedir. Yakın partner şiddetinin varlığında ebeveynliğin daha iyi anlaşılmasının, şiddetin yeniden ortaya çıkma riskini ve şiddeti azaltmak ve konuyla ilgili yapılacak müdahalelerin tasarımı için önemli olduğu bilinmektedir. Buna bağlı olarak, bu çalışma ile yakın partner şiddeti deneyimleyen ebeveynin çocuğuyla olan ilişkide rol oynayan koruyucu etkenlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle, bu sistematik derleme ile yakın partner şiddetine maruz kalan yetişkinlerin, ebeveynlik davranışlarını sistematik olarak gözden geçirilmiştir. PRISMA yöntemi izlenerek erişilen 13 çalışma sistematik derlemeye dahil edilmiştir. Dahil edilen çalışmalar, örneklem özellikleri, temel ölçüm araçları, araştırma deseni ve sonuçları açısından değerlendirilmiştir. Sonuçlar, YPŞ yaşayan bireylerin sosyal desteğinin, öz düzenleme ve duygu düzenleme becerilerinin arttırılmasının YPŞ'nin olumsuz etkilerine yönelik koruyucu etkiye sahip olduğunu göstermiştir. YPŞ etkisine karşın sergilenen olumlu ebeveynlik davranışlarının da çocukların psikolojik ve fiziksel sağlığına yönelik koruyucu bir unsur olduğu anlaşılmıştır. Kişilerin YPŞ etkilerine karşı psikolojik dayanıklılıklarının arttırılmasını ve olumlu ebeveynlik davranışlarını öğrenmelerini hedef alan çalışmaların bu söz konusu koruyucu etkiyi yaygınlaştırabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: ebeveynlik, yakın partner şiddeti, ebeveynlik davranışları, boylamsal çalışmalar

10383 – Klinik Psikoloji

Yetişkin Bireylerde Egzersiz Bağımlılığı, Obsesif İnanışlar ve Beden İmgesi İlişkisi

Esma Uçar [1], Kübra Ceylan [1], Ece Bekaroğlu [1]
[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Egzersizin faydalarının yanında fazla ve kontrolsüz şekilde yapılması bağımlılığa dönüşmesi gibi istenmeyen sonuçlar doğurabilir (Çetin ve ark., 2020). Kişiler bu olumsuz sonuçlarının farkında olduğu halde davranışı sürdürebilirler (Egorov ve Szabo, 2013). Obsesif eğilimleri olan bireylerin kontrol etme arzusu baskın olduğu için egzersiz davranışlarının sağlıklı olma amacını aşıp bir bağımlılığa dönüşmesi olasılığı daha fazladır (Terry ve ark., 2004). Kişinin sürekli egzersiz yapması gerektiğine dair bazı obsesif inanışları sosyal hayatını ve ruh sağlığını olumsuz etkileyebilir (Vega ve ark., 2016) Bireyin kendi bedeninin diğerleri tarafından nasıl göründüğüne dair kontrol etmekte zorlandığı obsesif düşünceleri egzersiz bağımlılığını pekiştirmede etkili olabilir (Akman, 2019). Dolayısıyla beden imgesinin egzersiz bağımlılığını yordayan önemli bir faktör olduğu söylenebilir (Ordu, 2022).Obsesif inanışların ve beden imgesinin egzersiz bağımlılığını etkileyip etkilemediğinin belirlenmesinin, egzersiz bağımlısı kişilerin ruh sağlığının iyileştirilmesi ve bağımlılık durumunun önlenmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, DSM-5'te egzersiz bağımlılığı henüz bir bozukluk olarak tanımlanmamış olmakla birlikte, egzersiz bağımlılığına yol açan etkenler ve bu bağımlılığın kişi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, bu alanda yapılacak araştırmaların alanyazına önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada, egzersiz bağımlılığı, obsesif inanışlar ve olumsuz beden imgesi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olmasının yanı sıra bu değişkenlerin egzersiz bağımlılığını yordaması beklenmektedir.
Yöntem: Araştırmanın örneklemi 18 yaş üzerindeki 675 kadın ve 130 erkek olarak 805 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Egzersiz Bağımlılığı Ölçeği (Hausenblas ve Downs, 2002), Obsesif İnanışlar Anketi (Moulding ve ark., 2011) ve Çok Yönlü Beden-Self İlişkileri Ölçeği (Cash, 2000) uygulanmıştır. Araştırmadaki verilerin normallik analizleri yapılmıştır. Çalışma değişkenlerinin demografik verilere göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için "t testi" ve "tek yönlü varyans analizi (ANOVA)" kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi değerlendirebilmek için "Pearson korelasyon analizi" kullanılmıştır. Obsesif inanışların ve algılanan beden imgesinin egzersiz bağımlılığını yordayıp yordamadığını analiz etmek için "çoklu doğrusal regresyon analizi" kullanılmıştır.
Bulgular: Katılımcıların egzersiz bağımlılıkları ve obsesif inanışları ($r=.099$, $p<.05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Egzersiz bağımlılığıyla beden imgesi ($r=.323$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Obsesif inanışlarla beden imgesi ($r=-.237$, $p<.01$) arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki vardır.Obsesif inanışlar ($\beta=.186$, $t=5.51$, $p<.01$) ve beden imgesinin ($\beta=.367$, $t=10.87$. $p<.01$) egzersiz bağımlılığı puanları üzerinde pozitif yönde ve anlamlı etkileri olduğu görülmüştür. Bu sonuç obsesif inanışlar ve olumsuz beden imgesi puanları arttıkça egzersiz bağımlılığı puanlarının da anlamlı şekilde arttığını göstermektedir. Çoklu doğrusal regresyon analizine göre obsesif inanışlar ve olumsuz beden imgesi değişkenleri egzersiz bağımlılığı puanlarındaki değişimin %13.5'ini açıklamaktadır($R^2=.135$).
Tartışma ve Sonuç: Alanyazın incelendiğinde obsesif inanışlar, beden imgesi ve egzersiz bağımlılığının ayrı ayrı incelendiği çalışmalar görülmüş fakat birlikte incelendiği çalışmalara rastlanmamıştır. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen sonuçlar, çalışmanın alanyazına katkısı açısından önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalarda obsesif kompulsif belirtilerin egzersiz bağımlılığıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Spano, 2001; Yüksel, 2022). Görünümü idealleştirmek ve kilo vermek amacı taşıyan egzersiz davranışlarının egzersiz bağımlılığı riskini artırdığı sonucuna ulaşılabilir (Bishop, 2009). Beden imgesine ilişkin olumsuz değerlendirmelerin ve zorlayıcı obsesif düşüncelerin egzersiz davranışının kontrolünü zorlaştırarak bağımlılığı yordayabileceği söylenebilir. Elde edilen bulgular alanyazın ile benzerlik göstermekte ve egzersiz bağımlılığına yönelik psikolojik müdahalelerde olumsuz beden algısı ve obsesif içerikli düşüncelerin dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: aşırı egzersiz davranışı, olumsuz beden imgesi, zorlayıcı düşünceler

10398 – Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Aday Stres Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Mülakat Ortamlarının İşe Alım Deneyimlerindeki Rolü

Başak Yaren Güneş [1], Yeşim Üzümcüoğlu [1]
[1]TOBB ETÜ, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, mülakat ortamlarının adayların stres düzeyleri ve işe alım deneyimleri üzerindeki etkisini nitel yöntemlerle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, işe alım süreçlerinde aday dostu mülakat ortamlarının tasarlanmasına yönelik teorik ve pratik katkılar sunmayı hedeflemektedir.
Yöntem: Çalışma, son bir yıl içinde en az bir kez yüz yüze işe alım mülakatı deneyimi olan 20 katılımcı (14 kadın, 6 erkek) ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş ortalamaları 24.25 olarak hesaplanmıştır. Veriler, demografik sorular ve 22 açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır.
Bulgular: Tematik analiz yöntemi kullanılarak mülakat ortamının adayların stres düzeyleri üzerinde dört ana tema aracılığıyla etkili olduğu ortaya konulmuştur: 1.tema, Mülakat Ortamının Fiziksel Koşullarıdır. Bu tema, katılımcıların mülakat ortamının fiziksel koşullarının stres düzeyleri üzerindeki etkisini nasıl algıladıklarını incelemektedir. Katılımcıların%75'i (n=15) aşırı soğuk/sıcak ortamların ve gürültünün streslerini artırdığını belirtmiştir. Doğal aydınlatma, adayların %8o'inde (n=16) rahatlama sağlamıştır. Su ve mendil gibi temel ihtiyaçların erişilebilir olması, katılımcıların %90'ı (n=18) tarafından stres azaltıcı bir faktör olarak rapor edilmiştir. 2. tema, İnsan Kaynakları ve Aday Arasındaki Etkileşimlerdir. Bu tema, mülakat yapan kişinin davranışlarının katılımcıların stres düzeyleri üzerindeki rolünü incelemektedir. Mülakatçıların sıcak karşılaması(gülümseme, rahatlatıcı konuşma), katılımcıların %70'inde (n=14)başlangıç stresini azaltmıştır. Destekleyici davranışlar (baş sallama, olumlu geri bildirim), özellikle kadın katılımcıların özgüvenlerini artırırken (n=12), nötr tavırlar stresi tetiklemiştir (n=8). 3.tema, Mülakat Ortamındaki Sosyal Dinamiklerdir. Bu tema, gözlemciler veya diğer adaylar gibi ek kişilerin katılımcıların stres düzeyleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Gözlemcilerin varlığı, katılımcıların %60'ında (n=12) kaygıyı artırsa da, olumlu beden dili (gülümseme) bu etkiyi hafifletmiştir. Diğer adaylarla aynı anda mülakat yapılması, tüm katılımcılar tarafından "rekabetçi ve stresli" bulunmuştur (n=20). 4.tema ise Stres Yaratmayan Ancak Dikkat Dağıtıcı Faktörlerdir. Bu temada katılımcılar, ortamın dekorasyonu ve oturma düzeni hakkında konuşurken bu faktörlerin stresten çok dikkat dağıtıcı olduğunu vurgulamışlardır. Bu tema altında, bu konular iki başlıkta incelenmektedir: Mülakat ortamının dekorasyonu ve Adayın kapı ve pencereye göre konumu. Bu faktörler doğrudan strese neden olmasa da, adayların mülakat sırasında odaklanmasını ve tamamen dikkatini vermesini zorlaştırmıştır. Dekorasyonu yoğun ortamlar, katılımcıların %75'inde (n=15) odaklanma güçlüğüne yol açmıştır. Pencerelerin doğrudan görüş hattında olması dikkat dağıtıcı bulunurken (n=11), yan konumlandırılması sakinleştirici etki yaratmıştır (n=24).
Tartışma ve Sonuç: Çalışma, mülakat ortamlarının aday stresi üzerinde kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bulgular, özellikle fiziksel konfor, mülakatçı davranışları ve sosyal dinamiklerin optimize edilmesinin aday performansını ve işe alım adaletini artırabileceğini göstermektedir. Organizasyonların, bu faktörleri dikkate alarak daha az stresli ve daha kapsayıcı mülakat süreçleri tasarlamaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülakat ortamı, aday stresi, mülakatçı davranışı, işe alım deneyimi

10405 – Klinik Psikoloji

Türkiye'de Komplo Teorilerine İnanç*

Rüya Başak Küçük [1], Burcu Pınar Bulut [1]

[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Komplo teorileri, bir kimsenin veya bir grubun birtakım olayları kötü amaçlara hizmet eden planlar doğrultusunda açıklama girişimleri olarak tanımlanmaktadır. Araştırmacılar tarafından bu teorilere olan inanışların bilime dair güvensizlik, aşı karşıtlığı veya toplum yanlısı olmayan davranışlar gibi çeşitli problemlere yol açabildiği ortaya konmuştur. Bu araştırma genel komplo teorilerine inanç, psikolojik semptomlar, savunma biçimleri ve aile öngörülemezliği arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini 18-65 yaş arasında çevrim içi anket yoluyla ulaşılan 296 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Demografik Bilgi Formu", "Genel Komplo Teorilerine İnanma Ölçeği", "Psikolojik Semptomlar Listesi (SCL-90)", "Savunma Biçimleri Testi (SBT-40)" ve "Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmaya ait veriler Pearson korelasyon analizi yolu ve çoklu doğrusal regresyon analizi ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Korelasyon analizi sonucu komplo teorilerine olan inançla anlamlı ilişkili bulunan psikolojik semptomlardan somatizasyon, obsesif kompulsif, düşmanlık ve paranoid düşünce; savunma biçimlerinden de olgun savunma immatür savunma ve sınırlı anlamlı olan nevrotik savunma değişkenleri çoklu regresyon analizi ile analiz edilmiştir. Bu model komplo teorilerine inancın %6,4'ünü açıklamaktadır ($F(7,288)=2.79$, $p<.01$, $R^2=.064$).Yapılan regresyon analizleri sonucunda olgun savunma ($\beta=.16$,$t(288)=2.41$,$p<.05$)komplo teorilerine inancı anlamlı olarak ve pozitif yönde yordamaktadır. Somatizasyon ($\beta=.03$,$t(288)=.27$, $p=.79$), obsesif kompulsif($\beta=.05$,$t(288)=.50$, $p=.62$), düşmanlık ($\beta=-.06$,$t(288)=-.67$, $p=.50$), immatür savunma ($\beta=.01$,$t(288)=.16$, $p=.87$), nevrotik savunma ($\beta=-.01$,$t(288)=-.09$, $p=.93$)ve paranoid düşüncenin($\beta=.17$,$t(288)=1.85$, $p=.07$) komplo teorilerine inancı anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç: Regresyon analizi sonuçları, komplo teorilerini inanmayı yordamada paranoya düzeyinden ziyade olgun savunma mekanizmalarının daha güçlü bir yordayıcı olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum komplo teorilerine inanmanın kişilerin çevresel tehditlere karşı korunmasını sağlıyor olabileceğini düşündürmüştür.Bir diğer ifadeyle, olgun savunma kullanan kişilerin şüpheciliklerinin çevresel tehditlere karşı koruyucu bir işlev gösterebildiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Komplo teorilerine inanç, psikolojik semptomlar, savunma biçimleri, aile öngörülemezliği

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10408 – Trafik Psikolojisi

Trafikte Heyecan Arayışı ile Sürücü Saldırganlık Göstergeleri Arasındaki İlişkide Duygu Düzenlemenin Aracı Rolü*

Meryem Berrin Bulut [1], Mustafa Keseli [1], Sinem Yılmaz [1]
[1]Çukurova Üniversitesi, Adana

Giriş ve Amaç: Günümüzdeki en önemli sorunların başında trafik ve kazalar gelmektedir. İnsanlar sosyal varlıklar oldukları için trafikte birçok farklı insanla ve canlı/cansız faktörle etkileşim içindedir. Fakat her ne kadar farklı kişilikte sürücüler bulunsa da, özellikle bazı sürücü davranışları hem trafiğin akışını bozmakta hem de kazalara sebep olabilmektedir. Bu davranışların başında saldırgan sürücülük ve heyecan arayışı gelmektedir. Günümüzde saldırgan davranışların trafik ortamında artış gösterdiği ve yaygın bir durum haline geldiği gözlenmektedir. Saldırgan sürücülük davranışının trafik kazalarının önde gelen nedenlerinden biri haline gelmesi, bu problemin önemini göstermektedir (Çınar ve Hovardaoğlu, 2007). Bununla birlikte yapılan araştırmalarda, trafikte heyecan arayışının da trafik kazalarının önemli bir nedeni olduğu ortaya konmuştur (Gümüş vd., 2020). Literatürde, trafikte saldırganlık ve heyecan arayışı üzerine çalışmalar bulunmasına rağmen, bu değişkenlerin duygu düzenleme becerileri ile ilişkisini araştıran bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu nedenle bu araştırmada, duygu düzenleme becerilerinin trafikte heyecan arayışı ve saldırgan sürücülük davranışları ile olan ilişkisi incelenerek alana katkı sağlanması amaçlanmaktadır.
Yöntem: Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde planlanmıştır. Araştırma, Türkiye'de ikamet eden, T.C. vatandaşı olan, sürücü belgesine sahip ve aktif araç kullanan bireyler üzerinde yürütülmüştür. Örneklem, bu evrenden kolayda ve kartopu örnekleme yöntemleriyle seçilmiştir. Veriler Trafikte Heyecan Arayışı, Sürücü Saldırganlık Göstergeleri ve Duygu Düzenleme ölçekleri ile sosyodemografik bilgi formu aracılığıyla toplanmış ve SPSS 25 ile çözümlenmiştir. Verilerin analizinde korelasyon ve aracılık analizi kullanılmıştır.
Bulgular: Trafikte heyecan arayışı ile sürücü saldırganlık göstergeleri diğer sürücü ($r=.224$, $p<0.01$) arasında zayıf düzeyde pozitif anlamlı ilişki, sürücü saldırganlık göstergeleri kendisi ($r=.648$, $p<0.01$) arasında ise yüksek düzeyde pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Trafikte heyecan arayışı ile plana tekrar odaklanma arasında zayıf düzeyde negatif anlamlı ilişki ($r=-.197$, $p<0.05$), diğerlerini suçlama arasında zayıf düzeyde pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.268$, $p<0.01$). Trafikte heyecan arayışı ile sürücü saldırganlık göstergeleri arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracılık rolü saptanmamıştır. Diğerlerini suçlama ile sürücü saldırganlık göstergeleri diğer sürücü arasında anlamlı bir ilişki bulunmamışken, sürücü saldırganlık göstergeleri kendi arasında düşük düzeyde pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=179$, $p<0.05$).
Tartışma ve Sonuç: Trafikte heyecan arayışı ve sürücü saldırganlık davranışı arasındaki pozitif ilişki, Uysal ve Atmaca'nın (2020) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Bununla birlikte, Gümüş vd.'nin (2020) yaptığı çalışma da bu ilişkiyi desteklemektedir. Heyecan arayışı ile sürücü saldırganlık davranışı arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracı rolünün bulunmaması, ilişkinin daha çok kişilik özellikleri veya dürtüsellik gibi derin yerleşmiş eğilimlerden kaynaklanmasıyla açıklanabilir. Sümer ve Özkan (2002) da kişilik özelliklerinin trafikte heyecan arayışı ile ilişkili olduğunu belirtmektedir ve bu özellikler bireyler tarafından içselleştirildiği için onların sürücülük davranışlarını da etkileyebilmektedir. Ayrıca, trafikte verilen tepkilerin genellikle hızlı ve otomatik olması, bireylerin duygu düzenleme becerilerini devreye sokma fırsatı bulamamalarına neden olabilir. Duygu düzenlemede "diğerlerini suçlama" stratejisi ile sürücü saldırganlık göstergelerinde özellikle kendilerine ait saldırgan davranışları arasında olumlu yönde bir ilişkinin olması, örneklem sayısının sınırlı olması ya da kişilerin öz farkındalık düzeylerinin yüksekliği nedeniyle kendilerini daha açık ifade etmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Türkiye'de trafik psikolojisi alanındaki sınırlı çalışmalar, bu araştırmanın literatüre özgün katkı sunma potansiyelini artırmaktadır. Ancak, örneklem sayısı araştırmanın bir sınırlılığıdır. Gelecekte, farklı ehliyet türlerine sahip daha geniş örneklemlerle benzer çalışmalar yapılabilir. Ayrıca, kişilik ve dürtüsellik gibi bireysel faktörler incelenerek müdahale programlarına yönelik öneriler geliştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Trafikte heyecan arayışı, saldırganlık, sürücü, duygu düzenleme.
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10420 – Gelişim Psikolojisi

Üst Bilişler ve Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün Karar Verme ve Karar Vermeyi Erteleme Eğilimi Üzerindeki Etkileri

Seher Kaçar [1], Ayşenur Karakaya [1], Ceren Erçin [1], Demet Vural Yüzbaşı [1]

[1]Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı; beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin üst bilişleri, belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri, karar verme stilleri ve karar vermeyi erteleme eğilimleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini 18-25 yaş arasındaki 230 katılımcı oluşturmaktadır. Bu amaçla ilk olarak katılımcılardan Sosyodemografik Bilgi Formu, Üst Biliş Ölçeği-30 (ÜBÖ-30), Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği, Karar Verme Davranışını Erteleme Ölçeği ve Akılcı ve Sezgisel Karar Verme Stilleri Ölçeği aracılığıyla veriler toplanmıştır. Analizler SPSS 25.0 Paket Programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Toplanan veriler doğrultusunda üst bilişler, belirsizliğe tahammülsüzlük, karar verme stilleri ve karar vermeyi erteleme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Değişkenler arası ilişkide üst bilişler, belirsizliğe tahammülsüzlük ve karar vermeyi erteleme eğilimi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Karar verme stillerinin akılcı karar verme alt boyutu ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Karar vermeyi erteleme eğilimi üzerinde üst bilişler ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenlerinin etkisini incelemek için basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda belirsizliğe tahammülsüzlük ve üst bilişlerin karar vermeyi erteleme eğilimini yordadığı gözlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışmanın bulguları beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin erteleme davranışlarından karar vermeyi erteleme eğilimi üzerindeki yordayıcı değişkenlerin etkililiğine işaret etmektedir. Çalışmanın sınırlılıkları ve öneriler alanyazındaki bilgiler doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üst bilişler, belirsizliğe tahammülsüzlük, karar vermeyi erteleme eğilimi, karar verme stilleri, beliren yetişkinlik.

10442 – Klinik Psikoloji

Deprem Korkusu, Kontrol Odağı ve Özyeterliliğin Depreme Hazırlık İnançlarıyla Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Feridenur CANTÜRK [1], Cansel ÇAVDAR [1], Gülbera GÜRBÜZ [1], Aslı YEŞİL [1]

[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Deprem, etki ettiği coğrafyada büyük fiziksel yıkımlara yol açmakla birlikte depremi yaşayan bireylerin psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkileyen yıkıcı bir doğa kaynaklı afettir. Ülkemizde yaşanan depremlerin büyüklükleri ve neden oldukları kayıplar göz önüne alındığında depreme hazırlık olma inançlarının tespit edilmesi oldukça önemlidir. Afetlere hazırlıklı olmak, olası risklere karşı önceden planlama yapmayı ve önlem almayı içerir. Bu hazırlık süreci, bireylerin afet anında daha etkili tepki vermesini sağlayarak yıkımın etkilerini hafifletebilir (Paton, 2020).Deprem fiziksel ve ekonomik sonuçları olduğu kadar sosyolojik, psikolojik ve bilişsel etkileri de olan bir doğal afettir (Akgül ve Demir Doğan, 2024; Akkaya ve Dursun, 2025). Bireylerin depreme hazırlık inançlarını etkileyen faktörlerden birinin kontrol odağı olduğu düşünülmektedir. Yaşamları üzerinde kontrol sahibi olduğuna inanan bireylerin depreme karşı önlem alma olasılıkları daha yüksek bulunmuştur (Berkay ve ark., 2003). Bandura' ya göre (1977) özyeterlilik kişinin davranışlarına ya da davranışlarının sonucunda ortaya çıkan durumlara etki edebileceği inancıdır. Bu bağlamda bireylerde afeti tehdit olarak algılayıp depreme hazırlık inançlarını dikkate almadıkları düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı depreme hazırlık inançları (algılanan tehdit, sağlık motivasyonu ve eylem ipuçları) ile deprem korkusu, özyeterlilik ve kontrol odağı arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi, Bursa ilinde yaşayan 18-28 yaş arasında olan bireylerdir. Araştırmaya 103(n=103) kişi katılmıştır. Katılımcıların %74.8'i (n=77) kadın ve %25.2'si (n=26) erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu %86.4 (n=89) orta düzeyde sosyoekonomik düzeye sahiptir. Katılılımcılar surveey.com üzerinden Demografik Bilgi Formu, Sağlık İnanç Modeline Dayalı Depreme Hazırlık İnançları Ölçeği, Deprem Korkusu Ölçeği (DKÖ), Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ) ve Genel Özyeterlilik Ölçeği'ni doldurmuştur. Araştırmada etik kurulu onayı alınmıştır. Veriler uygun örnekleme tekniği ve kartopu örnekleme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25 kullanılmıştır. Ölçek değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulgularında kadınların erkeklere oranla daha fazla deprem korkusu yaşadığı bulunmuştur, t(101)=2.07, p=0.41. DKÖ ile KOÖ'nün çabalamanın anlamsızlığı alt boyutu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (r=.246, p=.012). Depreme hazırlık inançları ile iç kontrol odağı arasında negatif bir ilişki bulunmuştur r (101)=-0.26, p =.009. KOÖ ile özyeterlilik arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (r=-.468, p<.01).

Tartışma ve Sonuç: Kontrol odağı ve öz yeterlilik bireylerin deprem riskine yönelik tutumlarını ve hazırlık düzeylerini etkilemektedir (Armaş ve ark., 2017).Dış kontrol odağı yüksek olan bireyler daha düşük öz yeterlilik sergilemiştir (Armaş ve ark.2017). İçsel kontrol odağına sahip bireylerin daha yüksek özyeterlilik düzeylerine sahip oldukları belirlenmiştir (Efeoğlu ve ark., 2021). Literatürdeki bu çalışmalar araştırma bulgularıyla tutarlıdır. Kadınlar erkeklere oranla deprem riskini daha yüksek algılamakta olup, kadınların stres düzeylerinin de erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Armaş,2006). Bu çalışma araştırma bulgularıyla tutarlıdır. Veri toplama aşaması devam etmekte olup, ön bulgular yer almaktadır. Araştırmanın sınırlılıkları verilerin kısıtlı yaş aralığında toplanması, cinsiyetlerin eşit dağılımlı olmaması ve Bursa ilini kapsamasıdır. Gelecek çalışmaların aynı değişkenler ile ülkenin deprem riski olan bölgelerinde farklı örneklemlerle çalışılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: afet, deprem korkusu, özyeterlilik, depreme hazırlık inançları, kontrol odağı.

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10451 – Trafik Psikolojisi

Trafik Güvenliği Kamu Spotlarını Sapma Düzenleme Teorisi ile İnceleme

Bilgesu Kaçan-Bibican [1], Berfin Töre [2], Türker Özkan [3]
[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
[2]Yalova Üniversitesi, Yalova
[3]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Sapma Düzenleme Teorisi'ne göre kişinin davranışları grup normlarına ve kişinin grupta nasıl algılanacağına göre asimetrik olarak şekillenir. Teoriye göre referans grubun tipik davranış seçimleri normatif olarak değerlendirilirken, tipik olmayan davranış seçimleri sapmış ya da karşı normatif olarak değerlendirilir ve sapmış davranışlar kişinin grup içinde görünür olmasını sağlayacağı için kişiye daha çekici gelir. Daha önce yapılan çalışmalar kamu spotlarının davranış üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Teorinin önerdiği asimetrik ilişkiden ötürü kamu spotlarındaki davranış normatifse mesajın negatif olarak çerçevelenmesi yani sürücü ile ilgili negatif atıflar etkili olacakken, davranış sapmışsa mesajın pozitif çerçevelenmesi yani sürücü ile ilgili pozitif atıflar etkili olacaktır. Bu çalışmanın amacı ise Türkiye'deki trafik ile ilgili kamu spotlarının mesajlarını Sapma Düzenleme Teorisi çerçevesinde incelemektir.
Yöntem: İstatistikler baz alınarak hız aşımı ve emniyet kemeri kullanmama normatif, alkollü sürüş ve kırmızı ışık ihlali sapmış ya da karşı normatif davranış olarak değerlendirilmiştir. 53 trafik kamu spotu incelenmiş, alakalı olan 19'u değerlendirmeye alınmıştır.
Bulgular: Hız ile ilgili 9 kamu spotunun 5'inde atıf bulunamamış,1'i pozitif çerçevelenmiş, 3'ü negatif çerçevelenmiştir. Emniyet kemeri ile ilgili 12 kamu spotunun 3'ünde atıf bulunamamış,6'sı pozitif çerçevelenmiş, 3'ü negatif çerçevelenmiştir. Alkollü sürüş ile ilgili 5 kamu spotunun, 1'i pozitif çerçevelenmiş, 3'ü negatif çerçevelenmiş ve 1'i hem pozitif hem negatif çerçevelenmiştir. Kırmızı ışık ihlali ile ilgili 2 kamu spotunun 2'si de negatif çerçevelenmiştir.
Tartışma ve sonuç: Normatif olarak değerlendirilen hız ile ilgili kamu spotlarının çoğunluğu teorinin desteklediği şekilde negatif çerçevelenmişken, normatif olarak değerlendirilen emniyet kemeri kullanmama kamu spotlarının çoğunluğu teoriden farklı olarak pozitif çerçevelenmiştir. Sapmış davranış olarak değerlendirilen alkollü sürüş ve kırmızı ışık ihlali kamu spotlarının çoğu teorinin önermediği şekilde negatif çerçevelenmiştir. Sapma Düzenleme Teorisi açısından değerlendirildiğinde kamu spotlarının odaklandığı davranışın, grubun tipik seçimi olup olmadığına dikkat ederek vereceği mesajı çerçevelemesinin kamu spotunun etkisini arttıracağı düşünülmektedir.
Anahtar Kelimeler: Sapma Düzenleme Teorisi, Trafik Kamu spotu, Trafik Psikolojisi

10457 – Sosyal Psikoloji

Yaşam Yönetiminde Bireysel Adaptasyonu Anlamak: Seçme, Optimizasyon ve Telafi

Bilgesu Kaçan-Bibican [1], Gizem Fındık [2], Bahar Öz [3]
[1]Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
[2]Atılım Üniversitesi, Ankara
[3]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Seçme, Optimizasyon ve Telafi (SOT) modeli, yaşam boyu gelişim ve adaptasyon bağlamında geliştirilen önemli kuramlardan biridir. Bu kuram ve kuram temelli şekilde geliştirilen öz-beyan ölçeği, genel yaşam yönetimi bağlamında ortaya koyulmuş olup spesifik bağlamlarda da kullanılabileceği belirtilmiştir. Bununla bağlantılı olarak, bu çalışmanın amacı SOT temelinde geliştirilen ölçüm yönteminin Türkiye bağlamında geçerliliğinin incelenmesidir.
Yöntem: Seçme, Optimizasyon ve Telafi Ölçeği araştırmacılar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Katılımcılardan demografik bilgi formu, Seçme, Optimizasyon ve Telafi Ölçeği, Stresle Baş Etme Ölçeği, Temel Kişilik Özellikler Ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği ile Yaşam Memnuniyet Ölçeği'ni içeren bir anket bataryasını doldurmaları istenmiştir. Veriler çevrimiçi veri toplama platformu aracılığı ile elverişlilik örnekleme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. 378'i kadın, 185'i erkek olmak üzere toplamda 564 katılımcıdan veri toplanmış olup katılımcıların yaş ortalaması 25.72'dir (min. 18- max. 64). SOT ölçeğinin birleşim ayrışım geçerliliğini değerlendirmek üzere stresle baş etme ölçeği ve temel kişilik özellikleri ölçeği ile aralarındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Yordayıcı geçerliliğin değerlendirilmesi için ise regresyon analizleri kullanılmıştır. Regresyon analizlerinde SOT ölçeği yordayıcı, yaşam memnuniyeti ile pozitif ve negatif duygu ölçeği yordanan değişken olarak kabul edilmiştir.
Bulgular: Analiz sonuçlarına göre, tüm SOT alt boyutları sorun odaklı baş etme ile düşük ile orta arasında değişen şiddette ve pozitif yönde korelasyon göstermiştir. Duygu odaklı baş etme, SOT alt boyutlarından ikisiyle negatif yönlü ilişki gösterirken, dolaylı baş etme ile ilişkili olan tek SOT boyutu bulunmaktadır. Kişilik özellikleri incelendiğinde dışadönüklük, sorumluluk ve deneyime açıklığın tüm alt boyutlarla pozitif yönlü korelasyon gösterdiği görülmüştür. Kayıp temelli seçme, optimizasyon ve telafi, duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik ile negatif yönlü ilişkiler göstermiştir. Uyumluluk ise yalnızca optimizasyon ve telafi ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Optimizasyon ve telafi, yaşam memnuniyetini ve pozitif duygulanımı anlamlı olarak yordamıştır. Negatif duygulanımın anlamlı yordayıcıları ise eleyici seçme ve kayıp-temelli seçme olmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, Seçme, Optimizasyon ve Telafi Ölçeğinin Türkiye örnekleminde de geçerli bir ölçek olduğunu destekler niteliktedir. Alanyazında özellikle kontrol edilebilir sorunlar ile baş etmede daha faydalı olabileceği değerlendirilen sorun odaklı baş etme ile tüm SOT alt boyutlarının pozitif yönde ilişkili bulunması, ölçeğin birleşim geçerliği bakımından uygunluğuna işaret etmektedir. Öte yandan daha başarısız olarak değerlendirilebilecek baş etme stratejileri olan duygu odaklı ve dolaylı baş etme ile görece daha zayıf ve tutarsız ilişkiler elde edilmesi bu kanıyı güçlendirmektedir. Ayrışım geçerliliği bakımından incelendiğinde, SOT ölçeğinin kişilik özellikleri ile gösterdiği düşük ile orta arasında değişen korelasyonlar beklentilerin aksi yöndedir. SOT alt boyutları ile kişilik arasındaki ilişkiler gelecek çalışmalarda ayrıntılı şekilde incelenmelidir. Yordayıcı geçerlilik analizleri ise beklenen yönde sonuçlar vermiş, yüksek düzeyde adaptasyon gösteren bireylerin yaşam memnuniyet ve pozitif duygulanımı yüksek, negatif duygulanımı düşük bulunmuştur. Tüm sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde, Seçme, Optimizasyon ve Telafi Ölçeğinin Türkiye örnekleminde geçerliliğinin yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: yaşam memnuniyeti, öznel iyilik, psikolojik ve davranışsal adaptasyon

10466 – Klinik Psikoloji

Ebeveynleşmenin Psikolojik Sonuçları: Benlik Kurgusu ve Kontrol Odağının Rolü*

Sultan Orun Güney [1], İlgün Bilekli Bilger [1]

[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ebeveynleşme, çocuğun aile içerisinde yaşına uygun olmayan biçimde yetişkin sorumluluklarını üstlenmesidir (Hooper, 2007). Ebeveynleşme psikopatolojilerin ortaya çıkmasında risk faktörüdür. Ebeveynleşmenin olumsuz sonuçlarıyla ilişkili olarak test edilen obsesif kompulsif bozukluk (OKB) ile ilişkisini inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Ebeveynleşmenin olumlu sonuçlarıyla ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulduğundan (Masiran ve ark., 2023) pozitif duygulanım ikinci bir sonuç değişkeni olarak eklenmiştir. Ebeveynleşmenin olumlu ve olumsuz çıktılarla ilişkili olmasında rolü olabilecek iki kavram olarak kontrol odağı ve benlik kurgusunun rollerinin incelenmesi amaçlanarak, bu kavramlar araştırmaya aracı ve düzenleyici olarak eklenmiştir. Çalışmanın hipotezleri sıralanmıştır:
H1: Ebeveynleşmeyle OKB arasında kontrol odağının aracı, benlik kurgusunun düzenleyici rolü bulunmaktadır.
H2: Ebeveynleşmeyle pozitif duygulanım arasında kontrol odağının aracı, benlik kurgusunun düzenleyici rolü bulunmaktadır.
Yöntem: Araştırma, Türkiye'de yaşayan 18 yaş ve üzeri 159kişilik bir örneklemle yürütülmüştür. Katılımcıların 128'i (%80.5) kadın, 31'i (%19.5) erkektir.Yaş ortalaması 28.64 (SS= 9.40) olup 40 kişiden daha veri toplanması planlanmaktadır. Araştırmada, Kişisel Bilgi Formu, Filial Sorumluluk Ölçeği, Obsesif-Kompulsif Envanteri Gözden Geçirilmiş Kısa Form, Kontrol Odağı Ölçeği, Aile Bağlamında Benlik Ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği kullanılmıştır. Veriler çevrimiçi toplanmış ve SPSS-27 ile analiz edilmiştir. Aracılık ve düzenleyicilik analizleri Hayes'in (2013) Process Makrosu aracılığıyla Model 5 ile yapılmıştır.
Bulgular: Korelasyon analizlerinde ebeveynleşmeyle OKB arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki (r = .39; p< .01) ve negatif duygulanım arasında da pozitif ilişki bulunmuştur (r = .23; p< .05) Ebeveynleşmeyle, ilişkisel benlik kurgusu (r = -,07; p> .05), özerk-ilişkisel benlik (r = -,098; p>.05) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Diğer yandan ebeveynleşme ve özerk benlik kurgusu (r = -.17; p<.05) arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. PROCESS Model 5 analizine göre ebeveynleşmenin OKB üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmamıştır (β= 0.28, p>.05), kontrol odağının aracılık etkisi anlamlı değildir (indirect effect = 0.01, %95 CI [–0.02, 0.07]). Benlik kurgusunun tüm seviyelerinde ebeveynleşmenin OKB üzerindeki etkisi anlamlıdır (β= 0.54–0.60, p< .01). Ebeveynleşmenin pozitif duygulanım üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmamıştır(β = 1.60, p>.05), kontrol odağının ebeveynleşme ve pozitif duygulanım arasındaki aracılık etkisi negatif yönde ancak anlamlı değildir (indirect effect = -0.05, %95 CI [-0.15, -0.02]). Ebeveynleşmenin pozitif duygulanım üzerindeki etkisinde benlik kurgusunun düzenleyici rolü bulunmamıştır, tüm düzeylerde bu ilişki anlamsızdır(p> .05).
Tartışma ve Sonuç: Literatürde ebeveynleşmenin etkilerini anlamanın ruh sağlığı açısından önemi vurgulanmaktadır (Masiran ve ark., 2023). Bu çalışmada ebeveynleşmenin OKB ile pozitif yönde ilişkili bulunması, bazı psikopatolojiler için risk faktörü olabileceğini desteklemektedir (Aydın ve Özyürek, 2024; Zencir, 2018). Kontrol odağının OKB üzerinde aracılık etkisi anlamlı bulunmamıştır ancak benlik kurgusunun farklı seviyelerinde ebeveynleşmenin OKB etkisi anlamlıdır. Pozitif duygulanımın sonuç değişkeni olduğu modelde kontrol odağı ebeveynleşme ile pozitif duygulanım arasındaki ilişkiyi negatif yönde yordamaktadır. Benlik kurgusunun düzenleyici rolü saptanmamıştır. Bulgular, ebeveyn tutumlarının OKB üzerindeki rolününbenlik kurgusu ve kontrol odağı gibi bireysel faktörlerle karmaşıklaştığını göstermektedir. Ebeveynleşmenin olumlu ve olumsuz yönlerini aynı modelde ele alması çalışmaya güçlü bir bakış açısı kazandırmaktadır. Araştırma, daha büyük ve cinsiyet açısından dengeli örneklemlerle tekrarlanabilir; ileride yapılacak çalışmalar farklı değişkenlerle daha kapsamlı analizler yapabilir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynleşme, obsesif kompulsif bozukluk, kontrol odağı, benlik kurgusu, pozitif duygulanım

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10491 – Gelişim Psikolojisi

Lisans Bölümü, Ailenin Desteği ve Öz-Yeterliğin ve Akademik Başarıdaki Rolü

Muhammet Adıbelli [1], Mustafa Sinan Altunyaldız [1], Bekir Üren [1], Muhammed Polat [1], Hatice Işık [1]

[1]Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin akademik başarılarını yordayan psikososyal etkenleri incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle, algılanan ebeveyn desteği, aileden algılanan sosyal destek, sosyal-duygusal yeterlik ve akademik öz-yeterlik değişkenlerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki rolüne odaklanılmıştır. Aynı zamanda öğrencinin okuduğu bölümün rolü de araştırılmaktadır.

Yöntem: Araştırma, Türkiye'de öğrenim görmekte olan toplam 241 lisans öğrencisiyle yürütülmüştür. Katılımcıların %28.6'sı (n = 69) erkek, %71.4'ü (n = 172) kadın olup yaş ortalamaları 21.58'dir (ss= 1.83) Katılımcıların 128'i (%53.1) tıp fakültesi, 113'ü (%46,9) ise psikoloji bölümü öğrencisidir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Algılanan Ebeveyn Akademik Desteği Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Sosyal Duygusal Yeterlik Ölçeği ve Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Veriler, SPSS 28 programı ile analiz edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin akademik başarılarını yordayan psikososyal değişkenlerin rolünü incelemek amacıyla üç adımlı hiyerarşik çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bağımlı değişken genel not ortalaması (GNO) olup, birinci blokta algılanan ebeveyn akademik desteği, çok boyutlu algılanan sosyal destek ve öğrencinin bölümü (0 = tıp, 1 = psikoloji) modele bağımsız değişken olarak dahil edilmiştir. İkinci blokta sosyal-duygusal yeterlik, üçüncü blokta ise akademik öz-yeterlik eklenmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçlarına göre, birinci model anlamlı bulunmuştur. $F(3, 237) = 6.587$, $p < .001$, $R^2 = .077$. Bu adımda yalnızca bölüm değişkeni ve GNO arasındaki ilişki anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur ($b = –6.254$, $t = –4.292$, $p < .001$). Bu sonuç, psikoloji öğrencilerinin tıp öğrencilerine kıyasla daha düşük not ortalamasına sahip olduğunu göstermektedir. İkinci model genel olarak anlamlı bulunmuştur ($F(4, 236) = 5.181$, $p< .001$), ancak bu modele sosyal-duygusal yeterlik değişkeninin eklenmesi modelin açıklayıcılığını anlamlı düzeyde artırmamıştır ($\Delta F(1, 236) = 0.966$, $p = .327$, $\Delta R^2 = .004$). Bu aşamada sosyal-duygusal yeterlik anlamlı bir yordayıcı değildir ($b = –0.052$, $t = –0.983$, $p = .327$).Üçüncü modele akademik öz-yeterlik eklendiğinde modelin anlamlılığı önemli ölçüde artmıştır: $F(5, 235) = 8.573$, $p< .001$, $R^2 = .154$, $\Delta R^2 = .074$, $\Delta F(1, 235) = 20.436$,$p< .001$. Akademik öz-yeterliğin eklenmesi modelin açıkladığı varyansı %7.4 oranda artırmıştır. Bu değişken, GNO'nun güçlü ve anlamlı bir yordayıcısıdır ($b = 0.953$, $t = 4.521$, $p< .001$). Aynı modelde sosyal-duygusal yeterlik ise bu kez GNO ile negatif yönde anlamlı ilişki göstermiştir ($b= -.139$, $t = –2.557$, $p = .011$).Genel olarak, son model öğrencilerin not ortalamalarındaki varyansın %15,4'ünü açıklamaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin akademik performanslarının yalnızca çevresel destekle değil, aynı zamanda bireysel algı ve becerilerle şekillendiğini göstermektedir. Akademik öz-yeterliğin yüksek olması, öğrencilerin akademik başarılarının da yüksek olmasına katkı sağlamaktadır. Buna karşın sosyal-duygusal yeterlik düzeyi arttıkça akademik başarı düzeyinin görece daha düştüğü gözlenmiştir. Bu durum, sosyal-duygusal olarak daha güçlü öğrencilerin akademik başarıyı merkeze almama, akademik stresten kaçınma ya da öz-eleştiriyi daha yoğun yaşama gibi faktörlerle açıklanabilir. Ek olarak, psikoloji öğrencilerinin akademik başarılarının tıp fakültesi öğrencilerine kıyasla daha düşük olması, akademik değerlendirme sistemlerindeki farklılıklardan ya da disiplinler arası beklenti düzeylerinden kaynaklanabilir. Bulgular, akademik destek hizmetlerinin sadece dışsal destek unsurlarına değil, aynı zamanda öğrencilerin içsel öz yeterlik algılarını geliştirecek psiko-sosyal müdahalelere odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akademik öz-yeterlik, sosyal-duygusal yeterlik, sosyal destek, akademik başarı, üniversite öğrencileri

10504 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Renk Algılamada Dilin Rolünün Bir Görsel Tarama Göreviyle İncelenmesi: Görsel Yarı Alan Etkisi*

Özce Cinoğlu [1]

[1]**Yaşar Üniversitesi, İzmir**

Giriş ve Amaç: Whorf Hipotezi, insanların konuştukları dilin, dünyayı nasıl algıladıklarını, nasıl düşündüklerini ve gerçekliği nasıl deneyimlediklerini etkileyeceğini yordamaktadır (Whorf, 1956). Ancak dilin algısal yaşantılar üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışmalar beyinde dil ile ilgili süreçlerin işlemlenmesinde hemisferler arasında bir asimetrinin varlığına işaret etmekte, dil ile ilgili özelleşmiş beyin yapılarının başat biçimde sol hemisferde yer aldığına işaret etmektedir. Bu bulgularla tutarlı olarak Gilbert ve ark. (2006), sağ görsel alanın sol görsel alana kıyasla, dil ile ilgili uyaranların işlemlenmesindeki olası bir başatlığa dikkatleri çekmiştir. Öte yandan, değinilen çalışmanın renk algısında dilin kültürel yapısından kaynaklanan farklılıklar hakkındaki katkısı oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla, sunulan çalışma ile birbiriyle ilişkili iki amacın gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir: (1) görsel arama görevi ile dilin ve görsel yarı alan etkisinin renk algısı üzerindeki rolü araştırılması ve böylece (2) Gilbert ve ark. (2006) bulgularının Türk örnekleminde tekrarlanabilirliğinin incelenmesi.

Yöntem: Katılımcılar, anadili Türkçe olan 19-23 yaşlarındaki toplam 34 Yaşar Üniversitesi psikoloji öğrencisinden oluşmuştur. Katılımcıların farklı koşullardaki performanslarını karşılaştırmak amacıyla denek içi (within-subjects) bir tasarım kullanılmıştır. Görsel Tarama Görevi'nde görsel alan, renk çifti ve müdahale türünün tepki süreleri (RT) üzerindeki etkilerini incelemek için 2 × 2 × 3 denek içi (repeated measures) varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizdeki denek içi faktörler: Görsel Alan (2 düzey: sol, sağ), Renk Çifti (2 düzey: grup içi, grup dışı) ve Müdahale Türü (3 düzey: müdahalesiz, sözel, sözel olmayan) olarak belirlenmiştir. Renk algılamada dilin rolü, Gilbert ve ark. (2006) çalışmasındaki deneysel tasarım temel alınarak, görsel tarama göreviyle incelenmiştir; ancak deneysel kontrolü artırmak amacıyla bazı yöntemsel değişiklikler yapılmıştır. Çalışmada iki görev uygulanmıştır: Sözcüksel Sınır Görevi ve Görsel Tarama Görevi. Sözcüksel Sınır Görevinde katılımcılara mavi ve yeşil tonlarında dört kare gösterilmiş ve hangi rengin sunulduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bu görev, katılımcının mavi-yeşil sınır algısını ölçmeyi amaçlamıştır. Görsel Tarama Görevinde, sağ veya sol görsel alanda sunulan hedef rengi ayırt etme becerileri, üç müdahale koşulu altında (girişim yok, sözel, sözel olmayan) değerlendirilmiştir. Görevde, biri farklı renkte olan on iki kareden oluşan çember şeklinde bir uyaran gösterilmiş ve farklı renkteki karenin hangi görsel alanda yer aldığına karar vermeleri istenmiştir. Müdahalesiz koşulda yalnızca görsel uyaranlar, sözel koşulda önce renk adları, sözel olmayan koşulda ise siyah-beyaz desenler sunulmuştur. Her katılımcı her koşul için 60 denemelik dört blok tamamlamış, görev sıralaması dengelenmiştir.

Bulgular: Renk ayırt etme becerisinin sol görsel alandan ziyade, sağ görsel alandan yapılan sunumlarla anlamlı bir biçimde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak, gruplar arası renk çiftleri için sağ görsel alanda reaksiyon süresi daha kısa, grup içi renk çiftleri için ise sol görsel alandan yapılan uyarıcı sunumlarına ilişkin tepki süreleri daha kısa bulunmuştur. Öte yandan, renk tanımada gözlenen bu hemisferik lateralizasyon etkileri sözel ve sözel olmayan bozucu girişimlerden etkilenmemiştir.

Tartışma ve Sonuç: Anadili Türkçe olan katılımcılarla yürütülen tez çalışması ile Gilbert ve ark.'nın (2006) bulguları tekrarlanmış ve genişletilmiştir. Böylece, Whorf Hipotezine destekleyici yönde bulgular sağlanırken, söz konusu yaklaşımın dilin hemisferik özelleşmesi bağlamında, kültürler ve diller arasında geçerliğine ek kanıtlar sağlanmıştır. Ayrıca, Türkçe'nin algısal süreçler üzerindeki ayırt edici dilsel kategorileri ve terminolojisi incelenmiş ve farklı dillerin insan algısını nasıl şekillendirdiğine dair daha geniş bir perspektif sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dil, kategorik renk algısı, Whorf Hipotezi, hemisferik lateralizasyon/yanallaşma, görsel yarı alan etkisi

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10553 – Sosyal Psikoloji

Algılanan Anne-Baba İlişkisinin Kadınların Psikolojik İyi Oluş Düzeyleriyle İlişkisi: PERMA Modeli Temelinde Bir İnceleme

Nilsu Gültekin [1], Ahmet Yasin Şenyurt [1]
[1]Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Giriş ve Amaç: Geçmiş araştırmalar, bireylerin algıladıkları ebeveyn ilişkisinin psikolojik iyi oluş süreçlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Anne ve babanın birbirleriyle kurdukları iletişim ve sergiledikleri tutumlar, bireylerin ilerleyen dönemdeki ilişkilerinin temelini oluşturabilmektedir. Bu süreçte edinilen tutum ve davranış örüntüleri, bireyin psikolojik iyi oluş düzeyini doğrudan etkileyebilir. Örneğin, ebeveyn boşanmasının özellikle ergen kızların babalarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkilediği ve bunun romantik ilişkilere yansıdığı görülmüştür. Bu bağlamda ebeveyn ilişkisinin, çocukların ilişkisel deneyimlerine ve psikolojik süreçlerine dolaylı fakat derin etkiler bıraktığı söylenebilir. Ebeveynler toplumsal yapıda çocuklara rol model olurken, bireyler bu gözlem ve deneyimlerle psikolojik bir dönüşüm yaşamaktadır. Psikolojik iyi oluş, bu süreçte yaşam doyumu ve işlevsellik açısından kritik bir rol üstlenir. Bu çalışma, kadınların algıladıkları ebeveyn ilişkisi ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. H1: Kadınların algıladıkları ebeveyn ilişkisi ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır. H0: Kadınların algıladıkları anne-baba ilişkisi ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı ilişki yoktur.
Yöntem: Araştırma,17-30 yaş arası 190 kadın katılımcı ile gerçekleştirilmiştir (ortalama yaş = 21.3). Katılımcılara çalışma amacı açıklanmış ve onamları alınmıştır. Veriler çevrim içi formlar aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplamak için iki ölçek kullanılmıştır: Çelik ve Öziş, (2017) tarafından geliştirilen Algılanan Ebeveyn İlişkisi Ölçeği (demokratik, koruyucu, bağımlı, otoriter, ilgisiz alt boyutlarıyla) ve psikolojik iyi oluşu ölçen; Demirci ve ark., (2017) tarafından uyarlanan PERMA Ölçeği (olumlu duygu, bağlanma, olumlu ilişkiler, anlam, başarı alt boyutları). Veriler Jamovi 2.6.26 programında analiz edilmiş, Pearson korelasyon analizi ile değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir.
Bulgular: Pearson korelasyon analizi sonuçları, kadınların algıladıkları ebeveyn ilişki tutumları ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Anne ve babanın birbirine yönelik koruyucu veya demokratik tutum göstermeleri ile PERMA ölçeği alt boyutları pozitif korelasyon göstermiştir. Bağlanma alt boyutu ile ilişkisi incelendiğinde; anne koruyucu ($r = .31$, $p < .001$), anne demokratik ($r = .33$, $p < .001$), baba koruyucu ($r = .37$, $p < .001$) ve baba demokratik ($r = .35$, $p < .001$) tutumlarıyla anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca annenin demokratik ve koruyucu tutumları, PERMA başarı alt boyutuyla da pozitif korelasyon göstermiştir (sırasıyla $r = .34$ ve $r = .32$, $p < .001$). Öte yandan, babanın anneye yönelik ilgisiz tutumu ile PERMA bağlanma alt boyutu arasında zayıf fakat anlamlı negatif ilişki saptanmıştır ($r = -.17$, $p = .022$)
Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, kadınların algıladıkları ebeveyn ilişki tutumlarının psikolojik iyi oluşları üzerinde belirleyici etkileri olduğunu göstermektedir. Özellikle ebeveynlerin koruyucu ve demokratik tutumlarının, bireylerin bağlanma ve başarı gibi psikolojik iyi oluş alt boyutlarıyla pozitif ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Babaların anneye yönelik ilgisiz tutumunun ise bağlanmayı olumsuz etkileyebileceği söylenebilmektedir. Sonuç olarak, ebeveyn ilişkisinin kalitesi kadınların psikolojik iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Bu durum, aile içi dinamiklerin ruh sağlığı üzerindeki önemini vurgulamakta ve toplumsal ile bireysel düzeyde sağlıklı aile ilişkilerinin desteklenmesinin psikolojik iyi oluşun artırılmasına katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Araştırmanın sınırlılıkları arasında öz bildirim yönteminin getirdiği yanlılık riski ve örneklemin yalnızca kadın ve belirli yaş grubundan oluşması yer almaktadır. Gelecek çalışmalarda farklı yaş grupları ve cinsiyetler dahil edilerek genellenebilirlik artırılabilir. Ayrıca bireylerin bağlanma stilleri ve kişilik özellikleri de araştırılarak çalışma genişletilebilir.
Anahtar Kelimeler: Algılanan ebeveyn ilişkisi, psikolojik iyi oluş, PERMA modeli, bağlanma, başarı

10593 – Sosyal Psikoloji

Romantik İlişkilerde Fedakarlığa Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Bağlanmanın Rolü

Canay Doğulu[1], Duru Hızarcıoğlu[1], Ömer Faruk Dişli[1], Duru Hatipoğlu[1], Ayça Sena Arslan[1], Deniz Yiğit Arslan[1], Doruk Onur[1], Ceylin Palazca[1], Defne Yüksel[1]

[1]TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bir bireyin kendisinin yaptığı ya da partnerinden beklediği fedakarlık, partnerlerin çelişik duygulu cinsiyetçilik ile romantik bağlanma düzeylerine göre değişebilir.Bu çalışmada Türkiye örnekleminde heteroseksüel romantik ilişkilerde korumacı,ve düşmanca cinsiyetçilik (KC, DC)ile kaygılı ve kaçınan bağlanma(KAYB, KAÇB) ile ilişkisi korelasyonel bir kesitsel araştırma deseniyle incelenmiştir. İlişki fedakarlığı hem genel olarak bireylerin fedakarlıkta bulunma isteği; hem de toplumsal cinsiyet rollerine istinaden farklı hayat alanlarını temsil eden iki durum (kariyer fırsatı, kişisel keyif) için bireyin fedakarlıkta bulunma isteği ve partnerinden fedakarlık beklentisi ele alınmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve yakın ilişkiler alanyazınıyla uyumlu olarak, fedakarlığın KC, DC ve KAYG ile olumlu, KAÇB ile olumsuz yönde ilişkili olması beklenmiştir. Ayrıca, kadınların erkeklere kıyasla genel fedakarlık düzeylerinin daha yüksek olması beklenmiştir. Kariyer ve keyif odaklı spesifik fedakarlık durumlarında ise kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu olarak kendi cinsiyet grubuyla ilişkilendirilen fedakarlık durumunda, ilişkili olmayan fedakarlık durumuna göre daha fazla fedakarlık isteğine ve partnerden fedakarlık beklentisine sahip olacağı beklenmiştir.

Yöntem: Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle sosyal medya duyurularıyla ulaşılmıştır. Örneklem, Türkiye'de yaşayan ve hâlihazırda heteroseksüel bir romantik ilişki içinde olan 18 yaş ve üzeri 183 (112 kadın, 69 erkek, 2 diğer) yetişkinden (Myaş=27.29, SDyaş=10.8) oluşmaktadır. Qualtricsplatformunda çevirimiçi ankete gönüllü katılmayı kabul eden katılımcılar Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II, fedakarlık soruları(genel fedakarlıkisteği, "ilişki için kariyerinden vazgeçme" ve"ilişki için kişisel keyfinden vazgeçme" durumları için fedakârlık isteği ve beklentisi) ile sosyodemografik bilgi formunu doldurmuştur. Spesifik fedakarlık ölçümü için toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu iki farklı fedakarlık durumu (kariyer, keyif) kullanılmıştır.

Bulgular: Kadın ve erkek katılımcılarındeğişken puanları kıyaslandığında, erkeklerin DC puanlarının kadınların DC puanlarından anlamlı olarak yüksek olduğu; kadınların genel fedakarlık isteğinin erkeklerin genel fedakarlık isteğinden anlamlı olarak düşük olduğu bulunmuştur. Spesifik fedakarlık isteği ve partnerden fedakarlık beklentisi değişkenlerinde ise "ilişki için kariyerinden vazgeçme" ve"ilişki için kişisel keyfinden vazgeçme" durumlarının ikisinde de cinsiyet farkı bulunmamıştır. Veri analiz süreci halen devam etmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Romantik ilişkilerde fedakarlık konusunda yapılmış çalışmalar uluslararası alanyazında önemli bir yere sahiptir; ancak Türkiye'de bu alanda yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Mevcut çalışmada, ilişki fedakarlığının KAYB ve KAÇB ile DC ve KC ile ilişkisi keşifsel olarak ve toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir. Ayrıca, çalışma kapsamında elde edilen keşifsel nitelikteki ön bulgular konuyla ilgili halihazırda bulunan bilgi birikimini artırarak gelecek çalışmalar, özellikle deneysel çalışmalar, için yol gösterici olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Romantik ilişkiler, fedakarlık, toplumsal cinsiyet, çelişik duygulu cinsiyetçilik, bağlanma

10606 – Gelişim Psikolojisi

Engelli Çocuğu Olan ve Olmayan Ebeveynlerde Ebeveyn Yeterliliği ile İlişkili Faktörler: Evlilik Çatışması, Algılanan Sosyal Destek ve Ebeveyn Tükenmişliği*

Sude Zengi [1], Hanne Hilal Bozoğlan [1], Kübra Arı [1], Gamze ER VARGÜN[1], Rukiye KIZILTEPE[2]
[1]Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
[2] İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın temel amacı, engelli çocuğa sahip olan ve olmayan ebeveynlerde ebeveyn yeterliliğinin bireysel, ailesel ve bağlamsal yordayıcılarını belirlemektir. Bir diğer amaç ise bu iki grup arasında evlilik çatışması, ebeveyn yeterliliği, algılanan sosyal destek ve ebeveyn tükenmişliği düzeyleri açısından anlamlı bir fark olup olmadığını incelemektir. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada test edilen hipotezler aşağıda sıralanmıştır:
1) Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin ebeveyn yeterliliği düzeylerinin, engelli çocuğa sahip olmayan ebeveynlere kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük olması beklenmektedir.
2) Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin evlilik çatışması düzeylerinin, engelli çocuğa sahip olmayan ebeveynlere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olması beklenmektedir.
3) Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin ebeveyn tükenmişliği düzeylerinin, engelli çocuğa sahip olmayan ebeveynlere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olması beklenmektedir.
4) Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin, engelli çocuğa sahip olmayan ebeveynlere kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük olması beklenmektedir.
Yöntem: Araştırma, 66'sı engelli çocuğa sahip ve 64'ü engelli çocuğu olmayan toplam 130 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler, SPSS 25 programı kullanılarak betimsel analiz, korelasyon ve hiyerarşik regresyon yöntemleriyle analiz edilmiştir. Çalışmada ebeveynlerin psikososyal özelliklerini değerlendirmek amacıyla Ebeveyn Yeterliliği Ölçeği, Çiftler İçin Çok Boyutlu Stres Envanteri, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (SDÖ) ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) kullanılmıştır.
Bulgular:
1) Engelli çocuğa sahip olan ve olmayan ebeveynler arasında ebeveyn yeterliliği düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.
2) Her iki grupta da ebeveyn yeterliliği; evlilik çatışması ve tükenmişlik ile negatif, algılanan sosyal destek ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.
3) Tükenmişlik, ebeveyn yeterliliğini en güçlü şekilde yordayan olumsuz değişken olarak belirlenmiştir.
4) Sosyal destek, özellikle engelli çocuğa sahip ebeveynler için güçlendirici bir faktör olarak öne çıkmıştır.
5) Evlilik çatışması, sosyal destek ve tükenmişlik düzeyleri bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, engelli çocuğa sahip olan ve olmayan ebeveynlerin ebeveyn yeterliliği ile evlilik çatışması, tükenmişlik ve sosyal destek arasındaki ilişkileri karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bulgular, her iki grubun da benzer düzeyde yüksek ebeveyn yeterliliği bildirdiğini, ancak engelli çocuk sahibi ebeveynlerin puanlarının bir miktar daha düşük olduğunu göstermiştir. Bu durum, engelli çocuk sahibi olmanın ebeveyn yeterliliğini doğrudan düşürmediğini, ancak destekleyici müdahalelere ihtiyaç duyulabileceğini göstermektedir. Her iki grupta da ebeveyn yeterliliği; evlilik çatışması ve tükenmişlikle negatif, sosyal destekle ise pozitif yönde ilişkilidir. Tükenmişlik, ebeveyn yeterliliğini en güçlü şekilde yordayan değişken olarak öne çıkarken, sosyal destek özellikle engelli çocuk sahibi ebeveynler için koruyucu bir faktör olarak belirlenmiştir. Gruplar arasında evlilik çatışması, sosyal destek ve tükenmişlik düzeylerinde anlamlı fark bulunmaması, engelli çocuk sahibi ebeveynlerin etkili baş etme mekanizmaları geliştirmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ancak bu bulguların daha geniş ve temsili örneklemlerle test edilmesi gerekmektedir. Bu araştırma, engelli çocuğa sahip olmanın ebeveyn yeterliliğini tek başına belirleyici bir etken olmadığını, ancak ebeveyn tükenmişliği ve sosyal desteğin bu yeterliliği önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Tükenmişlik, ebeveynlik rolünü zayıflatırken; algılanan sosyal destek bu rolü güçlendirmektedir. Her iki grup için benzer etkenlerin geçerli olması, tüm ebeveynlere yönelik destekleyici müdahalelerin önemini vurgulamaktadır. Elde edilen bulgular, ebeveyn yeterliliğini artırmaya yönelik psikoeğitim

programları, sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi ve çift temelli müdahalelerin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Yeterliliği, Engellilik, Evlilik Çatışması, Algılanan Sosyal Destek, Ebeveyn Tükenmişliği

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10630 – Klinik Psikoloji

Uyku Problemi Bulunan veBulunmayan Yetişkinlerde Algılanan Stres ile Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkide Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü*

İlker Çevik [1], Hande ÇELİKAY SÖYLER[1]

[1]Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC

Giriş ve Amaç: Uyku, bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığı açısından temel bir işlevdir. Uyku problem yaşayan bireylerde stress düzeylerinin yükseldiği ve duygu düzenleme becerilerinde zayıflıklar yaşandığına dair bulgular giderek artmaktadır. Bu araştırma, uyku problem bulunan ve bulunmayan bireylerde algılanan stress ile duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi, bilişsel esnekliğin aracı rolü bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırmada nedensel karşılaştırma modeli kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemi, 18 yaş ve üzeri 423 bireyden oluşmaktadır. Bunların 224'ü uyku problem olan bireylerden (amaçlı örnekleme ile), 199'u ise uyku problem olmayan bireylerden (uygun örnekleme ile) oluşmuştur. Veriler Sosyo-demografik Bilgi Formu, Epworth Uykululuk Ölçeği, Algılanan Stres Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. İstatistiksel analizlerde betimsel istatistiklerin yanısıra Pearson korelasyon ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular: Uyku problem olan bireylerde, algılanan stress düzeyleri ile duygu düzenleme güçlüğü ve düşük bilişsel esneklik arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler bulunmuştur. Uyku problem olmayan bireylerde de benzer biçimde, algılanan stress ile duygu düzenleme güçlüğü ve düşük bilişsel esneklik arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar saptanmıştır. Ayrıca, her iki grupta da bilişsel esnekliğin, algılanan stress ile duygu düzenleme ilişkisini anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür. Bulgular, uyku problem yaşayan bireylerde duygu düzenleme becerilerinin daha zayıf olduğunu ve bilişsel esnekliğin bu ilişkide önemli bir aracı değişken olarak rol oynadığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, bilişsel esnekliğin yalnızca stress ve duygu düzenleme üzerindeki etkisini değil, aynı zamanda uyku sorunları yaşayan bireyler açısından işlevsel bir aracı değişken olduğunu göstermiştir. Bulgular, klinik müdahalelerde bilişsel esneklik ve duygu düzenleme becerilerini hedef alan terapötik yaklaşımların önemini vurgulamaktadır. Uyku problem olan bireyler için stress yönetimi programları ve duygu düzenleme becerilerini artırmaya yönelik psikoeğitim uygulamalarının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uyku, algılanan stres, duygu düzenleme, bilişsel esneklik, aracı değişken

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10215 – Çevresel Psikoloji

Mevsimsellik ve Çevresel Yardım Davranışı İlişkisinde Eko-Anksiyete ve Psikolojik İyi Oluşun Etkisinin İncelenmesi*

Gizem Adatepe [1], Elvan Kiremitçi-Canıöz [1]
[1]Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir

Giriş ve Amaç: Mevsimsellik, bireylerin fiziksel mevsim koşullarından (hava sıcaklığı, gün ışığı süresi vb.) genel olarak etkilenme düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Mevsim geçişlerine bağlı olarak bu fiziksel koşullarda meydana gelen değişiklikler, bireylerin psikolojik sağlığını ve davranışlarını farklı şekillerde etkileyebilir. Bu çalışmanın amacı, iki farklı çalışma kapsamında; birinci çalışmada mevsimsellik ile çevresel yardım davranışı arasındaki ilişkiyi ve psikolojik iyi oluş ile eko-anksiyetenin bu ilişkideki etkilerini incelemek, ikinci çalışmada ise özellikle yaz ve kış mevsimlerine odaklanarak bu mevsimlerde çevresel yardım davranışı ile psikolojik iyi oluş ve eko-anksiyetenin etkileşimini değerlendirmektir.
Yöntem: Birinci çalışmaya 324 kişi katılmış olup Mevsimsel Gidiş Değerlendirme Formu, Eko-Anksiyete Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve çevresel yardım sorusu kullanılmıştır. İkinci çalışmada ise 123 kişiden veriler toplanıp yaz veya kış mevsimine yönelik manipülasyonlarla doğrudan mevsimlerin çevresel yardım davranışına etkisi incelenmiştir. Veriler SPSS 25 paket programı ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Her iki çalışma sonucunda mevsimsel farklılıkların çevresel yardım davranışı üzerinde anlamlı etkiler gösterdiği bulunmuştur. Özellikle yaz mevsiminde çevresel yardım davranışında artış gözlenmiştir. Çoklu düzenleyicilik analizleri, mevsim ile eko-anksiyete ve psikolojik iyi oluş etkileşimlerinin çevresel yardım davranışı üzerinde belirleyici olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, çevresel yardım davranışının sadece mevsim koşullarına değil, bireysel psikolojik faktörlerle etkileşim içinde şekillendiğini ortaya koymaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Araştırma sonuçları, mevsimsellik ve psikolojik durumların çevresel yardım davranışını birlikte etkileyen önemli belirleyiciler olduğunu göstermektedir. Eko-anksiyete puanı yüksek ve psikolojik iyi oluş puanı düşük bireylerin, özellikle mevsimsel koşullardan daha fazla etkilendiği ve çevresel yardım davranışında belirgin değişiklikler yaşadığı ortaya konmuştur. Yaz mevsimi koşulunda alan yazınla paralel biçimde yardım davranışı artış göstermiştir. Bu durum, çevresel davranışların açıklanmasında mevsimsel değişkenlerin yanı sıra bireysel psikolojik kaynakların dikkate alınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Alan yazına özgün katkı sağlayan bu çalışma, çevresel yardım davranışını artırmaya yönelik müdahalelerde psikolojik iyi oluş ve eko-anksiyetenin rolünün önemine işaret etmektedir. Çalışmanın sınırlılıkları arasında deneysel manipülasyonlara verilen tepkilerin sınırlı olması ve çevresel yardım davranışının öz-bildirimle ölçülmesi yer almaktadır. Gelecekte davranışsal gözlemler, doğal ortamda mevsimsel etkilerin incelenmesi ve boylamsal çalışmalar önerilmektedir. Ayrıca, mevsimlere yönelik tutumların çevresel yardım davranışına etkisinin araştırılması için daha geniş örneklemlerde tutum ölçümleri yapılmalıdır.
Anahtar Kelimeler: Çevresel yardım davranışı, eko-anksiyete, mevsimsellik, psikolojik iyi oluş
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10616 – Klinik Psikoloji

Travma Terapisinde Dijital Dönüşüm: Teknolojik Müdahalelerin Klinik ve Toplumsal Yansımaları – Devam Eden Bir Derleme Çalışmasının Ön Bulguları

Melis Demircioğlu [1], Doğa Nar [2]
[1]Metta Akademi, İstanbul
[2]Yeditepe Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Psikolojik travma alanında son yıllarda dijital teknolojilerin klinik kullanımı giderek artmıştır. Pandemi sonrası dönemde bu eğilim hızlanmış, dijitalleşme sadece erişimi artırmakla kalmayıp terapötik yöntemlerin doğasını da dönüştürmüştür. Bu çalışma, dijital travma müdahalelerini tematik olarak sınıflandırmak ve mevcut literatürü klinik etkinlik, kullanıcı deneyimi, etik meseleler ve toplumsal etkiler açısından analiz etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu derleme, halen devam eden geniş kapsamlı bir çalışmanın ön bulgularını sunmaktadır.
Yöntem: 2015–2025 yılları arasında yayımlanan ve dijital travma müdahalelerini konu alan İngilizce hakemli makaleler taranmıştır. VR, mobil uygulamalar, çevrim içi terapiler, yapay zekâ destekli sistemler ve dijital anlatı/interaktif medya içeriklerini kapsayan 53 çalışma tematik ve metodolojik açıdan incelenmiştir. Çalışmaların türleri (RCT, meta-analiz, pilot çalışma, sistematik derleme vb.) kayıt altına alınmış; her biri yapılandırılmış bir tablo üzerinden amaç, yöntem, dijital yaklaşım türü, etkiler ve öneriler açısından kodlanmıştır.
Bulgular: İncelenen yayınlar beş ana temada sınıflanmıştır: (1) sanal gerçeklik temelli maruz bırakma terapileri, (2) mobil uygulamalar üzerinden bilişsel ya da mindfulness temelli müdahaleler, (3) yapay zekâ destekli tanı, takip ve terapi araçları, (4) çevrim içi veya hibrit terapi modelleri ve (5) alternatif dijital anlatılar ve psikososyal medya içerikleri. En güçlü klinik bulgular, VR tabanlı maruz bırakma terapileri (örneğin Reger et al., 2019; Kothgassner et al., 2019) ve rehberli mobil uygulamalarla yürütülen ACT/CBT tabanlı RCT'lerden (Zhao et al., 2023; Kuhn et al., 2017) elde edilmiştir. Yapay zekâ alanında ise tanıya katkı sağlayan modeller (Makhdoomi et al., 2022; Bertl et al., 2022), kişiselleştirilmiş terapi eşleşmeleri ve risk tahmini gibi yenilikçi alanlar ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte bazı çalışmalar (Sander et al., 2020; Moylan&Doherty, 2025) etik, güvenlik ve erişim eşitsizliklerine dair eleştirel perspektifler sunmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Dijital travma müdahaleleri, klinik terapilerin ötesine geçerek, sosyal destek, farkındalık ve topluluk hissi yaratma işlevi de görmektedir. Ancak bu alan hâlen gelişmekte olup, etik kuralların belirginleşmesi, uygulamaların kültürel adaptasyonu ve gerçek yaşam koşullarındaki sürdürülebilirliklerinin test edilmesi gerekmektedir. Devam eden bu çalışma, özellikle gelişmekte olan ülkelerde dijital çözümlerin potansiyelini ve sınırlılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.
Anahtar Kelimeler: dijital travma terapisi, mobil uygulamalar, sanal gerçeklik, yapay zeka destekli terapi, mobil sağlık uygulamaları

B GRUBU POSTERLERİ (04.10.2025 Cumartesi)

20002 – Klinik Psikoloji

Kızılcık Şerbeti Dizisinin Bowen Aile Sistemleri Kuramı Perspektifinden Analizi

Zeynep Beren Durak [1], Seniha Korkmaz [1], Ayşe Hilal Baran [1], Erva Nur Baran[1], Esra Erduman[1], Nisanur Çakmak[1], Ecenur Bozkurt[1], Şeyda Demir[1], Emre Şenol Durak[1]

[1]Mudanya Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Aile terapisine sistemik bir yaklaşım sunan Bowen Aile Sistemleri Kuramı, bireyin psikolojik işlevselliğini yalnızca bireysel dinamiklerle değil, aynı zamanda içinde bulunduğu aile sistemi ve kuşaklar arası ilişkiler bağlamında ele alır. Bu kuramın temel kavramları olan benlik ayrışması, üçgenleşme, kuşaklar arası aktarım ve duygusal sistem, bireyin psikolojik işlevselliğini şekillendiren önemli faktörler olarak kabul edilir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de geniş bir izleyici kitlesine ulaşan "Kızılcık Şerbeti" adlı televizyon dizisini, Bowen Aile Sistemleri Kuramı çerçevesinde analiz ederek kuramsal bilgilerin dizi içeriği üzerinden somutlaştırılmasını ve örneklemesini sağlamaktır. Dizideki karakterlerin, aile ilişkileri içindeki konumları, duygusal etkileşimleri ve bireysel çatışmaları, kuramın temel kavramları ışığında değerlendirilmiş; kuramın Türkiye'ye özgü aile yapılarında nasıl tezahür ettiğine ilişkin çıkarımlar yapılmıştır.

Yöntem: Bu çalışma, nitel araştırma desenine uygun olarak film/dizi analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Dizinin ana karakterleri olan Doğa, Fatih, Pembe, Kıvılcım ve Nursema başta olmak üzere birçok karakterin davranış örüntüleri Bowen'ın kavramları doğrultusunda incelenmiştir. Analizde "genogram tekniği" ile karakterlerin aile içindeki ilişkisel konumları görselleştirilmiş; ayrıca üçgenleşme ve benlik ayrışması gibi kavramlar sahne örnekleri üzerinden betimsel biçimde ele alınmıştır. Bu yöntemle, dizideki karakter etkileşimlerinin kuramsal kavramlarla nasıl örtüştüğü sistematik olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Yapılan analizler sonucunda, dizideki karakterlerin Bowen Aile Sistemleri Kuramı' nın temel kavramlarıyla yüksek düzeyde örtüştüğü gözlemlenmiştir. Karakterler kuram üzerinden değerlendirildiğinde, Doğa karakterinin düşük düzeyde benlik ayrışması gösterdiği; evlilik sonrası yeni ailesine uyum sağlama çabasıyla kendi değerlerinden ödün verdiği ve annesiyle kurduğu bağın kritik kararlar almasında yüksek düzeyde etkili olduğu görülmüştür. Bu durum, onun bağımsız karar alma ve bireysel sınırlarını koruma becerisini sınırlamaktadır. Fatih karakteri, eş ve annesi arasındaki çatışmalarda doğrudan çözüm üretmek yerine arabulucu rolünü benimsemekte ve sıkça üçgenleşme davranışı sergilemektedir. Bu durum, duygusal gerilimle doğrudan yüzleşemeyen bireylerin, duygusal yükü üçüncü kişilere aktararak geçici bir denge arayışı içinde olduklarını göstermektedir. Pembe karakteri, çocukları üzerinde kurduğu yoğun denetim ve müdahaleci tutumlarıyla aile projeksiyon sürecini temsil etmektedir. Özellikle kızı Nursema'yla kurduğu ilişkide, çözülmemiş duygusal meselelerini ve geleneksel değer sistemini projekte ettiği; bunun da bireysel farklılaşmayı engellediği gözlemlenmiştir. Nursema karakteri, başlangıçta düşük düzeyde benlik ayrışması sergilese de dizinin ilerleyen bölümlerinde yaşadığı duygusal çatışmalar sonrasında daha yüksek bir ayrışma düzeyine ulaşma yönünde gelişim göstermektedir. Bu değişim, bireyin sistem içindeki konumunun zamanla farklılaşabileceğini ve kuramsal anlamda ayrışma sürecinin dinamik yapısını örneklemektedir. Kıvılcım karakteri, yüksek düzeyde benlik ayrışması sergilemektedir. Düşünceleriyle dengeli biçimde yönetebilmekte ve kızının kararlarına karşı zamanla esnek yaklaşabilmektedir. Ancak bazı durumlarda geçmiş deneyimlerinin izlerini taşıyarak kendi duygusal yüklerini kızına yansıtma eğilimi de göstermektedir. Tüm bu bulgular, karakterlerin davranış örüntülerinin Bowen kuramının kavramlarıyla doğrudan ilişkilendirilebildiğini ve aile içi etkileşimlerdeki sistemik yapının dizide güçlü biçimde temsil edildiğini ortaya koymuştur.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, Bowen Aile Sistemleri Kuramı'nın, kültürel olarak çoğunlukla kolektivist yapıya sahip Türk aile yapısını anlamada işlevsel bir kuramsal çerçeve sunduğunu göstermektedir. Dizideki karakterlerin davranış örüntüleri üzerinden yapılan kuramsal analiz hem kuramsal bilgilerin içselleştirilmesini kolaylaştırmakta hem de psikoloji eğitiminde görsel araç olarak dizilerin analizini önemine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, dizi ve filmlerin içeriksel olarak yapılandırılmış analizlerle psikolojik kuramların öğretiminde etkili bir araç olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, psikoloji ve aile terapisi alanında eğitim gören bireyler için kuramsal bilgilerin sahaya aktarılmasında bir köprü işlevi görebilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Bowen Aile Sistemleri Kuramı, Aile Dinamikleri, Dizi Analizi, Benlik Ayrışması, Üçgenleşme

20004 –Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Bir Sonuçla İlişkilendirilen Denemelerin Genel Temel Düzey Oranı ve Kestirme Kural Kullanımının Bloklama Etkisi Üzerindeki Rolü

Hilal Kotan[1], Aydan Aydın[1]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Öğrenme Psikolojisi alanında bloklama etkisinin insan ve hayvanlarda benzer mekanizmaya bağlı olup olmadığı sorgulanmaktadır. İnsanlarda bloklama etkisi, nedensellik öğrenme görevleriyle incelenebilmektedir. Bu görevlerde katılımcılara, örneğin, A yiyeceğinin tek başına alerjiye (+) neden olduğunu gösteren A+ denemeleri, A ve X yiyecekleri birlikte sunulduğunda alerji oluştuğunu gösteren AX+ denemeleri ve iki farklı yiyeceğin birlikte sunulduğunda alerji oluştuğunu gösteren kontrol amaçlı kullanılan BY+ denemeleri karışık sırada verilmektedir. Bu eğitim sürecinin ardından, test aşamasında A, B, X ve Y yiyecekleri tek başına katılımcılara sunulmaktadır. Katılımcıların, X'e yönelik alerji tahminleri, diğer yiyeceklere kıyasla anlamlı şekilde düşükse, bloklama etkisi gösterilmiş kabul edilmektedir.
Mevcut çalışma, Jones, Zaksaite ve Mitchel'in (2019) bloklama etkisine dair ortaya attıkları iddiaları incelemeye yönelik bir pilot çalışma niteliğindedir. Araştırmacılar, bir nedensellik görevi kullanarak, denemelerin %25'inin hastalıkla ilişkilendirildiği grupta bloklama etkisi bildirirken, denemelerin %75'inin hastalıkla ilişkilendirildiği grupta bloklama etkisini bulgulayamamıştır. Bu bulgular temelinde, hastalıkla ilişkilendirilen eğitim denemelerinin oranının, bloklama etkisini belirlediğini savunmuşlardır ancak araştırmacılar, bulguladıkları gruplar arası farklılaşmanın, bu iki grubun eğitim aşamasında farklı kestirme kurallar kullanmış olmasından kaynaklanabileceği ihtimalini değerlendirmemiştir. Örneğin, Deney 1'de Grup %75 için eğitim aşamasında tek başına sunulan uyaranlar (A+, D+, E+, F−) genellikle 'karın ağrısı var' bilgisiyle eşleştirilmiştir. Bu nedenle, Grup %75, "Bir yiyecek tek başına sunulduğunda genellikle karın ağrısına yol açmaktadır" kuralına başvurduğu için bloklama etkisi göstermemiş olabilir. Bu ihtimali değerlendirmek amacıyla yürüttüğümüz deneyde, Jones ve arkadaşlarının (2019) kullandığı Grup %75-12 ile söz konusu kestirme kuralın kullanılmasının engellendiği farklı bir grup (Grup %75-16) karşılaştırılmış ve Grup %75-16'nın bloklama etkisini göstermesi beklenmiştir.
Yöntem: Mevcut çalışmada, 19-32 yaş aralığında toplam 35 katılımcı, iki farklı gruba (Grup %75-12 ve Grup %75-16) blok random yöntemiyle atanmıştır. Deneyin eğitim aşaması, 24 bloktan oluşmuştur. Her bir blokta Grup %75-12'ye 12 farklı deneme türü sunulurken; Grup %75-16'ya 16 deneme türü sunulmuştur. Her bir eğitim denemesinde, katılımcılara bilgisayar ekranından çeşitli yiyecek uyaranları sunulmuş ve bu uyaranların karın ağrısına neden olup olmadığını tahmin etmeleri istenmiştir. Katılımcılar, 'karın ağrısı var' veya 'karın ağrısı yok' seçeneklerinden birini seçmiş ve ardından yanıtlarının doğruluğu hakkında geri bildirim almışlardır. Test aşamasında ise, katılımcılardan, kendilerine tek tek sunulan hedef uyaranların (A, B, C, X, Y, Z) karın ağrısına neden olma olasılığını, 0 (hiç olmaz) ile 10 (kesinlikle olur) arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Bu aşamada, katılımcılara geri bildirim verilmemiştir. Deneyin yürütülmesi ve verilerin toplanması psychopy programı ile sağlanmıştır.
Bulgular: Katılımcıların test aşamasında her bir hedef uyaran için yaptıkları nedensellik derecelendirmeleri, 2 (Grup) x 6 (Uyaran) karma desene uygun ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda grubun temel etkisi ($p = .620$) ile grup ve uyaran türünün etkileşim etkisinin ($p = .961$) anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Uyaran türünün temel etkisi ($p = .000$) ise anlamlı düzeyde olmasına rağmen, izleyen ikili karşılaştırmalar, bloklama etkisi ile uyumlu çıkmamıştır.
Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, Jones ve arkadaşlarının (2019) bulgu ve iddialarıyla uyumludur; her iki grupta bloklama etkisi gözlenmemiştir. Bu sonuçlar, Grup %75-12'nin bloklama etkisi göstermemesinin, kestirme kural kullanımına bağlı olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, Jones ve arkadaşlarının (2019) Grup %25 için bildirdiği bloklama etkisinin farklı bir kestirme kural kullanımına bağlı olup olmadığının gelecekte ayrıca incelenmesi önerilmektedir.
Anahtar Kelimeler: bloklama etkisi, nedensellik öğrenmesi, sonuç ile eşleşme kuralı, alerji görevi

20009 –Klinik Psikoloji

Toplumsal Cinsiyet Rol Deneyimi İle Memnuniyeti Ölçeklerinin Geliştirilmesi ve Evli Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rolleri ile Premenstrüel Sendrom İlişkisi: Bilişsel Davranışçı Model Çerçevesinde Bir İnceleme*

Büşra Nur Yamak[1], H. Özlem Sertel Berk [1]

[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın sağlığı arasında ilişkiler ile geleneksel toplumsal cinsiyet rol tutumlarının kadın sağlığının çeşitli boyutları üzerinde negatif yordayıcı etkileri olduğu çeşitli çalışmalarca gösterilmiştir. Bu sağlık sorunlarından biri olan ve menstrüasyon döngülerinin başlangıcına eşlik eden duygusal, bilişsel, davranışsal ve fizyolojik birtakım belirtilerle karakterize Premenstrüel Sendrom (PMS) ise özellikle evliliğe ilişkin geleneksel cinsiyet rol tutumları ile ilişkili bulunmuştur. PMS'de durum-düşünce-duygu-davranış arasındaki ilişkilere odaklanan Bilişsel Davranışçı Modele (BDM) dayalı psikolojik müdahalelere sıklıkla başvurulduğundan mevcut çalışmada evli kadınlarda PMS'nin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkisinin BDM çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili literatürde BDM'nin yalnızca düşünce bileşenine karşılık gelen tutumları değerlendiren ölçeklere (örneğin Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği [TCRT]) rastlanmış, duygu ve durum bileşenleri için herhangi bir ölçüm aracı olmadığı görülmüştür. Mevcut çalışmada toplumsal cinsiyet rollerinin durum ve duygu bileşenlerinin değerlendirilmesi için iki ölçek geliştirilmesi de hedeflenmiştir (sırasıyla TCRD; TCRM). Hipotez 1'de TCRD, Hipotez 2'de TCRM'nin geçerli ve güvenilir ölçekler olacağı; çalışmanın asıl hedefi olan Hipotez 3'te ise toplumsal cinsiyet deneyimleri, tutumları ve memnuniyetinin bir arada Aybaşı Öncesi Belirtileri Tarama Gereci (AÖBTG) ile ölçülen PMS düzeyini yordayacağı beklenmektedir.

Yöntem: Araştırmada sosyal medya ve sosyal ağlardan yapılan duyurular aracılığıyla ulaşılan altı aydan uzun süredir evli olup psikiyatrik tanısı bulunmayan yaşları 17-56 arasında değişen (Ort = 34.32, SS = 6.62) 346'sı çocuk sahibi, 307'si düzenli adet gören 427 evli kadın gönüllü katılımcıya TCRD, TCRM, TCRT, AÖBTG ile Sosyodemografik ve Kişisel Bilgi Formu çevrimiçi ortamda sunulmuştur. TCRD ve TCRM'nin maddeleri alanyazında kavrama yönelik tanımlar, araştırmalar ve ölçeklerden faydalanılarak uzman görüşlerine de başvurularak yazılmış, pilot çalışma sonucunda TCRD için 29 ve TCRM için 5 ifade içeren bir madde havuzu oluşturulmuştur. TCRD'nin son üç, TCRM'nin ise son maddesi çocuklarla ilgili rollere yönelik olup yalnızca çocuğu olan katılımcılar bu maddeleri de cevaplamıştır. H1 ve H2 kapsamında madde analizi, faktör analizi ve güvenirlik analizleri; H3 kapsamında ise deneyimlerin ilk, tutumların ikinci ve duygu bileşeninin son blokta denkleme sokulduğu Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Faktör analizine göre, şiddet deneyimleri ile ilgili maddeler TCRD'de anlamlı bir faktör oluşturmamış, son hali ile 16 maddeden oluşan TCRD ile 5 maddeden oluşan TCRM için hem çocuğu olan hem de olmayan katılımcılarda benzer sonuçlar gözlenmiş, ölçekler beklenen yapıyı göstermiş, Cronbach Alfa değerleri .73-.87 arasında değişmiştir. Toplumsal cinsiyet tutum, deneyim ve memnuniyetinin her birinin ayrı ayrı PMS düzeyini anlamlı düzeyde yordadığı, üçünün bir arada PMS'deki varyansın yaklaşık % 9.2'sini anlamlı derecede açıkladığı görülmüş, hipotezler desteklenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma sonuçları evli kadınlarda toplumsal cinsiyet rollerinin yalnızca tutum değil deneyim ve duygu bileşenlerinin de PMS düzeyinin anlamlı yordayıcıları olduğunu ortaya koyarak BDM öngörülerini desteklemiştir. Çalışma bağlamında geliştirilen iki ölçeğin de psikometrik özelliklerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu izlenmiştir. Çalışmanın hem PMS özelinde hem de genel olarak farklı yaş, eğitim, medeni durum gibi farklı sosyodemografik özelliklere sahip toplum örneklemlerinde kadın sağlığı ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkilerin daha kapsamlı değerlendirilmesine katkı sunması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet tutumları, evlilik, premenstrüel sendrom, bilişsel davranışçı model

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20013 - Gelişim Psikolojisi

Şiddetin İzinde: Çocukluk Travmaları ve Akran Zorbalığının Romantik İlişkiye Yansıması

Elif Sayısız[1], Aylin Uysal[1], Nilsu Borhan [1]
[1]Pamukkale Üniversitesi, Denizli

Giriş ve Amaç: Çocukluk çağında yaşanan travmalar, bireylerin ileriki yaşamlarında psikososyal işlevselliğini olumsuz yönde etkileyebilir (Karal & Atak, 2022; Şar & Öztürk, 2006). İstismar ve ihmal gibi olumsuz yaşantılar, ilerleyen dönemlerde şiddet eğilimi ve sağlıksız ilişki örüntüleri geliştirme riskini artırmaktadır (Öztürk, 2023). Benzer şekilde, akran zorbalığı da çocukluk ve ergenlikte sık karşılaşılan ve bireyin ilişkisel işlevselliğini etkileyebilen bir şiddet türüdür (Açıkgöz, 2017; Mıhçıokur & Akın, 2015). Şiddet Döngüsü Hipotezi 'ne göre (Widom, 1989), çocuklukta şiddete maruz kalan bireyler, yetişkinlikte şiddeti iletişim aracı haline getirme eğilimindedir. Bu araştırma, çocukluk travmaları ve akran zorbalığının flört şiddeti tutumu üzerindeki etkisini Şiddet Döngüsü Hipotezi çerçevesinde incelemeyi ve Türkiye bağlamında literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

H1: Çocukluk travmaları arttıkça, flört şiddetine yönelik olumlu tutum artar.

H2: Akran zorbalığına maruz kalma ve zorbalık yapma arttıkça, flört şiddetine yönelik olumlu tutum artar.

H3: Çocukluk travmaları arttıkça, akran zorbalığına maruz kalma ve zorbalık yapma olasılığı artar.

H4: Akran zorbalığı, çocukluk travmaları ile flört şiddeti tutumları arasındaki ilişkiye aracılık eder.

Yöntem: Araştırma, romantik ilişki yaşayan,18-25 yaş aralığındaki bireylerle gerçekleştirilmiştir. G Power analizi sonucunda gerekli olan 153 katılımcıya ulaşılmıştır. Online veri toplama sürecinde, Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (Şar vd., 2012), Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği, Akran Zorbalığı Mağdurluk Ölçeği (Uçar, 2015) ve Flört Şiddeti Tutum Ölçeği (Terzioğlu vd., 2016) kullanılmıştır. SPSS 29.0 programı kullanılarak betimleyici istatistikler, Hayes'in PROCESS makrosu Model 4 (Hayes, 2018) kullanılarak aracı değişken analizleri gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Flört şiddeti tutumlarını yordamada yalnızca akran zorbalığı yapma anlamlıdır ($b = -0.017$, $SE = 0.007$, $t(138) = -2.46$, $p = .015$); çocukluk travmaları ($p = .15$) ve zorbalığa maruz kalma ($p = .53$) anlamsızdır. Bu nedenle H1 desteklenmemiş, H2 kısmen desteklenmiştir. Çocukluk çağı travmaları, akran zorbalığına maruz kalma ($b = 0.24$, $SE = 0.05$, $t (140) = 4.99$, $p <.001$) ve zorbalık yapma ($b = 0.13$, $SE = 0.04$, $t(140) = 3.42$, $p = .001$) üzerinde anlamlı etkiye sahiptir; bu bulgular H3 hipotezini desteklemektedir.

Toplam ($p = .27$) ve doğrudan etki ($p = .15$) ile toplam dolaylı etki (%95 CI [−0.0042, 0.0018]) anlamlı değildir. Ancak çocukluk travmalarının, zorbalık yapma aracılığıyla flört şiddeti tutumlarına etkisi anlamlıdır ($b =-0.0021$, %95 CI [−0.0044, −0.0003]); maruz kalma yolu ise anlamlı değildir (95% CI [−0.0015, 0.0036]). Bu nedenle H4 hipotezi kısmen desteklenmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, çocukluk travmalarının doğrudan flört şiddeti tutumlarını yordamadığını, ancak akran zorbalığı yapma davranışını artırdığını ve bunun flört şiddetini anlamlı şekilde yordadığını göstermektedir. Böylece, akran zorbalığının çocukluk travması ile flört şiddeti arasındaki ilişkide aracılık rolü oynadığını ortaya koymaktadır. Akran zorbalığına maruz kalma ise flört şiddeti tutumlarıyla anlamlı bir ilişki göstermemiş ve aracı değişken rolü oynamamıştır. Bu bulgular literatürle uyumludur ve şiddet döngüsü hipotezini desteklemektedir. Baldry (2003) ve Espelage, Low ve De La Rue (2012) çalışmalarında, çocukluk şiddeti ve travmalarının bireyde saldırganlık oluşturabileceğini ve bunun romantik ilişkilere yansıdığını vurgulamaktadır.

Bu doğrultuda, flört şiddetini önlemeye yönelik müdahalelerin yalnızca yetişkinleri değil; erken dönemde yaşanan aile içi travmalar ve zorbalık deneyimlerini de hedef alması gerekmektedir. Bu nedenle, çocuklara ve ailelere yönelik önleyici eğitim programlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Flört şiddeti, çocukluk çağı travması, akran zorbalığı, Şiddet Döngüsü Hipotezi, Mediation (aracılık) Analizi

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20017 - Klinik Psikolojisi

Zihinsel Engelli Bireylerde Demansiyel Belirtilerin Saptanması: Ulusal Görev Grubu-Demansı Erken Belirleme Aracı'nın Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*

Emre Dönmez [1], Gülbahar Baştuğ [1], E. Tuğba Özel Kızıl [1], Kazım Cihan Can [1]
[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Zihinsel engellilik bilişsel, işlevsel ve uyuma dayalı becerilerde kayda değer eksikliklere işaret eden, gelişim döneminde başlayan bir durumdur. DSM-5'te "nörogelişimsel bozukluklar" çatısı altında, anlıksal (entelektüel) yetersizlik adıyla yer almaktadır. Zihinsel engelliliğin dünya çapında yaygınlığının %1 civarında olduğu düşünülmektedir (ülkemizdeki resmi veriler temel alındığında bu oran %2.94'tür). Rahimde yaşanan sorunlar (HIV enfeksiyonu vb.), genetik durumlar (Down sendromu vb.), doğum sırasında meydana gelen komplikasyonlar (oksijen yetersizliği vb.) ya da doğum sonrasında meydana gelen durumlar (kafa travması vb.) sebepleriyle zihinsel engellilik meydana gelebilir. Demans bilişsel alanlarda kayıp yaşanmasıyla ve davranış sorunlarıyla seyreden, kişinin günlük aktivitelerini olumsuz etkileyen nöropsikiyatrik bir bozukluktur. Başta bellek olmak üzere soyut düşünme, algılama, konuşma, yargılama ve hesaplama becerilerinde ilerleyici tarzda bozulmayla kendini gösterir. Alzheimer Tipi Demans, Frontotemporal Demans vb. türleri bulunmaktadır. Zihinsel engelli bireylerde demans daha sık görülmekte ve erken yaşlarda ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmanın amacı zihinsel engelli bireylerde demansiyel belirtilerin saptanması için alanyazında sıklıkla kullanılan National Task Group-Early Detection Screen for Dementia'yı (NTG-EDSD) Türkçeye uyarlamaktır.
Yöntem: Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan 10.10.2024 tarihinde 19/287 sayılı kararla etik kurul izni verilmiştir. Çalışmanın örneklemini 35 yaş ve üzeri 75 zihinsel engelli birey ve onların bakım verenleri oluşturmuştur. Bilgilendirilmiş Onam Formu, Sosyodemografik Veri Formu, Standardize Mini Mental Test (SMMT)/Eğitimsizler için Standardize Mini Mental Test (SMMT-E), Ulusal Görev Grubu-Demansı Erken Belirleme Aracı (UGG-DEBA), Bilişsel Kayıp için Bilgilendiriciye Uygulanan Anket (BİLKAN), Katz Günlük Yaşam Envanteri (Katz GYA) ve Lawton Enstrümantal Günlük Yaşam Aktiviteleri Ölçeği (Lawton EGYA) bu çalışmada kullanılan ölçeklerdir. Araştırma kapsamında kullanılan UGG-DEBA, Katz GYA, Lawton EGYA ve SMMT/SMMT-E'nin normallik varsayımını karşıladığı görülürken BİLKAN'ın normallik varsayımını karşılamadığı görülmüştür. UGG-DEBA'nın ayırt edici geçerliği için bakım verenin subjektif bilişsel kayıp bildirimi varlığı ölçüt olarak belirlenmiştir. Engel düzeyi ve subjektif bilişsel kayıp bildirimi değişkenleri için Bağımsız Örneklem t-Testi ve Mann-Whitney U Testleri uygulanmıştır. Çevirisi yapılan ölçeğin eş zamanlı geçerliği kapsamında çalışmadaki diğer ölçeklerle korelasyonuna bakılmıştır. Güvenirlik analizi için tüm ölçeğin Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır.
Bulgular: Hastaların zihinsel engel düzeyinin Katz GYA ($t = 3.62$, $p = .001$), Lawton EGYA ($t = 4.10$, $p = .00$) ve SMMT'den ($t = 6.18$, $p = .00$) aldıkları puanlar üzerinde orta düzey aleyhine anlamlı derecede farklılık yarattığı, UGG-DEBA ve BİLKAN'dan alınan puanlar üzerinde bir fark yaratmadığı görülmüştür. Subjektif bilişsel kayıp varlığının UGG-DEBA ($t = 4$, $p = .001$) ve BİLKAN ($z = 3.02$, $p = .003$) puanları için anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür. Eş zamanlı geçerliği için gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre UGG-DEBA ile diğer ölçeklerin anlamlı ilişkisi olmadığı görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılığı yüksek ($\alpha = .86$) bulunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmadan elde edilen veriler UGG-DEBA ölçeğinin Türkçe formunun ayırdedici geçerliğini ve güvenirliğini desteklemekle beraber eş zamanlı geçerliğini desteklememektedir. Bu çalışmanın en önemli çıktısı ölçüt olarak belirlenen değişkenin demansiyel belirtileri saptamada anlamlı farka sebep olmasıdır. Bir diğer deyişle hastayı en yakından tanıyan kişinin hasta özelindeki yorumları demansiyel belirtileri saptamada önemli olmaktadır. Karşılaştırmalı istatistiklerden anlaşıldığı üzere günlük yaşam aktivitelerini değerlendiren ölçekler ve normal gelişim gösteren bireylerde demansın saptanmasını amaçlayan ölçekler zihinsel engelli bireyler söz konusu olduğunda beklenen yararı sağlayamamaktadır. Engel düzeyi arttıkça bu ölçeklerden alınan puanlar azalmaktadır ancak demansiyel belirtiler söz konusu olduğunda fark oluşmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: zihinsel engellilik, demans, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenirlik

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20021 - Sosyal Psikoloji

Don't Look Up Filminin Toplumsal İnkâr ve Normatif Sosyal Etki Kuramları Çerçevesinde Analizi

Ecenur Bozkurt [1], Ayşe Hilal Baran [1], Erva Nur Baran [1], Zeynep Beren Durak [1], Seniha Korkmaz [1], Şeyda Demir [1], Esra Erduman [1], Nisanur Çakmak [1],
[1]Mudanya Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Toplumların felaketlere ve bilimsel uyarılara verdikleri tepkiler, yalnızca bireysel bilişsel süreçlerle değil; aynı zamanda sosyal normlar, politik çıkarlar ve medya söylemleriyle şekillenmektedir. Don't Look Up filmi, dünyaya çarpmak üzere olan bir kuyruklu yıldızı keşfeden bilim insanlarının, bu bilgiyi kamuoyuna duyurma çabalarının sistematik biçimde inkârla karşılaşmasını hicivsel bir dille aktarır. Film, sosyal psikolojide yer alan toplumsal inkâr ve normatif sosyal etki kuramlarını görselleştiren güçlü bir anlatı örneği sunar. Toplumsal inkâr, bireylerin ya da grupların tehditkâr gerçekleri inkâr ederek duygusal rahatlama sağlamasını açıklarken; normatif sosyal etki, bireylerin sosyal kabul görmek adına grup normlarına uyum sağlama eğilimini tanımlar. Filmde, bilimsel gerçekler açıkça ortaya konsa da medya, siyaset ve halk, bu gerçekliği inkâr ederek sosyal uyum, çıkar ya da ideolojik nedenlerle reddetmeyi tercih etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Don't Look Up filmini bu iki kuramsal çerçevede analiz ederek, bireylerin ve toplumların kriz anlarında gerçeklikten sapma eğilimlerini incelemektir. Böylece, sosyal psikoloji kuramlarının güncel medya temsilleri üzerinden nasıl içselleştirilebileceği ortaya konmuştur.
Yöntem: Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımıyla yürütülmüş ve film analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, Don't Look Up filmi sosyal psikoloji kuramları olan toplumsal inkâr ve normatif sosyal etki kuramları doğrultusunda incelenmiş; karakterlerin davranışları, diyalogları ve olay örgüsü detaylı şekilde analiz edilmiştir. Filmdeki özellikle toplumsal inkâr ve normatif sosyal etkiyle ilişkili sahneler dikkatle belirlenmiştir. Karakterlerin gerçeklik karşısındaki tutumları, medya ve siyaset dünyasının bilimsel bilgiye yaklaşımı ve toplumun gösterdiği tepkiler, kuramsal çerçeveye uygun olarak gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular, kuramsal kavramlarla ilişkilendirilerek açıklanmış; filmdeki gelişmeler, bireylerin ve grupların sosyal psikolojik süreçler içerisindeki konumlarıyla birlikte ele alınmıştır. Çalışmada özellikle felaketin inkâr edilmesi, bilim insanlarının dışlanması, sosyal baskıya boyun eğme gibi örnekler üzerinden kuramların sahne sahne nasıl temsil edildiği açıklanmıştır. Filmdeki olayların ve karakter davranışlarının, psikolojik kuramlarla nasıl örtüştüğü açık ve anlaşılır biçimde ortaya konmuştur. Bu yaklaşımla, görsel bir medya ürününün sosyal psikoloji kuramları ışığında nasıl anlamlandırılabileceği gösterilmiştir.
Bulgular: Filmdeki karakterlerin büyük bir kısmı, felaketin gerçekliğini inkâr ederek duygusal konfor alanlarını korumaya çalışmaktadır. Siyasetçiler durumu seçim malzemesi haline getirirken, medya olayı eğlenceye dönüştürmekte ve halk, ciddi bilimsel verileri komplo teorileriyle bastırmaktadır. Bilim insanı Kate'in gerçekleri dile getirmesi sosyal normlara aykırı bulunduğundan medya tarafından alaya alınmakta; Dr. Mindy ise başlangıçta sisteme uyum sağlayarak kabul görmekte, ancak zamanla toplumsal inkârın bir parçası haline gelmektedir. Bu durum, bireyin sosyal onay ihtiyacının, bilgiye dayalı tutumlarını bastırmasına neden olduğunu göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Don't Look Up filmi, günümüzde bilimsel uyarıların nasıl inkâr edildiğini ve sosyal normların bu inkârı nasıl pekiştirdiğini etkili biçimde ortaya koymaktadır. Filmdeki temsiller, özellikle kriz dönemlerinde toplumsal inkârın örgütlü hale gelebileceğini ve bireylerin sosyal kabul uğruna hakikatten uzaklaşabileceğini göstermektedir. Bu analiz, sosyal psikoloji kuramlarının görsel medya aracılığıyla anlaşılmasını kolaylaştırmakta ve psikoloji eğitiminde film analizlerinin önemine işaret etmektedir.
Anahtar Kelimeler: Toplumsal İnkâr, Normatif Sosyal Etki, Sosyal Psikoloji, Felaket Algısı, Film Analizi

20026 - Sosyal Psikoloji

Şiddet İçerikli Haber Maruziyetinin Duygulanım ve Özgecilik Üzerine Etkisi

Şevval Güler [1], Hale Nur Genç [1], Sümeyye Arslan [1], Pınar Gün Yiğit [1], Şule Karaca [1], Zeynep Temel [2]

[1]Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul

[2]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Önceki araştırmalar, şiddet içerikli medya maruziyetinin duyarsızlaşma ve sosyal güven algısında azalma gibi çeşitli psikososyal etkiler doğurduğuna dair güçlü kanıtlar sunmaktadır. Bununla birlikte, şiddet içerikli haber içeriklerinin duygulanımsal deneyimi (özellikle valans, uyarılma ve dominans boyutlarını) nasıl etkilediği ve bu değişimlerin özgeci eğilimler ile davranışlara ne ölçüde yansıdığı halen netlik kazanmamıştır. Bu çalışma, şiddet içerikli haber maruziyetinin duygulanım düzeyleri (valans, uyarılma, dominans) ile özgecilik eğilimleri ve gözlemlenebilir prososyal davranışları üzerindeki etkilerini deneysel yöntemle incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Örneklem, İstanbul'da yaşayan, yaşları 18-65 arasında değişen, anadili Türkçe olan 33 kadın 35 erkek olmak üzere 68 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar, şiddet içerikli haberlerin sunulduğu deney grubuna (n_v= 35) veya nötr içerikli haberlerin sunulduğu kontrol grubuna (n_n=33), yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyet açısından eşlenerek atanmıştır. Şiddet içerikli haberler, 1990-2000 yılları arasında Türkiye'de meydana gelen gerçek şiddet olaylarını içeren haberlerden seçilmiş, anonimleştirilerek sadece metin halinde sunulmuştur. Kontrol grubuna ise, duygusal tepkiler yaratmayan, sadece bilgilendirici özellik taşıyan ve nötr içerikli haber metinleri sunulmuştur. Bir deney bloğunda toplam 16 haberi içermektedir. Tüm uyaranların sunumu ve manipülasyon süreci, PsychoPy yazılımı aracılığıyla yürütülmüştür. Deney öncesinde ve sonrasında katılımcıların duygularını değerlendirmek amacıyla Öz-Değerlendirme Manikini kullanılmıştır. Özgecilik, hem öz bildirim ölçümleri (Özgecilik Ölçeği) hem de davranışsal ölçümler (bağış paradigması ve reel yardım paradigması) ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Deneysel manipülasyonun duygusal etkisini (valans, dominans ve uyarılma) test etmek amacıyla, 2 (zaman: ön test, son test) × 2 (grup: şiddet, nötr) karma ANOVA uygulanmış ve zaman × grup etkileşimi anlamlı bulunmuştur ($F_{(1,66)} = 13.69$, $p < .001$, $\eta^2 = .172$). Gruplar arası karşılaştırmada deney grubunun ortalama valans düzeyi kontrol grubuna kıyasla anlamlı ölçüde daha düşük bulunmuştur. Benzer şekilde, dominans (kontrol algısı) değerleri için de zaman × grup etkileşimi istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(1,66) = 7.75$, $p = .007$, $\eta^2 = .105$). Deney grubunun, kontrol grubuna kıyasla dominans düzeylerinde anlamlı bir azalma gözlenmiştir. Ancak uyarılma düzeylerinde istatiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Özgecilik ölçeği puanlarına ilişkin yapılan 2 (zaman: ön test, son test) × 2 (grup: şiddet, nötr) karma ANOVA analizinde, zaman × grup etkileşimi anlamlı bulunmamıştır. Benzer şekilde, bağış paradigması kapsamında bağışlanan miktar üzerinden yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda gruplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Reel yardım davranışı açısından da yardım etme sıklığı, tepki hızı ve yardımın kapsamı ölçütleri bakımından gruplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, şiddet içerikli haber maruziyetinin duygulanım düzeylerinde belirgin değişikliklere yol açmasına rağmen, kısa vadede bireylerin özgeci eğilimlerini ya da gözlemlenebilir özgeci davranışlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilemediğini göstermektedir. Bu sonuçlar, duygusal valans ve kontrol algısındaki değişimlerin özgeci davranışlarla doğrudan ilişkili olmayabileceğine ya da bu ilişkinin ancak daha uzun süreli maruziyet, daha yoğun içerik ya da bireysel farklılıklar gibi değişkenlerle ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet içerikli medya, özgecilik, prososyal davranış, medya etkileri

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20029 - Sosyal Psikoloji

Partner Davranışlarına Yönelik Sorumluluk Atıflarının Bağlanma ile İlişki Doyumu ve Yetişkin Ayrılma Kaygısı Arasındaki Aracı Rolü*

Beste Anıl Daylan [1], Aslı Göncü-Köse [1],
[1]Çankaya Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Hızla değişen toplumsal bağlamlarda, bireylerin romantik ilişkilerinde yaşadıkları deneyimler ve bu ilişkilere yükledikleri anlamlar da değişmektedir. Artan bireyselleşme, değişen ilişki normları ve duygusal bağlanma biçimleri, partner davranışlarının asıl algılandığını ve değerlendirildiğini yeniden şekillendirmektedir (Beck ve Beck Gernsheim, 1995; Finkel vd., 2014). Sosyal medyanın partner bulma amacıyla kullanımının yaygınlaşması gibi değişimler özellikle ayrılık kaygısının artmasıyla ilişkilendirilirken, bireylerin bağlanma stilleri romantik ilişkilerde yaşadıkları doyumu, bağ kurma biçimlerini ve ayrılığa dair kaygılarını halen büyük ölçüde etkilemektedir. Bu çalışmada, bağlanma boyutlarının (kaygılı ve kaçınmacı bağlanma) ilişki doyumu ve yetişkin ayrılma kaygısı üzerindeki etkisi ve olumsuz partner davranışlarına yönelik sorumluluk atıflarının bu ilişkilerdeki aracı rolü incelenmektedir.
Yöntem: Araştırma, en az 6 aydır romantik ilişki yaşayan 447 katılımcı ile yürütülmüştür. Veriler, Qualtrics hesabı üzerinden çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Ölçekler arasında İlişki Doyumu Ölçeği, Yetişkin 22Ayrılma Kaygısı Ölçeği, İlişkilerde Yüklemeler Ölçeği ve İlişkilerde Yaşantılar Ölçeği yer almaktadır. Veriler, Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) ile analiz edilmiştir.
Bulgular: YEM sonuçlarına göre, önerilen model veriye iyi uyum sağlamıştır. Bağlanma kaygısı, olumsuz partner davranışlarına yönelik sorumluluk atıflarıyla anlamlı ve pozitif yönde ilişkilidir. Ancak bağlanma kaçınması ile bu atıflar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sorumluluk atıfları, ilişki doyumunu negatif yönde yordarken, bağlanma kaygısı ile ilişki doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracılık göstermiştir. Bağlanma kaygısı, yetişkin ayrılma kaygısıyla güçlü ve pozitif yönlü ilişki göstermiştir; ancak bu ilişkide sorumluluk atıfları anlamlı bir aracı rol oynamamıştır. Sonuçlar bağlanma kaygısı yüksek olan bireylerin ilişkilerinde olumsuz partner davranışlarına yönelik daha fazla sorumluluk atfında bulunduğunu, daha düşük ilişki doyumu ve daha yüksek ayrılık kaygısı yaşadıklarını göstermektedir. Bulgular, romantik ilişkilerde bağlanma dinamiklerinin ve bilişsel değerlendirmelerin önemini vurgulamaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, bağlanma kaygısının, partnerin olumsuz davranışlarına yönelik sorumluluk yükleme eğilimini artırdığını ve bu eğilimin ilişki doyumunu azalttığını göstermiştir. Bulgular, özellikle bağlanma kaygısının, ilişki işlevselliğini etkileyen bilişsel çarpıtmalarla (örn. sorumluluk atıfları) bağlantılı olduğunu ortaya koymuş ve önceki çalışmalarla tutarlılık göstermiştir. Kaçınmacı bağlanma ile sorumluluk atıfları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması ise bu boyutun dolaylı ve daha karmaşık savunucu süreçlerle işlediğini düşündürmektedir. Ancak, çalışmanın kesitsel yapısı nedensellik çıkarımını sınırlandırmakta ve yalnızca öz-bildirim ölçekleri kullanılması yanlılık riskini doğurmaktadır. Ayrıca örneklemin yalnızca Türkiye'den olması kültürel genellenebilirliği sınırlamaktadır. Gelecek araştırmalarda boylamsal ve kültürler arası karşılaştırmalı araştırma desenleri kullanılarak bağlanma boyutları ile sorumluluk atıfları arasındaki ilişkilerin dinamikleri daha derinlemesine incelenebilir. Özellikle bağlanma kaygısı yüksek bireylerde ilişki doyumunu artırmaya yönelik müdahalelerde, sorumluluk yükleme eğilimlerinin farkındalığını geliştirmeye odaklanmak, klinik uygulamalar açısından önemli katkılar sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin bağlanma boyutları, sorumluluk atıfları, yetişkin ayrılma kaygısı, ilişki doyumu, romantik ilişkiler

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20037 - Sosyal Psikoloji

Algılanan Güvenlik ve Mutluluk Bağlantısında Konut ve Semt Memnuniyetinin Rolü: Türkiye Örnekleminde Bir Aracılık Analizi Çalışması

Amine Sakar [1], Umay San [1], Elif Revna Okanlı [2], Barış Sevi [1]
[1]Mef Üniversitesi, İstanbul
[2]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bireylerin yaşadığı çevreye dair algıları, özellikle güvenlik hissi, yaşam memnuniyeti ve mutluluk düzeyleri üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Önceki araştırmalar, ev içi ve çevresel güvenliğin öznel iyi oluşla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, bazı çalışmalar mahalle güvenliği algısının mutlulukla pozitif ilişkili olduğunu (Kim & Lee, 2018), konut ve semt memnuniyetinin mutluluğa anlamlı katkı sağladığını (Gür ve ark., 2020) ve semt memnuniyetinin bu ilişkide aracı rol oynayabildiğini (Varela ve ark., 2020) ortaya koymuştur. Ayrıca, bu ilişkilerin yaş gruplarına, kültürel bağlama ve çevresel koşullara göre farklılık gösterebildiği bulunmuştur. Bu bağlamda, mevcut çalışma, Türkiye örneklemine ait geniş bir veri seti kullanarak, algılanan güvenliğin mutluluk üzerindeki etkisinde konut ve semt memnuniyetinin aracı rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu aracılık ilişkisinin incelenmesinin temelinde, bireylerin kendilerini güvende hissettiklerinde bulundukları bölgeden daha fazla memnuniyet duyabilecekleri ve bu memnuniyetin genel mutluluk düzeylerini artırabileceği varsayımı yer almaktadır. Ayrıca, konut ve semt memnuniyetinin ayrı ayrıele alınmasıyla, bireyin doğrudan yaşadığı alan ile daha geniş çevresine yönelik memnuniyetin söz konusu ilişkide farklı biçimlerde etkili olup olmadığı da değerlendirilmek istenmektedir.
Yöntem: Bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan Türkiye Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2022 Mikro Veri Setinden yararlanarak kesitsel bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma içerisinde katılımcıların mahalli çevrelerindeki algıladıkları güvenlik likert tipinde iki soru ile (örn., "Yaşadığınız çevrede, gece yalnız yürürken kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?"), konut memnuniyeti, semt memnuniyeti ve mutluluk seviyesi ise likert tipinde birer soru ile ölçülmüştür. Analiz örneklemi 9841 kişiden oluşmuştur.
Bulgular: Algılanan güvenliğin mutluluk üzerindeki etkisine konut ve semt memnuniyetinin aracılık edip etmediğini incelemek amacıyla bir aracılık analizi yapılmıştır. Sonuçlar, algılanan güvenliğin mutluluk üzerindeki toplam etkisinin pozitif ve anlamlı olduğunu göstermiştir. Konut memnuniyeti ve semt memnuniyeti paralel aracı değişkenler modele dahil edildiğinde de doğrudan etki anlamlı kalmıştır, bu da konut ve semt memnuniyetinin algılanan güvenlik ve mutluluk arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiğini göstermektedir. Algılanan güvenlik, hem konut memnuniyetini hem de semt memnuniyetini anlamlı şekilde yordamıştır. Aynı şekilde, hem konut memnuniyeti hem de semt memnuniyeti mutluluğu anlamlı şekilde yordamıştır. Hem konut memnuniyeti hem de semt memnuniyeti aracılığıyla dolaylı etkiler anlamlı bulunmuştur. Elde edilen bulgular, hem konut hem de semt memnuniyetinin, algılanan güvenlik ile mutluluk arasındaki ilişkiyi kısmen aracıladığını göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın bulguları, önceki literatürle uyumlu biçimde, algılanan güvenliğin bireylerin mutluluğu üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ve bu ilişkinin konut ve semt memnuniyeti aracılığıyla kısmen açıklandığını göstermiştir. Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle, kullanılan veri kesitsel olduğundan dolayı nedensel çıkarımlar yapılamamaktadır. Güvenlik algısı ile mutluluk arasındaki ilişki karşılıklı etkileşimli olabilir; örneğin, daha mutlu bireyler çevrelerini daha olumlu algılayabilirler. Gelecek araştırmalarda, farklı yaş grupları, sosyoekonomik düzeyler, kent-kır ayrımı ve kültürel farklılıkların dikkate alınması bu bulguların kent planlaması ve bölgesel müdahale stratejilerinde nasıl kullanılabileceğine dair yol gösterici olabilir. Özellikle güvenlik algısının düşük olduğu veya çevresel memnuniyetin zayıf kaldığı bölgelere yönelik hedefli iyileştirme politikalarının geliştirilmesi, hem toplumsal hem bireysel düzeyde refahın artırılmasına katkı sağlayabilir.
Anahtar Kelimeler: Güven, Mutluluk, Konut memnuniyeti, Semt memnuniyeti
**Bu araştırma TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Modülü kapsamında yürütülmüştür*

20039 - Gelişim Psikolojisi

Temel Psikolojik İhtiyaçların Duygu Şekillendirme Üzerindeki Rolü: Kendini Belirleme Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme

Selin TÜRKMEN [1], Dilay ASLAN [1], Aylin KOÇAK [1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi

Giriş ve Amaç: Kendini Belirleme Kuramı, bireylerin psikolojik iyi oluşu için üç temel psikolojik ihtiyacın, özerklik, yeterlik ve ilişkisellik, doyumunun kritik öneme sahip olduğunu öne sürmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanması, bireyin motivasyonu ve iyi oluşuna ek olarak, duygusal süreçlerini de anlamlı ölçüde şekillendirmektedir. Son yıllarda, bireylerin duygu düzenleme süreçlerine aktif katılımını vurgulayan "duygu şekillendirme" (emotion crafting) kavramı alan yazında duygusal süreçleri anlamlandırmak adına yer bulmaya başlamıştır. Bu bağlamda, duygu şekillendirme, bireylerin duygularını bilinçli ve amaçlı biçimde yapılandırma yollarını ifade eder ve iki temel boyutta ele alınmaktadır: farkındalık temelli (awareness-based) ve eylem temelli (action-based) yaklaşımlar. Ancak, Kendini Belirleme Kuramı kapsamında temel psikolojik ihtiyaç doyumu ile bireylerin duygu şekillendirme düzeyleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle, bu ilişkinin beliren yetişkinlik dönemi gibi gelişimsel açıdan kritik bir evrede incelendiği nicel araştırmalar eksiktir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı; beliren yetişkinlerin temel psikolojik ihtiyaç doyumları ile farkındalık ve eylem temelli duygu şekillendirme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini 122 ergen ($Ort_{yaş}$ = 18.43, S = 1.81; %57.34 'i kadın) oluşturmaktadır. Katılımcılar, Duygu Şekillendirme Ölçeği ve Temel Psikolojik İhtiyaç Doyumu Ölçeğini doldurmuştur. Veriler, JASP 0.18.3 istatistik programı kullanılarak regresyon analizi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Regresyon analizi sonuçlarına göre, temel psikolojik ihtiyaç doyumu, eylem temelli duygu şekillendirmeyi anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta = 0.504$, $p < .001$). Buna karşılık, temel ihtiyaç doyumu ile farkındalık temelli duygu şekillendirme arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($\beta = -0.185$, $p = .171$).

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, beliren yetişkinlerin temel psikolojik ihtiyaç doyumlarının, duygularını eylem yoluyla şekillendirme davranışlarıyla anlamlı bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Buna karşın, farkındalık temelli duygu şekillendirme ile ihtiyaç doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu durum, Kendini Belirleme Kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının, onların duygularını aktif olarak yönetmeye ve yönlendirmeye yönelik davranışlarını desteklediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Beliren yetişkinlik, eylem temelli duygu şekillendirme, farkındalık temelli duygu şekillendirme, temel psikolojik ihtiyaç doyumu, kendini belirleme kuramı

20040 - Klinik Psikoloji

Sınır ve Antisosyal Kişilik Bozukluklarının Klinik Yansımalarına İlişkin Bir Film Analizi: "Aklım Karıştı"

Cansu Naipoğlu [1], Afra Konyalı [2], İlknur Bakkal [1], Aslıhan Yıldız [1], Sibel Karaca [1], Sema Yavcuşar Yavuz [1], Emre Özdemir [3]

[1]Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, Kocaeli

[2]Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

[3]Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli

Giriş ve Amaç: Kişilik bozuklukları, bireyin bilişsel, duygusal ve kişilerarası işlevselliğinde belirgin bozulmalara yol açan, süreğen ve yaygın davranış örüntüleriyle tanımlanan psikiyatrik rahatsızlıklardır. Özellikle B kümesi kişilik bozuklukları arasında yer alan Sınır Kişilik Bozukluğu ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu, yoğun duygusal dalgalanmalar ve düzensiz davranış kalıplarıyla karakterize edilmekte ve klinik tablolarının yanı sıra toplumsal etkileşimlerdeki yansımalarıyla da dikkat çekmektedir. Son yıllarda filmler ruh sağlığı uzmanlarının eğitiminde bir araç olarak alanyazında daha fazla yer bulmaktadır. Film analizi sayesinde yapılan çalışmalar izleyicinin zihninde kavramların ve bozuklukların somutlaştırılmasını sağlamakta bozukluklara farklı açılardan yaklaşmalarına imkân tanımaktadır. Bu çalışma, Aklım Karıştı (Girl Interrupted) filmi üzerinden Sınır Kişilik Bozukluğu ve Antisosyal Kişilik Bozukluğunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmada, filmde yer alan Susanna Kaysen karakteri Sınır Kişilik Bozukluğu, Lisa Rowe karakteri ise Antisosyal Kişilik Bozukluğu açısından DSM tanı kriterleri temelinde analiz edilmiştir. Filmdeki psikiyatri kliniği ortamı ve genç kadın karakterler aracılığıyla, bozuklukların davranışsal, ilişkisel ve bağlamsal boyutları kapsamlı şekilde incelenmiştir. Ayrıca, filmde diğer karakterler üzerinden travma sonrası stres bozukluğu, mitomani, anoreksiya nervoza, kendine zarar verme ve intihar davranışları gibi farklı psikolojik temsiller de değerlendirilmiştir.

Sonuç: Film aracılığıyla yapılan bu analiz, kişilik bozukluklarının kuramsal ve tanısal açıdan somutlaştırılmasına ve tedavi süreçlerine yön vermeye katkı sağlayacaktır. Özellikle klinik uygulamalarda da bu çok katmanlı yaklaşımın benimsenmesi, terapötik sürecin etkinliğini ve mesleki duyarlılığı artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Film Analizi, Sınır Kişilik Bozukluğu, Antisosyal Kişilik Bozukluğu

20042 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Uzam-Sayı İlişkileri: SNARC Etkisinin Tek El Tepkisi ve Merkezi Uyaran Sunumu ile İncelenmesi

Melike Şefikoğlu [1], Zeynep Tuncalı [1], Duru Başak Özbek [1], Hayal Ece Güler [1], Hakan Çetinkaya [2], Seda Dural [1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

[2]Yaşar Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sayısal biliş alanında yapılan araştırmalar, sayıların soldan sağa doğru artan bir zihinsel sayı doğrusu (Mental Number Line) üzerinde temsil edildiğini ve küçük sayıların sol, büyük sayıların ise sağ uzamla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda SNARC (Spatial-Numerical Association of Response Codes) etkisi, küçük sayılara sol, büyük sayılara ise sağ elle daha hızlı tepki vermesi şeklinde tanımlanmaktadır (Dehaene ve ark., 1993). Klasik SNARC çalışmalarında, katılımcılar aynı anda hem sol hem sağ ellerini kullanarak, sayıların bir özelliğini (örneğin küçük sayıları) sol el ile, karşıt özelliğini (örneğin büyük sayıları) sağ el ile eşleştirirler. Bu eşzamanlı çift el kullanımı, uzamsal tepki kodlarının sayısal büyüklüklerle doğrudan bağlantılandığını gösterir. Ancak, SNARC etkisinin altında yatan mekanizmalar ve etkinin göreve özgü uzamsal kodlama taleplerinden mi yoksa sayıların otomatik uzamsal temsiline mi dayandığı hâlen tartışmalıdır. Bu çalışmanın amacı, uzamsal ipuçlarını en aza indirerek, yalnızca tek el kullanımı ve merkezi uyaran sunumu içeren bir bas/basma (go/no-go) görevi aracılığıyla SNARC etkisinin test etmektir. Tek el kullanımı, klasik çalışmalardan farklı olarak, sağ ve sol el tepkilerinin bloklar halinde değiştirildiği bir yöntemdir. Eğer SNARC etkisi bu koşullar altında gözlenirse, sayıların otomatik uzamsal temsiline işaret eder ve etkinin yalnızca göreve bağlı bağlamsal faktörlerden kaynaklanmadığını destekler. Öte yandan, etkinin gözlenmemesi ise SNARC etkisinin göreve ilişkin yönerge ve uzamsal tepki eşleştirmelerine bağlı olarak ortaya çıktığına kanıt sağlayacaktır.

Yöntem: Çalışmada 18-27 (M = 20.45) yaş aralığında toplamda 60 (36 kadın) kişi yer almış, katılımcılar İzmir Ekonomi Üniversitesi öğrencilerinden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Deneyde küçük (1, 2, 3 ve 4) ve büyük (6, 7, 8 ve 9) sayılar ekranın ortasında sunulmuştur. Katılımcılar, her bir blokta belirlenen sayı büyüklüğü (5'ten küçük/5'ten büyük) ve tepki eli (sol/sağ) koşullarına göre yalnızca hedef sayı grubuna tek elle tepki verdiği bir bas/basma görevini tamamlamıştır. Bu şekilde, hedef sayı grubu ve tepki eli kombinasyonlarını içeren toplam dört blok tamamlanmış, her blok toplamda 80 denemeden oluşmuştur. SNARC etkisi, sayısal büyüklük ve tepki eli değişkenlerinin tepki süreleri üzerindeki etkisi ve bireysel regresyon analizleri kullanılarak incelenmiştir.

Bulgular: Sayısal büyüklük ($F(1, 59) = 2.37$, $p > .05$) ve tepki eli ($F(1, 59) = 0.03$, $p > .05$) değişkenlerinin tepki süreleri üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamış ve bu iki değişken arasında anlamlı bir etkileşim gözlenmemiştir ($F(1,59) = 0.22$, $p > .05$). Katılımcıların bireysel SNARC eğimleri regresyon analizi ile hesaplanmış ve tek örneklem t-testi ile bu eğimlerin sıfırdan farklı olup olmadığı test edilmiştir. Regresyon analizine dayalı bireysel SNARC eğimleri de sıfırdan anlamlı şekilde sapmamıştır ($t(59) = 0.47$, $p > .05$).

Tartışma ve Sonuç: Uzamsal bilginin açık şekilde sunulmadığı bas/basma görevinin tepki yanlılıklarını azaltarak uzamsal-sayısal ilişkiyi zayıflattığı düşünülmektedir. Çalışmada SNARC etkisinin gözlenmemesi, bu etkinin yalnızca otomatik bir uzamsal-sayısal ilişkilendirmeye bağlı olmaktan ziyade, görev gerekliliklerinin sayısal ve uzamsal işlemeyi açıkça gerektirmesine bağlı olarak ortaya çıktığına işaret etmektedir. Gelecekte, sağ/sol ayrımına yönelik uzamsal ipuçları eklenerek bu etkinin doğasının daha ayrıntılı incelenmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: SNARC etkisi, zihinsel sayı doğrusu, uzam-sayı ilişkileri, bas/basma görevi

** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

20044 - Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Reaktif Bilişsel Kontrol ve Obsesif İnanışlar

Sena Çeven [1], Züleyha Öz [1], Özge Bozkurt [1]

[1]Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı reaktif bilişsel kontrol ve obsesif inanışlar arasındaki ilişkiyi incelemektir. Reaktif kontrol, uyarıcı ile karşılaşıldıktan sonra devreye giren ve aşağıdan-yukarıya hareket eden bir kontrol mekanizmasıdır. Alanyazınında reaktif kontrol ve kaygı ile ilgili kavramlar arasındaki ilişki halen tam anlamıyla ortaya çıkarılmamıştır. Bazı kaynaklar ve kuramlar kaygı ile ilintili süreçlerin reaktif kontrolü geliştirdiğini öne sürse de bu görüşe karşıt bulgular da bulunmaktadır. Alanyazınındaki çelişkili bulgular nedeniyle kaygı ile ilişkili süreçlerin reaktif kontroldeki rolünün derinlemesine araştırılması gerekmektedir. Mevcut çalışmada kaygı süreçleri ile ilintili olduğu bilinen ve Obsesif Kompulsif Bozuklukta (OKB) da rol oynadığı düşünülen obsesif inanışların reaktif kontrol ile ilişkisi incelenmiştir. Kaygı ile ilgili kuramsal yaklaşımlar doğrultusunda obsesif inanışları yüksek kişilerin daha yüksek bir reaktif kontrol performansı göstermesi beklenmektedir.

Yöntem: Çalışmada reaktif kontrolü ölçmek için Stroop görevi ile uyarıcı düzeyi uyumluluk oranı (UDUO) değişimlemesi kullanılmıştır. Bu değişimlemede deney esnasında kullanılan Stroop uyarıcıları (renkler) iki kümeye ayrılmış ve ilk kümedeki uyarıcılar çoğunlukla uyumlu (%75 uyumlu, %25 uyumsuz) olarak, ikinci kümedeki uyarıcılar ise çoğunlukla uyumsuz (%75 uyumsuz, %25 uyumlu) olarak, seçkisiz bir sırada sunulmuştur. Katılımcılar bilgisayar ekranında gördükleri renkli şekilde yazılmış renk kelimelerine klavye tuşlarına basarak tepki vermişlerdir. Alanyazınına göre çoğunlukla uyumsuz kümede gözlemlenen Stroop etkisi çoğunlukla uyumlu kümedeki etkiye kıyasla daha küçüktür. Bu iki küme arasındaki fark UDUO etkisi olarak adlandırılır ve reaktif kontrolün bir göstergesi olarak kabul edilir. Bazı araştırmacılar düşük UDUO etkisinin yüksek reaktif kontrolü yansıttığını belirtmiştir. Mevcut çalışmada her bir katılımcı için ayrı bir UDUO etkisi hesaplanmıştır. Çalışmanın deneysel kısmında 2 (uyarıcı türü: uyumlu, uyumsuz) x 2 (UDUO: çoğunlukla uyumlu, çoğunlukla uyumsuz) denek içi desen kullanılmıştır. Obsesif inanışları ölçmek için ise anket yöntemi benimsenmiş ve Obsesif İnanışlar Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte üç alt boyut bulunmaktadır: sorumluluk-tehdit algısı, mükemmeliyetçilik-kesinlik, düşüncelerin ve kontrolünün önemsenmesi. Her bir katılımcı için elde edilen UDUO etkisi ve ölçekten elde edilen toplam puan arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Elli dokuz katılımcının verisi analizlere dahil edilmiştir.

Bulgular: Çalışmada istatiksel olarak anlamlı ve güçlü bir UDUO etkisi elde edilmiştir. Çoğunlukla uyumsuz kümede gözlemlenen ortalama Stroop etkisi (94 ms), çoğunlukla uyumlu kümede gözlemlenen ortalama Stroop etkisinden (172 ms) küçüktür. Ortalama 78 ms büyüklüğünde bir UDUO etkisi gözlemlenmiştir. Yapılan doğrulayıcı analizlerde UDUO etkisinin büyüklüğü ve Obsesif İnanışlar Ölçeğinden alınan toplam puan arasındaki korelasyon analizi anlamlı değildir. Ancak keşif analizlerinde çoğunlukla uyumsuz koşulda gözlemlenen Stroop etkisi ile Obsesif İnanışlar toplam puanı ve mükemmeliyetçilik-kesinlik, düşüncelerin ve kontrolünün önemsenmesi alt ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında negatif yönde anlamlı korelasyonlar gözlemlenmiştir. Bu koşulda Stroop etkisinin düşük olması reaktif kontrolün yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Doğrulayıcı analizlerden elde edilen sonuca göre reaktif kontrol (UDUO Etkisi) ve obsesif inanışlar arasında beklenen yönde anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir, bir başka deyişle hipotez desteklenmemektedir. Diğer yandan iki kavram arasındaki ilişkiyi derinlemesine anlamak için yapılan bazı keşif analizlerinde beklenen yönde anlamlı ilişkiler gözlemlenmiştir. Keşif analizlerinden elde edilen sonuçların tekrar edilmesi ve obsesif inanışlar ile reaktif kontrol ilişkisinin daha iyi anlaşılması için yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ek olarak, reaktif kontrolün göstergesi olarak UDUO etkisinin kullanımı alanyazınında yeniden değerlendirilmelidir

Anahtar Kelimeler: Bilişsel Kontrol, Reaktif Kontrol, Stroop Görevi, Obsesif İnanışlar

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20051 - Çevresel Psikoloji

Değerler ve Ekolojik Kimlik Aracılığıyla Çevreci Davranışları Açıklamak: Birey Ötesi Benlik Kurgusu ve Eko-Anksiyete Bağlamında Seri-Paralel Aracılık Modeli

Pınar Elmas [1], Ufuk Özkara [2]
[1]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
[2]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Bu çalışmada, iklim değişikliğiyle mücadelenin bir yolu olan çevreci davranışları ortaya çıkaran psikolojik faktörler araştırılmıştır. Buna göre, bireylerin birey ötesi benlik kurguları ve eko-anksiyetelerinin çevreci davranışlar üzerindeki etkisinde çevreci değerler ve ekolojik kimliğin aracılık rolleri incelenecektir.

Yöntem: Mevcut araştırmada kolayda ve rastlantısal örnekleme tekniği ve çapraz-kesitsel desen kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemi, 18-69 yaş arasında değişen 346'sı kadın (%55.0), 280'i erkek (%44.5) ve 3'ü diğer cinsiyetten (%0.5) olan 629 kişiden oluşmaktadır. Ayrıca; bu kişilerin çoğu üniversite (%49.0) ve lise mezunu (%39.9) olan, çevreyle ilgili Sivil Toplum Kuruluşu (STK) üyeliği olmayan (%93.5) ve yaşamının çoğunu il (%65.8) ve ilçede (%22.3) geçiren kişilerdir. Veri toplamak için İse Birey Ötesi Benlik Kurgusu Ölçeği, Eko-Anksiyete Ölçeği, Çevreci Davranışlar Ölçeği, Değer Yönelimleri Ölçeği ve Ekolojik Kimlik ölçeği dijital bir anket haline getirilerek kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizleri Pearson korelasyon analizi ve Hayes PROCESS makrosu (80. model) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Korelasyon analizi sonuçlarına göre, çevreci davranışlar ile birey ötesi benlik kurgusu, eko-anksiyete, biyosferik ve altruistik değer yönelimleri ve ekolojik kimlik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Çevreci davranışlar ile egoistik değer yönelimi arasında ise anlamlı ilişki bulunmamaktadır. Test edilen araştırma modeli sonuçlarına göre, öncelikle hem birey ötesi benlik kurgusunun ve hem de eko-anksiyetenin çevreci davranışlar üzerindeki doğrudan ve toplam etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. Dolaylı etkiler incelendiğinde ise birey ötesi benlik kurgusu hem ekolojik kimlik aracılığıyla hem de biyosfer ve altruistik değerler ile ekolojik kimliğin seri aracılığıyla çevreci davranışları yordamaktadır. Eko-anksiyete ise hem ekolojik kimlik aracılığıyla hem de egoistik değer ile ekolojik kimliğin seri aracılığıyla çevreci davranışları yordamaktadır. Modeldeki diğer aracılık yollarının ise anlamlı olmadığı görülmektedir. Son olarak, yalnızca birey ötesi benlik kurgusu ve eko-anksiyete çevreci davranışların %9.8'ini açıklarken oluşturulan seri-paralel aracılık modelinin ise çevreci davranışların %36.6'sını açıkladığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma sonuçlarına göre, birey ötesi benlik kurgusu ve eko-anksiyete hem doğrudan hem de dolaylı şekilde çevreci davranışları açıklamaktadır. Ancak her iki bağımsız değişken de farklı çevreci değerlerin seri aracılığıyla bunu gerçekleştirmektedir. Ayrıca, çevreci değerlerin yalnızca ekolojik kimliği ortaya çıkararak çevreci davranışlara yol açabileceği de görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar ise literatürle büyük oranda uyuşmaktadır. Ek olarak, oluşturulan modelin daha önce çalışılmamış olması sebebiyle gelecek çalışmalara bir zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Son olarak, çalışmanın kimi kısıtlılıkları da mevcuttur. Öncelikle çalışmanın örnekleminin yüksek eğitim seviyesine sahip ve yaşamının çoğunu il ve ilçede geçirmiş olması bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Çalışmanın çapraz-kesitsel bir çalışma olması ise ilişkilerin ne yönde değişeceğini kestirememektedir. Ayrıca çalışmanın deneysel bir desenle yürütülmemesi gerçek etkilerin ortaya çıkmama riskini beraberinde getirmektedir. Bununla bağlantılı olarak, eko-anksiyeteyi tetiklemeyi amaçlamayan bir çalışma yapılmış olması da sonuçları etkileyerek bir kısıtlılık yaratmış olabilir. Gelecek çalışmalarda ise bu kısıtlılıklar üzerinde durulması ve modelin farklı değişkenlerle zenginleştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birey Ötesi Benlik Kurgusu, Eko-Anksiyete, Çevreci Değer Yönelimleri, Ekolojik Kimlik, Çevreci Davranışlar

20053 - Endüstri ve Örgüt Psikolojisi
Zekâ ve Psikososyal Riskler: Havacılık Psikolojisi Perspektifinden Bir İncele
Tuğba Nazlı Evrengül[1]
[1]Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Yapay zeka teknolojisinin endüstriyel hayata adaptasyonu, yüksek güvenlik ve dijitalleşme seviyesine sahip havacılık sektöründe insan-makine etkileşimi yeniden yapılandırmakta; bu gelişme yeni psikososyal risklerin meydana gelmesine yol açacaktır. Bu çalışmanın amacı, havacılık psikolojisi perspektifinden yapay zekanın çalışma ortamındaki psikososyal etkilerine dair mevcut kuramsal ve ampirik literatürü sistematik biçimde derlemek ve insan-merkezli yapay zeka entegrasyonu odaklı öneriler geliştirmektir.
Yöntem: Bu sistematik derleme çalışması, PRISMA çerçevesinde yürütülmüştür. 2013-2024 yılları arasında yayımlanmış, yapay zeka ve psikososyal etkileşim konularını içeren makaleler, Scopus, Web of Science, PsycINFO ve IEEE Xplore gibi veri tabanlarında taramalar yapımıştır. Anahtar kelimeler olarak 'artificial intelligence', 'psychosocial risks', 'automation','aviation' ve 'workplace psychology' terimleri kullanılmıştır. Dahil etme kriterleri: havacıllık sektörüyle ilgili, psikolojik faktörleri elen alan, tam metin erişebilir ve hakemli çalışmalardır. İki bağımsız araştırmacı tarafından uygunluk değerlendirmesi yapılmıştır.
Bulgular: Analizi kapsayan 42 çalışmanın büyük bölümü, Yapay zeka ile çalışanlar arasında artan iş güvencesi kaygısı, örgütsel bağlılığın zayıflaması ve yabancılaşma, psikolojik iyi oluş düzeyinde düşüş gösterme gibi olumsuz çıktılara vurgu yapmaktadır. Bir başka açıdan, bazı çalışmalar iyi yapılandırılmış yapay zeka sistemlerinin iş yükünü hafiflettiği, karar verme süreçlerine katkı sağladığı, ve yaratıcı düşünmeye pozitif yönde etki ettiğini göstermiştir. Çalışmalarda bireysel farklılıklar ve öz-yeterlilik algısı önemli değişkenler olarak vurgulanmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Yapay zekanın havacılık sektöründe iki yönlü psikososyal etkileri bulunmaktadır. İnsan-merkezli yapı, çalışanların aktif rolü ve psikolojik güvenlik esasları gözetilmeden yapılan entegrasyonlar, çalışan refahını olumsuz etkileyebilir. Gelecek süreçte yapılacak olan araştırmalar, endüstriyel farklılıkları ve uzun süreli etkileri incelemelidir. Çalışma, uygulayıcılar için psikolojik sürdürülebilirliğe öncelik tanıyan plan sunmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Psikososyal risk, İşyeri Psikolojisi, Yapay Zeka

20057 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Karışık-Blok Maruz Bırakma Düzeni ve Düzen Sırasının Algısal Öğrenme Etkisi Üzerindeki Rolü

Asiye Taşcı [1,2], Aydan Aydın [2]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul,
[2]İnönü Üniversitesi, Malatya

Giriş ve Amaç: Algısal öğrenme etkisi (AÖE), deneyime bağlı olarak benzer uyaranları ayırt etme becerisinde oluşan uzun süreli değişimdir. AÖE, hayvanlarda uyaranlara herhangi bir yönlendirme olmadan yalnızca maruz kalma sonucunda gözlenebilmektedir. Ancak insanlarla yürütülen çalışmalar, AÖE'nin gözlenmesi için uyaranlara yalnızca maruz kalmanın yeterli olmayabileceğine ve uyaranların farklılıklarına dikkat çeken yönergeler vermenin gerekli olabileceğine işaret etmektedir. Bu deneysel çalışmanın bir hedefi, böyle bir yönergenin her koşulda AÖE'yi bulgulamak için yeterli olup olmadığını araştırmaktır.

İnsanlarda AÖE'yi bildirmiş pek çok çalışma, uyaranlara maruz bırakılma düzeninin önemine işaret etmektedir; örneğin iki benzer uyaran AX ve BX, ilk aşamada karışık düzende sunulursa (AX, BX, AX, BX… gibi), blok düzende sunulmaya göre (önce AX, AX, AX… sonra BX, BX, BX… gibi), uyaranları ayırt etme performansı artmaktadır. Literatürde karışık-blok etkisi (the intermixed-blocked effect) olarak adlandırılan bu etkiyi bildirmiş pek çok çalışma bulunsa da, uyaranlara blok düzende maruz bırakmanın her durumda AÖE ile sonuçlanıp sonuçlanmadığı belirsizdir. Bu deneysel çalışmanın bir diğer hedefi bu belirsizliğe açıklık getirmektir.

Mevcut deneyde, tüm katılımcılara deneyin başında uyaranların farklılıklarına dikkat çeken bir yönerge verildikten sonra bir uyaran çifti blok düzende diğer uyaran çifti ise karışık düzende sunulmuştur. Katılımcılar blok ve karışık düzenin uygulanma sırası açısından farklılaşmıştır. Bu şekilde uyaranlara blok ve karışık sırada maruz bırakma dönemleri arasında taşınabilecek etkilerin, AÖE üzerinde belirleyici olup olmadığını anlamak da hedeflenmiştir.

Yöntem: Yaş ortalaması 21.91±3.33 olan toplam 42 katılımcı blok random yöntemiyle KB ve BK gruplarına atanmıştır.

Deneyde kullanılan uyaran çiftlerinin her biri (AX ve BX, CX ve DX, EX ve FX), çok renkli dama tahtası şeklinde 20x20 hücreden oluşmuştur. Burada X, tüm uyaranlar için aynı olan arka planı, A-F ise bu arka plan üzerindeki özgün desenleri simgelemektedir.

Tüm katılımcılara uyaranların farklılıklarına dikkat çeken yönerge verilmesinin ardından Grup KB'ye ilk önce bir uyaran çifti karışık düzende sunulmuş, daha sonra ikinci uyaran çifti blok düzende sunulmuştur. Grup BK'ye ise ilk önce bir uyaran çifti blok düzende sunulduktan sonra, diğer uyaran çifti karışık düzende sunulmuştur. İzleyen test aşamasında katılımcılara karışık ve blok düzende sunulmuş uyaranların dışında eğitim aşamasında sunulmamış yeni uyaranlar da gösterilmiştir. Deneyin akışı ve test aşamasındaki doğru-yanlış puanlarının toplanması için PsychoPy programı kullanılmıştır.

Bulgular: Her bir grubun test aşamasında karışık, blok ve yeni koşuldaki uyaranları doğru ayırt etme puanları kendi içinde Friedman Testi ile karşılaştırılmış, Grup BK için anlamlı ($p=.001$, Kendall's $W=.36$), Grup KB için ise sınırda anlamlı ($p=.052$, Kendall's $W=.14$) bir fark bulunmuştur. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testleri, her iki grubun karışık sunulan uyaranları ayırt etme performansının diğer koşullardan anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermiştir ($p<.05$). Blok ve yeni koşullar arasında ise anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>.05$).

Grup BK'nın karışık koşuldaki uyaranları ayırt etme performansı Grup KB'ninkinden daha yüksek görünmekle birlikte, Mann-Whitney U Testi bu farkın anlamlılık düzeyine sadece yaklaştığına işaret etmiştir ($p=.067$). Grupların blok koşuldaki performansı ise anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır ($p>0.05$)

Tartışma ve Sonuç: Bu deneyde AÖE, her iki grupta sadece karışık düzende sunulan uyaranlar için bulgulanmıştır. Deneyin başında katılımcılara verilen yönergeye rağmen blok düzende sunulan uyaranlar için AÖE bulgulanmamıştır. Sonuçlar, karışık ve blok düzende sunum sırasının sadece karışık koşul için önemli olabileceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Algısal öğrenme etkisi, maruz bırakma düzeni, uyaranları ayırt etme, karışık-blok etkisi

20059 – Klinik Psikoloji

Belirsiz okyanusta yelken açmak: Belirsiz Kayıp/ Belirsiz Yas Üzerine Bir Anlatı Derlemesi

İrem Kezik [1], Beytiye Nur Turhan [1], Tuğba Bilge [1]
[1]Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Belirsiz yas, bireyin fiziksel ya da psikolojik varlık-yokluk ikileminde yaşadığı, süreğen bir yas sürecini tetikleyen bir olgudur. Belirsiz yas kuramına göre değer verilen kişinin nerede olduğunun bilinmemesi ve yaşadığından emin olunamaması gibi bilinmezliklerin travmaya neden olabileceği belirtilmektedir (Boss, 1999; Boss, 2006). Kaybın eşlik ettiği belirsizlik, yasın olağan sürecini sekteye uğratmakta ve depresyon, kişilerarası problemler gibi belirtilere sebep olmaktadır (Boss, 1999). Belirsiz yasın "Fiziksel Kayıp" ve "Psikolojik Kayıp" olmak üzere iki türüne rastlanmaktadır. Kaybolan askerler, afetlerde kaybolan fakat bulunamayan kişiler, kaybolan çocuklar gibi gruplar "fiziksel kaybı"; çeşitli zihinsel bozukluğa sahip, demans, bağımlılık, depresyon, otizm gibi sevilen kişiye duygusal ve düşünsel erişimin zorlu olduğu durumlar ise "psikolojik kaybı" tanımlayabilen bazı kayıp durumlarıdır. (Özgeldi, 2018).

Bu anlatı türündeki derlemenin amacı, 2014–2025 yılları arasında yayınlanan çalışmalar çerçevesinde belirsiz yas kavramının kuramsal tanımını, bireyler üzerindeki psikososyal etkilerini, fiziksel-psikolojik kayıp ayrımlarını ve kültürel bağlamlardaki farklılıklarını değerlendirmektir. Olağan yas durumuna kıyasla, söz konusu yas türünün görece seyrekliği, kaybı yaşayan kişinin kayıp ile ilişkisinde farklı dinamiklerin yer alabilmesi, belirsiz yas sürecindeki kişilere yönelik çalışmaların literatürdeki kısıtlılığı düşünüldüğünde bu derleme çalışması ile kavrama geniş bir perspektif katılacağı düşünülmektedir.

Yöntem: Çalışma; Scopus, EBSCO, Web of Science, PubMed ve TRDizin veri tabanlarında "ambiguous loss" or "ambiguous grief" or "nonfinite loss" or "belirsiz yas" or "belirsiz kayıp" arama sorgusu ile gerçekleştirilen tematik odaklı bir literatür taramasına dayanmaktadır. Yapılan tarama sonucunda Türkçe dilinde yapılmış herhangi bir yayına rastlanmamıştır. Dahil edilen yayınlar İngilizce dilinde olup teorik katkı, çeşitlilik ve temsil gücü açısından değerlendirilmiştir.

Bulgular: Yapılan ön incelemelerde belirsiz yas kavramının, göç ve yerinden edilme, savaş, afet ve pandemi gibi toplumsal krizler ile birlikte; LGBTI bireyler, aile dinamikleri, özel ihtiyaç sahibi bireyin (kronik hastalıklar, engellilik) bakım vereni olma gibi çeşitli bağlamlarda ele alındığı görülmüştür (Renner ve ark., 2021; Coolhart ve ark., 2018; Weaver ve ark., 2022).Bireylerin çeşitli bağlamlarda yaşadığı yas belirsizliğinin travmatik etkilerinin olabildiği, depresyon, kronikleşen duygusal sıkıntılar ve aile içi rol karmaşalarıyla birlikte kişilerde stres yaratabildiği görülmektedir (Danon ve ark., 2025; Renner ve ark., 2021; Giovannetti ve ark., 2015). Farklı etnik gruplarla yapılan çalışmalarda, inanç sistemleri, dini ritüeller ve toplulukla bağ kurma gibi kültürel yapılar ile birlikte destek gruplarının kişi ve ailelerin belirsiz yas sürecindeki karmaşık duygusal tepkiler ile baş etmelerinde destekleyici olduğu bulgulanmıştır (Landers ve ark., 2023; Suzuki, 2022; Mcgee ve ark., 2018;). Öte yandan, anlam oluşturma süreçlerinin de kişilerin baş etmelerinde yardımcı olduğu görülmüştür (Mitchell, 2016).

Edinilen kapsamlı bulguların ve sistematik biçimde ele alınan bu temaların poster bildirisinde detaylı analizleriyle sunulması hedeflenmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Belirsiz yas, özellikle afet sonrası ruh sağlığı alanında göz ardı edilen bir konudur. Toplum temelli ruh sağlığı müdahalelerinde bu kavramın görünür hale getirilmesi; psikolojik dayanıklılık, anlamlılık ve uyum süreçlerini destekleyecektir. Psikososyal hizmet sağlayıcıların bu kavrama dair farkındalık kazanmaları, müdahale kapasitesini güçlendirebilir.

Anahtar Kelimeler: Belirsiz yas, belirsiz kayıp, yas, anlatı derlemesi

20062 – Sosyal Psikoloji

Evlilikte Ego Durumları Ölçeğinin Geliştirilmesi*

Hülya Biçer [1], Nihal Mamatoğlu [1]

[1]Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Giriş ve Amaç: Bu araştırma, evli bireylerin ego durumlarını değerlendirmek amacıyla kültüre özgü, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olan Evlilikte Ego Durumları Ölçeği'ni (EEDÖ) geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın kuramsal temeli, Eric Berne tarafından geliştirilen Transaksiyonel Analiz kuramıdır. Bu kurama göre bireyin kişiliği Yetişkin, Ebeveyn ve Çocuk ego durumlarından oluşur. Araştırma, daha önce ego durumlarıyla ilgili çeşitli ölçeklerin geliştirilmiş olmasına karşın, evli bireylere yönelik özel bir ölçeğin bulunmaması nedeniyle gerçekleştirilmiştir. EEDÖ'nün geliştirilmesi pilot çalışma ve ana çalışmadan oluşan iki aşamalı bir araştırma tasarımıyla yürütülmektedir. Bu bildiride, ölçeğin geçerlilik-güvenirlik analizlerinin yapıldığı pilot çalışmanın bulgularına odaklanılmaktadır. Ana çalışmada veri toplama süreci devam ettiği için sunulan bulgular yalnızca pilot uygulamanın sonuçlarını kapsamaktadır.

Yöntem: Pilot çalışma, kolayda örnekleme yöntemiyle 89'u kadın 51'i erkek olmak üzere toplam 140 evli birey ile yürütülmüş; veriler çevrimiçi anket yoluyla toplanmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 33,89 olup büyük bir kısmı (%68.6) lisans ve üzeri eğitime sahiptir. Pilot çalışmanın ilk aşamasında açık uçlu sorularla 6 kişilik odak grup görüşmesi yapılmış, ikinci aşamada aynı açık uçlu sorular kullanılarak 20 kişi ile nitel görüşmeler yapılmış ve 99 soruluk madde havuzu oluşturulmuştur. Ardından uzman görüşü alınması, çevrimiçi uygulama ve geçerlilik-güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Oluşturulan 99 maddelik taslak üzerinden yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, yapısal geçerlik açısından uygun olmayan maddeler elenmiş; kalan 27 madde ile analizler tekrarlanmıştır. Nihai sonuçlar, EEDÖ'nün (KMO = .79) Yetişkin Ego Durumu, Eleştirel Ebeveyn Ego Durumu, Koruyucu Ebeveyn Ego Durumu, Doğal Çocuk Ego Durumu ve Uygulu Çocuk Ego Durumu olarak tanımlanan beş alt boyuttan oluştuğunu ortaya koymuştur. Bu beş faktör, toplam varyansın %56.14'ünü açıklarken maddelerin faktör yükleri .49 ile .85 arasında değişmektedir.

Güvenirlik analizlerinde ölçeğin genel Cronbach's Alpha katsayısı .80; alt boyutlar için sırasıyla .84 (Yetişkin), .79 (Eleştirel Ebeveyn), .80 (Koruyucu Ebeveyn), .81 (Doğal Çocuk) ve .68 (Uygulu Çocuk) olarak bulunmuştur. Ayrıca 14 kişiyle yapılan test-tekrar test analizinde Yetişkin, Koruyucu Ebeveyn ve Doğal Çocuk Ego Durumlarının zamanla tutarlılık gösterdiği tespit edilmiştir ($r_{yetişkin}$ = .77, p = .001; $r_{koruyucu\ ebeveyn}$= .53, p = .050; $r_{doğal\ çocuk}$ = .60, p = .022). İki yarı-test güvenirlik analizi sonuçları da testin eş değer iki yarısının birbiriyle anlamlı derecede ilişkili olduğunu göstermektedir (r = .66, p < .001). Ölçüt bağlantılı geçerlik, Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) ile test edilmiştir. EEDÖ toplam puanı ile EUÖ toplamı arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, alt ölçekler arasında anlamlı bağlantılar tespit edilmiştir. Örneğin; Doğal Çocuk Ego Durumu ile evlilik uyumu arasında negatif (r = -.29, p = .003), Yetişkin Ego Durumu ile pozitif (r = .66, p < .001) ilişkiler saptanmıştır. Ölçekler incelendiğinde EEDÖ'nin nevrotik, rasyonel veya müzakereci davranış örüntülerine örnek maddeler içermesi nedeniyle EUÖ'ni farklı açılardan yordayabilecek nitelikte olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu bulgular, ego durumlarının evlilik ilişkisinin niteliğiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Örneklem sayısının genişletilmesi ve doğrulayıcı faktör analizlerinin tamamlanması araştırmanın sınırlılıklarını ortadan kaldırırken ölçeğin psikometrik yapısını güçlendirecektir. Buna karşın dayandığı kuramsal temeller ile Türk kültürüne uygun, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı ortaya koyan bu araştırma alan yazına önemli bir katkı sunmaktadır. EEDÖ, 27 maddelik beş faktörlü yapısıyla evli bireylerle yürütülen çalışmalarda kullanılabilir bir araç olarak alan yazında yer almaya adaydır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, ego durumları, transaksiyonel analiz, ölçek.

**Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20064 – Gelişim Psikolojisi

Okul Öncesi Çocuklarda Teknoloji Kullanımının Psikososyal Davranışlara Etkisi: Ebeveyn Değerlendirmesi

Berra Salman [1], Zehra Ertuğrul Yaşar [1]

[1]Yalova Üniversitesi, Yalova

Giriş ve Amaç: Teknolojinin yaşamın her alanına hızlı bir şekilde dahil olmasıyla birlikte, çocukların teknoloji kullanımları da giderek artmaktadır. Erken çocukluk döneminin bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim açısından kritik rolü göz önüne alındığında, çocukların teknoloji kullanımlarının psikososyal gelişim süreçleri açısından değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı 3-6 yaş arası çocukların teknoloji kullanımları ile psikososyal durumları arasındaki ilişkiyi incelemek ve problemli teknoloji kullanımının psikososyal durumlar üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın hipotezi 'Okul öncesi çocuklarda teknoloji kullanımı psikososyal davranışları olumsuz yönde etkiler.' olarak belirlenmiştir.

Yöntem: Bu araştırma nicel araştırma deseninde planlanmış ve araştırmada değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyini belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini okul öncesi dönemde çocuğa sahip olan 251 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Çocuklar için Problemli Teknoloji Kullanımı Ölçeği (ÇPTKÖ) ve 3-6 Yaş Çocuklar için Psikososyal Durum Değerlendirme Ölçeği (PSDÖ) kullanılmıştır. Araştırma için öncelikle Yalova Üniversitesi Etik Kurullar Koordinatörlüğünden gerekli izinler alınmış, ardından kullanılacak veri toplama araçları çevrim içi bir form haline getirilerek katılımcıların erişimine açılmıştır.

Bulgular: Verilerin analizinde normallik testi uygulandıktan sonra demografik veriler ile ölçekler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. 3-6 yaş arası çocukların teknoloji kullanımları ile psikososyal durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Çocukların Problemli Teknoloji Kullanımı Ölçeği toplam puanı ile Psikososyal Durum Değerlendirme Ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde, zayıf ancak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = .394$, $p < .001$). Buna göre, problemli teknoloji kullanımı arttıkça psikososyal problemler de artmaktadır. Ardından, teknoloji kullanımının psikososyal durum üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, okul öncesi çocukların problemli teknoloji kullanım düzeylerinin psikososyal durumlarını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur ($R^2 = .15$, $F(1, 249) = 45.648$, $p < .001$). Bununla birlikte, psikososyal problemler çocuğun yaşına, cinsiyetine ve günlük ekran süresine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma sonucunda okul öncesinde çocukların teknoloji kullanımlarının, psikososyal problemler açısından risk oluşturabileceği görülmüştür. Ayrıca psikososyal durum ile günlük ekran süresi arasında anlamlı ilişki görülmezken, psikososyal durumun problemli teknoloji kullanımı ile ilişki olması, çocuklarda sadece ekran süresini kısıtlamanın yeterli olmadığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken çocukluk, problemli teknoloji kullanımı, psikososyal gelişim

20069 – Gelişim Psikolojisi

Gençlerin Babalığa Yönelik Tutumlarının Kendi Deneyimleri ile İlişkisinin İncelenmesi: Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlişkiler

Esma Ferah Kocabey, Hatice Nur Tanyel [1], Nilay Pekel Uludağlı [2]
[1]Özel Fatih İlgi Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ankara
[2]Ankara Medipol Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, genç erkeklerin babalığa yönelik algılarının, kendi babalarının çocuk bakımına katılım düzeyi ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine dair farkındalık ve baba katılımındaki artış, genç bireylerin babalığa dair tutumlarını etkileyebilmektedir. Çalışmada üç temel araştırma sorusu ele alınmıştır: (1) Bireyin kendi babasının katılım düzeyi, babalığa yönelik tutumunu yordamakta mıdır? (2) Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü, babalığa yönelik tutumu yordamakta mıdır? (3) Baba katılım düzeyi, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolünü yordamakta mıdır?

Yöntem: Araştırmanın örneklemini, beliren yetişkinlik döneminde (18-29 yaş) bulunan 232 erkek katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara çevrim içi anket yoluyla ulaşılmış, veri toplamada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veri seti Jamovi ve SPSS programlarına aktarılmış; veri temizliği, betimsel analizler, t-testi, ANOVA, korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizleri uygulanmıştır.

Bulgular: Bulgular, bireylerin babalık rolü algısı ile eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü arasında güçlü ve pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r = .511$, $p < .001$). Baba katılımı ile babalık algısı arasında ise daha düşük düzeyde, ancak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .170$, $p = .010$). Buna karşın, baba katılımı ile eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir ($r = .055$, $p = .405$). Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, ilk modelde baba katılımı değişkeni babalık rolü algısındaki varyansın %2'sini açıklamıştır ($\Delta R^2 = .025$, $p < .05$). İkinci modelde ise eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü eklenmiş ve toplam varyansın %28'lik kısmı açıklanmıştır ($\Delta R^2 = .275$, $p < .001$). Her iki değişken de babalık algısını anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır: baba katılımı ($\beta = .142$, $p < .001$) ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü ($\beta = .504$, $p < .001$). Ayrıca baba eğitim düzeyinin baba katılım düzeyi ile anlamlı ilişkisi saptanmış; ancak anne eğitim durumu, gelir düzeyi ve yaşanılan yer gibi diğer demografik değişkenlerle anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Çalışma, henüz baba olmamış genç erkeklerin babalığa yönelik algılarını inceleyerek, literatürde eksik kalan bir alana katkı sağlamaktadır. Mevcut literatürde babalık üzerine yapılan araştırmaların sınırlı olması ve çoğunlukla kadın katılımcılarla yapılması, bu çalışmayı daha da önemli kılmaktadır. Ayrıca, önceki araştırmalarda sıklıkla çocuk sahibi bireylerle çalışılmışken, bu çalışmada gelecekteki babalık rolleri üzerine odaklanılmıştır. Sonuçlar, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin genç erkeklerin babalığa yönelik daha olumlu tutumlar geliştirmesinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Baba Katılımı, Babalık Rol Algısı, Eşitlikçi Cinsiyet Rolü

20076 – Klinik Psikoloji

Çocukluk Dönemindeki Yeme Deneyimlerinin Yetişkinlikteki Yeme Tutumları ile İlişkisi: Aile Yeme Tutumları Ölçeği (AYTÖ) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Sıla Özer [1], Ayşe Altan Atalay [2]
[1]İstanbul Beykent Üniversitesi, İstanbul
[2]Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Yeme bozuklukları ve bozulmuş yeme davranışına odaklanan çalışmalar yıllar içinde hem nitelik hem de nicelik olarak gelişim gösterse de kültürel faktörlerin yeme bozukluklarının ortaya çıkması ve sürmesinde etkisi hala tam olarak bilinmemektedir. Çevresel faktörlerden aile etkisine odaklanan çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu göze çarpmaktadır. Ebeveynlerin yeme davranışları üzerindeki etkileri çoğunlukla psikolojik ve davranışsal kontrol bağlamında çalışılmış, sosyokültürel faktörler bağlamında ise yeterince çalışılmamıştır. Ek olarak alan yazında mevcut ölçekler ebeveynlere uygulanmakta ve erken çocukluk döneminde çocuklarının nasıl beslendikleriyle ilgili bilgi toplamaktadır. Yetişkinlere uygulanabilecek ve yetişkinlerin 18 yaş öncesi deneyimlerini raporlayabilecekleri bir ölçme aracı henüz bulunmamaktadır. Dolayısıyla yetişkinlerin çocukluk ve ergenlik dönemindeki aile yeme tutumları, mevcut araştırmalarda yeterince ele alınamamıştır. Bu araştırma, (1) ailede yeme tutumları ile ilgili Türk kültürüne uygun, yetişkinlerde kullanılabilecek ve algılanan deneyimleri değerlendirebilecek bir ölçme aracı geliştirilmesini, (2) bu ölçme aracının geçerlik ve güvenirliğinin test edilmesini ve (3) aile yeme tutumlarının yetişkinlikteki yeme davranışları ve bozukluğu ile ilişkisini görmeyi amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırma bir pilot aşaması ve iki ana aşamadan oluşmaktadır. Pilot çalışmada kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmış beliren yetişkin bireylerden (n = 62) çocukluk dönemlerine ait yemekle ilgili ailelerinden duydukları kurallar ve deneyimleri paylaşmaları istenmiştir. İlk aşamada bu verilerden maddeler oluşturulmuştur. Ayrıca İngilizce benzer ölçeklerden kültürel ve bağlamsal olarak uygun olan maddeler iki uzman tarafından Türkçeye çevrilmiş ve ölçeğe eklenmiştir. İlk aşamada, katılımcılara demografik form ve Ailede Yeme Tutumları Ölçeği (AYTÖ) uygulanmıştır. AYTÖ'nün yapısı ve maddelerin işlevselliği açımlayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. İkinci aşamada ise AYTÖ'nün geçerliği, kavramsal olarak değerlendirilerek seçilmiş ölçekler ile ilişkileri bağlamında değerlendirilecektir. Bu son aşama iki zaman koşulundan oluşmaktadır. Kartopu ve elverişlilik örnekleme yöntemi ile ulaşılacak asgari 343 yetişkin bireye Zaman 1'de AYTÖ ile birlikte yapı geçerliğini test etmek için Gözden Geçirilmiş Dış Görünüşe Yönelik Sosyokültürel Tutumlar-4 Ölçeği, ORTO-11 Ölçeği, Yemeden Beklentiler Envanteri, Ebeveyn Davranışsal Kontrol Ölçeği ve Ebeveyn Psikolojik Kontrol Ölçeği uygulanacaktır. Bir ay sonrası için planlanan Zaman 2'de katılımcılara eposta iletilecek ve test-tekrar test güvenirliğini görebilmek adına AYTÖ'yü tekrar doldurmaları istenecektir. İkinci aşamada aynı zamanda Sezgisel Yeme Ölçeği-2 ve Yeme Bozuklukları Değerlendirme Ölçeği-13 uygulanacak ve AYTÖ'nün sezgisel yeme ve bozuk yeme davranışları ile ilişkisini görmek amaçlanmıştır.
Bulgular: AYTÖ ilk aşamada 17-81 yaş aralığında ($\bar{X}$ = 29.37, SS = 11.23) 356 katılımcıya uygulanmış, açımlayıcı faktör analizi ile beş faktörlü ve 36 maddeli bir yapıya ulaşmıştır. Beş faktör sırayla (1) rutin ve kurallar, (2) yemeyi kısıtlama, (3) sağlıklı yemeyi teşvik, (4) ailece yemeye teşvik ve (5) ödül olarak yiyecek temalarını kapsamaktadır. İkinci aşamanın bulguları AYTÖ'nün yakınsak ve ıraksak geçerliği ile test-tekrar test güvenirliği hakkında bilgi verecektir. Ailedeki yeme tutumlarının sezgisel yeme ve bozuk yeme davranışları ile ilişkisi raporlanacaktır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırmanın amacı Türkiye kültüründeki birinci elden ailedeki yeme deneyimlerini incelemeye el verecek ilk geçerli ve güvenilir ölçeği geliştirmektir. Bulgular, aile ortamında maruz kalınan ve oluşan yeme tutumlarının yetişkinlikteki yeme tutumlarını nasıl etkilediğine dair bilgi sunacaktır. Bu bilgiler alan yazın ışığında tartışılacak, araştırmanın sınırlılıkları ve gelecekteki araştırmalar için öneriler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ailede yeme tutumları, yeme davranışı, sezgisel yeme, yeme bozuklukları

20080 – Diğer

Yüz Simetrisinin Kişilik Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Gökmen Başgil [1], Yağmur Gölen [1], Pembe Işık [1], Halil Karagöz [1], Yıldız Kurt [1]
[1]Akdeniz Üniversitesi, Antalya

Güzellik, tarihsel ve kültürel farklılıklara rağmen kişilerin ve nesnelerin değerlendirilmesinde önemli bir rol almaktadır. Evrimsel estetik yaklaşımlar; yüz simetrisinin bir bireyin sağlık, üreme kapasitesi ve genetik dayanıklılığının bir göstergesi olduğunu öne sürmektedir. Bu bağlamda, simetrik yüzler hem potansiyel eş seçiminde hem de sosyal ilişkilerde daha avantajlı konuma yerleştirilmektedir. Sosyal psikoloji literatüründe ise bu etki, tek bir olumlu özelliğin genel izlenimi şekillendirmesine yol açan "hale etkisi" kavramıyla açıklanmaktadır. Sosyal algı süreci ise bireylerin dışsal ipuçlarını değerlendirerek karşısındakine dair tutum ve davranışlarını biçimlendirdiğini savunmaktadır. Bu çalışmada, yüz simetrisinin sosyal algı ve kişilik özellikleri üzerindeki etkisi deneysel olarak incelenmiştir. Simetrik yüzlerin asimetrik yüzlerden ve kadın yüzlerinin erkek yüzlerinden, Beş Faktörlü Kişilik Envanteri puanları bakımından yüksek puan alması beklenmiştir. Örneklemimiz, bilgilendirilmiş onam formu ve demografik bilgi içeren çevrimiçi bir form kullanılarak ulaşılan 18–25 yaş aralığında 45 erkek ve 73 kadın öğrenciden oluşmaktadır ve tüm katılımcılar gönüllü olarak araştırmaya katılmıştır. Görsel uyarıcılar, Chicago Yüz Veri Setinden seçilen nötr ifadeli 12 erkek ve 12 kadın yüz fotoğrafı kullanılmıştır. Bu fotoğrafların her biri yüzün çekiciliğini belirleyen sağ tarafı sabit kalacak şekilde Adobe Photoshop Pro kullanılarak aynalama yöntemiyle simetrik hâle dönüştürülmüştür. Tüm yüzler siyah-beyaz renklendirilmiş, saç ve kulaklar dışarıda bırakılacak şekilde aynı boyutta çerçeve ile kesilmiş, cilt lekeleri ve makyajlar silinmiştir. Böylece toplam 48 yüz uyarıcısı (12 asimetrik erkek, 12 simetrik erkek, 12 asimetrik kadın, 12 simetrik kadın) elde edilmiştir. Katılımcılardan, her bir yüzü Goldberg'in Beş Faktörlü Kişilik Envanteri'ne dayanan 5'li Likert tipi ölçek aracılığıyla "dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve açıklık" boyutlarında puanlamaları istenmiştir. Her yüz, SuperLab yazılımı aracılığıyla tek başına görsel olarak sunulmuş, ardından kişilik envanteri maddeleriyle ekranda görüntülenmiştir. Her bir puanlama, 3 saniyelik üst limitle sınırlandırılmış ve süre dolduğunda uyarıcılar puanlanmamış olsa bile akışın devam etmesi sağlanmıştır. Verilerimizin analizi, 2 (simetri: simetrik/asimetrik) × 2 (uyarıcı cinsiyeti: kadın/erkek) × 5 (kişilik boyutu: dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve açıklık) faktörlü tekrarlı ölçümler ANOVA analizi ile gerçekleştirilmiştir. Bulgular simetrik yüzlerin asimetrik yüzlerden anlamlı derecede daha yüksek puanlandığını göstermiştir $F(1,99) = 50{,}231$, $p < .001$, $\eta^2 = .337$. Buna ek olarak, uyarıcı cinsiyeti de hem simetrik hem de asimetrik koşullarda anlamlı bir etkiye sahip olup, kadın yüzlerinin erkek yüzlerine kıyasla daha yüksek puan aldığı gözlenmiştir $F(1,99) = 58{,}667$, $p < .001$, $\eta^2 = .372$. Simetri ve uyarıcı cinsiyeti faktörlerine birlikte ele alındığında asimetrik kadın yüzlerinin simetrik erkek yüzlerinden anlamlı olarak daha yüksek puan aldığı görülmüştür $F(1,99) = 13{,}882$, $p < .001$, $\eta^2 = .123$. Elde edilen sonuçlar, evrimsel estetik ve sosyal psikoloji yaklaşımlarını birleştirerek, yüz simetrisinin yalnızca bireyin çekicilik algısını değil; aynı zamanda diğer kişilik özelliklerine dair genel yargıları da etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, hale etkisi mekanizmasının simetrik yüzlerin hem romantik hem de sosyal bağlamlarda avantaj sağlamasında kilit bir rol oynadığını desteklemektedir. Çalışmanın kısıtlılıkları arasında örneklem grubunun tek bir yaş grubuyla sınırlı olması ve sadece bir ölçme aracı kullanılması yer almaktadır. Gelecekteki araştırmalarda farklı yaş, kültür grupları ve çok yöntemli ölçeklerle bu bulguların genellenebilirliğinin sınanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: yüz simetrisi, çekicilik, sosyal algı, hale etkisi, beş faktör kişilik kuramı

20082 – Diğer

Sosyal Medya Bağımlılığının Çevrimiçi Alışveriş Alışkanlıkları ve Biriktirme Davranışlarıyla İlişkisinin İncelenmesi

Dilek Muazzez Yağcı [1], Bahar Ece Yegen[1], İlayda Doğan [1], Ümmügülsüm Aksüt [1], Gün Pakyürek[1]

[1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sosyal medya, bireylerin hayatının önemli bir parçası haline gelmiş ve bağımlılık düzeyinde kullanımı giderek artmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı, bireyin sosyal medya platformlarına aşırı bağlı kalması, bu platformları kullanımının kontrolünü kaybetmesi ve günlük yaşamında aksamalara yol açması olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, bireylerin sosyal ilişkilerinden iş veya eğitim sorumluluklarına kadar çeşitli alanları etkileyebilmekte ve psikolojik sağlığına zarar verebilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı ile çevrimiçi alışveriş bağımlılığı, kompulsif satın alma, dijital biriktirme gibi konular tek tek ele alınarak ve birbiriyle ilişkisi incelenmiştir. Fakat sosyal medyayı bağımlı derecede kullanmalarının çevrimiçi alışveriş alışkanlıkları ile biriktirme davranışı arasındaki ilişki yeterince araştırılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de yaşayan yetişkin bireylerin sosyal medya bağımlılığının çevrimiçi alışveriş alışkanlığıyla biriktirme davranışı arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Çalışmaya psikiyatrik tanı geçmişi olmayan 203 birey katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 28,3 (SD = 10,4) olup, yaşları 18 ile 60 arasında değişmektedir. Cinsiyet dağılımında 67 (%33) erkek ve 136 (%67) kadın yer almaktadır. Veri online iletişim kanalları yoluyla paylaşılan form ile toplanmıştır. Katılımcılara sırasıyla gönüllü katılım formu, demografik bilgi formu, google form aracılığıyla Biriktirme Bilişleri Envanteri, Bergen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Çevrimiçi Alışveriş Tutum Ölçeği sunulmuştur. Verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesinde JAMOVI.23 programı ile yordanan ve yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla korelasyonel bir tasarım kullanılmıştır.

Bulgular: Yapılan ön analizlere göre Pearson korelasyon analizi, çevrimiçi satın alma davranışı ile biriktirme eğilimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur, $r(201) = .35$, $p < .001$. Bu bulgu, sosyal medya üzerinden yapılan alışverişlerin bireylerde biriktirme davranışını artırabileceğini göstermektedir. Sosyal medya bağımlılığının çevrimiçi satın alma alışkanlığı üzerindeki etkisini test etmek için yapılan basit doğrusal regresyon analizi anlamlı bulunmuştur, $F(1, 201) = 18.20$, $p < .001$. Sosyal medya bağımlılığı, çevrimiçi alışveriş alışkanlığının %8.3'ünü açıklamaktadır ($R^2 = .083$). Standardize edilmiş regresyon katsayısı anlamlı ve pozitiftir ($\beta = .29$, $p < .001$), bu da sosyal medya bağımlılığı arttıkça çevrimiçi alışveriş alışkanlığının da arttığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Hayatımızı doğrudan etkilemeye başlayan sosyal medya, aşırı kullanımıyla alışveriş ve biriktirme davranışıyla ilişkili olabilmektedir. Sosyal medyanın aşırı kullanımı gündelik yaşamımızı etkileyebilecek davranışlarla ilişkili bulunmaktadır. Mevcut araştırmada 18 yaş üstü her yaştan katılımcının bulunması sadece gençlerin değil orta yaş ve üstünün de sosyal medya bağımlılığından etkilenebildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Biriktirme Bilişleri, Biriktirme Davranışı, Sosyal Medya Bağımlılığı, Gelişmeleri Kaçırma Hissi, Çevrimiçi Alışveriş Tutumu

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20085 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Sözcüklerin Duygusal Niteliği Bilişsel İşlemeyi Etkiler Mi? Bir Replikasyon Çalışması

Ebru Durmuş [1], Elif Işık [1], Büşra Sarıtaş [1], Elif Mina Ünaldı [1]
[1]Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir

Giriş ve Amaç: Duygular, insanların kararları ve sosyal ilişkilerini şekillendiren temel etkenlerdir. Özellikle dil yoluyla paylaşılan duygusal sözcükler, bilişsel süreçlerde önemli rol oynar. Duygusal sözüklerin nötr sözcüklere göre işleme avantajı yarattığı alanyazında ortaya koyulmuştur (Kousta ve ark, 2009; Herbert ve ark., 2008; Kissler ve ark., 2007). Duygusal sözcüklerin hızlı işlenme nedeni alanyazında çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Motivasyonel Dikkat ve Duygusal Durumlar Modeli (Lang vd., 1997), duygusal sözcüklerin hayati bilgi taşıdığı için öncelikli işlendiğini savunurken Olumsuzluk Yanlılığı Kuramı ise olumsuz sözcüklerin evrimsel olarak daha dikkat çekici olduğunu savunur (Algom ve Lev, 2004; Estes ve Verges, 2008). Araştırmalarda genel olarak yüz ifadeleri ya da duygusal görseller kullanılmıştır. Bu çalışmanın amaçlarından biri, duygusal işleme sürecine sözcükler üzerinden bakabilmektir. Bu çalışmada, Türkçedeki olumlu, olumsuz ve nötr sözcüklerin işlenme süreci ve cinsiyet farkları araştırılmıştır. Kousta ve ark. (2009) yöntemine dayalı bu replikasyon çalışmasında katılımcılara sözcüksel karar görevi uygulanmış, tepki süresi ve doğruluk ölçülmüştür. Hipotezler; olumsuz sözcüklerin daha yavaş ve daha doğru işleneceği, kadınların ise olumsuz sözcüklere erkeklerden daha hızlı tepki vereceği yönündedir. Araştırma, Türkçede duygusal sözcük işlemenin evrensel ve kültürel boyutlarını inceleyerek alanyazına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.
Yöntem: Araştırma anadili Türkçe olan, Eskişehir Osmangazi Üniversitesinden 50 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır (25 kadın, 25 erkek). Deney, 3 (olumlu, olumsuz, nötr sözcükler) × 2 (cinsiyet) faktöriyel tasarımla yürütülmüştür. Sözcükler, Kapucu ve arkadaşlarının (2018) normlarına göre seçilmiş ve değerlik, uyarılma gibi özellikler dengelenmiştir. Toplam 240 uyaran (120 anlamlı, 120 anlamsız) kullanılmıştır. Olumlu, olumsuz ve nötr sözcükler arasında değerlik açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Uyarılma düzeyinde olumlu ve olumsuz sözcüklerde anlamlı farklılık bulunmamış; soyutluk-somutluk düzeyi, hece ve harf sayısı açısından anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Deneyde sözcükler 2000 ms ekranda kalmış, katılımcılar anlamlı olup olmadığına karar vermiştir. Böylece sözcük türü ve cinsiyet etkileri değerlendirilmiştir.
Bulgular: Katılımcıların sözcüklere tepki süreleri ve doğru cevap verme oranları iki farklı tekrarlı ölçümler ANOVA ile analiz edilmiştir. İlk analizde, sözcük türünün tepki süresi üzerinde anlamlı etkisi bulunmuştur ($F(2,91)=50.52$, $p<.001$, $\eta^2=.52$). Olumlu sözcüklere verilen tepkiler, hem nötr hem de olumsuz sözcüklere göre anlamlı şekilde daha hızlıdır. İkinci analizde ise sözcük türünün doğru cevap verme oranı üzerinde anlamlı etkisi tespit edilmiştir ($F(2,90)=50.47$, $p<.001$, $\eta^2=.53$). Olumlu sözcüklere verilen doğru yanıt oranı, olumsuz ve nötr sözcüklere kıyasla daha yüksektir. Karma desen ANOVA ile sözcük türü ve cinsiyetin tepki süresi üzerindeki etkisi incelenmiş, sözcük türü etkisi anlamlı bulunurken ($F(2,92)=49.98$, $p<.001$), cinsiyetin etkisi ile cinsiyet x sözcük türü etkileşimi anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuçlar, sözcük türünün hem tepki süresi hem de doğruluk üzerinde etkili olduğunu, cinsiyetin ise anlamlı bir rol oynamadığını göstermektedir.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmada Türkçedeki olumlu, olumsuz ve nötr duygusal sözcüklerin işlenme süreçleri incelenmiş; sözcük türünün tepki süresi ve doğruluk üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Olumsuz sözcükler daha yavaş ve daha az doğru, olumlu sözcükler en hızlı ve en doğru yanıtları almıştır. Bu bulgular Olumsuzluk Yanlılığı Teorisi ile uyumlu, Motivasyonel Dikkat Modeli ile kısmen çelişkilidir. Cinsiyetin sözcük işleme üzerindeki etkisi anlamlı bulunmamış, kadın ve erkekler arasında fark görülmemiştir. Çalışmada Türkçe duygu sözcük normları kullanılarak dilin özgün özellikleri dikkate alınmıştır. Sonuçlar, Türkçede duygusal sözcüklerin bilişsel işlenmesine dair önemli veriler sunmakta ve psikodilbilim literatürüne katkı sağlamaktadır.
Anahtar Kelimeler: Duygusal sözcük işleme, değerlik, uyarılma

20091 – Çevresel Psikoloji

İklim Değişikliği İnkârının Maruz Kalınan Haberler, Komplo Teorilerine İnanç, Bilim İnancı ve Sosyal Medya Bağımlılığıyla İlişkisi

İrem Kaçar [1], Pınar Elmas [2], Hacer Harlak [2]
[1]Kastamonu
[2]Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın

Giriş ve Amaç: Post-truth çağında duyguların ve kişisel inançların nesnel gerçeklerin önüne geçmesi, bireylerin bilgiye ulaşma ve değerlendirme biçimlerini derinden etkilemiştir. Bu süreçte medya, özellikle sosyal medya, hem sahte bilgilerin dolaşıma girdiği hem de bireylerin bilgiye maruz kalma biçimlerinin değiştiği bir alan olmuştur. İklim değişikliği konusundaki sahte haberler, bilimsel gerçekliğe dayanmayan fakat duygusal olarak etkileyici söylemlerle kurgulanan içerikler, bireylerin iklim değişikliğine yönelik algılarını biçimlendirmekte ve bilimsel kanıtlarla çelişen inançların yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum hem iklim değişikliği inkârının ve komplo inançlarının yayılmasını hem de sosyal medya aracılığıyla bu tür içeriklerle kurulan temasın sıklığını ve etkisini artırmaktadır. Bu çalışmada, iklim değişikliği ve başka konulardaki haberlerin sahte ya da gerçek olmasının bireylerin iklim değişikliğini inkâr tutumlarıyla ve komplo teorilerine inanma, bilime dair inançlar ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Araştırmanın ön çalışmasında 40 katılımcıdan araştırmacıların derlediği ve oluşturduğu çeşitli sahte ve gerçek haberleri değerlendirmeleri istenmiş, yapılan inceleme ve analizler sonucunda toplam 20 haber (sahte/gerçek X ekolojik/genel içerikli) belirlenmiştir. Ana çalışma için, 59 kadın ve 61 erkek olmak üzere toplam 120 üniversite öğrencisi dört deneysel koşula seçkisiz olarak atanmıştır. Her gruptaki katılımcılar PsychoPy kullanılarak laboratuvar ortamında habere maruz bırakılmış, ardından sırasıyla İklim Değişikliği İnkârı Ölçeği (İDİÖ), Komplo Teorileri İnancı Ölçeği (KTİÖ), Bilim İnancı Ölçeği (BİÖ), Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeğini (SMBÖ) ve sosyodemografik soruları cevaplamaları istenmiştir.
Bulgular: Yapılan analizler sonucunda, İDİÖ puanları açısından gruplararası karşılaştırmalar için yapılan ANOVA testi gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte ikili grup karşılaştırmalarını değerlendiren scheffe testi farkın sahte habere maruz kalan gruplar arasında olduğunu işaret etmiştir. Buna göre sahte genel haberlere maruz kalan katılımcıların iklim değişikliği inkârı puanları, sahte iklim haberine maruz kalanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir. Farklı haberler maruz bırakılan gruplar arasında bilim inancı, sosyal medya bağımlılığı ve komplo teorilerine inanma düzeyleri açısından istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark yoktur. İklim değişikliği inkar puanlarının diğer değişkenlerle ilişkili olmadığı, bununla birlikte, sosyal medya bağımlılığı arttıkça komplo inancı puanlarının arttığı saptanmıştır. Ek olarak, algılanan dindarlık ve politik muhafazakârlık düzeylerinin yüksek olmasının bilim inancının düşük olmasıyla ilişkisi gösterilmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Özellikle sahte genel haber grubunda yer alan bireylerin daha yüksek iklim değişikliği inkârı puanına sahip olduğuna dair bulgular, genel dezenformasyon maruziyetinin de iklim değişikliği algısını etkileyebileceğini göstermektedir. Öte yandan iklim değişikliği inkarının medya etkisine açık olmasına karşılık komplo teorilerine inanç, sosyal medya bağımlılığı, bilime inanma ile ilişkili olmadığı bulgusu inkâr tutumlarının daha derinlemesine incelenmesi gereğini düşündürmektedir. Çalışma, eleştirel medya okuryazarlığının güçlendirilmesinin ve kamuoyunda bilgi kirliliğinin azaltılmasının önemini ve gerekliliğini vurgu yapmaktadır.
Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği inkârı, sahte haberler, komplo teorilerine inanç, bilim inancı, sosyal medya
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20089 – Gelişim Psikolojisi

Ergenlerde Mükemmeliyetçilik ile Akademik Başarı Arasındaki İlişkinin Araştırılması: Düzenlenmiş Aracılık Modeli

Merve Koyuncu [1], Ahsen Zülal Öztürk [1], Azize Azade Göç [1]

[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Ergenlik döneminde bireylerin akademik başarıları, benlik algısı ve kimlik gelişimi üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu başarıya verilen anlam ise bireyin mükemmeliyetçilik düzeyi ve erteleme davranışı gibi bireysel özelliklerle şekillenmektedir. Uyumlu mükemmeliyetçilik sağlıklı motivasyonla ilişkilendiriliyorken, uyumsuz mükemmeliyetçilik yüksek beklentiler ve öz-değerin yalnızca başarıya dayalı algılanmasıyla ilişkilidir. Literatürde mükemmeliyetçilik, akademik başarı ve erteleme arasındaki ilişkiler çoğunlukla ikili düzeyde incelenmiş, ancak bu ilişkileri açıklayan aracı ve düzenleyici mekanizmalar yeterince ele alınmamıştır. Bu araştırma, ergenlerde uyumsuz mükemmeliyetçiliğin algılanan akademik başarısızlık üzerindeki etkisini incelemeyi, akademik ertelemenin aracı, cinsiyetin ise düzenleyici rolünü test etmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışma, İstanbul ve Sakarya illerindeki liselerde öğrenim gören 600 ergen birey üzerinde gerçekleştirilecektir. Katılımcılardan veri toplamak için Neredeyse Mükemmel Olma Ölçeği- Gözden Geçirilmiş (APS-R), Akademik Erteleme Ölçeği, Algılanan Akademik Başarısızlık Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılacaktır. Araştırma, kolayda örnekleme yöntemiyle yapılacak ve veriler SPSS programında PROCESS Macro Model **7** ile analiz edilecektir. Bu model, aracı (mediation) ve düzenleyici (moderation) değişkenleri aynı anda test etmeye olanak sağlar.

Bulgular: Yapılan ön analizlerde (n = 98), ergenlerin uyumsuz mükemmeliyetçilik düzeyleri ile algılanan akademik başarısızlıkları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Uyumsuz mükemmeliyetçiliğin, bireylerin performansları ile kendi içsel standartları arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığı görülmüştür. Ayrıca, akademik ertelemenin yalnızca kız katılımcılarda, uyumsuz mükemmeliyetçilik ile algılanan akademik başarısızlık arasındaki ilişkiyi anlamlı biçimde aracıladığı tespit edilmiştir. Bu çalışma hâlihazırda devam eden bir araştırmanın parçasıdır. Nihai örneklemden elde edilecek verilerin toplanması ve analiz süreci sürmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, uyumsuz mükemmeliyetçiliğin ergenlerde akademik başarısızlık hissini artırdığını ve bu ilişkinin özellikle kız öğrencilerde akademik erteleme yoluyla gerçekleştiğini göstermektedir. Bu durum, cinsiyete duyarlı psikoeğitsel müdahalelerin önemine işaret etmektedir. Uyumlu mükemmeliyetçiliğin ise başarıya katkı sağlayabileceği, ancak çalışmanın odağının uyumsuz yönü olması sebebiyle bu boyuta dair ileri analizlerin gelecekte yapılması gerektiği önerilmektedir. Elde edilen veriler, okul psikolojik danışmanlık hizmetlerinde ve ergenlere yönelik akademik destek programlarında kullanılabilir. Cinsiyeti dikkate alan yaklaşımlarla, özellikle kız ergenlerde mükemmeliyetçilik kaynaklı erteleme davranışları azaltılarak akademik başarı desteklenebilir.

Anahtar Kelimeler: Mükemmeliyetçilik, akademik başarı, akademik erteleme, akademik motivasyon, cinsiyet

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

20144 – Diğer

Kadınların Çekicilik Algılarında Üniformanın Etkisi: Evrimsel Bir İnceleme

Sena Demirci [1], Merve Koyuncu [1], Hasan Galip Bahçekapılı[1]
[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş: Evrimsel psikoloji, bireylerin partner seçiminde belirli özelliklere yönelmesini, bu özelliklerin tarihsel olarak hayatta kalma ve üreme avantajları sağlamasıyla açıklar. Bu bağlamda sadece fiziksel değil, sosyal göstergeler ve semboller de partner seçiminde önemli hale gelir. Üniforma, otorite, statü, güvenilirlik ve koruyuculuk gibi sinyaller taşıyarak romantik ilişkilerde çekicilik algısını etkileyebilir (Buss, 1989; Singh, 1993; Trivers, 1972). Önceki çalışmalar üniformanın bireylerin sosyal algıları üzerindeki etkisini göstermiştir (Townsend & Levy, 1990), ancak bu etkinin bireysel farklılıklarla ilişkisi sınırlı ölçüde incelenmiştir.
Amaç ve Yöntem: Bu çalışmanın amacı, kadın katılımcıların üniformalı ve üniformasız erkeklere yönelik algılarını (çekicilik, güvenilirlik, statü) karşılaştırmak ve bu algılar üzerindeki bağlanma stilleri ile sosyoseksüel oryantasyonun etkilerini incelemektir. Çalışmaya 18-30 yaş arası, heteroseksüel kadınlar gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılara Google Forms aracılığıyla demografik sorular, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Sosyoseksüel Oryantasyon Envanteri ve araştırmacılar tarafından geliştirilen çekicilik yargısı soruları uygulanmıştır. Toplam 277 kişiden veri toplanmış; kriterlere uymayan 23 katılımcı çalışma dışı bırakılmıştır. Veriler SPSS 26.0 programı ile analiz edilmiştir.
Bulgular: Bağımsız örneklem t-testleri, üniformalı erkeklerin üniformasız erkeklere kıyasla anlamlı düzeyde daha çekici ($t = -10.43$, $p < .001$), güvenilir ($t = -9.56$, $p < .001$) ve yüksek statülü ($t = -5.77$, $p < .001$) olarak değerlendirildiğini göstermiştir. ANOVA analizinde ise bağlanma stillerinin çekicilik algısı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($F(3, 249) = 1.16$, $p = .325$). Katılımcılar romantik ilişkilerde en çok eğitim düzeyine (Ort. = 3.8), ardından zekâ (3.6), sosyal statü (3.6), fiziksel görünüş (3.4) ve sosyoekonomik duruma (3.4) önem verdiklerini belirtmişlerdir.
Tartışma: Bulgular, üniformanın sosyal algıları etkileyen güçlü bir sembol olduğunu göstermektedir. Üniformalı erkeklerin daha çekici, güvenilir ve statü sahibi olarak algılanması, daha önceki bulgularla (örneğin Townsend & Levy, 1990) paralellik göstermektedir. Ancak bağlanma stilinin çekicilik üzerindeki etkisinin anlamlı çıkmaması, üniforma etkisinin bireysel farklılıklardan bağımsız güçlü bir imaj oluşturduğunu düşündürmektedir. Öte yandan katılımcıların çoğunluğunun psikoloji öğrencisi olması ve yapay zekâ ile üretilmiş görsellerin kullanılması, sonuçların genellenebilirliğini sınırlayabilir.
Sonuç: Bu çalışma, üniformanın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve entelektüel düzeyde de çekicilik algısını şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, evrimsel psikoloji ve sosyal psikoloji literatürüne katkı sağlarken; üniforma kullanan meslek gruplarına yönelik toplumsal algıların anlaşılması açısından da önem taşımaktadır. Gelecek çalışmaların daha çeşitli örneklemlerle ve gerçek görsellerle yapılması önerilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Kadınların Eş Seçimi Çekicilik, Evrimsel Psikoloji

20094 – Trafik Psikolojisi

Raylar Arasında İhmal Zinciri: Odisha Tren Faciasının Psikolojik ve Sistematik Analizi

Kumsal İpek Oker [1], Türker Özkan [1]
[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: 2 Haziran 2023'te Hindistan'ın Odisha eyaletine bağlı Balasore kentinde üç trenin karıştığı zincirleme kaza sonucunda 296 kişi hayatını kaybetmiş, 1.200'den fazla kişi yaralanmıştır. Kazaya ilk etapta "elektronik kilitleme sistemindeki bir değişiklik" sebep olmuş gibi görünse de detaylı analizler, insan hatası, sistemsel zafiyetler ve örgütsel ihmal gibi çok katmanlı faktörlerin devrede olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma, kazaya neden olan insan, teknik, çevresel ve sosyal faktörleri trafik psikolojisi perspektifiyle ele almak ve çok aktörlü bu olayın psikolojik analizini gerçekleştirmek amacıyla Haddon Matrisi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
Yöntem: Kazaya etki eden faktörler, Haddon Matrisi (1972) temel alınarak üç zamansal fazda (kaza öncesi, kaza anı, kaza sonrası) ve dört ana başlık altında (İnsan Faktörü, Araç/Etken Faktörü, Fiziksel Çevre, Sosyal Çevre) analiz edilmiştir. Bu sistematik yaklaşım, psikolojik süreçlerle güvenlik sistemleri arasındaki ilişkileri görselleştirmeyi ve örgütsel eksikliklerin insan davranışlarıyla nasıl kesiştiğini ortaya koymayı hedeflemiştir.
Bulgular: Kaza öncesi dönemde; makinistlerin yorgunluğu, yetersiz sinyal denetimi, otomasyon eksikliği, CCTV bulunmaması ve düşük bütçeye bağlı olarak ihmal edilen güvenlik denetimleri tespit edilmiştir. Kaza anında; Coromandel Ekspresi'nin yüksek hızı, güvenlik kemeri eksikliği ve demir cevheri yüklü yük vagonlarının etkisiyle çarpmanın şiddeti artmıştır. Kaza sonrası; kurtarma ekiplerinin geç ulaşması, bilgi akışının yetersiz olması ve acil müdahale organizasyonundaki aksaklıklar travma sonuçlarını ağırlaştırmıştır. Psikolojik açıdan, bilişsel yüklenme, yorgunluk altında karar verme ve örgütsel iletişim kopuklukları, kazaya zemin hazırlayan temel insan faktörleri olarak ön plana çıkmıştır.
Tartışma ve Sonuç: Haddon Matrisi, kazaya yol açan sistemsel ihmal zincirini açık biçimde ortaya koymuş; özellikle insan hatası, bakım eksikliği ve örgütsel kaynak yetersizliği gibi alanlarda ciddi açıklar olduğunu göstermiştir. Bu analiz, kazaların yalnızca teknik hatalardan değil, insan ve kurum kaynaklı ihmal ve zayıflıklardan kaynaklandığını vurgulamaktadır. Önleyici stratejiler arasında, otomatik sistemlerin yaygınlaştırılması, demiryolu personeline yönelik psikolojik güvenlik ve dikkat eğitimi verilmesi, risk algısını iyileştirmeye yönelik örgütsel dönüşüm ve sabotaj tespiti için denetim sistemlerinin artırılması yer almalıdır. Sonuç olarak, bu trajik olay, çok disiplinli bir yaklaşımla ele alınmalı ve insan davranışının sistem içindeki rolü psikolojik açıdan mutlaka değerlendirilmelidir.
Anahtar Kelimeler: Haddon Matrisi, tren kazası, trafik psikolojisi, insan hatası, kaza analizi

20108 – Adli Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddeti Deneyimleri ve Öz Şefkat Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Gizem Uğurlu [1], Yasemin Sanal Özcan [1]
[1]Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

Giriş ve Amaç: Genç yetişkinlerin romantik ilişkilerinde flört şiddeti gün geçtikçe daha yaygın bir sorun haline gelmektedir. Flört şiddeti yalnızca fiziksel değil; psikolojik, ekonomik, cinsel ve dijital boyutlarıyla bireylerin ruhsal ve sosyal iyilik halini tehdit eden çok boyutlu bir olgudur. Özellikle üniversite çağındaki bireyler bu türden şiddet biçimlerine sıkça maruz kalmakta ve bu durum öz şefkat düzeylerini olumsuz etkileyebilmektedir. Mevcut çalışma katılımcıların flört şiddeti ile öz şefkat düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Katılımcıların cinsiyeti, ilişki geçmişi ve şiddete maruz kalma durumları dikkate alınarak öz şefkatle olan ilişkileri analiz edilmiştir. Ayrıca ilgili grupta flört şiddetinin alt boyutlarının yaygınlığı da değerlendirilmiştir.
Yöntem: Araştırmada ilişkisel tarama modeli temel alınmış ve nicel yöntemler kullanılmıştır. Örneklem, 18-24 yaş arasında en az dört ay süren romantik ilişki deneyimi olan 287 katılımcı (188 kadın ve 99 erkekten) oluşmaktadır (yaş ortalaması 21). Katılımcılar kartopu örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve veriler çevrim içi anket yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak, katılımcıların flört şiddetini ölçmek amacıyla İlyas ve Sapmaz (2023) tarafından geliştirilen Flört Şiddeti Yaşantıları Ölçeği; öz şefkat düzeyini belirlemek içinse Yıldırım ve Sarı (2018) tarafından Türkçeye uyarlanan Öz-Şefkat Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır
Bulgular: Araştırma neticesinde, kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha fazla flört şiddetine maruz kaldıkları bulunmuştur ($p < 0,05$). Bu bulgu, mevcut literatürde yer alan kadınların flört ilişkilerinde daha fazla şiddet deneyimleyebileceğine ilişkin çalışmalarla paralellik göstermektedir. Flört şiddetine maruz kalan katılımcıların öz şefkat düzeylerinin, şiddete maruz kalmamış katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Bu bulgu, flört şiddetinin, bireylerin içsel kaynaklarını ve psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Flört şiddetine maruz kalmanın romantik ilişki deneyim sayısı ve süresi ile ilişkili olmadığı mevcut veriden elde edilmiştir. Bu durumda flört şiddetine maruz kalmanın yalnızca ilişki deneyimi miktarına bağlı olmadığını, diğer bireysel ya da ilişki dinamiklerinin de etkili olabileceğini düşündürmektedir. Çalışma kapsamında en fazla karşılaşılan şiddet türü fiziksel şiddet olup, bunu sırasıyla psikolojik, sanal, cinsel, ekonomik şiddet ve stalking izlemektedir. Elde edilen bu sonuçlar, flört şiddetinin cinsiyet, bireysel psikolojik özellikler ve romantik ilişki deneyimleriyle olan ilişkisine ışık tutmakta ve önleyici müdahale programları açısından önemli ipuçları sunmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bu araştırmada üniversite öğrencileri arasında flört şiddeti ile öz şefkat düzeyleri incelenmiştir. Bulgular, kadınların erkeklere kıyasla anlamlı düzeyde daha fazla flört şiddetine maruz kaldığını göstermektedir. Bu durum, ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini düşündürmektedir. Flört şiddetine maruz kalan bireylerin öz şefkat düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Literatürde öz şefkat düzeyindeki düşüş, şiddet mağduriyeti ile baş etmeyi zorlaştırıp yardım arayışını olumsuz etkileyebilen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut çalışmada da bu bilgiye paralel olarak flört şiddetine maruz kalan bireylerin daha düşük öz şefkat düzeyi sergiledikleri görülmüş, yardım arayışları değerlendirilmiştir. Kadın öğrencilerin araştırma değişkenleri bağlamında mağduriyet riskinin yüksek olduğu bulgularla doğrulanmıştır.
Sınırlılıklar arasında verilerin çevrimiçi toplanması, örneklemin yalnızca üniversite öğrencilerinden oluşması ve kesitsel tasarım yer almaktadır. Gelecek araştırmalarda farklı yaş gruplarına yer verilmesi, nitel yöntemlerin kullanılması ve öz şefkati arttıran müdahalelerin etkisinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Flört Şiddeti Deneyimleri, Öz Şefkat, Üniversite Öğrencileri

20110 – Trafik Psikolojisi

Bir Kazayı Kim Yönetir? İnsan, Yapay Zekâ ve Alan Teorisi Üçgeninde Otonom Araç Kaynaklı İlk Ölüm

Kumsal İpek Oker [1], Türker Özkan [1]
[1]Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: 18 Mart 2018 tarihinde Arizona, Tempe'de yaşanan kazada, Elaine Herzberg isimli bir yaya, otonom modda çalışan bir Uber aracının çarpması sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu olay, otonom araçların karıştığı ilk yaya ölümü olarak kayıtlara geçmiştir. Araçta bir güvenlik sürücüsü bulunmasına rağmen kazayı önleyici bir müdahale gerçekleşmemiştir. Bu çalışma, kazayı yalnızca teknik bir hata olarak değil; insan, teknoloji, çevre ve sistem etkileşimlerinin bir sonucu olarak değerlendirmektedir. Amaç, olayı Kurt Lewin'in Alan Teorisi'nin modifiye edilmiş versiyonuyla trafik psikolojisi çerçevesinde incelemek ve davranışa yön veren çok katmanlı kuvvetleri analiz etmektir.

Yöntem: Çalışmada, Berthouze ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilen Modifiye Alan Teorisi modeli temel alınmıştır. Kurt Lewin'in Alan Teorisi (B = f(P, E)) davranışın(B), kişinin(P) ve çevrenin(E) bir fonksiyonu olduğunu savunur; bu, bireyin "yaşam alanı" içinde kişi ve çevre etkileşiminin önemini vurgular. Teori, karmaşık gerçek yaşam senaryolarına uyarlanmak üzere modifiye edilmiştir. Modifiye Alan Teorisi, davranışı etkileyen dört ana bileşeni içerir; İçsel, Dışsal, Sistemsel kuvvetler ve Yaşam Alanı. Model genellikle kuvvet alanı analizi ile uygulanır; davranışı kolaylaştıran ve engelleyen faktörler belirlenir. Bu teori, insan, makine ve çevrenin etkileşim içinde olduğu durumları analiz etmek için çok boyutlu bir çerçeve sunar. Bu modelden yola çıkılarak, kaza bağlamı dört ana kategoride incelenmiştir: Güvenlik sürücüsü (ör. dikkat seviyesi), AV sisteminin teknik yeterliliği (ör. nesne tanıma algoritmaları), çevresel koşullar (ör. aydınlatma), ve yaşam alanı (bireylerin o anki algıları ve motivasyonları). Bu kategoriler doğrultusunda yardım edici ve engelleyici kuvvetler tanımlanmış ve alan analizi yapılmıştır.

Bulgular: AV sistemi, Herzberg'i yaya olarak doğru şekilde sınıflandıramamıştır. Güvenlik sürücüsü dikkati başka yöne kaydığı için AV sistemini yeterince izleyememiştir. Acil frenleme özelliği, güvenlik sürücüsüne öncelik tanımak adına devre dışı bırakılmış; ancak müdahale gerçekleşmemiştir. Kaza anında çevresel aydınlatmanın yetersiz olması ve Herzberg'in yaya geçidi dışında bulunması, hem AV sistemi hem de sürücü açısından algılamayı zorlaştırmıştır. Güvenlik protokolleri de etkili olmamış ve sistem tasarımındaki yapısal eksiklikleri ortaya koymuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bu analiz, olayın sadece bireysel ya da teknik değil, çok katmanlı sistemsel bir başarısızlık sonucu meydana geldiğini göstermektedir. Modifiye Alan Teorisi, insan–makine etkileşiminin davranış üzerindeki etkilerini açıklamada güçlü bir teorik araçtır. Bulgular, AV sistemlerinin belirsiz koşullara karşı daha esnek hale getirilmesi, güvenlik sürücülerinin rol ve sorumluluklarının netleştirilmesi ve etkili müdahale mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer kazaların önlenebilmesi için insan, teknoloji ve çevresel faktörlerin birlikte değerlendirildiği kapsamlı güvenlik sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otonom Araçlar, Alan Teorisi, İnsan-Makine Etkileşimi, Kaza Analizi, Trafik Psikolojisi

20115 – Klinik Psikoloji

Kaçırmak mı, Kendine Dönmek mi? Kaçırmanın Mutlu Hali: JoMO*

Busem Şenol[1], İpek Özçelebi[1], Prof. Dr. Seda Dural[1], Ayşenur Candemir [1], Zeynep Tuncalı [1]
[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Olup Biteni Kaçırma Keyfi- Joy of Missing out (jomo), bireylerin çevrimdışı olmayı ve yalnız kalmayı bilinçli şekilde tercih ederek dijital dünyadan uzaklaşmalarını ve bu durumdan keyif almalarını ifade eder. Son yıllarda dijital tükenmişlik, sosyal medya bağımlılığı ve etkileşim kaygısındaki artış, bireylerin dijital detoks arayışlarını arttırmıştır. Jomo kavramı, bu bağlamda psikolojik iyi oluşa katkı sağlayabilecek yeni bir perspektif sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Jomo ile sosyal medya kullanımı, etkileşim kaygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemek ve bu ilişkilerin yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmektedir.
Yöntem: araştırma korelasyonel desende yürütülmüştür. Çalışmaya 18-30 yaş ($ort_{yaş}$:21,85, $sd_{yaş}$:2.23) aralığında 101 kişi ve 30-50 yaş ($ort_{yaş}$:42,41, $sd_{yaş}$:6,54) aralığında 100 kişi olmak üzere toplam 201 kişi katılmıştır. Veriler çevrimiçi anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılar olup biteni kaçırma ölçeği (α = .88), sosyal medya kullanımı ölçeği (α = .95), etkileşim kaygısı ölçeği (α = .88) ve yaşam doyum ölçeği (α = .87) uygulanmıştır. Veriler pearson korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir.
Bulgular: yapılan analizler sonucunda jomo'nun sosyal medya kullanımı ile negatif yönde anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur ($r(199) = –.31$, $p < .001$). Jomo, yaşam doyumu ile pozitif yönde ($r(199) = .14$, $p = .043$) ve yaş ile pozitif yönde ($r(199) = .63$, $p < .001$) anlamlı bir ilişki göstermiştir. Ayrıca jomo ile etkileşim kaygısı arasında da negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r(199) = –.26$, $p < .001$). Bu bulgular, yüksek jomo düzeyine sahip bireylerin daha az sosyal medya kullandığını, daha az etkileşim kaygısı yaşadığını ve yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.
Tartışma ve sonuç: elde edilen bulgular, jomo'nun bireylerin dijital medya ile ilişkilerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Yüksek jomo düzeyine sahip bireyler, sosyal medyadan uzak kalmayı bir kaçınma davranışından ziyade bir tercih olarak görmekte ve bu tercihten psikolojik anlamda olumlu etkilenmektedir. Yaş değişkeni açısından değerlendirildiğinde, ileri yaş grubundaki bireylerin daha yüksek jomo seviyelerine ve daha düşük sosyal medya kullanımına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç, jomo'nun yaşla birlikte artabileceğini ve dijital dünyaya olan bağlılığın zamanla azaldığını düşündürmektedir. Çalışma, Jomo'nun sosyal medya kullanımını dengelemede ve psikolojik iyi oluşu desteklemede potansiyel bir koruyucu etken olabileceğini göstermektedir. Gelecek araştırmalarda jomo'nun müdahale programları ve dijital farkındalık eğitimleri ile ilişkilendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Olup Biteni Kaçırma Keyfi, Sosyal Medya, Yaşam Doyumu, Etkileşim Kaygısı, Dijital Denge

** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

20118 – Sosyal Psikoloji

Stres Altında Karar Verme Faktörleri Ölçeğinin Geliştirilmesi

Katibe Handenur Çelik [1], Nihal Mamatoğlu [1]
[1]Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, bireylerin stres altında karar verme davranışlarını değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracı olan Stres Altında Karar Verme Faktörleri Ölçeğini (SAKVFÖ) geliştirmek amacıyla asıl çalışmanın pilot çalışması olarak yürütülmüştür. Literatürde karar verme süreci, bireyin duygusal, bilişsel ve sosyal özelliklerinden etkilenerek şekillenen çeşitli eğilimleri kapsar. Ancak bu eğilimlerin stresli durumlar altındaki işleyişine yönelik ölçme araçlarının sınırlı olduğu görülmektedir. Stres, dikkat dağınıklığı, kaygı, korku gibi olumsuz duygularla bireyin analiz ve muhakeme yetilerini zayıflatarak hatalı kararlar vermesine neden olabilir. Bu nedenle, stres altında verilen kararların değerlendirilmesini sağlayacak geçerli bir ölçme aracının geliştirilmesi önemli bir gereklilik haline gelmiştir.
Yöntem: Bu amaç doğrultusunda yürütülen ölçek geliştirme süreci, karma yöntem yaklaşımı ile planlanmıştır. İlk aşamada, 15 kişilik bir örnekleme 7 açık uçlu soru yöneltilmiş, elde edilen yanıtlar tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu analizler sonucunda karar verme süreçlerine ilişkin 120 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda, içerik geçerliği sağlanarak ölçek sadeleştirilmiş, toplam 49 maddeye indirilmiş ve maddeler beşli Likert tipinde düzenlenmiştir. İkinci aşamada, 96 kişilik bir pilot örneklem grubundan elde edilen veriler ile analizler gerçekleştirilmiştir.
Bulgular: Uygulanan analizler sonucunda düşük faktör yüküne sahip veya birden fazla faktöre yüklenen maddeler ölçekten çıkarılmış ve ölçek 17 maddeye indirgenmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Bu faktörler "Psikolojik ve Sosyal Etkiler", "Kararın Niteliği ve Karar Verme Yolu" ve "Kararın Tahmini Sonucu" olarak adlandırılmıştır. Açıklanan varyans sırasıyla %35.1, %10.2 ve %8 olarak bulunmuştur. Tüm faktörler birlikte değerlendirildiğinde toplam açıklanan varyans %53.4 olarak bulunmuştur. Güvenirlik çalışmaları kapsamında Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı genel ölçek için .88, alt faktörler için sırasıyla .84, .76 ve .72 olarak hesaplanmıştır. Tüm alt boyutlar arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar tespit edilmiştir. Ölçüt geçerliği için Sundu ve Yaşar'ın (2020) geliştirdiği Doğal Karar Verme Ölçeği (DKVÖ) kullanılmış; "Psikolojik ve Sosyal Etkiler" boyutu ile negatif ve anlamlı, diğer iki alt boyut ile arasında pozitif ve anlamlı korelasyonlar belirlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bu pilot çalışma, SAKVFÖ'nün stresli durumlarda karar verme süreçlerini etkileyen psikolojik, sosyal ve bilişsel unsurları değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir araç olabileceğini göstermektedir. Üç faktörlü yapı, karar verme davranışının psikolojik, sosyal ve bilişsel boyutlarını kapsamlı biçimde yansıtmaktadır. Elde edilen bulgular, stresin karar kalitesini etkilediğini ve bu etkinin bireysel farklılıklar gösterebildiğini ortaya koymuştur. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik analizleri, geliştirilmiş halinin akademik ve uygulamalı alanlarda kullanılabilirliğini desteklemektedir. Bu yönüyle SAKVFÖ, stres altında karar verme davranışını ölçen sınırlı sayıdaki araçlardan biri olarak literatüre önemli bir katkı sunacaktadır.
Anahtar Kelimeler: Stres Altında Karar Verme Faktörleri Ölçeği, Karar Verme, Ölçek Geliştirme, Stres Altında Karar Verme.

20128 – Sosyal Psikoloji

Ahlaki Gerçekçilik Karşıtlığı ve Ahlaki Hoşgörü Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme

Kadir Toros [1], Hasan Galip Bahçekapılı [1]

[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, bireylerin ahlaki kararlarında gözlenen hoşgörü düzeyinin, metafiziksel ahlak anlayışlarıyla olan ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle, Gouiran ve Cova'nın (2024) çalışmasında tartışmaya açtığı bir iddiadan yola çıkarak, ahlaki hoşgörünün ahlaki görecilikten ziyade ahlaki gerçekçilik karşıtlığı ile ilişkili olabileceği hipotezi test edilmiştir. Ahlaki gerçekçilik karşıtlığı, ahlaki yargıların nesnel bir doğruluğunun bulunmadığı inancıdır. Bu düşünce yapısının, bireyleri daha esnek ya da bağlamsal kararlar almaya yöneltebileceği öne sürülmektedir.

Araştırma kapsamında, bireylerin ahlaki gerçekçilik karşıtlığı eğilimleri ile ahlaki hoşgörü düzeyleri arasındaki ilişki, diğer metafizik inanç yapıları (görecilik, determinist inançlar), bilişsel yansıtma düzeyi, yaş ve cinsiyet değişkenleri ile ele alınmıştır.

Yöntem: Çalışma 1, İstanbul Medipol Üniversitesi Psikoloji Bölümü lisans öğrencilerinden oluşan 259 katılımcıyla yürütülmüştür. Katılımcılara, Gouiran ve Cova'nın (2024) Ahlaki Hoşgörü Ölçeği (Moral Leniency Scale), Meta-Etik Görüşler Ölçeği (Zijlstra, 2019), Özgür İrade ve Determinizm İnançları Ölçeği (Yılmaz ve ark., 2018) ve Bilişsel Yansıtma Testi (CRT; Frederick, 2005) uygulanmıştır. Ek olarak, yaş ve cinsiyet bilgileri toplanmıştır. Veriler çevrim içi olarak toplanmış ve analizler SPSS ile yürütülmüştür.

Bulgular: Çalışma 1 için sonuçlar genel olarak şöyledir: Korelasyon analizleri, ahlaki gerçekçilik karşıtlığı ile ahlaki hoşgörü arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r=0.139$, $p<0.026$). Serbest irade inançları ile ahlaki hoşgörü arasında negatif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-0.223$, $p < 0.001$).Ahlaki hoşgörü ile yaş arasında negatif anlamlı bir korelasyon bulunmuştur (r:-.163 $p < .013$). Ahlaki ahlaki mutlakçılık ve ahlaki hoşgörü arasında anlamlı bir negatif korelasyon bulunmuştur (r: -.199 $p < .002$): Bilişsel yansıtma düzeyi (CRT) ile hoşgörü puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca yapılan aracılık analizleri, ahlaki gerçekçilik karşıtlığının ahlaki mutlakçılığı negatif yönde etkilediği ($\beta=-0.20$, $p<.001$) ve ahlaki mutlakçılığın hoşgörü üzerinde negatif bir yordayıcı olduğu ($\beta=-0.41$, $p<.006$) bulgusunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, ahlaki mutlakçılık inancının, ahlaki gerçekçilik karşıtlığının hoşgörüyü kısmen aracıladığına işaret etmektedir; ahlaki mutlakçılık değişkeninin dolaylı etkisi (ACME) 0.08 ($p<.005$) olarak bulunmuştur. Ek olarak, yaş ile hoşgörü arasında negatif bir ilişki saptanmıştır ($\beta=-0.21$, $p<.013$), bu da yaş arttıkça hoşgörünün azaldığını göstermektedir. Gerçekçilik karşıtlığı ve yaş arasında da anlamlı negatif bir ilişki bulunurken ($\beta=-0.21$, $p<.019$), yaş ile ahlaki ahlaki mutlakçılık arasındaki ilişki anlamlı değildir ($\beta=+0.06$, n.s.). Yaş değişkeninin dolaylı etkisi (ACME) 0.046 ($p<.043$) olarak saptanmıştır. Model genel olarak, ahlaki hoşgörünün metafizik inançlar (özellikle gerçekçilik karşıtlığı) ve yaş gibi bireysel farklarla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, ahlaki hoşgörü eğilimlerinin yalnızca kültürel görecilikten değil, daha temel metafizik inançlardan –özellikle ahlaki gerçekçilik karşıtı yaklaşımlardan– beslendiğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin ahlaki kararlarının sadece sosyal normlar ve empati gibi faktörlerle değil, aynı zamanda ahlakın doğasına dair inançlarıyla da şekillendiğini ortaya koymaktadır. Gelecek çalışmalar, bu ilişkinin nedensel yönünü ortaya koymak amacıyla deneysel manipülasyonlar içeren tasarımlarla zenginleştirilebilir. Özellikle ahlaki gerçekçilik karşıtlığının bilişsel ya da duygusal aracılar üzerinden mi etki ettiğini anlamak, alana katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler*:* ahlaki hoşgörü, metaetik inançlar,ahlaki gerçekçilik karşıtlığı,ahlaki mutlakçılık,özgür irade

20138 – Klinik Psikoloji

Geçici Koruma Statüsü Altındaki Suriyeli Annelerin Annelik İşlevlerinin İncelenmesi: Ön Bulgular

Jülide Ceren Yıldırım [1], İrem Erdem Atak [1]
[1]İstanbul Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Bu araştırma, İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsü altındaki Suriyeli annelerin annelik işlevlerini ve deneyimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Zorunlu göç, yalnızca bir yer değiştirme değil, aynı zamanda kimlik, aidiyet, kültür ve kişiler arası ilişkilerde derin dönüşümleri tetikleyen bir süreçtir. Bu dönüşümler, annelik gibi önemli psikolojik ve sosyal işlevleri kapsayan rollerde özellikle belirgin hale gelmektedir. Literatürde mülteci ve göçmen anneler ile çocuklarının ruh sağlığı açısından yüksek risk altında olduğuna dair çalışmalar öne çıkmaktadır. Bu nedenle, zorunlu göç yaşamış annelerin öznel deneyimlerinin anlaşılmasının, annelik sürecindeki zorlukların ve koruyucu faktörlerin ortaya konmasının, klinik ve akademik alana önemli katkılar sunacağı düşünülmüştür.

Yöntem: Bu çalışmada, zorunlu göç yaşamış Suriyeli annelerin göç deneyimleri ve annelik işlevleri, nitel ve projektif yöntemlerle psikanalitik kuram çerçevesinde araştırılmaktadır. Çalışmanın örneklemini 0-12 ay arasında bebeği olan, İstanbul'da yaşayan, doğal yöntemlerle hamile kalmış, güncel herhangi bir psikiyatrik tanısı olmayan, gebelik ve doğum sonrasında herhangi bir psikiyatrik tanı almamış, geçici koruma statüsü altındaki 10 Suriyeli kadın oluşturmaktadır. Veri toplama araçları Sosyodemografik Bilgi Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu, Rorschach Testi, Tematik Algı Testi, Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği ve Post Travmatik Stres Bozukluğu Kontrol Listesi'dir. Katılımcılarla iki aşamalı görüşmeler yapılmakta; ilk görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme, ikinci görüşmede ise projektif testler uygulanmaktadır. Tüm görüşmeler Arapça tercüman eşliğinde gerçekleştirilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler tematik analiz, objektif testlerden elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 25 ve projektif testlerden elde edilen bulguları ise psikanalitik kuramı temel alan Fransız Okulu'na özgü içerik analizi ile analiz edilmiştir. Tüm bulgular bütüncül bir şekilde yorumlanmaktadır.

Bulgular: Bu araştırmada veri toplama süreci devam etmekte olup 7 katılımcı ile görüşmeler tamamlanmıştır. Çalışmanın ön bulgularına göre katılımcılar, göç sonrası anneliğe dair ekonomik endişeler, belirsizlik ve dil sorunları gibi problemleri sıklıkla dile getirmektedir. Bununla birlikte, katılımcılarının bilinç düzeyinde anneliğe yönelik idealize anlatımlara sahip olmalarına rağmen bilinçdışında daha çok göç meselesi ile uğraştıkları görülmektedir. Projektif testler açısından, tüm protokollerde depresif duygulanıma işaret eden gri ve siyah renklere karşı gözle görülür bir hassasiyet göze çarpmaktadır. Tehdit edici, istila eden imgeleri içeren yanıtlar arkaik endişelerin belirgin olduğunu göstermektedir. Yanıt içerikleri genellikle depresif temalardan oluşmakta ve "yer, yerleşme" ile ilgili birçok yanıt verilmektedir. İnfantil ifadeler ve hipomanik savunmalar fazladır. Tüm bu bulgular, zorunlu göçün ardından anne olmanın, annenin ruhsal dünyasında bebeğe yer açmasını zorlaştırdığını düşündürmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırmanın ön bulguları, zorunlu göç deneyiminin annelik işlevleri üzerinde derin ve çok katmanlı etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların bilinç düzeyinde anneliğe dair idealize anlatımlarının olması, anneliğin kültürel ve sosyal beklentilerle biçimlendiğine işaret ederken; bilinçdışı düzeyde yoğun şekilde göç ve yerleşememe temalarının öne çıkması, psikolojik olarak anne olma sürecindeki zorlukları göstermektedir. Araştırmanın sonuçları, yalnızca annelerin bireysel ruh sağlığı açısından değil, aynı zamanda anne-bebek ilişkisi açısından da önemli risklere işaret etmektedir. Bu bağlamda, geçici koruma statüsü altındaki annelere yönelik psiko-sosyal destek çalışmalarının kültürel açıdan hassas, uzun süreli ve ilişki temelli yaklaşımlarla zenginleştirilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: göç, annelik, travma

** Bu araştırma TÜBİTAK 1002-B Hızlı Destek Modülü tarafından desteklemektedir ve lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

20142 – Sosyal Psikoloji

Erkeklik Kalıbında Sıkışan Duygular: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresinin Duyguları İfade Üzerindeki Etkisi

Beyzanur Albayrak [1], Gülbetül Koçak [1], Abdullah Yorulmaz [1], Meryem Taşkın [1]
[1]Ankara Bilim Üniversitesi, Ankara

Giriş: Günümüzün cinsiyet sisteminde erkeklerin erkek olma ile ilgili toplumsal/kültürel normlara ve beklentilere uyum sağlama çabaları, zayıf erkek konumuna düşmemek için duygularını rahatça ifade etmek yerine bu duygularını bastırmaları ya da duygularını gerçek anlamda ifade edememeleri gibi zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Erkek cinsiyet rolü kimliğini benimsemeye çalışan ve duygularını ifade etmeyi bir zayıflık olarak gören erkeklerde duygusallık, aile üyelerinden yabancılaşma ve rekabet duyguları gibi durumlar görülebilmektedir. Bu alanda yurtdışında yapılan çalışmalar giderek artsa da Türkiye'de henüz sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, erken ve orta yetişkin erkeklerde çelişik duygulu cinsiyetçilik ve erkek toplumsal cinsiyet rolü stres düzeylerinin duyguları ifade etme üzerindeki etkilerini incelemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmektir. Erkeklerin toplumsal beklentiler nedeniyle duygularını bastırmaları, duygusal ifade yetersizliklerine ve çeşitli psikolojik sorunlara neden olabilmektedir. Bu bağlamda, erkek toplumsal rolüne dair beklentiler ve çelişik cinsiyetçilik tutumları, duygusal ifade davranışları üzerinde belirleyici olabilir.
Yöntem: Çalışma, 26 Nisan–8 Mayıs 2023 tarihleri arasında nicel yöntemlerle yürütülmüştür. Araştırmaya katılan toplam 133 yetişkin erkekten, 119'u analiz kriterlerine uygun bulunarak çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara Çelişkili Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği ve Duyguları İfade Etme Ölçekleri uygulanmıştır. Ayrıca katılımcılara ilişkin istatistiksel analizler JASP 16.1 sürümü programı kullanılarak yürütülmüştür. Betimleyici analizler sunulurken ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Değişkenler, korelasyon ve çoklu regresyon analizi ile karşılaştırılmıştır.
Bulgular: İkili korelasyon analizinde, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde, çelişik duygulu cinsiyetçilik ile duyguları ifade etme düzeyi ve erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile duyguları ifade etme arasında da anlamlı pozitif ilişkiler tespit edilmiştir. Regresyon analizinde ise çelişik duygulu cinsiyetçiliğin duyguları ifade etme üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu; ancak erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür.
Tartışma: Elde edilen bulgular, erkeklerin duygusal ifadelerinde çelişik cinsiyetçilik tutumlarının belirleyici bir rol oynadığını ortaya koyarken, erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin duyguları ifade etme davranışı üzerinde doğrudan anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermiştir. Bu durum, erkek bireylerin duygusal bastırmalarının yalnızca toplumsal rol beklentilerinden değil, aynı zamanda çelişik cinsiyetçi tutum ve inanç sistemlerinden de kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.
Buna ek olarak, erkek toplumsal cinsiyet rolü kavramı hem kültürel bağlamlara hem de bireysel farklılıklara bağlı olarak anlam kazanan oldukça değişken bir yapıdır. Bu bağlamsal çeşitlilik, katılımcıların toplumsal cinsiyet rolü stresine ilişkin değerlendirmelerinin tutarsızlık gösterebilmesine neden olabilir. Dahası, söz konusu rollerin çoğunlukla cinsiyetçi normlar temelinde inşa edildiği göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların bu role ilişkin algılarını, çelişik cinsiyetçilik düzeylerinde zaten ifade etmiş olma olasılığı da göz ardı edilmemelidir. Bu olasılık, çelişik cinsiyetçilik değişkeninin duygusal ifade üzerindeki etkisinin daha belirgin olmasını kısmen açıklayabilir.
Sonuç: Araştırma bulguları, erkeklerin duygularını ifade etmeleri üzerinde çelişik duygulu cinsiyetçilik tutumlarının etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet normlarının yeniden değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Erkeklerin duygusal ifade becerilerinin desteklenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden eğitimler ve politikalarla mümkün olabilir. Bu bağlamda, hem bireysel farkındalığı arttırmaya hem de toplumsal cinsiyet rollerine dair kalıplaşmış yargıları değiştirmeye/dönüştürmeye yönelik çalışmalar önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyetçilik, Erkeklik, Rol Stresi, Duygular, Toplumsal Norm

10017 – Klinik Psikoloji

Helikopter Ebeveynlik, Kişiler Arası Problem Çözme Becerisi ve Zihinselleştirmenin Somatik Belirtilerle İlişkisinin İncelenmesi*

Saliha Tekin [1], Ece Bekaroğlu [1]

[1]Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Alanyazın incelendiğinde aşırı ebeveynlik olarak da tanımlanan helikopter ebeveynliğin, çocukların ebeveynlerinden ayrışmasına ve diğer insanların duygu, düşünce ve niyetlerini anlama becerisi ile ilişkili olan zihinselleştirme becerisine zarar verebildiği; kişiler arası problemlerin zihinselleştirme, stres yönetimi ve problem çözme becerisi gerektiren durumlar olduğu ve helikopter ebeveynlik tutumlarının bu becerileri ve stresin bedensel ifadesi olabilen somatik belirtileri arttırabileceği fark edilmiştir. Bu araştırmanın temel amacı; algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ile somatik belirtiler arasındaki ilişkide kişiler arası problem çözme becerisinin aracı rolü ve algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ile somatik belirtiler arasındaki ilişkide zihinselleştirme becerisinin düzenleyici rolünün incelenmesidir. Araştırmanın temel soruları şunlardır:
Algılanan helikopter ebeveyn tutumları ile somatik belirtiler arasındaki ilişkide kişiler arası problem çözme becerilerinin aracı rolü bulunmakta mıdır?
Algılanan helikopter ebeveyn tutumları ile somatik belirtiler arasındaki ilişkide zihinselleştirme becerisinin düzenleyici rolü bulunmakta mıdır?
Yöntem: Çalışma seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örneklem yöntemi ile elde edilen veriler ile sınırlı ve kesitsel bir araştırmadır.18-65 yaş arası, Türkiye'de yaşayan, psikiyatrik tanı almamış ve psikiyatrik ilaç kullanmayan yetişkin katılımcılar. Toplamda 418 kişi ile analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel desen kullanılmıştır. Araştırmada Bilgilendirilmiş Onam Formu, Demografik Bilgi Formu, Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ), Belirti Tarama Listesi Somatizasyon Alt Boyutu (SCL-90-R-SOM), Kişiler Arası Problem Çözme Envanteri (KPÇE) ve Zihinselleştirme Ölçeği (ZÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS-27 İstatistik programı kullanılmıştır. Bağımsız örneklem t test, Mann Whitney U testi, Pearson korelasyon analizi, hiyerarşik regresyon analizinin yanı sıra temel analizler olan aracı değişken analizi ve düzenleyici değişken analizi yapılmıştır. Aracı değişken ve düzenleyici değişken analizlerinde Hayes Process Macro paketindeki modellerden Model 1 ve Model 4 kullanılmıştır.
Bulgular: Aracı değişken analizine göre hem algılanan helikopter annelik hem de algılanan helikopter babalık tutumu ile somatik belirtiler arasında probleme olumsuz yaklaşmanın kısmi aracılık rolünün yanı sıra tüm kişiler arası problem çözme becerilerinin toplam etkisinin kısmi aracılık rolü bulunmaktadır. Düzenleyici değişken analizine göre algılanan helikopter annelik tutumu ile somatik belirtiler arasında zihinselleştirmenin düzenleyici rolü bulunmaktadır. Sonuçlara göre algılanan helikopter annelik tutumu ile somatik belirtiler arasındaki ilişkide yüksek zihinselleştirme becerisinin kişileri düşük zihinselleştirme becerisine kıyasla somatik belirtilerden koruyucu bir etkisi olduğu görülmektedir. Algılanan helikopter babalık tutumu ile somatik belirtiler arasında zihinselleştirmenin düzenleyici rolü bulunmaktadır. Ancak zihinselleştirme becerisinin her ne kadar anlamlı bir düzenleyici etkisi bulunsa da yüksek seviye zihinselleştirme becerisinin anlamlı bir koruyucu etkisinden bahsedilememektedir. Bunların yanı sıra düşük seviye zihinselleştirme becerisinin bu ilişkide somatik belirtiler için risk etkeni olduğu belirtilebilmektedir.
Tartışma ve Sonuç: Mevcut araştırma; sınırlara müdahil olan helikopter ebeveynliğe maruz kalan kişilerin somatik semptomlar ve farklı baş etme yöntemleri geliştirebileceklerini ve semptomların yaşanılan problemlerin, çatışmaların bir göstergesi ve baş etme yolu olabileceğini, zihinselleştirme becerisinin ise koruyucu bir etkisi olabileceğini göstermektedir. Çalışma, kesitsel bir çalışma olması, çevrimiçi anket yoluyla ve sadece Türkiye'den veri toplanması nedeniyle kısıtlılıkları bulunan bir çalışmadır. Klinik ortamda somatik belirtiler ele alınırken erken dönemde maruz kalınan ebeveynlik tutumu, zihinselleştirme becerisi ve diğer kişiler ile kurulan ilişki, ilişkilerde yaşanılan problemleri çözme yöntemleri üzerine durulabilir. Şu anda çocukluk döneminde olan ve helikopter ebeveynleri olan kişilere duygu, düşünce ve sorun çözme eğitimleri sağlanabilir, ileride somatik belirti deneyimleme olasılığı düşürülebilir.

Anahtar Kelimeler: Helikopter ebeveynlik, kişiler arası problem çözme becerisi, zihinselleştirme, somatik belirti

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10028 – Sağlık Psikolojisi

Ergenlerde HIV'den Korunmada Psikoeğitimin Kullanımı ve Etkinliği: Derleyici Bir Bakış

Ayşen Barış [1], Ümran Tutku Aktaş [1], Ahmet Bahadır Yılmaz [1], Umut Çıvgın
[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ergenlik döneminde olan bireylerin, içinde bulundukları gelişim döneminin de etkisiyle riskli cinsel davranışlarda bulunabilecekleri ve bu davranışlar sebebiyle de HIV için potansiyel bir risk grubu oldukları yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur. HIV için tedavi yöntemleri artıp, sağ kalım oranı artmış olsa da HIV öncesi bilgilendirmenin ve buna dair farkındalığı artırmanın önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu bilgilendirme çalışmaları ilgili STK'ların özel gün ve farkındalık etkinlikleri ile; okullardaki eğitim sistemi içerisindeki müfredat ile ve münferit çalışmalar/projeler ile yapılagelmektedir. Bu bilgilendirme yöntemlerinde biri de psiko-eğitimdir. Psikoeğitim, psikolojik ya da fiziksel hastalıklarda; kişilere hastalıklar ve hastalıklara verilen duygusal yanıtları öğretme, baş etme becerileri geliştirme, hastalığa uyumu ve tedaviye işbirliği sağlamaya yönelik olarak yapılandırılmış eğitsel müdahalelerdir. Gerek HIV'in tüm Dünya genelinde özellikle genç popülasyonda hızlı bir artış göstermesi, gerek bu hastalığa sahip bireylerin başta damgalanma gibi pek çok olumsuz psikolojik etkiyi deneyimlemesi yönüyle ergenlik dönemi içerisinde bireylerin bir risk grubu olarak görülmesini belirginleştirmiştir. Bu sebeple koruyucu-önleyici yaklaşım kapsamında risk grubunu oluşturan ergenlere yönelik psikoeğitim çalışmalarının hazırlanması ve uygulanması önemli bir hale gelmiştir.
Yöntem: Mevcut çalışma kapsam derlemesi türünde hazırlanmış olup, son 15 yıl içerisindeki bilimsel nitelikli yayınlar taranması ile oluşmuştur. Tarama işlemi YÖK Tez Merkezi, Google Akademik, Web of Science ve PsycArticles veri tabanlarında gerçekleştirilmiştir. Tarama için hem Türkçe hem de İngilizce olarak "HIV", "psiko-eğitim", "ergenlik" anahtar kelimeleri kullanılmıştır.
Bulgular: Derlemeye dair çalışmalar incelendiğinde teknoloji temelli, grup-akran katılımlı, grup-okul katılımlı olarak farklı yöntemlerin kullanıldığı psiko-eğitim programlarının olduğu anlaşılmaktadır. Uygulanan psikoeğitim programlarının yöntemleri farklılaşmakla beraber, her bir yöntemin kendi içerisinde avantaj ve dezavantajlarının olduğu görülmektedir. Bu bağlamda risk grubunu oluşturan ergenlerin bu konuda okullarda edindikleri teorik bilgileri teknolojik yöntemlerle bir noktaya kadar pratik edebilecek olmaları avantaj; tüm psikoeğitim programlarının ergenlik döneminde başlatılarak bireyin gelişiminde görece geç bir döneme denk geliyor oluşu dezavantaj olarak değerlendirilmiştir. Farklı psikoeğitim yöntemlerinin kullanılması, grupların kültürel ve demografik yapılarının değişkenlik göstermesi ve HIV/AIDS oranlarının değişmesi farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Yapılan derleme ile uluslararası alanyazında bu konuya dair pek çok sayıda psiko-eğitim ve bunun etkililiğine dair çalışmaların olduğu görülmektedir. Ancak Türkiye'de bu alanda oldukça az çalışma yürütülmüş olup, sadece bir adet psiko-eğitim çalışmasına rastlanılmıştır. Bu çalışmanın doktora tez çalışması kapsamında geliştirildiği ve etkililiğinin görece küçük bir katılımcı grubu ile test edildiği görülmektedir. Buradan hareketle, ergenlere HIV'e yönelik psikoeğitim programlarının özellikle Türkiye'de hazırlanması, diğer ülkelerde hazırlanmış programlardan uyarlanması ve çeşitlendirilmesinin faydalı olacağı öngörülmektedir. Ayrıca HIV ile ilgili psiko-eğitim gibi saha faaliyetlerinin artırılmasına ve saha faaliyetlerinin etkililiğinin bilimsel olarak test edilmesine ihtiyaç olduğu da söylenebilir. Mevcut çalışma ile bu eksikliğin fark edilerek değerlendirilmesi ve araştırmacıların dikkatlerinin bu yöne çekilmesi de hedeflenmiştir.
Anahtar Kelimeler: HIV/AIDS, Psikoeğitim, Ergenlik, Koruyucu Önleyici, Derleme

10048 – Klinik Psikoloji

Flash Protokolle Panik Bozuklukta Terapötik Dönüşüm: EMDR Temelli Vaka Sunumu

Feride Özlem Elagöz[1]
[1]Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas

Giriş ve Amaç: Bu çalışmada, Phil Manfield tarafından geliştirilen Flash protokolünün panik bozukluk tanılı vakaya uygulanışı ele alınmakta; müdahale süreci, danışanın tepkileri ve terapötik ilerleme detaylandırılmaktadır. Amaç, yoğun korkular nedeniyle yaşam alanı daralan bireyin terapötik dönüşümünü ortaya koymaktır.

Yöntem: 14 yıldır panik bozukluk yaşayan 31 yaşındaki erkek danışan, panik ataklar nedeniyle seyahat edememekte, evinden çıkmakta ciddi güçlükler yaşamakta, elektrik kesintisi, gök gürültüsü gibi çevresel uyaranlara yoğun tepkiler vermektedir. Stabilizasyon sürecinde güvenli yer çalışmasına ek olarak farkındalık teknikleri kullanılmış; süreç farmakoterapi ile de desteklenmiştir. Terapötik ittifakın güçlenmesi ve danışanın yararının gözetilmesiyle EMDR terapisi kapsamında Flash protokolü uygulanmıştır. Çalışılacak travmatik anı ve bu anının en rahatsız edici "resmi" belirlenmiştir. Resmin sıkıntı düzeyi, 0 ile 10 arasında derecelendirilen Subjektif Sıkıntı Ölçeği (Subjective Units of Distress; SUD) ile değerlendirilmiş; ayrıca danışanın bu yaşantıyla ilişkili olarak "Çaresizim" biçimindeki olumsuz inancı tespit edilmiştir. Ardından danışandan, kendisini güvende ve rahat hissettiren—gerçek yaşantıya dayanması gerekmeyen—dört ila beş adet olumlu imaj, sahne ya da görsel belirlemesi istenmiştir. Bu olumlu temsiller; akademik başarı, tatil anısı, hediye alınan bir zaman, sevilen bir film sahnesi ya da müzik gibi pozitif çağrışımlar içermektedir. Bunların herhangi bir olumsuz yaşantıyı tetiklememesine dikkat edilmiştir. Süreç hakkında bilgi verildikten sonra onayı doğrultusunda danışanın gözlerini kapatması istenmiştir. Danışandan, önce olumsuz anıyı zihninde canlandırması, ardından bu anıyı bir kenara bırakıp olumlu anıya odaklanması istenmiştir. İkili uyarım (bilateral stimulation; BLS) olarak orta şiddette "kelebek kucaklaması" yöntemi kullanılmıştır. Uygulama, her biri altı tekrar içeren toplam beş set şeklinde yürütülmüştür. Her setin sonunda "Flash" komutu verilmiş ve danışanın gözlerini üç kez kırpması istenmiştir. Danışanın zihni olumsuz anıya kaydığında, olumluya geri dönmesi söylenmiştir. Her beşli setin sonunda, olumsuz anının görsel içeriğinde değişiklik olup olmadığı sorgulanmış ve güncel SUD puanı kaydedilmiştir.

Bulgular: Uygulama öncesinde danışanın SUD puanı 10 iken, uygulama sonunda 2'ye düşmüştür. Her beşli set sonunda, rahatsız edici "resmin" netliği azalmış, bazı unsurlar silikleşmiş ya da yerini nötr sahnelere bırakmıştır. Görsel içeriği artık "uzaktan izliyormuş gibi" algıladığını, olumlu temsillere odaklanma kapasitesinin arttığını, BLS sonrasında gevşeme yaşadığını ve duygusal tepkisinin hafiflediği bildirmiştir. Takip eden seanslarda danışan gök gürültüsü ve elektrik kesintisi gibi tetikleyicilere karşı verdiği panik tepkilerinde belirgin azalmalar olduğunu, önceden kaygılanıp kaçtığı durumlardan artık kaçmadığını aksine o durumları deneyimleme cesaretini göstermeye başladığını ve bu durumun kendisine çok mutlu ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca sürekli kendini eleştiren ve cezalandıran danışan artık kendisine karşı daha öz şefkatli yaklaştığını dile getirmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Flash protokolü, travmatik içeriğe doğrudan maruz kalmadan işlemleme imkânı sunarak kısa sürede SUD puanlarında düşüş, duygusal regülasyonda artış ve çevresel tetikleyicilere karşı tepkilerde azalma sağlamıştır. Danışanın içsel kaynaklarını harekete geçiren bu yaklaşım, panik tepkileriyle başa çıkma becerilerini güçlendirmiş; kaçınma davranışlarını azaltmış ve öz şefkati artırmıştır. Sadece semptom düzeyinde değil, işlevsellik ve öznel iyi oluşta da anlamlı iyileşme kaydedilmiştir. EMDR temelli bu protokol, yüksek duygusal uyarılma ve kaçınmanın baskın olduğu klinik durumlarda etkili ve güvenli müdahale aracı olarak değerlendirilmektedir. Gelecek çalışmalarda farklı psikopatolojilerdeki uygulanabilirliği araştırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: EMDR, Flash Tekniği, Panik Bozukluk, Vaka Formülasyonu

10085 - Diğer

Twitter (X)'da Bulunan Muhafazakar Yankı Odalarındaki Uyaranlara Maruz Kalmanın Genç Yetişkin Erkeklerin Cinsiyetçilik Tutumlarına Etkisi

Ebru Hocaoğlu [1], Ceylin Almira Akbıyık [1], Sultan Tanaydın [1], Meltem Özkol [1], Fatma Adalet Şahin-Kırık [1], Hayriye Güleç [1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, 18-25 yaş arası erkeklerin Twitter'daki (X) çok sesliliğin mümkün olmadığı yankı odalarına maruz kalmasının cinsiyetçilik tutumlarına etkisini incelemektir. Günümüzde sosyal medya platformlarının algoritmaları, kullanıcıların sosyal medya etkinliklerine göre etkileşimde bulunmak isteyeceği tahmin edilen içeriklerin ana sayfalarında sunulması üzerine geliştirilmiştir. Kişiselleştirilmiş ana sayfalar, benzer türden içerikleri barındırdığından, politik ve kimlik düzeyinde tartışmalar ekseninde incelendiğinde filtre baloncukları ve yankı odaları yaratmaya zemin hazırlamaktadır. Literatür incelendiğinde, yankı odası oluşturma potansiyeline sahip dezenformasyon paylaşımına en sık başvuran grup muhafazakâr temelli gruplardır. Muhafazakâr temelli grupların en belirleyici özelliklerinden biri geleneksel cinsiyet rollerine bağlılıklarıdır. Bu araştırma sosyal medyadaki yankı odalarına maruz kalmanın cinsiyetçi tutumlara etkisini deneysel bir yöntem ile inceleyerek alanyazına katkı sunmaktadır. Ayrıca doğrulanmış yankı odası uyaranlarına yer vermesi ve cinsiyetçi tutumların ölçülmesinde cinsiyetçi kalıp yargı temelinde karar verme prosedürünün de kullanılmasıyla alanyazındaki bilgi birikimini genişletmektedir.

Yöntem: Bu çalışmada ilk olarak Twitter'da (X) muhafazakâr yankı odalarına maruz kalma kriterlerine uyan Twitter (X) kullanıcılarına 'Uyaran Doğrulama Formu' aracılığıyla potansiyel uyaranlar (tweetler) sunulmuş ve katılımcılar bu uyaranların, maruz kaldıkları yankı odasındaki uyaranlara benzerliğini oylamışlardır. Bu aşamada benzerlik oranı en yüksek olan ilk 25 uyaran deney aşaması için seçilmiştir. Sonraki aşamada ise katılımcılar üç araştırma grubuna seçkisiz olarak atanmıştır. Üç araştırma grubu sırasıyla; doğrulanmış yankı odası uyaranlarına maruz kalan deney grubu, nötr uyaranlara maruz kalan nötr içerik grubu ve uyarana maruz kalmayan kontrol grubudur. Maruz bırakma prosedürü tamamlandıktan sonra katılımcılar geleneksel cinsiyet kalıp yargılarını ve cinsiyetçi ifadeleri içeren paragrafları okumuşlardır. Paragrafı okurken hayal ettikleri kişiye en benzer olduğunu düşündükleri kişiyi şıklardan seçmeleri istenmiştir. Bu şıklar ise araştırmanın amacını gizlemek için farklı etnik gruplara mensup dördü kadın dördü erkek, 8 fotoğraftan oluşmaktadır. Ancak sonuçlar yorumlanırken katılımcıların yalnızca kadın veya erkek fotoğrafları seçmeleri yorumlanmış ve bu puanlama her cinsiyetçi karar için 1, her cinsiyetçi olmayan karar için 0 olarak kararlaştırılmıştır. Katılımcılar cinsiyetçilikle ilgili ölçekleri doldurduktan sonra deney sonlanmıştır. Cinsiyetçi tutum, paragraf cevaplarındaki geleneksel cinsiyetçi kararların sıklığı olarak belirlenmiştir. Deneyin sonunda katılımcılardan alınan cinsiyetçilikle ilgili öz-bildirim ölçekleri (Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Rolleri Ölçeği) analiz aşamasında kontrol değişkeni olarak atanmıştır.

Bulgular: Araştırmanın veri toplama süreci henüz tamamlanmadığından, halihazırda elde edilen veri setiyle (n=30) SPSS 29.0 programı kullanılarak yapılan kovaryans analizi (ANCOVA) sonuçları raporlanmıştır. Katılımcılar, sosyal medya platformlarında günde ortalama 224, Twitter'da (X) ise ortalama 76 dakika geçirdiklerini bildirmişlerdir. Katılımcıların %63'ü sosyal medyada yankı odası içeriklerine daha önce maruz kaldığını ifade etmiştir. Cinsiyetçi karar verme skorları ortalamalarının sırasıyla deney grubunda 5.75 (n=8), nötr grupta 6.8 (n=10), kontrol grubunda ise 7.17 (n=12) olduğu görülmüştür. Tek yönlü ANCOVA analizine göre cinsiyetçilik ölçek skorları kontrol edildiğinde, cinsiyetçi karar verme davranışında gruplar arasında anlamlı bir fark (p=0.096) görülmemektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgu muhafazakâr yankı odalarına maruz kalmanın, cinsiyetçilik tutumları kontrol edildiğinde, erkek katılımcıların cinsiyetçi karar verme davranışını etkilemediğine işaret etmektedir. Ancak analiz sonuçları yetersiz katılımcı sayısı ve eşit olmayan grup dağılımından etkilenmiş olabilir. Sözlü sunumda belirlenen katılımcı sayısına (N= 100) ulaşıldıktan sonra yürütülen analiz sonuçları rapor edilecektir. Elde edilen bulgular daha önceki literatür bulguları dikkate alarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: muhafazakarlık, yankı odası, toplumsal cinsiyet rolleri, Twitter (X)

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10101 – Sinirbilim ve Nöropsikoloji

Zihinselleştirme Süreçlerinde Teta Bağlantısallığının Otistik Özellikler ve DEHB Belirtileriyle İlişkisi

Yusuf Yılmaz [1], Mısra Su Zıvalıoğlu [1], Batuhan Safa Kar [1], Ozan Eser [1], Öykü Sevim [1], Deniz Güney [1], Rümeysa Batuge [1], Metehan Önem [1], Simge Aykan [1]

[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Zihinselleştirme; bireyin kendi ve başkalarının zihinsel, duygusal durumlarını anlayabilme, bu durumların birbirinden farklı olabileceğini fark edebilmeyi içeren temel, sosyal bilişsel bir beceridir. Sosyal biliş, çok çeşitli ağların etkileşimini gerektiren karmaşık bir işlevdir. Bu işlev özellikle prefrontal korteks ve temporoparietal bileşke gibi bölgeleri içeren geniş bir sinirsel ağın koordinasyonunu gerektirir. Sosyal bağlamda uygun tepkiler geliştirmemizi sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Zihinselleştirme becerisindeki bozukluklar çeşitli nöropsikiyatrik bozukluklarda öne çıkarken, son bulgular zihinselleştirme sırasındaki beyin aktivitesi farklılıklarının sağlıklı bireyler arasında da ortaya çıktığını göstermektedir. Bu çalışmanın amacı sağlıklı bireylerde zihinselleştirme becerilerini natüralistik (film ve karikatür) uyaranlar sırasında oluşan nöral aktiviteleri EEG ile ölçmektir. Zihinselleştirme sırasında oluşan bağlantısallığın bireylerin nöropsikiyatrik özellikleriyle olan ilişkisi incelenmiştir.

Yöntem: Çalışmaya 18-30 yaş arasında (M=20.87; SD=1,12) 36 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcılar, Otizm Spektrum Anketi (OSA) ve Yetişkin DEHB Öz Bildirim Ölçeği (ASRS) testlerini cevaplandırmışdır. Devamında katılımcılar, Brain Vision Recorder 2.1 yazılımı kullanılarak 64 kanallı EEG sistemi ile karikatür tabanlı bir Zihinselleştirme görevini yerine getirmiş ve Zihinselleştirme içeren film kesitlerini izlemişlerdir. Karikatürler, Duygusal Zihinselleştirme, Bilişsel Zihinselleştrime ve Fiziksel Nedensellik (kontrol koşulu) olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Film kesitleri ise zihinselleştirme içeren ve zihinselleştirme içermeyen toplam beş kesitten oluşmaktadır. Elde edilen veriler 1-30 Hz arasında filtrelenip göz ve kas artifaktları uzaklaştırılmıştır. 2048 ms'lik dilimlere ayrılmış ve Hızlı Fourier Dönüşümü ile teta bandı (4-8Hz) güç değerleri ve ardından imaginary koherans metodu kullanılarak üç farklı bölgede (frontal, temperoparietal ve bölgelerarası) bağlantısallık değerleri hesaplanmıştır.

Bulgular: Tüm bölgelerde karikatür uyaranlarının teta bağlantısallık değerleri, filmlere göre anlamlı derecede yüksektir. (örn. Karikatür sırasındaki frontal–TPJ bağlantısallığı (M = 0.0849, SD = 0.0136), film sırasındaki bağlantısallıktan (M = 0.0585, SD = 0.0101) anlamlı derecede yüksektir ($p < .001$).). Regresyon analizine göre, Zihinselleştirme içeren film sahneleri sırasındaki Frontal – TPJ (temporo-parietal bileşke) bağlantısallığı, Otizm Spektrum Anketi toplam puanlarını anlamlı şekilde açıklamaktadır ($R^2 = –0.141$, $F(1, 37) = 6.05$, $p=0.019$), TPJ bağlantısallığı ise Yetişkin DEHB Öz Bildirim Ölçeği toplam puanlarını anlamlı şekilde açıklamaktadır ($R^2 = –0.104$, $F(1, 37) = 4.31$, $p=0.045$)

Tartışma ve Sonuç: Frontoparietal ağ, dikkat kontrolü ve karar verme süreçleriyle yakından ilişkilidir. Bu ağın özellikle teta frekans bandındaki bağlantısallığı, çeşitli bilişsel işlevlerde önemli rol oynamaktadır. Karikatür uyaranlarının, aktif seçim gerektirmesi nedeniyle, Frontal ve TPJ bölgelerinde daha yüksek teta bandı fonksiyonel bağlantısallık tetiklediği gözlemlenmiştir. TPJ içi bağlantısallığın DEHB belirtileriyle negatif korelasyon göstermesi, bu bölgenin dikkat odaklama ve yeniden yönlendirme süreçlerinde merkezi bir rol üstlendiğini düşündürmektedir. Buna karşılık, Frontal–TPJ bağlantısallığının otizm eğilimiyle negatif korelasyon göstermesi, sosyal ve duygusal zihinselleştirme süreçlerinde daha geniş bir rol oynadığını işaret etmektedir. Bu sonuçlar, teta bağlantısallığının zihinselleştirme süreçleriyle ilişkili olduğunu, öte yandan doğal ve daha karmaşık sosyal etkileşimleri yansıtan film uyaranlarının, nöropsikiyatrik eğilimleri (OSA, ASRS) açıklamada daha isabetli olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: EEG, teta bağlantısallığı, zihinselleştirme, otistik özellikler, DEHB

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10111 – Sosyal Psikoloji

Göç Bağlamında Kültürleşme Boşluğu ile Ebeveyn-Çocuk Çatışması Arasındaki İlişki: Sistematik Bir Derleme*

Zeynep Taşel Günal [1], Ahu Öztürk [1]
Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ebeveyn-çocuk çatışması, çocuk ve ergen gelişimi üzerinde önemli etkiler yaratabilir ve özellikle ergenlik ile yetişkinlik geçiş dönemlerinde aile içi stresin başlıca kaynaklarından biri haline gelmektedir. Bu çatışmalar, kültürel bağlamda ele alındığında, küresel toplumsal değişimlerin yansıması olarak kültürleşme süreci, özellikle göç, önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Göç, ebeveyn ile çocuklar arasında kültürel uyum farklılıkları oluşturarak, çatışmaların şiddetini artırabilmektedir. Kültürleşme boşluğu, çocukların ev sahibi kültüre ebeveynlerinden daha hızlı uyum sağlaması sonucu ortaya çıkan kültürel değer ve tutum uyumsuzluklarını ifade eder ve kuşaklar arası gerilimlere yol açabilir. Bu çalışmanın amacı, kültürleşme boşluğu ile ebeveyn-çocuk çatışması arasındaki ilişkiyi göç bağlamında inceleyen görgül araştırmaları sistematik olarak derlemek ve mevcut literatürü kapsamlı bir şekilde değerlendirmektir. Ayrıca, göç bağlamı dışında yapılan çalışmalarda kültürleşme boşluğunun çatışma üzerindeki etkileri ele alınmıştır.
Yöntem: Bu çalışma, PRISMA rehberine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Web of Science, Scopus, PsycARTICLES, YÖKTEZ ve DergiPark veri tabanlarında "acculturation gap", "acculturation discrepancy" ve "conflict" anahtar kelimeleriyle tarama yapılmıştır. Dâhil edilme kriterleri doğrultusunda, İngilizce ve Türkçe yayımlanmış nitel veya nicel görgül araştırmalar ile tez çalışmaları incelenmiştir. İlk aşamada 262 çalışmaya erişilmiş ve uygunluk kriterlerine göre 30 çalışma derlemeye dâhil edilmiştir.
Bulgular: Derlemeye alınan 30 çalışmanın 23'ü göç bağlamında, 7'si ise göç dışı bağlamda gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların çoğu Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmış, az sayıda örneklem Kanada, Jamaika, Türkiye ve Afrika ülkelerini içermektedir. Araştırmaların büyük çoğunluğu kesitsel olup, bazılarında boylamsal yöntem kullanılmıştır. Bulgular, ebeveyn ve çocuk arasındaki kültürleşme boşluğu arttıkça aile içi çatışmaların da arttığını ortaya koymaktadır. Özellikle çocukların ev sahibi kültüre ebeveynlerinden daha hızlı uyum sağlaması durumunda çatışmaların yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Bu çatışmalar, kaygı, depresyon, düşük benlik saygısı ve akademik başarısızlık gibi psikososyal sorunlarla ilişkilendirilmiştir. Ancak bazı çalışmalar bu ilişkiyi doğrulamamış veya ters yönde bulgular sunmuştur.
Tartışma ve Sonuç: Bu sistematik derleme, göçmen ailelerde ebeveyn-çocuk kültürleşme boşluğunun aile içi çatışmalar üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Elde edilen bulgular, çocukların ev sahibi kültüre ebeveynlerinden daha hızlı uyum sağlamalarının, kuşaklar arası kültürel uyumsuzluğu artırabileceğini ve bu durumun aile içi çatışmaları tetikleyebileceğini göstermektedir. Ancak, bu ilişki tüm çalışmalarda tutarlı bir biçimde doğrulanmamış; bazı araştırmalar ise zayıf veya ters yönde sonuçlar elde etmiştir. Bu tutarsızlıkların, büyük ölçüde araştırmaların yöntemsel farklılıkları ve örneklem yapılarındaki çeşitlilikle açıklanabileceği söylenebilir. Bir diğer olasılık ise, kültürleşme boşluğu ve çatışma arasındaki ilişkiyi, sosyo-kültürel dönüşümler ve aile içindeki duygusal bağları dikkate alarak ele almayı ihmal etmenin, sonuçların yorumlanmasını sınırladığı ya da bulgularda karışıklığa yol açtığıdır. Küreselleşme ve dijitalleşme gibi yapısal dönüşüm süreçleri, kültürel etkileşimleri artırarak kuşaklar arasında yeni çatışma dinamiklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Aile içindeki ebeveyn-çocuk ilişkilerinin duygusal kalitesi ve aktarılan değerlerin nitelikleri, kültürleşme boşluğunun çatışmalar üzerindeki etkilerini değiştirebilecek önemli faktörler olarak dikkate alınabilir. Sonuç olarak, kültürleşme boşluğunun ailede ebeveyn-çocuk ilişkilerine etkisinin derinlemesine anlaşılması için, gelecekteki araştırmalar ve müdahale programlarında kültürel bağlama duyarlı ve çok boyutlu yaklaşımların benimsenmesi önemli bir yol gösterici olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürleşme Boşluğu, Ebeveyn-Çocuk Çatışması, Kuşaklar Arası İlişkiler, Küreselleşme Temelli Kültürleşme, Sistematik Derleme

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10120 – Sağlık Psikolojisi

Kronik Hastalığı Olan ve Olmayan Bireylerde eSağlık Okuryazarlığı ve Siberkondri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Zeynep Erez [1], Sümeyra Parçaoğlu [1], Ayşe Nur Durmuş [1], Eda Karadağ [1], Hayriye Güleç [1], Fatma Adalet Şahin Kırık [1]

[1]Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Tıbbi bilgilere erişimin giderek kolaylaştığı ve bireylerin kişisel sağlıklarını yönetmede daha aktif rol üstlendikleri günümüzde, bireylerin bilgi arama davranışlarının ve bu davranışla ilişkili faktörlerin incelenmesi önem kazanmıştır. Siberkondri, internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, çevrimiçi sağlık bilgisi arayışının kaygı düzeyini yükseltmesiyle karakterize edilen bir olgudur. Sağlıkla ilgili bilgileri doğru anlama ve yorumlama becerilerini ifade eden eSağlık okuryazarlığı ise bireylerin sağlıkla ilgili davranışlarını düzenlemelerinde ve hastalıklarla mücadele etme sürecinde koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Pew Research Center (2022) verilerine göre kronik hastalığı olan internet kullanıcılarının %83'ü sağlık bilgileri için çevrimiçi arama yaptıklarını söylerken, böyle bir rahatsızlığı olmayan internet kullanıcılarının %77'si çevrimiçi sağlık bilgisi arama davranışı sergilemektedir. İnternette karşılaşılan eksik ya da hatalı sağlık bilgilerinin, hem kronik hastalığı olan bireylerin tedavi sürecini olumsuz etkileyebileceği, hem de kronik hastalığı olmayan bireylerde gereksiz kaygı ve yanlış yönelimlere yol açabileceği dikkate alınmalıdır. Literatürde, düşük eSağlık okuryazarlığına sahip bireylerde tanı süreçlerinin gecikebildiği ve tedaviye uyumun azaldığı ortaya konulmuştur. Ancak, kronik hastalığı olan ve olmayan bireylerin sağlık bilgilerini ne sıklıkla kullandıkları, eSağlık okuryazarlık düzeyleri ve bu bilgi arama davranışının siberkondri ile ilişkisi literatürde yeterince incelenmemiştir. Bu çalışmanın amacı: kronik hastalığı olan ve olmayan bireylerde sağlık bilgisi arama davranışı, eSağlık okuryazarlığı ile siberkondri arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasıdır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemi 18-65 yaş aralığındaki en az bir kronik hastalığa sahip olan ve olmayan bireylerden oluşmaktadır (N= 303; %70,3 kadın; %29,7 erkek; $\bar{X}$ yaş=31,6; SD=12,44). Veriler çevrimiçi ortamda katılımcı anket formu, Siberkondri Ciddiyet Ölçeği (SCÖ-33) ve Dijital Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (DSO) kullanılarak toplanmıştır. Katılımcıların siberkondri düzeyleri ve eSağlık okuryazarlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile korelasyon analizi kullanılmıştır. Analizler, SPSS 29.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların %35'i kronik bir hastalığı olduğunu rapor etmiştir (303/106). Kronik hastalığı olduğunu belirten kadın katılımcıların oranı erkek katılımcılara göre daha yüksektir ($\chi^2(1) = 0,018$; $p = 0,892$). eSağlık okuryazarlığı ve siberkondri negatif yönde ve zayıf düzeyde ilişkilidir ($r = –,091$; $p=,112$). Kronik hastalığı olan bireylerin eSağlık okuryazarlığı (Ort. = 2,93) ve siberkondri ($\bar{X} = 2,56$) puanları, kronik hastalığı bulunmayan bireylerin puanlarına kıyasla (sırasıyla Ort. = 2,80; Ort. = 2,55) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Cinsiyete göre siberkondri düzeyleri incelendiğinde, kadın katılımcılar ($\bar{X} = 2,56 \pm 0,69$) ile erkek katılımcılar ($\bar{X} = 2,53 \pm 0,71$) arasında istatiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p = .720$).

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırmada eSağlık okuryazarlığı ile siberkondri arasında zayıf ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, eSağlık okuryazarlığının yanlış veya yanıltıcı bilgilere rağmen sağlık kaygısını azaltmada koruyucu bir işlev görebileceğine işaret etmektedir. Kronik hastalığı olan bireylerin eSağlık okuryazarlığı düzeylerinin kronik hastalığı olmayan bireylere göre daha yüksek olması sağlık sorunları yaşayan bireylerin dijital sağlık bilgilerine erişme ve bu bilgileri kullanma konusunda daha ilgili ve bilinçli olduklarına işaret edebilir. Çalışmada kadınların siberkondri düzeyleri erkeklerden daha yüksek bulunmuş olsa da, örneklemdeki cinsiyet dengesizliği bu bulgunun genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Sonuç olarak, eSağlık okuryazarlığının özellikle kronik hastalığı olan bireylerde daha bilinçli bilgi kullanımı yoluyla kaygıyı azaltıcı ve sağlık yönetimini destekleyici bir rol üstlenebileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kronik hastalık, Siberkondri, ESağlık Okuryazarlığı

10149 – Sosyal Psikoloji

Yerel ve Mülteci Topluluklar Arasında Sosyal Uyumun İnşası: Türkiye'nin Güneydoğu Şehirlerinde Kültürlerarası Etkileşim Üzerine Bulgular*

Songül Kandemir[1], Alexandra Zehra Aksu[2]

[1] Türkiye Kalkınma Vakfı, Mardin

[2] Welthungergilfe, Mardin

Giriş ve Amaç: Bu çalışma, Alman Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı tarafından fonlanan ve Welthungerhilfe ile Türkiye Kalkınma Vakfı tarafından Güneydoğu Türkiye'de yürütülen "Türkiye'nin Güneydoğu İllerinde Dezavantajlı Topluluklar için Geçim Kaynakları Sosyal Uyum ve Koruma Programlarının Geliştirilmesi" projesi kapsamında gerçekleştirilen sosyal uyum projelerinin etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, mülteci ve yerel toplulukların birlikte katıldığı sosyal uyum faaliyetlerinin, kültürler arası etkileşim, arkadaşlık ilişkileri ve önyargıların kırılması üzerindeki etkisini incelemektedir.

Yöntem: Projenin ana uygulama sahası Mardin, Batman ve Diyarbakır illeri olmak üzere bu illerdeki yerel sivil toplum kuruluşları ve organizasyonlara 2-4 ay aralığında sosyal uyum projeleri yürütmeleri için hibe çağrısına çıkılmıştır. Değerlendirme kriterlerini geçen proje önerileri kabul edilmiş ve 10 tanesi çocuk projesi olmak üzere 28 sosyal uyum projesi yürütülmüştür. Bu projeler geçim kaynaklarına, spora, sanat ve kültür faaliyetlerine erişimi destekleyen temalardan oluşmuştur. Projelere toplamda 199'u çocuk (89 Mülteci, 110 Yerel; 125 Kız, 74 Oğlan) ve 367'si yetişkin (161 Mülteci, 206 Yerel; 308 Kadın, 59 Erkek) olmak üzere 566 kişi katılmıştır. 232 yetişkin ve 133 çocuktan son değerlendirme formları aracılığı ile veri toplanmıştır. Ayrıca yetişkinlerle odak grup görüşmeleri (n=73) ve uygulayıcı kurumlarla mentorluk değerlendirme anketleri (n=12) yürütülmüştür. Nicel veriler SPSS ile analiz edilmiş, nitel veriler ise tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Yetişkinlerle yürütülen sosyal uyum projeleri hem mülteci hem de yerel katılımcılar üzerinde güçlü ve olumlu etkiler yaratmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu projelerden memnun kaldığını (%67-79), paylaşım yapma (%89-90), iletişim kurma (%81-84) ve birlikte zaman geçirme isteğinde (%82-87) artış yaşadığını belirtmiştir. Yerel katılımcılar önyargıların kırılması, arkadaş edinme ve kültürel farkındalık gibi alanlarda daha yüksek kazanımlar bildirirken; mülteciler psikolojik iyi oluş ve arkadaşlık kurma gibi duygusal alanlarda daha fazla fayda sağlamıştır. Katılımcıların %86,6'sı projelerin kişisel gelişimlerine katkı sunduğunu belirtmiş, uygulayıcı kuruma duyulan güven de genel olarak yüksektir (%81). Bazı katılımcılar kısa süreli faaliyetler, dil bariyerleri ve lojistik aksaklıkları dile getirse de, genel eğilim faaliyetlerin sosyal bağları ve topluluklar arası uyumu güçlendirdiği yönündedir. Açık uçlu yanıtlar, projelerin kültürel önyargıları kırma, empatiyi artırma ve aidiyet hissi oluşturma açısından güçlü etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

Odak grup görüşmeleri, sosyal uyum projelerinin hem yerel hem de Suriyeli katılımcılar üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Suriyeli katılımcılar özellikle psikolojik iyi oluş ve arkadaşlık kurma gibi duygusal alanlarda daha fazla fayda gördüğünü belirtirken, yerel katılımcılar bilgi-beceri edinimi, önyargıların kırılması ve kültürel etkileşim gibi bilişsel ve sosyal alanlarda daha yüksek kazanım bildirmiştir. Kurumlara yönelik yapılan değerlendirmelerde ise uygulayıcıların %92'si mentorluk sürecinden memnun olduğunu belirtmiş, %83'ü sosyal uyumun güçlendiğini gözlemlediğini ifade etmiştir. Bu bulgular, sosyal uyum projelerinin farklı ihtiyaçlara farklı düzeylerde karşılık verdiğini ortaya koymaktadır. Çocuklarla yürütülen sosyal uyum projelerinde ise çocuk katılımcıların %80,9'u etkinliklerde farklı kültürlerden arkadaşlar edindiğini, %75,5'i ise bu arkadaşlıkları proje sonrasında da sürdüreceğini belirtmiştir. Öte yandan, çocukların %31,1'i yeni bilgi ve beceriler öğrendiğini, %20,7'si kendini iyi hissettiğini, %17,9'u ise farklı dillerden kelimeler öğrendiğini belirtmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Proje kapsamında elde edilen bulgular hem çocuklar hem de yetişkinler için sosyal uyumu teşvik eden yapılandırılmış faaliyetlerin topluluklar arası ilişkileri olumlu yönde dönüştürebileceğini göstermektedir. Projeler, yerel ve mülteci gruplar için hem bireysel hem toplumsal düzeyde sosyal bağları güçlendiren, katılımı teşvik eden ve uyumu destekleyen etkili araçlar olarak öne çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal uyum, ön yargı, yerel, mülteci, çocuk, yetişkin

** TÜBİTAK 2224-B Yurtiçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından fon desteği almıştır.*

10175 – Sosyal Psikoloji

Türkiye'de Psikolojik Esenlik: Uluslararası ve Ulusal Araştırmalardan Derleme*

Şeyma Kara [1], **Nebi Sümer** [1]
[1]**Sabancı Üniversitesi, İstanbul**

Giriş ve Amaç: Toplumsal düzeyde psikolojik esenlik; yaşam memnuniyeti, öznel iyilik hali ve olumlu duyguların olumsuzlara kıyasla daha yoğun ve sık deneyimlenmesi gibi bileşenleri içerir. Ancak bu kavram yalnızca bireysel deneyimi değil, bir ülkenin toplumsal dayanıklılığı, sosyal sermayesi ve gelecek beklentileriyle de doğrudan ilişkilidir. Bu bildirinin amacı, ulusal ve uluslararası veri kaynaklarını bütüncül biçimde değerlendirerek Türkiye'nin psikolojik esenliğine ilişkin çok boyutlu bir perspektif sunmaktır. Son yıllarda Türkiye'nin esenlik düzeyinde belirgin bir düşüş gözlemlenmektedir: Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan Dünya Mutluluk Raporu'nda (DMR) Türkiye 2017'de 155 ülke arasından 70. sıradayken 2019'da 153 ülke arasından 110'a gerilemiş, 2024'te ise 147 ülke arasından 92. sırada konumlanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun Yaşam Memnuniyeti Araştırması (YMA) verileri de benzer bir eğilim göstermektedir: Kendini "mutlu" olarak tanımlayan bireylerin oranı son yıllarda en düşük seviyelere inerken, "mutsuz" olduğunu belirtelerin oranı ise en yüksek düzeylere ulaşmıştır.

Bu bildiride, 2007-2024 yılları arasındaki DMR ve YMA verileri birlikte analiz edilerek esenlik eğilimleri ortaya konulmuş; Türkiye'nin hem benzer hem de sosyoekonomik açıdan karşıt yapıya sahip ülkelerle karşılaştırmalı konumu değerlendirilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin esenlik düzeyindeki dönüşümün açıklanmasında etkili olabilecek dört global endeks (Başkalarına Güven, Küresel Cinsiyet Eşitliği, Yolsuzluk Algısı, Hukukun Üstünlüğü) ile olası ilişkileri tartışılmıştır.

Yöntem: YMA'da mutluluk ve mutsuzluk düzeyleri 5'li Likert ölçeğiyle (1= çok mutsuz, 5= çok mutlu) ölçülmekte ve yüzdelik dağılımlarla raporlanmaktadır. DMR sıralamaları ise yıllar içinde değişen ülke sayısı nedeniyle normalize edilerek karşılaştırmaya uygun hale getirilmiştir (1 = en mutlu ülke, 0 = en mutsuz ülke). Her iki veri seti ortak bir zaman ekseninde (2007–2024) grafikleştirilmiş ve eğilimleri birlikte değerlendirilmiştir.

YMA'nın "mutlu" ($r = .73$) ve "mutsuz" ($r = -.73$) yüzdelik oranları ile DMR'nin normalize edilmiş sıralamaları arasında yüksek düzeyde anlamlı korelasyon tespit edilmiştir ($p < .01$) .

Bulgular: Ulusal ve uluslararası esenlik göstergeleri büyük ölçüde örtüşmektedir. 2010'ların başında %60'ın üzerinde olan "mutlu" ve "çok mutlu" yanıtları, 2019 sonrası %50'nin altına düşerken, "mutsuz" ve "çok mutsuz" oranlarında belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu düşüş, DMR'de de benzer şekilde izlenmiş; Türkiye'nin normalize sıralaması 2017–2019 arasında 0.45'ten 0.30'un altına gerilemiş, 2024'te ise hâlâ 0.40'a ulaşamamıştır. Ayrıca, global endekslerdeki gerilemelerin, esenlik düzeylerindeki düşüşle zaman açısından örtüştüğü görülmüştür. DMR göstergelerinde pozitif duygulanım düzeyinde ABD, İspanya, Rusya, Yunanistan'ın gerisinde İran ile aynı aralıkta; negatif duygulanımda ise İran'ın bir öncesinde ve Yunanistan'a oldukça yakın bir konumda yer almaktadır. Yapısal endekslerde ise Türkiye, cinsiyet eşitliğinde Suudi Arabistan, yolsuzluk algısında Cezayir, Brezilya, Nepal, Nijerya, Tayland; hukukun üstünlüğünde ise Honduras ve Meksika gibi ülkelerle aynı grupta konumlanmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: YMA, DMR ve Gallup verileri arasındaki yüksek paralellik, Türkiye'deki toplumsal psikolojik esenlik düzeyinin hem ulusal hem de uluslararası kaynaklarda benzer şekilde temsil edildiğini göstermektedir. Özellikle "başkalarına güven", "hukukun üstünlüğü" ve "yolsuzluk algısı" gibi endekslerdeki bozulmanın mutluluk sıralamalarıyla eşzamanlı düşüş göstermesi, psikolojik esenliğin bireysel olduğu kadar kolektif ve yapısal bir olgu olduğuna işaret etmektedir.

Dolayısıyla, bu alandaki müdahaleler yalnızca bireysel faktörlere değil; sosyal, yapısal ve yönetişimsel düzeylere de odaklanmalıdır. Esenlikte kalıcı bir artış için, toplumsal güven, adalet, eşitlik ve şeffaflık gibi alanlarda iyileştirme sağlanmadan bireysel düzeyde yapılan müdahalelerin sınırlı etkisi olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik esenlik, mutluluk bilimi, Türkiye'nin esenliği, Dünya Mutluluk Raporu, TÜİK Yaşam Memnuniyet Araştırması

** Bu bildirinin ilk bulguları, İstanbul Politikalar Merkezi tarafından düzenlenen "Prof. Dr. Fuat Keyman: Bilimin İzinde Bir Ömür" anma toplantısında kısa bir sunum olarak paylaşılmıştır.*

10198 – Klinik Psikoloji

Duyusal İşlemleme Hassasiyeti, Baş Etme Yolları ve Ailesel Kontrolün Kaygı ile İlişkisi*

Zeynep Hilal Kodalak [1], Volkan Koç [2]

[1]Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kocaeli

[2]İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Kaygı; tehdit algısı karşısında ortaya çıkan ve duygusal, davranışsal ve fizyolojik tepkilerle kendini gösteren doğal bir yanıttır; bu yanıtın süreklilik göstermesi ya da yoğun yaşanması, bireyin psikososyal işlevselliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Alanyazında, kaygı düzeyini etkileyen faktörler arasında duyusal işlemleme hassasiyeti yer almakta ve bu özellik, mizaç temelli bir duyarlılık biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu mizaç özelliğine sahip bireylerin çevresel faktörlerden, özellikle de ebeveynlik uygulamalarından daha fazla etkilendikleri öne sürülmektedir. Ancak ailesel faktörlerin bu etkileşimdeki rolü alanyazında sınırlı biçimde ele alınmıştır. Ailesel kontrol uygulamaları davranışsal ve psikolojik kontrol olarak incelenmektedir ve bu uygulamaların kaygı düzeyini artırabildiği bilinmektedir. Ancak bu tür ebeveynlik tutumlarının etkisi tüm bireylerde aynı şekilde ortaya çıkmamakta; bazı bireyler kaygı temelli psikopatolojiler geliştirirken, bazıları ise işlevsel baş etme yollarıyla psikolojik iyilik hallerini koruyabilmektedir. Bu doğrultuda, mevcut çalışmanın amacı; kaygının yordayıcıları olarak duyusal işlemleme hassasiyeti, ailesel kontrol biçimleri ve başa çıkma yollarını incelemektir.

Yöntem: Araştırmaya 18-24 yaş aralığında 379 birey katılmıştır. Veri toplama araçları olarak Sürekli Kaygı Envanteri, Duyusal İşlemleme Hassasiyeti Ölçeği, Psikolojik Kontrol Ölçeği, Ebeveyn Bilgisi: İzleme Ölçeği ve Başa Çıkma Yolları Envanteri kullanılmıştır. Veriler korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizleriyle değerlendirilmiştir.

Bulgular: Korelasyon analizleri sonucunda kaygı düzeyinin; duyusal işlemleme hassasiyeti, psikolojik kontrol, dolaylı ve duygu odaklı başa çıkma ile pozitif, problem odaklı başa çıkma ile ise negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Hiyerarşik regresyon analizi, kaygının duyusal işlemleme hassasiyeti ile problem odaklı baş etme stratejisi tarafından yordandığını ve bu değişkenlerin toplam varyansın %58'ini açıkladığını göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Regresyon analizinde davranışsal ve psikolojik kontrolün modele anlamlı bir katkı sağlamaması duyusal işlemleme hassasiyetinin bir mizaç özelliği olarak belirleyici olabileceğini düşündürtmektedir. Bununla birlikte psikolojik kontrol stratejilerinin kaygı ile ilişkili olması dikkate alındığında duyusal işlemleme hassasiyetinin kaygı için daha belirleyici olabileceği, ancak psikolojik kontrol stratejilerinin de belli durumlarda bir risk etmeni olarak rol alabileceği düşünülebilir. Duyusal işlemleme hassasiyetinin yanı sıra problem odaklı baş etmenin de önemli bir yordayıcı olarak kendini göstermesi, kaygının sadece mizaç özellikleri ile bağlantılı olmayabileceğini de düşündürtmektedir. Sonuç olarak, kaygı için bireyin mizaç özelliklerini de dikkate alan çok boyutlu yaklaşımların dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kaygı, Başa Çıkma, Aile, Duyusal İşlemleme

** Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10218 – Sosyal Psikoloji

Cinsiyet Belirginliği ve Sahtekarlık Fenomeninin Bireylerin Performansını ve Kendi Performansını Değerlendirmeleri Üzerindeki Etkileri

Zeynep Berfin Uzun [1], Tuğba Özdemir [1]

[1]İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Sahtekarlık Fenomeni, bireylerin somut başarılarına rağmen bu başarıları içselleştirememeleri ve kendilerini yetersiz ya da sahtekar gibi hissetmeleridir. Bu durum, özgüven kaybına neden olarak bireylerin yeni fırsatlara cesaretle yaklaşmalarını engelleyebilir. Cinsiyet Belirginliği ise bireyin cinsiyet kimliğinin algı ve davranışları şekillendirmedeki belirginliğini ifade eder. Bu çalışmanın amacı, Sahtekarlık Fenomeni ile Cinsiyet Belirginliğinin bireylerin performansı ve kendi performanslarını değerlendirme (metacognition) üzerindeki etkileşimini incelemektir.

Yöntem: Araştırma kapsamında katılımcılara Clance Sahtekarlık Fenomeni Ölçeği (Şahin ve Gülşen, 2022) uygulanmıştır. Sonra katılımcılar laboratuvar ortamına davet edilmiş ve deneyin ilk aşamasında katılımcılara cinsiyet belirginliği manipülasyonu (Palomares, 2008) okutulmuştur. Ardından katılımcılardan 16 maddelik Akıl Yürütme testini (Gadsby ve Hohwy, 2023) çözmeleri istenmiş ve her bir soruya verdikleri yanıtın ardından, performanslarını 0 ile 100 arasında bir yüzdelik oranla değerlendirmeleri talep edilmiştir.

Bulgular: ANOVA analizleri, Sahtekarlık Fenomeni (SF), Cinsiyet Belirginliği (CB) ve bu iki değişkenin etkileşiminin bireylerin performansı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermiştir. Ancak CB ve cinsiyet etkileşimi anlamlı bulunmuştur ($p = .022$): Kadınlar CB koşulunda daha yüksek performans gösterirken, erkekler CB koşulu dışında daha yüksek performans sergilemiştir.

Öz-değerlendirme sonuçlarında da SF, CB ve etkileşimleri anlamlı bulunmamıştır; ancak cinsiyet değişkeni öz-değerlendirmede anlamlı fark yaratmıştır ($p = .004$). Erkekler, kadınlara kıyasla performanslarını daha yüksek değerlendirmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Sahtekarlık Fenomeni ve Cinsiyet Belirginliği bireylerin performansları ve öz-değerlendirmeleri üzerinde doğrudan anlamlı bir etki göstermemiştir. Ancak cinsiyetin, özellikle öz-değerlendirmede anlamlı bir rol oynadığı görülmüştür. Erkek katılımcılar kendi performanslarını kadınlara kıyasla daha yüksek değerlendirmiştir. Bu durum toplumsal cinsiyet normları ve "kendini gerçekleştiren kehanet" etkisiyle açıklanabilir.

Kadınlar cinsiyet belirginliği manipülasyonu sonrası daha iyi performans gösterirken, erkeklerde performans düşmüştür. Bu fark, kadınlara yönelik olumlu ifadelerin motive edici, erkeklerde ise artan beklentilerin kaygı yaratıcı etkisiyle ilişkili olabilir.

Çalışmanın sınırlılıkları arasında düşük ortalama Sahtekarlık Fenomeni puanı ve sınırlı örneklem yer almaktadır. Buna rağmen, özellikle kadınların cinsiyet belirginliğine maruz kaldıktan sonra performansının arttığı yönündeki bulgu literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sahtekarlık Fenomeni, Cinsiyet Belirginliği, Performans, Kendini Değerlendirme (Metacognition)

10260 – Sosyal Psikoloji

Betimleyici ve Buyruksal Normların Ergenlerin Zorbalıkla İlgili Bilişleri Üzerindeki Etkisi: Kolektif Ahlaki Çözülmenin Düzenleyici Rolü

Ebru Batur [1], Hatice Kübra Düz [1], Büşra Eylem Aktaş [1]

[1]İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Zorbalık, özellikle ergenlik döneminde yaygın görülen ve sosyal normlar tarafından şekillenen önemli bir sosyal sorundur. Bu çalışmada, zorbalıkla ilgili betimleyici (zorbalığın ne kadar yaygın olduğu algısı) ve buyruksal (zorbalığın doğru ya da yanlış olduğuna dair toplumsal kanaat) normlara yönelik yapılan deneysel manipülasyonların zorbalık bilişleri üzerindeki etkisi incelenmiş; ayrıca kolektif ahlaki çözülmenin (bireylerin sosyal bağlamda ahlaki sorumluluktan uzaklaşma eğilimi) bu etkide düzenleyici (moderatör) bir rol oynayıp oynamadığı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında, özellikle hem betimleyici hem buyruksal normların zorbalığı desteklediği durumların zorbalık bilişlerini artıracağı; buna karşın her iki normun da zorbalığı reddettiği durumların zorbalığı meşrulaştırma eğilimini düşüreceği öne sürülmüştür. Bunun yanında, kolektif ahlaki çözülme düzeyi yüksek bireylerde norm manipülasyonlarının etkisinin daha güçlü olacağı, düşük düzeyde ise daha zayıf kalacağı hipotez olarak ortaya konmuştur.

Yöntem: Çalışma kapsamında 147 katılımcı ($N_{kadın}$ = 72, N_{erkek} = 75; $M_{yaş}$ = 13.42, SS = .64) rastgele olarak beş gruba atanmıştır. Katılımcılar, kolayda örnekleme yöntemiyle İstanbul'daki birkaç ortaokuldan seçilmiştir. Okul yönetimlerinin aracılığıyla velilere bilgilendirme yapılmış, yazılı veli onamı alınmış ve yalnızca velisi onam veren öğrencilerden veri toplanmıştır. Dört manipülasyon grubuna zorbalığın yaygınlığı (betimleyici norm) ve doğruluğu (buyruksal norm) hakkındaki algıları manipüle eden sahte araştırma bulguları sunulmuştur. Bu gruplar, iki normun da desteklendiği, sadece birinin desteklendiği ya da hiçbirinin desteklenmediği senaryolardan oluşmaktadır. Kontrol grubuna ise zorbalıkla ilişkili olmayan nötr içerikler gösterilmiştir. Manipülasyonların ardından katılımcılara Çocuklar İçin Zorbalık Bilişleri Ölçeği (ÇZBÖ) ve Kolektif Ahlaki Çözülme Ölçeği (KAÇÖ) uygulanmıştır.

Bulgular: Tek yönlü varyans analiz sonuçları, gruplar arasında zorbalık bilişlerinde anlamlı farklar olduğunu göstermiştir, $F(4, 142) = 2.45$, $p = .049$. Ancak Games-Howell post-hoc analizlerinde ikili gruplar arasında anlamlı farklılıklar saptanmamıştır. Bu durumun örneklem büyüklüğünün sınırlı olması nedeniyle ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Pearson korelasyon analizleri, kolektif ahlaki çözülmenin zorbalığı meşrulaştırma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur ($r = .44$, $p < .001$). Ayrıca zorbalık yapmış olmak ($r = –.56$) ve erkek cinsiyet ($r = –.27$) zorbalıkla ilgili daha yüksek meşrulaştırıcı bilişlerle ilişkili bulunmuştur. Bu bulgular, bireysel deneyimlerin ve demografik değişkenlerin de zorbalık bilişleri üzerinde göz önünde bulundurulması gerektiğine işaret etmektedir. Hayes'in PROCESS Macro Model 1'i kullanılarak gerçekleştirilen moderatör regresyon analizinde, kolektif ahlaki çözülmenin norm manipülasyonları üzerindeki etkisi marjinal düzeyde anlamlı bulunmuştur, $F(4, 137) = 2.38$, $p = .055$. Özellikle, normların zorbalığı desteklemediği bir senaryoya maruz kalan Grup 4'te, kolektif ahlaki çözülme düzeyi yüksek olan katılımcıların zorbalığı meşrulaştırma eğilimi belirgin şekilde artmıştır ($\beta = 8.88$, $p = .023$). Bu sonuç, yüksek düzeyde kolektif ahlaki çözülmenin, normların caydırıcı etkisini zayıflattığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın veri toplama süreci devam etmekte olup, burada sunulan bulgular ön verilere dayanmaktadır. Veri toplama süreci genişletilerek daha güçlü örneklemle yürütülmekte ve analizler derinleştirilmektedir. Elde edilen ilk bulgular, yalnızca sosyal normlara odaklanan müdahale çalışmalarının yeterli olmayabileceğini; bireysel düzeydeki ahlaki çözülme süreçlerinin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: betimleyici normlar, buyruksal normlar, kolektif ahlaki çözülme, zorbalık

10271 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Orhan Veli Kanık Şiirlerinde Toplumsal Bellek
Ali Ulaş Akalın [1], Burcu Kaya Kızılöz [2]
[1]Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa
[2]Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazi Mağusa

Bireyler geçmişi yalnızca kişisel düzeyde değil, aynı zamanda sosyal bağlam içinde hatırlarlar (Wertsch, 2002). Toplumsal bellek, bireylerin zihinsel süreçleri ile toplumsal yapıların etkileşimi sonucu ortaya çıkar ve bireylerin grup üyeleri olarak paylaştıkları geçmiş olayların zihinsel temsilleri olarak tanımlanır (Hirst & Manier, 2008). Psikoloji alanında toplumsal belleği incelemek amacıyla hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılmaktadır. Nicel yöntemler, bireylerin belleklerinde yer etmiş toplumsal olaylara odaklanarak grup içi bilgi paylaşımı ve bellek değişimini analiz eder (Hirst et al., 2009). Nitel yöntemler ise anlatı analizi, odak grup görüşmeleri ve kültürel analiz gibi teknikleri içerir; bu çerçevede medya, filmler, anıtlar ve haberler gibi araçlarla geçmişin toplumsal temsilleri incelenir. Özellikle sözlü kültürlerde şiir, tarihsel olayların, toplumsal kimliklerin ve grup aidiyetlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında etkili bir araç işlevi görür (Assmann, 2011). Toplumsal bellek bağlamında şiir, bireysel ve kolektif anlatılar arasında köprü kurar. Savaşlar, göçler, darbeler veya direniş hareketleri gibi olaylar, hem sözlü anlatılarda hem de şiirsel metinlerde yer bulur. Bu anlatılar yalnızca geçmişi hatırlatmakla kalmaz; aynı zamanda bir grubun kimliğini, ortak travmalarını ve dayanışma duygularını yeniden üretir (Hirsch, 2008). Bununla birlikte, toplumsal belleği edebiyat eserleri aracılığıyla inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma, Türkiye'nin 20. yüzyılın ilk yarısına ve öncesine dair toplumsal belleğini incelemek amacıyla, Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanan Orhan Veli Kanık'ın Bütün Şiirleri kitabındaki şiirleri analiz etmektedir. Bu dönemde Türkiye ve dünyada önemli ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümler yaşanmıştır. Garip akımının öncüsü olan Orhan Veli, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en etkili isimlerinden biridir (Macit & Soldan, 2016). Şiirlerinde günlük hayatın duyarlığını merkeze almış, geniş halk kitlelerine hitap edebilmiş ve bireysel yaşamla toplumsal olanı harmanlayan bir poetik anlayış geliştirmiştir (Hızlan, 2015; Uyar, 1968). Modernleşmeyle gelen toplumsal değişimleri şiirine yansıtmış, kent yaşamı, laiklik ve halkçı dil gibi temalarda öncülük etmiştir (Halman, 1975). Bu yönleriyle Orhan Veli'nin şiiri, hem bireysel hem toplumsal anıların taşıyıcısı ve kurucusu olarak toplumsal bellek araştırmaları için güçlü bir örnek sunmaktadır (Belge, 2018). Araştırma kapsamında iki bağımsız kodlayıcı, toplam 156 şiiri toplumsal olaylar açısından analiz etmiştir. Şiirlerdeki toplumsal temalar altı kategori altında kodlanmıştır: savaşlar (ör. İkinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı), ekonomik sıkıntılar (ör. fakirlik, açlık), sosyal sorunlar (ör. adaletsizlik, sınıf çatışması), mekanlar (ülkeler, şehirler, semtler), kişiler (tarihsel figürler, yazarlar) ve sanat eserleri (kitaplar, resimler). Analiz sonucunda 156 şiirin 73'ünde doğrudan toplumsal olaylara referans verildiği tespit edilmiştir. Bu şiirlerin %15'inde savaşlara, %27'sinde ekonomik sorunlara, %16'sında sosyal meselelere, %42'sinde mekanlara, %16'sında kişilere ve %10'unda sanat eserlerine yer verilmiştir. Bu bulgular, toplumsal belleğin yalnızca sözlü tarih ve bireysel anılarla değil, edebi metinler aracılığıyla da etkili biçimde incelenebileceğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Bellek, Şiir, Bellek

10281 – Sosyal Psikoloji

Bilişsel Kapalılık Düzeyleri ve Cinsiyet Algısı Arasındaki İlişki: Bilişsel Kapalılık Eğiliminin Cinsiyet Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Aysima Eroğlu [1], Beritan Altun [1], Burcu Füngür [1], Sinem Duygu Dinçer [1], Yasemin Sude Altuntaş [1]

[1]İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Bilişsel kapanma ihtiyacı (NCC) Kruglanski'nin tanımıyla bireylerin belirsizlikten kaçınma ve hızlı karar alma eğilimlerini ifade eder. Bu ihtiyaç, bireylerin toplumsal cinsiyetle ilgili kalıp yargılara ve stereotiplere daha sıkı tutunmalarına neden olabilir. Toplumsal cinsiyet ise bireylerin sosyal rollerini ve kimliklerini belirleyen kültürel ve toplumsal normlarla şekillenen bir kavramdır. Bilişsel kapanma ihtiyacı, toplumsal cinsiyet algısının yanı sıra, bireylerin cinsiyet rolleri ve eşitsizliklere yönelik tutumlarını şekillendiren önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle geleneksel cinsiyet rollerinin ve cinsiyetler arası eşitsizliğin yerleşik olduğu toplumlarda, roller arası kalıp yargıların daha sık benimsendiği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı daha dirençli oldukları gözlemlenmiştir. Bilişsel kapanma ihtiyacının toplumsal cinsiyet algısıyla olan ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu bağlamda araştırmamız bilişsel kapanma ihtiyacı ile toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın başlıca hipotezleri şunlardır: Bilişsel kapanma ihtiyacı yüksek olan bireylerin, toplumsal cinsiyet kalıplarına daha güçlü bağlılık göstermeleri; belirsizliğe toleransı düşük olan bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine karşı daha muhafazakâr tutumlar sergilemeleri ve bilişsel kapanma ihtiyacı düşük olan bireylerin, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik daha olumlu algılara sahip olmaları beklenmektedir. Bilişsel süreçlerin sosyal tutumlarla nasıl kesiştiğini anlamaya yönelik bu çalışma, ilgili literatüre katkısının yanı sıra; bireylerin bilişsel eğilimlerinin, toplumsal cinsiyet algıları üzerindeki etkilerini anlayarak, toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletine dair politikalarının geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Yöntem: Korelasyonel kesitsel bu araştırmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan, yaşları 18 ile 78 arasında değişen toplam 180 yetişkin oluşturmaktadır (Ort. = 33,3); katılımcıların %68,3'ü kadın, %32,2'si erkektir. Veriler çevrimiçi olarak toplanılmıştır. Araştırmada Sosyodemografik Bilgi Formu, Bilişsel Kapalılık İhtiyacı Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçekleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiş; normal dağılım koşullarının sağlanmasının ardından parametrik testler, korelasyon, regresyon ve ANOVA analizleri uygulanmıştır.

Bulgular: Bilişsel kapalılık ihtiyacı ile toplumsal cinsiyet algısı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuş, BKI'nın toplumsal cinsiyet algısını anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür ($r = .255$, $p = .001$; $R^2 = .065$). Belirsizliğe tahammülsüzlük alt boyutu da toplumsal cinsiyet algısıyla pozitif ilişkili bulunmuş ($\beta = .254$, $p < .001$), ancak muhafazakârlık bu değişken üzerinde anlamlı bir etki göstermemiştir. Regresyon analizi, bilişsel kapalılık ihtiyacı ($\beta = .275$, $p < .001$) ve eğitim düzeyinin ($\beta = .268$, $p < .001$) toplumsal cinsiyet algısını pozitif yönde yordadığını; muhafazakârlık, politik yönelim ve dini inançların ise negatif yönde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Model genel olarak anlamlıdır ($F(11,168) = 7.295$, $p < .001$) ve değişkenlerin toplamda %32,3 oranında açıklayıcılığa sahip olduğu görülmüştür ($R^2 = .323$).

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen bulgular, bilişsel kapalılık ihtiyacının toplumsal cinsiyet algısını anlamlı düzeyde yordadığını ve bireylerin belirsizlikten kaçınma eğilimleri doğrultusunda geleneksel toplumsal normlara daha sıkı tutunduklarını göstermiştir. Çalışmada muhafazakârlığın belirsizliğe tahammülsüzlük üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken, toplumsal cinsiyet algısını olumsuz etkilediği görülmüştür. Ayrıca, eğitim düzeyinin toplumsal cinsiyet algısını olumlu yönde etkilediği görülmüş, buna karşın politik ve dini yönelimlerin bu algıyı olumsuz etkilediği bulunmuştur. Araştırma örneklemi yeterli olsa da sonuçların genellenebilirliği için sınırlı olabilir. Ayrıca, kültürel bağlamın etkileri göz önünde bulundurulduğunda, farklı kültürlerde yapılacak çalışmalar literatüre önemli katkılar sağlayabilir. İlerleyen çalışmalarda daha kapsamlı ve çok boyutlu analiz tekniklerinin kullanılması, nedensel ilişkilerin daha sağlıklı ortaya konmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: bilişsel kapanma, cinsiyet rolleri, geleneksel cinsiyet tutumları, cinsiyet eşitliği

10283 – Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Aile Destekleyici Yönetici Davranışları Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*

Dilara Akkaş [1], Esil Salimoğlu [1], Aslı Göncü Köse [1]

[1]Çankaya Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Çalışanların psikolojik iyi oluşları ve iş performanslarını doğrudan etkileyen iş-yaşam dengesi, modern çalışma hayatında giderek daha büyük bir önem kazanmıştır. Bu durum, yöneticilerin çalışanlarının aile ve kişisel yaşamlarını destekleme rollerinin daha iyi anlaşılmasını ve yöneticiler tarafından sunulan destek türlerinin etkili bir biçimde ölçülmesini gerekli kılmıştır. Bu çalışma, Hammer vd. (2009) tarafından geliştirilen Aile Destekleyici Yönetici Davranışları (Family Supportive Supervisor Behaviors; FSSB) ölçeğini Türkçeye uyarlamak ve ölçeğin güvenirlik ve yordayıcı geçerliliğini test etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçek 14 maddeden oluşan, dört faktörlü (duygusal destek, rol model olma, araçsal destek ve yaratıcı iş-aile yönetimi) bir yapıya sahiptir ve yöneticilerin çalışanlarının iş-yaşam dengelerini desteklemeye yönelik farklı yaklaşımlarını ölçmektedir.

Yöntem: Veriler, farklı sektörlerde en az altı aydır aynı yöneticiyle çalışan 501 katılımcıdan çevrimiçi veri toplama yöntemiyle toplanmıştır. Çalışma anketinde, Aile Destekleyici Yönetici Davranışları ölçeğinin çeviri-tekrar çeviri yöntemiyle oluşturulan Türkçe formu, İş-Aile Çatışması, İş-Aile Yayılımı, İş Doyumu, İşten Ayrılma Niyeti ve Lider-Üye Etkileşimi ölçekleri yer almıştır.

Bulgular: Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları, Türk kültüründe, ölçeğin geliştirildiği Amerikan kültüründen farklı olarak aile destekleyici yönetici davranışlarının daha bütünsel bir şekilde algılandığını, "duygusal destek" ile "araçsal destek" gibi ayrımların belirgin olmadığını göstermiştir. Bulgular, kültürel faktörlerin ölçek uyarlamaları üzerindeki etkisini vurgulamakta, aile destekleyici yönetici davranışlarının ölçülmesi ve yorumlanmasında kültürel duyarlılığın önemine dikkat çekmektedir. Türkçeye adapte edilen ölçek, iş doyumu, lider-üye etkileşimi, pozitif iş-aile ve aile-iş yayılımı ile güçlü ve pozitif; işten ayrılma niyeti, iş-aile çatışması ve aile-iş çatışması ile negatif yönde ilişkilidir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, ölçeğin Türk kültürel bağlamında araştırmacılar ve uygulayıcılar için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir. Faktör analizleri sonucunda, ölçeğin Türkçe formunda, orijinal dört faktörlü yapı yerine tek boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Bu bulgu, Türk kültürel bağlamında aile destekleyici yönetici davranışlarının katılımcılar tarafından daha bütüncül bir yapı olarak algılandığını göstermektedir. Yöneticilerin sağladığı duygusal destek, rol model olma, araçsal destek ve yaratıcı iş-aile yönetimi gibi davranışlar ayrı ayrı değil, tek bir genel "iş-aile dengesini destekleyen yönetici" anlayışı içerisinde değerlendirilmektedir. Türk toplumunun toplulukçu yapısı, yönetsel desteği oluşturan farklı davranışların bütünsel biçimde algılanmasına neden olan temel faktörlerden birisidir. Örgütsel uygulamalar açısından bu tek boyutlu yapı, iş-aile dengesi, çalışan refahı ve örgütsel bağlılık gibi alanlarda kullanılabilecek daha pratik ve yalın bir değerlendirme aracı sunmaktadır. Gelecek araştırmalarda, farklı sektör ve örneklemler üzerinde bu yapının geçerliliğinin test edilmesi sektörler arası karşılaştırmalarla bulguların genellenebilirliğinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile destekleyici yönetici davranışları, iş-aile çatışması, iş-aile yayılımı, iş doyumu, işten ayrılma niyeti

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10290 – Klinik Psikolojisi

Obsesif Kompulsif Belirtiler ve Erteleme Davranışları Arasındaki İlişkide Utanç ve Üstbilişsel İnançların Sıralı Çoklu Aracı Rolü*

Dilara Sarnıç [1], Ebru Akün [1]

[1]Ankara Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Erteleme, bireyin bir görevi planlanan zamanda başlatma veya tamamlama sürecinde yaşadığı gecikmelerle kendini gösteren bir davranıştır. Pasif ertelemede zaman yönetimi işlevsel şekilde yapılamamakta ve öncelikli bir iş daha sonraya bırakılarak geciktirilmektedir. Aktif ertelemede ise birey bir öncelik sıralaması yaparak planlı, niyetli ve bilinçli bir şekilde erteleme kararı almakta, kendisinin yararına olacak görevleri daha önce yapıp diğer görevleri kasıtlı olarak ileri bir tarihe ertelemektedir. Erteleme davranışının en güçlü yordayıcılarından biri, bireyin ne derece obsesif-kompulsif belirtilere (OKB) sahip olduğudur. Bulgular, OKB'nin pasif ertelemenin artması, aktif ertelemenin ise azalması ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak, OKB belirtileri ile pasif ve aktif erteleme arasındaki ilişkinin ortaya çıkmasında hangi mekanizmaların etkili olduğu henüz yeterince bilinmemekte; duygusal ve bilişsel bileşenler içeren karmaşık bir süreç olduğu vurgulanmaktadır. Bu araştırmanın amacı, OKB belirtileri ile aktif ve pasif erteleme arasındaki ilişkide utanç duygusu (duygusal bileşen) ve üstbilişsel inançların (bilişsel bileşen) sıralı çoklu aracı rolünü incelemektir. Bireyin OKB belirtileri arttıkça utanç duygusunu daha fazla deneyimleyeceği, bunun da pasif ertelemenin artması, aktif ertelemenin azalmasıyla ilişkili olacağı varsayılmıştır. Benzer şekilde, bireyin OKB belirtileri arttıkça, üstbilişsel inançlardaki bozulmanın artacağı, bunun da pasif ertelemenin artması, aktif ertelemenin ise azalmasıyla sonuçlanacağı öngörülmüştür. Son olarak, utanç duygusundaki artışın üstbilişsel inançlardaki bozulmayı da yordayarak erteleme davranışlarıyla ilişki göstereceği varsayılmıştır.

Yöntem: Örneklem yaşları 18-55 yaş arasında değişen 637 katılımcıdan (413 kadın ve 224 erkek) oluşmaktadır. Tüm katılımcılar Bilgilendirilmiş Onam Formu, Bilgi Toplama Formu, Aktif Erteleme Ölçeği, Tuckman Erteleme Davranışı Ölçeği, Vancouver Obsesif Kompulsif Ölçeği, Suçluluk-Utanç Ölçeği ve Üstbiliş Ölçeği-30'u doldurmuştur. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılmış, veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Aracılık analizleri, PROCESS uygulaması Model 6 ile pasif ve aktif erteleme için ayrı ayrı yürütülmüştür.

Bulgular: Pearson korelasyon analizi bulguları, OKB belirtileri, utanç ve üstbilişsel inançlar ile pasif erteleme arasında pozitif yönde, aktif erteleme ile arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Sıralı çoklu aracı değişken analizi bulguları, OKB belirtilerinin aktif ertelemedeki azalmayı doğrudan yordadığını, pasif ertelemedeki artışı ise yordamadığını göstermiştir. Her iki modelde de utanç duygusu OKB belirtileri ve erteleme davranışları arasındaki ilişkide anlamlı aracılık etkisi göstermiştir. Ancak üstbilişsel inançların sadece pasif erteleme modelinde anlamlı aracı rol oynadığı görülmüştür. Son olarak, OKB belirtileri ve erteleme davranışları arasındaki ilişkide utanç duygusu ve üstbilişsel inançların sıralı aracı etkisi, sadece pasif erteleme modelinde anlamlı bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular OKB belirtileri arttıkça bireylerin aktif erteleme gibi görece daha sağlıklı erteleme davranışlarının doğrudan azaldığını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, OKB utanç duygusundaki artış yoluyla da aktif ertelemeyi azaltmaktadır. Bununla birlikte, OKB belirtilerinin yüksekliğinin pasif ertelemeye doğrudan yol açmadığı dikkati çekmektedir. Bireyin utanç duygusu yüksek olduğunda ve bu da üstbilişsel inançlarda bozulmaya yol açtığında, OKB belirtileri pasif erteleme davranışlarını arttırıyor görünmektedir. Bulgular, özellikle pasif erteleme davranışlarının yüksekliğinden ve işlevsellik kaybından yakınan kişilere yönelik müdahalelerin geliştirilmesinde izlenecek yollara ilişkin kanıtlar sunmaktadır. Bu bağlamda, bu kişilerin OKB belirtileri, utanç duygularının şiddeti ve üstbilişsel inançlardaki bozulma değerlendirilerek bunlara yönelik müdahaleler uygulanmasının sürece katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: aktif erteleme, pasif erteleme, obsesif kompulsif belirtiler, utanç, üstbilişsel inançlar.

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10295 – Sosyal Psikoloji

İnançtan Önyargıya: Türkiye'de Cisheteroseksist Tutumlar, Spiritüellik ve Dindarlık Bağlamında Psikolojik Aracılık Modellemeleri

Ali Rıza Gürbüz [1], Egemen Pere [2], Ceyhan İdil Kılaf [3], Atlas Enes Yılmaz [4], İlkan Can İpekçi [5]
[1]Koç Üniversitesi, İstanbul
[2]Bournemouth University, Londra
[3]Yeditepe Üniversitesi, İstanbul
[4]TOBB ETÜ, Ankara
[5]Sabancı Üniversitesi, İstanbul

Giriş ve Amaç: Sosyal etkileşimlerimiz, bireyin hem kendisini hem de başkalarını tanımladığı sosyal-psikolojik bir bağlam sunar. Var olan çeşitli sosyal kimliklerimizin, özellikle cinsel ve toplumsal cinsiyet azınlıkları (SGM) arasında bildirilen ruh sağlığı sorunları bağlamında, bireylerin tutumları, inançları ve davranışları sonucunda olumsuz şekilde etkilendiği belirtilmektedir. Bu çalışma, Türkiye'de trans bireylere yönelik inanç ve tutumları incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, dindarlığın trans erkeklere ve trans kadınlara yönelik olumsuz inanç ve tutumlarla anlamlı bir ilişki içinde olduğu ve bu ilişkinin sosyal temas yoluyla aracılanacağı hipotez edilmiştir.
Yöntem: Veriler, Türkiye'de yaşayan 249 katılımcıdan toplanmıştır (171'i kendini na-trans, heteroseksüel olarak tanımlamıştır, %68,6). Katılımcıların yaşları 18 ile 54 arasında değişmektedir (Ort. = 22,9, SS = 6,05). Katılımcılar, dindarlık düzeylerini, trans-negatif inanç ve tutumlarını ve trans bireylerle sosyal temas düzeylerini ölçen öz-bildirim ölçeklerini doldurmuştur.
Bulgular: İlk analizlerimiz, na-trans heteroseksüel bireyler ile LGBTI+ bireyler arasında trans bireylere yönelik inanç ve tutumlarda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < .001$). Genel olarak, test edilen modellerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p < .001$). Sonuçlar, dindarlık ile trans-negatif inanç ve tutumlar arasındaki ilişkinin sosyal temas tarafından aracılanarak gerçekleştiğini göstermektedir; bu durum hem trans erkekler hem de trans kadınlar için geçerlidir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, yüksek dindarlık düzeyinin trans bireylerle daha az sosyal temasla ilişkili olduğunu ve bu az temasın daha olumsuz tutumlara yol açtığını göstermektedir. Bu çalışma, na-trans, heteroseksüel bireylerle trans bireyler arasındaki kişilerarası ilişkilerde sosyokültürel değişkenlerin rolüne ışık tutmaktadır. Spiritüellik ve dindarlığın farklı aracı rollerinin de daha derinlemesine çalışması gerektiği görülmüştür. Klinik açıdan, dindarlık ve sosyal temas düzeylerinin dikkate alındığı müdahale programlarının, trans bireylerin ruh sağlığını desteklemede önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Transfobi, Dindarlık, Spiritüellik, Sosyal Temas, Cisheteronormatif Tutumlar, Türkiye

10302 – Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Kamu Sektörü ve Özel Sektörde Çalışanların İş Doyumları ile İş Motivasyonu, Günlük Mesai Süreleri ve İş Yükü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Alptuğ Çoban [1]

[1]**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara**

Giriş ve Amaç: Araştırmanın amacı kamu sektörü ve özel sektörde çalışan bireylerin iş doyumuna etki eden iş motivasyonu, günlük çalışma süreleri ve iş yükü arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Günümüze bireyler çalıştıkları işlerde fazla mesai süresi, gereksiz iş yükü, amir baskıları, yeterli düzeyde motivasyon sahibi olmama gibi etkilerden dolayı işlerine karşı yeterli doyuma ulaşamamaktadırlar. Ülkemizde kamu sektörü ve özel sektörde yer alana bireylerin çalıştıkları benzer iş dallarında bu faktörler arasındaki farklar görülmektedir. Kendi istemedikleri pozisyonlarda bulunma, mezun oldukları bölümlerde veya departmanlarda yer alamamak gibi koşullardan dolayı iki sektör arasında çalışanların işe karşı algıladıkları tutumlar değişmektedir.

Yöntem: Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için iş doyumu, iş yükü ve iş motivasyonu puanları arasında Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmada katılımcıların çalıştıkları kurumun kamu veya özel sektörde olmasına göre araştırma değişkenleri olan iş yükü, iş doyumu ve iş motivasyonları arasında farklılaşma olup olmadığını incelemek için Bağımsız Örneklemler T-testi analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların iş doyum düzeylerinin çalıştıkları kurum türüne göre ve günlük mesai sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için Çift Yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların iş motivasyon düzeylerinin çalıştıkları kurum türüne göre ve aylık aldıkları ücret miktarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için Çift Yönlü ANOVA analizi yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmada yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılan özel sektör ve kamu sektörü çalışanlarının iş doyum düzeyleri ile iş motivasyon düzeyleri arasında pozitif yönde bir korelasyon ilişkisi vardır. Katılımcıların iş doyum düzeyleri ile iş yükü arasındaki korelasyon ilişkisine bakıldığında negatif yönde bir korelasyon ilişki gözlemlenmektedir. Bağımsız Örneklemler T-testi analizi sonuçlarına bakıldığında yapılan analizlerde anlamlı sonuç bulunamamıştır [(t(158)= -.247, p=.805>.05), (t(158)=1.394, p=.165>.05), (t(158)=-1.600, p=.112>.05)]. Bireylerin iş doyum düzeyleri, çalıştıkları kurum çeşidine göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p=.890>.05). Bireylerin iş motivasyon düzeyleri, çalıştıkları kurum çeşidine göre anlamlı farklılık göstermektedir (p=.024<.05). Araştırmada yer alan katılımcılar için hangi kurum türünde çalışıyor olmasının iş motivasyon düzeyine %0.33 etki etmektedir.

Tartışma ve Sonuç: Araştırmadaki katılımcıların çalıştıkları kurum türünden yola çıkılarak iş yükü düzeyleri, iş motivasyon düzeyleri ve iş doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Korelasyon analizine göre katılımcıların algıladıkları iş yükü arttıkça, iş doyum düzeylerinde azalma gözlemlenmiştir. Çakıcı ve ark. (2013), yapılan araştırmada katılımcılar iş yükünü pozitif etki olarak görmektedirler. Bu durumu maaş artışı, terfi alma olasılığı, amirlerden saygı görme gibi nedenler ile bağdaştırdılar. Günümüz ekonomik koşullarında insanlar kötünün iyisi diyerek işsiz kalmak yerine yoğun iş yüküne rağmen çalışmayı sorun etmemektedirler. Davis'e göre (1982) iş doyumunun bir özelliği de toplumsal koşullardan etkilenmesidir. Çift Yönlü ANOVA analizlerine bakıldığında farklı kurumlarda çalışan bireylerin günlük mesai süreleri ile iş doyum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Etki değeri ise %.056 gibi düşük bir yüzdeliğe sahiptir. Post-Hoc sonuçlarına göre de günde 0-6 saat ile 10-12 saat arasında çalışanlarda anlamlı bir fark vardır. Araştırmaya 160 birey katılım göstermiştir. Bu sayı araştırmada ele alınan iki farklı sektörü temsil etmesi için düşük düzeyde kalmıştır. İki gruptaki katılımcılar eşit sayıda değildir. Araştırmadaki bir diğer sınırlılık iki sektör içinde belirli meslek çalışanlarında sınırlı kalmasıdır. Meslek grupları arasındaki farkların da net olarak belirgin olmaması sınırlılıklardan birisidir.

Anahtar Kelimeler: Kamu sektörü, Özel sektör, İş Doyumu, İş Yükü, İş Motivasyonu

10313 – Gelişim Psikolojisi

Annelerin Helikopter Ebeveynlik Davranışlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Melisa Ebeoğlu Duman [1]

[1] **Samsun Üniversitesi, Samsun**

Giriş ve Amaç: Günümüzde ebeveynlerin çocuklarına yönelik artan kaygı ve müdahale davranışları, modern çağa özgü bir ebeveynlik biçimi olan 'helikopter ebeveynlik' kavramıyla tanımlanmaktadır. Yapılan çalışmalar, bu ebeveynlik tarzının özellikle anneler arasında giderek yaygın hale geldiğini göstermektedir. Helikopter ebeveynlik, çocukların özgüven, problem çözme, akademik başarı ve sosyal uyum gibi kritik gelişim alanlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu davranışların hangi sosyo-demografik gruplarda daha sık görüldüğünü belirlemek hem annelere yönelik farkındalık ve rehberlik çalışmalarının daha etkili yürütülmesi hem de risk altındaki çocukların erken tespiti ve desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle mevcut araştırmanın amacı annelerin helikopter ebeveynlik davranışlarının ailenin çeşitli sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir.

Yöntem: Örneklem ilköğretim birinci kademede çocuğu bulunan toplam 270 anneden oluşmaktadır. Annelerin yaş ortalaması 37.09'dur (SS = 4.93). Veriler kişisel bilgi formu ve "Helikopter Ebeveynlik Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. Analizler SPSS 22.0 programıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Annelerin helikopter ebeveynlik davranışlarının yaşları ile negatif yönde ($r= -.15$, $p<.05$), çocuk sayısı ile pozitif yönde ($r= .22$, $p<.001$) ilişkili olduğu saptanmıştır. Çocuğun cinsiyetine göre ise anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur [$t(268)= -1,06$, $p>.05$]. Hem annelerin [$F(2, 267)= 30,84$, $p<.001$] hem de eşlerinin [$F(2, 267)= 22,76$, $p<.001$] eğitim düzeyine göre helikopter ebeveynlik davranışlarının farklılaştığı; üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip olanlarda bu davranışların daha az olduğu görülmüştür. Annelerin çalışma durumuna göre de helikopter ebeveynlik davranışları arasında farklılık olduğu [$t(268)= -3,50$, $p<.01$] sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, çalışan annelerde bu davranışların daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dahası, çalışan annelerin günlük çalışma saatlerine göre helikopter ebeveynlik davranışları anlamlı olarak farklılaşmış olup [$F(2,153) = 5,607$, $p<.01$], 8 saatten fazla çalışanların 7 saat ve altında çalışanlara kıyasla helikopter ebeveynlik davranışlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Son olarak, babaların günlük çalışma saatlerine göre de annelerin helikopter ebeveynlik davranışları arasında farklılık olduğu görülmüştür [$t(250) = -2,00$, $p<.05$]. Buna göre, günde 8 saatten fazla çalışan babalarda eşlerinin helikopter ebeveynlik davranışları daha yüksek bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırmada, annelerin helikopter ebeveynlik davranışlarının bazı sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır. Özellikle genç, daha az eğitimli ve çok çocuklu anneler ile uzun saatler çalışan ebeveynlerin desteklenmesinin, çocukların sağlıklı gelişimi açısından önleyici ve koruyucu hizmetlerin hedef kitlesini oluşturabileceği düşünülmektedir. Elde edilen sonuçlar, ebeveynlik alanyazını bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk dönemi, helikopter ebeveynlik, sosyo-demografik faktörler, anneler, ebeveynlik stilleri

10380 – Klinik Psikoloji

Anıların romantik ilişkilere yansımaları: Partner kabul/red ve ilişki doyumu üzerine bir inceleme*

Demet Kara [1], Beyza İnan [1]

[1]Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, romantik ilişkisi olan bireylerin ilişki doyumu ile partner kabul ve red düzeylerini, olumlu (zirve) ve olumsuz (dip) ilişki anıları üzerinden incelemektir. En az 12 aydır ilişkisi olan katılımcılardan, ilişkilerine dair zirve ve dip anılarını anlatmaları istenmiştir. Ayrıca ilişki doyumu, partner kabul/red düzeyleri ve demografik bilgiler ölçeklerle toplanmıştır. Elde edilen anılar, içerik ve fenomenolojik özellikler açısından değerlendirilmiş, bu özelliklerin ilişki doyumu ve partner kabul/red ile ilişkisi incelenmiştir.

Yöntem: Katılımcılara çevrim içi duyurular ve posterler aracılığıyla ulaşılmıştır. İlişki doyumu ve partner kabul/red düzeylerini ölçmek için öz bildirim ölçekleri kullanılmıştır. Katılımcılar, romantik ilişkilerine dair zirve ve dip anılarını paylaşmış, bu anılarla ilgili takip sorularını yanıtlamıştır. Ölçekler ve anı formları rastgele sırayla sunulmuştur.

Bulgular: Toplam 492 anı analiz edilmiştir (zirve = 250, dip = 242). Zirve anılarda en sık rastlanan temalar; ilişkiyi sürdürme (%45.6), mutluluğu paylaşma (%30.4), destek (%17.6) ve günlük aktiviteler (%6.4) olmuştur. Dip anılarda ise çatışma (%57.9), ilişkiyi sürdürme (%19.8), olumsuz yaşam olayları (%10.3), kayıtsızlık (%8.3) ve destek (%3.7) temaları öne çıkmıştır. Bağımlı örneklem t testi sonuçları, zirve ve dip anılar arasında yaşanma zamanı dışında tüm fenomenolojik özelliklerde anlamlı farklılık göstermiştir. Zirve anılar, canlılık, duyu, yeniden yaşama, duygu yoğunluğu ve hatırlama gibi açılardan dip anılardan daha yüksek ortalamalara sahiptir. Korelasyon analizi, ilişki doyumu ile partner kabul/red arasında güçlü negatif ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($r = -.72$, $p < .01$). Kabul/red alt boyutlarından düşmanlık, kayıtsızlık ve ayrışmamış red arttıkça ilişki doyumu azalırken, sıcaklık arttıkça ilişki doyumu artmıştır. Zirve anıların imgelemi, hatırlanması, önemi ve pozitif duygusu arttıkça ilişki doyumu yükselirken, dip anılarda bu boyutlar arttıkça ilişki doyumu azalmıştır. Regresyon analizleri, zirve anıların önem, hatırlama, imgelem ve pozitif duygu boyutlarının ilişki doyumunu anlamlı şekilde yordadığını göstermiştir. Ayrıca anının günümüze yakınlığı da doyumu artırmaktadır. Zirve anılar partner reddini negatif yönde etkilemiştir. Dip anılar için ise sadece hatırlama ve önem boyutları ilişki doyumunu negatif yönde yordarken, partner reddini anlamlı şekilde yordayamamıştır.

Tartışma ve Sonuç: Zirve anılar genellikle ilişkiyi sürdürme, mutluluğu paylaşma ve destek gibi olumlu temalar içerirken, dip anılar çatışma, güvensizlik, kayıtsızlık ve olumsuz yaşam olayları gibi temalar öne çıkmıştır. Zirve anılarda "biz" olma hali vurgulanırken, dip anılar bağlanma yaralanmaları ve reddedilme algısını yansıtmaktadır. Bu sonuçlar literatürle uyumludur. Zirve anılar, dip anılara göre daha canlı, duygusal ve anlamlıdır. Bu durum pozitiflik yanlılığı ve solma etkisi yanlılığı ile açıklanabilir; insanlar olumlu anıları daha detaylı hatırlayarak psikolojik sağlıklarını korur. Çalışmada ilişki doyumu ile zirve anıların özellikleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur, zirve anılar ilişki doyumunu yordamaktadır. Bunu pozitif hafıza yanlılığı kavramı ile açıklamak mümkün olabilir. Pozitif hafıza yanlılığı, olumlu duyguları yüksek olan bireylerin geçmişe dair olumlu anıları daha kolay hatırladığını ifade eder. Cinsiyet açısından erkeklerin ilişki doyumu kadınlardan yüksek bulunmuştur. Bu, kadınların ilişkiyi daha ayrıntılı ve farklı boyutlarda değerlendirmesiyle açıklanabilir. İlişki süresi arttıkça ilişki doyumu azalmaktadır; bu durum balayı etkisiyle açıklanır. Yani, ilişkinin başındaki yüksek doyum zamanla azalmaktadır. Bu çalışmada romantik ilişki anıları sorulmuş ve özellikleri incelenmiştir. Bu detaylı anlatım hem içerik analizlerinde hem de katılımcılar anılarının özelliklerini değerlendirirken fayda sağlamış olabilir. Romantik ilişki literatüründe yeni sayılabilecek yöntemin mevcut çalışmada kullanılmasının literatüre önemli bir katkı sağladığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anı özellikleri, Dip Anı, Zirve Anı, Kabul/Red, İlişki doyumu

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10390 – Sosyal Psikoloji

Bağlanma, Öz-Şefkat, Duygu Düzenleme ve İlişki Doyumunun Romantik İlişkilerde İncelenmesi

Nilay İşbilir[1], Oya Mortan Sevi [1]

[1]Yaşar Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Romantik ilişkilerin dinamikleri, bireylerin iyi oluşu ve yaşam kalitesi üzerindeki derin etkisi nedeniyle psikolojide yoğun araştırma konusu olmuştur. Bowlby'nin bağlanma teorisi, erken bakım veren deneyimlerinin yetişkin ilişkilerindeki bağlanma stillerini nasıl şekillendirdiğini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunar. Kişilerarası Duygu Düzenleme, bireylerin düzenleme hedeflerine ulaşmak için sosyal etkileşimler sırasında yürüttükleri faaliyetleri kapsar ve duygularını yönetmek için başkalarına dayanma biçimlerini içerir. Ayrıca, öz-şefkat, kendine nezaketle davranma, ortak insanlığı kabul etme ve deneyimlerin farkında olma olarak tanımlanır ve ilişki doyumu dahil olmak üzere birçok psikolojik fayda ile ilişkilendirilmiştir. Kişilerarası duygu düzenleme, bağlanma stilleri ve öz-şefkat arasındaki dinamik etkileşim, kişilerarası bağların genel kalitesini ve istikrarını belirleyen temel bir unsur olarak ilişki doyumu için önemli sonuçlar taşımaktadır. Bağlanma stilleri, öz-şefkat ve kişilerarası duygu düzenleme üzerine artan literatüre rağmen, romantik ilişkiler bağlamındaki karşılıklı ilişkileri yeterince keşfedilmemiştir. Bu nedenle, bu araştırma, bağlanma stilleri, öz-şefkat, kişilerarası duygu düzenleme stratejileri ve ilişki doyumu arasındaki etkileşimleri inceleyerek bu boşlukları doldurmayı ve sağlıklı ve doyurucu romantik ilişkileri teşvik etmek için pratik çıkarımlar sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmaya, en az altı aydır romantik ilişkisi olan 20-40 yaş arası kadın ve erkek bireyler katılmıştır. Katılımcıların bağlanma stillerini (kaygı ve kaçınma boyutları) değerlendirmek için Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri - II, öz-şefkat düzeylerini ölçmek için Öz-duyarlık Ölçeği, kişilerarası duygu düzenleme stratejilerini değerlendirmek için Kişilerarası Duygu Düzenleme Ölçeği (IERQ) ve ilişki doyumlarını ölçmek için Aşk Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Ek olarak, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve demografik değişkenler toplanmıştır. Hipotezleri test etmek amacıyla çoklu doğrusal regresyon ve Pearson korelasyon analizleri yapılmıştır.

Bulgular: Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, bağlanma stillerinin aşk yaşamı doyumunu anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir. Yüksek bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınması düzeyleri, aşk yaşamı doyumunu anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır. Bağlanma stillerinin öz-şefkat düzeyi üzerindeki yordayıcı etkisi incelendiğinde, bağlanma kaygısının öz-şefkati anlamlı ve negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Ancak, bağlanma kaçınması değişkeninin öz-şefkat üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmamıştır. Pearson korelasyon analizleri, bağlanma kaygısının IERQ'nun Bakış Açısı Değişimi, Sakinleştirme ve Model alma alt boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğunu göstermiştir. Bağlanma kaçınması ise IERQ'nun Olumlu Duygu Artırma, Sakinleştirme ve Model alma alt boyutları ile negatif yönde anlamlı ilişkiler sergilemiştir. Öz-şefkatin kişilerarası duygu düzenleme stratejileri ile ilişkileri incelendiğinde, öz-şefkatin yalnızca Sakinleştirme alt boyutu ile anlamlı ve negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğer IERQ alt boyutları ile öz-şefkat arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir

Tartışma ve Sonuç: Bu bulgular, bağlanma güvensizliklerinin (hem kaygı hem de kaçınma) romantik ilişkilerde doyumun düşüklüğü ile ilişkili olduğunu desteklemektedir. Bağlanma kaygısı, bireylerin öz-şefkat düzeylerinin düşüklüğünü yordamakta iken bağlanma kaçınmasının öz-şefkat ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Bağlanma stilleri, kişilerarası duygu düzenleme stratejilerinin kullanımıyla farklı şekillerde ilişkilidir. İlginç bir şekilde, daha yüksek öz-şefkat düzeyine sahip bireylerin, başkaları tarafından sakinleştirilme stratejisini daha az kullandığı görülmüştür. Bu sonuç, öz-şefkatin kişilerarası ilişkilerde duygu düzenleme süreçlerindeki karmaşık rolüne işaret etmektedir. Çalışma, bağlanma, öz-şefkat, kişilerarası duygu düzenleme ve ilişki doyumu arasındaki etkileşimleri daha iyi anlamaya yönelik literatüre katkıda bulunmaktadır. Bulgular, romantik ilişkilerde bağlanma stilleri ve öz-şefkatin önemini vurgulamakta ve potansiyel olarak ilişkisel müdahaleler için pratik çıkarımlar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öz-şefkat, bağlanma teorisi, duygu düzenleme, ilişki doyumu, romantik ilişkiler

10407 – Klinik Psikoloji

Nesillerarası Şema Aktarımında Duygu Düzenlemede Güçlüklerin Rolü*

Sabire Merve Bıçakcı [1], Ayla Hocaoğlu Uzunkaya [1], Mustafa Şahin [1]

[1] İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Şemalar birçok farklı yolla oluşabilirken, ebeveynleri erken dönem uyumsuz şemalara sahip olan bireylerin erken dönem uyumsuz şemalar geliştirmeleri bu yollar arasında en yaygın ve şemaları en güçlü kılan yollardandır. Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken duygu düzenleyici bir rehber olarak yer edinirler. Çocuklar modelleme yoluyla şemaları ve duygu düzenleme becerilerini öğrenmektedirler. Duygu düzenleme becerisinin şemaların oluşumunda ve sürdürülmesinde etkili olduğu bilinmektedir. Duygu düzenleme becerisi geliştirildikçe şemaların nesiller arası aktarımı değiştirilebilir. Bu anlamda duygu düzenlemede güçlüklerin erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkisini anlamak önemli görünmektedir. Bu araştırmada genç yetişkinlerin şemaları ile ebeveynlerinin şemaları arasındaki ilişkinin ve duygu düzenlemede güçlüklerin bu ilişkideki aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışma kapsamında 18 yaş üstü yetişkin, annesi ve babası olmak üzere 145 aile, 435 katılımcıdan veri toplanmıştır. İkinci nesil yetişkinlere Young Şema Ölçeği Kısa Form (YŞÖ-KF3), birinci nesil yetişkinlere ise Young Şema Ölçeği Kısa Form (YŞÖ-KF3) ve Duygu Düzenlemede Güçlükler Ölçeği (DERS-16) uygulanmıştır. Araştırmanın analizi Jamovi 2.6.44 kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Birinci nesil yetişkinlerin şemaları ve ikinci nesil yetişkinlerin şemaları arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Bu analizlerde birinci nesilin şema alanları ile ikinci nesilin şema alanları arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Birinci nesil yetişkinlerin şema alanları ile ikinci nesil yetişkinlerin duygu düzenlemede güçlükleri arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda Annenin diğerleri yönelimlilik şema alanı ve ikinci nesil yetişkinin duygu düzenleme güçlükleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Babanın zedelenmiş özerklik ve diğerleri yönelimlilik şema alanları ve ikinci nesil yetişkinin duygu düzenleme güçlükleri arasında pozitif ilişki, yüksek standartlar şema alanı ile negatif ilişki bulunmuştur. İkinci nesil yetişkinin şemaları ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla pearson momentler korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. İkinci nesil yetişkinin şemaları ve duygu düzenleme güçlükleri arasında ilişki bulunamamıştır. Aracılık hipotezini test etmek amacıyla yapısal eşitlik modeli test edilmiştir. Model sonuç vermiştir ancak sonuçlar anlamlı değildir. Duygu düzenlemede güçlükler ikinci nesil yetişkinlerin şema alanlarıyla birinci nesil yetişkinlerin şema alanları arasındaki ilişkiye aracılık etmemektedir.

Tartışma ve Sonuç: Diğerleri Yönelimlilik şema alanının duygu düzenlemede güçlüklerle ilişkisi alanyazınla desteklenmektedir. Bununla birlikte kişinin ebeveynlerinin bu şema alanlarının da duygu düzenlemede güçlükler yaşaması ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bulguların yorumlanmasında ayrışma bireyleşme, duygu düzenlemenin bileşenleri gibi kavramlar etkili olabilir. Ölçeklerin uzun olması ve özbildirime dayalı olması bir ölçüm hatası doğurmuş olabilir. Aile düzeyinde katılımcı bulmanın zorluğu sebebiyle kısıtlı sayıda katılımcıya ulaşılmış olması önemli bir sınırlılıktır. Katılımcı sınırlılığı nedeniyle şema alanları düzeyinde bir sonuç bulunamamış olsa da ileride yapılan araştırmalarda daha fazla katılımcı ile şemalar düzeyinde bir çalışma gerçekleştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Nesillerarası Aktarım, Şemalar, Duygu Düzenleme, Duygu Düzenlemede Güçlükler

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10450 – Endüstri ve Örgüt Psikolojisi

Başvuru Kaygısı: Staj, İş ve Akademik Başvuru Süreçlerinde Yaşanan Kaygının Ölçülmesi

Berfin Delal Şahin [1], Ecem Ertaç [1], Elif Nisa Bayrak [1], Mert Ali Balcı [1], Zeynep Yumuşak [1], Deniz Okay [1]

[1]TED Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: İş, staj ve lisansüstü başvuru süreçleri, bireylerin psikolojik iyi oluşuna etki edebilen önemli bir stres kaynağıdır. Başvuru kaygısı; bireylerin ruh sağlığı durumlarını, belirli bir bağlam içerisinde değerlendirmeyi amaçlayan bir kaygı türü olarak tanımlanabilir. Bu kaygı; reddedilme korkusu, değerlendirilme endişesi, yetersizlik endişesi, belirsizlik ve rekabet gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ancak, alanyazın incelendiğinde başvuru kaygısını ölçmeye yönelik bir araç bulunmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın amacı, başvuru sürecinde yaşanan kaygıyı ölçmek üzere Başvuru Kaygısı Ölçeği'ni geliştirilmek ve psikometrik özelliklerini incelemektir.

Yöntem: Alanyazın taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda, 28 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşan bir ölçek tasarlanmıştır: 1) Öz-Yeterlik Algısı (10 madde), 2) Olumsuz Duygulanım (11 madde), 3) İşlevsellikte Bozulma (7 madde). Ölçeğin psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi amacıyla, 168 katılımcıya (114 kadın, 52 erkek, 2 diğer) çevrimiçi anketler uygulanmıştır. Katılımcıların hepsi, Başvuru Kaygısı Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği'ni doldurmuştur.

Bulgular: Başvuru Kaygısı Ölçeği'nin faktör yapısı Keşfedici Faktör Analizi (KFA), Temel Eksenler Faktörleştirme yöntemiyle ve Varimax döndürme uygulanarak incelenmiştir. KMO değeri .92; Bartlett testi sonucu ise anlamlı bulunmuş, verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Teorik beklentilerle uygun şekilde 3 faktör yapısının oluştuğu görülmüş ve bu faktörler, toplam varyansın yaklaşık %45'ini açıklamıştır. Ancak 3 madde faktör dışı kaldığı için ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak ölçek 25 maddeye indirgenmiştir.

Ölçeğin iç tutarlılığı değerlendirmek için Cronbach alfa kat sayısı ve iki yarı güvenilirliği incelenmiştir. Ölçeğin genel alfa değeri .94 olarak bulunmuş ve yüksek iç tutarlılık göstermiştir. Alt boyutlar için alfa değerleri de yüksek bulunmuştur: Öz-yeterlilik algısı (α = .87), Olumsuz duygulanım (α = .91) ve İşlevsellikte bozulma (α = .93). İki yarı güvenilirlik değeri (Spearman-Brown) .96 olarak hesaplanmıştır.

Geçerlilik analizlerinde, Başvuru Kaygısı Ölçeği toplam puanı ile Beck Anksiyete Envanteri arasında orta düzeyde pozitif korelasyon (r = .49), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile yüksek düzeyde negatif korelasyon (r = -.57) bulunmuştur. Ayrıca negatif duygulanım ile pozitif (r = .46), pozitif duygulanım ile negatif yönde (r = -.38) anlamlı ilişkiler gözlemlenmiştir. Bu bulgular ise ölçeğin, yakınsak geçerliliğe sahip olduğunu sunmaktadır.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, başvuru kaygısını ölçme amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirerek alanyazına önemli bir katkı sunmaktadır. Ölçeğin 3 faktörlü yapısının hem kuramsal hem de istatistiksel olarak desteklendiği görülmüştür. Buna ek olarak, geçerlik analizleri ve yüksek iç tutarlılığı psikolojik değerlendirilmede kullanabilir olmasını da desteklemektedir. Geliştirilmiş olan bu yeni ölçek, başvuru kaygısı kavramının daha derinlemesine araştırılarak daha iyi anlaşılmasını sağlayabilecektir. Buna ek olarak, bu ölçek, bireylerin potansiyel iş arayanlarla ve/veya program yürütücüleriyle etkileşime girmeden önce kendilerini keşfetmelerine yardımcı olabilecektir. Bununla birlikte, genel kaygı ile başvuruya özgü kaygı arasındaki ayrımın anlaşılması, bireylerin kaygılarının asıl sebeplerini fark etmelerini sağlayabilecektir. Araştırmanın tüm bu katkılarına karşın, araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın örneklem sayısı (n = 148) ile sınırlıdır ve katılımcılar ağırlıklı olarak benzer yaş ve sosyoekonomik gruplara aittir. Bu durum, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Gelecek çalışmalarda daha büyük ve demografik olarak çeşitlendirilmiş örneklemlerle çalışılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak, araştırmada 3 maddenin çıkarılmasına karar verilmiş olsa da gelecek araştırmalarda bu maddelerin revize edilerek yeniden test edilmesinin önemli bir katkı olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kaygı, Başvuru Süreci, Öz-yeterlik, Değerlendirilme Korkusu, Değersizlik Algısı

10456 – Klinik Psikoloji

Sporla Uğraşan Bireylerin Besinlerin Sağlıklılığına İlişkin Algılarının İncelenmesi ve Kas Algısının Ortoreksiya Nervoza Üzerindeki Rolü

Ayşen Barış [1], Ümran Tutku Aktaş [1], Ahmet Bahadır Yılmaz [1], Kader Koçbulut[1], İlgün Bilekli Bilger[1]

[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Ortoreksiya Nervoza (ON), ilk kez Bratman (2000) tarafından kişilerin yedikleri yemeklerin saflığına yönelik saplantılı inançları nedeniyle dengesiz diyet yapma eğilimi olarak tanımlanmıştır. ON için henüz resmi tanı kategorisi bulunmasa da yeme bozuklukları ve obsesif kompulsif bozukluklar arasında bulunduğu kabul edilmektedir. Literatürde, sporcuların ON için risk grubu olduğu ve sporcularda ON yaygınlığının daha yüksek olduğu bilinmektedir. Sporla uğraşanlarda neden ON yaygınlığının yüksek olduğu ve altında yatan faktörlere yönelik çalışmaların yaygın olmadığı görülmektedir. Literatürde, kas algısı bozukluğu ve ON arasındaki ilişkileri vurgulayan karmaşık bulgular yer almaktadır. Araştırmanın temel amacı, algısal farklılıkların sporla uğraşan kişilerin ON deneyimlemesi üzerinde rolü olup olmadığının incelenmesidir. Çalışma kapsamında iki temel algı ele alınmıştır: besinlerin sağlıklılığına yönelik algılar ve kas algısı. ON ile ilgili çalışmalar son yıllarda hız kazansa da bu kişilerin besinlerin sağlıklılığını nasıl değerlendirdiğine dair algısal çalışmalara hiç rastlanmamıştır. Sporla uğraşan ve uğraşmayan bireylerin besin sağlıklılığı algılarının karşılaştırılması ve kas algılarının incelenmesi ON geliştirmede risk faktörü olabilecek algısal süreçlerin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Literatürdeki ON temelinde yer alabilecek algısal süreçlere dair belirgin boşluğu doldurma potansiyeli olan bu çalışmada, sporla uğraşan bireylerin sağlıklı besinleri, sporla uğraşmayanlara kıyasla daha sağlıksız algılayacağı, sporla ilgilenen bireylerde ON belirtilerinin, KAB semptomlarıyla ilişkili olacağı hipotezler olarak belirlenmiştir.

Yöntem: Araştırma, kesitsel ve ilişkisel düzeyde, bağımsız grupların karşılaştırıldığı bir desenle yürütülmüştür. Veri toplamada Yeme Tutum Testi (YTT) 26, Yeme Alışkanlıkları Envanteri (YAE), Kas Algısı Bozukluğu (KAB) Envanteri ölçekleriyle 50 kişilik pilot çalışmayla şekillenen 10 besin görselinden oluşan uyaran seti kullanılmıştır. Uygulama, Psytoolkit aracılığıyla kolayda örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 198 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaşları 18-67 arasında olup yaş ortalaması (M= 24.56)'dır. Örneklemin % 36.5'ini erkek (n= 76) ve %65'ini üniversite öğrencileri (n=105) oluşturmaktadır. Katılımcıların %67'lik dilimi daha önce lisanslı olarak sporla uğraştığını ve %40'ı haftalık 2-3 gün spor yaptığını belirtmiştir. Veriler SPSS-25 üzerinden T-Testi, Pearson Korelasyon Analizi ve PROCESS makrosunda kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Sporla uğraşan bireylerin oluşturduğu örneklemde sağlıklı besin değerlendirme puanları, uğraşmayanlara kıyasla daha negatif bulunmuştur ($p > .05$). Sporla uğraşan örneklemde, YAE ile KAB arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .31$, $p < .01$). KAB ve YTT arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .38$, $p < .01$). Sağlıklı besin algılarının ON semptomlarını KAB aracılığıyla yordayacağı varsayılmış ancak bu model (Model 4) anlamlı çıkmamıştır. KAB'ın ON üzerindeki etkisi ise anlamlı bulunmuştur ($\beta = .25$, $p < .01$), ancak KAB'ın besin sağlıklılığı algıları ile ON belirtileri arasındaki aracılık rolü sporcu örneklemde desteklenmemiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bulgular, sporla uğraşan ve uğraşmayanların sağlıklı besin algılarının farklılaşmadığını ve spor yapmanın besin değerlendirmesinde tek belirleyici olmadığını göstermektedir. KAB semptomlarının ON gelişimindeki rolü, bedene yönelik algıların algısal çarpıtma ve mükemmeliyetçilik gibi özelliklerle ilişkilendirildiği önceki çalışmalarla uyumludur. Sonuçlar, ON'un yalnızca besin değerlendirmesiyle değil, beden algısı ve yeme davranışlarıyla da bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, ON'yi anlamada KAB faktörünün dikkate alınmasının yeni ve özgün bir bakış açısı sunduğunu ve ON yaygınlığının yüksek olduğu gruplarda ON'nin farklı boyutlarıyla değerlendirilmesinin önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortoreksiya Nervoza, Algılanan Sağlıklılık, Kas Algısı, Sağlıklı Beslenme Takıntısı

**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10464 – Klinik Psikoloji

Kilo Kaybına Giden Yolda İnanç: Bariatrik Cerrahi Adaylarının Öz-Yeterlik Beklentileri*

Elif Yaman Kablanoğlu [1], Meltem Anafarta-Şendağ [1]

[1]Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Besin yoluyla alınan enerjinin kişinin günlük ihtiyacından fazla olması ve sedanter yaşam tarzı sebebiyle harcanmaması obezitenin temel mekanizması olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple obezite tedavisinde bireylerin yeme davranışlarını düzenleyerek enerji alımını azaltması ve fiziksel aktivitelerle birlikte enerji tüketimini artırması için tutum ve davranış değişikliğine gitmesi önemlidir. Ancak bireyler bu değişimi başlatmakta olduğu kadar hedefe ulaşana dek sürdürmekte ve yaşamın genelinde içselleştirmekte zorlanmaktadırlar. Bu doğrultuda kişilerin sağlıklı beslenerek veya egzersiz yaparak sağlıklı kiloya ulaşabileceklerine ve bu davranışları sürdürebileceklerine yönelik inancı kilo yönetiminde önemli gibi görünmektedir. Morbid obezite tedavisinde uzun vadede etkinliği kanıtlanmış tek yöntem olan bariatrik cerrahiyi (BC) tercih eden bireylerin beklentileri ameliyatın uzun vadeli başarısı açısından önemlidir. Bu noktada, öz-yeterlik yalnızca mevcut davranışların değil, ameliyatın getireceği yeni yaşam biçiminin sürdürülebilirliği açısından da kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla BC adaylarının cerrahi sonrası sürece ilişkin beklentileri ve bu beklentilerin öz-yeterlik algılarıyla ne ölçüde örtüştüğü değerlendirilmelidir. Bu çalışma, BC adaylarının sağlıklı beslenme ve egzersiz davranışlarını başlatma ve sürdürmeye yönelik öz-yeterlik düzeylerini, ameliyat öncesi mevcut durum ve ameliyat sonrası beklenti bağlamında karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Çalışmaya 18-59 yaş arası, 52 BC adayı (VKİort= 43,91) ve diyetle kilo verme girişimi olan (DG), 52 yetişkin (VKİort= 39,51) katılmıştır. Katılımcıların %83'ü kadındır. Çalışma Isparta Şehir Hastanesi Genel Cerrahi Servisi'nde yürütülmüştür. Katılımcıların diyet ve egzersiz yoluyla kilo verme konusundaki öz-yeterliklerini değerlendirmek amacıyla, 10 noktalı Likert tipi bir ölçek (0 = Kendime hiç güvenmiyorum, 10 = Kendime tamamen güveniyorum) üzerinden dört madde oluşturulmuştur. Bu maddelerden ikisi diyet, ikisi egzersiz davranışlarına yöneliktir; her bir davranış için bir kilo verme bir de söz konusu davranışın yaşam boyu sürdürülebilmesine dair öz-yeterlik algısını değerlendiren iki madde bulunmaktadır. İki gruptaki katılımcılar öz-yeterlik algılarını mevcut döneme göre değerlendirmiştir; BC grubundan ek olarak, ameliyat sonrası öz-yeterlik algılarını tahmini değerlendirmeleri istenmiştir.

Bulgular: BC ve DG gruplarının öz-yeterlik düzeyleri, bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Diyet ve egzersizle kilo verebilme öz-yeterlikleri, DG grubunda (X= 6,32; 5,75) BC grubuna (X= 4,42; 4,46) kıyasla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Ancak, bu davranışların yaşam boyu sürdürülmesine yönelik öz-yeterlikte gruplar arası anlamlı fark saptanmamıştır. BC grubunun mevcut ve geleceğe yönelik öz-yeterlik düzeyleri eşleştirilmiş örneklem t-testi ile karşılaştırılmış; tüm maddelerde ameliyat sonrası döneme ilişkin tahmini öz-yeterlik puanlarında anlamlı artış saptanmıştır ($p< .001$). Öz-yeterlik toplam puanı ameliyat öncesi 4,82 iken ameliyat sonrası için 8,42 olarak raporlanmıştır.

Tartışma ve Sonuç: BC adaylarının, kilo verebilmeye yönelik öz-yeterlik düzeylerinin, diyet girişiminde bulunanlara kıyasla düşük olması, cerrahi müdahalenin bu bireyler için bir çözüm aracı olarak tercih edilmesinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. BC adaylarının ameliyat sonrası öz-yeterlik düzeylerinde bekledikleri belirgin artış ise ameliyatın etkilerine yönelik beklentilerin gerçekçi olmadığına işaret etmektedir. BC sonrası beklenen öz-yeterlik düzeylerinin, diyetle kilo verme girişimi olanlara kıyasla daha yüksek olması da bu durumu destekleyen bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Bu yanılsamalı beklentilerin ameliyat kararında etkili olduğu ve ameliyat sonrası uyuma katkı sağlasa da sürdürülebilir kilo yönetimi açısından risk oluşturduğu söylenebilir. Bu nedenle, cerrahi öncesi dönemde bireylerin beklentilerinin netleştirilmesi ve gerçekçi hedefler belirlenmesi bakımından bilgilendirilmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Bariatrik cerrahi, obezite, kilo öz-yeterliği, egzersiz öz-yeterliği, bariatrik psikoloji

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

**Bu çalışma Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Komisyonu tarafından desteklenmiştir. Proje Kodu: SBBF-2025-243*

10474 – Klinik Psikoloji

Sosyal Anksiyeteye Giden Psikolojik Süreçler: Algılanan Ebeveynlik, Mükemmeliyetçilik ve Sahtekarlık Fenomeni*

Ecenaz Delen[1], Yasemin Meral Öğütçü [1]

[1] İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Sosyal anksiyete, bireylerin sosyal ortamlarda başkaları tarafından değerlendirilme korkusu yaşamasıyla karakterize edilen yaygın bir psikolojik durumdur. Yapılan araştırmalar, bu kaygının yalnızca mevcut sosyal koşullarla değil, bireylerin geçmişteki ebeveynlik tutumlarını nasıl algıladıklarıyla da ilişkili olabileceğini göstermektedir. Özellikle mükemmeliyetçilik ve sahtekârlık fenomeni gibi bireysel özellikler, sosyal anksiyeteyi etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, mevcut çalışma algılanan olumsuz ebeveynliğin sosyal anksiyete üzerindeki etkisini, mükemmeliyetçilik ve sahtekârlık fenomeninin ardışık aracılığıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, bu değişkenleri aynı modelde bir araya getirerek literatüre özgün bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Yöntem: Araştırmaya yaşları 18 ile 35 arasında değişen 341 birey katılmıştır. Katılımcılara çevrim içi olarak Demografik Bilgi Formu, Young Ebeveynlik Envanteri (YPI), Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (FMPS), Clance Sahtekârlık Fenomeni Ölçeği (CIPS) ve Liebowitz Sosyal Anksiyete Ölçeği (LSAS) uygulanmıştır. Veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiş; algılanan olumsuz annelik ve babalık algıları için ayrı ayrı yürütülen analizlerde, mükemmeliyetçilik ve sahtekârlık fenomeninin sosyal anksiyete üzerindeki seri aracılık rolü incelenmiştir.

Bulgular: Analizler, algılanan olumsuz annelik ile sosyal anksiyete arasındaki ilişkinin mükemmeliyetçilik ve sahtekârlık fenomeni aracılığıyla tamamen açıklandığını (tam aracılık), algılanan olumsuz babalık için ise bu ilişkinin kısmen aracıklandığını (kısmi aracılık) göstermiştir. Her iki modelde de dolaylı etkiler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .01$). Bu bulgular, bireylerin algıladıkları olumsuz ebeveynlik tutumlarının zamanla mükemmeliyetçilik ve sahtekârlık fenomeni gibi bireysel özelliklerin gelişimine katkı sağlayabileceğini ve bunun da sosyal anksiyete düzeyini etkileyebileceğini göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç: Bu araştırma, sosyal anksiyetenin oluşumunda yalnızca mevcut çevresel faktörlerin değil, bireylerin algıladıkları ebeveynlik tutumlarının ve bu algılarla ilişkili bireysel özelliklerin de önemli rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Özellikle mükemmeliyetçilik ve sahtekârlık fenomeni gibi eğilimlerin, sosyal değerlendirilme korkusunu artırabileceği ve bireyin sosyal ortamlardaki kaygı düzeyini etkileyebileceği görülmektedir. Bu bulgular, sosyal anksiyeteye yönelik değerlendirme ve müdahale süreçlerinde algılanan ebeveynlik biçimlerinin dikkate alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: sosyal kaygı, mükemmeliyetçilik, sahtekarlık fenomeni, algılanan ebeveynlik

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10500 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

İnsan &Yapay Zeka: Yapay Zeka Güvenilirlikte Kendini Aştı Mı?

Arda Burak Özdemir [1], Sevilay Ersungur [1], Duygu Barışkan [1], İlayda Korkut [1], İrem Aydın [1], Ezgi Gür [1]

[1]İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir

Giriş ve Amaç: Özellikle son yıllarda yapay zeka temelli sesli asistanlar, navigasyon sistemleri, çağrı merkezi botları ve otomatik bilgilendirme servisleri gibi birçok alanda günlük yaşantımıza entegre olmuştur. Sesli iletişim yoluyla çalışan bu sistemler, kullanıcılarla daha doğal ve etkili etkileşim kurmayı hedeflemekte ve bu da yapay zeka seslerinin güvenilirliğini daha önemli hale getirmektedir. Bu noktada, yapay zeka temelli sesli sistemlerin insan sesiyle iletişim kuran sistemlere kıyasla ne ölçüde etkili olduğu ve hangi ses türünün kullanıcı üzerinde daha fazla güven yarattığı sorusu önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, yapay zeka ve insan seslerinin algılanan güvenilirlik üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olan algılanan güvenilirlik sesin kaynağı (yapay zeka ile üretilen ya da insan) ve cinsiyeti (kadın ya da erkek) olmak üzere iki faktör göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu amaçla çalışma kapsamında 4 farklı ses kullanılmıştır: kadın sesi, erkek sesi, yapay zeka ile üretilen kadın sesi, yapay zeka ile üretilen erkek sesi. Her iki faktör içinde anlamlı etkiler beklenirken, ayrıca etkileşim etkisi bağlamında erkek sesi koşulunda algılanan güvenilirliğin en yüksek olması beklenmiştir.

Yöntem: Çalışmaya, 18–25 yaş aralığında işitme engeli bulunmayan 70 lisans öğrencisi (35 kadın, 35 erkek) katılmıştır. Katılımcılar, dört farklı ses koşulunda (kadın-insan, erkek-insan, kadın-yapay zeka, erkek-yapay zeka) nadir bilinen bilgiler içeren 68 cümleyi dinleyerek, her sesin güvenilirliği 7lik likert tipi ölçekte değerlendirmiştir. Ayrıca ortaya çıkması beklenen farklılıkların sunulan bilgilerin doğruluğuna bağlı olmadığını kontrol etmek üzere deney sonunda katılımcılara duydukları cümlelerin yüzde kaçının doğru olduğunu düşündükleri sorulmuştur. Deney programı SuperLab 6.0 yazılımıyla standart bir bilgisayarda hazırlanmış, cümleler katılımcılara harici bir hoparlör aracılığıyla sunulmuştur. Yapay zeka sesleri ChatGPT-4.0 yapay zeka ses modelleri kullanılarak üretilmiş ve standardizasyonu Ableton Live 11 ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriye 2 (ses kaynağı) x2 (cinsiyet) tekrarlı ölçümler için varyans analizi uygulanmış. Prosedürel kontrol için ise her bir koşulda deney sonunda alınan cümlelere dair doğruluk tahminlerinin algılanan güvenilirlik ile olan korelasyonel ilişkisi incelenmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçları, ses kaynağının (yapay zeka ve insan) anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir, $F(1,69) = 53.32$, $p < .05$, $\eta^2 = .44$. İnsan seslerinin algılanan güvenirliği yapay zeka ile üretilen seslere kıyasla daha yüksektir. Ayrıca, kadın seslerinin algılanan güvenilirliğinin erkek seslerine göre kaynağından bağımsız olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur, $F(1,69) = 30.23$, $p < .05$, $\eta^2 = .31$. Öte yandan, bu iki değişkenin etkileşim etkisi anlamlı bulunmamıştır, $F(1,69) = 0.28$, $p > .05$.

Tartışma ve Sonuç: Araştırma sonucunda kadın seslerinin daha güvenilir bulunması, evrimsel olarak kadın seslerinin genellikle daha yumuşak özellikler taşımasının dinleyicide daha samimi ve içten bir izlenim bırakmasından kaynaklanıyor olabildiği düşündürmektedir. İnsan seslerinin yapay zeka seslerine göre daha güvenilir bulunması, insanların doğal, duygusal, biyolojik kaynaklı seslere karşı daha yüksek bir bağ kurma eğiliminde olduklarını ve yapaylığa dair içsel bir şüphe barındırdıklarını düşündürmektedir. Bu bulgular, insan seslerinin dijital iletişimde hala daha güvenilir algılandığını ve sesin cinsiyetine ilişkin toplumsal önyargıların güvenilirlik algısını etkileyebileceğini göstermektedir. Çalışma, yapay zeka teknolojilerinin geliştirilmesinde hem güvenilirlik hem de cinsiyet faktörlerinin dikkate alınmasının önemini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, yapay zeka, ses, güvenilirlik

10518 – Diğer

Psikoterapilere Yönelik Danışan Beklentilerinin Belirlenmesinde Sosyal Temsillerin Rolü

Argun Arda Şener[1], Büşra Bayer[2], Yiğithan Üstün[2] Özge Erarslan İngeç[2]
[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa
[2] Dokuz Eylül Üniversitesi, Kırklareli

Giriş ve Amaç: Moscovici'nin (1988) sosyal temsiller teorisi, toplumdaki bireyler tarafından ortak bir bilinç içerisinde oluşturulan sembolik açıklamalar olduğunu öne sürer. Bu temsillerin oluşumunda, toplumdaki fikirler ve inançlar etkilidir. Bu bağlamda, psikoterapi ve psikoterapistler hakkında da sosyal temsillerin var olduğu söylenebilir. Araştırmanın amacı da toplumda yer alan bu sosyal temsilleri ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda kişilerin psikoterapiye yönelik düşüncelerini etkileme potansiyeli olan medya ve sosyal ilişkiler önem kazanmaktadır (Narter, 2017). Ayrıca sosyal medyada paylaşım yapan psikoterapistlerin "ruh sağlığı fenomenleri" olarak görülmeleri dikkat çekmektedir (White ve Hanley, 2017). Dolayısıyla bu faktörlerin etkilerini araştırmak önemlidir. Elde edilen sosyal temsiller, psikoterapi hizmeti almak isteyen bireylerin beklentilerini öngörmek amacıyla kullanılabilir. Böylece, psikoterapiye dair farklı beklentilere sahip bireylerin, kendi ihtiyaç ve beklentilerine en uygun terapi ekolüne yönlendirilmeleri hedeflenmektedir.
Yöntem: Araştırmada hem nicel hem de nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı ve elde edilen verilerin bütüncül bir yaklaşımla değerlendirildiği bir yöntem benimsenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında, danışanlarının beklentilerini anlamak amacıyla psikoterapistlerle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşme, söylem analizi ile analiz edilmiş ve danışanların beklentileri ile psikoterapi sürecine dair düşünceleri belirlenmiştir. Söylem analizinin ardından katılımcılara sorulacak sorular belirlenmiş ve önceden seçilen nicel ölçeklerle birlikte katılımcılara sunulmuştur. Seçilen ölçekler, Milwaukee Psikoterapi Beklentileri Ölçeği (MPBÖ) ile Psikoterapi Hakkındaki Düşünceler Ölçeğidir (PHDÖ). Bu sayede, katılımcıların beklentileri ile terapi ekollerinin özellikleri arasında bir eşleşme yapılarak bireylerin hangi terapi ekolüne daha uygun olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.
Bulgular: Araştırma nicel bulgularına göre, psikoterapi geçmişi olan ve olmayan bireyler arasında hem psikoterapiye yönelik beklentiler (MPBÖ: p=.11) hem de genel düşünceler (PHDÖ: p=.91) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Her iki ölçek için de varyanslar eşit çıkmış ve gruplar arası farklar anlamlı düzeyin altında kalmıştır. Bu da terapiye gitmekten bağımsız olarak kişilerin beklentilerini etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir. Psikoterapistlerle yapılan görüşmeler incelendiğinde ise danışanların beklentilerinin her zaman psikoterapistle uyumlu olmadığı görülmüştür. Öte yandan eklektik yaklaşımı benimseyen ve danışanla iyi bir terapötik ilişki kurabilen psikoterapistler, danışanların beklentilerini uyarlayarak devam etmesinde etkili olmaktadırlar. Terapi öncesi gerçekçi olmayan beklentilerin sürmesi ise psikoterapinin bırakılmasına yol açmaktadır.
Tartışma ve Sonuç: Bu çalışmanın amacı, sosyal temsiller teorisi çerçevesinde danışan beklentilerinin kaynaklarını ve süreç içindeki dönüşümünü incelemektir. Bulgular, beklentilerin büyük oranda çevre ve medya aracılığıyla biçimlendiğini; ekranlardaki "sihirli formül" sunumlarının gerçekçi olmayan algılar yarattığını göstermektedir. Diziler ve sosyal medya psikoterapiye dair olan ilgiyi ve bilgiyi arttırsa da mahremiyet ihlali, yanlış bilgi ve hatalı bakış açısı gibi sorunlara açabilmektedir (Moorhead ve ark., 2013; Geçer ve ark., 2023).
Bununla birlikte, danışanların başlangıçtaki gerçekçi olmayan beklentileri, terapist-danışan ilişkisi sayesinde süreç ilerledikçe daha gerçekçi bir nitelik kazanmaktadır. Bu noktada terapötik ilişkinin gelişiminde danışan ve psikoterapist uyumunun önemli bir yeri olduğu öne sürülmektedir (Soygüt, 2004). Sonuç olarak, medyanın psikoterapiyi yansıtırken "sihirli değnek" kurgusunu terk etmesi, sosyal medyada daha kontrollü paylaşımların yapılması ve terapötik güven ile koşulsuz kabulü merkeze alması; danışanın beklentilerini dengeleyerek terapi sürecinin etkinliğini ve hedeflerin gerçekleştirilmesini güçlendirebilecek faktörlerdir. Bu araştırmanın, klinik psikolojinin çalışma alanını inceleyen ve sosyal psikoloji teorisi olan sosyal temsiller kuramından yararlanan bir çalışma olması sebebiyle çeşitli açılardan literatüre destek olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Temsiller, Danışan Beklentileri, Psikoterapi*
**Bu araştırma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yürütülmüştür.*

10539 – Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencileri İçin Akademik Hayat ve Yakın İlişkilerde Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği Geliştirme Çalışması

Esma Baş [1], Sima Nisa Nur Özcan [1], Damla Pekesen [1], Serra Tüzemen [1], Damla Tufan [1], Zehra Çakır [1]

[1]Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu araştırmanın amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencilerinde gelişmeleri kaçırma korkusunu (GKK) değerlendiren geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmektir.

Yöntem: Geliştirilen ölçek için öncelikle 2 boyuta karşılık gelen 76 soruluk bir madde havuzu oluşturulmuştur. Araştırmanın örneklemine uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırma için 327 kişiye ulaşılmış ve 18-25 yaş aralığındaki ($\bar{x}$=23, SS=1,6) lisans ve yüksek lisans öğrencisi 294 katılımcının verisi araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 21,33'tür (SS=1,6), katılımcıların 73'ü erkek (%24,8), 216'sı kadın (%73,5) ve 5 tanesi (%1,7) cinsiyetini diğer olarak beyan etmiştir. Katılımcılara Demografik Bilgi formu ve geliştirilen Üniversite Öğrencileri İçin Akademik Hayat ve Yakın İlişkilerde Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği (AHYİGKKÖ) ile birlikte İhtiyaç Doyumu Ölçeği (İDÖ) ve Sosyal Ortamlarda Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği (SGKKÖ) uygulanmıştır. Geliştirilen ölçeğin istatistiksel analizleri için IBM SPSS 23 programı kullanılmıştır.

Bulgular: Temel bileşenler analizi yöntemi ile yapılan açımlayıcı faktör analizi yapılmış, varimax rotasyonu kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğü analiz için uygun bulunmuştur (KMO= .902) ve Barlett testi istatistiği anlamlıdır ($\chi 2$ (231) = 2783.55, $p < .001$). Özdeğerler, yamaç grafiği ve ortak katkılar incelendiğinde nihai çözümde 22 maddeden oluşan 3 bileşenli yapıya karar verilmiştir. Bileşenler akademik hayat, (%28,99), sosyal ortam (%18,62), ve yakın ilişkiler (%7,94) ve varyansın %55,56'sını açıkladığı görülmüştür. Yakınsak geçerlik analizleri beklendik yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler göstermektedir. Tüm ölçek için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .88'dir.

Tartışma ve Sonuç: Elde edilen ilk bulgular ölçeğin üniversite öğrencilerinde akademik ve yakın ilişkilerde gelişmeleri kaçırma korkusunu ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir. Çalışmanın alt boyutlarının beliren yetişkinlik döneminin önemli gündemlerine göre belirlenmesi ve sosyal medyayı günlük hayatın bir parçası olarak ele alması bakımından alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca ölçek alt boyutlarının yakın ilişkilerde, akademik hayatta ve sosyal ortamlarda yaşanan gelişmeleri kaçırma korkusunu özgül şekilde incelemesi açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelişmeleri Kaçırma Korkusu, Beliren Yetişkinlik, Ölçek Geliştirme, Üniversite Öğrencileri

10552 – Gelişim Psikolojisi

Kardeş İlişkileri Bağlamında Ebeveyn Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*

Ceyda Cengiz [1], Nuray Mustafaoğlu Çiçek [1]

[1]Bursa Teknik Üniversitesi, Bursa

Giriş ve Amaç: Duygu düzenleme, kişinin olumlu ve olumsuz duygusal tepkilerini arttırması, azaltması ya da devam ettirmesidir (Gross, 1999). Ebeveyn-çocuk etkileşimde ortaya çıkan birçok duyguda duygu düzenleme sorumluluğu da ebeveynlerdedir. Diğer yandan, kardeş ilişkilerinin de ebeveyn tutum ve davranışlarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Kramer, 2014). Kardeş etkileşimleri genellikle duygusal olarak yoğun; öfke, hayal kırıklığı, kıskançlık, gurur ve mutluluk gibi birçok duygunun hissedildiği süreçlerdir (Kramer ve Kowal, 2005). Bu süreçlere eşlik eden ebeveynler her çocuğun farklı duygusal ihtiyaçlarını karşılama zorluğuyla karşı karşıya kalırlar (Kramer, 2014). Bu noktada ebeveyn duygu düzenleme becerilerinin kardeş ilişkileri bağlamında çalışılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Ravindran ve arkadaşları (2015), kardeş ilişkileri bağlamında ebeveyn duygu düzenleme becerilerini değerlendirecek bir ölçüm aracı olan Kardeş İlişkileri Bağlamında Ebeveyn Duygu Düzenleme Ölçeğini (KİBEDDÖ) (Parental Emotion Regulation in the Sibling Context Questionnaire; PERSCQ) geliştirmişlerdir. Mevcut çalışmada Ravindran ve arkadaşları (2015) tarafından geliştirilen Kardeş İlişkileri Bağlamında Ebeveyn Duygu Düzenleme Ölçeğinin Türkçe formunun, Türkiye örnekleminde geçerlilik ve güvenirlik çalışmasının yapılması ve bazı sosyodemografik değişkenler ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: KİBEDDÖ ölçek çevirisinde uygulanan standartlara uygun bir şekilde Türkçeye çevrilmiştir ve ölçeğin Türkçe formu oluşturulmuştur. Çalışmanın örneklemini Türkiye'de yaşayan, anadili Türkçe olan ve 3-10 yaşları arasında en az 2 çocuğa sahip 173 ebeveyn oluşturmuştur. Örneklemin 152'si (%87.9) kadın, 21'i (%12.1) erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcılar 27-53 yaşları (Ort=36.76, SS=4.49) arasındadır. Gönüllü katılımcılar, Gönüllü Katılım Formu, Kişisel Bilgi Formu, Kardeş İlişkileri Bağlamında Ebeveyn Duygu Düzenleme Ölçeği, Duygu Düzenleme Anketi Türkçe Formu ve Ebeveyn Duygu Düzenleme Ölçeği'ni doldurmuşlardır.

Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi araştırmanın amacı kapsamında yanıtlanan sorular için temel analiz yöntemlerini oluşturmuştur. Açımlayıcı Faktör Analizi ve yapısal geçerlilik analizleri SPSS 22 programı, Doğrulayıcı Faktör Analizi AMOS 16 programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Yapılan Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi bulguları, ölçeğin özgün formundaki iki faktörlü yapısından farklı olarak tek faktörlü bir yapı sergilediğini göstermiştir. Söz konusu tek faktörlü yapı, toplam varyansın %49'unu açıklamıştır. Ayrıca KİBEDDÖ Türkçe Form iç tutarlılık katsayısı .85 ve test-tekrar-test güvenirliği .64 ($N=20$, $p<0,02$) kabul edilir düzeyde bulunmuştur. Bu araştırma, KİBEDDÖ Türkçe Formu'nun geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Tartışma ve Sonuç: Bu çalışma, kardeş ilişkileri bağlamında ebeveyn duygu düzenleme becerilerini ölçen özbildirim ölçeği KİBEDDÖ'nün faktör yapısını Türk örnekleminde incelemiştir. Özgün ölçekte iki faktörlü bir yapı bulunurken yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda ölçeğin Türk örnekleminde tek faktörlü bir yapıya işaret etmiştir. Özgün ölçekte duygusal tepkisellik ve duygusal düzensizlik alt boyutlarına yüklenen maddelerin Türkçe formda aynı faktöre yüklenmesi bu iki alt boyut arasındaki ayrımın kültürel olarak belirgin olmadığı olarak yorumlanabilir. Ölçeğin tek faktörlü yapısının açıkladığı varyansın %48,58 olması, sosyal bilimlerde kabul edilen %40-60 varyans açıklama aralığında yer aldığından tatmin edici düzeyde olduğu söylenebilir. İç tutarlılık katsayısının (Cronbach's Alpha= 0,85) yüksek olması, ölçeğin güvenilir bir ölçüm aracı olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir. Test-tekrar test güvenilirliği sonuçları da ölçeğin zaman içindeki tutarlılığını desteklemektedir. KİBEDDÖ'nün tek faktörlü yapısının, ebeveynlerin duygu düzenleme süreçlerinin kardeş ilişkileri bağlamında nasıl şekillendiğini anlamada kullanılabilecek güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn duygu düzenleme, Kardeş İlişkileri Bağlamında Ebeveyn Duygu Düzenleme Ölçeği, geçerlilik, güvenirlik

* *Bu araştırma lisansüstü tezi kapsamında yürütülmüştür.*

10572 – Klinik Psikoloji

Göçmen Azınlık Stresi Ölçeği (GASÖ): Ölçek Geliştirme Çalışması

Duru Yiğit [1], Sıla Şenyayla [1], Beyza Nur Çınar [1], Aşkın Ayşe Su Karakulak[1], Damla Tufan[1], Zehra Çakır [1]
[1]Hacettepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara

Giriş ve Amaç: Bu çalışmanın amacı, Türkiye'den dış göç yapmış olan göçmenlerin yaşadığı azınlık stresini ölçmeye yarayacak özgün Türkçe bir ölçek geliştirmektir.
Yöntem: Çalışmanın katılımcılarına amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Örneklem kriterleri olarak Türkiye'de doğup büyümek, en az 1 yıldır göç edilen ülkede yaşamak, 18-65 yaş arasında olmak ve en az ortaokul mezunu olmak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında 361 kişiye ulaşılmış, gerekli veri temizliği yapıldıktan sonra 325 katılımcının verisi ile veri analizi gerçekleştirilmiştir. 325 katılımcının yaş ortalaması 37.72 (SS = 10.63) bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyet dağılımı; 100 Erkek (%30.8), 224 Kadın (%68.9) ve 1 Diğer (%0.3) şeklindedir. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Göçmen Azınlık Stresi Ölçeği (GASÖ) Madde Havuzu, Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ-10) uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS 24 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analizlerde Açımlayıcı Faktör Analizi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi kullanılmış. Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır.
Bulgular: 97 maddeden oluşan ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Analiz öncesinde verilerin faktör analizine uygunluğunu test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett Küresellik Testi yapılmıştır. KMO değeri .921 bulunmuş ve örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir. Bartlett testi anlamlı çıkmıştır ($\chi^2(4656) = 12898.87$, $p < .001$).
Beş faktörden oluşması öngörülen ölçeğin AFA sonucunda dört faktör elde edilmiştir. Toplam varyansın yaklaşık %40.13'ünü açıklayan bu dört faktör, madde yükleri .40'ın üzerinde olmak üzere anlamlı bir yapıya sahiptir. Varimax döndürmesiyle elde edilen faktör yapısı aşağıdaki şekilde yorumlanmıştır:

1. Toplumsal Dışlanma ve Ayrımcılık: Bu faktör, bireylerin hissettiği dışlanma, ötekileştirilme ve ayrımcılık deneyimlerini yansıtan maddeler içermektedir.
2. Kayıp, Yas ve Eve Özlem: Bu faktör, bireylerin göç sonrası yaşadıkları kayıp duyguları, yas süreçleri ve geride bıraktıkları evlerine duydukları özlemle ilişkilidir.
3. Dil Yetersizliği ve İletişim Problemleri: Bu faktör, kişilerin dil yetersizliği sonucunda göç edilen ülkede yaşadıkları iletişim zorluklarını ifade etmektedir.
4. Umut ve Uyum: Bu faktör; bireylerin geleceklerine dair umutlarını ve yeni çevreye uyum sağlama becerilerini yansıtmaktadır.

Ölçeğin güvenirlik analizi Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ile kestirilmiştir. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı güvenirlik değeri .93 olarak kestirilmiştir. Elde edilen Cronbach alfa değerinin yüksek güvenirlikte olduğu söylenebilir. Her bir madde için madde-toplam test puanı korelasyonu incelenmiştir. Madde toplam korelasyonu incelendiğinde 16 maddenin dışında tüm değerlerin 0.30'dan büyük olduğu görülmüştür. Bu maddeler çıkarılarak gerekli analizler tekrar edilebilir ancak bu maddeler çıkarıldığında elde edilen Cronbach alfa değerinin kritik anlamda değişmediği de görülmüştür. Bu sebeple ölçeğin kuramsal yapısını bozmamak için maddelerin çıkarılmaması da söz konusu olabilir.
Tartışma ve Sonuç: Veri analizi sonucunda göçmen azınlık stresini kapsamlı bir şekilde ele alan dört alt boyut elde edilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesinde örneklem, Türk kültüründe doğup büyüyerek sonrasında dış göç yapan göçmenler olarak belirlenmiştir. Önceki çalışmalarda göçmen stresi ölçekleri, göç alan ülkelerdeki araştırmacılar tarafından ülkelerinin aldığı göçmen grupları için geliştirilmiştir. Bu çalışmada ise Türkiye, göç veren bir ülke olarak ele alınmış ve bu perspektif doğrultusunda göçmenlere Türk kültürüne daha yakın bir bakış açısıyla yaklaşılmıştır. Ölçek bu perspektifin kullanılmasıyla göçmenlerin yaşadığı kültürel uyum sürecini daha özgün bir şekilde incelemesi açısından diğer çalışmalardan ayrılacaktır. Ölçek; göçmenlerin yaşadığı stres seviyesinin tespit edilme işleviyle gelecekte Türk göçmenler ile yürütülecek araştırmalarda kullanılabilir ve göçmenler için daha iyi yaşam standartlarının oluşturulmasında yol gösterici olabilir.
Anahtar Kelimeler: Göçmen stresi, azınlık stresi, stres, göç, azınlık

10591 – Deneysel/Bilişsel Psikoloji

Duygu Tahminleme ve Bilişsel Süreçler Üzerine Sistematik Bir Derleme

Beyza Yener [1]
[1]**Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı**

Giriş ve Amaç: Duygu tahminleme (affective forecasting), bireylerin gelecekte hissedecekleri duyguları tahminleme sürecini ifade etmektedir. Araştırmalar, bireylerin gelecekte hissedecekleri duyguları, gerçekte deneyimleyeceklerinden daha yoğun ve uzun süreli olarak tahmin ettiklerini göstermektedir. Bu tür tahmin hataları, yalnızca kişisel memnuniyeti değil; sağlık davranışları, akademik hedefler ve finansal kararlar gibi kritik alanları da etkileyebilir. Duygu tahminleme hatalarının nedenlerini anlamak için bu süreçte rol oynayan bilişsel mekanizmaların incelenmesi gereklidir. Bu sistematik derlemenin amacı, bireylerin gelecekte hissedecekleri duygulara ilişkin tahminlerinde sıkça gözlenen sistematik yanlılıkların altında yatan bilişsel süreçleri incelemektir. Bu kapsamda duygu tahminleme hatalarının bilişsel temelleri sistematik olarak incelenmiştir.
Yöntem: PRISMA protokolüne uygun olarak dört veri tabanı (Web of Science, Scopus, PubMed ve PsycArticles) taranmış, belirlenen dahil etme kriterlerine uyan 35 çalışma derlemeye dahil edilmiştir. Derlemeye dahil edilen çalışmalarda duygu tahminlemeyi etkileyen karar verme süreçlerinden analitik ve sezgisel bilgi işleme sistemleri, bilişsel yük, odaklanma yanlılığı ve bellek süreçleri gibi değişkenlerin duygu tahminleme başarısına etkileri değerlendirilmiştir.
Bulgular: Bulgular, sezgisel bilgi işleme sisteminin duygu tahminlemede daha sık devreye girdiğini ve bu durumun bireyleri yanlı ve abartılı duygusal öngörülere yönelttiğini göstermektedir. Analitik bilgi işleme ise tahmin doğruluğunu artırma potansiyeline sahip olsa da bu sistemin devreye girmesi bilişsel yük ve motivasyon gibi faktörlere bağlıdır. Ayrıca odaklanma yanlılığı, bireyin yalnızca belirli duygusal yönlere odaklanarak bağlamsal unsurları göz ardı etmesine yol açmakta; bu da tahmin hatalarını derinleştirmektedir. Yüksek çalışma belleği kapasitesine sahip bireylerin, olumsuz duygusal deneyimlerden daha az etkilenme eğiliminde olduğu bulunmuştur. Duygusal çalışma belleği ise duyguların sürekliliğini ve işlenmesini sağlayarak, daha doğru tahminlerde bulunmayı destekleyebilmektedir. Bu açıdan duygusal çalışma belleğinin tahmin hatalarını azaltmada kritik bir rol oynadığı söylenebilir. Geçmiş deneyimlerin hatırlanma biçiminin de geleceğe yönelik yanlı tahminleri etkilediği ve bu tahminleri her zaman iyileştirmediğini ortaya koymuştur.
Tartışma ve Sonuç: Duygu tahminleme hataları, bireylerin geleceğe ilişkin kararlarında önemli sapmalara yol açabilmektedir. Bu derleme, duygu tahminleme hatalarının altında yatan bilişsel süreçleri çok boyutlu bir yaklaşımla ele alarak, özellikle analitik/sezgisel işleme, odaklanma yanlılığı ve duygusal çalışma belleği gibi etkenlerin bu hatalarda belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu hataların altında yatan bilişsel işlevlerin anlaşılması hem duygusal farkındalığı artırma hem de daha gerçekçi beklentiler oluşturma açısından önemlidir.
Anahtar Kelimeler: duygu tahminleme, bilişsel süreçler, ikili bilgi işleme, bellek, odaklanma yanlılığı

10597 – Klinik Psikoloji

Genç Yetişkinlerde Beden İmajı Katılığı ile Egzersiz Bağımlılığı Arasındaki İlişkide Yeme Bozukluklarına Özgü Kişilerarası Problemlerin Rolü

Selva Ülbe Ağırbaşarap [1]

[1]**Dokuz Eylül Ünivesitesi, İzmir**

Giriş ve Amaç: Düzenli egzersizin fiziksel sağlığı geliştirme ve psikolojik iyi oluşu destekleme açısından birçok fayda sağladığı bilinmektedir. Ancak bazı bireylerde egzersiz alışkanlığı, kontrol kaybıyla birlikte olumsuz sonuçlara rağmen sürdürülen bir davranışa dönüşebilmekte ve egzersiz bağımlılığına yol açabilmektedir. Bu durum, zamanla bireyin hem fiziksel sağlığını hem de psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkileyebilmektedir. Araştırmalar, egzersiz bağımlılığının özellikle genç yetişkinlerde yaygın olduğunu ve çoğunlukla olumsuz beden imajı ve yeme bozukluğu semptomlarıyla birlikte görüldüğünü göstermektedir. Son yıllarda beden imajına ilişkin psikolojik esneklik kavramı olan beden imajı esnekliği, bireyin bedenine dair olumsuz içsel yaşantılarını kabul ederek değer odaklı eylemlere yönelme kapasitesi olarak tanımlanmakta; buna karşılık beden imajı katılığı, bireyin bedenine dair yaşadığı deneyimleri değiştirmeye veya bastırmaya çalışması olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, henüz sınırlı sayıda çalışma bulunmasına rağmen, beden imajı katılığının artan yeme bozukluğu semptomları ve egzersiz bağımlılığı ile ilişkili olduğu bulunmuştur.
Yeme bozuklukları literatüründe ise kişilerarası problemlerin yeme bozukluklarının gelişiminde ve sürdürülmesinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Özellikle yeme alışkanlıklarından kaynaklanan sosyal izolasyon, kişilerarası çatışmalar ve başkalarının bedenle ilgili değerlendirmelerinden kaçınma gibi yeme bozukluğuna özgü kişilerarası problemler, yeme bozukluğunun ortaya çıkışında belirleyici etkenler olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda beden imajı katılığının yeme bozukluklarıyla olduğu gibi yeme bozukluğuna özgü kişilerarası problemlerle de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Beden imajı katılığının, artan yeme bozukluğuna özgü kişilerarası zorluklarla ilişkili olabileceği; bu durumun da egzersiz bağımlılığının artışında rol oynayabileceği hipotez edilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı beden imajı katılığı ve egzersiz bağımlılığı ilişkisinde yeme bozukluğunda özgü kişilerarası problemin aracı rolünü incelemektir. Bilgimiz dahilinde, bu konunun alan yazında henüz ele alınmadığı görülmektedir.
Yöntem: Çalışmaya 18-24 yaş aralığında yer alan toplam 276 kişi katılmıştır. Tüm katılımcıların en az altı aydır ve haftada en az üç gün düzenli olarak spor yaptıkları belirtilmiştir. Katılımcıların %55,4'ünü kadınlar (n = 153) oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde katılımcılardan sosyo-demografik bilgi formunun yanı sıra, Beden İmajı Esnekliği Ölçeği, Yeme Bozukluğunda Kişilerarası İlişkiler Ölçeği ve Egzersiz Bağımlılığı Ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Verilerin analizinde, IBM SPSS programı için geliştirilen Hayes'in PROCESS v4.3 makrosunun Model 4'ü kullanılmıştır.
Bulgular: Yapılan analizler sonucunda, beden imajı katılığının yeme bozukluğuna özgü kişilerarası problemler ile pozitif yönde ilişkili olduğu (B =.35, SH=.03 p <.001) görülmüştür. Aynı zamanda, yeme bozukluğuna özgü kişilerarası problemlerin egzersiz bağımlılığı pozitif yönde yordadığı (B =.44, SH=.15 p <.01) bulunmuştur. Beden imajı katılığının egzersiz bağımlılığı üzerinde doğrudan etkisi istatistiksel olarak anlamlı çıkmazken (B =.16, SH=.10 p = .09), toplam etkisinin anlamlı olduğu (B=.32, SH=.08 p <.001) saptanmıştır. Son olarak, yeme bozukluğuna özgü kişilerarası problem düzeylerinin beden imajı katılığı ve egzersiz bağımlılığı arasındaki ilişkide aracılık rolü üstlendiği (B = .16, SH = .07, GA[.02, .29]) belirlenmiştir.
Tartışma ve Sonuç: Bulgular, beden imajı katılığı yüksek bireylerde, artan yeme bozukluklarına özgü kişilerarası problemlerle birlikte egzersiz bağımlılığı davranış örüntülerinin görülebileceğine işaret etmektedir. Elde edilen bu sonuçlar, beden imajı katılığına karşın, psikolojik esnekliğin hem egzersiz bağımlılığı hem de yeme bozukluklarıyla ilişkili kişilerarası zorluklarla başa çıkmada önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Ayrıca, egzersiz bağımlılığının yeme bozukluğuyla ilişki kişilerarası problemlerle değerlendirilmesinin önemine de vurgu yapmaktadır. Çalışmanın sonuçları, mevcut literatür ışığında değerlendirilecek; bulguların alan yazına katkıları ile birlikte yöntemsel sınırlılıkları da tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Egzersiz bağımlılığı, beden imajı katılığı, beden imajı esnekliği, yeme bozukluğu, kişilerarası ilişkiler

10201 – Klinik Psikoloji

Üniversite Öğrencilerinde Yeme Bozukluğuna İlişkin Korkular ile Sosyal Medya Kullanımı Arasındaki İlişkide Beden Algısı ve Benlik Saygısının Aracılık Rolü

Alper Topaloğlu [1], İsa Babacan [1], Selin Aktemur [1], Müge Demirbilek [1], Kardelen Pehlivan [1], Asya Tuana Ezer [1], Ayça Özen Çıplak [1]

[1]Akdeniz Üniversitesi, Antalya

Giriş ve Amaç: Günümüzde sosyal medyaya erişimin artması, bireylerin yeme alışkanlıklarını etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı, beden algısı ve benlik saygısının, yeme bozukluğuna ilişkin korkularla olan ilişkisini incelemek ve bu değişkenlerin aracı rolünü araştırmaktır. Bu araştırmanın hipotezleri şunlardır:

H1: Sosyal medya bağımlılığının yeme bozukluğuna ilişkin korkular üzerindeki etkisinde beden algısı aracı rol oynar.

H2: Ayrıca sosyal medya bağımlılığının yeme bozukluğuna ilişkin korkular üzerindeki etkisinde benlik saygısı aracı rol oynar.

Yöntem: Araştırma kapsamında Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören 171 öğrenciden [113 kadın (%66,1), 58 erkek (%33,9)] veri toplanmıştır. Araştırmada ilişkisel araştırma deseni yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama araçları olarak Yeme Bozukluğuna İlişkin Korkular Ölçeği (YBİKÖ), Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği – Yetişkin Formu (SMBÖ), Benlik Saygısı Değerlendirme Ölçeği – Kısa Form (BSDÖ) ve Beden Algısı Ölçeği (BAÖ) kullanılmıştır. Aracılık rolünü test etmek amacıyla Process Macro analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Korelasyon analizi sonuçlarına göre, YBİKÖ puanı ile SMBÖ ($r = .39$, $p < .01$), BSDÖ ($r = .35$, $p < .01$), BAÖ ($r = .33$, $p < .01$) ve cinsiyet ($r = –.40$, $p < .01$) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. YBİKÖ ile SMBÖ arasındaki ilişkide BAÖ'nün aracılık rolü incelendiğinde, YBİKÖ'nün BAÖ'yü ($B = .49$, $SH = .15$, $p < .01$, %95 GA [.20, .79]) ve SMBÖ'nün BAÖ'yü ($B = .34$, $SH = .08$, $p < .01$, %95 GA [.17, .50]) pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Modeldeki değişkenlerin toplam ve dolaylı etkileri incelendiğinde toplam etkisi ($B = .39$, $SH = .16$, $p < .01$, %95 GA [.60, .126]) ve dolaylı etkisi ($B = .07$, $SH = .03$, $p < .01$, %95 GA [.02, .13]) anlamlı bulunmuştur. Aynı şekilde, YBİKÖ ile SMBÖ arasındaki ilişkide BSDÖ'nün aracılık rolü incelendiğinde, YBİKÖ'nün SMBÖ'yü ($B = .77$, $SH = .16$, $p < .01$, %95 GA [.45, 1.01]), YBİKÖ'nün BSDÖ'yü ($B = .62$, $SH = .16$, $p < .01$, %95 GA [.30, .94]) ve SMBÖ'nün BSDÖ'yü ($B = .25$, $SH = .07$, $p < .01$, %95 GA [.09, .40]) pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Modeldeki değişkenlerin dolaylı etkileri incelendiğinde de anlamlı sonuca ulaşılmıştır ($B = .06$, $SH = .02$, $p < .01$, %95 GA [.01, .12]).

Tartışma ve Sonuç: Sonuçlar, sosyal medya bağımlılığı ile yeme bozukluğuna ilişkin korkular arasındaki ilişkide hem beden algısının hem de benlik saygısının aracı rol oynadığını göstermektedir. Yeme bozukluklarına ilişkin korkular ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişki, bireylerin benlik saygısı düzeyleri ve beden algıları bağlamında önemli bir etkileşim göstermektedir. Elde edilen bulguların, yeme bozukluklarına yönelik farkındalık oluşturması ve sosyal medya bağımlılığının olası psikolojik etkilerine dair bilgi sağlaması beklenmektedir. Bu çalışmanın temel kısıtlılıklarından biri, katılımcı erişimindeki güçlükler nedeniyle örneklemin sınırlı kalmasıdır. Gelecek çalışmalarda daha geniş ve çeşitli örneklemlerle benzer araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeme bozukluğuna ilişkin korkular, sosyal medya bağımlılığı, benlik saygısı, beden algısı.

ATÖLYE ÖZETLERİ

1. Gün

40064 – Diğer (Sosyal ve Klinik Psikoloji)

Kişisel Olanın Ötesinde Yas: Politik Yas ve Kolektif Tepki

Nazan Rümeysa Gökalp[1]

[1]**Türk Psikologlar Derneği**

Kısaca konusu: Bu atölye, politik kararlar ve yapısal adaletsizlikler sonucu ortaya çıkan kayıpların, bireysel duygulanımların ötesine geçerek nasıl kolektif bir yas haline geldiğini ve bu sürecin toplumsal birleşme ile politik örgütlenmeye nasıl zemin hazırladığını incelemektedir. Politik yas, yalnızca bireysel bir kaybın ardından yaşanan duygusal bir süreçten ibaret değildir; aynı zamanda belirli toplumsal grupların, politik kararlar, devlet şiddeti, yapısal adaletsizlikler veya ihmaller sonucu yaşadığı kolektif kayıpların ardından ortaya çıkan ortak bir duygulanım halidir. Bu yas hali, toplumsal bellekte yankı bulur; travmatik olayların kamusal alanda anılmasıyla, semboller, ritüeller ve kolektif anlatılar aracılığıyla şekillenir. Bu bağlamda politik yas, hem bir sonuçtur—politik şiddetin, kaybın veya dışlamanın ardından gelir—hem de bir sebep olabilir; çünkü bu yas hali, kolektif hafızayı diri tutar, dayanışma alanları yaratır ve politik farkındalıkla birlikte örgütlenmeye zemin hazırlar. Bu yönüyle politik yas, pasif bir yas sürecinden ziyade, aktif bir toplumsal ve politik pratik olarak değerlendirilmelidir. Katılımcılarla birlikte, politik yasın sadece bir sonuç değil, aynı zamanda bir neden—bir direniş biçimi ve harekete geçirici güç—olabileceği tartışılacaktır. Atölye; güncel örnekler, psikososyal yaklaşımlar ve grup temelli etkileşimlerle, yasın politik potansiyelini anlamaya yönelik kolektif bir düşünme alanı yaratmayı amaçlamaktadır.

Amaç ve hedefleri: Bu atölyenin temel amacı, bireylerin yaşadıkları yas süreçlerini yalnızca kişisel travmalar olarak değil, toplumsal ve politik bağlamlarla ilişkili olarak kavrayabilmelerini desteklemektir. Katılımcıların, bireysel zorlanmalarının ardında yatan yapısal eşitsizlikleri ve politik dinamikleri fark etmeleri; böylece yaşadıkları yasın yalnızca bir duygu durumu değil, aynı zamanda ortak bir deneyim ve dayanışma zemini olabileceğini idrak etmeleri hedeflenmektedir.Atölye, bu farkındalıkla birlikte katılımcıların yas süreçlerini yeniden anlamlandırarak kolektif iyileşme yolları inşa etmelerine, toplumsal bağlar kurmalarına ve politik olarak güçlenmelerine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: konu anlatımı, kolaj çalışması Katılımcılar politik yas kavramını öğrendikten sonra grupların önce ortak bir yas kolajı yapmaları, ardından bu yasın onlarda sebep olduğu dayanışma duygusu ile dayanışma kolajı yapmaları sağlanır.

Öngörülen kazanımlar: Katılımcıların politik yas kavramını kuramsal ve deneyimsel boyutlarıyla tanımaları, Bireysel olarak yaşadıkları duygusal zorlanmaların, toplumsal ve politik bağlamlar içinde nasıl şekillendiğini fark etmeleri, Yasın yalnızca bireysel bir süreç değil, aynı zamanda kolektif bir deneyim ve örgütlenme potansiyeli taşıyan bir toplumsal pratik olduğunu kavramaları, Politik yasın duygusal bir tepkiden ibaret kalmayıp, dayanışma temelli eylemsellik ve kolektif iyileşme süreçlerine nasıl dönüşebileceğini deneyimlemeleri amaçlanmaktadır. Atölye süresince, kavramsal tartışmaların yanı sıra duyguların paylaşımı ve dışsallaştırılmasına alan açılarak, katılımcıların bu süreçleri eyleme dönüştürme kapasiteleri desteklenecektir.

Psikolog Nazan Rümeysa Gökalp, 2021 yılından bu yana çeşitli kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerine eğitimler vermektedir. Eğitim ve işbirliği yaptığı kurumlar arasında AFAD, Aile ve Sosyal

Hizmetler İl Müdürlükleri, ŞÖNİM, Ülker, valilikler, belediyeler ve farklı sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. Bunun yanı sıra üniversitelerde ve ulusal/uluslararası kongrelerde farklı sunumlar ve atölyeler gerçekleştirmiştir.Özellikle 6 Şubat depremlerinin ardından yürüttüğü çalışmalar, travma, yas ve psikolojik ilk yardım alanlarında yoğunlaşmıştır. 2023 yılında Hatay'da yaklaşık bir yıl süreyle Türk Psikologlar Derneği DEPSDA Projesi'nde saha koordinatörü olarak görev yapmış; bu süreçte politik karar ve uygulamaların toplumsal yas süreçlerine etkilerini doğrudan gözlemleme fırsatı bulmuştur. Hem bireysel hem de toplumsal yas süreçleri üzerine çalışma deneyimine sahip olup, bu deneyimlerini saha uygulamaları, eğitimler ve atölyeler aracılığıyla paylaşmaktadır. Travma ve yas çalışmalarının yanı sıra farklı sivil toplum kuruluşlarında gönüllü ve profesyonel roller üstlenmiş, kolektif dayanışmayı hem mesleki hem kişisel yaşamının merkezine almıştır. Hâlihazırda Türk Psikologlar Derneği Genel Koordinatörü olarak görevini sürdürmekte, aynı zamanda kurumlara yönelik eğitim ve danışmanlık çalışmalarına devam etmektedir. Atölye ve Eğitim Deneyimleri Ülker Karaman Fabrikası: Psikolojik Dayanıklılık Atölyesi Hatay AFAD: Travma Sonrası İyileşme Atölyesi, Psikolojik İlk Yardım (PİY) Eğitimi, Şiddetsiz İletişim Eğitimi Hatay Valiliği: Şiddetsiz İletişim Eğitimi Hatay ASHB: Yas Müdahaleleri, Travma Sonrası İyileşme, Öz Şefkat Atölyeleri TOBB ETÜ: Terapi Odasında Öz Şefkat Çalışmak III. Travmatik Stres Kongresi: Sahada Toplumsal Travma Atölyesi Hacı Bayram Veli Üniversitesi: Psikolojik İlk Yardım Eğitimi ANDA Derneği: Psikolojik İlk Yardım (PİY) Eğitimi Türk Psikologlar Derneği: Psikolojik İlk Yardım (PİY) Eğitimi

40051 – Klinik Psikoloji

Rastlantılarda Kesişen Hikayeler: İlişkisel İhtiyaçlara Sanatsal İfade Aracılığıyla Temas

Zeynep Maçkalı[1], Şafak Ebru Toksoy[1]

[1]İstanbul Bilgi Üniversitesi

Kısaca konusu: Bu atölye çalışması, Richard Erskine'in geliştirdiği İlişkisel Odaklı, Gelişim Temelli İntegratif Psikoterapi (IP) yaklaşımı doğrultusunda, ilişkisel ihtiyaçlar ve temas kavramlarının deneyimsel yollarla keşfedilmesini amaçlamaktadır. İlişkisel ihtiyaçlar, insan insana etkileşimde ortaya çıkan ve etkileşimi besleyip geliştiren ihtiyaçlardır. İlişkisel ihtiyaçlar ancak ilişki yoluyla karşılanabilir. Karşılandıkları oranda da ilişkileri besler ve geliştirirler. Karşılanmayan, eksik karşılanan ya da aksak bir biçimde karşılanan ilişkisel ihtiyaçlar ise kişide boşluk, yalnızlık gibi duyguların hissedilmesine neden olabilir. Karşılanmama hali devam ettiğinde kişi bu duyguları daha yoğun deneyimlemeye, öfke yaşamaya başlar ve bu durumla kendine göre baş etmeye çalışır. Baş etme çabası, kişinin hissettiği sıkıntı ve acıyı yadsımasına, bundan uzaklaşmasına, dolayısıyla içsel ve dışsal temasında kopma ve dağılmalara sebep olur. Duruma ve ihtiyaca yönelik sanat unsurları sürece katılabildiğinde sanatın sağladığı somutlaştırma olanağı, içsel ve dışsal temasın artmasına zemin sağlayarak yaşantıların işlenebilirliğini arttırır. Duygunun ve/ya deneyimin, sanat aracılığıyla dışavurumu kişide oluşan etkilerin içsel olarak düzenlenebilmesine ve iyileşebilmeye alan sağlar. Ortaya çıkan ürünler, kişilerin yaşantılarından simgeleşen parçalardır. Simgesel düzeyde işlenen bu yaşantılar, bilinç düzeyine çıkmaya hazır olduğunda, somut yaşantısal bağlantılar kurulmaya başlanır. Ortaya çıkan malzemenin katılımcı ile işlenmesi sürecine sabırla tanık olmak ve özenle dinlemek, katılımcının kendi iç dünyasında 'içe atılmış' olan bu yaşantılara dair farkındalık geliştirmesi için önemli ve gereklidir. 2 saat sürecek bu atölye çalışmasında sanatın farklı öğelerini içeren uygulamalar aracılığıyla katılımcılar bireysel dışavurumun yanı sıra birlikte yaratma sürecini de deneyimleyeceklerdir. Kuramsal bilgi aktarımı ve uygulama sonrası paylaşım sırasında İlişkisel İhtiyaçlar Modeli ile bütünleştirilmiş bir metodoloji izlenecektir.

Amaç ve hedefleri: Amaç: Richard Erskine'in geliştirdiği İlişkisel Odaklı, Gelişim Temelli İntegratif Psikoterapi'de (IP) çok önemli yeri olan ilişkisel ihtiyaçlar ve temas kavramlarına dair kuramsal bilgiyi yaratıcı deneyimle buluşturmak Hedefler: İlişkisel ihtiyaçlar ve temas kavramlarına dair kuramsal bilgi sunmak Farklı sanat unsurlarını dışavurum aracı olarak kullanmak Benliği ilişki sistemi içinde değerlendirebilmeyi deneyimsel olarak keşfedebilmek Duygusal farkındalığı arttırmak

Yöntem: Kuramsal bilgi aktarımı + dışavurumcu sanat uygulaması + paylaşım + kuram ile uygulamanın bütünleştirilmesi

Öngörülen kazanımlar: Bu atölye çalışmasına katılan kişiler, Temas ve ilişkisel ihtiyaçlara kavramlarına dair kuramsal bilgi edinirler Temas ve ilişkisel ihtiyaçlar kavramlarını deneyimsel olarak keşfedebilirler Duygusal farkındalıklarını arttırarak, içsel ve dışsal teması keşfedebilirler. Sanat uygulamaları aracılığıyla sanatın dışavurumcu gücünü deneyimleyebilirler.

Zeynep Maçkalı Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden lisans derecesini aldıktan sonra, yüksek lisans eğitimini Okan Üniversitesi Uygulamalı Psikoloji (Klinik Psikoloji) Programı'nda tamamlamıştır. Daha sonra Hacettepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Doktora Programı'nı tamamlayarak doktora derecesini almış, 2024 yılında Klinik Psikoloji alanında Doçent olmuştur. 2015 yılından beri farklı üniversitelerde dersler vermektedir. Klinik uygulamalarında ilişkisel integratif psikoterapi yaklaşımını temel almaktadır. 2007 yılından beri sanatla terapi ve yaratıcılık konularıyla ilgilenmektedir. Bireysel ve gruplarla yaptığı, koruyucu veya önleyici uygulamalarda sanatın

dışavurumcu gücünden destek almakta, kişilerin yaratıcı potansiyellerinin güçlendirilmesini hedefleyen çalışmalarını sürdürmektedir. Otizm ve bipolar bozukluklarla ilgili birçok projede araştırmacı, eğitmen, grup yürütücüsü olarak farklı görevlerde yer almıştır. Atölye ile ilgili yayınlar/deneyimler: Maçkalı, Z. (2016). Beden Farkındalığı: Ruhsal ve Bedensel Gelişimin Bütüncül Olarak Ele Alınması. Otizm Farkındalık Ayı Etkinlikleri-Sempozyum VI. Maçkalı, Z. ve Kaya, U. (2019). Bipolar Bozukluğa Yönelik Ruhsal İyileştirim Hizmetlerinde Yeni Bir Bakış: Bütüncül Bilişsel Model (Atölye Çalışması) 3. Ruhsal İyileştirim Kongresi, Kocaeli. Maçkalı, Z. (2021). Erken çocukluk döneminde sanatla terapi. Online sanatla terapi buluşması (atölye çalışması). 25-26 Eylül 2021. Maçkalı, Z. ve Gökdağ, C. (2023). Dünya Dijitalleştikçe İnsan İnsana Temas Nerede Kaldı? (Çalışma Grubu). X. Prof. Dr. Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu, İzmir, 1-2 Haziran 2023 Maçkalı, Z. (2024). Travmatik Deneyimlere Sanatın Penceresinden Bakmak (atölye çalışması). III. Sanatla Terapi ve Yaratıcılık Kongresi (Ocak 2024, Çevrimiçi). Eracar, N. ve Maçkalı, Z. (2024). Otizm ve Benzeri Gelişimsel Aksamalara Yönelik Önleyici Müdahalede İlişkisel Çalışma Sağlık ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile yürütülecek proje için yetiştirilecek çalışmacılara tanıtım kursu. 5. Ruhsal İyileştirim Kongresi, Kocaeli, 9 Mayıs 2024 Toksoy, Ş. E. ve Maçkalı, Z. (2025). İlişkisel İhtiyaçlar Modeli'nin Sanatsal Öğelerle Birlikte Grup Çalışmalarında Kullanımı ve Öz-Bakım Desteği. IV. Türkiye Travmatik Stres Kongresi, İstanbul, 10-11 Nisan 2025

40047 – Adli Psikoloji

Bağımlılık Alanında Çalışmak: Müdahale, İkilem ve Dayanıklılık

Fatma Dilek Şeker[1],

[1]Trabzon Üniversitesi

Bağımlılık, sadece bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığını değil; ailesini, toplumsal ilişkilerini ve meslek yaşamını da doğrudan etkileyen, karmaşık, çok boyutlu bir halk sağlığı sorunudur. Bu alanla çalışan psikologlar; bağımlılık döngüsünün biyolojik, psikolojik, sosyal ve davranışsal yönleriyle doğrudan karşı karşıya gelir. Bağımlılıkla mücadele süreci, çoğu zaman yalnızca bireyin değişimini değil, uzmanın da kendi profesyonel sınırlarını ve dayanıklılığını yeniden gözden geçirmesini gerektirir. Psikologlar; tedavi motivasyonunun düşük olduğu, terapiye direnç gösterilen ya da relaps olasılığı yüksek bireylerle çalışırken sıklıkla mesleki yıpranma, ikilem, empatik tükenmişlik ve mesleki yalnızlık gibi zorluklarla karşılaşır. Özellikle madde kullanım davranışı olan bireylerin yargılayıcı bakışlara, toplumsal

dışlanmaya ve içselleştirilmiş damgalanmaya maruz kalmaları, terapötik süreci daha da kırılgan hâle getirmektedir. Bu bağlamda psikoloğun rolü yalnızca müdahale eden değil, aynı zamanda anlayan ve sınırlarını koruyan bir uzmana dönüşür. Bu atölye, psikologların bağımlılık alanındaki temel psikoterapötik müdahale tekniklerini yeniden gözden geçirmelerini sağlarken; aynı zamanda "Bağımlılıkla çalışırken ben ne yaşıyorum?", "Nerede

zorlanıyorum?", "Etik çizgilerim neler ve nasıl savunuyorum?" gibi içe dönük sorgulamalarla mesleki farkındalıklarının artmasını sağlayarak bu alanda çalışan uzmanların kendi sınırlarını tanıyan, duygusal dayanıklılığını koruyan etik bir bakış açısı geliştirmesi yoluyla bireye yaklaşım sağlaması hedeflenmektedir. Bu atölyenin amacı, bağımlılık davranışı bulunan bireylerle çalışan psikologların, karşılaştıkları zorlukları daha iyi anlayarak, etkili ve bütüncül müdahale becerileri geliştirmelerini sağlamak olup; Atölyede, psikologların bağımlılık problemi bulunan bireylere yönelik: Etkili iletişim kurmaları,

Terapötik süreci yapılandırmaları, Zorlayıcı durumlar karşısında etik kararlar alabilmeleri

Kendi psikolojik sağlamlıklarını koruyabilmelerini desteklemek odak noktadır. Katılımcıların, bağımlılık davranışı bulunan bireylerle kurulan terapötik ilişkide; empati, etik ilkelere bağlılık,

tutarlı sınır koyma ve mesleki dayanıklılık gibi temel unsurları nasıl dengeleyeceklerine dair bilgilendirme de gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Bu doğrultuda, bilimsel temelli terapi tekniklerinin, vaka analizlerinin ve mesleki öz bakım stratejilerinin harmanlandığı bir öğrenme ortamı sunulacaktır.

Yöntem: Kısa sunumlar (20-30 dakikalık bilgi aktarımları) Yansıtıcı egzersizler: Hemen harekete geçme, Yönergeye dikkat et vb. Vaka analizleri

Öngörülen kazanımlar: Bağımlılık davranışı olan bireylerle çalışmada etkin görüşme tekniklerini tanıma, Zorlayıcı danışan profillerinde kendi sınırlarını fark etme, Müdahale planlamasında bütüncül bakış açısı kazanma, Vaka tartışmalarıyla uygulama becerilerini güçlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Dilek Şeker, 11 yıl boyunca Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü teşkilatının çeşitli Ceza İnfaz Kurumlarında psikolog olarak görev yapmış, yüksek lisans ve doktora eğitimini Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Bakanlık bünyesinde uzun yıllar eğiticilik yapmış bir psikolog olarak, 2023 yılından itibaren uygulamalı psikoloji alanında akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

40037 – Diğer (Çocuk-Aile Psikolojisi)
Sistemik Çocuk ve Aile Değerlendirmesi
Seniha Naşit Gürçağ[1]
[1]**Yaşamca Psikoloji**

Kısaca konusu: Sistemik çocuk-aile değerlendirmesi, çocuğun gelişimini aile içindeki ilişkiler ve etkileşimler bağlamında ele alan bütüncül bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, çocuk ve aile gelişim dönemlerinin karşılıklı olarak birbirini etkilediğini göz önünde bulundurur ve değerlendirmeyi hem bireysel, hem de ilişkisel bağlamda yapmayı hedefler.

Amaç ve hedefleri: 1) Çocuğun (bilişsel, duygusal,sosyal ve davranışsal) gelişimini değerlendirmek. 2) Ebeveynlerin ilişki dinamiklerini anlamak. 3) Çocuk ve aile gelişim dönemleri arasındaki etkileşimi ortaya koymak 4) İhtiyaçları ilişkisel olarak ele almak (Bireysel ve ilişkisel ihtiyaçları anlamak) 5) Kaynakları belirlemek 6) Müdahale ve destek planları oluşturmak Yöntem: 1) Görüşmeler 2) Gözlemler 3) Test ve değerlendirmeler **Öngörülen kazanımlar:** 1) Sistemik bakış açısını tanımak. 2) Sistemik bakış açısının çocuk aile değerlendirmelerine nasıl entegre edileceğine dair bilgiler edinmek. 3) Çocuk ve aile gelişim dönemleri arasındaki karşılıklı etkileşimi tanımlayabilmek. 4) Aile içi ilişkilerin, rollerin ve iletişimin çocuk gelişimi üzerindeki etkisi ile çocuk gelişim dönemlerinin aile yaşam döngüsüne olan yansımalarını anlamak. 5) Değerlendirme sürecinde kullanabilecek yöntemlerle ilgili bilgiler edinmek.

Seniha Naşit Gürçağ, 2019 yılından bu yana Yaşamca Psikoloji'de staj koordinatörü ve proje mentörü olarak görev yapmaktadır. Kurum içinde eğitimler planlamakta ve yürütmektedir. 2021–2025 yılları arasında yılda iki kez staj programlarını koordine etmiş; bu programlar kapsamında sistemik çocuk-aile değerlendirmesi, aile oyun terapisi, entegratif oyun terapisi ve nöro-dramatik oyun konularında seminerler vermiştir. 2018 yılından bu yana İlişki Psikoterapileri Enstitüsü Çift ve Aile Terapisi Eğitim Programı'nda eğitmen olarak yer almakta, özellikle Aile Oyun Terapisi dersinin eğitmenliğini yürütmektedir.

40032 – Klinik Psikoloji

Davranışsal Bağımlılıklarda Farkındalık ve Önleme Atölyesi: İnternet Bağımlılığını Önlemeye Yönelik Psikodramatik Uygulamalar

Füsun Gökkaya[1]

[1]**İzmir Tınaztepe Üniversitesi**

Kısaca konusu: Öncelikli olarak davranışsal bağımlılıklar kapsamında yer alan kumar bağımlılığı, çevrimiçi kumar bağımlılığı, internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı konuları açıklanacaktır. Ardından internet bağımlılığına yönelik psikodrama temelli bir uygulamayla bu davranışların nasıl önlenebileceğine ilişkin farkındalık kazanılacaktır. Atölye süresince hem bilgi aktarımı hem de aktif öğrenme yöntemleri bir arada kullanılacaktır.

Amaç ve hedefleri: Atölyenin temel amacı, katılımcıların dijital ortamda gelişen davranışsal bağımlılıkların nedenleri, yaygınlığı, belirtileri, sonuçları ve önlenmesi hakkında farkındalık kazanmalarını sağlamaktır. Ek olarak, bu bağımlılıkların önlenebilirliğine yönelik bilgi ve becerilerini artırmak ve psikodramanın bu süreçte nasıl etkili bir müdahale aracı olarak kullanılabileceğini deneyimlemelerini sağlamaktır. Katılımcıların hem teorik bilgi edinmeleri hem de psikodrama temelli uygulamalarla sürece aktif olarak katılım göstermeleri hedeflenmektedir. Yöntem: Atölye 180 dakika sürecektir ve en fazla 20 kişilik bir katılımcı grubu ile yürütülecektir. Uygulamanın birinci kısmında davranışsal bağımlılıkların (kumar, çevrimiçi kumar, internet ve sosyal medya bağımlılıkları) mekanizmaları, aktif öğrenme yöntemleri ile açıklanacak; grup oyunları oynanacak, katılımcılar gruplara ayrılıp davranışsal bağımlılıkları önleme stratejilerine yönelik grup çalışmaları yürüteceklerdir. Atölyenin ikinci kısmında psikodrama yöntemiyle uygulamalı bir çalışma yapılacaktır. İnternet bağımlılığına neden olan faktörlere uygun grup oyunları ile katılımcıların psikodrama müdahalelerini deneyimlemeleri sağlanacaktır.

Öngörülen kazanımlar: Katılımcıların, davranışsal bağımlılıklar konusunda mevcut mekanizmalar ve temel kuramsal bilgiler hakkında bilgi sahibi olmaları; oynanan psikodrama oyunları aracılığıyla bu bağımlılıkların önlenmesi mekanizmasını kavramaları; davranışsal bağımlılıkları önleme yöntemleri hakkında farkındalık kazanmaları hedeflenmektedir. Ayrıca, alanda çalışanların aktif öğrenme tekniklerini kullanarak bireylere yönelik etkili farkındalık programları planlama yetkinliklerini geliştirmeleri ve psikodrama yöntemiyle hem bilinçlenmeleri hem de alternatif davranış geliştirme yollarını görmeleri amaçlanmaktadır.

Doç. Dr. Füsun Gökkaya İzmir Tınaztepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı Başkanıdır. Klinik Psikoloji yüksek lisans programı yürütücüsü olan Gökkaya psikodrama terapistidir. Çok sayıda bilimsel çalışması olan Gökkaya, internet bağımlılığı alanında ve psikodrama konusunda çeşitli araştırmalar yürütmüş, bu konulardaki tezlerde danışmanlık görevi almıştır.

Klinik Psikolog Betül Bayram 2025 yılında İzmir Tınaztepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'ndan mezun olmuştur. 350 saatlik psikodrama eğitimini başarıyla tamamlayarak yardımcı psikodramatist unvanını almıştır. Lisansüstü tez çalışmasını "Psikodrama Uygulamalarının İnternet Bağımlılığı Üzerindeki Etkisi" konusunda gerçekleştirmiş ve bu çalışmasıyla Yeşilay Lisansüstü Tez Bursu'nu almaya hak kazanmıştır. Eğitim süreci boyunca çeşitli sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak görev almış, psikolojik destek hizmetleri ve toplumsal farkındalık projelerinde aktif olarak yer almıştır. Hâlen Denizli'de kendi danışmanlık merkezinde bireysel danışan kabul ederek mesleki çalışmalarını sürdürmektedir. Psikolog Berna Kayhanmete İzmir Tınaztepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programında süpervizyon altında çocuk, ergen ve yetişkin görüşmeleri yapmaktadır. İzmir Tınaztepe Üniversitesinde "Bağımlılığı Önleme Komisyonu" çalışmaları kapsamında sosyal sorumluluk projeleri dahilinde davranışsal bağımlılık türleri (internet, dijital oyun,

sanal kumar vb.) konusunda ebeveynlere yönelik bir dizi sunumlar gerçekleştirmiştir. Yüksek lisans tezinde sosyal medya bağımlılığını etkileyen faktörler ile ilgili çalışmaktadır. Ayrıca lisansüstü eğitimi kapsamında yürütülen, "Üniversite Öğrencilerinde Kumar Bağımlılığı ve Ruhsal Sorunlar" başlıklı bilimsel araştırmada, yürütücü ekibin içinde yer almaktadır.

Psikolog Cansu Budak İzmir Tınaztepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programında eğitimine devam etmekte olup, süpervizyon altında çocuk, ergen ve yetişkin bireylerle görüşmeler gerçekleştirmektedir. İzmir Tınaztepe Üniversitesinde "Bağımlılığı Önleme Komisyonu" çalışmaları kapsamında sosyal sorumluluk projeleri dahilinde davranışsal bağımlılık türleri (internet, dijital oyun, sanal kumar vb.) konusunda ebeveynlere yönelik bir dizi sunumlar gerçekleştirmiştir. Yüksek Lisans tezinde çevrimiçi kumar bağımlılığı ile ilgili çalışmaktadır.

Psikolog Elif Er İzmir Tınaztepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programında eğitimine devam etmekte olup, süpervizyon altında çocuk, ergen ve yetişkin bireylerle görüşmeler gerçekleştirmektedir. Lisansüstü eğitimi kapsamında yürütülen, "Üniversite Öğrencilerinde Kumar Bağımlılığı ve Ruhsal Sorunlar" başlıklı bilimsel araştırmada yürütücü ekibin içinde yer almaktadır.

2. Gün

40019 – Klinik Psikoloji
Aşkın Yapay Hâli (Dizi ve Filmlerle Romantik İlişkiler)
Merve Ağırbaşlı[1]
[1]Ousia Psikoloji

Kısaca konusu: Bu atölye, insanlarla yapay zekâlar arasında kurulan duygusal ilişkileri sinema ve diziler üzerinden psikolojik bir bakışla ele almaktadır. Ex Machina, Her, Black Mirror, Blade Runner ve S1mone gibi yapımlardaki sahnelerden yola çıkılarak, parasosyal ilişkiler, insanın ilişki kurma arzusu, yalnızlık, bağlanma ihtiyacı ve gerçeklik gibi kavramlar tartışmaya açılacaktır.

Amaç ve hedefleri: 1. Yapay zekâ ile ilişkilerin arkasındaki insani ihtiyaçları ve romantik bağların psikolojik dinamiklerini incelemek 2. Katılımcıların yalnızlık, bağlanma ve ilişki temsillerini medya üzerinden sorgulamalarını sağlamak 3. Duygusal bağların dijitalleşme çağındaki dönüşümüne dair farkındalık kazandırmak 4. Film ve dizi sahneleri üzerinden eleştirel düşünme ve psikolojik analiz becerilerini desteklemek 5. Klinik ve etik perspektif geliştirmek

Yöntem: Film/dizi sahnelerinin izlenmesi Küçük grup tartışmaları ve yönlendirici sorular Kavramsal çerçeveyi destekleyen bilgi paylaşımları

Öngörülen kazanımlar: Yapay zekâ ile kurulan duygusal ilişkilerin psikolojik temellerine dair farkındalık Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerisi Modern insanın bağlanma biçimleri ve yalnızlık deneyimlerine dair içgörü Gerçek, sahte ve idealize edilmiş ilişkiler arasındaki farkları anlama.

Klinik Psikolog Merve Ağırbaşlı: Klinik Psikolog Merve Ağırbaşlı, lisans eğitimini Özyeğin Üniversitesi Psikoloji bölümünde, yüksek lisansını ise Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji programında tamamlamıştır. PsiChi'nin Türkiye'deki kurucu üyelerindendir. Eğitim hayatı boyunca farklı hastanelerde ve psikolojinin çeşitli alanlarında staj yapmış, araştırmalar yürütmüş ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarında gönüllü çalışmalar gerçekleştirmiştir. TÜBİTAK projeleri kapsamında önemli akademisyenlerle bir araya gelme fırsatı edinmiş; ayrıca Litvanya merkezli yürütülen kültürlerarası romantik ilişkiler üzerine çok kültürlü bir nitel araştırmanın da parçasıdır. Partner şiddeti, ihmal, istismar ve romantik ilişkiler konularına odaklanan uzman, çeşitli etkinlik ve seminerlerde davetli konuşmacı olarak yer almıştır. Beş yıl boyunca bir danışmanlık, eğitim ve araştırma merkezinde görev almış; bu süreçte eğitimler, webinarlar ve organizasyonlarda aktif rol üstlenmiştir. Halen özel bir danışmanlık merkezinde yetişkinler ve çiftlerle klinik çalışmalarını sürdürmektedir.

40055 – Klinik Psikoloji

Bireysel Terapide Diyalektik Davranış Terapisi: Kuramdan Uygulamaya

Ayşe Turan[1], Esra Öktem[2]
[1]Bağımsız Araştırmacı
[2]Maltepe Üniversitesi

Kısaca konusu: Diyalektik Davranış Terapisi (DDT), özellikle duygu düzenleme güçlükleri, kriz anları ve sınırda kişilik bozukluğu gibi klinik tablolarla çalışmada etkili bir terapi yaklaşımıdır. Bu çalışma grubu, DDT'nin yapı taşları olan kabul ve değişim prensiplerini ve DDT beceri eğitimi modüllerinin bireysel terapi seanslarında nasıl hayata geçirileceğini özetlemektedir. Katılımcılar, DDT tekniklerini öğrenerek, danışanlarının bireysel terapi süreçlerinde bu becerileri nasıl etkili bir şekilde kullanabilecekleri hakkında bilgi sahibi olacaklardır.

Amaç ve hedefleri: Oturumun amacı, katılımcılara DDT'nin temel kuramsal çerçevesini tanıtmak ve bu yaklaşımın bireysel terapideki uygulanabilirliğini göstermektir. Katılımcıların, DDT'nin diyalektik bakış açısını ve terapi sürecinde kabul ile değişim arasındaki dengeyi kavramaları hedeflenmektedir. Ayrıca, bireysel terapi sürecinde kriz yönetimi, duygu düzenleme ve terapötik ittifakın güçlendirilmesi gibi temel bileşenlerin DDT perspektifiyle nasıl ele alınacağı aktarılacaktır. Bu sayede, terapistler uygulamalarını DDT ilkeleri doğrultusunda geliştirme fırsatı bulacaktır.

Yöntem: Tek oturumluk bu çalışma grubu, interaktif bir sunum formatında gerçekleştirilecektir. Öncelikle DDT'nin tarihçesi, kuramsal temelleri ve dört ana beceri modülü (duygu düzenleme, stres toleransı, bilinçli farkındalık ve kişilerarası etkililik becerileri) kısaca açıklanacaktır. Ardından, DDT'nin bireysel terapide nasıl yapılandırıldığına dair temel bilgiler aktarılacaktır. Bu bölümde her modülden bir beceri seçilerek uygulamalı olarak işlenecektir. İşlenecek beceriler; hedef etkililiği (kişilerarası etkin olma), radikal kabul (stres toleransı), olumlu duygular biriktirme (duygu düzenleme), "ne" becerileri (bilinçli farkındalık) şeklindedir. Oturum sırasında katılımcılarla etkileşim sağlanacak ve temel tekniklerin vaka örnekleri üzerinden açıklanmasıyla öğrenme desteklenecektir.

Öngörülen kazanımlar: Bu oturum sonunda katılımcıların DDT'nin temel kavramları hakkında kısa ve öz bilgi edinmeleri, bireysel terapide DDT yaklaşımını nasıl kullanabileceklerine dair temel bir anlayış geliştirmeleri beklenmektedir. Ayrıca, DDT'nin kabul ve değişim dengesinin terapötik süreçte nasıl uygulanabileceğine dair bilgi sahibi olarak, kendi terapi uygulamalarında bu yaklaşımı daha bilinçli bir şekilde entegre etmeye başlayabilecek, yine dört temel beceri modülünden örnek becerilerle çalışma pratiği geliştireceklerdir. Sonuç olarak, bu çalışma grubu bireysel terapide DDT'nin uygulanabilirliğini tanıtarak katılımcıların mesleki gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Ayşe Turan, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü mezunudur. Klinik psikoloji yüksek lisansını Haliç Üniversitesi'nde, doktora eğitimini ise Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi & Medeniyet Üniversitesi iş birliğinde tamamlamıştır. Akademik ve klinik çalışmaları süresince Şema Terapi, Diyalektik Davranış Terapisi ve EMDR alanlarında uzmanlaşmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde ve çeşitli danışmanlık merkezlerinde uzun yıllar yetişkinler ve çocuklarla çalışmış, bireysel ve grup terapileri yürütmüştür. 2025 yılı itibariyle kendi ofisinde çalışmalarını sürdüren Turan, tekrarlayan yaşam sorunları, kaygı bozuklukları, depresyon, travma, fibromiyalji, somatik yakınmalar ve ilişki problemleri yaşayan yetişkinlere yönelik olarak terapi hizmeti vermektedir. Aynı zamanda gruplarla diyalektik davranış terapisi temelli mindfullnes, kişilerarası etkin olma, duygu düzenleme ve stres toleransı becerileri üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Esra Öktem, Bahçeşehir Üniversitesi'nde lisans, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde klinik psikoloji yüksek lisans, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi & İstanbul Medeniyet Üniversitesi ortak programında klinik psikoloji doktora eğitimini tamamlamıştır. Maltepe Üniversitesi psikoloji bölümünde doktor

öğretim üyesi olarak çalışmakta, aynı zamanda Maltepe Üniversitesi Teknoloji ve İnsan İlişkileri Uygulama ve Araştırma Merkezinde müdür olarak görev almaktadır. Birey, çift ve ailelerle klinik çalışmalarına devam etmekte olan Öktem, çalışmalarında sistemik psikoterapi, BDT, DDT, şema terapi ekollerine yer vermektedir. Ulusal ve uluslararası yayınlanmış çalışmaları vardır, lisans ve yüksek lisans düzeyinde dersler vermektedir. Çift ve Aile Terapileri Derneği (ÇATED) yönetim kurulu asil üyesidir.

40059 – Klinik Psikoloji
Uzamış Yas Bozukluğunda Bilişsel Davranışçı Müdahale Yolları
Samet Baş[1]
[1]**Karadeniz Teknik Üniversitesi**

Kısaca konusu: Bu atölye çalışması, Uzamış Yas Bozukluğu (UYB) tanısı alabilen ya da bu tanı açısından risk altındaki bireylerle çalışan ruh sağlığı profesyonelleri için yapılandırılmış Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) temelli bir müdahale programı sunar. Program yüz yüze uygulama protokolüne dayanmaktadır ve Worden'ın (2009) yas görevleri modeli ve Neimeyer'ın (2000) yas sürecinde anlamı yeniden yapılandırma yaklaşımı temel alınarak BDT teknikleri ile yapılandırılmıştır. Atölye, yasın duygusal, bilişsel ve davranışsal boyutlarını ele alarak danışanın kaybı yaşama biçimini ve hayata yeniden uyum sağlamasını hedefleyen 8 aşamalı bir uygulama modeli sunar. Program risk altındaki kişiler için yas danışmanlığı, UYB yaşayan kişiler içinse bir tedavi içeriği sunmaktadır.

Amaç ve hedefleri: Bu eğitimin temel amacı, katılımcılara UYB'yi değerlendirme ve yapılandırılmış bir terapi süreciyle müdahale etme becerisi kazandırmaktır. Hedefler arasında; •Uzamış yasın temel belirtilerini ve ayırıcı özelliklerini tanıyabilmek, •BDT temelli müdahale adımlarını kuramsal ve uygulamalı olarak kavramak, • Yas görevleri ve anlam odaklı müdahaleleri sürece entegre edebilmek, •Vaka örnekleri üzerinden değerlendirme, formülasyon ve müdahale becerilerini geliştirmek yer almaktadır.

Yöntem: Atölye, teorik sunumlar, vaka örnekleri ve müdahale tekniği örnekleri ile yürütülecektir. Bu bağlamda müdahale süreci yas görevleri modeli çerçevesinde yapılandırılmış, BDT tekniklerini içeren 8 aşamalı bir yapı üzerinden ele alınacaktır: 1. Etki Bildirimi: Kaybın birey üzerindeki etkisinin tanımlanması. 2. Bilişsel Müdahale I: İşlevsel olmayan düşünce ve davranış kalıplarının fark edilmesi. 3. Maruz Bırakma: Kaçınılan durum ve duygularla terapötik yüzleşme. 4. Bitmemiş Meseleler: İfade edilmemiş duygu ve düşüncelerle çalışmak. 5. Yeniden Yapılanma: Yaşam alanlarının, rollerin ve kimliklerin yeniden yapılandırılması. 6. Davranışsal Aktivasyon: Kısa ve uzun dönemli işlevselliği artırmaya yönelik değer ve hedef belirleme çalışması. 7. Kaybı Yeniden Konumlandırmak: Kaybedilen kişiyle ilişkinin anlamlandırılması. 8. Anlamın Değerlendirilmesi & Veda: Kazanımların gözden geçirilmesi ve sembolik vedayla kapanış.

Öngörülen kazanımlar: Bu eğitimi tamamlayan katılımcıların; UYB'ye yönelik değerlendirme ve formülasyon becerileri kazanması, Yas görevleri ve anlam odaklı müdahaleleri danışan ihtiyaçlarına göre uyarlayabilmesi, BDT tekniklerini uzamış yasa etkili biçimde uygulayabilmesi, UYB ile çalışan profesyonel rolünü yapılandırılmış ve kanıta dayalı bir çerçeve içinde yürütebilmesi beklenmektedir. Eğitim, klinik pratiğini geliştirmek isteyen psikologlar için kuramsal derinlik ve uygulama bütünlüğü sunar.

Psk. Dr. Samet Baş, Hacettepe Üniversitesi'nde tamamladığı psikoloji lisans eğitiminin ardından, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Klinik Psikoloji alanında yüksek lisans tez çalışmasında kayıp yaşantısı olan kişilerde yas süreçleri ve travma sonrası gelişim düzeyleri üzerine araştırmalar yürütmüştür. 2023 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Klinik Psikoloji alanında tamamladığı doktora tez araştırmasında ise internet temelli uzamış yas müdahale programının geliştirilmesi, uygulanması ve etkinliğinin test edilmesi üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu program, ilk olarak yüz yüze protokole dayalı olarak geliştirilmiş, daha sonra internet ortamına aktarılmış ve etkinliği randomize kontrollü bir araştırma ile test edilmiştir. Müdahale çalışmaları tamamen tarafınca yürütülmüş ve araştırma TÜBİTAK 1002 projesi kapsamında hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda sunulacak müdahale programı, etkinliği kanıtlanmış bir protokole dayanmaktadır. Müdahale programı Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) temelli olarak geliştirilmiştir. Hem yüksek lisans hem de doktora eğitim sürecinde aldığı

psikoterapi teorik ve süpervizyon eğitimleri tamamen BDT temellidir. Atölye kapsamında aktarılacak müdahale programının teorik içeriği, daha önce II. İzmir Travma Sempozyumu'nda Psk. Dr. Özge Yüksel ile birlikte bir atölye çalışması olarak sunulmuştur.

40066 – Sosyal Psikoloji
Sustuğumuz Yerden Yazıyoruz: Travma, Toplum ve Dönüşen Benlik
Gizem Arsal[1], Tuğbanur Tekin[1]
[1]Serbest Çalışan

Kısaca konusu: Kitlesel travmalar, sadece fiziksel ya da ruhsal bir yıkım değil; aynı zamanda sözcüklerin tükenişidir. Judith Herman'ın ifadesiyle, "Zulme karşı verilen sıradan tepki, onu bilinçten uzaklaştırmaktır. Toplumsal sözleşmeyi ihlal eden bazı şeyler dile getirilemeyecek kadar korkunçtur: işte 'ifade edilemez' kelimesinin anlamı budur." Travma, anlatının kesintiye uğradığı yerdedir; görüntünün ya donduğu ya da taştığı noktadadır. Bu ifade edilemezliğin içinde Jacques Derrida, Bağışlamak Üzerine adlı eserinde başka bir paradoksu hatırlatır: "Yalnızca affedilemez olan affedilebilir." Çünkü gerçekten affetmek, ancak en ağır olanı, affedilmesi mümkün görünmeyeni kapsayabilir. Aksi takdirde bağışlama, şartlı bir pazarlığa, hatta bir unutuş çağrısına dönüşür. Bu atölye, travmanın tarihsel hafızadaki izlerini; anlatıdaki sessizlikleri, görseldeki boşlukları, etik ve politik bir sorumlulukla yeniden düşünmeye davettir. Çünkü bazı şeyler temsil edilemez olabilir — fakat bu, onların unutulabilir olduğu anlamına gelmez. Travmanın anlatı üzerindeki etkisini görsel bir uyaran (travmatik içerikli bir fotoğraf) aracılığıyla deneyimlemeyi amaçlayan bu atölyede, Yazılı Duygusal Dışavurum Paradigması (YDDP) ve Niteliksel-LatifTematik İnceleme (NLTİ) yöntemleriyle anlatı inşası ve çözümlemesi gerçekleştirilecektir.

Amaç ve hedefleri: Katılımcılara travma anlatısı oluşturma sürecini deneyimsel bir biçimde yaşatmak, YDDP (Amaç; bireyin bastırılmış ya da ifade edilmemiş duygularını dışavurmasına, bu duyguları düzenlemesine ve yaşadığı olayı yeniden anlamlandırmasına olanak tanımaktır.) ve NLTİ (Katılımcı anlatıları incelenirken, sadece "ne söylendiği" değil, nasıl söylendiği, hangi imgelerin, sessizliklerin, tekrarların, metaforların öne çıktığı da analiz edilir. Özellikle ince, sezgisel, örtük anlamları yakalamaya çalışır. Sosyal belleği, kültürel göndermeleri ve temsil biçimlerini anlamada güçlü bir araçtır.) yöntemlerini tanıtmak ve uygulamalı olarak kavratmak, Travmatik görsel uyarana karşı verilen anlatı tepkileri üzerinden bireysel duygu ve anlam üretimini incelemek, Toplumsal travmaların bireysel anlatıya yansımasını değerlendirmek, Anlatının psikolojik dayanıklılık, duygu düzenleme ve ifade gücündeki rolünü keşfetmek.

Yöntem: Teorik Giriş: Travma ve anlatı ilişkisine dair kısa bir kuramsal çerçeve sunumu. Uyaran: Savaş, afet veya göç temalı bir fotoğraf gösterimi veya yazının sunumu Yazma Süreci: YDDP'ye dayalı yönlendirilmiş serbest yazım etkinliği. Paylaşım ve Değerlendirme: Gönüllülük esaslı kısa anlatıların paylaşımı ve anlatının duygu düzenleme ve anlam üretme fonksiyonunun grup içinde tartışılması. NLTİ Tanıtımı: Katılımcı yazılarından örneklerle tematik, duygusal ve imgesel çözümlemeye giriş.

Öngörülen kazanımlar: Travmatik bir görsel uyaran karşısında anlatı oluşturma deneyimi kazanmak, Yazılı anlatının duygu dışavurumu ve yeniden anlamlandırma gücünü kavramak, YDDP yöntemini yapılandırılmış yazım sürecinde kullanabilmek, Anlatıların NLTİ çerçevesinde temel çözümlemesini yapabilmek, Toplumsal travmaların bireysel anlatıya etkisine dair sezgisel bir farkındalık geliştirmek. Uyarı: Tetikleyici olabilecek içerik

Gizem Arsal:Eğitimci, travma ve afet psikolojisi (İstanbul Bilgi Üniversitesi) alanında yüksek lisans yapmış olup, özellikle kitlesel travmaların bireysel ve toplumsal etkileri üzerine çalışmalar yürütmektedir. Yaklaşık iki yıl boyunca UNICEF iş birliğiyle deprem bölgelerinde sahada aktif olarak görev almıştır. Bu süreçte hem depremden doğrudan etkilenen bireylere hem de sahada görev yapan profesyonellere yönelik destekleyici grup oturumları düzenlemiş; psikososyal iyi oluşun güçlendirilmesine katkı sunmuştur. Travmatik olaylar, şiddet deneyimleri ve dezavantajlı gruplarla

yapılan çalışmalar eğitimcinin temel uzmanlık alanları arasındadır. Psikoloji öğrencilerine yönelik olarak kayıp, yas ve travma temalı seminer ve anlatı odaklı atölyelerde hem içerik üreticisi hem kolaylaştırıcı olarak görev almıştır. Toplumsal hafıza, temsil ve etik meseleler çerçevesinde, travmanın anlatı ve görsel formlarını sorgulayan disiplinler arası çalışmalara ilgi duymaktadır.

Tuğbanur Tekin: Tuğbanur Tekin, psikolog ve eğitmen olarak özellikle psikososyal destek, toplumsal travmalar ve kültürel psikoloji alanlarında saha temelli çalışmalarda yer almıştır. 2018 yılından bu yana sivil toplumda profesyonel gönüllü olarak çeşitli projelerde koordinatörlük, eğitmenlik ve araştırma asistanlığı yapmış; çocuklar, gençler ve kırılgan gruplarla çalışmalarda deneyim kazanmıştır. Türk Psikologlar Derneği bünyesinde Malatya ve Bursa'da, 6 Şubat depremleri sonrası sahada aktif rol alarak depremzedelere bireysel görüşmeler, psikososyal destek grupları ve çalışana destek oturumları sunmuş; ayrıca psikososyal destek koordinasyon süreçlerinde görev almıştır. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Habitat Derneği ve çeşitli sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sosyal beceri, dijital farkındalık ve kimlik gelişimi temalarında deneyimsel öğrenme temelli eğitimler vermiştir. Psikodinamik psikoterapi, kısa süreli çözüm odaklı terapi, aile ve ilişki çalışmaları ile sanat terapisi alanlarında çeşitli eğitim programlarına katılmış; dışavurumcu sanatla iyileşme süreçlerini birleştirmeye yönelik çalışmalar yürütmüştür. Sanatla ilişkisi yalnızca terapötik değil aynı zamanda yaratıcı üretim düzeyinde de devam etmektedir. Bursa Fotoğraf Sanatçıları Derneği'nden temel fotoğrafçılık eğitimi almış, yaklaşık 10 yıldır amatör olarak fotoğraf çekmekte; ayrıca Bursa Büyükşehir Belediyesi Karagöz Sinema Atölyesi'nde kamera önü oyunculuk ve senaryo yazımı, Bursa Sinema Akademisi'nde ise çeşitli yönetmenlerden kısa film yapımına dair eğitimler almıştır. Amatör kısa film projelerinde yer alan Tekin, çok disiplinli yaklaşımıyla bireylerin iyilik halini desteklemeyi ve öğrenme süreçlerini dönüştürücü hale getirmeyi amaçlamaktadır.

3. Gün

40067 – Klinik Psikoloji
Kötü Haber Vermek ama Nasıl?
Ali Demirel[1]
[1]**Ebru Öztepe Yavaşçı Psikiyatri Kliniği**

Kısaca konusu: Kötü haber verme etik ve pratik açıdan birçok sağlık profesyonelinin (doktorlar, hemşireler, psikologlar vb.) günlük pratiğinde karşılaştığı oldukça hassas ve önemli bir konudur. Zorlayıcı fiziksel hastalıklar, ölüm, boşanma haberleri vb gibi durumlarda kötü haber verme konusunda bilgi sahibi olmak bu sürecin yönetimini de kolaylaştırmaktadır. Kötü haber vermek, sadece bir bilgi aktarımı değildir; aynı zamanda kişinin psikolojik sürecini, başa çıkma mekanizmalarını ve geleceğe yönelik adımlarını derinden etkileyen bir deneyimdir. Bu nedenle, bu süreçte empati, saygı ve profesyonellik esastır. Doğru bir şekilde yapılan kötü haber verme, kişinin şoku daha sağlıklı atlatmasına, durumu kabullenmesine ve sonraki adımlarını daha bilinçli atmasına yardımcı olabilir. Kötü haber verme süreci, haber veren kişi için de zorlayıcı olabilir. Profesyoneller, hastaların tepkileriyle başa çıkma, kendi duygularını yönetme ve tükenmişlik yaşama riskiyle karşı karşıya kalabilirler.

Amaç ve hedefleri: Psikoloji alanında kötü haber verme, bireyin yaşamında kritik bir dönüm noktasıdır ve bu sürecin doğru yönetilmesi hem hastanın hem de yakınlarının psikolojik sağlığı üzerinde olumlu bir etki yaratabilir. Bu nedenle, sağlık profesyonellerinin bu konuda yeterli eğitim alması, empati ve iletişim becerilerini geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. Katılımcıların bu atölyede kötü haber vermek ve bu haberin nasıl verileceği konusunda ayrıntılı teorik ve pratik beceriler kazanması hedeflenmektedir.

Yöntem: Bu atölyede role play, video gösterimi, grup tartışması ve kısa vaka analizi yöntemleri kullanılacaktır.

Öngörülen kazanımlar: Psikologların kötü haber verme süreçlerinde teorik bilgilerini pekiştirerek, empatik iletişim ve pratik uygulama becerilerini geliştirmelerini, zor duygusal durumlarla başa çıkma stratejilerini öğrenmelerini ve kişisel iyi oluşlarını koruma farkındalığı kazanmalarını sağlar.

Uzm. Psk. Ali Demirel, mesleki kariyerinde 11 yıl tecrübeye sahiptir. Bu sürenin 6 yılını özel bir hastanenin onkoloji kliniğinde kanser hastaları ile çalışarak geçirmiş, çok sayıda hasta ile gözlem ve görüşme gerçekleştirme fırsatı bulmuştur. Aynı zamanda doktorlar ve hasta yakınlarına yönelik kötü haber verme konularında çeşitli seminer ve eğitimler düzenlemiş; yas süreçleri hakkında derinlemesine bilgi ve deneyim kazanmıştır.

40045 – Diğer (Davranışsal Psikoloji)

Pekiştirme Odağında Uygulamalı Davranış Analizi (UDA-ABA)

Gönül Kırcaali İftar[1], Tanyel Süzer[2], Nursinem Şirin[3],
[1]Anadolu Üniversitesi
[2]Uygulamalı Davranış Analizi Derneği
[3]Tohum Otizm Vakfı

Kısaca konusu: Uygulamalı Davranış Analizi (UDA), insan davranışlarını anlamak, değiştirmek ve geliştirmek amacıyla bilimtemelli ilkeleri kullanan, davranışsal psikolojiye dayalı bir bilim dalıdır. Özellikle otizm spektrum bozukluğu gibi gelişimsel farklılıkların desteklenmesinde yaygın olarak kullanılmakla birlikte, eğitimden iş yaşamına kadar birçok alanda etkili stratejiler sunar. UDA'nın temelinde davranışların gözlemlenebilir ve ölçülebilir olduğu, çevresel faktörlerin bu davranışları şekillendirdiği anlayışı yer alır. Pekiştirme, bir davranışın tekrar edilme olasılığını artırmak amacıyla o davranışı izleyen sonuçların düzenlenmesidir. Bir davranışın ardından olumlu bir sonuç ortaya çıkarsa ya da hoş olmayan bir durum ortadan kalkarsa, o davranışın gelecekte tekrar görülme olasılığı artar. Pekiştirme, farkında olsak da olmasak da hayatımızda sürekli karşımıza çıkar. Çocukların ödev yaptıklarında övgü almaları, yetişkinlerin işte başarılı olduklarında primle ödüllendirilmeleri, kişilerin sosyal medyada beğeni almaları gibi gündelik yaşamdaki pek çok durum, pekiştirmenin doğal örnekleridir. Farklı durumlar için tasarlanan kapsamlı pekiştirme sistemleriyse; okulda öğrenme, sosyal ortamlarda uygun davranışlar geliştirme ya da iş ortamında verimli çalışma davranışları sergileme gibi çok çeşitli davranışları geliştirmede güçlü bir araçtır.

Amaç ve hedefleri: Bu atölye, Uygulamalı Davranış Analizi'nin (UDA) en temel kavramlarından biri olan pekiştirme sistemine odaklanarak, doğru ve etkili uygulama ölçütlerini bilimsel temellerle açıklamayı amaçlamaktadır. Katılımcıların, UDA'nın temel ilkeleri ile Dünyada ve Türkiye'deki gelişimi ve uygulama alanları hakkında bilgi edinmeleri; ayrıca, olumlu/olumsuz pekiştirme, ayrımlı pekiştirme ve etkili pekiştirme ilkeleri gibi kavramları anlayarak davranış değiştirme planı oluşturabilmeleri hedeflenmektedir.

Yöntem: Atölye sürecinde PowerPoint sunumu eşliğinde doğrudan anlatım, beyin fırtınası, model olma ve canlandırma gibi öğretim yöntemleri kullanılacaktır. Ayrıca, katılımcıların mini bir davranış değiştirme planı hazırlamaları ve geri bildirim almaları da sağlanacaktır.

Öngörülen kazanımlar: Atölye sonunda katılımcıların; 1) UDA'nın özellikleri, 2) UDA'nın temel kavramları, 3) Dünyada ve Türkiye'de UDA'nın gelişimi, 4) Olumlu ve olumsuz pekiştirme, 5) Ekili pekiştireç belirleme, 6) Ayrımlı pekiştirme, 7) Etkili pekiştirme ilkeleri, 8) Pekiştirmeye ilişkin doğru bilinen yanlışlar konularında temel düzeyde bilgi edinmeleri ve 9) Uygun pekiştirme stratejilerini belirleyerek mini bir davranış değiştirme planı hazırlamaları beklenmektedir.

Prof. Dr. Gönül Kırcaali İftar Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) ve özel eğitim alanlarında çeşitli üniversitelerde lisans ve lisansüstü dersler okutmuş, tez yönetimi yapmıştır. Çeşitli kurumlarda UDA ve UDA'ya dayalı programlara (ör. OÇİDEP – Otistik Çocuklar İçin Davranışsal Eğitim Programı, Davranış Sorunlarıyla Başa Çıkma) ilişkin kapsamlı seminerler ve çalıştaylar düzenlemiştir.

Uzman Tanyel Süzer Eker Süt Ürünleri (2024-2025): Otistik yetişkinler için sosyal ilişkiler, güvenlik becerileri ve duygular konularında atölyeler; iş koçları ve aileler için cinsel gelişim, güvenlik ve sosyal beceri öğretimine yönelik atölyeler yürütmüştür. Tohum Otizm Vakfı (2018-2019): Devlet okullarında çalışan öğretmenlere bilimsel dayanaklı uygulamalar konusunda eğitimler vermiştir. Lefke Avrupa Üniversitesi (2017-2018): Özel Eğitim Öğretmenliği ve Zihin Engelliler Öğretmenliği lisans programlarında UDA'ya dayalı dersler yürütmüştür. Alternatif Yaşam Derneği (2008-2023): "Kızlar Atakta" ve "Düşler Akademi" projelerinde Eğitim Direktörü ve eğitmen olarak; engelliliğe

doğru yaklaşım, gönüllülük, ebeveyn-çocuk iletişimi, cinsel gelişim ve istismardan korunma, toplumsal cinsiyet rolleri, iletişim, hedef belirleme, duygular ve zorbalık konularında eğitimler vermiştir.

Dr. Nursinem Şirin Vakıf projeleri (2022-devam ediyor): Anne-baba, öğretmen ve diğer uzmanlara yönelik otizm ve uygulamalı davranış analizi konularında eğitim, proje ve atölyeler oluşturmuş ve sunmuştur. Vakıf üniversitelerinde lisans dersleri (2016-2020 ve 2024-2025): UDA'ya dayalı dersler yürütmüş; Uygulamalı Davranış Analizi, Sosyal Uyum Becerilerinin Öğretimi ve Yüksek İşlevli Otizmli Bireyler konularında dersler vermiştir. Doktora tez çalışması (2024): Güvenlik becerilerinin gelişim yetersizliği olan bireylere öğretimine ilişkin anne-baba ve öğretmenlere yönelik eğitim programı hazırlamıştır.

40042 – Sosyal Psikoloji

Zihinsel Zaman Yolculuğunda Gelecek Durağı: Gelecekteki Benlik Sürekliliği ve Psikolojik Dönüşüm Atölyesi

Emine Akman Direkçi[1]
[1]**Manisa Celal Bayar Üniversitesi**

Kısaca konusu: Bu atölyede, bireylerin gelecekteki benlikleriyle kurdukları psikolojik süreklilik algısını ve benlik sürekliliğine ilişkin geliştirici müdahale yöntemlerini keşfetmelerini sağlamayı hedeflemektedir. Gelecekteki benlik sürekliliğini geliştirmenin, karar verme süreçleri, psikolojik dayanıklılık ve toplumsal düzeydeki sorumluluklarla ilişkisinin ele alınması amaçlanmaktadır. Gelecekteki benlikle bağ kurarak benlik sürekliliğini artırma tekniklerinin tanımı ve uygulamaları sunulacaktır.

Amaç ve hedefleri: Hershfield (2009), benliğin benzerlik, canlılık ve olumluluk olmak üzere üç temel boyut üzerinden değerlendirilerek gelecekteki benlik sürekliliğinin (future self-continuity), kavramıyla açıklanabileceğini ele ifade etmektedir. Gelecekteki benlik ve şimdiki benlik bağlantısı bireylerin uzun vadeli hedefler belirlemelerine ve bu hedeflere ulaşmak için gereken çabayı göstermelerine yardımcı olmaktadır ve gelecekteki benlik sürekliliği, bireyin gelecekteki benliğini şimdiki benliğiyle ne kadar bağlantılı olarak algıladığı ile ilgilidir (Hershfield ve ark., 2012). Gelecekteki benlik sürekliliğinin yüksek olması uzun vadeli hedeflere ulaşma konusunda daha dirençli olmayı ve daha ve daha yüksek etik duyarlılık sergilemeyi de beraberinde getirmektedir. Gelecek benlik sürekliliği sadece bireysel eylemleri değil (örn. emeklilik için tasarruf, sağlıklı beslenme), toplumsal düzeydeki uzun vadeli kararları da etkiler. Örneğin, iklim değişikliği gibi sorunlar karşısında sürdürülebilir çözümler için önemlidir (Hershfield, 2023). Bu süreklilik eğiliminin anlaşılması ve geliştirilmesi özellikle sosyal psikoloji, klinik psikoloji ve gelişim psikolojisi gibi alanlarda, bireylerin hedef belirleme, sorumluluk alma ve etik kararlar verme gibi süreçlerinin desteklenmesinde önemli rol oynar. Benlik sürekliliği sadece bir kişilik özelliği değil, zaman içinde şekillenen bir zihinsel beceridir ve yaş, yaşam deneyimleri, sosyal bağlam ve geleceği hayal etme kapasitesi ile ilişkilidir (Hershfield, 2023). Ayrıca gelecek benlik sürekliliği yalnızca ölçülebilen kalıcı bir bilişsel yapı değil aynı zaman da, müdahale edilebilen ve geliştirilebilen bir beceri olarak ele alınabilir. Bu atölyenin temel amacı, katılımcılara gelecekteki benlik sürekliliği kavramının, bireylerin uzun vadeli hedeflerine olan bağlılıklarını artırmalarına katkı sağlayabilecek tekniklerin tanıtılmasıdır. Katılımcıların zaman, benlik ve karar verme süreçleri arasındaki ilişkileri kavrayarak, geleceği düşünebilme becerilerini geliştirmeleri ve toplumsal dönüşüm süreçlerinde bireysel sorumluluklarının nasıl şekillendiğini anlamaları hedeflenmektedir.

Yöntem: Atölyede, gelecekteki benlik sürekliliğinin kavramsal olarak tanıtılmasından sonra gelecekteki benlikle bağ kurmanın yolları geleceği düşünme ve görselleştirme yaklaşımları ile çerçevesinde ele alınacaktır. Düşük teknolojili ve yüksek teknolojili yöntemler aktarılarak atölye çerçevesinde uygulanabilirliği açısından elverişli olduğu düşünülen gelecekteki benlik ile psikolojik bağ kurma becerisini geliştirmeye yönelik geleceği düşünme teknikleri uygulamalı olarak ele alınacaktır. İlk olarak, epizodik geleceği düşünme tekniği ile katılımcıların kendilerini gelecekteki bir durumda hayal etmeleri sağlanacak ve "gelecekteki benliğine mektup yaz" uygulaması ile gelecek odaklı zihinsel temsilleri somutlaştırarak gelecekteki benliğe dair duygusal yakınlık ve aidiyet geliştirilmesi hedeflemektedir. İkinci olarak, yaşam öyküsü yaklaşımıyla katılımcıların geçmişteki kişisel deneyimlerinin gelecek benlikleriyle nasıl bağlantılı olduğunu keşfetmeleri sağlanacaktır. Tüm bu teknikler, katılımcıların gelecekteki benlikleriyle empatik, bilişsel ve anlatısal bağ kurmalarını desteklemek amacıyla etkileşimli grup uygulamaları ve bireysel egzersizler çerçevesinde yürütülecektir.

Öngörülen kazanımlar: Gelecekteki benlik sürekliliğinin kuramsal ve uygulamalı düzeyde derinlemesine kavranması, bu yapının uzun vadeli bireysel ve toplumsal hedeflerle ilişkisini

değerlendirilebilmesi amaçlanmaktadır. Katılımcıların, episodik gelecek düşünme, gelecek benliğe mektup yazma ve yaşam öyküsü yaklaşımı gibi teknikleri hem kendi içgörü süreçlerinde hem de uygulamalı olarak farklı çalışmalarda etkili biçimde kullanabilmeleri hedeflenmektedir. Benlik sürekliliğini destekleyici yapılandırılmış psikoeğitim uygulamaları planlayıp yürütebilmeye katkı ve psikolojik müdahale süreçlerine yaratıcı, bütüncül yaklaşımlar entegre etme becerisinin kazanımı sağlanacaktır.

Dr. Araş. Gör. Emine Akman Direkçi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde bir yıldır sosyal psikolojiye ilişkin çeşitli dersler yürütmektedir. Ayrıca, gelecek düşüncesi ve zaman perspektifi üzerine çeşitli üniversite seminerleri vermiştir. Empatik düşünme eğilimi konusunda ise Ceza ve İnfaz Kurumları'nda hükümlülere seminer ve eğitimler sunmuştur. Planlanan atölye kapsamında aktarılacak müdahale tekniklerinden biri olan geleceği imgeleme tekniği, "Geleceği düşünme ve ahlaki karar verme ilişkisinde zaman perspektifi ve ahlaki duyguların rolü" başlıklı doktora tez çalışmasında uygulama olarak gerçekleştirilmiştir.

40043 – Klinik Psikoloji
Sahnede İlişkiler: Jungiyen Sosyal Atom Uygulaması
Nermin Kübra Yurttaş[1]
[1]Flanör Psikoloji

Kısaca konusu: Bu atölye, psikodramada kullanılan klasik sosyal atom tekniğini sembolik nesneler aracılığıyla nasıl derinleştirebileceğimizi göstermeyi amaçlamaktadır. Katılımcılar, sosyal atom uygulamasını metaforik temsil nesneleriyle yapılandırarak, duygusal derinlik sağlayan yaratıcı bir süreci deneyimleyeceklerdir.

Teorik çerçeve: Moreno'nun sosyal atomu: Sosyal atom, kişinin "benliğinin" atomun merkezinde yer aldığı, diğer kişilerin atom altı parçacıkları gibi kişinin yörüngesinden farklı uzaklıklarda yer aldığı psikolojik ilişkiler topluluğudur. Jung'a göre, insan yaşamı genel olarak sembolik bir şekilde oluşturulur: deneyimlediğimiz, temsil ettiğimiz, şekillendirdiğimiz her şey aynı zamanda bu sembollerde ifade edilen bilinçdışı bir arka plana da atıfta bulunur, yani semboller bilinçli ve bilinçdışı içeriklerden oluşur. Jungiyen bakış açısına göre nesneler sembolik anlam taşıyabilir. Örneğin bir yüzük sadece bir nesne değildir, bir kişi için anlamlı bir bağı temsil ediyor olabilir.

Amaç ve hedefleri: 1.Bu atölyede, katılımcıların sosyal atomlarındaki önemli kişilere ve kendi benlik temsillerine dair bilinçdışı içerikleri semboller aracılığıyla görünür kılmaları; böylece ilişkisel örüntülerine dair yeni ve derinleştirici bir farkındalık geliştirmeleri amaçlanmaktadır. 2.Sosyal atom tekniğini öğrenmek 3.Sosyal atom tekniğini, metaforik nesnelerle zenginleştirme becerisi kazanmak 4.Katılımcılara kendi sosyal atomları üzerinden terapist olarak öz farkındalık geliştirme imkânı sunmak

Yöntem: Katılımcılara kısaca klasik sosyal atomun nasıl yapıldığı gösterildikten sonra, katılımcılardan kendisini temsil eden bir nesne seçip atomun merkezine yerleştirmesi ve devamında sosyal atomlarında yer alan kişileri temsil eden nesneler seçmeleri ve bu nesneleri nerede ve hangi uzaklıkta olmaları gerekiyorsa o şekilde konumlandırmaları istenecektir. İsteyenler aradaki bağları temsil eden çizimler yada nesneler de ekleyebilir. Nesne olarak taş, tül, boncuk, düğme ve farklı eşyalar sunulacaktır. Tüm katılımcılar bitirdikten sonra gönüllü olan katılımcılarla oluşturmuş oldukları sosyal atom üzerinde çalışılması ve son olarak çember oluşturup, bu tekniği uygulamak nasıl hissettirdi ve farkedilenlere/kazanımlara dair paylaşım yapılması planlanmaktadır.

Öngörülen kazanımlar: Sosyal atomda yer alan diğer kişilere dair bilinçdışı temsilleri ve bağları somutlaştırmak Semboller üzerinden terapötik içgörü üretme yetkinliği kazanmak Terapistin kendi aktarım nesnesi haline gelen ilişkileri tanıma fırsatı.

Nermin Kübra Yurttaş, 2012 Ankara Üniversitesi Psikoloji mezunudur. Uludağ Üniversitesi Klinik Psikoloji bölümünde yüksek lisans yapmıştır.2014-2016 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında şiddete maruz kalan kadınlara danışmanlık yapmış ve ceza mahkemelerinde ve aile mahkemelerinde bilirkişi olarak görev almıştır. 2016-2023 yılları arasında Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinde psikiyatri, dahiliye, hematoloji kliniklerinde çalışmıştır. 2023 yılından bu yana kendi ofisinde bireysel-yetişkin terapisi, evlilik terapisi, grup terapileri ve çocuklara ve yetişkinlere yönelik yaratıcı drama ve farklı temalarda psikodrama çalışmaları yapmaktadır. Abdulkadir Özbek Enstitüsünde 6 sene toplamda 1000 birim psikodrama eğitimi, Hakan Türkçapar'ın bilişsel-davranışçı terapiler derneğinden 500 saat bilişsel-davranışçı terapi eğitimi almıştır. Dr. Görkem Gökçelioğlu'nun yürütmüş olduğu Kişilik Bozukluklarının Psikodinamik Terapisi eğitimine devam etmektedir.

40058 – Diğer (Travma Psikolojisi)

Birlikte Yara Almak, Birlikte İyileşmek: Mekânsal Yas Perspektifinden Sanat Temelli Dayanışma

Batuhan Mikail Pusmaz

Kısaca konusu: Birlikte Yara Almak, Birlikte İyileşmek: Mekânsal Yas Perspektifinden Sanat Temelli Dayanışma" başlıklı atölye, kollektif travma ve mekânsal yas kavramlarını temel alarak, katılımcıların psikolojik dayanıklılık ve öz bakım stratejilerini güçlendirmelerini hedeflemektedir. Psikoloji öğrencileri ve terapistlerin katılımına açık olan bu uygulamalı atölye, teorik bilgi aktarımı ile deneyimsel grup çalışmalarını bütünleştirerek yapılandırılmıştır.

Amaç ve hedefleri: Bu atölye, katılımcıların kollektif travma bağlamında ortaya çıkan mekânsal yas kavramını anlamalarını, bu kavramın çalışanlar ve terapistler üzerindeki etkilerini fark etmelerini ve sanat temelli uygulamalar yoluyla öz bakım ve dayanışma mekanizmalarını güçlendirmelerini amaçlamaktadır. Atölye, psikoloji öğrencileri ve terapistlerin mesleki ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunmayı, kollektif travma sonrası moral stres, ikincil travma ve tükenmişlik gibi riskleri tanımalarını ve bu zorluklarla başa çıkabilmeleri için sanat temelli ve bedensel farkındalık odaklı araçları deneyimlemelerini hedefler. Ayrıca, grup paylaşımı ve kolektif iyileşme süreçlerini destekleyerek katılımcıların dayanıklılık kaynaklarını keşfetmelerine ve güçlendirmelerine olanak sağlar. Bu kapsamda, atölye; hem teorik bilgi aktarımı hem de uygulamalı deneyimlerle, katılımcıların hem bireysel hem de grup düzeyinde psikolojik dayanıklılıklarını ve öz bakım stratejilerini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Yöntem: Atölye süreci, teorik bilgi aktarımı, beden temelli uygulamalar, sanatla ifade çalışmaları ve grup paylaşımı olmak üzere dört temel aşamada yapılandırılmıştır. İlk aşamada, kollektif travma ve mekânsal yas kavramları ile bu kavramların çalışanlar üzerindeki etkileri kısa ve özlü bir teorik sunumla ele alınır. Bu bölümde, katılımcıların toplumsal yıkım ve kayıpların mekânsal boyutunu anlamaları ve ikincil travma, moral stres gibi çalışan risklerini tanımlamaları amaçlanır. İkinci aşamada, katılımcıların bedensel duyumlarını fark etmeleri ve duygusal regülasyonlarını güçlendirmeleri amacıyla, grounding (topraklama) ve beden tarama egzersizleri yapılır. Bu uygulamalar, kollektif travmanın yarattığı bedensel ve psikolojik etkilerin somut olarak hissedilmesine ve paylaşılmasına imkân tanır. Üçüncü aşama, sanat temelli uygulamaların yer aldığı deneyimsel bölümdür. Katılımcılar, pastel boya, kuru boya ve kolaj malzemeleriyle, "mekânsal yas ve dayanışma" temalı bir ifade çalışması gerçekleştirirler. Bu süreçte katılımcılardan, kayıp mekânları ve destek kaynaklarını yaratıcı yollarla yansıtmaları beklenir. Böylelikle, sanat temelli uygulamalar aracılığıyla, duygu ve düşünceler daha somut ve paylaşılabilir bir hâle getirilir. Son aşamada, katılımcılar küçük grup paylaşım oturumlarına ayrılarak deneyimlerini ve ürettikleri sanat çalışmalarını paylaşırlar. Grup içi paylaşımlar, hem bireysel iyileşmeyi destekler hem de mesleki dayanışma ve grup dayanıklılığı duygusunu pekiştirir. Atölye, tüm katılımcıların duygu ve düşüncelerini ifade edebileceği açık bir paylaşım ve kapanış ritüeli ile tamamlanır. Bu bütüncül yöntemsel yapı, katılımcıların hem bireysel hem de mesleki düzeyde güçlenmelerini ve dayanıklılık becerilerini geliştirmelerini destekleyen kapsamlı bir süreç sunar.

Öngörülen kazanımlar: Bu atölyede katılımcıların kollektif travma ve mekânsal yas kavramlarına dair farkındalık kazanmaları, sanat temelli ifade araçlarını deneyimlemeleri ve öz bakım stratejilerini geliştirmeleri beklenmektedir. Beden odaklı uygulamalar, travmanın bedensel etkilerini anlamalarına katkıda bulunurken; grup paylaşımı ve dayanışma süreci, mesleki destek ve dayanıklılık duygusunu güçlendirecektir. Ayrıca, katılımcıların yaratıcılığı kullanarak duygusal regülasyon becerilerini artırmaları ve meslek yaşamlarında kullanabilecekleri destek araçlarını tanımaları öngörülmektedir. Sonuç olarak, atölyenin öngörülen kazanımları; kollektif travma ve mekânsal yas bağlamında kavramsal bir derinlik, sanat temelli ve bedensel farkındalık araçlarını kullanabilme becerisi, öz bakım ve dayanıklılık stratejileri geliştirme ve mesleki topluluk bilincini pekiştirme alanlarında toplanır.

Klinik Psikolog Batuhan Mikail Pusmaz, lisans ve yüksek lisans eğitimini İstanbul Aydın Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Travma ve insani yardım alanında gönüllü ve profesyonel çalışmalar yürüten Batuhan Mikail Pusmaz, deprem, pandemi ve orman yangınları gibi afet süreçlerinde yakın kaybı yaşayan kişiler ile müdahale ekiplerine psikososyal destek hizmeti sağlamıştır. 2023'teki Kahramanmaraş depremlerinde, iki yıl boyunca saha koordinatörlüğü ve eğitmenlik yaparak ruh sağlığı alanında saha çalışmalarını yürütmüştür.. Aktif olarak birçok sivil toplum kuruluşunda afet, travma ve yas konularında gönüllü ve profesyonel çalışmalara devam etmektedir. Çalıştığı kurumlarda eğitim, süpervizyon, psikososyal destek ve çalışan destek programlarını yürütmektedir. Klinik çalışmalarını Ankara'da Athres Psikoloji bünyesinde sürdüren Batuhan Mikail Pusmaz, yetişkin danışmanlığı ve kurumsal danışmanlık alanında klinik psikolog olarak görev yapmaktadır. Kurumsal danışmanlık kapsamında; özbakım, eşduyum yorgunluğu ve çalışan esenliği programları yürütmektedir. Başlıca çalışma ekolleri psikodinamik ve şema terapisi olup, çalışma alanları arasında kişilik bozuklukları, depresyon, öfke yönetimi, travma sonrası stres bozukluğu, kaygı ve duygudurum bozuklukları ile kayıp ve yas süreci yer almaktadır.

ÖDÜL KAZANAN POSTER BİLDİRİLERİ

Poster ödülü kazananları belirlemek üzere 19 kişiden oluşan bir bilim kurulu oluşturuldu. Her bir poster iki bilim kurulu üyesi tarafından özgünlük, yöntem ve bulguların güvenirliği, sonuç ve katkı, görsel tasarım ve okunabilirlik gibi çeşitli kriterler üzerinden değerlendirildi ve puanlandı. Bağımsız iki değerlendirmenin ortalaması alındı ve tüm posterler bu puana göre sıralandı. Dereceye giren poster çalışmalarının sahipleri kapanış töreninde kendi adlarına düzenlenen tebrik belgelerini ve hediyelerini aldı. Kapanış töreninde yer almayan poster sahiplerinin belgeleri ise e-posta yoluyla kendilerine iletildi.

	Bildiri Başlığı	**Yazarlar**
Poster Bildiri Ödülü Birincisi	Kilo Kaybına Giden Yolda İnanç: Bariatrik Cerrahi Adaylarının Öz-Yeterlik Beklentileri	Elif YAMAN KABLANOĞLU ve Meltem ANAFARTA-ŞENDAĞ
Poster Bildiri Ödülü İkincisi	Türkiye'de Psikolojik Esenlik: Uluslararası ve Ulusal Araştırmalardan Derleme	Şeyma KARA ve Nebi SÜMER
Poster Bildiri Ödülü Üçüncüleri	Engelli Çocuğu Olan ve Olmayan Ebeveynlerde Ebeveyn Yeterliliği ile İlişkili Faktörler: Evlilik Çatışması, Algılanan Sosyal Destek ve Ebeveyn Tükenmişliği	Sude ZENGİ, Hanne Hilal BOZOĞLAN ve Kübra ARI
	Mevsimsellik ve Çevresel Yardım Davranışı İlişkisinde Eko-Anksiyete ve Psikolojik İyi Oluşun Etkisinin İncelenmesi	Gizem ADATEPE ve Elvan KİREMİTÇİ-CANIÖZ
	Helikopter Ebeveynlik, Kişiler Arası Problem Çözme Becerisi ve Zihinselleştirmenin Somatik Belirtilerle İlişkisinin İncelenmesi	Saliha TEKİN ve Ece BEKAROĞLU
	Psikoterapilere Yönelik Danışan Beklentilerinin Belirlenmesinde Sosyal Temsillerin Rolü	Argun Arda ŞENER, Büşra BAYER ve Yiğithan ÜSTÜN
	Üniversite Öğrencileri İçin Akademik Hayat ve Yakın İlişkilerde Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği Geliştirme Çalışması	Esma BAŞ, Sima Nisa Nur ÖZCAN, Damla PEKESEN, Serra TÜZEMEN, Damla TUFAN ve Zehra ÇAKIR

KONGRE İSTATİSTİKLERİ

1. 22. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Programına Başvuru ve Kabul Sayılarının Başvuru Türüne ve Alt Alanlara Göre Dağılımları ile Kabul Oranları
2. 22. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel İçeriğinin Günlere Dağılımı
3. 22. Ulusal Psikoloji Kongresinde Kabul Edilen Çalışmaların Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile İlişkisi (Tablo Gösterimi)
4. 22. Ulusal Psikoloji Kongresinde Kabul Edilen Çalışmaların Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile İlişkisi (Şekil Gösterimi)
5. 22. Ulusal Psikoloji Kongresinde Sunulan ve Lisansüstü Tez Kapsamında Hazırlanan Araştırma Sayısı
6. Kongre Tarihçesi

Tablo1. 22. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Programına Başvuru ve Kabul Sayılarının Başvuru Türüne ve Alt Alanlara Göre Dağılımları ile Kabul Oranları

	SÖZLÜ BİLDİRİ			POSTER BİLDİRİ			PANEL			ATÖLYE		
Alanlar	**Başvuru sayıları**	**Kabul sayıları ([S], [P]*)**	**Kabul oranı**	**Başvuru sayıları**	**Kabul sayıları**	**Kabul oranı**	**Başvuru sayıları**	**Kabul sayıları**	**Kabul oranı**	**Başvuru sayıları**	**Kabul sayıları**	**Kabul oranı**
TOPLAM BAŞVURU	*636*	*308[S], 86[P]*	*%62*	*140*	*78*	*%56*	*44*	*31*	*%70*	*69*	*17*	*%25*
Adli Psikoloji	8	5[S], 1[P]	%75	2	1	%50	-	-	-	1	1	%100
Çevresel Psikoloji	10	5 [S], 1 [P]	%45	2	2	%100	2	1	%50	-	-	-
Deneysel-Bilişsel-Sinirbilim-Nöro-psikoloji	67	37 [S], 6 [P]	%64	20	15	%75	4	4	%100	-	-	-
Gelişim Psikolojisi	74	40 [S], 8 [P]	%65	21	15	%71	4	4	%100	2	1	%50
Endüstri ve Örgüt Psikolojisi	26	14 [S], 4 [P]	%70	4	1	%25	4	4	%100	2	0	-
Klinik Psikoloji	255	116[S], 36 [P]	%60	52	24	%46	16	10	%63	45	8	%18
Psikometri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık Psikolojisi	20	6 [S], 3 [P]	%45	1	0	-	5	4	%80	-	-	-
Sosyal Psikoloji	129	66 [S], 22 [P]	%68	25	14	%56	6	2	%33	5	2	%40
Spor Psikolojisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trafik Psikolojisi	13	9 [S], 2 [P]	%84	4	3	%75	-	-	-	-	-	-
Diğer	34	10 [S], 3 [P]	%38	9	3	%33	3	2	%66	12	5	%42

* [S]: Sözlü bildiri kategorisinde başvurulup sözlü bildiri olarak kabul edilen çalışma sayısı; [P]: Sözlü bildiri kategorisinde başvurulup poster bildiri olarak kabul edilen çalışma sayısı.

Tablo2. 22. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel İçeriğinin Günlere Dağılımı

1. gün	
1 davetli konuşmacı oturumu	
12 sözlü bildiri oturumu	1-12 no'lu sözlü bildiri oturumları
9 panel oturumu	1-9 no'lu panel oturumlar
6 atölye çalışması	1-6 no'lu atölye çalışmaları
82 poster	
2. gün	
1 davetli konuşmacı oturumu	
16 sözlü bildiri oturumu	10-21 no'lu sözlü bildiri oturumları
12 panel oturumu	13-28 no'lu panel oturumları
6 atölye çalışması	7-12 no'lu atölye çalışmaları
82 poster sunumu	
TPD özel oturumu-1	
3. gün	
1 davetli konuşmacı oturumu	
15 sözlü bildiri oturumu	29-43 no'lu sözlü bildiri oturumları
10 panel oturumu	22-31 no'lu panel oturumları
5 atölye çalışması	13-17 no'lu atölye çalışmaları
TPD özel oturumu-2	
Kapanış oturumu	
TOPLAM	
3 davetli konuşmacı	
43 sözlü bildiri oturumu	
31 panel oturumu	
17 atölye çalışması	
164 poster sunumu	

Tablo3. 22. Ulusal Psikoloji Kongresinde Kabul Edilen Çalışmaların Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile İlişkisi (Tablo Gösterimi)

Amaç / Gösterge	Sözlü bildiri	Poster	Panel
Yoksulluğa son	1	1	3
Açlığa son	2	2	0
Sağlık ve kaliteli yaşam	120	67	19
Nitelikli eğitim	34	18	5
Toplumsal cinsiyet eşitliği	30	23	8
Temiz su ve sanitasyon	1	1	0
Erişilebilir ve temiz enerji	0	0	0
İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme	13	9	4
Sanayi, yenilikçilik ve altyapı	1	4	0
Eşitsizliklerin azaltılması	38	28	12
Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar	5	4	3
Sorumlu üretim ve tüketim	3	4	0
İklim eylemi	6	3	1
Sudaki yaşam	0	0	0
Karasal yaşam	2	0	0
Barış, adalet ve güçlü kurumlar	20	10	5
Amaçlar için ortaklıklar	5	9	5

Şekil 1. 22. Ulusal Psikoloji Kongresinde Kabul Edilen Çalışmaların Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile İlişkisi (Şekil Gösterimi)

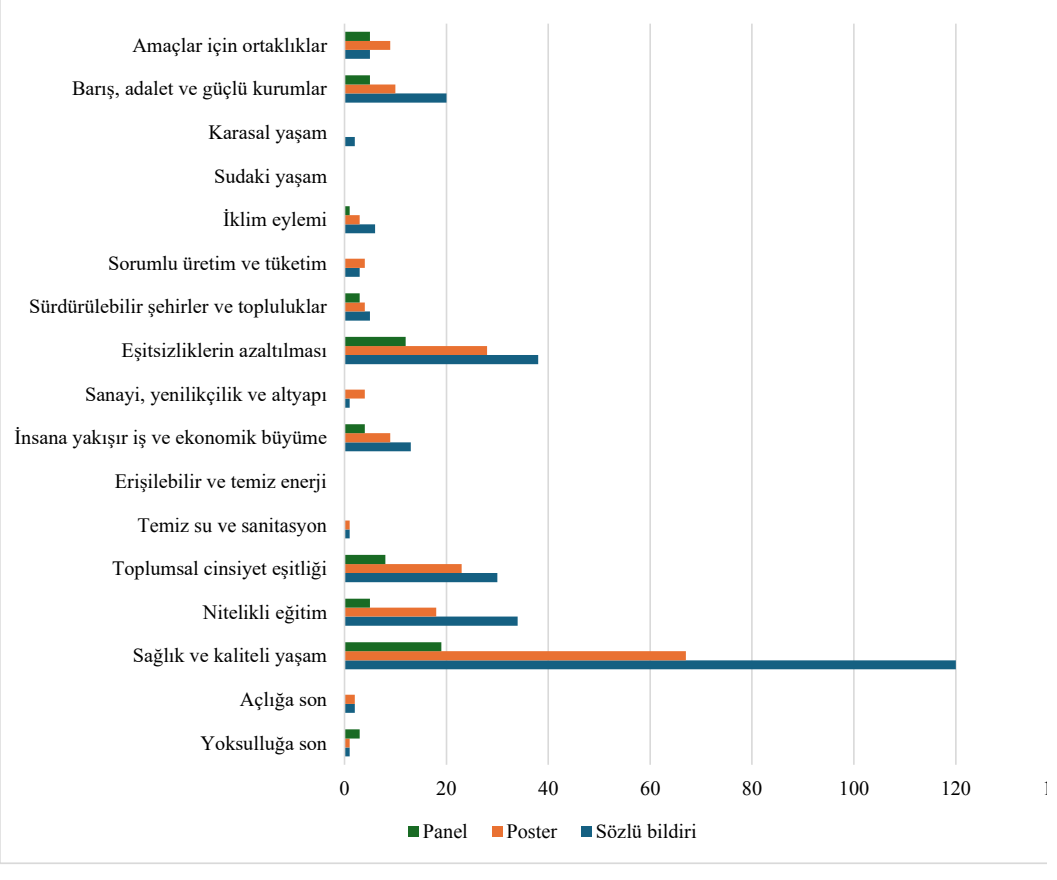

Şekil 2. 22. Ulusal Psikoloji Kongresinde Sunulan ve Lisansüstü Tez Kapsamında Hazırlanan Araştırma Sayısı

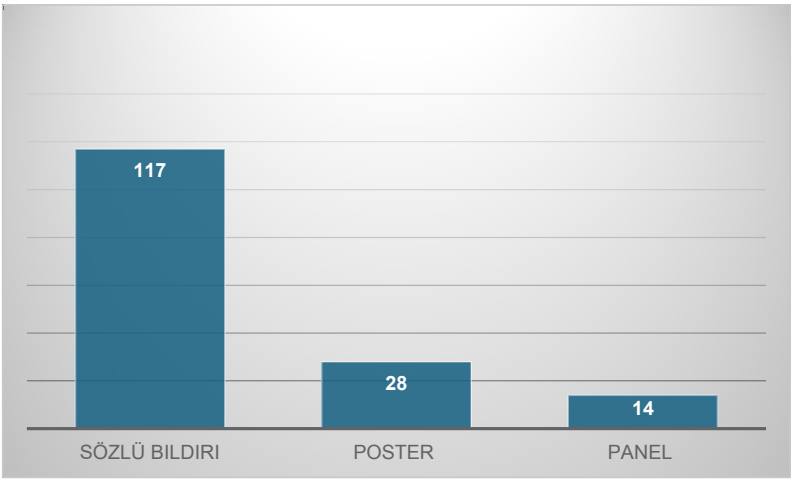

Şekil 3. Kongre Tarihçesi

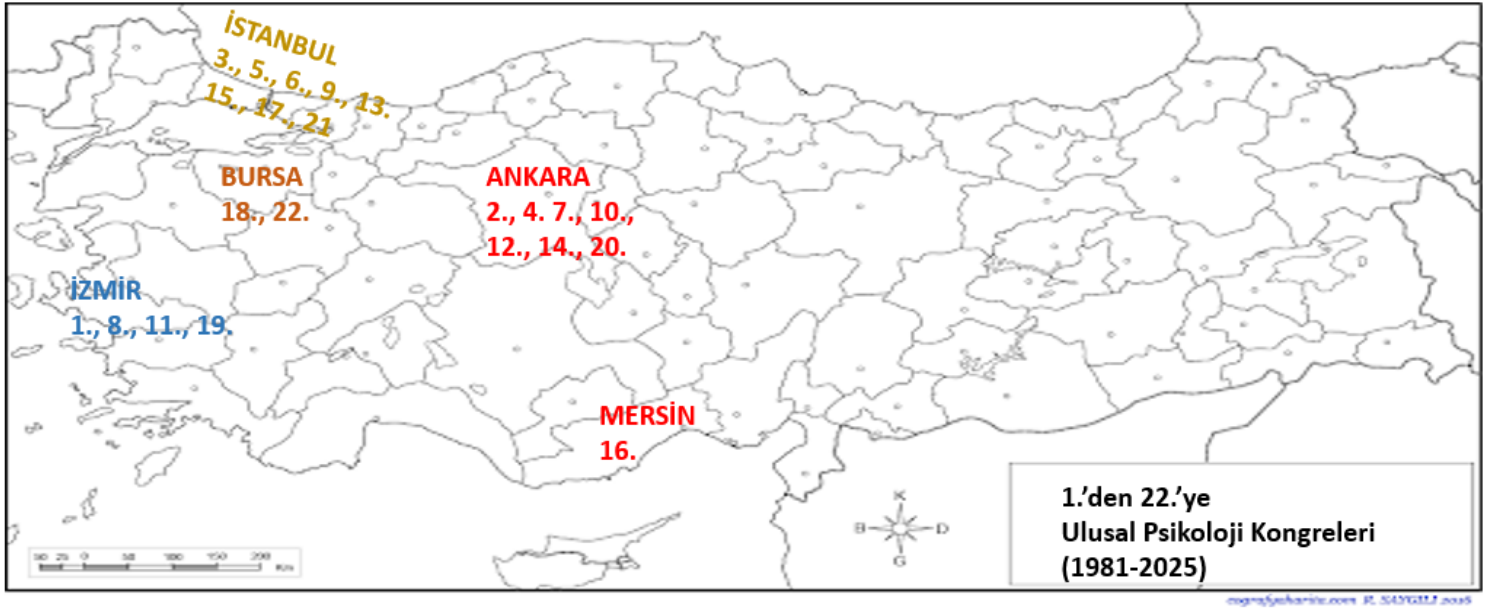

Kongre	Tarih	Kurum	Yer	Kongre	Tarih	Kurum	Yer
1. Kongre	23–25 Eylül 1981	Ege Üniversitesi	İzmir	12. Kongre	9–13 Eylül 2002	ODTÜ	Ankara
2. Kongre	22-24 Eylül 1982	Hacettepe Üniversitesi	Ankara	13. Kongre	7–11 Eylül 2004	Bilgi Üniversitesi	İstanbul
3. Kongre	13–15 Eylül 1984	Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	14. Kongre	6–8 Eylül 2006	Hacettepe Üniversitesi	Ankara
4. Kongre	24-26 Eylül 1986	ODTÜ	Ankara	15. Kongre	3–5 Eylül 2008	İstanbul Üniversitesi	İstanbul
5. Kongre	14-16 Eylül 1988	Ege Üniversitesi	İzmir	16. Kongre	14-17 Nisan 2010	Mersin Üniversitesi	Mersin
6. Kongre	5–7 Eylül 1990	İstanbul Üniversitesi	İstanbul	17. Kongre	25–28 Nisan 2012	Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul
7. Kongre	22–25 Eylül 1992	Hacettepe Üniversitesi	Ankara	18. Kongre	9–12 Nisan 2014	Uludağ Üniversitesi	Bursa
8. Kongre	21–23 Eylül 1994	Ege Üniversitesi	İzmir	19. Kongre	5–7 Eylül 2016	TPD İzmir Şubesi	İzmir
9. Kongre	18–20 Eylül 1996	Boğaziçi Üniversitesi	İstanbul	20. Kongre	15–17 Kasım 2018	TED Üniversitesi	Ankara
10. Kongre	16–18 Eylül 1998	Ankara Üniversitesi	Ankara	21. Kongre	13–16 Ekim 2022	Doğuş Üniversitesi	İstanbul
11. Kongre	19–22 Eylül 2000	Ege Üniversitesi	İzmir	22. Kongre	3-5 Ekim 2025	TPD Bursa Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa Teknik Üniversitesi, Mudanya Üniversitesi	Bursa

SPONSORLARIMIZ

KAPANIŞ YAZISI

22. Ulusal Psikoloji Kongresi'nin bilimsel programını başarıyla tamamlamış olmanın ve sizlere bu kitapçığı sunabilmenin sevincini ve gururunu yaşıyoruz. Bu kitapçığı hazırlarken amacımız yalnızca bu yılki kongrenin kapsamını ve bilimsel üretkenliğini belgelendirmek değil; aynı zamanda gelecek dönemlerde kongre düzenleyecek ekipler için sürdürülebilir bir kurumsal hafıza oluşturmak oldu.

Kongre hazırlık sürecinde fark ettik ki, Ulusal Psikoloji Kongrelerinin 22.'sine ulaşılmış olmasına rağmen önceki kongrelerden aktarılan yazılı bilgi oldukça sınırlıydı. Düzenleme Kurulu olarak görevi devraldığımız ilk aylarda, böyle büyük bir organizasyonun hangi kurul ve komisyonlarla daha verimli yürütülebileceği, ne kadar geniş bir sekretarya ekibine ihtiyaç duyulduğu, alt alanlara göre kaç hakemin gerekli olduğu gibi temel konuları neredeyse sıfırdan belirlemek durumunda kaldık. Bu nedenle kitapçıkta yer alan verilerin gelecekteki ekiplere yol göstereceğini umuyoruz. Kongreyi bir bayrak yarışı olarak gören; deneyimi, bilgiyi ve emeği bir sonraki kuşağa aktarmayı önemseyen bir geleneğe küçük de olsa bir katkı sunmayı diliyoruz.

Bu yılki titiz değerlendirme süreci sonucunda toplamda 636 sözel bildiri, 140 poster bildirisi, 44 panel ve 69 atölye çalışması başvurusu aldık ve aralarından titiz bir hakem süreciyle seçim yaptık. Bu yoğun ilgi, hem kongremizin kapsamını hem de araştırmacıların alanımıza duyduğu güçlü ilgiyi açıkça göstermektedir. Bu ilgiyi gösteren tüm başvuru sahiplerine, bilimsel katkılarıyla kongremizi renklendiren tüm konuşmacılara, bildiri sahiplerine ve katılımcılara en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Bu yıl ayrıca, kongremize emek ve katkı sunan tüm paydaşlar adına anlamlı bir hatıra bırakmak istedik. Bu doğrultuda, Orman Genel Müdürlüğü'nün *Geleceğe Nefes Ol* kampanyası kapsamında 162 adet fidanın bağışlanmasına vesile olduk. Kongremizin geleceğe nefes olacak böyle bir katkıyı mümkün kılmış olmasından büyük bir memnuniyet duyuyoruz.

Bu adım, kongrenin yalnızca bilimsel üretkenliğiyle değil, aynı zamanda topluma ve doğaya katkı sağlayan bir etkinlik olarak da anlamlı olmasını pekiştiriyor. Bunun yanı sıra, Başvuruların alt alanlara göre dağılımında bu yıl klinik psikoloji alanındaki yoğunluk dikkat çekmiştir. Bu durum alanın canlılığını ortaya koyarken, çok-disiplinli bir programın dengeli biçimde oluşturulmasını zaman zaman güçleştirebilmektedir. Gelecek yıllarda hem bu güçlü katılımın sürdürülmesi hem de diğer alt alanların görünürlüğünün güçlendirilmesi yönünde planlamaların yapılmasının yararlı olacağını düşünüyoruz.

Bildiri değerlendirme süreci şeffaflık ve bilimsel standartlar çerçevesinde yürütüldü: Tüm özetler öncelikle başvuru koşullarına uygunluk açısından sekretarya tarafından incelendi; uygun bulunan başvurular, ilgili alt alanda uzman iki bağımsız hakem tarafından puanlandı. Uyumsuzluk halinde üçüncü bir hakem değerlendirmeye dahil edildi. Hakemlerin açık uçlu geri bildirimleri, başvuru sahiplerine yol gösterici olması amacıyla kendileriyle paylaşıldı. Hakem listesi alan uzmanlıkları gözetilerek oluşturuldu ve web sayfasında şeffaf biçimde yayınlandı.

Bu işleyişin sürdürülmesi, geliştirilmesi veya yeniden yapılandırılması elbette gelecek düzenleme kurullarının takdirindedir. Bununla birlikte, her yıl şeffaf bir değerlendirme sürecinin korunmasının kongremizin bilimsel niteliği açısından vazgeçilmez olduğuna inanıyoruz.

Önümüzdeki yıllarda kongreyi düzenleyecek üniversitelerin bu sorumluluğu cesaretle üstlenmesini özellikle teşvik ediyoruz. Bilimsel programın asli sahibi ve yürütücüsünün ev sahipliğini üstlenen üniversite(ler) olduğu; Türk Psikologlar Derneği'nin ise kongrenin kurumsal çerçevesini destekleyen, mali ve organizasyonel süreçlerde iş birliği yapan tamamlayıcı bir ortak olarak konumlandığı net bir iş bölümünün, sürdürülebilir ve saygılı bir çalışma kültürünü güçlendireceğini düşünüyoruz. Kongrelerin üniversiteler tarafından sahiplenildiği, TPD'nin ise bu çerçeveyi destekleyici bir rol üstlendiği açık bir görev paylaşımının, tüm paydaşların beklentilerini daha uyumlu biçimde karşılayacağına inanıyoruz.

Kongrenin neredeyse tüm süreçleri düzenleme kurulu üyeleri, öğrenciler ve dernek üyelerinin gönüllü emeğiyle yürütülmüştür. Bir organizasyon şirketiyle çalışmamak kongre ücretlerini makul seviyede tutmayı mümkün kılmış; aynı zamanda büyük bir özveriyle bir araya gelen gönüllü bir ekibin profesyonel bir organizasyon ortaya koymasını sağlamıştır. Aslında çok kapsamlı ve ağır olan görevleri, sıradan bir iş yapıyormuşçasına sessizce üstlenen, her adımda sorumluluk alan, enerjisiyle ve alçakgönüllülüğüyle bu süreci mümkün kılan düzenleme kurulu ve sekretarya ekibine içtenlikle teşekkür ederim. Onlarla birlikte çalışmak benim için büyük bir ayrıcalıktı.

Kongre hazırlıkları boyunca bizlere yol gösteren ve destek veren Danışma Kurulu üyelerine, katkılarıyla kongreyi güçlendiren sponsorlarımıza, emekleri ve coşkuları olmadan bu kongreyi hayal bile edemeyeceğimiz öğrenci gönüllülerimize de yürekten teşekkür ederiz.

22. Ulusal Psikoloji Kongresi'nin, gelecek yıllar için hem bilimsel hem de organizasyonel açıdan sağlam bir dayanak oluşturmasını diliyor; bu geleneğin gelişerek ve güçlenerek sürmesini temenni ediyoruz.

Prof. Dr. Leman Pınar Tosun

22. Ulusal Psikoloji Kongresi
Düzenleme Kurulu Başkanı